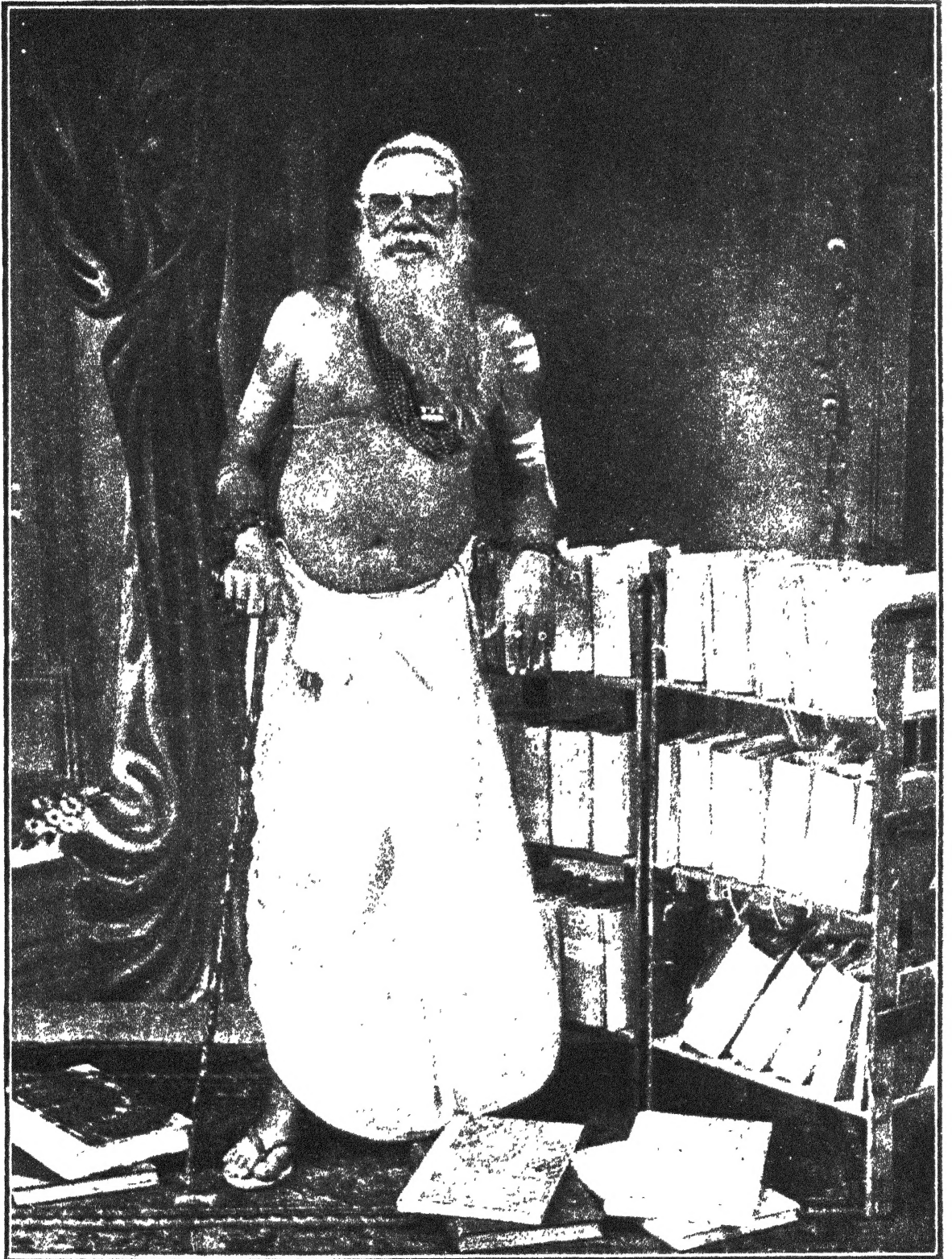

20

DONATED TO
TTO CENTRAL LIBRARY

(శ్రీ) కందుకూరి గోవిందాచార్య ప్రసాదభూషణుడు,
(జమీందార్ ఆఫ్ దేవీవి.)

ఆంధ్ర విజ్ఞానము (Telugu Encyclopædia)

రెండవ సంపుటము.

ప్రసాదభూపాలుడు
(జమిందార్ ఆఫ్ దేవిడి.)

జ్ఞానోదయము.

మొదటికూర్పు 2000 ప్రతులు.

S. R. P. WORKS, COCANADA.

1938.

All Rights Reserved }
సర్వసామ్యసంకలితము }

వెల సాదాప్రతి రు. ౯-౦-౦.
మరిచికాగితము ౧౧-౦-౦.

(శ్రీ) కందుకూరి బాలనూర్యప్రసాదభూషణుడు,
(జమిందార్ ఆఫ్ దేవిజి.)

వి. శ. శ. శ. శ. శ.

బరిసా తుక	561	ఒకటి చిన్నదని ముఖపడుటలో ఒక కన్ను	574
బరీయన్ పెనెయన్	561	ఒక ఒరలో కలసి కలుగుచున్నది.	574
బరన్ కాస్ తినుదుము	561	ఒక దళ సేవిత్రోవలు	574
బరన్ స్ట్రోమింగ్ మాము	561	ఒక్కొక్కటి	574
బరావతి నడి	561	ఒక్కొక్కరాయి పిస్తూంట కొండలైనా -	574
బరిష్ట్రోట్టు	561	ఒడయర్ వంశ వృషతులు	575
బరోవా దేశముల కాలమానము	561	ఒడలు తిరుగుటకు కారణములు	575
బరోవా ఖండము	568	ఒడలు స్వాధీనంగాని ఇల్లాలు కాలిమ్మలై -	575
బరోవా లోని చిన్న సంస్థానములు	568	ఒడలెఱుంగని శివమాడు వారుందారా ?	575
బర్లాండు దేశపు కొంటలు	568	ఒడ్డప్పుడి పెద్దయ్యకవి	575
బర్లాండు దేశము	568	ఒడ్డిచెట్టు (మెండాకింగి)	575
బలందుగ్రసు భాగము	570	ఒప్పేరా	575
బలారము	570	ఒమార్ ఖాయ్యమ్ కవి	576
బళ్ళికన గోత్రము	570	ఒరావోజాతివారు	576
బళ్ళిర్యము తగ్గితే ఆకిలి ఎక్కువయ్యును	571	ఒరిస్సా దేశము (ఒడ్రదేశము)...	576
బళ్ళిర్యమున కంతములేదు	571	ఒచ్చాసంస్థానము	577
బళ్ళిర్యములు ౮	571	ఒసేబా తుత్రియులు	577
బస్లాండ్ స్పార్	571	ఓ అక్షరమునకు జెందిన క్రైస్తవనామము-	577
బస్లాండు ద్వీప దేశము	571	ఓంకార మాంధాత క్షేత్రము	578
బస్ బెర్లు	572	ఓంకారము (ప్రణావము)	598
బస్ ఏక సిద్ధాంతము	572	ఓకోల్వాడ	579
ఒఅక్షరమునకు జెందిన క్రైస్తవనామములు	572	ఓక్కాలిక్ ఏసిడ్	579
ఒంటరులు (ఫోరలు)	573	ఓక్వామ్ వ్రాత విభావము	579
ఒంటికొమ్ము నీటిగుట్టము	573	ఓగిరాల జగన్నాథ కవి	579
ఒంటిగుట్ట	573	ఓగిరాల రంగనాథ కవి	579
ఒంటిరెక్క వెల్లులి	574	ఓఘ (ప్రవాహ) చతుష్టయము	579
ఒక అబద్ధమును కమ్ముటకు నాలుగు ఇతర.	574	ఓఘవతి నది	579
ఒక కంపానరిని ఒక మంచాన పరుండెవాడు	574	ఓజోకర్నేట్	579
ఒక కన్ను కన్నుగాదు ఒక కుమారుడు గతి.	574	ఓజోక గారి	580
ఒక చేయి ఎంతటిదినా చేస్తునుగాదు రెండు	574	ఓట్టు భావ్యపు వ్యవసాయము	580
ఒక పదేళ్ళు రెండే ముక్కలు	574	ఓటోమాన్ తురుష్కులు	580
ఒక హాటి చిందు మరొక హాటి ముందు	574	ఓడలు	580
ఒక రాజధాని నగరమున నితరదేశపు రాయ- 574		ఓడలు బరువుమోయు లెక్క	581

ఓడ దేశము	...	581	ఓషధులు	...	586
ఓతప్రోత వ్యాయము	...	582	ఓషన్ కర్రెంటు	...	588
ఓనమ్ వంశుగ	...	582	ఓషన్ గాఫ్రీ	...	588
ఓపనివారికి వద్దనినవారే బాధువులు	...	582	ఓయూసిస్	...	588
ఓపనివారు కోరని వస్తువులూ ఓర్చునివారు-	582		ఓసీనియా	...	588
ఓపల్ రత్నము	...	583	ఓస్మియూ లోహము	...	588
ఓ.పి.యూ	...	583	ఔఖిగోత్రము	...	589
ఓ.పె	...	583	ఔజతశయనగోత్రము	...	589
ఓ.పె. ఫౌండేషన్	...	583	ఔటవృక్షగోత్రము	...	589
ఓ.పె. పట్టణము	...	583	ఔదుహోమిగోత్రము	...	589
ఓబీ ఓబీ నీవు దంచుతున్న నేను ప్రక్కలు-	583		ఔడ్ (అయోధ్య) రాష్ట్రమీన నృపతులు	589	
ఓబ్లేటు స్ఫిరాయిడ్	...	583	ఔతధ్య ఉపగణము	...	591
ఓమపు చెట్టు	...	583	ఔత్తానా (జలయూత్రము)	...	592
ఓమూర్ భాగము	...	583	ఔతిధిగోత్రము	...	592
ఓమ్నియమ్ ప్లాకు	...	583	ఔదమేళు గోత్రము	...	592
ఓమ్మాతవగ శాఖ క్షత్రియులు	...	583	ఔదమేళి గోత్రము	...	592
ఓరియంటలిజమ్	...	583	ఔదరి గోత్రము	...	592
ఓరుగంటి సోమ శేఖర కవి	...	584	ఔదకి గోత్రము	...	592
ఓరుగల్లు	...	584	ఔదలి గోత్రము	...	592
ఓహోగ్రాఫీ	...	584	ఔదచాహి గోత్రము	...	592
ఓహోఫ్ వజ్రము	...	584	ఔదాజాయన గోత్రము	...	592
ఓర్థో ఇన్స్టిట్యూషనులు	...	584	ఔద్దాలకి గోత్రము	...	592
ఓర్పుతే ఓరుగల్లు పట్టణమాతొంది అన్నట్టు	584		ఔద్దాహాయని గోత్రము	...	592
ఓర్పున పసరమునకు దేటనీరు	584		ఔద్దాలకి గోత్రము	...	592
ఓర్పిట్	584	ఔథేయుడు	...	592
ఓర్మసు ద్వీపము	585	ఔపకత్నకి గోత్రము	...	592
ఓలాజాతి	...	585	ఔపగ దేశము	...	592
ఓలి తక్కువమని గ్రుడ్డిపిల్లను పెండ్లాడితే-	585		ఔపగవి గోత్రము	...	592
ఓలిసియా	...	585	ఔపదవ గోత్రము	...	593
ఓలిపై నిజమ్	...	585	ఔపదహాని గోత్రము	...	593
ఓల్డెన్బర్గ్ గ్రామపంచాయితీ	...	585	ఔపధి గోత్రము	...	593
ఓవర్	...	585	ఔపబిందు గోత్రము	...	593
ఓవెనిజమ్	...	586	ఔపమయ్య గోత్రము	...	594

కౌపమర్కటాయని గోత్రము	593	కంకాదేవి	...	595
కౌపమర్కటి గోత్రము	593	కంకాళము	...	595
కౌపమిర్య గోత్రము	593	కంకాళి డేత్రము	...	596
కౌపలేఖ గోత్రము	593	కంకుడు	...	596
కౌపవత గోత్రము	593	కంకుష్ఠము (స్వర్ణక్షీరి)	...	596
కౌపవ్య గోత్రము	593	కంకుష్ఠానది (కకుస్థ)	...	596
కౌపశ్య గోత్రము	593	కంకోష్ఠ వచనములు	...	596
కౌపస్వస్థ గోత్రము	593	కంగ్	...	596
కౌమిల గోత్రము	593	కంగ్ పుట్టు మతము	...	597
కౌరళి గోత్రము	593	కంచి వీరశరభామాత్యకవి	...	597
కౌరుతాయన గోత్రము	593	కంచు	...	597
కౌర్ణనాభి గోత్రము	593	కంచుమ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా	...	598
కౌర్వడు	593	కంజంతునులు	...	598
కౌలపి గోత్రము	593	కంటకత్రయము	...	599
కౌలోకి గోత్రము	593	కంటకద్వీపము	...	599
కౌలోప్య గోత్రము	593	కంటకన్యాయము	...	599
కౌవేయ గోత్రము	594	కంటకార్చిత్రయము	...	599
కౌశనస ఉపగణము	594	కంటకత్రయము	...	599
కౌశనస గోత్రము	594	కంటికి దగులదగిన పుల్లను మొరటనే	...	599
కౌశీనరుడు	594	కంటికిపై తే కడుపున కొరగుట	...	599
కౌషధప్రాయముగ మద్యపానము	594	కంటికిరెప్ప కాలికి చెప్పు కూడా	...	599
కౌషధమునకు అపధ్యమునకు చెల్లు	594	కంటికిష్టికానది	...	599
కౌషప్రతిమ గోత్రము	594	కంటేంగొ	...	599
కౌషస గోత్రము	594	కంట్రకము	...	599
కౌసిజ గోత్రము	594	కంట్రాక్టు	...	600
కౌస్థకాయన గోత్రము	594	కంతకుబ్బ సన్నిపాతము	...	600
కౌహల గోత్రము	594	కంతచామీకరన్యాయము	...	600
కంకంటి పాపరాజకవి	595	కంతరి గోత్రము	...	600
కంకణ గ్రహణములు	595	కంతేరణి గోత్రము	...	600
కంకణబద్ధ పాశగ్రహణము	595	కండ్లన్నుడ్ మిల్కు పరిశ్రమ	...	600
కంకణములచెయ్యి కడియములచెయ్యి	595	కండ్లన్నుడుస్పిస్సిల్కు (డబ్బాపాలు)	...	600
కంకణరేఖ	595	కంత	...	600
కంకణుడు	595	కందకుతేని దురద బచ్చలికా ?	...	600

కందచ్చెట్టు	...	601	కచ్చదేశము, కత్తదేశము, అశ్వకచ్చము	607
కందపీడాసనము	...	601	కచ్చేశ్వర దేశము	607
కందమూలపు దుంపల వ్యవసాయము	...	601	కజ్జిర్నాకునది	607
కందమూలము దుంప తీగ (గెనుసుగెడ్డ)	...	602	కటకగవోదాహరణ న్యాయము	607
కందర్పతాళము	...	602	కటకము	607
కందిచ్చెట్టు	...	602	కటకాముఖ హస్తము	607
కందిపాడిరాయి	...	603	కటకపయాది తైఖ విధానము...	607
కందిరీగ, తేనటిగ	...	603	కటాయని గోత్రము	609
కందు లేక కందు గోత్రము	...	603	కటాన్	609
కందకతాళము	...	603	కటాక్ష త్రేత్రము (కటాన్ గ్రామము)	609
కందకూరి సీను	...	603	కటాక్షసేని రామయ్యకవి	609
కందకూరి రుద్రయ్యాచారి కవి	...	603	కటుకరోహిణి చెట్టు	610
కందూల వ్యవసాయము	...	604	కటుకి గోత్రము	610
కంపన సన్నిపాతము	...	604	కటుచాతుర్జాతకము	610
కంపవాతము	...	604	కట్ట కథ	610
కంపన్ దిక్కులుచూపు యుగ్రము	...	604	కట్ట వరదరాజభూపతి	610
కంపిలా సగరము	...	605	కట్టినఇంటికి లోపములు చెప్పేవారు	611
కంపిల్లకము	...	605	కట్టెవాక పొయ్యితీర్పును	611
కంబల నిర్ణేజన న్యాయము	...	605	కట్టె చెట్టు	611
కంబల బర్హి	...	605	కట్ పర్పు	611
కంసాలాయన గోత్రము	...	605	కట్ యువర్ స్ట్రీక్ అండ్ గో ఎవే	611
కంసుడు	...	605	కఠోర గోత్రము	611
కకుత్స్థుడు (పురంజయుడు)	...	605	కఠోరకృత్ గోత్రము	611
కకుబ్దవి	...	606	కడచి బ్రతికితిమని గంతులు వేయరాదు	611
కకుద్ది	...	606	కడప జిల్లా	611
కక్కిన కుక్క వద్దకు కన్న కుక్క వద్దకు -	...	606	కడలి (కాయ) చెట్టు	612
కక్కుపాల చెట్టు	...	606	కడలూరు జిల్లా	612
కచి బీహారు సంస్థానము	...	600	కడవంత గుమ్మడికాయ కత్తిపీటకు లోకువ	612
కచుడు	...	606	కడవేల్చేనా భూమియందు మిగిలితే	612
కచ్చడికాయ చెట్టు	...	606	కడి గండముగాచును వత్తి మృత్యువుగాచును	612
కచ్చి దేశము	...	606	కడుపుకూటికేడిస్తే కొప్పుపువ్వుల కేడ్చినదట	612
కచ్చి ప్లేటు	...	606	కడుపు చించుకుంటే కాళ్ళపై నే పడుతుంది	612
కచ్చారపు చెట్టు	...	606	కడుపుతోడిన్నమ్మ కనకమానదు వండినమ్మ	612

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కడుపునిండితే గారెలు చేదగును	612	కదంబమనో నృపతులు	621
కడుపునిండిన బేరము	612	కదంబ వృక్షము (కడిమి చెట్టు)	621
కడుపులోలేని ఆపేక్ష కాగలించుకుంటే-	612	కదనార్భటులు	621
కడూకర గోత్రము	612	కదమ్ నడక	621
కణపకసపు చెట్టు	612	కదలిక	621
కణానుడు	612	కదళికారణ్యము	621
కణికుడు	616	కదళి వృక్షము	621
కణ్వా ఉపగణము	612	కదిరిపతినాయకుడు	621
కణ్వా గోత్రము	613	కన్యవ	622
కణ్వా మహర్షి	613	కథాత్రయము	622
కణ్వావంశ నృపతులు	613	కనక పురము	622
కణ్వాశ్రమములు	613	కనకము మంచిదై తే కాల్పునకు గీటునకు	622
కతారగామా దేవస్తానము	613	కనకవతి (పురము)	622
కశీరా	614	కనంద్రమ్	622
కత్యూణ గోత్రము	614	కనడాదేశపు ప్రభుత్వము	622
కత్తిలిసి గంపలోపేసి ఏకుదీసి పొడుచు-	614	కనడాదేశము	622
కత్తినిచ్చుట	614	కనికరము	625
కత్తిపోటుకన్న కలముపోటు బాధకరము	614	కని గుడ్డి విని చెముడు ఉండవు	625
కత్తిపోటుతప్పినా కలముపోటు తప్పును	614	కనుపర్తి అబ్బయామాత్య కవి	625
కత్తిమందు	614	కనుబొమ్మలు	625
కత్తిమందు చెట్టు	615	కనుము పండుగ	625
కత్తిమెత్తన అత్తమంచి ఉండదు	615	కనమ్మకీటు	625
కత్తిసాము	615	కన్నడ (కర్ణాటక) దేశపు సామెతలు	625
కత్తు	619	కన్నడ (కర్ణాటక) బ్రాహ్మణులు	626
కత్తిపుర దేరము	619	కన్నతల్లికైనా కనుమరుగు	627
కథ లేక కథ్య గణము	616	కన్నుబోగొట్టిన దేవుడు మతిని ఇచ్చినట్లు	627
కథక గణము	619	కన్నుపోయేటంత కాటుక పెడుదురా?	627
కథక గోత్రము	619	కన్ను ఎరిగింపకున్నను కథపు ఎరిగించెడిది	627
కథ (కథ్య) గోత్రము	619	కన్ను ఎఱ్ఱనయైనా మిన్ను ఎఱ్ఱనయైనానీరే	627
కథాకాలి	619	కన్నకొమలిచెట్టు	627
కదంబకుల గోత్రము	620	కన్నరమ్ లేక కన్నరేషక్	627
కదంబకోరక న్యాయము	621	కన్నస్సర్	627

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కన్యార్థము ...	627	కపిలవృక్షము ...	638
కన్యార్థము ...	627	కపిల (నది) ...	639
కన్యార్థము ...	628	కపిలానది ...	639
కన్యార్థము ...	628	కపిలాశ్వము ...	639
కన్యార్థము ...	628	కపిలుడు ...	639
కన్యార్థము ...	628	కపిశానది ...	639
కన్యార్థము ...	628	కపిశోతగోత్రము ...	639
కన్యార్థము ...	631	కపివలగోత్రము ...	639
కన్యార్థము ...	631	కపిసంగిగోత్రము ...	639
కన్యార్థము ...	633	కపిసలిగోత్రము ...	639
కన్యార్థము ...	635	కపిసలితరము ...	639
కన్యార్థము (అధిపతి బుధుడు) ...	635	కపిసలిపురము ...	640
కన్యార్థము ...	635	కప్పలు సాసర్లు ...	640
కన్యార్థము ...	635	కపూర్తలాసంసానము ...	640
కన్యార్థము ...	635	కపైతరగోత్రము ...	640
కన్యార్థము ...	636	కపోతలోముడు ...	640
కన్యార్థము ...	636	కపోతవేదిక ...	640
కన్యార్థము ...	636	కపోతీగుడన్యాయము ...	640
కన్యార్థము ...	636	కపోతహస్తము ...	640
కన్యార్థము ...	636	కఫలభాతి (క్రియ) ...	640
కన్యార్థము ...	636	కఫాల్పణ సన్నిపాతము ...	641
కన్యార్థము ...	636	కబంధ దేశము ...	641
కన్యార్థము ...	637	కబంధుడు ...	641
కన్యార్థము ...	637	కబళమనిన నోరు తెరచి కల్లెమనిన నోరు —	641
కన్యార్థము ...	637	కబీరు ...	641
కన్యార్థము ...	637	కబీరు మతము ...	642
కన్యార్థము ...	637	కబీరువాడి ...	642
కన్యార్థము ...	637	కమలకుల గోత్రము ...	642
కన్యార్థము ...	637	కమలపాలిక ...	642
కన్యార్థము ...	637	కమలాఫలపు చెట్టు ...	642
కన్యార్థము (రాజ్య) దేశము ...	637	కమస్పతి (కోశానది) ...	643
కన్యార్థము ...	638	కమిటీ ఆఫ్ ఇన్స్పెక్షన్ ...	643

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కమిషన్ ...	643	కరమధ్య (ఎత్తు) ...	648
కమోడేటమ్ ...	643	కరమేనియా ...	648
కమ్మదేవతా బ్రాహ్మణులు ...	643	కరవ ప్రమాణము ...	648
కమ్మనాటి సీమ ...	643	కరవాక ...	648
కమ్మవారు ...	643	కరవిన్యస్తబిల్వన్యాయము ...	649
కమ్యూనిజమ్ ...	644	కరవీరపురము ...	649
కమ్మడివిడండు ...	645	కరసిఖిడుగోత్రము ...	649
కమ్మడానింగు ...	645	కరహాటకకొంకణము ...	649
కమ్మ న్యాయ ...	645	కరాచీజిల్లా ...	649
కయ్యెటోక్ జలపాతము ...	645	కరాచీ రేవుపట్టణము ...	649
కరకపాలకుల గోత్రము ...	645	కరాలపాటి రాగయ్యకవి ...	649
కరక్కాయ చెట్టు ...	645	కరాస చెట్టు ...	650
కరకోటకులు లేక కరకోటకవంశ నృపతులు ...	646	కరాళి, కరేలి గోత్రము ...	650
కరగోణ్య గోత్రము ...	646	కరిఘంటాన్యాయము ...	650
కరఘ్న గోత్రము ...	646	కరిదినములు ...	650
కరచక్రదామి గోత్రము ...	646	కరిబృంహితన్యాయము ...	650
కరంజ ఋష్యాశ్రమము ...	647	కరిభూజపాను (కర్బూజా) ...	650
కరటకుల గోత్రము ...	647	కరివేపచెట్టు ...	651
కరణకమ్మ దేవతా శాఖవారు ...	647	కర్తితాళము ...	651
కరణకమ్మలు ...	647	కరిబియోసముద్రము ...	651
కరణకమ్మ వ్యాపారులు ...	647	కరీరాంభిగోత్రము ...	651
కరణము కాటికినోయినా తస్కరణము—	647	కరుగేటెడ్ ఐరన్ ...	651
కరణ ...	647	కరుణతాళము ...	652
కరతలామలక న్యాయము ...	647	కరుణాయనగోత్రము ...	652
కరతోయానది ...	647	కరువు కొంచెమైనా గాబరా లావుగల్గిస్తుంది ...	652
కరత్వానది హల్ద్వాల్ నదీ సంగమము ...	648	కరువు కొద్దికాలమైనా జ్ఞాపకం చాలాకాల—	652
కరంధమ మహారాజు ...	648	కరూరు ...	652
కరబచాండ్రమన గోత్రము ...	648	కరూశదేశము ...	652
కరంధ గోత్రము ...	648	కరూశుడు ...	652
కరంభి ...	648	కరూషదేశము ...	652
కరంభి గోత్రము ...	648	కరోటగోత్రము ...	653
కరంభి గోత్రము ...	648	కరై టీయూదశాఖవారు ...	653

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కర్కటకసన్నిపాతము ...	653	కర్కటకసన్నిపాతము ...	658
కర్కట హస్తము ...	653	కర్కట హస్తము ...	658
కర్కటకరాశి ...	653	కర్కటకరాశి ...	658
కర్కటకశృంగిచెట్టు ...	653	కర్కటకశృంగిచెట్టు ...	659
కర్కటకసంక్రాంతి ...	653	కర్కటకసంక్రాంతి ...	659
కర్కటకనగరము ...	653	కర్కటకనగరము ...	659
కర్కటకమణిగోత్రము ...	658	కర్కటకమణిగోత్రము ...	659
కర్కటకాంతేయన్యాయము ...	654	కర్కటకాంతేయన్యాయము ...	659
కర్కటకగంగ ...	654	కర్కటకగంగ ...	660
కర్కటకప్రయాగ ...	654	కర్కటకప్రయాగ ...	660
కర్కటకజంఘగోత్రము ...	654	కర్కటకజంఘగోత్రము ...	660
కర్కటకసుతగోత్రము ...	654	కర్కటకసుతగోత్రము ...	660
కర్కటక ఆల్కాటుగారు ...	654	కర్కటక ఆల్కాటుగారు ...	660
కర్కటకసువర్ణపురము ...	654	కర్కటకసువర్ణపురము ...	660
కర్కటకలఘువు ...	654	కర్కటకలఘువు ...	660
కర్కటకజ్జలా ...	654	కర్కటకజ్జలా ...	660
కర్కటకవతీనది ...	654	కర్కటకవతీనది ...	661
కర్కటకనది ...	654	కర్కటకనది ...	661
కర్కటక ...	654	కర్కటక ...	661
కర్కటకము ...	654	కర్కటకము ...	661
కర్కటకసన్నిపాతము ...	654	కర్కటకసన్నిపాతము ...	661
కర్కటకాపురము ...	655	కర్కటకాపురము ...	661
కర్కటకానది ...	655	కర్కటకానది ...	661
కర్కటకావనము ...	655	కర్కటకావనము ...	661
కర్కటక ...	655	కర్కటక ...	662
కర్కటకవంశావళి ...	655	కర్కటకవంశావళి ...	662
కర్కటకలుజ్జలా ...	655	కర్కటకలుజ్జలా ...	662
కర్కటకముఖహస్తము ...	655	కర్కటకముఖహస్తము ...	666
కర్కటక పూర్వ సిక్కుక్షేత్రము ...	655	కర్కటక పూర్వ సిక్కుక్షేత్రము ...	666
కర్కటకములు మేళకర్తలు ...	656	కర్కటకములు మేళకర్తలు ...	666
కర్కటకపురదేశము, కర్కటకపురదేశము ...	656	కర్కటకపురదేశము, కర్కటకపురదేశము ...	667
కర్కటక అశ్రమము ...	656	కర్కటక అశ్రమము ...	667

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కలరావ్యాధి ...	667	కల్యాణపురము ...	672
కలశపురస్సరప్రసాద (దేవాలయ)	667	కల్యాణ మొచ్చినా కక్కొచ్చినా అపలేదు	672
కలశభవులు ...	667	కల్యాణకలవణము ...	672
కలశరేఖ ...	667	కల్లబొల్లి కబుర్లు ...	672
కలశి గోత్రము ...	667	కలింగోత్కల దేశసీమలందు రాజ్యపాలన -	672
కలహకంటకి ...	667	కల్లిగ్రాఫీ ...	673
కలహగ్రామము ...	667	కలెక్టివిజమ్ ...	673
కలహారీ ఎడారి ...	667	కవచము ...	673
కలాన్మగరము ...	667	కవదగ్రహ ఎత్తు ...	674
కలాషగ్రామము ...	667	కవర్ లేక హమీ ...	674
కలాపహార నగరము ...	668	కవి కవులు ...	674
కలాలమన్ ...	668	కవిగోత్రము ...	675
కలావతి ...	668	కవిభల్లటుడు ...	675
కలాహపహడ్ ...	668	కవిరాక్షసుడు ...	675
కలిగినవారు కన్నెత్తి చూచేవరకు—	668	కవిరి (కవిరె లేక కాచు) ...	675
కలిగినవారి కందరు చుట్టాలే...	668	కవి వృత్తము లేక గవివట్కము	676
కలిగినవాడు కలవానికే చేర్చును—	668	కవిష్టావధానము ...	676
కల్మి కులములకు మిండడు ...	668	కవులపేర్లు తెలియని గ్రంథములు	676
కలిమిలేములు కావడికుండలు	668	కళానేయ గోత్రము ...	676
కలుగానుగ చెట్టు ...	668	కశ్యపగోత్రము ...	676
కలువచెట్టు ...	668	కశ్యపప్రజాపతి నక్షత్రము లేక గోళము	676
కల్కిద్వాదశి ...	669	కశ్యపప్రజాపతి ...	676
కల్పచికిత్స (కాయకల్పచికిత్స)	669	కశ్యపమహర్షి ...	677
కల్పములు ...	670	కశ్యపమహర్షి ఆశ్రమము ...	677
కల్పవృక్షముం జుట్టుకొన్న గచ్చపాద	671	కశ్యపమహర్షి భార్యలు ...	678
కల్పవృక్షములు ...	672	కశ్యపి గోత్రము ...	678
కల్మషతారహస్తము ...	672	కషాయ మూలములు	678
కల్మషతారస్థలము ...	672	కష్టములు ౮ (అష్ట కష్టములు)	678
కల్పిత స్వప్నములు ...	672	కష్టము ఎగుమతి దిగుమతి సుంకము	678
కల్పాష గోత్రము ...	672	కష్టిధరీ ...	678
కల్పాషపాదుడు ...	672	కసరత్తు (శరీర వ్యాయామము)	678
కల్పోశాఖ క్షత్రియులు ...	672	కసివింద చెట్టు ...	678

వ్యాసము	
కస్తమర్	...
కస్తము ఉద్యోగశాఖ	...
కస్త్యపర్షి గోత్రము	...
కస్తూరి	...
కస్తూరిబెండ చెట్టు	...
కస్తూరిరంగ కవి	...
కహల్లగాన్ (కలహిగ్రామము)	...
కహూరము	...
కహ్వాడు	...
కహ్నారియా శాఖ క్షత్రియులు	...
కళలు	...
కళాప్రాణము	...
కళింగ కోమటులు	...
కళింగ దేశము	...
కళింగరాష్ట్రము చెట్టు	...
కళింగుడు	...
కభులె వీరరాజు	...
కక్ష దేశము	...
కక్షల గోత్రము	...
క్రంకుశారి గోత్రము	...
క్రకచ సన్నిపాతము	...
క్రకుచంద్రుడు	...
క్రకుచేహండు (క్రకుచేంద్రుడు)	...
క్రతు గోత్రము	...
క్రతునక్షత్రము లేక గోళము	...
క్రతువు సంతతి	...
క్రథక గోత్రము	...
క్రథక గోత్రము	...
క్రధువు	...
క్రమవిపర్యాస న్యాయము	...
క్రమశిష్టకుల గోత్రము	...
క్రమసరస్సు	...

పుట	వ్యాసము	
679	క్రస గోత్రము	686
679	క్రస్తిసియా	...
679	క్రప్తు కర్మాగారము	686
680	క్లబ్బు	687
680	క్లయిటు, కస్తమరు	687
681	కాంకాయన గోత్రము	688
681	కాంకోలొజీ	...
681	కాంక్రీటు, రీఎన్ఫోర్డ్డు కాంక్రీటు	688
682	కాంగ్రెసు సభ	688
682	కాంగోనది	688
	కాంగో ప్రీప్రీటు	688
683	కాంచనక్షీరి చెట్టు	689
683	కాంచనుడు	689
684	కాంచీపురము (కంచి)	689
685	కాంటినెంటు	689
685	కాంటినెంటల్ డ్రిఫ్టు సిద్ధాంతము	689
685	కాంటినెంటల్ షెల్లు సిద్ధాంతము	689
685	కాంటియూనిజమ్	690
685	కాంట్రాక్టు	690
686	కాండనులు	690
686	కాండరధి గోత్రము	690
686	కాండవాయన గోత్రము	690
686	కాండవృద్ధి గోత్రము	690
686	కాండాయన గోత్రము	690
686	కాండేయ గోత్రము	690
686	కాండ్రేగు చెట్టు	690
686	కాంతలోహము	690
686	కాంతిక్పత్ గోత్రము	690
686	కాంతిపురి లేక పురము	690
686	కాంధాహార్పురము (గాంధారపురము)	690
686	కాంపనోలొజీ	690
686	కాంపిల్యుడు	690

పుట	వ్యాసము	పుట
690	కాకిచాపు చెట్టు ...	695
691	కాకిని తెచ్చి పంజరములో పెడితే చిలుకవలె-695	
691	కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దు ...	695
691	కాకిపుట్టి నలుపే, పెరిగి నలుపే	695
691	కాకిముక్కున దొండపండు ...	695
691	కాకిముద్ర ...	695
691	కాకి వాలినది పండ్లా పండినది	696
691	కాకునూరి అప్పకవి ...	696
692	కాకురి గోత్రము ...	696
692	కాకులంగొట్టి గద్దలకు సాతర్పణ జేసినట్లు	696
692	కాకోగ్రాఫీ ...	696
692	కాకోలూకనిశావదితి న్యాయము	696
692	కాకోళిచెట్టు (క్షీరకాకోళి) ...	696
692	కాక్లి గోత్రము ...	696
692	కాక్ ఎండు బుల్ ప్టోరీ ...	696
692	కాఖవై మృగ నిర్ధారణ సూత్రములు	697
692	కాఖుసోస్సులేట్టు ...	697
692	కాగల కార్యములు గంధర్వులే తీర్చుదురు	697
692	కాగితముల పరిమాణములు ...	697
692	కాచకి గోత్రము ...	699
693	కాచకుంభకారి పరిశ్రమలు ...	699
693	కాచమణి న్యాయము ...	700
694	కాచవిభుడు, విరలరాజు ...	700
694	కాచాయన గోత్రము ...	700
694	కాచింగు ఎ ట్టార్ ...	700
694	కాచినచెట్టుకు రాళ్ల చెట్టులుకాని కాచుని-	700
694	కాచు ...	701
695	కాజపాయన గోత్రము ...	701
695	కాజాన్ పురము సీమ ...	701
695	కాజ్మోగోనీ ...	701
695	కాజ్మోగోజీ ...	701
695	కాటకుల గోత్రము ...	701
695	కాకిగోలక న్యాయము ...	

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కాటికి కాళ్ళ చాచుకుని తిండికి చేయి జాచినట్లు	701	కాన్సర్వేటివ్ కక్ష	708
కాటుక గింజల చెట్టు ...	701	కాన్స్టేబుల్	708
కాణాద పెద్దన సోమయాజి కవి	701	కాపత్యుడు	709
కాణాద మతము ...	702	కాపన్ ఆక్సైడు పరిశ్రమ	709
కాణ్య గోత్రము ...	703	కాపాలమతము	709
కాణ్య బ్రాహ్మణులు ...	703	కాపిల మతము	709
కాణ్వంజలి గోత్రము ...	703	కాప్టైట్	709
కాణ్వయులు ...	703	కాపుటి గోత్రము	709
కాత్యాయన గోత్రము ...	704	కాపులు	709
కాత్యాయన గోత్రము ...	704	కాఫీ చెట్టు	709
కాత్యాయని గోత్రము ...	704	కాఫరు జాతివారు	711
కాత్యాయనీ త-త్రము ...	704	కాఫర్ బ్రెడ్	711
కాత్యాయనుడు ...	704	కాఫ్రిసానము	711
కాత్రముగ్రీక ఉపగణము ...	704	కాబా దేవస్థానము	711
కాథరైన్ లర్నిపిలెగో ...	704	కాబాలిజమ్	712
కాదోవమేక గోత్రము ...	704	కాబాల్	712
కాద్రవ్య గోత్రము ...	704	కాబాళాఖ క్షత్రియులు	712
కాద్రేయ గోత్రము ...	704	కాబూల్ నగరము	712
కాద్యాయన గోత్రము ...	704	కామంతకగోత్రము	713
కానజింహ గోత్రము ..	704	కామందకము	713
కానన్ (కాన్యక్)	704	కామకాయన గణము	713
కానాయన గోత్రము ...	704	కామకాయనగోత్రము	713
కానాల నరసింహ కవి ...	704	కామకాయనిగోత్రము	713
కానికాలమున కట్టయే పామగునట	705	కామకోటిక్షేత్రము లేక, పీఠము	713
కానికూడు తిన్నా కడుపు నిండవలయును	705	కామధేనువు	713
కానుకుల గోత్రము ...	705	కామనూరి కృష్ణయ్యకవి	713
కానుగచెట్టు (కాగుచెట్టు) ...	705	కామహాపదేశము	713
కాన్యక్	705	కామలగోత్రము	714
కాన్యూకన్	705	కామలాయనగోత్రము	714
కాన్వాయన గోత్రము ...	705	కామశాస్త్రము	714
కాన్వెంటు	705	కామశిగోత్రము	718
కాన్వ ను ఫండు	706	కామశిష్టగోత్రము	718

వ్యాసము

వ్యాసము

పుట

కామా	...	కారల్	...	723
కామాఖ్య	...	కారవానా	...	
కామానది	...	కారవారిగోత్రము	...	723
కామాశ్రమము	...	కారాచగోత్రము	...	
కామికారణము	...	కారాస్కరులదేశము	...	723
కామిల	...	కారాప్రదేశము	...	723
కాముడిపున్నమ	...	కాకికేచగోత్రము	...	723
కాముడు, కామము	...	కారిగోత్రము	...	723
కామెట్టు	...	కారియోష్లాజ	...	723
కామేపల్లిసీమ	...	721 కారిరాత్రిగోత్రము	...	723
కామేపానకిగోత్రము	...	721 కార్తికార్దులు	...	723
కామేశ్వరకవి	...	721 కార్షిగోత్రము	...	723
కామృట్కాద్వీపకల్పము	...	721 కార్షితగోత్రము	...	723
కామ్యకవనము	...	721 కార్షిగోత్రము	...	723
కామ్యగోత్రము	...	721 కారుంజయగోత్రము	...	723
కామ్యాయనగోత్రము	...	721 కారుకుబ్జపురము	...	723
కామ్యాయనిగోత్రము	...	721 కారుపథ లేక, కారాత్పు, లేక కైలావత.	...	724
కామ్కోటక్ శ్మశ్రీయులు	...	721 కారుపథిగోత్రము	...	724
కాయకల్ప చికిత్స	...	721 కారుషాయనగోత్రము	...	724
కాయగతానుస్మృతి	...	722 కారుబా	...	724
కాయగోత్రము	...	722 కారుశుడు	...	724
కాయనగోత్రము	...	722 కారెక్కాలు	...	724
కాయసిద్ధి	...	722 కారెళ్ళవ్యవసాయము	...	724
కాయావరోహణక్షేత్రము	...	722 కారేణిగోత్రము	...	724
కారకపంచకము	...	722 కారేణుపాలిగోత్రము	...	725
కారకోరమ్ శర్వతములు	...	722 కారేణుఫాలిడపగణము	...	725
కారగ్రీవిగోత్రము	...	722 కారేణుఫాలిగోత్రము	...	725
కారణగుణప్రకమన్యాయము	...	722 కారేయగోత్రము	...	725
కారణనాశే కార్యనాశ; కార్యనాశే.	...	722 కారోలైన్ దీప్తములు	...	725
కారణములు	...	722 కార్పనోటు	...	725
కారపులిగోత్రము	...	722 కార్పూనిస్త్రీ	...	725
కారల్సాబాద్	...	722 కార్టోగ్రాఫీ	...	725

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కార్దియైటెలు ...	725	కాలకుంఢము	730
కార్తవీర్యార్జునమహారాజు ...	725	కాలకూటము	
కార్తవీర్యార్జునుని మాళావళి ...	726	కాలకృత్ గోత్రము	730
కార్తికేయపురము ...	727	కాలకాశికుండ	730
కార్దమాయునిగోత్రము ...	727	కాలకాక్షేయుడు	730
కార్పాతదేశము ...	727	కాలచూరులు	730
కార్పాసర క్షతాదృష్టాంతవ్యాసము	727	కాలజ్ఞానసిద్ధి	730
కార్పెట్టి ...	727	కాలప్రాణము	730
కార్పెట్ బేగం ...	727	కాలపుష్పము ...	731
కార్బుక్ ...	727	కాలభైరవ సప్తమి ...	731
కార్బుక్ డ్యూకైస్ గాలి ...	728	కాలభైరవాష్టమి ...	731
కార్బుక్ డి డ్యూకైస్ ...	728	కాలభైరవపుడు ...	731
కార్బుక్ బైసల్ఫైడ్ ...	728	కాలమానము ...	731
కార్బుక్ మొనాకైస్ ...	728	కాలము ...	731
కార్బొనరీ సుఖము	728	కాలముల మార్పులు ...	733
కార్బోనేటు	729	కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము ...	733
కార్బోరండమ్	729	కాలవిత్ గోత్రము ...	734
కార్బోలిక్ ఏసిడ్	729	కాలవిధానములు ...	734
కార్బురోగము	729	కాలవిభజనము ...	735
కార్ముకములు	729	కాలాకంబల్వాలా ...	736
కార్ముకాసనము	729	కాలాంజరపురము ...	736
కార్యభాసిత గోత్రము	729	కాలాంజరము ...	736
కార్యాచరణము	729	కాలాంజరము లేక కాలాలిజార్ రోగము	736
కార్వగు జిల్లా	730	కాలానలుడు ...	737
కార్య	730	కాలాయని గోత్రము ...	737
కార్వాయని గోత్రము	730	కాలాయన గోత్రము ...	737
కార్వాయన గోత్రము ...	730	కాలాయ గోత్రము ...	737
కాలాబాయని గోత్రము	730	కాలాశి గోత్రము ...	737
కాల	730	కాలాహజార్ ...	737
కాలక వనము	730	కాలికి వేస్తే మెడకు మెడకు వేస్తే కాలికి	737
కాలకాయన గోత్రము	730	కాలి గోత్రము ...	737
కాలకేయులు	730	కాలిజోళ్ల మడమలు ...	737

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కాలిడోస్	737	కావ్య లక్షణము	741
కాలిటోచూపితే వేలితో చెమ్మవలయును	737	కావ్య విధానము	747
కాలికిజుట్టుకున్న పాము కరవకమానునా?	737	కావ్యుడు (శుక్రుడు)	748
కాల్పియము	737	కావోలిక్	749
కాలీకాలని మొరడు	738	కాశికుశావలంబన న్యాయము	749
కాలీడోస్కోప్	738	కాశికోతే కర్రకుక్క గంగిగోవునా?	749
కాలీఫ్ హూమా అల్రషీద్ చక్రవర్తి	738	కాశికిపోయి కుక్కబాచ్చు తెచ్చినట్లు	749
కాలుగాలిన పిల్లివలె తిరిగేవాడు	738	కాశీక గోత్రము	749
కాలుజారితే తీసుకోవచ్చుగాని నోరుజారితే-	738	కాశీతక్కి గోత్రము	749
కాలుపట్టుకొనిలాగితే చూరుపట్టుకొని	738	కాశీదేశము	749
కాలువలు, పంటకాల్వలు, ప్రయాణపు-	738	కాశీక్షేత్ర త్రయము	749
కాలూమ్ శాఖ క్షుత్రియులు	739	కాశ్మీర దేశ చరిత్ర	749
కాల్యూసల్ క్షుత్రియులు	739	కాశ్మీరదేశపు సామంతలు	754
కాలేకడుపుకు కూడా వేడిగంజే కావలెను	739	కాశ్మీర దేశము	754
కాలేయ గోత్రము	739	కాశ్మీరదేశపు సుప్రసిద్ధోద్యానవనములు	755
కాలోరిమిటర్	739	కాశ్యపగణము	757
కాలోలొజీ	739	కాశ్యప గోత్రము	757
కాలోహవి గోత్రము	739	కాశ్యప బుద్ధుడు	757
కాల్	739	కాశ్యపి	757
కావాధి గోత్రము	740	కాశ్యపీగంగ	757
కావాల్మ్య గోత్రము	740	కాశ్యపుడు	757
కావాక్షి గోత్రము	740	కాశ్యుడు	757
కావిధి గోత్రము	740	కాశ్యహయనగోత్రము	757
కావిష్మీర గోత్రము	740	కాషక్ మనీ	757
కావేపావ గోత్రము	740	కాష్టరేఖి గోత్రము	757
కావేరీ భవానీ సంగమము (భవానిపురము)	740	కాష్ఠార్ దేశము	757
కావ్యవంశ నృపతులు	740	కాష్ఠాయన గోత్రము	757
కావ్యగుణములు (దశవిధ గుణములు)	740	కాస	757
కావ్య దోషములు (౬౬)	740	కాసఖ గోత్రము	757
కావ్య లక్షణ	741	కాసరనాడు (నీమ)	758
కావ్య చతుర్థము	741	కాసరి చెట్టు	758
కావ్యము	741	కాసరి తీగె (పాడు)	758

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కాసలి గోత్రము	758	క్లాన్ నా గయల్ సంఘము...	764
కాసా ...	758	క్వార్టరు డే ...	764
కాసుకు గతిలేదు, నూటికి ఘరవాలేదు	758	క్వాడ్రెంటు ...	764
కాసు గొట్టకు చూక బందె ...	758	క్వాడ్రిలియను ...	764
కాసారు గోత్రము ...	758	క్వాడియన్ మిర్జామేహిద్ది ...	765
కాసె సర్వోష్ఠ కవి	758	క్వార్కటైజ్ ...	765
కాస్టిక్ సోడ ...	758	క్వింగ్ ఓస్కార్సుకాలమ్ ...	765
కాసు (కిమ్మతు లేక వెల) ...	759	క్విగ్డమ్ రాజ్యము ...	765
కాస్ట్రు లిండ్ ఫ్రైటు	759	క్విడ్గార్టర్బెనిజం ...	765
కాస్పియను సముద్రము	759	క్విపురుష దేశము ...	765
కాస్టోథెయిజమ్	759	క్వికాన్ గోత్రము ...	765
కాహుల గోత్రము ...	759	క్వికీవి (పాలపిట్ట) శాస్త్రము...	765
కాహ్వయన్ గోత్రము ...	759	క్విక్కిసగడ్డి చెట్టు ...	766
కాళికాష్టమి ...	759	క్విక్ ది బక్సెట్ ...	766
కాళింగులు ...	759	క్వికితలు ...	766
కాళింద లేక కుళింద దేశము...	761	క్విత్తలినార చెట్టు ...	766
కాళింది ...	762	క్విన్సోస్కాస్ ...	767
కాళిందీ నది ...	762	క్విన్సోగ్రాఫీ ...	767
కాళిదాస త్రయము	762	క్విమజ్జానస్య నామ్కరః ...	767
కాళిదాస మహాకవి ...	762	క్విమార్ద్రాకనణిశోవహిత్రచిత్రయా-	767
కాళిదాసు మహాకవి ...	762	క్విమోస్కోపె ...	767
కాళీకుమార్ డివిజను ...	763	క్విమ్యూర్మదేశము ...	767
కాళీగండకీనది	763	క్విమ్యూగుసీమ ...	767
కాళీఘట్టము	763	క్విమూటంగు బుద్ధవిగ్రహము	767
కాళీనది జన్మస్థానము ...	763	క్విమూషియాదీప్తము ...	767
కాళీయూడు	763	క్విమోస్టీప్తము ...	768
కాళేశ్వరము	763	క్విరాత (త్రిపుర-టిప్పరా) దేశము	768
కాక్షివ గోత్రము ...	763	క్విరాతాదిగణము ...	768
కాక్షివత గోత్రము ...	763	క్విరిటకోన (క్విరితకోన) ...	768
కాయైక్రియో గోపురము (బర్మా)	764	క్విలాలిగోత్రము ...	768
కాంతేశ్వరి క్షేత్రము ...	764	క్విసిమిసిపండు (తీగ) చెట్టు ...	768
క్రావ్ ఫోర్డు ...	764	క్విలోసె కిర్ ...	768

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కిల్కిలా (కైక్కిలా) పురము లేక, నగరము	768	క్లియోపాత్రాసిడిస్	776
కిల్జిన్యపవంశము	768	క్లింటిలియను	776
కిష్కింధ	769	కికటదేశము	776
కిష్కింధ పర్వతము	769	కిడెంచి మేలెంచుమన్నారు	776
కిశ్కెట్టు ఆట	769	కిప్ పశాన్	776
కిటీద్వీపము	769	కిచీశాఖ క్షత్రియులు	776
కిప్టోగ్రాఫీ	769	కియా చిలుక	776
కిమినోలాజీ	769	కిర్గిగ్రామ (ము)	776
కిమిభూపతి	769	కిరిక్ కంబు	776
కిమి గోగము	769	కిరిగోత్రము	776
కిమలు	769	కిర్తిరథుడు	777
కియాశ్వ గోత్రము	770	కిర్తిరాతుడు	777
కియా ప్రాణము	770	కిర్తిస్తాభము	777
కియాభేదాత్మల భేదరితి న్యాయము	770	కిల ప్రతికిల న్యాయము	777
కియాశై వము	770	కిలు కెనార్	777
కియాహివికల్ప్యతేన వస్తు ఇతి న్యాయము	770	కిలు పనులు	777
కియోమిటర్	770	కిలోమిటరు కొలత	778
కివిదేశము (పాంచాలదేశము, అరాటదేశము)	770	కిల్ల జ్వరము	778
కిప్టలోగ్రాఫీ	772	క్లీక్	779
కిప్టలోజెనీ	773	క్లీటీ (లేక) క్లీటు లిపి	779
కిప్టలోమెట్రీ	773	క్లీటీ ద్వీపము	779
కిప్టనుసు ద్వీపము	773	క్లీడతాళము	779
కిప్టలైజుడు ఫ్రూట్ పరిశ్రమ	773	క్లీడా బ్రహ్మవాద మతము	779
కిప్టియన్ బ్రదర్సు	773	క్లీవ గోత్రము	780
కిస్పియన్, క్రిస్పిన్, క్రిస్పన్	773	క్లీస గోత్రము	780
క్రిస్పియన్ సైన్సు బోధ	773	క్లీస్తుప్రభువు జన్మకాలము	781
క్రిప్టాఫర్, క్రిప్టోఫ్	773	క్లీస్తుప్రభుని పండ్రెండుగురు శిష్యులు	781
క్లినికల్ థర్మోమీటర్	773	క్లీస్తుప్రభువు జన్మించిన పిదప మొదటి	781
క్లినోమేటర్	774	క్లీస్తుప్రభువు జీవితము	782
క్లి మెటోలాజీ	774	కుంకుమ చెట్టు	783
క్లియరెన్సు	774	కుంకుమపూవు చెట్టు	783
క్లియోపాత్రా	774	కుంచములో కడుగుపోసినట్లు	784

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కుంచెడుగింజల కూలికిపోతే తూమెడుగింజ -	784	కూభరాశి (అధిపతి శని) ...	790
కూజరన్నాన న్యాయము ...	784	కూభసంభవులు (కలశభవులు)	790
కుంజరుడు ...	784	కుంభసూపము ...	790
కుంటికాలికి బారిపడుటయే ముఖ్యమగు—	784	కుంభిల ...	790
కుండధారోపాస్తి న్యాయము...	784	కుంభిలాపురము (నూర్పము)...	791
కుండల ...	785	కుంభీధాన్యన్యాయము ...	791
కుండలమధ్యకు గుట్టాన్ని తోలినట్లు	785	కుకుభపర్వతము ...	791
కుండలరేఖ ...	785	కుకురుడు ...	791
కుండినర్పి (లేక, కౌండిన్య) గోత్రము	785	కుకురుదేశము, దశారదేశము...	791
కుండినగణము ...	785	కుక్క ...	791
కుండినగోత్రము లేక, కౌండిన్యగోత్రము	785	కుక్కకాటుకు చెప్పుదెబ్బ ...	795
కుండినపురము ...	785	కుక్కగులాబిచెట్టు ...	795
కుండేబగోత్రము ...	785	కుక్కగొడుగు ...	795
కుండోదరాయణగోత్రము ...	785	కుక్కచిలుకకూర చెట్టు ...	795
కుంతలదేశము ...	785	కుక్కతోక పట్టుకొని గోదావరి ఈద—	795
కుంతిభోజుడు ...	786	కుక్కతోక మకకుదరను ...	795
కుంతిభోజదేశము ...	786	కుక్కతోకాడిచుట ...	795
కుంతీదేవి ...	787	కుక్కదొరికితే బెడ్డదొరకను, బెడ్డదొరికితే—	796
కుంతీదేశము ...	787	కుక్కను అందలంలో కూర్చుండబెట్టితే—	796
కుంతీపురము ...	787	కుక్కనుపెంచితే గండై కూటికూడలకు—	796
కుంతీభూపాలుడు ...	787	కుక్కను సింహాసనమెక్కిస్తే చెప్పలంజూచి	796
కుంభనాథుడు ...	787	కుక్కనోట్లో కర్రపెడితే బొట్టునుంటుంది	796
కుందగామ ...	788	కుక్కనోటిలోవన్నీ గొగ్గిపల్లె...	796
కుందచతుర్థి ...	788	కుక్క పిల్లల జాతివైరము ...	796
కుందుర్తి వెంకటాచలకవి ...	788	కుక్కపొగాకు చెట్టు ...	796
కుందేలు (చెవులపిల్లి) ...	788	కుక్క వేషం వేస్తే మొఱగకతీరమ	796
కుంపటిగోత్రామర మొలచునా?	788	కుక్తిపరిమాణము ...	796
కూభకము ...	788	కుక్కుటధ్వానన్యాయము ...	796
కూభకయోగము ...	789	కుక్కుటపాదగిరి ...	796
కుంభకర్ణుడు ...	789	కుక్కుటాసనము ...	797
కుంభకోణము ...	789	కుక్కుదీప్తములు ...	797
కుంభము ...	790	కుక్కు 5 శాఖ శ్మత్రియులు ...	797

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కుచంచలికూర ...	797	కుమార వనము .	804
కుచేలుడు ...	797	కుమారశిష్ట గోత్రము .	804
కుటికా నది ...	797	కుమారవృష్టి .	804
కుటితగోత్రము ...	797	కుమారీనది .	804
కుటిలానది ...	797	కుముదగంధ గోత్రము .	805
కుటీచక సన్యాసాశ్రమము ...	797	కుముద పర్వతము .	805
కుట్టుపని ...	797	కుముదవతి .	805
కుట్టుయంత్రము ...	799	కుముదాక్షుడు, కుమురుడు	805
కుఠారచ్చేద్యంతాం గుర్యార్షుఃచేద్యం—	800	కుమ్మర మొల్ల	805
కుడ్యం వినాచిత్ర గర్భేవ ఇతిన్యామము	800	కుమ్మరిఆవములో కుండలేగాని బిందెలు—	805
కుడ్వాషీ గోత్రము ...	800	కుమ్మర (కుండల) ఆవములో గచ్చకాయ—	805
కుడిచేతి వాటము ...	800	కుమ్మరి కష్టమంతా ఒక్కదెబ్బకు లోకువ	805
కుడుక్క తాళము ...	801	కుమ్మరిపురుగు వాటము ...	805
కుడుములు వండడంచేతగాని ఆకుదీ-	801	కుమ్మరిపిథిలో కుండల నమ్మనేగిళ్లు	805
కుడువబోతూ రుచులడిగిళ్లు...	801	కురుటకుల గోత్రము ...	805
కుతకుకోలుక దేశము ...	801	కురా	805
కుతుబ్దీనారు స్తంభము ...	801	కురాసాం దేశము	806
కుతుబ్ వంశ నృపులు ...	802	కురుజ చెట్టు	806
కుత్స గోత్రము ...	802	కురుజాంగ లారణ్యము	806
కునింద దేశము ...	802	కురుజాంగల దేశము	806
కుపథ దేశము ...	802	కురుజిత్తు	807
కుపిత గోత్రము ...	802	కురుదేశము	807
కుప్పందగులబెట్టి పేలాలు ఏరుకు తినేవాడు	802	కురుడుస్థానము	807
కుప్పింటచెట్టు ...	802	కురుధాముడు	808
కుఫ్రివాత ...	803	కురునాథ్య గోత్రము	808
కుబేరుడు ...	803	కురుబజాతివారు	808
కుబ్జానది ...	803	కురువసుడు	808
కుబ్జాఖాన్ ...	803	కురువశువు	808
కుభానది (కాబూల్ నది) ...	803	కురువింజి చెట్టు	808
కుమారతంత్ర బాలవైద్యము...	804	కురువు	808
కుమారధూర్జటి ...	804	కురువేరు చెట్టు	809
కుమార రాజ్యము ...	804	కురుక్షేత్ర గోత్రము	809

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కురుక్షేత్రము ...	809	కుశికగోత్రము ...	813
కురుక్షేత్రవనములు ఏడు ...	810	కుశికగోత్రము లేక, కాశికగోత్రము	813
కురుక్షేత్రసమంతపంచకము ...	810	కుశికుండు ...	813
కురుక్షేత్ర ఎందుకు జన్మించితివనిన సుహృద్- 810		కుశీదగోత్రము ...	814
కుర్కిహార్ పర్వతము ...	810	కుశీలపుడు ...	814
కుర్బయోశాఖ క్షత్రియులు ...	810	కుశుండు ...	814
కుర్బజాతులు ...	810	కుశావహారాజపుత్రులు ...	814
కుర్మంలోవ మార్గము ...	810	కుషానువంశనృపతులు ...	814
కులకి గోత్రము ...	810	కుష్టురోగము ...	814
కులకారవముగల ఇంటికొత్తయైనను శ్రేష్ఠమే 810		కుస్థానరాజ్యము ...	816
కులపర్వతములు ...	810	కుసుబపురాపుచ్చెట్ల వ్యవసాయము	816
కులము నెఱిగి చుట్టరికము స్థలము నెఱిగి— 811		కుసుబా చెట్టు ...	817
కులాలచక్రన్యాయము ...	811	కుసుబుండు ...	817
కులుతదేశము ...	811	కుసుమ పురము ...	817
కులుతభూమి ...	811	కుసుమ రోగము ...	817
కుల్మాషగోత్రము ...	811	కుసుమాంజనము ...	817
కుల్యాప్రణయనన్యాయము ...	811	కుస్తీ (అంగ్ల విధానము) ...	817
కుల్లినాన్ వజ్రము ...	811	కుహకచకితో లోకః సత్యేపి అపాయ— 817	
కువలయాశ్వమహారాజు ...	811	కుహవ గోత్రము ...	817
కువలయాశ్వండు ...	812	కుహూదేశము ...	817
కుశనాభుండు ...	812	కుహూదేవి ...	818
కుశప్రస్తము ...	812	కుహూనాడి ...	818
కుశమిత్రగోత్రము ...	812	కుళింద (కుల త, కునింద) దేశము	818
కుశలనాస్తము ...	812	కుక్షిచుహారాజు ...	818
కుశస్థలి ...	812	కుక్షు గోత్రము ...	818
కుశాగారపురము, పాటలీపుత్రము	812	క్రము నది ...	818
కుశాగ్రుండు ...	812	క్లుప్తపట్టుబడిన అంగ్ల రూపములు	818
కుశాపురము ...	812	కూచిమంచి జగ్గకవి (లేక జగ్గరాజు)	823
కుశావతి ...	812	కూచిమంచి తిమ్మకవి ...	823
కుశావర్తము ...	812	కూబీజమ్ ...	823
కుశావార్ పురము (దేశము) ...	813	కూజిత దోషము ...	823
కుశికగణము ...	813	కూటకర్షాపణ న్యాయము ...	824

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కూటపాకము	... 824	కూటాదేశ ప్రభుత్వము	828
కూటపాలకము	... 824	కూటా దీప్తిపము	829
కూటికి పేదలైతే కులానికి పేదలా?	824	కూటలెక్కు జాతి దోష	829
కూడు గుడ్డలు డబ్బు అడగక పోతే అందరినీ-	824	కూర గ్రహములు	829
కూడుటయే చేతగాకపోయినచో గుణ—	824	కృత్వ గోత్రము	829
కూత ఆర్భాటమెక్కువ కుప్పలోగిజలు—	824	కృణి గోత్రము	829
కూతురుబుడమ	... 824	కృతక రత్నములు	829
కూత్బ్	... 824	కృతకుడు	829
కూసను పెంచితే గండ్ల కరవ వచ్చినట్లు	824	కృతశత్రుడు	829
కూసూసు	... 824	కృతశయితి	829
కూపఖానక న్యాయము	... 825	కృతప్రవణుడు	830
కూపయంత్ర ఘటికా న్యాయము	825	కృతభాగ గోత్రము	830
కూపస్థ మండూక న్యాయము	825	కృతమాలా నది	830
కూరోశిన్	... 825	కృతవృత్తి	830
కూర్మదేశము	... 825	కృతసేన్యుడు	830
కూర్మిండి తింటూంటే కొండలైనా ఆగవు	825	కృతవైహరి గోత్రము	830
కూర్మిండి పరుండవలెను, ముంగుకూర్మిని-	825	కృతాగ్ని	830
కూర్మాం	825	కృతాయువు	830
కూర్మహస్తము	826	కృతాశ్వము	830
కూర్మద్వాదశి	826	కృతి	830
కూర్మపురాణము	826	కృతిమాతుడు	830
కూర్మాంగ న్యాయము	826	కృతుడు	830
కూర్మాచల దేశము	826	కృతజన్ము	830
కూర్మాసనము (లేక గోముఖాసనము)	827	కృత్తిక సత్త్రము	... 831
కూలికివచ్చి పాలికి మాట్లాడినట్లు	827	కృత్రిమాకృత్రిమయోః కృత్రిమే కార్య-	831
కూష్మాండ నవమి	... 827	కృత్వాచింత న్యాయము	... 831
కూసేగాడిదవచ్చి మేసేగాడిదను (బుద్ధి)-	827	కృత్సన గోత్రము	... 831
కూట అక్షరమునకుం జెందిన క్రైస్తవ—	827	కృత్సమముడు	... 831
కూట అక్షరమునకుం జెందిన క్రైస్తవస్త్రీ-	827	కృధుడు	... 831
కూటజెక్కు	... 827	కృపాచార్యుడు	... 831
కూటనీఫారము వ్రాత	... 827	కృపి	... 831
కూటనిఫారమ్ లిపి	... 828	కృపుడు (కృపాచార్యుడు)...	831

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కృగుడు	831	కథలోమీటరు ...	838
కృష్ణకవి	831	కనాలైజేషన్ పద్ధతి ...	838
కృష్ణగిరి పక్షి	832	కన్నరీ ద్వీపములు ...	838
కృష్ణ గోత్రము	832	కన్యా దేశము ...	839
కృష్ణచంద్ర గోత్రము	832	కప్లరు పండితుని సిద్ధాంతములు	839
కృష్ణజిల్లా	832	కప్లర్సు త్రి లాస్ ఆఫ్ ప్లానెటరీ మోషన్సు	840
కృష్ణతామర (మెట్టతామర) ...	832	కమికల్లీ ఫారమ్ము రాక్సు ...	841
కృష్ణదాస కవి ...	832	కమిస్ట్రీ ...	841
కృష్ణదాసకవిరాజుగారు ...	832	కమోరిజమ్ ...	841
కృష్ణభట్టు (మహానుభావుడు)	832	కెయిన్ ...	841
కృష్ణమిశ్రుడు ...	832	కెయిన్ ఫౌండేషన్ ...	842
కృష్ణయ్య కవి ...	832	కెయిసియమ్ లోహము ...	842
కృష్ణశీర్షక గోత్రము ...	832	కెరడాక్ కేరకేకన్ ...	842
కృష్ణుని మహావళి ...	833	కెరవానికా ప్రతి వ్యవసాయము	842
కృష్ణాంగారక చతుర్దశి ...	834	కెరాలీ సంస్థానము	842
కృష్ణాగరు చెట్టు ...	834	కెగ్యూలియన్ ద్వీపము	842
కృష్ణాగరు సంస్థానము ...	834	కెల్టజాతివారు	842
కృష్ణాజని గోత్రము ...	834	కెల్ప్	843
కృష్ణాత్రేయ గోత్రము ...	834	క్రెడిట్	843
కృష్ణాదేవి ...	834	క్రెమెంట్	843
కృష్ణానది ...	834	క్రెయిర్	843
కృష్ణావతార వాస్తవము ...	834	క్రెయిటిజమ్	843
కృష్ణాష్టమి ...	834	కేడియా ద్వీపము	843
కృష్ణ (క్రియ) ...	835	కేడ్రములు	843
క్రౌచ్ (క్రుప్ప) కర్మాగారము	835	కేకటుడు	843
క అక్షరమునకుంజెందిన క్రైస్తవ పురుషులు	836	కేకయ దేశము	844
క అక్షరమునకుంజెందిన క్రైస్తవ స్త్రీలు	836	కేకయుడు	844
కెంటకీ మహాకందరము (గుహ)	836	కేజూర్ క్షత్రియులు	844
కెంటెజి ...	837	కేర్పులేటి గోత్రము	844
కెందూరీ ...	837	కేటబోలిజం	844
కెంపు ...	837	కేటరాక్టు	844
కెజియన్ లేక పెరుగు పరిశ్రమ	837	కేటకిజమ్	844

వ్యాసము	వ్యాసము	పుట
కేట్సు పా ...	కేరళపుత్ర దేశము ...	849
కేహూసియన్ ధ్వజము ...	844 కేరళ మహారాజు ...	849
కేడ్మియూ విక్టరీ ...	844 కేర్సినోలోజీ ...	849
కేయిసర్ ...	844 కేరీ ...	849
కేరకీవనము ...	845 కేరేయ గోత్రము ...	849
కేతనకవి (మూలఘటిక కేతన) ...	845 కేలండరు ...	849
కేతనమంత్రీ ...	845 కేలాకిలయవనులు ...	849
కేతలపుత్ర దేశము ...	845 కేలిఫోర్నియా మహావృక్షములు ...	849
కేతుమంతుడు ...	845 కేలిఫోర్నియా అల్రష్మీడ్ ...	850
కేతుమాలవర్ష దేశము ...	845 కేలివినిజు ...	850
కేతురధుడు ...	845 కేలిస్ థెనిస్సిగీ ...	851
కేదార నవమి ...	846 కేలీఫాత్ (ఖలీఫాత్) ...	851
కేదారనాథము ...	846 కేలోరిమిట్రీ ...	851
కేదారములు ...	846 కేవలకాశ్యప గణము ...	851
కేదారారణ్యము ...	846 కేవల కూభకము ...	851
కేనక్ ...	846 కేవల భరద్వాజ ఉపగణము ...	852
కేన్సిలింగ్ ...	846 కేవల భృగు (గోత్రము) గణము ...	852
కేపిటలిజమ్ ...	846 కేవలాగస్త్య ఉపగణము ...	852
కేపిటల్ ...	846 కేవలాంగిరస గణము ...	852
కేపు అగ్రము ...	846 కేవలాంగిరస గోత్రము ...	852
కేపుకాలనీ ...	846 కేశరవయ గోత్రము ...	852
కేపువెడ్డో ద్వీపము ...	847 కేశవ చంద్రసేనుడు ...	852
కేన్నామాన్సి ...	847 కేశవతీ (విష్ణుమతీ) నది ...	852
కేప్రి లేజుకందరము ...	847 కేశవ వ్యూహము ...	852
కేప్ ఆఫ్ లిబర్టీ ...	847 కేశి ...	852
కేబిలు వార్తలు ...	847 కేశిధ్వజుడు ...	853
కేబేజి చెట్టు ...	847 కేశిని ...	853
కేయిక్ ...	848 కేశిభ గోత్రము ...	853
కేరట్ లేక కేరట్టు ...	848 కేష్ ...	853
కేరళ (కొంకణము) ...	848 కేసరి ...	853
కేరళ కళా మండలము ...	848 కేసరిమాత నృపతులు ...	853
కేరళదేశము (కేరళపుత్రము, కేతలపుత్రము) 848	కేసరిహిందు పతకము ...	853

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కేసరియ డ్డేత్రము ..	853	క్షేత్రలాపత దేశము	856
కేస్ నీడ్ లేక కేసాఫ్ నీడ్ ..	853	క్షేత్రలాస శిఖరము	856
క్షేటర్ ..	854	క్షేత్రవలాయన గోత్రము ...	858
క్షేనియోగ్నోమి ...	854	క్షేత్రవాల్య గోత్రము ..	858
క్షేన్మర్ ..	854	క్షేత్రశికివృత్తి ..	858
క్షేషర్ని గోత్రము ..	854	క్షేత్రమతి గోత్రము ..	858
క్షేశ పంచకము ..	854	క్షేత్రస్తవ అరియన్ మతశాఖ ..	858
క్షేశలబ్ధ మధికారదరిం	854	క్షేత్రస్తవ ఏంగిలన్ సర్వీస్ ...	858
క్షేకరిజమ్	854	క్షేత్రస్తవ నామములు ...	858
క్షేకరులు	854	క్షేత్రస్తవ మత పర్వదినములు, పండుగలు	859
క్షేక్	854	క్షేత్రస్తవ మతము ...	862
క్షేయింటూల్	854	క్షేత్రస్తవమత శిలువ భేదములు	865
క్షేకత రాజ్యము	855	క్షేత్రస్తవమత సప్తగుణములు...	865
క్షేకసి	855	క్షేత్రస్తవమత సప్త దోషములు	865
క్షేకసి గోత్రము	855	క్షేత్రస్తవమత సప్త సత్కార్యములు	866
క్షేకేయి	855	క్షేత్రస్తవమున సప్త యోధాభిమానులు	866
క్షేజాలి గోత్రము	855	క్షేత్రస్పెంట్	866
క్షేతవాయన గోత్రము	855	క్షేత్రమెట్	866
క్షేదారిక న్యాయము	855	కొంకణ దేశము	866
క్షేనోమెట్రోగ్రాఫీ ...	855	కొంకణ పురము	867
క్షేషమాయన కవి	855	కొంకణ సప్తకము	867
క్షేములిక న్యాయము ..	855	కొంకిపిసిని (తీగె)	867
క్షేరజి గోత్రము	855	కొంకిపురుగు వ్యాధి	867
క్షేర దేశము	855	కొంగమ దేశము ...	868
క్షేరమాలి దేశము	855	కొంగు దేశము	868
క్షేరా	855	కొండకు వెట్టుకకు ముడి వేసేవాడు	868
క్షేరాత గోత్రము ...	855	కొండగోగు చెట్టు	868
క్షేరాతి గోత్రము ...	856	కొండచెముడు చెట్టు	868
క్షేరోగ్రాఫ్, క్షేరోలోజీ ...	856	కొండంత మగడుపోతే పిడికెడు బొచ్చు-	868
క్షేరో సగరము ...	856	కొండంత దూదిని గాల్చుటకు కొండంత-	868
క్షేలవర్ధని గోత్రము ...	856	కొండ తలక్రిందనుంచుకుని రాళ్లకువెతికి-	868
క్షేలాకిలు లేక క్షీలాకిల వంశ యవన. -	856	కొండనాల్కకు మందువేస్తే ఉన్ననాల్క-	868

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కొండంజూచి కుక్కలు మొజిగినట్లు	868	కొరోనా	877
కొండిం ద్రవ్యవైచి ఎలుకం బట్టుకొన్నట్లు	868	కొర్నాటి చీరలు	877
కొండపల్లి దుర్గము	868	కొర్నాలి పంజాబు క్షేత్రము	877
కొండప్రతి వ్యవసాయము	869	కొట్ట (గింజల) చెట్టు	878
కొండమడుగు పురుషోత్తమ కవి	869	కొలంబస్	878
కొండలుమింగేవానికి గోపురముక	869	కొలంబియాదేశపు ప్రభుత్వము	878
కొండవీటి సీమ	869	కొలంబియా ప్రజా ప్రభుత్వ రాష్ట్రము	879
కొండవీటి సీమ చాంతాడు	869	కొలత పరిమాణము	879
కొండవీడు	869	కొలనుపాక క్షేత్రము	879
కొచ్చిన్నినా దేశము	871	కొలాబాజిల్లా	881
కొచ్చినాజ్యము	871	కొలాల్పూరము	881
కొటికా (శాఖ) క్షత్రియులు	871	కొలియనులు	881
కొటికెలపూడి వెంకటకృష్ణ కవి	871	కొల్కాట్ ప్రదేశము	881
కొలేవన్నార్కులు	871	కొల్లాగ పురము	882
కొట్టకుండా వీడుస్తున్నావేమి పిల్లవాడా	871	కొల్లా పురము	882
కొడగుదేశము, కోడదేశము	871	కొల్లాపూర్ పేట	882
కొడిశచెట్టు	871	కొల్లీటరల్ సెక్యూరిటీ	882
కొడుకు బాగుండవలెను, కోడలు ముండ	872	కొల్లేగు సరస్సు	882
కొత్త అమావాస్య	872	కొళ్ళంబు చెట్టు	882
కొత్తలంక మృత్యుంజయ కవి	872	కొత్తగా అప్పుకు ప్రయత్నంచేస్తే పాత	882
కొత్త వింత, పాత రోత	872	కొత్తనీటికి చేపలెదురెక్కినట్లు	882
కొత్తిమిరి (ధనియపు) చెట్టు	872	కో-ఆపరేషన్	883
కొన్నవాడు తిన్నవాడు	873	కోకర్ పండితుడు	883
కొనేది వంకాయ కొసిరేది గుమ్మడికాయ	873	కోక క్షేత్రము	883
కొబ్బరి చెట్టు	873	కోకిల గోత్రము	883
కొయిలీసిరియా	875	కోకిల ప్రియము	883
కొయిలవన్ ప్రభుత్వము	875	కోకిలానది	883
కొరవజాతి	876	కోకిలాసనము	883
కొరవిలో కొప్పు, గోకికొనినట్లు	876	కోకో	883
కొరవి దయ్యము	876	కోకో చెట్టు	883
కొరియా దేశము	876	కోకోలజీ, కోకోగ్రాఫీ	883
కొరుర	877	కోకో	884

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కోఖాన్కనాత్తు ...	884	కోడూరు వేంకటాచల కవి ...	
కోచిహస్తి గోత్రము ...	884	కోతికి అద్దము జూపినట్లు ...	
కోచ్ బండి ...	884	కోతికి కొబ్బరికాయ ఇస్తే ఎమిచేయగలను?	
కోజగర్ పార్లమె ...	884	కోతికి జల్తారు కుళాయి ...	
కోజికి లేక కోజికిని పానాంగి...	884	కోతిచేతికి పాము దొరకినట్లు...	
కోటగిరి ...	884	కోతిపుండు బ్రహ్మరాక్షసి	
కోట, నర్తము ...	884	కోదండములు	
కోటమరాజు నాగయ్యకవి ...	885	కోనసీమ	889
కోటరాయ రిఘునాథ కొండమాకా-	885	కోనాదిత్య తేత్రము	889
కోట, వర్ణాట, కాకతి, పరిచ్ఛేద, క్షత్రియ-	885	కోనార్కము	
కోట శివరామయ్య క:	885	కోనిస్కాప్	890
కోటా సుస్థానము	886	కోని ద్వీపము	890
కోటికాస్యండు	886	కోపయజ్ఞ గోత్రము ...	890
కోటికి బడగ నెతుట	886	కోపర్నికన్ పండిత సిద్ధాంతము	890
కోటికోదృశ్యమానోపబృంహణ న్యాయము	886	కోపులు ..	891
కోటి తీర్థములు ...	886	కోబాల్డు ..	891
కోటిఫలీ తేత్రము ...	886	కోబ్లెర్గ్ ..	891
కోటివిద్యలూ కూడికొరకే ...	886	కోబ్లెనిజమ్ ..	891
కోటి వెంకనార్యండు ...	886	కోమటులు ..	891
కోటిశ్వర కవి ...	886	కోమశాయన గోత్రము ..	891
కోటిశ్వర దేశము ...	887	కోమోరు ద్వీపములు ...	891
కోటుగుండీలు ...	887	కోయజాతివారు ...	891
కోటులకు చేతుల కడను గుండీలుండుట	887	కోయంబత్తూరు జిల్లా ..	892
కోటోపాక్షి ...	887	కోయిల దేశము ..	892
కోతము ...	887	కోయిల్పడి ..	892
కోడలు కుమారుణ్ణి కనెదనంటే వలదనే—	887	కోరమ్ ..	892
కోడలు గృహప్రవేశము అత్త గంగాప్రవే—	887	కోరింత్ కెనాల్ ..	892
కోడి (కొడి) ...	888	కోరింత చెట్టు ..	892
కోడిగ్రుడ్డు పగులగొట్టుటకు గుండ్రాయి—	888	కోరింత దగ్గు ..	893
కోడిచెల్ల శ్రీనివాస కవి ...	888	కోరింతు పురము ..	893
కోడిజుత్తు చెట్టు ...	888	కోరియోగ్రాఫి .	893
కోడిపిల్లమీద పనికిపిల్ల బలాదూర్		కోరిలేషన్ ..	893

వ్యాసము	వ్యాసము	పుట
కోరుంకోల పురము	కోన్స్టాండు ప్రోవిన్సు	897
కోరోగ్రాఫి	కోహినుర్ వజ్రము	
కోర్కెలేనిపెట్టు తాడులేని కట్టు	కోహిలాశాఖ క్షత్రియులు	
కోర్బిన్ ...	కోక్ష గోత్రము	898
కోర్బుమార్షల్ ...	క్రోఆటియా	
కోర్నోజెనీ ...	893 క్రో కట్ ఆట	898
కోర్నికా ద్వీపము ...	893 క్రోడ దేశము	899
కోర్సు ఆఫ్ ఎక్సుచేజి ...	895 క్రోధన (క్రోధిన) గోత్రము	
కోర్టేనే ...	895 క్రోధము	899
కోలగిరి ...	895 క్రోధవశ ...	899
కోలక్ ...	895 క్రోనోగ్రాఫీ ...	899
కోలపర్వత పురము ...	896 క్రోనోఫర్ ...	899
కోలపాలకూర చెట్టు ...	896 క్రోనోమీటర్ ...	899
కోలఆడితే కోతి ఆడుతుంది ...	896 క్రోనోలోజీ ...	899
కోలాచల (పర్వత) ము ...	896 క్రోస్సాట్ కెనాల్ ...	
కోలాచాల పర్వతము ...	896 క్రోనోస్కాపు ...	900
కోలాహలుడు ...	896 క్రోమియమ్ లోహపుపూత పరిశ్రమ	900
కోల్జాతివారు ...	896 క్రోమోగ్రాఫీ ...	902
కోవర్డేల్ ...	896 క్రోమో లిథో గ్రాఫీ ...	902
కోవలె గోపరాజు కవి ...	896 క్రోమటానింగ్ ...	903
కోనాపరిశ్రమ ...	896 క్రొవ్వొత్తి కాలుట ...	903
కోవిలమంప చెట్టు ...	897 క్రోవ్విగి గోత్రము ...	903
కోశన గోత్రము ...	897 క్రోవ్వి గోత్రము ...	903
కోశములు (సంచి లేక తిత్తి) ఐదు	897 క్రోవ్విపు	903
కోశానది ...	897 క్లోరిక్ అసిడ్	903
కోశిలానది ...	897 క్లోరిక్ వాయువు	903
కోష్టు ...	897 క్లోరీమీటర్	903
కోష్ట గోత్రము ...	897 క్లోరైడ్	903
కోసారీకా దేశ ప్రభుత్వము ...	897 క్లోరోఫారమ్	903
కోస్తారీకా ప్రజాపరిపాలన దేశము	897 కోష్ట్రు: క్వచనీరాజనా ఇతిన్యాయము	904
కోహల గోత్రము ...	897 కౌండన్య గోత్రము ...	904
కోస్సర నాగము ...	897 కౌండాయన గోత్రము ...	904

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కాండియ గోత్రము	904	కాలాక్షి గోత్రము	908
కాకనాడి గోత్రము	904	కాలాంత్రయ గోత్రము	908
కాకాక్షి గోత్రము	904	కాలి గోత్రము	908
కాకుల్య గోత్రము	904	కావలి గోత్రము	908
కాక్రొల్య గోత్రము	904	కావెల్ సిద్ధాంతము	908
కాచహుండి గోత్రము	904	కాశాంబి నగరము	908
కాజలి గోత్రము	904	కాశాంబేయ గోత్రము	909
కాటక ద్వీపము	904	కాశికర్ణి గోత్రము	909
కాటక నగరము	905	కాశిక గోత్రము	909
కాటలి గోత్రము	905	కాశిక్లి అరుణానమల సంగమము	909
కాటిల్య గోత్రము	905	కాశిక్లి కచ్చదేశము	909
కాటిల్యుని అర్థశాస్త్రము	905	కాశిక్లిదేవి	909
కాతప గోత్రము	906	కాశిక్లినది	909
కాతలక పురము	906	కాశిక్లినది జన్మస్థానము	910
కాత్స గోత్రము	906	కాశిక్లి సంగమములు	910
కానాభి గోత్రము	906	కాశికుండు	910
కాపిశాయన గోత్రము	906	కాశిక్లియ గోత్రము	911
కాభేయ గోత్రము	906	కాశి గోత్రము	911
కాభోజి గోత్రము	906	కాశీదక లేక కాశీదక గోత్రము	911
కామండ ఉపగణము	906	కాసల్య గోత్రము	911
కామండ గోత్రము	907	కాసల్య	911
కామార గోత్రము	907	కాసల్యాయన గోత్రము	911
కామారవత్స గోత్రము	907	కాక్షివ గోత్రము	911
కాముది గోత్రము	907	క్రాంచ గోత్రము	911
కాముదీ పౌర్ణమి	907	క్రాంచ పర్వతము	911
కారకృత్ గోత్రము	907	క్రాంచ పురము (వనవాస పురము)	911
కారజాయన గోత్రము	907	క్రాంచ రుద్రము	911
కారపులు	907	క్రాంచాక్షి గోత్రము	911
కారవ్య గోత్రము	908	క్రాంచుండు	911
కారిహ్య గోత్రము	908	క్రాంత క్రాశికా నది	911
కార్ణమణి గోత్రము	908	క్రాంకాయన గోత్రము	911
కాలకి గోత్రము	908	క్రాయన గోత్రము	911

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
కౌర్యము ...	911	ఖల్వాటబిల్వీయ న్యాయము ...	921
ఖంఖిత్తేయ గోత్రము ...	912	ఖల్వాయని గోత్రము ...	921
ఖంజనాననము ...	912	ఖలాయని గోత్రము ...	921
ఖండగిరి గుహలు ...	912	ఖలి గోత్రము ...	922
ఖండజాతి తాళములు ...	913	ఖలీఫాత్ ...	922
ఖండిత గోత్రము ...	913	ఖల్లీ ...	922
ఖండేశ జిల్లా ...	913	ఖలే కపోత న్యాయము ...	922
ఖండోబా క్షేత్రము ...	913	ఖస్తమండప పురము ...	922
ఖగద గోత్రము ...	914	ఖాజ్కాయన గోత్రము ...	922
ఖగముఖుడు ...	914	ఖాజ్జలాయన గోత్రము ...	922
ఖగేవన గోత్రము ...	914	ఖాండవ ప్రస్తము ...	922
ఖగోళ గ్రహ గమనస్థల విభాగము	914	ఖాండవ వనము ...	922
ఖగోళ గ్రహ చిహ్నములు ...	915	ఖాండిక్యుడు ...	922
ఖగోళ శాస్త్రము ...	916	ఖాత (శాస్త్రము) గణితము...	923
ఖటంగ ప్రపాతము ...	916	ఖ్యాతి ...	923
ఖట్వాండూ (ఖస్తమండప పురము)	916	ఖ్యాతి వాదములు ...	923
ఖట్వాంగుడు ...	916	ఖాదాతీముఖ గోత్రము ...	923
ఖట్వాహస్తము ...	916	ఖాదర్మాయన గోత్రము ...	923
ఖడ్గ (కత్తి) రేఖ ...	916	ఖారమాయన గోత్రము ...	923
ఖడ్గవంశ నృపతులు ...	916	ఖారీ ...	923
ఖనాత్తు ...	916	ఖారోష్ట్ర దేశము ...	923
ఖత్తు ...	916	ఖాలిధ ...	924
ఖనిజములు ...	916	ఖాస దేశము ...	924
ఖనిత్రుడు ...	920	ఖీవాఖనాత్తు ...	924
ఖరాయము ...	920	ఖుజ్గ ...	924
ఖరింక గోత్రము ...	920	ఖురాసాన దేశము ...	924
ఖరుండ గోత్రము ...	920	ఖూల్నా జిల్లా ...	925
ఖజ్జూరపు చెట్టు ...	920	ఖేచరనాథ మఠము ...	925
ఖజ్జూర పురము ...	921	ఖేచరీముద్ర ...	925
ఖరోష్ఠీ లిపి ...	921	ఖేతకము ...	925
ఖల్వటకః ...	921	ఖేమవతీ నగరము ...	925
ఖల్వాయన లేక ఖల్వాయన గోత్రము	921	ఖేరీజిల్లా ...	925

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
శ్రీ బరుపేస్ ...	926	గంతకుఁదగిన బొంత	936
శ్రీ రా జిల్లా ...	927	గంధం అమావాస్య	938
శ్రీ రాలు శాఖ క్షత్రియులు ...	927	గంధమాదన పర్వతము	936
శ్రీ హూరు ప్టేటు ...	927	గంధమాంసి చెట్టు	937
భోయా ...	927	గంధములు	937
గంగకవి ...	927	గంధర్వ కుమారుఁడు	937
గంగరావి చెట్టు ...	927	గంధర్వ నగర న్యాయము	937
గంగలు ...	928	గంధర్వులు	937
గంగలో ముద్గితే కాకి హంస యగునా?		గంధపతి	939
గంగవంశ సృపతులు ...	928	గంధసీలకుల గోత్రము	940
గంగవంశపు కళింగ భూపతులు	928	గంగాష్టకములు	940
గంగవంశపు కళింగ భూపతుల వంశవృక్షము	929	గంభీరానది	940
గంగా గండకీ నదుల సంగమము	930	గగనరోమంధ న్యాయము	940
గంగాద్వారము (హరిద్వారము)	930	గగనారవిందము	940
గంగానది (భాగీరథీగంగ) ...	930	గజకచ్ఛప కలహము	940
గంగాయన గోత్రము ...	932	గజకర్ణుఁడు	940
గంగాసింధూరము (చంద్రము)	932	గజ జంపె తాళము	940
గంగారిదేశ కాళింగము ...	933	గజతాళము	940
గంగాసాగర సంగమస్థలము ...	933	గజపతి వంశ సృపతులు	940
గంగోత్పత్తి సప్తమి ...	933	గజపతులు	940
గంజాము జిల్లా ...	933	గజభుక్త కపిత్థ న్యాయము	940
గంజాయి చెట్టు ..	933	గజలక్షణము	941
గంజీఫా ..	934	గజాంగములు	941
గంటుబొరంగి చెట్టు ..	934	గజాయము	941
గండకీ గంగానదుల సంగమము	934	గజనీ వంశము	941
గండకీ నది ..	934	గజేంద్రమోక్ష స్థలము	941
గండఘోరజా ...	935	గటపరచా	941
గండమాల ...	935	గడ్డముగల తాఁబేళ్లు	941
గండి ..	935	గడియారము	941
గండిషు గోత్రము ..	936	గణ కూటము	942
గండో ప్టేటు ..	936	గణగారి గోత్రము	942
గండ్రగొడ్డల్లు	936	గణపతి గోత్రము	942

వ్యాసము		వ్యాసము	పుట
గణపతి సవరాత్రములు ...		గవర కులమువారలు ...	947
గణపతి న్యాయము ...		గవర కోమటులు ...	948
గణపతులు ...		గవల గోత్రము ...	948
గణపవరపు వేంకటకవి ...		గవాక్షుడు ...	948
గణముఖకుల గోత్రము ...		గవిష్ఠిర గణము ...	948
గణాచారము ...		గవిష్ఠిర గోత్రము ...	948
గణి గోత్రము ...		గవేరణి గోత్రము ...	948
గణితము ...		గసగసాల చెట్టు ...	948
గతిలేని అమ్మకు గంజే పానకము		గసహాక్ (శాఖ) క్షత్రియులు...	949
గదబజాతి ...	943	గళగ్రహము ...	949
గదలము ...	943	గళస్థ పామకా న్యాయము ...	949
గదాగణి ...	943	గచ్చ (పాద) చెట్టు ...	949
గదారేఖ ...	943	గజ్జి, దాని పురుగు ...	949
గదుగలగంధము ...	943	గద్దరికా ప్రవాహ న్యాయము	950
గదుడు ...	943	గద్వాల్ రాజ్యము ...	950
గనుపు ...	943	గద్యము వేక వచనకావ్యము...	950
గబిఘుమతీ (కుదార్కోట) పురము	943	గద్వాల్ సోమభూపతి ...	950
గభీరవేది (భద్రజాతి) గజము	944	గన్నేరు చెట్టు ...	950
గయ ...	944	గన్మెటల్ ...	951
గయమహారాజు ...	944	గమ్మా శేన్ ...	952
గయాక్షేత్రము ...	944	గర్గ ఉపగణము ...	952
గయుడు ...	945	గర్గి ఆశ్రమములు ...	952
గరళము ...	945	గర్గ గోత్రము ...	952
గరిక (గడ్డి) చెట్టు ...	946	గర్గత దండన న్యాయము ...	952
గరిఘాసిద్ధి ...	947	గర్గుడు ...	953
గరుడ తాళము ...	947	గర్జపురము (ఘాజీపూర్) ...	953
గరుడ పురాణము ...	947	గర్జిత లక్షణ పరీక్ష ...	953
గరుడవర్ణనపు చెట్టు ...	947	గర్జన ...	953
గరుడాసనము ...	947	గర్జన గోధామాంస విభజన న్యాయము	953
గరుడ హస్తము ...	947	గర్జనమృతసర్ప న్యాయము ...	953
గరుడుడు ...	947	గర్జభ గోత్రము ...	953
గలాగలి గోత్రము ...	947	గర్జభముఖ గోత్రము ...	953

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
గర్భర్తు లక్షణ పరీక్ష ...	953	గాంగిర్యోగాక్షి గోత్రము ...	967
గర్భ స్రావము ...	955	గాంగేయ గోత్రము ...	967
గర్భాయన గోత్రము ...	955	గాంగోదకి గోత్రము ...	967
గర్భశయము ...	955	గాండివము ...	967
గర్భసనము ...	955	గాంధార దేశము ...	967
గల్లలత్తుక ...	955	గాంధారాయణ గోత్రము ...	969
గల్గు ...	955	గాంధారీ (దేవి) ...	969
గల్గుస్త్రీమ్ ...	955	గాంధారీ నాడి ...	969
గల్జరు చెట్టు ...	956	గాంధారుడు మహారాజు ...	969
గవ్య పంచకిము ...	957	గాంభోజి ...	969
గవ్యాయన గోత్రము ...	957	గాజరగడ్డి ...	969
గ్రంథరచన, ముద్రణము, ప్రకటనము—	957	గాజులబలిజ కులము ...	969
గ్రంథాక్షర లిపి ...	957	గాజులబేరము భోజనమునకు సరి ...	969
గ్రంథి తగరపు చెట్టు ...	957	గాడిదగడప చెట్టు ...	969
గ్రంథి తగరము ...	957	గాడిదకు గంధపువాసన ఎక్కువెలియుట? ...	970
గ్రంథిభేద నాసనము ...	957	గాడిద పుండుకు బూడిదే మంచు ...	970
గ్రంథులు ...	958	గాదర్భి గోత్రము ...	970
గ్రద్నమద గణము ...	958	గాదిక్రిందియెలుక గాదిక్రింద నేబ్రతుకుతుంది ...	970
గ్రహకూట లక్షణ పరీక్ష ...	958	గాధి గోత్రము ...	970
గ్రహణములు ...	959	గాధిన గోత్రము ...	970
గ్రహణి ...	963	గాధిపతి గోత్రము ...	970
గ్రహబల లక్షణ పరీక్ష ...	963	గాధిపురము ...	970
గ్రహములు ...	965	గాధిమహారాజు ...	970
గ్రహము లాండు ...	965	గానాభినయ సృత్య (నాట్య) కళాంగములు ...	970
గ్రహ లయ ...	965	గాయత్రీ ముద్రలు ...	970
గ్రహలక్షణ పరీక్ష ...	966	గాయని గోత్రము ...	971
గ్రహరాట్ క్షత్రియ వంశము ...	966	గాయపు (ఆకు) చెట్టు ...	971
గ్వటెమలా దేశపు ప్రభుత్వము ...	966	గాయపు సంది ...	971
గ్వటెమాలా దేశము ...	966	గారకి గోత్రము ...	971
గాంగ దేశము ...	967	గారచెట్టు ...	971
గాంగాయన గోత్రము ...	967	గారడివిద్య ...	971
గాంగిపుర రాజ్యము ...	967	గారుడ (పక్షి) శాస్త్రము ...	971

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
గాలవర్ష ఆశ్రమము ...	972	గాల్వానో ప్లాస్టీ ...	976
గాలవ గోత్రము ...	972	గాల్వెనిజమ్ ...	976
గాలపుడు ...	972	గాన్ ఎంజిన్ ...	976
గాలికి పుట్టి ధూళికి పెరిగినట్లు ...	972	గ్యారంటీ ఫుడు ...	976
గాలిజల్లుట ...	972	గ్రాండ్ ఫాదర్ క్లాక్కులు ...	976
గాలిచెక్క ...	972	గ్రాంథిక భాష ...	977
గాలితీగ ...	972	గ్రాఫ్ ...	977
గాలితుపాకి ...	972	గ్రాఫైటు లోహము ...	977
గాలి పరుపులు ...	973	గ్రాఫోమీటర్ ...	977
గాలి బిళ్లలు ...	973	గ్రాఫోలాజి ...	977
గాలిలో దీపంబెట్టి దేవుడా నీమహత్వం- ...	973	గ్రామ్యభాష ...	977
గాలియొక్క ఒత్తిడి ...	973	గ్రామ్యాయణ గోత్రము ...	977
గాలిపీచు ఏర్పాటులు ...	973	గ్రావిటేషనల్ ఎస్ట్రోనామి ...	977
గాలిహోయరు ...	973	గ్రావిమీటర్ ...	977
గాలి వానా వస్తే కథయే మానెనన్నట్లు ...	974	గ్రావి రేఫేవ ఇతిన్యాయము ...	977
గాళుపులు ...	974	గ్వాలియరు చింతచెట్టు ఆకు ...	977
గాట్ల ఆమావాస్య ...	974	గ్వాలియరు సంస్థాన రాజ్యము ...	978
గాడ్పులు ...	974	గ్లాడియా టోరిజమ్ ...	978
గాత్రము ...	974	గిన్నీ ...	978
గార్గాయని గోత్రము ...	975	గిన్నీగడ్డి వ్యవసాయము ...	978
గార్గ్య గోత్రము ...	975	గిప్పీజాతివారు ...	979
గార్గాయణ గోత్రము ...	975	గిబ్బున్ను ...	979
గార్గ్యుడు ...	975	గిరికరి క ...	979
గార్ధభాయణ గోత్రము ...	975	గిరినగరము ...	979
గార్భాయన గోత్రము ...	975	గిరినది ...	980
గార్హస్పత్యగ్ని ...	975	గిరినార్పర్వతము ...	980
గార్హస్థ్యాశ్రమము ...	975	గిరిపంచకము ...	980
గార్తస్మిమద గోత్రము ...	975	గిరిమాల పంచకము ...	981
గార్ని మెట్టు ...	975	గిరిముత్పత్య మూషికోధృతా ...	981
గాల్వనైజిడ్ ఐరన్ ...	975	గిరియేర్ ...	981
గాల్వనో గ్రాఫీ ...	975	గిరివ్రజ పురము (రాజగిరి) ...	981
గాల్వనోమీటర్ ...	976	గిర్సొపు జలపాతము ...	981

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
గిలిగిచ్చు చెట్టు ...	982	గుణదోష న్యాయము
గిలిగోత్రము ...	982	గుణమతీ
గివ్ ఆన్ ...	982	గుణములు
గిల్బర్టు ద్వీపములు ...	982	గుణశైవము ...	990
గిల్డ్ సోషలిజమ్ ...	982	గుడ్డు అండ్ ఛాటిల్సు ...	990
గ్రీగోరియన్ కాలమానము కేలుడరు	982	గుణస్పర్శిత పూజ్యనే ...	990
గ్రీద్రకూట పర్వతము ...	982	గుణపూడి జంగాలు, లోణకు దాసరులు	990
గ్లిఫోగ్రఫీ ...	982	గుడ్విల్ ...	990
గ్రీకు దేశమునందలి అతీనియములు		గుడ్డిప్పొ జొన్నచేలో పడినట్లు	990
గ్రీకు నృపతులు ...	983	గుడ్డికన్ను కంటె మెల్లకన్ను మేలు	990
గ్రీకుభాష అక్షరములు ...	983	గుడ్డికన్ను తెరచినా మూసినా ఒకటే	991
గ్రీనిచ్ నక్షత్ర శాల ...	983	గుడ్డిగుత్తానికి పండ్లు తోమినట్లు	991
గ్రీనిచ్ మీన్ టైము ...	983	గుడ్డివానికి కుందనపుచాయ ఏమి తెలుసు? 991	991
గ్రీన్లాండు ద్వీపము ...	983	గుదకీలః (లేక) గుదాంకురః ...	991
గ్రీసు దేశము ...	984	గుదకుందః ...	991
గుంటకలగర చెట్టు ...	986	గుప్తగ్రహణములు ...	991
గుంటూరు జిల్లా ...	987	గుప్తవంశ నృపతులు ...	991
గుండగకుల గోత్రము	987	గుప్తాసనము ...	991
గుండ్లు తేలి బెండ్లు మునిగినట్లు చెప్పేవాడు	987	గుమ్మడి చెటు ...	991
గుంభీభా	987	గుమ్మడిపాగు ...	991
గుగ్గిలము.	987	గుమ్మడిరేగు చెట్టు (కట్టల వృక్షము) —	993
గుగ్గులి గోత్రము	988	గుయానా దేశము ...	993
గుజరాతు జిల్లా	988	గురజకాయ చెట్టు ...	994
గుజరాతు స్టేట్సు	988	గురుక్కల్ ...	994
గుజరాతు పట్టణము	988	గురుగుకాయ చెట్టు ...	994
గుజరాల్వాలా జిల్లా	989	గురుగుచెట్టు భూరుండిచెట్టు ...	994
గుడజిహ్వాకా న్యాయము	989	గురుడు ...	994
గుడశ్లేష్మ న్యాయము	989	గురుదత్త పాదము ...	994
గుడారు వెంకటదాసు కవి	989	గురుదాన్వారు జిల్లా ...	994
గుడిపాటి కోదండపతి కవి	989	గురుపాదగిరి ...	994
గుడ్ బై	989	గురురాజ కవి ...	994
గుణకారము	989	గురువారము ...	995

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
గురువును మించిన శిష్యుడు...	995	గెనుసుగడ్డ తీగె	1001
గురుస్వామి (కుమారస్వామి)	995	గెయిమా వనితలు	1001
గురూదయాబ్దములు	995	గెయిసర్పు	1002
గుర్గాం జిల్లా	995	గెలీషియా	1002
గుర్రపు సుడులు ...	995	గేదంగి (పూవుల) చెట్టు	1002
గుర్రపుపిల్లకు గుగ్గెళ్ళుతినడము నేర్పవలెనా?	995	గేయరావు	1002
గుర్రమంత కుక్కనుమెంచి రెడ్డి తానే—	995	గేలాన్	1002
గుర్రము గుడ్డిదైనా దానాకు తక్కువ—	996	గెలి కేవిజమ్	1002
గుర్రము తోకవుంటే తానే విసరుకుంటుంది—	996	గెస్	1002
గులాబీచెట్టు జాతులు ...	996	గెసోమోటర్	1003
గులివింద (గురిగింజ) చెట్టుపాను	997	గెల్వోనోలాడ్	1003
గులేబకావలీ సలము	998	గెప్టాయస్ గోత్రము	1003
గుల్మ ...	998	గెస్ట్రోనోమి	1003
గుల్మచెట్టు (వేరుసంపెంగ) ...	998	గెస్ట్రోలాజీ	1003
గువ్వలచెన్నడు ...	999	గెప్టా గోత్రము	1003
గుహమాత ...	999	గెసియర్పు	1003
గుహలేత్ క్షత్రియులు ...	999	గెసియోలాజీ	1004
గుహలు ...	999	గ్రేట్ ప్లేగాఫ్ లండన్	1004
గుహ్యకులు ...	999	గ్రేట్ పవర్పు	1004
గుల్లదేవునకు నై వేద్యము లేకపోయినా—	999	గ్రేట్ గ్రీన్	1004
గుండెజమ్ ...	999	గ్రేటు బాల్మూరిఫ్	1004
గుడ్డివాండ్ల ఆంగ్లాక్షరములు...	1000	గ్రేమేర్	1004
గుడ్డు (అండము) పిల్లను వెక్కిరించినట్లు	1000	గ్రేవింగు	1004
గుడ్డ లేక, అండము ...	1000	గ్రేసియా సామాత ప్రభువులు	1004
గుత్తుమమడు ...	1000	గ్రేస్ డేస్	1004
గుప్తీక్షీరము ...	1000	గెరిక ద్వయము	1005
గుహల గోత్రము ...	1000	గెరిక్షీత గోత్రము	1005
గుహస్తః స్త్రీయముద్వహేత్	1001	గెక్వార్పు డొమినియన్సు	1005
గుహితార్థంగతాశ్చిరాః కస్తానాచ్చేత్—	1001	గొంగు దేశము	1005
గుగ్గాలు	1001	గొండా	1005
గుళికంటి వేంకటరమణ కవి ...	1001	గొండా జిల్లా	1005
గెజల్ ...	1001	గొండాల్పేటు	1005

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
గొండ్లోలా నావ —	1005	గోతమేశ్వర (జై న) విగ్రహము	1014
గొంతెమగోరు తీగ —	1005	గోతిక్ ఆర్కిటెక్చర్ —	1014
గొంతెమ్మ కోరికలు —	1005	గోదాయని గోత్రము —	1014
గొంతేటి సూరన్న కవి —	1005	గోదాయన గోత్రము —	1015
గొడగలవాండ్రు —	1005	గోదావరీనది (గౌతమీనది) —	1015
గొడుగు —	1006	గోదావరీ (గౌతమీ) నది వై న తేయశాఖ	1015
గొడాన్ —	1006	గోది హౌల్ హాగ్	1015
గొట్టిగడ్డ చెట్టు —	1006	గోదోహన న్యాయము	1016
గొడ్డు గోత్రబడితే తలోబెడ్డ వేస్తారు	1006	గోధనగిరి	1016
గొడ్డువాడు గొడ్డుకేడ్చితే గొడారి తోలు—	1006	గోధుమలు చెట్టు	1016
గొడ్డాలికేమి తెలుసునురా బిడ్డముద్ద—	1006	గోధుమ వ్యవసాయము	1016
గొసార్థ —	1006	గోధూళికాలము	1017
గొప్పభవనములు, అందు కూర్చుండుటకు—	1006	గోనాగ సర్పములు	1017
గొబ్బిచెట్టు —	1008	గోనాగ క్షేత్రము	1018
గొర్రెపడ్చునని తోడేలుకు కనికరమా?	1008	గోనియో మేటర్	1018
గొర్రెకొవ్వినదంతా గొల్లవానికే లాభం	1008	గోపక పురము	1018
గొట్టెలు —	1008	గోపక వనము	1018
గొలకోర (గడ్డ) చెట్టు —	1010	గోపకవనరాష్ట్రము లేక గోపవనరాష్ట్రము	1018
గొలిమిడి (ఇటుగస్తచెట్టు) —	1010	గోపన గోత్రము —	1018
గొలుగుచెట్టు —	1010	గోపరాష్ట్రము లేక గోపరాష్ట్ర దేశము	1018
గోకర్ణ సృపాలుడు —	1011	గోపవన గోత్రము	1019
గోకర్ణ క్షేత్రము —	1011	గోపవన్య గోత్రము —	1019
గోగు (గోంగూర) చెట్టు —	1011	గోపాచలము —	1019
గోగు నార వ్యవసాయము —	1012	గోపాయన గోత్రము —	1019
గోగ్రా (ఘర్ఘరా) నది —	1012	గోపాల కుండము (గోర్కొండ)	1019
గోచారము —	1013	గోపాలకృష్ణ గోకలే —	1019
గోచికి పెద్దా కొల్లాయిగుడ్డకు చిన్నా .	1014	గోపాల సృపతి —	1020
గోటమీటితే పోయ్యేదానికి గొడ్డలివల ?	1014	గోపాలి గోత్రము —	1020
గోడబాగుంటె చిత్తరువురెన్నియైనా—	1014	గోపాలున సింగయ కవి —	1020
గోడలకుగూడ చెవులుంటవి—	1014	గోపి గోత్రము —	1020
గోడలు —	1014	గోపీనాథము వేంకటకవి . —	1020
గోధా (శాఖ) క్షుత్రయులు —	1014	గోపీచందనము	1020

వ్యాసము		వ్యాసము	పుట
గోపుచ్చయతి	—	గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు	1024
గోపుచ్చాగ్రము	—	గోరోచనము	1024
గోపోదంతి గోత్రము	—	గోలకొండదుర్గము (తొల్లికటి పాలకొండ)	1024
గోబలీవర్ధ న్యాయము	—	గోలకొండ పేరులు	1026
గోబాలమఖాలీ పుత్రస్వామి	—	గోలాగోకర్ణ నాథము	1026
గోబీ ఎడారి	— 1021	గోలేయ గోత్రము	1027
గోభానుడు	— 1021	గోర్జి	1027
గోభిల గోత్రము	— 1021	గోర్డియన్ నాట్	1027
గోమంతగిరి	— 1021	గోల్కొండ భట్లరు	1027
గోమతి	— 1021	గోల్కొండ వ్యాపారులు	1027
గోమతీ ద్వారక	— 1021	గోల్డు జాతివారు	1028
గోమయపాయన న్యాయము	— 1021	గోల్డు చెలివరీ	1028
గోమాయన గోత్రము	— 1022	గోల్డు బొండ్లు	1028
గోమాల్యాన్ మార్గము	— 1022	గోల్డ్ గేటు	1028
గోమహిషీ న్యాయము	— 1022	గోల్డ్ హార్	1028
గోముఖ పర్వతము	— 1022	గోల్డ్ సజి	1029
గోముఖ వ్యాఘ్రము	— 1022	గోల్పు ఆట	1029
గోముఖుడు	— 1022	గోవత్స ద్వాదశి	1030
గోమూత్ర గోత్రము	— 1022	గోవర్ధన మతము	1030
గోమేధికము	— 1022	గోవర్ధన పురము	1030
గోయ ల్వార్ క్షత్రియులు	— 1022	గోవ రాష్ట్రము	1030
గోరంటచెట్టు	— 1022	గోవింద ద్వాదశి	1030
గోరంటకుల గోత్రము	— 1023	గోవింద భగవత్పాదాచార్యుడు	1030
గోరంతపుంటే కొండంత చేసినట్లు	— 1023	గోవింద వ్యూహము	1030
గోరక్పూరు జిల్లా	— 1023	గోవిశాన దేశము	1030
గోరథ గోత్రము	— 1023	గోవుతోక పట్టుకుపోనా	1031
గోరక్షాసనము	— 1023	గోవులులేని ఊరిలో గొడ్డుగేదె శ్రీమహా-	1031
గోరాత్రి త్రయోదశి	— 1023	గోవ్యాధి గోత్రము	1031
గోరాష్ట్ర కొంకణము	— 1023	గోశ్వపిగిలి గోత్రము	1031
గోరాష్ట్ర దేశము	— 1023	గోశ్వపి గోత్రము	1031
గోరీ వంశము	— 1023	గోష్ఠాయన గోత్రము	1031
గోరుచిక్కుడు చెట్టు	— 1024	గోస్సల మతము	1031

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
గోళపై నపడు తెల్లనిమచ్చలు	1031	కారముఖుడు	1037
గోస్టిసిజమ్	1031	కారవీత గోత్రము	1037
గోశీలకుల గోత్రము	1031	కారాంగుడు	1037
గోహిల్ శాఖ క్షత్రియులు	1032	కారాత్రేయ గోత్రము	1038
గోళార్థము భూగోళార్థము	1032	కారాంభి గోత్రము	1038
గోక్రీడన ప్రతిపత్తు	1032	కారి గోత్రము	1038
గోత్రములు	1032	కారిత్రయ గోత్రము	1038
గోద్యేషి గోత్రము	1033	కారిపురము	1038
గోప్రజార్చన పరీక్ష	1033	కారిచాయన గోత్రము	1038
గోల్లి	1033	కారి ఉదయాత్ గుహ	1038
కాడకము	1033	కారి కళ్యాణము పాదట	1038
కాడపాద పర్వతము	1033	కారి తపోవ్రతము	1038
కాడపాదాచార్యులు	1033	కారి నది	1038
కాడపురము	1034	కారి లేక కారిదేవి	1039
కాడ బ్రాహ్మణులు	1034	కారి పార్శ్వము	1039
కాడలి గోత్రము	1035	కారి లతాలింగ మాడలము	1039
కాడి	1035	కారిశంకర శిఖరము (ఎవరెస్టు శిఖరము)	1041
కాణచాంద్రమాన మాసము	1035	కార్తి (బల్లి) శాస్త్రము	1041
కాణమఖ్య యోగ్యభ్యే కార్యసంప్రత్య	1035	కార్తీయన గోత్రము	1043
కాణిపథ గోత్రము	1035	కార్తీయన గోత్రము	1043
కాతమ గణము	1035	కార్తీయ గోత్రము	1043
కాతమ గోత్రము	1035	కాల్పు జాతి	1043
కాతమ మహర్షి	1035	కార్జుగ గోత్రము	1444
కాతమర్షి గోత్రము	1036	క్రాండు రెండు	1044
కాతమాశ్రమములు	1036	క్రాండేజి	1044
కాతమీనది	1036	ఘజినీ	1044
కాతముడు	1036	ఘటకర్పరూడు	1044
కాధవి గోత్రము	1036	ఘటప్రదీప న్యాయము	1044
కారగి గోత్రము	1036	ఘట్టప్రభువు కవి	1044
కారనమంత్ర కవి	1036	ఘంటకుల గోత్రము	1044
కారగ్రీవి గోత్రము	1037	ఘంటలు	1044
కారప్య గోత్రము	1037	ఘంట సింగయ్య కవి	1046

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
ఘంటాకర్ణ శివలింగము —	1046	ఘోర అగిరస్సు	1053
ఘంటాకర్ణునకు అష్టాక్షరీ మంత్రోప—	1046	ఘోషముణి	1053
ఘంటా వేదిక —	1046	ఘోష్టిసిజమ్	1053
ఘంటాశుల గోత్రము —	1046	చంచలి (హార) చెట్టు	1054
ఘంటాస్థాలకుల గోత్రము —	1046	చాచుజాతివాడు	1054
ఘట్టము —	1047	చంద్రచెట్టు	1054
ఘటారోహిణి న్యాయము —	1047	చాదకకుల గోత్రము	1055
ఘటికాస్థి	1047	చాదన వృక్షము	1055
ఘటీమంత్ర న్యాయము —	1047	చాచుగిరి (మలయగిరి)	1056
ఘటోత్కచుడు —	1047	చాదన న్యాయము	1056
ఘడవాలు జిల్లా —	1047	చాదనా నది	1056
ఘడవాల్పంస్థానము —	1047	చాదనావతి దేశము	1056
ఘనలోల గోత్రము —	1047	చాదకుల గోత్రము	1056
ఘనశీల గోత్రము —	1047	చాదాశాఖ క్షత్రియులు	1056
ఘనశీలకుల గోత్రము —	1047	చంద్రకళలు	1057
ఘనీభవించిన (మాచు) జలపాతము, లేక.	1047	చంద్రకళాహస్తము	1057
ఘర్గరానది —	1048	చంద్రకాంత చెట్టు	1057
ఘర్మ్యము —	1048	చంద్రకాంతముణి	1057
ఘాగ్రా (ఘర్గరా) నది —	1048	చంద్రకుల గోత్రము	1057
ఘాజీపూర్జిల్లా —	1048	చంద్రకేతుడు	1057
ఘాగ్రా మేశ్వర క్షేత్రము —	1048	చంద్రగిరి గుర్గము	1057
ఘానిక గోత్రము —	1048	చంద్రగిరి శిఖరము	1057
ఘారానది —	1048	చంద్రగుప్త మహారాజు	1057
ఘారాపురి —	1048	చంద్ర గ్రహణము	1057
ఘుణాక్షర న్యాయము —	1049	చంద్ర చంద్రికా న్యాయము	1057
ఘూర్జర దేశము —	1049	చంద్ర తీగము	1058
ఘూర్జర దేశమునందలి పంచ పురాతన-	1050	చంద్ర నాగోదపురము	1058
ఘూర్జర బ్రాహ్మణులు —	1051	చంద్ర పరిక్రమము	1058
ఘెట్టో —	1053	చంద్ర పరివేషము	1058
ఘోంటకకుల గోత్రము —	1053	చంద్ర పురిము	1058
ఘోటక బ్రహ్మచర్యవ్రతము	1053	చంద్ర ప్రభునాథుడు	1058
ఘోటముఖ గోత్రము —	1053	చంద్ర బింబములు	1059

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
చంద్రభాగా నది	—	చక్రధర్మ గోత్రము	—
చంద్రమణిష్ఠ గోత్రము	—	చక్రభ్రమణ న్యాయము	—
చంద్రము	—	చక్రమూలకుల గోత్రము	—
చంద్రవక్త్రుడు	—	చక్రరేఖ	—
చంద్రశర్మ	—	చక్రవర్తి (కూర) చెట్టు	—
చంద్రశేఖర పురము	—	చక్రవర్తులు లేక మహారాజులు	—
చంద్రాతిథి గోత్రము	—	చక్రవాకీ చక్రవాక న్యాయము	—
చంద్రాదిత్య పురము	—	చక్రహస్తము	—
చంద్రావతీ నది	—	చక్రాసనము (లేక వర్తులాసనము)	—
చంద్రావతీ పురము	—	చక్రుడు	—
చంద్రాశ్వుడు (లేక దండాశ్వుడు లేక	—	చటకస్య మాంసంభాగ శతమ్	—
చంద్రిక	—	చటలా (చిట్టగాంగు) పురము	—
చంద్రాండు (గోళము)	—	చటాయన గోత్రము	—
చంపక చతుర్థి	—	చటాయని గోత్రము	—
చంపక దేశము	—	చచ్చత్పుట తాళము	—
చంపన త్తపురము	—	చచ్చినంత కలగంట పెంద్రాళే మేల్చా-	—
చంపమహారాజు	—	చచ్చినపాప (పసిబిడ్డ) కండ్లు చేరెడేసి-	—
చంపయవన దేశము	—	చచ్చేవానికి సముద్రము మోకాలిలోతే	—
చంపాదేశము	—	చతురంగుడు	—
చంపానది	—	చతురశీతి లింగదేశము	—
చంపాపురము	—	చతురహస్తము	—
చంపారణ్యము	—	చతురాస్థములు	—
చంపారం జిలా	—	చతుర గోత్రము	—
చంపావతి	—	చతురూషణములు	—
చంపావతీదేవి	—	చతురోపాయములు	—
చంపాషష్ఠి	—	చతుర్జాతకములు	—
చంపుడు	—	చతుర్దశ చోటువులు	—
చంబ	—	చతుర్దశ భవనములు	—
చంబాపేట	—	చతుర్దశ భవన లోకములు	—
చకర్మగ్	—	చతుర్దశ మనువులు	—
చక్కిలాలుటింటావా చద్దిటింటావా లంటే-	—	చతుర్దశ మహారత్నములు	—
చక్రతీర్థము	—	చతుర్దశ విద్యలు	—

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
చతుర్దశ శైవభేదమతములు —	1065	చదరంగము ఆట —	1070
చతుర్దశారణ్యములు —	1066	చదివినవానికన్న చాకలియె నెరవన్నట్లు	1073
చతుర్ధికా —	1066	చనువవేస్తే ఉన్నమతీ పోయినదట	1073
చతుర్ధీజములు —	1066	చనువుల సోమలింగయ్య కవి —	1073
చతుర్ముఖము —	1066	చద్వికూడుతినినభార్య మగనిఆకలి నెఱుగ —	1073
చతుర్విధ జన్మములు —	1066	చనశిష్ట గోత్రము —	1073
చతుర్విధ పురుషార్థములు —	1066	చనిపోవుట —	1073
చతుర్విధ ప్రమాణములు —	1066	చనుబాలు చెట్టు —	1073
చతుర్విధ శాద్ధమత పక్షములు	1066	చన్న చర్ల (గడ్డ) చెట్టు —	1073
చతుర్విధ శాద్ధములు —	1066	చన్నికుల గోత్రము —	1073
చతుర్విధ వాద్యములు —	1066	చన్నిశుల గోత్రము —	1073
చతుర్విధ శాంతములు —	1067	చపల భస్మము —	1073
చతుర్విధ సంగీతములు —	1067	చప్పి చప్పిడి —	1073
చతుర్విధ క్షీరములు —	1067	చమత్కార పురము —	1073
చతుర్వింశతి గాయత్రీముద్రలు	1067	చమసోద్యేదము —	1074
చతుర్వింశతి గుణములు —	1067	చమూ —	1074
చతుర్వింశద్యవతారములు —	1067	చమ్మ (కాయ) తీగ —	1074
చతుర్వింశతి తత్వములు —	1067	చరకుల గోత్రము —	1074
చతుర్వాప్యహ న్యాయము —	1067	చరశంచకము —	1074
చతుర్వేదవిత్ న్యాయము —	1068	చరణాద్రి —	1074
చతుర్హస్తశాఖ క్షేత్రములు —	1068	చరికొండ ధర్మనకవి —	1074
చతురశ్రజాతి తాళములు —	1068	చరిత్ర —	1074
చతుశ్ర వర్ణము —	1068	చరిత్ర (లేక చారిత్రక పురము) జగన్నా —	1075
చతుష్పాద శైవము —	1068	చర్చిరి తాళము —	1075
చతుష్పీట పర్వతము —	1068	చర్ది —	1075
చతుష్పటి కళలు —	1068	చర్మములు పనునుచేయుట —	1075
చతుష్పట్యపచారములు —	1068	చర్మపు ముడతలు —	1075
చతుష్పటితంత్ర గ్రంథములు —	1068	చర్మవృత్తి —	1076
చతుష్పటి తంత్రములు —	1069	చర్మరోగములు —	1076
చతుష్పటి విద్యలు —	1069	చర్విత చర్వణ న్యాయము —	1076
చతుస్తాళము —	1069	చలన —	1076
చతుస్సనుములు —	1069	చలివిడి చెట్టు —	1076

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
చలియందు ఊపిరి బయటకు విడచుతరి-	1076	చాతుర్ధికము లేక చాతుర్ధిక గణము	1080
చలుభి గోత్రము —	1077	చాతుర్మాస్య ద్వితీయ	1080
చలువపొదిరిలోని కుండలకు కన్నములు-	1077	చాదరాసహార	1080
చలువ (తోక) మిరియములతోగల లేక చెట్టు	1077	చానర్ ద్వీపములు	1081
చల్లకువచ్చి మూత దాచనేల	1077	చాంగరి గోత్రము	1081
చల్లగడ్డలు లేక సఫేను మిస్రీ	1077	చాపములు	1081
చల్లపిల్లి పరసకవి —	1077	చాప శేఖ	1081
చస్తున్నతం సాధ్యమంత్రము —	1077	చాపచిరిగితే పదరంత	1081
చత్తునది —	1077	చాము (మొవల) చెట్టు	1081
చత్తుర్దీప న్యాయము —	1077	చామరద్వీపము	1081
చత్తుపు —	1077	చామర శేఖ —	1081
చత్తుష్కతీనది —	1077	చామల చెట్టు —	1081
చ్యవనవ్రాతము —	1077	చామోయిన్ చర్మము —	1081
చ్యవన మహాముని —	1078	చామోయ పురము —	1082
చ్యవనర్షి ఆశ్రమములు —	1078	చారికి గోత్రము —	1082
చాచాపురము —	1078	చారిణులు —	1082
చాందరి —	1078	చారపప్పు చెట్టు —	1082
చాంద్రమానము —	1078	చారిత్రకులు లేక కథకులు —	1082
చాంద్రమానమాసము	1079	చాచుపు లేక చారుపమము —	1082
చాంద్రాయణ గోత్రము —	1079	చారుబిష్ణుడు —	1082
చాంద్రాయణ వ్రతము	1079	చారుపమము —	1082
చాంద్రాయణ గోత్రము —	1079	చార్లమాన్ చక్రవర్తి —	1082
చాగ (చెట్టు) తీగ —	1079	చార్వాకి మతము —	1083
చాచపుట శాశము	1080	చాలసీ న్యాయము —	1084
చాకుధార పద్యములు —	1080	చాలుక్య క్షత్రియులు —	1084
చాకువులు, చాకుధారలు	1080	చాలోక్-గ్రాఫీ —	1086
చాక్లి రూశాఖ క్షత్రియులు	1080	చాపు రెండుసార్లు రాను —	1086
చాణక్యము	1080	చాష గోత్రము —	1086
చాతకజిమూత న్యాయము	1080	చాసరాయణి గోత్రము —	1086
చాతుర్భద్రకములు	1080	చానైరా క్షత్రియులు —	1086
చాతుర్జాతము —	1080	చాహూమారెనాఖ క్షత్రియులు	1086
చాతుర్మాస్య ఏకాదశులు —	1080	చాళుక్య భీమవరము —	1086

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
చాళుక్యులు	—	చిత్రకూట (పర్వత) ము	1092
చాతుస మనువు	—	చిత్రకేతుడు	1092
చింతకుల గోత్రము	—	చిత్రగుప్తుడు	1092
చింతకుంట కోదండరామ కవి	1087	చిత్రంతవి గోత్రము	1092
చింత (చెట్టు) చచ్చినా పులుపు చావకు	1088	చిత్రమూలపు చెట్టు	1092
చింతచెట్టు	—	చిత్రరథుడు	1093
చింతమశిష్ట గోత్రము	—	చిత్రరథానికి	1093
చింతలపల్లి వీరరాఘవ కవి	—	చిత్రశేఖ	1093
చింతలపూడి యెల్లనార్య కవి	1089	చిత్రబోగము	1093
చింత్యకుల గోత్రము	—	చిత్రసంఘము	1093
చింతాపూర్ణ క్షేత్రము	—	చిత్రవాహనుడు	1093
చింతామణి పరీత్యజ్యకాచమణి గ్రహణ-	1089	చిత్రవిగ్రహములు (ప్రతిమలు)	1093
చింతాలకుల గోత్రము	—	చిత్రసేన గోత్రము	1095
చింతిత గోత్రము	—	చిత్రసేనుడు	1095
చికిత్సాంగములు	—	చిత్రాంగి	1095
చికిర్ష గోత్రము	—	చిత్రాంగి నా న్యాయము	1095
చికెన్నాకు వ్యాధి	—	చిత్రాంగి	1095
చిక్కుడు (పాచున్న) తీవచెట్టు	1089	చిత్రోత్పలానికి	1095
చిజ్జుల తిమ్మభూపాలుడు	—	చిద్రామము	1095
చిట్టగాంగు పురము	—	చిద్రామపెట్ల గోత్రము	1096
చిట్టిఅంగుడు చెట్టు	—	చిద్రూపకుల గోత్రము	1096
చిత్తమీ శివునిపై ని భక్తి చెప్పలపై ని	1090	చిద్భూమి	1096
చిత్తివిభవ సన్నిపాతము	—	చిత్తరాజుగారి ద్వీపములు	1096
చితాభూమి (చిద్భూమి)	—	చిత్తరాజుమా దేశము	1096
చిత్రా నక్షత్రము	—	చిత్తరాజుగారి నది	1096
చిత్తూరు జిల్లా	—	చిత్తరాజుపెట్ల దేశము	1096
చిత్రకవి అనంతకవి	—	చిత్తపామునై నను పెన్లకట్టతో గొట్టవల	1096
చిత్రకవి పెద్దనకవి	—	చిత్త పుస్తకము	1096
చిత్రకవి రమణకవి	—	చిన్ని చెట్టు	1097
చిత్రకవి సింగరార్యకవి	—	చిన్నిపూదేనె	1097
చిత్రకుడు	—	చిప్పగడ్డి	1097
చిత్త (కార్తి) చిత్తగించి, స్వాతి (కార్తి)	1091	చిప్పూడి అమరేశ్వర కవి	1097

వ్యాసము	పుట	వ్యాసము	పుట
చిరకారి —	1097	చీమ గంగాయాత్ర	1104
చిరగడము దుంప చెట్టు —	1097	చీమలు	1104
చిరంజీవులు —	1098	చీలకుల గోత్రము	1105
చిరతలి చెట్టు —	1098	చుంబనములు ...	1105
చిరాయువు లేక శతాయువు —	1098	చుక్కీనది ...	1105
చిర్రాపుంజి	1098	చుట్టములకుదూరము, నీటికిచేరువ చాలా-	1105
చిరింజి (పప్పు) చెట్టు	1098	చునాక్ (దుర్గము) పురము	1105
చిరివేరు చెట్టు	1098	చూటియా నాగపూర్ ...	1105
చిరికూర చెట్టు	1098	చూడచుట్టము మొక్కదై వము లేనట్లు	1105
చిరోగ్రాఫీ	1098	చూడచుంచు, చేసేవిపందికొక్కు చేష్టలు	1105
చిరోపాడీ	1099	చూడగా చూడగా గుట్టు గాడిదగా-	1105
చిరోమేన్సీ	1099	చూళి ...	1105
చిలకతల్లి	1099	చూళిక భాష ...	1105
చిల్లనాండ్రు చీపు కనిపేబిల్ పదవి	1099	చూళికా పై శాచిభాష ...	1105
చిలుక (కూర) చెట్టు —	1099	చెంగల్పట్టు జిల్లా ...	110 6
చిలుక పలుకులు —	1099	చెంగలికోమ్మ చెట్టు ...	1106
చిల్లికుండలో నీళ్లునింపడము యిల్లంతా—	1099	చెక్కుముకితాయి ...	1106
చిల్లిగవ్వను వెతకబోయినతరి చింతామణి-	1099	చెక్కు ...	1106
చిలుక ద్వాదశి —	1099	చెక్ లేక చెక్కు ...	1106
చీకటికొన్నాళ్లు వెన్నెలకొన్నాళ్లు	1100	చెట్టుఎక్కించి నిచ్చినతీసివేసే మహాత్ముడు	1106
చీకటి మ్రాను —	1100	చెట్టు చెడకాలమునకు కుక్కమూతి—	1106
చీకటిలో జీవరత్న పరీక్ష —	1100	చెట్టునరికి పై న వేసుకొన్నట్లు	1106
చీట్లపేక ఆట —	1100	చెట్టు నాటినవాడు నీరుపోయడా ?	1106
చీనా తురుష్కసానము —	1100	చెట్టుముందా విత్తుముందా? ...	1107
చీనాదేశపు గొప్ప గోడ —	1100	చెట్లక్కు చేపలు ...	1107
చీనాదేశపు ప్రభుత్వము —	1101	చెట్టె వంగనిది మానె వంగునా ?	1107
చీనాదేశపు సామెతలు —	1101	చెట్ల కొమ్మలు	1107
చీనాదేశము —	1101	చెడిపోయినవానికి చచ్చినగోవును దాన-	1107
చీనాబాదము —	1104	చెడి స్నేహితునింటికి జేరవచ్చుగాని -	1107
చీనా- మహాచీనాదేశము —	1104	చెడుబా ద్వీపము ...	1107
చీనా మహారాజ్యము —	1104	చెన్నమరాజు చెన్నమరాజు కవి	1107
చీపురుపుల్లల (ఘట్టు) చెట్టు—	1104	చెన్నరాజధాని రాజ్యము ...	1107

వ్యాసము			వ్యాసము		
చెన్నుకుల గోత్రము	...		చేది పురము	...	
చెన్నూరి శోభనాద్రి కవి	...	1109	చేదిఘడు	...	
చెప్పినబుద్ధి కట్టినచడ్డి ఎంతకాలమునిలచెడిని?	1109		చేమ గోత్రము	...	
చెప్పు తట్ట (ఆకు) చెట్టు	...	1109	చేపపిల్లల కీత నేర్పనక్కరలేదు		
చెప్పులు (కాలిజోళ్లు) కిర్రు	...	1109	చేపల దృష్టి	...	
చెప్పులు తొడుగుకొనినవానికి భూమి-	1109		చేప పొలుసు	...	
చెప్పేవానికి సిగ్గులేకపోతే వినేవానికై నా-	1109		చేపలు	...	
చెంబేలీ (చమేలీ) చెట్టు	...	1109	చేపలు నీటియందు మునుచున్నందులకు-		
చెముడు చెట్టు	1110		చేమకూర వేంకటరాజ కవి	...	
చెఱకుతీపిలని వేళ్లుసహా నమలి మ్రొంగు-	1112		చేమంతి (పువ్వుల) చెట్టు	...	
చెఱకు	...	1112	చేవ్యము	...	
చెరుకువండిన తావునకు చీనులు అవేచేరు-	1113		చేరదేశము	...	
చెరువు నిండితే కప్పలకు కరువా?	1113		చేరల గోత్రము	...	
చెవిటివానికడ శంఖము పూరించినట్లు	1113		చేలక గోత్రము	...	
చెవ్వాకు	...	1113	చేలగంగ	...	
చేకొణిద చెట్టు	...	1113	చేలోప త్తిపంట చేలోపుండగానే బట్టల-		
చేగోళ్ళ గోత్రము	...	1113	చేష్టా శకునములు	...	
చేటా	...	1113	చేసికొనిన వారికి చేసికొన్నంత		
చేతికర్రలు	...	1113	చేసికొనేవే అనుభవించడము		
చేతియద్దకము	...	1113	చైకేత గోత్రము	...	
చేతివేళ్ళ నీడలు	...	1113	చైతకి గోత్రము	...	
చేతివేళ్ళ సౌజ్ఞల అగ్లాక్షరములు	1114		చైతన్య చరితామృతము	...	
చేతీయగిరి	...	1114	చైతన్య దేవుని తలమోటుకలు		
చేతీయ నగరము	...	1114	చైతన్యమత నిషేధములు	...	
చేది	...	1114	చైతన్యము	...	
చేది దేశము	...	1114	చైతన్య మతము	...	

గి. చెవ్యాకులు. పై ఐగు వన్నెలును గలది ముత్తైదువ.

మేక (Ibex) ఇది అడవి లేక కొండజాతిమేక. ఇవి నాల్గుజాతులు. అన్నిటి కొమ్ములు తిన్నగనుండక వెరుకకు వాగి యుండును. ఆల్పు పర్వతములపై నుండు నీ జాతిమేకలకు నలువదిలంగుళముల కొమ్ములుండు నట. ఆసియాజాతుల కేబదిలంగుళములుండును. వీనిచర్మమును బాగుచేసి కాలిజోళ్లు (బూట్లు) చేయుదురు.

ఐబీరియన్సె నెన్నలా — ఐరోపాఖండమున నున్న ద్వీపకల్పము. ఇందు స్పెయిను దేశము (స్పానియాదేశము), పోర్చుగలుదేశము (పోర్చుగీసుదేశము), బ్రిటిషువారి జిబ్రాల్టరును (బ్రిటిషువారి పై నికదర్గమున్న టెరిటరీ) కలవు. (ఐరోపాఖండము చూడుడు). వైశాల్యము ౨,3౪,౦౦౦ చతురపుమైళ్లని అంచనావేయబడినది.

స్పెయిను, పోర్చుగలు దేశములు పీఠభూములు. జిబ్రాల్టరు మధ్యధరాసముద్రములోనికిఁ జొచ్చుకొనివచ్చియున్న శిలాతల ప్రదేశమును, క్రింది సముద్రతీరప్రదేశమును అయియున్నవి. ఆసియాఖండపువారగు ఐబీరియను లీద్వీపకల్పమున కాపురము కుదిరిన కారణమున నీద్వీపకల్పమున కైబీరియను పెనెన్నలాయని పేరయ్యెను. వారు అనార్యులనియు స్పానియాను దాదిమనివాసులుగ తరువాతి వారివలన నెన్నబడిరట. వారి సంతతివారగు బస్క్విన్ జాతివారిప్పుడు స్పానియా దేశమునందున్నారు.

పోర్చుగలు దేశమునకు రోమనులు లూసి టానియాయని పేరిడిరి. జిబ్రాల్టరు దుర్గమున్న కొండకు Gibel అనిపేరుండెనట. దానిపైఁ చొలుత దుర్గము నిర్మించినభూపతిపేరు తారీఖని

చెప్పబడినది. ఆరు నామగ్గమున కచటి సెటిల్మెంటుకు తనపేరిడియెనట. ఈయన మూరు జాతివాడు. కొండపేరు, ఆ సెటిల్మెంటుపేరు కలసి బ్రిటిషువారిచే జిబ్రాల్టరునామమివబడినది. ఇది క్రీ. వె. ౧౭౦౪ లో బ్రిటిషు ప్రభుత్వము వారి హస్తగతమైనది.

ఐరన్ క్రాస్ బిరుదచిహ్నము — జర్మను ప్రభుత్వమునందలి సైనికులలో గొప్ప సాహస శౌర్యధైర్యములను యుద్ధరంగమునఁ జూపినవారికి బహుమతిగ నొసాగబడు బిరుద చిహ్నము. ఇనుముతోఁ జేయబడి కొనలు వెడితో ముగిసబడియుండును. అంగప్రభుత్వము వారి విక్టోరియాక్రాసుబోలిన బిరుదు చిహ్న ముందురు.

ఐరన్స్ ట్టు నదీమార్గము—డాన్యూబు నది, బాల్కను పర్వతములు, కార్పేతియను పర్వతముల నడుమనుండి యరుగు సుప్రసిద్ధ నదీ మార్గము. ఇది తొల్లి నదిపై నడచు నోడల కాటంకకరముగ నుండెనుగాని, నదీపరిపాలన అంతర్జాతీయ సంఘము (International Commission) వారి వశమైపదిప నారు దీనిని లోతుచేసి అంచులను నిర్మించి గమనాను కూలముగఁజేసి నదియందు నడచెడి ఓడల కే యాటంకము కలుగకుండఁ జక్కగ నడపుచున్నారు. డాన్యూబునది చూడుడు.

ఐరావతీ నది — దీనినిప్పుడు రావి యనుచున్నారు. ఇది పాంచాలదేశములోనిది. సింధునదియందుఁ జేరును. బర్మాదేశమునఁ బ్రధాననదియగు దాని కైరావతి యనిపేరు. ఇది రంగూన్ పట్టణము ప్రక్కంబడి జరుచుచుండునది.

ఐరిష్ ఫ్రీ స్టేటు—ఐర్లాండు చూడుడు.
ఐరోపాదేశముల కాలమానము—కాలవిభజనము, కాలవిధానము, కాలము, కాలమానము చూడుడు.

ఐరోపా ఖండము - ఐరోపా ఖండము చిన్నదియే యైనను, ఐకమత్య రహస్యధర్మములను చక్కగ గుర్తెరిగిన చాట సంఘబలము చేకూర్చుకొని పిదప నైహిక విద్యలను తమతమ దేశముల వ్యాపింపజేసి జాతికబలములగు యంత్ర సాహాయ్య సాహసములు కూడగల్గి ఇతర ఖండవాసుల కజేయమై తనరారుచున్నది. పూర్వగోళార్ధమున నింతటిబలాభ్యమగు ఖండము మఱియొకటి లేదు. ఆముష్మికనైయామకధర్మ విధు లెటులున్నను ఐహికవిద్యల దానితేరిన ప్రజలచే నిండినది న యీ ఖండమునందలి దేశము లితర ఖండములలోని దేశములంగూడ నేలుచున్నవి. సముద్ర తీరము - ఐరోపా ఖండమునాశ్రయించి ఇంచుమించు ౨౦,౦౦౦ మైళ్ల పొడవున నుండ, ఓడవర్తకమునకు ఐరోపా అపరిమితానుకూల పరిస్థితులు గల్గియుండుటను వేఱుగ వ్రాయనక్కరయుండదు. సముద్రయాన మహాఫల మింతటితో నాగక ప్రజలకు విదేశసంచా రావ కాశములొసంగి దేశపరిస్థితులను పెక్కుమార్పులను గల్గించుటకు కారణమయ్యెను. దీనితో దేశాచారము, పూర్వాచారములును మారుచు నామమాత్రావశిష్టము తొచుండుటయు నూతనాచారపద్ధతు లవలంబింప బడుచుండుటయు, ఈ ఖండవాసులకు సర్వసామాన్యమయ్యెను. కాన తామే నాగరికులమని చెప్పుకొనుట ఏర్పడియెను. అధికాశ యైరోపాకు సామాన్యగుణమయ్యెను. విద్యావంతులై, ధనవంతులై, బలవంతులై యున్న దేశము లధికారమునం దభిలాష గల్గియుండు తప్పనిదిగాన లోకువయగు నితర ఖండముల వారిపై వధికారగరిమఁ జూపుచుండుట గాననయ్యెడిని. గడుసుతనమున విశారదులు; అంతఃకలహములు లేనివారు.

ఇతర ఖండముల్ందువలె నెత్తైన పర్వతము లీ ఖండమున లేవు. సర్వసాధారణముగా దేశము

సముద్రపునీటిమట్టముపై ౬౦౦ అడుగులొప్పున భూమి ఎత్తుగల్గియుండునని చెప్పబడినది. ఐరోపా ఖండమునకుఁ దగిలిన సముద్ర భాగములను ముఖ్యముగ వివరింపవలయును. ఏలన నివియేలేకున్న ఓడలవర్తకమింతగా నీ ఖండమున నభివృద్ధి జెంది యుండదు.

తెల్లసముద్రము - (White sea) ఇది రష్యా దేశమున కుత్తరమున నున్నది. అట్లాటిక్కు మహాసముద్ర శాఖ. సంవత్సరమున చాలభాగము ఇది మంచుగ ఘనీభవించి తెల్లగ నగుపడుచుండు నీపేరయ్యెను.

బాల్టిక్కుసముద్రము - (జలసంధుల సముద్రము). స్వీడనుదేశ మొకవైపునను, రష్యా, జర్మనీ లొకవైపునను గల సముద్రము. దీని యుత్తరభాగమునకు బాతినియాసంయుక్తాగ్రగుడమని పేరు. తూర్పుభాగమునకు ఫిన్లాండు సంయుక్తాగ్రగుడమని పేరు. ఫిన్లాండుసంయుక్తాగ్రగుడము ద్వారమున రీగాసంయుక్తాగ్రగుడము కలదు. అచటికి దక్షిణభాగమున డాన్సిగ్ సంయుక్తాగ్రగుడము కలదు. బాల్టిక్కుసముద్రము ఎక్కువ లోతుకలదికాదు. అందులో నెక్కువ నదీజలములు కలయుటఁజేసి నీరంత యుప్పుగ నుండదు.

నార్తుసముద్రము - దీనిని జర్మక్ ఓషన్ అనియు నందురు. ఇది ఐరోపా ఖండదేశము లొకవైపునను, గ్రేటుబ్రిటనుదీప్వమొకవైపునను కలది.

కేట్గాట్ - దీనికి Steeve అని యర్థము. డెన్మార్కుస్వీడనులమధ్య నున్నది.

స్కాగరాక్ - డెన్మార్కు నార్వేలమధ్య నున్న సముద్రము. నార్తుసీ బాల్టిక్కు సీలం గల్పు సముద్ర భాగము.

నూడర్ప్ - దీనికి దక్షిణసముద్రమని యర్థము. హోలండున కుత్తరమున నున్నది.

ఎయిడర్ కెనాల్ - ఇది కాల్వకాదు. నార్తస్ బాల్టిక్కు సీలం గల్పు సముద్ర భాగము.

ఐరిష్ సముద్రము - ఇంగ్లాండు, ఐర్లాండుల నడుమనున్న సముద్ర భాగము.

బే ఆఫ్ బిస్కే - అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రపు శాఖాసముద్రము. ఫ్రాన్సుదేశపు పశ్చిమమునను, స్పానియాదేశపు ఉత్తరమునను ఉన్న సముద్ర భాగము.

మధ్యధరాసముద్రము - (మెడిటరేనియన్ సీ). ఐరోపా ఆఫ్రికాలకు నడుమను పోర్టుసయ్యద్ నుండి జబ్రల్టరు జలసంధివరకు వ్యాపించి యున్నది. నదులు దీనియందు జేర్చు నీటికన్న నెక్కువ నీరు ఆవిరియై దీనినుండి ఎగిరిపోవుచుట దీని యుదకములు మహాసముద్రములందలి యుదకములకన్న నెక్కువ ఉప్పు గల్గియుండును. కొల్లింటికాలపు వారీసముద్రపు దేశమును భూమికి మధ్యభాగమని తలంచి యీపేరు వాడసాగిరట. ఐనను కాకపోయినను, రెండు భూభాగముల నడుమ నమరియుంట నీనామము తగియేయున్నది.

లయోన్సు సింధుశాఖ - మధ్యధరాసముద్రపు శాఖ. ఫ్రాన్సుదేశపు దక్షిణమున నున్నది. ఇందు తలుచు తుపానులు గొట్టుచుండును.

జెనోవా సింధుశాఖ - ఇటలీ దేశమునకు వాయవ్యదిశగానున్న సముద్ర భాగము.

టరాంటో సింధుశాఖ - ఇటలీ దేశమున కాగ్నేయదిశగానున్న సముద్ర భాగము.

ఎడ్రియాటిక్కు సముద్రము - ఇటలీ టర్కీ దేశములకు నడుమగానున్న మధ్యధరాసముద్ర శాఖ. దీనియం దకస్మాత్తుగా తుపానులు కొట్టుచుండును.

ఈజిప్టు సముద్రము - దీనిని ఆర్కిపిలెగో యనుటయుంగలదు. ఇది గ్రీసు టర్కీ దేశముల నడుమనున్న మధ్యధరాసముద్రపు శాఖ.

మార్మోరా సముద్రము - ఇందుగల (మార్మోర్) మార్బెల్ ద్వీపమునుండి పేరుకల్గినది. ఐరోపాలోని టర్కీ భాగమునకును, ఆసియాలోని టర్కీ భాగమునకును మధ్యనున్న సముద్ర భాగము.

నల్లసముద్రము - దీనియొక్క ఉత్తరతీరము రష్యాదేశము (యూరస్) నకును, దక్షిణతీరము ఆసియా మైనరునకును చెదియున్న భూమధ్య సముద్రము. నీటిరంగునూడి పేరందినది. ఇది ఉప్పునీటిసరస్సు అని చెప్పవచ్చును. ఇది చాల పెద్దది. పదినడు లింగు చేరుచున్నది. దీని నీరు సముద్రపునీరంత యుప్పుగానుండును. ఇందు ఐరోపాలో కుకిస్ వర్షపునీటిలో మూడవవంతు చేరుచుండునని చెప్పబడినది దీని కొల్లింటికేరు యూక్రెన్ సముద్రము.

బొత్తినియా సింధుశాఖ - బాల్టిక్కు సముద్రము యొక్క ఉత్తరపుశాఖ.

ఫిన్లాండు సింధుశాఖ - బాల్టిక్కు సముద్రపు తూర్పుశాఖ. ఫిన్లాండు కడచున్నది.

రైగాసింధుశాఖ - గల్పాఫ్ ఫిన్లాండు ముఖ ద్వారమున దక్షిణముగా నున్నది.

డాంజిగు సింధుశాఖ - బాల్టిక్కు సముద్రపు దక్షిణభాగమున జర్మనీదేశము నాటియున్నదాని శాఖాసముద్రము.

జలసంధులు :— చోవరు జలసంధి - ఇది ఇంగ్లీషుభాషలు నార్తస్ సీలంగలుపు జలసంధి మార్గము.

జబ్రల్టరు జలసంధి - ఇది మధ్యధరాసముద్రమును, అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రమును కలుపు జలసంధిమార్గము.

డార్డెనల్లు జలసంధి - దీనిని తురుష్కులు హెల్లి స్పాంటనియెదరు. ఈజిప్టు, మార్మోరాసముద్రములంగలుపు జలసంధి.

బాస్పరస్ - మార్మోరాసముద్రమును, బ్లాక్సీ లంగల్పు జలసంధి.

గ్రేటుబెల్టు - బాల్టిక్ సముద్రముఖమున గల జలసంధి.

లిటిల్ బెల్టు - బాల్టిక్ సముద్రముఖమున గల జలసంధి.

సౌండు - బాల్టిక్ సముద్రముఖమున గల మార్గము.

నార్తుఛానెల్ - ఉత్తరదిశకేగు మార్గము. సముద్రశాఖ.

సెంటుజార్డెన్ ఛానెల్ - ఐరిష్ సీ నుండి దక్షిణముకు సముద్రమార్గము.

బోనిఫేషియోజలసంధి - కోర్సికా, సార్దీని యాలనడుమ జలసంధి.

మెస్సీనాజలసంధి - ఇటలీ, సిసిలీల నడుమ జలసంధి.

ఒట్రాంటోజలసంధి - ఎడ్రీయాటిక్కు సముద్రమున జలసంధి.

నికేల్ - బ్లాక్సీ, సీ ఆఫ్ ఎజావుల గలుపు జలసంధి.

ఐరోపాలోని పర్వతము లెక్కువ ఎత్తైనవి కావు. ముఖ్యములు వివరింపబడుచున్నవి. అగ్ని పర్వతములను చాల తక్కువగాగలవు.

యూరల్ పర్వతములు - ఓది పర్వతపక్షి. ఐరోపా కీశాన్య సరిహద్దున రష్యా పైబీరియాల నడుమనున్నది. ఇందు రత్నములగనులు సుప్రసిద్ధములు. దీనియందెత్తుగల శిఖరము ౧౧,౪౦౦ అడుగులు ఎత్తుకలది గలదు.

కాకేషస్ పర్వతపక్షి - ఐరోపా కాగ్నేయమున నున్నది. దీనియందెత్తైన శిఖరము ఎల్బర్స్ ౧౮,౫౦౦ అడుగుల ఎత్తు.

ఆల్పు పర్వతములు - ఐరోపా మధ్య పీఠ భూమియందున్న పర్వతములు. వీనియం దెత్తైన

శిఖరము మాంట్ బ్లాంకు (శ్వేత శిఖరము) ౧౬,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తు. ఐరోపా మధ్య భాగమున నొక పీఠభూమి ౨,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తైనది కలదు. అం దాల్పు పర్వతములున్నవి. వీటి యందు ౭,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తు నుండి ఉపరి భాగము మంచుచే గప్పబడియుండును. ఆల్పు సందున్న లెక్కకు మించిన లోవలు, చక్కని పచ్చిక బయళ్లు, గోగ్రాసపు భూములుగ నున్నవి.

ఎప్పినైను పర్వతపక్షి - ఇటలీ దేశములోనిది. ఇది ఆల్పునుండి బయలుదేరునదిగా నున్నది. సగటున ౪,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తుగలదు. ఇందలి ఎత్తైన శిఖరము మాంట్ కొర్నో, ౯,౫౪౩ అడుగుల ఎత్తు మంచుచే గప్పబడి యుండును.

కార్పేతియను పర్వతపక్షులు - ఆస్ట్రీయా హంగేరీలయందు కలవు. ఇందెత్తైన శిఖరము ౯,౫౪౩ అడుగుల ఎత్తు గలది.

బాల్కను పర్వతములు - బ్లాక్సీనుండి టర్కీ గుండా వ్యాపించిన పర్వతములు. ఇవి కార్పేతి యను పర్వతముల నుండి బయలుదేరినవిగా నున్నవి. డాన్యూబునది లోవగుండా కలవు. సగటున ౩,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తనియనెదరు. ఇందలి ఎత్తైన శిఖరము టెహార్ డాగ్ (Tehardagh) ౯,౫౪౦ అడుగుల ఎత్తుగలది కలదు.

పినిన్స్ పర్వతములు - ఫ్రాన్సు, స్పెయిను దేశముల హద్దున నున్నవి. ఇవి సగటున ౭౦౦౦ అడుగుల ఎత్తనియు, వీనియం దెత్తైన శిఖరము ౧౧,౧౬౮ అడుగుల ఎత్తనియు చెప్పబడినది.

కంట్రాబ్రియను పర్వతములు - బే ఆఫ్ బిస్కే సముద్రమునకు దక్షిణముగా నున్నవి. ఇవి పినిన్స్ సంబంధము.

సెవెనీస్ పర్వతములు - ఫ్రాన్సు దేశమున ఆగ్నేయ దిశయం దున్నవి.

సిరానివాడా పర్వతములు - ఇవి స్పానియా దేశపు పీఠభూమియందున్నవి. దీనియందెత్తైన శిఖరము ముల్వాసెన్ శిఖరము (మంచు శిఖరమని యర్థము). ౧౧,౬౬౦ అడుగుల ఎత్తు.

స్కాండినేవియను పర్వతపశ్చి - నార్వేదేశమున ఉత్తర సముద్రతీరము నంటి వ్యాపించి యున్నది. నార్వే స్వీడనులు కలసిన ద్వీపకల్పమునకు స్కాండినేవియా యని పేరు. దానినుండి ఈపేరు కల్గెను. వీని మధ్యభాగమున వీటికి డోన్రిఫీల్డు పర్వతమని పేరు. ఈ పర్వతపశ్చియందెత్తైన శిఖరము గాల్డుహోపింగ్ శిఖరము ౮,౫౪౬ అడుగుల ఎత్తుగలది.

డోన్రిఫీల్డు పర్వతము - స్కాండినేవియా పర్వతపశ్చి మధ్యభాగము.

గ్రాంపియపుర్వతములు - స్కాట్లాండు దేశమునగల పర్వతపశ్చి. ఇందెత్తైన పర్వతశిఖరము బెన్నెవిన్ ౪,౪౦౬ అడుగుల ఎత్తు.

హెసూవియన్ అగ్నిపర్వత శిఖరము - ఇటలీ దేశమున నేపిల్సు నగరమునకుఁ గతిపయ దూరమునఁ గలను.

ఎట్రూ అగ్నిపర్వత శిఖరము - సిసిలీ ద్వీపమున నున్నది. ఎత్తు ౧౦,౮౪౦ అడుగులని చెప్పఁబడినది.

స్ట్రాంబెల్ అగ్నిపర్వత శిఖరము - ఇది లిపారి ద్వీపమునందున్నది. సిసిలీకి (సిసిలీ కుత్తరదిశను) జేరిన ద్వీపము. మెడిటరేనియన్ సీలోనిది.

హెక్లా అగ్నిపర్వత శిఖరము - ఇది ఐస్లాండు ద్వీపమందున్నది.

ఐరోపాఖండపు నదులు సర్వసాధారణముగ వాయువ్య దిక్కునకుగాని, ఆగ్నేయ దిక్కునకుఁ గాని ప్రవహించును. ఏలనన నీరెండు వైపులకు భూమి ఏటవాలుగ నించక తగ్గియున్నది. ఇంకు ఆగ్నేయదిశ ఏటవాలుప్రదేశము పెద్దదిగానున్నది.

పెటెఫోరానది - ఉత్తర వాహినియై ఆర్కిటిక్కు మహాసముద్రము నందఁ జేరుకొనును. పొడవు ౯౦౦ మైళ్లు.

చైవినానది - వైటీస్ యానఁ జేరుకొనును. పొడవు ౮౦౦ మైళ్లు.

డూనానది - రైగా సింధుశాఖ యానఁ సంగమించును.

విస్సులానది - బాల్టిక్కు సముద్రమున సంగమించును. పొడవు ౫౬౦ మైళ్లు.

టడర్ నది - బాల్టిక్కు సముద్రమున సంగమించును.

ఎల్బునది - నార్తస్ లేక జర్మనోషనునందు కలియును. ౬౩౦ మైళ్లు.

వేసర్నది - నార్తస్ లేక జర్మనోషనునందు గలియుచున్నది.

మ్యూన్ నది - దీనిని మేన్ నదియనియు నందఁరు. ఇది నార్తస్ యందు కలియును.

థేమ్సునది - దీనికి తొల్లింటిపేరు Tems అని యుండెను. ఇది ఇంగ్లాండునకు లండను గుండా నడచి నార్తస్ యందు సంగమించును.

రైనునది - ఎడమతట్టు ఆర్ నది, మొసెల్లీనది (మొసెల్ నది) యను, కుడితట్టు నెకార్ నది, మైన్ నది ఉపనదులై తనయందు చేర, కల్పుకొని ప్రవహించుచు, ఉత్తర సముద్రముకడ ముఖ ద్వారముకడ గొప్ప ట ఎచ అందనేక పాయలుగఁ జీలి సముద్ర గామియగును. అందు ముఖ్యమగు పాయకు వాల్ అనిపేరు. రైనునది పొడవు ౭౦౦ మైళ్లు. దీనిని The most picturesque river అనియెదరు.

సేనునది - ఇది ఫ్రాన్సునందు పారిస్ గుండా ప్రవహించి అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రమునం జేరుకొనును. ల్యూరునది (Loire) గారోన్ నది, డారో, టేగస్, గువాడియానా, గువాడ

వెక్స్టర్ నది-ఇది అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రమున సంగమించును.

రోనునది- ఇది ఎక్కువ ఒడిచుడుకుగ ప్రవహించునది. మధ్యధరాసముద్రమునందు సంగమించును.

సోనది - ఎడ్రియాటుక్కు సముద్రమున జేరును.

న్యిస్టర్ నది (Dniester)- బ్రాక్సియంగు కలియును.

నిపర్ నది (Dnieper)- ౧,౧౦౦ మైళ్లు పొడవు. బ్రాక్సియంగు చేరును.

డాన్యూబునది- పొడవు ౧,2౦౦ మైళ్లు. దీని లోన 3,౦౦,౦౦౦ మైళ్లు. దీని తరమున థీసునది (Theiss), ప్రూత్ నది (Pruth) యును, దక్షిణమున లీచ్ నది, ఇజార్ (Isar) నది, ఇన్ నది, డ్రేవ్ నది, సేవ్ నది యును ఉపనదులుగ తనయందు చేర్చుకొనుచున్నది. ఇది ఆల్పు పర్వతమున రైను, రోను నదులతో గలసి పుట్టును.

డాన్ నది- పొడవు ౧,౦౦౦ మైళ్లు. రష్యా గుండా ప్రవహించి అజోవు సరస్సున సంగమించును.

వోల్గానది- పొడవు ౨,౨౦౦. ఇది ఐరోపా యందు పెద్దనది. కాస్పియన్ సముద్రమున సంగమించును. రష్యాదేశపునది. ౧,౧౦,౦౦౦ మైళ్ల లోన.

యూరల్ నది- కాస్పియన్ సముద్రమున సంగమించును. పొడవు ౯౦౦ మైళ్లు.

ఐరోపా ఖండము- నార్తు టొపరేటుజోను నందున్నది. అదొక చిన్న భాగము నార్తు ఫ్రీజిడ్ జోను నందున్నది గాన శీతలభూమి యని చెప్పవలయును. ఉత్తరమున శీతల మధ్యముగా నుండును. ఆర్కిటిక్కు మహాసముద్రమునుండి

వీచు చలిగాలులు అతీశీతలములై యుండును. ఒక్కొక్కతరి ఆఫ్రికాలోని షహారాలోనుండి వీచు వేడిగాడుపులు శీతలవాయువు నెక్కువగా సమశీతోష్ణము గలుగజేయుచుండును. లేనితరి ఇటలీ, స్విజర్లాండు దేశములందు వీచు ఫోహాన్ ఉష్ణవాయువుగను, అట్టి ఇతర పేర్లతో దక్షిణ సములందు వేడిగాడుపులువీచి కొండలోవలందు నిల్వయైన మంచును గరుగజేయు చుండును. సముద్రములనుండి వీచుగాలులు వేసవియందలి ఉష్ణమును, శీతలమును కూడ ఉభయ మధ్యగఁ జేసి యనుకూలపఱచుచుండును. తూర్పుదేశము లందు సగటున చలిగాని, ఉష్ణముగాని అధికముగా నుండును. పండితులు పరిశీలించినవారు ఐరోపా శీతోష్ణస్థితిని ఒకద్వీపమునందలి శీతోష్ణ స్థితివాటిదని యచుచున్నారు. పశ్చిమదిశను వర్షమధికము. తూర్పున కేగినకొలఁది వర్షములు తక్కువగా కురియుచుండును.

ఐరోపాదేశములందు ఇనుము, రాక్షసబొగ్గు, తగరము, సిసము, రాగి, పాదరసము, సైంధవ లవణము, బంగారము దొరకెడివి. అవి వేత్యేలు దేశములందుఁ దెలియనగును. యూరల్ పర్వత సీమలందు బంగారు, రత్నములు విస్తారముదొరకుచున్నవి. బ్రిటన్ మహాదేశమున ఇనుము రాక్షస బొగ్గు అధికముగ దొరకుచుండ, చేతిపనులు యంత్రములు మొదలగు ఇనుపపను లధికముగ జరగ వీలగుచున్నది. స్పానియాదేశము రాగి, సిసము, పాదరసము, కొంతవఱ కినుము దొరకుటకుఁ బేరందినది. ఆస్ట్రీయామందు పాదరసమును, స్వీడనులో ఇనుము దొరకును.

ఐరోపాప్రజలు వ్యవసాయవిద్యను చక్కగ నెఱింగినవారైనను సగటున ఐరోపావ్యవసాయముపై నాధారపడిన భూములు ఎక్కువగాకలది కాదని చెప్పవలయును. ఇందు ఫలించుపంటలు ఆయాదేశములందు తెలియనగును. పండ్లతోటలు

కొంతవఱకు బాగుగ నేకలవు. ద్రాక్షలు, బంగాళ దుంపలు సమృద్ధిగ పై రగుచున్నవి.

నార్తులాటిట్యూక్ నందు 64 డిగ్రీలదనుక గోధుమలు పై రగును. 65 డిగ్రీలదనుక ఓటు ధాన్యమును, 67 డిగ్రీలవఱకు రై (Rye) ధాన్యమును, 70 డిగ్రీలవఱకు బార్లీ ధాన్యమును పై రగుచుండును. ఆలివ్ చెట్లు 44 డిగ్రీలవఱకుఁ జక్కగ పెరిగి కాయును. ఆపిల్ 55 డిగ్రీలవఱకును, ద్రాక్షలు 51 డిగ్రీలవఱకును, వీర్బుడు చెట్లు, బెగ్రీచెట్లు, ప్లంపండ్లచెట్లు 63 డిగ్రీలవఱకును పెరిగి ఫలించును. అడవిజాతి ఫిర్ (Fir) వృక్షములు 68 డిగ్రీలవఱకును, Willow and Birch వృక్షములు 70 డిగ్రీలవఱకును, చక్కగ పెరుగును. ఉత్తరమున కటనుండి ఏగినకొలది చెట్లు పెరుగుట తగ్గి పొట్టివగుచుండును. కఠిన శీతలప్రదేశముల నవి కొన్ని అంగుళముల పరిమాణమునకు మాత్రమే యెదిగి వృద్ధాప్యదశ నందును.

ఐరోపాయందు సింహములు, పెద్దపులులు, చిరుతపులులు లేవు. ఉత్తరపు మంచుప్రదేశములందు రైన్ డీర్ మృగములును, ఎస్కిమో జాతి కుక్కలును మంచుపై సైడ్జెన్ నీళ్లు చుండును. అచట నే యితరమృగములు జీవించవు గాని, ఒక్కొక్కచోట తెల్లయెలుగుబంట్లు, తోడేళ్లు అడవిమృగములుగ నున్నవి. దక్షిణదేశములందు గుఱ్ఱములు, ఎడ్లు, దున్నలు, గొట్టెలు, మేకలు, పందులు, కుక్కలు, గాడిదలు, పిల్లులు కలవు. రష్యా దక్షిణభాగములందు ఒంటెలు కలవు. స్పానియాదేశపు గాడిదలు పెద్దవిగను అందమైన మృగములుగను ఉన్నవి. కోతులు జిబ్రాల్టరు నందు కలవు. దక్షిణదేశములందు పట్టుపురుగులు పెంచబడుచుండును.

తక్కిన ఖండములందుకన్న ఐరోపాయందు జనసంఖ్య దట్టముగ నున్నది. సగటున చతురపు

మైలునకు సాక్షనీయందు 22గి గురును, బ్రిటిషు దీవులందు 800 గురును, ఫ్రాన్సునందు 100 గురును, రష్యానందు 8గి గురును, నార్వే యందు 12 గురును చతురపుమైలు ప్రదేశము నందు వశించు జనులుగ లెక్కింపబడినది. ఐరోపాప్రజలు కాకాసియను జాతులవారును, మంగోలియన్ జాతులవారు ననియు చెప్పబడినది. మఱియు పరిశీలకులు వీరిని లాపులనియు, బాస్కుని అనియు, కెల్టు (Kelts) అనియు, లాతున్న అనియు, ట్యూటన్సులనియు, శాక్సన్సు అనియు, ఆంగ్లికన్సు అనియు, రోమానిక్సు అనియు, స్లావు అనియు, టర్కు అనియు, పోమ్ అనియు మొదలగు పేర్లిడియున్నారు; కాని, నిజమారిన నాడుకయందివి గానరాక వారు నివసించు దేశనామములు సంబంధపదములే జాతినామముగ నాడుచున్నారు.

ఇంక ఇంగ్లాండు, వేల్సు, స్కాట్లాండు, ఐర్లాండు దేశములు గల్పి బ్రిటిషు దీవులనియు, ఇంగ్లాండు, వేల్సు, స్కాట్లాండులు కలసిన ద్వీపమునకు గ్రేటుబ్రిటన్ అనియు, నార్వే స్వీడనులు కలసిన భూమికి స్కాండినేవియా అనియు, స్పెయిను పోర్చుగలు దేశములు కలసిన భూప్రదేశమునకు ఐబీరియన్ పినిన్సులాయనియు, రుమేనియా, బల్గేరియా, గ్రీసు, యుగోస్లేవియా, రాష్ట్రములుకలసిన ప్రదేశమునకు బాల్కన్సుపేట్సు అనియు, హాలండు బెల్జియములుకలసిన ప్రదేశమునకు నెదర్లాండు అనియు పేర్లు వాడబడుచున్నవి.

ఐరోపాఖండమునందలి దేశములు- బ్రిటిషు దేశము (ఇంగ్లాండు, వేల్సు, స్కాట్లాండు, ఐర్లాండులు), డెన్మార్కు, నార్వే (నార్గే), స్వీడను (సర్గె), రష్యా, జర్మనీ (8 దేశములు, 8 గ్రాండు డచ్చీలు, 1 డచ్చీ), ఆస్ట్రీయా, హంగేరీ, హాలండు, బెల్జియమ్, ఫ్రాన్సు, స్విట్జర్లాండు,

స్పానియా, హోల్లండ్, ఇటలీ, పాపాల్స్టీయు, గ్రీసుదేశము, టర్కీ, కేడియా, సోలెడు, జకోస్లావేకియా, బాల్కన్స్టీయు, లక్సెంబర్గు గ్రాండుడచ్చీ, ఐస్లాండుదేశములు.

ఐరోపాలోని చిన్న సంస్థానములు (Minor States of Europe) —

౧. ఆండోర్రా (Andorra in the Pyrenees) - ఇది ప్రజాపాలితము. ౧౭౫ చతురపుమైళ్లు. ౬,౦౦౦ జనాభా

౨. డాంజిగ్ (Danzig) - బాల్టిక్కు సముద్ర తీరముననున్న ఫ్రీ సిటీ సంస్థానము. ౭౨౩ చతురపుమైళ్లు. ౪,౦౦,౦౦౦ జనాభా గలది.

౩. లీచ్టెన్స్టీన్ (Liechtenstein) - రైను నది వైభాగముననున్న (Principality) స్వతంత్రము, అత్యవై చతురపుమైళ్లు. ౧౨,౦౦౦ జనాభాకలది.

౪. లక్సెంబర్గు (Luxemburg) - జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, బెల్జియముల నడుమనున్న Grand Duchy. వెయ్యి చతురపుమైళ్లు వైశాల్యము. ౩,౦౦,౦౦౦ జనాభాగలది.

౫. మొనాకో (Monaco) - రివైరా యనున్న Principality. మాంటీకార్లో, కేమింగు హాస్ ఇందులోనిది. ౨౩,౦౦౦ జనాభా.

౬. పాపల్ స్టీటు (Papal State) - పోపు గారి రాజ్యము. వెటికాన్ ఇందులోనిది. (వెటికాన్ చూడుడు, రోమకపురిచూడుడు).

౭. సేన్ మారినో (San Marino) - ఇటలీ దేశములోని రిమినీ కొండలలోనున్న ప్రజా ప్రభుత్వము. ౩౪ చతురపుమైళ్లు వైశాల్యము గలది. పదమూడువేల జనాభా.

ఐర్లాండుదేశపు కొంటీలు - తొల్లి యొకప్పు డైర్లాండ్లు దేశము కొంటు అను

ఉద్యోగవిరుదనామముగల సామాన్యభూపతులచే పాలింపబడుచుండినది. ఒక కొంటు పాలించిన దేశభాగమునకు కొంటీ యనియు, లేక మైరు అనియు బేర్లయ్యెను. నేటికవి పరిపాలనా విభాగములై మరదేశపు జిల్లాలాబోలియున్నవి. ఐర్లాండుదేశమున నిట్టి కొంటీలు ౩౨ కలవు. (ఐర్లాండుదేశము చూడుడు).

లించ్చెస్టరు కొంటీలు ౧౨- లాంసోర్డ్ మైరు, వెస్టుమీయిల మైరు, మీయిల మైరు, తాతు మైరు, కింగ్సుకొంటీ, క్వీన్సుకొంటీ, కిల్దేర్ మైరు, డబ్లిన్ మైరు, కిల్కెన్నీ మైరు, కార్లో మైరు, విక్లో మైరు, వెక్సుఫోర్డ్ మైరు.

అల్టరు మైరు ౮- డోనెగల్ మైరు, లండన్డెరి మైరు, వీర్మిష్ మైరు, ట్రెగో మైరు, ఆర్మాస్ మైరు, డౌన్ మైరు, ఫర్మానామ్ మైరు, మోనో గాల్ మైరు, కేవెల్ మైరు.

కన్నాటు కొంటీలు ౫- మేయో మైరు, స్లిగో మైరు, లీట్రిమ్ మైరు, గాల్వే మైరు, రాస్కామన్ మైరు.

ముస్పెరు కొంటీలు ౬- క్లేరు మైరు, టిఫరెరి మైరు, కెర్రీ మైరు, లిమరిక్ మైరు, కార్క్ మైరు, వాటర్ ఫోర్డ్ మైరు. మొత్తము ముప్పదిరెండు కొంటీలు.

ఐర్లాండు దేశము — ఐరోపా ఖండమున బ్రిటీషుదీవులందలి యొక ద్వీపము. దీనికి స్వదేశస్తులు పాడుకొను పేరు ఎరిన్ (Erin) అని. అంగ్లభాషకులోనైన పిదప ఐర్లాండాయెను. వైశాల్యము ౩౨,౫౦౦ చతురపు మైళ్లు. ఇది చుట్టు సముద్రముగల పమే. పశ్చిమతీరమున సముద్రము భూమిలోనికిం జొచ్చుకొనివచ్చి లోన ననేక జలమార్గముల నేర్పట్చియున్నది. వీటికి స్కాట్లాండు దేశమునందు వలె (Lough or Lochs) లోక్కు అని పేరు.

అట్టివాటియందు ఉత్తరమున Lough Foyle, Lough Swilly అనునవియు, పశ్చిమమున Galway Bay యను, నైరుతిదిశయందు Bantry Bay యను, ఈశాన్యదిశయందు Belfast Lough అనునదియు ముఖ్యములు. ఇట్టిజలములనడుమ మిగిలియున్న ఎత్తైన భూప్రదేశములకు హెడ్ అనిపేరు. అట్టివాటియందు డబ్లిన్ నగరము కడనున్న Howth Head అనునదియు, ఉత్తరమున Malin Head అనునదియు, దక్షిణమున Cape Clear Head అనునదియు ముఖ్యములైనవి. ఉత్తరమున రత్లిన్ ద్వీపమును, అచిల్ ద్వీపమును ఐర్లాండుకు జేరిన పెద్దద్వీపములు. రత్లిన్ ద్వీపముకడ నొక పెద్దబాటవలె దానికిరుక్కల గల రాతిస్తూభములవలెను నైసర్గిక శిలాస్తలము వింతగ నుండెడివి. ఐర్లాండుమొక్క మధ్యభాగము సనుతలము. పశ్చిమమునను దక్షిణమునను కొండలు కలవు. ఇందెత్తైన తావునకు Carntual అని పేరు. అది 3,౪౦౪ అడుగులు ఎత్తుకలది. పానన్నది (౨౨౪ మైళ్లు) బ్రిటీషు దీవులకు పొడవైనది. ఇందు ౨౦౩ మైళ్లు ఓడలు పోయగలిగిన లోతుగల్గియుండును. ఇది నైరుతి దిగ్వాహినియై Allon Lough, Ree Lough, Derg Lough లగుండా నడచి అట్లాంటికు మహాసముద్రమున సంగమించును. బారోనది తన ఉపనదియగు సూయిర్ నదిగల్పుకొని ఆగ్నేయ వాహినియై సెంటుజార్జిస్కానెలు నందుగలియును. బోయిన్నదియు, లిఫేనదియు నీశాన్యదిశగా నడచి ఐరిష్ సీ యందు సంగమించును. ఐర్లాండునందు సరస్సులనేకములు కలవు. Lough Neagh (లాక్వే) ఈశాన్యదిశయందుకలదు. చాలపెద్దది. కిల్లర్నీ సరస్సులు చాలా సౌందర్యవంతములని పేరొందినవి. భూమిసదా ఆకుపచ్చని పచ్చికతోఁ గప్పబడియుంటచే • దీనిని Emerald Isle

అనెదరు. మంచువిస్తారము పడుచుండు దేశము, భూములు చాలభాగము పశుగ్రాసోపయోగములైనవి. ఓటుధాన్యము, బాగ్లి ధాన్యము, బంగారానుంపలు పైరుచేయుటకు చురువి. సముద్రమునుండి నీరు పడమటిగాలి తడియైచది. ఇది చాల ముగుగా నీదేశమున వర్షింపజేయును. ఐర్లాండు నందు విషనాగములు లేవు.

ప్రజలు కెల్టిక్ తెగవారు; అనగా స్కాట్సు వాటివారు. వారి Gaelic భాషవాటి స్వభాషకు పశ్చిమభాగములకు వాడుచునేయున్నారు.

౧౮౪౧ నాటికి జనాభా చాల నిడియుండెగాని, అనగా 3౦,౦౦,౦౦౦ కు దాటెగాని, ౧౮౪౩ కాటకముచు, దానితో నమెరికా వలసపోవుటయు, ప్రజలు తగ్గిపోవుటకుఁ గారణములు. నెర్న, లినెక్ బట్టనేత తప్ప, చేతిపరిశ్రమలు లేవు. అల్స్టర్ ప్రజలు ఎక్కువ శ్రమపడి పనిచేయుచున్నను, ధనవంతులు నై యున్నారు.

మొత్తమున ఐర్లాండుదేశములు బౌదాధ్యసాహసములు కలవారు. సమయస్ఫూర్తి నెత్తిగినవారు. సాయిలాపాయిలాగా సంతోషించుచు, సంతోషింపజేయుచుండువారు. ఒకమాట ప్రత్యుత్తరమీచుదగిన తావులకు దిరువదిమాటలను ప్రసంగించు నైజము కలవారు. దేశమునందు గోమన్కాఫలికు క్రైస్తవమతస్థులు ఎక్కువమంది కలరు. కొందఱు ప్రొటెస్టాంటు క్రైస్తవులు, కొంతమంది ఎపిస్కోప ల్చర్చి వారు, కొందఱు ప్రెస్బిటేరియను క్రైస్తవులునుకూడ కలరు. దేశమున మతనిర్బాధము లేదు.

శొలింటికాలమున ఐర్లాండు పము నాల్గు సంస్థానములుగనుండి నల్లరు భూపతులచే పాలింపబడుచుండినది. అవి ఉత్తరమున అల్స్టరు, స్ట్రేటులు మధ్యను లీన్సుటరు, స్ట్రేటు, కన్నాటు, స్ట్రేటు అను

రెండును, నైఋతి దిశయందు మున్నటరు ప్టేటు గను ఉండినవి. అవి యిప్పుడు ప్రోవిన్సులనం బడుచున్నవి. పిదప నివి ఏకీభవించినతరి డబ్లిన్నగ రము రాజధానియై ఐర్లాండుపార్లమెంటు ప్రభుత్వ స్థానములు నటనుండెను. ఇంగ్లాండుతో చేరిక గల్గుతరి నది లండనునకుం జేరి సోయెను. ఇదియు నింగ్లాండు, స్కాట్లాండులవలెనే ముప్పది రెండు కోంటీలు లేక మైరులుగ విభజింపబడి యున్నది. క్రీ. వె. ౧౮౦౧లో గ్రేటు బ్రిటను ప్రభుత్వమున గలసిపోయినది. ఇటీవల ఐరిషు ప్రీ స్టేటనియు, అల్పటరు ప్రభుత్వముగను ద్వివిధ ములుగ పాలనంగల్గి బ్రిటిషు ప్రభుత్వము నుండి విడివడెను.

పట్టణములు.

డబ్లిన్ నగరము - 3,20,000 జనభా. దేశమున ప్రధాన నగరము. లిఫ్ఫెరదిపైనున్నది, తొల్లింటి రాజధాని. సౌందర్యవంతమైన నగ రము. ఇచట ట్రినిటీకాలేజి, విశ్వవిద్యాలయము సుప్రసిద్ధములు. ఇది బ్రిటిషురాజప్రతినిధి నివా సము. దీనికి కింగ్సుటౌనను తావు రేపుస్థలము. షల్చిమముగా కతిపయదూరమునంగల మేనూత్ర నంబడు తావున రోమన్కాథలిక్కు సర్వకళాశాల కలను.

బెల్ఫాస్టనగరము - (౨,౫౩,౦౦౦). ఇది గొప్ప వర్తకస్థానము, చేతిపనులు, ఓడలాగట్టు తావులును గలవు.

కార్క్ నగరము - (౮౦,౦౦౦), కార్క్ ని న్న దేశ భాషయందు బురదనేలయని యర్థమట. ఇట గొప్ప హార్బరుగలను, భోజన పదార్థముల వర్తకము కలను. కార్క్ ప్రజల కన్యోన్యాను రాగము మెండు. పరిచయములేకుండినను ఇతర తావులందుండిన కార్క్ వారు ఏకస్తులైయుందురు. వృత్తినిగాని, స్థితిగతులంగాని పాటింపక అభిమాను లై యుందురు.

లిమరిక్పురము - (3౮,౦౦౦), హాన్స్కోనది పైనున్న రేవు పట్టణము. లేసు అల్లికలకు బేరందినది.

లాడ్ నైరీపురము - (33,౦౦౦). ఉత్తరమున ఘోయల్నదీతీరము, భోజన పదార్థముల వర్తక మున్నతావు.

ఆర్మాపురము - ఇది ఆర్చిబిషప్సుగారి నివాస స్థానము.

వాటర్ఫోర్డు - విశేష వర్తకముగల రేవు స్థలము. సూయ నదీతీరము.

డ్రాయెడాపురము - వెనుకనిట ౧౮౯౦ లో యుద్ధము జరిగెను.

కిల్కెన్నేపురము - ఉన్ని బట్టలనేత గల పురము.

గాల్వే - రేవు పట్టణము.

స్లగో - రేవు పట్టణము.

యూఫూల్పురము - ఇట నాదికాలమున సర్వాల్లార్ రేలిగారి భూములందు బంగాళాదుంప వ్యవసాయము తొలుతఁ జేయబడెనట. వారి కిట నివాసభవన ముండెనట.

ఐలండుగ్రీసుభాగము — గ్రీసు దేశములోని భాగము. (గ్రీసుదేశముచూడుడు). ఇందు డిలోసుదీప్వము, ఆండ్రోసుదీప్వము, నాకోసుదీప్వమును పెద్దవి; ముఖ్యములు.

ఐలారము — ఇది యొక వనమూలిక యని తలంపబడుచున్నది. దీనిచెట్టు యెఱ్ఱగలి జేరు చెట్టువలె నుండునందురు. విరేచనముకాఁజేసి మూత్రమును విస్తారముగ వెడలించి ఉబ్బు జాడ్యము నివారించుననియు, జలోదరము, మేహ కారకము, అత్యుష్ణములు, క్షయరోగముల ఉధృతము నివారించునందురు.

ఐత్వంకనగోత్రము — కుండినగణము చూడుడు.

**విశ్వర్యము తగ్గితే ఆకలి ఎక్కువ
యగును — ఆంధ్రలోకోక్తి.**

**విశ్వర్యమున కంతములేదు —
ఆంధ్రలోకోక్తి.**

విశ్వర్యములు ౮ — ౧. ధనము, ౨. ధాన్యము, ౩. సంపద, ౪. జయముసిద్ధిచు చుండుట, ౫. ధైర్యము, ౬. ఆయుధబలము, ౭. రాజ్యము, ౮. మోక్షార్హముగుచర్య. వీని గల్గియుండుటను అష్టైశ్వర్యములని గల్గియుండుట యనబడును.

మఱియు వీటిని ధనలక్ష్మి, ధాన్యలక్ష్మి, సంపల్లలక్ష్మి, జయలక్ష్మి, ధైర్యలక్ష్మి, (ఆయుధ) బలలక్ష్మి, రాజ్యలక్ష్మి, మోక్షలక్ష్మి అని యష్ట లక్ష్మి లందురు.

ఇకను ౧. దాసీజనము, ౨. భృత్యులు, ౩. పుత్రులు, ౪. మిత్రులు, ౫. బాధువులు, ౬. వాహనములు, ౭. ధనము, ౮. ధాన్యములు గూడ సష్టైశ్వర్యము లనబడును.

విస్తాండ్ స్పార్ — ఇది స్వచ్ఛమై, రంగులేని Calcite అని పోల్చుబడినది. విస్తాండు ద్వీపమున దొరకుటచే నీపేరొందినది. దీనికి Double refractive Power గలదట. సూర్య చనములు చేయుటయం మపయోగించు చుందురట.

విస్తాండుద్వీపదేశము — విరోపా ఖండములోని డెన్మార్కుదేశమునకుం జెందీ, అట్లాంటిక్కుమహాసముద్రమునం దుత్తరభాగము నందున్న ద్వీపము. విస్తాండునకంటె విదగ్ధమై పెద్దదేశమని చెప్పబడినది. ఇది ఆర్కిటిక్ సర్కిల్ కడ నున్నదిగాన చాల శీతలప్రదేశము. ఇట్లనుటవలన విస్తాండుదేశముకు మంచుసంబంధార్థముకాదు. ఇది జైడుభాషయందలిపదము.

విస్తాండునిన విలెండు; అనగా ద్వీపముని మధ్యము. ఈ మాటయందు మంచుసంబంధ మేమియును లేనేలేదని యెఱుంగునది.

విస్తాండుదేశము తొల్లింట నెప్పుడు నొక ప్రభుని పాలనక్రింద నుండియుండలేదు. ప్రజలే రాజ్యకార్యనిర్వాహణ మొనర్చుకొనువారు. ఆ సభకు ఆల్టింగనిపేరు. ఆ సభలుకూడ తావునకు ఆల్మన్నాజ్జా అనిపేరు. అది తింగవెట్టీరు కడ నున్నది. తింగవెట్టీ రనిన సభాభూమియని యర్థము. విస్తాండు ఆదిని నాడోడు అను దొంగల నామమునిచే క్రీ. తొమ్మిదవ శతాబ్దమున కనుగొనబడినదట. పిదప Ingolf అనువాగును, Hjorleif అనువారును, (నా ర్వేజియును సామంతపుపులు) వారితో కొందఱనుచరులు నట వలసచేరిరట. ఇది క్రీ. వె. ౮౭౪ అని చెప్పబడినది. నేటికిని వారు దగిన తావులను Ingolfshofdi అనియు, Hjorleifshofdi అనియు పిలచుచున్నారు. విస్తాండు దేశభాష యందు Hofdi అనిన, రేవనియో, తావనియో యర్థముట. ఆ కాలపు విస్తాండుచరిత్ర పాటలందు కలదు. దానికి Landnamabok అనిపేరు. పిదప ననేకులు చేరిరి. వీరు నా ర్వేదేశస్థులు. క్రీ. వె. ౧౦౦౦ మొదలు క్రైస్తవమతస్థులైరిని చెప్పుదురు. దేశమప్పుడు నా ర్వేక్రిందనే యుండెను. పిదప నా ర్వేతోసహా డేనుల క్రిందికి వచ్చెను. తరువాత నా ర్వేవేత్తగోయి నను విస్తాండు డెన్మార్కుతో కలసియేయున్నది. ప్రజలు విస్తాండుర్ను అనబరగుచున్నారు. ఋషర నివిధాన క్రైస్తవులు. రైజ్జావిక్కుపురము ప్రధాన నగరము. ఇది రేవుపట్టణము. వర్తిక స్థలము. నదులు పెద్దవిలేవు.

ఈ దేశమున జలపాతములు, జల బుచ్చుదములు, వేడినీళ్ళయూటలు, ఉధృతజలవినోదములు, చూడదగినవెన్నియో కలవు. మంచు

మయమైన గుహలు కలవు. హెక్టాయనిపేరుగల యగ్నిపర్వతము సుప్రసిద్ధమైనది. ప్రజలు అతిథి అభ్యాగతుల నెక్కువగా నాదరించి భోజన మిడుచుచురు. ఈదేశమున సుర్దర్పుకేపు (గుహ) మంచుతో చేయబడిన చిత్రవిచిత్రముల ఆకారములు, వింతలు, గహలు, చావిడులు గల గొప్ప గుహ. చూడదగినది. సుర్దగు తొల్లింటి కాలపు రాక్షసుడని వారనెదరు. (డెన్మార్కు దేశము, ఐరోపా, ఫారోయియాద్వీపముచూడు)

ఐస్ బెర్గు (Ice Berg)-ధృవప్రదేశము (Polar regions) లాగుడు క్లేసియరుల నూడి విరిగిపోయిన మంచు ముక్కలు. ఇవి పర్వతములవలెనుండి నీటూదేంచు పోవుచు డును. ఓడలకుందాకిన వాటిని చితుకగొట్టగలవు గాన, నావికులు వీటికి చాల వెరతురు. ఇవి ధృవప్రదేశములందాటి యివ్వల కేతెచుకొలగి కరగిపోవును. వీటి శీతలము కడుదూరము వ్యాపించి గాలిని శీతలముగ నొనర్చును. క్లేసియర్లు చూడఁడు.

ఐస్ ఐజిసిడ్డాంతము(మంచుకాలము)

తొల్లింటి యాదికాలమున నుత్తరభూగోళార్ధమున ఉత్తర ధృవమునుండి భూమధ్యరేఖ దెసను ఏబది డిగ్రీల ప్రదేశము మంచుచే గప్పబడి యుండెననియు, అది రాను రాను భూమధ్యరేఖ నుండి ఉత్తరదిశకు క్రమముగ వెచ్చనగుచు మంచు కరగి భూమి, పర్వతములు మొనలగునవి బయలుపడుచు నిప్పుడున్న రీతిగనై, ఇంకనూ అగుచున్నదను సిద్ధాంతము.

ఉత్తర దేశముల దచ్చటచ్చట గన్పించు క్లేసియరు హిమనిలయము లీకాలమునాటి హిమ శేషములేననియు, గొప్ప గొప్ప పర్వతములందీ సిద్ధాంతమునకు పెక్కు యానవాళ్లు కలవనియు కొందఱు పరిశీలకు లుచున్నారు.

దీని దక్షిణపు టెల్ల ఇంగ్లాండు దేశమున లండను నగరము దనుకను, వేల్సుదేశమంతయు ఇంగ్లాండు దేశభాగములు, ఆల్బునపర్వతములు, పిరినీసు పర్వతములు, కనడాదేశము మున్నగునవిగుఱోనివే యని యుచురు.

ఐ అక్షరమునకుంజెందిన క్రైస్తవ నామములు —

Octavia, Octavie, Octave- లాటిన్పదములు, ఎన్నిదవ సంతానమని యర్థము. దీని నూడికల్గిన ముద్దుపేరు Tavy. Octavia అనునామె రోమకచక్రవర్తి అగస్తసు తోఁబుట్టినది. ఈమె సుందరియు, సద్గుణవతియు నైయుండెను. అక్కాలమున పెక్కుద్రోషిమె పేరిడ నారంభించిరట.

Odile, Odila- ట్యూటోనిక్కు పదములు, సమృద్ధి యని యర్థము.

Olga- రష్యను పదము, పవిత్రతయని అర్థము. St. Olga ఋషి పేరు.

Olive, Olivia- లాటిన్పదములు, అర్థము పుష్పము.

Olwen- వితిషుపదము.

Olympia, Olympias, Olympie- గ్రీకు పదములు, పర్వతమని యర్థము. ఇది

Alexander the Great తల్లిపేరని ప్రచారమందినటుల తలంపబడుచున్నది

Online- లాటిన్పదము.

Onora, Onore- లాటిన్పదములు, శారవ నీయమని యర్థము. Honora యొక్క- వికారరూపపదములు.

Ophelia- గ్రీకుపదము, నాగమని యర్థము.

Ortensia- లాటిన్పదము, తోటవాడని యర్థము. Hortensia వంటి యర్థముగల పదమే. దాని వికారరూపమే.

Osberta- ట్యూటోనిక్తు పదము, దేవునిసంబాధ మగు శెలివి యని యర్థము. Osbert యొక్క స్త్రీవాచకపదము

Ottilie- Ottilia- ట్యూటోనిక్తు పదములు, సుఖకరముగ సంగరమొనర్చు పడుచు అని యర్థము.

Ottoline- ట్యూటోనిక్తు పదము, సమృద్ధియని యర్థము. Otto యొక్క స్త్రీవాచకపదము.

Owena- కెల్టిక్తు పదము, యావన యుద్ధ పీఠురాలని యర్థము. Owen యొక్క స్త్రీ వాచకపదము.

ఒంటరులు (ధౌరలు) — తెలంగాలు చూడుడు. ముసలిదైన అడవిపండికిగూడ ఒంటరి యనియెదరు.

ఒంటికొమ్ము నీటిగుట్టము — (Unicorn) ఇక్కాలపు నవనాగరకులు నమ్మి నను నమ్మకున్నను, ఇొల్లింటికాలమున స్థాప్తాండు దేశపుసముద్రముల నొంటికొమ్ము నీటిగుట్టములు, చీనాదేశమున ద్రాగను (Dragon), భరతదేశమున సింహళమున రక్కసులు, మనయరణ్యముల గండభేరుండపక్షులు, చక్రవాకములు, గోనాగసర్పములు, ఇంకను ఆంజనేయుడగు త్సంతుడు, జాంబవంతుడును ఉన్నట్లు వామకలు కలవని యెల్ల రెఱింగినదే.

అట్లే స్థాప్తాండు వేశమెఱుచుండిన సరపాలుఁ డొక్కం డొకతరి మారువేషమున సముద్రతీర

మునం గూర్చుని యొకబాటసారిం గొన్నిప్రశ్న లమగ నాతండును ప్రత్యుత్తరము లొసంగుచు, సముద్రపుగుట్టము తన్ను దనుముకొనిరాఁ దప్పించుకొన్నటులఁ దెల్పెనట. ఆభూపాలుఁ డాగుట్టముపోల్కి- యడుగ నాతఁ డది గుట్టము వలెనేయుండి ఎక్కువ వెండ్రుకలఁ గల్గియుండు ననియు, తలపై ముగనునకేగు నొకకొమ్ము వం కరలేక గల్గియుండుననియు, నీటఁ బడుట కది వెఱవదనియుఁ దెల్పెనట. భూపాలున కది విన్నో దము గల్గింప తనరాజచిహ్నమున నానూపమును గూర్పొచ్చెనట. నాఁడాదిగ స్థాప్తాండుదేశపు రాజచిహ్నము (Coat of Arms) ఒంటి కొమ్ము గుట్టముగ నేర్పడియెనట.

అట్టిజాతువునకు లాటిన్ భాషయందు యూని కార్న్ (Unicorn) అనెదరు అనగా నొంటి కొమ్ముగలదని భావము. ఇొల్లి స్థాప్తాండుదేశము స్వతంత్రరాజపాలన ముగండువారి నాయొక శృంగాశ్వము జాతీయశౌరవముల నందు రాజచి హ్నమై యుండుచు స్థాప్తాండుదేశపుపాలకుఁడగు జేమ్సు ఆంగ్ల సింహాసనమునఁగూడ నాసీనుఁడౌ టతో నాంగ్లరాజ చిహ్నమగు సింహమున కెరు రుగస్థాప్తాండు రాజచిహ్నమగు ఏకశృంగాశ్వ మమర్చబడి నేటికి నట్లె తనరారుచున్నది. ఇట్లు సింహము, ఏకశృంగాశ్వము (Unicorn) గూడ నొకే రాజచిహ్న మగుట స్థాప్తాండు ఇంగ్లాండుదేశముల యైక్య పాలనమును సూచించు చుండును.

ఒంటిమిట్ట — ఆంధ్రదేశమున నిదియొక గ్రామము. కడప మాడలమున నున్న తావు. మెద్రాసు సదరన్మరాటా రెయిల్వే బొంబై లెనుపై కడపనుండి పదునాల్గుమైళ్ల దూరము. ఇటు కొండపై! నొక శ్రీరామాలయము కలను. దానిని ఒంటిడు, మిట్టడు, ననువేరుగలవా రిర్వురు కట్టినని ప్రతీతి కలదు. ఒంటిమిట్టయన

నొకేరాయి యని యర్థము. భాగవతము నాద్రీక
రించిన బస్తెరపోతరా జిచటివాడె యనియు,
ఇచటనే భాగవతము తెనిగించెననియు, నందు
చెప్పబడిన ఏకశిలానగర మిదియే ననియు కొంద
టిటీవల నొకవాదమును బయలుదేరదీసిరి. కాని
పరిశీలనలవలన నాఏకశిలానగరము ఒరుగల్లు
(ఇప్పటి వరుగల్లు) అని స్పష్టపడినది.

ఒంటిరెక్క వెల్లుల్లి - ఉల్లి
చూడుడు.

ఒక అబద్ధమును కమ్ముటకు
నాల్గు ఇతరఅబద్ధము లాడవలసి
యుండును - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒక కంచానతిని ఒక మంచాన
పరుండేవారు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒక కన్ను కన్నుగాదు ఒక కుమా
రుడు గతీగాదు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒకచేయి ఎంతడికిపినా చప్పుడు
కాదు - రెండు కలసినప్పుడే చప్పు
డగుట - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒకటేదెబ్బ రెండే ముక్కలు -
ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒకనాటి విందు మరునాటికి
మందు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒక రాజధాని నగరమున నితర
దేశపు రాయబారుల స్థితి - ఇతర
దేశపు రాయబారులు (Foreign Ambassa-
dors) ఆయాఇతరదేశముల రాజులకో, ప్రభుత్వ
ములకో ప్రతినిధులుగాన, వారి దేశము
నందలి ప్రభుత్వమున కాయావిదేశములతోఁగల
మైత్రికి సంబంధించినవారగుట నతిధులుగఁ
జూడబడుదురు. వారి యద్యోగ నివాసము
(Official residence) ను, దానికి సంబంధి

చిన ఆవరణయు నీదేశమునందుండినను, ఆయా
విదేశప్రభుత్వమున కాక్రమణార్థము, అక్కర
ఆదరణములతో స్వాధీనపర్చబడియుండు నా
యావరణమున నీదేశపు శాసనములమేర కైన
పరిపాలనముగాక, ఆయావిదేశములందలి శాసన
ముల పరిపాలనమే జరుపబడుట యాచార
ముగ నున్నది. కాన విదేశ రాయబారులను
నిర్బంధింపవీలులేదు. వారిపై న్యాయస్థానపు
తీర్మానములు చేయ వీలుండదు. ఆయావరణ
మునకు పన్నులు, బాదెలు విధింపబడరాదు.
ఇంక యేమనిన, ఆయావరణప్రదేశమట్లు మిత్ర
భావము లుండునంతకాలము, ఆయా విదేశపు
(చిన్న) ప్రదేశముగనో లేక ప్రదేశతుల్యముగనో
ఎంచబడవలసినదిగనుడి ఎక్త్రా టెరిటోరియల్
లేండ్ (Extra Territorial Land) అని
చెప్పబడుచూడునది.

ఒకరికి ఉన్నదని దుఃఖిపడుటతో
ఒక కన్ను తనకులేదని దుఃఖిపడు
టతో ఒకకన్ను పోయినట్లు - రెండు
కన్నులుపోయినవని భావము (ఆంధ్రలోకోక్తి).

ఒక్కరలో రెండుకత్తులిమ్ముడవు.
ఒక తొడిమెకు రెండు కాయలు
కాయవు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒకడోరి కనేకత్రోవలు - ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

ఒక్కామిజమ్ (Occamism) - విల్లి
యమ్ ఆఫ్ ఒక్కామ్ (William of Occam)
అనువాని తత్వశాస్త్రమునకు సంబంధించిన
సిద్ధాంతము.

ఒక్కొక్కరాయి తీస్తూంటే కొండ
తవాతరిగిపోతని - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒడయర్ వంశనృపతులు — మీరు మైసూరురాజ్య మేలుచున్నవారు. యాదవ సంతతి క్షత్రియులు. చంద్రవంశము ఇప్పటి మైసూరుప్రభువులు ఒడయర్లు.

ఒడలు తిరుగుటకు కారణములు — కొందఱు బాలురాడుకొనుచుతమకుతాము చుట్ట గిరిగిర తిరుగుదురు. వారికి నొడలు తిరుగును. చాల నెత్తగు ప్రదేశములనుండి లోతు గల క్రిందికి జూచితిమేని యొడలు తిరుగును. దీనిని కండ్లు తిరుగుచున్నవనియు ననుటకలదు. మేధావ యవములోనికి రక్తముపోవుతరి నిట్లు ఒడలు తిరుగుననియు లేక దృష్టి కొంచెము (సరిగా గన్పించక ఎచ్చుతస్గులుగా) కన్పించు ననియు వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు పోల్చిరి. పొత్తికడుపు నందలి తబ్బిబ్బు దీనిగల్గించునని పండితు నుడివియున్నారు. దీని ఫలితముగ చైతన్యము తాదాతుగా (Temporarily) పటిమ గోల్పో వును. యోచనశక్తి సరిగా నడువదు. కొంత చీకాకుగను, కొంత బాధగను దోచెడివి. గ్రహించుశక్తి సరిగానుండదు. ఒక్కొక్కప్పుడు మన చుట్టుపట్ల మనకగుపడునదంతయు తిరుగు చున్నట్లుగుపడును. వైత్యాధిక్యము దీని గల్గించునని కొందఱునెదరు. విశ్రాంతియు, శైత్యో పచారములును దీని నివారించునందురు.

ఒడలు స్వాధీనంగాని ఇల్లాలు కాల్చిమట్టెలకుం గందినదట — ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒడలెరుంగని తివమాడువా రుందురా? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఒడ్డె పూడి చెడ్డయ్యకని — ఆంధ్ర కవులయు దాధునికులలో పరిగణింపబడిన వాడు. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. కాన్యకప

గోత్రుడు. తండ్రిపేరు వేంకట్రామాత్యుడు. ఒడ్డె పూడియను గ్రామమున కీతడు కరణమని తేలు చున్నది. ఈతనికాలము కృష్ణదేవరాయని కాలముతర్వాతననియు, బహుశః క్రీ. వె. ౧౫౬౦ ప్రాంతమనియు, రా. బ. కంనుకూరి వీరేశలింగం పంతులువా రభిప్రాయపడియున్నారు.

ఈతడు రచించినది ఆంధ్రమున నాయుపురాణము. దీనిని కొండపల్లె (కృష్ణామాడలము) తూర్పుగానుండిన పురుషోత్తమపట్టణనివాసులగు దాసరి చినగంగయ్యచౌదరి (కమ్మవారు) కిం గృతీయిచ్చెను.

ఒద్ది చెట్టు (మెండాశింగి) — ౧. Rhus odina అనియు, Odina pinnaea అనియు, Asclepias gemenata అనియు పేర్లు.

సం. గృహస్థము, చక్షురవాహల (చక్షుర్వహన), మేషశృంగి, సర్వసాధారణముగ మెండాశింగి యని వాడెదరు. ఇది వైద్యోపయోగకరమగునది.

దీనిచెక్కరసము, లేక కషాయము, ఉబ్బు రోగము, మధుమేహము, వనునములు, విషదోషములు, విదాహము, శీతజ్వరముల నడంచును. చెక్కను చూర్ణము (గుండ) చేసి నూనెలోగల్పి పూసిన నన్ని వ్రణములు మానుననియు, ఒద్ది కాయలు చేతుగ నుండి విరేచనముజేసి, ఆకలిని ధృఢపర్చి, కఫము, క్రిమి, కుష్టు, మేదోరోగము, మేహముల నడంచుననియు జెప్పబడినది.

ఒపేరా (Opera) — గొప్ప వెలుతురు మూలమున Film బొమ్మలప్రదర్శనమున కనుబాధయుక్తముగ గ్రామోఫోనుపాటలం గల్పి కూర్చిన ప్రదర్శనము.

ఒపేరాచరిత్ర క్రీ. వె. ౧౮౫౨ లో ప్రారంభ మైనను, ౧౮౩౭ లో వెనిస్ నగరమున బహిరంగ

ముగ నొక ఒపేరా తెలుచువలకు వ్యాపకము గాచలేను. ఇటలీదేశస్థుడగు Ales Sandro Scarlatti అనునాయన దీనిరచయిత. ఆయన క్రీ. వె. ౧౬౫౯—౧౭౨౯ కాలమువాడు. ఆయన ఏర్పాటుమేరకు Recitativo secco అనియు, Recitativo stromento అనియు, ఇరు తెలుగులుగా నుండెనట. పిదప నారంభమైన ఫ్రెంచిదేశపు ఒపేరా ఇటలీదేశపుగానమునే పాడినది. ఆంగ్లదేశమున ౧౯౩౦లో ప్రారంభమై అభివృద్ధినంది ఇప్పటిరూపమునంది భరతదేశమునకు జేరియున్నది.

ఒమార్ ఖాయ్యమ్ కవి - ఈమహానీయుని ఒమార్ ఖాయ్యమ్ హకీమనియు నందురు. పారశీకదేశస్థుడు. క్రీ. వె. ౧౦౭౧—౧౧౨౩ కాలమువాడు. గొప్ప కవి. ఖగోళశాస్త్రవేత్తయగు జ్యోతిష్కుడు గణితశాస్త్రవిశారదుడనై యుండెను. ఖరాసానుదేశమున నిహాపూర్ నగు జన్మించినవాడు. పెర్షియన్ కాలెండరును సంస్కరించి యుద్ధరించినవాడు. అందు పెక్కు జ్యోతిషపథకములు జేర్చిన విద్యానిధి. అంకగణితమునను పెక్కు పథకములు కల్పించి వన్నె దెచ్చినవాడు. ఒక ఆల్జీబ్రా గ్రంథమును జేసి పేరండెను. ఈకవికృతమైన రుబాయత్ అను గ్రంథము మిక్కిలి పేరందినది. బహు రసవంతమైనది. ఈకావ్యము ముఖ్యప్రపంచభాష లన్నిటిలోనికి ననువదించబడినది.

ఒరానోజాతివారు - వీరు ఖోటా నాగపూరు ప్రావిన్సునందున్న కొండజాతి ప్రజలు.

ఒరిస్సాదేశము (ఓడ్రదేశము) - ఉత్కలదేశపు తొల్లింటి చరిత్ర వేఱుతావున వివరింపబడినది. బంగాళాఖాతపు తీరమునంటి ఆంధ్రదేశమునకు తీరముననున్న దేశము. గంజాము

మొదలు బంగాళముదనుక వ్యాపించియున్నది. వైశాల్య మించుమించు ౨౯,౦౦౦ మైళ్లుండునని అంచనావేయబడినది. మహారాష్ట్రలు దీని నాక్రమించియుండిరి. వారినుండి క్రీ. వె. ౧౮౦౩ లో బ్రిటిషువారికి గలసిపోయినది. సముద్ర తీరములు పల్లముగబురదంగల్లియుండును. సముద్రపుపోటుపాటు లధికములు. లోనగల కొండలు చాల సారవంతములు. కొండలు అరణ్యమయములు, కృరమృగ యుక్తములుగ నున్నవి. మహానది, బ్రాహ్మణి, వైతరణీనద లీదేశముగుండా నడచి బంగాళాఖాతముం జేరును. ఋషికుల్యానది ఆంధ్రదేశమువైపున కలదు. హుగ్లీ కటకముల నడుచు పంటకాల్వ నొకల కుపయోగించుచున్నది. కొన్ని చిన్నచిన్ననదులు సస్యోపయుక్తము లైయున్నవి. కొండలప్రదేశము లనారోగ్యవృతములు, ధాన్యములు మొదలగు పంటలన్నియుంగలవు. ప్రజలు ఓఘ్రులు (ఉత్కలులు చూడుడు). కొండ ప్రదేశముల మన్యపుజాతులవారు వసించుచున్నారు. వారి భాష లనేకములు కలవు. ఓఘ్రులు ఓడ్రభాష మాటలాడుదురు. కొండల ప్రదేశములందు చిన్నచిన్న రక్షితసంస్థానము లనేకములు కలవు. వాటికి మహాలులందురు. తీరమునందు తీరమున గాలేశ్వరరాజుల్లా, దానిక్రింద కటకంజిల్లా, దానిక్రింద పూర్ణిజిల్లాయుంగలవు. దానికింద షీణమున గంజాముజిల్లాయున్నది. (ఇది అచిరకాలముననే కొంత ఉత్కలదేశమునకును, కొంత ఆంధ్రదేశమునకుం జీల్పబడినది). మహాలుభాగములేగాక కొన్ని పెద్ద స్వదేశసంస్థానములును కలవు. దేశమున సగటున మూడింట రెండుభాగముల కన్న నధికముగనే స్వదేశసంస్థానముల రాజ్యము లని యనుట అతిశయోక్తి కానేరదు.

కటకము ముఖ్యపట్టణము. ఇది మహానది యందలి ద్వీపమునందున్నది. ఇట మహానది

యందానకట్టయు, గొప్ప పంటకాల్వలు ప్రారంభమగును. బట్ట, కలపవర్తకము విశేషముగ జరుగుచుండు తావు. దీని రేవు ఛండీబాలేశ్వరము (ఛాంద్బాలీ). ఇది మహానది ముఖద్వారముకడ నున్నది. దీనిని ఫాల్గుపాయిటనియు నందురు. కటకమనిన దేశమధ్యమని యర్థమట. తరువాతఁ జెప్పఁదగినది పూరీపట్టణము. దీనిని జగన్నాథ ష్టేత్రమందురు (చూడుఁడు). బాలేశ్వరము వర్తకస్థానము, రేవు నైయున్నది. వైతరణీనదీతీరమగున్న జాజ్పూర్ (యాజ్పూరము) పుణ్యక్షేత్రముగ నున్నతావు. ఇట యజ్ఞవరాహ దేవస్థానము (యజ్ఞములతావు), విరజాదేవిదేవస్థానము (పార్వతీక్షేత్రము), నాభిగయ, సప్తమాతృకా దేవస్థానము మొదలగునవి కలవు. శ్రీజగన్నాథము (పూరీ) సుప్రసిద్ధ విష్ణుదేవస్థానము. ఇది రేవు పట్టణము. ఇచటికి గతిపయ దూరమున నున్న భువనేశ్వరము సుప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. పూరీ కిరువదిమైళ్ల దూరమున కొనార్కమను నొకగొప్ప సూర్యక్షేత్రముండెను. అది యిప్పుడు

భగ్నమై జగన్నాథదేవాలయము ఆవరణమున దొకచో నుంచబడి యున్నది. పూరీపట్టణము పురుషోత్తమక్షేత్రమనంబరగుట నాపేరు ఆగ్లోచ్చారణయందు పూరీ యనంబరగుచున్నది. ౧౯౩౩ సంవత్సరము ఏప్రిలుమాసములో ఒరిస్సా దేశ మొకప్రత్యేకరాష్ట్రముగ నొనర్పబడి, ఒకగవర్నరుపాలనక్రింద నుండెను. గంజాము జిల్లా మన్యప్రాంతములు, పర్లాకిమిడి మున్నగునవి కొన్నియార్ధదేశమునకుఁ జెందినవే మైనను ఒరిస్సాలో నీసందర్భమునఁ జేరిపోయినవి.

ఒర్ఛాసంస్థానము — సెంట్రలిండియా ఏజన్సీ రాజ్యములలో నొక చిన్న రాజ్యము. ప్రభుని బుందేలా క్షత్రియ కులోత్తంసుఁడు. ఈయనను బుందేల క్షత్రియులకుఁ గులపెద్దయు, మాన్యమునని దెల్పుచున్నారు. సెంట్రలిండియా ఏజన్సీ చూడుఁడు.

ఒనేబా క్షత్రియులు — శిశోదియా క్షత్రియులు చూడుఁడు.

ఓ అక్షరమునకుం జెందిన శ్రేష్ఠ నామములు —

Oates - నవీన పదము.

Obadiah - హిబ్రా పదము, Servant of God అని యర్థము.

Obed - హిబ్రా పదము, అర్చన యొనర్చువాఁడని యర్థము.

Octavius, Octavus, Octave - లాటిన్ పదము, ఎన్నిదవ వాడుగ జన్మించిన వాడని

యర్థము. దీని ముద్దు పేర్లు Tave, Tavy.

రోమకపురి నేలిన ప్రసిద్ధ సామ్రాటునకు Octavian Augustus అని పేరు.

Odo - ట్యూటోనిక్కు పదము, Rich అని యర్థము.

Offa - ట్యూటోనిక్కు పదము, Wild boar అని యర్థము.

Offley - నవీన పదము.

Ogilvie - ఉచ్చారణ, O'gle-vy అని. నవీన స్కాచిపదము.

Olaf, Olave, Ole - ట్యూటోనిక్కు పదము, పూర్వపు పదార్థమని యర్థము.

Oliver - లాటిన్పదము.

Opie - నవీన పదము.

Orlando - ట్యూటోనిక్కు పదము, Fame of the land అని యర్థము. See Roland.

Ormerod, Orme - నవీన పదము.

Orm - ట్యూటోనిక్కు పదము, నాగము అని యర్థము.

Osbert - ట్యూటోనిక్కు పదము, Divinely Bright అని యర్థము.

Osborn, Osborne - ట్యూటోనిక్కు పదము, Divine bear అని యర్థము.

Oscar - కెల్టిక్కు పదము, Bounding warrior అని యర్థము.

Osmond, Osmund - ట్యూటోనిక్కు పదము, Divine Protector అని యర్థము.

Oswald, Oswold - ట్యూటోనిక్కు పదము, Divine power అని యర్థము. St. Oswald ఋషి పేరు. ఈ పేరిటి భూపాలునిని ఉండెను.

Othello - ట్యూటోనిక్కు పదము, Rich అని యర్థము.

Other - ట్యూటోనిక్కు పదము, Happy warrior అని యర్థము.

Otto, Otho - ట్యూటోనిక్కు పదము, Same as Othello. ఒక జర్మను రాజు పేరు. Rich అని యర్థము.

Otway - నవీన పదము.

Owen - కెల్టిక్కు పదము, Young warrior అని యర్థము. వేల్పుదేశమున వాడుక యందున్న పేరు.

ఓంకార మాంధాత క్షేత్రము —
క్రేటిండియన్ పెనన్సులా రెయిల్వే కాండ్వాసాధి

మీరుగా చిన్నలై నులో మూర్తికాస్తేషనునుండి పదిమైళ్లదూరమున సర్మదానదియందలి ద్వీపము నంగల శివక్షేత్రము. సర్వదాదేవళమున వినబడు చుండు ఓంకారనాదమునుండి పేరందినది. గొప్ప శివక్షేత్రము. విద్యపర్వతప్రాంతము. దీనికెదురుగ నది కవ్వలనూడు పర్వతమునఁగొంత యెత్తున అమరేశ్వర మనబడు దేవస్థానము కలను. అమరేశ్వరము మహాలయక్షేత్రమని కూర్మ పురాణము ౨- 3 యాగు పేర్కొనబడినది.

ఓంకారము (ప్రణవము) —

ఓంకారమునకుఁ బ్రణవమనియు, తారామనియు, తారకమనియు వాడుక నామములు కలవు. ఓంకారము పంచ భూతములను రక్షించున దని చెప్పబడినది.

అమరకోశమునఁగు “ప్రకృష్టోనవః ప్రణవః” అనగా నమస్కరింపఁబడఁ దగినది గాన ప్రణవ మనబడునని చెప్పబడినది. “తరంత్యనేనేతితారః” దీనిచేతఁ దరింతురు గాన, తారమనియు గూడ నందేకలను. “ఓమితిజగ దఖిలాశ్వాత” ని చెప్పఁ బడియుంటను, సూతసూహిత యజ్ఞసైభవ ఖండమున “ఓంకారశబ్దస్సర్వాధివాచకః” అని చెప్పఁబడియుంటను, సర్వజగత్తును ప్రణవమగు ఓంకారము వివరించునని చెప్పవలయును కావుననే సర్వజగత్తును పరమేశ్వర నిజపదార్థ మగుట అద్వైత మతసిద్ధాంతమున ‘ఓమిత్యేకాక్షరం బహు’ అని ప్రణవమును పరమేశ్వరునిగఁ జెప్పి యున్నారు. మాండుకొప్పునిషత్తు ప్రారంభము ననే ఓంకార వివరణముకలను. ఓంకారమునందలి భాగములు- అ. ఉ. మ్. అనియు, అందు అ+ఉ= ఓ. యనియు, దానికి మ్. చేర్చ ‘ఓమ్’ లేక ‘ఓం’ అగు ననియుఁ జెప్పబడియున్నది. ఈ మూడువర్గములకు విశేషార్థము లనేకములు చెప్పబడినవి. పరమేశ్వరుని యాజ్ఞ మేరకుఁ

గుమారస్వామి ప్రణవార్థమును వివరించి 'గురు స్వామి' యని పేరందెనని స్కాందమునందుఁ జెప్పఁబడినది. హిందువుల వేదమంత్రముల నుచ్చరించుతరి తొలుత బ్రణవముతో నారంభించెదరు. ఇంతియే గాక వేదము బాటించు నద్వైతులును, శైవులును, వేదమును సరకు గొనని వీరశైవులనఁబడుచున్న లింగాచారులును, అనైదికులనఁబడుచు ప్రశ్నేక (త్రిపిటక) వేదము బాటించు బౌద్ధులును గూడ తాముజహించు పవిత్ర వేదమంత్రములందాదిని ప్రణవముచి, మఱి యామంత్రజప మొనర్చుచున్నారు. ఇట్టి ప్రణవలక్షణములనే గల పవిత్రోచ్ఛారణ పదము పాశ్చాత్యులందు గ్రీకులలో లోగోస్ (Logos) అనునది యుండెను. దానిగూర్చి ఇక్కాలమున వివరించుట నిర్ధరకము.

ఓకోలాజీ (Occology) ఎకోలాజీ నామము.

ఓక్సాలిక్ ఓసిడ్ (Oxalic Acid) - దీనికి సంజ్ఞ $H_2C_2O_4$ అనియు, దీనికి Solid organic అని వాడుక గలదనియు, మెత్తనికట్టల రంపపుష్పానుంచి చేయును రనియు, రంగులండుపయోగించుననియుఁ దెలియుచున్నది.

ఓగ్మాన (వాత విధానము — (Ogam Writing) బ్రిటీషుదీవులందు రోమను లాక్షమించినదాదిగ పదియవ శతాబ్దకాలము వఱకు ఓగ్మానువ్రాతప్రచారమునందియుండెనట. ఇవి ఇటువదియొక్క ధ్వనులు. ఇట్టి వ్రాతలు మూడువందల వఱకు దొరకినవని చెప్పఁబడినది. వీనింజనువువిధానము Ballymote అనఁబడిన వ్రాతప్రతియందు వివరింపఁబడియుండి దొరకినదట. అది పదునాలవ శతాబ్దపు ప్రతి యని తలంచుచున్నారు.

ఓగిరాల జగన్నాథకవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులందుఁ బరిగణింపఁబడిన వాడు. ఆరువేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. ఆప స్థంబసూత్ర భారద్వాజసంహితానువాదము నివాసము ఏనాముదరినున్న నీలపల్లి. తండ్రి పేకటరాజు. రచించినది సుచునోమనోరాజనమును ప్రబాధము.

ఓగిరాల రంగనాథకవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులందుఁ బరిగణింపఁబడిన వాడు. రచించినది ద్విరేఫదర్పణమును వ్యాకరణ గ్రంథము. ఈతడు పిడిగ్రోలు లక్ష్మణకవికిని, శిష్టు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రికవికిని సమకాలికుడని చెప్పఁబడినది.

ఓఘ (ప్రవాహ) చతుష్టయము - బౌద్ధమతధర్మమున ౧. కామము, ౨. భవము, ౩. దృష్టి, ౪. అవిద్య. ఈనాల్గురు ఆగిపోవు వఱకు నెడతెలిలేక ధారవలెనే ప్రవహించు నవి యని, ఓఘము (ప్రవాహము) అనియెదరు.

ఓఘవతీనది — మార్కండేయ నది కీచేరుకలగు. సుజాబు గజిటీర్ పుటగి యందు (అంబాలాజిల్లా ౧౮౮౪ సం.) ఓఘవతీనది అపగ కాదని చెప్పఁబడినది. ఓఘవతీతీరమున పుస్త్రీతు ధాక ఁడెను. దీనిని పిహోఆ యనుచున్నారు. దీనిని మార్కండేయ సరస్వతీసంగమమున నున్న పురముగ పోల్చియున్నారు. ప్రశాస వామన పురాణము గల యందు కలగు. మహాభారత శల్యపర్వము ౩౯ యందుఁ జెప్పఁబడిన ఓఘవతి వేణినితోచెడిని. ఆర్కియాలోజికల్ సర్వేరిపోర్టు ౧౮ వాల్యూ ౮౮ పుటయందుఁ చెప్పఁబడినది కానేరదు.

ఓజోక్టరైట్ (Ozokerite) - ఇది ఘనీభవించిన (గట్టి పడిన) Hydro-carbon అనియు, ఇది ఖనిజసంబంధమనియు చెప్పఁబడినది. తేనె మైనమువలె నుండునది. పెట్రోలియము

ఉండు తావుల భూమియం దేర్పడి దొరకును. కొవ్వొత్తులు చేయుటయం దు పయోగించు చున్నారు.

ఓజోన్ గాలి - దీని సంజ్ఞ "O₃" అని చెప్పబడినది. ఇది ఆక్సిజెన్ యొక్క పరిణామ రూపము. దీనిని రసాయన శాస్త్రమున "This is a form of oxygen containing three atoms in the molecule against two atoms in the molecule of ordinary Oxygen" అని వివరింపఁ బడినది. ఓజోనులు పెక్కు గలవు. ఓజోను ఆక్సిజను యొక్క రూపాంతరము. వజ్రము కార్బనుయొక్క రూపాంతర మగునట్లు కొన్ని కారణములచే ఆక్సిజెను ఓజోనే నదిగ నెఱుంగబడినది.

ఓజోను ఉల్లివలెను, క్లోరిను వలెను వాసన గల్గి యుండును. దీనిం గాచిన ఆక్సిజెనుగ మారును. ఓజోను, నూనెలను, మైనములను, దంతమును పరిశుభ్రపర్చుట కుపయోగింపబడుచున్నది. మఱియు దీనిని దాహోదకముగ గూడ పరిశుభ్రపర్చ నుపయోగింతురట.

కాని డాక్టరు బెంజామిన్ మూరు పండితుడు సముద్రతీరపు గాలియందలి ఓజోను వేటుపదార్థమనియు, అది Nitrogen Peroxide అను పదార్థము గాని ఆక్సిజెన్ కాదనియుం దెల్పి వాదించు చున్నాడు. ఈయన National Institute for Medical Research సంస్థకుం జెందిన పరిశోధకుడు.

ఓట్టు ధాన్యపువ్వవసాయము
భరతదేశమునకు క్రొత్తగా పాశ్చాత్యసీమలనుండి రప్పింపబడిన క్రొత్తపంట. తొలుదొలుత సైన్య స్థానములప్రాంతభూములందు పైరుచేయబడుట ప్రారంభమై, క్రమక్రమముగ నితరప్రాంతములకు వ్యాపించినది. ఇది విస్తారము వేడిలేని సమశీతోష్ణప్రదేశము లందు బైరుచేయఁదగినదిగఁ

జెప్పబడినను, ఈదేశపరిస్థితులకు సరిపడి, ఇతర తావులందుకూడ పైరుచున్నది. మిరటుజిల్లా, ఢిల్లీజిల్లా, హిస్సారుజిల్లా, పూనాజిల్లా, అహమ్మద్నగరుజిల్లా, అహమ్మదాబాదుజిల్లా, సతారా జిల్లాలం దీపైరు గాననగును. హిమవన్నగనీమలం దీపంట విస్తారముగఁ గలదు. ప్రశస్తమైన ఓటుధాన్య మచటనే గాననయ్యెడిని.

ఇది సర్వవిధముల యవలంబోలిన పంట. లట్టిభూములే దీనికిని సరిపోవుచున్నవి. మరమ్మతులు నట్టివియె. (యవధాన్యపువ్వవసాయము చూడుడు). యకరమునంగు ౧౦౦ పొనుల విత్తనములుజల్లుదురు. మూడు లేక నాలు నెలలలో పండి కోతకు వచ్చును. కోత నాలస్యముచేసిన గింజలు నేల రాలిపోవును. ఆలస్యముచేసిన నాగడ్డికూడ పశువులకు రుచికరము గాదందురు. యకరమునకు ౧,౫౦౦ మొదలు ౨,౨౦౦ పొనుల ధాన్యము పండును.

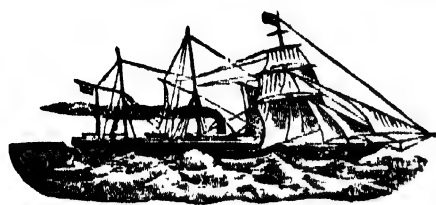
ఓటుధాన్యము గుఱ్ఱములకు దాణావేయుదురు. పిండి రొట్టెలం జేతురు. గడ్డి గుఱ్ఱములకు బలకరము. వేడిదేశమునపొలములకు నీరుకట్టి పెంచుచున్నారు. రసపడి చెడిపోయిన పశువులకు పచ్చిఓటుగడ్డి మేపుటవలన నతిత్వరితముగ నారోగ్యవంతములగుటయేగాక బలియఁజేయును.

ఓటోమాన్ తురుష్కులు (Ottoman Turks) — వీరు సెల్జుక్ తెగకుంజెందిన తురుష్కులు. క్రీ. వె. ౧౨౯౦ ప్రాంతముల వీరికి ప్రధాననాయకుడుగా నుండిన ఉత్తాను (లేక ఉస్మాను) అనువారినుండి వీరి కీపేరయ్యెను. ఐరోపాప్రభుత్వములవారు వీరిని ఇట్లు వ్యవహార సంబంధముల వాడుచుండిరి. (పోర్టీ చూడుడు)

ఓడలు — నీటియందఁదేలుచు బయనములుచేయునవి ఓడలనియు, దీని రాక పోక ప్రయాణమునకు 'సబురు' అనియు వాడుదురు. తొలుత పెదుగు

తెప్పలుగా కట్టినవాటితో బ్రాంధమయి, పిదప కట్టడుంగలంజేర్చి కొంతయాకారముగఁబడించేసిన నావలుగనై రానురా నభివృద్ధి జెంది తెర

ఇంచుక పెద్దదియగు

పడవ.

చాపలు ఏర్పడి పెద్ద పడవలై, నేటికి పెద్దపెద్ద పొగయోడలుగ

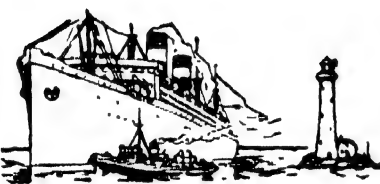
నావిరిబలముచే

నడచుచు ననేక

యాపములు గలవిగఁ దనరుచున్నవి.

ఇంచు యుద్ధమున కనుకూలించునటుల ఆయుధములు ధరించినవి వేట్వేటు తెఱఁగుల నిర్మింపఁబడినవికలవు. ఈనావికా నిర్మాణవిద్య ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, జపాను దేశములందు చక్కగ నభివృద్ధి నందియున్నది అమెరికాదేశమున నిటీవల బాగుగవ్యాపించి అభివృద్ధిగ నున్నదని చెప్పవలయును.

పొగ యోడలు పర్వడుట కిక్కాలమున మహాసముద్రములేగాక జలసంధులు లోతుచేయఁ

ప్యాసిజరు స్టీమరు.

బడియు, కాల్యలు త్రవ్వబడియు, దారుల పొడవునను మార్గములంజూపు దీపస్తంభము లమర్పఁబడియు, ఓడలునిలచి సరకులెక్కించు కొనుట, దింపుటల కొఱకు రేవులందు హార్బరులు (నిలచుస్థానములు) ఏర్పరుపఁబడి నిర్మింపఁబడినవి కలవు.

ఇక్కాలపు పెద్ద మోటారు యంత్రబలముచే నై నరు (స్టీమరు).

ఇక్కాలమున పొగ యోడలు నీటియావిరి యంత్రపు బలముచే నడపఁబడును. కొన్ని చిన్న నావలు

నడపఁబడుచు నతిత్వరిత

ముగ పరువిడును. పడవలు తెరచాపలగాలిచే నడచును. తెడ్డులతోఁ గొన్నిటిని నడపింతురు.

ఓడలు బరువుమోయు లెక్క -

ప్రతిఓడను ఇన్నిటన్నుల బరువు మోయగల్గినది యని లెక్క చెప్పుచుందరు. అట్లు లెక్కించుటకు విధానమిది. ఓడలోఁపలిభాగపు పొడవు, వెడలుపు, ఎత్తులు కొలచి ఒకటితోనొకటి గుణించి ఘనపరిమాణపు అడుగులలెక్కను (Cubic feet) కుదిర్చి నూరుఅడుగుల స్థల మందొక టన్ను బరువుండనగునని గణింతురు. ఇది గ్రాస్ టన్నేజి (Gross tonnage).

వ ర్తపుటోడలందు నికరముగ (Net tonnage) లెక్కింపఁబడును. ఆలెక్కనే అవి నిజజ్ఞులు చేయబడును. యంత్రములుండు గదలు, నౌకర్ల గదలు మొదలగునవి డబ్బుగడించునవిగావు గాన, వానిని హిసాబ్బయించి కేషించిన స్థలమునే కొలచి వైపుకారము టన్నేజి పరిగణింతురు.

యుద్ధనావలుగ సామృగడించు తావే యుండన; కాన, ఆయోడ నడచుతరి నొత్తనీటిని ద్రోసికొనిపోవునో దానింబట్టి లెక్కింతురు. కాన టన్నేజి లెక్క వర్తకుల యోడలకు, యుద్ధ నావలకు సేసంబాధము లేనిదిగానుండును.

ఎటులున్నను నావలు ప్రయాణమలోనర్చు తరి దారిపొడుగునఁ జెల్లించుచుండవలసిన డాక్ ష్యాస్ (Dock dues), పైలటేజి (Pilotage), టోయేజి (Towage), సేల్వేజి (Salvage), దీపస్తంభములు (Light houses), ఇశూర్య రెన్సులు (Insurances) మొదలగునవన్నియు టన్నేజి లెక్కపైనే చెల్లింపఁబడవలయును.

ఓడదేశము — ఉత్కలదేశము. ఓడ శబ్దము ఉడ్ర శబ్దమునుండి కల్గినది. (ఒరిస్సా దేశము చూడుడు).

ఓతప్రోతన్యాయము - బట్ట నేయు తరి పడుగునకు ఓతయనియు, పేకకు ప్రోతయనియు నర్థము. పడుగుపేక లేకీభవించి బట్టయగునని భావము.

ఓనమ్మపండుగ - ఇది కేరళదేశమున జాతీయపండుగగఁ జెప్పుబడుచున్నది. ప్రతి సంవత్సరము సెప్టెంబరు మొదటివారమున వచ్చుచుండును. ఈదినము కేరళదేశమున వ్యాపించియున్న శకసంవత్సరమున మొదటి నెలయగు చింగోముమాసపు మొదటిదినమట. దీనిని తిరుటనమ్ దినమనుటయుఁ గలను. దీనిప్రాముఖ్యత యాదేశమున సాధికము.

నైఋతిదిగ్విర్వములు కురిసి భూమి చల్లఁబడి పొలములు పంటలకాయత్తమగుచు, సస్యములతో నిండి, వృక్షములు పుష్పఫలభరితములై యతటను సంతసము, ప్రమోదము వ్యాపించి యుండుకాలమున నాదేశపు సంవత్సరాదియగు తిరుటనము దినమున సత్పరిపాలనకు పేరందిన బలిచక్రవర్తియు, కేరళభూమిని సృష్టించిన పరశురాముఁడును ఈదేశము నేటేటదర్శించి నాల్గుదినము లిటవసించుచుండురట. కాన నీ నాల్గుదినము లోనముపండుగ లాచరింతురట. అందు మొదటిరోజునకే తిరుటనమని పేరు. (పరశురాముఁడు చూడుఁడు).

ఇంక నీ తిరుటనముననే మళయాళదేశ శక మారంభమాయెనట. పెరుమాళ్లలోఁ గడపటి నా డీతిరుటనముననే యదృశ్యుండాయెనట. కోలాహళిసృపతు లీదినముననే స్వాతంత్ర్యము బడసి రట. ఈ దేశపు నాయకు లీపవిత్రదినముననే షటాలములుగ నేర్పడి వీరులై యుద్ధరంగమున నాటితేరి జయముగాంచిరట.

మళయాళదేశమున నాయకుటుంబములం దీపండుగ చాల ముఖ్యమని తోచెడిని. పది దిన

ముల ముంగునుండి ప్రయత్నములు 'గాననగు చుండును; ఇండ్లు బాగుజేసుకొనుట, అలాక రించుట, ఉయ్యెలలువైచుట కేర్పాట్లు మొదలిడుదురు. తిరుటనము దినమున నుదయముననే యభ్యాసములకుంబిదప నాయత్తపడి భోజనము లును అనఁటిపాడ్లను బెల్లమునందుడికించి చేసిన భక్ష్యముల నారగించితోడనే యజమానులు తమకుటుంబమువారలకేగాక నౌఖరులకు, ఆశ్రితులకుఁ గ్రోతబట్టలనిచ్చి గారవింతురు. రైతులు భూమియజమానులకుం గూరగాయలు, పండ్లు నర్పింప వారలకు నూతన వస్త్రములనిచ్చి యాదరింతురు. పిదప బాలురు మొద్దుగఁ జేయంబడిన విల్లంబులబూని యుద్ధము లొనర్చుచున్నటుల నాటలనాడ మొదలిడుదురు. పెద్దవారు పేకాటలు, చతురంగము, బలాఘ్యము కాలితోతన్ను బంతులాటలతో కాలము వినోదముగ జరపెదరు. స్త్రీలు మనోహరముగ పాటల బాడుచు నుయ్యెల లూగెదరు. కొందఱు అలాకరింపఁబడిన నావలపై నెక్కి పాటలబాడుచు సలీలవిహారక్రీడల బ్రొద్దుపుచ్చెదరు. ఇంకఁ గొందఱు నేర్పరులు నావల పందెములను నీటఁ జరుపుదురు.

పెక్కండ్లు వినోదనాట్యము లొనర్చుటయుఁ గలను. ఆ నాట్యముల కాదేశమున “తిరువత్తిరకాలి” యనిపేరు. దీనికిం బాటలయనునయ ముండెడిని. ఇటుల నాల్గు దినములు గడచెడిని.

ఓపని వారికి వద్దనినవారే బంధువులు - (ఓపనివారనిన గర్భిణీ స్త్రీలని యర్థము.) ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఓపనివారు కోరని వస్తువులూ ఓర్చనివారు అననిమాటలూ ఉండవు (ఓపనివారనిన గర్భిణీ స్త్రీలు, ఓర్చనివారనిన సహింపు లేనివారని భావము). ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఓపల్ రత్నము - దీనికి రసాయనశాస్త్రమున Hydrous Dioxide of Silican అని పేరిడఁ బడినది. ఇది Non- Crystalline (Amorphous) జాతులలో నొకటి. అనగా స్వచ్ఛతంగల్గిన రత్నముకాదు. ఇందనేక రంగులు కలవు. సూర్యకిరణములు దీనిపై బ్రసరింపఁ జేసిన వింత వింత తఱుకులతో నారంగులు కనపఱచును. తొల్లింటి కాలమున నై రోపాదేశముల వారీ ఓపల్ నిర్దుష్టమైన దానిని ధరించువారికి శ్రేయములు కల్గుచుండునని తలంచు చుండెడి వారు.

మంచివి జకోస్లోవేకియా దేశమునను, దక్షిణ అమెరికా, న్యూసౌత్ వేల్సు, యునైటెడ్ స్టేట్సు లందు దొరకుచున్నవి. మెక్సికో దేశమున ఎట్టని ఓపల్సును, ఎటువుపై పసుపుపచ్చ ఆకుపచ్చ ధాతువులు గల ఓపల్సును దొరకు చున్నవి. మఱియు నరుగుగ తెల్లఓపల్సుకూడ దొరకునట.

ఓసియన్ - ఉపనివేశదేశము చూడుడు.

ఓవెన్ (Open) — వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. సర్వసాధారణముగా బహిరంగపు అని యర్థము.

Open- అందఱికి సావకాశముగల యని యర్థము. తీసికొనివచ్చిన వానికి సొమ్మిచ్చునటుల “Payable to bearer on presentation” వ్రాయబడిన Uncrossed cheque నకు Open cheque అనియెదరు. పూచీఁబిస్తాగాని, హామీ ఆస్తాగాని లేకుండా ఒక Banker యిచ్చెడి credit నకు Open credit అని పేరు. ఒకనికి అతే Letter of credit యాయబడినను అదే పేరంబరగెడిని. ఒకమెరైను ఇన్నూరెన్సుపోలిసీ యందు ఆస్తా యంతయు స్పష్టపడకమునుపు మొత్తము వ్రాయబడకుండా యిచ్చిన పోలిసీకి Open policy అనెదరు. అట్టి పోలిసీసందర్భ

మున Under writer సంతకముక్రింద యాయ బడిన slips of papers నకు Open slips అని పేరు.

ఓవెన్ ఫౌండేషన్ (Open foundation) — పునాది చూడుడు.

ఓపెన్ పట్టణము — బూడాపురము. హంగేరీ చూడుడు.

ఓబీ ఓబీ నీవు దంచుతుండు, నేను (ప్రక్కలెగురవేయుచుందునని పల్కినదట — ఆధ్రలోకోక్తి.

ఓబ్లేటు స్ఫిరాయిడ్ (Oblate Spheroid) — గుండ్రముగ బుతివలెనూడిన వస్తువుయొక్క - రెండుకొనలు అణుమాత్రము కొంచెముగ చదుచేయబడి యూడినచో దానిని Oblate Spheroid అనెదరు. (Flattened sphere) భూమి గుండ్రముగ నూడియు ఉత్తర దక్షిణధృవములుకడ కొంచెము చదుగు నుండు స్థితి గ్రహింపబడుచుంటు భూమిని Oblate spheroid అనుచున్నారు.

ఓ మ పు చె ట్టు — వామపుచెట్టు చూడుడు.

ఓమాన్ భాగము అరేబియా చూడుడు.

ఓమ్నియమ్ స్టాక్ (Omnium Stock) — వాణిజ్య పరిభాషయందు ఇతర వాటాలతో లేక ఇతరవాటాలలోనికిగలసిగోవు భాగములుగ విభజింపఁదగిన వీలుగల వాటాలు.

ఓమ్మాతవరశాఖిక్షత్రియులు — ప్రమారశాఖ శ్రితియులు చూడుడు.

ఓరియంటలిజమ్ (Orientalism) - ప్రాచ్య దేశములయొక్క మత, సాంఘిక, రాజకీయ, వాఙ్మయముల సిద్ధాంతములకు సంబంధించి

నది. ప్రాచ్యదేశముల విజ్ఞానమునకే Orientalism అనునది చెల్లును.

ఓరుగంటి సోమశేఖరకవి - ఆంధ్ర కవులలో నాథునికులము పరిగణింపబడినవాడు. బ్రాహ్మణుడు, కొండివ్యసగోత్రము, గొప్పకవి. ద్రావిడి, కాపురము విశాఖపట్టణ మండలమున వీరవిల్లి తాలూకాలోని పెదనందిపల్లి అగ్ర హారము.

రచించినది రామ కృష్ణార్జున రూపనారాయణీయము. ఇది రాఘవ యాదవ పాండవార్థములనే గాక, దేవీపరమగు నర్థముల గూడ స్ఫురింపజేయుచు రంజకమై యున్నది. దీనిని ౧) పూసపాటి నారాయణ రాజుగారికిం గృతినిచ్చెను. నరసభూపాలరాజీయమును వేదాక గ్రంథము శ్రీపూసపాటి నారాయణరాజుగారి సుతులగు నరసభూపాల రాజుగారికిం గూడ కృతి నొసంగెను.

ఓరుగల్లు - ఏకశిలానగరము చూడుడు. తెలింగానాదేశము చూడుడు.

ఓరోగ్రాఫీ (Orography) - పర్వతముల నిర్మాణములను పరిస్థితులను గూర్చిన పరిశోధనము.

ఓర్లోఫ్ వజ్రము - దీనిచరిత్ర సరిగా తెలియరాదు. దేశమునందలి వాడుక. ఇది ద్రాగమునందు నేత్రస్థానమునందో లేక నగల యందో అమర్పబడియుండెననియు, ప్రాచీ యుద్ధముల గడచిడలలో నొక ఫ్రెంచిసైనికుఁ డీదేవాలయమున రక్షకుఁడుగానుండుచో వాని హస్తగతమై వానిచే నొక కెప్టెనుకు ముప్పది వేలకు విక్రయింపబడెననియు, అత్తరినది గార రతుల బరువుండెననియు వాడుకగలను. ఆకెప్టెను దాని నొక లండనునగరపు రత్నాలభేరగానికి లక్షావేనుబదివేల రూప్యముల విలువకు విక్ర

యించెనట. పిదప నీరత్నము మఱికొన్ని మార్పులకు లోనై ఎట్టకేలకు రష్యాచక్రవర్తిగారి సన్మానపత్రి ఓర్లాఫ్ రాజకుమారునకు విక్రీతమై ఆయనచే కేఫ్ టైమ్ చక్రవర్తిగారి కర్పింపబడి రష్యా రోయల్ స్కిప్రీయం దమర్పణజేయబడి నానాటికి సోవియట్ ప్యావారి వశమైయున్నదట.

ఓర్ఖాన్ ఇన్స్క్రిప్షనులు (Orkhon Inscriptions) - ఇవి మంగోలియా దేశమునకు వాయవ్యదిశగా ఓర్ఖాన్ లోవయందు బై కల్పరస్సునకు దక్షిణముగ నున్నవి. క్రీ. వె. ౧౦౦౯ లో కన్గొనబడినవి. ఈ లోవయాదిట్టి వ్రాతలు పెక్కు శిలలపై గాననగును. అందు ప్రధానశిల నాలుపలకలు గల్గినవి. ఈఇన్స్క్రిప్షనులు క్రీ. వె. ౭౩౩ నాటివని తలంపబడుచున్నవి. ఇవి చీనాజాతుల యొక్కయు, టర్కిజాతుల యొక్కయు Tribal records అని తలంపబడుచున్నవి. Aramaic alphabet అక్షరములని కొందఱునెదరు. ౮౦౫ కాలము నాటిది. ఇటీవలి Inscription అనియు, అవి అన్నియుగలసిరాసిగ Turkic and Viguric జాతులప్రజలు అనాగరికులయ్యు గుట్టపురౌతులనియు, వారికి స్థిరనివాసములు లేకున్నను కొన్నివిద్యల నెఱింగినవారనియు తలంపబడుచున్నది. ఇవి Finno- Vgrian సంబంధము గలవిగ తలంపబడుచున్నవి. వీటికి స్కాండినేవియన్ సంబంధము లేదందురు.

ఓర్బితే ఓరుగల్లు (వరంగల్లు) పట్టణమకాతుంది అన్నట్టు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఓర్బినపసరమునకుఁ దేటనీరు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఓర్బిట్ (Orbit) - లాటిన్ భాషయందు Orbit అనిన circle లేక, తిరుగుమార్గ మని యర్థము.

భూమి సూర్యునింజుట్టు తిరుగు మార్గము. కొంచెము పొడవగు గోళాకారము (Oval) గ నుండుంగాన Ellipse అనబడుచున్నది. ఆచుట్టి వచ్చు మార్గమునకు Orbit అనుచున్నాము. (గ్రహణములు చూడుడు).

ఓర్వసుదీప్తము — ఆసియాలోని పారశీక దేశమునకు జెందినది. తొల్లింటపోర్చుగీసువారి వర్తకస్థానముగ నుండినది. గొంబ్రూను (బందరబాస్సు) పురముకడ నున్నది.

ఓలాజాతి — రూమేనియనులకు హంగేరియను పేరు. హంగేరిదేశము చూడుడు.

ఓలి తక్కువయని (గుడ్డిపిల్లను వెండ్లాడితే నెలకు రెండామములు కుండలు పగులగొట్ట నారంభించినదట — (ఓలి=కన్యాశుల్కము, ఆనుము=కుండల ఆనుము, మటకూడలని భావము.) ఆంధ్రలోకో కి.

ఓలింపియా (Olympia) — గ్రీసు దేశమున పెలోపొన్నీస్ (Peloponnese) అను తావునగల ఒక పాటిమైదానమున కీపేరు గలది. పూర్వ మిటనే Olympic Games ఆటలు జరగుచూడినవి.

తొల్లికాలమున నిట Zens అను దైవారాధనగ ఇచట నాలుగేడ్ల కొకవారి యెడేసి దినములు సాములు, కుస్తీలు మొదలగు బలప్రద ర్శనవిరోధములు సల్పుచూడెడివారు. కాన నాకాలమునుండి నాలుగేడ్లకాలమును Olympiad అనుచుండుట వాడుకయయ్యెనట. క్రీ.పూ. 22౬ సంవత్సరమున గొప్ప యాటలు జరిగెననియు, అంతకుపూర్వము చిరకాలమునుండి యీ యాటలు జరగు యాచార ముండెననియు జెప్పబడినది.

ఈ ఆటలమధ్యమున జెయిన్ దేవత నుంచు స్థాన మూడెడిది. ఆటలస్థానమునకు వెలుపల ౭౫౦ X ౫౩౦ అడుగుల ప్రదేశమున కావరణ మేర్పరిచి కుస్తీలకుగాను ఉంచువారు. దేవత నూచు పవిత్రస్థలికి ఆల్టిన్ అని పేరు వాడుక యుండెను. కుస్తీలయావరణమునకు Palacstra అని పేరుండెను.

క్రీ. వె. 3౯౪ సంవత్సరమున ఆటలు నిల్పి వేయబడినవట. కాని తిరుగ ౧౮౯౬ సంవత్సరమున తిరుగ ప్రారంభమైనవిగాని, ఆతావునగాక, క్రీ. వె. ౧౮౯౬ లో అథెన్సు నగరమునను, ౧౯౦౦ సంవత్సరమున పారిస్ నగరమునను, ౧౯౦౪ లో సెయియూయూస్ నునను, ౧౯౧౪ లో లండనునగరమునను, ౧౯౧౨ లో ప్రిక్కు హామ్ నగరమునను, ౧౯౨౦ లో ఆంట్వర్పుపురమునను, ౧౯౨౪ లో తిరుగ పారిస్ నగరమునను, ౧౯౨౮ లో అమ్స్టర్డామ్ పురమునను, ౧౯౩౨ లో లాస్ ఆంగ్లీసీస్ పురమునను ఆటలు జరగినవి.

ఓలింపైనిజమ్ (Olympainism) - హోమరు కావ్యములందు ప్రాచీన గ్రీకుచతుము “ఓలింపైనిజమ్” అనివేర్కొనబడెను. ‘ఓలింఫస్’ అను సర్వతము దేవతా నివాసమని వారి నమ్మకము.

ఓల్డెన్నర్లు (గ్రాండుడచ్చీ - ఐరోపా భూభాగమున జర్మను దేశములోని మైనరు స్ట్రీట్సు నకుజెందిన గ్రాండుడచ్చీ. (జర్మను మైనరుస్ట్రీట్సు జర్మనీ దేశము చూడుడు).

ఓవర్ - వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. Over- ఐపోయినది అని యర్థము. కావలసినది యెపోగా పైగానున్నదానిని గూర్చి యనియెఱుగునది. వర్తకవ్యాపార భాషయందు పైగా యనియర్థము. Over Capitalisation అన ఒక సంస్థను నడపుటకన్నవగు సాముగాక

ఎక్కువ సామ్యుడుట కర్థము. ఇతర వ్యయములు (దానికి అవసరముగ తగలవలసినవి) కలిపి దానికగుఖరీద మూల్యమునకు Overhead price అని యాదురు. ఒక ఓడయందు గొంపో వలసిన నిర్ణీత సరకున కవసరమగు తావు లేక సామర్థ్యముకన్న దనముగా జాగా గాని, దాని బలముగానియుండేనేని దానిని Over Tonnage అనియెదరు. తన నిల్వసామ్యుకన్న నదనముగా నొక Bank యందు వాడుకొనుటకు Over draft అనియెదరు.

ఓవెనిజం (Owenism) - రాబర్టు ఓవెనుఅనునతఁడు ప్రబోధించిన పరస్పర సహాయ పద్ధతి. క్రీ. వె. ౧౮౭౧ ౧౮౮౫. ఇతఁడు న్యూటనునందు జన్మించెను.

ఓషధులు (Drugs) — ఓషధులు, వనమూలికలును, ఇతరపదార్థములును రోగముల నెదిరించునవి అన్నియు ఓషధులనియు, కొన్ని కొన్నిటింగల్పి అర్థగుణమునకుంగాను చేయబడునవి ఔషధములనియు చెప్పబడుచు. ఔషధములందు వనోషధులు, ఇతరఓషధులు గూడ శుద్ధిచేయబడుట కొంత వాటియందలి దోషము పరిహారమై గుణముమాత్రము నిలచియుండు ననియు, కేవలోషధులగు అట్లుగాక వాటి నైస్సర్గికమగు గుణదోషములన్నియు నట్లేయుండు ననియు నెఱుంగునది.

మనదేశమున ఓషధీవైద్యమనబడు ఒక విధానము కలదు. మరియు దానిని మూలికావైద్య మనియు నందురు. అంగ్లవైద్య విధానమున ఓషధులు (Drugs) Stimulants అనియు, Remedies అనియు ముఖ్యభేద జాతులురెండు అందు Stimulants, General stimulants అనియు, Local stimulants అనియు తిరుగ రెండు భేదములు. రెండవది యగు Remedies

నందు Chemical remedies అనియు, Mechanical remedies అనియుద్వివిధములు కలవు. వాట్లయం దొకను అంతర్భేదములు గలవుగాన వాట్లను వరుసగ వివరింతుముగాక. అంగ్ల వైద్యవిధానమున సర్వసాధారణముగ పెక్కు మందులను Drugs అనివాడుచుండుట యుగలదు. కాని అపాయకరమగు కొన్నిటిని జాగ్రత్తగా వాడవలయును. అవి Cocaine Opium, Heroin, Morphia అనంబడునవి. అందు Opium మన నల్లముండే.

అంగ్లవైద్య విధానము చక్కని పరిశీలనల నంది యిప్పుటి స్థితికి దేబడకపూర్వము Drugs మానవ శరీరములను రోగములనుండి రక్షించుటకు సాధకములని తలంపబడుచుండెను గాని, ఇటీవల అవి మానవ శరీరముల కపాయకరములని గూడ తలంపబడ నారంభమాయెను. నల్ల మందు మొదలగునవి యపాయకరములగు దురభ్యాసములని గ్రహింపబడెను. వీని అమృతమునకు కఠిన పద్ధతులు విధింపబడి వాడుక తగ్గింపబడి వెద్యుల సలహామేరకు వీటివాడుక నిర్బంధింపబడుచున్నది. ఈ నిర్బంధము Stimulant nature గల వాటికిఁ గొంతవఱకును, అపాయకరమగు వాటికి పూర్తిగను విధింపబడినదని యెఱుంగవలయును. తక్కినవాటినిర్బంధములేకు.

౧. Stimulant Drugs — (ఇవి రెండు విధములు) ౧. General stimulants- (ఇవి నాల్గు విధములు). ౧. Tonics- These are used to tone up the system. ౨. Astringents- These have tonic effect also; but their effect is rather by the contraction of the muscles and tissues to reduce excessive discharges. ఇవియు రెండుభేదములంగల్గియున్నవి. ౧. Mineral Astringent Stimulants-

These include Alum chalk. ౨. Vegetable Astringent Stimulants These include Tanin, Oak-bark Etc. 3. Narcotics- These if mis-applied will cause trouble; they have the effect of dulling the nervous system. Alcohol and opium are of this Narcotics kind. ౪. Anti Spasmodics - These have an anodyne effect, where inflammation is not apparent, overcoming the spasms of muscles, and allaying pain. Valerian, Ether, Chloroform are ante-spasmodics of this class; Calomel also is of this kind of Drugs.

౧. Local Stimulants:—These are emetic drugs for the production of either purging or vomiting- వమనము గాని, విరేచనముగాని చేయును. ౧. Laxatives- ఇవి కాలవిరేచనములను ఇచ్చుక బలముతో గల్గించు ఓషధులు. ఇవి Purgatives అంటే బలముగ పనిచేసి విరేచనములు గల్గింపజాలవు. కాని Purgative జాతివంటివే. ౨. Purgative drugs-ఇవి Bowels యొక్క పసిని విస్తారబలముతో జరపును. అనగా విరేచనములంగల్గించును. నేపాళమీజాతికి జీరినదియే. 3. Diuretics- ఇవి మూత్రము స్రవముగ వెడలజేయును. ౪. Diaphoretics- ఇవి శరీరమున చెరుటంబట్టించును. ౫. Expectorants- కఫమును వెడలజేయును. ౬. Sialogogues- ఇవి Saliva (నోటి నీరు లేక ద్రవము) ను అభివృద్ధిపరచును. ౭. Epispastics- These are used to blister and cause redness of the skin surface. ౮. Rubefacients- ఇవియు Epispastics వంటి పనులకే ఉపయోగింతురు. అవాలు ఈ తెగకుం జెందినవి. Cantharides and Ammonia are also examples. ఈ

Stimulant drugs నాకు Cocaine, Opium (నల్లమూకు), Heroin, Morphia అపామకరమగునవిక జెప్పబడినవి. వీని హెచ్చుతగ్గు మిత్రములును అట్టివేనని చెప్పబడినది.

౨. Remedies Drugs-(ఇవి రోగు తెలుగులు) - ౧. Chemical Remedies (ఇవి నాల్గు తెలుగులు)- ౧. Refrigerants-ఇవి చల్లదనము గల్గించును. Citric acid, Tartaric acid మొదలగునవి ఈ జాతికిం జెందిన Durgs గా చెప్పబడినది.

౨. Antacids - These will act like alkalis for relieving excessive acid in the stomach. Bi-carbonates of soda and magnesia are of this class of drugs. 3. Antalkalis- ఇవి Antacids కు వ్యతిరేకమగు పనిజేయును. ౪. Escharotics- They are used for destroying parasitic growths as warts, ringworm etc. Blue-stone and Lunarcaustic are of this class of drugs.

౩. Machanical Remedies- (ఇవి నాల్గు విధములు). ౧. Anthelmintics- These are of Ganiboge class and will be used to destroy worms and other parasites. ౨. Demulcents - These are used to reduce irritation by protecting the parts with viscid matter. Limseed, Liquorice, Arrow-root etc. are Demulcents. 3. Diluents- These consist fluids like water Gruel and will dilute infusions of penny royal etc. ౪. Emollients- These are used externally as poultices (ఉడికించి పైనకట్టు కట్టు), ointments (పైపుత పూయును).

ఓషన్ కర్రెంటు — మహాసముద్రములు చూడఁడు.

ఓషనోగ్రాఫీ (Oceanography) — సముద్రము లందలి అడుగుభూమి గూర్చియు, వాటియందలి పరిస్థితులు, అచటి ఉడకనీల శీతోష్ణస్థితులు, అచటి శిలలు మొదలగువాటిని గూర్చి వివరించు శాస్త్రము.

ఈ గ్రంథములందు తరుచుగ సముద్రముల అడుగుభాగములు సముముగ బయళ్ల వలెనే యుండుననియు, అం దచ్చటచ్చట శిలాచురు పర్వతములుగూడ నుండుననియు, కొన్ని తావు లందు విశేషలోతులుగల ప్రదేశము లుండు ననియు మొదలగు సంగతులు చెప్పబడినవి.

పసిఫిక్కు మహాసముద్రమున లోతు అధిక ముగఁ గల ప్రదేశము లుండునట. ఆపల్లములకు ఆంగ్లమున డీప్స్ (Deeps) అని పేరిడియున్నారు. అవిమూడువేల అడుగుల లోతువఱకు నుండునని చెప్పబడినది. అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రమున రెండువేలఅడుగుల లోతుగల Deeps ఉండునని చెప్పబడినది. ఒక్కొక్కతావులందు నల్లరాళ్లును, ఒక్కొక్కతావులందు పగడపుకొండలును కలవని చెప్పబడినది. ఓషన్ కర్రెంటుగల తావులందు మెరకయగుచుంటయు, పల్లముగ కోసివేయు చుంటయు జరగుచుండునట. కొన్ని ప్రవాహములు సముద్రమున వేడిగల్గి నడచుచుండును.

ఓయాసిస్ (Oasis) — నిర్జలప్రదేశమగు నెడఁదిమధ్య నచ్చటచ్చట నీరు భూమి పై భాగ మునకు సమీపముగ నుంట. సంభవించునేని అత్తావుల చెట్లును, పచ్చికయు జీవించి పెరుగును. దానికి ఓయాసిస్ అని పేరు. ఎడఁదిగుండా నడచు మార్గస్థులు నీరుగల్గుతావుగాన, నటవిడిసి పోవు చుండుట గలదు. సర్వసాధారణముగ ఓయాసిస్ నం దొక నూయి త్రవ్వబడియుండును.

ఓసీనియా (Oceania) — ఓషన్ అను ఆంగ్ల పదమునకు మహా సముద్రమని యర్థము. ఇందు పసిఫిక్ మహాసముద్రము చాల గొప్పదీ ఇది ప్రపంచ పరిమాణమున మూడవ వంతుండు నని చెప్పఁ బడినది. ఇందు లెక్కకు మీరిన ద్వీపములు కలవు. వీనిని భూగోళ శాస్త్రజ్ఞులు ఓసీనియా యని ఆంగ్ల నామమున వాడు చుదురు. ఓసీనియా (ద్వీపములన్నియుగల్గి) ఇంచుమించు నలుబది లక్షల చతురపు మైళ్ల వైశాల్యము కలదనియు, అందు ఇంచుమించు నాల్గు కోట్ల జనులు వసిండుచున్నారనియు నంచనా వేయఁ బడినది.

పసిఫిక్ మహాసముద్రము నందు నార్దు ఈక్వెటోరియల్ కర్రెంటునియు, సోత్ ఈక్వెటోరియల్ కర్రెంటునియు రెండు ప్రవాహములు కల వని చెప్పఁ బడినది. ఉత్తరపు కర్రెంటు చీనా దేశము, జపాన్ దేశములం జుట్టియుంట చెప్పఁ బడినది.

ఓసీనియా యందలి ద్వీప సముదాయములను శాస్త్రజ్ఞులు ఐగు భాగములుగ విడదీసిరి. ౧. మలేషియా - ఇది నాయవ్య దిశ యుండున్న ద్వీపసమూహము. ౨. ఆస్ట్రలేషియా - ఇది దక్షిణ దిశనున్న ద్వీపసమూహము. ౩. మెలనేషియా - ఇది తూర్పు దిశ యుండున్నది. ౪. మైక్రోనేషియా - ఇదియు దూర్పు దిశయు గున్నది. ౫. పోలినేషియా - ఇదియుఁ గూడ తూర్పు దిశ యందే యున్నది. ఈ ద్వీప సముదాయము లన్నిం గూడిన దానినే ఓసీనియా యని వాడెదరు.

ఓస్ట్రేలియన్ లోహము — ఇది క్రీ. వె. ౧౮౦౩ లో కనిపెట్టఁ బడిన అరుదైన లోహము. దీనిని Chemical symbol Os, అనియుఁ

Atomic weight 190.8 అనియు, Atomic number 76 అనియు, Specific gravity 22.0 అనియు, Melting point సెంటిగ్రేడు

థర్మో మీటరు 2500 డిగ్రీల వేడి యాదనియు చెప్పబడినది. ఊదా ధాతువుతో తెల్లని రంగు కలది.

బొగ్గోతము — వీతహవ్య లేక యాస్కగణము చూడుడు.

బెజతశయన గోతము — జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుడు.

బెటవృక్ష గోతము — నిధృవగణము చూడుడు.

బెడులోమి గోతము — వశిష్ట గణము చూడుడు.

బెడ్ (అయోధ్య) రాష్ట్ర మేలి
మహమ్మదీయ నృపతులు — ఇరాను రాష్ట్రములోని ఖొరాసానునంగుల నైషా పూరు సయ్యను వాశీయులగు మహమ్మదీయులు క్రీ. వె. పదునాటవ శతాబ్దాంతమున హిందూ దేశమునకు వచ్చియుండిరి. బెడ్ (అయోధ్య) రాష్ట్రమేలిన నృపతు లీవంశమువారే. ౧౭౦౮ వ సంవత్సరమున మీరుమహమ్మదు అమీను అనునాతడు హిందూదేశమున అజీమాబాదు (ఇప్పటి పాట్నా) నకుఁ దన తండ్రిని జూడ నేతెంచి పిమ్మట మొగలుసామ్రాజ్యమున నేదే నొక యుద్యోగము సంపాదించి ఢిల్లీకేగెను. ఇతని శక్తిసామర్థ్యములకు ముదితుడైన ఫరూ ఖీయార్ సామ్రాట్టు ఇతనికి నానాటికి గొప్ప గొప్ప పదవులనిచ్చుచు నభివృద్ధికిఁదెచ్చి, “బర్హా నుల్ ముల్క్” అను బిరుదమునిచ్చి గౌరవించెను.

౧౭౨౦ సంవత్సరమున నీ మీరుమహమ్మదు సకు “బహదూరుజంగు” అను బిరుదము కలిగెను. క్రీ. వె. ౧౭౨౧ లో నాతడు ఆగ్రారాష్ట్రపు గవర్నరుగాఁ జేయఁబడెను. ఈపదవిలోనుండగా నీతఁ డారాష్ట్రభివృద్ధికై చాల కృషిజేసెను. ౧౭౩౨ లో నీతడు తిరిగి సాదతుఖాను అనఁ బడు హోదాతో బెడ్ (అయోధ్య) రాష్ట్రము నకు రాజప్రతినిధిగా నొనర్పఁబడియెను. ఇతని ముఖ్యపట్టణము ఫైజాబాదు. రాష్ట్రమున కేంద్ర ప్రభుత్వము బలపడుటకీతఁడు పాటుబడెను.

ఇతని యనంతర మితనికిఁ బుత్రులు లేకుండుటచే నీతని యల్లుడగు నిసార్ మహమ్మదు ఖానను నాతడు (౧౭౩౯-౪౬) అయోధ్య సింహాసనమెక్కెను. ఇతని యసామాన్య సాహ సమునకు చిహ్నముగ “సాఫరుజంగు” అను బిరుదము నీతఁడు బడయఁగల్గెను. ఈసమయము ననే అహమ్మదుషా ఢిల్లీలోఁ బాలించుచుండెను. ‘సాఫరుజంగు’ యొక్క ధైర్యసాహసములను గమనించి యాతనిని తన సామ్రాజ్యమునకు ప్రధానమంత్రి (వజీరు) గా నొనర్చుకొనియెను. ఇంతేగాక “మిర్-ఇ-అతీష్” (సర్వపైన్యాధి పతి) అను బిరుదముగూడ నాతనికొసంగెను. ఇంతటి నుండియు అయోధ్య రాజప్రతినిధికి ‘నవాబ్ వజీరు’ అను పదము వాడుకయయ్యెను. ఇతని యనంతరమీతని పుత్రుఁడు షుబాద్దాలా (౧౭౪౬-౧౭౭౪) నవాబు వజీరయ్యెను. ఈతని

పాలనమున వర్తకవ్యవహారములు, పరిశ్రమలు నభివృద్ధియయ్యెననునది ముఖ్యవిషయము. ఈస్టు ఇండియా కంపెనీవారిచే నోడింపబడిన వాగ దేశపు నవాబగు మీర్ ఖాసి రక్షణకై ఈతని వద్దకుఁ జేరెను. మీర్ ఖాసి పక్షమువహించిన ఘజద్దాలాను బ్రిటిషు సైన్యములు పరాజితునిగా నొనర్చెను. ఈవజీరు వివేకి. కార్యదక్షుఁడు. సర్వసమర్థుఁడు. ప్రజాదరణ పాత్రుఁడు. అసిఫ్ పుద్దాలా (౧౭౭౫-౧౭౯౭) — తండ్రి చనిపోవ గనే యీతఁడు రాజ మాక్రమించి రాష్ట్ర ముఖ్యస్థానము ప్రజాభాగమునండి లక్ష్మీకు మార్చెను. నాటినుండియు లక్ష్మీ ప్రాముఖ్య మునకువచ్చి గొప్ప పట్టణముగను, వర్తక కేంద్ర ముగను మారెను. వెనుకటి మొగలు ఆస్థాన ములకేకాక, ఆనాటి ఢిల్లీకిఁగూడ లేని సొపర్బి భవసౌభాగ్యములతో నీతని స్థానము తుల దూగుచు ననేకులదృష్టి నాకర్షించెను. ఈతఁ డపుత్రకుఁడై ౧౭౯౭ సెప్టెంబరులో జనిపోయెను.

అసిఫ్ పుద్దాలా యనంతరము వజీరు ఆలీ యను యువకుఁడు సింహాసన మాక్రమించెను; కాని, అసిఫ్ పుద్దాలాకు వరుసకు తమ్ముఁడును, ఘజా ద్దాలా చిన్న కొడుకు నగు సాదతుఆలీఖాను రాజ్యమునకై యాతనితోఁ గలహించి ౧౭౯౮ జనవరిలో సింహాసనమాక్రమించెను. వజీరుఆలీ చేయునదిలేక లక్ష్మీలోఁ గల బ్రిటిషు రెసిడెం టును చంపి, పారిపోయి తుదకుఁ బట్టువడి కలకత్తాలో మరణించెను. సుశిక్షణ, ఉదారా శ్రమములు, విశాలహృదయము, గొప్ప సామ ర్థ్యము మున్నగుగుణవాతునిగ సాదతుఆలీఖాను, స్త్రీచును మొదలగు చరిత్ర కారులచేఁ బ్రశంసింపఁ బడియెను.

సాదతు ఆలీఖాను, రాజ్యమునకు తన పెద్ద కుమారుఁడగు ఘజీయుద్దీను హైదరు హక్కులను

త్రొసపుచ్చి, చిన్నకొమరుని తనకు వారసుగాఁ జేసికొనియెను. కాని తుదకు ఘజీయుద్దీను హైదరే అయోధ్యరాజై, బ్రిటిషు వారిచే రాజ బిరుదమునంది స్వతంత్రునిగ పాలన మొనర్చెను. ఈతఁడు 'ఆబూముజఫర్ మొయిజుద్దీను, మహి జమాన్, ఘజీయుద్దీన్ హైదర్ షా, సాద్దాహి బౌద్ధ' అను శౌరవపదవీ నామములతో రాజయ్యెను.

అతని యనంతరము అతని పుత్రుఁడగు నసీ రుద్దీను హైదరు (౧౮౨౭-౧౮౩౭) రాజయ్యెను. ఇతఁ డీతని పాలనాకాలమున ననేక సంస్కరణ ములఁ బ్రవేశపెట్టెను. థగ్గుల యభివృద్ధికిని, మనుజుల నమ్ముకొని జీవించెడి బాని యపార నిరోధమునకు ననేక ప్రయత్నము లొనర్చెను. బౌద్ధ రాష్ట్ర మేలినవారిలో బీదసాదలకును దీను లకును ఆధారమైన రాజీతఁడేయను ప్రశస్తి యితనికిఁ దక్కినది. మహితవర్తనుఁడగు నీనృపతి ౧౮౩౭ జూలైలో మరణించెను. ఈతని మృతికి సానుభూతిచిహ్నముగ కలకత్తా ఫోర్టువిలియమ్ కోటలో సతని వయసునకు సమానసంఖ్యయగు ౩౫ ఫిరంగులు పేల్చబడియెను.

ఇతనికి పుత్రులులేనికారణమున నొకప్పండితఁడు తన పుత్రునిగా భావించిన మున్నాజాను సింహా సనమునకు రాగానే నసీరుద్దీను హైదరు మేన మామయగు నసీరుద్దాలా యాతనినోడించి రాజ్య మాక్రమించెను. పిదప మున్నాజాను తన మాతా మహితో చునార్ దుర్గమున ప్రవాస మనుభ వించి ౧౮౪౭ లో మరణించెను.

మహమ్మదుఆలీషా యను నామముతో నసీరుద్దాలా బౌద్ధ రాష్ట్రమునకు రాజై గొప్ప సామర్థ్యముకలవాఁ డనిపించుకొనియెను. కార్య నిర్వహణమున నైపుణిగల యీ రాజు ప్రజా దరణ పాత్రుఁడై నాటుగేండ్లైనను పాలింపక ముందే ౧౮౪౨ లో మరణించెను.

ఈతని పుత్రుడగు అజ్ఞద్ ఆలీషా (౧౮౪౨-౧౮౪౭) పిదప రాజై రాజ్యమును సమర్థతతో బాలించెను. పాలనాధికారి కుండవలసిన సుగుణములన్నియు నీతని కుండెనట. మఱల నింకొక సారి రాజ్యమున వర్తకమునకు దోహదమొసంగిన దీప్రభువే. రాజ్యపాలనయందేకాక సాహిత్యమునందు గూడ ప్రవీణుడై బ్రాహ్మముప్రభుకృతముగు శాస్త్ర గ్రంథము (Lord Brougham's Treatise on Science) నొకదాని ననువదించి పసిద్ధి వడసెను. ఇంకొక కాంగ్లగ్రంథకర్త మోదమండి తన యర్థశాస్త్ర గ్రంథమును (Treatise on Political Economy) గూడ ననువదించి నాతనికి బహుకరించెనట. ఈతడై దేండ్ల పాలనమొనర్చెను. దేశీయులచేగాక ఆంగ్లేయులచేగూడ నీతడు సన్నుతింపబడియెను.

ఈతని చిన్న కొడుకగు వజీరు ఆలీషా (౧౮౪౭-౧౮౫౬) రాజయ్యెను. ఈతడు రాజ్యపాలనము నందే దృష్టినిలిపి గొప్ప రాజనీతివిరుడని పించుకొనియెను. రాజ్యపాలనా నిర్వహణమున ప్రభుత్వశాఖలన్నిటిని పునర్నిర్మాణము గావించి కార్యదక్షతతో బాలనము నడపెను. ఆంగ్లేయ పద్ధతిని నీతడు తన పాలనము సాగించెనట. న్యాయదృష్టియు, దయార్థ హృదయము కల ఈతనిని రాజ్యప్రజలందఱును శౌరవముగ జూచుచుండిరి. మహమ్మదీయ ధర్మనిర్ణయానుసారముగ నీతడు తన ప్రజలనుండి వచ్చిన ప్రతివిన్నపమును పూర్ణముగ విని న్యాయమును నెఱపుచుండువాడు. ఇతని చుట్టునున్న దుర్మాగుల కుట్రచే నీతడు ౧౮౫౬ ఫిబ్రవరి ౭ తేదీని రాజ్యభ్రష్టుడై కావలసివచ్చెను. తన తర్వాతి జీవితము నీతడు తలకత్తాలో ప్రవాసమునగడపవలసివచ్చెను. ఇతని వంశీయు లింకను చాలమంది లక్ష్నో, కలకత్తాలోగలరట. (అయోధ్య ప్రావిన్సు చూడుడు).

బౌద్ధ డపగణము — ఆంగీరస

సంతతి- శాతమగణము లోని ఒక డపగణము. ౧౧ బౌద్ధ డపగణము, గోత్రములు ౧౩౩. కాత్యాయన సూత్రోక్త గోత్రములు (౩.౫) — ౧. అభిజిత్, ౨. ఉపమిను, ౩. కడూకర, ౪. కరగోణ్య, ౫. కరాభి, ౬. కరేలి, ౭. కారవారి, ౮. కారోట, ౯. కూడేబ, ౧౦. కొటిల్య, ౧౧. గతవ, ౧౨. తుండ, ౧౩. తోష్యకాణి, ౧౪. తోలేను, ౧౫. నగోహిత్య, ౧౬. నీచిర్వా, ౧౭. నైషకి, ౧౮. పాధిర్వ, ౧౯. భాగల, ౨౦. మాంధర్వ, ౨౧. మైదహాయన, ౨౨. కానాక్షి, ౨౩. గోహితాయిస, ౨౪. తాగాక్షి, ౨౫. సధూప, ౨౬. సపుష్పిర్వా, ౨౭. సమూలిర్వా, ౨౮. సాజ్కర, ౨౯. స్కాండ, ౩౦. సార్వ, ౩౧. సైంధవ, ౩౨. సోమని, ౩౩. ఫోష్యూడి, ౩౪. క్షసోవార్షి, ౩౫. క్షీరకరగట.

మాత్యసూత్రోక్త గోత్రములు (౩౦) — ౧. అరుణాయని, ౨. ఉతధ్య, ౩. కాసోరు, ౪. కైరాతి, ౫. కోష్ఠ, ౬. కౌసల్యాయన, ౭. శతమ, ౮. టికి, ౯. నగ, ౧౦. సాత్విక, ౧౧. పుష్పవంత, ౧౨. పాష్కజితి, ౧౩. భాగవీర్తి, ౧౪. బాహుకర్ణి, ౧౫. జాధి, ౧౬. నిబోరాణి, ౧౭. రేవి, ౧౮. రోధోమూలి, ౧౯. రోహితేయ, ౨౦. వాడాలక, ౨౧. వాసు, ౨౨. విశ్వ, ౨౩. విశ్వోతి, ౨౪. వీర, ౨౫. సామలోమకి, ౨౬. సుగోమాక్షి, ౨౭. సుతప, ౨౮. సురైషిణ, ౨౯. సోమదాయన, ౩౦. సోపురి.

ఇతర గ్రంథోక్త గోత్రములు (౬౭) — ౧. అజగంధి, ౨. అభిజిత్, ౩. ఆయాశ్య, ౪. ఐటికి, ౫. బౌదాజాయన, ౬. బౌపబిందు, ౭. బౌశనస, ౮. కఠోర, ౯. కాక్షివ, ౧౦. కారేణి, ౧౧. కారేణపాలి, ౧౨. క్షాశిక, ౧౩. క్షాప్తరేభి, ౧౪. కిలాలి, ౧౫. క్షీరకరంభ, ౧౬.

కౌముడ, ౧౭. ఔపమన్య, ౧౮. కౌమారవత్స, ౧౯. ఖరింక, ౨౦. గణి, ౨౧. తాండి, ౨౨. త్రైమసి, ౨౩. తాదేవ, ౨౪. దరిభి, ౨౫. దిస్య, ౨౬. దీర్ఘతమస, ౨౭. దేవకి, ౨౮. నిహతనైక, ౨౯. నైకసి, ౩౦. ప్రశస్థ, ౩౧. పార్ధివ, ౩౨. పౌజ్య, ౩౩. బృహనుఖి, ౩౪. బాహ్యోద, ౩౫. బాహ్య, ౩౬. జాభ్య, ౩౭. బార్హ్యాయ, ౩౮. మహాదర, ౩౯. మాధుక్షర, ౪౦. మామధరేషణ, ౪౧. మాసురాక్ష, ౪౨. మాసురేషి, ౪౩. మూఢరథ, ౪౪. రఘువ, ౪౫. రాజాయన, ౪౬. రాహుగణ, ౪౭. రాహిణ్య, ౪౮. వాక్షి, ౪౯. వామదేవ, ౫౦. వాయవ, ౫౧. వాస్తవ్య, ౫౨. వాసిరి, ౫౩. వికంహంత, ౫౪. శరద్వంత, ౫౫. శాలాపి, ౫౬. శ్వేతీమ, ౫౭. శ్రోణీచేషక, ౫౮. శౌనరి, ౫౯. సత్యకి, ౬౦. సాత్యముగ్రీక, ౬౧. సుగోమాక్షి, ౬౨. సుబధ్య, ౬౩. సుహపాక్షి, ౬౪. సైవదేహ, ౬౫. సోమగాజక, ౬౬. సౌముచయ, ౬౭. సోయాము.

ఈ (ఔతధ్యఉపగణ) గోత్రములకుఁ బ్రవర రూపములు నాలుగు— ౧. ఆగీరస, ఔతధ్య, శాతమ. ౨. ఆగీరస, ఔతధ్య, ఔసిజ. ౩. ఆగీరస, ఆయాస్య, శాతమ. ౪. ఆగీరస, శాతమ, శారద్వంత.

ఔత్థానా (జలయంత్రము) — ఎత్తుప్రదేశమునుండి యొకగొట్టముగుండా నడిపించిన నీటి నొకరంధ్రముల యమరికగుండా పై కెగురునట్లు చేయుదానికి ఔత్థానా యనిపేరు. ఇది హింసాసానీపదము. ఈజలయంత్రము లనేక రూపములుగ నుండును. ఉద్యాన వనములందు సౌందర్యమునకు స్థాపించుదురు. నీనిచ్చుపట్ల గాలి చల్లబడి వేసవియందు మనోహరమై యుండును.

ఔతిథి గోత్రము — ఆత్రేయగణము చూడుడు.

ఔదమేఘ గోత్రము — శాండిల గణము చూడుడు.

ఔదమేఘి గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

ఔదరి గోత్రము — కుశిక గణము చూడుడు.

ఔదకి గోత్రము — తాగాక్షిగణము చూడుడు.

ఔదవి గోత్రము — నిధవ గణము చూడుడు.

ఔదవాహి గోత్రము — తాగాక్షి గణము చూడుడు.

ఔదాజాయనగోత్రము — కారేణు ఫాలి ఉపగణము, ఔతధ్య ఉపగణముచూడు.

ఔద్గాలకి గోత్రము — ఆత్రేయ గణము చూడుడు.

ఔద్గాహయని గోత్రము — ఉప మన్య గణము చూడుడు.

ఔద్గాలకి గోత్రము — రాధక గణము చూడుడు.

ఔధేయుడు — అత్రి, చంద్ర, పూరుపు కురుసంతతి క్షత్రియుడు. తండ్రి పాండవాగ్రే సరుడగు యుధిష్ఠిర మహారాజు (ధర్మరాజు). తల్లి వేదిక. భిన్నోదర సోదరుడు ప్రతివిద్యుడు.

ఔపకత్సకి గోత్రము — తాగాక్షి గణము చూడుడు.

ఔపగదేశము — కాంభోజ దేశము చూడుడు.

ఔపగవి గోత్రము — విష్ణువృద్ధ ఉపగణము చూడుడు.

ఔషదవ గోత్రము — వశిష్ట
గణము చూడుడు.

ఔషదహాని గోత్రము — అగస్త్య
ఉపగణము, కుశిక గణము చూడుడు.

ఔషధి గోత్రము — జమదగ్ని వత్స
ఉపగణము చూడుడు.

ఔషబిందు గోత్రము — ఔతధ్య
ఉపగణము, శరద్వృత ఉపగణము చూడుడు.

ఔషమన్య గోత్రము ఔతధ్య
ఉపగణము చూడుడు.

ఔషమర్కటాయని గోత్రము —
కణ్య ఉపగణము చూడుడు.

ఔషమర్కటి గోత్రము — గర్గ
ఉపగణము చూడుడు.

ఔషమిత్య గోత్రము — ఆత్రేయ
గణము చూడుడు.

ఔషలేఖి గోత్రము — ఉపమన్య
గణము చూడుడు.

ఔషవత గోత్రము వశిష్టగణము
చూడుడు.

ఔషవ్య గోత్రము — నిధృవ గణము
చూడుడు.

ఔషశ్వి గోత్రము — భగద్వాజ ఉప
గణము చూడుడు.

ఔషస్తుశ్మ గోత్రము — కుండిన గణము
చూడుడు.

ఔషమిల గోత్రము — సాహుల గణము
చూడుడు.

ఔరళి గోత్రము — జమదగ్నివత్స ఉప
గణము చూడుడు.

ఔరుక్షాయన గోత్రము — తాత్ర్యస్య
లేక మిత్రయువగణము చూడుడు.

ఔర్జనాభి గోత్రము — గవిషర
గణము చూడుడు.

ఔర్వుడు — ఋషి - ఊర్వుని ఊర్వుల
గుండు జనించెనని జెప్పబడినది. ఈతడు జ్వాలా
మాళియయి సముద్రమున బడగా (గుట్టము)
ముఖమున వసించుచు సముద్రోదక మాహార
ముగఁ గొనునటులను విధాత పుష్కరించెనట.

ఔర్వుని పుత్రుడు ఋచికుడు. ఋచికుని
భార్య విశ్వామిత్రసహోదరి (గాధరాజపుత్రిక)
యగు సత్యవతీదేవి. ఇతనికి మువ్వగు పుత్రు
లనియు, అగ్రజుని పేరు జమదగ్ని యనియు,
(ఈతడు పరశురాముని తండ్రి జమదగ్ని కాడు)
రెండవయారనిపేరు శునశ్శేఘ్రుడనియు, దెలియు
చున్నది.

ఇకను చ్యవనుని కుమారుడు ఔర్వుడు.
తల్లిపేరు మనుకస్య. ఇతనికి నూర్వురు పుత్రు
లనియు, అందు ఋచికుడు జ్యేష్ఠుడనియు
జెప్పబడినది.

ఔలసిగోత్రము — ఉపమన్యగణము
చూడుడు.

ఔలోకిగోత్రము - కుశికగణము
చూడుడు.

ఔలోవ్యగోత్రము కుశికగణము
చూడుడు.

ఔవేయగోత్రము — భతద్వాజఉప
గణము చూడుడు.

ఔశనస ఉపగణము— ఇది ఆంగీరస
సంతతి. శాతమగణములోని యొక ఉపగణము.
(గోత్రములు ౮). ౧. ఔశనస, ౨. దిశ్య,
3. నిహత, ౪. మహాదర, 5. సుబధ్య,
౬. సురూపాక్ష, ౭. ప్రశస్త, ౮. వికంహంత.
ఈ (ఔశనస ఉపగణ) గోత్రములకుఁ బ్రవర
రూపము ౧. ఆంగీరస, శాతమ, ఔశనస.

ఔశనస గోత్రము — ఔశనస ఉప
గణము చూడుడు.

ఔశినరుడు (శిబిచక్రవర్తి) — అష్టకాది
చతుష్టయము చూడుడు.

ఔషధప్రాయముగ మద్యపానము
చేయవచ్చునని చెప్పినశాస్త్రము ధర్మ
శాస్త్రమనిపించుకొనదగదుగాని మద్య
పానశాస్త్రమగునేమో — ఆంధ్రలోకోక్తి.

ఔషధమునకూ అపథ్యమునకూ
చెల్లు—రోగం పెప్పెచ్చు — ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

ఔషప్రతిమ గోత్రము — నిధువ
గణము చూడుడు.

ఔషనగోత్రము — ఆత్రేయ గణము
చూడుడు.

ఔసిజగోత్రము — ఇది ఆంగీరస,
సంతతి శాతమ గణము నందలి ఔసిజ గణమునఁ
జెప్పుఁ బడిన గోత్రము. దీనికి ప్రవర రూప
ములు నాలుగు కలవు. ౧. ఆంగీరస, ఔసిజ,
కాక్షీవత; (త్వారేయ రూపము). ౨. ఆంగీరస.
ఆయాస్య, ఔసిజ, శాతమ, కాక్షీవత.
3. ఆంగీరస, ఔతధ్య, శాతమ, ఔసిజ, కాక్షీవత,
౪. ఆంగీరస, ఔతధ్య, కాక్షీవత, గోతమ,
కామన్ద.

ఔష్ణకాయనగోత్రము — నిధువ
గణము చూడుడు.

ఔహలగోత్రము — సాహుల గణము
చూడుడు.

కంకంటి పాపరాజుకవి—ఆంధ్రకవులలో నాథునికునిగ పరిగణింపబడినవాడు. నిఘోగి బ్రాహ్మణుడు. ఆపస్తంబసూత్రశ్రీవత్ససంగోత్రము. తండ్రిపేరు అప్పయ్య. తల్లి నరసాంబ తమ్ముడు సరసింహుడు. నెల్లూరుమండలవాసి. ప్రళయకావేరి యను యూర నీతఁడుద్యోగమున కొంతకాలముండినవాడట. ఈ కవి రచించినది ఉత్తరరామాయణము. ఇది ప్రబాధశైలిని రచింపబడిన పురాణము. ఇంకను విష్ణుమాయా విలాసమను యక్షగానమును రచించెనట. పాపరాజుకవి పితామహునిపేరు అయ్యన్నమూర్తి. ప్రపితామహునిపేరు వల్లభరాజు అని చెప్పబడినది.

కంకణ గ్రహణములు (Annular Eclipses) — ఇవి సూర్యబింబమునకుం గలు గ్రహణములు. (గ్రహణములు చూడుడు. ఎస్ట్రోనోమీ చూడుడు.)

కంకణబద్ధ పాణిగ్రహణము — ఇది యుత్తరహిందూస్థానమునందలి రాజకుటుంబములలో నుండు నొక ప్రాచీనాచారము. అవివాహితయగు నొక రసపుత్రకాంతతానాపదలో నున్నప్పుడుగాని, తనకిష్టములేని వరునితో బలవంతమున వివాహముజరిపించునపుడుగాని, తన్ను రక్షించుటకు సమర్థుడని తోచినట్టియు, తాను పెండ్లియాడదలచినట్టియు రాజకుమారునకొక కంకణము పువును. ఇదియే వీరకంకణమని చెప్పబడును. ఆ స్త్రీని పై యాపదనుండి రక్షించి పెండ్లియాడుటకు తనకు శక్తియున్న యెడలతానాకంకణము ధరింపవలయును; లేనిచో తిరిగి పంపివేయవలయును. తిరిగి పంపివేయుట క్షత్రియలక్షణము కాదు. “క్షతత్రాత యితి క్షత్రియా” యన్నట్లు క్షతమునుండి రక్షించువాడే గదా క్షత్రియుఁ డనిపించుకొనుటకుఁ బాత్రుఁడు.

ఒకప్పు డా చిన్నదానిని వివాహమాడుటకు తనకిష్టములేకపోయినను భాతృభావముతో నే నీవీరకంకణముధరించుచున్నాను; అనిచెప్పి ఆమె నాపదనుండి రక్షించుటకయి కత్తిమీఁద చేయి వైచి ప్రతిజ్ఞ చేయవలయును.

కంకణముల చెయ్యా కడియముల చెయ్యా కలసినట్లు - (ఆంధ్రలోకోక్తి).

కంకణరేఖ - పురుష సాముద్రకము చూడుడు. స్త్రీ సాముద్రకము చూడుడు.

కంకణుడు - యమవంశ క్షత్రియుఁడు. నిమ్రోచికిఁ గనిష్ఠ సోదరుడని చెప్పబడినది.

కంకాదేవి - తండ్రిపేరు ఉగ్రసేనుఁడు, భర్త కంకుఁడు (ఈతఁడు వసుదేవుని కనిష్ఠసోదరుఁడు).

కంకాశము - ఇప్పుడు హరిద్వారము నందలి యొక భాగమైయున్నది. హరిద్వారము యోగక్షేత్ర మగుట సంఘ సన్యాసులు, యాత్రకు లుండురేకాని గృహస్థులు నివాసముగా నుండుట. హరిద్వారమున వసించు పండాలు మొదలగు గృహస్థులు (సంసారులు) కంకాశముననే వసించుచున్నారు. కంకాశము కడ గంగానది మూడు పాయలు సంగమ మగును. కంకాశముననే దక్షప్రజాపతి యాశ్రమముండెను. అత్రాపున దక్షప్రజాపతి ప్రతిష్ఠిత శివలింగము కలదు. సతీదేవి (దక్షపుత్రిక) దక్షయజ్ఞమున భౌతిక దేహము దహింపఁజేసి పార్వతిగ హిమవంతుని సుతయయ్యెను. దక్షయజ్ఞకుండమును దక్షేశ్వర దేవస్థానమునకు వెలుపల జూపు చున్నారు. బహుశః ఆస్థాన ప్రదేశమంతయు దక్షప్రజాపతి యాశ్రమమై యుండనోపు. దక్షాధ్వరధ్వంస మొనర్చిన వీరభద్రస్వామి చేతిదని యొక త్రిశూలమునటజూపెదరు. అది రాయయో,లోహమో ఇంతవర కెవ్వరును పోల్చి యుండలేదనరు.

కంకాళమున గంగాతీరమున మంచి యిండ్లును వాటింజుట్టిన చక్కని పూదోటలును కలవు.

కంకాళీక్షేత్రము — బంగాళములోని వీరభూమి (బీర్భూమ్) జిల్లాయందు ఉత్తర వాహినియగు కొపాయిసదీతీరమున కంకాళీయనంబడు తావున గల క్షేత్రము. ౧౨ పీఠములలో నొకటిగ తంత్రచూడామణియందు చెప్పబడినది. శక్తిపేరు కంకాళీదేవి. దేవస్థానము శ్మశానవాటిక యందున్నది.

కంకుడు - తండ్రి శూరుడు. భార్య పేరు దేవకీదేవి. కుమార్తె కృష్ణ, బలరాములు. సోదరులు వసుదేవుడు (జ్యేష్ఠసోదరుడు)

యశువంశ క్షత్రియుడు. భార్య ఉగ్రసేనుని కుమార్తెయగు కంకాదేవి. ఇకను కంకర్షి యను వాడొక ఋషికలడు. భార్య ప్లమోచ, కూతురు మరీష.

సంపాతి వంశస్థుడగు నొక పక్షిరాజు పేరు కంకుడు. అతని కనిష్ఠ సోదరుడు కందరుడు.

అజ్ఞాతవాస కాలమున యుద్ధిష్ఠిర మహారాజు కంకుభట్టుడను విప్ర నామధారియై యుండెను. మరియు యమునకుం గంకుడని పేరుకలదు.

కంకుష్మము (స్వర్ణక్షీరి)
లా. Cleome fclena. సా. కంకుష్మ, పీత దుగ్ధ, స్వర్ణక్షీరి. ఇది వైద్యోపయోగకరమగు వనమూలిక. వెగటు చేమ రుచులంగల్గి వేడిచేసి విరేచనముం గావించును. కడుపులోని నులిపురుగులం జంపి వెడలించును. శూలలను హరించును.

మఱియు ఉదరరోగములు (ఉబ్బులు మొదలగునవి), గుల్మము, కఫము, అనాహములపై మంచి పనిజేయునందురు. వీర్యవృద్ధికరమగునది.

కంకుష్మానది (కకున్ద) — బౌద్ధ గ్రంథములందు కకుత్త యనిరి. మహాపరినిష్పాణ సుత్రమున బౌద్ధగ్రంథమున బుద్ధభగవానుడు

పావా (అపాపపురి) నుండి కుశీనగరమున కరుగుచో దీనిని దాటెనని చెప్పబడినది. ఇది చిన్ననది. ఇప్పుడు బార్హియనుచున్నారు. కాశియాకు దిగువను ఎనిమిది మైళ్లలో ఛోటాగండకీనదియందు సంగమించును. మేజరుజనరల్ కన్నింగ్హాము పండితుడు తన Ancient Geography of India లో దీని గూర్చి వివరించెను.

కంకోష్ల వచనములు కంకోష్లము లన నొంటెపెదవులని యర్థము. ఇవి చాల మెత్తనివి. చాల మృదుతరమై యుండును. వీనితో నతివాడి గల గట్టిముండ్లను లొట్టిపిట్ట వేయును. తీయని మధురవాక్కులతో కఠినమగు సంగతులం దెలుపు నేర్పు మాటల కీ యుక్తిని వాడుచున్నారు.

కంగ్ — కంగ్కుటూ మతస్థుల యొందు మతగ్రంథముల సముదాయమునకుం బేరు. (కంగ్కుటూమతము చూడుడు). ఈమతమును సాశ్చాత్య క్రైస్తవులు Confucius మతమని తమఉచ్చారణ సౌకర్యమునకు వాడుచున్నారు.
౧. Yih-kung- This is the book of Changes.

౨. Shi-kung- „ „ Songs.

౩. Shu-kung- „ „ Annals.

౪. Chuntslu-kung- „ „ Spring and Autumn.

౫. Le-kung- „ „ Rites.

ఇందు మొదటినాల్గులు కంగ్కుటూ మహాత్ముని విరచితములనియు, ఐదవ పుస్తకము వారి మార్గానుచరులగు ముఖ్యశిష్యులు రచించి చేర్చి రనియు ననెదరు. వారా యైదవపుస్తకమును కంగ్కుటూ మహాత్ముని బోధనలంజేర్చి కూర్చి రని చెప్పబడినది. ఇవి చీనావారి మతముం దగ్ర గణ్యములు. వారికి ౪,౦౦,౦౦,౦౦౦ మత గ్రంథములు కలవట.

కంగ్ ఫుట్సు మతము — ఈమతమును Confucius కీర్తిగాగల Confucianism అని పాశ్చాత్యులు వాడఁదొడంగిరి. ఇది వారికి సదుపాయమగు నుచ్చారణగాన నట్లుపల్లుచుండరట. ఈమహాత్ముడు గొప్ప తత్వజ్ఞుని. చీనాదేశస్థుడు. క్రీ. పూ. 551 నుండి 479 వరకు జన్మించి డెబ్బది మూడు సంవత్సరములు జీవించినవాడు. ఈమహానీయుడు కొంతకాల మొక భూపతి కడ మంత్రిగనుండెనట. కాని యీమహానీయుని జీవితకాలమంతయు మతధర్మ విషయములను సంగ్రహించుట, కూర్చుట, చేర్చుట, గ్రంథరచనమొనర్చుట, బోధించుటలతో నిండినదని చెప్పబడినది. వీరు రచించినవి

స్పృహసూక్తిగ్రంథములు కలవు. అందు ముఖ్యసూక్తిగ్రంథములు నాల్గింటియందుఁ దర్కింపబడిన ధర్మ విధానములును, మహాధర్మనిరతు లని పేరొందిన యెవ్వరును చక్రవర్తులనాటి ధర్మ పద్ధతులు విపులముగ చర్చింపబడి, విమర్శింపబడి వీరిగ్రంథములందు పొందుపర్చబడినవి. కొన్ని క్రొత్త ధర్మములును వీరివి కలవు. తత్వ పరిశీలనము తఱచు గానబడుచుండును. ఈయన గ్రంథమునకు 'జీవదశయందలి నిజము' అని యర్థమిచ్చు పేరు పెట్టబడిన దట. పెద్దలందు పిన్నల కుండవలసిన భక్తి, విధులు వీరిగ్రంథమున చెప్పబడిన వని చీనాదేశము లనెదరు. చీనాదేశమున నింటింటనొకతావున నొకఫలకమునుంచి దానిపై బూర్వులపేర్లు మొదలగునవి వ్రాసి వాటికి ఆర్చనలు, నివేదనలు సల్పుచుండుట ఈమతధర్మమే. ప్రజాక్షేమాభివృద్ధిలకై వలసిన ధర్మవిధుల నీమహాత్ముడు బోధించెనుగాని దైవసంబంధ మేమియుం దెల్పలేదట. చీనాదేశమున నిపుడు వ్యాపించియున్న మతములలో నిదియే మొదటి మతము. ఇంక తాయిమతము, జౌద్ధమతము మొదలగునవి తరువాతి మతములు. ఇందు విచిత్ర

మేమన చీనాదేశమున నన్నిమతములు నొకేతరి యుండును. జౌద్ధమతము ప్రాణముయొక్క గతికైన విధులందెల్పును. తాయిమతము పదాగ తత్వవిజ్ఞానములను దెల్పును. కంగ్ ఫుట్సు మతము సర్వధర్మములందెల్పును. ఆదేశమున సర్వమును చేల్పి విధించు నేకమతి మేదియును వ్యాపించి యుండలేదు.

కంచి వీరశరభామాత్య కవి - ఆంధ్ర కవులలో మధ్యకవులందు పరిగణింపబడినవాడు. నియోగి, శైవుడు, కాన్యపన గోత్రజుడు. తండ్రి శోభనాద్రీశుడు. తల్లి గురువమాంబ, ఈమె పండితారాధ్యుల వీరనారాధ్యుని కుమార్తె.

రచించినది హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము. శంకర కవియు నొక హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము రచించి యుండెను. ఇద్వురు సమకాలికులేనని తలంపఁ బడుచున్నారు. (శంకరకవి చూడఁడు).

కంచు — ఇది ఉపలోహము - భూమినుండి త్రవ్వి ఎత్తబడెడి అసలు లోహము కాదు. రాగితో తగరము గల్పిగాని, రాగితో తుత్తినాగము, సీసము, తగరములు కల్పి గాని చేయబడునది. రాగితోఁ గల్పి చేయబడు నుపలోహము చాల పురాతన కాలమునుండి యున్నది. పాశ్చాత్య సీమలందు ఆదికాలముల రాతిపనిముట్ల కాలముగడిచి, ఇనుప పనిముట్లు చేసికొననేర్చిన కాలమువఱకు కంచు పనిముట్లు, ఆయుధములు ఉండెనందురు; కాని, అద్దములు తఱచు వాడబడని నొల్లంటికాలమున భరతదేశమున కంచుఅద్దములువాడబడుచుండుట, పురాతన మత గ్రంథములందు కాన్యదర్మణము నుడువబడియుండుటవలన తెలియుచున్నది. ఈజిప్టు దేశమున పూర్వకాలములందు చేయబడిన రాతిపనులకు కంచు పనిముట్లతో రాళ్లు చెక్కబడెనని కనిపెట్టబడినది. అట్లగునేని యా

నాటి కంచు, ఇక్కాలపు కంచు కన్న నెక్కువ గట్టిగల్గి యుండవలయును. గ్రీకుశిల్పు లాది కాలమున కంచుతో బెక్కు చిత్రముల రచించి యుండిరని చెప్పబడినది. అట్టివానిలో రోడ్డు పురమునగల నూరడుగుల విగ్రహ మొకటియు, తర్వాత టోరెటన్ పురముకడ జూమస్ (Zeus) దేవాలయముననున్న విగ్రహము అరువది యడుగుల ఎత్తుగల దొకటియు ముఖ్యోదాహరణములు. ఈ లోహముతో రోమనులుగూడ నెక్కువ పనులుజేసిరని తెలియుచున్నది. రోమను చరిత్రకారుడగు ప్లినీ పండితుడు, ఒక నాటకశాలంగూర్చి వ్రాయుచు నందు మూడువేల విగ్రహములకుపైగా నలాకారార్థ ముంచబడినవని వివరించెను. ఇవి కంచు విగ్రహములు; ఈవిగ్రహము లన్నియు గుల్లగ పోతపోయబడినవి. మూసలుగట్టి పోత పోయబడినవట. ఇక్కాలముననున్న గొప్ప కంచు విగ్రహము, అమెరికా సాయుక్తరాష్ట్రములందలి న్యూయార్కు నగరమునగల నౌకాశ్రయము (Harbour) నం దనుర్పబడిన లిబర్టీవిగ్రహము. ఇది అమెరికాదేశమునకు ప్రాచీనదేశస్థ లొసంగిన బహుమానము. దీనిఎత్తు ౧౫౦ అడుగులు. దీనిని చేసిన పనివానిపేరు బార్థోల్డి (F. Bartholdi) అనియు, క్రీ. వె. ౧౮౮౩ సంవత్సరమున ప్రతిష్ఠింపబడినదనియు చెప్పబడినది. ఇది విద్యద్వీపముల బ్రదర్శించి హార్పరంతకును వెలుగుంజూపించు చుండును.

కంచుతో గంటలు, చెంబులు, పోయుట యనాదిగ భరతదేశమున గల విద్యయె. హిందువుల దేవస్థానములందు కంచుగంటలు వ్రేలబడియుంట సుప్రసిద్ధమే. రామాయణమున కంచు ఆయుధములం గూర్చిన ప్రశంసలుకలవు. కంచు నందు నాదమును చక్కగ నిలిపి పాటా బాడు

గుణము కలదుగాన నోంకారనాదముం బలుకు నటుల పదును, దళసరి, ఆకారపరిమాణములు లెక్కప్రకారము కుదిర్చి, నావముం బల్కు గంట లెన్నియో యనాదిగ జేయబడి దేవస్థానముల ననుర్పబడియుంట సుప్రసిద్ధమే.

ప్రశస్తమైనకంచుచిలుముపట్టదుగాన, దానితో నన్నము దిను గిన్నెలు పోతపోయుదురు. ఉత్తర హిందూస్థానమున కంచుపల్లెములందు భుజించుచుండుట సర్వసామాన్యమే.

కంచుగంట ధ్వనికిప్రసిద్ధమేగాన, అధికప్రసంగ మూరక నదేపనిగ విధివిరామములు లేక చేయు వారిని కంచుగంటగ పోల్చి సామెత బల్కుదురు. ఎంతకొట్టినను దుర్గుణములు వీడక దెబ్బలను సరకుగొననివారిని 'కంచురోలు' అని యనుటయు గలదు.

గంటలకుఁ బనికీవచ్చునటుల పాశ్చాత్యులైన కంచున కాంగ్లమున Bell metal అని పేరు. కంచుచు దించుక భాస్వరము భాగముం గూడ గల్పించ నది గట్టిపడిన లోహముగును. ఆకంచుతో నోడలనుమునునకు నడపు యంత్ర చక్రములకు రేకులు జేయుదురు. ఈజాతి కంచు నకు Phosphor Bronze అని ఆంగ్లనామము.

ఆయుర్వేదవైద్యులు కంచును క్రమముగ శుద్ధిజేసి భస్మముగ నొనర్చి వాడుదురు. అది త్రిదోషములను శమింపజేసి ఆరోగ్యమును స్థిర పర్చుననియు, చక్కగ శుద్ధికాని కంచుభస్మము పెత్తవికారము, శ్లేష్మోద్దేకము, విదాహములం గల్గించుననియు, దానికి విరుగుడు చింతపండుపులు సనియుఁ జెప్పబడినది.

కంచు (మోగునట్లు కనకంబు మోగునా? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కంజంక్షనులు (Conjunctions) — సంధియని యర్థము. ఏస్త్రానామి శాస్త్రమున

గ్రహణ సందర్భములను, అమావాశ్యలను భూమి, చంద్రుడు, సూర్యుడు, ఒకేవరుసగ నుండుట కీ పేరిడియున్నారు. (గ్రహణములు, ఎస్ట్రోనామి చూడుడు).

కంటకత్రయము — ఆయుర్వేదవైద్య శాస్త్రమున వాకుడుచెట్టు, నేలమునగచెట్టు, పల్లెరుచెట్లకుఁ గంటకత్రయమనిపేరు.

కంటక ద్వీపము — బంగాళములోని బర్మాన్ మండలమున నిప్పుడు కట్వాచుని పిలువబడుచున్న పురము. దీనికి దొల్లింట కంటకనగరమనియు బేరుండెను. కంటకద్వీపము కాలము గడచినకొలది కటద్వీపమై, కాటాదియా యై కట్వాగా మారెనట.

ఇది చైతన్యల యాత్మాస్థలము. చైతన్య దేవుడు తన ఇరువదినాల్గవయేట నిలువడిచి యిట కేశవభారతి యనుపేరుగల గోసాయికి శిష్యుడై యాయనవలన చైతన్యవైష్ణవదండి యాయెను. అప్పుడు తీసివేయబడిన యాయన తలవెంక్రిక లొక చిన్న దేవళమున భద్రపఱచి యున్నారు. మరియు చైతన్యస్వామియొక్క యాకృతి (Autograph) కట్వాకు దక్షిణముగ ౧౪ మైళ్ల దూరమునంగల దండూరను గ్రామమున గలదు. కట్వాకుత్తరమున నాల్గుమైళ్లదూరమున ఝామత్పూరను గ్రామము చైతన్య చరితామృతము రచించిన కృష్ణనాసుకవిరాజునకు నివాస గ్రామము. కట్వాకు నైఋతిదిశగా ౧౩ మైళ్ల దూరముననున్న నన్నూరను గ్రామము పెక్కు చైతన్యవైష్ణవగ్రంథముల రచించిన చండిదాసు జన్మస్థలము. కట్వాకు మహమ్మదీయ ప్రాబల్య కాలమున మూర్షిద్ గంజియను మహమ్మదీయ నామ మీయబడెనటకాని, ఎవ్వరు దానిని వాడు చుండుట మాత్రము లేదు.

కంటకన్యాయము — కాలిలోముల్లు విరిగితే మరియొకముల్లుతోఁ దీసి, కిదప రెండు ముళ్లను పరిహరించుదురు. ఒక శత్రువు నింకొక శత్రువు సాహాయ్యమున నడంచినైచి యిద్దరిం బరిహరింపవలయునని భావము.

కంటకారీత్రయము — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున వాకుడు, కేవటిదూలకోవిల, నెల్లి చెట్లకు కంటకారీత్రయమని పేరు.

కంటత్రయము - త్రికంటముచూడుడు.

కంటికి దగులదగిన పుల్లను మొదటనే ఉత్తరించ వలసి యుండును - అనగా శత్రువుని ఆదియందే దూరముగ న్నువ వలసి యుండునని భావము. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కంటికింపె తే కడుపున కింపగుట - ఆంధ్రలోకోక్తి.

కంటికిరెప్పా కాలికిచెప్పు కూడా అయ్యేవాడు - అనగా చాలకష్టపఱచి వాడని భావము. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కంటికోప్పి కానది - అయోధ్య పరిగణా యుగ రామగంగలో చేరినది. రామాయణము అయోధ్యాకాండము ౭౧ యందు ప్రశంసించబడినది.

కంటేంగొ (Contango) - వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషా పదము. స్టాకు ఎక్కువైతే వ్యాపారమున దొక వ్యాపారమును ఒక తీర్తానపు దినమునుండి వేరొక దినమునకు నిలిపి యుంచుట కీపేరు వాడుదురు. అట్టిదినమునకు Contango day అనియు నందురు.

కంట్రకము - ఈశబ్దము సరియైనది కాకున్నను వాడుకయందున్నది. కంట్రగించుటయన ఆడిపోయుట. అదేపనిగ నిండ్రించుచుండుట యని

భావము. నిందించుటను, ఆడిపోయుటలను కంట్రాక్టుకమని వాడుచున్నారు.

కంట్రాక్టు (Contract) - (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషా పదము). ఒకరికై వేరొకరు కొన్ని పనులం జేయుటకును, దానికి ప్రతి ఫలమును నిర్ణయించుకొని ఉభయులు పరస్పరముగా కొనిన సమాఖ్య కార్యము. అట్టి సమాఖ్యకు Contract note లేక Contract deed అని పేరు.

కంతకుబ్బ సన్నిపాతము - సన్నిపాత గోషము చూడుడు.

కంతచామికర న్యాయము - తన మెడ నున్న కంతాభరణము తా నెఱుంగకుండుట యని వేదాంత శాస్త్రమున చెప్పబడిన న్యాయము.

కంతరిగ్గోత్రము - కపి ఉపగణము చూడుడు.

కంఠేరణిగ్గోత్రము - జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుడు.

కండెన్సెడ్ మిల్కు పరిశ్రమ (Condensed Milk) - పాలయందలి ద్రవపదార్థము ఆవిరియైపోవునట్లు చేసిన మిగిలిన పదార్థమునకు సుక్రోజు లేక సేకరైన అనబడు శర్కర చేర్చిగాని, చేర్చకగాని యుపయోగింపబడు పాలకు Condensed Milk అనిపేరు.

ఈ కండెన్సుడు మిల్కులో రెండురకములు గలవు. ౧. శర్కర చేర్చినది: ౨. చేర్చనిది. రెండురకములును గాలిప్రవేశింపజాలనట్లు సీలుచేయబడిన రేకుడబ్బాలతోడనే యితర దేశముల కెగుమతిచేయబడును.

సాధారణముగా మార్కెటులో రవానా చేయబడుచున్న Condensed Milk లో చాల భాగము పాలనుండియు, పాలయొక్క యుపపదార్థములగు (Skim Milk) మిగడ వేటు

చేయబడిన పాలు, మజ్జిగ, లగువానినుండియే తయారుచేయబడుచున్నవి.

ఉత్పత్తి చేయు విధానమును బట్టియు, వానిలో వేయు నుపపదార్థములను బట్టియు, Condensed Milk పలువిధములగు వర్తకనామములతో విక్రయింపబడుచున్నది. మధుర పచ్చబడిన Condensed Milk లో Suckrose అనబడు నొకరకపు పంచదార కలుపుదురు.

లోనున్న ద్రవపదార్థము ఆవిరిమూలముగా నిగురునట్లు చేయబడి పంచదారకలుపని పాల పదార్థమునకు Evaporated Milk అని పేరు. ఇవియును మధురపచ్చబడిన Condensed Milk వలెనే గాలిచొరరాని రేకుడబ్బాలతోడనే ఇతర దేశముల కెగుమతిచేయబడును.

Plain Condensed Milk అనురకము Condensed Milk లో Suckrose చేర్చి Sterilize చేయకుండా అమ్మకమునకు సిద్ధము చేయబడుపదార్థము.

Skim Milk వలన తయారుచేయబడి Suckrose కలిపిన Condensed Milk నకు Sweetened Condensed Skim Milk అనిపేరు.

కండెన్సుడు స్వీట్ మిల్కు (డబ్బాపాలు) - స్వీట్జర్లాండు దేశము చూడుడు.

కంత — ఇది వివాహములందు వధువునకిడు నాభరణప్రదర్శనము. ఇందు ఆభరణములను బాధువులకుఁ జూపుటయు, వానిని పూజించి వధువునకిచ్చి ధరింపజేయుటయు నడచు నుత్సవము జరగును. కంతయనిన దొంగతనముఁ గూర్చి యున్నదని తెలియుచున్నది.

కందకులేనిదురద బచ్చలికా? — ఆంధ్రలోకోకి.

కంద చెట్టు — లా. Tacca pinna-
tifida. లేక Arum campanulatum.
సం. ఓలః, ఆర్మోఘ్నః - చిత్రదండకః. కందమూల
రుచికరమగుశాకము. ఇంకు పెక్కుజాతులు
కలవు. ఆంధ్ర దేశమున నెల్లూరు ప్రాంతములగు
పైరగు పెద్దమూపలు మొవలు, గంజాము
మాడలమున పైరగు చిన్నమూప వఱకు పలు
జాతులుగనున్నది. తంజావూరుమాడలమున పై
రగు పొడవుజాతి కందయు నీజాతులలోని దనియె
చెప్పవచ్చును. ఇందు మరదగల్గినవి తరిగిన నెట్టిని
రంగు కన్పడును. అది మధమపుజాతిదని చెప్ప
వగును. ఇక మరదలేనివి ఉత్తమజాతి. అవి
తరిగిన తెలుపు, లేక పసుపుపచ్చని రంగు
కనపడెడివి. కందచెట్టుచకు పశువులపేడ, లేక
బాగుగ ముక్కని గెత్తమును ఎరువుగ వేసిచూచో
దుంపలగు మరదకల్లుచని చెప్పుదురు. కంద
ఆరుమాసముల కాలమునకు సిద్ధమగును. ఐనను
త్రవ్వకొనక వదిలిన తిరుగ నామంపనూడియే
మరుసటిసావత్సరము వర్షములకు మొక్కపుట్టి
దుంపపెద్దది యగును. ఇంకుల నీజాతిని వృద్ధి
చేయవచ్చునాదురు.

కంద మూల భోజనపదార్థము. వేడిచేసి
గురుత్వముగనుండి జీర్ణమగుచు. జ్వరమునకుఁ
దీప్తినిచ్చి కఫము, మేదోరోగము, మూలవ్యాధి,
జాతరోగముల నడంచి బలము, వీర్యపుష్టినిచ్చి
విరేచనము చేయును. ఇంకను కడుపులోని
బల్లలు, కడుపుబ్బరము, గర్భవాతముల నడంచి
మేహరోగమును బలపరచెడిది. కందకు కల్లు,
తమలపాకులు, నెయ్యి, పులుసు, బెల్లము
విరుగుడులని చెప్పబడినది. (అడవికంద
చూడుఁడు).

కందపీడాననము — యోగశాస్త్ర
మునఁ జెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి. రెండు

మోకాళ్లను నేల నాన్ని వాటిపై నిలచి, రెండు
పాదములను నాభికడ నుంచుట కందపీడానన
మనంబును. ఇందువల్ల నాడులంగుమలశుద్ధిగలిగి,
అపానవాయువు క్షీణించును. కుండలినీప్రభాధ
నుగును. ప్రాణవాయువు సుషుమ్నగత మగు
నని చెప్పబడినది.

**కందమూలపు దుంపల వ్యవసా
యము** - ఇది భరతదేశమునం దనాదిగగలదు.
ఋషులనాఁడు సైతము కందమూలాశనము చెప్పఁ
బడినది. ఇదిలేని సీమలవారిలో కొందఱు దక్షిణ
అమెరికానూడి ఇటీవల రప్పించబడిన దనుచుం
దునుగాని, ఇది పూర్వకాలములగు లేకపోలేదు.
దీనికి వేత్యేలు సీమలంగు వేత్యేలు పేరులు
వాడుకయందున్నవి. గుంటూరు, బెజవాడ, బాదరు
ప్రాంతములంగు దీనిని గెనుసుగడ్డ యనెదరు.
కొన్నిసీమలంగు దీనిని చిరుగడ మనియు,
మోహనమనియనెదరు గాని నిజమున నవి ప్రత్యే
కపు జాతి మూపలుగ నుండుట గాన నగును.

కందమూలపు దుంప లెట్టిని పై పొర రంగు
గలవిగను, తెల్లనిపై పొరరంగు గలవిగను రెండు
జాతులుగ నున్నవి. కొన్నిసీమల వారెట్టినివాటి
నెట్టి దుంపలనియు, తెల్లని వాటిని చెల్లదుంప
లనియుఁగూడ వాడుచున్నారు. తెల్లదుంప లధిక
వాతముం గల్గించుకతన ననారోగ్యములని చెప్పఁ
బడుచున్నవి. ఇవి భరతదేశమున భోజన పదార్థ
ములుగ నున్నవి. ఇవి పూర్వకాలమున నడవులం
దుండిన జాతులే.

తేలిక యయిన యిసుకభూములు, గరపభూ
ములు కూడ వీటి కనుకూలములే. బాగుగా
కుళ్లిన ఆకుల యెరువు, పశువుల గిత్తము, కాలిన
బుగ్గి విస్తారమువీటి కెరువులుగ వాడంబడుచున్నవి.
యకరమున ముప్పది బండ్ల ఎరువు పోసి కలియ
దున్ని, కలుపు పెరుగకుండశుభ్రము చేయుచుంట

గాన సగును. కందమూలపు తివ్వకు రెండు లేక మూడు కణుపు లుండునటుల ముక్కలుగ నరికి వర్షముల ప్రారంభమున నాటి, వర్షములు కురియు తరి నీరు తోడువారు. నూతులనుండి నీరిడవలసి నచో చిన్నమల్లనుగట్టి నీరు తోడి పారెత్తురు. మల్ల తలుచుగ పది యడుగుల చొక ముండును. కణుపులనుండి ప్రేళ్లు ప్రారంభమై అవియె దుంపలుగ నేర్పడును. దుంపలను కొన్ని సీమలవారు గడ్డ లనియెదరు. తీగయొక్క కొనలనున్న లేత భాగములు విత్తనమునకుఁ బనికిరావు. అడుగు దూరమున కొకటిగ నాటుచుగాని, అడుగున్నర దూరమున కొకటిగ నాటుట శ్రేయము; ఏల నన నిది విరివిగ తీగలు పోచి పొలమంతయు గప్పివేయును. పిదప కలుపు పుట్టిన నదియే పెరుగలేక చచ్చును.

భూస్వభావముంబట్టి వారమున కొకతడిగాని పదిదినముల కొకతడిగాని, పదినేను దినముల కొకతడిగాని తగులుచుండునటులం జూచి పంపి యును. తీగలు వచ్చిన దాదిగ తీగలు నేలకాని నాటుకొనకుండ చూడవలయును. లేకున్న నిర్భక్త కములగు వేళ్లుపారి, అసలు గుంపల పుట్ట దగ్గించును. కందమూల మైదు నెలలు మొదలారు నెలలకు పండి త్రవ్వటకు సిద్ధమగును. ఆకులు పండ బారుటం గాంచి రైతులు దీని నెఱుంగ గలరు. నీరు పారించుట మాని తొలుత తీగల గోస్తివైచి వేఱు తావునందు నాటి ముందు విత్తనమునకై యుంచుకుని నీరు పోయుచు బెంచు చుండురు. కందమూలముం ద్రవ్వతరి బారిగెలపోటు దుంపలకుందగులరాదు. త్రవ్వట యాలస్య మగు నెడల దుంపలు చిత్తగొట్టు నటులనై పుచ్చునుగాన, వెంటనే త్రవ్వకొన వలసి యుండును. యకరమున కరువది రూప్యములు ఖర్చులు పోను లాభము వచ్చునని చెప్పబడినది.

కందమూలము దుంపతీగ (గెనుసుగెడ్డ) — లా. Dioscorea, aculeata. ఆంగ్ల. Country (or Sweet) potato. వీనిని దుంపలని సామాన్యముగ వాడుదురు. ఇవి ఎఱుపు, తెలుపురంగులభేదముచే ద్వవిధముగాన, వీనిని ఎఱ్ఱగుంపలనియు, తెల్ల దుంపలనియు వాడుదురు. గుంటూరు మండలమున గనుసుగడ్డ లగుదురు. మరికొన్ని తావుల మాదిఫలపు గుంపలనుచుండురు. కొన్ని సీమలదివి యెక్కువ కోలగ వాకరలు గల్గియు, కొన్ని సీమల నెక్కువ వలముగల్గియు నుండెడివి. ఇందెఱుపురంగులపి శ్రేష్ఠమనియు, తెలుపు రంగుగలపి వాతదోషము నుద్రేకించు ననియు నుండురు. ఇది భోజనోపయోగ పదార్థము. వాతముగల్గించి కోస సుద్దగల్గించును. రక్త వృద్ధి, బలముగల్గించును. జ్వరము చుద్రేకించును. శ్లేష్మము గల్గించును. దీనికి విరుగుడు పంచదార, పాలు, ఉప్పు, మోచుగచెక్కరసము నని చెప్పబడినది.

కందర్పతాళము — తాళములు చూడుము.

కందిచెట్టు - లా. Cajanus indicus. ఆంగ్ల. Red gram లేక Pigeon pea. సం. ఆఫీకీ, తువరికా, తువరీ, శానపుష్టికా అని పేర్లు. కందూలు కందిచెట్టు కాచు కాయలలోని గింజలు. వీటి పప్పు భోజనపదార్థము. కందులందు పెద్దగింజలుగలది శ్రేష్ఠము కాదు. చిన్నగింజలు పండు జాతి చాల శ్రేష్ఠము. కందిపప్పునందు దేహపుష్టి, బలము, జీర్ణశక్తి, రక్తమును శుభ్ర పఱుగుణము, పైత్యములేని గురుత్వము గుణములుగ చెప్పబడినవి. శ్లేష్మవాతమును, మేహ పైత్యమును, కుసుమరోగమును బలపర్చు దుర్గుణములు కలవని చెప్పబడినది.

అజీర్తిని, కఫమును, గ్రహణిని, జ్వరమును జ్వరాతిసారమును, వాతమును నివర్తించును. వాతనొప్పులకు కగులు వేయించి కాచిన నిమ్మశించుచుండును. దీనికి విరుగుడులు ఉదకము, వామము, ఉప్పు, కరక్కాయ, శొంఠి, వీని చూర్ణము, పిప్పళ్లు, నెయ్యి, తేనె, పులుసు, మజ్జిగ, కలిపింతు.

కందిపాడిరాయి (Sand stone)

ఇది గ్రైనేటువలె గట్టిరాయి కాదు. గ్రైనేటు రాయి కొన్ని కారణములచే పగిలి గుండ్రమై తిరుగ మట్టితోకలసి యగుచుబడి సదీపక మున Mineral matter అధికముగ గల్గియుండిన గట్టిగను, తక్కువగ గల్గియుండిన కేవలము పిండిరాయిగను ఉండెడివి. ఇందుడు రాశిపదార్థము Quartz, Crystal powder ముఖ్యముగ గల్గియుండునని పరిశీలనవలసి తేలివది. Felspar mica మొదలగు ఖనిజపదార్థములుకూడ నుండునుగను. పగకమునగు బురద, సిలికా, సున్నముకూడ నుండుటకలదు. ఈజాతి రాళ్ళు ఎట్టుగను, పసుపుపచ్చగను, ఆకుపచ్చగను ధాతువులగల్గియుంట కలరు. ఎట్టునిధాతువు కలదానిని ఎట్టికందిపాడిరాయి యనెదరు. ఇదియె విస్తారముగ నుండును. ఇది నల్లఅభ్రకముదలి యినుము వలన గల్గుచుండురగు.

గ్రైనేటురాయి యందలి ఖనిజములును, కందిపాడిరాయియందలి ఖనిజములును ఒకేరీతి నున్నను, ఇది తిరిగి చేయుబడుటచే చాల మెత్తనిదిగ నుండి గట్టిని గొల్పోవును. ఈభేదముచేయు బడు విధానభేదములచే గల్గినది.

రసాయనశాస్త్రమున దీనికి Detritic Stone అనిపేరయబడినది. Detritus అనిన రాతిపాడు అని యర్థము.

కందిరీగ, తేనెటీగ - కందిరీగలు తేనెటీగలు కుట్టెనేని జరగుపని ఇది:- ఈకిట

కములకు మొగమున నొకసూదియగుముల్లుండును. ముల్లు గొట్టముగోన గుల్లగనుండి యగు ముట గలుగజేయు విషముగను. కందిరీగ కుట్టుటయన నాముల్లునుగుచ్చి విషచూచిషట. తోడనే కుట్టిన చోట ముటకల్గును.

పిదపకందిరీగ తనకాయసేతులనటనాని తాను గుట్టిన గాయపుగుటచూడి తనముల్లుచు బయటికి పెగుకుకొనవలసి యుండును. అంతదనుక వ్యవధి లేకుండనే కుట్టబడిన యాతఁడా కందిరీగని బరి మాన్పును. లేకున్న బలాత్కారముగ నటనుండి త్రోసివేయును. ఈబలాత్కారపుకార్యమున తన ముల్లు విరిగిపోన కందిరీగ (బ్రతికిముండునేని) బయటపడును. ఆముల్లు విరిగిన గాయమే ఆయీగమృతికి త్వరతో కారణమగును.

తేనెపట్టునగు ఒక తల్లియీగయు, తక్కిన తేనెటీగల సముదాయమును ఉండును. తక్కిన సామాన్యపుటీగలే ఇట్లు కరచునవి. తల్లియీగ తన జాతివైరిపైమోత్రమే కలహించి దాడివెడలుగాని, సర్వసాధారణముగ తేనెపట్టునకై వెడలి నారితో కలహింప నిచ్చుగింపరు. (ఈగ చూడఁడు).

కందు లేక కండు గోత్రము —

పరాశర గణము చూడఁడు.

కందుక తాళము — తాళములు

చూడఁడు.

కందుకూరి సీమ —

ఇప్పటిన్కూరి మండలములోనున్న కందుకూరిప్రాత దేశమని యర్థము. ఒకప్పుడు దీని ఉచ్యకాలమున కృష్ణా నది మొదలు పినాకినీ (పెన్న) నదివరకు కందుకూరిసీమగాఁ బరగుచుండెను.

కందుకూరి రుద్రయ్యాచారి కవి-

ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులను మేల్కొనబడిన వాడు. విశ్వబ్రాహ్మణుఁడు. తండ్రిపేరు పెద

లింగన్నాచారి. గుంటుపల్లి భాస్కరునకు ఆస్థానకవి.క్రీ. వె. పనునేడవ శతాబ్దాగ్రంథము నందుండినవాడు. అనగా ౧౬౨౦ ప్రాంతము. రచించినది నిరంకుశోపాఖ్యానమును ప్రబంధము.

కందుల వ్యవసాయము

అ ఆస్థికాదేశమునుండి తక్కినదేశములకు వ్యాపించినదని వాడుకగలదు. భరత దేశమునందేగాక ఆసియాఖాడ మంతటను, వెస్ట్ ఇండిసుదీప్రలంకునను పైగుచేయబడుచున్న పప్పు దినుసుపంట. ఇంద్రాదు భేదజాతులు కలవు. పెద్దగింజలుగల జాతిని పెద్దకొరియనియు, కొందఱు గొప్పకొరియనియు నుచును. ఇది అధమపుజాతిగ నెంచబడుచున్నది. మధ్యరకపు కొర్రలు సర్వసాధారణపుజాతి. చిన్నగింజలుగల దానిని చిరికొరులనియు నుచును. ఇది యుత్తమ జాతిగ నెంచబడుచున్నది. ఇవి ఆంధ్రదేశము నందహాడు జాతి కొర్రలు. గుణపురప్రాంతమున చిరికొరులజాతియు, వైజామురాజ్యమునందలి శిద్దిపేట ప్రాంతముల విస్తారముగ పైరగు పెద్ద జాతి కందియు, మిగుల రుచ్యములగుట నెక్కుడు భరతమ్ముడుపోవుట కలదు. గుజరాతుదేశమున తెల్లనిరంగుల కంగూరు రెండుజాతుల కొర్రలు పైరుచేయబడుచున్నవి.

ఎత్తురంగుల కీగడభూములకు పైరు చక్కగా నగును. నల్లరేగడి భూములకునను, ఇసుకగలసిన మట్టిభూములకునను ఒక మోస్తరుగా పైరిగను. ఇసుకయగు కందిచేరు పెరుగక గిడసబారి చచ్చిపోవును. వర్షములు అనునుకు సరిగా పడకుండిన కందిచేరు చక్కగా పెరిగి ఫలించదు. దీనిని సజ్జ, జొన్న, నుప్పుచేల యందు కల్పిగాని ప్రత్యేకముగగాని వేయుచు దురు. మెట్టవరితోకల్పి కొన్ని తావులందు వేయుదురు. వర్షములులేక నీరుతడిపిన మంచి

పంట లభింపదు. కందిగింజల పై పొట్టు పశువులకు మంచియాహారమగును. కందిచెట్లంగాల్చిన బూడిదతో తుపాకిమందు చేయుచుండిరి. కంది పప్పు భరతదేశమున భోజనపదార్థముగ వాడు బడుచున్నది.

ఇపుడు సాయుక్తరాష్ట్రమునందలి కాన్వూరు ప్రాంతములయందు ప్రతీ సమయ కందిపప్పు ఇటీవల సర్వప్రాంతములకు వ్యాపించి రుచ్యమైన భోజన పదార్థముగ నుపయోగింపబడుచున్నది.

ఆంధ్రదేశమునందు గొన్నిచోట్ల కందిచెట్లు వృక్షములవలె పెరిగి యేటట కాయుచు నారు సావత్సరములవఱకు జీవించు నొక జాతి కలదు. కాని మిగిలి విరివిగా పైరుచేయబడుటలేదు.

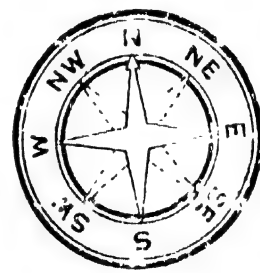
కంపననన్నిపాతము — సన్నిపాత దోషము చూడుడు

కంపవాతము — ఎగుగువాతము చూడుడు.

కంపస్, దిక్కులు చూపు

యంత్రము — ఇది క్రీ. ము. ౧౧౧౧

లోనే దీనిని చీనావారెటింగి యుడిరని తెలియుచున్నది. మార్కోపోలో, చీనాయందుద్యోగము చేసి క్రీ. వె. ౧౨౬౦ లో యూరపున కొక కంపసు దెచ్చెననియు, అమాల్ఫీ

కాపురస్తుడు Flavio Gioja అను నాయన (నేపిల్పురంపనావికుడు) క్రీ. ము. ౧౩౦౨ లో Compass Needle ను ప్రేలాడదీయుటను కన్పెట్టెననియు, తర్వాత ౧౪౯౨ లో కొలంబసు దీని Variation కనిపెట్టెననియు, తర్వాత ౧౪౭౬లో Wappeag కాపురస్తుడు Robert Normand అను నాయన Dip of needle ఏర్పర్చి యభివృద్ధి పర్చెననియు, తరువాత Mr. William Barlowe అను నాయన

౧౮౦౮ లో Hanging Compass ను Compass box ను రచించెననియు చెప్పెను.

Measuring compass యంత్రమును క్రీ. పే. ౧౬౦౨ లో Hesse కాపు రస్తుండు Jos Bing అనునాయన కనిపెట్టెనట. (దిక్కులచూపు యంత్రము చూడుడు). ఇది సూర్యుని రాతి యందు గల శక్తిసహాయమున నుత్తరము మొనలగు పక్షానాగు దిక్కులం దెలుపు సాధనము, ఓడలు సముద్ర మధ్యమున నడచుతరి చాత్రులగు దిక్కులు తెలియకుండుంగాన నీయంత్ర (Mariner's Compass) సాహాయ్యమున దిక్కుల నెఱింగి యోడల నడుపుకొనెదరు. (దిక్కులుచూడుడు). వృతములగీయు పనిముట్టునకుం గూడ Compass అని పేరు గలదు.

కంపిలానగరము (కాంపిల్యము లేక కాంపిల్యనగరము) — దక్షిణ పాంచాల మునకు శొల్లిటి రాజధానిగా నుండిన పురము. పాంచాల దేశము చూడుడు. ఇది దృపదమహా రాజునాటి రాజధాని చర్మస్వతీ నదీ తీరము దనుక నిది వ్యాపించియున్నదని తెలియుచున్నది.

కంపిల్లకము - లా. Mallotus philippinensis అనియు Rottlera tinctoria అనియు, సం. కంపిల్లక, రక్తమూర్ణక, లోహితాంగ యనియుం బేర్లు.

ఇది వైద్యోపయోగ కరమైనది. కారము, చేమ రుచులు గలది. ఇది ముదిమి బోగొట్టు నదిగ చెప్పబడిన యోషధి. కాక జేసి విరేచనము గల్గించునది.

దీనిచూర్ణము కడుపునొప్పి, కఫము, గుల్మము కాస, శ్వాస, క్రిమి, వాతమున కల్గిన ఎక్కిళ్లు, వ్రణములు, శూలలు, పైత్యభ్రాంతులు, ఉదర రోగములు, మలబద్ధముల నడచి ఆకలిం జక్క-

ఁబడి, యావన బలమున శరీరము నిల్పునని చెప్పబడినది.

కంబల నిర్దేజనన్యాయము - కొబళి నుతుకుట యని యర్థము. తన పాదములపై కొబళి నుతుకుటవలన కొబళియూదలి మురికియుం బోవును. తనకాల్గియుండలి ధూళియు (మురికియు) వదలును. రెండు ఉపయోగములని భావము.

కంబలబర్హి అత్రి, చంద్ర, యాదవ, క్షత్రియుండు. తాడ్రి అంధకుండు. సోదరులు భజమానుండు, శుచి, కుశుమండు.

కంసాలాయన గోత్రము - నిధృవ నిణము చూడుండు.

కంసుండు అత్రి, చంద్ర, యాదవ క్షత్రి యుండు. తండ్రి ఉగ్ర సినుండు. కంసునకు దేవకీ దేవి సుతుని వలన మరణమని జ్యోతిష్కులు చెప్పి, వారిం జెరసాలయించుచి నిర్బంధము జరి పెను. వారిపిల్లల బెక్కాడను బరిమార్చెను. పట్ట కేలకు శ్రీకృష్ణునితో కలహించి నిహతు డయ్యెను. ఈతని మామగారగు (మగధ నృపాలుండు) జరాసంధుండును శ్రీకృష్ణునిపై బగ బూని యుడి చూతనితో కలహమున నిహతు డయ్యెను.

కకుత్స్థుడు (పురంజయుడు) — మరచి ఇత్యాకుసంతతి సూర్యవంశి క్షత్రియుండు. తాడ్రి వికుక్షి. పితామహుండు కుక్షి. సోదరుండు బాణుండు. సుతుండు అనరణ్యుండు లేక అనేకస్సు. ముతయు సుయోధనుడను నామాంతరమును కలవాడు. ఈతఁ డొకరాక్షసునితో దేవహితార్థము సంగర మొనర్పవలసివచ్చి, వృషభరూపుం డగు దేవేంద్రుని మూపురముపై నెక్కి యుద్ధ మొనర్చుటంజేసి ఇంద్రనాహనుం డనియు, వారిం జయించుటచే పురంజయుడనియు పేరందినవాడు. ఈతనిసోదరుండు బాణుండుగ కొన్ని తావుల గాననయ్యెడిని.

ఈసంతతివాడగు వేదాంక కకుత్స్థుడుకలఁడు. తండ్రి భగీరథమహారాజు. కుమారుడు అంబరీషుడు.

కకు బేవి దక్షప్రజాపతి కుమార్తె. ధర్మని భార్య.

కకుద్ది అణుమంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి పేరు రైవతుడు. కుమార్తె రేవతి. అల్లుడు శ్రీకృష్ణుని క్షేష్ఠసోదరుడగు బలరాముఁడు.

కక్కిన కుక్కవద్దకు కన్న కుక్క వద్దకు పోవుట అపాయకరము — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కక్కుపాలచెట్టు - లా. *Zizyphus trinervivus*. ఇది వైద్యోపయోగముగ వసాంషధి. దీనియాకు కషాయము పొక్కుసవాలు, సెగ, వ్రణములవలన చెడిన శరీరముదలి రక్తమును శుభ్రపర్చి రోగనివృత్తి గల్గించునని చెప్పబడినది.

కచి బీహారు సంస్థానము — ఇది భూటాన్ దేశమునకు దక్షిణముగానున్న స్వదేశ సంస్థానము. మహారాజు బ్రహ్మసమాజ మతస్థుఁడు. కుచిబీహార్పురము రాజధాని.

కచుడు — తండ్రి బృహస్పతి. తల్లి తార. శుక్రాచార్య శిష్యుడై యాయననూడి మృతసంజీవనివిద్య నేర్చినవాడు. మృతసంజీవని విద్య యీతనికిచ్చుటకు తొలుత శుక్రుడు వెఱచెగాని పుత్రికయగు దేవయాని ప్రోత్సాహమున నెట్టకేలకిచ్చెను. దానిప్రతిఫలముగ దేవయాని తన్ను పరిణయమగుమనికచునిగోరెను. ఆతఁడు గురుపుత్రికగాన తగదని యామెను నిరాకరించెను. ఆమె యలిగి మృతసంజీవని విద్య నీకు ఫలింపకపోవుగాకయని శపిచెను. కచుడు మృతసంజీవని నుపయోగించజాలక

పోయెను గాని, యాతని శిష్యులుపయోగింప వీలయ్యెను. దేవయాని పిదప యయాతిమహారాజుం బరిణయమయ్యెను.

కచ్చడికాయచెట్టు — ఇదియు ఈదే పండువంటి నారింజజాతిలోనిది. కామ పుల్లగ రుచిగా నుండును. ఆయుర్వృద్ధి నొసగు సంతటి యారోగ్యకరమని చెప్పబడినది. కండ్లకు జలువజేయును. చర్మి, దాహము, మూలవ్యాధి, నాతదోషములను శమింపజేయును.

కచ్చిదేశము కచ్చదేశముమానుడు.

కచ్చి నేట్టు — తొల్లింటి భరుకచ్చ దేశము. ఇది అర్ధచంద్రాకారముగనున్న ద్వీప కల్పము. దీనికిం దక్షిణమున కచ్చి సాయుక్తాగ్ర గుడ సముద్రము (గల్ఫాఫు) కచ్చి కలగు. దీనికిని సింధుదేశమునకును నడుమచున్న మెరకతాపరకు రన్నాఫు కచ్చి యనియు, గ్రేటు రన్ననియు ననుచున్నారు. ఇది ఇసుకచుమచుగు పల్లపు, ప్రదేశము. సాతు వెస్తుచూన్నానుల (వర్ష) కాలమున నీరుండును. తక్కినకాలములం దెండి పోవుచూడును. ఈ ప్రాంతముల నడవిగాడినలు తిరుగుచుండును. ఈగలు విస్తారము. దేశమున హిందువులు, మహమ్మదీయులు చెరిసగముగ నున్నారు. దేశమేలు ప్రభువునకు మహారావని బిరుదము కలగు. ఆయనకులోబడిన సామంత రాజులు రెండువందలమంది యున్నారు. భుజపురము (భూజ్) రాజధాని. ఇది దేశమధ్య మునున్నది. సముద్రతీరమందున మాడవిపురము రేవుపట్టణము. క్రీ. వె. ౧౮౧౯ లో కల్గిన భూకంపము దేశమును చాలభాగమునష్టపర్చినది.

కచ్చారపుచెట్టు - లా. *Curcuma zedorea* అనియు, *Curcuma zerumbet* అనియును; అంగ్లమున *Round zedoary* అనియు; సం. కచ్చరా; కచ్చారికా, గంధ

కచ్చార, చంద్ర యనియు బేర్లు కలవు. ఇంకను కొందఱు గంధాద్య (జవ్వారి) యనియు గూడ కచ్చారమునకు పేరు వాడియున్నారు. మఱికొందఱు చంద్రమూలిక యని వాడిరి. ఇవి సువాసనగల్గిన గుంపలు. (అల్లమువలెనే భూమి యందు పారునవి). కఫవాతము, ఉబ్బు, పార్శ్వపునొప్పులు మొదలగు తలనొప్పులు, గొంతుకయాదలి నుస, జలుబు, పొడుపు, పైత్యము, దగ్గులు, మేహదోషములు, వ్రణములు, క్షేష్ణము, సన్నిపాతముల నివారించునని చెప్పబడినది.

శ్రీగంధములో దీనిని పరిమళమునకు గల్పించుగను. మఱియు గంధకచ్చారమని ఇంకొక శ్రేష్ఠమైన జాతిభేదము కలదు. అది వెగటు చేరుదుమలుగల్గి వాతము, కడుపునొప్పిబల్లలు, (గుల్మ) మూలవ్యాధి, నీరసముల నడచును. దీనిని గొందఱు పెద్దకచ్చారమందురు. సోత్కృతమున గంధమాదిని, గంధమూల, గంధమూలిక, వేదముఖ్య అని యందురని తెలిసెడిని.

కచ్చదేశము, కక్షదేశము, అశ్వకచ్చము, మరుకచ్చము, కొటీశ్వరదేశము, కచ్చేశ్వరదేశము ఇప్పటి కచ్చి దేశము (Cutch) చంద్రవసుని శాసనమున దీనిప్రశంస కలదు. మహాభారతము సభాపర్వ ౪౨ యాదీదేశమునకు కొటీశ్వర దేశమనియు, కచ్చేశ్వరదేశమనియు పేరులు చెప్పబడినవి. బృహత్సాహిత ౧౪ యందు మరుకచ్చమని చెప్పబడినది. (మరు శబ్దమునకు సేద్యోపయోగముకాని యని యర్థము). ఇటు చెప్పటకాసకీ కచ్చనుండి దీనినివేటిని చెప్పటచెల్పెడిని. “ఇరానా” యన ఉప్పహట్టమని యర్థము. కాన దాని క్లుప్తరూపమగు రాన్ ఆఫ్ కచ్చి అని ఈదేశమును వాడుచున్నారు. రాజధాని బొదుంవర, లేక బొదుంబర పురము. గుజరాతు

నాదిప్పుడు ఖేడామండలము కైరా పట్టణము కచ్చపుర సంజ్ఞకమనియు నుండు. ఇది వేత్రవతి నదీతీరము. వేత్రవతి గుక్కాలమున బుక్కానగరమున నున్నది.

కచ్చేశ్వరదేశము — కచ్చదేశము చూడుడు.

కజీలిర్తాకునది — ఏష్యామహాసముద్రమున నున్నది. ఏష్యామహాసముద్రము. ఇండియా పేరు హల్వాసుచది. బ్లాక్స్మియస్ కిలియును (ఏష్యా మైసరు చూడుడు).

కటకగ నోదాహరణన్యాయము — ఆవరణలోని యావని యున్నది. అట్టి ఆవరణలో నుంచబడినకతన వెలుపలినుండి రక్షణకలదనియు, లోన నే దానికేదీని విశిష్ట సాధనమిచ్చి తప్పించు కొన వీలుగూడ లేదనియు, ఇట్టి అపాయోపాయములు రెండును కలిసియున్నసమయము భావము.

కటకము ఉత్కలదేశమున నిప్పుడు క్రధాన నగరమై యున్నది. మహానది, ఖమ్మిరీ నదులు సంగమమున నడుచునున్నది. ఇది మహానది కక్షముగ నానకట్టుగట్టియున్నారు.

దీనికి తొల్లి వినీతపురమని పేరుండెను. (ఉత్కలదేశము చూడుడు).

కటక్రాముఖహస్తము హస్తాభి నయముచూడుడు. భరతశాస్త్రము చూడుడు.

కటక్రావర్ధన హస్తము — హస్తాభి నయముచూడుడు. భరతశాస్త్రము చూడుడు.

కటకయాది లెఖవిధానము — ఈలెక్కవిధానము జనకరాగము (కర్తారాగము) ల సంఖ్య నెఱుగుట కుపయోగింతురు. ఇది ఇంచుక చిత్రముగ దోచును. జనకరాగము యొక్క సంఖ్య నెఱింగినకతన దానియందలి స్వరములం దెలిసికొన వీలగును. దానిని ముందు వివరింతుము.

“కాదిదశ, టాదిదశ, పాదిపంచ, యాద్యష్ట”
యని దీనికి మూలసూత్రము. దీనిని మనసుచూ
దుంచుకొనవలయును. కాదిదశ యన ‘క’ మొదలు
పదియక్షరములని భావము. టాదిదశ యన ‘ట’
మొదలు పదియక్షరములని భావము. పాదిపంచ
యన ‘ప’ మొదలు ఐదక్షరము లని భావము.
యాద్యష్ట యన ‘య’ మొదలు ఎనిమిదక్షరము లని
భావము.

సంఖ్య ౧ ౨ ౩ ౪ ౫ ౬ ౭ ౮ ౯ ౧౦
కాదిదశ క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ జ ట ఠ డ ఢ ణ త థ ద ధ న
టాదిదశ ట ఠ డ ఢ ణ త థ ద ధ న
పాదిపంచ ప ఫ బ భ మ
యాద్యష్ట య ర ల వ శ ష స హ

కర్తారాగములలో రెండవరాగమగుర్నాగి,
౧౩ చక్రవాకము, ౧౪ సూర్యకాంతము, ౧౫
షడ్విధమార్గణి, ౧౬ దివ్యమణి, ౧౭ విశ్వభరి,
౧౮ సింహేంద్రమధ్యమ, ౧౯ చిత్రాంబరి
యనంబడు నెన్నిదిరాగములు తప్ప, తక్కిన ౨౪
రాగములలో దేనియొక్కయైనను మొదటి రె
డక్షరములు ఏయేపట్టులలో దొరకునో వాటితల
పై నుండు అంకెలను తిరగవై చిన వచ్చుసంఖ్యయూ
రాగసంఖ్యయని తెలిసెడివి. ఉదాహరణము- ధీర
శంకరాభరణరాగముయొక్క ప్రథమాక్షరము ౯వ
సంఖ్యకును, ద్వితీయాక్షరము రెండవసంఖ్యకును
దిగువగ నున్నవిగాన ఆసంఖ్యలు ౯౨ అగును.
దాని దిరగవై చిన ౨౯ యగును. అది ధీరశంక
రాభరణరాగసంఖ్యగ దెలియవలయును.

ఇటులనే కామవర్ధని రాగముయొక్క ప్రథ
మాక్షరము ౧ సంఖ్యకును, ద్వితీయాక్షరము
౫ సంఖ్యకును దిగువగ నున్నవిగా ఆసంఖ్యలు
౧౫ అగును. దాని దిరగవై చిన ౫౧ యగును;
అది కామవర్ధనిరాగముయొక్క సంఖ్యగదెలియ
వలయును.

ఇక తక్కిన ఎన్నిది రాగములు ఈక్రింది
విధానముననే ప్రథమ ద్వితీయాక్షరములుగ (నిజ
ముగాకున్నను) విభజింపఁ బడవలయును. అట్లు
విభజింపఁ బడెనేని పైపద్ధతులమేరకు రాగసంఖ్య
తెలియవగును.

౨ రత్ నా గి (ఇచట ‘రత్’ ఒకయక్షరము
‘నా’ రెండవ యక్షరము).

౧౩ చ క్ర వా కము (ఇచట ‘చ’ మొదటి అక్ష
రము ‘క’ రెండవ యక్షరము),

౧౪ సూర్య కాంతము (ఇచట ‘సూర్య’ మొదటి
అక్షరము ‘కా’ రెండవ యక్షరము),

౧౫ ష డ్వి ధ మార్గణి (ఇచట ‘ష’ మొదటి
అక్షరము; ‘డ్విధ’ లోని ‘డి’కి వత్తులేకున్నను
ఉన్నట్లు భావించి ధ్వి అని చూడవలెను).

౧౬ దివ్యమణి (ఇచట ‘వ్య’ యందలి ‘వ’ అక్షర
మునే రెండవ యక్షరముగ లెక్కించవలెను).

౧౭ విశ్వభరి (ఇచట ప్రథమాక్షరము ‘వ’; ద్వితీ
యాక్షరము ‘శ’ అని చూడవలెను).

౧౮ సింహేంద్ర మధ్యమ (ఇచట ‘స’ ప్రథమా
క్షరము ‘మ’ ద్వితీయాక్షరముగ (కాకు
న్నను తలచి) చూడవలయును).

౧౯ చిత్రాంబరి (ఇచట ‘చ’ ప్రథమాక్షరముగను
త్రా లోని ‘త’ ద్వితీయాక్షరముగను చూడ
వలయును).

ఇక దీనియుపయోగమగు రాగసంఖ్యవలన
రాగమునందలి స్వరముల నెఱుఁగుటంగూర్చి
వివరింపబడును.

ఏరాగము- ఏకచక్రమునందైనను షడ్జమ
సంచమ స్వరము లొకేరీతి నుండుంగాని
భేదములుండవు.

మొదటియారు చక్రములందు- అనగా ౧ మొ॥
౩౬. వ చక్రము కడదనుక శుద్ధ మధ్యమస్వర
మును, తక్కినయారు చక్రములందు అనగా

32 వ రాగము మొదలు 29 వ రాగము కడవఱకును ప్రతిమధ్యను స్వరమును ఉండెడిని.

రిషభస్వరము - మొదటి మూడుచక్రములు, ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిది చక్రములందలి రాగములకు అనగా ౧ మొదలు ౧౮ వ రాగము కడవఱకును, 32 మొదలు 31 వ రాగము కడవఱకును శుద్ధ రిషభ స్వరమును,

౪, 5, ౧౦, ౧౧ చక్రములందలి రాగములకు అనగా ౧౯ మొ॥ 3౦ రాగము కడవఱకును, 55 మొదలు ౬౩ వ రాగము కడవఱకును చతుశ్చరిషభస్వరమును,

౬, ౧౨ చక్రములందలి రాగములకు అనగా 3౧ మొదలు 3౬ వ రాగము కడవఱకును, ౬౭ మొదలు ౭౨ వ రాగము కడవఱకును షట్చుత్తిరిషభ స్వరమును ఉండును.

గాంధారస్వరము - ఒకటవ చక్రమున అనగా ౧ మొదలు ౬ వ రాగము కడవఱకును, ఏడవ చక్రమున అనగా 32 మొదలు ౪౨ వ రాగముకడవఱకును శుద్ధగాంధారస్వరమును;

రెండు, నాలుగు, ఎన్నిది, పది చక్రముల రాగములందు - అనగా ౭ మొ॥ ౧౨ కడవఱకును, ౧౯ మొ॥ ౨౪ కడవఱకును, ౪3 మొ॥ ౪౪ కడవఱకును, 55 మొ॥ ౬౦ కడవఱకును రాగములందు సాధారణ గాంధార స్వరముండెడిని.

మూడు, ఐదు, ఆరు, తొమ్మిది, పదు నొకండు, పుండ్రెండు చక్రముల రాగములందు - అనగా ౧3 మొ॥ ౧౮ కడవఱకు, ౨5 మొ॥ 3౬ కడవఱకు రాగములందునను, ౪౯ మొదలు 5౪ రాగము కడవఱకును, ౧౬ మొ॥ ౭౨ రాగము కడవఱకును అంతర గాంధారస్వరముండును.

దైవతస్వరము - ప్రతి చక్రమునందు మొదటి మూడురాగములందు శుద్ధ దైవతస్వరమును, తర్వాతరెండురాగములందు చతుశ్చరి దైవత స్వరమును, తర్వాత ఒక్క-రాగమునందు షట్చుత్తిదైవతస్వరమును ఉండును. అన్ని చక్రములందు నిల్లెముండును.

నిషాదస్వరము - ప్రతి చక్రమునందు మొదటి రాగమున శుద్ధ నిషాద స్వరమును, రెండవ, నాల్గవరాగములందు కైశికీనిషాద స్వరమును తక్కిన మూడవ, ఐదవ, ఆరవ రాగములందు కాకీలీ నిషాద స్వరమును ఉండును. అన్ని చక్రములందు నీవరుసనే యుండును.

ఈవిధమున కర్తారాగములందును స్వరముల అంతర్భేదముల నెఱింగిన, వాటి జన్యరాగము లందు కూడ నా యంతర్భేద స్వరములే యుండు నని తెలియగలను.

కటాయని గోత్రము

జరువగ్గు

బీభాషపగణము చూడుము.

కటాన్ — కటాక్షక్షేత్రము చూడుము.

క టా క్ష క్షే త్ర ము (క టా న్ (గామము) — పంజాబునందు జీలంజిల్లా పిండిదాదస్థాన్ తహసీలులో నార్తు వెత్త్రన్ రెయిల్వే ఫ్రేవ్లాస్టేషనునూడి పరునొకండున్నర మైళ్ల దూరమునఁ గల గొప్ప యాశ్రాస్థలము.

ఇట నొకపుష్కరిణి శివాజ్ఞ చే నిర్మింపఁబడిన దట. ఇది అజ్మీరువద్ద పుష్కరిణిచాటి దండురు. ఇది సప్తదేవస్థానములు కలవు. ఇవి పాండవ నిర్మితము లందురు. వారిట కొంతయరణ్యవాస మును గడపిరట. పుష్కరిణియందు చైత్రమాస మున లక్షమంది జరులు స్నానము లొనర్తురట.

కటికనేని రామయ్యకవి — ఆంధ్ర

కవులలో నాధునికులందుపరిగణింపఁబడినవాఁడు.

ఈ కవి పద్యనాయక కులజుడు (వెలమవారు); చెరుకుమాళ్ల గోత్రము. తండ్రిపేరు సూర్యరాయణింగారు. తల్లిపేరు బుచ్చమ్మారావుగారు.

రచించినది కువలయానందప్రకాశము. ఇది అలంకార శాస్త్రమును కువలయానందమునకు ఆంధ్రపద్యరూపకావ్యము.

క టు క రో హి ణి చె ట్టు —

లా. Pierorrhias kurroa అనియు, Helli-borus niger అనియును; ఆంగ్ల. Hellibore అనియును; సా. ఆమఘ్నీ, కటుకా, తృష్ణబేధా అనియును పేరులు కలవు. ఇది నల్లనిది తెల్లనిది యని ద్వివిధము. అందు నల్లనిది శ్రేష్ఠము. తెల్లనిది 'అపాయకరముగాన సతిజాగ్రతగా వాడవలయును. కటుకరోహిణి పాచితీక్తములలో నొకటిగా జెప్పబడినది. ఇందు ప్రధానము పేరు మాత్రమే.

నల్లకటుకరోహిణి- వెగటు, చేసరుచులగ్గ నాలుక తిమ్మిరెత్తఁజేయును. ఎఱుక, తేలు, జెఱ్ఱ వీటి విషమును హరించును. గాఢవిరేచనము వమనము గల్గించును. చూర్ణముగాని, కషాయముగాని జాగ్రతగా లోనికిచ్చిన స్త్రీల ఋతు రక్తమును వెడలించును. గుల్మరోగము మొదలగు నుదరరోగములు, ఉన్మాదము (పిచ్చి), పక్షవాతము, వాతరోగములు, శ్వాసకాసలు, శీతజ్వరములు మొదలగు జ్వరములు నివృత్తియగును. పన పట్టువేసినగంధముతో. గుండెలలోని నొప్పి తగ్గును. కటుకరోహిణి కల్గించు దోషములకు బాదంజిగురు (కతేరా), బాదంనూనె విరుగుడులని చెప్పబడినది.

తెల్లకటుకరోహిణి- ఇది నల్లకటుకరోహిణి జాలి తెల్లగ నుండునది. ఇదియును వేరే. ఇది ఎక్కువ దారుణవిరేచనములను వమనములను గల్గించును. కొంత అధికమైన ప్రాణము గూడ

దీయునంతటి ఘోరమైనదిగాన నందఱు తఱచు వాడరు.

ఉదరరోగములు, ఉన్మాదము, మూర్ఛలు, తలత్రిప్ప నివృత్తియగుననియు, సైపూతచేతామర, పల్లికలు, దస్త్ర మొదలగు చర్మరోగములు మానుననియు చెప్పబడినది. ఇది కల్గించు దోషములు తలతిరుగుడు, తలదిమ్ము, వణుకు, మూర్ఛ. అధికముగ వాడినవి కల్గునని చెప్పబడినది.

కటుకి గోత్రము

గవిష్ఠరగణము

చూడుడు.

కటుచాతుర్జాతకము —

ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున నీలకులు, ఆకుపత్రికము, దాల్చినచెక్క, మిరియాలు, ఈనాల్గిటికి కటుచాతుర్జాతక మని పేరు.

కట్టుకథ (Fable) —

కథనము అనగా చెప్పబడినది. జరిగినచరిత్రను జరిగినట్లు యదార్థముగా కథనమొనర్చి చెప్పినదానికి గథ యని పేరు. కల్పించి చెప్పినదానికి కట్టుకథయని పేరు. కట్టుకథ కల్పితముగాన నిందు నసాధారణపు శక్తులుకొన్ని కొందఱికిగల్గింపబడుట సహజము. మృగములు, పక్షులు మొదలగునవి మాటాడునట్లు, అచేతనములు చేతనములవలె చూచినట్లు, పనులు జేసినట్లు మొదలగునవి కట్టుకథలయందు గాన్పించును. ఈకల్పనాకథలకు ఈసప్పు ఫేబిల్సు ఉదాహరణములుగ జెప్పచున్నారు.

కట్ట వరదరాజభూపతి —

ఈతఁడు శ్రీకృష్ణరాయసార్వభౌముని యల్లుడగు అళియ రామరాయల పినతల్లి కొమరుడు. క్రీ. వె. ౧౫౬౦ సంవత్సర ప్రాంతమువాడు. ఇతఁడు రచించినది శ్రీరంగమహాత్మ్యమును పద్యకావ్యము. శ్రీరంగనాథునకు గృతినిచ్చెను.

ఇతనిది మృదువైన, మాధుర్యమైన, ప్రాచీనకవుల కవితంబోలిన గమనికగల కవిత్యము. వేదాంతకవి భైరవుడను బ్రాహ్మణుడొక శ్రీరంగమహాత్మ్యమును రచించియున్నాడు. అది ఎక్కువ జటిలముగను, రసపుష్టి దక్కువగ నున్నదని పరిశీలకులు చెప్పెదరు.

మరదరాజభూపతి ఇంకను పరమభాగవతచరిత్రమును, ద్విపదగామాయణమును కూడ రచించెనట.

కట్టినయింటికి లోపములు చెప్పేవారు చాలామంది ఉంటారు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కట్టెవంక పొయ్యి తీర్చును (కట్టె మాటచెరుకు, వంక=వంకర). ఆంధ్రలోకోక్తి.

కట్టె చెట్టు — దీనిఆకుల రసము, చెక్కరసము లేక కషాయము, కారము, చేను, వెగటు రుచులగల్గి వాతపైత్య శ్లేష్మముల నివారించును. విషదోషములను హరించును. ఉదరరోగములగు దగ్గించును. విరేచనములగు గావించును. దీని పండ్లను కూరచేతురనియు, అది వెగటుగనుడియు రుచిగానుండుననియు, చలువజేసి మూలవ్యాధిని, గుల్మమును, కఫవాతముల నడంచుననియు జెప్పుదురు.

కట్ పర్స (Cut Purse) — జేబులు కత్తిరించుదొంగ. శొల్లింటికాలమున నాగ్లసీమలందు సంచులలో డబ్బుంచుకొని మొలకు గట్టుకొనువారట. జనసమృద్ధము గలతావులలో నా మొలసంచులం గత్తిరించి డబ్బు దొంగిలించువారలకు Cut Purses అని పేరయ్యెనట. తర్వాత, ధరించు చొక్కాలు, కోట్లు మొదలగు వస్త్రములకు జేబులంగట్టి అందు డబ్బు ఉంచుకొనుట వాడుకలోనికి వచ్చెనట. ఆజేబులం గత్తిరించి దొంగిలించువానికి పిక్ పోకట్ అని పేరయ్యెను.

కట్ యువర్ స్టిక్ అండ్ గో ఎవే (Cut your stick and go away) — నీచేతనైనపనిఁ జేసికొమ్ముపొమ్ము, అని నిరసనగా తూలనామటకీపదసమువాచుము నుపయోగించుచున్నారు. శొల్లింట నాగ్లసీమలందు పాలు, కొట్టెలు మొదలగువాటి ననుదినము గృహములకుంచెచ్చి యమ్ముచుండువారు. ఒక కట్టెపై ననుదినమొక గంటునుబెట్టుచు నిచ్చుచుండువారట. కడకా గట్లమొత్తముబట్టి వారికి సొమ్ము చెల్లింపబడుచుండెడిదట. వేదాంతకట్టెదీని నకలుగ నమ్మువారికడ నుండెడిదట. వాటి లెక్కలలో వేడానిగి కొనినవారు సొమ్మియక నిరసించుతరి Cut your own stick and go (నీకట్టెపై గంటుపెట్టుకొనిపో) అని నిరాకరించుచు రట. నేటికాలమున నాయాచారము పోయినను, మాటసామెతయై వాడుక నుండున్నది.

కఠోర గోత్రము — ఆయాస్య ఉపగణము చూడుడు.

కఠోర గోత్రము — బౌతధ్య ఉపగణము చూడుడు.

కఠోర కృత్ గోత్రము — జరుదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుడు.

కడచి (బ్రతికితిమని గంతులు వేయరాదు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడప జిల్లా — ఆంధ్రదేశములోనిది. చెన్నరాజధానియందు జేరినది. ప్రతిపాట యీ జిల్లామండలికము. కడప ముఖ్యపట్టణము. ఇట నేత పరిశ్రమ కొంతవఱకు గలదు. గుత్తి, సిద్ధవట్టము వేటుపట్టణములు. సిద్ధవట్టము దోసకాయలకు పేరందినతావు. మదనపల్లి సమశీతోష్ణస్థానము. ఒంటిమిట్ట శ్రీరామక్షేత్రము. ఒకప్పడి ఒంటిమిట్టను బమ్మెరపోతరాజు నివాసమగు ఏకశిలానగరమని భ్రమగల్గుచుండెడిదిగాని పరిశీలనలవలన కాదని తేలినది.

కడలి (కాయ) చెట్టు - ఇది మిక్కిలి పైత్యము, క్లేష్మము జేయుననియు, వాతమును హరించి జఠరదీప్తి నధికముగఁ గల్గించుననియు జెప్పబడినది.

కడలూరు జిల్లా - దక్షిణార్కాడు జిల్లా చూడుడు.

కడవంత గుమ్మడికాయ కత్తి పీటకు లోకువ - ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడ వేల్లెనా భూమియందు మిగిలితే గరికగడ్డి చిగర్చక మానదు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడి గండముగాచును వత్తిమ్మత్తువుంగాచును - (కడి=ముద్ద భోజన మిడుట. వత్తి లేక వడ్డి యనిన దీపారాధనము చేయుట యనిభావము). పరోపకారిపు సలహా లేక ఎఱిగింపు. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడుపుకూటికేడిస్తే కొప్పుపువ్వుల కేడ్చినదట ఆంధ్రలో

కడుపుచించుకుంటే కాళ్ళవెనే పడుతుంది తనవాని తానేనిదినుట తనకేగౌరవలోపమని భావము. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడుపుతోఉన్నమ్మ కనకమానదు వండినమ్మ తినక మానదు-ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడుపునిండితే గారెలుచేదగును ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడుపునిండినబేరము - అనగా తొందరలేని ప్రయత్నమని భావము. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడుపులోలేనిఆవే కాగలిండు కుంటే వస్తుందా? - ఆంధ్రలోకోక్తి.

కడూక రి.గోత్రము-ఔతధ్య ఉపగణము చూడుడు.

కణపక సపు చెట్టు (గడ్డి) - 'ఇది రెల్లు వలెనుండు నొక జాతి పెద్దగడ్డి. దీని కాడలలో గట్టివి చెక్కి కలముల క్రింద వాడుదురు

కణపగడ్డివేళ్లరసము లేక కపాయము తియ్యని రుచినిగల్గి వీర్యమునకు వేడి గల్గించును. కఫమును, పైత్యమును, రక్త వాతమును హరించును.

కణాదుడు - ఈతడు కణాద మతము నకుం గర్త. వైశేషిక మనబడు తర్కశాస్త్ర గ్రంథము రచించిన వాడు. ఆగ్రంథమున తన మతము జూప్పించినవాడు గాన నీతని మతము నకు వైశేషికమతమనియు బేరుకల్గెను. ఈతడు అంతరంగికయను నగరమేలుచూడిన బలశ్రీయను భూపతి యాస్థానమున నుడిసవాడట. (కణాద మతము చూడుడు). ఈతడు తర్కశాస్త్ర గ్రంథము రచించి యును "విశేషము" అను పదార్థ మొకటి యధికముగఁ జెప్పియుంటుండేసి పె షికమని పేరయ్యెనట.

కణికుడు - శకున కాపుడగు మంత్రి.

కణ్వు ఉపగణము - ఇది అంగీరస సంతతియగు కేవలంగీరస గణముగోని యొక ఉపగణము. ఇంగు ముప్పదియారు గోత్రములు కలవు. మాత్యసూత్రోక్త గోత్రములు ౧౨ కలవు. మాత్యసూత్రోక్త గోత్రములు ౧౨ ౧. అమరనాశన, ౨. అర్వాది, ౩. గర్ధభ, ౪. గోదాయన, ౫. చతురి, ౬. నాడాయన, ౭. నారి, ౮. ప్రాగావసు, ౯. రధి, ౧౦. శ్యామాయన, ౧౧. శ్యామాయని, ౧౨. శే వేరి.

కాత్యాయన సూత్రోక్త గోత్రములు (౧౧). ౧. కణ్వ, ౨. కరఘ, ౩. ఖరుండ, ౪. ప్రసాద ౫. భరుండ, ౬. మర్కట, ౭. మర్కటి, ౮. రమణ, ౯. శాకటాయన, ౧౦. సణ, ౧౧. సౌనారి. బోధాయన సూత్రోక్త గోత్రములు (౯). ౧. ఔ ప మ ర్క టాయని, ౨. పౌలాహవి,

3. భాష్కల, ౪. మాంజిగి. మాంజి, ౬. మాంజి గవ, ౭. వాజయ, ౮. వాజిశ్రవ, ౯. విజిగవ.

ఇతర గ్రంథోక్త గోత్రములు (౪). ౧. అజ మైద, ౨. ఆంగీరస, 3. గర్భ, ౪. మర్కటాయని. ఈ గోత్రములకు బ్రవర రూపములు (కన్వ) ౧. ఆంగీరస- అజామీద, కాన్వ. ౨. ఆంగీరస- అఘోర, కాన్వ.

కణ్వ గోత్రము - కణ్వ ఉపగణము చూడుడు.

కణ్వ మహర్షి

పూరు వంశస్థుడగు అతిసారుని కుమారుడు. తపము వలన ఋషి యైన వాడు. శకుంతల పెంపుడు తాగి. ఈమె గుప్త్యంత మహారాజు భార్య.

ఈతడు తపాబాసర్చి బ్రాహ్మణత్వ మొందిన వాడు. మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణ శాఖలోని కణ్వ లను (ఉపశాఖ) వాగీతని సాబంధులే. యని తెలియు చున్నది.

ఈతని సంతతి కణ్వయులనబడు బ్రాహ్మణులు. ఇంకను మగధభూపతి యగు దేవభూతి కడ మూత్రిగ నొక కణ్వఁడుండువాడు. ఇతనికి వసుదేవుడనియు బేరుండెను. దేవభూతి సంగ వ్యసనుడగుట నీకణ్వఁడతనింజంపి తాను రాజు యెను. అతనితర్వాత నతని సంతతివారు నలుపురు మగధదేశమును నలువది యైదు సంవత్సరములు పాలించిరి.

కణ్వవంశ నృపతులు - వీరు సుగ వంశ నృపతులకుం బిడప మగధ రాజ్యమును క్రీ. ము. ౭౬ మొదలు 3౧ వఱకు నలుబది యైదు సంవత్సరములు పాలించిరి. వీరిలో కడ పటి వానిని శ్రీముఖశాతకర్ణి యొడించి పద భ్రష్టునిగా నొనర్చెను. (ధరణికోట రాజ్యము చూడుడు. మగధరాజ్యము చూడుడు).

కణ్వశ్రమములు - షహరాన్పూరు

అయోధ్య మండలముల గుండా ప్రవహించు మాలినీనదీ తీరమున (ఇప్పటి చూకానది) కణ్వ శ్రమముగలను. ఇది హరిద్వారమునకు పశ్చిమ ముగా ముప్పదిమైళ్ల దూర ముండును. ఇట శకుంతల పెరిగిన దుగురు. ఈ ప్రశాస శతపద బ్రాహ్మణమున ౧౩-౫-౪-౧౩ యగు నాదశీగ మని చెప్పబడిన తావునగలను.

రాజపుత్ర స్థానమున కోటాపురము నుండి ఆగ్నేయదిక్కుగా నాల్గుమైళ్ల దూరమున చంబల్ నదీ తీరమున నొక యాశ్రమము. దీని ప్రశాస మహాభారతము ౮౨ యుగమున, అగ్నిపురాణము ౧౦౯ యుగమునకలను. ఇచట నాశ్ర మారణ్యమునకు ధర్మారణ్యమని పేరు.

సర్వదా సదీశీగమున నొకకణ్వశ్రమ ముండె నని పద్మపురాణము ఉత్తర. ౯౪ యుగ చెప్పబడినది.

కతారగామా దేవస్థానము

బహుశః ఇది క్షత్రగ్రామ శబ్దమునూడి కల్గినది గానోపు. ఇది సింహళదీప్వములోనిది. కుమార స్వామి దేవళ మిచటగలను. దీని నాదేశస్థులు భక్తిపారవశ్యమున సింహళదేశపు వారణాశియను చున్నారు. మాణిక్య గంగానదీతీరము; అరణ్య మధ్యమున నొకపాటి కొండపైనున్న దేవస్థానము. ఇట సరియైన గ్రామములేదు. కొండపై నొక సమతల ప్రదేశమున సుబ్రహ్మణ్య ప్రధాన దేవళ మును, వల్లీదేవి యాలయమును, మఱికొన్ని యితర దేవళములున్నతావే గ్రామముగ నెంచ బడుచున్నది. ఇట మార్గశీర శుద్ధ షష్టి మొదలు పదునేను దినములు యాత్ర జరుగును. తక్కిన పదునొకండు నెలల పదునేను దినములందాతావు నిర్మానుష్యమే.

ఈ ప్రాంతములందు కొండజాతుల యడవి మనుష్యులలో వెడ్డా జాతిపేరు కలరు. వారి

సింహళమున కాదిను నివాసుల మని చెప్పుకొందురు. కుమారస్వామి వివాహమాడిన వల్ల దేవి ఇచటి వెడ్డావారి యాశుబడుచనియు, కుమారస్వామి తను జాతివారికి అల్లుడనియు నచటి వెడ్డాజాతి వా రన్నుచును. ఈ యాత్రకు హిందూవులు, మహమ్మదీయులు, బౌద్ధులు కూడ నరుగుట గాననగును. భరతదేశమునూడి కూడ యాత్రస్తు లేతెరురట. రెండువేల వత్సరములుగ నీయాత్ర నడచు చుట నిదర్శనములున్న వందును.

నిదర్శనము తెంతవఱకు లభించునో తెలియదుగాని, క్రీ. ము. రెండవ శతాబ్ద కాలమున ఎల్లఱాయను పేరుగల ఒక కేరళభూపతి సింహళ మేలుచూడ (అనూరాధపురనుప్పటి రాజధాని) వారి దరిమివేయ నేరికి దరముగాకూడెననియు, కనెతిస్సా కుమారుడగు కుతుగెమును యను సింహళు డీకతరగామా కుమారస్వామి తేత్రమున గొప్ప తపమా చరించి సంగరమున ఎలరా భూపతి జయించి రాజ్యమాక్రమించి ఏలుచు నిచటి దేవళముల గట్టించె ననియు వాడుక కలదు. దేవాలయ నిర్మాణము క్రీ. ము. ౧౩౦ అని పోల్చు చున్నారు. అరణ్యమునగల యశవి జుతువులు యాత్రస్థులను బాధింపవని వాడుక గలదు.

ఇట యాత్రయందు మాణిక్య గంగాస్నానము మహా ఫలప్రదమని గొప్ప వాడుక కలదు. మ్రొక్కుకొనిన వార లీయాత్ర యుదిట నుప వసించుట కలదు. ఆకాలమున నెటగన్నను, ఎట విన్నను 'హరో హర' యనియు, 'సాధు సాధు' యనియు గేకలు మిన్ను ముట్టునట్లుండును.

కత్తిరా — ఆంగ్ల. *Tragacanth*. ఇది బుక. ఇంచుక తెల్లగ, పెళుసుగనుండి నీటియందు కొంత కరగియు, కొంత కరుగకయు నుండును.

చిన్నఆసియా (Asia Minor) దేశమున నేవో కొన్ని జాతులచెట్ల బుకయు, రసము ఘనీభవింప నిదియగునని చెప్పబడినది. లోనికిచ్చిన రక్తమును శుభ్రపఱచి, దుష్టపదార్థజన్యవికారముల నడంచి వీర్యవృద్ధిగల్గించునని చెప్పబడినది.

కత్తణ గోత్రము — విష్ణువృద్ధ ఉప గణము చూడుము.

కత్తితీసి గంపలోవేసి ఏకుదీసి పొడుచుకున్నదట — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కత్తినిచ్చుట — శొల్లి యైరోపాదేశము లందు యిటివాడుకయగు నుపయోగించుటకు ప్రత్యేకముగ కత్తులులేకుండిన వట. కై జారులనే యిటివాడుకయగు నుపయోగించు చుడిరి. మరియు నక్కలమున నట్టికత్తి నొకనికందిచ్చుట విరోధభావమును సూచించుచుండెడిదట. తన సేవకులకు నొసంగుతరి, తన యజమానున కొసంగుతరి, తనమిత్రునకొసంగుతరి నొకతావున నిడవలయుగాని చేతికదీయరాదు. ఒకరి చేతికి కత్తినిచ్చుట ఫీరలక్షణమై కలహమునకు గాలుగుర్చు విరోధభావమును సూచించెడిదట. అట్టితరి రెండవవాడు కలహింపజాలడేని కత్తినటబెట్టి తానెవలిపోవుట యాచారము. ఇప్పు డాపద్ధతియాచారము లంతరించినవి.

కత్తిపోటు కన్న కలము పోటు బాధకరము — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కత్తిపోటుతప్పినా కలముపోటు తప్పదు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కత్తిమందు — ఇదికాడలవలె పెరుగు గుబురు, దానియందు చిన్నముండ్లు కల చెట్టు. తొలుత ఈస్తుండ్లను దీవులనుండి వ్యాపించిన దని ఆంగ్లవృక్షశాస్త్రవేత్తలనిగాని, భరతదేశపు కొండలందెల్లడల నెవ్వరు నాటిపెంచకనే కన్పించు చుట భరతదేశపు వృక్షమే యని తేలుచున్నది.

సరకిన పాలుగార్చుచెట్టు. సరకినకొమ్మను బ్రతిక నాటుకొని బ్రతుకుచుండును. నీరులేని గొడ్డు మెరకలందు వర్ణిలును. దీనిపాలనెండించి కణికల వలె నమ్ముదురు. దానినే కత్తిమందనియెదరు. అనాదిగ భరతదేశమున కత్తిలుగులను పిడులగు దుంచి వెచ్చజేసిన కత్తిమందుతో నంటించు నాచారముకలగా. ఇప్పటికి నది యట్లేయున్నది. మేహవాతపునొప్పులను, వాతనొప్పులను కత్తి మందుపట్టు నివారించునని ఆయుర్వేదవైద్యు లనుచున్నారు.

కత్తిమందు చెట్టు — *Euphorbia antiquorum*; ఆంగ్ల. Triangular Spurge. సం. వజ్రకంటకా, వజ్రక్షీరి. కొండలు దీనిని బొంతచెముడనియు, బొమ్మ చెముడనియు వాడుదురు. కత్తిమందు పాలు వండి, ఎండించిన కత్తిమందనబడును. దానిని వెచ్చజేసిన కరగి మెత్తబడును. అత్తరి కత్తులను (ఖడ్గములను) అనగా కత్తిలలుగు (Blade) లను పిడులందు కత్తిమందుతో బిగితురు. కత్తిమందుచెట్టు ముండనుగల్గి గొడ్డుభూములందు శిలలమధ్యను పనికిరాని మెరకప్రదేశముల బ్రతికి విసరించును. పలకలంగులి ఆకులు లేక పెక్కి పెరుగుచు కంచెయందు వేయడగిననోయన్నట్లుండును. కత్తిమందుపాలు లేక కత్తిమందు చెట్టు రసము దారుణమగు వేడిజేయును. దారుణమగు విరేచనములం జేయును. పాలు పైసహజువేయుట వలన ప్రాతనొప్పులు, వాతములు, రాచపూడ్లు, వ్రణములు, గ్రంధులు, అండవాతములు, పక్షు వాతపునొప్పులు నివారణమగునని చెప్పబడినది. దీనికివిరుగుడులు- పెరుగులన్నము, చల్లతోచేసిన కండశర్కరపానకము, పెసరపప్పు బియ్యము కల్పి కాచినజావ, శీతలప్రదేశవాసము.

కత్తి మెత్తన అత్త మంచి ఉండుడు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కత్తిసాము (Sword Exercise) కత్తి సాము భరతదేశమునంగు ధనుర్విద్యతోపాలుగ ననాదిగ గలను. అదికాలములంగు శత్రువులనెగు గొన భారతవీరులు ఖడ్గములగా బట్టుచూడిరని చెప్పబడియున్నది. ఇంగువలన కత్తిసాము వాగు నేర్చియుండిరనితేలుచున్నది. నేటికిని భరతదేశపు తాలిఖానాలనబడు వ్యాయామస్థానములంగు భరతదేశపు విధానపు కత్తిసాము నేర్పబడు చూట గాననగును.

ఇకనాంగ్లసైన్యములంగు నాడబడుచున్న కత్తిసాము కొంతవేలువిధానముగనుట గాననగు చున్నది. అడుగంటియున్న భరతదేశపువిధానము కన్న నుచ్చదశయంగున్న ఈ యాంగ్లవిధానమున గల ముఖకుము భరతదేశపు విధానమునకు గల్పుకొనుట నిక్కాలమున సమంజసమని తోచెడిని. ఖడ్గమునంగు ముఖ్యభాగములు రెండు గలవు. అవి కత్తియనియు (Blade), కత్తి బట్టుకొనుటకై పిడి (Hilt) యనియునై యున్నవి. కలహములందు కత్తి పొడుచుటకును, సరకుటకు నుపయోగించును. ఆంగ్లవిధానమున పిడి శత్రువులు సరకు చెట్టలు గాచికొనునటుల నభివృద్ధిపర్చబడినది. దానియందైనా ముఖ్య భాగములుకలవు.

1. Button :- ఇది కత్తిపిడికి మొదటనుండు మరమేకు (Screw). ఇది కత్తి (Blade) ని, పిడినికల్పి బిగించి పట్టియుంచుచున్నది.
2. Hood- ఇది తలుచుగ గట్టియుక్కుతో చేయబడుచున్నది. పిడిని చుట్టియుండును.
3. Handle- ఇది నిజమగు పిడి సాధారణ మైన కట్టతో చేయబడి Shark-skin చర్మముచే జుట్టబడి తీగెలచే బిగింపబడి యుండును. దీనిగుండా లోనున్న రంధ్రమున కత్తి అలుగుయొక్క సన్ననిభాగ మేగియుండి

Button తో బిగిసియుండును. దానికి tang అనిపేరు.

౪. Ferrule- ఇది చిన్నఉక్కుతో చేయబడిన hoop అయి యున్నది. handle నున్నూ, hood నున్నూ కల్పి పట్టుచుండునది.

౫. Guard - ఇది ఉక్కుతో చేయబడిన రక్షణ భాగమై యున్నది. ఆకారము మకరతిరిగి పట్టుకొనిన చేతిభాగముం గప్పియుండును. శత్రువుచెబ్బలనుండి చేతిగాపాడునది. దానియందుగల రంధ్రముగుండా కత్తిఅలుగు (tang) పిడిలోని కేగుటయు, పిడికడను button తో బిగింపబడుటయు నుండుటచేత నిది బలముగ బిగిసియుండును.

రెండవది ముఖ్యభాగమునకు కత్తిఅలుగు (Blade) నందు పొడవు మూడు సమభాగములును, పిడిలోనికి జొచ్చియుండు tang భాగమును గల్గియుండును. పిడిలోని tang గాక, తక్కినక తికి బ్లేడు అనియుం బేరు నాడుదురు. Blade మూడు సమభాగములుగ నొనర్చిన పిడివైపు మొదటిభాగమునకు Forte అనియు, ద్వితీయభాగమునకు Middle అనియు, కడభాగమునకు Feeble అనియుం బేరులు. కత్తికొనకు Point అనెదరు. (కత్తిచిత్రము చూపుడు.) ఈకత్తిగూర్చి యీ సందర్భముననే వివరింపఁ దగిన రహస్య మింకొక్కటి కలదు. కత్తియొక్క Centre of Gravity పిడికి రెండుగుళములకు మించనిదూరమున నుండవలయునని గ్రహింపఁ బడినది. అట్టిఖడ్గములు చేతించును. తేలికగా నుండి ఇష్టమువచ్చినరీతిని బలముగ పనిచేయును. Centre of Gravity దూరమైన, చేతికిఁ గత్తి బరువగుటయు సరిగా పనిపడవకపోవుటయు నెఱిగిన యాంగ్లఖడ్గశాస్త్రవేత్తలు జాగ్రతం గొని ఖడ్గములం జేసెదరు.

ఇంక నీఖడ్గముం బట్టుకొనుటయుండును విధానము కలదు. తర్జని (చూపుడువ్రేలు), మధ్యమ, అనామిక, కనిష్ఠిక (చిటికెన) వ్రేళ్లతో కత్తిపిడిని బట్టుకుని బొటనవ్రేలు అగుష్ఠము కత్తి (Blade) వైపు వెనుకభాగమున చూపుచు నుంచవలయుగాని, బొటనవ్రేలిని తక్కిన నాల్గువ్రేళ్లకెదురుగ ముడువ రా దని చెప్పబడినది.

కత్తిసాము నొనర్ప నాయత్తపడినవారి సిగ్గు On the command అని పేరు. మఱియు దీని నారువిధములుగఁ బ్రదర్శింతురు

౧. Attention- ప్రారంభమున నప్రమత్తుడై యుండుట.

౨. Stand at ease - అదనునకు నిరీక్షణము.

3. First Position.

౪. Directing line-నిలువబడి కత్తిని శత్రువు వైపు చూపుట.

౫. Sword in line.

౬. Salute- కత్తినిబైకినిలువంబెట్టుట. ఇది One అనియు, Two అనియు, Three అనియు మూడువిధములుగ నొనర్తురు.

కసరత్తునందు కలహమునకుం గడగుసితికి On Guard అనిపేరు. అర్హమగు దూరముననే నిలిచి కలహసన్నద్ధుడగుట కిదియర్థము. ఇందు 1. Distance, 2. Advance, 3. Beating the attack with the right foot, 4. Retire, 5. Jump, 6. The line of offence, 7. Target అను సప్తక్రియలు కలవు. Target నందు Upper Division, Lower Division, Inner Division, Outer Division అని నాల్గుభాగములు చెప్పబడినవి. వీటిని నాల్గు Lines అనియు ననుటకలదు. పిదపంజెప్పఁబడినది, కత్తులంగల్పి ఒకరికొక రెదుర్కొనుట. దీనికాంగ్లమున Parries అనెదరు. ఇది

1. First parry యనియు, Second parry యనియు, Third parry యనియు, Fourth parry యనియు, Fifth parry యనియు, Sixth parry యనియు నానువిధములు.

ఇవి యిరువ్విది కత్తుల గల్పుటలోఁగల భేదములు. అందు Third and Fourth parry ల యందు Low parry, High parry యని రెండు భేదములు కలవు. Low parry క్రింది భాగమునను, High parry పై భాగమునను కత్తుల గల్పుటయై యున్నది. ఇక నీపెర్రలయందు ఒకపెర్ర నుండి వేరొక పెర్రీకి కత్తుల విన్యాసమును మార్పుకొనుటయు, లేక ఒకపెర్రయందే యుండి ఇరువ్విది రీతులను కదలుచుటయునూడ కలగు.

కలహమునకుఁ గాలుగ్రుచ్చుట యనగా కవ్వించుట కాంగ్లభిద్యయందు Invites అని పేరు. ఇది Simple invite అనియు, Invite by binding అనియు ద్వివిధము. కత్తితో కత్తి దాకక కవ్వించుట Simple invite అనబడును. కత్తితో కత్తి దాకుచు కవ్వించుటకు Invite by binding అనెదను. ఇటు Binding అన తనకత్తి యొక్క Forte తో పగతుని కత్తియొక్క Feeble ను తాకుటనుని చెప్పబడినది.

కత్తిసామునందు సాధ్యములగు గోటునకులం గూర్చి ఈక్రింద వివరింపబడినది. ఈవిద్యయందు వివరింపబడినవి.

౧. Lunge - కావా త్రిప్పునటాల వృత్తాకారమున ముందునకు, వెనుకకు సామునా దడుగులు.

౨. మొనతో గుచ్చు పోటు.

3. Direct Point - తిన్నగ నెదుర్కొనిన పోటు.

౪. Point by Graze - పై పైననే తాకు (గుచ్చు) పోటు.

౫. Point by Disengage-వదలి మఱియొక పొడుచు పోటు.

౬. నరకులు (Cuts) - ఇవి Direct cuts అనియు, Circular cuts అనియు, Cut over అనియు మూడు విధములు.

౭. Direct Cuts - ఎదుర్కొని నరకుట. ఇది తలపై నరకు, కుడిదవడ నరకు, ఎడమ దవడ నరకు, కడుపు గుండెలు హృదయము నరకు, ప్రక్కనరకు నను భేదములు కలదిగ నున్నది.

౮. Circling cut ఇది కత్తిని చుట్టి నరకుట. ఇందు తలనరకు, ఎడమదవడ నరకు, కడుపు నరకు, హృదయము నరకు నను భేదములు కలది. ఇకను కుడిదవడ నరకు, కుడిప్రక్కనరకు నను మరిరెండు విధముల నరకులు వేరుగఁ జెప్పబడినవి. ఇత్తది Circling cut అనుటవలన నునిది. తిరుగక, చేయి, కత్తి తిరుగునటుల నని యర్థము. ఈనరకులను తఱుచు Circling cuts Number One, Two, Three, Four, Five, Six అనియు వాడుటకలగు. కొందఱొకను ఒక్కొక్కదానియందు One, Two, Three అనియు వాడుచున్నారు.

3. Cut Over- ఇది Cut over outside అనియు, Cut over inside అనియు ద్వివిధము. ఈ నరకులు చేతుల పట్లనున్న Simple reposit అనియుం గూడ కలగు.

౨. Counter Parries- కత్తుల నెదుర్కొని కలుపుట.

౫. Feints- ఒక తావునచూచి వేరొక తావునం గొట్టు మాయదెబ్బ. ఇది నవవిధ భేదములు కలది. (దొంగదెబ్బ).

1. Feint of direct point.

2. Feint by Graze.

3. Feint by Disengage.

4. Feint direct cut.
5. Feint circling cut.
6. Feint cut over.
7. Double feint.
8. Triple feint.
9. Reposte with feint.
౯. Transport- పారవశ్యతం కల్గించు కత్తి.
(గాబరా కల్గించునేర్పు).
౧౦. Deviation- తప్పుడుదెబ్బల విధానములు.
౧౧. Changement- అకస్మాత్తుమాన్పులు.
౧౨. Beat- ఓడిపు.
౧౩. Reattack- తిరిగి ఎకక్కొనుట.
౧౪. Repeated attacks- పునఃపునః ఎకక్కొనుటలు.
౧౫. Disengage in time- సమయ విరామము.
౧౬. Assault- ఎకక్కొని కలహించుట.

ఈ క తీసామునందు పదునేడు మొలకువలును, ఆరు జాగ్రత్తలును చెప్పబడినవి. వాటి నట్లే వివరించుముగాక.

1. Before commencing the assault care must be taken that the equipment is in order.

2. It is necessary to be in good distance when taking First possession to avoid surprises when coming on guard.

3. When ignorant of adversary's style of play better to be cautious in advancing and study his play executing actions by graze etc.

4. When fencing with an opponent who is quick in attack, better to try to interrupt him by acting in time and attacking very often.

5. When fencing with an opponent with strong defence, better to attack seldom and go on with double feints preceded by beats or efforts.

6. Opposing a fencer, who acts in time, better to feint to attack him with impetuosity and instead of so doing advance being ready for parry and act with second intention, first try to find if the opponent times simply or with feints. If simple times, parry and return; or if he acts with feints or his feint in time, better time him on the arm (that is counter time him).

7. In case the adversary returns quickly, better to attack him with half blows so as to be able to parry his returns and then return at him.

8. If powerful adversary, better avoid keeping contact with his blade to prevent him executing beats, deviations, efforts or disarms and if he tries to do that, better act in time.

9. If a tall opponent acts in time, advance with second intention so as to be able to approach him. Better use attacks against such opponents finishing in the low line.

10. If the opponent is wild and impetuous, better to develop times continually at the arm, and return as soon as possible when his blade is on the parry.

11. If the opponent is short, better to keep him out of distance, and avoid the contact of his blade. Act in time with or without feints finishing in the upper time.

12. If you understand that the adversary is going to execute an attack, and have confidence in being able to oppose a valid defence to him, better to allow him to develop his attack, but if such confidence is not felt, it is better to disturb him with sudden attacks so as to prevent him from carrying out his intention.

13. It is right to practise assaults with both strong and feeble opponents on study.

ఇవి ఖడ్గవిద్యా సంబంధమైన మెలకువలు. ఇందికను నాల్గుచుర్యాద సంబంధమగు నాచారములుకలవు.

1. Salute the opponent and any person of good possession present, both before and after the assault.

2. Never complain of or criticise the opponent's play.

3. Acknowledge by indicating with the left hand, the part hit or hit you receive.

4. If from any cause the opponent becomes "Hors de combat" (be disarmed) you should not hit him at that time.

ఇంక నాచుర్యాదలు వివరింపబడును.

With the opponents:—

1. Who always parry, attack seldom.

2. Who always attack, alleck often.

3. Who always act in time, counter time.

4. Who always attack with many feints, act in time.

5. Who always attack with actions by graze, beat, deviation or efforts, avoid the contact of the blades.

6. Who always use efforts and disarms, act in time.

కత్తు — ఖత్తు చూడుడు.

కత్తిపురదేశము — కత్తిపురదేశము చూడుడు.

కథ (లేక కథ్య) గణము — విశ్వామిత్ర మహర్షి సంతతిలోని యొకగణము. ఇంను గోత్రములు 30 కలవు.

బోధాయనసూక్త్రోక్త గోత్రములు (౧౦) -

౧. కథ, ౨. కథ్య, 3. కరంభ, ౪. కౌముభ్య, ౫. పీడగ్రీవ, ౬. సారాభ్య, ౭. నారామణ, ౮. సాహితేయ, ౯. సైరంభ, ౧౦. వాచాయన.

తాగాక్షిమాత్య సూక్త్రోక్త గోత్రములు (౧౧)

౧. ఇంనువ, ౨. కశీరాభి, 3. కాత్యాయని, ౪. తార్యామణి, ౫. తాగ్నామణి, ౬. వైకామని, ౭. చూకాయని, ౮. బావని, ౯. శాలక్ష్మాయని, ౧౦. శౌశిని, ౧౧. వైకామని.

ఇతరగ్రంథోక్త గోత్రములు (౯)- ౧. కౌలి, ౨. గోదాయని, 3. చోరాయని, ౪. తుంగాయని, ౫. మేనాయని, ౬. వేదాయని, ౭. రాణి, ౮. వేనాయని, ౯. శతకే.

ఈ కథ లేక కథ్య గణమునందలి 30 గోత్రములకు ప్రవర (౧)- విశ్వామిత్ర, కాత్య, అత్కిల.

కథక గణము — ఇది విశ్వామిత్ర సంతతిలోని యొకగణము. ఇంను గోత్రములు నాలుగు కలవు. ౧. ఆధు, ౨. ఉదూర్ణవ, 3. కథక, ౪. క్రథక. ఈ కథకగణమునందలి నాలుగు గోత్రములకు బ్రవరరూప మొక్కటి కలదు. ప్రవర; విశ్వామిత్ర, కాథక, క్రాథక.

కథక గోత్రము — కథకగణము చూడుడు.

కథ (కథ్య) గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము, కథ లేక కథ్యగణము చూడుడు.

కథాకాలి (నాటక ప్రదర్శన కళ) - ఇది కేరళదేశమగున్న నాటక ప్రదర్శన విద్య. నిజమున నిదియొక విధానము. దీని నింతదనుక నెవ్వరు గ్రంథముగ వ్రాసియుండలేదు. కాని సంగపూర్ణతనందిన కళగాని లోపములులేవు. గురుముఖత: ఈవిద్య గలచి యభ్యసించ వలయును.

గాని, వేటుమార్గము లేకుండు, విద్యార్థులతిజాగ్రూకులై కక్షశ్రద్ధగ జ్ఞాపకముంచుకొన వలసిన విద్యయుని కథాకాలి విద్యావిశారదు లనుచున్నారు. ఈవిద్యయును వగ, ఒడ్దికలు, అభినయ భాషయు (Gesture language), వాటి పద సముదాయము (Vocabulary of words) ను, వాటి లక్షణముల పద్ధతులు (Rules) ను, వాక్యసముదాయ సంబంధ వ్యాకరణమును (Grammar), పదముల కూటములకు వాక్య ధర్మవిధి విధానములు (Syntax) కూడ కలవు. ఇట్లనుటవలన నిది శబ్దములచే పలుకఁబడు భాష కానేరదనియు, మనోభిప్రాయములను శరీరేంద్రి యావయవములచే నటించి, యెఱుకపఱచుమూఁక భాష యని మనము మరువరాకు. ఈవిద్యయు దభినయ ప్రదర్శనములే పదవాక్య వితతులై తన రెడిని. అందలి వ్యాకరణాది సమస్త ధర్మవిధులు నిశ్శబ్దముగనే పాటింపఁబడఁ దగినవిగా నెఱుఁగు నది. ఈకఠిన విద్య నభ్యసింప సంవత్సరముల కాలమాక్రమించు ననుచున్నారు. ఇక దీని సభ్యసింప సాంప్రదాయానుసరిణమున నుండవలయునుగాని వీరు మాటలాడుటగాని, పాటలు బాడుటగాని యుండక శరీరావయవముల భేద ప్రదర్శనములచే మనోభిప్రాయములగు దెలుపవలసి యుండునని మనస్సునం దుంచుకొన వలయును. మఱియు నిట్లగుట నిదలి తప్పులు, భిన్నాభిప్రాయములను ప్రదర్శించుట లేక నిజాభిప్రాయములను సరిగాదెలుపలేక పోవుటయో నగునుగాన నిష్కర్షగా విద్య యలవడుట యత్యవసరము.

ప్రదర్శనములందుఁ గొన్ని పాత్రములకు ముఖాకార నిరూపణ వస్తువులను (Masks) ఒక్కొక్కరికి వాడుటయు గూడ గలదు. దస్తులు కూడ స్వర్ణరీతినుండెడివి. ప్రదర్శనములఁ జేర్చి పాత్రలు, స్థాత్విక, రాజస, తామస పాత్ర లుగ త్రివిధము. 'ఇంకను అసుర, బ్రాహ్మణ, దైవ,

మిత్ర, శత్రు, సేవక, స్త్రీ, భార్య, పుత్రాది పాత్రము లర్హనుస్తులం గల్గి ఉచిత వేషములనే యుందురు. వేట్వేటు వేషధారుల యభినయ ములందుఁ గాంచఁదగిన విశేషమేమన, ప్రదర్శనాధిక్యతగాని, ప్రదర్శనన్యూనతగాని కానరాక, అన్నియు స్వతస్సిద్ధ స్వభావ ధర్మమునందే యమరియుండు నచ్చెరుపు గొల్పెడిని.

ఈకేరళదేశపు కథాకాలి విద్య ఇతర దేశము లందలి సోదరీవిద్యల నధిగమించినదిగ పెక్కుమ్రు విరోధా నాటక కళావిశారదు లనుచుగూరని తెలి సెడిని. భావప్రకటన మొనర్పఁజేయు ప్రదర్శన ముల నట్లే నిలిపియుండు (Poses) అత్యుత్తముగఁ గోచి ప్రదర్శకుని విద్యావిశారదత్వము స్ఫురించు చుండెడిని. ఇంతియెగాక పాదముల విన్యాసములు, నడకలు మకోహారములుగ నుండును. వీనికిందోడు అనునయ్యించు గానమును చక్కగ నమరి యుండును.

ఈవిద్య నుండలి నాట్యమున పెక్కుముద్రలు చెప్పుబడినవి. ఇవి స్వతంత్రములు, భావప్రదర్శనానుకూలములును. యోగశాస్త్రమున వివరింపఁబడిన ముద్రలకు వీనికి నేసంబంధము లేదని యెఱుంగునది.

కేరళదేశపు విద్వాంసులు కథాకాలి కళానైపుణికి శరీరావయవాభ్యాసము మాత్రమే చాలదనియు, మనస్సు, అనుభవజ్ఞానము (Feeling), చతురతల (Intellect) ను కూడ నిశ్చలత నాదుచు వాటియగు లీనమగునటుల విద్యావంతములుగఁ జేయఁబడు చూడుననియు ననుచున్నారు.

కదంబకుల గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల ౧౦-౨ గోత్రములలో నొకటి. వైశ్య గోత్రములు చూడుడు.

కదంబకులగోత్రము, ఏకాక్షయ గోత్రము (౪౧), తొల్లింటి సంస్కృతగోత్రము కుత్సస

లేక కౌత్సుకస, కుత్సగణము, ఆశస్థంబ సూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథము ధర్మసింధు నిర్ణయసింధు; సమానగోత్రము మహాజ్ఞేజస్కస, నందీశుడుదేవత, భార్య నంది సద్వామ, సర్మదాతీరము తపస్థానము, నంది సరస్సు తటాకము, జపము పదివేలు, దీపములు రం, క్షేత్రసంఖ్య రం, కన్యక దానము, నల్ల కలువ వర్జనీయము.

కదంబకోరకన్యాయము —

దంబ చెట్టు పుష్పములు పూర్వసూచనలు లేక అకస్మాత్తుగా బయల్పడుటలు, అకస్మాత్తుగా జరగిన యొక కార్యముం దెల్పుటయం దీన్యాయ మును వాడుదురు.

కదంబవంశ నృపతులు —

వీరు గోపకవనరాజ్యము లేక, గోపవనరాష్ట్రమును పాలించిరని చెప్పబడినది. ఆరాజ్యము గోవ పట్టణప్రాంతమని తేలుచున్నది. గోపక వన పురము మాచి, గోవాగా నిలచియున్నదట.

కదంబవృక్షము (కడిమిచెట్టు) —

లా. Nauclea, cadamba. సం. కదంబ, కదంబక, కదంబికా, నీప, ధారాకదంబ లేక కేళికదంబ, నీపరాజ.

కదంబ- పెద్దకదంబ యనియు, చిన్నకదంబ యనియు రెండుభేదములు కలది. పెద్దకదంబను రాజకదంబయనియు, కేళికదంబయనియు, ధారా కదంబ యనియు, నీపకదంబ యనియు కూడ నందురు. ఇది శ్రేష్ఠమగునది. దీని పూవులు ముండ్లబంతులవలె పెద్దవిగ నుండును. చిన్న కదంబపూవులు చిన్నవి. శాక్తేయులు కదంబ చెట్లపూవులు దేవీప్రీతిగ నెత్తురు. ఆదిశక్తిని “కదంబవనవాసినీ” యనెదరు.

కదంబ ఆకు, చెక్కల రసకషాయములందు జ్వరము, పైత్యదోషము, రక్తదోషము, రక్త స్థావముల నడంచుగుణము కలదని చెప్పబడినది.

కదనార్భటులు —

వీరిని కదనార్భటు వీరులనుటయు గలదు. కదనమున సంగరము, లేక యుద్ధము. అని నార్భటు మొదర్చువారని భావము.

కదనార్భటు లను యుద్ధవీరులు కారినియు, ఆర్భాట మొదర్చువారనియు, డాబులుచెప్పువారనియు, హేళనగా ననుచున్నారు. కార్యశూరులు కాని వానికి, అనగా కేవలనాగాడుబరహరుల కీపేరు వ రించెడిని.

కదమ్ నడక—

హిందూస్తానీజాతి గుట్ట ములు బియ్యారమాగ నడిచు నడక. ఇది స్వాగతి గుట్టములందు గాననిగునది.

కదలిక (చలనము) —

జరిగుటను కదలిక యనెదరు. నిజమున చలనమే కదలికయగును. దశదిశలచెట్టుల చలించినను కదలికయే. Sir Issac Newton (పిదప న్యూటన్సభ్యుడు) కదలికను త్రివిధములుగ వివరించెను. ఆమహనీయుని వాక్యములు వివరించుట సమంజసము. 1. Every body continues in its state of rest or uniform motion in a straight line unless it is compelled by an impressed force to change that state. 2. Change of motion in proportion to the impressed force takes place in the direction of the straight line in which the force acts. 3. To every action there is always an equal and opposite reaction. కదలిక External force యొక్క పనిగా నెన్నబడినది.

కదలికారణ్యము

అరణ్యములు చూడుడు.

కదళీవృక్షము—

అరటిచెట్టు చూడుడు

కదిరీపతినాయకుడు—

ఇప్పటి యనంత పురమండలములోని కదిరి తన రాజధానిగా నా ప్రాంతసీమనేలిన ప్రభువు. శ్రీ. వె. ౧౬౨౦

సంవత్సరపు ప్రాంతమువాడు. ఈయన రచించినది శుకసప్తతిపద్యకావ్యము. ఇది వ్యభిచారపరమగు గ్రంథమైనను, స్వభావోక్తులు చక్కగ వివరించబడి ఎంతటివారి చిత్తములనైన నాకర్షింపఁగల మాధురీయాత్మర్యములొగల్గిన రచనలతో విలసిల్లెడిది. ఈతనికి జగచ్చక్షువనియు, సర్వేంద్రియ వ్యాసాదుడనియు వాడుకనామములు కలవు.

క(దువ — తంశ్రీ దక్షప్రజాపతి. భర్త కన్యపుడు. ఈమె సంతతివారు నాగరాజుమని భారతమునఁ జెప్పబడినది. (కన్యప మహర్షి భార్యలు చూడుడు).

కథా(తయము — తర్కశాస్త్రమున వాదించునపుడు - ౧. వాదము - నిజము గనుఁ గొనుటకుగాను తర్కించి వాదించుటకు వాదమని పేరు. ౨. వితాడము - స్వపక్షస్థాపనము నకుగాను అన్యవాదములను ఖండించుచు చేయు వాదము. ౩. జల్పము - స్వపక్ష స్థాపనము ప్రధానముగాక కేవల అన్యవాదఖాడనమే ప్రధానముగ నడపువాదము. ఇది సారెసారెకు అడ్డుదగులునది. ఈమూటికి సాముదాయకముగ కథాత్రయమని పేరు.

కనక పురము — దక్షిణ మళయా లములోని తిరువనంతశయనము (తిరువాన్కూరు) న కీపేరు వాడుకయందుండెను.

కనకము మంచిదైతే కాల్పునకు గీటునకు వెఱవదు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కనకవతి (పురము) — యమునా నదిలో పయశ్విని (పై శుని) సంగమించు తావు దీరిని యమునానది దక్షిణతీరమున (కాశామ్ పురమునుండి పడమరగా ౧౬ మైళ్ల దూరము) ఇప్పుడు కాన్కోట లేక కనక్కోట్ అనబడు చున్న గ్రామము. దీనిప్రశాసన అవధానకల్పలత ౧౦౬ యందు గాఢనగును.

కనం(డ్రమ్ (Conundrum) — రిజిల్

కనండ్రమ్ చూడుడు.

కనడాదేశపు ప్రభుత్వము — ఉత్తర అమెరికాఖండమునందలి బ్రిటీషు డొమినియన్ Constitutional Country. ముప్పదియారు లక్షల నలుబదియైన్నిదివేల ఐదువందల చతురపు మైళ్ళు వైశాల్యమనియు, ఎనుబదిఏడు లక్షల ఎనుబది ఎనిమిదివేల ఐదువందలు జనసంఖ్యగఁ జెప్పబడినది. మాంట్రీల్నగరము రాజధాని.

కనడాదేశము (Canada) — ఇది బ్రిటీషు నాన్తుఅమెరికాలోని గొప్పదేశము. దీని మొక్క ఉత్తరభాగము కడు శీతలస్రదేశము. ఆర్కిటిక్కుసముద్రప్రాంతము. దానికి దొల్లింట Hudson Bay Territory అని పేరుండెను. ఇప్పుడు నార్తునెస్టుటెరిటరీయను పేరం బరగుచున్నది. ఇది తూర్పునకు ఏటవాలుగల గొప్ప సమతలస్రదేశము. ఇం దనేక సరస్సులు కలవు. వీటిపై నెనిమిదడుగులదశసరిని మంచు పేరుకొనుచుండును. ఈ ప్రదేశమున ఉత్తరభాగమున ఎస్కిమోజాతివారును, దక్షిణభాగములందు ఇండియన్ జాతులవారును ఆదిమ నివాసులు. వీరికి వేట చేపలాబ్బుటయు వృత్తులు. చర్మములు, బొచ్చు (Fur) వర్తకపు దినుసులు, ఇటీవల గొప్ప బాగాయగనులు దొరకుటచే కొంత మార్పుగల్గినది. ఇది యూకాన్ నదీతీరమున క్లొండ్లెక్ ప్రాంతముల నీ గనులు బయల్పడినవి. ఈప్రాంతము అలాస్కాకుసమీపము. ఇటనుండి ఉత్తరమునకు పోలార్ప్రాంతమని పేరు. అందు ఆరునెలలు రాత్రియు, ఆరునెలలు పగలు నైయుండెడిది. అరోరాబోరియాలిస్ అను ప్రకాశము, కాంతి గల మేఘము లాకాశమున సంచరించునటుల చీకటివేళల కాన్పించు చుండును. ఈప్రాంతములనుండి వాయువ్యదిశగానొకసముద్ర

మార్గము భరతదేశమున కేర్పాటుచేయు ప్రముఖములు జరిగినవిగాని, మంచు పీలీయదాయ నట. (ఉత్తరబ్రిటీషుఅమెరికా నార్తువెస్టుఅరిటన్ చూడుఁడు.)

కనడాదేశమును ఆంగ్లదేశస్థులు Dominion of Canada అనియెదరు. - ఇగు ప్రధానభాగములకు ప్రోవిన్సు లనియెదరు. అవి ౧. అంటారియో, ౨. క్వీబెక్కు, ౩. మానిటోబా, ౪. శాస్కాట్యువాన్, ౫. బ్రిటీషుకొలంబియా, ౬. నోవాస్కోషియా, ౭. న్యూబ్రన్సువిక్కు, ౮. ఆల్బర్టా చూచుబడునది. ఇకను ౧. ప్రెస్సు ఎడ్వర్డుప్రోవిన్సు అనియు, మాపర్ట్లండ్నియు, మెకజీలొండు అనియు, యూకాన్ అనియు, ఉంగావా యనియు, లాబ్రడార్ అనియు, మఱి యాగు పరగణా లిగు చేరినవి కలవు. ఇవి యన్నియు గలసి డొమినియన్ ఆఫ్ కనడా యను పేరున బరగుచున్నవి. ఇది స్వపరిపాలన మందిన బ్రిటీషు సామ్రాజ్యముగోని ప్రత్యేక రాజ్యమై ఒక బ్రిటీషుగవర్నర్ జనరల్ క్రింద నున్నది.

కనడారాజ్యము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున మూడవవంతునిచెప్పబడినది. తూర్పున అట్లాంటిక్ మహాసముద్ర తీరమందన్న హాల్లిఫాక్సుపురమున ఇగిరియల్ లిమిటెడ్ అనబడు త్వరితగమనము గల ఇనుపదారిబాడిని సోమవారముదయముననే ఎక్కిన, నోవాస్కోషియా, న్యూబ్రన్సువిక్కు, క్వీబెక్కు, అంటారియో, మానిటోబా, శాస్కాట్యువాన్, ఆల్బర్టా బ్రిటీషు కొలంబియా ప్రోవిన్సులగుండా నడచి శనివారము ఉదయమునకు పశ్చిమమున పసిఫిక్ మహాసముద్ర తీరమందన్న వేన్కోవరు చేరుదుమనిన దేశవిస్తీర్ణము తెలిసెడిని.

ఉత్తరభాగములందు చలి విక్కుటము. శీత కాలమున వేడి Zero కు దిగువ గిగి

డ్రిగ్రీలుగదురు. జనులు చాలతక్కువగా నివసించుచున్నారు. దక్షిణభాగములందు జన సంఖ్య చుధికమైన వెద్ద వెద్ద పట్టణములు కలవు. తూర్పునుండి పడమరకు గల కనెడియన్ పసిఫిక్కు రైలులై ౩,౦౦౦ మైళ్లు పొడవున్నది. ఇది తూర్పున మాంట్రీయ హాల్లిఫాక్సునుండి పశ్చిమమున వేన్కో వరు వరకు వేయబడినది.

౧. అంటారియో (Ontario) - ఈప్రోవిన్సు నకు నాల్గొసరస్థులు ప్రధానదృశ్యములు. ఈ సీమచుతయు నొక షోటవలె నూడును. దీని షోట్లింగిపేరు అప్పునకెనడా యని యుండెను. భూమిసారవంతమైనది. గోధుములు, జొన్నలు, నార విస్తారము పైరు చేయుబడుచున్నవి. అరణ్య ప్రదేశములు విస్తారముగినుచును. కలప ఎగుమతి చేయబడుచున్నది. శీతకాలమున బండ్లు చక్రములు తీసివేయబడి నెడ్జిలుగా మార్పు పొందును. ప్రజలు బ్రిటీషుదేశమునుండి వలసవచ్చి యిచ్చట కాపురము కూర్చినవారు. వారందఱు షోట్లస్టాంటు క్రైస్తవ మతముగనున్నారు. ఈ ప్రోవిన్సునుపొన్న ఒంటావాపట్టణము కెనడా దేశమునకంతకు ప్రభుత్వస్థానము. ఇగు ౧,౫,౦౦౦ జనులు నివసించుచున్నారుని తెలిసెడిని. అంటారియో సరస్సు పశ్చిమతీరముననున్న టోరొంటోపురము ౧,౮౦,౦౦౦ జనసంఖ్య కలది. చక్కని సాదర్యవంతమైనది. కింగ్సుటన్ ప్రేక్షక పట్టణము.

౨. క్వీబెక్కు (Quebec) - ఈప్రోవిన్సు నకు షోట్లింటి కాలమున లోవరు కెనడాయని పేరుండెనట. భూమిసారవంతమైనది; గోధుములు, జొన్నలు, నార విస్తారముగ పైరు చేయుబడుచున్నవి. అరణ్యప్రదేశములు విస్తారముగ కలవు; కలప ఎగుమతి చేయబడుచున్నది. శీతకాలమున బండ్లు చక్రములు తీసివేయబడి నెడ్జిలుగా

మార్పులు చూచును. ప్రజలు ఫ్రెంచి దేశము నుండి ఇటకు వలసవచ్చినవారు. ఏను క్రీ. నె. ౧౭౭౩ నుండియు నిక చేరుచుండిరి. దేశము ఫ్రెంచివారి వశమగుచుండెను. పిదప ఫ్రెంచివారి సీనును బ్రిటీషువారికి వశపట్టిరి. ఇంక నెంటు లారెన్సు ద్వీపమును మార్చి (౧౭, ౨౦, ౧౦౦) నగరము కలదు. మతియు నెంటులారెన్సు చదీ తీరమున క్వీబెక్కు (౩, ౫, ౦౦౦) పురము కలదు. ఇంతటి గుర్గము చాల బలవంతమని ప్రతీతి.

3. మానిటోబా (Manitoba) - ఈ ప్రోవిన్సు నక్షణ దేశమగుచు నున్నది. ఇంక అడవులు లేవు. దీనికి కొల్లొట Red River Settlement అని పేరుండెను. ఇక న్యూసౌత్ వేస్టు అనియు వాడుక కలదు. దీనిని Rolling Wide Prairies అని నామచున్నారు. ఇంక ప్రధాన పురములకు విన్నిపెర్ అని పేరు.

౪. శాస్కాట్యూవాన్ (Saskatchewan) - ఈ ప్రోవిన్సితయు Rolling Wide Prairies అనబడు చున్నది.

౫. బ్రిటీషు కొలంబియా (British Columbia) - ఈ ప్రోవిన్సు కనడాదేశమున చాల మైనది. కడుసుదువంతము. వినోదకరము. ఫలవంతము నైయున్నది. దీనిని అచటినాను Little Paradise (చిన్నస్వర్గము) అనియెదరు. సావత్సరముపొడవునను గులాబీలు, చేమంతులు, చెంగల్వలు విధివిరామములేకుండ దేశమంతయు బయళ్లయందుసహా అపరిమితముగా పూచుచున్నది. ఫలవృక్షముల తోటలు మితి మారి కలవు. ఒకనగాస్లోవయు, కుట్నీలోవయు, ఫలవృక్షముల మయమైయున్నవి.

ఈమహాసము మధ్యభాగమున సెల్క్వెర్కు పర్వతపర్జియు, పుర్రెలో పర్వతపర్జియు చాల

నెత్తైవి. వీటి శిఖరములు పసిఫిక్కు మహాసము ద్రమునుండివచ్చు వర్ష మేఘముల నడ్డుకొని అధిక వర్షములు గురియజేయును. అడవులందు Douglas Fir అను నొక జాతి వృక్షములు కలవు. అవి చాల గొప్పచెట్లు. వేన్కోవరు పట్టణపరిసరములనున్న Stanley Park ఉద్యానమున గల ఒకచెట్టులోని కాళీస్థలమొక గది యంతకలదు. అందు యాత్రస్థులు నిలువంబడి ఛాయాపటములు దీయించుకొనెదరు. ఆచెట్లు అష్టకొలత ముప్పరియమగులుండెను.

పసిఫిక్కు మహాసముద్రమునగు దరినే వేన్కోవరు ద్వీపముననున్న విక్టోరియాపురము గొప్ప రేవుస్థలమును, ఈబ్రిటీషు కొలంబియాకు ప్రధాననగరము నైయున్నది. ప్రిన్సు రూపర్టు ద్వీపమును, అందలి యాపేగుగల పట్టణము మరి మొక రేవుస్థలము; దీనికిజెందినవియే. వెన్కోవరు ద్వీపము విల్లిండుదేశములో సగముండును. బ్రిటీషు కొలంబియామొదలి పర్వతములలో కొన్ని ౭, ౫౦౦ అడుగుల ఎత్తుకలవి కలవు. వేన్కోవరు ద్వీపము, క్వీబ్ ఛార్లెటీ ద్వీపములు బంగారము, కలప, రాక్షసబొగ్గులకు పేరొందినవి. New Westminster అనునది వేన్కోవర పెద్దపట్టణము.

నోవాస్కోషియా (Nova Scotia) - దీనికి న్యూస్కాట్లాండ్ని యర్థము. ఈ ప్రోవిన్సు ఒక ద్వీపకల్పము. చలిప్రదేశము. ఇనుము, రాక్షసబొగ్గు విస్తారము గనులందు దొరకు చున్నవి. కలపవర్తకము, మత్స్యముల సలాపము విస్తారము. ఇంక హాలిఫాక్సుపురము (౪౦, ౦౦౦) ప్రధానస్థానము. ఇట చక్కని పెద్దనౌకాశ్రయము (హార్బరు) కలదు. ఇది రెయిల్వేకొన. ఇట నుండి ఇంగ్లాండునకు రాకపోకలు విస్తారము జరుగు చుండును. అనేకఒడలల్తైనులు కలవు. కేపు బ్రిటన్ ద్వీపము దీనికిజెందినది.

2. న్యూ బ్రన్స్విక్ (New Brun's Wick)- ఈ ప్రోవిన్సునం దడవులు విస్తారముగాన, కలప వర్తక మధికముగా నూడెనట. కాని ఇప్పుడు ఘడి బే తీరమున, సెంటుజాను నదీముఖద్వారమునఁ గల సెంటుజానుపట్టణమున నోడల నిర్మాణ మధికముగా జరుగుచున్నది. ఇది Fundy Bay యందు గొప్ప కెరటములు డెబ్బది యడుగుల వఱకు లేచుచుండును.

౩. ఆల్బర్టా ప్రోవిన్సు (Alberta)- దక్షిణమున నున్నది. ఇదిదడవులేవు. ఇది Rolling Wide Prairies అనబడుచున్న సీను.

ఇవిగాక Prince Edward Province అనియు, Rupert Land అనియు, Mackenzie Land అనియు, Yukon Land అనియు, Ungava (దీనిని New Briton అనియు నందురు) అనియు ప్రదేశములు కనడాకు జేరినవియే.

కనికరము — ఇది కనుణతోసాబాధము కలది. ద సంఘటింపఁగల పక్షి; దాతృత్వము నుండి కల్గిన వస్త్రము కనికరము హృదయము నాశ్రయించియుండు శిశు. తనకన్న భేదముగల యన్యులగుట్టి కల్గి కరుణసాబ ధమగు మనస్సువందలి శిశు.

కని గుడ్డి విని చెముడు ఉండవు - (కని=చూచి, విని=ఆకర్షించి). ఆధ్రలోకోక్తి.

కనుసర్తి అబ్బయామాత్య కవి — ఆధ్రకవులలో నాధునికుడుగ పరిగణింపబడిన వాడు. ఆ క్వేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు. కొండివ్వన గోత్రుఁడు. తండ్రి పేరు రాయనమాత్రు. తల్లి నరసాంబ. అన్నగారిపేరు యోగానాథము. రచించినవి- ౧. అనిరుద్ధచరిత్రము, ౨. కవి రాజ మనోరంజనము నను ప్రబంధములు. ఇది వసుచరిత్రంబొలి రసవంతమైనది. దీనికి బురూ రవచరిత్ర మనియుం బేరుకలను.

కనుబొమలు— 5వియేల ముఖములగు ఏర్పట్టుబడవలయునని ప్రశ్నించువారు లేకపోలేదు. వీటిఉపయోగము పైకికానరాకున్నను లేకపోలేదు. ఇవి అందమునకని కొందఱు తలాతురుకాని ఉపయోగ మెక్కువగఁగలను. వేడికి లేకి పనిచేయుతరి ముఖమున, అంగముఖ్యముగ చుకుటను చెమటపట్టును. చెమటనీరు లోపలి విషములను పైకివెచ్చునదికాని పరిస్థితి జలముకాదు. కనుబొమ్మలే లేకుండిన నాచెమట నీరు కష్టమోనికి దిగజారెడివి. అందులఁగాకుండ కనుబొమ్మలు చెమటనీటిని ప్రక్షిలకుచుంబును.

కనుము పండుగ — చుకిరిసాగ్రామీణులందుగ చూపండు.

కనెమ్ స్నేటు — ఆఫ్రికా ఖండమున సూడాన్ లేక నిగ్రిటియాదేశముననున్న స్నేటులలో నొకటి. స్వతంత్ర రాజ్యములలోనిదై బాగక్కి, వాండే స్నేటులతోకలసి ఒకసులాన్ డెయిబడియో నున్నది. (ఆఫ్రికా ఖండము సూడాన్ లేక నిగ్రిటియా దేశము, బాగక్కిస్టేన్, కెన్యా, సూడానులు).

కన్నడ (కర్ణాటక) దేశపు సామెతలు (లోలోక్తులు చూపండు)

అవ్వను చూచుటకు తాత బయలుదేరెనట్లు. ఆముదముకొలిచే తవ్వ అన్ని కాలములను జిడె. ఈగను కప్పయింగితే కప్పను పాము మ్రొగును. ఎడకు కొబ్బరికాయ యిస్తే ఏమి చేస్తుంది. వీనుగనుచూచి కుక్కి మొంగినట్లు. కంచెయే పొలమును మ్రొంగితే కాసేవారెవ్వరు? కప్పులు కూస్తే వర్షంపడినట్లు. కస్తూరిమోయు గాడిద వలె. గిన్నెడన్నము ఉడికినదీ లేనిదీ ఒక్క మెతుకు చెప్పితే చాలును. చంకను దుడ్డికర్ర; చేతులతో వందనము. చేపలు నీటిలోమున్నతూ ఉండుటకు స్నానఫలమో? చిన్న తల్లికాయకు

పెద్ద తలపాగా. చిరకాలపు రోగి చిన్న వైద్యునికన్న నయమే. చిలకనుపెంచి పిల్లి కప్ప గించినట్లు. చేతికందినగాని నోటిదాకారాను. గుడిసెలోనై నే మాత్రము దీపాలు వెలుగవా? దున్నపోతుపై వర్షించినట్లు. నున్నపోతు మూడు వీణవాయిదినట్లు. దొంగకూ దొంగనూ పరిచయము లేకపోయినా స్నేహితులే. నల్లప్పుపాలు కూడా తెల్లగానే ఉంటవి. వీరు లేని తావని మెరకను గ్రామం కట్టుకున్నట్లు. నూతిలో నీరుంటే తోడుకోవలెగాని తపతల తానేపైకివచ్చి వా? దేశమెవరేలుసూతునేను? భాష్యం దాపుకుంటేనే గాని చియ్యం రావు. పట్టాలములుండిపే నైన్యాధిపతి, భార్యకు బానిస యొక్కట్లు. ప్రీతిలేని భర్త పెరుగొంహోపున్నా ఇట్లోపున్నా ఒక్కటే. ప్రీతిలేని భర్త పెరుగులో రాష్ట్రం వచ్చాయన్నాడట. పులిచారులు జూచి నక్క నాతలుపట్టుకొన్నట్లు. బుగారపు కత్తిమని నీకి కోసు కుంటారా? పుట్టపై బాది తే పాము చచ్చునా? బుగారపుపనివానికి చెల్లెలుబుగారమైనా పరామి నాటిబుగారమైనా ఒకటే. బిడ్డ పరామివారిదని సూతిగోతు చూడ ది పినట్లు. బియ్యం చల్లితే కాకులు కావలసివచ్చి సిద్ధమే బొక్కికుండను పగుల గొట్ట పోకమ్రాను కావలయునా? ముక్కు నత్తు ముక్కుకంటే బరువైతే ఏలాగ. ముగ్గురికి తెలిసిన రహస్యం మూడులోకాలా ప్రాకిందే. రాజుగారెక్కే గుడ్డుమే. కాలుగొక్కితే నొప్పి చేయదూ? రోటిలోకొద్దుంటే రోకలిపోటుకు పిడ్డపడిఉండవలసిందే. వస్త్రమునకు కొత్తదనమే యావనం (బాల్యమేలేదని భావము). శత్రువు చేత ఔరం చేయించుకున్నట్లు. సాగదీసినదే చిరుగునది; పొడవైనదే విరుగునది. సీసపు శాణంతో గాలిన్నీ తొలుప గలమా?

కన్నడ(బ్రాహ్మణులు) (కర్ణాటక(బ్రాహ్మణులు) — పంచద్రావిడశాఖలలో నొక శాఖ. (బ్రాహ్మణులు చూడుడు.) వీరు కర్ణాటకదేశనివాసులు. (కర్ణాటకదేశము చూడుడు.) వేత్తేవులు కాలముల చీలిన కర్ణాటకశాఖలు పదమూడు నేటికి గాననగుచున్నవి. వీరు శాఖా హరులుగ నున్నారు. అవైత్తులగు స్థావులుగ కొందఱును, దైవైత్తులగు వైష్ణవులుగ కొందఱు నున్నారు. వైష్ణవులు ఆనందతీర్థస్వామి శిష్యులు గాని, రామానుజీయవైష్ణవులుకాదు. ఆంధ్రదేశమున కేతెంచి యట కాపురముగుడిన ఈవైష్ణవులు మధ్యులనిపించుకొన్నారు. కన్నడదేశమున గల రామానుజీయవైష్ణవులద్రవిడదేశములేగాని, ఇవటివారిలో గానరారు.

౧. కన్నడబ్రాహ్మణశాఖ, ౨. అరవతోక్తులు, 3. ఉరుచిబ్రాహ్మణశాఖ, ౪. కుమ్మేశాఖ, 5. సగిరబ్రాహ్మణశాఖ, 6. బొబ్బరబ్రాహ్మణ శాఖ. ఈ యాదుశాఖలవారూ గూర్చి కన్నడ స్థావరముటకన్న సేమియుం దెలియరాకున్నది.

౭. వీరు కన్నడస్థావరపులు. వీరు అరుదుగ గాననగుచున్నారు. వీరిగూర్చి ఏమియుం దెలియరాకున్నది.

౮. సాబూరిబ్రాహ్మణులు- వీరికి సంబూర్తి లనియు నాడుకగలను. వీరు కన్నడదేశపు సరి బూరీలనియు, మళయాళదేశపు సాబూరీలనియు నిరు తెగలుగ నున్నారు. మళయాళదేశమున పెక్కండ్రు గాననగుచురు.

౯. అమలవాసీలు- వీరు స్థావరశాఖ. దేవ స్థానములందు అర్చకులుగఁ గాననగుచుందురు. వీరు కన్నడదేశమునందేగాక మళయాళసీమలందు నను గుడిపూజారులుగ వ్యాపించియుండుట గాన నయ్యెడిది.

౧౦. పొట్టిబ్రాహ్మణులు - ఈశాఖయు దేవా
లయములం దర్చకులుగ గాననగుచున్న స్తార్త
శాఖ. వీరిగూర్చి సరిగా తెలియదు.

౧౧. ముత్తమబ్రాహ్మణులు - వీరు కన్నడ
స్తార్తశాఖ. మళయాళమున గూడ గాననగు
చున్నారు.

౧౨. పట్టిబ్రాహ్మణులు - వీరు పూర్వీకల
కన్న శ్రేష్ఠులుగా శాఖవార మగుదురు. అగునగు
మళయాళమునగూడ గాననగుచున్నారు.

౧౩. వైష్ణవులు - వీరు ద్వైతము. ఆనందార్థ
శిష్యులు. వీరి మతగురువు యీశు ప్రధానమగ
మును ఉడిపి (రజితపురి) యగు కలవు. ఆంధ్ర
దేశమున కాపురములు కుదిరిన ఈ వైష్ణవులు
మధ్యలనిపించుకొనుచున్నారు. వీరిలో చాక్రవ్య
లదలుచు రావు, రామయ్య, శాడ యను బీరుడ
నామములను, వైదికవృత్తిచే జీవించునాగు
ఆచారిగారు అను బీరుడనామమును వేరువరుగా
బిదప నుచుకొనినారు.

కన్నతల్లికైనా కనుమరుగు —
ఆంధ్రలోకోక్తి.

కన్న(బో)గొట్టిన దేవుడు మతిని
(బుద్ధి లేక జ్ఞాపకతక్తి) ఇచ్చినట్లు --
ఆంధ్రలోకోక్తి.

కన్నపోయేటంత కాటుకవెడు
దురా? — ఇది ఆభరణము లపాయకరము
లగునట్లు చేయుదురా అనుసామెతవారిది. ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

కన్నఎటిగింప కున్న ను కడుపు
ఎటిగించెడిని — అనగా పోల్కి ఎటుగక
పోయిన తననుకనిన తల్లిని ఎటుగనగును. ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

కన్నఎట్టన్నయెనా మిన్నఎట్టిన
యెనా నీరె — అనగా కన్న ఎట్టినవలన

కంటినీరు వచ్చును. మిన్ను = ఆకాశము ఎట్టినయై
గానవచ్చిన వర్షించును. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కన్నకోమలిచెట్టు — దీనికంప వెను
రుచిగల్గి అగటగానుండి త్రిదోషములను
హరించును. వీర్యవృద్ధిజేయును. తాపము,
విదాహము, పైత్యము, స్మగ్దోషములు నశించు
ననియు, దీనిమాకుపసరు కాలినమాట శమింపఁ
జేయుననియు శిష్టబడినది. దీనిముఠ నొడిచి
పూర్ణముగఁ జేసియు వాడుటకలగు.

కన్ఫరమ్ లేక కన్ఫర్మేషన్ —
(వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). Confirm
or Confirmation. ఖాదుపడుట, స్థిరపడుట
యని యుండు. కొనుగోలు వ్యాపారములుగు
ఒకరు ఇచ్చిన Offer గు రెండవవార గీసిరిగాదుట
కన్ఫర్మేషను అనఁబడును.

కన్ఫెసర్ (Confessor) మాఝెర్

కన్ఫెసర్ మాఝెర్.

కన్వర్టు — వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషా
పదము. Convert - అను మార్పుట యని
యర్థము. “On Demand” నోట్లు మొదలగు
తక్షణము హాజరుగా మార్పదగిన కాగితపు
సొమ్మును Convertible Paper Currency
అనియెదరు. ఇటువంటి ఎప్పుడఁ బడితే అప్పుడు
నగదుగా మార్పదగిన Securities కన్వర్టిబుల్
సెక్యూరిటీస్ అనఁబడును.

కన్వెన్షన్ (Convention) - రాజకీయ
కక్షలు కలసి అందఱికిఁ గావలసిన ఏర్పాటులుగా
గావించుకొనగూడిన ప్రత్యేకసభ. అమెరికా
సాయుక్తరాష్ట్రములలో నన్ని కక్షలవారునుగలసి
అగ్రాసనాధిపతి నెన్నుకొనగూడిన సభకు ఈపేరు
వాడుదురు. అట్లే భరతదేశమునను భేదాభి
ప్రాయులగు కక్షలవారు కలసిసాముదాయక సభ్య
తకై చేయుసభకు నిదే పేరు.

కన్యము కూచముగా నిరూపించినది. (ఆయుర్వేదమానముఁ జూడుఁడు).

కన్సిడరేషన్ (Consideration) ప్రతి ఫలము - వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషా పదము - ఇది సగమురూపముగఁ గాని, సగముల రూపముగఁ గాని, ఉపకార రూపముగఁ గాని, పరిచర్య రూపముగఁ గాని ఉండివచ్చును. ఇది ధన రూపముగ నుండుటచే దానిని **Consideration Money** అనెదగు. క్రయములు వేత్తవేయఁగఁగాని, రేప మూడు వరుసలుగఁగాని జరుగుటచే స్త్రీపు మొదలగు ఖర్చులు వైగాతిగి నో నట్టివి యీ పేరున బరగఁజాలవు.

కన్సెషన్స్ (Concessions) - వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. రైల్వేలు వేసికొనుటకు, గనులను త్రవ్వించుకొనుటకు మొదలగు పనులకును, వేయకార్యములకును, భూమిని గ్రాములు గా నిచ్చుట మొదలగు సగుపాయములను ప్రభుత్వమువారి నర్హుట కీపేరువచ్చెడిది.

కన్సెన్మెంటు నోటు - (Consignment note) వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషా పదము. రైల్వే మొదలగు సంస్థలద్వారా సరకుపంపించుటచే వాటివివరములను తెలుపుచు గొంపోవగోరి పంపించునాతఁడు ఆసంస్థకు వ్రాసిన యిచ్చపత్రము.

కన్యకాపరమేశ్వరి - ఈదేవి (లేక శక్తి) ఇంద్రాణియగు శనీదేవియొక్క అవతారమని చెప్పబడినది. ఇప్పటి పశ్చిమగోదావరిమండలములోని సరసాపురపుకాల్యదరినున్న పెన్గొండయను పేరుగల సగరమగు ఉద్వాహకులగోత్రోద్భవుడగు కుసుమశ్రేష్ఠియను పేరుగల యార్యవైశ్యప్రముఖునకు సహధర్మచారిణియగు కుసుమాంబయందు పుత్రకామేష్టి యొనర్చిన ఫలితముగ వరపుత్రికయై జన్మించెను. తలిదండ్రు లీమె

కిడిన పేరు వాసవాంబ. ఈమెసోదరుని పేరు విమాపాక్షశ్రేష్ఠి. కన్యకాపురాణంబునం దీ దేవి జన్మవై శాఖ శుద్ధదశమి శుక్రవారమనియు, వారు కవలవారనియు చెప్పబడినది.

తలిదండ్రులు కడు ధనికులును, తండ్రి కుల పెద్దయగు ప్రముఖుఁడు నౌటయు, నానికి లేక లేక గల్గిన సంతానమగుటయు నా బాలబాలు రతిగారాబముతో పెంపం బెరుగుచుండిరి. ఆబాలికకు యుక్తవయస్సురాగా వైశ్యకులాచారము మేరకు శ్రేష్ఠిగాను మేనల్లునకిచ్చి పరిణయమొనర్ప సమకట్టియుండి రట. కాని యట్లు జరుగలేదు.

అక్కాలమున పెన్గొండ (సగరము) వేగి దేశములోనిదిగ నుండి, విష్ణువర్ధనుం డను భూషణిచే పాలింపబడుచుండెనట. ఆ మహారాజు మార్గవశమున పెన్గొండ కేతెంచి సగరేశ్వరుని దేవస్థానపుమంటపమున సుఖాసీనుఁడై యుండ వైశ్య లాయనను బహూకరించుటయు, వైశ్య భూమిను లాయనకు మంగళహారతు లిడుటయు జరగెనట. అత్తరిం దల్లియగు కుసుమాంబతో సుతయగు వాసవకన్యకయు గూడ నట కేగి యుండి, భూపాలుం డాబాలం గాంచి సౌందర్యా తిశయింబున కచ్చెరువొది యనురాగవశంబున నా మందరాలిడిదనకుఁ బరిణయంబు సేయుమని తన మంత్రులద్వారా గాయబారమంప నాకుసుమ శ్రేష్ఠి పగునొందివైశ్యపురంబులనుండియు వైశ్య ప్రముఖులను రాబనిచి వారి కెఱింగింప వారీయ రా దనిరట. దానిని విని భూపాలుం డుగ్రుండై వైశ్యుల రాయబారులం జెర నుంచెనట. ఎట్ల కేల కెట్టట్లే వారిం జెరనుండి విడిపించుకొని వైశ్యులు దూరలోచనమొనర్చి వాసవకన్యతో సహా యగ్నిగుండంబునం బడెదముగాని, కులాచారమును మీరఁజాలమని తీర్మానించుకొనిరట.

ఆసభనుండి ఎన్నదిగోత్రములవారు పాగ్గిశ కును, రెండువందల గోత్రములవారు దక్షిణము

నకును, నూటయెప్పుడియారు గోత్రములవారు పశ్చిమమునకును, నూటముప్పదినాల్గు గోత్రములవారు త్తరదిశకును, పుండ్రుడు గోత్రములవారు పలుతెలుగులకును చాపునకు చెరిగింపక పరిపోయిననియు, వారిదత్తారువందలపంద్రుడు గోత్రములవారనియు, తక్కిన నూటరెండుగోత్రములవారు అగ్నిగుండమున బడ నిలచిననియు, కన్యకాపురాణమునకు చెప్పబడినది.

వారముల అగ్నిగుండమున బడుతో వాసవంబు నూరేగించి అగ్నిగుండముకిడుకు చెచ్చినతరి నాయాయుల కామి శక్తిస్వరూపిణిగఁ గన్పించి తాను శచీదేవి ననియు, విష్ణువృందనుహారాజు సంతము నొంది ప నవతరించితినియు, తా నగ్నిగుండమున బడిన వాని వినినతోడనే యా భూపతి శిరము వేయి వ్రక్కలగుననియు వచించి, తనను బూజించుచును పట్టినారి నుద్ధరించి యభివృద్ధికిచెచ్చి రక్షింపమననియు, బాలురకు సభియగుబాసఁగి యగ్ని బ్రవేశించి శశిరంబు వీడె. ఆనూటరెండుగోత్రములపెద్దలును తోడనే యగ్ని బడి యామెతో భాతికనీరంబుల వీడి స్వర్గమున కేగిరని చెప్పబడినది. వారి సంతోష వారే ఇప్పు డార్యవైశ్యులను బడుచున్న కోనాటులుగ నున్నారు.

ఇంకఁ గన్యకాపురాణమున వివరింపబడిన ఇందలి పూర్వోత్తరగాథల నిట వివరించుట సమంజసము. ఇది కన్యకాపురాణమున వివరింపబడిన మూడు ముఖ్యగాథలు- వైశ్యులు భూమికి జేర్పబడక పూర్వము కైలాస నాసులై యుడువారట అతని నొకసారి బ్రహ్మలోకమున కేగి బ్రహ్మ సభయందునుతరి పరమేష్ఠి నిండుకొల్విన నుండి బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్యులం దెక్కుడుగోత్రంబు లెవ్వరియం నున్నవని ప్రశ్నింప, వైశ్యులు తమయం దేడునూరులపడు

నాల్గుగోత్రములును, అన్నిగణములును గల వనినట. తోడనే నానూరు వాగునూరుల పెద్దలును గోత్రములవారు రక్షింపమనని తక్కిన వర్ణములూ పలికినవి గిరనట. సభియగు నున్న మార్వాహనునూరి కోరించి, “వైశ్యాధమలారా! గర్వంపకుండు. మీగర్వ ముడిగి మీను కొంతకాలము నేదవీహీయుల కర్మభ్రష్టు లగుచున్నావ!” యని శపించెనట. “హసించని నూటరెండుగోత్రములవారచ్చటఁ బ్రాధేయపడ నేడ, కనికరించి, “నగవగులను మూలక కన్యకఁ గూర్చి నాగ నూడి వేళై శాశానుభవవిముక్తి గాంచి మన వృద్ధిపొందు” రనియెంచి చెప్పబడినది.

మరియొక్కొక భూమికాతుండను యక్షుని పట్టి నుశీల నుచునా మతగు మామోక్క పుత్రులుండి, పుత్రికలు లేక నివ్రాణి బూజించుచుండ నామ వసాబియ గర్భంబు నిలచి శచియగుండు నొకపుత్రికఁ బడసెనట. ఆబాలికను చిత్రామండను గి ధర్మసూదనుండు మోహింప నాగాల యయ్య కొనకున్న నాతడు భూమి నును జన్మింపు మని శాపబిచ్చెనట. ఆశాలయు “నీవును నావలెనే భూమియ ను జన్మించి యటగూడ విఫలమనోరథుడవై అకాల మృతికి బాల్పించువు గాన!” యని ప్రతిశాపబిచ్చె నని చెప్పబడినది.

ఇంకొకతని బ్రహ్మదేవు డొకయజ్ఞ మొనర్ప సనుకట్టి యజ్ఞభంగంబు సేయనున్న శతజహ్వూడను రక్కసునితో యుద్ధమున కేగునుని నలుమొదలనికానతీయ నాతడు వెలుగొని, పగిడాయెనట. అందునకు గినిసిక మగమేష్ఠి భూమియందు జనింపుమని శపించి శచీదేవి తనయూడగు జయంతు నేగునునియెనట. అందునకా ఇంద్రాణి తన తనయుఁడు బాలుండుగాన యుద్ధమున కేగఁ జాలఁడనిన విధాతయల్లి, నీవును భూలోకింబునం బుట్టుచుని యామెను శపించెనట. అదివలకే

యావత్ కన్యకాపరమేశ్వరి వానిని మోక్షము చేసి, ఇతనిని దాశావము గల్గుటని ఖర్చుచే దీనతాప భాగము దయచేసి 'పురానరా వెలువవలగు ఇంద్రాణి భూలోకమున బుట్టియు కన్యకగనె యాశీరవాదమును వీడి నీకడకు వచ్చి' నని యభయము బిచ్చెనది.

ఇది ప్రస్తుతాంశమున నానలసూర్యుడు కుమమశ్రేష్ఠిగను, శివదేవుడు నానవకన్యకగను, సోమకాంతుని నూటొక్క మంది పుత్రులు నూటొక్క గోత్రముల మూలపురుషులుగను, చిత్రకూటము విష్ణువర్ధను సహాగజుగను జనించిన కన్యకాపురాణమును చెప్పుబడినది.

ఇది నీకడకు నిల్చినదని వాసవి కన్యకాపరమేశ్వరి యవతార కాలమునకు ములువము రాక. కన్యకా పురాణమున కలియుగము రాజువేల సంవత్సరములకు సువత్సరములు గలదివలన నని ప్రాయశ్చిది యున్నది. ఇట్టి యగునేని క్రీ. పూ. ౩౦౦ సంవత్సర ప్రాతముగానోపు. అక్కలమున వేగిదేశమేలేను. రాజునహేంద్ర వరము నిర్మింపబడనూ లేను. విష్ణువర్ధనుడు పేరుగల చాళుక్యవృత్తి చాలమును లేను. ఇది సరికొప్పును కావరాదు.

చాళుక్య భూపతులు నాతాపి (ఇప్పటి బాదామి) పురము రాజధానిగ మహారాష్ట్ర దేశమునుండి. ఆరాజ కుటుంబమున నుత్పత్తిగల, అశ్వమేధయగ మొనర్చుచుండు జెప్పబడిన మొదటి పులికేళి మహారాజు (సుప్రసిద్ధుడగు జయసింహుని మరుమండు) పౌత్రులగు రెండవ పులికేళియు నాతని కనిష్ఠ సోదరుడగు కుబ్జవిష్ణువర్ధనుడును, తమ పూర్వ రాజ్యము బాదామిని పశ్చిమచాళుక్యులు, తూర్పుచాళుక్యులసంబరగుమ రొంగుజీరిరి. అందెట్లో కుబ్జ విష్ణువర్ధనుని సైన్యాధిపతుల మూలమున (అది

వఱకు స్వదేశ భూపతుల వశమగుచుండేన) వేగి దేశమాయన వశమయెసనియు, ఇది క్రీస్తు నెరుక విదవ శతాబ్దాంతమో లేక ఆరవ శతాబ్ద ప్రారంభ కాలమో అని సరిశీలనమున నిశ్చయకే నిర్ధారణయై యున్నది. వీరు పూర్వ చాళుక్య నృపతుల వశము వాగు.

ఈకుబ్జవిష్ణువర్ధనుడు వేగిదేశమునకు కాపురముండినటుల గాని, ఆయనకు బిదప రాజ్యమునకు వచ్చిన రాజు రాజునరేంద్రుడు లేక రాజమహేంద్రుడు పేరు గల కుమారుడున్నట్లు గాని యొక్కడను తెలియబడుట లేను. ఉండు లేమో అని ఊహించినను, కాలమునుకూలించుటలేను. కాని మునుపకు జరుట సమంజసము. చక్రవర్తియైన బిదప నెఱుంగబడిన తర్వాతి నృపాలుడు చాళుక్య భీమనృపతి. ఈతడు ఇప్పటి చామర్లకోట రైల్వేస్టేషను కుంటనున్న భీమవరము తనరాజధానిగ నిర్మించి తన కుటుంబ నివాసమునకు శ్యామలా దేవము నిర్మించిన వాడు. ఆతావే ఇప్పుడు చామర్ల కోటయై యున్నది. (చాళుక్య భీమవరము చూడండి). ఆయనకు బిదప విజయాచిత్త్యుడు శూన్య సహాచరియు దరుక తన రాజ్యమును వ్యాపించుకేమి దొడగెను. ఈతనికి బిదప శిశుని సుతుడగు అమ్మరాజు విష్ణువర్ధనుడును భూపతి రాజ్యమునకువచ్చి రాజమహేంద్రవరము తన రాజధానిగ నిర్మించెనని తేలినది. ఆయనకు బిదప నాయన జ్యేష్ఠ సుతుడు బేతరాజు విజయాచిత్త్యుడును, బిదప దాయాదియగు తాళరాజును, బిదప విక్రమాచిత్త్యుడును, భీమరాజు (బేతరాజు తమ్ముడు) ను, బిదప యుద్ధమల్లుడు (తాళరాజు కుమారుడు) ను రాజ్యమేలిరి. ఈ యుద్ధమల్లుడు క్రీ. నె. ౯౨౭ - ౯౩౪ రాజ్యమేలినవాడు.

కన్యాకుబ్జ దేశము - కుకనాథుడును
 యువకెను - నూనవ్వును ప్రకటించు నాము
 శాముచే కుబ్జలుకాగా నాతడు బ్రహ్మశత్రువును
 యువ నాశ్రయించి యాశనికిచ్చి వానిబలియను
 మొకరైసనియు, నాతడు తమకొన్న యా
 తపోమహిమచే వా కుబ్జత్వమునాటి నానాగూడి
 సంతాపమును గనెననియు, వాచే నివసింపబడి
 దేశము కన్యాకుబ్జదేశమనగా బరగనాగననియు
 చెప్పబడినది. రాజధానిగనుండిన పోల్లెటి
 కన్యాకుబ్జపురము నిప్పుడు కమోజగఁ బోల్చి

యున్నారు ఎట్లైన నిది కనూజపురము ప్రాంతదేశముని చెప్పవలయును. ఈపురమునకు మహాదయమరుపేరు ప్రసిద్ధిగలదు. విశ్వవిత్తముహస్తాశ్రితయగు గాధిరాజు పాలనమున గాధిపురమనియు నాడుకగల్గెను. ఒకప్పుడు కుశస్థలియనియు నాడుకయుండెను. కాళీనది పశ్చిమతీరము. ఈనది ఇటకారుమిల్లి దూరమున గంగానది జేరుకొనును. రామానుజము బాలకాండమున నిది గాధిరాజునకు రాజధానియనియు, విశ్వవిత్తమని జన్మస్థానమనియు చెప్పబడినది. పద్మపురాణమున శ్రీమీ 39 అధ్యాయ ఉత్తరశ్లోక 3 అధ్యాయమున ఇదట ప్రసిద్ధనామము దేవస్థానముండినది చెప్పబడినది.

పాతిభాస్కరమను గ్రంథమున శ్లో 9 నిస్థలమారిభ్యా ద్భ్యాస్తాశ్రమ మాచుత కోసలం దక్షే నాదేవ కన్యాకుబ్జ ప్రగక్షతే అని చెప్పబడినది. దక్షిణమున శ్లోగి బేరపురము (ఇప్పుటి రామప్పగోలహంబానకుపశ్చిమోత్తరదిగ) ఉత్తరమున హల్భావ్రైసము, (ఇప్పుటి కాలాపేరాయలెల్లెజిల్లా U. P.) ఇది కోసలకు దక్షిణదేశమని చెప్పబడినది.

హ్యూనత్సాంగ, కన్యాకుబ్జదేశము దక్షిణమున ప్రయాగ, ఏకానాల చుడి ఉత్తరమున గోగ్రానదీ తీరమున కలురాబాగు తాండోల వలకునని సూచించెను. దీనిచే కన్నియూమ్ నదితీలకును వివరించి యున్నాడు. పుణ్యరాజు వైరిమగు బను ప్రాంతపాలించిన దీకన్యాకుబ్జదేశమే. మఱియు కుశుని ఘతులలో నొకడగు కుశనాభుడు కుశావతి యనుపేరున (తనపేరుగ) రాజధానిగ పురమును నిర్మించు కొనెననియు, అది పిదప కన్యాకుబ్జ మనబడి నేటికి కనుమ్ ఆయెననియు తెలియు చున్నది.

కన్యాకుబ్జ పురమున నైఋతి దిశగా నిప్పటి లాలామిశ్రీ బోలా యనబడు తావున మూడు

గొప్ప బౌద్ధ విహారము లుండెడివనియు, అది దొకదానియందు ఇప్పుడు సింహళమున కేండి యందలి దేవస్థానమున భద్రపర్వబడిన బుద్ధభగవానుని నోటిపక్కకటి కొంతకాలముంచి భద్రపర్వబడిన దనియు చెప్పబడినది. మఱియు నిచటి పురాతన హిందూరాజులనాటి కోటయు, అందుండిన రాగమహల్ భవనమును, (నైఋతి మూలము) అజపాలుడను నృపతి కట్టెననియు, అతడు క్రీ. వె. 10-20 సంవత్సరమున నిహతుడయ్యెననియు తేలుచున్నది. కోట యానవాల్లు త్రికోణాకారముగ నున్నది నేటికినిచిహ్నములు కలవు. ఈకోట యందలి మహలు నుండియె సాయుక్తా దేవిని పుణ్యరాజు కొనిపోయెనని అచట వారి నెదరు. కొన్ని పర్యాయములు కనూజనేలిన కొండలు భూపతు లితర పురములకు రాజధానిని మార్చి కనూజను వదలుచుండిరి.

పాహియాన్ క్రీ. వె. 6వ శతాబ్ద ప్రారంభమునకు, హ్యూనత్సాంగు క్రీ. వె. ౬3౬ సంవత్సరమునకు కన్యాకుబ్జ పురము దర్శించినట్లు నాసి యన్నారు. మఱియు హ్యూనత్సాంగు దర్శించినట్లు (అనగా క్రీ. వె. ౬3౬) రౌడవ శిలాదిత్యుడు హర్ష వర్ధనుడు పరిపాలించుచుండెనని నాసియున్నాడు. మాన్సుముల్లరు పండితుడు హర్ష వర్ధనుని చాలకాలము క్రీ. వె. ౬౦౦ మొదలు ౬50 వఱకుని లెక్కించెనుగాన, నీకాలము మహమ్మదు జగ్గరుని సమకాలము. హిజరాశకము అనగా మక్కానూడి మదీనాకు మహమ్మదు వెడలుట క్రీ. వె. ౬౨౨ అని లెక్కింపబడి యున్నది. కాన వీరిరువురు సమకాలికులే యగుదురు. హర్ష వర్ధనుని కాలముననే అతని యాస్థానమున కాదంబరిని, హర్ష చరితమును రచించిన బాణభట్టును, నాగానందమును రచించినట్లు తేలిన ధావకుడును, ఆస్థాన

విద్వాంసులుగ నుండెడివారు. మతీయు ను తకు పూర్వము మాఖివంశ నృపతు లీదేశమును పాలించు చూడిరనియు, హస్తవర్ధనుడు నాంజయించి రాజధానిని స్థానేస్వరము నుడి కనూజకు మార్చెననియు పరిశోధనగా వలస తేలుచున్నది.

యశోవర్మ నృపతి పాలనకాలమున భవభూతియను పండితుఁడట నాస్థానమున నుండెననియు, లలితాదిత్యుఁడను కాశ్మీర రాజకన్యాకుబ్జము జయించి తిరిగి కాశ్మీరమునకు మరలు తని యాతనితో నాంజయించుచు కాశ్మీరము కేగినట్లు రాజతరంగిణి మును చెప్పబడినది.

కనూజ భూపతి జయచంద్రుఁడు ప్యూర్వరాజునకు వైది. ఈతని కాలమున నుండి ప్రభుర మని పేరుండెననియు, ఈతని యాస్థాన పండితుఁడు శ్రీహర్షుఁడు వైషణ్యమును విచారెననియు, తెలిసెడిది. జయచంద్రుని పూర్వము గూర్చిన విషయములు తాత్పర్యశాస్త్రములు కలవని Journal of Asiatic Society of Bengal 1841, P. 98 ను చూడవచ్చును. జయచంద్రుఁడు 1 కీ. పే. ౧౧౯౩ సంవత్సరమున మహబుద్దీన్తో కలహమున మడసెను. ఇతఁడు రాజధానిపేరు నుజ్జయినాదుగ మార్చబడె ననియు నున్నది. ఇది కనోజపురమో లేక వేదాంక రాజధానియో పరిశీలింప వలయును. శాస్త్రాలకాలమున కనూజపురమే రాజధానిగ నుండెను. పండితులు శతాబ్దమున నిది పాంచాల దక్షిణభాగమునకు రాజధానిగ రాజశేఖరుని కర్పూరమంజరి త్రవ్వకమున చెప్పబడినది.

కన్యాకుబ్జ (కాన్కుబ్జ లేక ఖాన్కుబ్జ) (బ్రాహ్మణులు — పంచగవ్యశాఖలలో నొక శాఖవారు. (బ్రాహ్మణులు చూడుడు). కన్యాకుబ్జదేశపు బ్రాహ్మణులు

కన్యాకుబ్జు లనబడిరి. (కన్యాకుబ్జదేశము చూడుడు). కన్యాకుబ్జదేశపుబ్రాహ్మణులు శుక్రియ వీరులవలెనే రణవిశారకులని పొల్లిగిరికాలమున చెప్పబడినది. హతిభాస్కరమను గ్రామమున జ్ఞో కన్యపశ్చి, భరద్వాజః, శాండిల, సాంకృతిస్తథా । కాత్యాయ, నోపమాన్యూజ, కాశ్యపశ్చి, ధనుజయః । కవిస్తా, గౌతమ, గర్గ, భరద్వాజస్తధై వచ । కాశిక, వశిష్ఠ, వత్సః పారాశరస్తథా । ఇత్యేతే కాన్యాకుబ్జానా, నోప్రత్యాయశ్చయోదనః । అని చెప్పబడియున్నది కన్యాకుబ్జులు- ౧. కన్యప, ౨. భరద్వాజ, ౩. శాండిల, ౪. సాంకృతి, ౫. కాత్యాయన, ౬. నోపమయ్య, ౭. కాశ్యప, ౮. ధనుజయ, ౯. కవి, ౧౦. గౌతమ, ౧౧. గర్గ, ౧౨. భరద్వాజ, ౧౩. కాశిక, ౧౪. వశిష్ఠ, ౧౫. వత్స, ౧౬. పారాశర యనబడు పంచనాగుగోత్రముల నారని తెలిసెడిది.

కన్యాకుబ్జులు రణవిశారకులని పేరందియుండిరిట. ఇక్కలమున వర్తకవైపుణి గలవారని పేరందియున్నారు. లిక్సీనరాజ్యము, మార్వాడ్, మేవాడ్ మొదలగు రాజపుత్రస్థానపురములలో నున్న కన్యాకుబ్జులు జనస్మార్త శాఖవారనియు, పల్లీవలశాఖవారనియు నిరుద్ధిలుగ నున్నారు. వీరు శాకాహారులని తెలియుచున్నది. వీరు ధనపాతులును, వర్తకులు నట. వీరినుండి విడిగాఁ గును పాదపచక్లీవలులను వేదాంకశాఖవారు అశ్వములపై సవారిచేయు శాత్రువు శరంగిరట. నాగు శుభకార్యములకు నెరికిని గుట్టపుకల్పములం బూజి తురు. వీరిక్కలమున వర్తకులై యున్నారు.

ఇటీవల కొందఱు కన్యాకుబ్జు లనాదేశమునకు వలసపోయి, యచట మంగోలుజాతివానితో సంబంధబాధవ్యము లొనర్ప సోపానించినదియు

తెలిసెడిని. కొందఱు కన్యాకుబ్జులు చంబల్
శ్రద్ధాపాపలమధ్య మధ్యస్థదేశములందు గాన
గుచున్నారు. ఏరు రాజకీయములందు పేర్వడ
సిసవారు. వైదికాచారపరమగులు.

అయోధ్యాప్రాంతవాసులగు కన్యాకుబ్జులు
సరయూపాదీ, లేక సరయూ పాదీణబ్రాహ్మణు లనగా
బహుమన్నారు. మతీయు ఏరినారే కొందఱు
సనాత్యబ్రాహ్మణు లనబడుచున్నారు. వీ కొక
తెగనుండియే వచ్చెను పరస్పరసంబంధబాంధ
వ్యము కలగొన్నవారు. పూర్వపాపసనాత్యు
లయ్య వగాఁ గలరు. వీరును వర్తకులే. బంగా
ళమున నున్నవారు కన్యాకుబ్జశాఖవారిమే నని
చెప్పుకొనుదురు. కన్యాకుబ్జులందు శాక్తీయులు,
శైవులు, వైష్ణవులు అగుటకు మూడు మతముల
వారు గానగుచును.

కన్యాకుబ్జులగు పదమూడు అంతశ్శాఖల
వారు గలరు.

౧. మిశ్రబ్రాహ్మణశాఖ- మిశ్రమను శ్రేష్ఠ
వాచకిమట. ఇది వీరి చిరుదనామము. ఋగ్వే
దలును, శుక్లయజుర్వేదమును పఠింపగలరు.
శతను సూత్రము వీరికిఁ బ్రధానగ్రంథము;
కన్వశాఖ.

౨. శుక్లబ్రాహ్మణశాఖ- శుక్లయజుర్వేదము;
మాధ్యందినశాఖ. శతనుసూత్రము ప్రమాణ
గ్రంథము.

౩. తివా బ్రాహ్మణశాఖ- సామవేదులు;
కౌతుకు శాఖ. ప్రమాణగ్రంథము గోభిల
సూత్రము.

౪. దుబే (దువే)- శుక్లయజుర్వేదము సామ
వేదులునుగూడ నైయుంట ద్వివేగు లనబడు
చున్నారు. గువేశబ్దము ద్వివేదసంబంధమేనట.
మాధ్యందినశాఖ. వీరి ప్రమాణగ్రంథము గోభిల
సూత్రము.

౫. పాఠకబ్రాహ్మణ శాఖ- యజుర్వేదము;
సేద్యము వీరి కాదివృత్తియట. ఉపాధ్యాయ
వృత్తివలన శారవనామముగ పాఠక యని పే
రందినవారని చెప్పుచును. (వేదవిద్య.)

౬. ఉపాధ్యాయబ్రాహ్మణశాఖ- యజుర్వే
దము. సేద్యము వీరి కాదివృత్తియట. ఉపా
ధ్యాయవృత్తివలన శారవనామముగ ఉపాధ్యాయ
అని పేరందినవారని చెప్పుకొనుదురు. బడిపంతు
ల్యుగ ను డిగట.

౭. చౌబే (చౌవే) వీరు ఋగ్వజుస్సా
మాధర్వణవేదములు నాల్గింటికిఁ జెందియుంట
చతుర్వేదముని పేరందినవియు, ఐదును వీరిలో
కొందఱికి యజుర్వేదమును, కొందఱికి సామవేద
మును ప్రధాన వేదములనియు తెలిసెడిని.

౮. దీక్షితబ్రాహ్మణ శాఖ- శుక్ల, కృష్ణ
యజుర్వేదము ఇవి శిక్షలుగఁ జెందినవారు. వీరికి
పాల్లీగఁ అధ్యయనము ప్రధానమైయుంట దీక్షిత
మనునట నాముదామక నామము మ్యెఱుగుదురు.

౯. వాజసపేయబ్రాహ్మణశాఖ- వీరిని లఖినే
వాజసపేయ యనియు నెఱుగుదురు. ఇది సుప్ర
సిద్ధంబగు లక్ష్మణవాజసపేయ సంబంధమును
సూచించుచున్నది. వాజసేయ క్రతువు నుండి
పేరందినవారు.

౧౦. పాడ-తాక్యవృత్తివలన పండితశబ్దము
నుండి ఈపేరుగల్గెను. ఆంధ్రదేశమున పంతులు
అను పేరును ఇట్టిదే.

౧౧. సరవశీయ- దీనిని సరయూపాదీ అనియు
ననుట గలదు. సరయూపదీతీరవాసము వీరి కీ
పేరు గల్గించెను.

౧౨. కనిష్ఠబ్రాహ్మణశాఖ- వీరి గూర్చి
సరిగా తెలియరాకున్నది.

౧౩. విశిష్టబ్రాహ్మణశాఖ- వీరి గూర్చి
సరిగా తెలియరాకున్నది.

కన్యాతీర్థము — కురుక్షేత్రమున నొకటియు, కావేరీనదియందొకటియు కన్యాతీర్థములున్నవని చెప్పబడినవి. తిరునామ్మొన రాజ్యమున దక్షిణదిగెను సముద్రమున (బంగాళా ఖాతము, అరేబియా సముద్రము) పూర్వపార్శ్వము సముద్రములు కలియుతొప్పున కన్యాకుమారి అగ్రముకడ కన్యాకుమారి తీర్థముకలగు. ఇది కన్యాకుమారిదేవి దేవస్థానమునకలగు. దీనిని గూర్చిసప్రశంస మహాభారతము వచనాన్నియు నగును కలగు.

కన్యారాతి(అధిపతి బుధుడు) — ఇది ఉత్తరానక్షత్రమునదిని ౨, ౩, ౪, పాదములును, హస్తానక్షత్రమున ౧, ౨, ౩, ౪, పాదములును, చిత్తానక్షత్రమునదిని ౧, ౨, పాదములును కలసియును పాదములరాశి ప్రమాణము ఘడి ౫ ౧౫, లేక గంట ౨ ౩. కన్య సౌమ్యరాశి, ద్విస్వభావము, వైశ్యజాతి, స్త్రీలక్షణరాశి, చిత్రవర్ణము, పాదజలరాశి, దక్షిణదిగ్భాగ, శ్వేదీయరాశి. పగులుబలమధికము; కటిస్థలము బలావయవము. కన్యారాశి, బుధునకు స్వక్షేత్రము. కపాలస్థానము బుధునకు ఉచ్చ, నీచ శుక్రమునకు, మిత్రక్షేత్రము చంద్ర, శుక్ర, శనిలకు; శత్రుక్షేత్రము కుజ గురులకు; సమక్షేత్రము, రవికి; కన్యాలగ్నమునకు రవి ద్వాదశస్థానమునకును, చంద్రుడు ఏకాదశస్థానమునకును, కుజుడు తృతీయ, అష్టమ స్థానములకును, బుధుడు లగ్న దశమ స్థానములకును, గురుడు చతుర్థ, సప్తమ స్థానములకును, శుక్రుడు ద్వితీయ, నవమ స్థానములకును, శని పంచమ షష్టమ స్థానములకును అధిపతులగుదురు.

కన్సక్రీప్ (ట్రస్టు (Constructive Trust) — ఒకట్రస్టును ఏర్పర్చు ఉద్దేశమాది

నెప్పొకిని లేకున్నను పద్ధతి నులుబుప్పున వలన నేర్పడిన ఒకట్రస్టు. ఇది ఈక్విటీధర్మము మేర కేర్పడుచుండును. ఒకనికి, ఇంకొకరిద్దరవ్యము పాటుకారణములచేసింది అద్రవ్యమును మొదటి గూతించి ఒకగృహమున కొనుటయు గునియోగింపనేని ఆగృహమును పడవచాని దినుట సహజము. అది రెండవచానికి స్వాధీన పర్చిబడునదినుక మొదటి గూతం దాగృహమునకు ట్రస్టీయగును. అట్టిట్రస్టునకు కన్స్ట్రక్టివ్ ట్రస్టు అనియెను.

కపరితుద్ధము — ఇది Vitriol అని కొనియెలుచు, కాదని కొందఱును అనుచున్నారు. పైపబూసు విషకోషములగునది నేత్రకోగమున నివారించునదియు దీనిని శాస్త్రాక్రమగ భస్మమొక్క లోనికిచ్చిన పి కోషములే గాక కుష్టుకోగమునాడ నివర్తిమననియు, వ్రణములు మారుననియు, సరిగా శుద్ధిగానిచో వనునము, దాహము మొదలగు కొన్నివికారములు కల్గుననియు, దీనికి విరుగుడు వాచేలము, నిచ్చుపూడ్ల కసముననియు చెప్పబడినవి.

కపాలమోచనతీర్థము — ఒక ఋషికిగల్గిన శాపముగుడి కాలికనుకొనిన ఋషికపాలమట జలగుహముల స్నానమొనర్చు కతనవదలిగోపుట చేసి ఈవేదగదితొమ్మిది యాశ్రాస్థలము; పంచామదేశమున అంబల్లాజిల్లాలోని జగద్రథనాశ్శిలు జగద్రీపురమునూడి తొమ్మిది మైళ్ల దూరమున నీక్షేత్రముకలగు. ఇది కొన్ని స్నానతీర్థగూడములు దేవస్థానములు కలవు. మొల్లి శ్రీరామునిచే వధింపబడిన మహాదను డను పేరుగల యసురుని కపాలము (పుష్కరి) ఒక తపస్వి కాలికిని బ్రమాదవశమున దగ్గల్గొని ఊడిరాక బాధింప నతడు వేదన నొందుచూడ, తొల్లింట నొకప్పుడు శుక్రుడు తపమొనరించి యీపవిత్ర క్షేత్రమున తీర్థమున ముస్కలిడ నా

కపాలము వదలి గోవుటాజీసి నాటనుండి కపాల మోచన తీర్థముని ఆసరస్సునకును, యీతాపున కును పేరయ్యెనని చెప్పబడినది.

మఱియు కాశీయందొక కపాలమోచనతీర్థము కలదు. దీనిప్రశంస శివపురాణము ౧-౪౯ యాగు కావనగును. వేదోక కపాలమోచనము మాయా పురి (హరిద్వారము) యాగు గావనగును. దీని ప్రశంస ఉద్దృపురాణము ఉత్తర. ౫౧ యాగు గావనయ్యెడిని; చుహాభారతము శిల్యపర్వము ౪౦ యాగు కురుక్షేత్రమున సరస్వతీ నదియగు ఔశనస తీర్థమునియు బేరుగల కపాలమోచన తీర్థముగూర్చి ప్రశంసపబడినది. ఇంకను గుజ రాతుకందలి నదియ పొకటియు, బుగా శమునందలి తొన్నటి పై పురమున పొకటియు కపాలమోచన తీర్థములు గావనగు చున్నవి.

కపాలి గోత్రము మదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుడు.

కపి ఉపగణము — ఇది ఆంగీరస సంతతి. ౧ భారద్వాజగణము- కపి ఉపగణము (౪౭ గోత్రములు). కాత్యాయన సూత్రోక్తి గోత్రములు (౧౫). ౧. అధ్వసు, ౨. అమావాస్యాయన, ౩. కుంతరి, ౪. కపిస్థరి, ౫. కలశి, ౬. కాత్య ౭. చైతకి, ౮. శైవరంతి, ౯. దండి, ౧౦. పతంజలి, ౧౧. భూయాశి, ౧౨. రాజకేశి, ౧౩. విను, ౧౪. శక్తి, ౧౫. స్వస్తరి.

బోధాయన సూత్రోక్తి గోత్రములు (౯). ౧. విలిశాయన, ౨. కరశిఖిడు, ౩. కాసఖి, ౪. తాడిన, ౫. పొప్పి, ౬. భోజసి, ౭. మైషీతకి, ౮. వైతల, ౯. సాగర.

హిరణ్యకేశి సూత్రోక్తి గోత్రములు (౬). ౧. జలండు, ౨. తరస్వాన్, ౩. తిల, ౪. ద్వంద్వకి, ౫. విను, ౬. శాలు.

మాత్యసూత్రోక్తి గోత్రములు (౧౨). ౧. ఊర్కసు, ౨. కపైతర, ౩. కాయ, ౪. క్షపేయ, ౫. కుశీద, ౬. గాధి, ౭. జలసింధకి, ౮. ధాన్యాయని, ౯. సావస్యాయని, ౧౦. సాసవిస్లి, ౧౧. పైవైదతర, ౧౨. సౌజరి.

ఇతర గ్రంథోక్తి గోత్రములు (౫). ౧. అత్వరి, ౨. ఆత్వరి, ౩. ఆత్మభవ, ౪. భరద్వాజ, ౫. మంత్రవర.

ఈ కపి ఉపగణగోత్రములకు ప్రవర రూపములు— ౧. ఆంగీరస, అమహాయవ, ఔరుక్షయ. ౨. ఆంగీరస, బాహ్వాస్పత్య, భరద్వాజ. ౩. ఆంగీరస, బాహ్వాస్పత్య, భరద్వాజ, మంత్రవర, ఆత్మభవ. ౪. గార్గ, రాక్షాయణ. ౫. ఆంగీరస, శైన్య, గార్గ. ఆంగీరస, శైత్రి, కాపిభవ. ౬. ఆంగీరస, వందన, మాతవచన. ౭. ఆంగీరస, బాహ్వాస్పత్య, భారద్వాజ. ౮. ఆంగీరస, బాహ్వాస్పత్య, భారద్వాజ, శైన్య, గర్గ (లేక గార్గ్య). ౯. ఆంగీరస, శారీపిత, శబ్దత్య. ౧౦. శిక్త్య, గోవత, శబ్దత్య. ౧౧. ఆంగీరస, గార్గ, శైన్య. ౧౨. భరద్వాజ, గార్గ, శైన్య.

కపి కేశ గోత్రము— ఉపమన్యు గణము చూడుడు.

కపి గోత్రము గర్గ ఉపగణము చూడుడు.

కపి గోత్రము — భరద్వాజ ఉప గణము చూడుడు.

కపింజల గోత్రము — ఉపమన్యు గణము చూడుడు.

కపిద్ధహస్తము — హస్తాభినయము చూడుడు. భరతశాస్త్రము చూడుడు.

కపింజలన్యాయము — వసంతాయ కపింజలనాలభేత యనుతరి అనగా, వసంతుని

కొఱకు కపింజల వత్తులు లభించుట. వసంత ఋతువు సమీపించుతో కపింజలవత్తుల దాచు చూడగల్గుదుమని భావము.

కపిముఖ గోత్రము పరాశర గణము చూడుడు.

కపిలగోత్రము -- కౌతూయన ఉప గణము చూడుడు.

కపిల దేశము -- ఈపేరుగల రాజ్య మొకప్పుడుండినదిగ తెలియుచున్నది. దీనిగూర్చి పూర్తివివరములు ఏమియు తెలియరాకున్నవి.

కపిశదేశము -- వ్యాకరణ సూత్రకారుడగు పాణిన్యాచార్యుడు దీనిని కాపిశీదేశమని వ్రాసెను. డాక్టరు. సర్. భండార్కరు పండితుడు క్రితరత్నాన్ దేశమని పోల్చెను. హిందూకుష్పర్వత ప్రాంతమున కుభానది (ఇప్పటి కాబూల్నది) కుత్తిరమున గల ఆస్థానస్థాన ప్రాంతదేశభాగమని పోల్చబడినది. కపిశా పట్టణము ప్రధాననగరమై యుండెను. అది యొకప్పుడు గాంధారమునకుగూడ రాజధానియై యుండెనట.

కపిలధార - కపిలయోగి ఆశ్రమము కలతాపు. ఇది విష్ణుదేవుని ఏక విశద్యవతారములలో నొకటిగ జెప్పబడిన కపిలుని యాశ్రమముగ జెప్పబడినది. (అమరకంటకము చూడుడు. ఉపప్లవ్య దేశము చూడుడు).

కపిల మహర్షి - ఈయన విష్ణుదేవుని ఏక విశద్యవతారములలో నొకటిగ వర్ణించి యున్నారు. సేశ్వర సాంఖ్యయోగ గ్రంథకర్త; కర్ణమప్రజాపతి కుమారుడు. తల్లిపేరు దేవహూతి. కపిలుడు శ్యామరశ్మి యను పేరుగల మునితో వేదము ప్రమాణమని వాదించి యోడించి యెప్పించినవాడు. ఈయన ఆశ్రమము ఇప్పుడు

గంగానాగరి సంగమమునకు సగిరన్నీవమున గల కపిలాశ్రమమని చెప్పబడినది.

సగరచక్రవర్తి పుత్రులు యజ్ఞశైవ్యమును వేది కుచు నీ కపిల మహర్షియే దానిని హరించిన వాడని అపోహపడి ఆయనను బుధాదు, ములిగి వారి నాయన తన కోపాగ్నిచే భస్మముగా నొనర్చెను. వారిసంతోషము తీర్చుటకు సాహస్యమున సగరుని మున్నునుమడు భగీరథుడు పరమేశ్వర ప్రసాదముగ గంగ గొనివచ్చి ఈ మహానీయుని ఆశ్రమముగూడా కడిపించి తనపూర్వులు కానితములను బూడిదొందడిసి వారికి సద్గతిని గల్గించెనని చెప్పబడినది.

కపిలులు అనేకులు గలరు. అ. హాకడు నిరీశ్వరవాది గాను, కపిలులను బ్రగ్రతగా పరిశీలింపుచు చెప్పబడి యుండును.

కపిలయోగి ఆశ్రమము - కపిల ధారి, అమర కంటకము. ఉపప్లవ్య దేశము చూడుడు.

కపిలర్షి ఇతడు సాంఖ్యచతుకర్త. ఈతని సాంఖ్యమునకు నిరీశ్వర సాంఖ్యమని పేరు. ఇతని తండ్రిపేరు శేలిమను. కొందఱు కర్ణముడనుచున్నారు. తల్లిపేరు దేవహూతి; ఈమె స్వామి భవమను పుత్రికయని కొందఱు నెడరు. నివాసము పుష్కర క్షేత్రమనియు, విష్ణ్వంశ సుభూతుడనియు, గంగానాగరి సంగమమునకు యోగసిద్ధి నందినవాడనియు, కొందఱు నెడరు. ఈతడు నిరీశ్వరవాది తత్వములను సాంఖ్యచేసి అల్పముగాన నీతని మతమునకు సాంఖ్యచతుమని పేరెయ్యెనట. సేశ్వరసాంఖ్య మితని మతము కాదు.

కపిలవస్తు(రాజ్య) దేశము -- రాజధానియగు కపిలవస్తుపుర పరిసరప్రాంత దేశము కపిలవస్తుదేశము. ఇది బుద్ధభగవానుని సుబంధ దేశముగాన బౌద్ధులకు పవిత్రభూమి.

కపిలవస్తు పురము తొల్లింటును, ఇప్పుటి తిక్కారా, సాంద్యా, రావ్‌ఘాట్, చిత్రాదేయ గ్రామములుండిన తాపున నుండెడిదిగ గోల్పుబడి నది. అందు తిక్కారా ఉన్న తాపున కోటయు, రాజునగులును ఉండెనువారు. బాణగంగ యను నామాతరము గల భాగీరథి నది తూర్పు తీరమున నున్నది.

ఋబినివరా బండబడిన తావిప్పుడు పుష్పిని దేయి యసాబడుచు కపిలవస్తుండిన తాపునకు పదిమైళ్ళ దూరమున తూర్పుగను, భాగ భాస్పారు నుండి రెండు మైళ్ళ దూరమునను సోల్పుబడినది. అట్లాగల యశోక శాసన స్తంభమున “ఋబునిగామ” నుని యుండు నిది నిస్సంశయ యాశీముగి పొలుపం బడినది. ఇటులే బుద్ధభగవానుని తల్లియగు మాయాదేవి యాల యుము కలను. గర్భివతియై యుండి కపిలవస్తు నుండి బయలుదేరి రోహిణి నది కవ్వలనేయున్న కోలిపురమునకు పుట్టింకికి పురికి కేగు చో దాక్తో నిట నొక సాళ్వ (గుడ్డలము) వృక్షము క్రొద ప్రసవమై బుద్ధభగవానుని గ నెనట. ఈ సందర్భమున కోలిపురాధి నాథుండగు సుక్ర బుద్ధుడను నామాతరము గల అంజనరాజ కుమార్తెలగు మాయాదేవియు, ప్రభావతియను నామాతరము గల్గిన శతమియు నిర్వహను బుద్ధభగవానుని తొడ్డిచుగు శుద్ధోదనుని భార్య లని యొకరిగ వలయును.

బుద్ధభగవానుని మేనమామ పేరు దండపాణి యని యు, ఈతని సుతయశోధరయను ముగ్ధు పేరుగల గోపాదేవిని బుద్ధభగవానునకు బాల్యమున వివాహము చేసెదనియు నీమె గర్భముననే రాహులుండు (బుద్ధుని సుతుడు) జనించెననియు, చెప్పబడినది. తిక్కారా నుండి నాల్గు మైళ్ల దూరమున గల గుడివ యను గ్రామమును

తొల్లింటి క్రకుచంగ్రుని జన్మస్థాన మగు భేను (క్షేను) సగరముగఁ బోల్చి యున్నారు.

బుద్ధత్వ ముదిన పిదప తొడ్డి యగు శుద్ధోద నుని ప్రార్థనమేరకు తండ్రిపండిన ఉదాటుతో బుద్ధభగవానుండు కపిలవస్తున కేగుతరి వసించిన న్యగ్రోధారామము, అందలివిహారము పెద్దదిబ్బగ గుటివనుండి తూర్పుగ నొక మైలు దూరమున లోరీకుడను పక్షిణమునఁ గానవగును. (తీరీ నుండి అర మైలు దూరము).

ఈ న్యగ్రోధారామమే బుద్ధుని సుతూ డగు రాహులునకు సవతి తమ్ముడగు సామనకు చాడ్చదీక్ష నిచ్చిన తావగురు.

మనయు శరకూప మను తాపు ప్రిపవ మను తాపుకడ నున్నది. అగ్రామముననే బుద్ధ భగ వానుండు నిర్వాణపద ముదినపిదప ఆయన యస్తులనుంచి (అస్తులయూ వెన్నిదవభాగముచి) శాక్యులందఱు నిర్మించిన స్థూపము కల్పన. తుక్కారాకోట సలమునుండి ఉత్తరమున రెండు మైళ్ల దూరమున గల సగర్వ యసాబడు స్థలము శాక్యులను విరుద్ధికుండనువాడు బలాత్కార వధ గొనుకొన్న తావని నూపునరు.

ఈ శాక్యులను, కోలియనులును ప్రజా ప్రభుత్వ పద్ధతిని గాఢ నెన్నుకొను వారట. శుద్ధోదనుండును అట్లెన్నుకొన బడిన భూపతియె సట. ఇటులనే ఉజ్జయినులు, విశాలీదేశస్తులగు పిచ్చపులు, కుశీనగరరాజ్య ప్రజలగు మల్లులు, సావాదేశపు ప్రజలు గూడ రాజు నెన్నుకొను నాచారముండినట. వారి సభా భవనములకు శాంతాగారములని పేరని చెప్పబడినది.

కపిలవస్తు పురము — కపిలవస్తు రాజ్యము చూడుడు.

కపిలవస్తు — భాద్రపద బహుళ షష్ఠి దినమున రోహిణినక్షత్రము, వ్యతిపాతయోగము,

కుజపాతము, ఆశివారము సాభవిచిత్ర దానిని
పేరుకలదు. అందు సూర్యపూజ, కపిలగోదారము
లోనర్తురు. (అవనుచ ద్రవస్థి, పామగిలు
చూడుండు).

కపిల (నది) — సింధునదిలో కలియు
నుపసరియొకటి కపిలానదికలదు. కశ్యపునిభార్య
లలో నొక శత్రుగు దక్షప్రజాపతి కుమార్తెయగు
గపిలాదేవియని పేరుకలదు. ఈ దాసాతానము
పశుగణము; మనయు పేరుగు సురభియనియు
పేరుకలదు. ఇకను పుండరీకమను దిగ్విజయ
ముక్త్యుభాగ్య అవతరమగుచు కపిలయనిపేరు.
అమరకంటకమను నర్మదానది అనుచున్నది.
బహుజలధారి (జలపాతమున)కు గలధారయని
పేరు.

కపిలానది — సూర్యరాజ్యమున
సంజన్మడిచునంబు తేత్రము ప్రక్కగా ప్రవ
హించు నదికి కపిలయనిపేరు. దీనిగుంట్టుప్రశంస
మత్స్యపురాణము ౨౨-౨౬ యాగు గాననగు
చున్నది. ఇటు నిలకొనినద్ర శివలింగము ప్రసిద్ధ
మైనది. దీనిని సంజాడేశ్వర శివలింగమని కన్నడ
భాషయగు నానెమిన్నారు. సంజాడేశ్వర
విషభక్షణ (కెనునర్పిస) యని యర్థము. మనయు
నర్మదానది అమరకంటక పర్వతముపై జన్మించిన
దాని రెండుమైళ్లదూరమున బునాత్తు కపిల
ధారగ పడవలగు అనగీభాగమును కపిలానది
యనుచున్నారు. కపిలధారప్రశంస పద్మపురా
సర్గ ౨౨ యాగు కలదు. వేదాది కపిలధార
ప్రవాహమునర్మదానదిలోఅమరేశ్వరమనుచోట
సంగమించెడిది. దీనిని కపిలాసంగమ ముగారు.

కపిలాత్వుడు — తాడి కువలయా
శ్వడు. కువలయాశ్వనకు మంగుమారు
డనియుం బేరుకలదు. కుమారునిపేరు
దృఢాశ్వడు.

కపిలుడు — ఋషి. తాడి కపిలు
ప్రజాపతి. తల్లి దేవహూతి. నాభ్యయోగ
ప్రవర్తకుడు. ఈతడు విష్ణుదేవుని యవతార
ముగ తప్పులుకొని. సుగరచక్రవర్తి కొడుకులను
భస్మముగకొనివచ్చివాడ కనిలించె. (గదాపతి
చూడుండు). ఇకను దిగుబుల్లియలో కొకనికి
కనిలించని పేరు కలదు. (అమరకంటకము
చూడుండు).

కపిశానది — బ గాంధీయలోని మేళిని
గుండు (ఇప్పుడు పద్మపురి) మూడిలము
గుండా ప్రవహించును. దీని నేర్పడను కిని నది
యనుచున్నది. సముద్రమున గలతాధ్య
యమున కున్న కిమున కపిశానని ప్రశంసకలదు.
దాసనికొని అత్కలములోని సువర్ణ రేఖానదిలో
పోల్చి గాని, కపిశానని ఇప్పుటి కపి నదియ
యనుక నిన్ను దేనాము.

కపిత్రోత గోత్రము - పరాశరగణము
మూలం

కపిస్థల గోత్రము - వశిష్ట గణము
మూలం.

కపిస్థరి గోత్రము - బాప
గణము మూలం.

కపిస్థలి గోత్రము - భరద్వాజ గణ
గణము మూలం

కపిస్థల తీర్థము - పాచాబు బేళము
లోని కణ్ణాల్మూడలమున కణ్ణాల్ నుండి కెం
దూరమున ఇప్పుడు కైశాల్ అని పిలుచుబడు
మర్న తాపు. ఇదియొక సుప్రసిద్ధ సాగరతీర్థము
సంగన్నది. దీనియగు సోపానములు, తీరమున
దేవళములు మొదలగు విచిత్రస్థల లక్షణము
లన్నియుం గలవు. ఇది యధిష్ఠీర ప్రతిష్ఠిత
మనియు, ఆంజనేయునితో సాబాధము కల

దనియు ననెదగు. పేగు కపిసల మని యొక శాసనము కలగు.

కపిసల పురము - పాంచాలమునందు కర్ణాట్ మండలమున కర్ణాట్ పురమునుండి 3౮ మైళ్ల దూరమున నిప్పుడు కైతల్ అనుబడు పురము.

దీనిని యుద్ధిష్ఠిర మహారాజు నిర్మించెననియు, ఆంజనేయునితో సుబాధము గల తావనియు, చెప్పబడినది. ఇది రమారమి దీనిం జుట్టియు నడుమ నున్న పెద్ద సరోవర తీరముననున్నది. దీని ప్రశంస బృహత్సహిత ౧౮-౧౯ ర యగు కలగు.

ఇటు సగ్గుగు చక్రవర్తచే గట్టబడిన కోట గలగు. మతయు గౌతకాలము సీక్కుల హస్తగతమై యుండినది. దక్షిణపూర్వము రైల్వేలైనుపై నున్నది.

కప్పులు సాసర్లు (Cups & Sausers)

అటుత పేయాకు కపా యము (Tea) ద్రాగు కప్పులు (Cups) చిన్న మూకుడు (Basin)

వలె నుండెడివిట. దానికి క్రిదిపల్లెము (Sauser) లేకుండెడివిట. రాను రాను అటు దోలుత ప్రాచి దేశమున టీ వాడుక ఎక్కువ యయ్యె నట. త్రాగునప్పుడు బలికి బట్టలపై బడ నొక గుడ్డిను కప్పుక్రిద నుంచి త్రాగి మొదలిడిరట. ఆబట్టకు (Tea cloth) అను నర్థముచ్చు పది మును వాడుచూడిరట. ఇప్పుడు కపి (Cup) అను అంగ్లపదము పరాసు భాషా పదమగు Coupe అను మాటనుండియె జనించెను.

కాలానుగతమున ఒకమోస్తరు లోతగు పల్లె మును క్రిదనుండు పల్లెము లేక క్రిదనుండు కౌపి (Sou Coupe) అని వాడుచు నుపయో

గింపఁ నొడఁగిరట. అది ఇప్పుటి సాసర్ రూప మునకుమారి సాసర్ అనిపేరంది ఇంగ్లాండు నును వెలసెనట. ఇటుల కపి సాసర్ (Cup & Sauser) అనుపదములు పరాసు పదముల నుండియె జనించినవి.

కపూర్తలా సంస్థానము - పంజాబు దేశములోని బ్రిటిషురక్షితములగు ముప్పదిన్నాలు సంస్థానములలో నొకటి. సిక్కుసంస్థానము. కపూర్తలాపురము రాజధాని.

కనైతర గోత్రము - కపి ఉపగణము చూడుఁడు.

కపోతలోముడు - యగువంశ క్షత్రియుడు. తాడ్డి విలోమతనయుడు.

కపోతవేదిక శిల్పశాస్త్రమున దేవాలయ శిల్పముగు విమాన నిర్మాణమునగు చెప్పబడిన సప్తవేదికలలో నొకటి. (విమానలక్షణము చూడుఁడు). ఐగుదళముల వేదికలనుభ్య చిలుకల బాగును చిత్రించిన నది కపోతవేదిక యగునని చెప్పబడినది. పురుషవిమానములందు కపోత వేదికకు రుద్రుడును, స్త్రీవిమానములగు అష్ట వసువులును, మిశ్రవిమానములగు దగ్నియు, సంకరవిమానములం దాకాశమును, అధిదేవత లనియు, అన్నివిమానము లంగునను కపోత వేదికకు భరద్వాజుడు ఋషియనియు జెప్పఁ బడినది.

కపోణీ గుడన్యాయము - మోచేతి కుడిన బెల్లము నాకుటకందదని యర్థము. తనకు స్వాధీనముకానట్టి లాభకార్యమని తెల్పుట కీన్యాయమును వాడుచుందురు.

కప్తాతహస్తము - హస్తాభినయము చూడుఁడు. భరతశాస్త్రము చూడుఁడు.

కఫాలభాత్రి (క్రియ) - యోగా భ్యాసమున వాత, వైత్య, శ్లేష్మ దోషసంజనిత

రోగములు కలుగకుండ నిరోధ పరిహారముగను, ప్రాణాయామాభ్యాసము సడచుచుండుటకును వట్కించులు చెప్పబడినవి. (యోగాభ్యాస క్రియాపట్కము చూడుడు). అందు కఫాలభాతి క్రియమొకటి. ఇది పుష్కత్కమము, వానుక్రమము శీతక్రమము వని మూడు తెలుగులు. ౧. పుష్కత్కమ కఫాలభాతి క్రియ- నాశికా రూద్రములగుండా నీటివీడ్చి నోటిగుండా వెడలిమట, ౨. శీతక్రమ కఫాలభాతిక్రమ- నోటితోపీల్చిననీళ్లు ముక్కు రూద్రముల గుండా బయటికి వెడలిమట. ౩. వానుక్రమ కఫాలభాతి క్రియ- ఇది వాయుసాధము. ఎవనుముక్కు గుండా గాలిపీల్చి కుడిముక్కుగుండా బయటికి వదలుటయు, కుడిముక్కు గుండా గాలిపీల్చిఎవను ముక్కుగుండా బయటికి వదలుటయు సభ్యుని మట వానుక్రమ కఫాలభాతి ముచుండును. ఇది ఆరోగ్యాభివృద్ధికరమునని చెప్పబడినది.

కపోల్బణ సన్నిపాతము - సన్నిపాత

దోషము చూడుడు.

కబంధదేతము - ఇప్పుడు

అనుబంధ తాత్పర్యాలదేశముని తలపఱచుచున్నది. రాజధాని తక్కు వ్హాన్ అనుబంధమన్నది. ఇప్పుడు తగ్గుబచ్చిమిన్లో నున్న తాల్పు. దీనినిగూర్చి సరిగా తెలియకున్నది.

కబంధుడు - బాణాసురుని మూత్రి

యగు కుంభాంకుడనబడు వానికి కబంధుడనియు బేరుకలగు. మతియు దనువను గొధర్వు డొకడు స్థూలకేశ్వరివలనగల్గిన శాపమువలన రాక్షసత్వముకల్గి కబంధుడనుపేరున దాడకారణ్యమున నుండెను. శ్రీరామలక్ష్మణులు నీతొ దేవిని గోల్పోయి యామెను నెతుకుచుండుతరి కబంధుడు వారింబట్టి మ్రింగఁబోవ వారీతని చేతులు దెగనరుక నీతనికి శాపవిమోచనము కల్గి పూర్వరూపము కల్గెనని పురాణగాథ కలగు.

కబళమనిన నోరు తెరచి కళ్లె మనిన నోరు మూయడము - ఆధర్వోకోక్తి. కబీరు

ఈ మహాత్ముడు భక్తుడని మహాస్మృతీయులు గూడ నీయవను సాభావించుచు- ౨౦ ఒక బ్రాహ్మణ విశ తున్నవగు జన్మించి బ్రాంకుడనియు, ఒక మహా

స్మృతీయుడతని మోచెననియు వాడుకగలగు శిష్యునాడుచుండియు భక్తియగు మహస్మగల కబీరు రామానుజుని నాశ్రయించి ముత్రోప దేయమచేయుచు గోరినను, ఆతఁడు వెనుకీయు దుండుట. రామానుజులు బనారసపట్టణ నివాసి గా, కబీరు నీ నేయుండువాడు. ఎట్ట కేరీకు రామానుజులు శిష్యుడై, మహాభక్తుడైన కబీరు అనేకగీతముల గవించి, పాపదు భజన చేయుచు నును. గతఁడు బట్టునీయుట పుష్టిగా గలవాడు. కబీరుక నేకమాది శిష్యులు నేరి రానురాను కబీరుసాక్షాదాను మొకమత ముగఁబుచ్చును. ఈమతస్తులను కబీరునకువలెనే జూచి నుచుంటిరేని. అన్యోన్యప్రేమయు, అందఱు సోదరులవలె పాలిండుటయు, భక్తులై భజనజేయు చుండుము గాననగును. ఇది సిద్ధాంతమని స్పష్టముకాగు. మొత్తమున శ్రీరామనియగు భక్తగల్గియుండును. తెల్లనిజొడు కబీరుసాక్షాదాను మతస్తులకుఁ బన్నాము. ఈతనిపాటలగు కులాచారములు నిషేధించుచుండుట గాననగును. పిగ్గ, హఠాధము మొనతస్తులగు గానరాను. మాగడు అనుబంధ గ్రామమున నీతఁడు మరణించెను. అప్పుడీతఁడు కప్పకొనియుండిన బట్టబొలగింప నందు పుష్పలరాసి యుండెనని వాడుకగలగు. అటహిందువులు కబీరునుదిరమును, మహాస్మృ దీయులు కబీరుమశీదును నిర్మించుకొనియున్నారు. (కబీరుమతము, రామానుజుఁ డి చూడుడు).

కబీరు మతము - కబీరు రామానందుల శిష్యుడు. ఈతడు కాశీపట్టణవాసిని యగు నొక బ్రాహ్మణ స్త్రీకి సుతుడనియు, కాలవశమున బాల్యముననే అరణ్యమున నొక తురక నేతపనివానివలన పెంపబడి బట్టలనేత వృత్తియొ జీవనముగఁ గల్గి యుండెననియుఁ జెప్పబడును. కబీరును పేరుచు తురక పేరుగూడయున్నది.

కబీరు గొప్ప భక్తుడు. రామానందుల కడ రామనామస్తుత్ర ముపదేశ మందినవాడు. (రామానందమతము చూడుము). కబీరు తన మతమును వేఱుగ శిష్యుల కుపదేశించినాడు. ఈతని మతమునం దాచారము, కర్మ, సిద్ధాంత భగ్నములు గానరావు. ఈతనికి భక్తియే ప్రధానము. ఈతడు, ౧. మనుష్యులందఱే భేదములేక సమానులనియు, అట్లే యొండెనులను భావించుచుండ వలయుననియు, ౨. పరమేశ్వర సృష్టిచేతను భేదబుద్ధితోక ప్రేమించుట మతభగ్నములలో ముఖ్యమనియు, ౩. పరమేశ్వరుని భక్తి విశావసములతో ధ్యానింప వలయుననియు, భజన మొనర్ప వలయుననియు, మూడు ధర్మములను మత విధులను బోధించిన వాడు.

కబీరు మతస్తులు బుద్ధిగ వానియు, లేక సత్ సాహేబు అనియు వందనములను జేసికొనురు. రామభజన మొనర్తురు. భజనకడ తెల్లజాడా వైచదరు; లేక తెల్లబట్టను చుట్టును మరుగు కట్టుదురు. కబీరు కృతములగు కీర్తనలను భజనజేయుదురు. తెంగలతిరుమణిని యెఱ్ఱిని శ్రీచూర్ణముతో ధరితురు. వీరి మతమున జాతిభేదము, విగ్రహారాధనములు లేవు. కబీరు జీవించి యుండుతరి నాచార కర్మల నిరసించు పాటలు బాడుచు, భక్తిని, సర్వసమత్వమును బోధించుచు దేశాటన మొనర్చుచుండెనట. హిందువులు, మహమ్మదీయు లేక భావమున

కబీరునుహాత్ముని గారవించు చుండిరట. కబీరు మాగరు గ్రామమున మరణించెనట. వారికి సంస్కారము లొనర్ప హిందువులు, మహమ్మదీయులు కూడ నేగి, కబీరుపై గప్పిన బట్ట తీచు నగు శవములేక పూర్ణుండెనట. వానిం బాచుకుని మాగరు గ్రామమున హిందువులు కబీరు మందిరముచు, మహమ్మదీయులు కబీరు మసీదుం గట్టుకొనిరి. (కబీరు చూడుము).

కబీరువాది — శకలతీర్థము చూడుము.

కమలకుల గోత్రము —

౧౧౨ గోత్రములలో నొకటి. వైశ్యగోత్రమును చూడుము.

కమలకుల గోత్రము— ఏకాదశ గోత్రము (౧౧), అట్లంటే సంస్కృతగోత్రము శౌనకస, శుకగణము; శుకర్షి, ఆపస్తంబ సూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథమాద్యప్రవఖండ; సమాగోత్రములు శుకస, తృకశిష్టస, శనకాలకుల, ధవదకుల. ముక్తి సుండు దేవత, భార్య ముక్తా బ, కమలాలమతీరము తపసానము, ముక్తి సగస్సు తాకము, జపము కోటి, దీపములు ౭౩, క్షేత్రసాఖ్య ౭౩, ముక్తాహారము దానము. తామర వర్జనీయము.

కమలపాలిక ఇది హిడింబకు నా మాతరము. అన్న హిడింబాసురుడు. పుత్రుడగు ఘటోత్కచుడు భారత యుద్ధమున మడిసెను. హిడింబ పాండవులలో నొకడగు భీముని భార్య.

కమలాఫలపు చెట్టు — లా. Citrus aurantium. ఆంగ్ల. Kamala fruit tree. సం. కమలా, కులపాలక, కురుబ. ఇది నారింజ కుటుంబములోని దని తలంపబడినను నిజమున వేఱుజాతివలె నున్నది. మన్యమునందేకాని. ఈచెట్టు పెరిగి కాయదు.

దీని ఫలరస మార్గోగ్యకరము. చలువజేసి పైత్యశాంతి, మేహశాంతి గల్గించును. దాహ మడచి, వమనమును ఆపును. అధిక్తున నో దగ్గును కల్గించి మెదడునకు హనిజేయునని చెప్పబడినది.

కమలాఫలము గల్గించు కర్మణములకు విరుగుడులు - దూలగొండినిత్తు మూర్ఛము, పాచదార, సజ్జాతాగము (సజ్జాకారము) నని చెప్పబడినది.

పండుతోక్కయూరని ఆల్కహాలు కలగు. ఘాటుగను, వెగటుగ నుండి జీర్ణమొచ్చు శుద్ధి దానికే గలదు.

క మ స్ప తి (కోశానది) — దీనిని పెక్కండ్ల పొరబడి కనయినదిగా పోల్చి. అది సరికాదు. మహాభారతము భీష్మపర్వము ౯ యందు కోశ అని పేర్కొనబడినది. కనయినది మిడ్నపూర్ (మేదినిపురము) కడ నున్నది. కవిశయను నది ఆఫ్ గెన్ స్థానపు హద్దలనున్నది.

కమిటీ ఆఫ్ ఇన్వెక్షన్ - (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము). Committee of inspection- ఒక సంస్థ (Company) కు నష్టములుకల్గి నివారాసిద్ధము (Winding up) తరి నష్టలవాడ్లదాడు కలసి తమలో కొందరి నెన్నుకొని ఒక కమిటీ ఏర్పఱచి, వారి పరిముఖమున ఆస్తిలక్షలు మొలగునని పరీక్షించుచు నడువజేయుదురు. ఆకమిటీకిమేరు వర్తిచెడిది.

కమిషన్ (కమీషను) — (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము). Commission- ఒక వర్తకుని కార్యములు జక్కబఱచి నెఱపు వేతొక వర్తకుడు తీసికొను మూల్యము (Commission). ఇవి నూటికితని యుండెడిది. ఇటుల మూల్యము (Commission) తీసికొని పనిజేయు వర్తకునకు కమిషన్ ఏజెంటు

(Commission agent) అనిపేరు. ఈ పదమును క్రిమగా వాడినతరి నియమములు యని యర్థమిచ్చును. ఇట్లు యొక కార్యమొనర్ప నిగు మీఠబడినవాని కమిషనర్ (Commissioner) అనియెనరు.

కమోడేటమ్ (Commodatum) — వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. కొన్ని సరికములు బంబులుపుచ్చుకొని వాటినే తిరిగి తీర్చి పేయబడితి ఏర్పాటునకుపేరు. ఇది లాటిన్పదము.

కమ్మదేవతా (బాహ్మణులు) — కిరణకిమ్మవ్యాపారులు మూడులు.

కమ్మనాటిసీమ (కమ్మనాడు) — ఆంధ్ర దేశమునాని గోదావరి ప్రాంతసీమలలో పోవు యారు పాంతప్రదేశమునకు కమ్మనాడు లేక కమ్మనాటిసీమ అని వాడుకనామము కలగు. బహుశః ఈప్రాంతమున కమ్మవారు (చౌదరీలు) విశేషముగనో ప్రాబల్యముగనో ఉంటు నీ పేరు వాడుకయై యుండనోపు.

కమ్మవారు ఏర్పాడులలో నొక తెగవారు నున్నారు. క్షత్రియ శాఖలలో నొకటిగఁ జెప్పుదురు. వీరికి “చౌదరీ” అని కుల బిరుదము కలగు. ధనవంతులకు బాటిగఁ జేరఁ గొనవారు. ఏదియందు గొప్పకమ్మనియు, పెద్ద కమ్మవారనియు తెలుగు భేదశాఖలు కలవు. గొప్పకమ్మనాటిని తూర్పుకమ్మనియును గూడ పిలువరు.

వీరి కుగోత్పత్తి గూర్చిన గ్రంథములు గాన రాకున్నవి గాని, వీరిలో ననుక్రమముగ వ్యాపించి యున్న కథనములు మూడు కలవు. తొల్లింట దండకారణ్యము రాక్షసాక్రాంతముగ నుండినతరి ఋషుల తపోయాగాదులకు రాక్షసులవలన భంగములు కలుగుచుండ వారు విష్ణుదేవుని బ్రార్థించి మహాలక్ష్మీదేవి కర్ణాభరణమగు కమ్మల

నాగాధిచి వానినుండి ఏనూర్దురు క్షత్రియవీరులు ర్భవింప వానినుండి రక్షణనందిరట. అది యాదిగ నావీరులు కమ్మవారనబడిరట. వారి సంతతినారు పగిలిస్తే శత్రుని నిరసించుటజేసి యాభూపతి వీరిని శూన్యలుగఁ జూడఁబడునట్లు శాసించెనట.

పిదప కాలానుగుణముగ వీరా ధ్రువేశమునకుఁ జేరి త్రిలింగదేశాధీశుడగు ప్రతాపరుద్ర రాజ్యమునం దుద్యోగిలుగ నుడువఁజేసెనట. అతఁడరి నామహారాజు చెవికమ్మలు శత్రువులచే నపహృతములుకాగా వీరెక్కు వ యుపాసనసాధనములం బ్రయోగించి శత్రువులనుడంచి వారినుండి వ్వాడించెచ్చి యాభూపాలున కీర్చిపకితన కమ్మరను కులనామము వీరికిఁగల్గి సిగఁజడియెనట.

ఇంకొకతరి స్త్రీలకంతఃపురవాసమున పురుషుల కగుఁజడిని నిర్బంధము తగదని వీరుచ, తన నని ఇప్పుడు వెలమవారసంబడుచున్న ముత్యకొండలను నభిప్రాయభేదిములు కలవారై పీరింద జొరక సమాఖ్యను తాటికివ్వలయాకులపె వాసకొని యుంట నాకమ్మలనుండి కమ్మవారను కులనామమునకుఁ బొల్పడిరనియుఁగూడ ననుటకిలగు.

వీరందఱు చౌదరీ లను కులవిరుదముఁ గల్గి యున్నను కొందఱు 'నామఁడు' అని పిలువబడుటయుఁ గూడ కలంగ. కృష్ణానదీతీరమాదలి ధాన్యకటకమున (అమరావతి) రాజ్యపాలన మొనర్చిన సుప్రసిద్ధుడగు వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రి నాయకుడను భూపతి కమ్మగులజుడని చెప్పఁబడినది. కృష్ణామండలములోని చల్లపల్లి, ముక్త్యాల సంస్థానాధిపతు లీకులమువాద. విశాఖపట్టణ మండలమున కొంచెముగను, గోదావరిజిల్లాలు రెంటిమందునను, కృష్ణా, గుంటూరు, చిత్తూరు మండలముల నధికముగను, ఇంక నితరమండలము లందు కొంతగనువీరు గానవచ్చుచున్నారు.

కమ్మవారియగు కల ముఖ్యభేదము లేపగ క్రీ. వె. ౧౮౯౦ జనాభారిపోస్టువలనగదెలియును.

౧. బంగారుకమ్మవారు - వీరిస్త్రీలు బంగరు ముక్కరలఁ ధరితురట. చిత్తూరు జిల్లాయగు వీరు గాననగుచురని చెప్పఁబడినది.

౨. గంపచాటువారు - పరపురుషుల ముఖములఁ జూడరాదని గంపలో ముఖము నురుగు పచ్చుకొనుటచే వీరీ పేరందిరట.

౩. గోడచాటువారు చిత్తూరు, చెంగల్పట్టు మొదలగు ప్రాంతములనున్నారు. వీరి స్త్రీలకు రాణివాస మధికము.

౪. ఇలువెళ్లని కమ్మవారు - రాణివాసపు స్త్రీల యాచారమునూడి పేరందిరట. అనంత పూరు, నెల్లూరు, కృష్ణామండలములనున్నారు.

౫. పెద్దకమ్మవారు, ౬. కావడికమ్మవారు, ౭. తొలుగుకమ్మవారు.

కమ్యూనిజమ్ (Communism) —

దేశము, దేశమునందును ఆస్తులు, ప్రజలకు సాముదాయకమనియు, దేశప్రజలందఱు సమముగ వాడియుభవింపఁదగినవారనియు, కొందఱు కమ్మవగను, కొందఱు తమ్మవగను గల్గియుండుట చుఁగర్హమనియు, దేశమందలి ప్రజాసాము దాయకమైనది ప్రభుత్వముగాన, ప్రభుత్వమున కిరాజకము (రాజులేకుండుట) ధర్మమేమనియు వివరించు రాజకీయ సిద్ధాంతము.

తొలుత నియ్యది ఫ్రెంచిదేశమున నుత్పన్నమయ్యెను. Communard అనునాతఁడు దీని కర్త. ఇదియె ఫ్రెంచి విప్లవమునకు మూలమని కొందఱుచురు. ఇది భయాకరమగు పరిస్థితి యుండు. ఈ రాజకీయమతము తిరుగుబాటు (Revolution) నకు ముందు గాననగుచుండును. మార్కుస్, ఎంజెల్సు ఈసిద్ధాంత వ్యాఖ్యాతలలో ముఖ్యులు.

కమ్డివిడెండు (Cum-dividend) - (వర్తకసంబంధ పరిభాషాపదము. డివిడెండుకు సావకాశముగల వ్యాపారము.

కమ్ (డ్రాయింగు) (Cum-drawing) వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. ముందుగాగల Drawing నుగు ఎంత లాభము గా వీలుగల పత్రముల అమ్మకపు వ్యాపారము.

క న్యూ (Cum-new) - వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. ఒక స య క్తి వర్తక సంఘము (Joint stock company) యొక్క వ్యాపారమువలన వచ్చిన లాభమును వాటాదారుల భాగస్థులకు పంచి యిచ్చుటకు బాగాయి వ్యాపార మభివృద్ధిచేయు తలపుతో మూలధన మిచ్చువజీరుగోల యాహితుమును వాటాదారు క్రింద చూర్చి భాగస్థులకే యిచ్చుటకు చేరు.

కయ్యేటోర్ జలపాతము (Kaletur Falls) - ద్రావిడు నినియాదేశమునకు ఎస్సెక్విభోయను పేరగల సరియొక్క ఉపనది నుగు పోతూగోన కొయ్యక జలపాతము. 280 అడుగుల ఎత్తునుండి క్రిందికిబడు జలపాతమని చెప్పుబడినది.

కర కపాలకుల గోత్రము - ఆర్య వైశ్యులు (౧౦౨) గోత్రములలో నొకటి. వైశ్య గోత్రములు చూడఁడు.

కరకపాలకులగోత్రము ఏకాక్షరేయగోత్రము (౯). దీనిని కరికపాలగోత్ర మనియు నెఱిఁగిరి. తొల్లింటి సస్కృతగోత్రము కశికస, శుశిక గణము; అపస్తంబ సూత్రము యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రాథమాద్యప్రవరఖాడ, శాతీశుడు దేవత, భార్య కల్దాబ, బదరికాశ్రమము తపస్థానము, గర్గసముద్రము తటాకము, జపము దశలక్ష, దీపములు 3౭, క్షేత్రసంఖ్య ౨౯, వస్త్రదానము, జిల్లేడు వర్ణనీయము.

కరక్కాయ చెట్టు - లా. Terminalia chebula. ఆంగ్ల. Chebula myrobalan. సం. హాతకీ, అభి ను, హైనువతీ.

కరక్కాయయు వైశ్యోపయోగ మగుతిన విలువగ గట్టియున్నది. కొంచు మె తడదిగ నున్న సంతతియువగ గట్టియుండునగు ఇది త్రిఫలములలో నొకటిగ (తాడి, ఉసిరికి, కరికి) జేర్చబడినది. కరక్కాయ చెట్టు పుష్పము గల గల దిస్తానుల్లాలోని పిరుపత్తి పాతములలో కరికి పిండులను వచ్చడిగి పుష్ప గోడవచారముగ నుపయోగించుచున్నారు. “కరక్కాయ” పదము లేరుపాకురు, కార్యము కాకపోయినవగును హేమచంద్రముగ నాసభాష నుంగ నాడఁజూచుచున్నది.

ఇందు వసుకుచి గట్టియుండును. త్రికోప హ్నియొకటి. జంరదీ ప్తనిచ్చుచు శీర్ణముచేయును. బుద్ధికిని దీప్తికిని చుములగును చాల మొంగి, సుమస్తకర్మ లోగముల నడుచి, వాతముల గట్టి కలుపు వయోలమును నిలిపియుండి ఆ ముగ్ధస్థి నొసగుచువిగిరి కరక్కాయ చెప్పుబడినది. “దశ మాణా హాతకీ” కరక్కాయ పరితలులు పెట్టు అని నుప నిదానోకోకి యు గలగు.

కరక్కాయనిదలు పిదేవము శీయును. పిచాపునిచ్చును నివారింతును. కరక్కాయ పుష్పాలు గట్టిజీస్త్రీలకుఁ గట్టె కుసుమగోగము నివారింతును. పిదేవములు కట్టెను. స్త్రీలు గట్టియుగలు చాల మొనర్చును.

కరక్కాయమూర్త మంతో హమ తోముచుండిన దంతలోగములు నివారింతును. కరక్కాయను వసంతముతుప్రసంగు తేనెతోడను, గ్రీష్మముతుప్రసంబెల్లముతోడను, వర్ష ఋతుప్రసంగు సైధవ లవణముతోడను, శరదృతుప్రసంబెల్లశర్కరతోడను, హిమవంతముతుప్రసంగు శోణితోడను, విశిర

ఋతుపునాసు పిప్పళ్లతోడను సేవించుచుండిన నేరోగములను దరిఁ జేరనీయక యశావనమును నిల్పునని వైద్యు లాచురు. మరియు, కరక్కాయను బెల్లము తైలము (నూనె) అనుపానముతో సేవించిన శరీరమందలి వాతప్రకోపమును, నెయ్యి పంచదారల అనుపానముతో సేవించిన పైత్యోద్రేకమును, తేనె పిప్పళ్లతో సేవించిన శరీరమందలి శ్లేష్మాతిశయమును తగ్గించు శక్తి గల దని చెప్పబడినది.

ఇకను కరక్కాయను కవిరి (కాచ) తో సమభాగములుగ నీళ్లతో మారి కూడలై పట్టు వేసి నేత్రరోగములు నిరోధమగునని యుచున్నది. కరక్కాయను శుద్ధిచేయక కరక్కాయాదినుచుండిన ఏర్వము జెరుపుననియు, కరక్కాయలోని పలుకులు పురుషులకు సపూసకత్వముఁ గల్గించుననియు జెప్పబడినది. మరియును కాలిఁ కరక్కాయలు, చవిటిభూములగు పండిన కరక్కాయలు, నీటబడి నానియుండినకరక్కాయలు, పుచ్చిన కరక్కాయలు, బుడచుచు పడి నాని పోయిన కరక్కాయలు, భిష్మమై విడిగియు యుండిన కరక్కాయలు వృద్ధీయములుగఁ బుష్కలు చెప్పిరి.

విదాహముగలవారు గొంతుక ఆరియుంటచే శాధపపవారు, కార్యము (దేహము క్షీణించి యుడురోగము) గళగ్రహము సవజ్వరము గల రోగులు, పైత్యరోగులు, మార్గాయాసమాదిన వారు, లాఘనమున్నవారు (ఉపవాసము) హస్తస్తాభ, హీనరేతస్కులు, గర్భిణీస్త్రీలు, రక్తస్రావముగల స్త్రీలు కరక్కాయలను వాడరాదనియు వారికది విషతుల్యమనియు జెప్పబడినది.

మఱియును కరక్కాయ అతిసారము, ఉదర రోగములు, ఉబ్బులు, ఊరుస్తాభ వాతము, కామెర్లు, క్రిమిరోగములు, గ్రహణి, గుల్మము,

చర్ది, దగ్గు వగరపు, ద్వందరోగములు, నేత్ర రోగములు, పాండు రోగములు, పిచ్చ (అపస్మా రోన్మాదము), పీచస, ప్లేహ, పురాణజ్వరములు, పైత్య శ్లేష్మ వాతములు, మలమూత్రబద్ధ రోగములు, మూర్ఛ, మూలశంక రోగములు, మేహ రోగములు, విసర్పి, విషదోషములు, విషమజ్వరములు, శిరో రోగములు, శూలలు, శోషలు, హృద్రోగములపై చక్కగ పనిమొనర్చి నివారించునని చెప్పబడినది.

కరక్కాయకు విరుగుడులు, కరక్కాయను ఉపయోగించుతలి కొంచెము కాల్పుటయు (కాలి నిల్వయుండరాదని భావము), నెయ్యి మొదలగు చముగు పదార్థములు బాదపప్పులు నని చెప్పబడినది.

కరక్కాయ జాతియగు “ జాగిలీహల్దా ” యశుబడు పెద్దజాతి కరక్కాయ గలను. ఇది ఎక్కువ బలముగ పనిచేయును. దీనియగు మెదడు, కంఠములగుఁ గల శీతలము నివారించు గుణమున్నదనియు, ఇది తలవెండ్రుకలను నెరయ నియక నిలుపుననియు, పురుషులకు పూసత్వముఁ దగ్గించు ననియు జెప్పబడినది. కరక్కాయ యందలి సుగుణములన్నింటి గల్గియుండును.

కరకోటకులు లేక కరకోటక వంశ నృపతులు ౧౨. వె. ఆరువందలు మొదలు ఎన్నిదివాదల సంవత్సరముల వఱకు కాశ్మీర దేశమున రాజ్యమేలిన నృపతులు.

కరగోణ్యగోత్రము - ఔతధ్య ఉప గణము చూడుడు.

కరస్థు గోత్రము - కణ్వ ఉపగణము చూడుడు.

కరచక్రదామి గోత్రము మన్యు గణము చూడుడు.

కరంజ ఋష్యాశ్రమము . వీరాగు దేశమున అకోలాజిల్లా మూర్తేజపూర్ తహశీలు నందు అమరావతీ పురమునకు 33 కైళ్ళ దూర మున కరంజ యను గ్రామము కలదు. ఇటు కరంజ ఋషి. మూత్రను ముడుచుట. ఆ ఋషి సత్తముడు ఒక ఘోరముగ రోగమునకు పాల్పడి, ఇటు గొప్ప తపాబొంది రోగవిముక్తి గాంచె నట. ఇప్పటిది రోగవిముక్తి నిచ్చు యాత్రా స్థలముగ నెన్నుబడు చున్నది.

కరటకుల గోత్రము - కరటకుల చూడుడు.

కరణకమ్మ దేవతాశాఖవారు
కరణకమ్మ వ్యాపారులు చూడుడు.

కరణకమ్మలు ఆంధ్ర బ్రాహ్మణులు చూడుడు.

కరణ కమ్మ వ్యాపారులు
వీరాధ్రదేశమున కాపురము కురిసిన ఋషి శాహ్మణశాఖ. తొలుత మహారాష్ట్ర దేశస్థులు. వీరందఱు మహారాష్ట్ర శాఖలలోని దేశస్థులు అనబడువారు. నాశిక ట్టణము దరినున్న కొబర్గాన్ గ్రామమునుండి కొబర్గానావారనియు, గుల్బర్గాపురమునుండి కలబర్గినారనియు, బీజా పూర్ (తొల్లి-టి విజాపూర్) నుండి విజాపురపు రనియు ఇంటిపేరులు గల్గియున్న కుటుంబములు వీరియందు కలవు. అందు విజాపురపువారు మధ్య మత మవలంబించిరట.

మరియు నాభి, బీరకాయల, సబ్బినీసు, మొసలికంటి, పీల్చానా మొదలగు నింటిపేర్లు వారి పూర్వులొనర్చిన ఉద్యోగానులనుండి వచ్చిన వని చెప్పుచున్నారు. ఇంకను వసంతరావు మొదలగు కొన్ని ఇంటిపేర్లవారు పూర్వపు మూలపురుషుని నామము నింటిపేరుగ గల్గి యున్నారనియు, మైసూరువారు మొదలగు

కొన్ని కుటుంబములు కన్నడలనియు తేలుచున్నది. గ్రామనామము లింటిపేరుగ వీరియందు విసానము కలవు.

వీరాదఱు ఋష్యగులు. కన్నడత్తవను ఋష్యగులగుకతన మధ్యమతస్తులతో వీరుసాబాధ బాధవ్యము నొందును.

వీరియందు కరణకమ్మ వ్రతశాఖ కుంటి కలదు. వాకిలి కరణకమ్మదేవతలనియు, దేవతా శాఖవారనియు గూడ నొడుకెగలదు. వారు తక్కి చవాకికి గురుకుటుంబములుగను పురోహితు లుగ నుండురు. వారు సాలగ్రామమునారనియు, తాటికొండవారనియు ఆంధ్రదేశమున ఇంటిపేర్లు గైకొనినవారికి కొన్ని దేవతాకుటుంబములు కలవు. ఇట్టివారికి మహారాష్ట్ర దేశమున కులు బ్రాహ్మణులు పేరుకలదట. అందు పురోహిత్య మొందు గ్రామ శాఖ నుని పేరికెడివి. కరణకమ్మ వానివారిదలు నిష్కడధులుగనే యున్నారు.

కరణము కాటికపోయినా (గడుసుతనము) తస్కరణము మానడు - ఆధ్యోక్తి.

కరణ — కరణములు ౧౦:- కరణము తిథిమొక్క పంచాంగములలో నొకటి. ౧. బవ, ౨. బాలువ, ౩. కాలవ, ౪. ప్రాతులాకరణము, ౫. గరజ, ౬. వణజి, ౭. భద్రాకరణము, ౮. శకుని, ౯. చతుష్పాత్యరణము, ౧౦. నాగ కరణము, ౧౧. కినుర్తుమ్నము.

కరతలామలక న్యాయము
అరచేతిలోని ఉసిరికకాయ యనియ్యము. హస్తా మలకన్యాయము (చేతినుదలి ఉసిరికకాయ), కరవిన్యస్తవిల్వన్యాయము (బిల్వమన మారేడు కాయ) ఇట్టివియె

కరతోయానది — బంగాళమున రంగ పూర్, దినాజ్పూర్, బోగ్రామండలముల గుండా

ప్రవహించు పవిత్రమగుచది. మహాభారతము వాపర్యము నుండి కామరూప, మగదేశ ములనుభ్య సహస్రగా చెప్పబడినది. హైనువతీ పరిణ మకాలమున పరమేశ్వరుని చేతనుండిజారిన యవకములు క్రిందికి ప్రవహింప నీపవిత్రజల మేర్పడినది చెప్పబడినది. ఇది గొల్లిపుండ్రక దేశముగూడా ప్రవహించుచది. పెక్కాప్ర పరిశోధకులు కరతోయూనియు సదానీరము నొకేది మరి పొరబడి తలచిరిగాని, సదాతోయా నది వేటనియు, యాష్టవ్యస్థనుహ్ని శతపద బ్రాహ్మణము రచించుతరి సదాతోయూనియె ఆర్యనివాసమునకు ముప్పైల్లగామాడినదనియు తెలియుచున్నది. (శతపదబ్రా- ౧-౪). సదా తోయూని వేటగుచది మరి మహాభారతము భీష్మపర్వము చరితగానమ్యెడిని.

కరత్యానది హల్లల్యానదీ సంగ మము - ఈపవిత్ర జలప్రవాహి బల్బాయిగురి నూడి దక్షిణముగ నిరుచది న్యాన్లై డూక మునగల బోగూరా పరిసరముల సాశ్లోని (బహుశః సప్తముని) మహాబలతావున హల్లల్య నది మారు సంగమించెడిని. ఈపవిత్రతీర్థమున స్నానము మహాఫల ప్రదమని చెప్పబడినది.

బల్బాయిగురినిలిగూచూడి డాబ్బలిగున కేల ఇరు బాటపై నున్నది. ప్లేషరు కలగు.

కరంధమ మహారాజు యయాతీ మహారాజు సంతతియగు తుర్వసుని ముమ్మరు మడు; వహ్నిపౌత్రుడు. గోభామని పుత్రుడు.

మహాబలాధ్యుడగు నృపతి. కరంధముడచుచది బిరుదు. వాడుకలో నీతని పేరు బలాశ్వకు. ఈతని పుత్రుని పేరు ధుర్యజిత్తుని చెప్పబడినది. మతియు నవీక్షత్తునియు గాననమ్యెడిని.

కరబచాంద్రమన గోత్రము - జనుదగ్గివత్స ఉపగణము చూడుడు.

కరంభ గోత్రము - కథ లేక క ఉపగణము చూడుడు.

కరం - యమవంశ క్షత్రియుడు. ఇతనికి కుంతియనియు బేరుండెను. తండ్రిపేరు శకుని.

కరంభి గోత్రము - అగస్తీ ఉప గణము చూడుడు.

కరభికి గోత్రము - భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కరమధ్య (ఎత్తు) - రౌడుతులముల ఎత్తు. ఆయుర్వేద మానము చూడుడు.

కరమేనియా - ఆసియామైసరులోని మొక ప్రావిన్సు. (ఆసియామైసరు చూడుడు).

కరవప్రమాణము - ఆయుర్వేద మానము చూడుడు.

కరవాక ఈప్రదేశమునకు కరవాక యరు పేరే నాడుకియగున్నను న్యాయతః దీనిని కరవాకనీను యరుటంగే సమజసమని తోచెడిని. ఇదట్టి వాకశబ్దము ప్రదేశార్థముగ నాడుబడి నను అది కరవాకనీను యనిన నెల్లరకు చక్కగ స్ఫురించుచది తోచును.

కరవాక ప్రదేశము చాల మెరుక ప్రదేశము; విశాఖపట్టణపు మండలములో నున్నది. బహుశః ఆగ్నేయమున బుడుమూగు మొదలు వాయవ్య మున సిగవరమునది దనుక సముద్రము వఱకు మదరాసు-కలకత్తా రాజబాటనంటి ఇందుమించు ఆరువందల చొకపు మైళ్లప్రదేశమున కీపేరు వర్తిం చెడిని. ఇందు వేమకోటి పరగణా యనియు భోగాపురపు పరగణా యనియు రౌడుఖండములు పూర్వ మెప్పుడో యుండెనటగాని, ఇప్పుడట్టి ఏర్పాట్లు లేకున్నను ఆపేరులు మాత్రము వాడుక యందు నిలచి యున్నవి.

తోల్లింట మెరకిగముట నిగనమి హేళినగా
కరవాకయని వాడు చూడరట. ఇక్కా-లమున
పరిస్థితుల్లుగాక తోటలు, చెరువులు, నూతులు,
వ్యవసాయములంగల్గి జరనిచాసములతోనున్నను
కరవాక యనిన పట్టప్రదేశమున పుష్పముతోనే
వాడుకయగుచున్నది. తోల్లింట బిడారపువర్తకు
లీ ప్రాంతమును దర్శించు చూడిన నాటి నిర్మా
ణము లచ్చటచ్చట (బిడారువర్తకులచే నిర్మిత
బడిన వసతి గృహములు) కలవు.

కరవిన్యస్తబిల్పన్యాయము —
సంశయమునకు తొప్పులేకుడిన విస్పష్టస్థితి యని
తెల్పుట కీన్యాయము వాడుచుండును.

కరవీరపురము — దీనినిప్పుడు కొల్హా
పూర్వ అనుచున్నారు. తోల్లింటి కాలమున
శైలహరిదేశమునకు రాజధానియై ఖుల్లకపుర
ముగ నుండెను. కాలగతిని మూల నేటికి కొల్హా
పురమయ్యున్నది. ఇక్కడివారు దీనిని కాక్వీర్
అనెదరు. అది తోల్లింటి కరవీరస బాధప్రా
య్యున్నది. (శైలహరిదేశము చూడుడు). ఇటు
మహాలక్ష్మీపీఠము (దేవస్థానము) మిగుల ప్రసిద్ధ
మైంది. పద్మపురాణము ఉత్తరఖండము ౭౫
దేవీభాగవతము ౭, 3౦, 3౮, మత్స్యపురాణము
౧3౭ ల యందు ప్రశంసపడెనది. కృష్ణానదిలో
సంగమించు వేణీపదీతీరము. ఇదిను బ్రహ్మవర్త
దేశమున ద్విపద్వతీ సదీతీరమున పేక్షానికి కరవీర
పురము కల్కిపురాణము ౮౮-౮9 యందు
చెప్పబడినది.

కరసిఖిడు గోత్రము — కపి ఉప
ఉపగణము చూడుడు.

కరహాటక కొంకణము — సమ
కొంకణములలో నొకటి. (కొంకణ దేశము
చూడుడు).

కరాచీ జిల్లా — గొబ్బెరాజధానియై
వేటైల సిండ్ (సింధు) ప్రవిన్సులోనిది. కరాచీ
పురము ప్రధానస్థానము. (గొబ్బెరాజధాని
చూడుడు).

కరాచీ రేవుపట్టణము (హిందూ
తట్టాపురము) — కరాచీపట్టణమును, ఆపేరును
సమీపిర్మాణములు. సుధు నాష్ట్రమున గొప్ప
సముద్ర రేవుస్థలముగ నున్నది. ఇటు సుధునది
సముద్రమునకును గొప్పరేవుగ వర్తకస్థలమై
యున్నది. పురాణదేశపు పుట లీపురమున
సముద్రపుతోడల కలదిని. క్రీ. పే. ౧౮౪౩లో
నిర్మించి బడినది. ముఖ్యము నిది సింధురాష్ట్రము
నకు షాధానగరముగఁగూడ నున్నది. ఇతట
నిర్మించుబడిన గొప్ప హార్బరు వచ్చిపోవు
ఓడలకుఁ బానిసనిపించెడివి. ఇటునుండి పశ్చి
మోత్తరపు సముద్ర పరగణకు ఇరుప
బాటయాలమున గొప్ప ప్రయాణస్థలముగ
ఁగూడ నున్నది. భార్య చాల శాంతిరమై
సౌఖ్యమందగును. ఇతట ౫,౨౧,౭౦౦ మంది
జనులు వసియించుచున్నారు. ఇది నిట తోల్లింటి
కాలముననుండి శత్రుపట్టణము సూర్య పరిశీల
నలు జరుగివలసెయ్యెయున్నది. దానియానవాట్ల
చక్కగఁ గన్పట్లుచూడును.

కరాలపాటి రంగయ్యకవి — ఆంధ్ర
కవులలో నాధునికులగు పరిగణి శాబడినవాడు.
త్రైవర్ణులనెంబడు వైష్ణవవైశ్యకులజాతము. తండ్రి
పేరు రామయకవి. తాత నారాయణసూరికవి.
రంగయ్యయ్యడు చెప్పుచురియగు పచ్చయప్ప
కళాశాలయగు కొంతకాలమును, ప్రెసిడెన్సీ
కళాశాలయగు కొంతకాలమును ఆంధ్రపండి
తుఁ గా నుండిన విద్వాంసుడు. భారత
భాగవతరామాయణములను మొట్టమొదటదిద్ది
లేఖకకమాదజనితదోషముల సవరించి పరిష్క

రించి ముగ్ధింపఁజేసి నదీనుహనుభావుఁడే. ఈయన రచించినవి కవిజనమనోహరము, భూతపురీ (శ్రీమదేరుంబూదూర్) మాహాత్మ్యము నను పద్య కావ్యములు. అందు భూతపురీమాహాత్మ్యము మూడాశ్వాసములు కాకముందే ఇతఁడుచుర్రణించుటఁ జేసి గ్రంథము సామూర్తికాక నిలచిపోయెను.

కరాస చెట్టు - దీనిని బరివోకి, బ్రరొక, నిరింకయని కొందఱును తప్పగా పిలుతురట గాని, భౌతికీట్టు దీనితో నేనబాధములేని పేరుచెట్టు. కరాసచెట్టుఆకు చాలగొనుకుగ్గియుంట చే నిల్వయును మకొని నానితోకట్టినామానులు నునుపుఁడయా నుపయోగింతురు.

కరాసమానుచెక్క, ఆకుల రస కనుచు చూర్ణములు కుష్టువ్యాధిని గుహర్హునియు, స్త్రీలపాలు పాడి పోవునుగాము గలవనియు జెప్పుదురు. మేకలకుపైతము కరాసఆకులు మేకపాలుపాడిపోవునని వాడుకగలగు. పైత్యము జేయును.

కరాళి, కరేలి గోత్రము - శౌతస్య ఉపగణము చూడుండు.

కరిఘంటాన్యాయము - ఏనుఁగు మెడకుఁ గంటకట్టుటయని యర్థము. శరీరబలము కన్న బుద్ధిబల మధికమని తెల్పుట కీన్యాయము వాడుచుండురు.

కరిదినములు - అరవదేశమునందలి ఎక్కువప్రచారమునంది యున్నవి. చిత్రినెల ౬, ౧౫ దినములు. వైయాసినెల ౭, ౧౬, ౧౭ దినములు. ఆనినెల ౧, ౬ దినములు. ఆడినెల యందు ౨, ౧౧, ౨౦ దినములు. ఆవణినెలయందు ౨, ౯, ౨౮ దినములు. పెరటాసినెలయందు ౧౬, ౨౯ దినములు. గృతిప్వీసినెల ౬, ౨౦ దినములు. కార్తికీనెల ౧, ౧౦, ౧౭ దినములు. మార్గశిరె

౬, ౯, ౧౧ దినములు. త్రైవేల ౧, ౨, ౩, ౧౧, ౧౭ దినములు. మాసినెల ౧౬, ౧౭ దినములు. పాగునినెల ౬, ౧౫, ౧౯ దినములు. ఇవి శుభ కార్యాచరణమున. కసర్పదినములుగ వాడుచున్నాను.

కరిబృంహితన్యాయము - ఏనుఁగు ఘోకారమని యర్థము. బృహిత యనుటయందే ఏనుఁగు ఘోకారమని యర్థముగలదు గాన, ఇట కరి (ఏనుఁగు) అవసరోక్తి. ఇట్లే గజధటాన్యాయము, సమేదీవరన్యాయము (సల్లకలువ), నాజీహుదిరన్యాయము (గుట్టాల శాల), మృగవాగురన్యాయము, పర్వతాధిక్యకాన్యాయము, పర్వతోపత్యకాన్యాయము, కరకంకణన్యాయము మొదలగునవికలపు. అన్నియు సనవసరోక్తులు.

కరిభూజ పాదు (కర్బూజా) లా. Cucumis melo. అంగ్ల Musk melon (Sweet melon) - సం. కర్బూజా (కస్తూరిజా) మధుఫలా, ముఖా, సుద్రాఖా, మధుపాకా, వృక్షేర్వాసు, అను పేర్లు కలపు. ఇతయె గాక తిత్తిఫలా, తిక్తా యను పేర్లు కూడఁ గాననయ్యెడివి. బహుశ. ఇవి రెండును చేరుగ నుండు రూపాంతరపరములని తోచెడిని. ఇదియును దోసజాతిలోనిదే నని అంగ్ల వృక్ష శాస్త్ర వేత్తలు నుడువు చున్నారు. కొందఱు దీనిని అతి చలవ జేయునదిగ ఘోషపదముగ వచించు చున్నను, ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమునందు మేహశాంతి మొనర్చి, బలమొసంగి, సమశీఘోష్ణసితి శరీరమున కిడునంతటి చలువఁ జేయునదిగ వివరింపఁబడినది. కర్బూజా పండుసాదు రుచియెగాక పరిమళము గూడ గలగు.

కర్బూజాపండురసము నందు త్వరితముగ జీర్ణమై, ఇతర పదార్థముల సతివేగముగ జీర్ణింపఁజేయు శక్తియు, శరీరము నంతటను వేగ

ముగ వ్యాపించు శక్తియు గలదని చెప్పబడినది. బుద్ధిని స్థిమితపఱచి నాత, పిత్త, శ్లేష్మములను సమకఱచి మల మూత్ర నిరోధమును విడగొట్టి మేహశాంతియు, వీర్యవృద్ధియు చేయును. మూత్రపుత్తి తీవ్రమైన దోషములను జయించి ఇంచుక మూత్ర మెక్కువగ వెడలించును. విషపు రసపాక్కులు గలనా కీహడుచు కొంతకాలము తప్పక తినుచుండిన నవి నివారణ మగును.

కరిబూన్ విత్తులు మూత్రమునుగూడ నీ గుణములే గలవు. విత్తుల కిహడుచు దోషవృద్ధి రము (Typhus Fever) నివారించు నవియు, జెప్పబడినది. విత్తుల కహడుచుగాని, చూర్ణముగాని పరగింపపున పుచ్చుకొనరాదు; తొలినొప్పియు, పైత్యజ్వరమును కల్గించును. మొత్తమున పైత్యతత్వము గలవాడును, కఠినమున వలసినంతకన్న అధిక రక్తము గలవాడును, అధిక విరేచనములు గలుగతత్వము గలవారికిని విత్తుల చూర్ణముగాని, కిహడుచుగాని విషప్రాయము యుండి కేవలదగానిదని చెప్పబడినది.

శేనె, మిరియొగుడు, పోక పంచదార, పాలు, పుల్లదానిమ్మపండు, గుల్మింగు పిసిగుడులని చెప్పబడినది. (కరిబూన్ పాగు) చూడఁ.

కరివేపచెట్టు — లా. Corchorus capsularis అనియు, Bergera koenigh అనియును, ఆంగ్ల. Curry leaf tree అనియును, సం. కాలశాక, కృష్ణనింబ, సుభినింబ అనియును బేర్లు. దీని ఆకులు భోజన పదార్థములగు పరిమళమునకై ముఖ్యముగఁ జేర్చుకొనెను. దీని యుపయోగ మేర్పడినది.

కరివేప ఆకును, చెక్కయు, వేరును రసము లేక కషాయముగ వాడుదురు. ఇది చలువజేసి యార్చి వేయును. జిహ్వకు అరుచి దోషము వాపును. దేహమునకు పుష్టినిచ్చును. ఆకలిని

బలపర్చును. కఫము, గ్రహణి, దాగుణాతి సారము, వాంతులవే నాక కలరాదులని నాతులను గూడ నడుచును. ఆకులు వేడిచేసి రక్తగ్రహణిని సహజ ఆపును. విష నాతులని విషము హరించును. ఆకులచూరి పైనిపూసిన కురుపులు, పొక్కులు మానును. చెక్క గ ధము పైనిపూసినచు పొక్కులు పుట్టికొని మానును. పిష్టి, రక్త పైత్యము, దాహము నడచునని చెప్పబడినది. కరివేప పుష్పి నానన చాల ఆరోగ్యకరమనియు, రోగవ్యాధి నాపుననియు నుచు చెప్పబడినది.

కర్మితాళము తాళములు చూడఁ. **కరీబియన్ సముద్రము** (Caribbean sea) — దక్షిణ అమెరికా ద్వారా గయోనా యగు దేశమునందు. అది ఆసియనివాసులు కరీబుబాన్ ఇండియనులు అధిపత్యాదులు నివసింపదులగును. నారిదేశముల కొకప్పుడు నామమాడి కరీబుబానును పేరును ఆస్పాంత సముద్రమునకు కరీబుబా సముద్రమును పేరును గలిగెను. ఇప్పుడొపేరు వాడుకయగు లేకున్నను సముద్రముయొద్దే వదలుచున్నది. (గయానా దేశముచూడఁ).

కరీరాంభిగోత్రము — కఫ లేక కఫ్యగణము చూడఁ.

కరుగేటెడ్ ఐరన్ — ఇనుప రేకులు వ కరలుగఁజేయుట (Corrugate) వలన దాని యదలి బలసంధికమై వానినికొక నిమిషపట్టి గట్టి దగును. అంతదళసరియెగల సాదాఇనుప రేకుల కాగట్టియుండక దన్నుచాలని తావుల వాని పోవును. వర్షపుధారలు నెరుగ్గొనవలసిన ఈ రేకులు వానినతావులు గలవగునేని ఆపల్లముల నీరునిలచుట యసర్థకము. ఇంక రోనెలాబోలు వాకరలుగల్గిన కరుగేటెడ్ రేకులై నచో వర్షపు

నీరాదోనెలలోబడి క్రిందికి తిన్నగ జారుంగాని నిలువజాలను. నీటిని జింకురేకులనియు ననుచున్నారు.

క రు ణ తా ళ ము — తాళములు చూడుడు.

క రుణాయన గోత్రము — భరిద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

క రు వు కొంచెమైనా గా బ రా లావు గల్గిస్తుంది — ఆధ్రోకోక్తి.

క రువు కొద్దికాలమైనా జ్ఞాపకం చాలాకాలముంటుంది — ఆధ్రోకోక్తి.

కరూరు — చేరదేశము చూడుడు.

కరూశదేశము (అధిరాజదేశము)

దీనిగూర్చి చుట్టప్రాంతములనున్నవి. దీని కధిరాజదేశమనియు పేరుండెను. చంద్రవంశపు ఇక్ష్వాకుమహారాజు కిన్తిష్టపోడిరుడగు కరూశుడు దీనిపాలించుకతన కరూశ మని పేరయ్యెనగుచు. రామానుజము ౧ ౨౪ చుట్టవను, బ్రహ్మాండపురాణము పూర్వ. ౫ వ అధ్యాయము నను కరూశదేశ పశుసలు కలవు. చామరపురాణము ౧౩ వ అధ్యాయమున నీ దేశము విద్య పర్వతపాదముననుండు దేశముగఁ జెప్పబడినది. కరూష బాహేల దేశములు కలసిన భాగమునకుఁ గరూషదేశమని పెక్కండ్రతలుంపు. శ్రీకృష్ణనిచే యుద్ధమున నిహతుడైన దంతవక్త్రుని రాజ్యమని పద్మపురాణము ౩౫ వ పటలమునఁ గలను. పాండవకన్యకుండగు సహదేవుఁ డీరాజ్యమును జయించెనని మహాభారతము సభాపర్వమున జెప్పబడినది. హరివంశము నందు దీని కధిరాజమని పేరు కలదనియు దంతవక్త్రుని దేశమనియు గలదు.

కరూశదేశము తూర్పు పడమర భేదములచే 'రొడుగఁ' జెప్పబడినది. మహాభారత భీష్మ పర్వము ఆధ్యాయమున నిది మత్స్య భోజ దేశముల మధ్యనున్న దేశముగను, ఇతరగ్రంథముల నిది విద్యకు వెరుకనున్న దేశముగను చెప్పబడినది. పార్గిటార్ (Pargitar) పరిశోధకుడు ఉత్తరమున కాశీదేశము, వత్సదేశమును, పశ్చిమమున చేరిదేశము, తూర్పున మగధదేశము, ఎల్లుగుగల్గి కైమూరు పవిత్రస్థదేశములు గల్పుకొనిన దేశముగ నిరూపించియున్నాడు. ఇది ఇప్పుటి కీవాసాస్థానప్రాంతమని తేలుచున్నది.

నిదము స్పష్టముగ తేలకున్నను బీహారము లోని షహబాగు మహలభాగమును అనగా శోణభద్ర కర్మనాథ పగుల మధ్యప్రదేశవాసులు తమది కరూశదేశమని చెప్పుచున్నారు. ఇది కరూష మె యుండెను. ఇది కను పుష్కరిక దోమునకుఁ గూడ కరూశదేశమని పేరుండెను. పాణినిసూత్రము ౪-౧ ౧౭౮ నుగను కరూషపుశాసకలగు. కరూశదేశము దక్షిణే మలవదేశముండెను.

క రూ శు (డు) — చుట్టి సూర్యవంశ క్షత్రియుడు. తగ్గడి వైవస్వతమనువు. పితా మహుడు పివస్వోతుడు (సూర్యుడు). సోదరులు ఇక్ష్వాకుమహారాజు, సృగుడు, దిష్టుడు, ధృష్టుడు, శిర్యాతి, సరిష్వతుడు, శభగుడు, వృషధ్రుడు, కవి. ఈతని సతతివాణివేర్లు సరిగా తెలియకున్నను వారికి కరూశులనిపేరు. మఱియు నితఁడేలిన దేశమునకు కరూశదేశమని ఈతనినుండియే పేరుకల్గెను. ఈతఁడుఇక్ష్వాకుమహారాజునకు సామంతభూపతీయై యుండెనని తెలిసెడిది.

కరూషదేశము — పుండ్రదేశము చూడుడు.

కర్కటగోత్రము

ఔతధ్య

ఉపగణము చూడుడు.

కర్కటేటి యూదశాఖ వారు —

యూదులలో నొకశాఖవారగు కర్కటేటియూదులు (Jews) బైబిలునందలి ప్రాతనిబాధన (Old Testament) నంగీకరించెదరు నాని దాని తాల్కూడీ వ్యాఖ్యానముల నంగీకరింపరు. వీరు క్రీ. వె. 250 లో బోధకులగు రబ్బీల నేతృత్వంలో దుగబడినవారు; నేటికిని వానాంగీకరింపరు. Moses the Law giver గారి ధర్మములను శారనితురు. యూదులు క్రీస్తుప్రభుని తిరువచే మి కారకుల నటన కింకమగి గిరాకి తీరు.

కర్కటక సన్నిపాతము

సన్నిపాత

దోషము చూడుడు.

కర్కట హస్తము —

హస్తాభిరయము చూడుడు. భరణశాస్త్రము చూడుడు.

కర్కటకరాశి —

అధిపతి చూడుడు.

ఇది పునర్వసుక్షత్రముమొక్క, గవ పాదమును, పుష్యుని యందలి నాలుగు పాదములును, ఆశ్రేషాక్షత్రముమొక్క నాలుగు పాదములును కలిసిమైన పాదములరాశి. దీని ప్రమాణము విశ్వర ఘడియలు లేక రెండు గంటల పూడ్రాడునున్నట్లు కాలము.

కర్కటకము సౌమ్యరాశి, చరస్వభావరాశి, బ్రాహ్మణవర్ణరాశి, స్త్రీస్వభావరాశి, పాటల వర్ణము, పూర్ణజలరాశి, ఉత్తరదిగ్గరాశి, పృష్ఠోదయరాశి, రాత్రి బలమధికము. హృదయబలము అని చెప్పబడినది.

కర్కటకము చంద్రునకు స్వక్షేత్రము. మూలత్రికోణ మివ్వరికిగాను. ఉచ్చ గురునకు, నీచ కుజునకు, మిత్రక్షేత్రము రవి, కుజ, గురులకు; శత్రుక్షేత్రము, బుధశనీలకు; సమక్షేత్రమెవ్వరికి

గాను. కర్కాటకము లగ్నముగానైన రవి స్వీతి యాధిపతిగను, చంద్రుడు లగ్నాధిపతిగను ఉండును. కుజుడు హృదయదశమస్థానములకును బుధుడు తృతీయదశస్థానములకును, గురుడు షష్ఠను సవనుస్థానములకును, శుక్రుడు నత్యుత్తరదశస్థానములకును, శని సప్తమ అష్టమస్థానములకును అధిపతులుగ నుండును.

కర్కటక శృంగిచెట్టు -

లా. Rhus succedanea అనియు, Pistacia integerrima యనియు. అంగ్ల. Galls. సా. కిర్కాటకశృంగి, కుళిగ, విమాణి యని యుచుండును. దీనిని చూర్ణము చేసియు, కిమోమముగాదియు వాడుదురు. చేసెదనుండును. ఉపిరకోగములు, ఉష్ణవృక్షము, కిమోమము, కాస, జ్వరములు, పిషములందు గల్గెడిబాధలు, శ్వాసలు, శ్లేష్మకోగములు నివారించునని చెప్పబడినది. ఇది కేమి వైద్యోగయోగముగ నోపధి.

కర్కటక సంక్రాంతి

సూర్యుడు

కర్కటకరాశిని బ్రవేశించు సదనునకు కర్కటక సంక్రాంతి యని పేరు. ఇది నక్షత్రాయణము నకు బ్రాభము. ఇది పితృర్షి (పితృము) విధిపరబడినది. రవి కర్కటకరాశికి బ్రవేశించుకుప్పునవి మిరువదిఘడియలకు ముగిసిన పితృర్షిని జరిపవలయును. (పూజగలుచూడుడు).

కర్కటక నగరము

సాయు కి

రాష్ట్రములలోని అలహాబాదు పురమునకు వాయవ్యదిశగా రెండు మైళ్లు దూరమున గల కర్కటకనగరమిప్పుడు కర్కాయనుపేరు బరగుచున్నది. ఇది 21 శతాబ్దములలో నొకటి. సతీదేవికర మిట పడినతావు.

కర్జూరాయణ గోత్రము

లోహితగాము చూడుడు. 1

కర్ణకాంతేయన్యాయము - కర్ణుడు తాను గాధేయుడని (గాధపుత్రుడని) తలచు చూడి పిదప శ్రీకృష్ణునివలన కుంతిదేవి కుమారుడైనట్లు తెలిసికొని కాంతేయుడుగ గ్రహించి నట్లు. (రాజపుత్రవ్యాధన్యాయము చూడుడు).

కర్ణగంగ - దీనిని పిండారిగంగ యనియు నుచును. కర్ణుని కేవలదీక్షిరమున నొకయూగమొనర్చి తపాబ్రాహ్మణులైన కతమున కర్ణగ గమని వాడుక గల్గెను. అనుకోదదేశమున (గద్వాల్ సాస్థానము) అలకానందానదిలో కర్ణప్రయాగమును పేరుగల తావున సంగమించును.

కర్ణప్రయాగ - పాండ్యగంగ, అలకా నందల సంగమము. హిమాలయముపై నున్న పంచప్రయాగాలలో నొకటి. సంగమముకడ కర్ణ ప్రతిష్ఠితమై శంకరభగవత్పాద పురుషోత్తమై ఉమాదేవి దేశస్థానముకలను. హరిద్వారియు గుండ్వా నాటూదారినిపోవును. (హిమాలయ మార్గములు చూడుడు. పంచప్రయాగాలు చూడుడు.)

కర్ణజంఘ గోత్రము - కుశీకగణము చూడుడు.

కర్ణసుత గోత్రము - శౌతామణ ఉపగణము చూడుడు.

కర్ణల్ ఆల్కాటు గారు - వీరు ఆమెరికాదేశస్థులు. వీరుస్థాపించినది థియాసఫికల్ సొసైటీ. వీరు భరతదేశమునకువచ్చి దయానంద సరస్వతీస్వామి (ఆర్యసమాజస్థాపకుడు) శిష్యులైరట గాని, వానిగోధలు రుచింపఱు వారిని వీడి వెల్లిరని చెప్పబడినది. వీరు దివ్యజ్ఞాన సమాజమును ప్రాబల్యముగ స్థాపింపజూచిరి కాని యచటివారి కీమతవిధానము రుచింపనందున సచ్చోటువాసి చెన్నపట్టణమున అడయూరునందు ఆశ్రమము నిర్మింపుకొని యాపని ప్రారంభించి.

(థియాసఫీ చూడుడు). వీరికింబిదప అడయూరు దివ్యజ్ఞాన సమాజము డాక్టరు వనీబీసెంటమ్మగారి కాలమున నభివృద్ధిగాంచెను.

కర్ణసువర్ణపురము - అధిశూర పృథ్వి లుని పాలనమున వంగదేశపు రాజధాని. ఇప్పుడు రంగతుడి యనబడుచు మూర్ఖ డాబాను జిల్లా లోని బరంపురమున కారుమైళ్ల దూరమునన్నది నీని ప్రశాస కుబ్జకాతాత్రమున ఏడవ యాధ్యా యమున కలను.

కర్ణాటలఘువు (కర్ణాటకలఘువు) - సంగీత శాస్త్రమున జాతి (లఘు) ప్రాణమున చెప్పబడిన దశప్రాణములలో నొకటి. ౧౩. అక్షర ములకాలము. (జాతి (లఘు) ప్రాణము చూడుడు).

కర్ణాల్ జిల్లా - కర్ణాటుపురము ప్రధాన స్థానము. (పూజారుదేశము చూడుడు)

కర్ణావతీనది - ఆర్కి లాజికల్ సర్వే కపోర్టు రెండు, ఇరువదియొకటి నాల్గములము బుచ్చెల్లందులోని కేన్ నదిని కర్ణావతిగా వ్రాసిరి గాని ఏ పురాణమునను నిదర్శనములు గానరావు. మత్స్యపురాణమున ౧౧౩ శ్లో ౨౫ ధోరణివలన కెన్నది శ్వేతి నదిగా నవ్వయించు చున్నది. (చుజాభుక్తి దేశము చూడుడు).

కర్ణాళీనది - దామోదర కుండము. (గండకీనదిచూడుడు). గండకీనదిని టిబెట్టుదేశస్థు లీపేరున వాడుచున్నారు. ఈనదియే (సాల గ్రామ) టిబెట్టుదేశపు హద్దుననున్న తకలాకోట (నూడి) వద్ద నుండి ప్రవహించుతరి నీపేరు అధిక ముగ ప్రసిద్ధమయ్యెను.

కర్ణిక ఆనకునిభార్య కర్ణిక, ఇకను కర్ణికయను నప్పర యొకతె కలను.

కర్ణిక్రము - బాణాగ్రములు చూడుడు.

కర్ణిక సన్నిపాతము - సన్నిపాత దోషము చూడుడు.

కర్ణికాపురము - దీనికి కర్ణాళి, కర్ణపురము, భద్రకర్ణిక యనియు పేర్లు కలవు. బృహచ్చిని పురాణము ౧-౭౫ యాన కర్ణిక యని పేరిడబడినది. సర్వదానది, చూగు ఉరిచది సంగమము కడనున్న ప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. మహాశివ పురాణము ౧-౧౫ యానను, మహాభారతము వనపర్వము ౧౪ యానను ప్రశంసింపబడిన క్షేత్రము.

ఉరిసదిని ఇష్టాంశ ఎరా డి యనుచున్నారు. బోడా రాజ్యమున ఉపహితుడు నా. ఉద్బి పురాణమున ఆని స్థ. యాన దీని ప్రక కుంక.

కర్ణికానది కావేరినది యొక్క ఒక శాఖ. ఇష్టాంశ కొల్లడయనియు, అంగమున కొల్లూన అనియు పిలువబడుచున్నది. తిరుచనాల్లి మండలములోని శ్రీరంగమున కొక్కినకావేయు, రెండవశట్ట కర్ణికయు ప్రవహించి చుట్టుకొని యుండును.

కర్ణికారవనము - మేనుపుపర్వత స్త్రాతమున నెచ్చటనో గల వనము. సరిగా తెలియదు.

కర్ణుడు - అంగదేశాధిపతి. అంగదేశము చూడుడు.

పాండవుల తల్లియగు కుతీదేవి కన్యక నుండునపుడు ఆమెకు సూర్యాశమునం గల్గిన సుతుడు. ఇతడు జనింపగానే కుతీదేవి యొక ముదిసము దీబాలునుంచి గంగానది యందు వదిలివేసెను.

అది సూతవంశజుడగు అతిరధునకు దొరికిన నాతడును, ఆతనిభార్య రాధయును ఆతి ప్రేమతోపెంచ నీతినికి సూతపుత్రుడనియు, రాధేయుడనియు వాడుకపేర్లు గల్గెనట. ఈ బాలుడు సూర్యాంశనుజనించుట సహజకర్ణకుండలుడుగాన కర్ణుడనియు, వసువర్మధరుడై యుంట వసుసేనుడ

డనియు పేర్లు నాడుక యుద్వేసట. వసువనిన స్వర్ణము; వర్మ మనిన కవచ మనియు స్థము. ఈతనికి గ్రోహచార్యుడై ప్రవిద్య నేరగాక నిరాకిరమకతల బ్రాహ్మణ వేషము ధరించి పరమ రామునికడ విలువద్య నేర్వెను. ఈత డిద్దను పకు ప్రబల సిరోధి. పర్యవసాన కాపుడును సామంతుడు. మహానాథ యని పేరొనిన నాడు. భారతయుద్ధమున నద్దనునిచే నిహతుడాయెను.

కర్ణునివంశావళి (అంగదవంశ) - గాంధారిభూమి మానావళి, పాండ్యభూమి, నోళి భూమి, కేరళభూమి, ఉదీనభూమి, పుండ్ర భూమి, కలింగభూమి, పులిభూమి, పుండ్రభూమి, కేకయభూమి, మనీరభూమి, పూర్వవంశావళి. సహాయులగాను సంతతి, సుద్రవంశము అగ్రస్థులతి.

కర్నాలు జిలా - ఆంధ్రదేశములోనిది. పాండ్యునాగధానికేశమున్నది. కిష్టాలు ప్రధాన పాము. తుంగభద్రా దీనిము. కర్నాలము పురియు వర్తకభూమము. గిద్దూరు, కింభము యితరపట్టణములు. మహాగిరి స్నానార్థము నాదియొకపెరున్నది. సుప్రసిద్ధము శ్రీశైల క్షేత్రము యొక్కలాలోనిదే. గ్రోహచలము యనుపదానికాడలి స్థానము

కర్తరీముఖ హస్తము - హస్తాభినయము చూడుడు. భరతశాస్త్రము చూడుడు.

కర్తార్ పూర్ సిక్కుక్షేత్రము - పంజాబుదేశమున జలధనుజ్జలా జలధరుమండి తొమ్మిదిమైళ్ల దూరముననున్న పట్టణము. ఇట సిక్కుమతస్థుల గురువులలో నొకడగు రామ దాసుగురునకు కొంతప్రదేశము ఒసంగబడెనట. ఆయనతరువాత గురుడైన అద్భుతగురుడట నివాసభవననిర్మాణ మొనర్ప సమకట్టిన, అలంక

చెట్టుపెనుగడిన భూతి మొల్లక దానినాటకపర్చె నట. ఆగురుడును దయార్ద్రహృదయుడై ఆభూతము జూలి కెవ్వరురారని యభయమిచ్చి భవన నిర్మాణమొనర్చెనట. నాండాదిగ నది గురువులకు నివాసభవనమై పవిత్రస్థలిగ నెన్నబడియెనట. ఇప్పుడత్యాపు సిర్కులకు మాత్రాస్థలమై యున్నది.

కర్తారాగములు మేళకర్తలు —
ఉపారాగములు, సంగీతము చూడుము.

కర్తిపురదేశము, కత్తిపురదేశము —
ఈరాజ్యము ఆంగ్లోడా, కుమాన్, గదవాల్, కాంగ్రాప్రాంతములన్నియు పీఠ, ఈపేరపిలువబడుచుండెనట. సముద్రగుప్తచక్రవర్తి దీనిని జయించి యాక్రమించెనని చెప్పబడినది.

కర్దమర్ది ఆశ్రమము — ఇప్పటి బరోడాస్థానరాజ్యమున (హొల్లింగటి గుజరాత దేశము) సరస్వతీ యనబడుచున్న ఒక చిన్ననది ఉత్తరభాగమున గల సిద్ధపురము (ఇప్పటి పేరు సిథ్వాల్ లేక సిక్పూర్) అను తావున బిగు సరోవరమును సరస్సుకడ కర్దమర్ది ఆశ్రమము లున్నది. ఇదియే కపిలమహర్షి జన్మస్థానము. బిగుసరోవరము విష్ణుదేవుని కన్నీరని భాగవత పురాణము 3-౨౧ యాగు చెప్పబడినది.

కర్పూజాపాదు కరిభూజ చూడుము.

కర్ఫూ (Curfew) — సాయుకాలము నాయుపబడు గంటకు నాడబడుచున్న పదము. నార్మనులకాలమున సాయుకాలముల నగ్నిం గప్పుచుండుట పద్ధతియుండెనట. అగ్ని విజృంభించి ప్రమాదములగు గల్గింపకుండుట కట్లొనర్చువారట. Cover Fire అను పదములు క్లుప్త పరచబడి యున్నవి.

కర్మ, కర్మలు — చేయుపనికి కర్మ యని పేరు. కర్మ సత్కర్మగణాని, దుష్కర్మగణాని యుండవచ్చును. సత్కర్మ సత్ఫలములను,

దుష్కర్మ పుష్కలములను ఒసంగునని చెప్పబడినది.

ద్వివిధ కర్మలు. ౧. ఇష్టకర్మలు — యాగములు, క్రితువులు. ౨. పూర్తకర్మలు — కూపతటాకాదులను ధర్తార్థముగ నిర్మించుట మొదలగు ధర్మకార్యములు.

త్రివిధకర్మలు. ౧. ఆగామకర్మ — ప్రస్తుతము తానొనర్చుచుండుకర్మ. దీనిఫలము ముంగుతన కనుభవమునకు రానున్నది యని భావము. ౨. సంచితకర్మ యన- వెచుకతానొనర్చి ఇప్పుడు తాననుభవించెడిది యని భావము. ౩. ప్రారబ్ధకర్మ యన- వెచుక తానొనర్చినది తన యనుభవమునకై నిలచియున్న కర్మ లని భావము. ఈ ఆగామసంచితప్రారబ్ధములన్ని బాధత్రయమనియు సంగురు.

కర్మవతుష్టయము ౧. కృచ్ఛము, దానములు యథావిధిగా నొనర్చుచుండుట. ౨. చాంద్రామణము - తీర్థయాత్రార్థమై దేశదేశముల నెబడితిమిగుట. ౩. నిత్యకర్తానుష్ఠానము - అను దినార్హనిత్యకర్మల నొనర్చుచుండుట. ౪. నైమిషిక కర్తానుష్ఠానము - ఆయా పర్వతిథులు మొదలగు నిమిత్త కాలముల కర్మములగు కర్మల నొనర్చుచుండుట.

కర్మపంచకము (తర్క-శాస్త్రమున) ౧. ఉత్ శేషణము - (పైకిఎత్తుట). ౨. అవశేషణము - (క్రిందికినించుట లేక పడవేయుట, క్రిందికింద్రోయుట). ౩. ఆకుంచనము - (వంచుట లేక ముడుచుట). ౪. ప్రసారణము - (చాచుట లేక సాగదీయుట లేక తిన్నగనుండునటుల నొనర్చుట). ౫. గమనము (నడచుట, పోవుట, చలించి ముందునకుసాగుట).

వట్టర్మలు, వట్టర్తానుష్ఠానములు, వడ్డైదికకర్మలు. ౧. యజనము - (తానయాగాదు

లోనర్చుట). ౨. యాజఞము- (యాగములు చేయుచుట). ౩. అధ్వయనము- (వేదములు మొదలగు విద్యల నొకరియొద్ద చదువుట, అభ్యసించుట మొదలగునవి). ౪. అధ్యాపనము- (వేదములు మొదలగు విద్యలను ఇతరులచే జదిపించి నేర్పుట). ౫. దానము- (ఇచ్చుట). ౬. ప్రతిగ్రహము- (దానమును పుచ్చుకొనుట).

కర్తృత్వము (అష్టకర్మలు)-౧. స్నానము, ౨. సుధ్య, ౩. జపము, ౪. హోమము, ౫. స్వాధ్యాసము, ౬. దేవపూజము, ౭. ఆశీర్వాదము (ఇచ్చుట), ౮. వైశ్వదేవమా ఇవి నిత్యకర్మలు.

పోషకకర్మలు-మానవార్థకర్మలు పగునారు. ఇవి తానుగర్భమున పడుటకుముందుగ ప్రారంభమై తనమృతికినిదమ బూర్తియగునవి. ఈకర్మలు పనునారును ఒకరిచే నొకరుబుడసవి కానేరవు. మొదటి ఎన్నికయు పితృకర్తృకములు; తాత్రీ చేయునవి. పిదప ఆచార్యకర్తృకకర్మలు రెండు. పిదప అన్యకర్తృకములు రెండు. పిదప ఆత్మకర్తృకములు మూడు (తానొనర్చుకొనునవి). కడకు పుత్రకర్తృకము(కుమారుడు చేయుకర్మ) ఒకటి. ఇవి పోషకకర్మలు.

పితృకర్తృక కర్మలు (ఎన్నిక)- ఇవి అనిర్దేశ్యములు, నిర్దేశ్యములు అని ద్వివిధము.

అనిర్దేశ్యములు ౩- ౧. గర్భాదానము, ౨. పునవనము, ౩. సమంతము. ఇవి తన తాత్రీయొనర్చునవి. ఒక నిర్దేశ్యము లేకయే యొనర్పఁబడునుగాన, అనిర్దేశ్యములని పేరు.

నిర్దేశ్యకర్మలు ౫- ౧. జాతకర్మ (బారసాల), ౨. నామకర్మ (నామకరణ మహోత్సవము), ౩. అన్నప్రాశనము, ౪. చౌడము (చెవులు కుట్టుట) ఇది కుడిచెవితమ్మి, ఎడమచెవితమ్మియని యెఱుంగునది. ౫. ఉపనయనము (తనకు

వడుగు తొడి చేయుట). ఇవి సాబాధకర్మలు. ఉపనయాధ్యాత్మిక సామాస ధ్యకర్మలును, బౌపాసకకర్మలు నైయున్నవి. బౌపాసకములగు నిత్యములు ప్రాతస్నానముకాల అగ్నిహోత్రములును, స్నానశ్చిత్త సాబాధము సమస్తహోమములు నైయున్నవి.

ఇవి నైమిత్తిక హోమములు- మఖ్యపక్షములగు, సప్తహోమహోమమును ముఖ్యమునలయును సుధ్య పాడ్యము, బహుళ పాడ్యముయ నొప్పించిన నాదితాక హోమములునైయున్నవి.

ఇటుల పితృకర్తృకకర్మలగు జాతకర్మ, నామకర్మ, అన్నప్రాశన, చౌడ, ఉపనయనములు నిర్దేశించియే చేయుకర్మలుగాన నిర్దేశ్యకర్మలని యెఱుంగునది. ఇవి అనిర్దేశ్యకర్మలు ౩, నిర్దేశ్యకర్మలు ౫ మొత్తము అష్టకర్మలును, తనకుంగాను తాత్రీయొప్పి (పితృకర్తృక) కర్మలు.

ఆచార్యకర్తృకకర్మలు రెండు ౧. ఆశ్రమవేదవ్రతము. దీనినే దీక్షయనియుచుండును. ౨. వైశ్వదేవము.

అగు ఆశ్రమవేదవ్రతము ౧. ప్రాణపత్యమనియు, ౨ సామన్యమనియు, ౩. ఆగ్నేయమనియు మూడుగనున్నది. కడపటిదియగు ఆగ్నేయము ౧. బౌపాశనాగ్ని, ౨. తాకికాగ్ని యని రెండువిధముల అగ్నులుగలది.

కడవదియగు వైశ్వదేవము- పడమఱుతులు, చతుర్వింశతిబలులు, పంచమజ్ఞహోమబలులు, అగ్రదానహోమములు రెండు, అగ్రదాన బలి ఒకటియు నైయున్నవి.

షడాహుతులు- ౧. అగ్నినిగూర్చి, ౨. విశ్వదేవులగూర్చి, ౩. ధృవభూములగూర్చి, ౪. ధృవక్షీతుంగూర్చి, ౫. ఆచ్యుతక్షీతుంగూర్చి, ౬. స్విష్టకృదగ్నింగూర్చి యైయున్నవి.

చతుర్వింశతిబలులు- ౧. ధర్మదేవత, ౨. ఆధర్మదేవత, ౩. ఉదకములు, ౪. ఓషధీవన స్పృతులు, ౫. రక్షోదేవజనులు, ౬. గృహ్యములు, ౭. అవసానములు, ౮. అవసానపతులు, ౯. సర్వభూతములు, ౧౦. కాముడు, ౧౧. అత రిక్షము, ౧౨. యదేనాముడు, ౧౩. పృథ్వీ, ౧౪. అతరిక్షము, ౧౫. దివి, ౧౬. సూర్యుడు, ౧౭. చంద్రుడు, ౧౮. నక్షత్రములు, ౧౯. ఇంద్రుడు ౨౦. బృహస్పతి, ౨౧. ప్రజాపతి, ౨౨. బ్రహ్మ, ౨౩. స్వధాకితములు, ౨౪. పశుపతినిర్మణ, వీరలూ గూర్చియైయున్నవి.

పంచమజ్జములందలి హోమములు (౨) - ౧. నునుమ్యయజ్జమునందలి హోమము, ౨. దేవ యజ్జమునందలి హోమము.

పంచమజ్జములందలి బలులు (౩) - ౧. బ్రహ్మయజ్జమునందలి బలి, ౨. భూతయజ్జము నందలి బలి, ౩. పితృయజ్జమునందలి బలి.

అగ్రదాన హోమములు (౨) - ౧. ధాన్యములగుర్చిన హోమము, ౨. పరమేష్ఠి గుర్చిన హోమము.

అగ్రదాన బలి - యోభా...గుర్చిన బలి.

ఇటుల ఆచార్యకర్తృకకర్మలు, ఆశ్రమవేద వ్రతము, వైశ్వదేవమునని ద్వివిధములు-

అన్యకర్తృకకర్మలు (౨) - ౧. సమావర్త సము, (దీనినే స్నాతకమందురు.) ౨. సహధర్మ చాణీవ్రతము (దీనిని వినాహమందురు).

ఆత్మకర్తృకకర్మలు (౩) - ఆత్మకర్తృకమన తననిమిత్తము తా నొనర్చుకొనియెడి కర్మ. ఇవి ౧. పాకయజ్జములు, ౨. హవిర్యజ్జములు, ౩. సోమయజ్జములునని త్రివిధయజ్జములుగ నున్నవి. ఈ మూడు ఒక్కొక్కటి ఏడువిధములుగ నుంట మొత్తము ఇరువదియొక భేదములుగ నున్నవి.

సప్తపాకయజ్జములు - ౧. అష్టకశ్రాద్ధములు (౩) మాఘబహుళమున సప్తమి, అష్టమి, నవమి దినములం దొనర్చునవి మూడు.

౨. పార్వణశ్రాద్ధములు (౨౪)- సావత్సరము నందలి పూర్ణిమా నెలలయొక్క శుక్ల పాడ్యమి, బహుళపాడ్యములం దొనర్చునవి ఇరువదినాలుగు.

౩. మాసశ్రాద్ధములు- సావత్సరమునందలి పూర్ణిమా మాసములందు పితృతిథి నొనర్చు శ్రాద్ధములు పూర్ణిమా.

౪. శ్రావణకర్మ- శ్రావణశుద్ధపౌర్ణమి సర్వ బలి.

౫. ఆగ్రహాయనికర్మ- మార్గశిరశుద్ధపౌర్ణమి సర్వబల్యశ్చర్మము

౬. చైత్రి లేక శూలగవకర్మ- చైత్ర శుద్ధ పౌర్ణమి; ఈశానబలి.

౭. ఆశ్వయుజ లేక సేనుత వ్రత్యవరోహణ కర్మ- ఆశ్వయుజశుద్ధ పౌర్ణమి.

సప్తహవిర్యజ్జములు- ఇవి ౧. అగ్నిధే యము, ౨. అగ్నిహోత్రము, ౩. దర్శపూర్ణ మాసములు, ౪. చాతుర్మాస్య హవిర్యజ్జములు (ఇవి ౧. వైశ్వదేవము, ౨. వరుణప్రఘాసము, ౩. సాకమేధము, ౪. సునాసీరయము నని నాలుగు), ౫. ఆగ్రామశ్లేష్ఠి, ౬. విరూధపశు బాధసము, ౭. సోత్రానుణి.

సప్తసోమయజ్జములు-ఇవి ౧. అగ్నిష్టోమము, ౨. అత్యగ్నిష్టోమము, ౩. ఉక్థ్యము, ౪. షోడశి, ౫. నాజపేయము, ౬. అతిరాత్రము, ౭. ఆప్తో ర్యానుము నని. ఇటుల ఆత్మకర్తృక కర్మలు పాక, సోమ, హవిర్యజ్జములు.

౧౮. పుత్రకర్తృకకర్మ ఒకటి- దీనినే అంత్యేష్ఠి యనియు, పితృకర్మయనియు నందురు. ఇది తాను మృతినందినపిదప తనకుమారుడు తనకై యొనర్చు యంత్యకర్మ. దీని సపరకర్మ యనియు ననుట గలదు.

ఇటులే ౮ పితృకర్మకీకర్మము - ౨ ఆచార్య కర్మకకర్మము, ౩ అన్యకర్మకకర్మము, ౪ ఆత్మ కర్మకకర్మము, ౫ పుత్రకర్మ కలిసి షోడశకర్మ లగును.

కర్మఫండాలురు - పోని కర్మఫండాలు చతుష్టయ మనియు, జన్మవలన ఫండాలు పంచక మనియుఁగూడ సనెదరు.

శ్లో. అసూయకః పిశునశ్చైవ కృతః స్థూర్ధ్వో దోషకః |
చత్వారి కర్మఫండాలుః జన్మతః స్థూరమనఃసః |
వశ్యోఽక్షయః |

అసూయాపరుడు, పిశునగొట్టు (కొండెములు చెప్పు దుష్టుడు), విశ్వాసములేని కృతఃస్థుడు, దీర్ఘక్రోధ పరు ఛండాలునియు, జన్మఫండాలు అగు షోడశ సయ్యోగిని ఫండాలు పంచకమనియు చెప్పు బడినది.

కర్మజిత్తు మగధ బొర దివి సంతతి తుక్రయుడు. తొడి బుహుచ్చయు, పితృమహుష సురక్షతుడు, పుత్రుని కృతజ్ఞుడు.

కర్మధి గోత్రము భగవంతుని గుణము మానెడు.

కర్తనాశ నది సోదోమను గాన మకడ బ్రుబుద్ధులగును ఇది చిహ్నము, సూర్యుక్త రాష్ట్రముల మధ్య సహాయగా ప్రవహించి షహాబాద్ జిల్లాకు పశ్చిమపు న్నార్గా దగుదు గంగానది మహా సంగమమునది.

యుదకము లపవిత్రమతముని లెలపడుచున్నది. విశ్వవిద్యత మహర్షి మధిమానించిన త్రిశంకుని పాపచక్షుమిం గలన నీటిని అపవిత్ర మతముగ నొనర్చెనని వాయుపురాణము ౮౮-౧౧౩ యాచకలను. ఈనదిదాటిన దోషము పరిహారముగ గంగానది స్నానము చేయదగినదని యునురు. ఇది తొల్లింటి కీకటిదేశములోని నది

యని తెలియు చున్నది. కీకటిదేశము గూర్చి ఇతకన్న నేమియు తెలియ నానున్నది.

కర్మ భూయస్త్వాత్ఫల భూయ స్త్వమితి న్యాయము - ఎత శ్రమపడి పని చేసిన మంతగా ఫలించునని తెల్పును కీన్యాయ ముపయోగింతురు.

కర్మవాదిమతము - కీనికి మిఠూస సకమతమనియు, పూర్వమిమిషాసామతమనియు, త్రైవిది మతమనియు నాడుక పేరులు కలవు. న్యాయుని శిష్యుడగు త్రివిది ఈమత కర్తి. పూర్వమిమిషాను సూత్రములు (త్రివిదికృతము) ఈమత ప్రాధము, వీరివై శిబిర్ని న్యాయ భిష్యమును వచించెను. (మిఠూస శాస్త్రము చూడఁడు). ఇది కర్మ ప్రతిపాదికల వేదార్థమును విచారింతును.

ఈమతము వేదము బుద్ధిని స్వామాభ్యుజ్జాయింతును. స్వతః కల్పితకామ మరమేష్వ రాగితమని చెప్ప నివర్తంఁములు లేవు. అది స్వతః ప్రమాణము. జగత్తు సత్యము గాని, అన్య గానగు. వేదమునందు చెప్పుబడినదె మె ఈస్వహిన్నాడని ముఖిగ బలమన్నది. కాని ఈస్వహిను స్వతః ప్రమాణముగాక పరితః ప్రమాణముగ నున్నాడు. పాపమునకును, జగత్తుకును అన్యతములు లేవు. వేదము కర్మముగా దెల్పు గాన ఫల్గా కర్మముల నొక గ విజ్ఞాన చేసి సత్కర్మల నాచరించిన సత్కలములను, గుష్కర్మల నాచరించిన గుష్కలములను ప్రాణి స్వర్గమందును, సరికమ మను అనుభవించు లునుగాక, ఐహికమునను పెక్కు జన్మల సనుభవింపనగుదు మను. అట్లు అద్యంతములు లేనిది. తానొనర్చిన కర్మ ననుసరించి జన్మముల ఫలము భవము లందుమడును. ఈమతమునఁ బ్రత్యక్ష అనుమాన ఉపమాన శాబ్ద ప్రమాణము లగిక

రింపబడినవి. బ్రహ్మజిజ్ఞాస, పరమేశ్వరా రాధ నాకల వలన మోక్షము గల్గుట, భక్తి ఇవి అంగీకరింపబడ లేదు.

కర్మవాది మతమున ఆత్మ యోగాభ్యాసము వలన నెఱుంగదగినదనియు, మనోగ్రాహ్యమనియు అద్వితీయమనియు ఆత్మకన్న వేఱుగ నీశ్వరుడను నది లేదనియుం చెప్పబడినది.

కర్మవాది మతమునకు నివేధములు — దమ్యర్క, నిద్యకర్క, పరమేశ్వరార్చన, అనాచారము. ఇవి నాల్గు నివేధ కార్యములుగ చెప్పబడినవి.

కర్మనిపాకము — ఇది పూర్వకర్మాల భవములుగూర్చి శత్రువుగ్రంథము. జాత్యాయుర్భోగ మాంసాభవములూ గూర్చి వివరింపబడినది. సూత్రసూపకిముగ రచింపబడి దానికి భాష్యము కూడ వ్రాయ బడినది.

కర్మసాక్షులు — మూర్ఖులొక్కప్పు సకలకర్మలూగాదుమండువారగు సాక్షుభూతులు. శ్లో. సూర్య స్సోమో యమఃకాలో । మహా భూతానిమచచ । యేతేశుభాః శుభస్యేహ । కర్మసోవసాక్షిణః । ౧. సూర్యుడు. ౨. చంద్రుడు, ౩. యముడు, ౪. కాలము, ౫. పృథ్వీ, ౬. జలము, ౭. వేజస్సు, ౮. వాయువు, ౯. ఆకాశము.

కర్మస్థానములు (చత్వారిశతి కర్మ స్థానములు ౪౦) — కృత్స్న కర్మస్థానములు ౧౦, అశుభ ౧౦, అనుస్మృతి ౧౦, బ్రహ్మవిహార ౪, అపూజ్య ౪, సృజ్య ౧, వ్యవస్థా ౧.

కర్మేంద్రియములు — ఇంద్రియములు చూడఁడు.

కర్రంటునండ్లు (Currants fruits) ఆదికాలమున పీటిపేరు కోరింతమని యుండెను.

గ్రీసు దేశమున కోరింతమనుండి యీపేరు గల్గి రాను రాను అంగభాషయందు కర్రెంటాయెను. నల్లని గింజ లేని ద్రాక్షజాతిపాడ్లు. ఈచెట్లు అన్ని చోట్లను పెరుగవు. చెట్లుకల తావున కొంచెము దూరములోనే నాటిన బ్రతుకునను నమ్మక మురీడగు. ఇది గ్రీసుదేశపు హక్కు అని చెప్పబడి నది. ప్రపంచమందలి యన్ని దేశములకు ఆదేశ ముదలి కొరింతు కేపురుడియు, కలామతా కేపురుడియు, పెగ్రాస్ కేపురుడియు ఎగుమతి చేయుబడు చున్నవి.

కర్రెంటు క్రీ. వె. ౧౮౧౭. నుండి ఇతర దేశముల కెగుమతి చేయబడు చున్నవి. కోరింతు పురస్తాతముననే సముద్రమున గల జంటిద్వీపమునను, కేఫాగోనియా ద్వీపమునను పిదప వీటిని పెనుట స్తార భించిరి. సముద్రతీరమునతప్ప ఇతర తావుల నిని పెరుగవని తేలుచున్నది. ఇటీవల అట్లేలియా ముగ కొన్నితావుల స్వల్పముగా పెరిగి కాయుచున్నవి గాని అది చాల స్వల్ప మాత్రమని చెప్పదగినది.

కర్రపెండలము - కర్రపెండలము పెండలపు జాతితో సుబాధము కలది గానేరదు. ఇది చిన్నచెట్టు. దీనికర్రలను తిరుగ ముక్కలుగ కొట్టి స్త్రావించి బతికి అడుగుల గుంకలబారుచది. ప్రియగాగు.

కర్రపెండలము భోజనపదార్థము. దీని దుంగలగు బలముగల్గించు గుణము గలదు. ఇది వాతము సుద్రేకించి విరేచనబద్ధము గల్గించి ఆమ వికారము జేసెడిది. కొందఱీదుంపలనుండి పంచదారా దీయుదురు. కాని అది అంత శ్రేష్ఠము గాదు. విసారముగనూ రాదు.

కర్రలేనివానిని గొర్రెకూడా కరవ వచ్చెడిని - ఆంధ్రలోకోకి.

కర్తాపురము - పోల్లింటి కర్కాటక నగరము చూడుము.

కర్తాపురము కసిలదేను వగునా ?
అంద్రాప్రదేశ్.

కర్తాపురము ఎక్కంటు (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషా పదము) - దీనిని ఎక్కంటు కర్తాపురము అని వాడుచున్నారు. వడ్డీలేకుండా దాచి నిల్వయుంచిన ధనము. కోరగనే ఈయన వలసిన ధనము.

కర్తాపురము (Currency) - (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). నాణెములు, నాణెములు, దేశమున ప్రచారమునందున్న నాణెములు, నోట్లు మొదలగునవి యని యర్థము. నాణెములతో నిమిత్తములేక లెక్క మాత్రము చూచు కొనుటకు Currency by Tale అనియున్నారు. నాణెములను చూడకుండా ముద్ద్రాచుట యెటు గాని పోల్లింటికాలమున బంగారు, పాడి మొదలగు లోహములను తూచి షేలువక్రేద నిచ్చుచుండెడి వారట. దానికి Currency by Weight అని పేరు. ఆదేశమున ప్రచారమునందుగల నాణెములతో అసలువృత్తు నిచ్చుపద్ధతిని Issue చేయబడిన అప్పుపత్రములకు Currency Bonds అనిపేరు. బ్యాంకింగ్ పాఠమునందు Credit కు సరియగు Debit (loans) మాత్రమే సడపుచుండుటకు లభించు Commission పైని మాత్రమే ఆధారపడి వ్యాపారము సడపుపద్ధతికి Currency Principal అని పేరు. వడ్డీలేకుండా బాంకియందు సొమ్ము నిల్వయుంచి ఎప్పుడు కావలసినసప్పుడు తీసికొనుచుండు పర్పాటునకు Current Account అనిపేరు.

కర్తాపురము ఆట (Curling) - ఇది చలికాలపుటాటగా నెంచబడినది. ముప్పదిరెండు

లేక నలుబదిరెండు గజముల పొడవున ముందు గప్పుబడిన ప్రదేశమున ఆడబడుట. ఈరంగ స్థలికి రింకు(Rink) అని పేరిడియున్నారు. ఇరుకీటుల వారచే నాడబడుచుండును. కర్తాపురము స్వర్ణాటకా ప్రదేశమున. పేరు రెండు శాస్త్రపురాణాల్లో నాడుచును. అది రక పోయల బదులుకు ముగ నివేగింపుడి ఇనుపనాథసములను స్వర్ణకొనుటకు అమర్చబడియుండును. ఇది తొమ్మిదివేల టిందే నని చెప్పబడినది. కాని ఇందుకే ఖేదములగు పద్ధతులను కాడబడునాట; వందేశమున వ్యాపకముచేత.

కర్తాపురము - రెండువేలముల ఎత్తునకు కర్తాపురమున పేరు. ముగ్గురు ఉమ్మడిర మునుటయు గలది. (ఆయుర్వేదమానము చూడుము).

కర్తాపురము, కర్తాపురము, కర్తాపురము - పోల్లింటి గాజధాని సతారా జిల్లాలో కర్తాపురమున్నది. ఇది కర్తాపురమునకు గలదు. ఇది పోల్లింటి కర్తాపురము. ఈసంవత్సరము కర్తాపురము దేశము స్కాంధపురాణ సహస్రప్రభుత్వమున వేదవత్సరికి దక్షిణమునను, కోమనానది కుత్తరపు తల్లగు గల దేశముని చెప్పబడినది. మహాభారతము సభాపర్వము ౩౧ యాంక నకుండు బయించిన దేశముని ప్రశంసించబడినది. ఒకతర కర్తాపురరాజ్యమును శైలాహారవంశ స్థాపకులు పాలించి. కుత్తరదేశమును కల్యాణ నగరము రాజధానిగ (పోల్లింటి ప్రాంతము) పలిక రెండవ విక్రమాదిత్యస్థాపతి కర్తాపుర ప్రభుండగు నొక శైలాహారవంశస్థాపతి కుమార్తె యగు చంద్రరేఖం బరిణయమయ్యెనని విక్రమాంకదేవచరిత్రము ౭ వ అధ్యాయమున చెప్పు బడినది.

కలంకారి పరిశ్రమ -- ముదేశమును
 చిరకాలము నుండియు ముగిల కట్టించితో నాచ
 కలంకారి పరిశ్రమలో కలం పేరు గన్న
 కలంకారి పరిశ్రమ. కలంకారి పరిశ్రమ వస్త్ర
 ములను కలం పేరు పుట్టెను. ఆడ బిరజీవ
 ము, పిచ్చుమిగిల కలం పేరు పుట్టెను
 కలం పేరు. అధికపుల బిరజీవము. కొన్ని
 సువాసనముల కలం పేరు ముట్టెను. దేశపు ఎర్ర
 కలం పేరు పుట్టెను. పూర్వకాలపు పద్ధతులు
 ముగిలకలం పేరు పుట్టెను. స్త్రీలు మాత్రమే కలం
 ముట్టెను. కానురాను వస్త్రముల కలంములో
 పుట్టెను. కలంకారి పరిశ్రమలను ధరిం
 చుటయగు మొగ్గు అధికమగుచుంటే యొక
 కలంకారి పరిశ్రమను. ముదేశమునందు
 ఆదిని బాదరు అధికము, ఆమీద మధుర యద్ద
 కము, ఉత్తరదేశమునందు బనారసు, హిందూ
 దేశమునందు ప్రాచీనకాలమునుండియు కాలిక్
 అధికము ప్రతితిలోనుండి మిగుల ప్రఖ్యాతిగాంచి

నది. ముద్రణయంత్రముల నూలముగా అద్దకము ప్రపంచమంతయును గట్టివేయుచున్న నూదినములలో భారతీయులు తమ తాతలనాటి చేయి అద్దకము విడువకుండినచో అనాది కిరణముగా అద్దకపుననిమగ్నము తమకున్న పేరుప్రసిద్ధిలు నిలబెట్టకొనజాలరు. అందుచే బూర్వపునంతలను గూర్చి యిందు విపులముగా పోషితప్రస్తుతపద్ధతులనే వివరించుచున్నాము. ఇక్కడ రంగు గలిగి వివిధములగు విదేశీపునమోనాలకు దీనిపోషకముగా మన దేశపు అద్దకపు సాగుచు విదేశీసరకుముగని గిరాకీనిలిచును.

అద్దకపు విధానములు - 1. చేతి నుచుండుట. దీనినే Block Printing by Hand అనియు.

2. యంత్రముల సహాయము అద్దకము దీనిని Block Printing by Machine (Surface and Perrotine) అనియు.

3. లోహపురేకులను వలసిన సమూహాలగుటలది రంగుపూచి యంత్ర Flat Press లేక Stencil Printing అనియు.

4. సమూహాలు చెక్కి గొడిచి లోహపురేకుల సహాయమున అద్దకము (Cylinder) పై నదహరింపబడిన విధానచతుష్టమమునగునను చేతిమద్దకము మిక్కిలి సులువైనది. Cylinder అద్దకము పనివానితనముపదేహ, సున్నితమునదేహ, సున్నికయాదేహ మిగుల నెన్నికి గిన్నెని. Perrotine అద్దకము నాలుగు గురుగు మూచని చిన్నచిన్న సమూహాలకుమాత్రమే యుపకరించును. Flat Printing వలన నిడివియైన సమూహాలు విడుపులేకుండ సగ్గుటగగపష్టము. Hand block printing వలన పెద్ద పెద్ద Pattern ఎన్నిరంగులనైనను సున్నితముగా పద్దకము చేయవచ్చును. పిదప నొక సమూహ (Pattern) ఒక బ్లాకులో పూర్తిగాకపోయి

నపుడు అనేకములైన బ్లాకులు లభింపవచ్చును. పూర్తి యగునట్లు చేసినవచ్చును. ఇదితనముగిచ్చి తమూను, సున్నితముగను కావలవచ్చునపుడు Cylinder Printingకంటెమో తన Cylinder Printingతోతక్కువదియో అభిమనించని వచ్చును. ఇది Hand Block Printing తనాభిమముగా నుండును. ఒక బ్లాకునొక బ్లాకు (Block) అన్నియ చేయును ముందు పనిచేసి Printing కర్మానికి చేయిచేయి నుండునో విమలకొలుపుము. Block Printing కను విచ్చునూడు Design ఉన్న యుపకరణమును. అందును రంగుల నొకటి ఒక బ్లాకునొకటి పనిచేయును. Cylinder Printing పోలికనుండును. ఇది బ్లాకులను గాన అద్దకము ముగించుటకు సమోగింపబడును. ఒక్కొక్క రంగును రంగుల కొక్కొక్క బ్లాకును వాడబడి పనియును.

5. లోహపురేకులను వలసిన సమూహాలుగా చేయుట. ఇది ముందు సరకు మట్టముగా నుండునపుడు ప్రసాపు బట్టి అది పట్టమున క్రమలో నుండునట్లుయై యుండును. సమూహము అప్పుడోచితముగా చూడను. ఎప్పుడోచిత బట్టి నెహెన్నికి బ్లాకులను అభిమమున చేయుట పనియును.

6. మూకభేరిము : ఇది సున్నితముగిచ్చి కలెంకటి బిగినగా నుండును అనుప్పుబడి యుండును. బట్టముక్క ఒక కొనను కలెంకటిలగురు (Rollers) బ్రాకెట్లు (Brackets) అనుర్పబడి యుండును. వాటిపొడవనే (Black cloth) గుడ్డయును అద్దకము చేయవలసిన గుడ్డయు గుత్తముగా బిగింపబడి యుండును. క్రింది రోలరుమీదినుండి బిగింపబడిన (Black cloth Unbleached) కోరా కాల్కో (Calico)

గుడ్డయై యుండును. అది అద్దకము చేయుబడ వలసిని వస్త్రమునకును, ఉన్నినుప్పటికి నడును ముప్పబడి యుండును. అంగుళముల అద్దకము చేయునప్పుడు రంగుచేదకుట కవకాశముండును. Printing Table రెండవ కొనను మూడవ కోలుగుండును. అది టేబిల్ పోడుగునను అద్దకము పూర్తయిన వెనుక Black cloth ను తీరిగి ముగిసకు లాగుట కుపకరించును. అద్దకము పూర్తయిన తరువాత Loop లనబడు కొనులకును దగ్గించి ఆరంభింపబడును. ఒకప్పుడు ఆవివారి వేడిగా చేయించి వడివె Cylinders సహాయమున ఆరంభింపబడును.

అద్దకపు కుంచము (Brushes) :- రంగు పాత్రలలోని రంగులను సుమంతముగా నుండునట్లు అద్దకపు కొత్తులపై (Pads) పారించుటకు కావలసిన పరికరములలో అద్దకపు కుంచము (Brushes) ప్రధానములైనవి. నొక్కొక్క రంగునకు ప్రత్యేకముగా నొక్కొక్క కుంచము వాడుక చేయబడ వలయును. సాధారణముగా ఆరంగుళముల Shoe Brush మూడు కుంచములతో చేయబడును. Block లలో అగత్యమున నానికన్న సాధికముగా రంగు పట్టెనయెడల దానిని తొలగించు చుండుటకు చిన్న Painters Brushes కూడ కావలసి యుండును.

అద్దకపు దిమ్మలు (Blocks) :- రంగులు అద్దకము చేయుటకు దిమ్మల విషయములో ప్రత్యేకపు జాగ్రత్త పుచ్చుకోవలయును. అవి శిల్పపు బనినాని తనము కలిగి మంచి నమూనా లతో కూడినవియై ఏమాత్రపు టరుగుదల కనిపించును వెంటనే మార్పబడు చుండవలయును.

ఈ రెండు రకములలో నొకటి Ordinary Blocks, రెండవది Combination Blocks.

ఒకేరంగు అద్దకపుబని చేయవలసి వచ్చినపుడు Ordinary Blocks ను, రెండు మూడు కలిపిన Combination Blocks ను పలు రంగులు ముద్రింపవలసి వచ్చినపుడు నుపయోగింపబడును.

సమూహాను బట్టియు, కావలసిన పని స్వభావమును బట్టియు Hand block పరిమాణము మారు చుండును. అయినను సాధారణముగా 10, 12 అంగుళముల పొడవును, 4, 6 అంగుళముల వెడల్పును గలిగి యుండును. సుఖపుగా పట్టుకొనుటకు వెనుక భాగమున (Handle) పిడి అమర్చబడి యుండును. ఈ బ్లాకులు పూర్వ కాలము నుండియు చేవచింతకట్టతో చేయబడుచుండుట యాచారము. కాని యునులో నరుగుదల విశేషముగా నుండుట యిటీవల కనిపెట్టి, రాగితిగలు బల్లపనుపుగా సాగగొట్టి అంచు కట్టి ఆదిమ్మమీద సమూహా ఉబికించి యుపయోగించు చున్నారు.

రంగుల జల్లెడ (Sieve) — రంగుల జల్లెడలో మూడు ప్రత్యేక భాగములుండును. 1. Swimming Tub అనబడు పెద్ద కర్త, తొట్టయొకటి మూడువారులు అద్దకపురంగుతో గాని, పిండిపేస్తుతో గాని నింపబడియుండును. 2. Mackintosh అనబడు నొకజాతి రబ్బరు పూతగుడ్డతో నొకయంచున మూయబడిన drum. Swimming Tub మీద నీ drum తేలియాడుచుండవలయును. కాని ప్రక్కలకు తోరగదా. 3. రంగులజల్లెడ అనబడు మరియొక drum ఒకయంచున ఉన్నివస్త్రముతో మూయబడియుండవలయును. ఈ drum మొదటి drum లో నుంచవలయును.

ఒక్కొక్క రంగునకు ప్రత్యేకముగా నొక్కొక్కరంగుల జల్లెడ వాడుక చేయబడుచుండవలయును. కాని యెన్నిరంగులకైనను ఒకే

Acetic Acid తృతీయక ఆమ్లము. ఇది బలముగా పనిచేసే Starch కేంద్రమును విచ్ఛేదము చేయు కుపకరించును. ప్రోటీనుదేహపుంజను Starch కి బలముగా వాడుక వీయుచుండునందున గలదు. అద్వికపుంజుని కుపయోగించునపుడు గలది అన్నిటిలో నోధునుగలది నుంచును. నోధునుగలది తగు

మాత్రము Olive oil చేర్చి మిగడవలె తయారుగుడ్లు కొంచెము చల్లనినీటిని పోసినయెడల మొనటిరకపు గోధుమ Starch తయారగుచున్నది.

Tragacanth బక - బట్టకు దట్టముచేయుట కిదియొక ప్రకృతిసిద్ధమగు బక. అద్దకపుబని కెంతయు నుపయుక్తమైనది. దీనిని గాజికో, చేర్చి యుపయోగపఱచినయెడల కేవలము గంజని చేర్చినపుటికంటె రంగు సమపాలుగా నుటి అద్దకపుబని న్యాయముగా నుండును. న్యాయమును ప్రియవర్తమును పడకుండు పెద్దపెద్ద కేకులపై అద్దకము గాఢమును రంగు అద్దకముచేయు పట్ల దీనియుపయోగము నొందు.

Dextrin and British Gum - గంజని (Starch) విశేషముగా నుడక బెట్టుటవలన పై నుదహరించిన బకలు తయారగు చున్నవి. ఇవి తేతరంగు గాని, మునగు రంగు గాని, కలిగి యుండవచ్చును. ఆభేదము చిక్క-పఱచు శక్తి ననుసరించి యుండును. Dextrin గాని, British Gum గాని తయారుచేయుటకు Starch అనఁయు నీటిలో కలిసి గోవుపట్టి సీతి వ్రేలకును మరగించుచుండవలయును. తేతరంగు బకలు మునుదురంగునానికన్న పథకముగా అసలు Starch గుణమును కలిగియుండును. పైని వివరించిన రెండురకముల బకలలో నేదియును రంగు బట్టలోనికి జొచ్చుకొనిపోనీయును. అందుచే మునుదురంగువేయుట కౌతమాత్రము నుపకరి పవు. చిక్క-పఱచుట కుపయోగించు British gum లో 20% మొ 30% కరుగ కుండు మిగులు Starch అనుసరించి చిక్క-దనము కలిగియుండును. కాని యిదిగువ వివరింపబడిన పాళ్లు అనుసరించుట సమాజసము. వేసరంగులయదకపుజగురు రెండుమూడు పొన్నకు

ఒక గాలను నీరు కలపవలెను. మునగు రంగులు యద్దకపుజుక ఆరు మొ' పది పొనులవఱకు నొక గాలను నీరు కలపవలెను. ఈ జగురులను నీటిలో మరగించి చల్లార్చిన జాలురు.

సెనిగల్ (Senegal) గమ్ము, అరబిక్ గమ్ము - బట్టి యాతర్భాగమునకు గాఢముగా రంగు ప్రాకిపోవకుండుటకై పైనిచెప్పిన రెండు రకముల బకలును ఉపయోగింపబడును.

ఉపయోగింపబడు గంపదార్థములు - అద్దకపుబనికి Neutral gum solution అనఁబడు నొకవిధమగు జగుపదార్థమును, Standard ఎత్తిసారమును, సీసపు Sulphate ద్రావకమును, తగరపు పొం (Tin pulp) మొదలగు నవి యవసరములు. వీనిని తయారుచేయు విధానమును గూర్చి Neutral gum solution, Standard red liquor, Lead sulphate solution, Tin pulp అను ప్రత్యేక వ్యాసములు చూపబడు.

కలకాల దొంగ ఒకనా డెప్పుడెనా దొరకకపోడు - ఆధ్రోకోక్తి.

కల గోత్రము - తాగూషీ గణము చూపబడు.

కలబంద - లా. Aloe indica మరియు, Aloe carbadensis. ఆంగ్ల. Indian aloes నం. పుత్రకుమారీక, అమరా.

కలబంద వైద్యోప యోగమగు ఓషధి. ఉతర హిందూదేశమున దీనిని భోజన పదార్థముగఁ గూడ వాడుచున్నారు. కలబంద తెల్లనిదియు, ఎఱ్ఱనిదియు నని ద్వివిధములు. అదెఱ్ఱనిది శ్రేష్ఠమగును. కఫము, కుష్టువ్యాధి, సెగరోగము, కండ్లఎఱుపులు, కండ్లనీరు, పుసికట్టుచూడుట, కండ్లనొప్పలు, స్త్రీహము, గర్భములోని పుండు, విరేచనబద్ధము, మేహవాతపు

నొప్పులు నివారించును. చలవ చేసి మేహ శాంతి పైత్యశాంతి చెయ్యదు. కవుకుదెబ్బకొప్పులు మాన్పును.

కలబాదపుప్రవృత్తికి, స్త్రేష్ణు లోగములనడంచి మేహశాంతి, చలవతేయటమెగాక వాతోద్రేక ము గల్గించును. కాకతత్వము గలవారి కను కూలమై యుండును. వాత శక్తిగులకు పనికి రాదు.

కలబోలిజమ్ (Calabolism) — Katabolism చూడఁడు.

కలము (Pen) — కలమునకు ముని

కాగితముపై వ్రాయు పనిముట్టు నకు కలమనియెను. ఇది స్కెప్టర్ మున కీనిని లేఖని మనియెను.

లేఖని యు వ్రాయు కనిముట్టనియె యర్థము. అట్లెమున కీనికి Pen అని పేరు. ఈపదము లాటిన్ భాష నుండెడి Penna

(పత్తి రెక్క) పదమునుండి వర్తించినది. అచట

అట్టి గణికలమున ప్రాతాశ్శబ్దములుగలసఁగా

శబ్దములుగలవలెనే పత్తి రెక్కలు ఈపద

గల్గి భాగ

ములు దెకి

సూదిగ నొ

నర్చి వ్రాయునుండినది తెలుసుకొని. ఇక్కడ

మున ఉక్కు పాళిలతో కూడియుండి లేఖరులకు

గూడ నా కలమును పేర్కొనఁబడు వానిని

నంగియున్నది.

కలరావ్యాధి — విషగాది చూడఁడు

కలశపురస్సర (పాసాద (దేవా

లయ) నిర్మాణ తుల్య న్యాయము —

దేవాలయనిర్మాణ మొనర్చి శిఖరప్రతిష్ఠ చెయ్య

చ్చటవంటిదని యర్థము. ఓర్పుతో శ్రమచేసి పని

పూర్తిచేయుట యని భావము.

కలకభవులు — కలకభవులు, వకిష్ట మహ్ని, ద్రోణాచార్యులు వీరు కలకభవులు లేక కూభసభవు లనఁబడుదురు. వీరు ప్రతీ వరుణుల తేజంబు కలశమున బడి యుండి జన్మించినని చెప్పబడినది.

కలశరేఖ — పురుష సాముక్తికిని చూడఁడు. స్త్రీసాముక్తికిని చూడఁడు.

కలశి గోత్రము — కలశి గోత్రము చూడఁడు.

కలహకంటకి — కలహకంటకి భరిష్ట పేరు. కలహప్రియులగు యువశి సేవక హేళి నుడివెను. హాస్యస్థుని దర్శిత మున నిక పిపులముగల గలహ.

కలహ(గామము (కల్హానాథ) — అని దేశము చూడఁడు.

కలహారీ ఎడారి — అభిరామ చ మున కలహారీగానున్న ఎడారి అరణ్యమి గుత్తెమిది నానమిద ప్రత్యుపయన వ్యాపించి యున్నది. అతని భయవశము ప్రత్యుపదేశములు.

కలాన్నగరము — కీని నిర్మణు కలహారీ గుమమన్నును. బాహోక్ష (బెహదిష్టానము) లేఖని రాజధాని. (బాహోక్ష చూడఁడు.)

కలాప (గామము — చూడఁడు, దేవాధి యును నిర్వహించుద్రవసంభ్రుక్షత్రియుని తిరుగు ప్రాంతము. వీరు కల్యాణవశారమున స్థావరము ద్వారాజ్యములు సమయముననుసరితము తొలగియున్నది ఒకరి యోధ్యగును, రాజవనాన హస్తనాపురమునను ప్రభుత్వ మొనర్చునొందు తమబాప్త్యుచవారుగ కల్యాణపురాణము కల యందు చెప్పబడినది. మహాభారతము మానస పర్వము ౭ చూడునను భాగవత పురాణము ౧౦-౮౭-౭ చూడునను బృహన్నాగదీను

పురాణము ఉత్తర ౬౬ యందునను, కలాప గ్రామము హిమాలయముపై బదరీక్షేత్రమున నున్నదని చెప్పబడినది.

వాయు పురాణము ౯౦ యందు ఊర్వశి కొంతకాలము పురూరపునితోఁ గడపిన హిమాల యోపరిభాగ ప్రదేశమని వివరింపబడినతఁపు. కప్టన్ రేపర్ పరిశోధకుఁడు గడ్వాల సంస్థాన మున బదరీనాథ ప్రాతమున అలకానందలో చేరుకొను సరస్వతీ జన్మస్థానమునకు సహిపమున నుడియుండునని తెల్పియున్నాఁడు.

కలాపహార సగరము — మందరగిరి కడనూడిన పురము. అంగదేశము చూడుఁడు.

కలాల్పమన్ — హితోపదేశము చూడుఁడు.

కలావతి — తాడి పొరుడను పేరుగల ఋషి. తల్లి పూజకస్తలమను పేరుగల ఆపురస. పాండర్యవతురాలనియు, పార్వతీదేవి ఈమెకు పద్మినీపద్య నానాగననియు, అది కోరినసౌభ్యము లొసంగు విద్యయనియు, నామ దానిని వరూధిని పుత్రుఁడగు స్వరోచికిచ్చి తానాతని బరిణయ మాయెననియు చెప్పబడినది. స్వరోచి మనువని యొలుగునది.

కలాహాసహాడ్ - కోలాహల పర్వతము చూడుఁడు.

కలిగినవారు కన్నెత్తిచూచే వరకు వారి (ప్రాణం పోతుంది — ఆంధ్రలోకో కి.

కలిగినవారి కందరు చుట్టాలే - ఆంధ్రలోకో కి.

కలిగినవాడు కలవానికే చేర్చును లేనివాడు కలవానికే చేర్చును — ఆంధ్రలోకో

కల్పి కులములకు మిండడు — భాగ్యవంతుఁడు శ్రేష్ఠకులజాఁడుగ తలంపబడు నని భావము. (ఆంధ్రలోకో కి).

కలిమిలేములు కావడికుండలు - ఆంధ్రలోకో

కలుగానుగ చెట్టు — లా. Ficus heterophylla. సం. త్రాణం, త్రాణా, త్రాణీ, త్రాయంతీ, త్రాయమాణా, బలభద్రా, బలభ ద్రికా, వాష్ణికీ. ఇది వైద్యోపయోగమగునది. దీనిఆకు, చెక్క, వేరులను, రస, చూర్ణకషాయ రూపముల వాడుచున్నారు. ఉన్మాదములు (పిచ్చి), కఫవైత్యములు, జ్వరములు నివారణ మగునని చెప్పబడినది. ఈచెట్టు రాతిమీఁదనే పుట్టి ముటి (మచ్చు) సాయమక్కరలేకనే పెరుగు స్వభావముకలది.

కలువచెట్టు — ఇది నీటియాదమగున భూమిపై జేరియుండు బుగదలోనూడి పుట్టినగుంప నూడి నీటిపైకి కాడలగుండా లేచి ఆకులు నీటిపై తేలునట్లు విప్పి, యటనేపూచు నీటిచెట్టు. నీనిపూవులు కొన్నిదినములు జీవించును. అత్తరి నవి చూద్రోదయముతో రాత్రులగు వికసించుచు పల్లినానినవిదప ఎడ బలపడుటతో ముడుచుకొనిపోవును, తిరుగ చూద్రోదయమున రాత్రియగు శీతలత వ్యాపించు కతన తిరిగి వికసించుచుండునుగాన, చూరనితో సంబంధము గలవిగ జెప్పబడినవి. కవులు స్త్రీల నేత్ర ములను కలువలేకుల (పూపుసందల్లిరేకులు) తో పోల్చి వర్ణించుదురు. కలువలు తీయని నీటియాదే పై పరిస్థితులలో పెరుగుంగాని భూమిపై పెరుగునవికావుగాన తియ్యనినీటి జలనిలయము లంగు (ప్రవాహజలములంగుకాదు) మాత్రమే పెరిగెడిని. తెల్లకలువ యనియు, ఎఱ్ఱకలువ యనియు, నల్లకలువ యనియు గలువజాతి.

త్రివిధము. అందు నల్లకలువ (నీలోత్పలము) ఇంచుక యరుచుగఁ గాననగుచుండును. కలువలు సరోవరముల కిలంకారములుగ నెంచబడుచున్నవి.

తెల్లకలువ - ఇది కలువజాతులలో సామాన్యమైనది. దీనికి లా. *Nymphaea anthers* అంగ్ల. *Water lily white*. ఇదివర, ఉప్పల, కువలయకుముద, శశిత్రయ యని పేర్లు కాని ఈ సంస్కృతపు పేరు కలువకు సామాన్య నామములుగ నున్నవి. సుగంధయుతమైనది. తెల్లకలువ ముంప రసము, కషాయము లేక చూర్ణము మేహము, పైత్యమును, శ్లేష్మమును నివారించుననియు, తెల్లకుసుమ రోగము పై స్త్రీలకు చక్కగ పనిచేయుననియు, స్త్రీల గర్భమాదలి పిండములను రక్షించుననియు చెప్పబడినది. ఇంకను కొందఱు ఋషులు జ్వరములను, విదాహము, అతిసారములుగూడ నివారించుననిరి. చలువ జేయును.

ఎఱుకలువ లా. *Nelumbium speciosum*. అంగ్ల. *Red water lily*. సు. రకోత్పల, రాణీవ, కోకనద. ఎఱుకలువ ముంప రసము, కషాయము, చూర్ణము స్త్రీలకు గల్గెడి ఎఱుకుసుమ రోగముపై చక్కగ పనిచేసి నివారించుననియు తక్కిన గుణములు తెల్ల కలువ ముంప వలెనే ననియు చెప్పబడినది. పూవులు కిండ్లకు చలువ జేసి తాపము, కాస, పైత్య వికారముల నడంచును.

నల్లకలువ- *Nymphaea stellata* అంగ్ల. *Black water lily*. సు. నీలోత్పల. దీని ముంప రసము, కషాయము లేక చూర్ణము కలువ సామాన్య గుణములే యైనను స్త్రీల రక్తకుసుమ రోగము, రక్తపైత్యము, రక్తస్రావములపై చక్కగ పనిచేయుననియు, ఎక్కువ బలముగ పనిచేయుననియుం జెప్పబడినది.

కొందఱు ఋషులు కలువజాతులన్నియు శిరోరోగములపై చక్కగ పనిచేయుననియు, కలువ ఆకులను భోజనము మాత్రము అనారోగ్యకరమగుచున్నట్టి విస్తర్జనముననియు నుడివీయున్నాను.

కీదా ఉపేంద్ర దాస్వనశి చూడుము.

కల్పచికిత్స (కాయకల్పచికిత్స) —

కల్పింపబడినది శాకి కల్పననది కల్పము. ఇచ్ఛాప్రాప్తియని యర్థము. కల్పలత యను పదమును కల్పవృక్షమును పదమును గలయర్థమునగాదే శ్రేష్ఠ వాచకములె దనగడిని. వైద్యశాస్త్రపిఠులు పురుషులకు కారణములుగ కల్పమున కిరము చెప్పి. శ్వేతవరాహకల్పము మొదలగు పదములు గూడ పురుషులకాలమనియే అర్థమగును. ఈ “కల్పము” బోషధము కల్పింప పురుషులకు సమీకి ఆస్తివైద్యశాస్త్రమున *Rejuvenation* అని పేడి.

ఆధిదేహమున కీకల్పషధములు సర్వ నాథానాముగ వాడుకయగుటను కల్పచికిత్స యను ప్రత్యేకవిధానము వాడుకగా నుడుము కొత్తయెట్లు తోచినను తోచుచుండును. వసంత కుసుమాకరము, పుష్పభారసము మొదలగు ఆయుర్వేదీయబోషధములు కల్పాషధములే. వీటి యాది రస, విష, గంధకాఠిని కలయపు. కల్పచికిత్సావిధానము శిశిరరోగముల నుడిచి రోగికి సుఖ మొసంగు బోషధప్రయోగ మనుటకన్న శొలుత రక్తశుద్ధి జేసి శిశిరధాతువులను మంచి స్థితియందు సరపర్చి శిశిరావయవసముదయమును (Cells) పునర్నిర్మాణ మొనర్చుటమూలమున సమస్తరోగనివారణ గల్గించి పునర్జన్మ పుత్రిక యటుల నారోగ్యమిచ్చునది యనదగునని శాస్త్రమున చెప్పుబడినది. ఈ మహాఫలితములను చ్యవనమహర్షి చ్యవనప్రాశ సేవమున నంది

యూట సీవిధాననై ద్యప్రభావమే. (చ్యవనప్రాశము చూడఁడు.)

ఇకను యమూతనుహారాజు శస్త్రచికిత్స మూలమున నీఫల మందెఱచెను, ఋషులనేకులు యోగాభ్యాసమున నీఫలము నందెఱచెను. చెప్పు బడుట ఔషధసేవ లక్ష్మరలేకనే కేవలోపచార పథ్యాక లచే నీ ఫలము లందెఱచి తోచెడిని.

కల్పచికిత్స- బుద్ధికల్పచికిత్స మనియు, కేశ కల్పచికిత్స మనియు, కాయకల్పచికిత్స మనియు త్రివిధము. బుద్ధికల్పములు మనస్సును బుద్ధిని దృఢపర్చి జ్ఞాపకశక్తికిని విజృంభింపజేసి బలముగాల్గించెడిని. కేశకల్పములు రోమహాపములగు బలపర్చి, కేశము (నెండ్రుక) లకు నల్లని నిగనిగులాడు రగును, రోమలమును స్థిరముగఁ గల్గించెడిని. కాయకల్పములు శరీరావయవములదాహము నంతటను దృఢము గల్గించి సహవహక్షాములతో బలముం దేకూర్చి శరీరకోమలముగాల్గించెడిని.

కాయచికిత్స (మూసెవది) సంగ్రహము భూర్విము పంచకిర్మలచే శరీరశోధన మొనర్చి బహిః పరశుద్ధిని, శరీరాంతరపరిశుద్ధిని కల్గించుటెనని చెప్పుట బడియున్నది. మరియు విద్యుద కుతిప్రవేశకల్ప మనియు, వ్యూహపాకకల్పమనియు ద్వివిధము.

కుతిప్రవేశకల్పము. మిగుల కష్టమగుది. దీని నాంగ్లనైపుణ్యము Sealed cell treatment అని వాడుచున్నారు. దీనికి బల్యము కీతోదకము దాకుటకూడ తగదు. కపిలధేనువు (నల్లఆవు) పాలు ఆహారము. శరీరావయవము లేపని జీమకయు, బుద్ధి ము దేయాహలు యోచనలు చేకయు, సామూహ్యవిశ్రాంతి గల్గియుంట విధి పాబడినది. శాస్త్రమున దీక్షిష్టతరమైన కుతిప్రవేశచికిత్సయే సామూహ్యఫలప్రద మని చెప్పుట బడినది.

తరువాత దగు విష్టాటపిక కల్పచికిత్స కొంత సుకరముగ నుండెడిని. ఇందు కదలమెదలకూడు నిర్బంధములు లేవు. విశ్రాంతి విధిపాబడినచు శ్రమకలుగకూడ నను నిటు తిరుగాడవచ్చును. నిత్యకృత్యములగు దీర్చికొనుచు, అర్హభోజన మొనర్చుచు, దీని కర్హకాలము నియమింపబడకున్నను, శీతకాల ముత్తమ మని కల్పచికిత్స నైపు లనుచున్నారు.

నల్లఆవునకు గాని, అదిలభింపనిచో నల్లమేక కుంగాని లోని కౌషధమిచ్చుచు దానిపాలు నలు వదిదినములును, విదప దాని కౌషధమిచ్చుట మాని దానిపాలనే ఇక నువదిదినములును, రోగి ఎరుబదిదినములు ఔషధముగ త్రాగుచూడ వలయును. ఈకాలమునగు డిప్ప, పులుసు, కాగములు వర్జిస్తేనుములని పథ్యము విధిపాబడినది. మిరియములకార మించుక వాడవచ్చునని కొందఱ అనియున్నారు. మూసెవారములలో దీని గుణ మగునట. వేచాక (కల్ప) విధానము పది దినములలో పనిచేయునది కలది.

కల్పచికిత్సలు మృతీంజయుమనవి కావనియు తీవ్రతకాలముననే తీరుగ జన్మించినరీతిని నూతన శరీరావయవము, సవకోమలదేహముల నొసంగి బాహుతులుగఁ జేయుననియు జెప్పబడినది.

ఇటీవల మనమోహామాలవ్యుండితుండను హరదత్తశాస్త్రిపండితుండను (కాగ్రాగోవకుం జెడిన సుకేశసాస్థానపు రాజగురువు) పొందిరని చెప్పబడిన కాయకల్పచికిత్సలు, కుతిప్రవేశిక కల్పచికిత్స లని జెల్లినెడిని. (ఆయుర్వేదము చూడఁడు.)

కల్పములు (బ్రహ్మమానపు మాసము నందలి 30 దినములు) — బ్రహ్మమాన మాసమున గలముప్పది దినములను ముప్పది కల్పములనంబడును. ఇవి మనుష్యమానపు

మాసమునందుగల పాడ్యము, ద్వితీయ, తృతీయ చతుర్థి మొదలగు తీర్థుల బోధింపి. (మత్స్య పురాణ ౨౨౨ అధ్యాయం).

౧. శ్వేతవరాహకల్పము, ౨. నీలలోహిత కల్పము, ౩. వామదేవకల్పము, ౪. రాక్షాతర కల్పము, ౫. రౌరవకల్పము, ౬. దేవకల్పము, ౭. బృహత్కల్పము, ౮. కందర్పకల్పము, ౯. సత్యకల్పము, ౧౦. ఈశానకల్పము, ౧౧. తమి కల్పము, ౧౨. సారస్వతకల్పము, ౧౩. ఉదాస కల్పము, ౧౪. గారుడికల్పము, ౧౫. చార్మ కల్పము, ౧౬. నారసింహకల్పము, ౧౭. సమాస కల్పము, ౧౮. ఆగ్నేయకల్పము, ౧౯. సోమ కల్పము, ౨౦. మాంవకల్పము, ౨౧. తత్పురుష కల్పము, ౨౨. వైకుంఠకల్పము, ౨౩. లక్ష్మీ కల్పము, ౨౪. సాపిత్రీకల్పము, ౨౫. ఘోర కల్పము, ౨౬. వరాహకల్పము, ౨౭. వైరాజ కల్పము, ౨౮. శారీకల్పము, ౨౯. మహేష్వర కల్పము, ౩౦. శిత్రుకల్పము.

ఇగు శ్వేతవరాహకల్పమును ప్రతిపత్తి యనియు, చార్మకల్పమును పౌర్ణమి యనియు, శారీకల్పమును మాసదేవీరాత్రిగను, మహేష్వర కల్పమును మాసశివరాత్రిగను, శిత్రుకల్పమును సమావాస్యగను కూర్మ, మార్కండేయ, బ్రహ్మాండ పురాణములగు చెప్పబడినవి. ఇంకను ఒక్కొక్క కల్పమునగు మనుష్యమాస సువత్సరములు ౮౬౪౦౦౦౦౦౦౦౦౦ లును, ముప్పది కల్పములు గలిగిన ఒక బ్రహ్మమాస మాసమున ౨౫౯౨౦౦౦౦౦౦౦౦౦౦ సువత్సర ములును ఉండెడివి. దీనినే సర్వసాధారణముగ బాటించుచున్నారు.

ఇంకను భవిష్యపురాణ ప్రతిసర్గ (౩) పర్వ మున చతుర్వ్యగఖండ కలియగేతిహాస సముచ్చ యమునం దిరువదియైదవ అధ్యాయమున పదు

నెన్నిది కల్పములు చెప్పబడినవి. అవి ౧. సూర్యకల్పము, ౨. మత్స్యకల్పము, ౩. శ్వేత వరాహకల్పము, ౪. న్యూని హాకల్పము, ౫. వామన కల్పము, ౬. స్కాంధకల్పము, ౭. రామకల్పము, ౮. భాగవతకల్పము, ౯. మార్కండేకల్పము, ౧౦. భావిష్యకల్పము, ౧౧. పరాకల్పము, ౧౨. బ్రహ్మాండకల్పము, ౧౩. లక్ష్మీకల్పము, ౧౪. వాయుకల్పము, ౧౫. ఉద్భవకల్పము, ౧౬. శివకల్పము, ౧౭. విష్ణుకల్పము, ౧౮. బ్రహ్మ కల్పము.

ఇవి ఇట్లుండ వాయుపురాణ పూర్వార్థము, ౨౨, ౨౩ అధ్యాయములగు కల్పవిహారణ ములచే చెప్పబడినవి. ౧. భవకల్పము, ౨. భవ కల్పము, ౩. తమి కల్పము, ౪. భవకల్పము, ౫. రౌరవకల్పము, ౬. ఋతుకల్పము, ౭. క్షితి కల్పము, ౮. వహ్నికల్పము, ౯. హవ్యవా కల్పము, ౧౦. సాపిత్రీకల్పము, ౧౧. ఉపక కల్పము, ౧౨. కుశికకల్పము, ౧౩. గాభర్వ కల్పము, ౧౪. ఋషభకల్పము, ౧౫. మత్రి కల్పము, ౧౬. మార్జానీయకల్పము, ౧౭. మధ్య పాకల్పము, ౧౮. వైరాజికల్పము, ౧౯. విసాది కల్పము, ౨౦. పంచమకల్పము, ౨౧. మేఘ వాహకల్పము, ౨౨. చిత్రకల్పము, ౨౩. ఆహతికల్పము, ౨౪. విజ్ఞానకల్పము, ౨౫. ముని కల్పము, ౨౬. భావకల్పము, ౨౭. బృహత్కల్పము, (ఇవి ౨౧ అధ్యాయమునను), ౨౮. శ్వేత లోహితకల్పము, ౨౯. రక్తకల్పము (ఈ రెండు ౨౨ అధ్యాయమునను), ౩౦. పీతనాహన కల్పము, ౩౧. నీతకల్పము, ౩౨. విశ్వసూన కల్పము (ఈ మూడు ౨౩ అధ్యాయమునను) చెప్పబడినవి.

కల్పవృక్షముం జుట్టుకున్న గచ్చ పొద — గచ్చపొద ముండలపొద. చొర శక్యముకానిది. ఒక యోగ్యుడు దాతయు నగు

భాగ్యవంతునికడ నున్న కుష్టునిగూర్చి నుడువు పాడెను. (ఆధ్యాయోక్తి).

కల్పవృక్షములు (పంచకల్పవృక్షములు) -

౧. మందార, ౨. పారిజాత, ౩. సంతానవృక్షము, ౪. హరిచందనవృక్షము, ౫. కల్పవృక్షము. వీటికి పంచకల్పవృక్షములని పేరు.

కల్కృతారహస్తము — హస్తాభి

నయము చూడఁజూ, భరతశాస్త్రముచూడఁజూ.

కల్కృతవతారస్థలము — శిబిలా

పూర్వ చూడఁజూ.

కల్పిత స్వస్థములు — స్వస్థశాస్త్రము

చూడఁజూ.

కల్పాప గోత్రము — భరిచ్యు

ఉపగణము చూడఁజూ.

కల్పాపపాదుడు — తిర్వాకు

సూర్యనిగెపు క్షత్రియుఁడు. తిండి

మహారాజు. నోవగుణ శిఖియుఁడు. ఇతనిపేరు

నిశ్రాంతయుఁడు.

కల్పోశాఖ క్షత్రియులు — చూ

క్షత్రియులు చూడఁజూ.

కల్పాణపురము — కుత్తి మహారాష్ట్ర

దేశములు చూడఁజూ.

కల్పాణ మొచ్చినా కక్కుచ్చినా

ఆపలేరు — ఆధ్యాయోక్తి.

కల్పాణకలవణము — కుశ్యతము

ఆయుర్వేద ప్రద్య గ్రంథమున వివరింపబడిన

యొక బొషభ విశేషము. ఇది స్వశస్పిష్ఠివాహము

కాదు.

కల్పబొల్లి కబురు — ఆధ్యభాషా

నామక యొక పదము. అబద్ధములు, సుబద్ధ

ములు కలిసియుంట విశ్వసింపఁ దగనివియు, కేవల

విసోదార మగు ప్రసంగము లని హేళన

వాడుక. కల్లయనిన అపృతమని యర్థము. బొల్లి

యన హేయమని యర్థము.

కలింగోత్కల దేశసీమ లందు

రాజ్యపాలన వత్సరములఁ బరిగ

ణించు విధానము — ఆధ్యుల కఱుక

యగునంతదనుక నీపరిగణనవిధానము పల్లాకిమికి,

పెద్దకిమిడి, చిన్నకిమిడి మొదలగు జమీందారీ

ప్రాంతముల నాచరణయగున్నది. ఇది క్రి. వె.

౧౦౭౮ రాజ్యమున కరుదొచ్చిన అనంతవర్మ

చోడగంగ దేవు భూవతీనాటినుండి యని కొంద

ఱుచు, అంతకుపూర్వమునాండి యని కొందఱుచు

వాడుకయగుచున్నదనుచున్నారు. గంగవశపు

రాజుని శాసనములొదిలి గాఁచగుచూడఁచు.

సంవత్సరసంఖ్యయగు ఆరవ సంవత్సరము

లును పరిగణింపక వదలివేసెదగు. పదిసంఖ్య

కాక తక్కిన సున్నతో సుతమును సంవత్సరము

లను పరిగణింపక వదలివేసెదగు. అనగా ఐదు

పదు తరువాతి (ఆరవకను వదలి) ఏడవకను

తెక్కినదియు, పదియొకకుమిదవ (ఏడునా

రవకనువదలి) పదునేపదు, ఇరులనే తెక్కినదియు

తెక్కినదెదగుని ఎఱుగుచుది. ఇది యొగిదికొల్పిది

తో నాని (అయినది తెక్కినాపక) తిరిగి రెండవ

సంఖ్య మొప్పటినుండి ము పైవిధముననే తెక్కినది

చుచును. ఒకభూవశి మరణించిన సంవత్సర

ముననే తర్వాతిభూవశి రాజ్యముకు వచ్చుటచే

నాన సంవత్సరమును ఇస్వరిపాలనయగు కూడ

పరిగణించెదగు. ఈవిధానమున తెక్కినది సంవ

త్సరములకు భాద్రపద శుద్ధ ద్వాదశినాఁడు కొత్త

సంవత్సర మారంభమగుచుండును. ఇదొక

విచిత్రము గమనింపఁదగినది కలగు. వారు

భాద్రపద శుద్ధ పౌర్ణమి సంవత్సరాంతమని

చెప్పుచు, పాటింపుదు ద్వాదశినాఁడు సంవత్స

రారంభముగ తెక్కినదియగుచును. అనగా నేకాదశి

సంవత్సరాంతముగను, ద్వాదశి సంవత్సరాది

యనియు భావముకాని, సంవత్సరాదిని ఒకటవ

దినముగ భావించక పుండ్రోడవదినముగ లెక్కించుట విచిత్రముగఁ జూచును.

కల్లిగ్రాఫీ (Calligraphy- Good hand writing)— కుదిరిన అక్షర నిర్మాణ ప్రాయగలనేర్పు లేక కళ. ఇది కొదవ మతిమున అక్షరములపొంకము లేక కుదిరిన, అక్షర నిర్మాణ పదవిన్యాస (Style hand writing) విధానపు నైపుణ్యముగలది Calligraphy అగునందును. అందుకును ప్రాంతము, అలంకారములనుగూడ ప్రాంతమున కల్లిగ్రాఫీయని పేరు చున్నది.

కలెక్టివిజమ్ (Collectivism) — పంటభూములు మొదలగు ఫలవంత ప్రదేశములన్నియు సామ్యసామ్యగతము యుండవలయునను సిద్ధాంతము.

కవచము

కవచము యుద్ధములకు శరీరరక్షణమున కైతఱించుచుంది. ఇది ఇనుము, ఉక్కు, గాడి మొదలగు లోహముల నేర్చుటతో కలసి వేర్వేరు భాగములగ శరీర భాగముల నన్నిటిని లోహపు పీకలచే గట్టి శత్రువుల కత్తి పోతులకు, ఈటెలతో

తీయచున్నది. కట్టాల్సినట్లు కలియుగమునకుఁ బూర్వమున దావూద యుద్ధమున నుండి వారని యెఱుఁగుచున్నది. హితువుల మృత్యులకుఁ గవచముని యుపయోగము. అది ఆత్మరక్షకులకు ప్రయోగము. ఇది నిధిరతదేశపు కవచమును పడి పాశ్చాత్య దేశమున కవచములుగూర్చి విచారితము గాక.

పాశ్చాత్యులు తమ యుద్ధనావలకుఁ గూడ కవచములు మొదలును చుడిది. వారియగు కవచమును ధరించి వారిలో ముఖ్యులు శ్రీకులు లోనుచున్నట్లు చున్నాడు. ఈరెండు సామ్రాజ్యములు కథలముత్యములైన లోహపు కవచములు తెగిరియు ఈటెలు, అస్త్రములు మూర్తి లోలు కవచములు వాడుక కొంతమంది తిరుగుతలచెదవారు. క. వ. ౧౮౦౦ ప్రాంతముల కవచములగు ముఖ్యభాగములు అనుగా న్నాదమును, చేతులు, మోకాళ్లు ఇనుము పీకలు చేయబడి పొడవైన ఉక్కు పోకి (Helmet) కుడర్పబడియుండెను. వైట్సు (Knights) పూర్వము ఇనుము కవచములు ధరించువారు చుడి రని పోయు చున్నది.

క్రీ. ప. పగనూవ శతాబ్దమునుండి తుపాకులు, ఫిరిగులు మొదలగు అస్త్రములనుబట్టి ఆయుధవ్యయోధా మధిక్యు నొకయుపయోగ ముపయోగించి కవచములు వాడబడి మూలలకుఁ జీగిసెను. పగునేడవ శతాబ్దమున ఇనుపటోపీలు (helmets) మాత్రము వాడుకయగుచుండెను.

ఇటీవలి లోహసామగ్రిమున ఇనుపటోపీల సాదలు నేనోవిధమునవాడుచునేయుండిరి. జర్మనులైనవికులు హృదయకవచము నినుపరేకులతో ధరించియుండిరి. ఇది వేర్వేరు భాగముల నినుపరేకు రక్షణము లనురియుండెను. నావికా వైద్యమునకు సామూహిక కవచరక్షణమే యవసర

టులకు వెలవకుండునట్లు శరీర రక్షణ మొనర్చుచున్నది. భరతదేశమున కాదినుండి వాడుకయగుచున్నదియె. కర్ణునకు కవచకుండలములు సూర్యుని వలనను, అర్జునునకు ఇంద్రునివలనను ఈయబడినట్లు భారతమున చెప్పబడియుంట భరతదేశపు లొల్లింటికాలపు తూరులకిది క్రొత్తగాదని

మని తేలికది. అందు ముఖము ముఖ్యము. అంగదేశమునందలి పెఫీట్టానవాండ్రవి నావికా సైన్యమునకు చేయుచున్నారు. పాశ్చాత్యకవచములు ఇన్ని మార్పులాజెందినవి.

పాశ్చాత్యసీమలు దీక్షితచధారణము క్రీస్తు మునుపు పండ్రెండవందల సంవత్సరములకుఁ బూర్వము ట్రాయి(Troy)నై నికులు కవచధారణ మొనర్చినట్లు సుప్రసిద్ధ పాశ్చాత్య కవచుగూ హోమరు వ్రాతలందు కలగు. బైబిలునందు కవచధారణ ప్రసంగలు గానబడుచున్నవి.

పాశ్చాత్యదేశపు కవచములు మూడు తెఱఱ గులుగ నుండినవి. ౧. Mail armour - తోలు అంగీపై అంటగట్టబడిన చిన్న చిన్న ఇనుపరేకులుగలదిగ శరీరమంతయు ఇనుపరేకు మయముగఁ జేయునది. ౨. Chain armour - చిన్న ఇనుపతీగె రింగులతో నల్లబడిన బట్టను తోలు అంగీకిఁ బగట్టి శరీరమంతయు ఇనుపబట్ట మయముగఁ జేయునది. 3. Scale armour - కొన్ని జాతుల చేపల శరీరమునందలి పొలనుల వలెనే ఇనుపరేకుల చిన్న చిల్లలను తోలు అంగీకిఁ బగట్టి శరీరమంతయు ఇనుపపొలనుచిల్లల మయముగఁ జేయు కవచము. ఇదలి ఇనుప చిల్లలు గుండ్రముగఁ బద్ద చేపపొలును చిల్లలం బోలియుండునవి.

ఇంక పాశ్చాత్యులు తలపై ధరించుకోపీలు (Helmets) ఉక్కుతో చేయబడినవి. ధరించుటయు కవచము ధరించుట లోనిభాగ మేయగును. ఐరోపా మహాసాగ్రామకాలమున నీ ఇనుప కోపీలు తిరుగ తలలెత్తి వాడుకలోనికి తప్పని వయ్యెనట. ఇది తుపాకి గుడ్లనుండి తలను గాచెనట. వీటి నందఱిసైన్యములు ధరించిరి.

కలులనే మోటారుబుడ్లకు ఇనుపకవచములు గూర్చి వాటిని యుద్ధరంగప్రదేశములకు సరకులా

జేర్చినడపుట నేర్చిరి. స్త్రీమరులకు ఉక్కు రేకులదగిల్చి కవచరక్షణము గల్పించి యుద్ధపు ప్రదేశపు సముద్రములందు నడుపబడుచుండిన వని వినుచున్నాము. వీటి అడుగున మునిగి అటపనిచేయువారికి చేపలవలన బాధలేకుండ. ధరించునదియగు ఒకవిధమగు కవచము కలగు. ఇటీవల రైలుబుడ్లకుగూడ ఉక్కురేకుల కవచములమచ్చి యుద్ధభూములకు సైన్యములను సరకులను మోసుగూడు సామానులను జేర్చుట వినియున్నాము.

ఇంక సృష్టియందు జన్మతః తాఁజేలు మొదలగు కొన్ని జాతులకు కవచయుత శరీర మేకలను.

కవచగ్రహణత్తు — రెండుతులములు. ఆయుర్వేదవ్యాసము చూడుడు.

కవర్ లేక హామీ—(వాణిజ్యసాబంధ పరిభాషాపదము). cover. ఒకవర్తకుడు తనకు Stock exchange వ్యాపారమున నష్టము సంభవించునని దానికిహామీగా నుండునట్లుల చెల్లించిన (deposited money) సొమ్ములేక అట్లు చెల్లించ వలసిన వానిరక్షణమున అన్యులుచేసిన ఇతర ఏర్పాటులు ఇవియన్నియు నావర్తకునికి నష్టములు వచ్చినయెడల దానికి హామీగా నిలచు నవి యెయ్యండవలయును.

కవి - కవులు కవి కవిత్వము లేక రచనయొనర్చువాడు. గద్య - గాని పద్యరూపమునగాని గ్రంథముల రచించు వాడు కవి. కవులునాల్గు విధములు. ౧. కవి. గ్రంథమును రచించువాడు. ౨. గమకుడు. గ్రంథమును వేఱొకభాషలోనికిఁ గాని వేఱొక విధముగగానిమార్చి యనువదించువాడు. తన్జుమా లేక భాషాంతరీకరణ మొనర్చువాడు. 3. వాది - గ్రంథమును సమర్థించుచు వాదించువాడు. వ్యాఖ్యాన మొనర్చు వాడు. ౪. వాచ్యుడు

గ్రంథవ్యాపకమునకుగాను చువుట మొదలగు పనులచే వ్యాపింపజేయువాఁడు. వీరందఱు కవులఁబడుదురు.

కవిత్వము ౧. ఆశుకవిత్వ (ఎప్పటికప్పుడు ప్రసంగవశముగ రచించునది) మనియు, ౨. చిత్ర కవిత్వమనియు (శబ్దచిత్ర అర్థచిత్రములతో రస వంతముగఁ జెప్పట). ౩. బంధకవిత్వ మనియు, (నిర్ణీతనియనుముతో సామువలె నాగిబంధము, పద్మమువలె పద్మబంధము మొదలగునవి చెప్పట) ౪. శ్లేషకవిత్వమనియు (కథానుసారముగ స్థితి మిచ్చుచు వేత్యేత్థరములకు గురుగుచుఁబడి రచించుట), నాన్ధవిధములు.

కవులు:— ౧. వివేకి- గణ, చుత్తి, ప్రాస, శబ్దాని, గుణ, గోష, అలంకారముల నెఱిగిన వఁడని. ౨. వాచకకవి- అనుప్రా సాదిబంధనియములతో రచించువాఁడు. ౩. కాచికుడు- మృగమధురశబ్దములు రుచి స్ఫురించునట్లు రచించువాఁడు. ౪. అరకుడు- అర్థగాంభీర్యము, స్పష్టము గల్గునట్లు శబ్దముల నెన్నుకొని రచించువాఁడు. ౫. శిల్పికుడు- యనుకప్రధానముగ శబ్దాలంకారముల గురు ర్చుచు రచించువాఁడు. భూషణాల్ల అలంకారలక్షణమే ప్రధానముగ సమర్పించు రచించు వాఁడు. ౬. మార్దవస్ఫుటకరుడు- లేతమాటలతో విరళార్థవంతములై దనరునట్లు రసప్రధానముగ మృదుత్వసరిల్లని రచించువాఁడు.

గద్యపద్యాత్మకమగు కావ్యములను రచించు గ్రంథకర్తకుఁ గవియని ప్రతీతి కలదు. దాసవ గురుండగు శుక్రనితండ్రికి (భృగునిపుత్రుఁడు) గవి యని పేరు కలదు. మరియు ఋక్షయుని కుమారుఁడును కవియను పేరుగలవాఁడే. ఋక్ష యుడు పూరువంశ క్షత్రియుడు. మహావీర్యుని కుమారుడు. ఈతనికి ౧. పుష్త రామణి, ౨. కవి,

౩. త్రయ్యారణి యని ముప్పై పుత్రులు. ఈముప్పైగుఱతలివారు బ్రాహ్మణులైరని చెప్పు బడినది.

ఇంకను వైవస్వతమనువు కొడుకు (ఇక్ష్వాకు సోదరు) లాగో నొకఁడు కవియను పేరుగలవా డొకఁడు బౌద్ధమునందే ముఱిగి వేరు.

కవిగోత్రము — ఆర్జు మేణగణము చూడుడు.

కవి గోత్రము — నిధివగణము చూడుడు.

కవిభల్లటుఁడు — ఆధ్రుకవి గ్రంథ సమస్తములగు గొప్ప పండిత్యము కల వాఁడు. ఈతఁడు సాన్మంత్రునిమొదలు, సుదేవూ జు, విక్రమార్కు చక్రతము, వేదాక లక్షణ గ్రంథమును రచింపెనని తెలియుచున్నది. రాపు బహదూర్ కంగుకూరి వీరేశలింగు మాత్రము వాక్తనిని పూర్వకవులతో లెక్కించియున్నారు.

కవిరాక్షసుఁడు — ఆధ్రు కవి. బ్రాహ్మరామనివాసి. సన్నయధ్యక్ష, చిక్కప సోమ మాజులను నడిమికొనువాడని రాపు బహదూర్ కంగుకూరి వీరేశలింగు మాత్రము ఎఱు నిల్లించియున్నారు. ఈకవి రచించినవి కవిరాక్షసము, ఆదినారాయణ చరిత్రము నని చెప్పబడినది. రాపుబహదూర్ కంగుకూరి వీరేశలింగు మాత్రమువాక్తనిని పూర్వకవులతో లెక్కించియున్నారు. ఈతఁడు కవియగుటచు కవిరాక్షసుడను పేరేతనికిఁ గలిగినది. అమాత్యు ఁడగు రాక్షసుఁడొకఁడు కలఁడు. ప్రతిభాశాలి. (అమాత్యరాక్షసుఁడు చూడుడు).

కవిరి (కవిరె లేక కాచు) — లా. Mimosa catechu, Acacia catechu. ఆంగ్ల Catechu. సం. కైరసార. పోకచెట్ల కాచులను కత్తిరించి వండి పోకచెక్కలుగ

జేయుతరి దిగిన వగరుపదార్థమును వడకట్టి శుభ్రముచేసి గట్టిపదార్థముగఁ జేసిన కవిరి లేక కాచు అనబడును. ఇందుకొన్ని పరిమళ ద్రవ్యములం జేర్చుటయుఁగూడ కలగు. కవిరి తాంబూలము యందు చేర్చుచును. ఉత్తర హిమవర్షానమున నున్న మునకిది కల్పబడి తమలపాకులకుఁ వ్రాముబడి బీడాలుగ నిర్మింపబడును. ఇది చలన లేక సమ ధాతువంగల్గించి బిగదీసిన లక్షణముగలది. కర్ణ రోగములు, నేత్రరోగములు, మేహము, శ్లేష్మో ద్రోకముల నివారించును. ఇంచుక విరేచన బద్ధము చేయును. ఆమవిరేచనములు, రక్త విరేచనములు, నీర్బివిరేచనములగట్టును. సెగి రోగోద్ధతి నడుచును. దంతపటుత్వము గల్గించి, ఇంచుక ధాతుపుష్టిగల్గించును. నాలుకపూతి, నోటిరోనిపుష్టు, పుష్టువెంట రక్తముపడుట నివారించును. అధికముగిదినిన నరిములబలహీనత గల్గించును. దీనికి లవంగాలు, సమలపాకులు, అబరు విరుగుడులు. రాత్రులందు తాంబూలమున కవి ఉపయోగించరాదని చెప్పబడినది.

కవి షష్టము లేక గవిషట్కము - ఈ అర్థము కవులెవ్వరో సరిగ తెలియదు. అప్పకవి తన అప్పకవీయమున తృతీయవర్గ సరళమునకు రాచమల్లువారి షష్టస్య, ధమున ప్రయోగము కలదని వ్రాసియుండినట్లు చెప్పటకన్న వేరు పరికరములు గానరాకున్నవి. వీరు రాచమల్లు వారను ఇంటిపేరో, లేక బిరుదునామమో గల అర్థముకవులుగానోపు. ఇది నిశ్చయమని చెప్పవలె గాదు.

కవిష్టావధానము - అవధానములు చూడుడు.

కవుల పేర్లు తెలియని గ్రంథములు - ఆధ్వర్యమున ఎవ్వరు రచించినది తెలియని, అనగా కవుల పేర్లు తెలియని

పద్యకావ్యములు కొన్ని యచ్చటచ్చట గాన నగుచున్నవి. ౧. ఆదినారాయణ చరిత్రము ౨. చమత్కార రామాయణము, ౩. చారు ధేష్ట చరిత్రము, ౪. పంచశౌణ విలాసము, ౫. ప్రహ్వమోపాఖ్యానము, ౬. దేవీ విజయము, ౭. భేతాళి పంచవిశతి, ౮. మధుసేనము, ౯. విజయసేనము, ౧౦. శశేబిందు చరిత్రము, ౧౧. శూద్రకవాజ చరిత్రము, ౧౨. శేష ధర్మము. ఇంక నెన్నియో కలవు.

కళానేయ గోత్రము - ఉపమన్య గణము చూడుడు.

స గోత్రము కాశ్యపగణము చూడుడు.

కశ్యప గోత్రము - శండిలగణము చూడుడు.

కశ్యప ప్రజాపతి నక్షత్రము లేక గోళము - దీనిని ప్రజాపతి నక్షత్ర ముగారు. నక్షత్రములు భారతీయులు గుర్తించినవి చూడుడు.

కశ్యప ప్రజాపతి - ఇతఁడును ప్రజా పతిగఁ జెప్పబడినది. మరీచి (బ్రహ్మమానస పుత్రుఁడు) కి భార్యయగు కళయాను జనించిన నాడనియుఁ జెప్పబడినది. ఈతనివలన సృష్టి వృద్ధి నందెను. గొప్పగొప్పవారగు సూర్యవంశ క్షత్రియప్రభువులీతని సంతతివారిలో నున్నారు.

భార్యలు - దక్షప్రజాపతి కుమార్తెలు పదముగ్గురు ఈతని భార్యలు. మరియు వైశ్యానరు పుత్రికలిద్దరును ఈతనిభార్యలే గాన, పనునేను గురని తెలియుచున్నది.

౧. దితి - దక్షపుత్రిక, ఈమె సంతానము దైత్యులు.

౨. అదితి - ఆదిత్యులు - ౧. భాత, ౨. మిత్రుడు, ౩. అర్యముడు, ౪. శుక్రుడు,

గి. వరుణుడు, ౬. అశుమంతుడు, ౭. భగుడు, ౮. వివస్వతుడు, ౯. పూషుడు, ౧౦. సవిత, ౧౧. త్వష్ట, ౧౨ విష్ణువను నామాంతరము గల ఇంద్రుడు. వీరు వైవస్వతమన్వంతరమున ఆదిత్యులుగను, చక్షుర్మన్వంతరమునతుహితులుగను ఉండువారు. తొలుతొల్ల సృష్ట్యాదిని జములు అని సృజంపబడియు సృష్టివిముఖులగుకతన బ్రహ్మచే ప్రతినున్వంతరమున తిరుగతిగుగ జన్మించుచుండునటుల శపింపబడినవారు.

౩. దనువు- దానవులు. ౪. అనాయువు లేక అనుగ- సింధులు. ౫. ప్రాథ గంధర్వులు. ౬. ముని- మానేయులు. ఇది గంధర్వశాఖ. ౭. సురస- యక్షులు, రాక్షసులు. ౮. ఇల- వృక్షలతాతృణజాతులు. ౯. క్రోధవశ- పిశి తాశనములైన సింహవ్యాఘ్రాదులు. ౧౦. తాన్త్ర- అశ్వ, ఉష్ట్ర, గార్గభ, శ్వేన, గృహ్రాదులు. ౧౧. కపిల (ఈమెకు సురభియనియు బేగు కలగు)- గోకులము. ౧౨. విసత- గరుడకుము అనూరుడు. ౧౩. కన్తవ నాగ (సర్ప) కులము.

౧౪. కాల- (నైశ్వాసరుడను రాక్షసుని కుమార్తె). ఈమె సంతానము కాలకేయులు. వీరును రాక్షసులే. సముద్రమున డాగియుండి దేవతలను బాధించుచుండ దేవతలచే ప్రార్థితుడై అగస్త్యు డానముద్రజలముల బాసమొనర్చి వీరి బయల్పడజేయ సర్జునునిచే నిహతులైరిని చెప్పబడినది.

౧౫. పులోమ- ఈమెసంతతి పోలోములను రాక్షసులు. వీరును అర్జునునిచే నిహతులైరిని చెప్పబడినది. ఈపోలోములలో నొకపులోముని కుమార్తె యగు శచీదేవి ఇంద్రుని భార్య.

ఇంకను పర్వతుడను దేవర్షియు, విభండకుడను బ్రహ్మర్షియు కశ్యపుని పుత్రులని చెప్పబడినది గాని భార్యపేరు తెలియదు.

ఇంకను పరిశురామునిచే అశ్వమేధ యాగ కాలమున భూమిని దక్షిణగాగొని (భూమికి కాశ్యపి యను పేరు చెచ్చి) న ఋషికిని కశ్యపుడని పేరుకలగు. వసుదేవుని పురోహితుడును కాశ్యపుడే. మరియు వేదాని పౌరాణికుడగు కాశ్యపనామము కలగు. (కశ్యప మహర్షి చూడుడు).

కశ్యపమహర్షి-మహిదమహ్న పుత్రుడు. తల్లిపేరు శిశి. ఈమె కర్మనుప్రజాపతి కుమార్తె. ఇతడు ప్రాణపతులలో నొకడు. ఈతడు దక్ష ప్రజాపతి కుమార్తెలలో మదముగ్గురిని వివాహమాడి సంతానముగా నెను. (దక్షప్రజాపతి చూడుడు). ఇంకను కశ్యపమహర్షి వైశ్వానరుని కుమార్తెలిన్వరిన బరిణమమై సంతానము గా నెను. ౧. కాలాదేవి. ఈమయగు గర్భిణ సంతానమునకు కాలకేయులని పేరు. ౨. పురోమాదేవి. ఈమయగు కర్మిణ సంతానముకు పోలోములని పేరు. ఇట్లు కశ్యప మహర్షి భార్యలు ముగ్గురు. ఇంకను పర్వతుడను పేరుగల దేవర్షియును, విభండకుడను పేరుగల బ్రహ్మర్షియు గాశ్యపుని పుత్రులని చెప్పబడినది. పరిశురామునిచే అశ్వమేధ యాగ కాలమున భూమిని దక్షిణగా గైకొని కాశ్యపి యని పేరందజేసిన వేలు కశ్యపుడొకడును, వసుదేవుని పురోహితుడొకడును, పౌరాణికుడగు వేదానికఋషియు కశ్యపనామములు గలవారే. (కశ్యపప్రజాపతి చూడుడు).

కశ్యపమహర్షి ఆశ్రమము - కాశ్యపరములోని శ్రీనగరమునకు కొంచెముదూరమున హరముఖ పర్వతమున ఆశ్రమముండిన తావు జూపుదురు. ఇటనే శారికాదేవి పీఠము (దేవస్థానము) కలదు. ఇత్యావుననుండియే కాశ్యప మహర్షి తొల్లింటి సతీసరస్సునందలి నీటిని బ్రవహింపజేయించి కాశ్యపభూమిని బయలు

పటచి నివాసయోగ్యావస్థకు చెచ్చెనని చెప్పబడినది.

కశ్యపమహర్షి భార్యలు — కశ్యప ప్రజాపతి చూడుడు.

శిశి గోత్రము — వీతహవ్య లేక యాస్క-గణము చూడుడు.

కషాయ మూలములు — దశ కషాయమూలములు- ౧. నల్లఉప్పివేళ్లు, ౨. తెల్లఉప్పివేళ్లు, 3. కోలాకుపున్న, ౪. ముయ్యాకుపున్న, ౫. చిత్రమూలము, ౬. శీత ఫలము, ౭. నావీల, ౮. చేకుపొట్ల, ౯. వరగోకి, ౧౦. నేల ఉసిరికి, ఏటివేళ్లును దశకషాయమూలములుగారు.

కష్టములు ౮ (అష్ట కష్టములు)- ౧. దాసత్వము (తా నొకరివద్ద బానిసవలె నుండుట), ౨. దారిద్ర్యము (లేమి, ద్రవ్యహీనత), 3. దారాహీనము (భార్యలేని జీవనము), ౪. స్వముక్త్యపి (ఇతరుల సహాయము దొరకింకుట తానే పనులు చేసికొనుట), ౫. యాచన (ఇతరుల సర్పించుచు చులకనైయుట), ౬. తపన యాచించినవారికి లేదని చెప్పబడుట, ౭. ఋణము (అప్పులలో బడియుండుట), ౮. మార్గ గమనము (నడచుచు ప్రయాణమొనర్చుట, కాలి నడక).

కష్టము ఎగుమతి దిగుమతి సుంకము — (వాణిజ్యసాబాధపరిభాషాపదము). Customs- విదేశములనుండి వచ్చు సరకుపై విధింపబడు పన్నునకు Customs అనియు, Customs duty అనియు బేరులు. ఇవి స్వదేశమునందలి పనిపాటుల నభివృద్ధిపరుప విధించు పన్నుగా నుండెడివి. పంటలు చాలని కొన్ని దేశములగు దితరదేశములనుండి దిగుమతి యగు భోజనపదార్థములు మొదలగువాటిపై నీపన్ను లుండవు. తటచుగ నితరదేశములనుండి

దిగుమతియగు Luxuries పై దిగుమతిపన్నులు విధింపబడుట యాచారమై యున్నది. స్వదేశమున నవసరమగు సరకు లితరదేశముల కెగుమతి గాకుండ నిరోధముగ గూడ నెగుమతులపై బన్నులు విధింపబడుచుండును. విదేశమునుండి వచ్చు దిగుమతిసరకుల పూర్తిజాబితాలకును, ఎగుమతియగు సరకులజాబితాలకును, Customs Bill of Entry అని పేరు. దేశమున నుత్పత్తి యగువస్తువు లితరదేశముల కెగుమతిచేయుబడుతరి, ఒకవేళ యవి తిరుగ వచ్చునేని నాట్లపై నప్పుడు వసూలుచేయుబడినసుంకము తిరిగి వారికే వాపసు చేయుబడునని కష్టమును ఉద్యోగులిచ్చిన ఒప్పుదల పత్రములకు Customs Debenture Bonds అనియు, Customs Debentures అనియు బేరులు. ఎగుమతిజేయు సరకుల వివరములను వివరించుచు కష్టమును కచ్చేరీయగు ఎగుమతిచేయువారిచ్చిన పత్రమునకు Customs Declaration అని పేరు. మరియు దీనినే Customs Entry అనియు నుచురు.

కష్టిధర్మి — కుశస్థి చూడుడు.

కసరత్తు (శరీరవ్యాయామము)—

భరతదేశపు నొల్లంటికాలమున శరీరవ్యాయామ పద్ధతి దండములుతీయుట మొదలగు పనులుండినవి. మహమ్మదీయ పరిపాలనకాలమున వారి మోస్తరు వ్యాయామమును “తాలింబానా”లను, పీగుతావులను స్థాపించి అంభ నేర్పుచుండిరి. బాణాకట్ట దుక్కలు త్రిప్పట అందరిపద్ధతులను గాన్పించుచునే యున్నది. ఇక్బాలమున పాశ్చాత్య పద్ధతిని పాఠశాలలందు విద్యార్థులకు శరీరవ్యాయామము నేర్పుచున్నారు. వీరిపద్ధతిని పరుగిడుట కూడ వ్యాయామమే. ఇందును అనేకరకములు వ్యాయామములు కలవు.

కసివింద చెట్టు — లా. Cassia occidentalis, అంగ్ల. Negro coffee, సం-

కాసారి, కాసమర్ధ, దీపన. దీనిని కసివింద చెట్టుని వాడుచున్నారు. వైద్యోపయోగ మగు ఓషధి. కసివిందకాయలు లేతవి కూరగ జేయుదురు. అది కాస, శ్వాసలు, జ్వరములు, వాతములు హరించు నునురు. ఆకును కొందఱు కూర జేయుదురని తెలియుచున్నది.

కసివిందఆకు - వాతములు, పిషము హరించు నని చెప్పుబడినది. కొద్దకు, గట్టిచ ఎరుపులు మొదలగు నేత్రరోగములును, నూరి పైచెప్పెడి కట్టిన గాయములు వ్రణముల మానుచును జెప్పుబడినది. చర్మరోగములు మానును. ఆకు రసము మర్దనచేసిన పక్షవాతములనుడిచి బలము గల్గించును.

వేరు - నూరి లోనికిచ్చిన ఉబ్బులు, కుక్కోని రోగములు, చర్మవ్యాధులు, దోషగుణము, సన్ని పాతము, మూత్రనిరోధము పోన నడచునని చెప్పుబడినది. ఆకులు, వేరు, చెట్టుపెళ్ళు, చితుకగొట్టి ఎండించి చేసిన చూర్ణము తేనె మొదలగు వాటితో గల్పి వ్రణములు, శల్లికలు, పొక్కులు, తామర మొదలగు చర్మవ్యాధులపై పూసె మానును. విత్తులచూర్ణము తేనెతో కల్పి లోనికిచ్చిన అతిమూత్రము తగ్గును.

కసివిందకాతిలోనే ఇచ్చుక భేదముతో కమ్మ కసివింద యని వేర్వేరకజాతి కలగు. దానియాకులు మంచివాసన గల్గియుండును. అది లోనికిచ్చిన కాకజేసి మలబద్ధము గల్గించును. వాతముల నడచుచు శక్తిగలదిగ జెప్పుచున్నారు. మరియు కొండకసివింద యని వేరు జాతి కలగు. దానిని లాటిన్ భాషయగు *Toddalia aculeata* అనియు, సంస్కృతమున యాస, యవాసకా, వికర్ణికా యని పేర్లను కొందఱు వాడుచున్నారు. దీనికి మనదేశమున తీటకసివింద, ములుకసివింద యను పేర్లు కలవు. ఊకవలె బ్రాకు తీగె దీని చెక్క, ఆకు, (ముఖ్యముగ) దీనివేరు కార

ముగ నూడి, కాక, ఇచ్చుక పైత్యము చేయును. దీపకారి (Stimulant) యై పొట్టకు బలము గల్గించి, రోగసంబంధమైన నిష్క్రమణ నడచు సనియు, జ్వరము, అగు ముఖ్యముగ ముక్యపు జ్వరము, నీరసము, నీళ్ళని రేచకములు, వాతపు నొప్పులు, వాతములు, సన్నిపాతములు నివా రించునగును.

కస్యమర్ — క్లియరు మాడుడు.

కస్యమ్మ ఉద్యోగశాఖ — ఇతర దేశములందు వసియచునా దేశ ప్రభుత్వమున కేమమ్మను చెల్లించువానికాదు. నారిదేశభక్తియు నాని స్వదేశముపై ననే గురుగుగాని ఈదేశముపై నుండును. కాని పట్టివానినప్పు వర్తక సరికర్షమున వారి వానినినును సేదగొనును నడచుటగుగాని, వారిదేశమున కేతించునో కూడ ద్విగుకొనివచ్చు సామానుల నూరిక గొంగోళులగు గాని, వారిదేశమున సవికరణాస్వాత త్రస్యములు గల్గియుండునుగాని ఏహక్కును లేదు. కాని వారి సామానులపై కొంత సుంకము విధింపబడి తత్ఫలితముగ సేదశ్రభుత్వమునూడి సవికరణాస్వాత త్రస్యము (Civil rights of protection) బసంగబడుచుండును. మధ్యకాలముల సరిగణము సరిపాలుడొసగుననిగాన, ఈసుంకమునకు సరి పాలుని మాయాలని (King's customary tax) పేరయ్యెను. కొంతకాల మీ ప్రత్యేకపు పన్ను ప్రభుని స్వోతబాక్య సముదకు చేరుచుండె గాని పిదప సన్నిపన్నులతోపాటు ప్రభుత్వవశమైనను పేరల్లీనిబియున్నది. కాలానుగుణ్యముగ పేరునగు కొంత తగ్గిపు గల్గినను కస్యమ్మ (Customs) శాఖయని పేరు నేటికి నిలచి యున్నది.

కస్యపర్షి గోత్రము — శిష్టకరణములు చూడుడు). వీరికి బ్రధానర్షి కస్యపుండరియు, ప్రవరరూపము కాస్యప, అవత్సరీ, అసిత, యను

త్రావర్షేమనునియు జెప్పబడినది. శిష్టకరణము లలో ౧. కస్సావారు, ౨. కోటగండ్రేడువారు, ౩. డబ్బీరువారు, ౪. తేడవారు, ౫. పద్మా పురంవారు, ౬. పురుషోత్తమువారు, ౭. రాజా పురంవారు, ౮. లావేటివారు, అను ఇంటిపేర్ల వా గీగోత్రజాతై యున్నారు.

కస్తూరి - లా. Moschus moschi-ferus. ఆంగ్ల. Musk. సం. కస్తూరికా, మృగః, మృగజా, మృగనాభి, మృగమదః, మృగాకజః, మృగాంగజా, మృగాంజజః, యోజన గంధా, యోజనగంధికా. కస్తూరి, కస్తూరి మృగమనాబడు ఒకజాతి వేడి కడుపులోనుండు తిత్తులందు లభించెడిది. ఈ తిత్తులకుఁ గస్తూరిపేరు లందును. కస్తూరిలేడికి ఆంగ్లమున Musk deer అనియు, సంస్కృతమున కస్తూరిహరిణః, కస్తూరి పాలికా, కస్తూరిమృగః అనియుఁ బేర్లు. ఎక్కువ పరిమళమును, చాల ఘోరము గల సుగంధ ద్రవ్యము. ఇతరద్రవ్యముల పరిమళముకన్న కస్తూరి పరిమళము చాలకాలము నిలచియుండు డిని. కస్తూరి ఒక చిన్న రేణువు లక్షలకొలది అడుగుల పరిమాణముగల గొల్లిప్రదేశమును, దాని బురువులు పోగొట్టుకొనకయే పరిమళింప జేయును. అనగా కర్పూరమువలె కస్తూరి తన బురువు నోల్పోదని భావము. సుగంధద్రవ్య ములలోను, బేషధములలోను దీనిగల్గి వాడు దును. కస్తూరి మృగములు హిమవర్షగప్రదేశము నను, టిబెట్టు, ఆసాములోని కొన్ని భాగములందు నను, గాననయ్యెడిది. కస్తూరికాకున్నను కస్తూరి బోలిన పదార్థముకంటి కస్తూరి ఎద్దు, కస్తూరిబీవర్ అనుమృగము, కస్తూరి ఎలుకలందు కూడ దొరకు నని ఇటీవల కనిపెట్టబడినది. కస్తూరి ఎద్దు తొల్లింటి కాలమున పై బీరియా దేశమునను, ఐరోపాఖండమునకలి ఉత్తరసీమల నుండగాని

ఇక్కాలమున గాఢరాక, ఉత్తరధృవసీమలందు (Arctic regions) అందు ముఖ్యముగ ఉత్తర అమెరికాకుంజేరిన ఉత్తరధృవ ప్రదేశములందు మాత్రము నిలచియున్నవందు. తక్కిన కస్తూరి బీవరును, కస్తూరి ఎలుకయు చాల అరుదై క్షీణించిపోయినవందు.

ఆయుర్వేద వైద్యులు కస్తూరిని ఎక్కువ విలువగల ఓషధిగ నెఱుఁగు. వేడిచేసి సర్వా గములను బలపర్చి దేహదార్ధ్యముచ్చి త్రిదోష ములను, సర్వవాతశ్లేష్మగ్గముల నిర్మూలించు మహాఔషధియని చెప్పబడినది. క్షీణించిన నాడిని బలపర్చును; శరీరపు నై సర్గికపు వేడిని వృద్ధిపఱచును. స్త్రీలకు కస్తూరి తగదని నిషేధింపబడినది. కస్తూరి నిమక తాంబూలమున గూడఁ నై చెదరు. కస్తూరితో సమానమగు గుణము గల్గించు పదార్థమును, పరిమళమునిచ్చు పదార్థమును వేఱాకటి లేదని సామెతగవల్కుదును. కస్తూరి అధికమైన వేడి ఎక్కువచేయును. దీనికిగొబ్బరికాయలొనిజలము, పచ్చకర్పూరము, తవాక్షిణి, ముచిగంధము, శిర్కిరంగల్పిన ఆపునెయ్యి, ఉసిరికాయలరసము విరుగుమని చెప్పబడినది.

కస్తూరిబెండ చెట్టు — ఈచెట్టు పేరిట్లున్నను నిజమున కిది బెండయునుగాను, కస్తూరి సుబంధమునుకాదు. లా. Abelmoschus moschatus అనియు, Hibiscus abelmoschus అనియుపేర్లు. ఆంగ్ల. Musk mallow. సం. లతాకస్తూరికా. దీని విత్తుల మార్లముగాని, చెట్టుయొక్క సమూలమార్లము గాని నీళ్లతోకల్పి లోనికిచ్చుటయు, పైకి పూయుటయు వలన జంతువిషములు హరించి గుండెలకు బలముగల్గించును. విత్తులందు సువాసన గలదు.

కస్తూరిరంగ కవి — ఆంధ్రకవులలో ఆధునికులందు పేర్కొనబడినవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తాడిపేరు మొకటకృష్ణయ్య మాత్యుడు. తల్లి కామాక్షమ్మ. క్రీ. వె. ౧౭౯౦ ప్రాంతమున తంజావూరు సంగ్రామ విద్యత్కవిగా నుండినవాడు. ఈతడు రచించినవి కృష్ణార్జున సంగవాదమును పద్యకావ్యము, సంగనిఘనము, రంగరాట్టపంపన్న (లక్షణ చూడామణి) అను గ్రంథములు. శంకరవిజయము రచించిన యాంధ్ర కాళిదాసు ఈరంగకవి శిష్యుడట.

క హల్లగాన్ (క లహి(గామము)
అంగదేశము చూడుడు.

కర్పూరము (Camphor) ఇది యొక సుగంధద్రవ్యము. దీనిన కకర్పూరముల వినియోగింతురు. కర్పూరహారములు, కర్పూరనీరేజనములు, కర్పూరతాంబూలములు, కర్పూరాసనములు మొదలగువానికి కర్పూరమును కలిపిచును. పిల్లలకు కర్పూరము వేసితిమని చెప్పుచది సుగంధ ద్రవ్యమగు కర్పూరముగాదు. కర్పూరమువలన దెల్లగానుండు రసస్వబుధమగు నొకరూపద్రవము.

కర్పూర మొకచెట్టునుండి లభించును. కర్పూర వృక్షములు చీనా, జపానుదేశములందును, చీనా ప్రాంతముననూడు ఫార్మోసా ద్వీపమునందును, హిందూమహాసముద్రమునందలి సుమిత్రా, కావా, బోర్నియో ద్వీపములయందును విశేషముగా గాననగును. కర్పూరపుఁజెట్టు గిం అడుగుల యెత్తువలకుఁ బెరుగు నొక వృక్షముగాని చిన్న మొక్కగాదు. దానికి బహుశాఖలుండును. చెట్టు నున్నగా కొంచెమాకుపచ్చరంగుగలిగియుండును. ఆకులు పచ్చగా నిగనిగలాడుచు నట్టి యాకారమునఁ బొడవైన తొడిమలతో వృక్షమునంటి యుండును. అవి నలిపి యాఘ్రాణించిన ఘ్రాణ కర్పూరపువాసనగొట్టును. పుష్పములు చిన్నవి;

చెట్టుగా నానవళములు గలిగియుండును. ప్రత్యేకముగాఁ జేయనగత్యములేనూడఁ గన్నూరము వృక్షగర్భమునందు, కిణుపులయొద్దను, తొట్టలయందును పెల్లపెల్లుగా నొరకును. సుమిత్రా, బోర్నియో దీవులయందు చెట్లు కొట్టి కర్పూరముదీయు వ్యాపారముగలవారు కలరు. ఒక్కొక్క చెట్టచెట్టునుండి యునువని పోనుల కర్పూరమువలెను లభించును. చెట్టుకొట్టి మంచి గట్టిపెట్టును కలసగా నుపయోగించి మిగిలిన కొమ్మలు, రెమ్మలు మొదలగువానినుండి కర్పూరము తీయుదురు. కర్పూరము తీయువిధములు వేలువేలు స్థలముల నుగా వేలువేలు విధములు నున్నవి. ఫార్మోసావా రొకరీతిగను, చీనా వానొకరీతిగను కర్పూరమును తయారుచేయుదురు. జపానువాగు కర్పూర మాదటికగఁ జె మలుపుగను సున్నితముగను తయారుచేయుదురు. పాశ్చాత్య దేశములనుండినప్పు కర్పూరము సున్నముతోను, సున్నితమగు నినుపరొడితోడను శుద్ధిచేయుదురు.

కర్పూరముయొక్క యుపయోగము లనేకములు. దీనివాసనతాకిన, గుడ్డలుకొట్టు పురుగులు దరికిరావు. కర్పూరపుఁగట్ట శేలికగను, లేత గింజుగలదిగను ఉండును; కాని గట్టిది. దీనితో పెట్టెలు మొదలగునవి చేయబడును. సుగంధ దారువగుటచేఁ జెడలుగాని, పురుగులుగాని దాని బాడుచేయనేరవు. వైద్యులు లేపనముగాఁజేసి కర్పూరము నొప్పులకు వాడుదురు. దీనిని 'కాంఘరీ లినిమెం' టందురు. ఘనసారము లేక పచ్చకర్పూరము సజ్జాగింజలతో శుద్ధిచేయబడిన పరిశుభ్రమగు కర్పూరమేకాని వేలుకాదు. కర్పూరపువాడుక హిందూదేశమునందు ప్రాచీన కాలమునుండియుఁ గలదు. కర్పూరములు చంద్ర కళింగబోలి పదునారని వైద్యశాస్త్రమున చెప్పఁ

బడినది. కర్పూరమాదియును కర్పూరపుచెట్ల రసమునుండి చేయబడుచున్నదై నను వేత్తేలు మాటలకుఁబాఱుట వేత్తేలుగుణముల నిచ్చునదియై వేత్తేలు చేరుల నగును. ఇంగఁఘసార మనబడు పచ్చకర్పూరము చాల శ్రేష్ఠమైనది.

౧. ఘసారకర్పూరము (దీనిని పచ్చకర్పూర మనెదను). ౨. భీమసేనము, ౩. ఈశానాస కర్పూరము, ౪. ఉదయాభాస్కర కర్పూరము, ౫. కమ్మకర్పూరము, ౬. ఘటికకర్పూరము, ౭. తురుదాహకర్పూరము, ౮. తుమారకర్పూరము, ౯. హిమము, ౧౦. దగ్ధము, ౧౧. రస కర్పూరము, ౧౨. హరితి, ౧౩. శుద్ధకర్పూరము, ౧౪. హిస్కరి కర్పూరము, ౧౫. పోతాశ్రయము, ౧౬. పోతాసము.

కహ్వ(డు) — చుగువాశి క్షుత్రియుడు. తండ్రి ఉగ్రసేనుడు (మఘరాపురాధీశుడు). శ్రేష్ఠ సోదరుడు కౌసుడు.

కహోరియా తాఖి క్షత్రియులు— ప్రమారి తాఖి క్షత్రియులు కూడదు.

కళలు — కళలు. (౬). ౧. నివృత్తి, ౨. ప్రతిష్ఠాకళ, ౩. విద్యాకళ, ౪. శాంతికళ, ౫. శాంత్యతీతకళ, ౬. శాంత్యతీతోత్తర కళ. శైవసద్ధాంతమున పరమేశ్వరుని భావనాశీలమున పాదములు మొదలు మోకాళ్ల పర్యంతము నివృత్తికళయగునను, అటనుండి నాభివఱకు ప్రతిష్ఠాకళ యగునను, అటనుండి కంఠమువఱకు విద్యాకళ యందునను, అటనుండి లలాటము వఱకు శాంతికళ యగునను, పిదప శాంత్యతీత కళ, శాంత్యతీతోత్తర కళలయగునను వ్యాపకము గల్గియుండునని సిద్ధాంత నైమిత్తిక కాండయందున షడధ్వశోధన ప్రకరణమునను, క్రియాసారమునందునను చెప్పబడినది. ఈ అరు కళలు కళాధ్వగా వివరింపబడినది.

అగ్నికళలు (౧౦)- ౧. ధూమ్రకళ, ౨. అగ్ని కళ, ౩. జ్వలినీకళ, ౪. జ్వలినీకళ, ౫. విస్ఫు లింగినీ, ౬. సుత్రికళ, ౭. స్వరూపకళ, ౮. కపిలాకళ, ౯. హవ్యవాహనకళ, ౧౦. కవ్య వాహనకళ.

బ్రహ్మకళలు (౧౦)- ౧. సృష్టికళ, ౨. బుద్ధి కళ, ౩. స్మృతికళ, ౪. మేదా, ౫. కీర్తి ౬. లక్ష్మీకళ, ౭. ధృతి, ౮. స్థితి, ౯. స్థిరా, ౧౦. సిద్ధికళ.

విష్ణుకళలు (౧౯)- ౧. జరాకళ, ౨. పాలినీ కళ, ౩. శాంతి, ౪. ఈశ్వరీకళ, ౫. రతీకళ, ౬. కామికాకళ, ౭. వరదాకళ, ౮. హ్లాదినీకళ, ౯. ప్రీతికళ, ౧౦. దీప్తాకళ.

శుద్ధకళలు (౧౦)- ౧. తీక్షణ, ౨. కాన్దీ, ౩. భయా, ౪. విద్రాకళ, ౫. తాద్రీకళ, ౬. తిలత్కళ, ౭. శోధిని, ౮. క్రియాకళ, ౯. ఉద్ధారణీకళ, ౧౦. మృత్యుకళ.

సూర్యకళలు (౧౨) ౧. తపసి, ౨. తాపినీ, ౩. ధూమ్ర, ౪. హుచీకళ, ౫. జ్వలినికళ, ౬. విచికళ, ౭. సుఖమ్నాకళ, ౮. భోగదాకళ, ౯. నిశ్చైకళ, ౧౦. బోధినీకళ, ౧౧. ధామణీ, ౧౨. క్షమాకళ.

చంద్రకళలు (౧౨)- ౧. అమృతకళ, ౨. మాంధకళ, ౩. పూషకళ, ౪. తుష్టికళ, ౫. సృష్టికళ, ౬. రతీకళ, ౭. ధృతికళ, ౮. శశినీకళ, ౯. చంద్రికాకళ, ౧౦. శాంతికళ, ౧౧. జ్యోతాస్ను కళ, ౧౨. శ్రీకళ, ౧౩. ప్రీతికళ, ౧౪. అంగదా కళ, ౧౫. పూర్ణాకళ, ౧౬. పూర్ణామృతకళ.

ఈశ్వరకళలు- ౧. నివృత్తికళ, ౨. ప్రతిష్ఠా కళ, ౩. విద్యాకళ, ౪. శాంతికళ, ౫. శాంత్య తీతకళ, ౬. శాంత్యతీతోత్తరకళ. ప్రకారాంతర మున ౧. ఈశ్వరకళ, ౨. ప్రీతికళ, ౩. శ్వేతకళ, ౪. అరుణాకళ, ౫. అసితాకళ, ౬. నాదకళ.

దీనినే సదాశివకళ యును. ౭. నివృత్తి కళ, ౮. ప్రతిఘోకక, ౯. విద్యాకళ, ౧౦. శాంతి కళ, ౧౧. రాధికాకళ, ౧౨. దీపికాకళ, ౧౩. రేచికాకళ, ౧౪. మూచికాకళ, ౧౫. పరా కళ, ౧౬. సూక్ష్మాకళ, ౧౭. సూక్ష్మావృత్తి కళ, ౧౮. జ్ఞానామృతకళ, ౧౯. ఆప్యాయనీకళ, ౨౦. వ్యాపినీకళ, ౨౧. వ్యోమనూపాకళ, ౨౨. జీవాకళ, (ఇరువది గొలు).

విష్ణుకళలు ప్రకారాంతరము - ౧. వైష్ణవ కళ, ౨. జగతిక, ౩. పానీనీక, ౪. శాంతి కళ, ౫. శుద్ధికళ, ౬. రతిక, ౭. కామని కళ, ౮. పరదాకళ, ౯. లాసనీక, ౧౦. ప్రీతికళ, ౧౧. పీష్టాకళ, ౧౨. మద్ర కళ, ౧౩. తీర్థకళ, ౧౪. శౌచిక, ౧౫. భయాకళ, ౧౬. నిద్రాకళ, ౧౭. తిగ్రీ కళ, ౧౮. సుతకళ, ౧౯. క్రోధిక, ౨౦. క్రియాకళ, ౨౧. ఉద్ధాకళ, ౨౨. మృత్యు కళ.

సదాశివకళలు పగునానది దేవుడొకడు.

ఇది నిరంతరప్రహారములు పరియును, విష్ణు కళలు పరియును, నుద్రకళలు పరియును, శుద్ధిర కళలు పరియును, సదాశివకళలు పగునానది మొత్తము ఒకటి ముది కళలును దేవాలయ ప్రతిష్ఠలకు యంత్రకలకములు, తీర్థకలకములు ప్రతిష్ఠించుచున్న ప్రతిష్ఠించుచున్నాడు.

కళాప్రాణము — సదాశివశాస్త్రమున దశ ప్రాణములలో నొకటి. కళి (ప్రాణము). కళలు నాల్గు - ౧. లఘుప్ర (ఒకకళ), ౨. గురుప్ర (రెండు కళలు), ౩. పుత్రము, (మూడుకళలు), ౪. కాక పాదము (నాల్గుకళలు). చచ్చత్పూ, చాచపుట, మట్టుతాపుత్రిక, సాపద్యేష్ట, ఉగ్రత్ప ఇవి కళి లనంబును. (దశ ప్రాణములుచూడుడు).

కళింగకోమటలు — వీరు వైశ్య జాతికిం జెందిన తెగలలోనివారు. వీరిని గూర్చి

ద్వీవిధములుగా కథలుముగలవు కొందఱి మఱి ప్రాచుర్యము వీరు కళింగులవలెనే విశ్వామిత్ర సృష్టివలెనన్నారు. మఱి కొందఱి మతము వీరు తొల్లిటి వైశ్యులు సావజీవారుల సైన్యలే మనియు, కర్ణకాశి మత్స్యలో కర్ణులుండెను నా బహు తస్మాదమగని వచ్చియు, కళింగదేశమున నివాసము గుండుకొని కళింగకోమటలు లుండెడి వని కొందఱును తెలుపుచున్నారు. మఱొకతములు ఈమధ్య కాలమున రావకొనుచుండిన తెలుగు వైశ్యులుగా భావించుచున్నారు. అది సమస్యతో చిత్రిములు విశాఖములలో గలది ముగియ. ఇంటిపేరులును ఇతరగ్రామములవలెనే వీరికి గల సుధాకర్షములు తెలుపుచున్న భౌతికభావనానుభూతిలకులగు మఱొక వైశ్యుగాని అను ఇంటిపేరు గలవానికి గాజును వ్యాసమును, ప్రాచీనమున కా ప్రాచుర్యమునే మునుపటి గలవారు ముగియవ్యాసమును పొంగుచుండుము అచా మఱొక నును వైశ్యు సేవా శ్రీమదానందల పూర్వగునా కే చూడెను. మఱొక వీరికి భుజుపుకొనును ముగియచూచుచు సనాతన ముగి ముగిసి. కళింగకోమటలు కర్ణకాశర సువ్యెగమండినే కర్ణిక వారని పేరును మున్నగు.

మఱి మఱొక విశేషవృత్తికలగు. ఉత్తరభాగము లగును గుండునారు, సురదా ప్రాంతములగు కళింగకోమటలు, దక్షిణసీమల వసించు కళింగ కోమటలుగును కులగోత్రములేగాక, ఇంటిపేరులు గూడ నొకటిగనే యున్నను, మునుపటి భాగము బాటింపక అవ్యయలజలవలె ములుగుచుండును. వీర గాక్షధులేమైనను ఉత్కలసీమల వసించువా రుత్కలులవలెను, ఆగ్రధసీమల వసించువా రూగ్రధులవలెను ఆచార వ్యవహారముల గల్గియుండును. వీరియం దాతశ్యాఖలు వర్షడియున్నటులు గానరాదు. వీరిలో నిప్పుడు పెక్కండ్రు మత్స్య

మాంసములను భుజింపక, సదాచారముగవర్తించుచున్నారు. వీరియందు పనయనము వివాహమునందే ముగిసినమున జరపు ఆచారము కలదగును. స్త్రీలకు పునర్వివాహములు వీరియందు లేవు.

వర్తకము జీవనవృత్తిగాఁ గలవారు ధనహీనులైన బీదజాతివారుకారని నాడుకగలరు. బంధుప్రాంతములందు కొందఱు క్షత్రియులవారందఱు స్థూర్తిపులు. వీరు గజాము మాడలమునందు ఎక్కువగ వ్యాపించియున్నారు. విశాఖపట్టణ మాడలమున విశాఖపట్టణమడినుకఁ గలవారు. సముద్రతీరములందుకన్న లోభాగము లేందు చక్కగఁ గలరు. వీరియందైకమత్యాభిమానములధికమనియు, వారిలో నొక బీదవాడు తిండికి లేనివాఁడగుడిన నానికి సహాయమొనర్చుకుండ నుదాశీనతవహించుట దోషముగ నెఱుఁగెననియు ననెదను. నిజమున వీరిలో నట్టివారే లేరు. శ్రమకోర్కువారు. బుద్ధిశాలురు. మితవ్యమమొనర్చువారు. క్రొత్తతావుల దాచికాలముననే పాతుకొనిపోయి త్వఁతో బలపడు నేర్పు కలవారని అన్యులనెఱుఁగు. నేర్పులు. వీరిలో స్థూర్తులకు గుఱుగోలవారును, వైష్ణవులకు శ్రీభాష్యవారును గుఱువులై యున్నారు. (లాభాలవారు చూడఁడు).

ఈకళింగ కోమటులు ఆర్యులైన శ్శులరుండి వేలగుఱుగూర్చి తెలుపునిదర్శనము. తెలివీయు గానవచ్చుటలేదు. కాని వీరియందు వాడుకగ చెప్పుకొనంబడుచున్న కథనమొకటికలదు. అదియు విమర్శకులకు నిరాధారమేయని తోచినను దాని నీసాదర్భమున వివరించి ముగించుట సమాజసము. ఆదికాలమున నొకతరి కళింగరాజ్యాధిపతిగ నుండిన పూసుచరాజు (శ్రీజగన్నాథము) దక్షిణాదియాత్రల కరుగుచో మార్గమధ్యమున వైశ్యుల ప్రధానసంగరముగు పెన్గొండ

పురమునవిడిసి తానింటినుండి గైకొనిన ద్రవ్యము యాత్రలందు వ్యయమగుచుంటయు గాంచి వైశ్యులను బహుళీయఁ గోరెనట. వారును వల్లెయన ధనము గైకొనియెనట. ఆ ఋణదాతలును అక్కాలమున దక్షిణయాత్రల కరుగ సమకట్టియుంట భూపాలునిపరివాగ రక్షణమున తామును బహుదేరి యాత్రలకరిగిరట. దారిమందు భూపాలునితో మైత్రియధికమై యన్యోన్యముకలసి విరులారగించుచు యాత్రలు ముగించుకొని తిరుగ పెన్గొండ చేరువఱు కచటి వైశ్యవరులు మత్స్యభుక్కులగు ఉత్కల బ్రాహ్మణ సాకమును భుజించిన కారణమున పునరాగతులను తమతోఁ గల్పుకొననొల్లక వారి నాభూపాలునిరాజ్యమునకరిగివాణిజ్యమొనర్చుచు సుఖమున మనుడనిరట. ఆభూపతియు స్నేహాతిశయాబున వారల నాదరించుచు వారిదనరాజ్యమునకుగొనిపోయిధనమొసంగి ఋణములందీర్చి బహుకరించుచు తన రాజ్యభాగముల వారిని వర్తకులుగ స్థిరపఱచి తగుతీరి గౌరవించుచుండెనట. వారు గానురాను స్వదేశముమఱచి కళింగమున స్థిరపడి ధనికులై కళింగకోమటులనాబరగు మిన్నారను నీకథనము వారిమందనుశ్రుతముగ నిలచియున్నది.

కళింగదేశము — ఉత్కలమునకు దిగువగ నున్నదేశము. కొంతకాల ముత్కలదేశభాగముతోఁ గల్గి పాలింపఁబడినది. సముద్రప్రాంతభూమి. ఒకప్పుడు మహానది మొదలు గోదావరీనదివఱకు వ్యాపించియు, పోకప్పుడు ఉత్కలభాగమున వైతరిణివఱకు వ్యాపించియు, ఒకప్పుడు ఉత్కలదేశభాగమున గోల్పోయియు, మరిమొకప్పుడు మగధరాజ్యమునకు లోనై అశోకచక్రవర్తి మరణానంతరమున స్వతంత్ర రాజ్యముగ నుండియు కనిమ్మని కాలమువఱకు

నిలచినదేశము కళింగ యని చెప్పబడినది. బలి చక్రవర్తి మూడవ సుతుడగు కళింగభూపతి పాలనమున వానిపేరచిన దేశమని బలమగు ప్రతీతికలను. కూభి తామ్రశాసనమున మక్తో (మధ్య) కాలింగము, గంగారిదేశకాలింగము, కాలింగము నని కళింగము త్రికళింగములని చెప్పబడినది. దీనిని పరిశోధకులు కాలింగమన నాగ్రదేశ కాలింగమనియు, మధ్యకాలింగము ఉత్తరకాలింగమనియు, గంగారిదేశకాలింగము గాగా నదివఱకు అనగా రాధాదేశముదనుక వ్యాపించిన మధ్యకాలింగమునకు పైనున్న భాగమనియు పోల్చిరి. మహాభారతకాలమున ఉత్తరపుటల వైతరణి యని తోచెడిని. గఘువాశమున మహాకవి కాలిదాసు కళింగోత్తరమువేటని వివరించెను. కళింగదేశమేలిన ఇంద్రవర్మయొక్క పల్లకిమిడి శాసనము వలన కళింగపట్టణము రాజధానిగ నుండినట్లు తెలుచున్నది. ఇది ముప్పదనాపేరుననె బరగుచు వాశిధారానది సముద్రగాయి యగు తొపుననున్నది. ఆనవాల్లేరుయు గానరాకున్నవి. క్కాడు పరిశోధకులు వేడ్వొలుకాలముల వేడ్వొలుతావులు రాజధానులైయుండి నాయా కాలముల నన్నియు కళింగపట్టణము లేక కళింగ నగరమను పేరంబరగుచుండెనియు. అట్లే మణి పురము (ఇది చిలుకసరస్సున పల్లయైయున్నది), రాజపురము (బహుశః రాజనుహేంద్రవరము), పిష్టపురము, జమాతపురము, సింహపురము, ముఖలింగము (ఇది క్షేత్రముగ పాడులను నొందు యున్నది. పెక్కు శాసనములు కలపుగాని తెలియ కున్నవి. వాశిధారానదీతీరము. ఇటనున్న సోమేశ్వరము దేవస్థానము మంచిపనితనము గలది), నగరికటకమును అట్లేయుండినవని తలంచుచున్నారు.

రాష్ట్రమని వాడుచున్నారు. ఇందు భారము, వెగటు రుచులగల్గి విశేషములేయును. జ్వరములు, దగ్గులు, వాతము, క్షేష్ణము నీటిపై చక్క గ పనిజేయును. దీనిని చూర్ణ మొనర్చును, గుంధముతీసియు వాడుచును.

కళింగుడు అతిసంతతి. సంద్ర వాశిక్షుత్రియుడు. తండ్రి బలి. ఈతనియొక్క ఈతడవలన దేశమునకు కళింగ దేశమని పేరొచ్చెను. మఱియు నితనిసంతతి స్వపాలవంశమునకు మూలపురుషుడయ్యెను. కళింగుని సోదరులు అంగుడు, వంగుడు, పుష్పింగుడు, సూర్యుడు లేని సుబ్రహ్మణ్యుడు. (కళింగదేశము చూడుడు).

కళులె వీరరాజు ఈతడు క్రీ. ప. ౧౬ రోగి నుండి ప్రాంతమువాడు. మహాభారత రాజాధిరాజగు దేవరాజునకు, చిక్కదేవరాజునకు సేనాధిపతి (దళవాయి) గానుండి, కిదప మధురాపురమున నుండినవాడట. ఈతడు రచించిన భారతవచనకావ్యమును, చిక్కి దేవకల యనుబడిన పద్యకావ్యమునైయున్నది. వానిన భారతము కవిత్రయ మార్గమున నడచిన కళాకావ్యాన భారతమునకు అంధానువాదముగ నున్నది. ఇతనికి గోభీగిడు మనోహరమగు వచనము. మఱియు నితనికి వీరభూపాల నామము ఛాగో గ్రంథముకలదు. అది మూలగ్రంథమనియు, దాని నుండియె అప్పకవి తన ముప్పదవరుము రచించె ననియు నొక వాడుకగలదు. ఇది వాతవఱకు నిజమో పరిశీలించవలసి యున్నది. ఈతని సుతుడును పెక్కు వచనగ్రంథముల రచించెట.

కక్షదేశము - కచ్చదేశము చూడుడు.

కక్షల గోత్రము భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కళింగరాష్ట్రము చెట్టు — ఇది వైద్యోపయోగమగుటవధి. దీని పేరునకే కళింగ

క్రమశాసన గోత్రము — పరాశర గణము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — సన్నిపాత దోషములు చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — క్షేమవర్తిపురము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము (క్రమశాసన గోత్రము) — క్షేమవర్తిపురము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — అగ్ర నిర్మాణము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — సత్కర్మములు భావములు గుర్తించుచు చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — క్రమశాసన బ్రహ్మ మార్గపుత్రుడు. నవబ్రహ్మలో నొకఁడు. ఈతని సంతానము వామభ్రాతృ మామభ్రాతృ బహుభ్రాతృ; అనువద్యమగును. అంగుష్ఠమాత్ర దేహములు. తపస్సుగలవారు. వీరు సూర్యుని పరివేష్టించి యుగమునాని చెప్పబడినది. ఇతని బ్రహ్మ గోమహిమమునూడి జని చిరవారనియు నొకచో గానయ్యెడిది. పేర్లు శత్రుయ్య.

క్రమశాసన గోత్రము — క్షేమగోత్రము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — కౌశికగణము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — అగ్ర, చంద్ర, యావత క్షత్రీయుడు. తాండ్ర విదర్భుడు. సోదరులు కుమారులు, పోతులు కుమారులు. పోతులు పోతులు, దాశాన్యుడు.

క్రమశాసన గోత్రము — క్రమము తప్పించి చేయుట; ముగిసిన వెనుక, వెను

కది మును చెప్పుట; ఇట్టి క్రమము లేని విధానములకు నీ న్యాయము వాడుచున్నారు.

క్రమశాసన గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల (౧౦-౨) గోత్రములలో నొకటి. వైశ్య గోత్రములు చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము ఏకాక్షర గోత్రము (౪౫) దీనిని క్రమశాసన గోత్రముల మొదలు నున్నారు. మొట్టొకటి సామ్యగోత్రము శరభంగస, శరభంగ గణము; అపస్తంబ సూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథ మాద్యప్రవరభాష; సమాన గోత్రము కాశీనాథస, జమదగ్నిశుని దేవత; భాగ్య రామాంబ, శ్రీశైలము, జాహ్నువీ తటము, తపస్సాసములు; పావన సరస్వతీకాశము; జపము దశకోటి, దీపములు ౫౦, క్షేత్రసాఖ్య ౩౨, స్వస్థ దానము; నీలగోరము, కందములము వరనియములు.

క్రమశాసన గోత్రము (కోస్తులనాగము) - మత్స్య వత్సర స్థలము. కాశ్మీర దేశము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము — హిమాలయ క్షేప గణము చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము (Crustacea) - వెన్నుపై మృదు చిప్పలున్న పీతలు మొదలగు వానిం గూర్చిన కిల. ఎటమోలోజ చూడఁడు.

క్రమశాసన గోత్రము (Krup factory) — జగ్గనిదేశమున వెన్ను పీలియా రాష్ట్రమున ఎస్సెక్ ఫ్యాక్టరీముకడ నీయగ్రాశాల (కర్మాగారము) కిలను. యుద్ధపరికరములను, ఆయుధములను, ఫిరంగులు మొదలగువానిని ముగియుండు సామానులను చేయు కర్మాగారములందు ప్రపంచమునగ దీని పెద్దకర్మాగారమని చెప్పబడినది. వీటరు ఫెడర్క్ క్రుప్పును అను వానివలన సాపింపబడినది. ఆయన సుతుడు అతుకులు లేని రైలుబండి చక్రములంజేయుట కనిపెట్టి దానివలన

చాలా ధనమార్జించి ఆధనమంతయు నీ కర్మాగారమును వృద్ధిచేయుటయందే వినియోగించి ఫిరంగులంజేయుట వృద్ధిపఱచెనట. ఇందు నలువది వేత్వేలు పనులంజేయు కర్మాగారములు కలవట. దీనియావరణములలోననే వేత్వేలు తావులకు సరకులనందిచ్చు ఇనుపదారులు ముప్పదిమైళ్ల పొడవున కలవని చెప్పబడినది. కర్మాగారమునకు వెలుపల సరకుల నితరతావులకుంజేర్చు ఇనుపదారి నలువదిమైళ్ల పొడవున కలదగును. ఈకర్మాగారమంతయు పనిచేయుచుండుతరి నలువదివేల పనివాండ్లను, నాల్గువేల యుద్యోగులును పనిచేయుచుండును. ఈకర్మాగారమునకు కొన్ని బొగ్గుగనులు గలవు; అందు పదివేల మాది పనివాండ్లు పనిచేయుచుండునట. కీలునగరమున మీకి నొకానిర్మాణమునకై కర్మాగారములు కలవనియు, అందుపెక్కొడ్లు పనిజేయుచుండురనియు విచుము.

క్లబ్బు (Club) — రాజకీయ కార్యములకుగాని, స్నేహ కార్యములకుగాని, సాంఘిక కార్యములకుగాని, ఇట్టికార్యములకు వేటికైనను కూటములకు, కార్యనిర్వాహకమునకు ఆయా సాధుములవారు కూడుచుండుట కేర్పఱచుకున్న తావును క్లబ్బు అనెదరు. తమచుగ నీభారత దేశమున పెద్ద స్థలములయందు సోషల్ క్లబ్బున (Social clubs) గాననగుచుండును. లండన్ హాలు క్లబ్బు చూడుడు.

క్లయింటు, కస్టమరు (Client and Customer) — పైకి రెంటికిన్ని అర్థమొక్కటి గనె స్ఫురించుచుండునుగాని నిజమున ఉపయోగమునం దృఢభేదము కలదు.

ఒకోపాయము గోపనుల ఆధిక్యత కాలమున రాజానుగ్రహ పాత్రత బడసి నానికి క్నైట్సు (Knights) అనియును, ఆనోబులు నాన్రొయిచి యున్నమున గాని, పరిపాలనమున గాని, సేవ యొర్ప సన్నిహిత పేచియున్న నానికి క్లయింటు (Client) అనియును వాడుక యుండెను.

ఇప్పుడు విధ్యాధికులై వేర్వేరులైన న్యాయవాదులు, వైద్యులు, మొదలగు వృత్తు జీవనము గలవారికి సంబుచ్చి వారి శిక్ష సామర్థ్యముల నట్లు తమ యోగములను వారిమూలమున చక్కబఱచుకొను చుండువారు, ఆ వృత్తిజీవనములు గల వారికి క్లయింటు (Clients) అనబడుచును.

ఇది, ఉభయులు సమాన యోచనలతో ద్రవ్యార్జన మీ పనిగాగల్గి అన్యోన్య సమాన భావములతో గోకిలయెద్ద నొకరు కొనుట, ఒకరి కొకిరిమ్ముట మొదలగు వ్యాపారిమూలంజేయు వర్తకులు ఒకరి కొకరు కస్టమరులగుచు (Customers). ఇది న్యాయవాది వృత్తి, వైద్యవృత్తి మొదలగు నాటి నవలంబించియుండు వారి కడ కిది తమ కార్యములను వారి పరిమాఖమున చక్కబఱచుకొనుచు వారికి ప్రతిఫల ద్రవ్య మొసగు వారిక్కలమున క్లయింటున బఱచున్నాడు.

కాంకాయన గోత్రము - జమ దగ్గివత్తు ఉపగణము చూడుడు.

కాంగ్రోలొజీ (Conchology) — జాతువుల చిప్పలు (Shells- ముత్యపుచిప్ప, నత్తగుల్ల, గవ్వ, శంఖము మొదలగునవి) ఆ జాతువులగుర్చిన శాస్త్రము. వాటిని గూర్చిన కళ. ఇవి సర్వసాధారణముగ 1. Univalves, 2. Bi-valves, 3. Multivalves అని మూ తెలుగులు.

కాంక్రీటు, రీఎన్ఫోర్స్డ్ కాంక్రీటు (Concrete and reinforced concrete)- నై సర్గికముగ రాయి గట్టిపదార్థముగ మానవులు యుపయోగార్థముగ నిర్మించబడినది. రాళ్లు పెక్కు తెలుగులు. ఇండ్లకు పునాదులువేయుట మొదలు ఆభరణములలోని నత్తములవలకును రాళ్ళ వివిధరూపముల నుపయోగించుచున్నవి. మానవబుద్ధిగలము నై సర్గికముగ సృష్టించే నొసంగ బడిన వస్తువులతో తృప్తి పొందక విశేషోపయోగముగ కృతకపదార్థములను చొక్క చేసి యుపయోగించుకొన నొచుచుండును. అట్లు కాంక్రీటును రీఎన్ఫోర్స్డ్ కాంక్రీటును కనిపెట్టబడిన కృతకములు: రెండును రాతికి ప్రతులే (Imitation Stones). రాతిని మనకు వలయు రూపమున సిద్ధపఱచుట మిగుల శ్రమకరము. శ్రమకరమున వ్యయ పెక్కువ గాన, రాతిగుడయు, సున్నమును తేక సిమెంటును పాలుగూర్చి పునాదులయందుబోసి దట్టించిన నది రాయివలెనే బరువునాపగలను. కాన రాతికి ప్రతియగుదానిని రాతికన్న నగ్గువగ నిర్మించుకొనుచున్నారము. కాని దీనికి రాపిడిబలము నెదుర్చుచు నిలువగల శక్తిలేదు. అనగా రాతిని నేలపఱచి చచ్చగా నొనర్చి దానిపై ఎత్తనడచియు, కూర్చునియు, సామానులనునిచియు, లాగియు, నీడ్చియు ఎత్తవాడినను జెడక నిలచియుండునట్లు కాంక్రీటు

నిలువజాలను. కాన నాపనుల కుపయోగింప కుండెడిని. కాంక్రీటును రీఎన్ఫోర్స్డ్ చేసినయడల పైవిధముగు రాపిడులకాగి నిలచుచు గాన, చచ్చాలకు Reinforced concrete నుపయోగింతురు. ఇది కొంచెము వ్యయమెక్కువగల్గించుచు.

కాంగ్రెసు సభ — సర్వసాధారణముగ ప్రజాప్రతినిధిసభకు పేరు. ఇండియా దేశమున సత్తయున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములూ దీపేరుగల సభ అచటి ప్రభుత్వముచే నంగీకరింపబడియుండుట గాననగును. ఇది సెనెటు సభ యనియు, హౌస్ ఆఫ్ రిప్రజెంటేటివు అనియు ద్వివిధముగ నేర్పడి రెంటికిని కాంగ్రెస్ పేరు వర్తిచేసిని. ఐరోపాదేశములలో కొన్నిటియందీ పేరు కలదు. భరతదేశపు చాతీయ మహాజన సభాధ్యక్షులు చూడుడు.

కాంగ్రోనది - పశ్చిమఆఫ్రికా చూడుడు.

కాంగ్రోఫ్రీస్టేటు (బెల్జియన్ కాంగ్రో)- ఇది చాల పెద్దదేశము. కాంగ్రోనది బేసిను కల్పుకొని తంగనాయిక సరస్సువఱకు వ్యాపించి యున్నది. ఆఫ్రికా ఖండమున పశ్చిమ భాగమున లోయను గినియాదేశమున కలదు. ఇది తొలుత బెల్జియమ్ భూపాలునకు స్వంతఆస్తిగా క్రీ. వె. 1784లో ఏర్పాటుచేయబడి యాయుబడి నది. ఆయన దానిని బెల్జియమ్ రాజ్యమున కిచ్చి వేసెను. 18,00,000 చతురపుమైళ్ల వైశాల్యముగల దేశము. మూడుకోట్లజనులు వసించుచున్నారని తెలియుచున్నది. ఇండియా రబ్బరు, కోకో, కాఫీ, పామ్ ఆయిలు (Palm Oil) విసారము పెరుచేయబడుచున్నవి. ఏనుగుదంతములు దొరుకుతావుల పోగుచేయబడి ఎగుమతి చేయబడుచున్నవి. విదేశీవర్తకము విశేషముగ నడచుచున్నది. 210 మైళ్ల పొడవుగల ఇనుప బొటకలను. అది మటాతీనుండి స్టాన్లీపూల్

వలకు తేయబడినది. కాంగో నిగువభాగమున బోమా ప్రధానస్థానము. మటాడి, ట్లన్టీపూల్ ముఖ్యవర్తకస్థలములు.

కాంచనక్షీరి చెట్టు (చిరుపాలచెట్టు) - సు. తిక్తమగ్ధా, హిమావతీ, షీలీ. దీనిని చిరుపాల చెట్టనియు నుచును. దీనిచెక్క కషాయము గను, చూర్ణముగను ఉపయోగింతురు. షీలీ కంచుకని ఉపయోగింతురు.

సర్వదోషములును, విషమునుగూడ హరించునని చెప్పబడినది. కఫము, క్రిమి, కుష్టు, గురదలు, పైత్యము, శ్వాస, స్పృగ్రోగములు కాంచనక్షీరి వలన నివారణమగునని చెప్పబడినది.

కాంచనుడు - సుత్రోలోని సాద్ర వాశ క్షత్రియుడు. తృణ భీముడు, కుమారుడు సుహోత్రుడు.

కాంచీపురము (కంచి) - దక్షిణ దేశమునగల సుప్రసిద్ధ ష్టేత్రము. సప్తమోక్షదాయక పుణ్యములొకటి. ఇచ్చటి రాకొబరేశ్వర శివలింగమును పుణ్యస్థానమనెదను. కామాక్షి దేవస్థానము సుప్రసిద్ధము. అలితా సహస్రనామము లీష్టేత్ర సుబాధములేమని ప్రతీతి. వనదరాజస్వామి విష్ణుదేవస్థానము ప్రవైష్ణవ మతస్తులకు ప్రధాన దివ్యస్థానములలో నొకటి. కొంతకాలము కాంచీపురము రాజధానిగ నుండెనట. గొప్ప పనితనముగల మంటపములను శ్రీకృష్ణ రామ సార్వభౌముడు నిర్మింపజేసెను.

ఇది దక్షిణ దేశమున చుగల్పట్టు చుండలమునగల పట్టణము. ఒకప్పుడు దోళదేశమునకు రాజధానిగ నుండెను. సప్తమోక్షదాయక పురములొకటి. కామాక్షి శక్తి దేవస్థానము సుప్రసిద్ధము. రామానుజమువైష్ణవ దివ్యతిరుపతి

ష్టేత్రములలో పెక్కులిచటనే యున్నవి. అరువది వేల జనాభా గల్గిన పురము. కడు పురాతన శివష్టేత్రమనితేలిక కైలాసనాథ దేవస్థానము ఇటీవల శ్రవ్వి బతులుదేరఁ దీయబడినది.

కాంటి నెంటు (Continent) - పెద్దరియగు భూమి ఖండము. ఇందు పెక్కుదేశములుండును. ఆ దేశము లొకొకటితో సుబాధముగాని గోల్కీ గాని యూడినను లేక ఉపన్నము, ఒకే ఖండమున దాదేశము లిన్నిడియును. ఆయా దేశముల వారి నా ఖండ వాసు లనినెువరు. (Land Portions కూడాఁడు).

కాంటి నెంటల్ (డి. డ్రైఫ్ట్) సిద్ధాంతము (Continental Drift) - ప్రపంచము సాదలి ఆసియా, అమెరికా మొదలగు భూఖండములు మెల్లగ (సర్వసాధారణముగ పశ్చిమదిశకు) జరుగుచున్నవిగాని ఒకే తాళం నిలచియుండునని కావచు సిద్ధాంతము. దీనికి గొన్ని యాసవాల్సాబూరి కొందఱుపరిశీలకులు నాదించుచున్నారు.

కాంటి నెంటల్ వెల్పు సిద్ధాంతము (Continental shelf) - అనగా ఆసియా, అమెరికా మొదలగు భూఖండముల చుట్టి సముద్రము మెరకగనుండును. ఈలోతులేని సముద్రములందే కొన్నితావుల ద్వీపములును కలవు. దీనిచుండి తొల్లిటికాలమున భూభాగము లన్నియుకలసియె యుండెననియు, మెల్ల మెల్లగ సముద్రము ప్రబలుచు వాటిని వేయిచేయుచుంట నాలోతుతక్కువ ప్రదేశము లట్లున్నవనియు, కొందఱు పరిశీలకులు వాదించుచున్నారు. బ్రిటను ద్వీపము, ఐరోపాఖండము లట్లే యొకప్పుడు కలసియుండెననియు; ఐర్లాండు, బ్రిటనుద్వీపములు కలసియుండెననియు; భరతదేశము, సింహళము

కలసి యుగఁజేయు ఇట్లు పెక్కులాగాఁజ్చి వాదించుచున్నారు.

కాంటియూనిజమ్ (Kantianism) - కేట్ అను తత్వశాస్త్రజ్ఞుని విధానము. ఇతఁడు జర్మను దేశస్థుఁడు. క్రీ.వె. ౧౭౨౪ - ౧౮౦౪ మధ్య నుడివవాఁడు. ఈతఁడు గొప్ప ప్రఖ్యాత విఖ్యాతి పొందిన వాఁడు.

కాంట్రాక్టు - కుట్రాక్టుచూడఁడు.

కాండర్పులు - ఋషులు చూడఁడు.

కాండరథి గోత్రము - అమదగ్ని బీధా ఉపగణము చూడఁడు.

కాండవాయన గోత్రము - సింధువ గణము చూడఁడు.

కాండవృద్ధి గోత్రము - వశిష్ట గణము చూడఁడు.

కాండాయన గోత్రము - సింధువ గణము చూడఁడు.

కాండేయగోత్రము - వాల్మీకిగోత్రము మిత్ర ఉపగణము చూడఁడు.

కాండేగుచెట్టు - లా. Flacourtia sepearia అనియు, Flacourtia romontchi; స. చిక్కన, గ్రహ్ణిల్లు, స్వామకుటక, స్వామిపూత, స్వామిపాడిపీ, వృత్తికర, స్రువా వృక్ష, స్రుగ్గారు, కంటపత్ర, బ్రహ్మపాడిపీ, పిండారా, హిమక, పూతకిరీ, రావణా, చాచి. గోహిణా అని వైద్య గ్రంథములుందు వాడిరి. దీనిని కాండేగినియు, ములువెలస అనియు గూడ వాడుట కలుగు.

దీనిపేర్లకమాయము, ఆకులరసము, చూడ్చుము సర్పశిషమును నివారించును. దీని చెక్కను నెత్తో నూరి కాచిగాని, కాచకగాని పైన పూస మర్చిన చేసిన వాతనొప్పులు, మేహవాత

నొప్పులు, ఆమవాత నొప్పులు నివారణమగును. పండ్లతిని 'రుచిగా నుండి అశీర్ణము జయించి యాకలి గల్గించును.

కాంతలోహము - అయస్కాంతము చూడఁడు.

కాంతికృత్ గోత్రము - జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడఁడు.

కాంతిపురి లేక పురము - ౧౦౮ పురాణము నాగరఖండము ౪౭ యామ చెప్పఁబడిన కాంతిపురము గావలయును సామనపు రాజధాని పురమునూడి ఉత్తరముగ నిరువది మైళ్ల దూరమున గల కొత్వాల్ పురముగ కన్నింగ్హామ్ పాడితుఁడు పోల్చియున్నాఁడు. విష్ణుపురాణము ౪-౨౪ యామ గంగాతీరమున ప్రయాగ సమీపముగ నొక కాంతిపురము ప్రశంసింపఁబడినది.

కాంధాహార్పరము (గాంధార పురము) - ఇది అట్లొకటి గాంధారదేశపు రాజధానియగు గాంధారపురముని పోల్చఁబడుచున్నది. (గాంధారదేశము, అపగదేశము, ఆఫ్ఘనుస్థానము చూడఁడు).

కాంపనోలొజీ (Campanology) - గంట (Bell) ను వాయించునేర్పు లేక విధానము గూర్చిన కళ.

కాంపిల్బుడు - అత్రి చంద్రపూరు వాణిజ్యుఁడగు క్షత్రియుఁడు. తండ్రి భర్యాశ్వుఁడు. కాంపిల్బు సగిరనిర్తాత. (పాంచాల దేశము చూడఁడు).

కాంపౌండ్స్ (Compounds) - రెండుకాని అతకు ఎక్కువగగాని కలసిన ద్రవ్యముల కూటములకు కాంపౌండ్స్ అనిపేరు. ఇక్ష్వాలుమునకు యెఱిగియున్నంతవఱకు మూడు వందలవఱకు Compounds కలవు. అవి మూడు.

తరగతులుగ విభజింపబడినవి. ౧. ఫేరాఫిన్లు (Paraffins)- వీటిని Saturated fatty hydro-carbons అనియెవరు. ౨. ఓలిఫిన్లు (Olefines) వీటియందు Olefiant gas అను బడునది, అనగా Ethylene మొదటిదైయుండు నీపేరయ్యెనట. 3. ఏసిటీలిక్ జాతివి- ఇవి అధమపుణాతివిగ జెప్పబడినవి.

కాంబలోదరి గోత్రము — జను దగ్గివత్స ఉపగణము చూడుడు.

కాంబలోదరి గోత్రము— నిధవు గణము చూడుడు.

కాంబినేషన్ బ్లాక్సు (Combination Blocks) - కలంకారి పుత్రము చూడుడు.

కాంబే స్టేటు — బొంబే రాజధాని ప్రభుత్వపు టిఫికారమునకు లోబడిన చిన్న స్వదేశసాస్థానము. మాహేంద్ర ముఖద్వారము కడనున్న కాంబేపురము రాజధాని. ప్రభుత్వ ఒక నవాబు. మహమ్మదీయుడు.

కాంభోజదేశము (కౌంబోజదేశము)— డా. డ్రైయిను పండితుడు రాజతిరింగిటి ౧-౧౩-యందు తూర్పు ఆఫ్ఘనుభాగము కాంభోజమనియు, ఆఫ్ఘనుపదము అశ్వకాన్ పదవికార మాపమనియు వ్రాసెను. మహాభారతము సభా పర్వము ౨౩-౫౧ యందు అశ్వము అచటివి మిగుల శ్రేష్ఠములని చెప్పబడినది. మార్కం డేమపురాణము ౫౩వ అధ్యాయము కాంభోజప్రశాసకలగు. కాంభోజదేశము ఆఫ్ఘనుస్తానపు తూర్పు, ఉత్తరభాగములని పోల్చబడుచున్నది. కాంభోజమున ద్వారక యని యొక రాజధాని యుండెనట. మరియు లోహభూమి యని ఈదేశమునకు వాడుకయుండెనట. మరియు గజనీపర్వతస్రాంతము లొకప్పు డీదేశములోనివేనట. ఇప్పుటి హిందూ

కుష్ పర్వతస్రాంత హనులగు మియా గోష్ అను జాతి నామముగలనార లీకాంభోజమున ఆదిమ నివాసులుగ చెప్పుకొనుచున్నారు. పనిమవ శతాబ్దమున కడపటి క్షత్రియవృత్తి మహమ్మదీయులచే నిహతుడయ్యెను. నాండారిగ మహమ్మదీయ దేశేయులున్నది. ఆఫ్ఘనుశబ్దము అహగదేశ శబ్దముయొక్క పరిణామరూపమని పోల్చబడినది. (అహగదేశము చూడుడు).

కాంబోడియా దేశము ప్రాచీ కొచ్చిన్ ప్రాంతా చూడుడు.

కాంబోడియా (ప్రత్తి వ్యవసాయము దీనికి ఎరుబడి పాల్గొనుకయు, ఇదివనిపాడు బంబెయ్యమున గురిసిన గుల్లనేలలు, గిరిపనేలలు తగినవి. కేవలము చనిటిభూములు తప్ప తక్కిన ఇతర భూములలో కొద్దిగనో గొప్ప గనో పెరుగుగాని పనుగకపోయి. (ప్రత్తి వ్యవసాయము చూడుడు) ఎక్కువ బలముగలభూము లందు కాపు తక్కువ కామనని ఇటీవలి పరిశీలనలు తెల్పుచున్నవి. ఆకులు పెద్దవిగను ఎక్కువ పసుగుగల్గి రంగుగనుండును. పవడుగుల వర్షము జరుగును. పుష్పము తెలుపుగను, కామలు బొమికా గుల పత్రము యుండు, కొన్నింటి రైతులు దీనిని జాలుకామల ప్రత్తిమని వాడుచున్నారు. ప్రత్తి చాలా తెలుపు, సన్నదారము వచ్చుట మిగుల భరగల్గి యుండును. మొక్కలు రెండు మూల మూముడునగుల నాటుతారు. కలుపు తీయకున్న మొక్క-బలశ్రీణమగును. ప్రత్తినాటిన ఆరు నెలలకు గాను నారంభించి వర్షాధారము వల్ల బ్రతుకునేగాని నీకు కట్టనవసరమే లేదు. కాపు ప్రారంభించిన పిదప నాలుగైదు నెలలు కాయుచునే యుండును.

కాంస్యభోజి న్యాయము — లోకోక్తి.

కాంసేయ గోత్రము జమవగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుడు.

కా కదిద్వారక - ద్వారకలు చూడుడు.

కాకతాళీయ న్యాయము కాళీ న్యాయము తాటిపాడుపడుటయు నని యుక్తి. ౧. అప్రయత్నముగ దానియంతట అదే ఏపనియైనను నడచుటయు, అత్తరుణమున నె అచటికే పోచిన వానివలన నీకార్యము జరిగెనని భ్రమజెనునట్లు పరిసితములుండు యని భావము.

పాడిగోలు నేలకు రాలనున్న తాటిపాడు కడ కాకి హతాత్తుగానాలుటయు, ఆపని ఉత్తరుణ మననే పట్టుచుడి నేలగు బడుటయు ఒకేతర (అన్యోన్య సంబంధము లేకనే) సంభవించుటా గూర్చిన న్యాయము.

వాటంతట అచేగా బరిగిన పనులు దన్యోన్య సంబంధ భ్రమగూర్చి యీ న్యాయమును వాడుదురు.

కాకతీయ పంశ నృపతులు

ప్రతాపరుద్ర మహారాజు పేరెఱుంగనివారులేరు. రుద్రదేవుని శాసనములు సుప్రసిద్ధములు. వరంగల్లు (తొల్లిగటి ఓరుగల్లు పురము) రాజధానిగ త్రిలింగరాజ్య మేలినవారు. వీరి పాలనకాలము క్రీ. వె. ౧౧౧౦ - ౧౩౦౩ అని చెప్పబడింది. వీరిరాజ్యమునకు తర్వాత కాలమున తెలింగానా యనియు వాడుక గల్గెను.

కా క తుం డ ము — బాణగ్రములు చూడుడు.

కాకందకి గోత్రము — శాండిల గణము చూడుడు.

కాకదంతపరీక్షా న్యాయము — కాకికి పండ్లున్నను లేకున్నను నిర్ధారకము. కాన కాకి దంత పరీక్ష నిర్ధారక ప్రయత్నము.

ప్రయోజనములేని పనికి బ్రతుత్తించుట యా దీన్యాయమును వాడుచుండురు.

కాకదధిపూతక న్యాయము — పెరుగును కాకి తాకిన, దానిని వాడరాదని యా చారము కలకు. ఇట్టితరీ కాకి తాకకుండు పెరు గును జాగ్రత చేయునుని చెప్పటమగు ఇతర అన్ని బాధలచుండియు పెరుగును భద్రపర్చు మని భావము. కాకులబాధ తరుచుగ గల్గుచుండు నదిగాన దానిని జెప్పట వాడుకయై దని ఎఱుగు నుంది.

ప్రధాన బాధం దెల్పిన, దానికిగల్గు ఇతర బాధలను వేరుగ చెప్పకనే యర్థ ముచ్చునని భావము.

కాకనదము - ఇది భోపాలు రాజ్యము నుండు సాచి స్థూపముండిన తొట్టనకు పేరు.

కాకపిక న్యాయము కాళీ నలుపే కొకిరి నలుపే. ఐదను కొకిరిను నారవ నియ ముగ నెత్తురు. రంగుతో బసలేదని భావము.

కాకమాని మూర్తి కవి (వెన్నా మూర్తి) - ఆధ్రకప్రభున ఆధునికులలో పరిగణింపబడిన వాడు. కాకుమానిశాఖ బ్రాహ్మ ణుడు, కొంకిన్యసగోత్రము, తాడ్రపేరు రామలింగ భట్టి, ఇంటిపేరు వెన్నావారని తెలియుచున్నది. రచించినవి పాచాలి పరిణయము, రాజవా హు విజయము సనాబు ప్రబాధములు. కృతి ప్రవహ మొనర్చెను. ఈ తండు కాకమాని గ్రామ నివాసి యని (చిత్తూరుజిల్లా చంద్రగిరికి సమీపము) తెలియుచున్నది. వసు చరిత్ర మూర్తికి దరువాతి వాడని తెలిసిది.

కాకమాంసం శునోచ్ఛిష్టంస్వల్పం తదపి దుర్లభమ్ - కాకి మాంసమేహీనత. అందు కుక్క ఎంగిలిచేయుట ఏహ్యము. అదీ స్వల్పముగా ననుట ఇంకనూ దుర్లభ మగుట.

కక్కూర్తి యని భావము. ఇది సంస్కృత లోకోక్తి.

కాకరకాయ (పాకు) చెట్టు - కాకర కాయ ప్రసిద్ధమగు భోజన పదార్థము. ఇగు పెద్దజాతి కాయలు శ్రేష్ఠములు. జాతి తక్కువ యెఁకొలదియు కాకరకాయలు చిన్నవియె చేగు రుచి అధికమగు చుండును. పెద్దజాతి కాయ లగు, తెల్లరంగు గలవియు, ఆకుపచ్చ రంగుగల వియు ద్వితీయము. ఆకుపచ్చ రంగు బలముగ నున్న కొలది కాయలు ఎక్కువ చేగుగ నుండునని. తెలకాయ యగు పెనుండు మూడముల వాడిగ నుండుననియు, ఇంచుకీతగ్గి ఉభృతము గాన రామూనుననియునని భేదము కలగు. ఉభృతము లేకుండు జాతియగు చేపికనూ తగ్గియుండును.

ఇగు తెల్లజాతియె, చేగు తగ్గి యూను జాతియే భోజనపదార్థములగు శ్రేష్ఠమని చెప్పబడుచున్నది. దీనికి లాటిన్ భాష యందు *Momardica charantia* అనియు, ఆంగ్ల. *Better Gourd*, అనియు పేర్లు. సా. కటిల్లకీ, కారవేల్లి, కారవేల్లకీ, కారవేల్లి, సుకూడి, సుకూడికాయనియు బేరులు కలవు.

కాకరకాయలు లేతవి త్రిదోషహరమనియు, మునుగుకాయలు విరోచనకాశాదునియు చెప్పబడినది. పామకాయ కఫమును అయిచి పైత్య వాతమును గల్గించును. సగటున కాకరకాయలు కండ్లకు చలువజేసి అగ్నిదీప్తి గల్గించి సర్వకోగ హరమని చెప్పబడినది.

కాకరకాయలు - కాసలు, కుష్మరోగము, జ్వరములు, మేహము, వాతములు, శ్వాసలు నివారించుననియు, అతిసారము, క్రిమిరోగము, శ్రేష్ఠములపై చక్కగ పనిజేయుననియు జెప్పబడినది. మూలవ్యాధికి నీకాకరకాయ చక్కగ పనిజేయునందురు.

కాకరఆకు. కాయలకన్న నెక్కువ ఆరోగ్య ప్రదమని యందురు. కుక్క, నక్కల విషములును (కరిచిన విషము), క్రిమిరోగము, చర్మ రోగములు, పొడురోగము గూడ కాకరాకు (అగు ముఖ్యముగ పసరు) వలన నివారణమగునని చెప్పబడినది. క్షుణ్ణరోగము, కడుపుబ్బరు నివారించునని కొందఱు నడిచిరి.

పొట్టికాకరకాయలు - ఇవియును భోజనము చేసిన కార మొనలగుచవిగ రచితురు. ఇవి కొంచెముచ్చు తక్కువగ గూడ్రనై యూను. చిన్నవి. కాకరకాయ గుణములే కలవి.

పొట్టికాకర సమూలరసము అర్తక్రీణిని కొని ఇతరవస్తువులతో కల్పి యోనికిచ్చినను పైకి రాని నను కుక్క నక్కల విషములు, గడ్డి, చిడుము, పల్లకిలు, సన్ని మొనలగు చర్మ వ్యాధులను నివారింపను. కాకరజాతికి నెయ్యి, పులుసు, అవాలగుండు, మోంగమాడల కషాయము, అంజీరకాయలు, దోసకాయలు, పెద్దములగ కాయలు వినిగుడులు.

ఈకాకర జాతికి జీలయు పొట్టికాకరయగు దోపిచాటిగ నెప్పుడను మూడునది, మట్టకాకర యగు వేళొకజాతి కలగు. ఇది పొట్టికాకర కన్నను చిన్న కాయలగు గాదును. ఇదియును కొందఱు తినెదరట.

ఇది ధాతుపుష్టి, దేహదార్ధ్యము, జ్వరదీప్తులగు గల్గించు ననియు, కఫ, క్రిమి, గుల్మలపై చక్కగ పనిజేయు ననియు, తాపమును, పైత్యమును, వాతమును, నివారించుననియు జెప్పగురు.

కాకరపర్తి కృష్ణకవి—ఆంధ్రకవులలో నాధునికులగుపరిగణింపబడినవాడు. వెలనాటి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి తిరుపతిపాత్రుడు. తల్లి సీతమ్మ. రచించినవి శశిరేఖాపరిణామము, ముఖలింగక్షేత్రమాహాత్యము ననే పద్యకావ్యములు.

కాకరపర్తి తిరుపతిపాత్రకవి — ఆంధ్రకపులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడిన వాఁడు. వెలనాటిబ్రాహ్మణుఁడు. విశాఖపట్టణ వాసి. శ్రీగొడే జగ్గారామణిగారను ప్రభువున కాశ్రితుఁడు. కాకరపర్తి కృష్ణకవి ఈతని సుతుఁడు. ఈకవి రచించినది సత్యభామా కృష్ణసవాద మను ప్రబంధము. దీనిని శ్రీగొడే జగ్గారామప్రభు కంకితముయ్యెనని చెప్పబడినది.

కాకరపర్తి బుచ్చిపాత్రకవి—ఆంధ్ర కపులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాఁడు. వెలనాటి బ్రాహ్మణుఁడు. కాశ్యపసంగోత్రము. తండ్రిపేరు కృష్ణకవి. (ఈకృష్ణకవి మాఖలింగి క్షేత్రమాహాత్మ్యకర్త). కాపురము విశాఖపట్టణ ప్రాంతము. రచించినది సత్యవతిపరిణయ మను ప్రబంధము. ఇది జటిలమై ప్రోక్తకావ్యముగ నున్నది. దీని కృతిపద్యములు సచిపకమున్నై కవి మృతినాద, కవిసోదరపుత్రుడగు మేకల శాస్త్రి కవిసంకల్పముమేరకు శ్రీగొడేనారాయణ గజసతిరావు మహారాజుగారికి తానృతిపద్యముల రచించి గృహినిచ్చి పూర్తిగావించెనట.

కాకవంధ్యత్వము — వంధ్యత్వము చూడుఁడు.

కాకవేణీనది — ఇది గండకీనది పూర్వ భాగమునకు పేరు. ఇకను సాలగ్రామమనియు నెరుగు. (సాలగ్రామ క్షేత్రము చూడుఁడు; గండ చూడుఁడు).

కాక (కాకుల) శాస్త్రము

ప్రయాణసాదర్భమున ఊరి నుండిగాని, ఇంటినుండి గాని బయలుదేరుతరి, కాకులు కుడి వైపునూడి ఎడమవైపున కేగిన కార్యము జయమగుననియు,

ప్రవేశసాదర్భమున ఊరియందుగాని, ఇంటి యందుగాని ప్రవేశించుతరి, కాకులు ఎడమవైపు నుండి కుడివైపున కేగిన శుభమనియు చెప్పబడినది. ప్రయాణకాలమునను, ప్రవేశకాలమునను తప్ప తక్కినకాలములగు మార్గమధ్యమున కాకుల శకునములు పాటింపబడ నక్కరలేదని బుధులు వల్కుచున్నారు. ఇట్టిసాదర్భములందు కుడినూడి ఎడమకేగు కాకి మొక్కుటియె యగునేని మేలుకల్గుననియు, రెండగునేని శుభప్రదమనియు, మూడుకాకు లగునేని భూలాభ మనియు జెప్పబడినది.

కాకములు శొలుత కుడివైపునుండి ఎడమ వైపున కేగి, వెంటనేమరలి, ఎడమవైపునుండి కుడి వైపున కేగెనిచి మృత్యుతుల్యులగు ఆపద కల్గుననియు, ఎడమ వైపునూడియె బయలు దేరి కుడివైపున కేగిన దైన్యముగల్గునని కొందఱనిరి. రెండు వైపులకుఁ గాకులారక కిగునుమాట కార్యసిద్ధి సూచకమని పెక్కండు మనులు వర్ణించుచున్నారు. కుడి నుండి ఎడమవైపున కేగుటయగు వెనుకనుండి ముందునకుఁ గాకులేగెచిన కార్యసానుకూల మనియు, ఎడమనుండి కుడికేగుతరి వెనుకనుండి ముందున కేగెచుట కార్యమునకు విఘ్నములు గల్గుననియు చెప్పబడినది. దూరమునుండి కాకులు ఎగురుచు కుడినుండి ఎడమవైపున కేగు నేని యాలస్యముగ జిలితకార్యసిద్ధి యగుననియు, సమీపమునూడి ఎగురుచుఎదురై కుడివైపునుండి ఎడమవైపున కేగెనేని మేలనియు, మొత్తమున గాకులు వెనుకనుండి ముందున కేగుట శుభ మనియు, ముందునుండి (ఎదురై) తనవెనుక కేగుట కార్యహానియనియు జెప్పబడినది.

ఆహారముకాని, కట్టిపుల్లంగాని కాకినోటం గరచుకొని తన కుడినుండి ఎడమవైపున కేగిన లాభమును, ఎక్కువ సంఖ్యాకములగు కాకులు

కుడినుండి ఎడమదిక్కున కేగుటయు, ఒక్క కాకి వాటికగురుగ ఎడమదిక్కునుండి కుడిదిక్కున కేగుటయు, తనకెదరుగ సంభవించుట తాను దానింజూచెనేని మిక్కిలి శుభప్రదమనియు, జోడుకాకులు రెండమూడు పర్యాయములుగ తన కుడివైపునుండి ఎడమవైపునకేగునేని తా దలంచుచున్న కార్యమగుట గుర్తుమనియు వాయస శాస్త్రానుభవజ్ఞులగుబుధులు నుడివెదరు. వాయసశైధునముగ జూచుట యావత్కర మనియు, కాకి తనతలను తన్నుట కార్యహాని, ఆశుభము, భయశ్రదముననియు, కాకులుగూళ్ళు విస్తారముగ గట్టుకొనుట తూచునూచకమనియు జెప్పబడినది.

కాకశీర్షి గోత్రము — గావిర్ధిగణము చూడుడు.

కాకాతూపక్షి (కాకాతువ్వు) దీనిని చిలుక పొగడతీగ చెప్పదురు. నెత్తిప జుతు నిలవబడియుండును. ఆస్త్రేలోయాయుడగు చుట్టు పట్ల ద్వీపములుగల తరుచుగ గాననగును. దీని నింకను తెల్లచిలుకయని గూడ నెంచురు.

కాకాధికరణత్వ న్నాయము — కాకి వ్రాలుట నానవాలుగా చెప్పట కర్హము. కాకి వ్రాలియుంట ఒక అనవాలుకానేరదు. అది సత్కణ ముదైనను ఎగిరిపోవును. అనిష్టితమగు అనవా లని భావము.

కాకాయము — అష్ట విధానములు చూడుడు.

కాకాక్షిగోలకన్యాయము కాకి రెండుకండ్లకును ఒకటే గ్రుడ్డుండుననియు, అది అవసరముకొలది ఇటునటు తిరుగుచుండుననియు ఒక ప్రతీతికలదు. అట్లే ఒకచోట నుంచుతల రెండవతావున లేకుండుటయు, ఒకేసిటి రెండు మూడు తావుల నప్పుటప్పుట సంభవించుచో,

ఒకేతావుననుండి తక్కిన తావుల గలుగకుం టయు చెలుప నీ న్యాయమును వాడుచుండు.

కాకిచంపుచెట్టు — లా. Menispermum Cocculus. దీనిగూర్చి యంతగా తెలియదు. దీని యాకులు మునగయాకులు బోలియుండుననియు, దీనికాయలు తొలత ఎరుపు పిదప తెలుపు, పిదప నలుపుకొనుటగ మారు ననియు చెప్పబడినది. కామల మార్గము తెలియని గల్పి పైని రాయుటవలన గడ్డి, చివము, తామర, పల్లెకిలు, పురుగుకాటు పిషము, సన్న నివారణమగుననియు; ఆహారమున నిందుక గల్పి పుట్టుకొడిన నది మత్తెక్కి ఎగుర జూగుండుననియు, చిన్న చెరువులగున చేపలున్న తావుల నీ కాకిచంపుచెట్టు కొమ్మలు, ఆకులు కొన్ని పక్కవైచిన వాటిసారము నీరొగలియు కితన చేపలు చెచ్చి పైకి తేలుననియు దీని గూర్చి చెప్పబడినది. ఇందువలన నిది మొక మోస్తరు పిషమని తేలుచున్నది.

కాకినితెచ్చి పంజరములో వెడితే చిలుకవలె మాట్లాడునా? — ఆధ్ర లోకోక్తి.

కాకిపిల్ల కాకికిముద్దు ఆధ్ర లోకోక్తి.

కాకిపుట్టి నలువే, వెరిగీనలువే — ఆధ్రలోకోక్తి.

కాకిముక్కున దొండనండు — (అనగా తగని జోడాయని భావము). ఆధ్ర లోకోక్తి.

కాకిముద్ర — యోగాభ్యాస విధాన మున జెప్పబడిన పితృతిముద్రలలో నొకటి. కాకి చుచువుల సోల్కిని నోటితో వాయువును లోనికి పీల్చుట కాకిముద్రమనియు, ఇది సకల రోగహరమనియు జెప్పబడినది.

కాకీవాలినది పండ్లూపండినది —
ఆధ్రగోకోక్తి.

కాకునూరి అప్పకవి - ఆధ్రకపులలో మధ్యకపులగు పరిగణింపబడినవాడు. గొప్ప లాక్షిణికుడు. వెలనాటిశాఖ బ్రాహ్మణుడు. తాగేటిగరను నెడి కాలాపల్లె కాపురము. ఇది కాశీతోతుల్యునుగ్రామని ఇతడనియున్నాడు.

ఇతడు రచించినది అప్పకవీయమను లక్షణ గ్రంథము. ఇతనిగూర్చిన కథలు కొన్నికలవు. అవి ఈ గ్రంథమున దప్రస్తుతము. మరియు నవి విమర్శనీయములుగ నున్నవి. కాని అప్పకవీ గొప్ప లక్షణవిమరణని చెప్పుకొను. (అప్పకవీ చూడుడు).

కాకురిగోత్రము వసిష్ఠగణము చూడుడు.

కాకులంగొట్టి గద్దలకు సంతర్పణ జేసినట్లు — కాకులు జూపి యా మాను మును గద్దలకు భోజనమిచ్చెట్లని మొక అర్థము. కాకుల సవ్వలకు బారదోలి, అవి తీసుకుడి గద్దలకు భోజనమిచ్చెట్లని రెండవ అర్థము. ఆధ్రగోకో

కాకో (గా ఫీ) (Cacography) — వల్లక్రమభంగము (Incorrect spelling) తెలియని చికు దశూరి (Bad hand-writing). దీనికి వ్యతిరేకమైనది Orthography (or correct spelling) and Calligraphy (or Good hand-writing).

కాక్రోలూకనితావద్విద్య న్యాయము - కాకికిపగలుగనూడు దివసమున ఉల్లాసము (గుడ్లగూబ) రాత్రిజేమకొని నిద్రించును. గుడ్లగూబ మేల్కొనియుండు రాత్రియందు కాకి నిద్రించుచుండును. ఒకరియనుకూలత వేళొకరి కననుకూలముగను, అట్టి (వేళొకరి) యనుకూలత

మొదటివారి యనుకూలతగను ఉండుపరిస్థితిని గూర్చి యీ న్యాయము వర్తించును.

కాకోళిచెట్టు (క్షీర కాకోళి) - దీని గూర్చి యాతగ తెలియదు. వైద్యోపయోగముగ నాషధి. కాకోళియనియు, క్షీర కాకోళియనియు ఇది ద్వివిధమగును. కాకోళికి (సం.) జీవనీ, జీవనీయగణః యనియు, క్షీర కాకోళికి జీవనీయ గణః, శుక్ల క్షీరా, శుక్లావయస్థా, వయస్థా యని యు పేర్లు. అసాదిగ్ధముగ నాడబడియున్నవి. క్షీర కాకోళిని క్షీరమధురా యనియు నాడియున్నారు. కాకోళిమూర్తము లేక కషాయము త్రిదోషహర మనియు, దేహపుష్టి, వీర్యవృద్ధి గల్గించుననియు, జ్వరములు, తాపములు, మేహము, క్షయల నిర్మూలించుననియు, క్షీరకాకోళి రసము లేక మూర్తము లేక కషాయము వీర్యవృద్ధిసాగి వయస్సును నిల్పుననియు, శరీరకాతిం గల్గించు ననియు, కఫపైత్యములు, కాస, జ్వరము, తాపము, శ్వాస, హృద్రోగములు, క్షయ వీటిని నివారించుననియు చెప్పబడినది.

కాక్లి గోత్రము — పరాశరగణము చూడుడు.

కాక్ ఎండు బుల్ స్టోరీ (Cock and Bull Story). — అసాదర్భపు కథలును, అసాభవములగు సంగతులు గల కథలకును ఈపేరు సామెతగ దనెడిది. ఇొలిగిట ఈజిప్టు దేశమున, జాతుజాలములు వృక్షములు మొదలగు చిహ్నముతో చెక్కబడిన భాషయుండెను. దాని పేరు Hieroglyphy. ఆభాష మర్భేద్యముగ చాలాకాలముండి ఎట్టకేలకు గ్రహింపబడినది. అందుగల చరిత్రలలో ససాదర్భములగు రెంటిం గొకటి పై పేరున సామెతగా ససాదర్భ చరిత్రకు వాడుచున్నారు.

కాళ్ వైద్యుని నిర్ధారణ సూత్రములు — ఈమహానీయుడు గొప్ప వైద్య శాస్త్రవిగ్రహము. ప్రాత్యాశ్చ వైద్యవిధానమును గొప్ప పరిశీలనతో సర్వసహజము. Germ Theory బాగుగ పరిశీలించి అటువ్యాధుల వ్యాపకమును దైరు సూత్రములను నిర్ధారణపూర్వకముగా (అటువ్యాధుల జూడము) నెల్లడించెను. ఇవి ప్రాత్యాశ్చ వైద్యులచే గౌరవింపబడుచున్నవి.

౧. ఒక వ్యాధికి కారణముని ధృవపరుపబడిన సూక్ష్మజీవి, అదే వ్యాధికిని వేరొక కేసుమున కనబడవలయును. ౨. అట్లు కనిపెట్టబడిన క్రిములు వృద్ధిచెందుట కనుక అట్లు పరిస్థితులు కల్గుటాడేని యవి గొప్పగా పెరుగువలెను. ౩. అట్లు పెరిగిన క్రిములు మోచేసి ఆరోగ్య వాతమగు ఇతరమున కెక్కి రచింపచో వాళ్ళోగలక్షణము లగపడవలెను. ౪. అట్లు గోగలక్షణము లగపడినదిప తోగి ఇతరమున పోరి ఆ క్రిములు కనిపెట్టబడవలెను. ౫. అట్లు క్రిములు మరల మిక్కిలి ఇతరమున నావ్యాధిని గల్గించగల కైగిలవై యుండవలెను.

కా ఖు పో శ్చ లే ట్సు (Coch's Postulates) — కాళ్ వైద్యుని నిర్ధారణ సూత్రముల జూడము.

కాగల కార్యములు గంధర్వులే తీరెదరు — ఆ ధర్మోక్తి.

కాగితముల పరిమాణములు — కాగితములు వ్రాయుటకును, ముద్రించుటకును, పైనిచుట్టుట, అట్టులు వేయుట మొదలగు పనులకు పయోగించెడివి. తొల్లింటికాలమున భరత దేశమున తాటియాకులపై వ్రాయబడుచుండిన గ్రంథములు, పత్రములు, లేఖలు కాగితముల నిర్మాణమారంభమైనపిదప కాగితములపై వ్రాయబడుచున్నవి. ఇకను ముద్రించుట ప్రారంభమైన

పిదప కాగితముల సన్నివ్రాతపనులు ముద్రించుట ప్రారంభమయ్యెను. ఇకను వార్తాపత్రికలు పెక్కులుగ నెలువప నిక్కలమున కాగితముల ఉపయోగము తాత యనరాకున్నది.

కాగితములు పలు తెలుగునగున నుండును. మరియు వానిని పెక్కు పరిమాణములలో చేయుదురు. వాటియగు ముఖ్యములగునవి. ౧. అచ్చు (Printing paper) కాగితములు, ౨. పుస్తకముల కాగితములు (Book paper), ౩. ఆంటిక్ పేపరు (Antique paper), ౪. పైనిచుట్టు కాగితములు (Wrapping paper) అనునవి.

౧. అచ్చు కాగితములు - ఇవి Wood, Pulp అను పదార్థములతో చేయుదురు. చేయువిధానమును Sulphite Process అనియెదరు. దీనిని మూటి గొక పాలుగల్పి చేసెదరట. ఈ కాగితములు మొగత తయారుగునవి గాన, వార్తాపత్రికలు మొదలగునవి ముద్రింతురు. వాటి పరిమాణములు వివరింతుము.

పోస్టు (Post)	అనుభములు	$19\frac{1}{2} \times 15\frac{1}{2}$
డెమ్మీ (Demy)	,,	$22\frac{1}{2} \times 17\frac{1}{2}$
షీట్ అండ్ హాఫ్ పోస్టు (Sheet & Half Post)		$23\frac{1}{2} \times 19\frac{1}{2}$
మీడియం (Medium)		24×19
రోయల్ (Royal)		25×20
డబుల్ పోస్టు కేపు (Double Foolscap)		27×17
సూపర్ రోయల్ (Super Royal)		$27\frac{1}{2} \times 20\frac{1}{2}$
డబుల్ క్రౌన్ (Double Crown)		30×20
ఇంపీరియల్ (Imperial)		30×22
డబుల్ పోస్టు (Double Post)		$31\frac{1}{4} \times 19\frac{3}{4}$
డబుల్ డెమ్మీ (Double Demy)		$35 \times 22\frac{1}{2}$
డబుల్ రోయల్ (Double Royal)		40×25

కాగితములు ౨౪ లేక ౨౬ ఒకడస్తాగను, ౨౦ డస్తా లొక్కొక్కముగను లెక్కింపబడును. తలుచుగ క్రిమికాగితములు రెండుకట్టలుగ కట్టబడి విక్రయించబడుచుంటే సర్వములుగ చిత్కెడివి. క్రిమికొద్దు ౪౦౦ మొదలు ౬౦౦ కాగితములుండును. కీటికొద్దు కాగితముల దళసరి ననుసరించియు, కాగితముల నునుపు చేయబడుటనూడియు వేలు వేలు విధములుగ నుండెడివి. క్రిమికాగితములు ఎన్నిదిపేనులు మొదలు నూరుపేనులు వఱకు బరుపు తూగునొక చేయబడుచుండును. ౮, ౧౦ పేనులబరుపు కాగితములను రఫ్ అనియెదరు.

౨. పుస్తకముల కాగితములు (Book paper)- చొక్కరికముది. ఇవి అచ్చుకాగితములవలెనే చేయబడి అంటుకొనబడినవి. మంచి రకములంగు పాతగడ్డలేకలు గూడ కలయును. పలనకొత్తో నీకాగితములు చేయబడును. ఈకాగితములు చేయుటమాదొక చిత్రముకలదు. నైజాగు అనునది ఒక Vegetable matter నూరి Woodpulp యొక కలుపుదు. ఇందు వలన కాగితమున సిరా చిమ్ముచుండును. ఇట్టి కాగితములను Sized paper అనియెదరు. ఇకను చీనాపట్టి (China clay) అంటుకొనబడినొక జగురు మెరుగుగల దారమును గూడ చేర్చెదరనియు, Gelatine అను వస్తువును చేర్చెదరనియు గూడ దెలియుచున్నది. ఇది యంతయు కాగితమును నైజ చేయుటకే నని ఎఱుగుకొని. ఇది కాగితములను బ్రాహ్మి నొరసికొని లిరుగుమిగుల పడిచేయబడిన సిత్రా డరులగూడా నడచునట్లు చేయుదురు. దీనిని Calendering అనియెదరు. ఈ Calendering వలన కాగితము నునుపె మెరుగుదలెడివి. Calendering ఎక్కువగనొందిన కాగితములకు Super Calendered paper అనియెదరు. కాన కాగితములు S. (Sized paper) అనియును,

S. & C. (Sized and Calendered paper) అనియును, S. & S. C. (Sized and Super Calendered paper) అనియును మార్కులంగల్గియుండెడివి. చిత్రములను ముద్రించు అర్థ కాగితమును కొందఱు Enamelled paper అని యనుటయుగలదు. ఇది ఎక్కువగగాని, కొంత దనుకగాని దళసరిగను మిగుల నునుపుగల్గి మెరయునదిగను ఉండును. దీనికి విలువయు ఎక్కువగనే యుండెడివి. ఇందు Gelatine ఎక్కువ కలుపబడును. మరియు ఎక్కువగ Calender చేయబడును.

౩. ఆంటిక్ కాగితములు (Antique paper)- ఇది ఎక్కువకాతి కాగితము. దీనికి సెకాచేయుట, కేలాడచేయుట యుండును. కాగితముల పరిమాణములు అచ్చుకాగితము లందు వివరింపబడినరీతినే అన్నిరకముల కాగితములకుండుగాని (పుస్తకములు మొదలగునవిగ) ముద్రమిటమొగ్గు భవములుగిడి వేట్వేలుపేనులం బరగెడివి. వాటిని వివరింతుము.

Demy 8 Vo.	మొదత అగుభములు	$8\frac{7}{8} \times 5\frac{3}{4}$
Post 8 Vo.	„	$7\frac{7}{8} \times 5$
Crown 8 Vo.	„	$7\frac{1}{2} \times 5$
Demy 12 Mo.	„	$7\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$
Foolscap 8 Vo.	„	$6\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{4}$
Demy 8 Mo.	„	$5\frac{7}{8} \times 3\frac{3}{4}$
Demy 16 Mo.	„	$5\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$
Imperial 32 Mo.	„	$5\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$
Foolscap 12 Mo.	„	$5\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{4}$
Royal 32 Mo.	„	$5 \times 3\frac{1}{8}$
Demy 32 Mo.	„	$4\frac{3}{8} \times 2\frac{3}{8}$
Crown 32 Mo.	„	$3\frac{1}{4} \times 2\frac{1}{4}$

౪. పైనిచుట్టు కాగితములు (Wrapping paper) - ఇవి పలనకములు. వేట్వేలు దళసరులతో చేయబడును. పరిమాణములలో

ముఖ్యములన్నిటి రకములు గానవచ్చుచున్నవి. కాని ఇకను కలవు.

Casing	అంగు.	46 × 36
Double Imperial	,,	45 × 29
Elephant	,,	34 × 24
Double four pound	,,	31 × 21
Imperial cap	,,	29 × 22
Haven cap	,,	26 × 21
Bag cap	,,	24 × 19½
Kent cap	,,	21 × 18

ఇక ఉత్తరమున కాశితముల పరిమాణములు తక్కువగా మారుచుండుటను వ్రాసు వీలుండును. కాని వివరింపక వదిలివేసెదము.

కాచకిగోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కాచకుంభకారి పరిశ్రమలు —

గాజుతోడును, మట్టితోడును మనోహరము క్తములగు పాకరములను నిర్మించు పరిశ్రమలకు

కాచకుంభకారి పరిశ్రమలని పేరు. ఇట్టిసామానులను చేయుట హిందూదేశమున దనాదిసిద్ధముగా నున్నది. గాజుతో చేరుబడిన యిలకాని విశేషముల ప్రశంస ఋగ్వేదమున నుండు గలను. నిలుపుటద్దములు, కాచపాత్రములు, గాజుకుప్పలు మొదలగు గాజుసామానులు వేదకాలమునుండియు హిందూదేశమునను వాడుకలో నున్నవి.

ఇటీవల పరునాగు, పసునేడవ శతాబ్దముల యందు మొగలాయీ ప్రభుత్వములో రంగురంగుల గాజుకూజాలును, ఇనామిల్ పాత్రలును మహమ్మదీయ ప్రభుకుటుంబములలో విశేషముగా వాడుకచేరుబడుచుండినట్లు మనకు దేశచరిత్రవలనఁ దెలియుచున్నది. మనోహరముగు

గాజుసామానులును కిటికీలకుఁ గూర్చబడునద్దపు తలుపులును ఢిల్లీయందునే తయారు చేరుబడుచుండును. ఇక హిందూదేశమునను చేరుబడిన కుంభకారిపరిశ్రమ నువలె కొన్ని కొన్ని రకముల సామానులు వివిధదేశములలో నిఖ్యాతి పొందునలకు కారణభూతములైనవి. కాని గాజు పరిశ్రమమాత్రము హిందూదేశము నందఱగా పరివృద్ధి చెందలేదు. ఇకను పూర్వపు బద్ధతినే సామాన్యముగ గృహపరిశ్రమ వలన గాఢముగా చేరుబడుచున్నది. ఇది యెవరు పూజలు, బీహార్, బొంబాయి, బెంగాల్ ప్రెసిడెన్సీల గూఢమాత్రమే గలను.

గాజుచే చేరుబడిన సామానులకు రెండు ముఖ్య భాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఒకటి పుణ్యస్థ్రీలు సాస్తాభరిణములుగా నుపయోగించు పలువేళు రకముల గాజులు; రెండవది సీసాలు, బుడ్లు, కూజాలు, చిమ్నాలు, గొట్టములు, కిప్పలు, సానస్లు, పొకలు మొదలగు వివిధములగు గాజుసామానులు.

సర్వసాధారణముగా గాజులు మొదలగు మొదటిరకములలోఁ జూన హస్తాభరిణ విశేషములు విదేశములనుండి వచ్చుచున్న గాజు సామానులలో పగిలిపోయినవానిని తిరిగి కరగించిర పదార్థముతో తయారు చేరుబడుచున్నవి. రెండివరకములగు గూడ చాలవస్తువులు అట్టి గాజుతోడనే చేరుబడుచున్నవి.

గాజు తయారుచేయుటకుఁ గావలసిన ముఖ్యములగు కోరా పదార్థము లేనియను సెలికా, సోడాకాంపోడులు, పొటాసు, కార్బుగా నుసి యైన బుగ్గి. ఇగులో గాజు తయారుచేయుటకు సెలికా ప్రధానద్రవ్యము. సామాన్యముగ నిసుక కే సెలికాయనిపెట్టు. కాని సెలికా ఘనరూపావస్థలోనున్న క్రొవ్వెరాయి, సున్నపురాయి, చెకుముకిరాయి, పిండిరాయి మొదలగు

నవి పొడిచేసి వానినుండి సిలికా సాగ్రహించబడును. పిదప సిలికాను పలువిధములగు రసాయనిక ద్రవ్యములతో కలిపి కరగించి పలువిధములగు కాచభేదములు చేయబడును. ఇందులో నుపయోగించబడు ముఖ్యములగు రసాయనిక పదార్థములు ౧. కార్బోనేట్ ఆఫ్ సోడా, ౨. సల్ఫేట్ ఆఫ్ సోడా, ౩. సున్నము. ఇతర ఉప్పు, కార్బోనేట్ ఆఫ్ సోడాతో సిలికాను కలిపి చేసిన గాజు పెరుగుగానుండును. కాని దీనిలో సున్నము కలపినయెడల బలముగా నుండును.

అన్నిరకములయిన గాజు తయారుచేయుట యందును సున్నము ముఖ్యముగా కలుపబడవలయును. ఫ్లిట్ గ్లాస్, కంటిమద్దములు - పిని కొత్తై తయారుచేయబడు గాజులో బోరిక్ ఆసిడ్ (Boric Acid) గాని, బోరేక్షియస్ కార్బోనేట్ గాని ముఖ్యముగా కలుపబడవలయును. సోడదనము, తల్లికు కావలసిన యెడల సీసము కలుపవలయును. ఇగు తేలి గాజు కావలసినయెడల లెబ్బ్యాపినియా చేర్చవలయును.

హిందూదేశమునందు తయారుచేయు గాజులో కలపబడు రోరావస్తువు లేవీయన్ సిలికా, సున్నము, ఆల్కలీ, సీసము ముగ్గొన్ని రసాయనిక ద్రవ్యములు, నేలబొగ్గు.

సిలికా, సున్నపురాయి హిందూదేశమునందనే భాగములయొక్క విశేషముగా దొరకును. ఉత్తరపుష్పాన్ ప్లేటులలోని సిల్వర్, లెడ్, జింకు గని యొద్ద సీసము విశేషముగా దొరకును. ఆల్కలీ, సోడియం కాంపౌండ్లు మొదలగు నితర రసాయనిక పదార్థములే హిందూదేశమునందు అరుదుగా, లభించుటచే విశేష వ్యయ ప్రయాసముల కోర్చి విదేశములనుండి తెప్పించు

కోవలసియున్నది. మగదేశమునందు నేలబొగ్గు విశేషముగా లభించినను, ఇతరరాష్ట్రములవారి కదియు నిబ్బందిగానేయున్నది. ఇవిగాక గాజు తయారుచేయుటకు నధికోష్ఠప్రదేశము అనుకూలినపు. పై పరిస్థితులే హిందూదేశమునందు ఈ పరిశ్రమ యొకను అభివృద్ధి కాకుండుట కారణముమూలై యుండవచ్చును.

కాచమణి న్యాయము - గాజురాయి రత్నమున కీభావమువాడును. పక్షాకాలమున తెలిసి గోచునని భావము.

కాచవిభుడు, విరలరాజు - వీరిద్దరు సోదరులు. బుద్ధరాజు కుమార్తె. ఆధ్మికపులారు పూర్వకపులలోని వారుగల బంగళిలపలచించారు. తమతండ్రి కోర్కె మేరకు ఉత్తర రామానుజమును ద్విపద కావ్యముగ రచించిరి. ఏక కవితాధోరణి రంగనాథ రామానుజముబోలెయుండుని తెలుపబడుచున్నది.

కాచాయనగోత్రము - నిధివ గణము మా పదం.

కాచింగు ఎ టార్టార్ (Catching a Tartar) - తానే యితరులకు లోబడుటకు వాడబడుచున్నట్టి. ఇట్లు తార్తారులతోడి కలవామన నొక ఐక్యానుదేశపు సైనికుడొక తార్తారు సైనికుని బట్టుకొని దిగ్గరగ “నేనొక తార్తారుని బట్టుకొన్నాడ” నని యరచెనట. అతని పె నుధికారి ‘వాని నాకడకుదెమ్మన వాడు ‘నన్నటులాదేసుచుడ’ నెనట. తోడనేయాతార్తారుడ డొడ్లగాను సిపాయిన్లుకొని తమశిబిరముజేర్చి నిర్బంధించెనట. ఇక్కలమున నాతడరచిన యరపు తానేయితరులకు లొంగిపోవుటం దెల్పు నామెతగానున్నది.

కాచిన చెట్టుకు రాళ్ల దెబ్బలు
కాని కాయని చెట్లవై ఎవ్వరు

రాళ్లు విసరుదురు ? ఇట రాళ్లని విసరుట పండును నేలబడతయటకు. ఆంధ్రలోకోక్తి.

కాచు (కవరె)-కవరె చూడుడు.

కాజపాయనగోత్రము - ఉపనుమ్య గణము చూడుడు.

కాజాన్ పురము సీమ - సోవియటు రష్యాలోని తారూ సీమ. ఈ దేశమునకు తోళ్ల పని చేరదినది. కాజాన్పురపు పాదరక్షలు సుప్రసిద్ధములు.

కాజ్మోగోనీ (Cosmogony) — కాజ్మోలాజీ (Cosmology) చూడుడు.

కాజ్మోలాజీ (Cosmology) - జగత్తు నందలి పదార్థ వితత్తి, ఉప్పుది ఉప్పులుల పరిశీలించు కళ. దీనికి గొంతెభేదముగల ఇట్టికళయగు Cosmogony జగత్తును అందలి పదార్థము లెట్లుండనో ఆస్తిక. పదమ మారుల విమర్శించి పరిశీలించు కళయై యున్నది. Cosmology వర్తమాన స్థితిని, Cosmogony తొలిగిటి స్థితిని విమర్శించు శాస్త్రములు.

కాటకుల గోత్రము — ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములు లలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడుడు.) కాటకుల గోత్రము ద్వ్యక్షేయ ౧౪ గోత్రము దీనిని కాటకుల, కోటకుల, కోలకుల గోత్రమనియు సాగురు. తొల్లింటి సంస్కృత గోత్రము కణ్వమివస, కణ్వగణము; కణ్వస్వి, ఆపస్తంబసూత్రము యజ్ఞశాఖ, ప్రమాణగ్రంథములు ఆశ్వేలామస సూత్రము, నిర్ణయసింధు, ధర్మసింధు. దాక్షేసుడు దేవత, భార్యరామాంబ, గంగాసాగర సంగమము తపస్థానము, రామాంబుధితటాకము, జపము దశలక్ష, దీపములు ౨౦, ష్టేత్రసంఖ్య ౨౦, ఒంటె లొట్టిపిట్ట) దానము, తెల్లకందులు వర్జనీయము.

కాటికికాళ్లు చాచుకు నిత్రిండిక చేయిజాచినట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కాటుకగింజల చెట్టు - లా. Eponiaae hederaceae. ఆంగ్ల. Kaladane.

కాలాదానా యన హిందూస్థాన్ భీషయనకు సల్లగింజలని యుగము. ఈచెట్టుగూర్చి అంతగా తెలియదు. ఈగింజలుమాత్ర మీదేశమున దొరకెడివి. వైద్యోపయోగముగ దీని నెలుగు నుము. పినికి కొల్లవిత్తునియు, జుకివిత్తునియు వాడుక నాచుములుకలవు. ఈచెట్టు జిగురు కాచులలోని గింజలును ఉపయోగింతును. గింజల నెండొదిగాని, కొంచము వేయించిగాని గుంపజేసి లోనికిచ్చిన విరేచనముగనును. అట్టిభేదము, స్త్రోష్ణము, పైత్యము, క్రిములు చక్కగవేవలి, కపిహారములు, కడుపుకొప్పి మొదలగు బాధలు లేకి సాఖువేచనములగును. చెట్టుజిగురు పిరేచనకానిగాని చేపుబడినది. కాని దీని నితర విరేచనౌషధములగు కలుపుచు గును. గింజల మర్ణము స్వత్రాతముగనే పిరేచనముల నొనర్చును.

కాణాద వెద్దనసోమయాజికని — ఆంధ్రకవులలో నాధునికునిగ బరిగణించబడినవాడు. పదవికి నియోగిబ్రాహ్మణుడు. ఆశ్వలాయన సూత్రుడు. ఆత్రేయసగోత్రుడు. తిమ్మనార్యపుస్తకము. నిజమురాజ్యములోని గద్యాల సాఫాసపు ప్రభువు ముగ్ధివల్ల గోను భూపాలుని ప్రతాపమును ముకుందవిలాసము, అధ్యాత్మ రామానుజము నను గ్రంథములు రచించినవాడు. ఇతను “శేషతైలేశలీల” యను గ్రంథమును క, ఖ, గ, ఘ, జ, చ, ఛ, ఙ, ఝ, ఞ, ట, ఠ, డ, ఢ,ణ, త, థ, ద, ధ, న, ప, ఫ, బ, భ, మ అను నక్షరము లిరువదియైదు రాకుండుస్థలు వదలి రచించెనట. ఈతడు

సంస్కృతాధ్యములగు గొప్ప శబ్దనాపత్తి త్ర్యముగలవాఁడు. శబ్దాలకార మెచ్చుక తనకవిత్వమున వాడినవాఁడు. చిత్రకవిత్వము, బాధకవిత్వము, శ్లేషకవిత్వము రమించుటయగు ప్రాఫ. అత్యనీనుముల సొగసు ఈతనికధికము.

కాణాదమతము — దీనికి నై శేషిక మతమనియు బేరు కలదు. తర్క శాస్త్రము నందునను నై యాముకి శాస్త్ర మతమునను చెప్పబడిన పదార్థముల కన్న ని శాస్త్రమున విశేషమును వేరొక పదార్థ మధికముగఁ జెప్పబడి యుండు దీనికి నై శేషికమను పేరు గల్గెను.

ఈమతకర్త కణాద గాని దీనికి గాణాద మని పేరు కల్గెను. కణాదునకు కణభుక్ అని యు బేరుండెను. ఈమహత్ముఁడు అంతరంగిక యను పురము బాలించి బలశ్రీ యను భూమి కడ నుండి వాడని కొనఁగొని గాని, నిదర్శనములు సరిగాఁగారరానన్నవి. ఈతఁడు గొప్ప విద్వాంసుఁడు; తాత్పర్యము.

వేదమన్వతఃప్రమాణము, సర్వధర్మ క్రమప్రతిపాదన మొనర్చునది. జగత్తు శాశ్వతముగా పరమాణువులచే నొప్పునది. కాన జగత్తు వస్తుశాసత్యమే గాని మిథ్య కానేరదు. జగత్సూబాధ నూఖిలము వేదసత్రై తనరెడిని ప్రాణులు వాని ననుభవించు చుండును. ఆ వేద నానుభవము నుండి తప్పుచుకొనుటకు పరమేశ్వరైకానుగ్రహమే కారణమగును. దానిని శ్రవణ మన నానుల వలనఁ గల్గించుకొన వలయును.

జగత్తు మిథ్యాజ్ఞాన మయ్యై, సత్యమగు జ్ఞానము మరుగుపడి, నాను రూపములచే నాక్రమింపబడిన సత్యమగు జగద్వస్తు సముదాయ మంతయు మిథ్యగా భ్రమింపఁ జేయుచున్నది. అది లెక్కలేని జగద్వేదనల కాస్పదము గాన ప్రాణులకు వేదనలు తప్పకున్నవి.

మిథ్యాజ్ఞానము శశించినంతనే రాగ ద్వేషములు శశించును. రాగద్వేషాది దోషపుంజము లడఁగెనేని ఛర్మాఛర్మ రూపమైన ప్రవృత్తి నశించును. ప్రవృత్తి నశించుట సంభవించిన పిదప దేహప్రాప్తి రూపమగు జగ్మ కలుగ నేరదు. జన్మనాశన మన కుఘానాశనమే. కాన పదార్థ తత్వజ్ఞానము దెలుపు విద్యకన్న మిథ్యాజ్ఞానము సాత మొందించు వేరు సాధనము లేదు.

శ్లో॥ ఆగమేనానుమానేన యోగాభ్యాసబలేనచ |
త్రిశాస్త్రకల్పమస్త్రజ్ఞానం లభ్యతే యోగముత్తమమ్ ||

అని చెప్పబడి యుండు ఆగమ, అనుమాన, యోగాభ్యాసాభ్యాస బలముచేతను (బ్రహ్మజ్ఞాన) యోగము బడయుట చెప్పబడినది.

అత్మ, దేహాద్రియములకు వ్యతిక్తమని యెఱుఁగుట మనన మనియు భావము. ఈభావన అనుమాన సాపేక్ష్యము. ఇంక అనుమానము వ్యాప్తిజ్ఞానపేక్షము, వ్యాప్తిజ్ఞానము. పదార్థ వివేకసాపేక్షము గాన, పదార్థ వివేకజ్ఞానము నిమిత్త కత్యవసరము. అట్లు పదార్థ వివేక జ్ఞానము గలిగి పరమేశ్వర ప్రసన్నతామూలక మగు లోక వేదనల నుండి తప్పించుకొనఁగల్గుటయే ముక్తి.

ఈమతమునకు కణాద భాష్యము ప్రధాన మతగ్రంథము. సత్యక్ష ప్రమాణము, అనుమాన ప్రమాణము ననునవి రెండు ప్రమాణములు. ఈమతము నా సత్య మతములను ఖండించుటయగు సామ్యము కలది. మననము ప్రధానముగఁ జెప్పబడినది. కణాదుఁడు పరమ శైవుఁడని శైవులు స్తుతింతురు.

ఈ మతమున పృథివి, జలము, అగ్ని, వాయువునని నాల్గుభూతములు. ఇవి అనిత్యములుగఁ జెప్పబడినవి. అనగా నీనాల్గుభూతములు పరమాణువు సముదాయములనియు, ఆ

పరమాణుసముదాయ మెప్పటికిని స్థిరముగనుండు ననియు, కాని వాటి పరిణామములు ఒక్కొక్క రూపముఁ జెందుకతన ఒక్కొక్కనామముచేఁ బరగుచు నారూపము సశించునంతనే ఆనామముగ గోల్పోవుచు ననిత్యములై అస్థిరములుగ దనన చూడును. కాని చతుర్భూతాత్మకమగు జగత్తత్వయు వస్తత్వః సత్యమయ్య నామరూపములచేఁబరగుతరి మిగ్గయై బరగుననియుఁజెప్పఁబడినది. ఇక నైదవభూతమగు ఆకాశము (పరమాణుప్రలు వేత్తోట్టు రూపములగుజెడి వేత్తోట్టు నామములచేఁ బరగుచు సశించుచు మిగ్గయగు బడునట్లుగాక) స్థిరమై ఏమాన్వనకు లోగాక, సశింపక స్థిరముగ నట్లేయుండి సత్యమయ్యును ననియు చెప్పబడినది. మరియు దిక్కులు, కాలము ననురేనుచు నిత్యములుగ సేమాన్వనమై చెందనివికలవనియు (ఇవి భూతములకన్న పేరుగ నుండుననియు) జెప్పబడినది.

ఈ మతమున ఆత్మలు పైకి కనుపింపని యాకారముగలవిగను, నిత్యములుగను, అనేకములుగను; భూతిశరీరములకన్నను శరీరేంద్రియములకన్నను, వేఱుగ నుండునవిగ చెప్పబడినవి. ఆత్మలు సశించువికాస్త.

మనస్సు నిత్యము. ఇది జ్ఞానమునకు హేతువగ జెప్పబడినది. ఇది శిలర, శిలరే త్రిమ, భూత, దిక్, కాల, ఆత్మలకన్న వేఱుగనుండు నదిగ జెప్పబడినది.

ఈ పంచభూతములు, దిక్కులు, కాలము, ఆత్మలు, మనస్సు నవద్రవ్యములు లేక ద్రవ్యపదార్థములని చెప్పబడినవి. ఇక సామానులు గుణపదార్థములని పేర్కొనబడినవి. గుణపదార్థము లిరువదినాలుగు. అవి ౧. చూపము, ౨. రసము, ౩. గంధము, ౪. స్పర్శము, ౫. సంఖ్య, ౬. పరిమాణము, ౭. పృథక్త్వము (అనగా వేత్తోట్టుగానుండు స్థితి), ౮. సంయో

గము (కలసియుండుస్థితి), ౯. విభాగము (వేఱగుట), ౧౦. శరత్వము (అన్యపదార్థమగుట), ౧౧. అపరిత్వము (ఏకజాతి లేక స్వజాతి పదార్థమగుట), ౧౨. గుఱుత్వము (బరువగుట), ౧౩. ద్రవత్వము, ౧౪. స్నేహము, ౧౫. శిబ్దము, ౧౬. బుద్ధి, ౧౭. సుఖము, ౧౮. దుఃఖము, ౧౯. ఇచ్ఛ(కోర్కె), ౨౦. ద్వేషము, ౨౧. ప్రయత్నము, ౨౨. ధర్మము, ౨౩. అధర్మము, ౨౪. సంస్కారము, (పూర్వవాసన లేక స్మృతికి సాధనమగునది యని భావము).

కర్మపదార్థములైన ఈ మతమున అగ్రీకరింపబడినవి. అవి ౧. ఉష్ణక్షేపణము (పైకి ఎత్తుట లేక ఎగురవేయుట), ౨. అవక్షేపణము (క్రింద దిగింపు లేక పడఁద్రోయుట, పడపుట), ౩. ఆకుంచనము (పొంపుట, పొగునట్లుచేయుట లేక పొగుట), ౪. ప్రసారణము (చాచుట, సాగుట, వ్యాపింపుట, వ్యాపింపజేయుట), ౫. గమనము (నడచుట, నడపుట లేక జరగుట లేక పోవుట) అనునవి.

సామాన్య పదార్థములు ద్వివిధములు. ౧. పరిసామాన్య పదార్థములు, ఉపమట, చేయుట, చూచుట, తినుట మొదలగునవి. ౨. అపర సామాన్యములు - గోత్వము, ఘటత్వము, వృక్షత్వము మొదలగునవి.

కాణ్యగోత్రము — ఉపమన్యగణము చూడుడు.

కాణ్య (బాహ్య)లు — కాణ్వాయులు చూడుడు, మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణులు చూడుడు.

కాణ్యంజలిగోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కాణ్వాయులు — కణ్వని పుత్రుడు. మేధాతిథి (అప్రతిరధుని పౌత్రుడు). ఇతనికి

ప్రస్కంధము మొదలగు సుశులు జనించిరి.
వారందఱు బ్రాహ్మణులైరి. కాణ్వబ్రాహ్మణులు
మహారాష్ట్రులలో నొకశాఖ.

కాత్యాయన గోత్రము — భృగుసంతతి.
(ఆరి షేషగణము చూడుడు).

కాత్యాయన గోత్రము — కపిఉపగణము
చూడుడు.

కాత్యాయని గోత్రము — కథ లేక
కధ్యగణము చూడుడు.

కాత్యాయనీ తంత్రము — ఇది తంత్ర
గ్రంథము. శివప్రకీతముని చెప్పబడినది. కాత్యాయనీదేవి అర్చనార్హి పితృము లిందు వివరింపబడినవి.

కాత్యాయనుడు — యాజ్ఞవల్క్య
మహర్షికిఁ గాత్యాయనుడని పేరు. వైశింపాయ
నునివద్ద యజుర్వేదాధ్యయన మొనర్చి యాతని
కపరాధ మొనర్చి శివపంబడి, అది యతనికి
వడలివేసి తిరుగ సూర్యునిగూర్చి తపమాచరించి
యాయసనుండి తిరుగ యజుర్వేదముం గ్రహిం
చెను. కాని దానిఁ శుక్లయజుర్వేదమనియు,
వాజసనేయశాఖ మనియు బేరయ్యెను. వైశిం
పాయనునుండి తిత్తిరి గ్రహించెగాని దానికి
గృష్ణయజుర్వేదమనియు, తిత్తిరీయశాఖ మని
యు బేరయ్యెను. యాజ్ఞవల్క్యునునాన్ని రచిం
చిన గ్రంథమునకు యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి యని
పేరు. ఇది అష్టాదశస్కంధములలో నొకటి. ధర్మ
శాస్త్రము. దీనికి విజ్ఞానేశ్వరయోగి మితాక్షర
మయను వ్యాఖ్యిలైనారు. ఆరెండు కలసిన గ్రంథ
మునకు విజ్ఞానేశ్వరీయమని వాడుచున్నారు.
ఇదిను పాణినివ్యాకరణ సూత్రములకు వార్తి
కము (వృత్తి) రచించిన వరరుచికినికాత్యాయను
డని పేరు కలదు. (వరరుచి చూడుడు, ఉజ్జ
యని చూడుడు).

కాత్రముగ్రీక ఉపగణము —

ఆయాస్య ఉపగణము చూడుడు.

కాథరెన్ అర్చిపిలెగో (Catherine Archipelago) — ఈ ద్వీపసముదాయ
మును Aleestian Islands అనియు సాగురు.
అలాస్కా ద్వీపప్రాంతములనుండి వ్యాపించిన
గిరి ద్వీపములిగు చేరియున్నవి. ఇరు కొన్ని
అగ్నిశిఖరములు గల పర్వతమయములుగ
నున్నవి. కాపురస్తులు ఎస్కిమోజాతికిఁ జెందిన
అలేయూటి తెగవారు.

కాదోవమేక గోత్రము — భర
ద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కాద్రవ్యగోత్రము — సకృతి ఉప
గణము చూడుడు.

కాదేయగోత్రము — అత్రేయగణము
చూడుడు.

కాద్వాయనగోత్రము — జమదగ్ని
వశిష్టాపగణము చూడుడు.

కానజింహగోత్రము — అత్రేయగణము
చూడుడు.

కానన్ (కాన్యన్) Canon (Canyan) —
సహాయ ప్రవహించుతెరి మత్తని భూప్రదేశమున
ఎక్కువదూరమునకు భూమిని తెగకొసికొని లోతు
గూడిగ చేసినదో దానిని అమెరికాదేశమున
Canon అనెదరు. ఇతరదేశముల నాంగ్లమున
Gorge అనిపేరు. (నమలు చూడు)

కానాయనగోత్రము — గర్గఉపగణము
చూడుడు.

కానాల నరసింహకవి — అంధ్ర
కవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు.
సందర్భిక బ్రాహ్మణుడు. నియోగి. వాశిష్ఠ
గోత్రము. తండ్రి వేంకటేశయ్య. నివాసము

తరిగొండగ్రామము. రచించినది శేషధర్మము; పద్యకావ్యము. ఇది హరిహరములోని యాశ్చర్య పర్వమునందలి శేషధర్మము.

కానికాలమున కట్టియె పామగు నట — ఆధ్రోకోక్తి.

కానికూడు తిన్నా కడుపు నిండ వలయును — ఆధ్రోకోక్తి.

కానుకులగోత్రము — ఆర్యవైస్యల
౧౦-౨ గోత్రములలోనొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు).

కానుకులగోత్రము ఏకాక్షరగోత్రము ౧౨- తొల్లింటి సాస్కృత గోత్రము, ఔత్క-ప్లవ, ఉత్కప్లవగణము; పుండరీక, ఆపస్తంబసూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగంధ మాద్యప్రవరఖండ; సమానగోత్రములు ప్రమదన, పుండరీకన; కామేశుడుదేవత, భార్య కామూబ, సరస్వతీ తీరము తపస్థానము, కామసరస్సు తాళము, జపముకోటి, దీపములు ౬౦, షేత్రసాఖ్య ౬౦, గజదానము, ఎఱ్ఱముల్లంగి వజ్రనియము.

కానుగచెట్టు (కాగుచెట్టు) లా. Dalbergia arborea అనియు, Galedupa indica అనియు, Pongamia glabra అనియు; ఆంగ్ల. Indian Beech, సా. కరజ-కరంజ, కరాజక, చిరబిల్వ, తను, తమా, తమాల, తమాలక అని పేర్లు. దీనికి చీకటిమ్రాస నియు, కాగుచెట్టనియు, గానుగచెట్టనియు వాడుక నామములును కలవు. చేరుచుకలది. చల్లని నిడి నిచ్చునది. దట్టమైన నీడకల్గి చల్లగచుండునది. దీని వేరు, చెక్క, ఆకులరసము, కామలపై చెక్కిలు, లోనిగింజలు (పలుకులు) చూర్ణము, కషాయము, భస్మములుగ నొనర్చి వేద్యులుపయోగించు చుండురు. గింజలనూనెయు వైద్యోపయోగ మెనదే. కాగుగింజలను నీటితోనూరి పై నిపూసిన

సకలచర్మరోగములు నివృత్తియగుననియు, లోనికొనిన కుష్టురోగము నివృత్తియగుననియు చెప్పబడినది. ఆకులునూరి కట్టిన పురుగులుపడిన వ్రణములైనను మారుననియు, సమస్త చర్మ వ్యాధులు నివారణమగుననియు, పసరు లోని కిచ్చిన సెగరోగము, కడుపుబ్బు, అగ్ని మూర్ఛము, నీళ్ళిచ్చిచేచనములు కట్టుననియు, పూవులుబిరిగి అతిమూత్రవ్యాధి తగ్గుననియు, కామలపై చెక్క చూర్ణమునర్చి లోనికిచ్చిన ఎగిరోప్పదగ్గు నివారణమగుననియు, వేరురసము పిచికారీ చేసిన భగభరము నివారణమగుననియు, కాగుపుల్లతో అనుచినము దంతధావన మొనర్చు చుండిన దంతరోగములు నివృత్తియై దంతములు చిగుళ్ళతో గట్టిపడుననియు చెప్పబడినది. నోటి పూతయు కాగుచెక్కరసముని నివారణమగును. సమూలరసము లేక కషాయము నెఱ్ఱచెక్క వెఱ్ఱి కుక్కల విషమును హరించుచుండును. సగటున కాగుచెట్టువలన కఫము, క్రిములు, ప్రమేహము, కడుపులోని బల్లలు, వ్రణములు, వాతము, రక్త పైత్యము, చర్మరోగములు, యోనిరోగములు నివారణమయ్యెడివి. కాగుపిక్కలనూనె చర్మ రోగములనన్నిటిని, వాతకొప్పలను నివారించుట యేగాక, లోనికిచ్చిన కుష్టురోగమును కూడ నాపునని చెప్పబడినది. కాగుకట్టలు కాలినధూమ మువేడి, కుష్టురోగముల గల్గించునని శిలీసెడివి.

కాన్సన్ కానన్ చూడుడు.

కన్యాకన్ కంగుటూని మతము చూడుడు.

కాన్వాయన గోత్రము — గర్గ ఉపగణము చూడుడు.

కాన్వెంటు (Convent) — అబ్బే చూడుడు.

కాన్స్యస్థఫండు (Conscience Fund)

పశ్చాత్తాప నిధియని దీని భావము. క్రీ. వె. ౧౮౧౦ నుండి పేరూ తాళూ బయల్పడిన యొకండు (ఒకటవ) న్యాయాయుక్త U. S. A. కాపురస్తుడని తల. పబడు చున్నాడు) ఒక డోలరు మూల్యమును వాస్తవికముగా ప్రభుత్వమువారి శ్రుజకీరీపుచు తాను ద్రోహమొనర్చి దానిని హరించితి ననియు, విడప పశ్చాత్తాప పడి దానిని పంపితి ననియు వ్రాసెనట. అనంతరము ఈధన నిలువపు ఫండు నకు పునాది మట. పిదప నేబది సావత్తరముల వఱకు ఇట్టి పేరుతో నేనామ్మరా లేదు. పిదప ౧౮౬౦ లో ౬,౦౦౦ డోలర్లు ప్రతిమలు అట్రేక్చేర Sorely tried Conscience could no longer endure its burden of Guilt అని గురికలేని అనినట. పిదప నల్లై చేరుచుండిన ప్రవ్యములన్నియు గలసి ఇప్పటికి మూడు లక్షల డోలరులగు చేరి యున్నదట. సుఖము నింకొకరు తనభార్య విడచిమనుండి తెప్పించు కొనకు పగలపై ప్రభుత్వము వారికిచ్చెల్లిపవలకు దిగుమతి పన్నుతాను తప్పించుకొన్నట్లు వ్రాయుచు ౧౮,౬౬, ౯౬౦ డోలరు లాపెనట. ఇది క్రీ. వె. ౧౮౧౦ సావత్తరముని పేరినది. ఇట్లంత మొత్తమో కూడి యుండును కాని, యిత డ్యూటీ చెల్లుట కెన్ని నగ లాని కొనెనో వారెంత ధనవంతులై యుండవలెనో, అయియుండియు నిట్టి నీచ కార్యము, కల్లాడంబడినో ఆశ్చర్యము కలుగక పోదు.

కాన్స్యర్వేటివ్ కక్ష (Conservative Party)-బ్రిటీషు సామ్రాజ్య మందలి రాజకీయ కక్ష. తొందరగ మార్పుజేయ నొల్లనివారు. యూనియన్ ఘటంతో వీరికి సంబంధములు కలవట.

కాన్స్టలేషన్ (Constellation) — ఒకే సంబంధముగ గల్గినవియు, ఒకేసారి చూడ

బడునవియు, ఒక సముదాయముగ నమగిన నక్షత్రముల గూపునకు కాన్స్టలేషన్ అనియెదరు. ఇట్టి వనేకము లొకసముదాయ జూడనగును.

వీరినెఱుంగుట కాకసముదాయ ఎస్ట్రోనామిక శాస్త్రజ్ఞులు మూడు భాగములుగ విభజించి, వాటియందు చూడ గల కాన్స్టలేషనులను పేర్కొని యున్నారు. (ఫి క్వెడ్ స్టా ర్సు చూడఁడు). భూమధ్యరేఖ (Equator) చుట్టి పైగానుండు ఆకాశమును పుడ్రోడు ఖండములుగ విభజించి, పుడ్రోడు కాన్స్టలేషనులను పివరించిరి. ఈ పుడ్రోడు కలసన మధ్య భాగమును Zodiacal constellation ప్రదేశమని నామించున్నారు. ఇది జాతు సంబంధమని యుక్తిమిప్పు గ్రీకుపదవ్యయని చెప్పు బడినది. ఈ పుడ్రోడు భరతదేశపు త్యోతిష శాస్త్రము నందలి ద్వాదశ రాసుల కన్వయించు చున్నవి. ఇది దాని గుత్తర భాగము నుండి గన్నించు వాని Northern constallations అనియు, దక్షిణ భాగమును గన్నించు వాని Southern constallations అనియు ననుచు నామం దత్తనపుని 3౪ నూ, దక్షిణపుని ౪౫ నూ Constallations కలవారు.

- అడియూకల్ కాన్స్టలేషనులు, పుడ్రోడు—
౧. Arica- అంగమున Ram, మేషరాశి.
 ౨. Taurns- అంగమున Bull, వృషభరాశి. ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Aldebaran అని చెప్పు బడినది.
 ౩. Gemini- అంగ Twine, మిథునరాశి. ఇందు ప్రధాన నక్షత్రములు Castor Pollux అనునవి.
 ౪. Cancer- అంగ Crab, కర్కాటక రాశి.
 ౫. Leo- అంగ Lion, సింహరాశి. ఇందు Regulus అనునది ప్రధాన నక్షత్రము.

౬. Virgo- ఆంగ్ల Virgin, కన్యారాశి. ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Spica Verginia అనబడునది.

౭. Libra- ఆంగ్ల Scales, తులారాశి.

౮. Scorpio- ఆంగ్ల Scorpion, వృశ్చికరాశి.

౯. Sagittarius- ఆంగ్ల Archer, ధనుస్సు రాశి.

౧౦. Capricornus- ఆంగ్ల Goat. ఇది బహుశః మకరరాశి.

౧౧. Aquarius- ఆంగ్ల Water bearer. కుంభరాశి.

౧౨. Pisces- ఆంగ్ల Fishes. మిషికరాశి.

Northern constallations ౩౪. ఇందు ముఖ్యమైనవి ౧౮ మాత్రము చెప్పబడినది.

౧. Ursa major- ఆంగ్ల Great Bear. ఇది Double star అని చెప్పుబడినది.

౨. Ursa minor- ఆంగ్ల Lesser Bear. ఇది Pole Star.

౩. Persous- ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Algenib అని చెప్పుబడినది.

౪. Auriga- ఆంగ్ల Waggoner. ఇందు ప్రధాననక్షత్రము Capella అనబడునది.

౫. Bootes- ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Areturus అనబడునదిగా చెప్పుబడినది.

౬. Draco- ఆంగ్ల Dragon.

౭. Triangulam- ఆంగ్ల Triangle.

౮. Corona, Borealia- ఆంగ్ల Northern Crown.

౯. Serpens- ఆంగ్ల Serpent.

౧౦. Hercules- ఆంగ్ల With the branch.

౧౧. Lyra- ఆంగ్ల Harp. ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Vega అని చెప్పుబడినది.

౧౨. Sagetta- ఆంగ్ల Arrow.

౧౩. Aquila- ఆంగ్ల Eagle. ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Altair అని చెప్పుబడినది.

౧౪. Delphinus- ఆంగ్ల Delphin.

౧౫. Cygnus- ఆంగ్ల Swan. ఇందు ప్రధాన నక్షత్రము Deneb Adege.

౧౬. Cassiopela- ఆంగ్ల Lady in her chair.

౧౭. Pegasus- ఆంగ్ల Winged horse.

౧౮. Andromeda.

Southern Constallations ౪౫. ఇందు ముఖ్యమైనవి ప్రధానములు చెప్పుబడినవి.

౧. Bridanus- దీనికి ఆంగ్ల River Po. ఇందు ప్రధాననక్షత్రము Achernar అని చెప్పుబడినది.

౨. Cetus- దీనిని Whale అని ఆంగ్లమున వాడెదరు.

౩. Noah's Dove- ఇందు Betelgeuse ప్రధాననక్షత్రమని చెప్పుబడినది.

౪. Orion- ఇందు Canopus ప్రధాననక్షత్రమని చెప్పుబడినది.

౫. Argo Navis- దీనిని Ship Argo అనియెదరు.

౬. Leanis major- దీనిని Greater Dog అనియెదరు. ఇందు Sirius నక్షత్రము ప్రధానమని చెప్పుబడినది.

Leanis minor- ఆంగ్ల Lesser Dog.

ఇందు Proeyon ప్రధాననక్షత్రమని చెప్పుబడినది.

Hydra- ఆంగ్ల Water Serpent. ఇందు ప్రధాననక్షత్రము Car Hydrae అని చెప్పుబడినది.

Piscis Australia- దీనిని Southern Fish అనియెదరు. ఇందు Fomalhant ప్రధాననక్షత్రమని చెప్పుబడినది.

	1st.	2nd.	3rd.	4th.	5th.	6th.	Total
	5	16	14	120	183	645	1014
Nor-thern	6	24	95	200	291	635	1251
Sou-thern	9	36	84	190	221	323	863
Totals	20	76	223	510	695	1604	3128

ఇది సక్షత్రముల మొత్తము.

Zodiacal Constallations	12
Northern do	34
Southern do	45

కాన్ స్టలేషనుల మొత్తము 91

ఈ కాన్ స్టలేషను ల-చిటి గోళములను సక్షత్రములను నిర్ణయించు విధమునగా వ్రాస్త్రమునకు ఉపనామ గ్రాఫీ అనిపేరు.

ఇటీవలి పరిశోధనలు మరొకొన్ని కాన్ స్టలేషను లంగణముగఁజేసివేసి. వాటికి Modern constallations అని పేరిడి యున్నారు. వీటిలో ౧౩౦ కాన్ స్టలేషనులు.

Northern Modern Constallations ౮.

౧. Camelopardalis- అంక్ష Giraffe.
 ౨. Canes Venatici- అంక్ష Grey hounds.
 3. Coma Berenices- అంక్ష Hair of Berenice.
 ౪. Lacerta- అంక్ష Lizard.
 ౫. Leo minor- అంక్ష Lesser Lion.
 ౬. Lynx- అంక్ష Lynx.
 ౭. Monoceros- అంక్ష Unicorn.
 ౮. Vulpecula- అంక్ష Fox and the Goose.
- Southern Modern Constallations 3౨
౧. Antlia (Pneumatica)- అంక్ష Air Pump.
 ౨. Apus- అంక్ష Bird of Paradise.
 3. Carina Argo Navis- అంక్ష Argo.
 ౪. Chamaeleon- అంక్ష Chameleon.

౫. Circinus- అంక్ష Compass.
౬. Caelum (Caela Scalptoris)
౭. Columba (Noachi)- అంక్ష Noah's Dove.
౮. Crux- అంక్ష Cross.
౯. Dorado- అంక్ష The Sword Fish.
౧౦. Fornax (Chemica)- అంక్ష Chemical Furnace.
౧౧. Grus- అంక్ష Crane.
౧౨. Horologium- అంక్ష Clock.
౧౩. Hydrus- అంక్ష Water snake.
౧౪. Indus- అంక్ష Indian.
౧౫. Malusargo navis- అంక్ష Mast of the ship Argo.
౧౬. Mensa (Mons Mensae)- అంక్ష Table Mountain.
౧౭. Microscopium- అంక్ష Microscope.
౧౮. Musca (Apis Musca Australis).
౧౯. Norma (Quadra Euclidis) - అంక్ష Role or Euclid's Square.
౨౦. Octans (Hadleianus)- అంక్ష Hadley's Octant.
౨౧. Pavo అంక్ష Peacock.
౨౨. Phoenix- అంక్ష Phoenix.
౨౩. Pixis Nautica- అంక్ష Mariner's Compass.
౨౪. Puppis Argo Navis- అంక్ష Poop of the Ship Argo.
౨౫. Reticulum (Reticulus Rhomboidalis).
౨౬. Sculptor (Apparatus sculptoris) అంక్ష Sculptor's workshop.
౨౭. Sextans (Uranie)- అంక్ష Sextant of Urania.

29. Teles Copium-ఆంగ్ల Telescope.

29. Toucan-ఆంగ్ల Toucan American Goose.

30. Trangulam Australis-- ఆంగ్ల Southern Trangle.

30. Vela Argo Navis- ఆంగ్ల Sails of the ship Argo.

31. Volans (Piscis Volans)-ఆంగ్ల Fly-
ing fish.

కావత్వము — పాఠశాలలో ఉన్నతాంశమున వసించిన ఒక బోయకుల జాతి. ధర్మ గుణసంపన్నుడు.

కాపర్ ఆక్సైడు పరిశ్రమ (Copper Oxide)— సర్వసాధారణముగ నిది Cupric Nitrate మొదలగు Cupric Salts సామ్యమునకు Caustic Potash ఎక్కువ భాగముగ కలుపుచును. ఏదని Boiling point వలన వేడిగల్గించి ఉడక బెట్టెను. దానిని గ్రోసు చేసి కడిగి సుభ్రహతిని ఏర్పాటుచు. ఇది సర్వ సాధారణపదార్థము.

కాపాలమతము — ఇది ఆసియాగ్గిక మతములలో నొకటి. ఆసియాగ్గిక మతములు. 1. పాశుపతము, 2. మహావ్రతము. 3. కాపాలము నను శ్రీమతములుగ నున్నవి. ఈ మూడు మతములగు ఋగ్వేదసామాధర్వణాత్మక వేదము పాటించబడక, అగమములను ప్రమాణముగ మతగ్రంథముగ గైకొనబడినది. కాపాల మత మిశ్వరత్వస్థ రుద్రప్రోక్తమని చెప్పబడినది. ఈమతస్థిరము దీక్షనగు విధానము మాత్రము పాశుపత, మహావ్రతమతములనుండి వేరుగనున్నది. కాని తక్కిన ధర్మములన్నియు సమూహ మతములకు సమానముగనే యున్నవి. కాపాలమత విధానమున దీక్షనంది ఈ మత ముగ్ధులగు ఒక్కొక్కరికున జెందానెగుర

వేయుచు నచగా పతాకధ్వజమువేయుచు నా గుర్రుననే భిక్షుగూర్చి తిరిగి సుపాదించుకొనుచు లభించిన భిక్షాన్నాదుల నొక ముద్రాపత్రము (పుణిక) నుగ్రహించి భుజించుమాడవలయునని చెప్పబడినది. ఈ మతమునకు ఈశ్వర తత్వము ప్రధానతత్వమని చెప్పబడినది.

కాపిల మతము — కపిల మహర్షి హిందూ మతము. శ్రీనివాసాచార్యము కపిల సూత్రము. ఇందు ప్రకృతి జగత్సృష్టికి గారణమనియు పునరుత్పత్తి నిర్మిస్తున్నదినియు మొదలగు సిద్ధాంతములు గలవు. మాయ నొక ఉప పురాణమును కాపిలమత పేరుగలదియు కలదు.

కాపీరైట్ (Copyright)—ముద్రణ స్వాతంత్ర్యము లేక ముద్రించుకొను స్వామ్యము. పుస్తకము, చిత్రము, పాట (లేక కాపీరైట్) వంటివి సామాన్య పాటానాకము. ఒక ముద్రితముగాని, చిత్రముగాని, పాటగాని ముద్రించుకొని పేరులేకుండ తన స్వామ్యమును నిలుపుకొనుటకు ప్రభుత్వపు శాసనముద్వారా రక్షణకలను ఏర్పాటు.

కాఫీ గోత్రము—కాఫీగోత్రము మూడు. కుడిసగిణము మాడుడు.

కాఫులు — పంటలు మాడుడు. వీరు మానాగి కాఫులు, తూర్పుకాఫు లని ఇరు రెండుగలుగు నున్నారు. మాడుడు.

కాఫీచెట్టు — లా. Coffea arabica అనియు, Coffea tetrandra అనియు; ఆంగ్ల. Coffee Plant అనియు, సా. అటుశ్రీ, మేచ్చ ఫల అని పేర్లు. కాఫీచెట్టుకట్టి చేతికట్టగ జేయబడుటవలనను, గింజలచూర్ణమును కషాయము దీసి పాలు పంచదార కల్పి త్రాగుటవలనను, ముఖ్యముగ వాడుక నందియున్నది.

కాఫీగింజలను పగులుగ వేయించి చూర్ణము చేసి కషాయము దీయుదురు. దీనికి నాలుగు రు. లు జోప్చి పానమొనర్తురు. దానికి గాఫీ యని వాడుకనామము గలగు. శీతలదేశములనాది శరీరములకుగాఫీ మేలుచేయుననియు, ఉష్ణదేశముల వారి శరీరములకు కాలము గడచినకొలది కీడు చేసి రోగములను బుట్టించుననియు, ఇంకను ఏదేని లఘుతనముగ నాహారమును నినిసపిదప కాఫీ సేవనము, మేలుచేసియు, పరగడుపున (కడుపులో నేమియు లేకుండుతరి) ద్రావిక కాఫీ దుర్గుణములగు గల్గించి రోగములగు గల్గించుననియు, నీవడుమనే ఘననై క్యును కనిపెట్టియున్నాడు.

కాఫీయగు దొకివిధముగు విషపదార్థము కలగు. కాఫీగుండపై నేడినీళ్లుపోసిని తోడనే దిగినకసా యము పరిమళయుతమై గుదికిరమై యుండెడిది. మణియు నాలసించిన నందలివిషముకూడ కసా యమునకు జేరుకొని నాలుక జిలబిలలాడునటుల జేయును. అత్తది నాకాఫీ యనానోగ్యకరమని చెప్పబడినది. కాఫీచేయునా దిగుణశక్తి మోటుగ నగినది. కాఫీవ్యామోహ ముల్లెడల వ్యాపించి యుడుకతన దానిగుణదోషముల రెంటిని వివరించుట ఈగ్రంథము మొక్క కర్తవ్యములలో నొకటియై యున్నది.

కాఫీగల్గించు దుర్గుణములు- విరేచనబద్ధము, పైత్యవికారము, నోరు బెరుడుకట్టినట్లుగుట, కాకజేయుట, దేహము నార్చివేయుట, అతి మూత్రమును, ఉన్నాదమును బలపర్చుట, ఎక్కువ యగునేని మనిషిమితము కెరపి చీకాకుఁ గల్గించుట.

కాఫీవలనగల్గిన దోషములకు- పంచదారయు, పాలును, శికింజీబీనును పరిహారము (విరుగుడు) లని కనిపెట్టబడినది. కాఫీ అలవాటుపడినవార లకు నల్లమందువులనే ఆవేశకు భ్రాంతి దానిపై ననేయుండునట్టి నిర్బూధవాడుకఁ గల్గియుండెడిది.

కాఫీయగు గల గుణములు- కలరాలోని వాతముల నివారించును. గర్భవాతము నడంచును. దీపనకారియు బలకారియునై యుండును. నెత్తుగు గడ్డలంగుఁగల్గెడి పోటు నివారించును. బద్ధకము, కునికిపాట్లు రామండజేసి ఒటివొప్పలను బడలి కను నివారించును. శరీరమందలి రక్తములోని వేడిని అడచును. మణియును ఆయాసముకల వారికి, ఉబ్బసపుద్గు కలవారికి, తలనొప్పి కల వారికి, సరములగు వికృతి, సరముల నొప్పి, చరముల బలహీనతకలవారికి, శాస్త్రికడుపులగు వ్యాధులుకలవారికి, నీళ్ల విరేచనములగుదుండు వ్యాధికలవారికి, మూలవ్యాధికలవారికి, మూత్ర బద్ధముకలవారికి, గొంప పడిశెములు కలవారికి, అనుసూలమై వారిరోగము మొక్క ఉద్రేకమును తగ్గించును.

కాఫీగింజల ననేకజాతులు కలవట. అందు నిండుగింజలజాతియు, బద్ధగింజలజాతియు సర్వ సాధారణముగఁ గొననగుదుండును. నిండుగింజల జాతి శ్రేష్ఠమైయుంది. కాఫీ అబ్బీనియాదేశమున ప్రప్రసిద్ధమున వాడుకలోనికి వచ్చెనట. అటు నుండి క్రీ. వె. ౧౫వ శతాబ్దప్రారంభకాలమున అరేబియాకు తేబడినదట. అటు మోచాప్రాంత ముల విస్తారము పైరుచేయబడెనట. మెక్కా నుండి బాబాబూదానను పేరుగల మహమ్మదీయ భక్తుఁడు భరతదేశమునకు ఇప్పుటి మైసూరు రాజ్యములోని దత్తాత్రేయపర్వతమునకు దెచ్చి యుట తాను వసించుట కారంభించెనట. ఆతండు సుప్రసన్నుండుగు భక్తుండగుట మహమ్మదీయ మతము లందఱు నాఁడాదిగ నాపర్వతమును బాబాబూదాన్ పర్వతమని వాడసాగిరి.

ఆపర్వతమున నాటబడిన కాఫీపంట అభివృద్ధి నంది, దక్షిణదేశమంతటను కాఫీవాడుక సతత యింపఁజేసి స్థిరపఱచెను. ఇప్పుడు బాబాబూ దాన్ నందు కాఫీపంట మానినను దక్షిణదేశమున

కాఫీవాడకము తగ్గనిస్థితియందు స్థిరపడియున్నది. ఇంక నితరస్థలములందును కాఫీ నాటుచున్నారు. అరవదేశమునూడి ఆంధ్రదేశమునకు పేరి స్థిరపడి వ్యాపించుచున్నది. అరవదేశస్తులగు కాఫీ హోటల్ యజమానులు ఆంధ్రులకు కాఫీనుచి మప్పిరనియనెదరు.

కాఫరుజాతివారు — దక్షిణాఫ్రికా దేశమున అరబ్బులు దాడివెఫి ఎల్లనను మహమ్మదీయ మతమునకు గలుప బలాత్కారము తరి దొరకక, బొంగక, తప్పుచుకొని దాగియు, మత్స్యీకరణ మొనర్చని వారికిననూ మతగొరబ్బు లీపేడిగట. ఇట్టిజాతులు బెదుమానాలును, బసుటోజాతివారునని తెలియుచున్నది. ఇంకను ఓవా బోజాతివారును, హెరిటోజాతివారును కూడ కలగనియు, అందునుకలసి యక్కాలమున నలుబదియేడు లక్షలవఱకుండిరని అచటి వారనెదరు. ఇప్పుడువీరికి వ్యవసాయము, పశువులు, బొంబు, వేరు, వృత్తులుగనున్నవి. వీరినివాసముల సముదాయములకు కాఫర్ కరాల్ అనిపేరు. వీరియందును గొన్ని మతసాస్కాములు కలవటం. అత్తగారి స్థానము చూడరాదట. స్త్రీలు మగని పేరు వదిలరట. తనపూర్వుల బూజుతురు. వీరిదైవము స్వాజిన్ అనుటగు అని పేరుగల వాడట. వీరిజనసాఖ్య అభివృద్ధి గుఱుచున్నది. వీరు ఎకోసా యరుభాషను మాటలాడుదురు. ఆఫ్రికాఖండమున వీరువసించు దేశమును కాఫ్రి స్థానమందురు. ఇంకను దక్షిణముగ కూడ వీరు కలరు. వీరియందు పగునెన్నిది అంతర్భేద శాఖలు కలవంగును. అందొక శాఖ ఎక్కువవల్లనివారు, ఎక్కువపరుగిడగల త్వోతగమనులు. వారిశాఖకు షియాపోష్ అని పేరు. వారు మహమ్మదీయ మతమునకు లొంగక నిలచినవారమని గర్వముగఁ బలుకుచుందురు.

కాఫర్ (బెడ్) (Farinaceous Peth)-

కాఫరుజాతివారికిని రూహారముగ నాడుబడు చుట నాగ్లేయు లీపేడియున్నారు ఆ దేశమున గల ఒకవిధమగు చెట్టునకు Bred tree అని పేరుకలగు. (కాఫరుజాతివారు చూడఁడు). దక్షిణాఫ్రికా యందు విస్తారముగఁగలదు. ఇరువది యడుగులదకు చెట్టువెరుగును. చాలనలకార వాతముగ నుండు వృక్షము. దీనిని కాఫర్ బ్రెడ్ వృక్షమనియుచును.

కాఫిస్థానము — ఆశీయా ఖండమున

చిత్తొల్పొస్థాన రాజ్యమునకును, ఆఫ్ఘనిస్తాన్ మూగోని కాబూలు పరిగణింతును నడుచుచున్న ప్రదేశము. ఇది ఇప్పుడు ఆఫ్ఘనిస్తానునకుఁబాది యున్నది. (ఆఫ్ఘనిస్తాను చూడఁడు).

కాబా దేవస్థానము— ఇది మహమ్మ

దేవు దేవ స్థానము. ఇస్లాం మత ప్రాధాన స్థానము. దీనిని బైబుల్లామని ఖురాను నుండు వాడు బడి యున్నది. దైవ గృహ మని యుండును. ఆశీయా దేశమునకు, మక్కా నగరమునకు మధ్య ఆవరణమున నడుచుగా నున్న కట్టడము. ఇది హాజీ యాత్రా ప్రధాన స్థానముగ నున్నది. చలువకి మడుగుల సొడవు, ముప్పది యడుగుల వెడలుపు గల్గి, ఏబది యడుగుల ఎత్తుగ నిర్మింప బడిన గదివలె నున్నది. దీనికి వెండి గోరు తాపం బడినది. ఒక ద్వారమును, తలుపులు కలవు. అవి సదా మూచు బడి యుండి, ఒకతఁడు పురుషుల కొఱకు, ఒకతఁడు స్త్రీల కొఱకు, ఒకతఁడు శుభ్రహరించుటకును, మూడు సారులు మాత్రము సంవత్సరమునకు తెరువం బడుచుండును.

ఆదిని మొదటి మనుష్యుడగు ఆదము మహత్ముడను, తోలుచుండి వెడలు గొట్టం బడిన కతన తొలుత నీ (కాబాయుండిన) తావున నొక

గుడారమునకు దేవుని నారాధించె ననియు, ఆ గుడార మాతని కడకు స్వర్గము నుండియె పూవు బడచనియు జెప్పు బడినది. సేత్ అను నామమును రాళ్లతో కాబాల నిర్మించెనట. కాని, యది జల ప్రళయపు ముప్పునకు పడి గోయెననియు, పిదప అబ్రహము మహమ్మదును, ఇస్లామును మహమ్మదును పునర్నిర్మాణమున దినియు, ఇప్పుడున్న కాబాల కట్టడము ఎ. ౧౩౨౭ నాటి దనియు జెప్పు బడినది.

ఈ కాబాల నిర్మాణమునకు తాను భూమి యందు మధ్యభాగమనియు, స్వర్గమున గిట్టి కాబాల యూడిచతానకు నిచ్చగా క్రింద భూమిపరునున్నదనియు, ఇస్లామాతను అనియె దరు. స్వర్గమునూడి ఒక గొంతుబడవేయ నది భూమిపై నిర్మాణమబడెననియు వారేయనెదరు. ఆ శిల కొలుత శిల్లగ పాలవలె నుడెనట. దాని నీకాబాల: కమూలా బ్రతిష్ఠించి యున్నారు. దానిని యాత్రస్థులు శాకుమ స్పృశించుచుండ వారిపాపముల బీబ్బుకొని ఇప్పుడు నల్లగగన్నించుచున్నదనెదరు. అది కాబాల వెలుపలనే వా.మవ్యదిశమూల నమర్పబడి యున్నది. ఈ శిలయే కాబాల ముగ ప్రధానము. ఇది దేవుని కుడిహస్తమువలెగల జెప్పుబడినది. దీనిదెసకే మహమ్మదీయులు సమా జొసర్పు కాలములందు సరుగవలయును.

కాబాల దేవస్థానముజుట్టి పిదప నిర్మింపబడిన మశీకు గొప్ప భవము. ఇందు బాగు మలామాపనిగల నిర్మాణములు కలవు. కాబాలై నల్లపట్టు గోబు కప్పుబడుచుండును. దీనిని కలీఫాయగు టర్క్ సుల్తానుపుచుండువాడట. దానిపైని ఖురానులోని పవిత్రవాక్యములు జలారు బుటదాగిపని చేయబడును.

కాబాలిజిస్మ్ (Cabbalism) — ఇది యొకమతము. ఈమతమున కైస్తవమతముతోఁ గొన్ని సమావలక్షణములు కలవు. కాని ఈ మతస్థులకేగాని అన్యాయులని సూఢార్థములు గల్గియుండును. సాధారణముగ అన్యాయులని సూఢార్థపదములకు Cabbalistic sentence అనివాడుక సర్వసాధారణముగ గలను. కాన సూఢార్థముగ మాటలాడగల ప్రతిభ (శక్తి లేక సామర్థ్యము) ను Cabbalism అనియెదరు. ఇది ఇట్లొక కళగా నేర్పడినది.

కాబాల (Cabal)—దీని యుత్పత్తిగూర్చి ఇటులనెలియుచున్నది. కొల్లింట ఇంగ్లాండునకు రెండవ ఛార్లెసుభూపతి పాలనమునగల పరిపాలక సంఘము (Cabinet) నకు Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley, Lauderdale అనుపేర్లగల మైకుగురు సభ్యు లుండిరట. వారిపేరుల ప్రథమాక్షరములు గూర్చి Cabal అనుపదము కూర్పబడి అశిరహస్యమున రహస్యముగ నేర్పరుపబడినదట. Cabalistic అను మాటకు రహస్యశాస్త్రమని యర్థము. దీనికన్య భాషాపదములు క్లక్కు (Clique) అనియు, సూడుపురాణీ యనియు, సూఢాలోచన మని యుం దెలిసెడిని.

కాబాలాశాఖ క్షత్రియులు - ప్రమార శాఖ క్షత్రియులు చూడుడు.

కాబూల్ నగరము — ఇది ఆఫ్ఘను స్థానదేశపు రాజధాని. కాబూల్ (కుభా) నదీ తీరము; ఎత్తగు పర్వతపాద పీఠభూమిపై నిర్మిం పబడినది. పరిసరములు మిగుల సారవంత ములై ఫలవంతములుగ నుండును. ఇట నుండిన బాలాహిస్సారను దుర్గము భగ్న పలుపబడినది. గొప్పవర్తకస్థలమై, పలుబాటలు కలియుతావుగ నున్నది. తివాచులు, పట్టుబట్టలు, ఇంగువ, ఎండినపండ్లు ఇట విస్తారముగ నమ్ముడు బోవును.

తైముక్ లేక తామక్లేన్ చే పట్టుకొనబడి
క్రీ. వె. ౧౩౩౮ న ఈదేశపు రాజధానిగఁజేయు
బడినది. నాదగ్గా దీనిని ౧౭౩౯ లో పట్టుకొని
మొగలాయి రాజ్యమునకు ప్రధాన నగరముగ
జేసెను. కాని ౧౭౭౮ లో నిది ఆఫ్ఘను రాజ
ధాని యైవట్టు నిదర్శనములు కలవు. అటునే
నేటికిని నిలచియున్నది. ఎనుబది వేల ప్రజలు
నివసించు పట్టణము.

కామంతకగోత్రము. కుశికగణము
చూడుడు.

మందకము — రాజనీతిని చిత్తాడి
యొక యుద్ధగ్రంథము.

కామకాయనగణము — ఇది విశ్వా
మిత్ర సూత్రానిని మొక గణము. కామకాయన
గణమున ౭. గోత్రములు కలవు. ౧. కామకాయన,
౨. కాలకాయన, ౩. దేవశవన, ౪. దైవ
తన, ౫. విశ్వామిత్ర, ౬. శ్రౌతము. ఈ కామ
కాయనగణమునుండి గోత్రములకు ప్రవర
రూపములు ౨. ౧. విశ్వామిత్ర, మాఘశ్చందన,
అజ. ౨. విశ్వామిత్ర, అశ్మరధ్వ, వాఘాలు.

కామకాయనగోత్రము — కామ
కాయనగణము చూడుడు. భరద్వాజఉపగణము
చూడుడు.

కామకాయనిగోత్రము - అశ్మరధ్వ
గణము చూడుడు.

కామకోటి క్షేత్రము లేక పీఠము—
దక్షిణదేశములోని చెంగల్పట్టు మాడలములోని
కాంచీపురము. దీనిని సర్వసాధారణముగ కంచి
యనెదరు. ఇటుంగల కామాక్షీ దేవస్థానమును
కామకోటి పీఠమనెదరు. ఇగు చిదగ్నికుండము
శ్రీచక్రము కలదు. కామాక్షీదేవి యిటు పంచ
ప్రేతాసనాసీనయై లలితా సహస్రనామముల

లక్షణములచే దనరును. (కాంచీపురముచూడు).
కాంచీపురము విష్ణుకంచి యనియు, శివకంచి
యనియు రెండుభాగములు. విష్ణుకంచిన చిన్న
కంచి యనియునగును. ఇగు దివ్యతిరుపతి
యగు వరదరాజస్వామి దేవస్థానమొక చిన్న
పట్టపై నున్నది. (దివ్యతిరుపతులు ౧౦౮
చూడుడు). శివకంచియగు ప్రకాబరనాథ
దేవస్థానము కలదు. కాంచీ శివలింగమును
పృథ్విలింగమగును. (పంచభౌతిక లింగము
చూడుడు). శివలింగమునకు ఉపకముచే నభిషే
కింపి పురుగుతోనే యభిషేకితును. కామాక్షీ
దేవస్థానము శివకంచినందుచే వేయిగ నున్నది.
ఈయన ప్రకాబరేశ్వరుని దేవీయరుచున్నాగు.
కాంచీపురము పొల్లిగట్ల నొకప్పుడు చోళదేశపు
రాజధానిగ నుండెను. కామాక్షీదేవాలయము
శివరథగవత్సోగులనాటి ఆలయము యున్నది.

కామధేనువు - సుభి చూడుడు.

కామసూరికృష్ణయ్య కవి ఆంధ్ర
కవులలో నాధునికులగు పెరిగణిపింటిపిరవాడు.
నాదనక నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తూర్పుచేరు
గోవిందరావు.

కవినినది ఇగుమతి హామయను ప్రబం
ధము. ఇది కాళిదాస మహాకవి రచించిన
రఘువంశ కావ్యములోని మొక కథ.

కామరూపదేశము - కామరూప
దేశము ఇప్పటి అస్సాదేశమనది గోహతిపుర
ప్రాంత దేశము. బ్రహ్మపుత్రా నదీతీరము.
ఇప్పటి గోహతిపురముకడ పురాతనపు దిబ్బలు,
పెద్ద కొలతలుగల కోటగోడల యానవాల్లు,
పొల్లిపటి కామరూప దేశపు రాజధాని యగు
ప్రాజ్ఞోతివము లేక ప్రయాగజ్యోతిష పురపు
ఆనవాల్లు గలవు. సరకాసురుడును, అతని
సుతుడు భగదత్తుడు నీదేశ మీలరి. ఈప్రశంస

మహాభారతమున కలదు. ఆనాటి దేవస్థానమున పాటి కొండపై నున్నది. దేవిని కామఖ్య యనియు, కామరూపిణి యనియు నొకరు. ఈ క్తిరపు ప్రశాసన దేవీభాగవతము లొక యాస కలదు. ఈ దేవస్థానము నుండియే ఈ దేశమున కీతన గలిగినదాగును. అది బ్రహ్మపుత్రానది మధ్య నొక శిలాద్వీపముపై కామేశ్వర శివలింగము లేక ఉమామహాదేవిని దేవస్థానము కలదు.

ఈ దేశమున కుత్తరముగ భూతాగ్ర నేతము (ఇట్టి భూతాగ్ర దేశము) ఒకప్పుడొక చోటియు వేటొకప్పుడు వేటొక చోటియు ఉత్తరపు ట్లొక నుండెని చెప్పబడినది. ఇదిను మణిపూర్ జయంతయము, కాచార్, మైసంబ్బు గుంబు భాగములు, స్వల్ప పరగణాలు అతగనో కొంత గనో ఇరు చోరులు తొగి విడిచిపెట్టుచు నుండెననియు భగదత్తుని పాలన కాలమున రంగపూస పరిసరములు గూడ నిగు చేత యుండెననియు అొక కు రంగపూసకడ భగదత్తుని దేవనివాస భవనము (Country House) ప్రబలి నిదర్శనమనియు తెలియుచున్నది.

కామఖ్యగిరికి నీలికపాత మనియు, నిలి కూట పర్వత మనియు వాడుక పేర్లు. కాళికా పురాణమునని అధ్యామమున చెప్పబడినది.

నీలిధ్వజుడను కామరూపదేశ స్వామి కోమాతపురమును క్రొత్త రాజధానిని కట్టించెనట. అది యిప్పుడు కామాత్పూరను కేరళ బరగుచు రంగపూస జిల్లామండు కుచ్ బీహరు పంసాపు హద్దన నున్నది. మఱియు ని కామాత్పూరము బ్రహ్మపుత్రానది కుత్తర తీరమున అశ్వకాంత పర్వతోపరిభాగమున కలదట. త్రి కృష్ణాడునర కాసురునితో యధమోద్విసతాపుగ బ్రహ్మపురాణము గిరి యాసునను, బృహద్ధర్మ పురాణము మధ్యభండము గల యంతుననుకలదు.

మహాభారత ఉద్యోగపర్వమున భగదత్తుడు మర్యోధనుని మిత్రునిగ జెప్పబడినది. యోగిని తాత్రుచు గ్రంథమున వరకాసుర సంతతిగూర్చి కొంత వివరింపబడినది. Journal of Asiatic Society of Bengal 1838 - P. 5 నాగు సునావతీ సుతుడు గోపీచంద్రుని దత్త్రము, అతనిసుతుడు గవచంద్రుని చరిత్రము వివరింపబడినది. వీరుదలురు కామరూప దేశ మీగిన వారే.

క్రీ. వె. ౧౩ వ శతాబ్దమున ప్రాచీన కాల ముననే సూర్యునికునుండి అహోమత స్థపతులు ఆసాముగు, దేవనియు చెప్పబడినది. కొందలు కలహోధకు లీఅహోమతతి స్థపతులు చరిత సంతతి వారని గోల్పుచున్నారు. అహోమతతి స్థపులు గూర్చి కాళికా పురాణము ౩౭ మంస ప్రశాసన కలదు.

కామరూప దేశపు ఈశాన్య దిక్పరిహస్సన ల్పర చరితము ప్రతాప్రవీర్షి దేవస్థాన ముండెననియు, ఆదేని గుడి రాగరేకులచే తీయబడినదనియు బుచాచెప్పబడితుండు నుడివి యుండినటులు Journal of Asiatic Society of Bengal 17. P. 462 మంస కలదు. మఱియు అశ్వ క్షాంత మవ్వత ప్రశాసన యోగిని తాత్రుచు గ్రంథమున ఉత్తరభండము మూడవ అధ్యాయమున కలదు.

కామలగోత్రము — జమదిగ్విభీధా ఉపగణము చూడుడు.

కామలాయనగోత్రము — అశ్మగర్భ గణము చూడుడు.

కామశాస్త్రము — ధర్మార్థ కామమోక్ష మాలను పురుషార్థములలో కామము మూడవది. కామము అను కామించునది, కోరునది యని యర్థము. శరీరేంద్రియములచేత నపేక్షింపబడు

విషయానుభవసుఖకాంక్ష మని భావము. ఇది సుఖాతిశయమువలనవైహికముగను, సంతానముగనుటవలన ఆముష్మికముగను ఫలప్రసూతవని చెప్పబడినది. మన్మథుఁ డధిదేవతగాగల పురుషార్థము. విశాలాక్షునిచే రచింపబడిన వైశాలాక్షమనుపేరుగల దండనీతిశాస్త్రము గోనీకామశాస్త్ర మొకభాగ మని చెప్పబడినది.

కామశాస్త్రము కృతయుగమున వేములిధాన్యయములగ్రంథ ముండెడిదట. శ్రేతాయుగమున శ్వేతకేతుఁ డను ఋషి ఏనుఁధాన్యములుగ సంగ్రహించెనట ద్వాయుగమున బౌభవ్యుని దానిని గగిం అధ్యాయములుగ క్లుప్తపర్చెనట. పిదప దానినే దత్తకర్ణి, చారాయణుఁడు, సువర్ణనాభుఁడు, ఘోటకముఖుఁడు, గోసర్గియుఁడు, ఘోణికాపుత్రుఁడు, గూడిమాయఁడు సప్తాధికరణగ్రంథముగ బౌభవ్యుని కృతగ్రంథమునుండి ఇకను క్లుప్తపఱచి అదఱు తెలకొకనుధ్యామము కొప్పున ఏడుగు ఏడధ్యాయములు రచించెనట. దానికి వాత్సానుఁ డనుపేరుఁ చాణక్యుఁడు సూత్రములుగఁజేసి, ముప్పదినాలుగు ధ్యాయములుగ సప్తాధికరణ శాస్త్రగ్రంథమును రచించెనట. దానికి వాత్సానుఁడు కామసూత్రము అని పేరు.

ఈగ్రంథమునకు వజ్రఖడ్గధరాచార్యుఁడు భాష్యము రచించియున్నాఁడు. దానికి భాస్కర నృసింహశాస్త్రి వృత్తిగ్రంథమును రచించెను. పిదప సద్దానికే జనుచుగళవ్యాఖ్యయు రచింపఁబడెను.

ఈగ్రంథమును మాతృకగాగై కొని షెక్తంఢ్రకవులు శ్లోకరూపముగఁ గొక్కొకము, రతిరహస్యము, అనంగరంగము, కామకళానిధి మున్నగు వేత్తెఱు కామశాస్త్రగ్రంథములను రచించిరి. ఇవియన్నియు సంస్కృతశ్లోకములు. అందు వైశ్యదత్తుఁడురచించిన కొక్కొకమును తెనిగించి ఎఱున

యను నొక కవి కళాశాస్త్ర మను గ్రంథము నాధ్యపవ్యము రచించియున్నాఁడు.

కామశాస్త్రముచుండి తెలియదగినవి స్త్రీపురుషుల సంగమము (రతి) లందలి కార్యవిధాన భగ్నమర్మములు. అవి ఎరుబదినాలుగు విధముల సంగమములును, వాటి కంగములుగనో లేక ఉపాంగములుగనో అరుబుధములుగ వాడఁదగిన ఆలింగములు, చుంబములు, దంతక్షతములు, నఖక్షతములు, నీత్యార్థములు, తాడనములును ఊనవర్జములు నెఱుఁగఁదగిన మరెన్ని ఇతర హాసములనైయున్నవి. వాటినిగూర్చి తెల్పుబడెను

సంగమములకు రతులనియు, బాధనములని యు బేఱులు కలవు. అవి (౧) ఉత్తానకరణ బాధములు (వెల్లకిరి పరుగడగా పైకొని రమించు విధానములు రం). (౨) తిర్యక్కరణబాధములు (ప్రక్కగ వభియులై పనుడి రమించు విధానములు ర). (౩) స్థితకరణబాధములు (గూర్చుండి పైకొని రమించు విధానములు ర). (౪) ఉత్థితకరణబాధములు (గోడ మొనలగువాట్ల కానించి నిలచి రమించువిధానములు ర). (౫) న్యాయకరణబాధములు (తిర్యక్జాతులవలె పైకొని రమించువిధానములు రం). (ఇవి అదూషితము లుకరు). భావమాషితములు ౧౧ ను కల్పి ౨౧. ఇటుల బాధములు ౩౪ చెప్పబడినవి. మఱొంత రములుగ చిత్రబాధములు మూడును విపరీతకరణములు నాలుగునూడ చెప్పబడినవి.

వీటి కనుబాధములగు ఆలింగనములు - జాత స్మరాలింగనములు, అజాతస్మరాలింగనములు అని ద్వివిధము. అవి ౧౨ విధములు.

చుంబనములు ౧౫- దంతక్షతములు సప్తవిధ భేదములును, నఖక్షతములు ఆరు విధములుగఁ జెప్పబడినవి.

బంధములు:— ౧. ఉత్థానకరణబంధములు
 ౪౧ విధములు- ౧. గ్రామ్యబంధము, ౨. నాగర
 బంధము, ౩. ఉత్పల్లకము, ౪. విజృంభితబంధము,
 ౫. ఇంద్రాణికము, ౬. ఇంద్రకము, ౭. పార్శ్వ
 సాఘటితము, ౮. ఉత్తానసాఘటితము, ౯. పీడి
 తము, ౧౦. వేష్టితము, ౧౧. శాడనీకము,
 ౧౨. ఉద్భగ్నకము, ౧౩. ఉరస్ఫుటము,
 ౧౪. అర్థాంగనిపీడితము, ౧౫. జృంభితబంధము,
 ౧౬. ప్రసాఠితబంధము, ౧౭. వేణునిదారితము,
 ౧౮. శూలచితబంధము, ౧౯. కార్కటకము,
 ౨౦. ప్రేఖాయితము, ౨౧. పద్మాసనము,
 ౨౨. అర్థపద్మాసనము, ౨౩. బాధుతము,
 ౨౪. నాగపాశబంధము, ౨౫. సుయమస
 బంధము, ౨౬. శూర్మకబంధము, ౨౭. పరివర్తి
 నము, ౨౮. నిపీడితబంధము, ౨౯. సమపాద
 బంధము, ౩౦. త్రివిక్రమబంధము, ౩౧. వ్యోమ
 పదబంధము, ౩౨. స్మరచక్రబంధము, ౩౩. అపి
 దారితము, ౩౪. సౌమ్యబంధము, ౩౫. విజృంభి
 తము, ౩౬. నౌకము, ౩౭. ధనుర్బంధము,
 ౩౮. కిరపాదము, ౩౯. సాచీముఖము, ౪౦. అర
 చంద్రబంధము, ౪౧. ఉపాంగబంధము.

౨. తిర్యక్కరణబంధములు ౮ విధములు -
 ౧. సమాద్గకబంధము, ౨. పరివర్తితబంధము,
 ౩. సమాంగబంధము, ౪. అభిత్రికము, ౫. సాపుట
 బంధము, ౬. వేణుకబంధము, ౭. కుక్కుట
 బంధము, ౮. మానితబంధము.

౩. స్థితకరణబంధములు ౮ విధములు -
 ౧. యుగపదబంధము, ౨. విత్థితము, ౩. మార్క
 టము, ౪. ఘట్టితము, ౫. సమ్మళీకరణము,
 ౬. ప్రస్ఫుటబంధము, ౭. ఉద్గీర్ణబంధము,
 ౮. జాఘనబంధము.

౪. ఉత్థితకరణబంధములు ౬ విధములు-
 ౧. జానుకూర్పము, ౨. సింహవిక్రమము,

౩. కీర్తిబంధము, ౪. ద్వితలబంధము, ౫. పార్శ్వ
 వేష్టితము, ౬. ధృతబంధము.

౫. వ్యాసకరణబంధములు ౨౧ ఇవి అదూషి
 తములనియు, భావదూషితములనియు ద్వివిధము.

(౧) అదూషితవ్యాస కరణబంధములు ౧౦
 విధములు- ౧. వ్యాసతము, ౨. నివతము,
 ౩. నిఘాతకబంధము, ౪. చటకవిలసితము, ౫.
 జష్టబంధము, ౬. వరాహాఘాతకము, ౭. వృషాభి
 ఘాతకము, ౮. ధైర్యకము, ౯. ఇభము (ఏనుగు),
 ౧౦. మార్జాలబంధము. (౨) భావదూషి
 వ్యాసకరణ బంధములు ౧౧ విధములు-
 ౧. సార్గాలబంధము, ౨. గార్ధభబంధము, ౩.
 జౌష్ఠము, ౪. పాడనీకము, ౫. విపరీతబంధము,
 ౬. విణబంధము, ౭. పారావతబంధము,
 ౮. సుయూరబంధము, ౯. వహానకబంధము,
 ౧౦. భేరువబంధము, ౧౧. గరువబంధము.

మంత్రాంతమున చిత్రబంధములు రెండు-
 ౧. సాఘాటబంధము, ౨. ఉపపదబంధము.

విహితకరణ బంధములు (మంత్రాంతమున)
 నాలుగు ౧. పురుషాయితము, ౨. భ్రమర
 బంధము, ౩. ఉన్ద్రతబంధము, ౪. ప్రేఖావతి
 బంధము.

ఈ చౌశితి (ఏనుబది నాలుగు) బంధముల
 కనుబంధములుగా ఆలింగన, చూబన, దంతక్షత
 సఖిక్షత, నీత్కాగ, తాడనములు గలవని ముచ్చు
 వివరింపబడినది. వాటిని వివరింతుము.

౧. ఆలింగనములు ౧౨. ఇవి జాతస్మర,
 అజాతస్మర లని ద్వివిధము. (౧) జాతస్మరాలింగ
 నములు (ప్ర)మత్తపూర్వకముగనునవి) ౮ విధములు-
 ౧. లతావేష్టితము, ౨. వృక్షాధిరూఢము, ౩. తిల
 తంశులము, ౪. నీరక్షీరము, ౫. ఉరూపగూహ
 నము, ౬. జఘనోపశ్లేషము ౭. కుచాశ్లేషము,
 ౮. లాలాటకము.

(౨) అజాతస్మరాలింగములు (అప్రమత్తముగ సాధవిచింతరి చేయు నాలింగములు) ౪-
౧. స్పృష్టకాలింగము, ౨. విద్ధకాలింగము,
౩. ఘృష్టకాలింగము, ౪. పీడనము.

౨. చూబనములు ౧౧- ౧. నేత్రములు, ౨. అధరము,
౩. కుచములు, ౪. గళము, ౫. చెక్కులు,
౬. నాళికము, ౭. లలాటము, ౮. హస్తమూలములు, ౯. నాభి, ౧౦. మర్దావమువము.

చూబనములు ౧౧- ౧. చమితచూబనము,
౨. స్ఫురితము, ౩. ఘటితము, ౪. భౌతచూబనము, ౫. తిర్యగచూబనము, ౬. పీడితచూబనము, ౭. పిఘటితము, ౮. అధరచూబనము, ౯. ఉత్తమచూబనము, ౧౦. సంపుటచూబనము, ౧౧ అనదరనము (అనువదనము), ౧౨. అన్వర్థము, ౧౩. ప్రాతిభోధకము, ౧౪. ఛాయాకము, ౧౫. క్రాంతికము.

౩. దంతక్షతములు ౭- ౧. మూఢకము,
౨. ఉస్మాకము, ౩. ప్రవాళము, ౪. బిరుకము, ౫. మణిబిరుకము, ౬. ఖండభ్రకము,
౭. కోలచ్చితము లేక కోలచర్వితము.

౪. నఖక్షతములు స్థానములు ౯- ౧. హస్తములు, ౨. ఊరుపులు, ౩. బౌహుమూలములు, ౪. ఊరుమూలములు, ౫. జంఘములు, ౬. పిరుదులు, ౭. హృదయము, ౮. కంఠము, ౯. వక్షస్థలి.

నఖక్షతకాలములు ౪- ౧. దూరదేశయాత్రాసమయము, ౨. భ్రాంతిసందిగ్ధసమయము, ౩. నుత్తిల్లినసమయము, ౪. కోపముగల్గినసమయము.

నఖక్షతములు ౬- ౧. వర్ణిష్టత లేక చురితము, ౨. అనువినత లేక అర్థచంద్రము, ౩. మృదత లేక మందలకము, ౪. ఉజ్వలిత లేక మయూరపద్మము, ౫. నిరేఖిత లేక శశిప్లవము, ౬. స్ఫుటత లేక కుముదపత్రము.

౫. సీతార్థములు లేక రసిధ్వజములు
౧. సీత్యతధ్వని, ౨. ఉత్కృతధ్వని, ౩. పూర్వతధ్వని, ౪. హుక్తతధ్వని, ౫. శ్వేతతధ్వని, ౬. రోదనధ్వని, ౭. స్తవితధ్వని, ౮. భూత్యతధ్వని, ౯. మణితధ్వని.

౬. తాడనములు ౨ విధములు ౧. సమతాడనము, ౨. ముష్టితాడనము. తాడితాంగములు ౧. శిరము, ౨. గోమృ, ౩. పార్శ్వము, ౪. వీపు, ౫. గుహ్యము.

౭. కూటానములు ౫ ౧. మయూరకూటానము, ౨. మరాఠకూటానము, ౩. కోకిలాకూటానము, ౪. పారావశకూటానము, ౫. లకుముణి.

కళిలు ౭౪ - ఇవి ౧. బౌహుప్తము ఎన్నివిధములు, ౨ దంతక్షతములు ఎన్నివిధములు, ౩. నఖక్షతములు ఎన్నివిధములు, ౪. సప్రవేశితము లెన్నివిధములు, ౫. గళస్వరము లెన్నివిధములు, ౬. చూబనము లెన్నివిధములు, ౭. అలింగనము లెన్నివిధములుగలసి చురువనినాగురు కామశాస్త్రకళ లనబడును.

కళాస్థానములు - ప్రథమదిశమున తలమును కిలియుండును. రెండవదిశమున ఎగురొమ్ము, ౩ వ దిశ. చేతులు, ౪ వ దిశ. కుచములు, ౫ వ దిశ. ఊడలు, ౬ వ దిశ. నాభి, ౭ వ దిశ. నుకరు, ౮ వ దిశ. కడుపు, ౯ వ దిశ. పిరుగు, ౧౦ వ దిశ. వీపు, ౧౧ వ దిశ. చాకలు, ౧౨ వ దిశ. మర్మస్థానము, ౧౩ వ దిశ. మోకాళ్లు, ౧౪ వ దిశ. పిక్కలు, ౧౫ వ దిశ. పాదములు, ౧౬ వ దిశ. బొట్టనవేలు కళాస్థానములనియు, ౧౭ వ దిశము మొదలు తిరుగబుతుమతి యగువఱకు స్త్రీలు నిష్కళావతులనియు జెప్పబడినది.

కామశాస్త్రమునందింకను , ఎఱుంగదగినవి ప్రేమలు ౫ - ౧. అభ్యాసయోగప్రేమ, ౨. అభి

మానజప్రేమ, 3. సాప్రత్యయోగప్రేమ, 4. వైషమ్యయోగప్రేమ, 5. స్వభావసాత్వప్రేమ.

దశావస్థలు (10) 1. కనులజూచుట, 2. మరస్సాగమమగుట, 3. తలంపుగలుట, 4. జాగరమగుట, 5. కృశించుట, 6. అన్యములను విముఖత కల్గించుట, 7. సిగ్గుదూరమగుట, 8. ఉన్మాదము గల్గించుట, 9. మూర్ఛ జేయుట, 10. చాచనకుండుట.

స్త్రీల జవ్వనభేదములు -

1 వ సం॥ మొ॥ 12 వలకు లేతజవ్వనము గౌరవ 12 ,, 20 ,, నెరజవ్వనము బాల 20 ,, 30 ,, నిడుజవ్వనము ముగ్ధ 30 ,, 40 ,, మించుజవ్వనము నిదగ్ధ 40 ,, 50 ,, బలజవ్వనము ప్రగల్భ 50 ,, తరువాత వీడుజవ్వనము ఇచ్చామన

మతంతరమున జవ్వనములు - 12 సంవత్సరములవఱకు బాలమనియు, పిదప 30 వలకు యౌవనిమనియు, పిదప 50 వలకు ప్రౌఢయనియు, పిదప 70 వలకు జెప్పబడినది.

చతుర్విధ స్త్రీతులు - 1. అభిమానస్త్రీతి, 2. విభవస్త్రీతి, 3. సదృశస్త్రీతి, 4. విషమస్త్రీతి.

మోహములు 4. 1. లజ్జామోహము, 2. విభవమోహము, 3. కరుణామోహము, 4. మోహము. మతాంతరమున కూర్మమోహము తమమనియు, మత్స్యమోహము మధ్యమనియు, మృగమోహ మధమమనియు జెప్పబడినది.

నామక చతుష్టయము - 1. అనుకూలుడు, 2. దక్షిణుడు, 3. దృష్టుడు, 4. శత్రుడు.

నామకసఖులు - 1. విముడు, 2. విదూషకుడు, 3. పీఠమర్థుడు, 4. చేటుడు.

పురుషజాతులు - 1. పాంచాలుడు, 2. కూచిమారుడు, 3. భద్రుడు, 4. దత్తుడు. మరియు

శశజాతి, వృషభజాతి, తురగజాతి యని యనాంతరజాతులు చెప్పబడినది. స్త్రీజాతులు ప్రియ, చిత్రిణి, శాఖిణి, హస్తిన మనియు, అనాంతరజాతులు హరిణీజాతి, తురగీజాతి, హస్తినీజాతి యనియు జెప్పబడినది.

కామశిగోత్రము - శాండిలగణము చూడండి.

కామశిష్టగోత్రము - ఆర్యవైశ్యుల 100 గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడండి). కామశిష్టసగోత్రము, ఏకాక్షయగోత్రము (80) లోల్లింటి సంస్కృతగోత్రము కాంతేయస, కూతేమగము; కామ్యకర్షి, ఆపస్తాబసూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథమాన్యప్రవరఖాడ; సమాన గోత్రము కామ్యకస; పూర్ణశ్వరుడుదేవత, సుగోత్రకామభార్య, కాళిదీతీరము, తపస్థానము, కామ్యాబుధి తటాకము, జపము అస్పదము, దీపములు 20. క్షేత్రసంఖ్య 30. స్వర్ణదానము; కన్నూరము, కందమూలము వర్జనములు.

కామా (Comma) - ఇదియొక్క భాషా సాంగత్యము నూడి యాంధ్రభాషలోనికి తెచ్చికొనిన ఒకగురుతు. కొంచెపు ఆపుదలను సూచించును. వ్రాతలాదిది కేవలము అర్థాన్వయము కొంత ఉపయుక్తమని యెఱుగునది. వాక్యసంగము లందిది, ఊపిరి తీసి కొనుటకు అర్హస్థలముగ అర్థాన్వయమును సృష్టముగదెల్పు తావుగ నుండెడిది. ఇది వాక్యములోని దని ఎఱుగునది.

కామాఖ్య - కామరూపజిల్లా (అసామ దేశము) ప్రధాననగరమగు కాహతి పరిసరముల నీలకూటపర్వతముపై కామాఖ్య లేక కామరూపిణీదేవి పీఠము. దీనింగూర్చిన ప్రశంస బృహద్ధర్మ పురాణము 1, 10 యంశుకలదు.

(కామహృదయము చూడుడు). పాజుబుదేశము నందు దేవికానదీతీరమున నిదేవేరుగల దేవి దేవ స్థానము కలదు. ఇది దేశప్రసిద్ధ దేవస్థానము. దీనిగూర్చిన ప్రశంస వద్మపురాణము సర్గ ౧౧ యాద్యలగు.

కామానది — దీని పూర్వచరిత్ర

సరిగ తెలియదు.

అట్లొకటి యాద్యుల

కాలమున దీనిపేరు

కామ్యద లేక కామని

యని యుండియుండనోవు. ఇప్పుడు కునార్

అనెదరు. ఇది ఋగ్వేదమున వివరింపబడిన రుభా

నది (గ్రీకులు కాఫెస్ అనియు, అథిగెట్ నుమియు

కాబూల్ అనియు పిలువరు) యందు సంగ

మించెడిది. కునార్నిదికి అర్జునున్ చాత్రకుడు

చోయియానని పేరుపెరి Journal of Asiatic

Society of Bengal of 1840 p. 472 లో

గలదు.

కామాశ్రమము — బాలియాల్లా

లోని కొరగతేడి ముంబడు తావున కుత్తిముగ

నెట్టిది కల భూమియు కామోక అనబడు

తావునగల కామశ్రమము. ఇది వరమేష్వరుని

మన్మథుని తఃస్వేద్రాగ్నచే నహించిన కామగ

పోల్చియున్నారు. దీనిగూర్చిన ప్రశంస రామా

యణము బాలకాండము ౨౩ యాద్యలగు.

అట్లొకటి నిట సరయూనది గంగానదిలో సంగ

మించుచుండెనుట. కాని ఇప్పుడు ప్రవాహము

మారి యాద్యుగానడిచి (భవాపురమున దెట్టిది

మైశ్లోనున్న) సంగియనుతావున సంగమముగు

చున్నది. ఇట కామేష్వరనాథ శివలింగముకలదు.

అద్దానిని కామేష్వరమనియు పిలువరు. రఘు

వంశము ౨, ౧౩ యాదు చెప్పబడిన మన్మథ

తపోవనమిదియె పిలువరు. కాని స్కందపురాణము

అమాతిఖండము (అవంతి క్షేత్రమహాత్మ్యమున)

౩౪ యాదు కామదహాము దారుకావంతుని జరిగినదని చెప్పబడుటచే నిది కేవలమన్మథ తప స్థానముమాత్రమైయుండెడిది. ఇటశివలింగము మన్మథ హస్త మును చున్నాడు.

కామికారణ్యము — కారణ్యములు చూపించు.

కామిల (కామిల్లు) అంగ్ల. Jaundice.

కళ్లు, పెదవి శరీరాన గువములు పసుపువచ్చు

రగు ధాతువుగల్గి అగ్నిమాంద్యలక్షణము,

తక్రలక్షణములు, పిదాహము, నీరసము మొద

లగు లక్షణములగుల్గియుండు జబ్బు. ఇది పాడు

లోగ జాతులలో నొకటిగఁ బుట్టుచుండితి.

కాముడిపున్నమ — చోలానగరము చూపించు.

కాముడు, కామము — ధర్మకు

ద్రోహ లేక సరియైనది జర్మించు చప్పు

బడితి. ధాన్య సేవ. చుచ్చునకు నామా

తెలియని నెరుచున్నారు.

కామెట్టు (అోక మక్కలు) — తలయు

దోకి ముగిల్లి ప్రకాశము నప్తముగ అోక

మక్కలును, గ్రీకుభాష నుగు తలవెడ్రు

కిల క్కలమ్మ పదముయొడి పర్వడినది గాన

Comet అనియు పేరొనినపదము. అట్లొకటి

పెక్కు దేశములగు అోకమక్కలు గుండుట

ఘోరావదలగు గారణమని తెలిచి ప్రజలు

భయపడుచుండెదారట. అసెఫన్ అను

పేరుగల యూదుడు చరిత్రకారుడు కత్తి

బొలిస యొక అోకమక్క జూహున పట్టణము

నకు పైగా నాకసమునగు జూహునెందుండిన

యెహోనా మహాదేవాలయము నాశనముచేయ

బడుటకు ముగ్ధులసాహసరముగఁ గన్పట్టెనుడె

నని న్రాసియున్నాడు.

వీటినిగనిపెట్టచు పరిశీలించు శుద్ధిణి యంత్ర పరికరములు చాల పెద్దవి. వాటిని Comet finder అనియు, Comet seeker అనియు నుచురు. మఱియు సీశాస్త్రమునకు కామెట్స్కోప్ చునిపేరు. తోకచుక్కల పునరాగమనములు తెల్పుటకన్న ప్రాత్యాశ్చ ఎష్ట్రోనోమి శాస్త్రవికాసము వీటినిజతత్వ మివ్వదునని సరిగా తెలుపజాలకున్నాను. పునరాగమనపు భవిష్యత్సుచనలు పెక్కులు నిదర్శనములైనవి. కొన్ని తప్పిపోయినవి. పరిశీలన లభికముగానే జరిగినవి.

కామెట్సు- ప్రకాశించు శరీరములు కలవి. తొలుత కొంచముగ గన్పడుచు పెద్దవిగ విజృంభించి త్వరితగతిగ గల్గినవిగవై సూర్యునిదేస కరుగుచు తగ్గిపోయి తుద కదృశ్యములగునని చెప్పుబడినది. సక్షత్రములంత వెలుగచ్చుచుకొప్పు. మేఘముగొలిచి శరీరములు కలవి. పొడుగైన తోకలు, పలుచగనూడు శరీరములు, కలవి యని తలంపబడుచున్నవి. కొన్నిటిగూడా సక్షత్రములగుపడుట నవి Transparent శరీరములని తలంపబడుచున్నవి. వీటితోకలు సూర్యుని కెదురుతిరిగియుంట గాననయ్యెడివి. (తోకచుక్క చూడుడు).

నూరు తోకచుక్కలు పరిశీలింపబడినవనియు, ఇవి నేయివలనూపబడినవియు చెప్పబడినది. పెక్కులు దుర్భణితోగాని గానరానంత చిన్నవిగను, పలుచనివిగను ఉండునందును. Dr. Herschel గారు పరిశీలించి, ఇవి 'నీటి యావిరి' యని తేల్చిరి. ఇవి భూమికిం దగిలిన నిర్బాధకమనియు, ఏపాటియైన కల్లనేని అది తత్ప్రదేశసంబాధమేగాని యస్యప్రదేశములకు నిర్బాధకమే ననియు ఋజువుపరచెను.

మరికొందఱు పరిశీలకులు సూర్యునివైపు నకు దిగుగువో దాని శరీరము తగ్గిపోవుచు

తుదకు నశించునని తలంచుచున్నారు. Sir Issac Newton గారు వీటి దేహములు నీటి యావిరి సంబాధమని. Dr. Hamilton పరిశీలకుఁడు వీటి శరీరములు గుల్లగ నుండుననియు, అవి సక్షత్రములచూడి తప్పిచుకొనుచుండెడి Electric matter అనియు, ఇవి యా Matter ను తిరిగి తెచ్చుచుండుననియు నభిప్రాయపడియున్నాఁడు.

క్రీ. వె. ౧౭౦౦ లో నొకతోకచుక్క చాల గొప్పతోకతోగన్పించెను. ఇస్థాబూలుగరమున సక్షత్రము భూవలయ కేఖకడను Zenith నాగు దానితోకయునుంటుంది సూర్యుని వెడలుపునం దారవభాగము తోకగలదియనిరి. అదియొకసారి తిరిగివచ్చుటకు ౫౬౫ సంవత్సరములు పట్టుననిరి. ఇదియే ౧౮౮౧ లో తిరిగికన్పించిన సక్షత్రముగ దలంపబడుచున్నది. క్రీ. వె. ౧౩౧౫, ౧౪౫౬, ౧౫౩౧, ౧౬౦౭, ౧౬౮౨, ౧౭౫౫, ౧౮౩౫, ౧౯౧౧ సంవత్సరములలో గన్పించుచుండిన తోకచుక్క ఒకటియేయనియు, దీని పునరాగమనములను Dr. Halley పరిశీలకుఁడు సరిగా తెల్పుచుంటు దానికి Halley's Comet అని పేరెడబడినదియు, ఇది సూర్యునిజుట్టి తిరుగుతది శరీరము చాలభాగము నశించుచుండినను తిరుగు దిరుగచేరుకొనుచుంట గల్గుచున్నదనియు చెప్పబడినది. క్రీ. వె. ౧౭౭౦ లో కన్పించిన తోకచుక్క అయిదున్నర సంవత్సరములలో తిరిగి కన్పించునని లెక్కించిరిగాని, కన్పించలేదు. దాని మార్గము మారినోయినదనియు, అది భూమి యంత పరిమాణము కలదియనియు, భూమి కెక్కువ దగ్గరగావచ్చిన తోకచుక్క అదియే ననియు సుప్రసిద్ధ ప్రాచీ ఎష్ట్రోనోమిశాస్త్రవేత్త యగు Laplace పండితుఁ డభిప్రాయపడి యున్నాఁడు. క్రీ. వె. ౧౭౪౪ లో నొకటియు, ౧౮౧౧ లో నొకటియు తోకచుక్క లగుపడెను.

౧౮౨౭లో నొకటి మార్చెలీసు నగరమున దగపడి Transparent గ నుండెను. అవిసూన్య బింబము దాటిపోయెను. (ఎస్ట్రోకోమీ, ఫిక్స్డ్ స్టార్సు చూడఁడు).

కామేపల్లి సీమ - సుఖమును నుడలము లోని కామేపల్లి ప్రాంత దేశము. కామేపల్లికి తగ్గేటిసగరమని పేరుండినటుల అప్పకవీయము చెప్పబడినది. ఇది శ్మశ్రావణము.

అప్పకవి అప్పకవీయ మిటున రచించి దేవులకు గృతినిచ్చెను. అందుడిచిటి కాపురముండేము.

కామేపానకి గోత్రము - ని శృవ గణము చూడఁడు.

కామేత్వరకవి (లింగనమఖ కామేత్వరకవి) - ఆధ్రవీపులలో నాధునికునిగా పరిగణింపబడినవాఁడు, నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు, కాపురము దక్షిణ మధురాపురము. అట రాజాస్థానకివిగా నుండినవాఁడు, ఇతనిపేరు లింగనమఖ నాగు, తల్లిడి పేరు నాగనామాత్వము, తల్లి పేరు కామాక్షమ్మ.

రచించినవి సత్యభామా సాత్వము. దీనిని మధురాపురాధీశుడగు ముద్దిభగద భూపతికి గృహి నిచ్చెను. అతఁడును ప్రసన్నుడగు తిరుమల నామకుని సుతుఁడు. మఱయు నీకవి మక్కిన పరిణయమును ప్రబాధముఁ గూడ రచించెనట.

ఈకవి కాలము క్రీ. వె. ౧ గిం సామంతర ప్రాంతముగా తెలిసెడిది.

కామ్యట్కా ద్వీప కల్పము (కామ్యట్కా) - అసియా ఖండమున పై బేరియా దేశమునకుం జెంది పశ్చిమ మహాసముద్రమున నున్న ఒక ద్వీప కల్పము. ఇది అర్కిటిక్కు మహాసముద్రము సరియియుట శీతలమధికము. పొడవునను పర్వతపాక్షులును, అందగ్ని శిఖరములును, కొన్ని యడవులును కలవు. ఫర్ నిచ్చు మృగములు విస్తారము. ప్రజలు భూమి

యందు గోతులు త్రవ్వి అందు నివాస గృహములు నిర్మించుకొని యుండును. పెట్రోపొలో వస్యపురము ప్రధాన కట్టణము. ఫర్ వగ్త

కామ్యకవనము - ప్రజలమును మధురకు సమీపమున కామ్యక వనము ప్రజలమున జల ముండులో నొకటియై దన

రెడిని ఇది మునునాదీరము శ్రీశ్రీష్టుని బాల్మీ వీర్యులలో నొక భము నిల్చి.

కురుక్షేత్రమున కామ్యకమునడ కాక కామ్యక వనముండెను. ఇది సర్వోత్తీ నదీతీరము. పాండవలు ద్యూతమున నోడి రాజ్యభ్రష్టులైన కళన ఇరకు (సానేశ్వరమున కాగ్నేయ దిశగా నారు పైళ్ల దూరమునగుట) కామోద యను పేరు గల గ్రామముకిది ప్రాపదీదేవి వంటి సేను పాపపురు భుజించిన శావని చూపుచున్నాడు. మహాభారతము వచనము గల యందు వివరింపబడిన కామ్యకవన ముగియె. మఱియు నామన పురాణము కర-ర యాదిగియె వివరింపబడినది.

ఈ కామ్యకవనము లోల్లింటి కురుజులగల దేశములోనిది. పాండవుల దరణ్య వాసము గడపి రని చెప్పబడినది. కురుక్షేత్ర వనములలో నొకటియై యున్నది.

కామ్యగోత్రము - విష్ణువృద్ధ ఉప గణము చూడఁడు.

కామ్యాయన గోత్రము - భర ద్వాజ ఉపగణము చూడఁడు.

కామ్యాయనిగోత్రము - వసిష్ఠ గణము చూడఁడు.

కామ్ కోటక్ క్షత్రియులు - శిఖో దియాశాఖ క్షత్రియులు చూడఁడు.

కాయకల్ప చికిత్స - కల్ప చికిత్స చూడఁడు.

కాయగతానుస్మృతి - దశబాధానుస్మృతులు చూడుడు.

కాయగోత్రము - కపిఉపగణము చూడుడు.

కాయనగోత్రము - భరద్వాజఉపగణము చూడుడు.

కాయసిద్ధి - మసిది యన శిరము వ్యాసులు, మునిరు, మృతి బాధిపకూడ యోగాదిసాధనములవలనను, ఓషధాగులవలనను మణిసూత్రములు మొదలగు సాధనములవలనను శరీరరక్షణమును గల్గించుటకు కాయస్థిమనిపేరు.

కాయావరోహణక్షేత్రము (సకులీశక్షేత్రము) - సకులీశక్షేత్రము చూడుడు.

కారకపంచకము - పాద్మవైభావములు కశ్యపాదులను మైదిరికిని కారకపంచకమనియెదరు.

కారకోరమ్ సర్వతములు - మధ్యఆసియానుగు నాల్గువాదలమైల్ల పాడవు

గల సర్వతపక్షి. హిమాలయ సర్వతపక్షి నుండి హిమాలయము గల్పునది. దీని చూడలి

(అ, అగిం అపగులవత్తు) గాడ్విన్ ఆసిన్ శిఖరము ప్రపంచమునం దెత్తున రెండవ శిఖర మనుచున్నారు.

కాశ్మీర దేశమునా దీశాన్య దిశగానున్న సర్వతపక్షి.

కారగ్రీవిగోత్రము - భరద్వాజఉపగణము చూడుడు.

కారణగుణప్రక్రమన్యాయము - కారణ మేగుణముల గల్గియుండునో దానినుండి నించిన కార్యమును ఆగుణములనే గల్గియుండు నియతము. ఏర్పగునూలుతో నేయబట్ట ఆరంగుతోనే యుండెడిని.

కారణనాశే కార్యనాశః కార్యనాశే
కారణనాశః - కార్యము నశించిన కారణము నశించును. కారణమునశించిన కార్యము నశించునని భావము.

కారణములు - తర్కశాస్త్రమున, వాదసాకర్యమునకు గాను మూడువిధములగు కారణముల నేర్పఱచుకొనిరి. కారణమన కార్యమునకు పూర్వముండునది యని ఇట్లభావము. - 1. నిమిత్త కారణము, 2. ఉపదానకారణము (లేక సమవాచకకారణము), 3. సహకారి (లేక అసమ వాయకారణము). కుండలను మట్టితో చేయు “కుమ్మరి” ఆ కార్యమున నిమిత్త కారణముగను, ఆతడు కుండలాజేయు మన్ను ఉపదానకారణముగను, అమన్నుయొక్క జాతి (బాక, మన్ను లేక రేగడిచున్న మొ) రంగు (అనగా ఎత్త మన్ను పచ్చమన్ను తెల్లమన్ను మొ) లక్షణములు సహకారికారణముగను ఎఱుగునది. అనగా కర్తను నిమిత్తముగను, ప్రధానపదార్థమును ఉపదానముగను ప్రధానద్రవ్యలక్షణములను, సహకారి కారణముగను ఎరుగునది.

కారపులిగోత్రము - ఉపమన్య గణము చూడుడు.

కారల్స్ బాద్ (Karlsbad) - భరత దేశమున చేయూబడుచున్న ఎరేటెడ్ వాటర్సు సంగు కొన్ని కారల్స్ బాద్ పేరిడంబడియుండుట పెక్కండ్రెటింగియే యున్నారు. కారల్స్ బాద్ పట్టణము విరోపాఖండమునందలి (బాల్కన్ స్టేట్సు) బాహియూ దేశమునందలి యుగోస్లావికా సీమయాదు కలను. కారల్ అను పేరుగల భూపతి పేరిడంబడినపురము. తొల్లింట ఆస్త్రియా సాస్థానరాజ్యముకుం జేరియుండి ఇటీవల వేత్రెనది. టేసిల్ నదీతీరము. అది ఈగరు నదిలో సంగమించు తావుకడ నున్నది.

ప్రేగునగరమునకు వాయవ్యదిశగా ౧,౧౦౦ అడుగుల ప్రదేశమున నిర్మింపబడిన పురము. పురప్రదేశమునను, పరిసరములను, వేడిగల Alkaline Springs కలవు. వాటివేడి ౮౫౦ మొదలు ౧౩.3 డిగ్రీలదనుక ఫారెన్ హీట్ థెర్మో మీటరు వేడిగ గల్గియుండెడివి. శరీరారోగ్యము చెడినవారు ఏతేట డెబ్బదివేలమంది ఇటు స్నాన పానములచే నారోగ్య ముగంచుకొనినది యెక్కిన పంబడినది. ప్రజలు ౧౭,౦౦౦ మందికలరు. అందఱును జర్మనులే. క్రైస్తవ మొదలు అక్టోబరు వఱకు జనులబత్తికి గల్గియుండును. ప్రభుత్వపు నామము Karlovy Vary.

కారల్ (Carl) - యూ టో ని కు నామము. ఆంగ్ల శబ్దము Charles నకు Danish మాపము. ఒకచక్రవర్తి పేరని వాడు చున్నారు. మానవత్వమున కర్థము. పురుష నామము. (కై) స్తవ నామములు చూడుడు).

కారవానా (కాయావరోహిణి శ్లేత్రము) - దీనిని సకులీశ శ్లేత్రమనియు పిలువరు. (కాయావ రోహిణి శ్లేత్రము చూడుడు).

కారవారిగోత్రము ఔతన్య ఉప గణము చూడుడు.

కారాచ గోత్రము - జనుదగ్గి వస్తి ఉపగణము చూడుడు.

కారాస్కరుల దేశము - కారాష్ట్ర దేశము చూడుడు.

కారాష్ట్ర దేశము - కారాస్కరుల దేశము. జైనులు, జౌధులు ఆక్రమించినదేశము. వారు వేదమును పాటింపని వారు గానను, తీర్థ యాత్రావిరహిత ప్రదేశముగానను, కారాస్కర దేశమనియు, కారాష్ట్రమనియు నక్టాలపు ఆర్య వేద మతస్థులు పిలచిరట. దక్షిణ దేశమున

కారెక్టాలు అని పిలువబడు పురప్రాంతము. ఇప్పుడిది ఫ్రెంచివారి పరిపాలనయందున్న సీమ. సుహాభారతము కల్గవలయు రర యుగు నను, మత్స్యపురాణము ౧౧౩ యామనను దీని ప్రశాసనము కలవు.

కారికేచరోలొజీ (Caricatureology) కార్టూనిస్ట్రీ, కార్టూగ్రాఫీ చూడుడు.

కారిగోత్రము - గర్గ ఉపగణము చూడుడు.

కారియోప్లాజం (Karyoplasm) - వృక్ష జాతుకలములు పరమాణుపదార్థ పరిణామము గూర్చిన విధానము.

కారిరాత్రిగోత్రము - గర్గ ఉపగణము చూడుడు.

కార్తి కార్తులు క్షేత్రములు, చరిత్ర చూడుడు.

కారీసిగోత్రము కుశికగణము చూడుడు.

కారీషితగోత్రము - వశిష్టగణము చూడుడు.

కారీసిగోత్రము - హరిత ఉపగణము చూడుడు.

కారీక్షిగోత్రము - ధరాజయగణము చూడుడు.

కారుంజయ గోత్రము - శండిల గణము చూడుడు.

కారుకుబ్జపురము - కథియవాడు దేశమునందలి కారుకుబ్జపురమున కిది యాది నామముగ జెప్పబడినది. ఇది అంతర్గ్రహక్షేత్రమని స్కాందపురాణ ప్రభాసఖండమునందు చెప్పబడినది.

కారుపథ లేక కారాత్మ లేక కైలా వత దేశము — ఈదేశమును బన్ను జిల్లా లోని నిలికొండలనాబరగు సాబ్బరేంజి కొండల పాదమున సింధుది కుడితట్టు (అనగా పశ్చిమ తీరమున) కాలాబాగ్ అనియు, కారాబాగ్ అనియు పిలువబడు పురప్రాంతదేశమని పోల్చి యున్నారు. కారాబాగ్ పురమునకు కాలాబాగ్ అనియు, బాఘాననియు వాడుకపేర్లు కలవు. అది ఇప్పటి ఆఫ్ఘనిస్తాన్ రాజ్యమున కాందహారు నూడి ఘజనీకి పై పెద్దరైట్లనున్న పురము. ఇది తొట్టిట కారుపథ రాజ్యపు రాజధానిగ నుండెను. అప్పుడు కానుపథపురమని పేరుండెను. ఇది ఘజనీనూడి నైరుతీదిశగా ముప్పదిమైలు వెళ్లి దూరము.

బృహత్సహిత ౧౪ అధ్యాయమున కైలా వతనుని చెప్పబడిన పోల్లొటి వాడుకనామమే కాలాబాగ్ గా మారుచుండనోపు. ఇది ఇచ్చలమున ఎక్కువ ఫలవంతమగు నీనుగా నుండు. రఘువంశము ౧౫వ స్కంధ, ౪౦వ శ్లోకమున శ్రీరాముడు తన రాజ్యమును పంచించుచుటలో లక్ష్మణుని కుమారుడగు అంగదన కీరాజ్యమిచ్చి నటుల చెప్పబడినది. రామాయణము ఉత్తర ౧౧గీ యందు దీనిపేరే సకలము. అందు మల్ల దేశమని పేర్కొనబడినది.

కారుపథి గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కారుపాయనగోత్రము - భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కారుబా — అబరు చూడుడు.

కారుతుడు — వైవస్వతమను పుత్రు లలో నొకడు. ఈతని సంతతివారు కారుశ వంశీయులు. వారు శ్రీయులగుట బ్రాహ్మణ

లయిరి. మరియు వీరిలో పెక్కుమంది ఉత్తరాపథ మున రక్షకులైరి.

కారెక్కాలు - ప్రాచిషాడియా చూడుడు. కారాష్ట్ర దేశము చూడుడు.

కారెళ్ల వ్యవసాయము — దీని కాంధనామ మెద్దియో యుకున్నది. ఇది కన్నడభాష నుండి వచ్చిన పేరు. గుజరాతీలు

రాష్ట్రమునెదరు. మహారాష్ట్రము ఖురాసాతిల యనెదరు. బహుశః ఆ దేశమునూడి తొలుత వచ్చియుండనోపు. భరతదేశమునది పప్పుడు పైరుచేయబడుచున్నది. తొలకరి పగులలో నిది. అంతై రాజధానియగు కన్నడసినులుగు గారుగుదున్నది. ఇది మైసూరుమున పగుట.

దీనికై నాలుగైదువాళ్లు భూములనున్నును. యకరమునకు నాలుగైదు లాగుచానుల విత్తులను నాటుదురు. ఐదు రోజులలో నవి మొలచెడిని. గాలి ప్రసరినటు వీటికి ప్రధానము. లేకున్న పగుట పుష్టమగుటలేదు. ఒకటి రెండుసార్లు కలుపుతీసి గొప్ప త్రవ్వటయు గలగు. వీటి గింజలును, ఆములకు కొద్దిగా ముగులు పోలి యుండును. పగులు వీటిని దివి పాడుచే నుపు.

గింజలు నూనె నువ్వులనూనెకంటె శ్రేష్ఠమని ఎంచుబడుచున్నది. భోజన పదార్థముగ వాడు చుండును. పిండి పగులు కాహారముగ వేరు పడుచున్నది. పాడి నూపులకిది ప్రశస్త మగును. గింజలగు నూటికి ముప్పది లేక ముప్పదిరెండుపాళ్ళు చమురుగల్గియుండును. నల్ల రేగటిభూము లీపంటకు ప్రశస్తములు. పరిస్థితి, కాలములు బాగుండనేని ఇసుక, రేగటిలందు కూడ చక్కగ ఫలించెడిని.

కారేణి గోత్రము - ఉప గణము చూడుడు. బౌతధ్య ఉపగణము చూడుడు.

కారేణుఫాలి గోత్రము : పౌత్ర్య ఉపగణము చూపించు.

కారేణు ఫాలి ఉపగణము ఇది ఆంగీరస సంతతిలోని కారతను గణము సూదనీ యొక్క ఉపగణము. ఇందు ఏడు గోత్రములు కలవు.

౧. అజగంధి, ౨. బౌదాజాయస్, ౩. కారేణుఫాలి, ౪. పౌణ్యస్త్వ, ౫. మాధుక్షర, ౬. వాస్తవ్య, ౭. శ్వేతీయ.

ఈ (కారేణుఫాలి ఉపగణ) గోత్రములకు ప్రవర- ఆంగీరస, కారతమ, కారేణుఫాలి.

కారేణుఫాలి గోత్రము కారేణు ఫాలి ఉపగణము చూపించు.

కారేయ గోత్రము- శౌండిల గణము చూపించు.

కారోలైన్ ద్వీపములు (Caroline Islands) - పశ్చిమ మహాసముద్రపు వాయవ్యదిశను ఆర్కిపెలగో అనుబంధ మిప్పు ద్వీపములు. ౧౮౯౧ చతురపు ప్రదేశ ప్రశాంత్యము. తొల్లింటి స్పానియా దీవులపై యుడి, క్రీ. వె. ౧౮౯౯ లో జర్మనీ కప్పుడి ౧౯౧౪ లో జపాన్ వాచే నాక్రిమిపంబడి నానాజాతీయము ఉత్తరువు (మాడేట) మేకు జపాన్ వారి పాలన యందున్నవి. ౧౯౩౦ జనాభా మేరకు ౩౮,౬౪౬ మంది జనులు వసాను దున్నారు.

కార్టు నోటు (Cart Note) — (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). Custom duty వసూలుచేయబడిన సామానులను దిగుమతిచేయు ఓడనుండి Bonded godown నకుగాని, ఒక Bonded godown నుండి వేరొక Bonded godown నకు గాని గొంపోవుటకు నొసంగబడిన యుత్తరవు.

కార్టూనిస్ట్రీ (Cartoonistry) — Cartoon అనుగా స్పష్టముగ స్థాపించు భావము దెబ్బలకు నాయకబడిన చిత్రము. ప్రస్తుతకాలమున రాజకీయభావములను దెబ్బలకు తప్పుబాధలను మనదేశముపైనున్న నాయకులను బొమ్మలను వాడుచున్నారు. దీనిని Caricature అనియు పిలువరు.

కార్టోగ్రాఫీ (Cartography) — దీనిని Cartoonistry అనియు పిలువరు. గాని కొంత భేదముగలదు. ప్రధానభాషమునకు Carte-map, జర్మనుభాష నకు Graphein అని to draw or write నాడుటకు map or chartmaking అని అర్థముకాగలదు.

Cartoonistry తాను దెప్పదలచుకొనిన భావమును పద్ధత, స్పష్టముగా బోధపఱచుటకు బొమ్మలను సాంధ్యించిన ముద్రలను పోలికలతో పోలికలను వాడును. దీనిని Caricatu- rology అనియు పిలువరు (చూపించు). అట్టి బొమ్మను కార్టూనిస్టు అని పేరు.

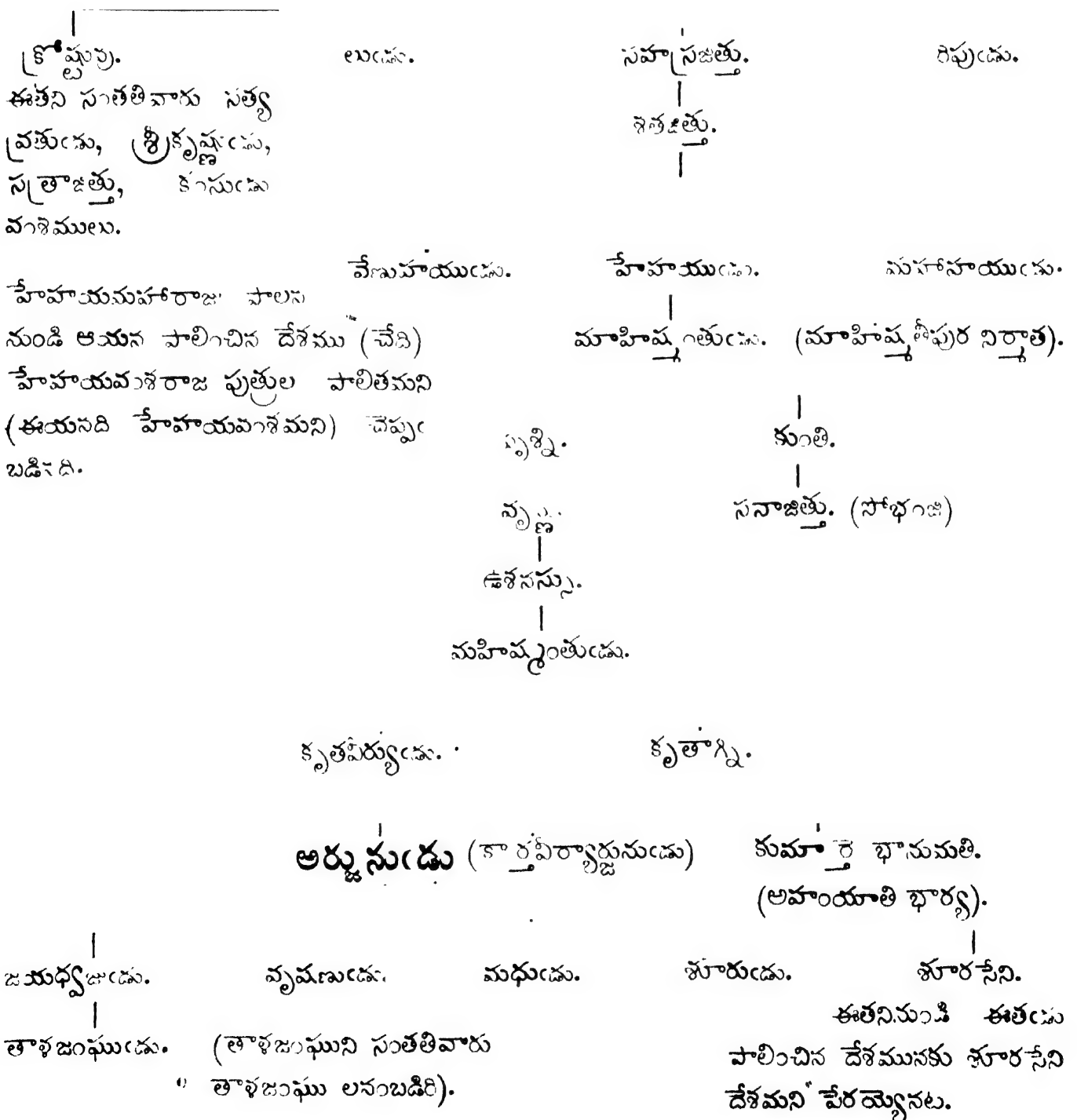
కార్డియెరైటు (Cordierite) — దీనిని ఆంగ్లసామనపేరు “Hydrated silicate of alumina, iron and magnesia” అనుచున్నారు.

కర్తవీర్యార్జున మహారాజు — యశవంతక్షత్రియుడు. సైన్యానుభవ శాస్త్రుడు. చేదిదేశ సేవకు వృత్తి. తండ్రి, మేకు కృతవీర్యుడు. ఈతని పేరన్ననుడయ్య కృతవీర్య సుతుడగుగాన కార్తవీర్యార్జునుడనియు వాడుక బలముయ్యెను. మాహిష్మతిపురము రాజధాని (చేదిదేశము చూపించు). వింధ్యపర్వత సీనుయందు సర్పదా సదీతీరము. ఇతడు యశవంతరాజుయొక్క శ్వేతపుత్రుడగు సహస్రజిత్తు సంతతిలోనివాడు. మహాబలాధ్యుడు. పరశురాముని తండ్రియు,

విశ్వామిత్రుని మేనమామయు నగు జమదగ్ని మహర్షియొక్క భేనువును కార్తవీర్యార్జునుడు బలత్కారమున నపహరింప, పరశురాముడలిగి కార్తవీర్యార్జునుని వధించెను. ఆతనిసుతులు పగంబూని జమదగ్నిర్నిజాపిరి. అత్తరినట లేకుండిన పరశురాముడదుచొచి పితృవియోగ హింఖమున క్షత్రియులొనర్చిన మత్తత గుహ్మార్థములకు గినిసి యుగ్రుడై దేశమున క్షత్రిను శూన్యత అనువారలు.

గర్భితునని బయలుదేరి ఇరువదియొక సారులు క్షత్రియులపై దాడివెడలుచు క్షత్రియులంజాప మొదలిడి నాశనమొనర్చెనట. అత్తరిబరశు రామునిబారికి దొరకనివారు కార్తవీర్యార్జునశు పుత్రులలో నైదుగురు గలరు. వారు- ౧. జమధ్వజుడు, ౨. శూరశేనుడు, ౩. వృషణుడు, ౪. మధువు, ౫. శూరుడు లేక ఊర్జితుడు అనువారలు.

కార్తవీర్యార్జునుని వంశావళి — కార్తవీర్యార్జున మహారాజు (సంతతి) వంశావళి. యనుమహారాజు.

కార్తికేయ పురము — సాయుక్త రాష్ట్రములకుం జెందిన కుమాక్ జిల్లాయగు ఆల్మోడాపురమునుండి ౮౦ మైళ్ల దూరమున వైద్యనాథము, బైజనాథ్ అనుపేరం బరగుచున్న గ్రామము. దీనికి కార్తికపురమనియు బేరు డెను. దేవపురాణమున ఆధ్యాత్మములకు ప్రశంసింపబడినది. *

కార్దమాయనిగోత్రము — ఆర్య ప్రామాణ్యము చూడుడు.

కార్పాతదేశము — కాసుపథదేశము చూడుడు.

కార్పాసరక్తతాదృష్టాంతన్యాయము లత్తుగ దూదిగుండలి యెలుపురగా దూదికి దగిలింపబడిన రంగుచే గల్గినది. కాని ప్రతిగిరి జలకిది మొలపించు ఎల్లవిప్రప్రతిహంకింపబడలేదని భావము.

ఈ న్యాయమును (కర్మయేలేదను) పాఞ్చలు వాడియున్నారు.

కార్పెటిస్ట్రీ (Carpetistry) - తివాచి లు గూర్చియు వాటినిజేయు లక్షణ విధాన ధర్మములు గూర్చి తెలుపు కథ.

కార్పెట్ బేగర్ - ఇక్కలపు పనితనము నాగరికములతో పోల్చు మెట్రోలు తోల్లతోడను, కేవ్వను గుడ్డలతోడను చేయబడి పూర్వము పూర్వము వాడకొనుట్టి పైలు సూచులు బోలిన సూచు లిగ్నాడుచుండును, అమెరికా దేశమునందునను వాడుకయగుండెనట. ప్రయాణమునొనర్చు వారీసూచుల బట్టలు మొదలగునవి గొని చేతంబూని ఏగువారట. కాన తొలుకొలుత నెప్పుడు తిరుగుచుడు ప్రయాణ స్తులను కార్పెట్ బేగర్ (Carpet bagger) లనుచుండెడి వాడుక యుండెనట.

పిదప రాను రాను ఈపేను సగరముల నూడి ఏవేవో అనుదినోపయోగములగు సరకుల గొని మానుమాటలా జెప్పును నెక్కువ ధరలకు పట్ల టూల్స్ స్త్రీలకు, బొయిన కంటగట్ట తమసూచుల నిపుకొని తులిపోవుచుండెడి మధ్య బేర గొడ్లగు వర్తకులకు Carpet bagger అని వాడుక గల్గెనట.

తర్వాత న మోకాదేశమున బొనిసలకు స్వేచ్ఛ లభించినవ్యతిహాస్తు (Voting qualification) కల్గిన పిదప ఇచ్చుటకు నాస్తిగ్రోలు మానుమాటలున్న స్వేచ్ఛ చి వారి కిటులు సూచించు తిరుగు మండెడి దేశభక్తులు కీ నామము వల్లకు నయ్యెనట.

ఇప్పటికిని రాజకీయములు, దేశ సేవయు చక్క గాఁ జెల్లెనుక, గొప్ప కొఱకు, స్వల్పకొఱకు తిరుగు వేషధానుల కీనామము వాడబడుచున్నది. ఇట్లొక పాదెక్కు వ వాడుక గలను.

కార్బన్ (Carbon) - ఇది Non-metallic elements లో ముఖ్యమునదిగా చెప్పబడినది. దీనికి Symbol C. అనియు, Atomic weight ౧౨ అనియు, Atomic number ౬ (ఆరు) అనియు చెప్పబడినది.

కార్బను గూర్చిన Chemistry కెమికల్ పైన్సునొక గొప్పది. కార్బన్ Mineral పదార్థములగు Carbonate రూపమున భూమియొక్క

Animal and Vegetable matters నగు అన్నిటియందు నుండును. గాలి యందు Carbonic acid gas రూపమున గలకు. సూర్యుని Atmosphere నగు అతివిస్తారముగ నుండునని చెప్పబడినది. వజ్రము కార్బన్ పదార్థమే. గ్రాఫైటు (Graphite) అనంబడిన పెన్నిలు లోహము కార్బన్ రూపమే, రాక్షస

బొగ్గు కార్బన్ రూపమే; పెట్రోలియం విస్తారముగ ఉపచరించు ఈపదార్థమే.

కార్బన్ డయాక్సైడ్ గాలి (Carbon Dioxide Gas) - మహావాయు పథము నందనేక గాలులు కలవు. అందు ఆక్సిజెన్ అను గాలియు, కార్బన్ డయాక్సైడ్ గాలియు గూడ కలవు. మనుష్యులు మొదలగు ప్రాణులు ప్రాణవాయువును ఉపయోగించుకొని మిగిలిన గాలులను (ఉష్ణికి తీసిన గాలినుండి) వదలివేయు నట్లు మొక్కలు చెట్లు మొదలగునవి గాలిని లోనికి బీల్చుకొనునది ఇదివఱకు గనిపెట్టబడినది. ఇందు విషమ మేము, మొక్కలు గాలిని తినివేయునది తేలుచున్నది. అసలు గాలిలో లేక గాలినుండియు కార్బన్ డయాక్సైడ్ గాలిలో లోనికి బీల్చుకొని అందు కార్బన్ పదార్థమును తన శరీరమునది పదార్థముగ తీసికొనుచు బలపడుచుండును. కాని మొక్కల శరీరము బలపడుచుండ నది కార్బన్ పదార్థముట్లు వీల్చుచున్నదని మన మెఱుంగ వలయును.

ఆక్సిజెన్ గాలియు, కార్బన్ కలిసిన సమ్మేళనమునకు కార్బన్ డయాక్సైడ్ అని పేరు. దీనిని విభజించి కార్బన్ ను తా ముపయోగించుకొని ఆక్సిజెన్ గాలిని వదలివేయు శక్తి మొక్కలకు గలదని తేలుచున్నది.

కార్బన్ డయాక్సైడ్ (Carbon Dioxide) — దీనికి కార్బానిక్ డైఆక్సైడ్ (Carbonic acid gas) $[CO_2]$ అని యాడుదురు. అంగ్లరసాయన వేత్తలు “Heavy colourless and odourless gas found in nature in free state, and also combined with alkali metals and other elements is a constituent of atmosphere and a product of respiration” అని దీనిని వివరించుచున్నారు. కార్బన్

డి యాక్సైడు నిష్పనార్ప పనికివచ్చును. ఇది Combustion ను support చేయును. పురాతనపు నూతులందు రాక్షసబొగ్గుగదుల నోతులగు Cellers యందు నుండను దానికి choke damp అని పేరు. అది గట్టిపడునని ముద్రవలెనగును. దానిని వాతావరణమున బహిష్కరించిన కొత్తశ్శేపు తగ్గిపోక నిలుచును. పుల్లరివలె గట్టిపడునట్లు చేసినది Caustic లెనుబడి శత్రుకార్యములా గుహయోగించును.

కార్బన్ బై సల్ఫైడ్ (Carbon bisulphide) — దీని నాంగ్లరసాయన వేత్తలు “Colourless liquid with an ethereal odour when pure, but generally with a disagreeable sulphurous smell” అని వివరించుచున్నారు. ఇకను దీనిగూర్చి It is used for extraction of oils and fats, as a solvent for chloride of sulphur in rubber vulcanising, to recover sulphur from mineral ores, and as a germicide, and also insecticide అని చెప్పబడియున్నది.

కార్బన్ మోనాక్సైడ్ (Carbon monoxide) — దీనిని Carbonic oxide అనియు పాడుదురు. అంగ్లరసాయనవేత్తలు దీనిని “Colourless odourless gas, and will burn with a pale blue flame” అని వివరించుచున్నారు. బొగ్గుల నొక కూపటియందు కాల్చిన, కార్బన్ మోనాక్సైడ్ బయలుదేరును. ఇది చాల విషవాయువుగఁ జెప్పబడినది. గాలి ప్రసరింపని గదులలో బొగ్గులకూపటిని గాల్చిన మృతి సుభవించుటయు దబ్బర మేమియులేదు.

కార్బోనరీ సంఘము (Carbonari Association) - కార్బోనరీయనెట్టిభాషలందు బొగ్గులాగాల్చునది యనియర్థము. తొలుత ఇటలీ యందునను, తర్వాత ఫ్రాన్సుదేశమునను ఏర్పడి

పేరందిన రహస్యసాధులు. ఇవి ౧౭ వ శతాబ్దపు ప్రారంభ కాలమున నూడెను. ఈరహస్య సంఘములు రాజకీయసంఘములై పనిచేసినవి.

కార్బోనేట్లు (Carbonates) —

కార్బోడియాక్సైడ్ నకు బేసిక్ లైట్ కార్బోనేట్ కుంటుంది. ఇది అవలంబము (Salts) గా నేర్పడును. వాటిని కార్బోనేట్లు అనెను. ఆంగ్ల రసాయన వేత్తలు “Carbonates are widely found in nature in distributed state అనియు, Calcium carbonate being met with as marble whiting and lime stone and in the fish shells అనీయు, Double carbonate of magnesium and calcium is known as dolomite అనియు ఆంగ్ల రసాయన వేత్తలను ముగ్ధులు.

కార్బోరండమ్ (Carborundum) —

ఆంగ్ల రసాయనవేత్తలు దీనిని సిలికాన్ కార్బైడ్ అనియు, Silicide of Carbon అనియు నాగును. ఇది Blue, Green, Brown, Crystals వలె కనబడును. సెంట్రుగలి ధర్మావలంబము ౧,౨౨౦ డిగ్రీల వరకు పెడికొనబడును. ఆమ్లములు (Acids) వలన నష్టపోవు; వాతావరణమునకు మార్పు చెందినది. చాలగట్టిగా నిలచునది.

దీనిని కృతకముగఁ జేయుచున్నది చెప్పబడినది. కార్బోరండమును కురువిందపుపొడికి (Corundum Powder) మాదుగా సరగిడియు పనులకు పయోగించుచున్నారు.

కార్బోలిక్ ఏసిడ్ (Carbolic acid) —

ఆంగ్ల రసాయన శాస్త్రవేత్తలు దీనిని Phenol అనియు, Body prepared by distillation of coal tar అనియు నెరుదు.

“When pure, it is a colourless crystalline substance but it rapidly

absorbs water from the air assuming a pinkish colour and eventually becomes a thick liquid” అని ఒకనుప్రసిద్ధ రసాయన వేత్త న్నాసియున్నాడు.

ఇది పుష్కల మాస్సు నుపయోగించు విషమై యున్నది.

కార్మరొగము (Emaciation).

శరీర నిర్మల మూసములను క్షీణింపజేసి యొడిపించు పీయ కోగము. దీనిని ఎమరొగ హనియు నాగును.

కార్ముకములు (కార్ముక గోణములు) —

చాపములు, కోదండములు ధనుస్సులు అని త్రివిధము. (ధనుస్విద్య చూడఁడు).

శ్రీరాముని కార్ముకము కోదండ మని చెప్పబడినది.

కార్ముకాసనము — యోగ శాస్త్రమున

చెప్పబడిన యాసనములలో నొకటి. మతము వైచిత్ర్యము పద్మాసనమునకు గూర్చుని (పద్మాసనము చూడఁడు) కుడిచేత నెడమచూటన వేలును ఎడమచేత కుడిచూటన వేలును పట్టుకొనుట కార్ముకాసనము. ఇందువలన శరీరమున నిర్లక్ష తగ్గునని చెప్పబడినది.

కార్యభాసిత గోత్రము — ముద్గల

ఉపగణము చూడఁడు.

కార్యాచరణము (క్రాయికముకాని

మానిసికము క్రాదు) — ఈ మతమును ఆంగ్ల దేశస్థులు ఆటోమేటిజమ్ (Automatism) అనెదరు. కార్యాచరణము శరీరావయవములు కర్తగా చేయుంబడుంగాని మనస్సు (Brain) కాదని వారి యభిమతము. ఇంక తనంతటతానే పని నైన చేయుటను Automation అని యెదరు.

కార్వారుజిల్లా - ఉత్తర కన్నడా జిల్లా భౌగోళిక రాజధాని చూడుము.

కార్వీ (బలాత్కరపు బని) — అధికార బలమున ప్రజలను బలాత్కరించి సరియగు ప్రతి ఫలమునకు ఫోజుసానుగ్రహి మాత్రమొసగుచు చేయుచున్న కర్పణపు బతులకు కార్వీ యని పేరు. ఈ పేరు కర్పణమేమో తెలియరాదు. ప్రచురితమైన దీక్షాధానిముడి లోనగు బాటుగ గ్రహించుచు ఉంటుంది. ఈ పుస్తకమున దేశక కట్టపములు ఇట్లు కట్టబడినవి. గోనును సామ్రాజ్యమున బలాత్కరి ముడియు చేప్పబడినది. బాని సత్వమునకు తెచ్చుల నీ బలాత్కరిము లేక పోయి.

కార్వాయని గోత్రము — అక్షేప గణము చూడుము.

కార్వాయన గోత్రము — పరావర గణము చూడుము.

కాలంబాయని గోత్రము — విష్ణు వృధ ఉపగణము చూడుము.

కాల — దక్షిణభాగతి కుమార్తె. కిస్కప నంబాద్ భార్య ఈమె సత్య కాలకేయులు. (కిస్కప నంబాద్ భార్యలు చూడుము).

కాలక వనము — ఏకాదశి దినము

లోని రాజముహూర్త కర్వీ కిస్కపనంబాద్ వతి జామ భాష్యముల రం యుగము. కర్వీ భార్య మును జాన్మగ్రంథమున రం యుగము చేప్పబడినది.

కాలక్రాయన గోత్రము — కామకాయ గణము చూడుము.

కాలకేయులు — ఇది ఒక జాతి. కిస్కప ప్రజావతి భార్యలలో కొకతె యగు కాల (వైశ్యవని కుమార్తె) యందు జన్మించిన జాతివారు.

చిన జాతివారు. బహుశుర్వార్థము. సముద్రమున డాగియుండి దేవతలను బాధించుచుండిన వారు. దేవతల ప్రాధనమున కాలకేయు లున్న సముద్రము నగన్మ్రుండు పానముచేయగా నర్జునుడు వీరినిదణిని నాశనముచేసి నిశ్శేష మొచ్చియుండు చేప్పబడినది.

కాలకుండము (గోల్కొండ) — కాలకుండము కొనాల్లకు గోపాలకుండముగ మారి విడిపి గోలకొండపై వైజామురార్యమున రాజధాని యగు హైదరాబాదు నగరమున కారు ప్రాంతి దూరముననున్నది. ఇది సర్వవిధ సార సాగ్రహము, పరావరమాధిపత్యాది గ్రంథముల రచించి విద్యావగరరాజ్యమున ముక్తిమై విద్యా రణ్యస్వామి యనంగరగన మాధవాచార్యుల జ్ఞాప్తానమని యుగము.

కాలకుంటము — ఇది భారతయువము నంటికి (నివాసము) విడిచు.

కాలకృత్ గోత్రము — గర్గ ఉప గణము చూడుము.

కాలకౌశికుడు — గోవిందాని యగు నొక విప్రుడు హరిశ్చంద్రనుహాజా భార్య యగు చంద్రమతీదేవిని గొనినవాడు.

కాలకౌక్షేయుడు — షేనువచ్చి మను భూమి కోసలదేశాసంగ్రహమును కాల మున నాశన యాసాసమగ్రుగ నుడిచినాడు. రాజధర్మ విభారముడని చెప్పబడినది.

కాలచూరులు — ఉత్తరమాలవ మహాకోసలప్రాంత సీనుల నేరినవారు. కలా చూరిన్ యిమాశేస్తుడు.

కాలజ్ఞానసిద్ధి — అంజనాద్యష్ట సిద్ధులు చూడుము.

కాలప్రాణము — దశప్రాణములు సంగీత లయ, చూడుము. సంగీత

శాస్త్రమున కాలప్రాణములారు విధములు.
 ౧. ప్రథమకాలము, ౨. ద్వితీయకాలము, ౩. తృతీయకాలము, ౪. చతుర్థకాలము, ౫. పంచమకాలము, ౬. షష్ఠకాలము అని కాలప్రాణము సంగీతలయమొక్క దశప్రాణములలో నొకటి.

కాలవృత్తము — కర్ణవిధానము, ధనుర్విద్య చూడుడు.

కాలభైరవ సప్తమి — మిత్రసప్తమి చూడుడు.

కాలభైరవాష్టమి — మార్గశిర శుద్ధ అష్టమినాడు కాలభైరవక్షేత్రములగు పూజలు, యాత్రలు నడచును. (చూడుగలు చూడుడు).

కాలభైరవపుడు — కాశీపుమును రక్షించెడి ఒకఅధిదేవత.

కాలమానము (Measurement of Time) - జ్యోతిషాస్త్రానుసారముగా కాల విభజనము. ఇది మరుష్యమానము. సూరితో తామరానుపై పొడుచు కాలము తృటి ముడుచును. ఇది కపిస్వల్ప కాలము. ౧౦౦ తృటిల పరిమాణముగా కాలము ఒక లవ ముసరిబడును. ౩౦ లవములు (౩,౦౦౦ తృటిలు) కాలము ఒక నిమిషము (రెప్పపాటు కాలము), ౧౮ నిమిషములు (గిరం లవములు) ఒక కాష్ఠ (పరిమితి) యనబడును. రెండున్నర కాష్ఠల కాలము (౪గి నిమిషములు) ఒక ప్రాణము. ౬ ప్రాణములు (౨౪౦ నిమిషములు) ఒక విఘటిక కాలము. ౩ విఘటికలు (గిరం నిమిషములు) ఒక కల. ౩౦ కలలు (౧౦౮౦ నిమిషములు లేక ౬౦ విఘటికలు) ఒక ఘటిక.

దీని నాద్రమున ఘడియ కాలమనియు, అంగ్లమున ౨౪ మినిట్లనియు నుదారు. ౬౦ ఘటికలు (లేక అంగ్లమానమున ౨౪ గంటలు) ఒక దినమగును. ౧గి దినములు (చంద్రమానమున

శుద్ధపాడ్యు మొదలు పూర్ణిమి అంశమువఱకు గాని, కృష్ణపాడ్యు మొదలు అమావాస్య అంశమువఱకు గాని) ఒకపక్ష మునబడును. ౨ పక్షములు ఒక మాస మునబడును. (ఇది చాంద్రమాను లెక్క). ౩ మాసములు ఒకయుతుపు (సంవత్సరమునకు ఋతువులు ఆరు). ఋతు ఋతువులు (లేక ఆరు మాసములు) ఒక అనువము. ౨ అనువములు (లేక ౬ మాసములు) ఊర్జా నాణము, ౩ మాసములు దక్షిణామణమును కలిపి మొత్తము పూర్ణిమ మాసములు ఒక సంవత్సరము. ౧౦౦ సంవత్సరము లొక శక మునబడును.

శ్లోకముగము ౧౬, ౨౮, ౧౦౦ సంవత్సరములు పరిమితి గలది. శ్రేణాయుగము ౧౨, ౯౯, ౧౦౦ సంవత్సరములు పరిమితిగలది. ద్వాపరయుగము ౪, ౪౪, ౧౦౦ సంవత్సరములు పరిమితిగలది. కలియుగము ౪, ౩౨, ౧౦౦ సంవత్సరములు పరిమితిగలది. మహాయుగము ౪౩, ౨౧, ౧౦౦ (నాల్గయ్యుగములు కలిసి ఒక మహాయుగ మునున). డెబ్బది మొక్క మహాయుగములు ౩౧, ౭౨, ౨౧, ౧౦౦ సంవత్సరము లొకమన్వంతర మును. శ్లోమన్వంతరములు పునాలుగయ్యేనేని అనగా ౪, ౨౯, ౪౧, ౪౧, ౧౦౦ సంవత్సరము లొక కల్పమగును. (విరోపా కాలమానము చూడుడు).

కాలవిభజనము, కాల విధానము కాలము, విరోపా దేశమున కాలమానము చూడుడు.

కాలము — చంద్రుడు భూమింజుట్టియు, భూమి సూర్యుని జుట్టియు తిరుగుమంట సుప్రసిద్ధమే. దీనినే ఆధారముగఁ గైకొని మధ్య మధ్య హద్దులుగ నేర్పించి, సంవత్సరములు గను, అయనములుగను, మాసములుగను, పక్షములుగను, వారములుగను, తిథులుగను, నక్షత్రములుగను, యోగ, కరణములుగను భరత

దేశపు జ్యోతిషశాస్త్రము ఏర్పడి విధించి యున్నది. ఈవిధవిధానము లెంతవఱకు నై సర్గికముగ నిజమగు పునాదిగల్గి వియో లేక కేవల మనవ్యనిర్మాణములై నోర్పాటులోనివలె తుము.

పాశ్చాత్య జ్యోతిషవేత్తలు వారముత్రవల క్కయొక్క - (యేసుక్రీస్తుభు) తేకమును పాటించుచు క్రీస్తుపూర్వకాలపు వత్సరములుగను (B.C) క్రీస్తు వెనుక కాలపు వత్సరములుగను (A.D.) ఏర్పఱచుకొనిరి. ఇక మాసములు వేర్వేరు దేవతలపేళ్లను, చంద్రులపేళ్లను, తత్కాలపు భూపరిస్థితులపేళ్లను నామమన్నారు. వారి పూజాదేవత మాసములకు ఏమాసమునకైనను సూర్యచంద్రానలలోగాని భూచలములలోగాని ఏసంబాధమాను లేనిది. ఇక వారము లేనిది కొంతవఱకు మనము వాడు వారములు పేర్లలో సంబాధమగల్గియుండును. అసగా ఆదివారము, (రవివారము) ను పాశ్చాత్యులు Sunday అనుచున్నారు. ఇక మఱి తినివారమును నామ Saturday అనెడిరు. ఇట్లు ఇంకొక సంబాధము స్ఫురించెడిది. తిథులు (వారి తాత్పర్యము) బుధుడు, గురుడు, మూడు మొదలగు సంఖ్యాప్రసిద్ధులైన కొన్ని నెలలకు ముప్పదియు, కొన్ని నెలలకు ముప్పదియొకటియు, ఒక నెలకు ఇరువదినిచ్చుచు గను, ఆ నెలకే వేర్వేరిప్పు డిరువదిగొప్పదిగను ఏర్పఱచుకొనిరి. ఇక నీ సంఖ్యబోధితులుగను దినము ప్రజల సౌఖ్యముకొరకుగా త్రిపూడెండు గంటలకు ప్రారంభమై తిరుగ నర్ధరాత్రివఱ కిరువదిన్నాలు గంటలుగ నిర్ణయింపబడినది. ఆ గంటలైనను సూర్యోదయాదిగనో, చంద్రోదయాదిగనో లేక వేర్వేరివిధమీరక లెక్కింపబడక అందఱునిద్రించుచుండు నర్ధరాత్రమున దినము మారిన వ్యాపారములకు చికాకు కల్గునగాన నట్లు ప్రారంభము నేర్పఱచి నడపుచుదురు. ఇరువలన పాశ్చాత్య జ్యోతిష

విధానము నిర్లక్ష్యముగ నీ విధులం దతిక్రమింపబడినదని తేలుచున్నది. కాన, వారికి ప్రజానుకూల విధానమునందు తప్ప శాస్త్రవిధిమారు ఆచరణ లేదని మనమెఱిగి వారి విధానము నితటితో వదలి భరతదేశపు పదశ్చి బనిశీలింతుము.

భరతదేశమున వేత్తేలు భాగములందు వేర్వేరువిధములు పాటించబడుచున్నవి. వీరికము మేరకైనను ప్రభవాదిస-వత్సరము లగువది స్పష్టబడినది. సంవత్సరమునకు ఉత్తరాయణ మనియు, దక్షిణాయణమనియు రెండు సమములు కలుపు. అసగా భూసవ్యలేఖ (Equator) కు సూర్యుడు తిరుగగా నుండునపు భూమి తిరుగునపు ముత్తరాయణముగను, భూసవ్యలేఖకు సూర్యుడు దక్షిణదిశగా నుండుటలు భూమి తిరుగునపు దక్షిణాయణముగను చెప్పబడినది.

మొదటి సాచారమును చంద్రమాసముచే గణించబడునది మాసములు. ప్రతి నెలకొక మాసములు పూజించుచు చంద్రోదయముతో ప్రారంభము తిరుగ చంద్రోదయమువఱకు నొక మాసముగ గణించబడుచుండును. ఒక్కొక్క సంవత్సరమున పదమూడు చంద్రోదయములు, పదమూడమాసములు సాధించుచు. ఆ వత్సరమున విధిమాసము నచ్చుచుండును. చంద్రుడు కిక్కిరపూర్ణుడై మహావృన్ధియగుండు దినము బిర్బలమి చంద్రమాస మాసమున ప్రధానదినమై యానా దేవత్రము సాధించునో యా మాసమున కాపేరీ నుబడియున్నది. అసగా చిత్రానక్షత్రము క్త పౌర్ణమిగల మాసమునకు జైత్రమనియు, విశాఖానక్షత్రయు క్త పౌర్ణమిగల మాసమునకు వైశాఖమనియు, కృత్తికానక్షత్ర యుక్త పౌర్ణమిగల మాసమునకు జ్యేష్ఠమనియు ఇట్లు అన్ని నెలలు నక్షత్రనామముల నందియున్నవి. ఈసందర్భమున నింకొక్కవిశేషము

వివరింపవలయును. ప్రతిసంవత్సరమునను ప్రథమ దినమును చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి దినమున, ప్రథమ నక్షత్రమును ఆశ్వినీనక్షత్రము సంభవమగుచునే యుండును. ఇగువలన నక్షత్రములతో సంవత్సరములకు నెలలకూగల సంబంధము తేలుచున్నది. ఇకనక్షత్రములను, భూమిపై చంద్రునియును మార్గము నిరుపయోగము భాగములుగ విభజించి మొదటిభాగమున కశ్యపనక్షత్రమునియు, రెండవ భాగమునకు భరణీనక్షత్రమునియు, ఇట్లు ఇరువది యేడు భాగములు ఇరువదియేడు నక్షత్రములుగ బేర్కొనబడినవి. అని దేభాగమును చంద్రుడుండనో నాండాక్షత్రముని చెప్పబడినది. సుదా పాడ్యమి మొదలు వార్జమివఱకు చంద్ర కళలభివృద్ధి నగుచుండు పరివేనుదినములును సుక్లపక్షము లేక సుదపక్ష మనియు, బహుళ పాడ్యమి మొదలు ఆమావాస్యవఱకు చంద్ర కళలు క్షీణించుచుండు పరివేనుదినములును కృష్ణపక్షము లేక బహుళపక్షమనియు, ప్రతి నెలను రెండపక్షములుగ పాటించుచున్నారు. ఇతవఱకు భరణిదశపు పక్షాంతి సూర్య చంద్రుల గమనములతో సంబంధముకల శాస్త్రవిధిగాని మరుష్యకల్పిత విధానముకాదని తేలుచున్నది. (కాలవిభజనము చూడఁడు, కాలవిభాజనము చూడఁడు, కాలమానము చూడఁడు, అనోన్య న్యానుబంధ సంబంధము చూడఁడు).

కాలముల మార్పులు (Seasons) -
సీజన్లు చూడఁడు.

కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము (మేఘమాలికాశాస్త్రము, రెట్టమతము) — రెట్టమతము మేఘమాలికా శాస్త్రమనియు వాడఁబడెడిది. ఇది భూమిని సేద్యమొనర్చు రైతులకు లేక వ్యవసాయవృత్తి గలవారికై న శాస్త్రము. ఇందు వర్షములు, పంటపైరులు, కాలముయొక్క

సుభిక్షకృష్ణములు వివరింపఁ బడును. సీటి నెఱుగుజ్ఞానము నిరుపది విధములుగ విభజించి భాగములుగ నొచ్చినవి. ఇది యిరువది నక్షత్రములని చెప్పబడినది. ఇగువది విధముల పక్షములక్షణము లిగున వివరింపబడును.

రెట్టమతము విజ్ఞాని ఈ శాస్త్రమునకుఁ గిర్తికాన, నీచుతమునకు రెట్టమతమని మేఘవాహిక యయ్యెను. ఆతఁ డీశాస్త్రమును తన విజ్ఞానముచే న్నొని నాండాకాండె. ఈరెట్టమత నారాయణభట్టని నానుమని కొండ్రుతుల చుచున్నారు. వారికొండ్రు నాగానాభట్టనగుచు రెట్టమత పూర్వము, కాలవిజ్ఞాని అనునయుం దలచుచున్నారు. సీటియెట్లును రెట్టమత వైఖ్యమగును, కాలవిజ్ఞానియు ననుటకు సరికైనము లేదు. మఱయు సత్యం నారాయణభట్ట వేలుపురుషుడై యున్నవని అహికి నెలయుఁగొండె. ఈతఁడు పూర్ణిమా గిర్గిచార్య నారిభట్ట, భస్మ, శ్రీహరి, వరాహాహిరాచార్య మతములందలి కాలవిజ్ఞానమును చక్కగనినైతి గి మేఘమాలికాశాస్త్ర ముగా మర కీశాస్త్రము రచి యని కానగుచున్నది.

రెట్టమతము నాపేరనే అనుగ్రహభంగ్యర కిప్పులు ఐదవ్వరావమున నా ప్రకీరించి తిన్నగాజు తహాభిప్రాయగు కొండ్రాజు వేంకటరాజు స్పష్టా కింకితము చేసె. దానిని రెట్టమతమని యిక్కలమున నాడుచున్నారు. రెట్టమతమును కాలవిజ్ఞాన శాస్త్ర మనియు నుచును. శాస్త్రమున విశేషిపరక్షులు చెప్పబడినవి. ఈవి శేషపక్షములలో కొన్ని కాలవిజ్ఞానము నెఱుగఁ జేయునవియు, కొన్ని జ్యోతిష శాస్త్రమునగువలె గ్రహగతుల నుండి కాలవిజ్ఞానము దెల్పునవిగను, కొన్ని నక్షత్ర తిథ్యానులందలి చిహ్నములనుండి వర్షాదులు దెల్పునవిగ నున్నవి.

౧. పుష్పఫలపరీక్ష, ౨. గోప్రజార్చనపరీక్ష, ౩. దూతలక్షణపరీక్ష, ౪. పక్షిశకులపరీక్ష, ౫. గర్భముతులక్షణపరీక్ష, ౬. మేఘులక్షణపరీక్ష, ౭. విద్యుల్లక్షణపరీక్ష, ౮. గర్జలక్షణపరీక్ష, ౯. ఇంద్రవాహనలక్షణపరీక్ష, ౧౦. పరివేషలక్షణపరీక్ష, ౧౧. ప్రతిసూర్యాస్తమనాయులక్షణపరీక్ష, ౧౨. వాయుపరీక్ష లేక గ్రహయుద్ధలక్షణపరీక్ష, ౧౩. బీజావాపనపరీక్ష, ౧౪. అర్చలక్షణపరీక్ష, ౧౫. గ్రహాలక్షణపరీక్ష, ౧౬. ఆకిస్మకలక్షణపరీక్ష, ౧౭. గ్రహకూటలక్షణపరీక్ష, ౧౮. గ్రహబలలక్షణపరీక్ష, ౧౯. సావత్సరఫలపరీక్ష, ౨౦. సావత్సరాదిప్రతిఫలపరీక్ష చునంబడు పాత్రము. పిరిగూర్చి వేట్వేలు తాపలగు గానగను.

కాలవిత్ గోత్రము గగ్గడప గణము చూడుడు.

కాలవిధానములు - భూమికి రెండు విధములగు కదలికలు గలవి. ఒకటి తమంతానే గిరిగిర తిరుగుటయు, రెండవది జిల్లుతిరుగుచు సూర్యునిచ్చు (ప్రదక్షిణముగ) తిరిగివచ్చుటయు నై యున్నది. ఒకటో తమంతాతానే తిరుగుట కిరువదిన్నాగంటలకాలము. లేక అరువదిఘడియలకాలము పట్టుచుగాన దీనిరొక దినమగును.

ఇట్లు తిరుగుతల సూర్యున కెగురుగ తిరుగుచుండు భూభాగమున పగలనియు, సూర్యుచుండి వెనుక చువ్వలిభాగముననుండు భూభాగమున రాత్రియనియు దలంపబడుచుండును. ఇట్లుల పగలు రాత్రియుం గలసి అరువదిఘడియలు, లేక మున్నూటఅరువది విఘడియలు కాలమగును. వీటినే మున్నూటఅరువదిఛాయ లని పేర్కొని యున్నారు. అంగ్లపండితులు వీనిని డిగ్రీ లాచురు.

ఇట్లు తాఁ దిరుగుచో భూమి చంద్రునితో సంబంధమున సూర్యుని జట్టి వచ్చు కాలమున

పగుకొకొంఱో, లేక పాడ్రొంఱో, లేక పదమూఱో పర్యాచుచుండు చంద్రునకు పూర్తిగ రాత్రులందు ఎగురుగనుండుట సంభవించుతరి నాతిఘలను పౌర్ణమిలాగుము. పౌర్ణమినాటి నక్షత్రములనుండియే మాసములకుం బేర్లు కల్గెను. రాత్రులందు చంద్రునికి విముఖమై పగలే చంద్రుని కెగురుగ తిరుగు దినములకు అమావాస్య లని యందుము. అమావాస్యకేవలూడి తిరుగ నమావాస్యకడవల కొక మాసముగ నెఱుము. ఇట్టి మాసములు పగుకొకొండు సంభవించిన వత్సరమునకు నష్టమాససావత్సర మనియు, పూడ్రొండు సంభవించిన వత్సరమునకు సమమాససావత్సర మనియు, పదమూఱు సంభవించిన వత్సరమునకు అధికమాససావత్సర మనియు బేర్లు.

భూమి సూర్యుని జట్టివచ్చుతరి నడుచు సావత్సరమున వాకిరగ తిరుగువలయునుగాన వృత్తాకారమున సూర్యున కెగురుగ (అనగా వాకిరలు లేని సమీపమున) కొంతకాలమును, ప్రక్కలకుం దిరిగి కొంతకాలమును తిరుగును. సూర్యున కెగురుగనుండు కాలమున కిరణములు వాకిరలు లేక నెగురుగ భూమిపైఁ బడుచుగాన నెక్కువ వేడిగనుండునది వేసవికాల మనఁ బరగెడిని.

ఇకఁ ప్రక్కలకుం దిరిగి తిన్నగ కిరణములు పడనికాలములు వర్షకాల మనియు, శీతకాల మనియు పేర్లం బరగుచుండును.

అగు సూర్యకిరణములు ప్రక్కవాటుగను దూరముగను భూమిపైఁ బడవలయుంగాన సంత వేడిగానుండవు. కొన్నిగాలులమూలమున నాకసమున శీతల మెక్కువయగుట మేఘము లుదకబిరుగువులై వర్షములుగ భూమిపైఁ బడగానే వర్షకాల మనం బరగెడిని.

ఇవి కాలములు చూడును గల్గు విధానము- (కాలము, కాలమాసము, అన్యోన్యనుబంధ సంబంధము చూడుడు).

కాలవిభజనము (Time and its divisions)- సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయ ములచూడి కాలమును విభజించి లెక్కించుపద్ధతి జగమంతటను వ్యాపించియున్నది. ఎత్తైనవా శాస్త్రమున అపరాహ్ణము మొదలపరాహ్ణము వఱకు (Noon to Noon) ఒకదినమనిపరిగణింపబడినది. Appearing on Meridian మొదలు తిరుగ మెరిడియన్ చేరుటకై పరిసరమును Siderial time అనియెదరు. దీని గుండు ౨౩ గంటల ౫౬ మినిట్లుగలదు. ఇది సూర్యునికి మాగ్నమున తిరుగుటలేనిగాను Noon to noon దినమున దేనికలమతికాలము కుండును ఇందుక ముంగన నై నను పరకగనై నను ఉండును. ఈ భేదమునకు Equation of time అనియెదరు. దీనిని English almanacks చూపు ప్రకటిం చుచుండును. సూర్యస్తమయం దిట్టి భేదముగలది కాలము న్యాసానుసార సభవిచయచూడును. అనగా సూర్య Equation of time మున్నయై యుండు నిభౌపము. సూర్యుడూ ఈక్విన్లోక్కు నూడి తిరుగనా ఈక్విన్లోక్కును చూడుకొక సవ త్సరించును. దీనిని Tropical year అనియెదరు. ఋత్రుములు సూర్యుడై పుట్టునుగల్గు. ఈక్విన్లోక్కును తిరుగునుగాన ఋత్రుకాలము నకును సూర్యుని గుండుకాలమునకు భేద మున్నది యుండెడిది. దీనికి Precession of Equinoxes అనియెదరు.

సౌరమాససంవత్సర (Solar year) మొదలు ౩౬౫ దినములు, ౫ గంటలు, ౪౫ నిమిషములపై చిరుకు కాలముండెడిది. మొట్టొకటి కాలమున నైరోపా దేశములందు ప్రచారము నొందిన Civil year సంకు ౩౬౫ దినములు మాత్రము వాడెడుదుమంకి ఏటేట నొకపాతకదినము లొచ్చు మించు తప్పగుచు నాలుగు వందల సంవత్సరము లలో మూడు నెలలధికము వెర్సల్ ఈక్విన్లోక్కు

జూను నెలయూగు సభవిప వయ్యెను. ఇక నెన్నిది వందల సంవత్సరములలో క్రిస్టును పండుగ వేసవియూగునను జూలై నెల చలికాలము లోనినగుటయు సంభవించినట్లుగూడెను.

జూలియన్ సీజరుగారి కాలమున ఈతప్పు దిద్దుటకొక శాసనము చేచు బడి అందు సవత్స రమున ౩౬౫ దినములు, ౬ గంటలు విధిపబడి యెను. ప్రతి న్యాయ సవత్సరమునకు ౩౬౬ దినము యుండునట్లును, ఆసవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల కిరువది మినిట్లుగలదియు యుండునట్లును, దానికి లోప ఇదుగ్ అని పేరునట్లును విధిపం బడినది. అట్టి పాదాంగ పుతయు Julian Calendar అనుచుండిరి.

కాని సవత్సరమునకు ౩౬౫ దినములు ఆరు గంటలు పూర్తగా లేకుండు ఇదియు దప్పుగనే కాలము గడిచుచుండి క్రీ. ప. ౧౫౮౨ ఈక్వి నోక్కు మార్చ ౧౧ తేదీన సభవింపవలసియుండ గలవ తేదీకే నట్లయ్యెను. దీనిని Pope Grigory గారు కన్స్టెన్టీ తప్పును దిద్దివ ప్రచు రించి క్రీ. ప. ౧౫౮౨ అక్టోబరు ౫వ తేదీన ౧౬వ తేదీగా మగడించి పొద్దు గట్టించి ఈక్వి నోక్కును ౨౧ మార్చనెండు గుండు దెచ్చిరి.

దీనిని గ్రెగోరియన్ కేలాడెనని పేరుగలవేర నామను ప్రజల్లో భావము మక్రొత్త భావమనియు, దానికి జూలియన్ కేలాడును పూర్వపు విధానము (Old style) నామచుండిరి. ఇట్టి తప్పులకునుకలుగకుండునట్లు సె గ్రెగోరి యను పద్ధతి నూడె వరుసగా మూడవ రెండుల సంవత్సరములు లీపు గాక నల్లవకాల్చిసంవత్సరము (అనగా ౧౦౦, ౨౦౦, ౩౦౦ లీపు గాక ౪౦౦ వ సంవత్సరము) లీపుగా పట్టెర్పకువలసి మెను. కాననే గత ౧౬౦౦ సంవత్సరము లీపుగానని ప్రభుత్వములు ప్రకటించెను. ఇట్లయ్యు నిక న్యాయ వలసావత్సరముల కొకదినము తేడావచ్చునని

తలాపబడుచున్నది. (కాలవిధానము చూడుము. కాలవిభజన చూడుము. కాలము చూడుము).

కాలాకంబల్పాలా — వీరు జైరాగులు. నల్లకంబలను కప్పుకొనుటంజేసి పీరి కీపేరు వచ్చెను. నృషీ కేశమునగు ఈ జైరాగుల నేత యగునొక మహాశుగుండము. ఆ మహాశుద్వారము కడనున్న ఒక గొప్ప మఠమున వసించు చుండును. హిమాలయములపైనున్న యాత్రా మార్గములగు పెద్దతావుల వీరికి మఠములును, స్వీయము గలరు. వీరు యాత్రస్థుల నాదరించి తమ మఠమునకు విడిచివేసగదరు. నృషీ కేశ మఠమునాదలి పెద్దమహాత్ముగారి వద్దనుండి అగ్రీకారపత్రమునుకై కొని వచ్చినచో చారిపాఠ్య నను వారి మఠములందాదరణము, సహాయము లభించుటయేగాక వీరు మార్గములను జూపుటకు కూడ నేతెంచెదరు.

కాలాంజరపురము — చేది లేక అనూఢ (ఇప్పటి బుచ్చెల్లి) దేవములోనిది. ఇచట ప్రసిద్ధమున కాలాంజరపర్వతము కలదు. (ఋషుల పంచజన్మములు చూడుము, అనూఢ దేశము చూడుము).

కాలాంజరము — ఇది ఒకపర్వతము. కాలాంజరక్షేత్రము సర్వోత్కలములలో నొకటిగఁ జెప్పబడినది. అనగా జలక్రమమునకగు ఉదకము వీరినుండి యుద్భవించును.

సాయుక్తరాష్ట్రములలోని బుదాజిల్లాయగు బచాళీ తహశీలులకు జీరి, బుదాపురమునాడి దక్షిణముగా ముప్పుపియూడు మైళ్ల దూరమున బందెల్ ఖండ్ పునున్న తావు. మహాభారతము, శివపురాణములగు వీటిప్రశంసలు కలవు. ఇచటి కోటితీర్థకూడన్నానాథలము సహస్ర గోదానతుల్య మని మహాభారతమున చెప్పబడినది. ఇది గొప్ప యాత్రాస్థలమై యున్నది. శ్రీరాముండును

సీతాదేవియు నిట కొంతకాలము వసించిరట. సీతాదేవి కూర్చుండు శిలాస్థానమును నేటికిని జూపుచున్నారు.

ఇచటి కోటితీర్థమును కగోరుతీర్థ మనియెదరు. మృగధరదేవస్థానము, నీలకంఠేశ్వరదేవస్థానము, కొన్ని పవిత్రగుహలు దర్శనీయములై యున్నవి. సత్తుమహాస్థు లొకతని శాపబద్ధులై మొనటిజన్మ మున నేడుగురు వ్యాధిపీడితు లైరట. అది డిశాన్త్య మని చెప్పబడినది. రౌడవజన్మమున నేడుమృగములు (లేప్పి) గ నీకాలాంజరమున జన్మించిరట. ఆతావుననే ఇప్పుటి మృగధరదేవ స్థాన మున్నదట. విదప మూడవజన్మమున సర ద్వీపమున నేడుచక్రవాకములుగ జన్మించియుండి రట. నాగవజన్మమున మాంససంహారమునకు దేడు హాసలై జన్మించిరట. సిమ్మట వైదవ జన్మమున నేడురు విపులై కురుక్షేత్రమున జన్మించి వేదపాఠగతులై శాపవిముక్తి గాంచి మహాస్థులైరట. ఈజన్మము లన్నియు పితృచ్ఛవల యగు పరమేశ్వరప్రీతి యగునటుల శ్లోకరూప మున పఠించుచున్నారు. ఇది మృగధరదేవ స్థానము. (కాలాంజరపురము, ఋషులపంచజన్మ ములు చూడుము.)

కాలాజ్వరము లేక కాలాఅజార్ రోగము — ఈ రోగ మొకని నల్లలవలన వ్యాపించునని తలచిరికాని ఇటీవలి పరిశీలనల Sand Fly అనబడు దోమలకన్న చిన్నవియగు నొక జాతి ఈగలవలన వ్యాపించునని తెల్పినవి. ఈ ఈగల తల, ఉదరము లెఱ్ఱగను, మొండెము నల్లగను, ప్రక్కలు పసుపుపచ్చగను, కాళ్ల చివర భాగములు వెండివలె తెల్లగ మెఱయునవిగ నుండును. ఆడు ఈగలు మనుష్యులం గరచి రక్తపాన మొనర్చుటతో ఈ సూక్ష్మ జీవులను శరీరమున బ్రవేశపెట్టును. ఇవి పల్లపుభూము

లగు, మనస్యముకడలగు గానసయ్యెడివి. వీటికి గ్రుడ్లనుబెట్టుటకు వన్న కాలమును, విజృంభించుటకు వేసవికాలమును అనుకూలములు. పగటియొద్ది నీడగలతానలగు దాగియుండి రాత్రులందు విజృంభించి తోగుడు కరచుచుండును. ఇవి ఎక్కిలి యెత్తుగానెగురబాలకుండును. జ్వరముతగిలి రక్తముక్షీణించి స్లిహము, కార్జము వృద్ధియై తగు జాగ్రత గొనకున్న స్పృతికి గారణమగునగును. ఈ ఈగల నాగ్గమును Sand flies అనెదగు. వీటియొద్ద నేరకాతులున్నను ఒక్కజాతికి మాత్రమే ఈ సూక్ష్మ జీవులు పట్టు దోషముగనుట.

కాలానలుడు — అత్రినోతక. చంద్రవంశపు క్షత్రియుడు. త్రిడిపేగు సభాసముడు. పుత్రునిపేగు స్వాజయుడు.

కాలాయనిగోత్రము — అశ్రేయ గణము చూడుడు.

కాలాయన గోత్రము — గుర్ర గణము చూడుడు. గర్గ ఉపగణము చూడుడు.

కాలాయ గోత్రము - పశిష్టగణము చూడుడు.

కాలాశి గోత్రము గవిష్టగణము చూడుడు.

కాలా హ జార్ — కాలాజ్వరము చూడుడు.

కాలికివేస్తే మెడకు మెడకువేస్తే కాలికి — ఆంధ్రలోకోకి.

కాలి గోత్రము — కథ లేక కథ్య గణము చూడుడు.

కాలిజోళ్ల మడమలు — భరతి దేశమున తొల్లింటికాళమున చేయబడుచుండిన పలుతెఱంగుల పాదరక్షలకు మడమలు పాదము

క్రిందిభాగమున కనుకూలిచుండు సమముగఁ జేయబడుచుండినవి చెప్పులు పెజాగులు మొదలగువి అట్లేవేటికినియున్నవి. ఇంక పాదకోళ్లు ఎచ్చుఉడినరు లేకుండినను మడమపాదముల కొక్క-ఎత్త ఉంచబడుచుండినవి. మడమకడ ఎత్తు ఎక్కువనియు నాచూమేలేదు. పొల్లి ఎగ్ పొదేశములదితగులలో నెత్తుగనఁ జి మహోన్నతుని వలెను, గొప్పవానివలెను అగుపడుటకు కాలి పొయెక మడమలను చాలనెత్తుగ నుంచెడి నది. పుగాతనపు విగ్రహములు పటములలో నెవ్వు విహితముగఁ గానవచ్చెడివి. ఇది గొప్ప వానిపద్ధతి. నామూర్యులు మడమలచేని శున్నిస్ షూన్ వంటివి తోడుగుచుండిరట. రానురాను ఇది తగ్గి ఇప్పుడున్నదీని రెండును సమమయ్యె నట. ఇప్పుడీకాలపు బోడునందలి మడమల బాట యందలి లోపములవలనఁ గల్గిన దెబ్బలనాపు కొను పోకిరము (Shock absorber) గా మాత్రమున్నది. ఐనను స్త్రీల (దొరసానుల) బోడులకు కాలిమడమలు ఇంకను కొంచెముత్తుగా నుండుట గాననగును. ఇది గమన సౌందర్యము నతిశయింపఁ జేయునని తలంతురు.

కాలిడోఫోన్ (Kaleidophone)— జర్మను భాషాపదజన్యము. ధ్వనియొక్క అలలు (Vibration) లేక తరంగముల విధాన పరిణామములందెప్పు పోకిరయంత్రము.

కాలితోచూపితే వేస్తో చెయ్య వలయును ఆంధ్రలోకోకి.

కాలిని జుట్లుకున్నపాము కరవక మానునా? — ఆంధ్రలోకోకి.

కాల్పియము — తొరలవణములను నీటంగరగించి బలమగు విద్యుత్ప్రవాహమునందు నెరపి భేదించుటచే బయల్పడిన ధాతువులలో నొకటి. దీని పరిశీలకుడు సర్, హంఫ్రీ డేవి పండి

తుడు (హాస్తి దేవీ పరిశీలకుడు చూడడు).
కాల్సియము అగ్నిసంకర్షణ న నెట్టగ కాలును.
సున్నమునందిది కలడనుచున్నారు.

కాలికాలని మొరడు — ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

కాలిడోస్కోప్ (Kaleidoscope) —
మూడు పొడగాటి యుద్ధములవర్షబడిన ఒక
గొట్టము. ఇది అడుగుల పైపైను వివిధ
దళముల ఆకారములగు బ్రజీభరించి ప్రదర్శించె
డిని. ఇది చూచు వినోదార్థము కలిగియున్నది. క్రీ. ప.
౧౭౮౦-౧౮౨౦ మధ్యనుండి, జేమ్స్ ప్రెస్టె
ప్టరు అను నాతడు ఊహించి కూర్చెను. ఇవి
తొలిసారి మూడు నెలలలో మూడు లక్షలు
అమ్ముపడియెనట.

కాలిఫ హరూన్ అల్రషీద్
చక్రవర్తి — ఈయన క్రీ. ప. ౯౮౫-౧౦౧౩
బాగ్దాదు నగరము రాజధానిగా రాజ్యపాలన
మొనర్చిన (మహమ్మదీయ సంతతి) వాడు.
ఈయన రాయి అను గ్రామమున క్రీ. ప. ౯౮౩
మార్చి ౨౯న జన్మించెనియు, తండ్రిగారు మహమ్మద్
మహదీ యనియు, ఈయన హునెన్బర్గవ
యేట తండ్రిచే యుద్ధములందు పాల్గొని సంపాద
బడినవాడనియు, ఇస్కంబూల్ గిరిపురాస్థుడనై
౯౮౨ సంవత్సరమున నట చక్రవర్తినిగా నుండిన
బాసీ రాజ్యపై పన్నుధిచేసినవాడనియు, ౯౮౫
సంవత్సరమున తన ఇరువదిమూడవ వయసుకు
అబ్బాసిడి రాజవంశపు ఐదవ కాలీఫంగా తన
శ్రేష్ఠసోదరులకు బినిష సుమోసమునకు వచ్చి
ననియు, గ్రీకులతో పలుయుద్ధములొనర్చి జయ
మొదలుపెడిననియు తెలియుచున్నది.

ఈయన పాలనము సౌఖ్యవంతుగా ను
పెక్కుండ సమస్యమును కలిగించుచుండ
డినది. విద్యులు, కళలు వ్యాపారములను వాడని

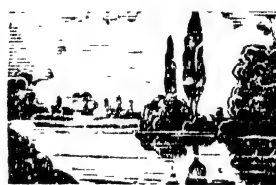
పేరుకలదు. ఖురాసాన్ సీమలందు తిరుగుబాటు
కలుగ, దానినడంపనేగుచు మార్గమున టుస్ అను
గ్రామపరిసరముల తన విడిదియగు ౩౦౯
మార్చినెలలో మృతిపొందెనని చెప్పుబడినది.
అరేబియన్ నైట్సు కథలు దీయనగుకూర్చి వివరిం
పబడియున్నది గాన నయ్యెడిది.

**కాలు గానిన పిల్లివలె తిరిగే
వాడు** — ఆంధ్రలోకోక్తి.

**కాలుజారి తే తీసుకోవచ్చుగాని
నోరుజారి తే తీసుకోలేము** — ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

**కాలుపట్టుకొని లాగితే చూరు
పట్టుకొని వ్రేలాడేవాడు** — ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

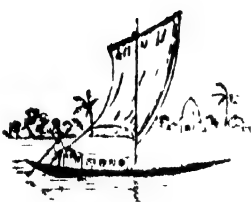
**కాలువలు పంట కాల్వలు,
ప్రయాణపు కాల్వలు** — నీటికాల్వలు-

పంట కాలువ లనియు, ప్రయాణముల కాల్వ లని
యు వివరింపబడును. పంట
కాలువలకు సాగునీరును కాలువలు
పొలములకు నీరవ్వవలసినవేగాన నీటిని పంపక
మొనర్చుట కర్మమునగుటల పెక్కుశాఖలుగల
ద్రవ్య బహుగాని వెడలుపు, లోతులు బాటి
పడు. తక్కువ ప్రయాణపు కాలువలయందు ప్రయా
ణములు గొప్ప పురహదానడవులును, సరికు
ల గొప్ప పురహదానడవులును నడచుటకు దగిన
నీటిని వాటి ద్రవ్యవలసియుండును.

సర్వసాధారణముగ కాలువలు అడుగువెడ
లుపు అనునడచు నడవలవెడలుపునకు రెట్టింపు
పై ఘూడవమాత్ర (2½) ఉడునలులను, ప్రక్కలు
నలువదిగ్రీలకుం గల ఏటవాలు వెలుపలే

భాగముల కూపనటులను, అందు నడచు పడవ లందు పూర్తి బరువు వైచిస, నీటిలో ఎంత మున్ననో అంతయ్యుగాక

పైగా ముప్పాతిక లోతధికముగ నుండుటలును త్రవ్వట పద్ధతిగ నున్నది. త్రవ్వకమున కాలువ కిరుదెసలందు పని లేక, ముక్తముగ నుండుటలు నూడియు నిరుదెసలను గట్టుగఱచి, గట్టు కిరుదెసలను పనస, కొబ్బరి, మామిడి మొదలగు వృక్షములను నాటవలెను. తదుపరి మధ్యకూడ ప్రధానమగుకాలువ (Main canal) ఎక్కువ వెడలుపుగఱచి, తక్కినవి నానికి దగ్గరవగు త్రవ్వకములను. ఇగోపాదముల దలి కాలువలు వాటివాటి అవసరములకు దగ్గర వెడలుపు లోతులు గట్టియు నుండుటలు త్రవ్వక బడినవి. జర్మనుదేశమునది కాలువలు త్రవ్వకములకు వెడలుపుగఱచి నూడును. కాలువల ప్రక్కల నున్న గట్టిగానితావులను, ప్రక్కలందు గాలు పేర్చగాని, కాగ్రట్టు చేసగాని భద్రపఱ్చెదను. కొన్నితావులందు గట్టిచుట్టి దెచ్చి గోసియైన భద్రపఱ్చెదను. లేకున్న పడవల నడకవినుగు వాటిని గోసివేయును. కాలువ మెరకనుండి పల్లమునకును దిగు తావులందు లాకు లు గట్టుదురు.

లాకు లవసరములేక కాలువ అధికముగ పడవగుతరి నవసరమని తోచినతావులందు అచ్చటచ్చట Safety gates నిర్మించుటయ్యుగలదు. ఇవి వెల్లువకాలములందు గట్లక పాయము కలుగు కుండ కాపాడును. హాలాదుదేశపుకాలువలు భూమట్టముపై ననే యుండునటుల గట్టులాబోసి నిర్మింపబడెను. అందులోనికి ప్రక్కలనుండి నీరు పంపులగుండా పోయింబడుచు దొరిన అధిక జలములు సముద్రమున కంపబడుటకుం దోడు

ప్రయాణపుకాలువలుగ పడవలరానిచోకల కూప యోగించునవిగ నున్నవి. ఏటిమాదలి నీరు ముంచికాదు. ఏటిగో రెండువేలటన్నుల బరువు వేసికొను పెద్దవియగు Rhine barges కూడ సుకిరియును దొంగలు.

రష్యాదేశము నందు గొప్పచుల నూడి త్రవ్వ బడిన పెద్దకాలువలు గలవు. నాటినిరు పంటల కూపయోగించుట మరక, Black Sea నూడి బొట్టెక్కు సముద్రము, White Sea లు గలవును పెద్దపెద్ద పడవాలు పోతగినవిగ నున్నవి. దీనాదేశము నది ప్రకాశకెనాలు చాల ముఖ్య మగు రాకచోకలనాథముగ నుండగాని ఇటీవలి దేశసత్తులవలన మేటవేసిన దని విచుచున్నాము. (కెనాల్ పేషన్ పద్ధతి చూడుము.)

కాలూమ్ శాఖ క్షత్రియులు — శిశోదియాశాఖ క్షత్రియులు చూడుము.

కాల్యాసల్ క్షత్రియులు - ప్రమాద శాఖ క్షత్రియులు చూడుము.

కాలే కడుపుకు కూడా వేడిగంజే కావలెను — ఆధ్రోకోక్తి.

కాలేయ గోత్రము — అత్రి పుత్రికా పుత్రుల గణము చూడుము.

కాలోరిమీటర్ (Calorimeter) — కొంతపాటి బరువుగల ఏదేని యొక వస్తువును వేడిచేయుటకుగాను (ఒక్కొక డిగ్రీ వేడిచొప్పున) ఉపయోగించు నొక పరికరము.

కాలోలొజీ (Kalology) — సౌద ర్యము, రసజ్ఞత వీటిగూర్చిన కళ.

కాలోహవి గోత్రము - వశిష్టగణము చూడుము.

కాల్ (Call) — (వాణిజ్య సాబాధపరి భాషాపదము). కాల్ అనిన పిలుపని యర్థము.

ఇటు నడుగుట చుని భావము. చెల్లింపవలసిన వాటాలభాగపు Premium మొదలగునవి అడుగుట. ఒక నిర్ణీతమగు ధరకు కొన్ని వాటాలు మొదలగునవి (అర్బునీ కర్తృత్వ మేరకు) కొనుటకుగాని, అమ్ముటకుగాని తరుణమున హెచ్చించుటకు Call to buy అనియు, Call to sell అనియు నుచును. ఒక ఒక తాను గుఱుగు మార్గమున నిలచుట్టి కేసులకు Calling ports అనెను. హు డీలవర్తకున కష్టపర్చుచున్న కావాలను తరుణమున ఫలాని విధపు నుచు గాని, మరొకవిధముగాని ఇప్పుడుల నేర్పర్చుకొనిన పత్రమున Call bond అనియు, అట్టి సూచన వ్రవ్యములకు Call money అనియు బేరులు. మున్నగు కొనుటకుగాని చేరికొనిన దర్బారులకు ఎక్కువగాగాని. రెట్టిపుగాగాని కొనుటకు పుచ్చె Call నను Call more లేక More call అని పేరు.

కావాధి గోత్రము - ఉపనిషద్గణము మూడు.

కావాల్య గోత్రము - భరణ్యుడ ఉపనిషదు మూడు.

కావాన గోత్రము - బేతధ్య ఉపనిషదు మూడు.

కావిధి గోత్రము - పశ్యగణము మూడు.

కావిష్మిర గోత్రము - ఆప్రేమ గణము మూడు.

కావేపావగోత్రము - కుకికగణము మూడు.

కావేరీభవానీ సంగమము (భవాని పుత్రము) - దక్షిణదేశమున కోయ బహ్మరు జిల్లాలోని ఈలోట్ట పురమునుండి ఏడి మైళ్ళ దూరమునగల భవాని యనిపేరుగల గ్రామము

కడ అన్యతలిగేశ్వర దేవాలయ ముఖమున భవానీనామ కావేరీనదిలో సంగమించు పవిత్ర స్నానతీర్థముకలదు. .

కాష్ఠవంశనృపతులు - వీరికి గుప్తా స్పృశ లేక విటాన్ అని వాడుక పేరుకలదు. బస్తిక (ఇప్పటి బాంబు) రాజ్యమీనినవాడు.

కావ్య గుణములు (దశవిధ గుణములు) - కావ్యములందుడదగిన గుణములు దశవిధములుగా నలుకారిశాస్త్రమునఁ బేర్చబడినవి. ఇచట గుణములను యోగ్యతలని భావము. (గుణములకు వ్యతిరేకములగునవి దోషములని ఈసాదర్భమున మున్నగుచుచు కొనుచునయుండును). (దోషములు మూడు). ౧. క్లేషము క్లేషములోఁబొందుట, ౨. ప్రసాదము, 3. మాధుర్యము, ౪. సుకుమారత, ౫. సమిత, ౬. అర్థవ్యక్తి, ౭. బైవార్యము, ౮. కాంతి, ౯. సజనము, ౧౦. సమాధి. ఈపదియు కావ్య సహజముగా నుండు యోగ్యతావశేషములు.

కావ్యదోషములు (౬౬) - ౬౬ లేక ౬౭ అధ్యాయములు ౧౬- వీటిని వాచ్యగతములనియు నుచును. ౧. అప్రయోగ దోషము, ౨. వైపరీత్యదోషము, 3. తత్సమశబ్ద వ్రమదోషము, ౪. అవసాస్యత దోషము, ౫. అప్రయుక్తదోషము, ౬. విసాధిదోషము, ౭. అసాధిదోషము, ౮. కుసాధిదోషము, ౯. సకారస్యాదోషము, ౧౦. హీనోక్తి దోషము, ౧౧. దీర్ఘకాకుపు, ౧౨. హ్రస్వకాకుపు, ౧౩. సమాసభంగము, ౧౪. ఛందోభంగము, ౧౫. యతిభంగము, ౧౬. ప్రాసభంగదోషము.

అర్థగతదోషములు ౫౦- ౧. న్యూనోపమ, ౨. అధికోపమదోషము, 3. అప్రసిద్ధోపమ, ౪. అసదృశోపమ, ౫. మహాధికోపమ, ౬. నీచోపమ, ౭. వ్యర్థవాచక దోషము,

౮. పునరుక్తదోషము, ౯. ఏకార్థదోషము, ౧౦. అప్రయోజక (క్లిష్ట) దోషము, ౧౧. అలంకారవర్జితదోషము, ౧౨. భిన్నవచనదోషము, ౧౩. భిన్నలింగదోషము, ౧౪. భిన్నసంబంధదోషము, ౧౫. అసర్గదోషము, ౧౬. అప్రతికము, ౧౭. అన్యార్థదోషము, ౧౮. అవిన్యూప్తవిధేయాంశదోషము, ౧౯. నిష్కేతుదోషము, ౨౦. హింసదోషము, ౨౧. సమాస్తప్రకారాత్తదోషము, ౨౨. అధికపదము, ౨౩. ఉత్పక్షిర్నణదోషము, ౨౪. అసంగతదోషము, ౨౫. అప్రస్తావకదోషము, ౨౬. క్లిష్టసాధనదోషము, ౨౭. స్రుతికము (పదపంచాశ్చ) దోషము, ౨౮. క్రమభంగదోషము, ౨౯. అష్టకము, ౩౦. ప్రకరణభంగదోషము, ౩౧. నేమానము, ౩౨. సాధనదోషము, ౩౩. సాధనదోషము, ౩౪. దేశవిరోధము, ౩౫. సమసంవిరోధము, ౩౬. అంశవిరోధము, ౩౭. విశ్వవిరోధము, ౩౮. కాలవిరోధము, ౩౯. ప్రాంతవిరోధము, ౪౦. అగమవిరోధము, ౪౧. కలాపవిరోధము, ౪౨. వ్యాకర్ణదోషము, ౪౩. అసమము, ౪౪. అపార్థము, ౪౫. విరుద్ధము, మాత్ర, ౪౬. అసంబంధము, ౪౭. లజ్జదోషము, ౪౮. అనిష్ట (దోత) దోషము, ౪౯. అశీలదోషము.

కావ్యలక్షణ — (లక్షణ ము) ఇది వృత్తి, రీతి, శయ్య, పాకము అని నాగ్నవిధములు గలవి.

కావ్యచతుర్థము (కావ్యార్థములు నాలుగు) — ౧. ఉదార్థము- గ్రంథకర్త అభిప్రాయమును కథాసంధర్భార్థము. ౨. ఉదార్థము- పర్యాయ పదములచే నర్థము వివరణముగుట. ౩. పదచ్ఛేద తాత్పర్యములు పదములను వేర్వేరుగ విభజించి విల్కుచు తాత్పర్యము

వచించుట. ౪. విశేషార్థము- గ్రంథము దలిమార్కుల కథాతరములుగల దనను భవిష్యత్తల వివరించుట.

కావ్యము — కవికృతమగునది కావ్యము. పదకావ్యములు (కాళిదాసమహాకవి రచించినవి మూడు). ౧. రఘువంశము, ౨. కుమానసంభవము, ౩. మేఘసందేశము, ౪. భారవికావ్యము, ౫. మాఘకావ్యము.

కావ్య లక్షణము — కావ్య ము కవి కృతమని భావము. కవులచే రచించబడుటగావ్యమునగుటచే అగునది. ఇది సంగీతకావ్యములనియు, సాహిత్య (పద్య) కావ్యములనియు, ద్వివిధముగా (నాటకాదిరూపము) అనియు వ్రేలిధమని కొంతమందినను. గద్యపద్యాశ్లోకమగు కావ్యమును చంపు అని పేరిడిరి. ఇవి భోజనచంపు, రామానుజచంపు, భారతచంపు మొదలగు సామ్య ప్రకారకావ్యములు. సంగీతకావ్యములు తాళిబద్ధములై రాగసూత్రములై చారిత్రక పద్యములుగాని, కవినునోభావములుగాని తెలుపునవి. ఇవి జనుదేవకృతమగు గీతగోవిందకావ్యము మున్నగునవి. ఇందు పదకవిత్వము విస్తారముగ నుండెడివి. దీనిగూర్చిన లక్షణము ఇచ్చి దేవకృతమగు సంగీతరత్నాకరమను గ్రంథమున తుల్యూధ్యాయమును ప్రబాధాధ్యాయమున గలను.

సాహిత్యకావ్యములు - ఇతిహాసములు, ప్రబంధములు అని ద్వివిధము. భారతము మున్నగునవి ఇతిహాసములుగను, రామానుజము మున్నగునవి ప్రబంధములుగను చెప్పబడినవి. మరియు ౨౭ వర్ణముండిన సుహాప్రబంధమనియు, అందుకొన్ని తక్కువయుండిన ప్రబంధమనియు గూడ పదప పేర్పడినది. పేర్లు లక్షణములు వృత్తరత్నాకరమును ఛందోగ్రంథమున చెలుపబడినవి.

ఇకను వామనసూత్రము, కావ్యదర్శము, కావ్యప్రకాశిక, సాహిత్యకౌముది, సాహిత్యచంద్రోదయము, సాహిత్యరత్నాకరము, సాహిత్యనిర్మణము, ప్రతాపరుద్రీయము మున్నగు గ్రంథములందు వివరింపబడియున్నది. ఆధ్రుమునను నరసభూపాలీయము మొదలగు కొన్ని గ్రంథముల నీవిషయములు రచింపబడినవి.

దృశ్యకావ్యములన నాటకములు. ఇవి పది విధములు. ఇవి గద్యపద్యాశ్మకములై యుండుటయేగాక సంగీతకావ్యమువలె సచ్చటచ్చట తాళిబద్ధములును, రాగయంతములును పాటలాగూ పఠేర్చుచున్నారు. ఇందు ముఖ్యమగుది ముఖాముఖలక్షణధర్మమును, ఉత్తర ప్రత్యుత్తర రూపగమనికయును. ఈ దశవిధరూపముల (దృశ్యకావ్యము) లక్షణము దశరూపకమను గ్రంథమున వివరింపబడినది.

మరియు నిటీవల క్రతి పద్యము తాళిబద్ధమై రాగయంతముగ గాముచేయబడ నర్హమైనదేయనియు, వస్తుచిత్ర రచించిన రామరాజభూషణుఁ డీసంగతిని తన మహాబున నిడికొనియే నాగ్రంథముచు రచించెననియు ఒకొద్దను పరిశోధకులగు పండితులు బయలుదేరదీసిరి. ఇనను ఈ యంశమొకను కొంత పరిశీలించి యాధ్రులోకమునకు వెల్లడింపవలసిన బాధ్యత పరిశోధకులయందు కలదనియే చెప్పవలయును.

కావ్యమూలార్థి తెలియవలయుననిన పెక్కు సంగతులందెల్ల యును. ౧. అవి కావ్యలక్షణములు, ౨. కావ్యదోషములు, ౩. కావ్యగుణములు, ౪. రసములు, ౫. లక్షణ, ౬. యతి ప్రాసములు, ౭. నాయక నాయికల లక్షణములు, ౮. సమాసములు, ౯. కావ్యభేదములు, ౧౦. ఛందములు, వృత్తములు ననునవి ముఖ్యములు. కావ్యము గద్యరూపముగ నైనను, పద్యరూపముగనైనను ఉండవలయును. గద్యము వచ

నము. ఇగుచిత్రలు, నవలలు, కథలు మొనలగునవి వచనరూపమున నుండెడివి. ఇక పద్యకావ్యము ౨౬ ఛందస్సుల మేరకుగాని వాటికి మించిగాని ఏర్పడు పద్యములరూపమున కథాసందర్భము నడిచెడివి. ౧. ఉత్తమకావ్యము, ౨. మధ్యమకావ్యము, ౩. అధమకావ్యముననికావ్యము త్రివిధము. ౧. అవివక్షిత వాచ్యము, ౨. వివక్షితాన్యపరవాచ్యము, ౩. ధ్వని వాచ్యమునని మూఁపతెఱుగులుగ నుండును. దీనిచుత్తమకావ్యమగుదు. ౧. అవివక్షితవాచ్యము- అత్యంత తీరస్కృత మనియు, అర్థాంతరసమేతమనియు ద్వివిధము. ఈ రెంటియందును ఒక్కొక్కటి వాక్యగతమనియు, పదగతమనియు భేదములుంట నాల్గుభేదములుగ దనరెడివి. ౨. వివక్షితాన్యపరవాచ్యము- సులక్ష్యక్రమవ్యంగ్య మనియు, అలక్ష్యక్రమవ్యంగ్య మనియు ద్వివిధము. అందు సమలక్ష్యక్రమ వ్యంగ్యము ౧. శబ్దశక్తి మూలమనియు, ౨. అర్థశక్తి మూలమనియు, ౩. ఉభయశక్తి మూలమనియు త్రివిధము.

౧. శబ్దశక్తిమూల-వస్తురూప (ఇది వాక్యగత పదగతములని ద్వివిధము), అలాకారరూప (ఇది వాక్యగత అలాకారగత మని ద్వివిధము) యనియు ద్వివిధము.

౨. రెండవదియగు అర్థశక్తిమూల ౧. స్వతః ప్రతిపన్నమనియు, ౨. కవిప్రౌఢవచనసిద్ధమనియు, ౩. కవినిబద్ధోక్తిసిద్ధ మనియు త్రివిధము. ఇందుొక్కొకటి వస్తుమూలము, అలాకారమూలము ననుభేదములచేదనరుచుఆరువిధములుగ నుండెడివి.

మఱియు నిందలి వస్తుమూలములు- ౧. వస్తుమూలవస్తు వనియు, ౨. వస్తుమూలాలంకార మనియు ఇరు తెఱుగులై అందొక్కొకటి పదగతములు, వాక్యగతములు, ప్రబంధగతములు నను త్రివిధభేదములచే దనరుచు, పనునెన్నిది భేదములుగ నొప్పెడివి.

ఇటులనే ఇందలి అలంకారమాలములును-
 ౧. అలంకారమాలవస్తు వనియు, ౨. అలంకార
 మాలాలంకార మనియు ఇగుఱెఱుగఁజేసెను. అ
 దొక్కొకటి పదగతములు, వాక్యగతములు,
 ప్రబంధగతములు నను త్రివిధభేదములచే దశదుచు
 పగునెన్నిది భేదములుగ నొప్పెడివి.

3. మూడవదియగు ఉత్తమశైలికి మూల ఒకే
 విధము- ౨ ఇంక (వివక్షితాన్యపరవాచ్యమ
 దలి) రెండవదియగు అలక్ష్మిక్తమవ్యంగము అను
 విధములు- అవి ౧. ప్రబంధగతము, ౨. వాక్య
 గతము, 3. పదగతము, ౪. శబ్దపదగతము,
 5. రచనాగతము, ౬. వర్ణగతము నవి. (ఇక్క
 డికి వివక్షితాన్యపరవాచ్యము నివచితముగ చెప్పు
 బడినది.)

ఇంక నుత్తమకావ్యమనందలి మూడవదియగు
 ధ్వనికావ్యము నివచితము ౧. సామ్యస్థితియు
 ౧3౨... ఒక సముదానముగను ౨. సాకర్ష్య
 నును 3౯౭౮ ఒక సముదానముగను దశరెడివి.
 ఇక్కడికి ఉత్తమకావ్యము సామ్యము.

కావ్యభాగమున రెండవదియగు మధ్యమ
 కావ్యము ఎన్నిది భేదములుగలవి. అవి ౧. అగ్రా
 ధము, ౨. అపరాధము, 3. వాక్యనిర్భయము,
 ౪. అస్ఫుటము, 5. సాగ్ధియు, 6. తుష్టా
 ధ్యము, ౭. కాకావ్యక్షిప్తము, ౮. అనుందరము.

ఇంక మూడవదియగు అధమకావ్యము ౧. శబ్ద
 చిత్రము, ౨. అర్థచిత్రము, 3. ఉత్తమచిత్రమున
 త్రివిధము. శబ్దచిత్రమున శబ్దాలంకారములును,
 అర్థచిత్రమున శబ్దాలంకారములును, ఉత్తమచిత్ర
 మున శబ్దాలంకారములు రెండను అని
 గ్రహించుచి. ఇక్కడికి ఉత్తమకావ్య, మధ్యమ
 కావ్య, అధమ కావ్య లక్షణములు వివరింప
 బడినవి.

కావ్యములు పలువిధములుగ నుండును.
 మహాప్రబంధములు, ప్రబంధములు, రూపక

(నాటక) మును, యక్షగానములు, చాటులు,
 జాగముకీర్తనలు, పాటలు, వీలపాటలు, పాటల
 పాటలు, తద పదములు మొదలగునవిన్నియు
 కావ్యసముదానమునొనె.

మహాప్రబంధములు ఇంక ౨. చందము
 లకు లోబడినవి, మించిగాని ప్రబంధమున వెలు
 వడిన పద్యములు పగునెన్నిది యుండును. అవి
 ౧. సగిరవర్ణన, ౨. సముద్రవర్ణన, 3. హృదయ
 వర్ణన, ౪. ఋతువర్ణన, 5. చంద్రోదయవర్ణన,
 6. సూర్యోదయవర్ణన, ౭. ఉద్యానవర్ణన,
 ౮. జాతీయవర్ణనలు, 9. మన్వజాతీయవర్ణన, ౧౦.
 రసవర్ణన, ౧౧. విప్రలంభ, ౧౨. వివాహవర్ణనలు,
 ౧౩. కుమారోదయ, ౧౪. ముత్ర, ౧5. ద్యూత
 వర్ణన, ౧౬. ప్రమాణవర్ణన, ౧౭. యుద్ధవర్ణన,
 ౧౮. నానకాభ్యుదయవర్ణనలు పగునెన్నిది
 యుండుననియును. ఛందములు, వృత్తములం
 గూర్చి వేరుతావున గాంచును. మహాప్రబంధ
 వర్ణనలలో గొన్నితక్కువయ్యెనేనియు ప్రబంధ
 మనబడెడివి.

నాటకములు పదివిధములు ౧. నాటకము,
 ప్రారంభము, 3. భాణము, ౪. ప్రహసనము.
 5. ఛేదము, ౬. వ్యాయోగము, ౭. సమవా
 కరము, ౮. వీధి, ౯. అంకము, ౧౦. ఈహా
 మ్మగము.

యక్షగానములు వివిధ శైలిగలవి- ౧. కథా
 సాదర్భము, ౨. దక్షిణవాళియు, 3. తారావళి,
 ౪. బిరుదావళి, 5. భోగావళి

చాటులను ఛంద్ర ప్ర లేక చాటు
 భారలు- ఇవి ౧౪ విధములు. వీటిగూర్చి
 వేరుతావున గాంచును. ఇవి సాఖ్యాబద్ధ
 చాటులు. అసాఖ్యాబద్ధచాటులు (లేకసాఖ్యా
 రహిత చాటులు) రగడలు, కలికోత్కలిక,
 ద్వీపక, దాడకములు, పద్యముల మాలలు
 (ఉత్పలమాల, సీసమాలిక మొ), సాహస

లోకసముఖ, బిరుదగద్యములు మొదలగునవి. వీనికి చురణసాఖ్య వియూహములేకు.

కావ్యదోషములు ౧౩ - ఇవి అర్థగతదోషములు, వాక్యగతదోషములు, పదగతదోషములు నని త్రివిధము. దోషములు మొత్తమున నేబది యారు కలవు. వాటినిగూర్చి వేఱు తానెచ గానగును.

కావ్యగుణములు ౧౦ - ౧. శ్లేషము (శ్లేష), ౨. ప్రాసాదము, ౩. మాధుర్యము, ౪. సుకుమారత, ౫. సమత, అపవృత్తి ఘోషార్యము, ౬. కావ్య, ౭. సజము, ౮. సమాధి యనునవి.

రసములు ౯ (సవరసములు) ౧. శృంగార రసము, ౨. వీరరసము, ౩. కనుకారరసము, ౪. అన్భుతరసము, ౫. హాస్యరసము, ౬. భీభత్స రసము, ౭. భయానకరసము, ౮. ఘోరరసము, ౯. శౌతరసము నని యొప్పున రసములు. ఇందు శృంగారరసము కడు పిస్తాక్షయనది. ఇంచెఱుగి దగిన సంగతులు పెక్కు కలవు. ఇందు భావములు త్రివిధములు, అవస్థలు ౧౦, నాచుకులు ౩౧౨ గురు మొదలగునవి పెక్కు గలవు.

భావములు - ౧. విభావములు, ౨. అనుభవములు, ౩. అవస్థలు అని త్రివిధము. ఇందు విభావములు రెండువిధములు.

౧. ఆలాపనము - ఇది ఒకేవిధము.

౨. ఉద్దీపనము. న్యాసిధములు. ౧. ప్రాయము (వయస్సు), ౨. అలంకారము (సాములు మొదలగునవి ధరించి శృంగారించుకొనుట), ౩. చేష్టలు, ౪. తటస్థము (సమీపవాసము లేక సహవాసము).

౩. అనుభావము - ఇది సాత్వికభావము, సంచారీభావము, చేష్టాభావము అని త్రివిధము.

౧. సాత్వికభావములు ౮ - ౧. స్థాభవము, ౨. ప్రళయము, ౩. రోమాంచలము, ౪. స్వేదము, ౫. వైస్వస్యము, ౬. కంపము, ౭. అశ్రువు, ౮. వైవస్వయు (నిశ్చేష్టత, మార్పు, గగుర్పాటు, చెనుట, స్వరము, స్వరము మారుట, వణకుట, కండ్లనీరు గ్రమ్ముట, వర్ణము మారుట).

౨. సంచారీభావములు ౩౩ - ౧. నిర్వేదము, ౨. శ్రమము, ౩. వైస్వము, ౪. జాడ్యము, ౫. ద్లాని, ౬. త్రాసము, ౭. శౌఖి, ౮. ఆర్తి, ౯. రోషము, ౧౦. గర్వము, ౧౧. అవేగము, ౧౨. ధృతి, ౧౩. స్మృతి, ౧౪. చాపలము, ౧౫. ఉగ్రత, ౧౬. అవహత, ౧౭. త్రప, ౧౮. విషాదము, ౧౯. మదము, ౨౦. ఘోరస్వప్నము, ౨౧. మతి, ౨౨. నిద్ర, ౨౩. మోహము, ౨౪. బోధము, ౨౫. మృతి, ౨౬. ముదము, ౨౭. అలక్ష్యము, ౨౮. వితర్కము, ౨౯. సుషుప్తి, ౩౦. అనూమ, ౩౧. చింత, ౩౨. ఉన్మాదము, ౩౩. అపస్మృతి.

చేష్టానుభావము న్యాసిధములు - ౧. చిత్రజ చేష్టలు, ౨. గాత్రజ చేష్టలు, ౩. వాగారంభ చేష్టలు, ౪. బుధ్యారంభ చేష్టలు

౧. చిత్రజ చేష్టాను భావములు ౭ - ౧. హావము, ౨. భావము, ౩. హేల, ౪. మాధుర్యము, ౫. ప్రాగల్భ్యము, ౬. హాసితము, ౭. ధైర్యము నని ఏడు తఱుగులు.

౨. గాత్రజ చేష్టానుభావములు (౧౧) - ౧. లీల, ౨. నిలాసము, ౩. విచ్ఛిత్తి, ౪. విభ్రమము, ౫. కిలికిరిచితము, ౬. మెట్టయితము, ౭. కుట్టమితము, ౮. చకితము, ౯. బిభృకము, ౧౦. లలితము, ౧౧. విహృతము నని.

౩. వాగారంభ చేష్టానుభావములు (౧౨) - ౧. ఆలాపము, ౨. విలాపము, ౩. సల్లాపము, ౪. ప్రలాపము, ౫. అనులాపము, ౬. అపలాపము, ౭. సందేశము, ౮. అతిదేశము, ౯. నిర్దేశము,

౧౦. అపదేశము, ౧౧. ఉపదేశము, ౧౨. వ్యవదేశము.

౪. బుధ్యారంభ చ్చేష్టాచుభావములు (3)-
౧. రీతి, ౨. వృత్తి, 3. ప్రవృత్తి.

3 అవస్థలు (౧౦ విధములు)-౧. చక్షుప్రీతి (కనులజూచుట), ౨. మనస్సంగమము (మానుతగులుట), 3. సంకల్పము (ప్రయత్న సాకల్పము), ౪. అరతి(అన్యాయరాగము తగ్గిపోవుట), ౫. తాపము (వేడిగలుగుట), ౬. లజ్జాత్యాగము (సిగ్గువదలుట), ౭. జాగరము(నిద్రవట్టకుండుట), ౮. ఉన్మాదము (చికాకుకోమట), ౯. మూర్ఛ (మైమరపు), ౧౦. ధన్యత.

నాయక, నాయికలు :- నాయకులలో 3 భేదములు. ౧. కథానాయకులు- ౧. క్షోదాత్తుడు, ౨. క్షోద్యతుడు, 3. క్షరశాంతుడు, ౪. క్షరలలితుడు నని.

౨. శృంగార నాయకులు (౪ విధములు)-
౧. దక్షిణుడు, ౨. అనుకూలుడు, 3. ధృష్టుడు, ౪. శమడు అని.

3. సాహాయనాయకులు (౪ విధములు)-
౧. విటుడు, ౨. చేటకుడు, 3. వీరమర్ధకుడు, ౪. విదూషకుడు అని.

నాయికలు త్రివిధము. స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య యని. మొత్తమున నాయికలగు భేదములు 3౧౨ గలవు. దీనింగూర్చి వేఱు తావున గాననగును. ఇంక శృంగారరసభేదముల నెఱుంగదగును.

౧. శృంగారరసము- ౧. విప్రలంభశృంగారమనియు, ౨. సంయోగ శృంగారమనియు ద్వివిధము. ౧. విప్రలంభశృంగారము- ఇది శుద్ధ విప్రలంభము, మానము నని ద్వివిధము. శుద్ధ విప్రలంభము- అయోగము, విరహము, ప్రవాసము, శాపము నని నాల్గుతెఱంగులు. మాన విప్రలంభము-ఈర్ష్యాజన్యమానము, ప్రణయజన్య

మానము నని ద్వివిధము. ఇటుల విప్రలంభ శృంగార మారుభేదములుగలది. ౨. సంయోగ శృంగారము- ఇది సాక్షిప్త సంయోగము, సంపన్నసంయోగము నని ద్వివిధము.

౨. వీరరసము- ఇది దానవీరము, దయావీరము, యుద్ధవీరము నని త్రివిధము.

3. కరుణారసము- ఇది భేదములులేవు.

౪. అశ్చుతరసము- ఇది భేదములులేవు.

౫. హాస్యరసము- ఇది ఆట తెఱంగులు-
౧. స్మితము, ౨. హాసితము, 3. విహాసితము, ౪. ఉపహాసితము, ౫. అపహాసితము, ౬. అతిహాసితము.

౬. భీతత్వరసము.

౭. భయానకరసము.

౮. రౌద్రరసము- ఇది మాత్సర్యరౌద్రము, విద్వేషరౌద్రము నని ద్వివిధము.

౯. శాంతరసము- ఇది ఆత్మానాత్మ వివేక శాంతము, ఇహముత్రార్థ ఫలభోగ విరాగశాంతము, సమదమాది షట్క-సంపద శాంతము, ముముక్షుత్వశాంతము నని నాల్గు తెఱంగులు. (ఇవి సవరసములు).

౧౦. లక్షణ- ౧. వృత్తి, ౨. రీతి, 3. శయ్య, ౪. పాకము నని నాల్గువిధములు.

౧. వృత్తి- ఇది ౧. శబ్దము, ౨. కావ్యము నని ద్వివిధము

౧. శబ్దము- ౧. వ్యంజన, ౨. లక్షణ, 3. అభిధి యని మూడు తెఱంగులు. అందు వ్యంజన ౧. శబ్దశక్తిమూల, ౨. అర్థశక్తిమూల, 3. ఉభయశక్తిమూలయనియు; లక్షణ- ౧. జహతు, ౨. అజహతు, 3. జహదజహతు యనియు; అభిధి- ౧. యోగమూల, ౨. రూఢిమూల యని భేదములచే దనరెడిది. ఇటుల శబ్దము త్రివిధమై యష్ట భేదములం గల్గియున్నది.

౨. కావ్యము ౪ విధములు - ౧. కైశికి,
౨. ఆరభటి, ౩. సాత్వతి, ౪. భారతి యని.

౧. రీతిమూలవిధములు-౧. వైద్యు, ౨. శాడి,
౩. పాంచాలి యని. ౩. వైద్యు ఒకేవిధము-ఇగు
భేదములు లేవు. ౪. పాశము ద్వైవిధము నారి
కేళపాకము, ద్రాక్షపాకము నని. ఇకను కిచ్చి
పాకమనియు, గొండలు వచించియున్నారు.

౬. యతిప్రాసములు - ఇవి పద్యముల నిబాధ
నము. పద్యములు విరుటకే పదిహేను అక్షరములు
డుట కివి యేర్పడినను, పద్యముయొక్క గణ పరి
శుద్ధతకు నిలుపుట కివి సాధనము లగుచున్నవి.
వేళ్ళోలు వృత్తములకు వేళ్ళోలు పద్యములకు
విధిపరబడియున్నవి. యతిప్రాసముల గూర్చి
వేళ్ళోలు తావుల గానగలము.

౭. సమాసములు ౭ విధములు - ఇట్టివియును
ఒకటితో నొకటి గడియింపఁ గల, జగిలిన గూర్చు
టను సమసింపఁజేయుట యనియు, అట్లు సమ
సింపఁజేయబడిన పదసముదాయములకు సమాస
మనియు, అట్లేర్పడినవియు వేడియు, నాడియు
నున్నారు. పద్యములకు సమాసములను
రచించుటకు అష్టాసమములు కలవు. సమా
సము లారువిధములు.

౧. అవ్యయభావ సమాసము - ఇది ౧.
అవ్యయపూర్వపదమనియు, ౨. అవ్యయోత్తర
పదమనియు, ౩. నామభయపదసమాసమనియు
౩విధము.

౨. తత్పురుషసమాసము (ఎన్నివిధములు) -
ప్రథమతత్పురుషసమాసము, ౧. ద్వితీయతత్పు
రుష, ౩. తృతీయతత్పురుష, ౪. చతుర్థతత్పు
రుష, ౫. పంచమీతత్పురుష, ౬. షష్ఠీతత్పు
రుష, ౭. సప్తమీతత్పురుషసమాసము, ౮. నవ
తత్పురుషసమాసము.

౩. కర్మధారయసమాసము (నవ విధములు) -
౧. విశేషణపూర్వపదము, ౨. విశేష్యపూర్వ

పదము, ౩. విశేషణోభయపదము, ౪. ఉప
మానపూర్వపదము, ౫. ఉపమానోత్తరపదము,
౬. అవధారణపూర్వపదము, ౭. సుభావన
పూర్వపదకర్మధారయ సమాసము, ౮. లుప్త
మధ్యమపదకర్మధారయ, ౯. భిన్నోత్తరపదకర్మ
ధారయసమాసము.

౪. ద్వైవిధసమాసము - ౧. ఏకవిద్యావి, ౨.
అనేకవిద్యావి యని ద్వైవిధము.

౫. బహుప్రసీదసమాసము (పాదైదు విధ
ములు) - ౧. ద్వితీయాబహుప్రసీ, ౨. తృతీయా
బహుప్రసీ, ౩. చతుర్థీబహుప్రసీ, ౪. పంచ
మీబహుప్రసీ, ౫. షష్ఠీబహుప్రసీ, ౬. సప్త
మీబహుప్రసీ, ౭. వ్యధికరణబహుప్రసీ, ౮.
సమాపూర్వపదబహుప్రసీ, ౯. ఉపమానపూర్వ
పదబహుప్రసీ, ౧౦. దిగంతరాశబహుప్రసీ,
౧౧. వ్యధికరణలక్షణబహుప్రసీ, ౧౨. నవ
బహుప్రసీసమాసములు.

౬. ద్వైవిధసమాసము - ఇది ద్వైవిధద్వైవిధ్య
మనియు, బహుపదద్వైవిధ్యమనియు. అగుద్వైవిధ
ద్వైవిధ్యము - ఇతరేతరయోగ ద్వైవిధ్యద్వైవిధ్య
మనియు, సమాహారద్వైవిధ్యద్వైవిధ్యమనియు నిగు
డెఱుగులు. అట్లే బహుపదద్వైవిధ్యమును ఇత
రేతరయోగబహుపదద్వైవిధ్య మనియు, సమా
హారబహుపదద్వైవిధ్యమనియు ద్వైవిధభేదములై
ద్వైవిధ్యసమాసము నాల్గుభేదములు గల్గియున్నది.

౭. ఛందములు ౨౭, వృత్తములు - పద్య
కావ్యములు ఛాందోబద్ధములు. కాన పద్యకావ్య
ములను గూర్చి ఎఱుగుతరి ఛందములు
గూర్చియు, వానియగు జనించు వృత్తములు
గూర్చియు నెఱుగుటత్యవసరము. ఛాందమెన్నవ
సూక్ష్మయో ఆఛందమున జనించిన వృత్త (పద్య)
పాదమునందన్ని యక్షరములుండును. ఛాదము
లిటువదియాలు. అవి ౧. ఉక్త, ౨. అత్యుక్త,
౩. మధ్య, ౪. ప్రతిష్ఠ, ౫. సుప్రతిష్ఠ,

౬. గాయత్రీ, ౭. ఉష్ణికు, ౮. అనన్తపు,
౯. బృహతి, ౧౦. పుజీ, ౧౧. త్రిష్టుపు,
౧౨. జగతి, ౧౩. అతిజగతి, ౧౪. శక్వరి,
౧౫. అతిశక్వరి, ౧౬. అష్టి, ౧౭. అతష్టి,
౧౮. ధృతి, ౧౯. అతిధృతి, ౨౦. కృతి,
౨౧. ప్రకృతి, ౨౨. అభికృతి, ౨౩. వికృతి,
౨౪. సుకృతి లేక సుకృతి, ౨౫. అభికృతి
లేక అభికృతి, ౨౬. ఉత్కృతి.

ఈ ౨౬ ఛందములగు జనించిన వృత్తములు
౧౩, ౪౨, ౧౭, ౮౨ కలవు. ఇవి అన్నియు
డుకయందిప్పుడులేవు.

ఇంక నీయిరువదియూ ఛందములగు జనించి
సవేకాక, ఉద్ధరమాలావృత్తము లనుపేరగ బరి
గుచు లాక్షణీవృత్తమును, రమణకవృత్తమును,
త్రిభంగివృత్తమును, లనుహరీవృత్తమును, లను
విభాతీవృత్తమును, లనుగ్రాహివృత్తమును, పది
విధములగు దండికములును అచ్చటచ్చటఁ గాన
నగుచున్నవి. కాని దండికములు ౯౯౯ ఛందము
లనియు, అదిప్పుడు ౧౦ విధములు మాత్రము
వాడుకయగుచున్నవనియు, ఈపగునాలు పిదము
లగు వృత్తములు ౨౬ వ ఛందములగు గూడ
దాటినవనియుఁ జెప్పఁబడినది. ౨౬ ఛందములు,
వృత్తములగుఁగ్ని వేఱొకతాఘన గాననగును.

కావ్యవిధానము — అలంకారశాస్త్ర
మున కావ్యము- ఉత్తమకావ్యమనియు, మధ్యమ
కావ్యమనియు, అధమకావ్యమనియు త్రివిధములై
తెలియబడును. కవి రచించినది కావ్యమని చెప్పఁ
బడినది.

౧. ఉత్తమకావ్యము- ౧. వివక్షితాన్యపర
వాచ్యమనియు, ౨. అవివక్షితాన్యపరవాచ్యమని
యుం ద్వివిధము.

౧. వివక్షితాన్యపరవాచ్యము- ఇది తిరుగ
సంలక్ష్యక్రమవ్యంగ్య మనియు, అలక్ష్యక్రమ
వ్యంగ్య మనియు ద్వివిధము.

౧. సంలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యము త్రివిధము- ౧.
శబ్దశక్తిముల, ౨. అర్థశక్తిముల, ౩. ఉభయ
శక్తిముల యని.

౧. శబ్దశక్తిముల- వస్తురూప, అలంకార
రూప యని ద్వివిధము.

౧. వస్తురూప- వాక్యగత మనియు, పదగత
మనియు నిరుపాగులు.

౨. అలంకారరూప- వాక్యగత మనియు,
అలంకారగత మనియు నిరుపాగులు.

౨. అర్థశక్తిముల త్రివిధము ౧. స్వతఃప్రతి
పత్తము, ౨. కవిప్రధానచససిద్ధము, ౩. కవి
నిబద్ధోక్తిస్థము అని మ్రియున్నవి.

౧. స్వతఃప్రతిపత్తము- ౧. వస్తుముల
మనియు, ౨. అలంకారములమనియు ద్వివిధము.

౧. వస్తుములము- తిరుగ వస్తుములవస్తు
మనియు, వస్తుములాలంకారమనియు ద్వివిధము.

౧. వస్తుములవస్తువు- ౧. పదగతము, ౨.
వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని మూడు
శైలిగులు.

౨. వస్తుములాలంకారము- ౧. పదగత
మనియు, ౨. వాక్యగతమనియు, ౩. ప్రబంధ
గతము నని మూడు శైలిగులు.

౨. అలంకారములము- ౧. అలంకారముల
వస్తువనియు, ౨. అలంకారములాలంకార మని
యుం ద్వివిధము.

౧. అలంకారములవస్తువు- ౧. పదగతము,
౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని మూడు
శైలిగులు.

౨. అలంకారములాలంకారము- ౧. పద
గతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము
నని మూడు శైలిగులు.

౨. కవిప్రధానచససిద్ధము- ఇది ద్వివిధము.
౧. వస్తుముల, ౨. అలంకారములము నని.

౧. వస్తుమూలము- ౧. వస్తుమూలవస్తువు,
౨. వస్తుమూలాలంకారము నని ద్వివిధము.

౧. వస్తుమూలవస్తువు- ౧. పదగతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని త్రివిధము.

౨. వస్తుమూలాలంకారము- ౧. పదగతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని మూడు తెలుగులు.

౨. అలంకారమూలము- ఇది ౧. అలంకార మూలవస్తువనియు, ౨. అలంకారమూలాలంకార మనియు ద్వివిధము.

౧. అలంకారమూలవస్తువు- ఇది ౧. పద గతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని త్రివిధము.

౨. అలంకారమూలాలంకారము ఇది ౧. పదగతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని త్రివిధము.

౩. కవినిబద్ధోక్తివిధము- ఇది వస్తుమూల మనియు, అలంకారమూలము నని ద్వివిధము.

౧. వస్తుమూలము ఇది ౧. వస్తుమూలవస్తువని యు, ౨. వస్తుమూలాలంకారమనియు ద్వివిధము.

౧. వస్తుమూలవస్తువు- ౧. పదగతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని త్రివిధము.

౨. వస్తుమూలాలంకారము- ౧. పదగత మనియు, ౨. వాక్యగతమనియు, ౩. ప్రబంధ గతమనియు త్రివిధము.

౨. అలంకారమూలము- ఇది ౧. అలంకార మూలవస్తువనియు, ౨. అలంకారమూలాలంకార మనియు రెండువిధములు.

౧. అలంకారమూలవస్తువు- ఇది ౧. పద గతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని త్రివిధము.

౨. అలంకారమూలాలంకారము- ౧. పద గతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. ప్రబంధగతము నని త్రివిధము.

౩. ఉభయశక్తిమూల- ఒకే విధము.

౨. అలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యము- ఇది అటు విధ ములు. ౧. ప్రబంధగతము, ౨. వాక్యగతము, ౩. పదగతము, ౪. పదైకదేశగతము, ౫. రచనా గతము, ౬. వర్ణగతము నని యైయున్నది.

అవివక్షితాన్యపరవాచ్యము- ఇది ౧. అత్యంతతిరస్కృతమనియు, ౨. అర్థాంతరసమేత మనియు ద్వివిధము

౧. అత్యంతతిరస్కృతము- ఇది ౧. వాక్య గతమనియు, ౨. పదగతమనియు ద్వివిధము.

౨. అర్థాంతరసమేతము- ఇదియు ౧. వాక్య గతమనియు, ౨. పదగతమనియు ద్వివిధము.

మరియు నీయుత్తరకావ్యసాదర్భమున సం స్పృష్టిధ్వనులును, సాకరిధ్వనులును కలవని చెప్పఁ బడినవి. సాస్పృష్టిధ్వనుల సంఖ్య ౧౩౨౩ గను, సాకరిధ్వనుల సంఖ్య ౧౩౨౩ × ౩ = ౩౯౭౮ గ నలంకారశాస్త్రప్రవృత్తులు తెల్పించియున్నారు.

౨. మధ్యమకావ్యము- ఇది ఎన్నిదిభేదములు గలదిగఁ జెప్పబడినది. అవి ౧. అగూఢము, ౨. అపరాగము, ౩. వాచ్యసిన్ధ్యగము, ౪. అస్ఫుటము, ౫. సాన్దిగము, ౬. తుల్యప్రాధాన్యము, ౭. కాక్వాక్షిప్తము, ౮. అనుదరము నై యున్నవి.

౩. అధమకావ్యము- ఇది అలంకారరూప ముగఁ దనరెడిది. అలంకారములు- శబ్దాలంకా రములనియు, అర్థాలంకారములనియు, ఉభయ మనియుఁ జెప్పబడినవి. అనగా శబ్దచిత్రము, అర్థచిత్రము, ఉభయచిత్రము నని భావము. అందు శబ్దచిత్రమన శబ్దాలంకారములనియు, అర్థ చిత్రమన అర్థాలంకారములనియు, ఉభయచిత్ర మన శబ్దాలంకారము, అర్థాలంకారము గూడ (ఉభయ సాయతము) ననియు నెఱుంగునది.

కావ్యము (శుక్రము) - కవి పుత్రుఁ డని భావము. శుక్రాచార్యుఁడు రాక్షసగురుఁడు.

పితామహుడు భృగుమహర్షి. సోదరులు ధాత, విధాత. పుత్రులు ఛండామార్కుడు, ఛాత్రీ, త్వష్ట, భద్రకర్కుడు. కుమార్తెలు అరజ (యోగిని), దేవయాని (యయాతినుహారాజు భార్య).

కావోలిన్ — బాకమట్టి చూపుడు.

కాశకుశావల్లంబన న్యాయము—

నిరాయుధుడై ఎదిరిపజాలక గడ్డికల్లుజేతబట్టి నట్టిని యర్థము. వాదమున నిర్వహింపజాలక వేఱొక నిర్దోష వాదప్రయత్నము సల్పుట నుని భావము.

ఓటమి సిదనుగుట, వేటునిరర్థకమున బలహీన వాదమునకు బ్రతుక్కించుట మొదలగు పనులను నిరసించుటయూ గీన్యామును వాడుకలు.

కాశికిపోతే కరికుక్క గంగిగోవగునా? — ఆంధ్రలోకోకి.

కాశికిపోయి కుక్కబొచ్చు తెచ్చినట్లు — ఆంధ్రలోకోకి.

కాక గోత్రము — ఆయాస్యశిష్య గణము చూపుడు. ఔతధ్య ఉపగణము చూపుడు.

కాశితకి గోత్రము నిర్భవగణము చూపుడు.

కాశి దేశము — తొలిగిటి కాలమున నొకప్పుడు సాయుక్త రాష్ట్రములలోని బనారస్ పట్టణము రాజధానిగ దానిపరిసరములొక చిన్న రాజ్యముగనుండెను. రాజధాని కాశీ (కాశీదేవీ క్షేత్రముగు కాశీ లేక బనారస్ పట్టణమే). క్రజలకు కాశీలని వాడుకయుండెను. ఏరు చాల బలముగలవారని పేరందియుండిరట.

కాశీక్షేత్రత్రయము — ౧. వాగణాశి (కాశీ)- దీనిని బనారస్ అనెదరు. ఉత్తరహిందూ

స్థానమున సాయుక్త రాష్ట్రములలో నున్నది.

౨. గుప్తకాశీ హిమవత్సర దేశమున గడ్వాలో ఊభీనుతముండ నున్నది. మగదాకినీతీరము; హరిద్వారమునూడి ౧౨గి మైళ్లు. హరిద్వారము నూడి బదరీకేదారమున కేగు మార్గము.

౩. ఉత్తరకాశీ - హిమవత్సరమున భారాహాట్ అనబడు తావునకు సమీపము. గంగానదీతీరము. దేరాఢూన్ నూడి ౮౦ మైళ్లు దూరము. గంగోత్తర కేగు మార్గము.

ల్పరదేశ చరిత్ర — కాశ్మీరదేశము

భరతఖాను కుత్తరమున హిమవత్సరవృక్ష పక్షుల మధ్యనున్న లోవ. ఆదికాలమున నీ లోవము తియు జలమున్ను సరస్సుగ నుండెడిది. ఇచటి హరిముఖ పర్వతమున సక్కాలమున పరమేశ్వరుడును, వారి శక్తియగు సతీదేవియు నీలావతారులొ యనునట్లు మాయాశరీరధారులుగ వసించుచు విహరించుచుండిరి దానినూడి కాశ్మీర దేశపులోవయగునన్న సరస్సునకు సతీసరస్సునియు అందిపడు ఊలూరులేక్ అనబడు జలనిలయమును, ఆలవాలమనియు వాడుచూడిరి. ఆప్రాంతముల నాగిజాతివారు వసించుచుండిరి. వారికి గన్యపచహర్షి సంతతివాడగు నీలభూపతి ప్రభువై పాలించుచుండెను. అత్తకుమారుననే జనకుటకుండగాదగిన మహానారాయణుడగు జలొద్భవుడను రక్కసుండొకడు సపరివారముగ నా సతీ సరోవరప్రాంతములను, అవసరమగుతరి సరోవరమునగునను వసించుచు, భరతఖాడ నివాసుల యొక్కయు, దేవతల యొక్కయు సత్కర్మాచారపాత చర్యలకు ధ్వంసముగల్గించుచు బాధించుచుండెను.

భూపాలుండగు నీలమహిపాలుడు తన ప్రజలీజొద్భవునిచే నొరుచుచుండు నిక్కట్లను, వాని యధర్మవరనలను గాంచి యోవ్యహలకయు. చేయునదిలేకయు గొప్ప తపంబొనర్చి, కశ్యప

మహర్షి మూలమున గేవతాప్రసన్నతా గల్గించు కొని దేవగణముల నటకు రప్పించి దానపుని బరిమార్చు యత్నించెనట. కాని దానపుని పరివార సమేతుడుగ నీట నప్పుడు హరిహర్వృత మనంబడుచున్న కొండయందొక కుదరము నందు దాని కుశలుగై యుండ, దేవతలు బిక్క మొగములు వైచియుండ, దేవకార్య నిర్వహణ మున కటకేతించి నైవ్యములకు మూడుగ నిలచి యుండి శ్రీకృష్ణబలరాములు విత్తస్థ (ఇప్పటి జీలమునది) ప్రవహించు కనుమమ్మామన కనుమ దింపంజీసి నీరవ్వలకూ బారి మార్గ మేర్పర్చిరట. నీరవ్వలకూ బ్రవహించ నేల బయల్పడి రక్కసుడు విధిలేక బయటికేతించి యుద్ధసన్నద్ధుడైన కతం శ్రీకృష్ణుడు సుగ్రహోన్ముఖుడై రక్కసునిఁ గూలఁజేసి దునుమాడి శాంతి గల్గించెనట. సతీసరోవరముల భూప్రదేశమై కశ్యపర్షి దేశమని పేరడబడియు, కాలము గడచినకొలది కాశ్మీరముగ పేరు మారియున్న దట. దేశప్రజలగు నాగులకు దేశీకులై పురోహితులైయుండ నియమితులగు విప్రు లిప్పుడు కాశ్మీరపండితులనంబడుచున్నారు.

ఇక నిక్కాలమున కొండఱీపూర్వకధనమును సమ్మకుండినను భూగోళశాస్త్ర పరిశోధకులు కాశ్మీరపరిసర పర్వతోపరిభాగ లబ్ధములగు ముత్యపుచిప్పలు, సత్తగుల్లచిప్పలు మొదలగు వాటిం జూచి, ఈ ప్రాంతమంతయు నొకప్పుడు జలనిలయమై యుండితరవలయునని యాగీకరించుటను కాదనఁజాలరు. ఇదియే శ్రీకృష్ణావతార కాలమున గల్గింపఁబడిన దేశము. కుంకుమపూపు నకు జన్మప్రదేశము కాశ్మీరభూమి.

కలియుగమాదిగ క్రీ. వె. ౧౯౩౪ సంవత్సరము వఱ కించుమించు గింకెగి సంవత్సరములై నవి. 'అందు క్రీ. వె. వెనుక గడచిన

వత్సరములు ౧౯౩౪ ను, క్రీ. మునుపు సంవత్సరములు ౨౫౦ గలపిం ౨౧౦౪ సంవత్సరము లగును. ఈ కాలమును కలియుగారంభమునుండియు గడచిన గింకెగి నుండి తీర్చవైచినవో ౨౦౫౦ సంవత్సరములు మిగులును. ఈ కాలము తరువాత చరిత్ర మనకు తెలియగారున్నది. కల్పణ పండితుని రాజతరంగిణి మొదలగుగ్రంథములవలన క్రీ. పూ. ౨౫౦ నాటివాడగు అశోక చక్రవర్తి కాలమునుండియు మనకుఁ గొద్దిగనో గొప్పగనో చరిత్ర దొరకుచునేయున్నది. కాన దానినే విహంపవలయును.

అశోకచక్రవర్తి పాలనముంగూర్చియు మన హతగా తెలియనుకాని ఆ కాలమున నీ దేశము నొక ప్రధానస్థానమును నిర్మించి దానికి శ్రీనిగరమని పేరెడెను. ఇట శ్రీ మనిస సూర్యుడనియు, శ్రీనిగరము సూర్యుని పట్టణమనియు, ఆ మహారాజాభిప్రాయార్థముగ పౌద్ధగ్రామము లగు వివరింపఁబడినది. ఆ శ్రీనిగరపు తావిప్పటి శ్రీనిగరమునుండి నాల్గుమైళ్ల దూరమున రౌడు దేవాలయములు తప్ప నే యానవాలు లేనితావై పాండ్రుతో నని పిలువఁబడుచు, ఇస్లామాబాదు రస్తాయాగు జీలమునది సరియే యున్నది. దీనిని స్పష్టముగ దెలియుట కశోకుని శ్రీనిగరమని వాడుచునుముగాక.

పిదప ప్రభుత్వమునకు వచ్చిన కాశ్మీర భూపతులు పేరందినవారు కారుకాని, క్రీ. వె. ౧౦౦ సంవత్సర ప్రాంతముల రాజ్యపాలన మొనర్చిన కనిష్కమహారాజు సుప్రసిద్ధుడు. ఈయన గాంధారదేశ మేలుచుండినవాడు; కుషాన్ తెగకుం జెందినవాడు. ఈయన కూర్చిన పౌద్ధభిక్షువుల మహాసభయందు త్రిపిటకములనంబడు పౌద్ధ మతవేదగ్రంథము కూర్పంబడినది. ఇది సుప్రసిద్ధ గ్రంథము. ఈ కనిష్కమహారాజు క్రీ. వె. ౧౫౦ వఱకు రాజ్యపాలన మొనర్చినవాడు.

అయికికు బిడప హువిమ్మ- మహారాజు కాశ్మీర సింహాసన మధిష్ఠించెను. ఈయన తన రాజధానిని హువిమ్మపురమును పేరను వేయిగ నిర్మించెను. అది బాలామూలా (బొల్లింగటి వరాహమూలపురము) పట్టణమునకు ఆగ్నేయ దిశగా రెండు మైళ్ళదూరమున నున్నది. ఇప్పుడు ఉయ్యూరని పిలువబడుచున్నది. తరువాత లలి తాదిత్యుఁ డీహుస్యపుర ముననే జాగరూపమును మఠమును నిర్మించెనని తెలిసెడిది. ఈ కుమారు భూపతులగు ఇర్వురి కాలముననే గ్రీకుదేశములో రాకపోక సాబాధము లధికముగ నుండెను. గ్రీకుదేశపు గృహనిర్మాణవిధానమును కొంత వఱకు కాశ్మీరదేశమందు వలబుబుడబడెను. ఈ గ్రీకు శిల్పకళ కాశ్మీరదేశపు అనాటి దేవాలయాలగులగు స్పష్టముగఁ గానగుచున్నది.

కుమారు భూపతుల తరువాత కాశ్మీరసింహాసన మధిష్ఠించిన భూపతులలో క్రీ. వె. 400 వఱకు సుప్రసిద్ధులు గానరాదు. క్రీ. వె. 400 ల కాల మున రాజ్యమునకు వచ్చిన శ్వేతహనుడగు మిహిరికుమారుడను స్పష్టత కనుగొన్నాఁడనియు, క్యూరుడునియు తెలియుచున్నది. ఈతఁడు శివ భక్తు డని బలమున వాఁచికలగు. ఈతని పరిపాలన విధానములు తెలియువు. కల్హణపండితుఁడు తన రాజతర్కగిణియు దీతనిని మా.వ.వైరి యనియు, వసుస్సు గడచినవారియగు శరీవ మును, స్త్రీలయగు మర్యాదయు, బాలిక యగు కసికిరమును లేని క్యూరునిగ వివరించు ఈతాడొసంగిన భూదానములం బరిగ్రహించిన విప్రులను నిరసించియున్నాఁడు. ఈయన ఎంత కాలము పాలించెనో తెలియరాదు కాని, అతవ శకాబ్దాంతకాలమున సింహాసన మధిష్ఠించిన ప్రవరసేనమహారాజు ఇప్పటి శ్రీనగరమునందలి తూర్పుభాగమున తన రాజధానిని తనపేరట ప్రవరపురమును పేరున నిర్మించుకొనెను. మరియు

నీగఁడే జీలమనదిదాటుటకొక పడవల వాడెనను నిర్మించెను. ఇతను ఇప్పటి శ్రీనగరమునందలి డాల్గేరురుడి జీలము నదీతీరమున పట్టణము దనుక చీనారుబాగు పాల్గొనుల ననుచుగా జీలము వెల్లువవలన ననాచుము గొంగుకూడువటుల నొక గట్టుఁ బోయిపనాగంభించినటులు చెప్పుబడినది. ప్రవర సేనుని మేనమాను జయోగ్యుఁ డప్రవర పురమున జయోద్ర నుగచును గొప్ప పాద సన్యాసాశ్రమమును నిర్మించెను. ఇటుల నీకొత్త రాజధాని నదిల వైభవోపేతమగుచున్నను అశో కుని శ్రీనగరముమీదింతయు దగ్గిరిక నిలచి యుండెను. క్రీ. వె. 430-433 హూయన్ త్సాంగు గను పేరుగల చీనా దేశస్థుఁడు కాశ్మీర దేశమునకేగించి ఈదేశమునందండియే అరెండు సావత్సరిముల కాలమున నాయనతిరిగిన ప్రయాణ కాలముత్సవ దక్కి నకాలమున ఈజయోద్ర నుగముననే వసించెను. అయన బాలామూలా పురుగుగుడా పడచివచ్చి బొల్లిరాత్రి హువిమ్మ పురముననే (హుయ్యూరు) గడపెనని అయన వ్రాసిన మూత్రాచరిత్రయగు కలగు.

బిడప క్రీ. వె. 430 ప్రాంతమునలో లేక ఎక్కువ శతాబ్దారాభ కాలమునలో లలితానంద ముత్తాపీఠుడగు మహాబలాభ్యుడగు భూపతి సింహాసనమధిష్ఠించెను. అయన భరతదేశము కొన్ని యుద్ధముగొనరెచ్చెను. టిబ్బెటు దేశమున యుద్ధమునరెచ్చెను. చీనాదేశమునకొక రాయబారి నంపెను. దీనిగూర్చి చీనాప్రభుత్వపు రికార్డు నగు ఉదహరింపబడియున్నది. ఈ భూపతి హింసాభ్రాడు; సకల మతసహనము కలవాడు. కాశ్మీరదేశమున సుప్రసిద్ధుగు మార్తాండ దేవ స్థానమున కట్టడములను విరివిగ కట్టించెను. కాశ్మీరరాజులు పెక్కండ్రవలె నీయనయు తానొక వేయరాజధానిని నిర్మాణకీసికొని దానికి పరిహాసపురమని పేరిడెను. అందు గొప్ప

ప్రభుత్వమునదిని బ్రటిష్ పరమిత సామ్రాజ్యమై యున్నది.

కాశ్మీరదేశపు సామెతలు — అగు నకు రాత్రి, పగలు ఒక్కటే. ఆకారము గొట్టె, హృదయము తోడేలు. ఎప్పుడు గొమ్ములు భారమా? కనిచే కాలిదోమతోడను ఎట్టి కాళ్లతో నడచుట సుఖము. తిన్నప్పుటి తిని డబ్బిచ్చేటప్పటికి చేదగును. నమ్మించు డను పేరు సుపాదించుకొనుట డబ్బు గడిచియును మూల మగును. పల్లెటూరుపులితో పట్టాపు కుక్క సమానము. పాము ఎనిమిదికరలుకొనినా తనపుట్టలోకే దారి. పెద్దలింగము పెద్దాములేని చుట్టచుటగా, పెద్దాశివానిని ఎందుకు పెద్దాడిని చుట్టచుట. బిల్వము బాధ్యులు లేనిది. బాసచే నునిచోట్లనే గాని పుట్టి పెరిగి బలపడినా. మోసగాని తమ్ముతా నెనా మోసగించుకొనదీ ఉడలేదు. మామూల పాటిదే బురద. సేహ్యముకన్న సత్యము బలవంతము.

కాశ్మీరదేశము సామ్రాజ్యము కీ త మార్పు జరిగినను ఇతరపరిస్థితుల దడచితిని, అదేపేరున నిలచి నేటికిని అటులనేయున్న దెక ములలో నొకటి కాశ్మీరము. దీని కి నేకశాసనాలు రాజధానులైనవి. ప్రవరసేనచురరాజు ప్రవర పురమును (ఇప్పటి శ్రీనగరము) నిర్మించి రాజధానిగఁ జేసికొనెను. విదప శశోకచక్రవర్తివారి నమురా సత్తా శ్రీనగరమును రాజధాని నిర్మించు బడెను. కొంతకాలమునకా శ్రీనగరము కాలి పోయెను. ప్రజలందఱు ప్రవరపురమునకును బేరు కొని అట కొంతస్థలముబుచ్చుకొని నిండ్లు గట్టుకొనుచు, ఆక్రాంతపేటకు తమ శ్రీనగరము పేరిడిరట. నానాటికిది బలపడి ప్రవరపురమును పేరు మాసి అంతకును శ్రీనగరమనియే వాడుక యయ్యెను. నేటికిని అట్లే నిలచియున్నది. విక్ర

మాంకదేవచక్రత రచించిన బిల్హణుడీప్రవరపుర వాసియె. ప్రవరసేనచుర క్రీ. వె. ౪౩౨ మొదలు ౪౭౪ మధ్య రాజ్యముచేసెను

మరి మొకప్పుడు అవతీవర్మ అవతీపురము నిర్మించుకొని రాజధానిగఁ జేసికొనెనట. వే జొకిప్పుడు పురాధిష్ఠానము రాజధాని. (ఇప్పటి హృద్రితాన్). ఇది శ్రీనగరమున కాగ్నేయ దిశగా నాల్గువైపు. దీని గూర్చి రాజతరుంగిణి ౧౦౨౭ చుట్ట ప్రశంస గలిగెను. అశోకచక్ర వర్తిచే బాహుబలిని పొద్దనుతబోధకుఁ డగు ముచ్చాలినుఁడు అరపాలుఁ డను కాశ్మీరపుటని పొద్దనుతముఁడు నేర్చెనని “మహావాళి”మునఁ గూర్చి. ఇంకను శతస్థా (ఇప్పటి జిల్లు) నదిపై నున్న అనంతనాగపురము (ఇప్పటి ఇస్లామా బాదు) ను ఒకప్పుడు రాజధానికొరవము నంది నది. మహమ్మదీయులప్రాబల్యమున పేరు మార్పు బడినది.

ఈ ఇస్లామాబాదు కీ శాసనముగ నైఁ మైళ్ల దూరమున ప్రవరచుని మార్తాండ (సూర్య) షేత్రము గలిగెను. ఈ కతిప మదూరముననే మార్తాండ తీర్థము, వినులకమల తీర్థములును ఈ దేశమున నుత్పాదించుదులు.

ఇస్లామాబాదునుండి అరువదిమైళ్లదూరమున హినువన్నగముకుఁ జొదిలి భైరవఘాటికనుచుల పై అమరనాథును శివక్షేత్రముకలగు. మారుచే గప్పబడియుండు దీనినిఖరమునకు పశ్చిమభాగ మున నొక గుహయందీదేవస్థాన మున్నది. దాని నిచటివారు భక్తిపారవశ్యమున నపరకైలాస మనెదరు. గుహకిడనే జన్మించి, ఇటకేగుబాట ప్రక్కగనే ప్రవహించుచు క్రిందికిదిగి సింధునది జేరుకొను అమరగంగ యను చిన్ననది చాల పవిత్రమని తలంపబడుచున్నది. ఇది అమర నాథముకడ విభాతిమనుచుగు ప్రదేశముగుండా ప్రవహించుతరి చాల గౌరవింపబడుచుండును.

దేవస్థానపు గుహములు మగు లాగు ఇగు వనియైననుగల నెడలుపుచు, ఏబది యనుగుల ఎత్తుచు, గలిగి ముప్పది యనుగుల కొండలలోనికి జొచ్చుకొనియుండి లోపల మూడు లింగముగ గల్గియుండును ఈ శివలింగము చుట్టసరితో సుబాధముగలది. నుక్లకక్షమున దిగదినాభివృద్ధియగుచు పోవుచుదిగచుచు ఎన్నిదిన గుల చుట్టుకొలతయు, మూడుదినగుల ఎత్తు గల్గి స్ఫటికమువలె స్వచ్ఛము శుభశుభములనును తేజోమయమైయుండి పృథ్వీపరమున తగ్గి పోవుచు అమావాస్యనాటికి సరియుండక గరిగి పోవుచు శివలింగమున కిసుప్రక్కలను రెండు చురుచు పీర్ల హనులు గాననగుగాని అవి వృద్ధిక్రియ నగుచువికావు. శ్రావణ మాసమున కాశ్మీర ప్రభుత్వపు అధ్యక్షుల రాక్షాక్రిడ యాత్మకలట కేగుచుండును.

తొల్లింట వరాహ మూలపురమునందు బాగా మూలా యను పేరు బరగుచున్నది. ఇదిగి వరాహ దేవస్థానము సుహమ్నరీ ముల కాలగు స భగ్నపర్వతమిది. ఇచ్చటి వరాహాపర్వతము నేటికిని ఆ పేరనే బరగుచున్నది. ముహూర్తమున శాకరభగవత్పూజలు కాశ్మీరమునకేగి త్రివిగ రముకడనున్న సాధిమాంపర్వతముపై పుష్క రుద్రుండచు శివలింగప్రతిష్ఠ చెల్లు తహబాన ర్పుచుఅటనుండిసకతసనాపర్వతమునకుసాధిమాం పర్వతమును పేరుమాసి శాకరాచార్య హస్త మని పేరయ్యెనట. ఆలోక చక్రవర్తి సుతుండగు జలోకుండను నామాంతరిముగల కునానుండి యాక్రమించి బౌద్ధదైత్యము నటనిర్మించి యా గిరికి గోపాద్రి యని పేరిడెనట. విదప నుహమ్న దీయులు కాశ్మీరమాక్రమించి, అట నొక మశేను గట్టి యాగోపాద్రి యనుపేరుమాపి తత్తసులేమా నను నామకరణ మొనర్చిరట. నేటికినది అట్లే పిలువబడుచున్నది.

కాశ్మీరమున ఆలవాలనును సుస్సు కలగు. "ద్వానిష్కప డిలూక్ సరస్సునుచున్నారు. ఇది కాశ్మీరమునొకెల్ల పెద్ద సరస్సునగు. ఇందుకికాతి సుహను, కొనులు విస్తారము లభియించు కొన్ని వేలనుదికి జీవనము గల్గిచు చుండు ఇది సేవోచుచు అచోద సరో వర మొప్పును అచీహవ త్తవి వాడబడుచున్నది. ఇది చూచుచు తేజ్రమనుండి యాగున్నట్ల చూచుచు సిద్ధాత్రునునుబడిన మహాశ్వేతా త్రుని విరాజితమున నుండెనట. కాదాబరిమూగు బౌద్ధులగుచు, విద్రమూకదేవ పర్వతమున నిష్ఠులగుచు దీక్షాగూర్చి వివరించియున్నారు. ఇచ్చటనూరకీను పురాణమున ప్రసమాధ్యాను మున దుప్రవేశ స కలగు. పర్వత శిఖరములం దీడెనున చూడెగనది హరముఖ శిఖరము. మనము శ్రీనిగరసమాపముననే కిస్యపాశ్రమము కలగు. ఈ దేశవాసులలో కాన్యులనువారీ ఋషిసంతానారే యుచుచున్నారు. ఆదివిష్ణుపు ముహూర్తవతారమెత్తిన పవిత్రస్థలి కాశ్మీర దేశమున ముప్పును. పిర్ పిజారీ అని పిలువబడు పర్వత వదిగమున స్థననాగము(తొల్లింటి క్రమసరము) కలనట. క్రమపాదముని పిలువబడు విష్ణు పాదముకలగు; అది మత్స్యవతార స్థలమును ప్రతీతముకలగు.

కాశ్మీర దేశపు సుప్రసిద్ధోద్యాన వనములు

— కాశ్మీరమునందు సుప్రసిద్ధము లగు నుద్యానవనములు నాల్గు గాననయ్యెడివి. అవి మాలీమాక్ బాగ్, నిహత్ బాగ్, అచి బాగ్ బాగ్, బాష్మాహాహిబాగ్ అనంబడునవి.

౧. మాలీమాక్ బాగ్ - రాజధానియగు త్రివిగరము (తొల్లింటి ప్రవరపురము) నుండి తొమ్మిది మైళ్లదూరమున డాల్ సరస్సు (Dal Lake) నంటియే యున్నది. ఇచట పర్వతము నుండి సరస్సునందలి జలములదనుకఁ బ్రదేశమేట

వాలుగ నుండి నీళ్లుచెల్ల నుకల్లులుగల పర్వతముచే నుండుచున్నట్లు చుట్ట బడియున్నది. ఈ ప్రాంతమున కీపేరు కాశ్మీరదేశమనెడిది. వె. ౭౯౦ మొదలు ౧౩౩౦ వరకును దీనిని పాలించుచు, ప్రథమ పురనిర్మాతయగు రోహివ్రహ్మరసేనచుహానీ యిడచెడిది. పోలీమాంగులను రోహి నిలచుచుని యర్థము. నామమాత్రము నాప్రదేశమామేనుననే దానిమాత్రము. దీనిని కి. వె. ౧౩౩౦ లో జహాగీరు చక్రవర్తియు అందు చుచున్నప్పుడు నాజ్జహాను బేగమును ఇచ్చునట్లును నానోద్యోగవస నిర్మాత నూ ౧౩౩౦ లో నిర్మించి అట్లేనివస సాగిని చెప్పబడినది.

ఇది ౧౦౦ గజముల పొడవును ౨౦౦ గజముల వెడలయుగలది. చుట్ట ఆవరణము గలది. ఇది మూడు భాగములు కలవు. మొదటి భాగము లోలుపాడుచును. తరువాతి మధ్యభాగము లోలుపాడుచును. తనానీకును, మూడవ భాగము లోలుపాడుచును. చక్రవర్తియు, వారి ఘోషాస్త్రీయు యుక్తయు వాగునొక వీక్షణుల బడియొట్టి. జనానాభాగము కనుగొని పొదిగొనెను. తోలునిట్టి ముగిసి పోలీమాంగులను నోహాచును ఎత్తరవెను.

౨. సిహాత్పాగు ఉద్యోగవసము - ఈగుడిర వసము డాల్ సెరపు తూర్పుగట్టున సిహాత్ శ్రీరాముచుండి వీక్షణులదూరమున సుప్రసిద్ధురాలగు చుచుతాజ్జహాల్ బేగముగారి తల్లికి లిసఫ్ ఖానుగారిచే తను స్వత వాడుకగుగాను నిర్మింప బడినది. దీని నిర్మాణము జహాగీరు చక్రవర్తి పాలనకాలమున క్రీ. వె. ౧౩౩౦ ప్రాంతమున పోల్చుచున్నారు. దీనిపొడవు ౬౦౦ గజములును, వెడలపు ౩౩౦ గజములును కలగు. ఉద్యోగవసము కొండప్రక్కనుంట ఒకటికన్న నొకటి ఎత్తుగనుగు పండ్రెండు సమతలప్రదేశములుగ నిర్మింపబడియుంట దీనిని ట్రేసెర్సెన్సు

అనియు ననుట కలగు. చీనారు పృథ్వియు తలుచుగ నున్నవి. చాల నీడగనుండి ఎండు వేళ కడుగడుచునోహరమై నడుచుబ్రవహించుచును నీటికాలువలచే రన్యము యుండెడిది. ఇది బహిష్కరదేశ మానునయొక్కయు, వెనుక ప్రదేశభాగము జనానాభాగము వాడుక కేర్పలుపబడినది. దీని చూచునాగోడలు పను నెత్తదానిగుల ఎత్తుగలవి. మూలందు బురుజులు కలవు. ఇప్పుడిది విద్యద్వీపము లమర్చించి యున్నారు.

౩. అచిబాల్పాగుతోట - అచిబాలను నది వెనుక నీటియూటమేను. అచిబాల్పాగునూట దీని క తగు నాపేరే వాడుచున్నారు. దానియుదయము లొందుక పులుపుతోడల తీగచిగ్గి మిగుల శీతములె అతనునోహరిచులుగనుంటునాగోడు పా మొదలు బలహింత, అలసట కాన్పింపక పి పిఠుముగ నానోద్యోగముగల్గి చెడిన కాన గోగులు దీనినానాచి మర్చి పా మొదలుచు యానోద్యోగము బహుచున్నారు. కాశ్మీర దేశపు ఇస్లామాబాద్ (అల్లి) లో మహతనాగి పురమున కనుగొని దూరము ల్లిది. ఇస్లామాబాద్ ఇస్లామున కాశ్మీర దేశమునకు రెండవ శతాబ్దమున ప్రాముఖ్యతపొందియున్నది. జహాగీరు చక్రవర్తి దీనిని నిర్మించెననియు, దీని నీటియూట యాదిని జలముల సత్ప్రీతితో బాసమొదలు చుచునాడెనియు జెప్పబడినది. ఇది పర్వత పాదమునదీని దరముగనున్న ఉద్యోగవసము. అక్కరచక్రవర్తినామరచిపాబడిన “నియినీకర్పరీ” యను గ్రంథమును దీనినీటియూట ప్రశంసింపబడి యున్నది. ఇందుగల మూడు సమతలప్రదేశము (ట్రైరెసు) లందఱుప వేత్తేలు జలపాతములు, జలనిలయములు (రిజర్వాయరులు) కలవు. అందు అచిబాల్ నీటియూట పెద్దది. ఇందొకచో ట్రాటు చేపలం బెంచుటకొక చెలువుకలదు.

౪. బొప్పామాహిబాగ్ - ఇరియు గూడ నొక జలబుగ్బుదమే. దానినుండియే ఈయుద్వాన వాము కేరందెను. బొప్పామాహి యనిన, జలబుగ్బుద నాచుకముణి యని యర్థము. ఈ యుద్వాన మిజలాశయము నాశ్రయించి యున్నది. దీనిని క్రీ. వె. ౧౮౩౨లో పి. బహాదు నిర్మింపజేసెను. ఇది క్రీ. గి. ౧౮౬౬ మూడు వైశ్ణి దూరము. నీటిధారనీరు చాల మాధుర్యముగ నుండును. శంజాబును డి విద్యార్థులకు పేసవిసెలస్కల దగుదుమనగాను.

కాశ్యపగణము — ఇది కాశ్యప సంతతి. దీనిని కేవల కాశ్యప గణమునియు నున్నారు. కేవలకాశ్యపగణమునగు ౧. కాశ్యప, ౨. కశ్యప యని రెండుగోత్రములు కలవు. వీటికి బ్రహ్మగణము త్తరము కలదు.

౧. కాశ్యప, అవత్సరి. విధ్యవత్తర మూర్తేను ప్రవర). ౨. కాశ్యప, అవత్సరి, వైశ్ణవ శేఖ, రైఖ (వచాక్షేను ప్రవర). ౩. కాశ్యప, అవత్సరి, వైశ్ణవ శేఖ, రైఖ, కడియ, పండిత్య (సప్తక్షేను ప్రవర). ౪. కాశ్యప, అవత్సరి అశిత. ౫. కాశ్యప, అవత్సరి, శాండ్య.

కాశ్యప గోత్రము — కశ్యప గణము చూడుడు.

కాశ్యప బుద్ధుడు — గురుపావగిరి చూడుడు.

కాశ్యపి . — భూమియని భావము. కాశ్యపుడను విప్రునకు శరశురామనిచే యాగ కాలమున భూమియంతయు దానముచేయబడుట భూమికిం గాశ్యపియని కేరయ్యెనని చెప్పబడినది.

కాశ్యపీగంగ - గుజరాతులోని సబర్మతీ నదిగ పద్మపురాణము ఉత్తర ౫౨ సంవత్సరము జెప్పబడినది

కాశ్యపుడు — సర్వవిష మరణవిద్యకు చక్కగాజేచ్చి బకవిప్రుడు. పరీక్షేత్తుచుఁగరాని నకు శాపము కల్పించిని అశనిని తక్షకుడు కిరవి నే తానావిషబాధ నివారించి ధనము సుపాదించెనని. శత్రుజేనుడు గణపనియు, దారి యగు తక్షకుడితనం గలసికొని శత్రునివలన నీతినిపనిమొలకెడి శత్రునికవలయు ధనమొసంగి పెనుకీరం బుచేపేసెననియు జెప్పబడినది.

కాశ్యుడు — క్రింది సంతతి. చక్రవం శము. పునరవి, ఆయువు, త్తతప్రస్థానసంతతి. తక్షి సుహృత్తుడు. పోదరాలు కుసుడు, కృత్తిమ్యుడు. గుమారుడు శస్త్రాతి. ఈతడు కాశరాజు ఈతని సంతతిమూలకం గొన్నవని నాడుకపేయ్యెను. చుటయు వేదానికి కాశ్యుడు బృహధిషాని సంతతియగు శాత్రు కుమారుడు నీపేరిగలవాడే గలడు.

కాశ్యహయన గోత్రము — విధ్యవ గణము చూడుడు.

షన్ మనీ --- Caution money (ధరావస్తుసొమ్ము). (వాణిజ్యసంబంధ మణిభాషా పదము). కల్యాణము తనక లాభము చక్కగ నెకవచ్చుటకు విధ్యతన గల్గి యుండుటకుఁగాను చెల్లించిన ధరావస్తుసొమ్ము.

కాష్ఠరేఖి గోత్రము — ఔతస్య ఉపగణము చూడుడు. కౌమూడ ఉపగణము చూడుడు.

కాష్ఠార్ దేశము భారోష్ట్ర దేశము చూడుడు.

కాష్ఠాయన గోత్రము — విధ్యవ గణము చూడుడు.

కాన — దగ్గులకు సాధారణముగ కాన గోగమగును. దగ్గులు అనేకవిధములు కలవు.

కానఖి గోత్రము - కపి ఉపగణము చూడుడు.

కాసరనాడు (సీమ) — కాసరనాటి లేక కాసులనాటిసీమ యనియు నాగును. ఆ ద్ర దేశమునందలి పశ్చిమగోదావరీ మండలమునందలి సరసాపురప్రాంత సీమ కొకప్పు డీపేరు. ఇది యుగముడెను. ఆ ద్ర బౌద్ధబుద్ధులలో నొక బౌద్ధ వారగు కాసరనాటివారను నొకరి భాఖానాను మిచ్చినసీమ ఇదియే.

కాసరి చెట్టు — (కాసుని చెట్టు). లా. Solanum nigrum, సా. కా. మాచి అనిపేర్లు. కాచి చెట్టునియు, కాసర చెట్టునియు గాఢ పండ్లచెట్టునియు కూడనాడుమన్నారు. ఇది చిట్ట పుట్టుదుఁ జచ్చుచూడడిచెట్టు. ఇది పుల్లము డ్లు కాయునది, ఎఱ్ఱని పుష్పకాయునది, పుష్పలవచ్చు రంగు పుష్పకాయునదిగను త్రివిధములు గాఁగి. అన్నిటికి గుణము యౌకేతిగచూడును. దీని కాయలు, ఆకు భోజనముదానిములుగ నుపయోగించుచున్నారు. వైద్యులుఅన్నిటిని ఉపయోగించెను. త్రిదోషహరమైనది. ఇందుకవేడిచేస జ్వరమునకు దీప్తికొనగా, వీరవృద్ధిగల్గించి, విశేషము జేయును. జ్వరములు, పొడవరోగములు మూల వ్యాధి, మేహము, నాపులు నడచును. ఉబ్బులపై చక్కగ పనిచేయునునియు, పుష్ప చిన్నపిల్లల దగ్గులను శుభ్రపఱచునునియు చెప్పు బడినది. కాసరతీగ నుని ఇదేపేరుగ వేరు తీగపాకు పాకుగలరుగాని దీనికేసాబాధమును కలదికాదు.

కాసరితీగె (పాదు) — ఇది తీగప్రకృతి కాయలంగాయును. దీనికాయలు కూరచేయుచున్న పొడించి వరుగు చేయుదురు. గుల్మరోగముల నడచి, జ్వరదీప్తి, వైత్యము, దేహదాహ్యములు గల్గించును. నేత్రరోగముల హరించును. దీనితకు పసరు, పుంపయు గర్భోత్పత్తిగల్గించునని చెప్పు బడినది. విషదోషములను హరించును. వ్రణములు మానజేయును. ఉబ్బు బాడ్యము, వాత

రోగములు, శ్లేష్మరోగములపైఁ జక్కగ పని చేయును. మంపను చూర్ణ మొనర్చియు వాడు చున్నారు.

కా స లి గోత్రము — నిధృవగణము చూడుము.

కాసా— ఇది యొక కులముగ నున్నది. ఈ కులమువారు ఆ ద్రదేశమున వెలమవారి గృహములందు పరిచారకులుగ నుండురు.

కా సుకు గతిలేదు, నూటికి ఫరవా లేదు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కాసు గొడ్డుకు రూక బందె ఆంధ్రలోకోక్తి.

కాసోరు గోత్రము — ఔతధ్య ఉపగణము చూడుము.

కానె సర్వస్వకవి — ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులగు పేర్కొనబడినవాఁడు. ఈ కవి గూర్చి విషయములు తెలియరాకున్నవి. కాలమును సరిగా తెలియఁదగిన నిదర్శనములు లేవు. ఈతఁడు రచించినది సిద్ధేశ్వర చరిత్ర మనంబకు ద్వితీయకావ్యము. ఇది చరిత్రాత్మకమైనది. వ్రతా పరుద్ర చరిత్రనుని చెప్పకొప్పును. కూచిమంచి జగ్గకపేతను సోమదేవరాజీయమునకు ఈగ్రంథము నుండియె ముఖ్యాంశముల నెఱిగెనట.

కాస్టిక్ సోడా (Caustic Soda) — తయారుచేయు విధము- ప్రస్తుతము కాస్టిక్ సోడా తయారుచేయుటకు వైద్యుత విధానమే (Electrolysis) అమలులో నున్నది. ఈ విధానము మొదట కనిపెట్టి ఆచరించుచున్న వారు కాన్‌ట్నర్ అండ్ కెల్నర్ కంపెనీవారు. వారి పద్ధతిప్రకారము Electrolysis అనగా వైద్యుత పరిణామముచేదు సెల్ అనబడు ఆస్తరణము మూడటలుగా విభజింపబడి యుండును. ఈగదులను విభజించు రెండు అడ్డు

గోడలును అడుగునాటియుండవు. కాని అడుగున నున్న సరదలలోనికి చేర్చబడుట కవకాశము కలిగియుండును. కొనలనున్న అటాలో లవణ ద్రావము (Common salt solution) పారుచుండును. నడుమనున్న యటాలో జలముండును. విద్యుత్ప్రవాహము (Electric Current) విడిచిపెట్టినతోడనే లవణద్రావములో కలిసి పోయిన లవణము సోడియముగాను హైడ్రోజనుగాను వేరై పోవును. విడివడిన కోరెను వైరును యటలకు వాని నుదయర్పణకు నాటి రూప్రమలగుండా వచ్చును. కాని సోడియం విద్యుత్ప్రవాహముతోడనే నడుచుచు అట అటు భాగమనచున్న పాదరిసముతో కలిసి సోడియం అమాల్గం అను నొక మిశ్రమధర్మమగును. అపుడొక విద్యుచ్ఛక్తిముచేయత్రను తయు మిల్లగా చలించుట్లు చేయబడును. అచలము మృత్యువైన దోలికా చలమువలె నుండును. ఇందువలన పాదరిసము ఆ నూతనగడి రేడవ నూతనోనికి దేరుకొనును. అప్పుడు మధ్యగతిలో నున్న మంచినీటితో కలిసి స సర్కము కలుగును. అప్పుడది వెంటనే Decompose అయి లోనున్న ఉదజని విడిచిపెట్టి కాస్టిక్ సోడా అగును.

కాస్టు (కిన్నెసు లే వెల) Cost — (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). కిన్నెతు వెల, క్రియధనము. అమ్మనారు, కొనువారు కూడ సంగీకరించిన మూల్యము.

కాస్టు అండ్ ఫ్రైటు (Cost and Freight) — వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. సరికుల క్రియము, మోతిఫార్ట్ కూడ కల్పి కొనువారు చెప్పినతావునకు చేర్చి యప్పగించు ధర యని యర్థము.

కాస్పియను సముద్రము (Caspian Sea) — కాస్ట్రవేత్తంచే డిస్కవరీను సీ అను బిరుదు. (డెడ్ సీ చూడఁడు). 2700 మైళ్ళ పొడవు. రెండు వందల మైళ్ళ వెడలవు. 1,000,000 చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము. సముద్రపు నీటిమట్టముకిన్నీ నీటి నీటిమట్టము 100 అడుగుల లోతని యు నగును. ఇది డెడ్ సీ వలె సాక్ష్యరగ నెడిదియు నశింపదనియు, ఎడి లోతగులొంది నీటి యాచిరి గుగులముగా నూడ పట్టి పోయినదియు కొందఱు కాస్ట్రజ్జు లభిస్తామని డినునాడు. కాస్పీ నీటిమట్టముతో సరిగ్గా నీటిమట్టము యూనానునది లోని కెమిషన్ రేసును కలిపియుండి విదవ వేరై యుండునోపు నని కొందఱు తలచుచున్నారు. ఇది కాస్పి నీటి ఇన్నాండు సముద్రములలో గొప్పది యని పేరొందిరి.

కాస్మోథెయిజమ్ (Cosmotheism) — దీనిని Pantheism అనియు పొందును.

జూత్తుగాదు యు పరిమేష్వర పదార్థ మగుననియు దేవుడు ప్రత్యేక స్థలము లేదనియు చెల్పడి మతము.

సాహులగోత్రము సాహుల గణము చూడఁడు.

కాస్మోయనగోత్రము — పరాశర గణము చూడఁడు.

కాస్మ మి — మహాప్రమి చూడఁడు.

కాళింగులు - కాళింగులనగనే కళింగ దేశ సుబాధుని తెలియుచునే యున్నను, పేరింగూర్చి తెలియదగిన గ్రంథములు లభింపమి ఎక్కువ పరిశీలనలు జరగవలసి యుండును. దేశమునందు సుప్రసిద్ధుడు విశ్వవిద్యారాజు సృష్టింగూర్చి ఎల్లరెడింగియె యుండును. కారణాంత

రముగ మహాతపస్సొకన్నుడను మహాప్రభావ సాపన్నుడు సగు విశ్వామిత్ర మహర్షి శ్రీశంగు మహారాజుగూర్చి సృష్టికి, బ్రహ్మసృష్టి మొదలు నని చెప్పబడినది. ఆ ప్రహ్లాదస్థితిగా దీ కాళింగులనాబడుచున్న జాతివారు విప్రులుగ సృష్టిపరబడిని వారాయుగంక బలమున ముగియగలరు.

వీరు కిళింగదేశమునకు, ఇటీవల ఆరు సరములను గాన నగుచున్నారు. ప్రహ్లాదస్థితి విశ్వామిత్రసృష్టి కలసి గోమున పదవి వీరు సేవ్య మొనర్చు వృత్తిగలవారుగ చూడినట్లు. ఇక్కలమున వీరు ఆరు ముఖ్య పాత్రలుగ విభజమునాదియుంట తెలియగల మున్నది. అవి బూరగాము కాళింగులు, కింతలి కాళింగులు, మొహిరి కాళింగులు, పాయకారీ కాళింగులు, నెడకాళింగులు, ఒడ్డు కాళింగులు ననబడుచున్న తెగలు. ఇంకికను వీరి పేరుగా దంతశ్శాఖలుగ వివిధములగు తెగలికను పదవి నేర్పజేసవి తెలియుచున్నది. కాని సమగ్రముగ భోగ్యులభిమట మర్ల భముగ నున్నది.

ఇంకు మొహిరి, నెడ తెగలవారు మహేంద్రగిరికి దక్షిణమునను, బూరగాము తెగలవారు ఉద్ధానపు సముద్రతీర దేశము నంగునను (ఉద్ధానము చూడుడు), ఒడియా కాళింగ తెగలవారు త్కలులు విశేషముగల ప్రాంతములను, పాయకారీ తెగలవారు గునూరు సురడా సీమలంగునను ఆదిని కాపురములు కుదిరిన చెప్పబడినది. కింతలి కాళింగులు శ్రీకాకుళ ప్రాంతమున నున్న కింతలిగ్రామ పరిసరములందు నివసించువారుగ నున్నారు. బూరగాము గ్రామము ఉద్ధాన వనసీమలాదే యున్నది. వీరి వీరి కివి ప్రధాన నివాస సీమలుగనే యున్నవి. పరిసరములగు నితర తెగలకుఁ జెదరి కొండలు కాన్పించుచున్నను ప్రధాన నివాస స్థలములవియే.

వీరాని శివభక్తులగు స్మార్తవులుగ నుండిరట. విశ్విషాద్యైత వైష్ణవ మత స్థాపకుడగు శ్రీమద్రామానుజాచార్యుడొక తన వీరి సీమల గూడా జరుట సభనించి వీరికి యజ్ఞోపవీతమును వైష్ణవ సాస్క రములతోసాగ, వీరు విశిష్టాద్యైత మతములుగనై పెక్కండ్రు తిరుమణి శ్రీమార్గ ధానులెరినియు, వైష్ణవ మతావలాబులు కాని వారు యజ్ఞోపవీతమును మాత్రము ధరించిరినియు అనుశ్రుతి నగు వాడుక వీరియందు కలదు. ఒడియా కాళింగులంగు తప్ప తక్కిన తెగలవారు యజ్ఞోపవీత ధారులుగనే యున్నారు. యజ్ఞోపవీతము లేనివారిని ధరించువారతి చులకనగజూచి వారతో కలియకున్నారు.

ఈసాదర్భమున నొకసంగతి వివరించుట సమూజసము. శ్రీకాకుళ ప్రాంత సీమయందు పర్లాకిమిడి సంస్థానమున ముఖలింగమను క్షేత్రము కలదు. ఇది సుప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. ఈదేవస్థానమున నర్చనలు నలుపు పూజారులు కాళింగులే. వీరు కింతలి తెగకుం జెందిన వారట. వీరాదేశపు బ్రాహ్మణజాతివారివలెనే యుందురు. ఆదేవస్థానముదలి అర్చనాచులను సమస్తముగా నెఱపుచూడ నేర్చినవారు. వీరు విభూతి రుద్రాక్షులను ధరించువారు. ఇంక పాయకారీ తెగవారు తమలోని యొక యంతశ్శాఖవారిని వారనెదరు. ఇంకను తెము కాళింగులలో నగ్ర శాఖవార ముందురు.

పదప నుచువదగినది పైకారీ కాళింగశాఖ. వీరు శూరులు. ఆదికాలమున దేశప్రభువుల కడ బలైముం ధరించిన శూరులుగ కొల్వొండెడివారు. పైక అనిన బలైమున కర్థము. దాని నుండియే వీరి తెగకు పైకారీ యని పేరు గల్గెను. వీరికి స్వదేశ ప్రభువులు ఆదరణ నెఱపుచు భూముల నిచ్చి యుండిరి. పదప ఈస్టిండియా కంపెనీ

వారికాలమున గల్గిన యశోవ్యక్త సంహార కలహముల కాలమున నాకలహముల నడిచుట చూడధికతరమైన పరాక్రమముం జూపుచు చేసిన గొప్ప సహాయమునకు గుంపెనీయరు పీఠిభూముల నీనాములుగ స్థిరపఱచి. చుట్టియు నీ పైకారీ కళింగశూరులే గుంపూరు, సురజాలాదల తిరుగుబాటు కాలమున కూపెనీయరు పక్షమున నిలచి వారి కృతజ్ఞతకు బాత్రులయిరి. నీరు తాము సాధనముల పైకారీలనుగి గర్వముగఁ దొప్పుచున్నారు. ఇప్పుటి గుంజూ ముహూర్తారభాగమునను అంగు ముఖ్యముగ జమీందారులగునను కాన నగుచున్నాడు.

తరువాత చెప్పుదగిన శత్రులు నెఁదికాళింగులు, మొహరీ కాళింగులునై యున్నారు. ఎకకాలమున వర్తకులగఁ గాని నగుచున్నను పేరు ముఖ్యముగ ధాన్యపువర్తకము చేయుచున్నారు. కొంతవఱకు ధనవంతులగు శత్రుగావున్నారు. నీరు జమీందారీ స్థానములగు ముస్తాజూరు చేయుచున్నను. కొందఱు గొప్ప నాకి మోడీ (భోజన పదార్థముల సాదిచ్చు గుత్తదారులు) లుగ నున్నారు.

ఉత్కల సీమలగు కాపురములు కురికిరి కాళింగులు ఉత్కలాచారములను, ఆంధ్రసీమలగు కాపురములు కురికిరి కాళింగులు ఆంధ్రాచారముల నెక్కువగ నవలంబించి యుండునగును. తెక్కలి, శ్రీకాకుళముల సీమలగు గ్రామ మునసబులుగ నీకాళింగు లధికముగనుండు నాప్రాంతముల గ్రామ మునసబులను “నాయకు” అను బిరుద నామమున నాడుటచేసి ఆప్రాంత వాసులగు కాళింగులందఱు నా నుడు లనిపించుకొను చున్నారు. కింతలికాళింగులగు వైష్ణవ శాఖయు, స్మార్తశాఖయుం గూడ కలఁఫు. అగు వైష్ణవసంస్కారముల నంధియున్నవారు రెండవవారి కన్న నధికులుగఁ జెప్పకొను చుందురు. వీరుకింతలి

బూరగా కాళింగ శాఖల వారిష్టముగను శుభా శుభ కార్యములగు పంచోహిత్యము నెఱపుకరట. ఒక చూకాళి గుం, పైకారీకాళింగులు, మొహరీ కాళి గుంలగు భోజనప్రతిభోజనము సహపత్రియు లేనే లేదు.

ఎరులనైన నుత్తర సీమలగు కాళింగులు ప్రత్యేక ప్రత్యేక ధర్మములను, దక్షిణప్రాంతముల రామాయణను విశ్వనాథ్యైత ధర్మములను కొంత ఎఱుగు నిర్దుష్టముగను. ఉత్తరపు వారియగు మహత్త బాతు గాని, మేరమాను కూరుతి గాని పినాహ మోడును. చుట్టియు వారిని దోచుట్టలవలననాటిచెనను. దక్షిణపు గాళింగులందీ విషేషము లేదు.

కాళింగులగుం జుడి గోత్రములు కలఁఫు. వీరియగు శ్రాద్ధములు పట్టుదలగ నాచరితును. బీదలైనవారు దేవాలయ నుగని జరిపితును. ఏటా మృతి ల్పించునగును, మహాల ను పక్షమునను తప్పక నెఱపునగు. గుంసూరు ప్రాంతముల కాళి గుంకును, కొందఱు మొహరీకాళి గుంకును జుడియులు లేవు. వీరియగు కంచి కానేరదును పేరుగల ఒకమహాకావ్యము గలను. అగు క్షీ వాశస్త్రుడగు నొక యుత్కల మహారాజు గోదావరీనది వఱకుగల దేశము జయింప దాడియాత్ర వెడలి శత్రువుల నోడించి రాజ్య మాక్రమించి తిరిగి వచ్చుతరి (ఆయన కంచీ గూడ జయించి యాక్రమించెనని చెప్పబడినది) పశ్చాతయగు విడనెనట. అత్తరి సీకాళింగులు తమ బ్రాహ్మణ వేషముల నాయన దట్టించి దీవించి తమ విద్యలం బ్రదర్శించిరట. ఆభూపాలుకును సంతసించి వానికి బ్రాహ్మణ తరలా గ్రామము నగ్రహారముగ నొసంగినటుల చెప్పబడినది.

కాళింద లేక కుళింద దేశము —
హిమవన్నగముపై భండారుపుచ్చ పర్వతప్రాంత

మునున్న కొండలదేశముగ పోల్చబడినది. ఇంకా యమునానది జ్వస్థానముగు యమునోత్తర తీరమాకలగు. కాళిందదేశమున జనించుటయని యమునానదికి గాళిందీయనియు భేషకలగు. ఆనది జన్మించిన పర్వతముకు గాళిందగిరి, కుళిందగిరి, యముగిరి యని వాచకనామములుండెడివి. రామాయణము కిష్కింధాకాండము ౪౦ అంశము దీనివ్రశంస కలగు.

కాళింది — సూర్యుని (వివస్వతు) కుమార్తె. తల్లి సౌజ్ఞదేవి. భర్త శ్రీవృష్ణుడు. కాళింది లేక యమునానది ఈమునూరియని చెప్పబడినది. (యమునానది చూడఁడు).

కాళిందీ నది యమునానది కీమేరు కలగు.

కాళిదాసశ్రవణము — మహాకవి కాళిదాసుచే రచించబడిన కావ్యశ్రవణమును, నాటకశ్రవణమును, భాణశ్రవణమునకు గొప్ప కాళిదాసశ్రవణమందురు. ౧. రఘువంశ మహాకావ్యము, ౨. కుమారసంభవ కావ్యము, 3. మేఘసందేశము (మేఘదూత), ౧. శాకుంతలనాటకము (అభిజ్ఞానశాకుంతల), ౨. విక్రమోర్వశము, 3. మాళవికాగ్నిచిత్రము. ౧. పుష్పభాణవిలాసము, ౨. ఋతుసంహారము, 3. భామిని విలాసము.

కాళిదాస మహాకవి ఉజ్జయిని నగరము చూడఁడు.

కాళిదాసు మహాకవి — సస్కృత వాఙ్మయముతో పరిచయము గల వానికి కాళిదాసనుపేరు సుప్రసిద్ధమని యెల్లరెఱింగింపదే. కాళిదాసనిన మహాకవి కాళిదాసని వాడుచుదువారు పెక్కండు గలరు. ఇటీవలి వాఙ్మయ, పరిశోధనలవలన కాళిదాసాక్కడను కాడనియు

మున్విరాపేర ప్రసిద్ధిపడసిన సాస్కృత కవులుండి రనియు, తెలియుచున్నది.

ఇతొక కాళిదాసు - ఉజ్జయిని పట్టణము రాజధానిగ అవతీదేశమేలుచుండిన నిక్రమార్క మహారాజాస్థానము నందుండిన సవరత్నములని పేరుగాంచి, తోమ్మొండుగురు మహావిద్వాంసులతో నొకఁడు. ఈమన మహాకవి మరు బిరుద ముగించఁడు. ఈమన రచించినవి రఘువంశము, కుమారసంభవము, మేఘదూత లేక మేఘసందేశము, స్మృతిచక్రాక, శ్లోకవైద్యాభరణ మను పేరుగల కాళ్యాణశాస్త్రము, మాళవి కాగ్నిచిత్ర నాటకము, విక్రమోర్వశము నాటకము, అభిజ్ఞానశాకుంతల నాటకము ఋతుసంహారము, సోదమము. ఇంకా మాళవికాగ్నిచిత్ర మీమన కృతముకాదేనో నని కొందఱు శంకించిగాని, పెక్కు ప్రక్షిప్తముడే నట్టి స్థితియైంది. మరియు నీ కాళిదాసు ఉపమాలాకారిణియను కవిత్వమునకు జన్మింపఁగల పదుపగల్గినవాడగుగ పేర చెడు. కవిత్వభోరణియు చక్కనిది.

ఇక నీమహాకవి కుమారసంభవము, మేఘదూత రఘువంశములను కావ్యములరచించుట గొప్ప మొక వితంధ పండితులు దనుస్రతముగ వాచకమగుచున్నది కలగు. దాని, నిట వివరించుట సమంజసముకాక గోరు. ఈమహాకవి భార్య మదత్యనురాగము కలవాడట. ఆమెయు సోలశాస్త్ర పారంగతురాలగు వికుషిమణి కాళిదాసు సాహిత్యముగల్గియు, ప్రసంగములగు అపశబ్దప్రయోగము లొనర్చుచుడు శబ్దసిద్ధిలేనివాడై యుండెనట. ఆతనిభార్య యపశబ్దముల నిరసించుదు నాతని దిరస్కరించుచుండెడినట. తనభార్యయె తన్ను దిరస్కరించుచుండును నగమమ నాతడామెయందు బద్ధానురాగుడయ్యు నెట్లకేలకామెనడబాసి ఎటుకోనేగి.

సరస్వతి నారాధించి, ఆమె సన్నతవళసి తిరుగ నింటికి జేరెనని వాచస్పత్యమునగు చెప్పబడినది.

ఏదిఎట్లైనను తిరుగ నిలుసేగుచును రాత్రి యాయెకట. కలుపుకడలిని భావ్యుడేమిచి “అస్తికశ్చిదావ్యవోకేషః” అని ప్రశ్నింప నాశాసన తన ప్రజ్ఞా జూపడలచియేమొ ఆకు ప్రశ్న యాదలి మొరకెవనగు “అస్తి” అను పదముతో మొదలిడి “శ్లో! అస్త్వైతరస్త్వానాదేన తాత్మః | హిమాంశమోనామగదాధిరాజః” అని యును, రెండవ పదమును “కశ్చిత్” కనిమొఖో మొరలిడి “కశ్చిత్కాశా పిరహిగుహాస్యాధి కారాత్ప్రమత్తః | శాపేనాస్తగిరతగుహా వర్షభోగ్యణాధిప్తః” అనియును, తేలియి “నాన్వోకేషః” అను పదములగు “నాన్” అను పదమును ప్రధానముగైకొని “శ్లో! వాగరా వివసాంపుక్త నాగర్థప్రశోపత్తయే” అనియును, ఇటుల కుమారసాధివ, మేఘసందేశ, రఘువంశ కావ్యముల ప్రథమ శ్లోకములగు రచించి యామనుసుప్పించి యామోగూడి సుఖించుచు పిదప నామూలకావ్యములను రచించి ఖలపూర్తి చేసెనట. పిదప విక్రమార్క- మహారాజచే గారవింపబడి మహాకవి బిరుదము గూడ వడిన యాస్థానకవియై యుండెనను నానుడికలగు.

రెండవ కాళిదాసు భోజనుపరాకాశాసన విద్వాంసుడై భోజనబాధమును గ్రంథమును, పెక్కులు సమయోచితములగు చాటుపులను రచించి పేర్పొడసినవాడు.

మూడవ కాళిదాసు పేరు జగన్నాథమిత్రుం డనియు, అభినవకాళిదాసను బిరుధను దినవాడ నియు, భామినీవిలాస మను గ్రంథమును రచించినవాడనియుం దెలియుచున్నది.

కాళీకుమార్ డివిజను — మార్తాచల దేశము చూడుడు.

కాళీగండకీనది (కన్యానది) — ముక్తి వాధము చూడుడు.

కాళీఘట్టము — ఇది కలకత్తాకాది నాను ముగియుండెను. ఇప్పుడు కాళీక్షేత్రము కు మాత్రము వర్తించుచున్నది.

కాళీనది జన్మస్థానము — అగ్రా, అమోఘ సముక్తి రాష్ట్రములలోని కాళీ కుమార్ డివిజనునగు ఆగ్నేయానాడి కైలాసమునక కను మార్గమున కావాయాస్థాన కాములచుట్వ చూగాగ్రామము కడ కలగు. ఇటు భూమియును నల్లగనేయుండును. శిలయు నీలములాగలిగి నలుపుగ్గియుండెడిది. ఇట్టిరాళ్లు నెలనుమంకి జలము లుద్భవించి చిన్న ప్రవాహ ములగు నేర్పడి కాళీనదియగును. జన్మస్థానమున కింతిహూములంద కుతిమాజ్జిది ఇటు సంగ మించి ప్రవాహము నెడంపగును. కాళీనది జన్మ స్థానమున పుత్రస్త్రిలోనవుత్తును. ఆగ్నేయానాడి గంగ మైశిహూము.

కాళీయుడు — యమనానది యాదలి ఒకనుడును లేక గూడమున వసించుచుండి ఒక విషనాగము. ఇత్యౌవ ప్రజనుడల స్వాతము. పుట్టిండ్లై మూడు పెక్కండ్ర వెలివించుమాడ శ్రీపుష్పూడతని శిష్యుని వెడలనగపెనట. ఇకను భాగవతమున నిత్యపునకు గరుడగుహరానుడ సోబయనుముడి శిషిచెననియు నదికారణముగ నీకాళీయండిగు జేరెననియు గూడజెప్పబడినది.

కాళేశ్వరము — గోదావరీ నదియగు పయోష్ణీనది సంగమమగు తాపున నీ క్షేత్ర ముండును.

కాక్షివ గోత్రము — ఆయాస్య ఉప గణము చూడుడు.

కాక్షివత గోత్రము — ఇది ఆగీరస సంతతిలోని గోతమగణమందలి కాక్షివత గణ

ముగ జెప్పబడిన గోత్రము. దీనికి ప్రవరూపములు నాల్గొకలున్నవి. ౧. ఆగీరస, జౌతధ్య, శతను, జౌసిజ, కాక్షీవత. ౨. ఆగీరస, జౌసిజ, కాక్షీవత. ౩. ఆగీరస, జౌతధ్య, కాక్షీవత, శతను, ౪. ఆగీరస, ఆయాస్య, జౌసిజ, శతను కాక్షీవత.

క్వాంటిటీ గోపురము (బర్మా)

ఇది బర్మాదేశమున దొక విచిత్రమని తలచు బహు నైస్సర్గిక కృతక మింద్రమము దృశ్యము.

ఇటు నొక్క గోపుర డిగ్రీపై నొక డిగ్రీ పల్లమున దున్నబడియున్న పేర్లక గంప శిలయు, దానిపై నిర్మించబడిన గొప్పపాటి గోపురమును కలవు. ఆ గోపురమున బుద్ధభగవానుని శిరోజములలో నొకటి యుంచబడిన దంగరు. శాస్త్రవేత్తలు పరిశీలించి యాది కాలమున రెండు రాళ్లును కలసి ఒకే రాయిగ నుడిచివినను, పిదపం బగిలి నాల్గవ గదలుచు నున్నపై యిట్లా యునియు నుచున్నారు. ఇప్పుడు గాలికిది ఛట్టుతూనాగుచు ముగువెరుకల గూగులాడుచున్నను.

ఒకప్పుడొక గోపుర గాలివానకది క్రిందపడ నున్నవిధి నొక జాదభిక్షుడును ఇచ్చి మెలిగి భక్తులకడ ధనము సేర్పించి, తనకడనుండి బుద్ధభగవానుని శిరోజము నొక గి దానిపై నాగోపురము నట భక్తులొసంగి ధనముచేర్చి పెంజేసెనట. ఆ నిర్మాణ మామన ధగ్గరనుండి *Laws of Gravitation* చక్కవర్చబడి, రాతి బడనిమాక నిర్పియుచున్న దనియెదరు. యాత్రస్థులగు జాగ్రులట భక్తితో బుద్ధభగవానుని శిరోజముదలి గావ సూచకముగా నట ఊరముల జేయించుకొని తమ శిరోజముల నర్పించుచున్నారు.

కౌంతేత్వ రక్షేత్రము — ఆగ్రా ఆయాధ్య సాయుక్త రాష్ట్రములలోని ఆల్మోడా

లేక కాశీకుమాన్ నీచు పరగణాపట్టు అస్సెయి లోని చంపావతి పరిసరములనున్న యొక సుప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. ఈ ప్రాంతముననే హింగుళా దేవి దేవస్థానము వేచొక శిఖరమున కలగు. (హింగుళాదేవి చూడుడు. చంపావతి, కూర్మా చలము చూడుడు).

క్రాఫ్ ఫోర్డు — (Crawford) - నవీన కన్పితనాచుము. ఇంగ్లం Cranmer అనుపేరు (Canterbury Arch Bishop) స్వామిపేరు. పురుష నాచుము. (క్రైస్తవ నాచుములు చూడుడు).

క్లాన్ నా గయల్ సంఘము — ఐర్లాండుకుస్వరాజ్య ముప్పొడు సాధ్యరమున క్రి. వె. ౧౮౮౨ ప్రాంతమున అమెరికాలో నివసి చు ఐర్లాండుదేశస్థులుచేరి ఏకాగోసగరియిన స్థాపించుకొనిన సంఘము. ఇది బ్రిటీషుచారిని వెళ్ళిపిదుటకై వర్పడినదంగు.

క్వార్టరు డే (Quarter day) సావత్సరమునందలి నాల్గవభాగములను గుర్తించు మధ్య దినములను క్వార్టరు డే అని పేరు.

ఇంగ్లాండు, ఐర్లాండు దేశములగు మార్చి ౨౫ Lady Day అనియు, జూన్ ౨౪ Mid-Summer Day, సెప్టెంబరు ౨౨ Michaelmas Day, డిసెంబరు ౨౫ Christmas Day క్వార్టరు డే అని చెప్పబడినవి. స్కాట్లాండు నామ ఫిబ్రవరి ౨౪ తేదీ, మే ౧౫ వ తేదీ, ఆగస్టు ౧౪ తేదీ, నవంబరు ౧౧ వ తేదీయును క్వార్టరు డే అని చెప్పబడెను.

క్వా(డెంటు (ఉపకరణము) - తురీయ, వడంత, పరిశోధక సాధనములు చూడుడు.

క్రైకోబ్రాహి పరిశీలకుడు చూడుడు.

క్వా (డి లి య ను - న్యాయరికలు, చూడుడు.

క్వాడియన్ మీర్జామేహిన్ —

పంజాబు దేశమున గురువాస్వామిజిల్లా బతాలా నుండి పదిమైళ్ల దూరమున నున్న క్వాడియన్ గ్రామ కాపురస్త్రాడగు మీర్జా ఘులామ్ అహమదు అను పేరుగల మహమ్మదీ మతముగొల్పిన తెనుషిహిందూనియ, మహమ్మదీయ మతగ్రామములగు కైస్తవ మత గ్రామము ముగ్గురు గాగల డని చెప్పబడిన రెండవ మసయ్యాసనియు చెల్పును. వారి కిసభ్యాకిములును శిష్యులు కలరట. వారినుండి అది యాశాస్థులుగ బయటికి పంపబడు చున్నదట. పేటకు క్రిష్ణమగు పండుగులు దట గొప్ప సభలు జరుగుచుండును. వారిందఱును మహమ్మదీయులు. కీ అహమదీలని పేరు వాడుక గలను. మహిదిగాఢ

అట కొక గొప్ప అతిథి భవన మేర్పఱుని నిరతాన్నిద్రనాన మొందుచున్నారట. ఈ అహమదియా పేరగ వారె అట కొక ప్రాంతమును, ఒక తవ్వతి పాఠశాలయు నడుపుచున్నారు. కొన్ని ప్రతీకలూ బ్రకటింగు చున్నారు. మీర్జా మహిదిగాఢి శిష్యులగు నొక వైద్యశిఖానుణి అట ధర్మవైద్యులను ఏర్పఱుకొని పోషిచి.

క్వారంటైన్ (Quarantine) — అటు గోగము లాటియున్న పేరు "నని మరణిలన" కేర్పఱుకొనిన నివాస గ్రామము. అటుని నని యర్థము Quarante అను మామిదాడి (ర్పడిన పదము. ఇప్పుడు పేజీలు భాసములు మేరకు పేజీలు మార్చిశాలము లేర్పడి యున్నను (పేజీలుగోగములు) పేర్కట్ల యున్నది.

కింగ్ ఓస్కార్సు కాలమ్ — అర్ధరాత్రి సూర్యుడు కన్పించు చూడఁడు, నాన్తకే అగ్రము చూడఁడు, ఉత్తరధ్రువమునముద్రము చూడఁడు.

కింగ్డమ్ రాజ్యము (Kingdom) — రాజ్యము. ఒక రాజు (గూఢాదుని) చే పాలింపఁబడు భూభాగమని యర్థము. (సామ్రాజ్యము చూడఁడు).

కిండర్గార్టెనిజం (Kindergartenism) — చిన్న బాలుర కళాబాల్యమున నాటలతో విద్యగలపు విధానము. దీనిని Friedrich Froebel అనునాతఁడు క్రీ. వె. ౧౮౨౭-౧౮౫౨ మధ్య కాలమున కనిపెట్టెనని చెప్పబడినది.

కింపురుష దేశము (లేక కింపురుష వ్యము) — నేపాలదేశము చూడఁడు. దీని కీకీదివి కలదు.

కిక్రాజి గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడఁడు.

కీకీదివి (పాలపిట్ట) శాస్త్రము — కీకీదివి యను పాలపిట్ట యనియు, పాలగుడ్డు యనియు గూడ నుండును. పాలపిట్ట శిశువులములు కథలరూపమున వచించుచుండును. ఇది బహుశుభప్రదమగును. ఎవరగు నేని మృష్టాన్న భోజనము ధనలాభము గల్గునని చెప్పబడినది.

కీకీదివి తుమ్మన గంబడిన చెరువుగల్గుననియు, ఆగ్నేయమూల గంబడిన అతిక్ష్మమనియు, దక్షిణదిశయందఁ గానంబడిన లాభ

మనియు, నైఋతిదిశను గానబడిన వానర
లాభమనియు, పశ్చిమదిశ గానబడిన కీర్తిప్రద
మనియు, వామవ్యదిశను గానబడిన సుభ
మనియు, ఉత్తరదిశ గానబడిన సురభియోగ
మనియు, ఈశాన్యదిశ గానబడిన కిష్ట మనియు
చెప్పబడినవి.

సాలగుమ్మపిట్ట తనకుఁ గుడివైపుఁ నుండిన
సుభప్రదమనియు, కుడిచూడ ఎడమవైపున కీలుట
సుభప్రదమనియు, ఎడమవైపుచూడి కుడివైపున
కీలుట ససుభప్రదమనియు, ముందువైపున గిన్నె
డిన మేలనియు, నరుకవైపున గప్పుచుట నిచ్చుట
మనియు సూచును.

కిక్కి-సగడ్డి చెట్టు - లా. Phragmites
karka, Arundo karka అనియు, అంగ్ల.
Bur Grass అనియు, సం. పడ, నల యని
పేరులు. కొందఱు రుద్రాదునియు వాడిరి.

దీనిని రసము దీసియు, కషాయము గాచియు
వైద్యులు పయోగింతురు. కఫము, తాపము,
వైత్యము, మూత్రకోషము, రక్తికోషము, విసర్జి
వీనిపైఁ జక్కగా పనిచేయుననియు. (నెల్లెవ్వఁడు
చూడుఁడు.)

కిక్ ది బ క్కెట్ (Kick the
Bucket) — పరిదీన చంపుట కీ యుక్తిని వాడు
చున్నారు. తొల్లిటి ఆంగ్లనీచులందుఁ జరిదీమ
బడు నేరస్థులకాళ్లక్రింద ఒక బక్కెట్టు నుంచి
వారిమెడ కురి తగుల్చువారట. ప్రాణము పోవు
కాలమున కాళ్లక్రింద బక్కెట్టు దన్ని త్రోస
వైచువారట. తోడనే యురిత్రాపబిగిసి ప్రాణము
పోవుచుండెడిదట. ఆపద్ధతి పోయినను వాడుక
యాదొక యుక్తియై నిలచియున్నది.

కిత్తికితలు — అదివఱకు లేశమును తెలి
యక అటులసాధవించునని అనుమానమైనను లేక
అకస్మాత్తుగా తన మిత్రులగువారు తనమేనియు

దలి మెత్తనిప్రదేశములను తాకిరేని నుం మేరున
పరవశతయు, కులుకును, నవ్వును, ఆశ్చర్యా
నాదములును, భరింపలేని వినోదమును గల్గును.
వీనినే కిత్తికిత లును.

ఇవి అకస్మాత్తుగను, తన కదివఱకు తెలియ
కుండగను సంభవించినప్పుడే ఈ అవస్థలు సాధ
విచును. ప్రమత్తుముగ తాను సిద్ధపడియుండుతే
కిత్తికితలు గలుగ నేరవు. కిత్తికితలు పెట్టువారు తన
మిత్రులు కాకుండిరేని భయముగల్గి కిత్తికిత లనలే
గలుగవు.

ఇంకను తనకు తాను కిత్తికితలు పెట్టుకొని
గల్గించుకొనుట కసలే వీలుకాదుగావును. వీలగున
తనకొక త్రెయిరుండ జరుగను.

కిత్తలి నార చెట్టు నారనిప్పు
చెట్టు అనగా కిత్తలి మొగుల బలమైన నారనిప్పును.
కిత్తలి నార త్రాడు ఒక అంగుళము దశసరికలవానిని
తెచ్చుట సుస్సాధ్యము. నాల్గుటర్నుల బరువును
మోచుగలబలము ఒక్కొక్కవైపునూ దగల్చి
లాగించిన త్రెగునియు, తక్కువమైన
తొగదనియు తెక్కించుచుండినది. ఆకులందుగిన పని
మట్టలాదేనార లభించును. కడనుముడ్లుంట కిత్తలి
మొక్కలను భరతదేశమున తోటలకు కంచెలుగ
నాటుచున్నారు. కాని ఫిలిప్పైనుదీప్రలందు
నారదీయుటకు గాను కిత్తలిని బమల్లయారు
వ్యవసాయముగనే నాటి పెంచుచున్నారు. ఎరు
లకుంబనికి రాని భూములదిది చక్కగాపెరుగును.
కిత్తలి పెద్దకిత్తలి యనియు, చిన్నకిత్తలి. మనియు
రెండు భేదములు గలది. పెద్దకిత్తలిని గేదె
కిత్తలియనియు, చిన్నకిత్తలిని సాదాకిత్తలియనియు
వాచుచున్నారు. దీనిమట్ట జతుకగొట్టి కడిగి
నారందీసి తైవునుదారము జేయుదురు. లేత
మట్టల నార సన్నముగ నుంచి చక్కని పని
నిచ్చుంగాన నారబట్టలు శేషు నుపయోగింతురు.
ఇంచుక ముదిరిన మట్టల నార తైవును మొదలగు

స్వచ్ఛాతములందీను నుపయోగించును. ముదిరిన మట్టిల నాక త్రాళ్ళ బేరుగురు. *

కినెటోస్కోప్ (Kinetoscope)

సినిమాచిత్రములను తయారుచేయుట కుపయోగపడు కినెటోస్కోప్ అనబడు చిత్రమును దురుర్వబడు కద్యము. ఇది క్రీ. శ. ౧౮౭౩ లో థామస్ ఎడిసను అను వాచే కనుగొనబడినది. చలనములును కోణముల రేఖలునుగూడ దీనివలన ప్రకట్టగుచున్నవి.

క్రి నే మె టో గ్రా ఫీ (Kinematography) — దీనినే Cinematography అనియునరు. ప్రభుచిహ్నజ్యోతిరూపము.

ఇది క్రీ. శ. ౧౮౮౧ లో ప్రారంభించబడినది. తెరపై చలన్మూలములగు జూపించునది. ఈమొవ్వులను కనుగొనకపోకు Kinematography అనియునరు. తొలుత Kinetoscope అని చేరునడి పినపవృద్ధిపాలున బడి ఇటుల నమెర్చును.

క్రి మజ్జా సన్య దుష్కరః — ఇది సన్యప్రభుత్వమునది అనెకోక్రి. అన్నిటికి అజ్ఞాని సిద్ధమున దీని భావము. అజ్ఞానికి కష్టము దేవకలు? (లేని భావము.)

క్రి మార్దకవణిజోవహిత్రచింతయా ఇతిన్యాయము — అల్లము నమ్మనానికి పడవలతో సాబుధ మేరు యని యాగము. కేవల సుసాబుధస్థితి దెబ్బతల దీని నుపయోగితురు.

క్రి మో.స్కో ఫ్ (Kimoscope or Cimoscope) — సిమోస్కోప్ చూడఁడు.

విక్రిత్య దేశము — కైరమాలి చూడఁడు.

మూర్ఖురసీమ — దీనిని సరిగా నుచ్చరించుట కిమ్మూర్ఖురసీమ గానోపు. అదిని కిమ్మూర్ఖుడను రక్కసుం డిదేశమును పాలించుటం జేసి,

కిమ్మూర్ఖురసీమ యని పేరొందెను. అంత నిష్పటి కిమ్మూర్ఖునా దాతని కర్మ ముండెను. నానాటికాతాపసగు, గిమ్మూ రనియు, అగ్నినుగ, గిమ్మూర్ఖురసీమ యనియు పేరులు ఎక్కువయ్యెను. మూర్ఖు గోదావరీ నూడలమున చామర్ల కొర్ర పడనరులనుగ్గ పద్మాపుర స్థాత దేశమున కీపేరు కలదు. కిమ్మూర్ఖును అందేయున్నది. (పద్మాపురస్థానము చూడఁడు.)

యాటాంగు బుద్ధవిగ్రహము

ప్రపంచమునకు మూడవదిగా గొప్పనితలలో నొకటి. ఇది స్మృతికిము. కియూపియూద్వీపములో నున్న ఒక గ్రామము. ఇట నూటపదిబది అడవిల పొడవుగల బుద్ధవిగ్రహ మొక చిన్న కొండపైకి భాగమునగు పక్క బడినది. ఇది మత్తెని నడిగొల్పి దేశము. అనుకూల మగు నెటుల నప్పుడును నాటిపొరులు గలవి. ఆప్రదేశమున ఒక బోగడ్డి మొలచి తలవెట్టుకలు, కినుకలులు, కిరురెప్పులు, మీసములు, నెడ్లము మొలగునను చాధానములగు పెరిగియున్నటులు గొప్ప చుమాడెను. భక్తిపారవశ్యమున నుండు బొద్దులు కన్నుల మదిమిచక పోవు. పాదముల గిగుంటులు ఒక చిన్న సెలయేగు పారుచుండును. ఒక బొద్ధభిక్షువు తన జ్యోకాలను తియు నటనే వసించును దీనిని జెక్కెనని నుదోవా రి నెనరు. పాదములు గడుగుచు ప్రచహించు సెలయేటిజలములు హఠతోదకములుగ వెలుగుచున్నవి.

ఇది నిట్టి విగ్రహము లీప్రాంతమున కొన్ని గలవు అందొక పక్కలాతలమగు గట్టి రాత్రక్కం జెక్కబడినదానిని గిట్టు చేసయున్నారు. కియూటాంగు గ్రామము యంగ్లపైనుపురము కడ నున్నతాపు.

యూపియూద్వీపము

— జపాన్ దేశము చూడఁడు.

కియోస్వీపము (స్కి-యోన్) — ఏష్యామైనరు చూడుడు.

కిరాత (త్రిపుర-టిప్పెరా) దేశము — త్రిపురదేశము రామగాను తివారనుంబరసి ఇక్కలమున టిప్పెరయె యున్నది. పొట్టిటి రాజ్యోన్నతి వైశాల్యములం గోల్పోయి సూక్ష్మా నయ్యున్నది. దీనికిని గిరాతదేశమునియు, ప్రజలకుం గిరాతులనియు భేదములేదు. దీని గూర్చి అలహాబాద్ శాసనమున ప్రశంసకలగు. ఈరాజ్యమున స్విట్జర్ ఆనాములోకప్పుడు చేర యుండెనని చెప్పబడినది. మరియు రాజమాల యను పేరుగల Chornicles of Tripura in Journal of Asiatic Society of Bengal 19 of 1850 P. 536 యున్నది. ఇగు దీని చరిత్రయు గూడ కలగు. గౌడదేశాధీశుండీ దేశమేలుచుండిన రత్నాభండను పేరుగల ప్రభువు నకు క్రీ. వె. ౧౨౦౭ సావత్సరమున మాణిక్య యను బిరుద మొసంగెనట. నేటికిని ఆస్థానాధి పతులు దానిని వహించుచున్నారు. మరియుకప్పుడీ దేశము కామరూపదేశమునకు నామతరాజ్యమై యుండెనట. క్రీ. వె. అరవితొమ్మియన కోమలా పురము రాజధానియైయుండెను (ఇప్పటి ఆసాము లోని కోమల్లా). హ్యూయెన్త్సాంగు దీని దగ్గించి తన యాత్రా చరిత్రయందు కియా మోక్కియా యని వ్రాసెను. నాయపురాణము ౨-3౭-3౮ యందు కోమలపుర ప్రశంసకలగు. ఉదయపురమునందలి త్రిపురేశ్వరీ దేవస్థానము ౫౨ పీఠములలో నొకటి. ఈ దేశరక్షకురాలగు ప్రధానశక్తి.

కిరాతాదిగణము — ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున నేలవేము, తిప్పతీగ, తుంగమునైలు, శొంఠి వీటికి కిరాతాదిగణమని పేరు.

కిరీటకోన (కిరితకోన) — దహరాదగు నుండి నాల్గుమైళ్ల దూరమున మూర్ఖడాశాదు మాడలమున బంగాళములో నున్న దేవీక్షేత్రము. సతీదేవియుక్క కిరీటము పడినతావు (శక్తిపీఠము) అని తాత్రమాడామణి యందు ప్రశంసకలగు.

కిలాళి గోత్రము — ఆయాస్య ఉప గణము చూడుడు. ఔతః ఉపగణము చూడుడు.

సిమిసిపండు (తీగ) చెట్టు — లా. Vitis vinifera. ఆంగ్ల Raisins దీనిసంస్కృతపుపేరు గానరాకున్నది. ఇది ద్రాక్ష జాతిలోనిది. గిజలులేని ద్రాక్షకు చెప్పుకోవు. క్రైస్తవుల క్రిష్టమనుపండుగ సాబాధిగ దీనిని కిసిమసిపండుని నాడవొడంగిరి. ద్రాక్షపండు గుణములనే గల్గియుండును. త్రిదోషములను హరించును. ఆరోగ్యకిరమైనది. ఉష్ణగువద్ది యుండుతని శీతమునకు బలముగల్గింప నీచు నగును. అధికమైనచో విరేచనము చేయును. కొందఱు నేత్రములకు, దంతములకు బలము దగ్గించునగురు. దీనికి విరుగుడు పుల్లనిఘంటులు, పంచదార, శికింజీరీను అనెదరు. (ద్రాక్షచెట్టు చూడుడు).

కిలోనైకిల్ — ఎలక్ట్రిసిటీయందిది యొకకొలత. సెకెండునకు వేము పైకిల్లు అని చెప్పబడినది. దీనిని క్లుప్తపర్చిన రూపము Kc. అని. (ఎలక్ట్రిసిటీ చూడుడు).

కిల్కిలా (కైక్కిలా) పురము లేక నగరము — తొల్లింటి వాకాటక దేశపు రాజధాని. (వాకాటక చూడుడు).

కిల్లిన్యస వంశము — వీరు బానిస రాజరాజులకుం బిదప వారేలుచుండిన రాజ్యము

నేలిన ముసల్మాన్ ప్రభువులు. క్రీ. వె. ౧౨౯౦ మొదలు ౧౩౨౦ వరకు వీరి పాలనము.

వీరిలో అల్లాఉద్దీన్ కిల్జీ ముఖ్యుడు. (నుహ మ్మను ఘోరీ చూడుడు).

క్రిస్కీంధ — తొలుత వారికిని, పిదప నాతని తమ్ముడగు సుగ్రీవునకు రాజధాని. తుంగభద్రానదీతీరము. దీని నిష్ఠుల ఆనెగొంది యనుచున్నారు. నైజాము రాజ్యమునకు చేరియున్నది. బల్లాజిల్లా హోసుపేట తాలూకా జిల్లా విజయనగరమునకు ఉత్తరమున తుంగభద్రా నది కవ్వలనున్న జమీందారీస్థలము.

క్రిస్కీంధ పర్వతము — పైయు రాజ్యమున ఆనెగొంది పర్వతములగు తుంగ భద్రానదీతీరముననున్నది. ఆనెగొంది కిష్కింధ పురమనెదరు. ఇట పంపానరోవమును, అంజ నాద్రి (అంజనేయుని జన్మస్థలము) మొదలగునవి కలవు. ఆనెగొంది జమీందారీస్థలము. (విజయ నగరరాజ్యము చూడుడు). (ప్రస్తుతము విజయ నగరము హంపియని వ్యవహరింపబడుచున్నది).

(క్రికెట్టు ఆట (Cricket)-ఇది బాగుగ

పేర్వహరించుట. ఇదిగురితల రెండు క్రీకెట్టు (Teams) అని పేరు. టీమునకు పరుకొకండుగు రాటగాడ్రుండుట యాచారముగ నున్నది. ఒక పెదసనుతలనుగు వైదానమున నాట ప్రారంభపు గుర్తు తావునుండి ఇరువదిరెండు గజములకు ఆట అంతము గుర్తించి యాడుదురు. దీనికి వికెట్ (Wicket) అని పేరు

ఆడుతరి చేతంబట్టి కొట్టు ఫలకమునకు బేట్ (Bat) అనెదరు. అది న్యాన్నర అగుళముల వెడలుపును, ఆద్యంతములుముప్పదియెన్నిదంకుళముల పొడవుగల్గి ప్రత్యేకముగ చేయబడిన యాకారము గలది. ఆటబంతులు ఐదున్నర

బొప్పలబురుగు నొక్కబడినబెండు (Compressed Cork) పై శోలు మూ నుంబడియుండును.

ఆరు బంతిగాటలకు Over అని పేరు. దీని ధర్మములు బాగించుచు నెరపి తీర్మానముచ్చు చూడు అధికారి Umpire అనియెదరు. ఈ ఆట క్రమపు సద్దశులు ఎక్కువలపు. నాటికి బస్కింగ్ చేయంగివారి యుండును.

క్రిటీద్వీపము — కేడియా ద్వీపము చూడుడు.

క్రిప్టోగ్రాఫీ (Cryptography) — కేవలాపిరముతో తన మభిప్రాయమును న్యాయు టను వాడె నునెదరు. అది ఆభాష నెఱిగినవారి కన్వయించి నుండును. కొన్ని యాకెలుగాని ఇతర గుంతులుగాని, కొన్ని చిహ్నములుగాని, గుంతులుగాని లేఖలు న్రాయు విధానమునకు Cryptography యనియు, Cryptology అనియు పేరు. అట్లు న్రామబడిందానికి Cryptograph అని పేరు. మరొకొక రూపము Cryptogram అనియుగలను. న్రాయనెఱిగినవానిని Cryptographist అనియు పిలుగు.

క్రిమినోలాజీ (Criminology) నేరముల (Crimes)ను గూర్చుకళి(శాస్త్రము).

క్రిమిభూపతి — అత్రి సంతతి. చంద్ర వాశి క్షత్రియుడు. ఉజ్జయిని కుమారుడు. సోదరులు శిబి, స్పృగుడు, నభుడు, సువ్రతుడు. క్రిమి క్రిమిలాపురమును నిర్మించెనంగు.

క్రిమి రోగము — గర్భమున క్రిము లను (పురుగులను) జనింపజేసెడి జబ్బు. గజ్జి, చిడుము, తామర, తీట, కుష్ఠ మొదలగు చర్మ వ్యాధులన్నియు క్రిమిసంబంధములే.

క్రియలు — మూడువిధములు. మణులు, మంత్రములు, బొవధములు.

క్రియాశక్తి గోత్రము - గర్భావస్థలోనున్న చూడుము.

క్రియాపాణము - ఇది సూక్ష్మతలము యొక్క దశావస్థలలో నొకటి. క్రియాపాణము (క్రియలు) మార్గక్రియలు, దేశ్యక్రియలు అని రెండు విధములుగా నుండును. ఇవి దశావస్థలలో నుండును.

(1) మార్గక్రియ రెండు విధములు - నిశ్చలము సృష్టించు అని. 1. నిశ్చలమార్గము నాల్గవ విధములు (చతుష్కరణము) - 1. అనాహతము - వెల్లడిత ముత్యము బడిన పతాకము సముద్రము నాలుగవైపుల ముడుచుట. 2. నిష్క్రమము - అల్పముడిచిన వ్రేళ్ళను విప్పట. 3. విశ్రాంతము - అనాహతమును వెల్లడి (కుడి) పార్శ్వమునకు విడిచివేయుట. 4. స్రవణము - అనాహతమును అంద్రదక్షిణముగా క్రిందగా మూడుకు రొనిచ్చుట. 5. సృష్ట మార్గము నాల్గవ విధములు (చతుష్కరణము) - 1. ధృవము - శిబ్దపూర్వకమున చికితే వేయుట. 2. శక్తిము - కుడిహస్తమున ఎడమచేతి చప్పుట. 3. శక్తిము - ఎడమచేతి గుండు కుడిచేతి చప్పుట. 4. సన్నిహితము - రెండుచేతులు సమముగ చప్పుటలు వేయుట.

(2) దేశ్యక్రియలు ఎనిమిది విధములు - 1. ధృవ కము - శిబ్దము తో కూడిన కుడిహస్తము మొక్కఘాత. 2. స్పృశ - పతాకము సముద్రమున ఎడమచేతి కు (వంకకు) చేయు చాచుట. 3. కృన్య - ఆచేతిని ఎడమనుండి కుడిపార్శ్వమునకు రొనిచ్చుట. 4. పద్మిని - అరచేతిని క్రిందుగా (అధోముఖముగ) చేయుచాచుట. 5. విసర్జిత - ఆచేతిని వెలుపలకు విసరుట. 6. విక్షిప్త - ఆచేతినాల్గువేళు ముడిచి తనదిక్కు కుదీయుట. 7. పతాకము - పతాక హస్తముగా బట్టినచేతిని మింగెత్తుట. 8. పతిత - ఆయెత్తిన హస్తమును క్రిందికి దించుట.

క్రియా భేదాత్మక భేద రీతి న్యాయము - చేసిన పనిబట్టియే ఫలము కలుగును. అనగా భేదము ఫలభేదమున గల్గించు నని భావము.

క్రియాశక్తివము - ఇది చతుర్దశ, శైవ, భేద మతములలో నొకటి (చూడుము). ఇందు మలత్రయము, త్రిసవార్థములు శివసమవాది శైవమున గలవలెనే యుండెడివి. ఈమతమున గురునిచే అధ్వరోధచపూర్వకముగ సమమదీక్ష సూక్ష్మ శివజ్ఞానమెఱిగి కర్మలను సాధించుటకు పావనుద్ధి కల్గించుకొనుచు, అనాహతాది విధులచే శివారాధన మొనర్చుచుండుట వలన నిత్యము క్రియలవలనననియు, అది యాత్మము క్రికి మార్గ మనియు నెంచును.

క్రియాహివికల్పితేన వస్తు ఇతి న్యాయము - ఒక వస్తువుగానూ వేర్వేరు అభిప్రాయములు వేర్వేరుగుంకి కల్గించెడివి అది వారి భావసూచి ననుసరించి కల్గించేగాని వస్తువు ను దేదేదము ఉండని భావము.

క్రియోమీటర్ (Kryometer, Krio-meter) - మిగుల తక్కువ పరిమాణము గల యష్టమును కూడ తెలుపునట్టి (Thermometer) థర్మోమీటర్.

క్రివిదేశము (పాంచాల దేశము, అరాటదేశము) - ఇందు గురదేశములుగ వేర్వేరు కాలములందు వేర్వేరు చేరులా బరగియుంట నొక దేశమని వ్రాయుట యసమాజసము. ఇందు పెద్ద దేశమై ప్రసిద్ధమై యూదుకతన దీనిని వేరుగ వ్రాయవలసి వచ్చి వ్రాయబడినది. ఈదేశమునకు తొల్లింటి పేరు క్రివిదేశమని యుండెనట. ఇంద్రుడు నదులు ప్రధానములై ప్రవహించుచు, అన్నియు సింధు నదియందు జేరుకొనుకతన పాంచాలమని పేరు.

గల్గెను. ఇక్కలమున మంజూ బహుబరగుచున్నది. దీనికిని ఐదుజలములనియె అర్థము. ఆనన-లెవ్వ యన ౧. వితస్థానది (ఇప్పటి జీలమునది), ౨. శతశృ నది (ఇప్పటి సెట్లజ్ నది), ౩. రావినది, ౪. విపాశా నది (ఇప్పటి బీమాన్నది), ౫. అన్న లేక చంద్ర భాగానది (ఇది చంద్రానది, భాగానది కలసి ప్రవాహము. దీనినిప్పుడు వీనాబు నది యనుచున్నారు.) యని మహాభారతము కర్ణవర్ణము ౪౫ యంశనను, అగ్నిపురాణము ౧౦౮ యంశ నను చెప్పబడినది. అశక్తి (వీనాబ్) వితస్థ నగులు కలసిన భూప్రదేశమునకు త్రినాబని వాడుకనామము కలగు. శతశృ, విపాశా కలసిన ప్రదేశప్రాంతమునకు ఘరానని వాడుకనామము కలగు. ఋగ్వేదమున విపాశానది అట్టికియూ నది యని పేర్కొనబడినది.

ఈదేశమున అంజనగిరి పర్వతము గలగు. దీనినిప్పుడు సులైమాన్ పర్వతమనిఅనుచున్నారు. ఈ పర్వతపల్లె పశ్చిమపాంచాలము పశ్చిమపు ట్లంగ కొంతవఱకు వ్యాపించియున్నది. పాంచాలము ఉత్తరపాంచాలమనియు, దక్షిణపాంచాల మనియు, ముఖ్యభాగములు రెండుగ తోచెడివి. ఆదికాలమున ఉత్తరపాంచాలమున అహిచ్ఛత్ర పురమును, దక్షిణపాంచాలమునకు కపిలా సగర మును రాజధానులుగ నుడిసవి. ఆదికాలముననే మరియొకప్పుడు పాంచాల దక్షిణభూమి గంగా నది దక్షిణతీరమునూడి చర్మవృతీ నదివఱకు వ్యాపించి యుండెడిదని మహాభారతము ఆది పర్వము ౧౪౦ యంశ చెప్పబడియున్నది. బుద్ధ భగవానుని కాలమున కనూజపట్టణము దక్షిణ పాంచాలరాజధాని యని చెప్పబడినది.

ఆదికాలమున పాంచాలము హిమాలయము మొదలు చంబల్నది వఱకు ఇంద్రప్రస్థము (ఇప్పటి ఢిల్లీ) యొక్క ఉత్తరశశ్చిమములకు వ్యాపించి యుండెననియు, పిదప నింకను వ్యాపించి గంగా

నది మధ్యహస్తగా ఉత్తరదక్షిణ పాంచాలము లనుబరిగెనుటల రెండుదేశము లాయెనియు చెప్పబడినది. వాస్తవము సరిగా జేరినపు గాని కొంచెము హెచ్చుతక్కులతో గ్రీకుదేశపు నృప తులు, పెకనృపతులు, ఇరానాసథి మరున్యనతులు, ఇరానోస్థానున్ నృపతులు (ఎరు వ్లస్థానులు), కుమాన్ నృపతులు, సుప్తవశే నృపతులు, హార్షులు కూడ నీదేశమున బాలించిరి. అంత నీదేశమును షర మన్ హిస్టాస్పస్ అను గ్రీకురాజు జయించును.

౧. మనీషస్, ౨. అగ్నిగోషోబ్, ౩ జోలు ల్, ౪. డియూనీపిరుక్, ౫. స్ట్రేట్రుక్, హిస్ట్రేట్రుక్, ౬. డియోమడిన్, ౭. నిసి యస్, ౮. లెనోథోస్, ౧౦. హెర్మాయిల్.

పేరు పరిచుకొనియు నొకరితర్వాత నొకరుగ పాలించినవారు కారు. మరయు నొకకాలమున పాలించినవారును కారు. వేత్వేలు భాగముల నొకే కాలమునను, వేత్వేలు కాలములను కూడ పాలించినవారు. మొత్తమున వీరి పాలము క్రీ. పూ. రెండవశతాబ్ద మాదిగ క్రీ. వెనుక ౬౮ సంవత్సరములవఱకుం బాలించిరి. అనగా ౨౭౮ సంవత్సరముల కాలమని యెఱుంగు నది. ఇక సగడతులు వీరిజము చి వీరిపాలన మాత మొదిచిరి. ఇక నరపతులకు ఇరానోసిథి యను నరపతులనియు వాడుకనామము గలగు. వీరు ఆర్గురు. ౧. నొనోనోయిన్ (శకారాభ కారకుడు), ౨. స్పార్లిరిసీస్ (వొనోనోయిన్ కనిష్ఠసోదరుడు), ౩. ఒకటవ అజాన్, ౪. అజి లీసన్, ౫. రెండవ అజాన్, ౬. మాయాన్ (ఈతనికి మొగ యనియుం బేరుకలను).

శకారంభకారకుడు కనిష్ఠుడని ఓల్డెన్ బర్గు పరిశోధకుడు అనెంగాని దానిని ఖండించి డా. భండార్కరు పండితుడు వోనానోయిన్ లేక వోసేనిస్ కారకుడని నిరూపించెను. ఇండో

సిథియన్ లేక శకనరపతులు క్రీ. వె. 2౮ మొదలు ౧౩౩ వఱకు అనగా 2౮ సవత్సరములు పాలించి ఇండోపార్థియను నృపుడగు గొండో పారినవలన నోడింపబడి పదభ్రష్టులై. వీరు రాజప్రతినిధులగు పరిపాలకోద్యోగుల ద్వారా పాలించిరిగాని స్వతఃపరిపాలన నెరవేరవారు కారు. వీరి రాజధాని నివాసము శాకద్వీపము నందలి సిస్థానునగరంబు యుండెను. ఇండోపార్థియను నరపతులు స్లహ్యులని చెప్పబడినది. వీ రాగ్గురు. ౧. గొండోఫారస్, ౨ అబ్బాగనీస్ (గొండోఫారిను సోదరపుత్రులు), ౩. అర్తాగ్నీస్ ౪. అర్సాకీస్, ౫. పకోస్, ౬. సెబర్స్.

వీరు క్రీ. వె. ౧౩౩ మొదలు ౧౯౮ వఱకు, అనగా నలుబదిరెండు వత్సరములు పాలించిరి లెక్కించెడి. వీరును స్వతఃపరిపాలన నెరవేరవారు కారని తేలుచున్నది. వీరి రాజధాని బాల్సుపురము. వీరిని (స్లహ్యులను) కుజల్కత్పిసిన్ అనుపేరుగల కుశాను నృపతి యోడించి పదభ్రష్టులొజ్జెసెను. (కిర్మానుకు తూర్పుగా నున్న దేశమునకు కుషాన్ దేశమని పేరు డినటుల ఈ సాధర్భమున మనసున గూడుకొనవలెను).

కుషాను నృపతుల పాలనము క్రీ. వె. ౧౯౮ మొదలు క్రీ. వె. 3౭౩ వఱకు నడిచెను. అనగా నూటదెబ్బదిఏడ్ది వత్సరములుగ నెలుగునది. పిదప కుషానులను, గుప్తవాళ నృపతులను, వారి హిందులును ఓడించి పదభ్రష్టులొజ్జెసి రాజ్యమాక్రమించిరిని చెప్పబడినది.

ఉత్తర పాంచాలమునకు రోహిల్ ఘాట్ మని వాడుకనామముండెను. తొల్లిటికాలమున అహిచ్ఛత్రపురము రాజధాని. దానికి ఛత్రవతియని మహాభారతము ఆదిపర్వమునను, అహిక్షేత్రమని వనపర్వమునను వాడబడియున్నది. అది ఛత్రము, చత్రవతి యని కొన్ని శాసనములందు చెప్పబడినది. అది ఇప్పటి రోహిల్ ఘాట్ ము

లోని బరేలీపురమునకు పశ్చిమముగా నిరువది మైళ్ల దూరమున ప్రస్తుతము రామ్ గర్ అనంబు పురముకడ సోల్పిరి. తొల్లింటి పురముండిన తావుగ అలంపూరుకోట నహత్రాజి యనంబు భాగములును జూపుచున్నారు. జైనులగ్రంథములందు జుగలదేశమని పేర్కొనబడి యున్నది.

దక్షిణ పాంచాలదేశమునకు కంపిల్యనగరము లేక కంపిలానగరము రాజధానిగ మున్నె చెప్పబడినది. ఇది పురాతనపుగంగ లేక వృద్ధగంగా తీరము. అట నొక దిబ్బను గ్రుపదనుహారాజు యొక్క నివాసభవన ముండిన తావుగను, అట్టివి గనేయున్న యితరపాడుదిబ్బలను ఇతరభవములనియు జూపుచున్నారు. సాయుక్తరాష్ట్రములలోని ఘనాఖాబాదజిల్లా పగ్గాడ్ పురమున శాన్యముగ ౨౮ మైళ్లదూరమున వృద్ధగంగా తీరమున నేటికిని కంపిల్ అని పిలువబడుచున్న ఇత్తావు తొల్లింటి కంపిలానగరముండిన ప్రదేశమట. పాండవుల మానుగారగు గ్రుపదనుహారాజు రాజధానియనియు, ఆయన దక్షిణపాంచాల దేశాధీశుడనియు, ఇది క్రాపదీ స్వయంవరస్థానమనియు, ఆయన కృష్ణాదేవియనియు మహాభారతము ఆదిపర్వము ౧3౮ యామనను, రామానుజము ఆదికాండము ౨3 యామనను ప్రశంసించబడినది.

క్రిస్టలోగ్రాఫీ (Crystallography)-
Crystals (స్వచ్ఛ పదార్థములు) అనగా స్పటికములు మొదలగునవి ఎటుల నేర్పడునో వాటి యందలి పదార్థము లెవ్వయో విమర్శించు కళ. దీనిని Crystallography అనియు నందురు. ఇంకను వీటిపలకలు, వాటి (Angles) మూలలు కొలతలు దెలుపు శాస్త్రభాగమునకు Crystallometry అని యామరు (Crystallogeny చూడుడు).

(క్రిస్టలోజెనీ (Crystallogeny) —
ఫ్రెంచి పద జ్యము. Chystallography
చూడుడు.

(క్రిస్టలోమెట్రి (Crystallometry)-
Crystallogeny చూడుడు.

(క్రిస్టమసు ద్వీకము - జావాన్స్కము
నుండి నైఋతి దిశగా ౧౯౦ మైళ్ల దూరమున
హిందూ మహాసముద్రమున గల ద్వీపము.

సింగపూరు డిపెండెన్సీగా బ్రిటిష్ సామ్రా
జ్యము లోనిది. ౬౨ చతురపు మైళ్లవైశాల్యము.

(క్రిస్టలైజుడు (ఫ్రూట్ పరితమ
(Crystallised fruit, ఈ పరితమకర్మలభించు
సకాలమున సిరప్ (Syrup) అనిగా పాకమును
ముందుగా నామత పుష్కళావల యుడును.
తొలుత శెల్లిని ఇసుకపాచదారను వేడిచేయుచు
కరగజేసి తిరిగి కాచవలయును. ఇదిగట్టియును
పాకము వచ్చునచుక గాచును. ఇందు నూరు
పొనుల శర్కరకు అరపాను Formic acid
కలిపికాచిని అచ్చుకట్టకనిలచును. ఇది పాకము.
ఇదిచాల చిక్కగనుడును. మంచిపొడ్ల నొచ్చి
ఇంచుక నీటియొక్క డికించుట శ్రేయము. అపొడ్లను
పై జెప్పిన పాకమునంగకూడ నుడికించి నూదే
రెండుదినములు నిలువఁజూచవలెను. పిదప
పానకము పలుచఁబడియుండ దానిగీసివైచి
తిరుగ చిక్కబడు వలకు మఱి కాచవలయును.
అందే తిరుగ నాపొడ్లనువైచి మివివేడకు చలులఁ
జేసి అటుల నాల్గుదినములు నిలవలయును తిరుగ
నిల్లె యెనర్చుచుండవలయును. బహుశః నాల్గు
తేది యెనుసారులెట్లొనర్చు వల కాపానకము
పలుచఁగాక చిక్కగ నిలచియుండగల్గును. తోడినే
యాపొడ్లందీసి యెండనెడిప వలయును. పిదప
పొడ్లపై బంచదార అత్రటాజల్లి నీసాలమును
నిల్వయుంచి గాలితగులకుండ మూతమూసి భద్ర

పట్టిన నిల్వయుండును. లేక పెట్టెలుపై నను
కాగితముజుట్టి భద్రపఱుపఁదగును.

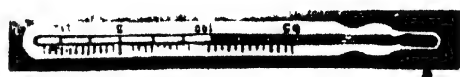
క్రిస్టియన్ బ్రదర్స్ (Christian
Brothers) ఇర్లాండుదేశమున క్రె. వె.
౧౮౦౨ సావశ్చరమున నేర్పఱిన సాఘము.
మొదట క్రైస్తవసాఘముగ నాదేశమున జేరఁది
నది. గోనుకపురినుండి ఈసాఘము Chartar
నదికడట. నీరిపాఠశాలలు బ్రిటిష్ సీనులగు
చాల చోట్ల కలవారు.

(క్రిస్టియన్, క్రిస్పిన్, క్రిస్పస్
(Crispan, Crispin, Crispus) —
లాటిన్ పేరు. ఇది బుద్ధుక్కుట్టు పనిచారి రక్ష
కుం డగు ఋషి (Patron Saint) పేరు.
౨౪ అక్టోబరు ఈయన దినము. ఊగరముల
జుత్తు (కుటిలాంకుడు) గలనాడని యర్థము.
పురుష నానుము. (క్రైస్తవనానుములుచూడుడు).

(క్రిస్టియన్ నెస్సు బోధ-ఇది అమెరికా
సాయుక్తరాష్ట్రములగు మేరీ బి ఎడ్జ్ క్రియను
నామివలన ప్రారంభిపాబడినదట. క్రైస్తవ
చతుర్థోధ రోగుల కొనర్చుచూడిన నది ముస్సు
పై పనిచేసి రోగముల గుఱుర్చుని వీ నమ్మ
కము. ఇతకచ్చ దీనిగూర్చి సరిగాఁ దెలియరా
కునది.

(క్రిస్టోఫర్, క్రిస్టోఫ్-(Christopher
Christoph) క్రీకునానుము క్రీస్తునుమ్రోయు
అనియర్థము. దీనిచుండిగల్గిన ముద్దుపేర్లు Chrys,
Chris, Kester, Kit, Kitty అనుమాటలు.
పురుష నానుము. (క్రైస్తవ నానుములు
చూడుడు)

థర్మోమీటర్ (Thermometer) - ఒకరోగియొక్క శరీరోష్ణము
(Temperature) కను
గొను పరికరము.

దీని దలుచుక నాగ్లవై న్య లుపయోగించు చుండురు.

శీతోష్ణములుగొలుచు మూత్రముజూపించు

క్లినోమేటర్ (Clinometer) - మెరక నుండి పల్లమునకు దిగు వీలనాలు ప్రదేశము (Slope) నందలి వంపుతుల గొలుచు పరికిరము.

క్లిమెటోలాజీ (Climatology) — వేత్త్యేలు దేశములగు లేక వేత్త్యేలు గూ ప్రదేశములగు, వేత్త్యేలు విధములైన శీతోష్ణ హస్తతులు గల్గియుండును. అవి వేత్త్యేలు కానిగా ములచే గల్గియుండువి. శీతోష్ణ స్థితులగు Climate అని పేరు.

ఈ శీతోష్ణస్థితులు కొంత కొంత కాలమునకు ఆకారణ పరిస్థితులు మారినేని తామును మారెడిని. అట్లే సమశీతోష్ణ ప్రదేశములు, ఉష్ణప్రదేశములు లేక శీతల ప్రదేశములగును. కొన్నిటికి ఆడవులు చరిమటవలన వర్షముమాని పల్లపుభూములు మట్టిప్రదేశము లగును. ఈ మార్పులు, పరిస్థితులు మొదలగు Climatic కళకు Climatology అనియెను.

క్లియరెన్సు (Clearance) (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషా పదము) - ఒడను పనియైన వెనుక కేవలముగి పోవచ్చునని గాని, దిగిన సరకులపై చెల్లింపఁ బడదగిన Customs duty చెల్లింపఁబడినపిదప తీసుకు పోవచ్చునని గాని, Customs ఉద్యోగియొసగు అనుమతిపత్రమునకు Clearance అని పేరు. ఇది రెండు విధములు - ఒడరేవుకుచేరగనే దిగుమతిసరకులం దింపివేసినట్లు ఇచ్చునది Inward clearance అనియును, ఎగుమతి సరకుల నెక్కించుకొనిన పిదప బయలుదేరవచ్చునట్లు ఇచ్చునది Outward clearance అనియును పేరులు. ఇంకను హుండి సొమ్ము చెల్లించివేయటకు Clearing & bill of exchange అని యందురు.

Clearing వ్యాపారముజేయు బాంకికి Clearing Bank అని పేరు. ఇట్టి క్లియరింగు బాంకివ్యాపారము లొనర్చు ప్రత్యేకస్థానముండే నేని దానికి Clearing house అని యనుటయు గలగు. ఇట్లు రైల్వేద్వారా పంపఁ బడు సరకుల Clearing వ్యాపారములను చక్కబఱచునట్టి Railway clearing house అనియును, Stock exchange clearing వ్యాపారములకు చక్కబఱచునట్టి Stock exchange clearing house ను గూడ నుండెడివి.

క్లియోపాత్రా — (ఈజిప్టుదేశపు రాణి) చరిత్రలోఁ బ్రాముఖ్యత సాది ప్రపంచదృష్టి నే తరువైపు మరల్చుకొనగలిగిన కొలదినుది స్త్రీలోఁ బగవు (ఈజిప్టు) దేశపు రాణి నుగు క్లియోపాత్రా యగ్రగణ్య. ఈమె టోలెమీ (Ptolemy) వంశసాజనిత. టోలెమీ వంశస్థులకు సహజముగఁ గల కఠినత్వ మీమెనుండును లేకపోలేదు.

క్లియోపాత్రా సింహాసన మెక్కిన కొలది కాలములోనే తన తమ్మునితోఁ గలహిండుటతో రాజ్యమున తిరుగుబాటు ప్రారంభమయ్యెను. క్లియోపాత్రా యానాటికాలమున విఖ్యాతుఁడగు జూలియస్ సీజరుతో పరిచయము జేసికొనుటకు పైసందర్భ మనుకూలించెను. స్వదేశమున తిరుగుబాటు తీవ్రముగ నుండుటచే క్లియోపాత్రా తనపై న్యములతో ప్రవాసమున నుండెను. ఆసమయముననే అలెగ్జాండ్రీయాపురము దున్న జూయస్ సీజరును, సేవకుఁడగు ఏపిల్డోరస్ సహాయమున క్లియోపాత్రా చూడగల్గెను. వీరిద్దరి ఈ ప్రథమసమావేశము చాల ప్రాముఖ్యమైనది. క్లియోపాత్రా సుందరస్వరూపమును గాంచిన జూలియస్ సీజరు ఆమెను మోహించెను. ఆమె సాహాయ్యమున ఈజిప్టుదేశముపై నాధిపత్యమును

గూడ సరిపాదిప సీజరు తలచుచుండెను. రోము నగరమున నున్న భార్యనైనను తలాపక, రాజ్య కార్యములఁగూడ విస్మరించి సీజరు ఈజిప్టులోనే క్లియోపాత్రాకడ సుఖముగఁ గాలము గడిపుచుండెను. ఈదినములలో క్లియోపాత్రా కొక పుత్రుఁడు జనించెను. అతనికి కేసరియన్ (Caesarion) అని పేరిడి. తనపుత్రుని విశ్వాతునిగఁ జేచుననియునకు తలచి నాటినుండి యామె నానొందెను. ఈతననాత కొలదికొలమునకు సీజరు స్వదేహమునకు నుత్తరీయము. ఇంతకునుండి వారిరువురకు కొకరిపై నొకరికి గల ప్రేమ క్రమక్రమముగ తగ్గిపోవుచు. కేసరియన్ ను సీజరు పొందు సామ్రాజ్యమునకు వారసునిగా ప్రహవము గుర్తించు టులఁ దయుటయే క్లియోపాత్రాకు జీవితాంతము నుయ్యును.

క్లియోపాత్రా త పుత్రునితో సీజరు లిరువురిపై రోమునకుఁ బరుచు మెచ్చును. రోము పురమున కామిగాక ప్రజలకై తిమాత మిష్టము లేకుండెను. రోముపురవాసులు సీజరుక్లియోపాత్రాలకై చ పరిణామము న్యామిష్టముని సమ్మతినిచ్చరైరి. అందువలన క్లియోపాత్రా పుత్రుని యుచ్చస్థితి కెంతయూచును ప్రేమపరవశతమున నొంటిగఁ గాలము గడిపుచుండెను. శూలియన్ సీజరుకు కౌతకాతను శత్రువు లెప్పునై. తుద కౌతకు శత్రువ్యముచే సెకెయిభవనము చుపఁబడియెను. ఇంతలో క్లియోపాత్రా ఆశలను గంటినది. భగ్గునునొందమై యామె తనయునితోఁ గలిసి తిరుగ ఈజిప్టుకుఁ బరుచు పోయెను.

మార్కుఏంటోని అనునాతఁడు జూలియన్ సీజరునకు ప్రాణమిత్రుఁడు. సీజరు అనంతర మీతఁడు సీజరునైరివగము నోడించి రోము సామ్రాజ్యమున కధిపతి యయ్యెను. ఇతనితో చెలిమిజేసి తనకోర్కెను దీర్చుకొన క్లియోపాత్రా

నిశ్చయించెను. కేసరియనునకు సింహాసన ముచ్చించుటే యామె గాఢవాంఛ. ఈరాజకీయాధిక్యత కొంత ప్రేమ నామె నచ్చించెను. మార్కుఏంటోని టూర్నిమెంటుల బసచేసె నని తెలిసి క్లియోపాత్రా మధ్యధరాసముద్రమును దాటి సమరవారముగ నుత్తరభవముగ నేగి యాశని గలిసకొని, రత్నఖచితములగు బంగారుపెట్టెము లాతనికిఁ గానకెగ నొసఁగి గాజసమ్మోచము నడపెను. ఈమహాభోగములలో సంతోషితుఁడైన మార్కు ఏంటోని క్లియోపాత్రాతోఁగూడి ఈజిప్టు కేగి యామెను గూడి, యామెను పరామర్శించు నిఖిలసోగము లనుభవించుచు విలాసముగఁ గాలము గడిపుచుండెను. ఇంతటిలో ఏంటోని ఈజిప్టు వీడిపోవలసివచ్చిన యత్యవసరము లగు కార్యములు పుడుటచే నాతఁడు రోమునకుఁ బరుచు పోయెను. ఏంటోనికి క్లియోపాత్రాకుఁ గల సాబాధము తెలిసినతర్వాత ఏంటోని భార్య చనిపోయెను. తర్వాత ఏంటోని తిరిగి పరిణమమై యామెనకు కొక పుత్రుని గనియెను. ఈపిదమము లన్నియు క్లియోపాత్రాకు విఖభాజనము లగుచుండెను. తుద కన్నివిధముల నామె మోసగి నడచెను.

సిరియాదేశమును జను పనెంచిన ఏంటోనికి క్లియోపాత్రా స్నేహ మావశ్యకముగటచే నామె నాతఁడు రోమునగరమునకు పిలువఁబెను. మఱి నామెను వినాహమాడ ఏంటోని వాదన మొసంగెను. కొంతకాలము వారిద్వరును కలసి యున్నతరువాత క్లియోపాత్రా కొక పుత్రుఁడు కల్గెను.

సిరియాపై ఏంటోని దండయాత్ర విఫలమయ్యెను. అతని పలుకుబడి యాత కౌతకుఁ దగ్గిపోయెచ్చెను. తనవాంఛను వీడక క్లియోపాత్రా అతని నంటియే యుండెను. ఆక్టియమ్ (Actium) అను తావున జరిగినయుద్ధములో

క్లియోపాత్రావంటానీల నైశ్యములు పూర్తిగ నోడింపబడెను. వారిద్దరును ప్రాణములు నష్టించుకొని పారిపోవలసినవారైరి. పలాముకుడైన వంటానీ ఆత్మహత్య చేసికొనెను. క్లియోపాత్రాను పట్టుకొనవచ్చిన శత్రువుల చేతబడి నువ మానము నందకయే యామి చనిపోయెను. అంతట తోగొప్పజీవితము సనుభవించిన ఈజిప్టుదేశపు రాణి యగు క్లియోపాత్రా చాత్రముగ నెను. (క్లియోపాత్రా నీడిల్ చూడుడు.)

క్లియోపాత్రానీడిల్స్ (Cleopatra Needles) — క్లియోపాత్రా ఈజిప్టుదేశపు

రాణిమై చరిత్రమును ప్రసిద్ధిగాంచినది. ఇమె పేరింటివి క్లియోపాత్రా నీడిల్స్ అనబడు తాళి కంబములు రెండుకలవు. అమోకటి లండను నగరపు విక్టోరియా ఎంబేక్ మెంటు సంఘసను, రెండవది అమెరికా న్యూయార్కు నగరపు సెంట్రల్ ల్యూక్కు సంఘసను ఉంచబడివి. ఈ స్తంభములు ఈమె స్థాపించినవిగాని, ఈమెకొర నాథిము స్థాపింపబడినవిగాని కావని తెలియుచున్నది. (క్లియోపాత్రా చూడుడు).

క్లీంటిలియను — న్యూమరికల్సు చూడుడు.

క్రకటదేశము — దీనిగూర్చి యేగుయు దెలియరాకున్నది. కర్మనాశి యను పేరంబరిగ నది ఈదేశమందలిది అని మాత్రము తెలియబడుచున్నది. ఇప్పటి బీహారములోని షహాబాగు జిల్లాప్రాంతముగా నుండనోపు. దీనిగూర్చి స్పష్టముగాకున్నను బప్పునపాడితుని భాగవతము నందు శ్లో॥ చరణాద్రింసమారభ్య-గృహ్రహూటాతి కంశివే తావత్క్రీకీట దేశశ్యాత్ తదతర్మగ ధోభవేత్॥ అని చెప్పబడినది. దీనిగూర్చి యింకను శక్తిసంగమము తాత్రగ్రంథమున ప్రశంస కలను. (కర్మనాశానది చూడుడు).

క్రీడెంచి మేలెంచుమన్నారు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

క్రీప్ హౌస్ (Keep House) — (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). ఒక డప్పుల పాలె తర యింటికిం దిరుగుచుండు అప్పులవాండ్ల

కగుపడకుండ ఇంట లేడనిపించుకొనుచూడు నాని కీపేరు వాడుచున్నారు.

క్రీచీతాఖి క్షత్రియులు — చౌహాను శాఖ క్షత్రియులు చూడుడు.

క్రీయా చిలుక — ఇది న్యూకీలాగు గేశములలోని చిలుక. ౧౭ అంగుళముల పొడవును. దానికూతంబట్టి పేరొందినది.

క్రీర(గామ) (ము) — పాచాలదేశము లోని సుప్రసిద్ధవైద్యనాథక్షేత్రము. కాంగ్రాకోట నుండి తూర్పుగా ౩౦ మైళ్ల దూరముగన్న తాపు. ఇది ఆశాపురీదేవీక్షేత్రమునుండి ఈశాన్య దిశగా ౧౨ మైళ్ల దూరమునందున్నది. ఈవైద్య నాథప్రశంస శివపురాణప్రసిద్ధము.

క్రీరత్ కంబు — క్రిస్తంభము చూడుడు.

కీరిగోత్రము — నిధివగణము చూడుడు.

కీర్తిరథుడు — ఇత్యాసున తతి సూర్య వంశక్షత్రియుడు. తండ్రి ప్రతీధుడు. పితౌ మహుడు మరుపు లేక మరుత్తు. కుమారుడు దేవమీఘుడు.

ర్తిరాతుడు — ఇత్యాసున తతి సూర్య వంశక్షత్రియుడు. మిథిలాదేశాధిపతి. తండ్రి మహీధ్రకుడు లేక మహాభ్రకుడు. కుమారుడు మహాకోముడు.

కీర్తిస్తంభములు — కీర్తిని స్తంభభావమున నిల్పుచున్నవిగాన కీర్తిస్తంభములను బహుమన్నవి. హిందీభాషయందు వీటిని కీర్తస్తంభ అనుచున్నారు. “ఒప్పున ఘనకార్యములు, దానములు, శాసనములు” మొదలగునవి పట్టిపై లిఖించెదరు. కీర్తిస్తంభములు Towers గను, కేవల స్తంభరూపమునను గూడ గాష్ట్రము చున్నవి. ఢిల్లీ నగరమునకును, అలహాబాదు నగరమున ఇట్టి లోహపుస్తంభములును పలు తావుల శాసనములను వహించిన ఇతర స్తంభములు కట్టబడియున్నవి. ఈ కీర్తిస్తంభముల దిగ్గణియైనది చిహ్నమునందును భరాణాచునరాని శాలిచాహానకము ౧౫౧౭ లో నిర్మించిన (Tower) కీర్తిస్తంభము. ఆయన మాల్యాగుజరాతులను జయించిన సూచకముగ దీనిగట్టించెను. భరతదేశమున ఢిల్లీలోని కుతుబ్ మినానానకుం దిదప గాదగిన ఎత్తైనదే గాని పనితనమునం దెక్కువయైనది. దీని ఎత్తు ౧౨౨ అడుగులు. పీఠముకడ ౩౫ అడుగుల మందముగల్గి తలవద్ద ఫలకమునకు పదునేడు స్తర అడుగులుగాను. నలువదిరెండడుగుల చౌకపుదిమ్మపై నెత్తగు ప్రదేశమున తొమ్మిదంతస్తులుగ నిర్మింపబడినది. దీని తొమ్మిదవ అంతస్తున రాచక్రీడనడుగును చుట్టు రాణావంశ వర్షియుఁ జిత్రింపబడినది. Goath జాతివారు

వీటిని కొంతదమక విధ్వంస మొనర్చి పాడుచేసెను ఒక ఫలకమున ౧౭ ౨-౧౮౩ శ్లోకములని సోల్పం దగిన రెండు శ్లోకములు కొంతభాగమును చెడక అక్షరములు శేరియుచున్నవి. అందు “కుభరాణామన్మోతకి వ్యాఘ్రమువాటివాడనియు, శత్రుసంహారక దేవాల నానలుడనియు కలదు. పదివ కడను భూమిపై సూర్యకరణ ప్రసారముగానినకి, హినువర్షగము క్రూరక నింపి మూడువరుక, సాగరముగిరక భూమి జట్టి యుక్తాతిగనుక కుభరాణా మహీధతి నానుము లోకమున చిరస్మిణీ ముత్త యుడు గాక!” అనియున్నది.

కీలప్రతికీల న్యాయము — రెండు చక్రములను కట్టి పట్టిఉంచే ఇరుసున కిరుదేసలు చక్రములు జాగిపోకుండునట్లు శీలలం బిగించి యుండునగు. అట్టి కట్టుకట్టునుని భావము.

కీలు కెనాల్ (లేక కీలుకాలువ) — ఇంగ్లాండునందు బ్యాంక్సు సముద్రతీరమునకు జర్నరుదేశమునందు కీలునగరపు సూర్యువద్ద నుండి పలుబద్ధు నగరముదమక త్రవ్వబడిన సముద్రపు నీటికాల్వ. డ్రైడ్లట యద్ధనావలు సైతము నడచుటకును, లాగరువేసికొని నివ్వ యుండుటకును తగినంతవిశాలముగ వెడలుపైచి. క్రీ. వె. ౧౮౧౪ సావత్సరము జూన్ ౧౮ శేదని శాసనబడినది. అటువదిమైల్ల పొడవును, నీటి పైభాగమున ౩౩౪ అడుగుల వెడలుపు గలదని శానియుచున్నది. రెండుకొలలయందు లాకులు కట్టబడినవి. కాల్వపొడవునను విద్యుచ్ఛక్తి దీపములు వెలిగింపబడుచు, రాతిబవల్లు ఓడలు నిర్భయముగా నడవ వీలిచ్చుచున్నది. ఇందు యద్ధనావలు నిర్భయముగ నిల్వయుండవగునట.

కీలు పనులు — యంత్రసాధనముల మూలమున నెన్నోపనులు సాధ్యములగుచున్న

టాలనే కీలుపనుల మూలమున గూడనెన్నెని యో
సనాధ్యమ లగుచున్నవి. కర్తదాఁ గాఁ రాకుండ
నదివలకే దేర్చుటచి యంచిన కీలువలన కొన్ని
విధ్యస్తకార్యములను, వఱకొన్ని నిర్మాణ
కార్యములను అశ్శతముగా నెరవేర్చుచుండును.
“కీలు” అనునది “మీట” యను గ్రాధికశబ్దై
ర్థమును, ‘కీటుకు’ అను గ్రామ్యశబ్దార్థమును
స్ఫుటపరచును. మరియు కీలు శబ్దము
“మర్మము” అను భావమును స్ఫురింపఁజేయు
వాడుకయు కలదు.

ఈ కీలుపనుల మర్మము తెలిసికొనవాడగు
టనే నవసంకల కాలమున నిమాత్ర్య రాక్షసుడు
చంద్రగపుని మారణోపాయములగు బన్నుచు,
కీలురథము సేయించి చంద్రగపు కు విలుచ
బంపుట యెకతూఁదియు, నింకొకతూఁది చంద్ర
గపుని పట్టాభిషేక సమయాన, నాతఁడూరేగి
కొటా ఒకేశించితఱి సహదర్శిము దాటఁ
బావు కాలమున నా పట్టపుటెనుఁగును, మావ
టీఁడును, నా వదనీర్ద్రుమ వై నిధివసించియున్న
చంద్రగపుడు నొకే మహార్థిమున మడియు
ఁడుకు సాగించిన కీలు నలు మన కుదా
హరణములు.

వనశ్యులు సేయు పనులలో పెక్కిటిని
గీలుబొమ్మలచేతఁ జేయించుట మన దేశమున
నెఱోకాలముచూడి వాడుకలో నున్నదన్న
వలకు సత్యమని చెప్పట కి-కొక్క యుదాహ
రణము చాలునని దలంతుము.

మ॥ ఒక మాణిక్యపు బొమ్మ యెట్టిమాకీలో,
జాభివాజాలవ । క్లీక బాగాల్క పురంపు టాకు
మడపు లేవెచ్చి రాజున్న చా । యకు నందియ్య
నలందు లేనగపతో నవ్వేళ నవ్వొళ క । న్యక
కెంగెల నొసంగ నైకొనియె సమ్యాటంబు
వాటిల్లగన్.

అని గగిలీ శతాబ్దము వాడగు ‘చేమకూర
వెంకటరాజు’ తన రచించిన విజయవిలాసమున
నాసియున్నాఁడు.

కీలోమీటరు కొలత — ఇది మెట్రిక్
స్థితిమునందలి కొలతపరిమాణము. ఇది వెయ్యి
మీటరులు అనగా ఇంగ్లీషుమైలునందు 0.6214.
ఇది ఇంచుదూచు అయిగు ఫర్లాగులు లేక
౧౧౦౦ గజములు గాననగును. ఒక చౌకపు
కీలోమీటరు ౨౪౭ యకరముల ప్రదేశమని
లెక్కింపబడినది. ఒక చౌకపు మైలునందు
3౨౦ మంది జనులు వసించుచుగరని లెక్కిం
చుచో ఒక చౌకపు కీలోమీటరు ప్రదేశమున
౧౨౫ జనులుగరని తేలుచున్నది.

కీళ్ల జ్వరము (Dengue fever)
ఈ రోగము స్ట్రోమియాజాతి దోమలవలన కల్గి
చున్నది. (స్ట్రోమియా దోమలు చూడుడు,
దోమలు, అటువ్యాధులు, సూక్ష్మజీవులు
చూడుడు).

ఈ దోమల కాటువలన కీళ్ల యగునొప్పితో
జ్వరము ప్రారంభమై ఈ వ్యాధి పొడసూపును.
వేసవి కాలమునను. ఉష్ణ ప్రదేశమునను ప్రబలు
చుండును. దీనికి కారణమగు సూక్ష్మజీవిగూర్చి
సాగా నిరూపించబడలేదు. దోమ రోగినికుట్టి
రిక్తచానము స్పృతానాసూక్ష్మజీవులను లోన
నూచుకొనిన పిదప పదిదినములలో నితరులను
గుట్టి రోగవ్యాపన మొనర్చును. దోమ కరచిన
వైదినములలో రోగలక్షణము క్రొత్తవాని
నావహించెడివి. కాని కొన్ని గ్రంథములందు
పశువాల్గు దినములకని చెప్పబడినది. రోగులకు
తనుశరీరమునం దసహాయత మిక్కుటమై
యుండును. మలేషియా సాధనములే దీనికిని
సాధనములని ఆంగ్ల వైద్యులనెదరు. (మలేషియ
జ్వరము చూడుడు). ఈజాతి దోమలనుండియే

యెల్లోజ్వరము కూడ వ్యాపించింది. యెల్లోజ్వరము ఆఫ్రికాదేశమున ప్రబలముగ నున్నది. డెంగ్యూజ్వరము అప్పుడప్పుడు భరతదేశమునందగుపడుచుండును.

(క్రీక్ (Creek) — సముద్రపున ను సన్నముగ భూమిలోనికి జొచ్చుననియు యుండుదానికి Creek అని పేరు. దీని నుకొక నది సంగమించుచేని దానిని ఫ్లాట్ల్యాండు దేశమున Frith లేక Firth అని మెచ్చును. (Sea Portions చూడుము).

(క్రీటీ (లేక) క్రీటు లిపి — చుక్కనా సముద్రము (మిడిట లేనిచున్న) యందు గల క్రీటీ ద్వీపమునగ దీలిపి నామక యుండును. ఇచ్చటి ప్రజలు గొప్పనాగరికస్థితి నానెందునను విచియుండిరట. ఆద్వీపముగు పురాతన నెలయుల తావులంద్రవ్య రెండువందల వయసు వానియులు కాలిగన కూడ పెంకులపై నున్న బిలిహో రాజకింప అవియెమో ఇంతవయక తెలియును. ఇవి క్రీ. పూ. 2000 మొదలు 1200 నడుమ కాలము పిగతలాచుచున్నారు.

క్రీటీ ద్వీపము — కీడి గూడ్స్ నము చూడుము.

(క్రీడతాళము - తాళములు చూడుము.

(క్రీడా బ్రహ్మవాద మతము — ఇది వడ్డేదాతనాది మతములలో నొకటి. ఈ మతమున జగముతయు ఈశ్వరునిచే ఉపదాన కారణముగ సృష్టించబడినది. అటుగా జగముతయు పరమేశ్వరుని స్వపదార్థమే. జగవస్తు సముదాయమంతయు నిత్యములు, సత్యములు నని వస్తుతః యెఱుంగునది. కాని పరమేశ్వరుని వికారరూపములగు బహునామ రూపములంధరించిన పదార్థతలిగ జెప్పబడినది. పరమేశ్వర పదార్థమే ప్రాణులనియు, సాత్విక, రాజస, తమ

సములగు సుములు శరీరములతో పాటు ప్రాణులగు సుమేశ్వరునిచే గురుర్పబడినవనియు, బ్రహ్మగుర్బుతానే తన స్వపదార్థముతో వేర్వేరు రూపములు కలిగి తనతో తానాడుకొనుచున్న క్రీడానివోదమే జగద్వ్యవహరమనియు, సృష్టి గురము పరమేశ్వరుని (పరిణామ రూపము కాదనియు) వికారరూపమనియు చెప్పబడినవి. తక్కిన నిష్పదములన్నియు నాదబ్రహ్మవాద భాస్కరుని నడ్డాతములగువలెనే జెప్పబడినవి. (చూడుము). జగద్విస్తృతముతో తానొక వస్తువే యగును. బ్రహ్మయు మొక్క సబుధినేననియు, క్రీడామే సృష్టించబడితినియు, తానొకప్పుడెక్క మెతయు బ్రహ్మయు మొక్క క్రీడ నుడలిదేనియు, తాను అటుని నిత్యరూపగాని మగ్యగాదనియు, అనుభవపూర్వక జ్ఞానమునగుట మోక్షమనియుం చెప్పబడినది.

ఈ క్రీడాబ్రహ్మవాదమతమును ఇప్పటి పంజాబు సంగం దీవియందు గురునానక్ అను మహాత్ముడు బోధించి కొంత శిష్యసాములు నానంది మతవ్యాసకము ప్రారంభించెను. వారి నిరంజన అకాశినియు, సిక్కులనియు వాడుచున్నారు. వారి ప్రధానస్థానము అచ్యుతనక్ నగరము. అటనే వారి ప్రధానదేవస్థానము కలగు. ఇంకను వెళ్తు తాళ్లూరుగురుద్వారము లనంబడు ప్రతీష్ఠాస్థానములు కలవు. వారిగూర్చి ఈ సందర్భమున సిగమక వివరించుట సమాజసము.

సిక్కు - మతమున గురువులు పదిమూడి.

౧. నానకుగురుడు - రావీనదీతీరమున శాలాతన రానగరమున జన్మించినవాడు. వడ్డజైశ్వరవతుడనియు, గగనసంచారియనియు, సంపూర్ణ యాత్రా పరుడనియు, తానేగవలసిన తాప్రను తనకడకు రప్పించుకొన శక్తిగలవాడనియు, క్రీ. వె. ౧౫౭౯ - ౧౬౩౪ మధ్య జీవించినవాడనియుం జెప్పబడినది.

ఈయన తపస్థానము ఇప్పుడు ఆమృతసర్ సగరము లోని ఆమృతసరస్సు (సరోవరము) ఉండితావు. ఈయనకు పిదప ఈయన మతాధిపత్యము తన సత్కుసంగికి ప్రధానశిష్యుడగు అహనున కొసంగి యాతని కిందగుచుండని పేకొసంగెనట.

౨. అంగదగుడు.

౩. అనురదాసుగుడు.

౪. రామదాసు గురుడు - ఈతడు మరదాసు గురుని పుత్రుడు. ఈతడు ఆమృతసరస్సుకు పవిత్రసరోవరముగా ద్రవ్యించినవాడు. మరియు నీతడే యట దర్బారునాహేబు దేవగాముని ప్రియతమభివేషనియు, దానిజట్టి ఆమృత సర్ పురము గట్టప్రారంభించెనియు, గ్రాథ సాహేబు అని పేరిడి పూర్వగురోత్తము తప్ప మొదటిదివాడనియు జెప్పబడినది.

౫. ఆర్జునగురుడు - ఈతడు రామదాసు గురుని పుత్రుడనియు, తగ్గిసంకల్పించిన కార్య ములన్నియు బరిపూర్తియై న్నవాడనియు, తనశిష్యులకు యద్ధతత్రైమ ద్బోధించి మతరక్షణ నియమించెనియు, గురుడై, సైన్యాధిపతియై మతస్థులను నడిపెననియు జెప్పబడినది.

౬. హరిగోవిందగురుడు.

౭. హరిరాయి గురుడు.

౮. హర్కి సర్ గురుడు.

౯. తేగ్బహదూర్ గురుడు.

౧౦. గోవిందశిగు గురుడు - ఈతడు, తేగ్బహదూర్ గురుని కుమారుడు. ఈదేశికునిమహా ఘనునిగ జెప్పుచున్నారు. తనశిష్యులగు శిక్కులలో ప్రతిష్ఠానినామములకు శింగ్ (సింగము) అను బిరుదము తప్పక వాడునటుల శాసించెను. కృపాణమును చిన్న శూరకత్తిని ప్రతివాడును నిత్యము ధరింపజేసెను. శిఖ (జత్తుపెంచుట), గడ్డముల తొరమొనర్పరాదని శాసించి పాగను

ధరింప విధించి రూపములాగుధర్చెను. మత రక్షణవిధిచుద్బోధించి ఖడ్గముబూజించుట మత ధర్మములగు జొన్నెను. అన్నికలముల సమ త్వము నిర్ణయించి జాతీనిమాన్ని సుఖబలచుభి వృద్ధిచేసిచెను. స్వమతమున కన్యల వలన బాధకర్తృతరి మతరక్షణకై యొనర్చు సంగరము ధర్మసగ్రహముగ బోధించెను. తన శిష్యులందఱును వీరవసులుజేసెను. మతగ్రంథముం బూర్తియై తరువాదిప మతాధిపత్యముచుకు వేయకగురుని నిమిషపక ఎవ్వరికేస శయము గల్గెను గ్రాథమునందే యుడుగాన దాని జూచుకొనుడని నెలవిచ్చి మతగ్రంథమునె గురు నిగ నియమించెను.

పిదప నీమతమునగు గురువులు లేరు. తక్కినవారందఱును శిష్యులే గాన శిక్కులనాబడి. ఇది పరమేశ్వరుని కాలము లేని అకాలి యగుట నీమతస్థుల కికాలీలనియు బేసకలగు. వీర మతగ్రాథమును గ్రాథసాహేబనియు, దాని నుంచి దేవాలయమును దర్బారునాహేబనియు ననుచున్నారు. వీరు పరమేశ్వరుని ప్రధాన నానుము హరియనెదరు. వీరికి గురుశిష్యశర్మము ప్రధానము. పరమేశ్వరుడు హరి క్రీడావినోదియై సర్వత్ర వ్యాప్తిగలవాడనగును. పునః పునర్జన్మములగు వీరికి నమ్మకముకలగు. విగ్రహారాధన వీరియగు లేరు. గ్రాథపఠనము గాన వాద్యములతో నడపుచున్నారు. ఇదియె అర్చనా విధానము. హరినిజేరుట ముక్తియని కొందఱునగు.

క్రీవ గోత్రము — గర్గడపగణము చూడుడు.

క్రీస గోత్రము — జమదగ్నివత్స. ఉపగణము చూడుడు.

క్రీస్తుప్రభువు జన్మకాలము

ఈయన B. C.

౬ వ సావత్త

రమున (అనగా

౬ సావత్తర

ములునున్నపు)

జన్మించెనని

వ్రాసిన దేశపు

వర్ణనలను అను

చున్నారు. ఇ

కను నారి జన్మ

దికము దిశగాను

౨౩ కాదనుటకుగా నూప నిర్ణయము మీ గాన

నగును. క్రీ. వె. ౬ వ శతాబ్దమున Abbot

Dionysius Exigwes అను బోధకుడు ఈ

శకమును నిర్ణయించినవాడని చెప్పబడినది.

ఆయన రోమకెక్కిమా ౭౫౪ సావత్తరము జన్మ

వత్తరమున నిర్ణయించియుండెను. హెగోట్ భూ

వతి రోమకెక్కిమా ౭౫౪ రో మృతినంది యుట

నాయన మృతికి బూర్వము క్రీస్తుప్రభువు జన్మించి

యుండియుల బైబిలునాదెమున్న కారణమున

అబ్బాటుగాఁ వ్రాతనిర్ణయము సరికాదని తేలు

చున్నది. ఇటీవలివారు క్రీస్తుప్రభుని జన్మ

B. C. 5 లేక 6 లోనో, అరే టి మధ్యకాలము

ననో యైయుడునని తలచుచున్నారు కొందఱు

క్రీ. ము. ౭ వ సావత్తరముననియు నంగరు. ఏది

ఎట్లున్నను ఇప్పుడు సవరించుట గానిసాధ్యము.

ఇక నెలసెలయు నిల్లెయున్నది. బైబిలునందు

శీతకాలపు రాత్రులనియు, మేల గొట్టెల కాపను

లారుబైట నూడ వీలుదని కాలమనియు, వారు

అరుబగుట వసించుట ప్రారంభము Vernal

Equinox (అనగా మార్చి నెల ౨౩ తేదీ) నూడి

జరుగునది యనియు తేలుచుట, అమహాత్ముని

జన్మము Spring లేక Summer నందని

తలంచుచున్నారు. (ఈస్తరు పండుగ జూడుడు).

క్రీస్తుప్రభుని

పం(డెండుగురు

శిష్యులు

౧. Matthew

Bartholomew.

3. James ఈయనను క్రీస్తుప్రభువు Son of

Thunder అని పిలుచుచున్నవాడని చెప్పబడి

నది. (మెద్ద ముని). ౪. John ఈయన క్రీస్తు

ప్రభుని ప్రేమనిచ్చెను.(John the Baptist

కాదు. ఈయన శిష్యు) ఈయన తల్లివేరు Zebe-

dee, తల్లికడు Salome, కడు Galile దేశపు

చేయినవాడను. ౫. Philip. (ఫిలిప్ప). ౬.

Thomas (థామాసు). ౭. Peter ఈయన

రోమకెక్కిమా నెడిచి ౮. చిన్నకేమ్ము Little

James). ౯. Simon (సైమన్). ౧౦. Andrew

(ఆండ్రూ). ౧౧. Judas (జూడాస్). ౧౨.

Thaddeus (థాడియస్).

క్రీస్తుప్రభువు జన్మించిన పిదప మొదటి శతాబ్దకాలమున బైబిలు నందు వివరింపబడిన మేరకు చరిత్రాత్మకములగు సంగతులు, వాటి కాలము -- ఇవి బైబిలునందు వివరింపబడిన చరిత్రాత్మక విషయముల తరువాతిగా నెఱుంగవలయును.

క్రీస్తుప్రభువు జన్మము A. D. ప్రారంభమును పూర్వము న్యాయసావత్తరముల నాడిన చెప్పబడినది. ఈతెక్క నిట్లొనర్చుటకుఁ గల కారణము దిశాహ్యము. Nativity of Jesus Christ four years before A. D. అనియు మాత్రము చెప్పబడినది. క్రీస్తుప్రభువు తన ఎన్నియవవయసునూ సలమునకేగి దేవాలయము లోనికి ప్రథమమున జనెంటు.

పౌపెయస్పెలాత్ లేక పిలాటస్ జూడియా పరిపాలకుడుగ రోమునూడి పాపబడుట- క్రీ. వె. ౨౨. జాన్ డి బాప్టిస్టు స్నానములిచ్చు పనిని ప్రారంభించుట అనగా నాచార్యత్వము

వహించుట- క్రీ. వె. ౨౬. క్రీస్తుప్రభువు జాన్ ది బాప్టిస్టు కడ యోర్దాను (బూర్డ్) నదియగు జ్ఞానస్నానముచేయుట- క్రీ. వె. ౨౭. క్రీస్తు ప్రభువు శిలువ వేయబడి న్యుత్తులనుండి లేచుట- క్రీ. వె. ౨౮. ౩౩ వ సంవత్సరము. క్రీ. వె. ౨౯. పౌలు క్రైస్తవ నీతిగాలు- క్రీ. వె. ౩౦. Gentiles Conversion- క్రీ. వె. ౩౫. హెరోదు భూపతి అపోస్తలుడగు జేమ్సును శిరచ్ఛేదముచేయుట, పీటరు దేవమాతవలన విడుదల చేయబడి రక్షింపబడుట- క్రీ. వె. ౪౪. పౌలు ఖైదీగా రోమకపురి కంబలుపట- క్రీ. వె. ౫౩. యూదా యుద్ధప్రారంభము- క్రీ. వె. ౬౬. పౌలు రోమకపురిని నీకో గూర్జ్లా మేకు చూడబడుట- క్రీ. వె. ౬౭. రోమరుడగు టైటస్ సేనాని జహాసలె ముట్టడించుట- క్రీ. వె. ౭౦. రోమ నుడగు టైటస్ సేనాని జహాసలె వట్టుకొనుట, మహాత్మానుము, ౧౦, ౧౦, ౦౦౦ ముగియుండు నాశనముచేయుట, అన్యప్రాతముల జహాసము- క్రీ. వె. ౭౦. జహాసాదేవము పునాగులతో పీకివేయబడుట- క్రీ. వె. ౭౧. డెమిట్రీయస్ హోమ్స్ డీవ్విశమునకు జానుగు ప్రవాసముచేయుట- క్రీ. వె. ౯౬. జాను హోమ్సున తదివ్యభోధ గ్రంథమును వ్రాయుట- క్రీ. వె. ౯౭. యోహాను (జాను లేక జోహాను) ప్రవాసమునుండి విడుదల నంది తీనకోస్టిలు వ్రాయుట- క్రీ. వె. ౯౮. కడకు మిగిలి బ్రతికిన యోహాను (John) అపోస్తలుడు (తన నూరవ సంవత్సరము వయసున) చనిపోవుట- క్రీ. వె. ౧౦౦.

క్రీస్తుప్రభువు జీవితము —

ఈయనను ఏసుక్రీస్తులయ్యుగాడ కలగు. పాల స్తినాదేశపు బెత్లెహేముపురమున నొక సత్రము నందలి పశుపులశాలయగు జన్మించెనట. తండ్రి పేరు యోసేఫనియు, తల్లిపేరు మేరీదేవియనియు

జెప్పబడినది. ఆమె అవివాహితయు పరిశుద్ధాత్మవలన నామెకు గర్భముకలెననియు జెప్పుబడినది. జోసేఫు వడపుంబని చేయువాడట. క్రీస్తుప్రభువు పాపరహితుడని చెప్పుబడియున్నది. వాడు యూదులు.

పిదప దలి దండ్రులును చాజరేతుకు గాపురముపోవ క్రీస్తుప్రభువటనే సోదరులతో పెంపబడెనట. కొందఱు సోదరులనుట వలన వారు వేతాక భార్యయందు జోసేఫుకు గల్గింపుత్రులనిరి. కాని వారింగూర్చి యేమియు చెల్లెదురానున్నది. క్రీస్తుప్రభువు పూర్ణైశ్వర్యమున వయస్సున తలిదండ్రులతో జగుసలెము దేవాలయముకరగి యట దేవాలయపు బాడితులతో వాకింప తలిదండ్రులనిగాంచి యాస్పర్యపడి రని చెప్పుబడినది. పిదప ముప్పదియేడ్లదరుకం క్రీస్తుప్రభువు వడపుననియు గొట్టెలకాపాతన మును వృత్తులుగగల్గి గడవెనని చూచును. ముప్పదియేడ్లప్పుడు జూదా బాప్టిస్టు మహాత్ముడీయ నకు జార్జుననియందు శాస్త్రీస్వముగుత్సంస్కార ముచ్చెనట. పిదప నలువదిదినములు క్రీస్తుప్రభువు గాగు అప్పులగు విశ్రమించును నైతాను వలన గ్రోత్సహింపబడుచు మనోవేదనల నెంచుచుండి రట. పిదప వానిని నిరసించి తనమతభోధ కిన్యూ కొన పూర్ణైశ్వర్యులగు శిష్యులాయన జేరుకొనిరని చెప్పుబడినది. వారితో నాగురువరేస్వరము దేశాటనము భోధలొనర్చుచు గడవెను. అంతరి ననేక మాహాత్మ్యములు చూపెననియు, పెక్కండ్రోగములగుదలెననియు జెప్పుబడినది. ఆయన భోధలందు మానవులందు యెహోవా దేవుడగు తండ్రికిగల ప్రేమాతిశయమును నీతులును లోక వర్తనధర్మములును కలవు. ఆజగద్గురుండు తాను దేవునిసుతుండననియు, దేవునకుదైవచింతన గల వారికిని మధ్యవర్తిననియు తెలుపుచుండెనట.

వాలో శిష్యులలో నొకగురుద్రోహి అచోకి నీయగా రోహనుభటులచే పట్టుకొనం బడి పోంటియన్ పిలాతరు న్యాయాధికారిచే విమర్శింపబడి మృతిశిక్ష వేయబడి, శిలువ (Cross) పై ఇర్వురు చోరులనడుమ కాలుసేతులకు మేకులు గొట్టబడి శుక్రవారమున మృతినందెనట. నాడొదిగ నాదికమును Good Friday అని పుత్రునిన మగ నాయకములను లాచరించుచున్నారు. అవహానీయని శిక్షముం దింపి ఒక సమాధి యందొడిగెనట. వాడెరు ఆర్థోయా కాపురిస్తు

డగు యోసేపుగారని చెప్పుబడియున్నది. వారిని సిలువనై చింతానకు కాల్చేసినని పేరట.

పిదప రె డాదికములనాడ శరీరము పైకిలేచి గోయి నలుబదిగింములవఱకప్పుడు కొందఱు భక్తులకు గిన్నెను మాటలాడుచుచుండి కొందఱు చూచుచుండగా నాకాశమున కెగసిపోవ మేఘము లడ్డచూయొని చెప్ప బడినది. ఇది బైబిలు నందలి కథనము. పిదపగొందఱు క్రైస్తవ మతాభిమానులు వారిదగ్గఱను లోకకారణము కముగ సమర్థింప దొడ గిరట గాని క్రైస్తవచర్చి వాటికెల్లను డాపూమాత్రములుగ నెంచి నిరాకరించెనట.

కుంకుడు చెట్టు — లా. Sapindas emarginatus, Sapindas trifoliatu అనియు, ఆ గ్ల. Soapnut tree అనియు, సా. అణ్ణక, ఫేనిలూ అనియు, కొందఱు కృష్ణనీజ మనియు నాడిరి. కుంకుడు పెద్దకు కుడీయు, చిన్నకుకు డనియు న్వివిధము. పెద్దకుకుడు ఉత్తరహిందూస్థానమున, అగు ముఖ్యముగ పాచాలదేశమునకు కల్గియుండును. చిన్నకుకుడు ఆంధ్రదేశమునా దెల్లెడలను కలగు. పెద్ద కుంకుడుకాయలు (లోనిపిక్కలుసహా) చిన్నకుకుడుకన్న చాల పెద్దదిగ నుండును. ముఖ్యముగ కుంకుడుచెట్టు కాయలకే వాడుకరు. కాయలలోనిగుంజ ఆభ్యంగనమున తల, శరీరము రుద్దకొనుటకు (మరికి పదలెట్టుకు) ఉపయోగింపబడును. వఱియు లోనికిచ్చిన ఉబ్బసపు దగ్గు, శ్లేష్మముల నాపును. మూర్ఛరోగికి తెప్ప

దెప్పించును. పైన పట్టించిన పాము, తేలు, జెల్లి కాటుముగల్గిన విషము విరిగిపోవును. అకుంకుడుచి తలకు గట్టిన శిరోవాతగు, దారుణ మగు తలకొప్పి యడగును. కాయల పులుసు పశువుల దొవ్వులోగము నివారించుచు సాధారణముగ దీనిని గృహస్థులును టిపెరల్లో పెరుగనియ్యరు. ఇది చెట్లు సమేధము.

కుంకుమపూవు చెట్టు — లా. Crocus lativus. ఆంగ్లమున కొందఱు Saffron అంగురుకాని అది సరియగు అనునాద నాచుము కానేరకు. సా. కుంకుమ, అగ్నిశిఖ అని పేర్లు కొన్నిచోట్ల వీతక; అని గూడ వాడి యున్నారు. ఈచెట్లకు కాశ్మీరదేశమును, హిమ వన్నగోపరిశీతలప్రదేశములును జన్మస్థానములు. అచ్చోటలందు దీనిని కుంకు చెట్టనియెదరు. ఈచెట్లపూవునుండియే దీనివాడుక. ఇతరతావుల నీచెట్టు పెరుగుటలేదు.

కుంకుమపూవునకు కస్తూరి భోజు పెక్కు గుణములు కలవు. తాంబూలముతో కల్పిన అంతరమలినశరీరమున కమితమగు శ్రాంతాహ శక్తి గల్గించి, దుచికిరమై పరిమళము గల్గించును. లోనికిచ్చిన వేడిచేపి విశేషం మెడలించును. వీర్యవృద్ధి బలము గల్గించి, బుద్ధికి బలమొసంగి నిద్ర గల్గించును. రక్తమును శుభ్రపఱచి శరీరమందలి చెనుట మొదలగు ముంపుల వెడలజేయును. సన్నద్రోగము నాపును. త్రిదోషహరమై, విషములను, విషవోషములను, రసపట్లను, గుండెఱుదలు, ఈఁపు, గుండెకొప్పి నివారించును. వరములాదలి పట్టు, పోటులు, శోభిమచ్చలు, చర్మరోగములు, వాతములు, పురాణజ్వరములు, రక్తపైత్యము నివారించును. అపస్మారము, విచారిపుచ్చిచ్చి, దోషజ్వరములు, నేత్రరోగములు, నాశికారోగములు, కిర్రోగములు, శిరస్సునందలి రోగముల నాపును.

ఏయాషధముతో దీనిని లోనికిత్తురో ఆ యాషధమును శరీరమునం నంతటను చక్కగ వ్యాపింపజేయును. పైని నీన్యోహూతి పట్టించిన గడ్డలం గరగించుటయో, లేక పక్షిపలుచుటయో జరగించుటయేగాక, స్ఫోటకరోగము నగు కూడల (పొక్కుల) కేనిరోధము లేకుండ నెరుగజేసి చక్కగఁ బక్షిపలుచును.

ప్రసవించిన స్త్రీలకు వేడిపళ్ళతోనూ లోనికిచ్చిన జ్వరమురాకుండ నాపి, మైలరక్తమును నీటిని చక్కగ వెడలించి శరీరమునకు బలమొసగునందురు. నీట నూరి కండ్లచుట్టు పట్టువేసిన, కండ్ల ఎఱుపులు, మంట, పోటు మొదలగు నేత్రరోగముల నివారించును. అధికముగఁ దీనిన కాకజేసి, రక్తమును పలచనగ గరగించి, నీరసముం దెచ్చి బుద్ధి జెరపుటయేగాక, తలనొప్పి గల్గించి ఆకలి మందగింపజేసి మెదడునకు

పిండోత్పత్తిసానమునకు వికృతిం గలుగఁజేయునని చెప్పబడినది.

కుంకుమపూవునకు విరుగుడు - నల్లమొగు, సముద్రపురురుగు, కొబ్బరికాయనీళ్లు, శిశిజిబీరు అని చెప్పబడినదిగాని, ఇది శరీరతత్వముల నగని అనుగుణ్యమైనదానినే యీ మువలసి యుండును.

కుంచములో కదుళ్లు పోసినట్లు - ఆధ్రోకోక్తి.

కుంచెడు గింజలు కూలికిపోతే తూమెడు గింజలు దూడ తినేసి నట్లు - ఆధ్రోకోక్తి.

కుంజరన్నానన్యాయము - ఏనుఁగు ఎంతసేపు ఎంతపరిశుభ్రముగ జుంకములాశినను, పైకివచ్చి తొండముతో బుగ్గినైతే తన మేనిపైఁ జలుకొనును.

కుంజరుఁడు - ఈతఁడు వానరుఁడు. యూక ర్వతశాఖ యగు అంజనాద్రిపై (కిష్కింధ నంటియే యున్నది) నివసించువాఁడు. ఈతని కుమార్తె అంజనాదేవి. వా యుదేవుని వలన ఆజనేయునింగనినది. కుంజరుఁడాజనేయునకు మాతామహుఁడు. (అంజంగిరి చూపుఁడు).

కుంటికాలిక్రి జారి పడుటయె ముఖ్యమగు నెసము (నాకు) - ఆధ్రోకోక్తి.

కుండధారోపాస్తి న్యాయము - కుండధారుఁడను పేరుగల ఒక యక్షుని ఒక భక్తుఁడు సేవించుచుండువాఁడట. ఒకనాఁడు సూప్రీతుడై ఏమికావలయుననియడుగ నాభక్తుఁడొక వరముం గోరెనట. దానినీయ నాయక్షునకు బలముచాలక తాను మరియొక దేవతనుపాసించి దానింబడసి తన భక్తుఁడకిచ్చెనట. ఇట్టి ఆశ్రితవత్సలత్వముం దెలుప నీ న్యాయము వాడుదురు.

కుండల — వింధ్యవాతుని కుమార్తె. ఈకుండలకు ఎల్లయడల సూచకము శక్తి కలదనియు, కుండలభర్త శంభుడును రాక్షసునిచే జంపబడినవాడనియుగూడ చెప్పబడినది.

కుండలమధ్యకు గుర్రాన్ని తోలి నట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కుండలరేఖ — పురుష సాముద్రకము చూడుడు, స్త్రీసాముద్రకము చూడుడు.

కుండినర్షి (లేక కౌండిన్య) గోత్రము— (శిష్టుకరణములు చూడుడు). వీరికి బ్రధానర్షి వశిష్ఠుడనియు, ప్రవరహుడు వాశిష్ఠ, మైత్రావరణ, కౌండిన్య మును త్రౌన్యనేను మనియుం జెప్పుబడినది. శిష్టుకరణములలో అమరాంబారు, గజగంధరాపునారు, ముగ్రీవారు మురహరిరాపునారు అను నొకటిపేర్లవా రిగోత్ర జులై యున్నారు.

కుండినగణము - ఇది వశిష్ఠసంతతి యుండలి యొక గణము. ఇందు 33 గోత్రములు కలవు.

గోధాయన సూక్ష్మోక్తగోత్రములు (౨౦)-
౧. అక్షిత, ౨. అచిరవ, ౩. అవగ్రాను,
౪. అశ్వద్ధ, ౫. అశ్మరస్య, ౬. కాపుతి,
౭. కుండిన, ౮. కౌక్ర్యో, ౯. గుగ్గులి,
౧౦. తిమ, ౧౧. ప్రకర్ణి, ౧౨. పేటక.
౧౩. పైపులాది, ౧౪. బాహు, ౧౫. మాన్యం
దిన, ౧౬. లోహాయన, ౧౭. శామగలి,
౧౮. స్వాతి, ౧౯. సోగి, ౨౦. సోపక్షి,
౨౧. హిరణ్యక్షాయణ.

కాతీయ సూక్ష్మోక్త గోత్రములు (౯)—
౧. ఐశ్వజ్ఞస్, ౨. ఔపస్వస్థ, ౩. త్రయభృగ,
౪. మిత్రావరుణ, ౫. మాద్గల, ౬. లులాయ,
౭. లోహి, ౮. స్వలోక్య, ౯. స్వసులి.

ఇతర గ్రంథోక్త గోత్రములు (3)—
౧. కౌండిన్య, ౨. గోపన, ౩. పాగోహ.

ఈకుండినగణమునందలి 33 గోత్రములకు, బ్రవర హుడు (౪) - ౧. వశిష్ఠ. ౨. వశిష్ఠ, మైత్రావరుణ, కౌండిన్య. ౩. వశిష్ఠ, ఇంద్రప్రచుద, ఆభరవసు. ౪. వశిష్ఠ, ఆభరవసు, ఇంద్రప్రచుద.

కుండిన గోత్రము లేక కౌండిన్య గోత్రము — కుండిన గణము చూడుడు.

కుండిన పురము — పొట్టిటి విదర్భ దేశమునకు రాజధాని (విదర్భ చూడుడు).

కుండేబ గోత్రము — బౌతస్య ఉప గణము చూడుడు.

కుండోదరాయణ గోత్రము — ఉపనుమ్య గణము చూడుడు.

కుంతలదేశము — తూర్పున తూర్పు కనుమలు, గోదావరినది, దక్షిణమున తుంగభద్ర నది, పశ్చిమమున అరేబియా సముద్రము, ఉత్తరమున నర్మదానది, ఎల్లలుగ చెప్పబడినవి. కాని, ఇవి చాళుక్యుల పాలనమున అభివృద్ధి గాంచిన నాటి ఎల్లలుగాని, అసలు ఎల్లలు కావు. రాజధానులును వేట్వేటుకాలముల వేట్వేటుగ నుండెను. దీనికి మల్లభేటమరుపురము రాజధానియై యుండ అహమల్లుడను తూర్పు చాళుక్య పుషతి క్రీ. వె. ౧౧ వ శతాబ్దమున కల్యాణపురమును నిర్మించి రాజధానిగఁ జేసెనొనెను. మల్లభేటమునకు మాన్యభేటమనియు బేనుడనట యని డాక్టరు భాండార్కరు పండితుడు వ్రాసెను. క్రీ. వె. ఏడవ శతాబ్ద సారంగభ కాలమున చాళుక్య రాజులు రెండు భాగములైరి. పశ్చిమ చాళుక్యులు దక్కన్ (దక్షిణాపథము) యొక్క పశ్చిమభాగమును, తూర్పుచాళుక్యులు గోదావరి కృష్ణానదుల మధ్య

పల్లపు భూముల ప్రదేశమును ఆక్రమించి యేలు చుండిరి. కల్యాణపురము నొంటియై రాజధాని షోలాపూరు ప్రాంతమునఁ గలను.

సోమేశ్వర భూపతి రెండవ సుతుడగు శ్రీభువన మల్లుని యాస్థాన కవియు, పండితుడగును అగు విజ్ఞానేశ్వరుడు, మితాక్షరమును ధర్మ శాస్త్ర కర్త శ్రీభువన మల్లునకు రెండవ విక్రమాదిత్యుడని పేరుండెను. ఈతని పాలన క్రీ. వె. ౧౦౭౬ నుండి ౧౧౨౨ వఱకుని లెక్కింపఁబడినది. ఈతఁడు చాళుక్యరాజులలో విక్కిలిబలాధ్యుడని South Indian Palaeography P. 56 యందు డాక్టరు బర్నెస్ పండితుఁడు నాసి యునాఁడు. ఈరెండవ విక్రమాదిత్యుని యాస్థానముననే బిల్హణుడను నొక పండితుఁడుండఁ వాడనియు, అతఁడు బహుశః క్రీ. వె. ౧౧౦౫ ఆ ప్రాంతమున విక్రమానందేవ చరిత్ర న్నాసియందుననియు, దానికి ఉద్ఘాతము వ్రాయుచు Dr. Buhler వ్రాసెను.

వాసవ పురాణమునందు కల్యాణపురమున ప్రభుత్వ మొనర్చిన సృహతులలో కడపటివాడగు బిజ్జల సృహతి జైన మతస్తుడనియు, బసవాచార ద్ధతిని వీరశైవ మతశాఖను ప్రారంభించిన బసవేశ్వరుని ముత్రిగ గల్గియుండియు బసవాచార మార్గశైవులగు జాగములను, లింగామతులను కడుగడు బ్రతిడిగల్గించ దానిని భరింపజాలక జగద్దేవుడను లింగామత ధీరుఁడొకఁడు తనవారి కష్టముల విముక్తి నొసంగునని బిజ్జల భూపతిని యాయన సగరుండే వధించెననియు చెప్పఁబడి యున్నది.

పిదప సంతకలహములుగల్గి కల్యాణపురము వదొంగర్పఁ బడెననియు, అట బసవేశ్వరుఁడై కృముజెందిన సంగమేశ్వరదేవస్థానముకలను. అది నేటికిని లింగాయతవిధానమున నర్చింపఁ

బడుచున్నది. ఒకప్పుడు నాశికయు రాజధానిగ నుండెనట. ఒకప్పుడు దక్షిణ మహారాష్ట్ర దేశ మగు చేరియుండెనట. ఇప్పటి మైసూరు రాజ్యములోని ఉత్తరసీమలు దొకప్పుడు చేరి యుండెనట. క్రీ. వె. ౧౦ వ శతాబ్దమున విదర్భము నును చేరియుండెనని రాజశేఖరుని కన్పూరనూజరి యును చెప్పఁబడి యున్నది. మార్కండేయు పురాణము ౫౭ యును కుంతల దేశమా దక్షిణాత్య కుంతల యనియు, మధ్యదేశ కుంతలమనియు రెండిగ జెప్పఁబడినది. మైసూరు రాజ్యములోని శివమొగ (ఇప్పటి పీ.మొగా) మహమ్మదు సురభి (ఇప్పటి సారాబ్) కడనున్న కుబ్జూరు శొల్లింటి కుంతలపురమని యచటి వారనెదరు. కుబ్జూరు చంద్రహాసుని రాజధాని యని వాడుక గలను.

కుంతిభోజుడు - భోజుఁడు చూడుడు.

కుంతిభోజదేశము -- (భోజదేశము,

భోజపాలము, కుంతిదేశము) - ఇది మాళవదేశ ముతో లేక దేశభాగమునకో ఇతర దేశభాగ ములా గల్పియో ఒకప్పుడు పై నాల్గు పేరులం బరగఁగని తెలియు చున్నది.

హర్ష చరిత్రయందు రంతిదేవుని రాజధాని రాజిపురమని గలను. దానికి కుంతిభోజపుర మని పేరనియు తెలిసెడివి. ఇకను భోజదేశ మనియు, కుంతిదేశమనియు గూడ పేర్లుండెనట. పాండవుల తల్లియగు కుంతిదేవి ఈదేశపు రాజగు కుంతిభోజుని దత్తత కుమార్తెయై. దీనిం గూర్చి మహాభారతము ఆదిపర్వము ౧౧౧-౧౧౨ లందు కలను. అశ్వా లేక అశ్వరథానది ఈదేశముగుండా ప్రవహించును. ఈ నదీ తీర మున రాజధాని యుండెను.

ఈదేశమునకు భోజపాలన మనియు వాడుక యుండెను. అదియే ఇప్పటి పేరగు భోజ.

పాలుగా మారినదని తలావలుకుచున్నది. భోజ మహారాజు గొప్ప పేరొందిన వాడు. ఆయన యాస్థానమున కాళిదాసాది గొప్ప కవిపుంగవు లుండెడివారు. ఆయననాడు మాళవదేశముని పేరు వాడుక యునుండెను. ధారా నగరము రాజధానిగ నుండెను అనాటి చెరువుకట్టలు నేటికిని గలవు. వాటికి Bhoja's Dam అని నేటికిని పేరు కలగు.

భాగవతపురాణము ౧-౧౦ యాది మధురా పురము భోజుల రాజధాని యని చెప్పు బడినది. రుక్మిణిపాలుడు భోజ కుటకమును నిర్మాణము శ్రీకృష్ణునిచే నొడివబడిన పిరవని అనగభ ప్రాయ పడుచున్నారు. భోజకుటకమున భోక్త శ్వర మహాదేవుని శివలింగము కలగు. అది భోజవంశపు రాజులలో నొకడు ప్రతిష్ఠించినదిగ తలావలుకుచున్నది.

బ్రహ్మాండ పురాణమున నిది విధ్యాద్రి దేశముగ జెప్పబడినది. మహాభారతముభీష్మపర్వ ౭ యాగునను, పిరాటపర్వ ౧ ఆధ్యాయమునను ఇది కుంతీ దేశమనియు వాడు బడినది. హరి చరిత్రమున రాజధాని వైరణ్యనగరమని పేర్కొనబడినది. భాసకవి తన అపమరసి నాటకమున దీనిని రంగముగ నొనర్చెను. భోజరాజీయమను గ్రంథమున భోజుమహారాజు పూర్వ జన్మ వృత్తాంతము వివరింప బడినది. అందు ఈదేశమునకు మాళవమనియు, రాజధాని ధారా నగరమనియు చెప్పబడినది.

కుంతీదేవి - తండ్రి దేవమీడుడు, తల్లి మారిమ, సోదరుడు వసుదేవుడు మొదలగువారు.

౧వ బలరామానుల కీమె మేనత్త. ఈమెను పెంచిన దత్తత తండ్రి కుంతిభోజుడు. ఈమెకు పృథ యను నామాశరము కలగు.

కుంతీదేవి బాల్యమున దూర్వాస మహర్షి కుపచారములొనర్చి మెప్పించి యాతని నుండి

ఒక నిత్యమంత్ర ముపదేశ ముదెను. దాని మహిమ చరిత్రగోళ యామి సూర్యుని వేళ నాతని ప్రసాదమున నీమెకు కన్తుడు పుత్రుడై జనింప నాతని నొకవృత్తియగుచు గంగయాగు ఎప్పివేగు, సూరకులూడ డొకనికి నొరికిన కతన నాతడు నాని బొందెను.

ఈమె పాండరాజునకు బరిణమమై యాతనికి సంతానముగొనిగి వీలుగడు యామంత్రమహిమ ఎలసినే నుచుగాశమున యుద్ధిష్ఠుని, వాన్వీరమున భీమపేరుని, ఇంద్రద్రాణిమున నర్జునుని, శశ్యవదంతి మునమున నకుల సహదేవులను పొందునా తములుగల గనెను.

కుంతీదేశము - కుంతిభోజ దేశము చూడుడు.

కుంతీపురము (లేక గ్వాలియరు) - - గ్వాలియరు స్థానపు రాజధానియగు గ్వాలియరునకు దక్షిణదిశను కుంతీపురము. (భోజ పురము, కుంతిభోజపురము చూడుడు).

కుంతీ భూపాలుడు - యాదవ సంతతి యందమేను పెక్కండ్రుడు గలగు. హేహయుని పోత్రుడొకడు (ధర్మనేత్రుని పుత్రుడు) కూడ. విదర్భుని పోత్రు డొకడు (పుథుని సుత్రుడు) కూతియను పేరుగలవాడు శశినియ వంశిగడు. మతియు నీతని సంతతియందే కరిగి భిమయవానికి కుంతి యనియు, నామాశరము కలగు. ఇకను సాత్వతుని కుమారు డొకడు మహాభోజుని వంశిస్తుడు కుంతిభోజు డను వాడు. ఈతని పెంపుడుపుత్రిక పాండవుల తల్లి యగు కుంతీదేవి.

కుంభనాథుడు జైనతీర్థకరులలో నొకడు. (తీర్థకరులు చూడుడు). వీరి చిహ్నము మేక. కురువంశక్షత్రియుడు. తండ్రిపేరు శూర సేనరాజు. తల్లి శ్రీకాంతాదేవి. జన్మస్థానము

హస్తినాపురము. పొడవు 3గి ధనస్సులు. వర్ణము సువర్ణచ్ఛాయ. ఆయువు లొంబదియైదు సంవత్సరములు. గణధర్మఖ్య 3గి. నిర్వాహ్యము సుమేరుశిఖరము. అతరాశము ఒక పల్లవో వేయి కోట్లు సంవత్సరములు లోటు.

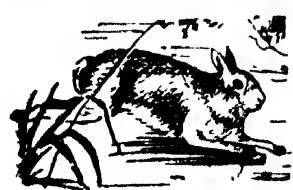
కుందగామ — విశాలీపురము మగధ రాజ్యము చూడుడు.

కుందచతుర్థి - మాఘ శుద్ధ చతుర్థి మల్లె మొగ్గలతో గౌరీదేవిం బూజించు వ్రతదినము. ఆడపిల్లలు తలలను మల్లెమొగ్గలతో జడలు వైచుకొనెదరు. ఇంకను దీనినే తిలచతుర్థి యనియు, వరదచతుర్థి యనియునాచును. (పాడు గలు, పర్వతిఘ్నలు, వ్రతదిగములు చూడుడు).

కుందుర్తి వెంకటాచల కవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికునిగ పరిగణింపబడిన వాడు. ఆశ్వలనియోగబ్రాహ్మణుడు. ఆపస్తంబ సూత్రము, శాండిల్యసంహితము, తాడ్రి రామ రాజు, తాత గోవిందరాజు.

ఈతని తాత విజయనగరపు వీరవెంకటపతి రాయ యాస్థానవిద్వాంసుడు. ఈ కుంగు రి వెంకటాచలకవిదక్షిణమధురగుంజేరి, అచటి ప్రభు వగు విజయరంగచోక్షభూపతి యాస్థానమునం బ్రవేశించి, మిత్రవందాపరిణయము రచించె నని తెలియుచున్నది. ఇంకను ఇతడు భారత, భాగవత, రామాయణకథలు మూడును వచనకావ్యములుగ రచించెనటగాని యవి గానరాకున్నవి. ఈతఁ డేవియో నాటకములు రచించెననుదు. అవియుం గానరాకున్నవి.

కుందేలు (చెవులపిల్లి) - మనదేశపు కుందేలునకు చెవులపిల్లి యని వాడుకనామము

కలరుగాని ఇది పిల్లిజాతికిం జెందినదికాదు. సాధారణముగ బయల్లయందు

గాన్నించు జాతి అడవికుందేలుజాతి. ఇది అధమపు జాతిగ నెంచబడుచున్నది. ఇంగుత్తమజాతిని సీమ కుందేలు అనెదరు. ఇవి మందగమనపు జాతువులుగ మనదేశమున నెన్నబడుంగాని పాశ్చాత్య దేశములందు మంచి పరుగిడు జాతువులుగను, బాగుగ నీడగలవి గను, చెప్పబడుచున్నవి. అతా తుగ మరలి దాగుకొను శక్తి వీటి కెక్కువగ గలదు. చిత్రము గడ్డికాదలం దిని జీవించుచుగాని అధికమైన పంటలను నాశనమొనర్చును. త్వరితకాలములో నివి యసంఖ్యాకములుగ వృద్ధిపొందునట. ఆస్ట్రేలియా యుం దివి యసంఖ్యాకములై పైరుల నాశన మొనర్చునని వీరిం బరిమార్చుచుండునట. అంగో రాదేశమున నొక శ్రేష్ఠజాతి కుందేళ్లు కలవట. నాటి బొచ్చు ఎక్కువ విలువగలదని తెలియుచున్నది. బెల్జియాదేశపు కుందేళ్లు, చించిలియో జాతికుందేళ్లు, సిల్వరుగ్రేజాతికుందేళ్లు, పెంపుడు జాతు లని చెప్పబడినవి. ఇంక కొన్నిజాతుల కుందేళ్లు ఆంగ్ల దేశమునను కలవట.

కుంపటిలో తామర మొలచునా ?
ఆంధ్రలోకోకి.

కుంభకము (ప్రాణాయామము) — యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పబడిన అష్టాంగయోగములలో ప్రధానమగునది ప్రాణాయామము. ఆ ప్రాణాయామము పూరక, కూభక, రేచకాత్మకము. (ప్రాణాయామము చూడుడు).

కుంభకమనగా- పూరక క్రియయొనర్చి లోని కింబీల్చిన వాయువును లోననిరోధించుట- పీల్చుట ముగించినతోడనే ముక్కురంధ్రములను బిగించి 'యం'అను బీజము నరువదినాల్గుసారు లుచ్చరించునంత కాలమువఱకు లోహలివాయువును వెలుపలకు రానీయక నిరోధించుట కుంభకమని చెప్పబడినది (ప్రాణాయామము చూడుడు).

ప్రథమ ప్రాణాయామమనియు, ద్వితీయ ప్రాణాయామమనియు, తృతీయ ప్రాణాయామమనియు ప్రాణాయామాభ్యాసము త్రివిధములుగ జెప్పబడినది. అందు ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ ప్రాణాయామములందు పీల్చిన వాయువును బయటికి రాసేమక లోపలనేనిరోధించి కుంభించుట జెప్పబడినది.

కుంభకయోగ మష్టవిధములని యోగ శాస్త్రమునఁ జెప్పబడినది. ౧. సహితము. ౨. సూర్యభేద కుంభకము. ౩. ఉజ్జ్వల కుంభకము. ౪. శీతలము. ౫. భస్మికకుంభకము. ౬. భ్రామరీకుంభకము. ౭. మూర్ఛా కుంభకము. ౮. కేవల కుంభకము. వీటినిగూర్చి వేత్తవీటు తావులు గుఱుగానవగును. (అజప చూడుడు).

కుంభకయోగము (అథయోగము)—
అభ్యాస యోగములు చూడుడు.

కుంభకర్క్కుడు - అసురుడు, తాడి విశ్రేవసుని, తల్లి కైకిని, రావణుని తమ్ముడు. గొప్ప తపమాచరించి శ్రమాదమన నిద్రవరము వేడిసదా నిద్రించుచుండు వాడు. సోదరుడు విభీషణుడు, కుమారుడు నికు భుడు, కుంభుడు. శ్రీరామునిచే అంకాయుద్ధమున నిహతుడైనవాడు. భార్య బలిచక్రవర్తి మనుచురాలగు వజ్రహ్వల.

కుంభకోణము - కుంభకోణమనిన నీటి జారీ కొమ్ముముఖమని యర్థమట. దక్షిణ దేశమున తంజావూరు మండలములోని పట్టణము. చెన్నపట్టణమునకు నైరుతి దిశగా నూటకొంబది మైళ్ల దూరము. ఒక తరి చోళరాజ్యమునకు రాజధానిగా నుండెనందురు.

ఇటనున్న ఆంగ్ల కళాశాల (కాలేజి) దక్షిణ దేశమున సుప్రసిద్ధము. ఇందు గణితశాస్త్ర విశారదత్వము అధికమని పేరందినది. కుంభ

కోణమును ఆంగ్లము Oxford of Southern India అనియెదరు. కుంభకోణము వేదశాస్త్రముల విజ్ఞానమునకు పండితుల సంఖ్యకు పేరందిన విద్యాస్థానము. గడుసుతనమునకు, దూరాలోచనలకు, ఆరిందా తనమునకు పేరందిన ఊరు. ఎవ్వరేని గుసగుసలాడుమాడిన దానిని వెక్కిరింపెగా కుంభకోణ చేయుచున్నారని యనుట దక్షిణదేశమున సాధారణము.

కావేరినదీతీరమునగల ఈపట్టణమునసుప్రసిద్ధ చిత్రపు పనులుచే పేరందిన దేవస్థానము లిరువది నాల్గు కలవు. అందు రామస్వామి దేవాలయము, శార్వత్థిపాణి దేవాలయము, కుంభేశ్వర దేవస్థానము ముఖ్యములు. అందునను రామస్వామి దేవాలయము నందలి చిత్రపు పనులు ఎక్కువ పేరందినవి. కుంభేశ్వరుని దేవస్థానమున లోనికిగల మార్గము ౩౩౦ అడుగుల పొడవుగల్గి లోన బజారుగల్గి రమ్యమై యుండును. ఈ దేవస్థానమునకు జెందిన రథములనేకము లీయూ రుద్రులుచుగఁ గానవగుచుండును. ఈపట్టణమున ధర్మశాలలు, అన్నసత్రములు పెక్కులుగలవు.

స్మార్తపుల జగద్దేశికుడుగు శివకరభగవత్పాదులచే స్థాపింపబడిన పద్మాతములలో నొకటి కుంభకోణపట్టణమున కలదు. ఆమతాధిపతియగు

ఉప్రాంత వాసులగు స్మార్తపులకు గురుుడగునందురు. మతమున సదా నిరతాన్ని ప్రదానము జరుగుచుండు ననియు, మతమునకు గొప్ప భూస్థితి నుండి గొప్ప రాబడి కలదనియు వినుము.

కుంభకోణము ఇత్తడిపనులకు పేరందినతావు. కొన్ని వీధులందు కేవలము ఇత్తడిపనులు చేయు వారే నివసించుచుండుట నావిధులగు జనులయన ధ్వని మధ్యమునఁ జనుటయే యగును. కుంభకోణము చుట్టుపట్లప్రదేశము కడుదూరము వరకు వరిపొలములు, అరటితోటలు, కొబ్బరి

తోటలు, పోకతోటలు సర్వత్రా వ్యాపించి యుంట, మెట్టపంటల ప్రదేశమున నెట్టికో గానరాకుండెడి కావేరీ జలము లవాసిరిగఁ బ్రవహించుచుంట, దేశమంతటను సస్యసమృద్ధియు, ధనసమృద్ధియుఁ గన్పట్టెడిని. అరవలకు కాఫీ ద్రావుటయు దధిక ప్రీతి. కాన కాఫీపంటపెట్టిట నపరిమితము. కుంభకోణమున కాఫీ రుచిరమని చక్కగఁ జూచునెత్తురని అరవల యంకాక వాడుక గలగు.

కుంభకోణ పురమున పేరచినవాటిలో పేరిందినది మహామఖ మనంబడు సరస్సు. ఇది సట్టణమునందే కలగు. ఇది ఇరువది యెకరముల చెరువు. చుట్టు వింత వింత వాకిరలుగల సోపానములు, రవ్యములగు చిన్న దేవళములచే జట్టఁబడి చూడ ముచ్చటగ నుడియు, జలము లపరిశుభ్రతలేక యుండును ఇందేటేట మాఖ మాసమున స్నానయాత్ర పడచును. పూడెండు సావత్సరముల కొక తూరి బృహస్పతి, సింహరాశి గతుడగు నదరు పౌర్ణమిని ఇటు గొప్ప స్నానయాత్రజరుగును. అద్దాని కనేకలక్షల జనులేతొత్తురు. మధ్యాహ్నమున ఇత జనమాసరసు నందు దిగువరకునున్న నీరుపైకిలేచును. అద్దానిని గంగానదీ జలములకుం జేరినవని యాచురు. ఈసాగరమునేగాక ఆద్వానశవర్ష సాధవితనుగు యాత్రకుఁగూడ మహామఖునియె బేరు వాడుచుగారు. మహామఖము (సరస్సు) జుట్టి సోపానముల నంటిన సుందర దేవళములు పడునారు కలవు.

సగటున కుంభకోణవాసులు చాల గడసరులనియు వారితో వ్యవహారముల మిగుల జాగ్రత గొని జరుపుట సమజస మనియు లోకమున ప్రతీతికలదు. ఇది యెంతవఱకు నిజమో తెలియరాదు.

కుంభము (శూర్పము) — ఆయుర్వేద మాసము చూడుడు.

కుంభరాశి (అధిపతి శని) — ఇయ్యది ధనిష్ఠానక్షత్రమందలి 3-ర పాదములును, శతిభిష నక్షత్ర మంతయును, పూర్వాభాద్రా నక్షత్రము నందలి ౧-౨-3 పాదములును కలిసియైన ౯ పాదములరాశి. ప్రమాణము ఘడియలు ౪-3౦ లేక ఒకగంట నలుబదిఎన్నిది నిమిషములకాలము. కుంభము- క్రూరరాశి, స్థిరస్వభావ రాశి, శూద్ర వర్ణ రాశి, పురుషస్వభావ రాశి, బల్లవర్ణము, పాదజల రాశి, పశ్చిమదిగ్రాశి, శీర్షోదయ రాశి. పగలు బలమధికము. పిక్కలంగు బలమని చెప్పఁబడినది. కుంభరాశి శనికి స్వక్షేత్రమును, మూలస్థానమును వియున్నది. ఉచ్చనీచ లెవ్వరికిగాను. మిత్రక్షేత్రము శుక్రచక్ర, శత్రుక్షేత్రము రవికి, సమక్షేత్రము చంద్ర, కుజ, బుధ, గురులకు. కుంభ లగ్నమునకు రవి సప్తమస్థానాధిపతి. చంద్రుఁడు షష్ఠాధిపతి. కుజుఁడు తృతీయ దశమ స్థానములకును, బుధుఁడు పంచమ అష్టమ స్థానములకును, గురుఁడు ద్వితీయ ఏకాదశ స్థానములకును, శుక్రుఁడు చతుర్థ నవమ స్థానములకును, శని లగ్న ద్వాదశ స్థానములకును అధిపతులుగ నుండుచారు.

కుంభసంభవులు (కలశభవులు) — అగస్త్య, వశిష్ఠ మహర్షులు, ద్రోణాచార్యులు, కుంభసంభవు లనంబడుదురు. (కలశభవులు చూడుడు).

కుంభస్థాపము ద్రోణస్థాపము చూడుడు.

కుంభిల — ఇంద్రజిత్తు యాగ మొనర్చిన తావు. (లంకారాజ్యము చూడుడు). విజయనగర పట్టణ సమీపమునగల కుమిల యను గ్రామము

నకు కుంభిల యనుట గలను. కాని కృతకముగ గాన్పట్టెడిది.

కుంభిలాపురము - దీని నిప్పుడు కుమలి యనుచున్నారు. విశాఖపట్టణ నుండిలమున విజయనగరము నుండి అగుపింపు దూరమున నున్న గ్రామము. ఇట పూర్వము స్తలనగరము (నై న్యముల తావు) ను తొల్లింట కలిగి నపులు గల్గియుండిరి. (కుంభిల చూడఁడు).

కుంభిధాన్య న్యాయము — కుంభి ధాన్యం డని శ్రోత్రియుం డని మాధ్యమము. దానిని మాని, కడివమాను ధాన్యమున నెకొను వాడని మరము చెప్పి యపార్థము కల్పించి తన దని భావము.

కుకుభసర్వతము — ఉత్కలదేశము లోనిది. దీని ప్రశాసన దేవభాగవతము ౮-౧౧ యందుఁగానగును.

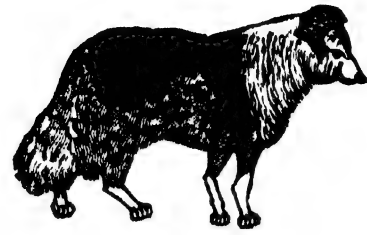
కుకురుండు — అత్రి చంద్ర యాదవ తుత్రియుండు. తాడ్రి అధికుండు. కుమారుండు వృష్టి. సోదరులు భజమానుండు, కింబలబర్హి ముండు, శుచి.

కుకురుదేశము, దశారదేశము — రాజపుత్రస్థానములోని యొక భాగముగ నిల్చు బడినది. రాజధాని బాల్యే

బృహత్సాహిత ౧౪ ర యందునను, పద్మ పురాణము సర్గ 3 యందునను దీని ప్రశాసన కలవు. Dr. Bhandarkar's Early History of Deccan P. 14 యందునను, Bombay Gazette Vol. I. Part 1. P. 36 యందునను తూర్పురాజపుత్రస్థానమున చెప్పబడిన దేశము. కుకురులు యాదవు లనియు, వా రొక తెగవారనియు తెలియుచున్నది.

కుక్క — కుక్క సర్వసాధారణముగ ఊరి నేయుండు జాతువుగఁ దలంపఁబడుచున్నది.

గ్రామసింహముని కుక్క-కు వెక్కిరింపేరు కలను.

వీలనన కుక్క-ను చాల నీచపు జాతువుగ బరిగణించుచున్నారు. కొన్ని

కుక్కలు సర్వాసహ్యకరముగు వస్తువులగు దినుటయు, సుగ్రాధపూరితములగు ఎముకలగు గొరుకుటయు దీనికి గారణములై యుండనోవు. తురుష్తదేశపు ఇస్తాబూల్నగరమున వీధులగు బారనై చిన సమస్తవహ్యపదార్థములగు దినుచు, తను కలహధ్వనిచే వీధులగు బ్రతిధ్వనిపఁజేయుచుండు కితము, మహమ్మదీయుల మతగ్రాహకులు ఖురాను ను దీని నీచపుజాతువుగ జెప్పబడియుండుకితము నను, మహమ్మదీయులమతములు కుక్క-గార వింపగు. కాని కుక్కలగు మంచిజాతివియుం గొన్ని కలవు. అవి కొన్ని సుగుణములును, కొన్ని ఉపయోగకరముగు గుణములనుగూడ గల్గి, విశ్వాసము అక్షణముగగల్గియున్నవి. కొన్ని వేటకుపయోగింపబడినవి. కొన్ని కావలిగాను నుపయోగింపదును.

కుక్కలు మొల్లింటికాలపు తోడేళ్లనుగడియు, పెద్దకుక్కలను డియు జనించినవే యని పాశ్చాత్య పరిశీలకులు నుపపదచున్నారు. కొన్నిజాతుల కుక్కలు తోడేళ్ల పోలికలను, కొన్ని జాతుల కుక్కలు తోడేళ్ల యొక్కయు, పెద్దకుక్కల యొక్కయు గుణములగు గల్గియుండుటయు, ఇక్కలమున దాన్ని యన్నిజాతులశునకములు వాటి సంతతియే నని వారు వాదించుచున్నారు. ఏది ఎట్లైనను ఇక్కలమున రెండుపాదల వజ్రకు కుక్కలజాతులు గలవని లెక్కింపబడినది. మన దేశమున సర్వసాధారణముగ వీధులందు ఆకులలోని యుచ్చిష్టభక్షణ మొనర్చు యూరికుక్కలందు యధమపుజాతిగాక పరిగణింపబడదనిన కుక్కలజాతు లారుతెగలుగ విభజింపఁదగియుం

దును. పాశ్చాత్యపరిశిలకు లట్లే విభజించిరి. ఇవిగాక ఇంకను కొన్ని వేటజాతులుకూడ నచ్చుటచే గానగుచున్నవి.

ఈజిప్టు- ౧. తోడేళ్ళబోలిన జాతి, ౨. గ్రేహౌండుజాతి (Grey Hound), ౩. స్పానియల్ జాతి (Spaniel), ౪. హౌండుజాతి (Hounds), ౫. మేస్టిఫ్ జాతి (Mastiff), ౬. టెర్రీయర్ జాతి (Terriers) అనునవి.

౧. Wolf-like Dogs- జాతి ఇంగ్లండు ముఖ్యముగను ౧౨ భేదజాతులు కలవు.

౧. Alaska Wolf Dog- ఇది చాల పెద్దదిగ నుండు కుక్క. బలవంతు.

౨. Eskimo Dog- లాస్టాడు దేశముల నెడ్జి బ్రాడ్లను లాగుచున్నది. తోడేలు లక్షణములు కలవి.

౩. Norwaygian Sledge Dog- దీనిని నార్వేదేశమున ఎస్కిమో సీనులాదలి నుంచు ప్రదేశములగు నెడ్జిబ్రాడ్లను లాగుట కుపయోగించుచున్నది. తోడేలు పోలికగల కుక్కలు.

౪. Siberian Sledge Dog- ఇది సైబీరియాదేశమున నెడ్జిబ్రాడ్లను లాగుట కుపయోగించుచున్నది. తోడేలు పోలిక.

౫. Pomeranians- ఈజాతి Big Pomeranians అనియు, Top Pomeranians అనియు రెండుగ నున్నవి. ఇంగ్లండు పెద్దజాతిని తొల్లింటికాలమున జర్మనుదేశమున తోడేలువేట కుపయోగించుచుండిరి. చిన్నజాతియు, పెద్దజాతియు తోడేలుపోలికం గల్గియుండును.

౬. Poms- ఇది చిన్న కుక్కలు. ఇట్ల కావలిగాచునది.

౭. Schipperkes- ఇది తోడేలుపోలికతో అందమైన కుక్కజాతి. కడు నుల్లసముగ నుండునది.

౮. Chow-Chow- ఇది చీనా దేశము నందున్న కుక్కజాతి. వీటికి త్వరముగ కోపము వచ్చును. చాల జాగ్రత్తయు, తెలివియుగలకు.

౯. Wolf Dog of Florida- తోడేలు పోలికగల కుక్క.

౧౦. Alsatian Wolf Dog- దీనిని Wolf Honed అనియు నందురు. తోడేలు పోలికలు గల కుక్క.

౧౧. Coyotes Dog- అమెరికా దేశముల అందు ముఖ్యముగ Prairies యందు కావలి గాయు కుక్క.

౧౨. Tiney Pet of Boundoir- ఇది చిన్నజాతికుక్క. ఇట్ల కావలిగాచునది.

౨. గ్రేహౌండు (Grey Hound) జాతి- ఇంగ్లండు భేదజాతులలోపు. ఇది వేటకు బనికొనవచ్చు కుక్కజాతి. అతిత్వరతముగ బ్రౌడుట. చూగు పేర్వహరించ కుక్కజాతి. దానికేజాతులనైనను చూపిన పగుగిడి దానిబట్టుట చూగు పేరొందినది. ఒకవేళ వేటజాతులను తానే చూచినను శోధనే యుచుకొన్నది దానిదాముకొనిపోయి పట్టుట యీజాతికుక్క. లక్షణముని చెప్పబడినది. ఇది తప్ప ఇతర తెలివితేట లేకుక్కకులేవు. ఆఫ్ఘును స్థానపు గ్రేహౌండు కుక్కలకు ఇదియే లక్షణములు. కాని శరీరమున పొడవగు మెట్టుకలం గల్గి యుండెడివి. దానిని Afgan Grey Hound అనియెదరు.

౩. స్పానియెల్ (Spaniel) జాతికుక్కలు- ఈజాతికుక్కలగు పది భేదజాతులు కలవు. వీనికి సర్వసామాన్యముగా తన యజమానితో వేటకువెట్టుట, పికార్లు దిరుగుట, ఆతడు తుపాకితోకొట్టి నేలబడజేసిన పక్షులు మొదలగు వానిబట్టితెచ్చి ఆతనియెదుట నుంచుట, ఉత్తరము, చీలు, చేతికట్ట మొదలగు వస్తువులు తెచ్చి

యూడిచ్చుట, లాంతరు నోటంగఱచుకొని రాత్రి దారిజూపుట, నీటాబడి ఈవకొనుచుఁబోయి తేలుచుండు వస్తువులం దెచ్చియిచ్చుట మొనలను తెలివిత్తేబలు గలవు. సగటున స్వాని మజ్జాతి కుక్కలు తెలివిగలవి. బుద్ధిగలవాటి. అనిచేయు పనులను మిగుల ఉత్సాహముతో చేయుగాని విధిలేక చేయునట్లు చేయునదికాదు.

౧. Clumber Spaniel.

౨. Sussex Spaniel.

3. Norfolk Spaniel.

౪. Cocker Spaniel- ఇది చాల చిన్న జాతి.

౫. King Charles Spaniel- దీనిని Prince Charles Spaniel అనియు పిలువకలగు.

౬. Blenheim Spaniel.

౭. Setter Spaniel.

౮. Retriever Spaniel.

౯. Newfoundland Dog- ఇదియు స్వాని యల్పాతికిని భేదము. ఇది చాల సుప్రసిద్ధమగు కుక్క. చాల యోగ్యమగుజాతిగ చెప్పుబడిన జాతి. నీటియందు పడినవారిని రక్షించు గుణము గల జాతి. దీనికి సాటియగుజాతి మఱియొకటి లేదందురు. న్యూఫౌండ్లాండుదేశపు జాతి.

౧౦. Irish Water Spaniel- ఇది నీటి యందు చాల బాగుగ పోయి నెక్కువ పనిచేయు గలను. ఐర్లాండుదేశపు కుక్క.

౪. హౌండు (Hound) జాతి కుక్కలు- ఇవి సుప్రసిద్ధమగు వేటకుక్కలు. పీనియంగు ౧3 భేదజాతులు కలవని తేలుచున్నది.

౧. Rhodesian Lion Hound- ఆఫ్రికా ఖండమునందలి రోడీషియా దేశపుకుక్క చాల బలసాహసములుగల పెద్దజాతికుక్క. ఎక్కువ

ధైర్యముతో సింహముల నెదిరించి వేటాడునది. ఇది తెలివితేటలు చాల తక్కువగా నుండును.

౨. Russian Barzoi- గుండ్ల కడ ఎక్కువ వలముగల వేటకుక్క. చేతులు (ముందు కాళ్లు) పొడవున ముప్పది ముగ్గురములుండియు పడుము సన్నమిగ నుండును. నుంచి బలమగు తోడ్కోల పక్కి యో యనిపించును. వేటకుక్క. ఈపునఃమును పిలి ఫలోలనాటి కట్టడములపై వినియోగము కలవు.

౩. Blood Hound- అదిబంటి కాలమున మరుప్పులను పోగాడి చిప్పి వేయుచుండెడి జాతి వేటకుక్కగా నుండెను. ఇప్పుడు మరుప్పులం జచ్చి గుణమునోయినది. సూక్ష్మమైన మక్కుగల వేటకుక్క.

౪. Boar Hound ఆడపుగులను వేటాడు వేటకుక్క.

౫. Fox Hound- వాసనంబట్టి నక్కలను వేటాడునది. ఇది కొన్ని తెచ్చిగల కుక్కలు పోజుతున్న అవివగులబాడలంబట్టి చని నక్కలు మొదలగువారిని బట్టకొనును.

౬. Harriers- చెవులపిల్లులను, నీనుకూదే వ్వును వేటాడు జాతి. వాసనచే పసిబట్టదునేగును.

౭. Beagles- ఇదియు Harriers లక్షణములనే కల్గియుండునది.

౮. Otter Hound సూదియగు మూలియు, శరీరమున దట్టమగుబొచ్చునుగలజాతి వేటకుక్క.

౯. Dachs Hound - పెద్దజాతి నీటియంగు వేటాడు కుక్క. ఇగు పెద్దజాతి, చిన్నజాతి యని రెండు భేదజాతులు కలవు. ఇవి జర్మనుదేశపు కుక్కలు. వాసనంజూచి పసిబట్ట శక్తి ఈ జాతి కుక్కల కధికము.

౧౦. Pointer- ఇది ఇంగ్లాండుదేశపు జాతి కుక్క. ముక్కు సూదిగనుండును. వాసనలవలన పసిబట్టగల శక్తి దీనికధికము.

౧౧. Dalmatin- పెద్దజాతి. శరీరమున చర్మము చాల వసులుగ నుండుంగాన ప్రేలాడుచుండునట్లుగాను. మేన ఎత్తునుచ్చలుగల్గి మొత్తమున శరీరము భారస్థాయుగానట్లుగాను వేరుకుక్క.

౧౨. Dalmatian Plum Pudding — ఈజాతికుక్క లిప్పుడు గానరాకున్నది. ఈయంత మొదినదని తలంపబడుచున్నది.

౧౩. Basaet Hound.

Mastiff జాతికుక్కలు- ఇంక పగునొకండు భేదజాతులు కలవు.

౧. Mastiff Proper- చాల పెంజాతి కుక్క. తెల్వకలది.

౨. Great Dane - చాల పెద్దజాతికుక్క ఎక్కువచురుగులది.

౩. German Boar Hound చాల పెద్దజాతికుక్క. పేటకుగూడ పనికివచ్చునది. ఇది పశుండుజాతి కాదనుచున్నారు.

౪. English bred Mastiff- గ్రహించు శక్తి అధికముగల కుక్క.

౫. Cuban bred Mastiff.

౬. Wolf Fighting Tibetan Dog-ఇది చాల గొప్పబుద్ధి యోచనలు, బలముగల జాతి కుక్క. టిబెట్బుద్ధిమున గ్రామకావలిగా నీ కుక్కలం బాచునురు. దట్టదాతులం దరిజేర నీమక గ్రామముల గామజాతి.

౭. Pug dog- ఇది చిన్నజాతికుక్క. చాల పుష్టిగా బలియను. చవలచిత్తముగల కుక్క. తెస్కరించుతనమును గలది

౮. Collie- అందమైనకుక్క. కష్టపడుట కష్టము గలది. విశ్వాసమధికము.

౯. Australian Dingo-ఇది ఆస్ట్రేలియా ఖాడమున గొట్టెలమండల గావలిగాయుట కుపయోగపడుచున్న జాతికుక్క. అచట పురాతనపు జాతియని తలంపబడుచున్నజాతి. వేటచేయ

గలను. భయపడక ఆపదయందునిలచు 'ధైర్యము గలజాతి. 'చాల విలువగల కుక్క లీజాతియందు కలవు. ఇట్లయ్యు చాల నపాయకరముగు జాతిగ దలంపబడుచున్న జాతియైయున్నది.

౧౦. St. Barnard- చాల తెలివితేటలు గల గొప్ప జాతికుక్క. ఆపదంబొదినవానిని రక్షించు తెలివితేటలుములు గలది. ఆంబుని పర్వతములపై కాలినడిక మార్గముల మారుచే గప్పబడిన మనుష్యుల నొదినో కాళ్ళతో మారుచువ్వినైచి బతులు దరిదీసిన ప్రభ్యాతిగలజాతి. దీనిని Giant Mastiff అనియు పంకురు.

౧౧. Bull Dog- ఇది నశించుచున్నజాతి. బొల్లింటికాలమున ఎద్దులు మొదలగు జాతులను వెంటాడుచుండినపేరుగల్గెను. మిగులపరుహంకారమును ముక్కో పముగల జాతి. తెల్వితేటలు తక్కువ. అపాచుకిరనుగుజాతి. కావలిగాను నుపయోగించును.

౧౨. Terrier (Terrier) జాతి కుక్కలు. ఇవి ౧౦ జాతుల అంతర్భేద జాతులుగలవి.

౧. Fox Terrier జాతి- ఇది స్కాట్లాండు దేశపుజాతి, ఏర్పాడుదేశము జాతియని రెండుభేద జాతులు గల్గియున్నది. అందొకొక్కటి Rough haired జాతి ననియు Smooth haired జాతి యనియు తిరుగ రెండేసి భేదజాతులయి మొత్తము నాల్గుభేదజాతులుగ నున్నది. ఇందు Irish rough haired జాతిని wire haired dog అనుటయుగలగు. Scotch smooth haired జాతిని High land Terrier అనియుపంకురు.

౨. Skye terrier-ఇందు మెత్తనిబొచ్చును గరుకుగల బొచ్చునుగల రెండుజాతులు కలవు. మెత్తనిబొచ్చుగల జాతికుక్కల చెవులు ప్రేలాడుచుండును. గరుకుబొచ్చుగల జాతికుక్కల చెవులు పైకిలేచి సూదికొనదేరియుండును.

3. Yorkshire Terrier- శరీరమంతటను దీనికి నాల్గు లేక ఐదాగుళముల పొడవుగల వెంట్రుకలు దట్టముగ నుండును.

౪. Griffons- ఇంను నల్లనిరంగులల జాతియు Tan రంగుగల జాతియు, రెండూ జాతులు కలవు.

౫. Kerry Blue Terrier.

౬. Airedale- బలమైనజాతి.

౭. Maltese.

౮. Mexican lap dog.

౯. Poodle Terrier- ఇది ప్రాచీనదేశపు కుక్క. వెలివిఠ్ఠెలుగలది.

౧౦. Toy Terrier- అనేక జాతులు లొంగుగలవు. అన్నియు చిన్నవి కుక్క లే.

ఇంకనూ Duch Tail less dog అనియు, Sheep dog అనియు, Dachshund జాతికుక్క అనియు, Dandie dinmount అనియు నెన్నియో జాతికుక్కలన్నియు వేర్వేరు దేశములనుండి వచ్చి, Dandie dinmount జాతి కుక్కల వర్ణము వసులుగ వ్రేలాడుచున్నట్లుగా ఉండును. పొట్టి జాతి- Pikingese అనంబడు కుక్క చీనాదేశమున Pekin నగరమునను అప్రాంతములను నను కలగు. ఇది స్పానియల్ జాతినుండి కొందఱుని కాని, స్పానియల్ జాతి అక్షణములెవ్వియు దాని యందు గానరావు.

మరియు Scottish deer hound అనంబడు మృతక వెంట్రుకలుగల మోటకుక్కజాతి యొకటియు, Italian Whippet అనంబడు రోముదేశపు (ఇటలీ) కుక్కజాతియు, Slughy అనంబడు పారసీకదేశపు కుక్కయు, గ్రేహౌండు తెగకుంజెందినవిగ పోల్చుచున్నారు. కాని స్పష్టమనుట కింకను పరిశీలకులకు ధైర్యముచాల

కున్నది. భరతదేశమునను కొన్ని జాతుల కుక్కలున్నవి. కాని సమైక్యపేర్లు తెలియరావు.

కుక్క కాటుకు చెప్పు దెబ్బ - ఆధ్రణోకోక్తి.

కుక్కగులాబి చెట్టు - దీనిపేరుల నుండుటకు కారణము అంగమున దీనికి Dog Rose అని ఉండుటనుని తోచెడిది. దీనికి ఉల్లిపొడిచేసి తెలియరాకున్నది. ఇది కుక్కలతో నాగి నులాచీతోగాని ఏసాబాధము కలదికాదు. దీని పోగురసము, చక్కరసము, లేక సమూల కషాదుము వెట్టుకుక్క కాటు విషము (Hydrophobia) నివారించు నుండును.

కుక్క గొడుగు - పుట్టకొమ్మలు చూడంబడు.

కుక్కచిలుకకూర చెట్టు - దీనిని గూర్చి అంతగా తెలియదు. ఇది కారముగ వెగటుగ నుండుదనియు, వ్రణములు, గురదలు నివారించుననియు నుండును.

కుక్కతోక పట్టుకొని గోదావరి ఈదఁజనినట్లు - ఆధ్రణోకోక్తి.

కుక్కతోక వంక కుదరదు - ఆధ్రణోకోక్తి.

కుక్కతోకాడించుట - కుక్కకు సాతా పమో లేక కృతజ్ఞతయో గల్గిన తరి తోకాడించును. ఇంగుకుం కారణము దాని యుద్దేశ్యములను అది మున్నునందు దాచుకొనలేకుగనుకనే. అట్లే కుక్కకు దురద గల్గినతరి వెనుకకాలి గోరుతో గోకుకొనుట పరిపాటు. మనము కుక్క శరీరము దెచ్చటనైనను గోకితిమేని అది దాని వెనుకకాలితో గోకుకొను చున్నట్లు అడిచుకొను చుండును.

కుక్క దొరికితే బెడ్డ దొరకదు,
బెడ్డ దొరికితే కుక్క కు దరదు,
రెండు దొరికితే దివాణం వారి
కుక్కవుతుంది - (ఇక కొట్టకపుచునన్ను తీసి
లేదని భావము). ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్కను అందలంలో కూర్చుండ
బెట్టితే కుచ్చలు తెగగొరిక్తనదట -
ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్కను వెంచితే గండ్లె కూటి
కుండలకు చేతునట్లు - ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్కను సింహాసన మెక్కి పై
చెప్పులంజూచి క్రిందికి ఉరిక్తనట్లు -
ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్కనోట్లో క్రరవెడితే లొళ్లు
మంటుంది ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్క నోటిలోవన్నీ గొగ్గి పల్లె
(నోటిపొండు) ఫలములు కావు. ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్క పిల్లల జాతివైరము —
ఈవైరము తలుచుగ నేటికిని కొకపిల్ల జూచు
నేని కుక్క పొట్టదరుచు పువలన వెలుగు
చున్నాము. ఈవైరమునకు కారణ మక్కర
లేకు. తొల్లింట నది కలహించియు నుడ
వక్కరయును లేకు. ఇది పిల్లల పూర్వము
కుక్కల పూర్వము తొల్లింటకాలములనేవో
ఘోరవైరము లుండి యుండవలయు ననియు,
అవిరోధభావము రెండుజాతులందు నై సర్గముగ
అరిణమించి స్వభావముగనయ్యెననియు గొందఱు
తలంతురు. ఇంకగొందఱు కుక్కకువేటస్వభావము
లక్షణమనియు, అట్లే తనకు బలహీనముగ
గన్నది పిల్లిపై నుంకించి దరుముకొనిపోవుచుండు
టకుజాలిన కారణమనియు తలంతురు. కాని,
రెంటిని కల్పి యొకే గృహమున బెంచితిమేని

కుక్కలు పిల్లులు మైత్రి గలసి మెలసిమెలంగుట
జూడగలము.

కుక్క పొగాకు చెట్టు — దీని
తొల్లింటిపేరు తెలియదు. అంగమున Wild
tobacco అని కొంద అనెదరుగాని ఆపేరు సరి
కాదని తోచెడిని.

దీనిరసము లేక సమూలకమాయము- కఫము,
చలిజ్వరములు వీటిపై చక్క గ వనిదేసి యాపు
ననియు, ఇందుక కాకయు, విరేచనబద్ధము కల్గించు
ననియు నెఱుగు. మఱియు ఈచెట్టును నూరి
కట్టిని వ్రణములలోని క్రిములు మృతినంది శుభ్ర
పడుచుండును.

కుక్క వేషంవేసే మొరిగన
రదు — ఆధ్రోకోక్తి.

కుక్తి పరిమాణము — ఆయుర్వేద
మానము చూడవలెను.

కుక్కుటధ్వజనన్యాయము — కోడి
కూత రాను రాను అధికమగుచు వ్రాస్వము

దీగిపై, దీగము పుత్రమై పరిణ
మించెడిని. ఇట్లే పరాశ్లాచ్ఛానూ
న్యాయము (మధ్యాహ్నమునకు
బిడపకాలము పరాశ్లా మనిపేరు).
ఆపరాశ్లామందలి నీడ క్రమముగ పెద్దది యగు
నని భావము.

కుక్కుటపాదగిరి — బీహారములోగయకు
తూర్పుగా ౧౫ మైళ్ల దూరమునగల వజ్జీగంజి
యనబడు పురమునకు ఈశాన్యముగా మూడు
మైళ్ల దూరమున గల కుర్కీహార్ అనబడు
గ్రామముకడ నున్నది. దీనికి కోడికాలుపాదము
వలె మూడు శిఖరములుంట నీపేరయ్యెనట.
కుర్కీహార్ న కొక మైలుదూరమునందు గల
నీశిఖరములపై మహాకాశ్యపుడను బుద్ధబిక్షువు
మాహాత్మ్యములను కొన్ని జూపెనందురు.

ఈ చూస బుద్ధభగవానునిశిష్యుడు. ఇటనేనిర్వాణ పథ ముండెను.

కుక్కుటాసనము — యోగశాస్త్రము జెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి.

పద్మాసనమును గూర్చిని తొడలకును, పిక్కలకును మధ్యనుండి చేతులు క్రిందికిదూర్చి నేలకొనిచి నాటి ఆధారముపై నట్లే శిరమును పైకి లేవనెత్తుట కుక్కుటాసన మనుబడును.

దీని యభ్యాసమున జఠరాగ్ని బలపడి, నిద్రా లస్యములు తగ్గి నాఁడు సుప్రభతహృదయని చెప్పబడినది.

కుక్కు ద్వీపములు (Cook Islands) వీనిని హెన్రీ కుక్ లెన్ అనుచు నునెదరు. పగడపు చట్టువలన నేర్పడినవి.

న్యూజీలాండులోని ఆక్లాండుకు ఈ శాస్త్ర దిక్కుగా ౧౨౪౦ మైళ్ళ దూరము. ఇంగ్లండ్ లోనోటంగా యను పేరుగలది పెద్ద ద్వీపము.

కుక్కు ద్వీపములు ౨౨౦ చతురపు మైళ్ళ వైశాల్యము కలవి. క్రీ. వె. ౧౯౦౦ లో న్యూజీలాండు వశమైనవి.

క్యూరె శాఖ క్షత్రియులు — క్షత్రియకులము చూడుము.

కుచంచలి కూర — దీనిగూర్చి యాతగా తెలియదు. ఇదియు చుచలి కూర సంబంధమేనని కొందఱును, కాదని కొందఱును అనుచుండురు. దీని యాకులు పొడవుగ నుండుననియు, గురుత్వముగ నుండి గ్రహణి, నిరసమును గల్గించి నేత్రకోగములను బలపర్చు అపథ్య పదార్థ మనియుఁ దెలియుచున్నది.

కుచేలుడు — శ్రీకృష్ణుని బాల్య స్నేహితుడు. ఎక్కువ సంతానముగల విప్రుడు. ఈతఁడు బ్రహ్మవైత్తయు, జితేంద్రియుడయ్యు దారిద్ర్యభరమున తనపిల్లలనుభవించు లేమికి

నోర్యములక అటుకులగాని శ్రీకృష్ణుని ద్విచ నాశంప కడుగడు యాదరణము నొనరి నుచు దైవీర్యవంతునిగ నొనర్చెనని చెప్పబడినది. కుచేలు శ్రీకృష్ణులు సాందీపుని యుద్ధ సహాధ్యాయులని కూడ చెప్పబడినది.

కుటికా నది — దీని నిష్పాదం కోశిల యుచునున్నది. రామగంగానది మొక్క తూర్పు శాఖనది. గోహిల్పూడము, అయోధ్య పరగణాల గుండా ప్రవహించు నది. రామాయణము అయోధ్య గాఢము ౭౦ యాకు దీని ప్రశాసన కిం

కుటిత గోత్రము — భరద్వాజ ఉప గణము చూడుము.

కుటిలానది — కుటికానది చూడుము.

కుటి చక్ర సన్యాసాశ్రమము — ఆశ్రమ చతుష్టయము చూడుము.

కుట్టుపని (Sewing) — అట్టులు కుట్టు మూత్రమును మొట్టమొదట క్రీ. ప. ౧౭౯౦ సంవత్సరమున Thomas Saint అనునాతఁడు కనిపెట్టెనని యాంగుల గాని, ఇప్పుడు వాడుక యాంగుల మూత్రపు కళికయే దానికిలేనని పెక్కండ్రుకెదరు తరువాత Mr. Elias Howe అనునాతఁడాక యాత్రము జేసెనట. అది Chain Stitch యాత్రముట. పిదప క్రీ. వె. ౧౮౩౩ సంవత్సరమున Mr. Walter Hunt అనునాతఁడు Lock Stitch యాత్రమును రచించెనట. అట్లు నానాటి కభివృద్ధులజేరి ఇప్పుడు వాడుకయగున్న రకముల కుట్టు మూత్రములు బయలుపెడలినవి.

కుట్టుపనినాంపు కుట్టు మూత్రములను రెండు ముఖ్యభేదములు కలవిగ వివరింతురు. అవి యిడ్లమును చులకనగ వాడుకొనుచుండునవి

Shuttle యంత్రములను, కుట్టుటయె వృత్తిగా గాక కొనిన పనివాండ్లను, తోలుపనిజేయు జోతు మొదలగు కుట్టుపనిచేయుచు ఉపయోగించుచుండు బయటకు పెద్ద పనినిచ్చు Spool fed Threading యంత్రమునై యున్నవి. ఇటీవల నీకుట్టుయంత్రములను విద్యుచ్ఛక్తి వలన పని చేయఁబడగింపఁజేయుచున్నారని శోధింపుచున్నది. ఇకను తోలుపనిచేతి Gloves చేయుట మొదలగు వేళ్ళీటు పనులకు వేళ్ళీటు యంత్రములు చేయఁబడుచుండుట జూచుచున్నాము.

ఆంగ్లవిధానమున కుట్టుపనియగు ముఖ్యములగు భేదములు ఇట్లున్నవి.

౧. Back stitch- ఇది లాక్సువ్ అనెడి యంతర్భేదమే ననియెదరు. ఇది బలమును కుట్టు అనియు, ఎక్కువ ఉపయోగమనియు పనుచున్నారు. ఎక్కువ బట్టిడియు, భారము వహించుటయే గల్గు తొపుల దీర్చుట చాల బలమునిలచును. కాని అందమైనదియు, త్వరితముగ పని నడచునదియుగూడ కాదుగాక, భారవాహకముగు గట్టి కుట్టుగాన అట్టి పనుల కుపయోగింపఁబడును.

౨. Blanket stitch- ఇది అందమును కుట్టుపని. దీనితోయి పోగుయాశివచ్చు అచులను మడచి కుట్టి భద్రపఱచుట కెక్కువ ఉపయోగింపఁబడుచున్నది. గుండల కాకాకన్నములు ఈకుట్టుపనితో భద్రపఱచబడును.

౩. Cross stitch- ఇది సర్వసాధారణముగ వాడఁబడుచున్న కుట్టుపని. చులకన పని అతివేగిరము పోగులు విస్తారముగ నూడిపోవు గుడ్డలుతప్ప తక్కిన సామాన్యపుబట్టి యంచులను మడచి కుట్టి భద్రపర్చుట కీకుట్టుకుట్టుచుండును.

౪. Felling stitch- ఇది అంచుల భద్ర

పఱచుట కుపయోగించుచున్నారు. అతివేగిరము పోగులు విస్తారముగ నూడిపోవు గుడ్డలకు దీనిని కుట్టుచుండును. అచులనుమడచి పోగులు జారిపోకుండ కుట్టు అని పేరొందినది.

౫. Running stitch- ఇది అందమైన కుట్టుపని. తొందరగా కావలసిన కుట్టుపనులకిది యనుకూలించును. కాని ఎంతమాత్రమును దిట్టమును, బలమును కలపనికాదు. ఒకతొపున కుట్టు జరియూడ నేని అంతటను అట్టిజూడలే ప్రత్యక్షమయ్యాడినోయి కుట్టు విడిపోవుట నెడనుగును. Basting stitch పనియు, ఈ Running stitch పని సాబాధమైనదే.

౬. Chain stitch-

౭. Feather stitch-

౮. Herring bone stitch-

ఇవి మూడును అలంకారపు కుట్టుపనులు. అలంకరించుటకై ఉపయోగించుచున్నారు.

౯. Tatting stitch- ఇది పుట్టికానికాలపు పని. విచ్చొరియా నుహారాజ్ఞి హాచాలనా ప్రారంభ కాలమున అలంకారార్థముగ చేయుచుండిన పనియట. ఇది ఇక్కాలము ఆంగ్లేయుల నుండే మాణిగొలుపదట. ఇందు ఆంగ్లవిధానమనియు, ఫెంచివిధానమనియు రెండుభేదము లుండెడివట. ఇది పిదప Crochet పనియగు నీనమైపోయిన పని పురుచున్నారు.

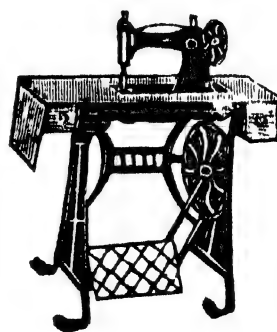
మఱియు నీయూగ్లవిధానపు కుట్టుపనియగు దీక్రింద వివరింపఁబడిన విధముల పనులు చేర్చునంబడినవి. అవి అంతర్భేదపు కుట్టుపనులని ఎఱుగునది.

1. Aiglet work- Aiglet is a metal tag of a lace.
2. Basque work- Working a small circular tail piece to short jacket worn by ladies.

3. **Baste work** - To hold together lightly with large stitches, preliminary to permanent sewing.
4. **Bodkin work** - Rounding the holes of eyelets or button holes with a bodkin.
5. **Braid work** - Trimming with a plaited cord. This cord is generally made of Mohair, or Silk, or Gold thread or silver thread.
6. **Cobble work** - to draw together with a needle (drawn carelessly).
7. **Crimp work** - to gather or crease in a regular pattern.
8. **Eyelet work** - making small round threading-eye edged either with metal or with a button hold stitch.
9. **Facing work** - Either linings or trimmings in the fronts of uniforms and coats etc.
10. **Fancy work** - Needle work composed of ornamental stitches etc.
11. **Fly fronted work** - having a flap over the buttons so that they may not appear to all.
12. **Gathering work** - Pleating regularly (drawing in) over an area by means of a running stitch.
13. **Goose work** - working a heavy pressing iron with a sharp nose (specially used for this work by Tailors).
14. **Gore work** - This is otherwise called gusset work, to insert into a garment, a wedge shaped piece in order to enlarge the whole or a portion of a garment.
15. **Hair cloth work** - Hair cloth is an uncreasable canvas made from a mixture of cotton and horse hair used for giving body to coats.

16. **Italian cloth work** - Italian cloth is a hard wearing form of sateen cloth used for linings of coats.
17. **Kilting work** - to pleat liberally like a kilt.
18. **Patch pocket work** - to stitch pocket on to the out side of a garment instead of being jetted into it.
19. **Placket work** - This is also called plauquet work to slit down the side of a skirt closed by press fasteners or hooks.
20. **Reverse work** - or **Lapel work** - to fold forward a portion of garment so that the lining or inside portion is visible.
21. **Soye work** - Soye is a hole into which a sleeve head is sewn.
22. **Seam work** - Sewing the two edges of a cloth together.
23. **Stay tape work** - to fasten round the inside edge of a Coat or round a pocket-mouth- a narrow linen or heavy tape to keep it from stretching.
24. **Smocking work** - This is an ornamental gleating work.
25. **Tacking Work** - Holding in place by pinning or basting work, preliminary to stitching.
26. **Tack work** - is a pleat held in place by stitching.

కుటుంబము (Sewing Machine) — మొదలగు వాటిని గుట్టు లాది

కాలము ను డి ప్లెటేజము లగు నేర్పుగు చేతననిగ నే యం డె డి డి. ఈ పని ని యంత్రముచే జేయించు ప్రయత్న మాదిని ౧౮౬౦ లో ఇంగ్లాండు దేశమున థామస్ సెయింట్ అను

నాయన యొక యొక యంత్రమున కిది Patent చేసికొనెను.

పిదప ఫ్రాన్సుదేశమున ౧౮౩౧ సంవత్సరమున Barthelemy Thimomrier అను నాయన మరియొక యంత్రమును జేసెను. ఇది కొంత యభివృద్ధి నంది నదిగనే యుండెను.

క్రీ. వె. ౧౮౪౧ లో Newton Archbold అను నాయన ముఖ్యముగ కొంత యభివృద్ధిలో వేలొక కుట్టు యంత్రమును రచించి బహుముఖముగా జెల్పెను. ౧౮౪౩ లో Elias Howe అను నాయన లాక్ స్పిన్ పద్ధతిగ వేలొక యంత్రమును రచించి పేటెను జేసికొనెను. కాని వేలొక అమెరికాదేశపు పరివాహు Hunt అను పేరుగలవాడు ఈపద్ధతినే తన గోముడు చేరు బూని యుండెనట.

Howe గారి యంత్రమునకు వికస A.B. Wilson అను పేరుగల వేలొక బుద్ధిశాలి Four-motion feed పద్ధతిని మఱియొక రకపు కుట్టుయంత్రమును రచించి నాపకగోనికొనెచ్చెను. నేటికిని ఆపద్ధతి మార్గమున ననుసరించు కుట్టుయంత్రములు చేయబడుట గానవచ్చును.

రారు గారు అనేక అభివృద్ధులనంది చేయుటకు ముగ్గురు ఇక్కాలపు యంత్రములు అనేకములుగా గానవచ్చుచున్నవి. ఇక్కాలపు కుట్టుయంత్రములు Buttonholing, Embroidery-work, Hemming Darning. మొదలగు కష్టపు విశేష పనులగునాడ చేయుదురట గాన నగును. ఇకొక్క సంగతి జ్ఞాపకముచుకొనదగినది కలదు. తక్కిన అన్నిపనులగు కుట్టుబడు బట్టలు, తోళ్లు మొదలగునవి కుట్టుయంత్రము గుఱా నవ్వలకు నడచుదురా తివాచీలు కుట్టు యంత్రములు వాటిపైసనె సంచరించెడిని.

దీనిని అమెరికాదేశపు యంత్రకారుడగు Mr. Elias Howe అను నాయన క్రీ. వె. ౧౮౪౧

వత్సరమున అమెరికా దేశమున Cambridge Mass అను చోట రచించి కనిపెట్టెనట. తరువాత చాల నభివృద్ధి పట్టుబడినది.

కుఠారచ్చేద్యంతాం గుర్యాన్నభిచ్చేద్యం నవండితేతి న్యాయము - గొడ్డలితో చేసిపడగిన దానిని తాను గోగుతో చేసిపడ గలనని బుద్ధిమంతుఁ డనుకొనరాదని భావము.

కుడ్డం వివాచిత గర్వేన ఇతి న్యాయము - గోడ యుడిన దాని పై చిత్రముగా జిత్రీకరణమును. గోడమే లేకుండి దేనిపై చిత్రీకరణ? అనుమానమని భావము.

కుడ్డాక్షి గోత్రము - అగస్త్య శిష్యుడగు మూలముడు.

కుడిచేతివాటము - దీనికి పాడినూలు అభిప్రాయ భేదముగా గల్గి యున్నారు. మానవ శరీరమున బలహీనముగ నున్న ఎడమ వైపున నుడువనియు, బలముగల కుడివైపు తనకు ప్రత్యేకమైన స్థానముగా దాని నేపనినైన నుపయోగించుట తరతరములగుమా వర్వభావలక్షణములు, నాకుడమే పనిబాల యగుననుగల్గి యున్నదనియు కొందఱు అనుచున్నారు.

ఇకఁ గొందఱు, పనిబాల తను పెద్దలయూడి నునా, లక్షణముల నేర్చునాతటికిఁ తనను పొదు విద్యనాది శరీరములచే నాకర్షింపఁబడి లోబడి యున్న దనియు, పొదు తల్లి, తండ్రి మొదలగు వారు కుడిచేతి వాటముగల్గి యుండునగా, పని బాలయు, దానినే ప్రదర్శించిన ప్రదర్శియగుగాని వాటము జన్మతః కలుగదనియు, ఇకను కొందఱు ఎడమచేతి వాటముగల వారిని మన నుప్పు డప్పుడు చూచుచునే యున్నార మనియు, ఈ సాపర్కపు అలవాట ముదిరి పెద్దయైన పిదప వాటమా ననియు నందురు.

ఇకను రౌపవైపుల సమానముగల వాటముగల వారుడుట (Ambidextrous people) అరుదు. కుడి యెడమల భేదము లేకుండ గనే వాటము గలవాడను సవ్యసాచియని పాశుక యందున్నది.

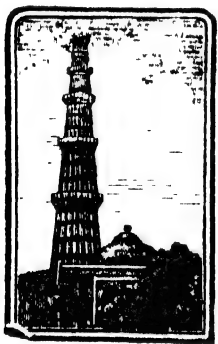
కుడుక్క - తాళము — తాళములు చూడుడు.

కుడుములు వండడంచేత గాని ఆడుదీ కూనిరాగం తీయలేని మగ వాడూ ఉండరట — ఆశ్చర్యోక్తి.

కుడువబోతూ రుచులన్నిగనట్లు ఆశ్చర్యోక్తి.

కుతకుకోలుక దేతము — కులింద చూడుడు.

కుతుబ్బీనారు స్తంభము — ఇది ఢిల్లీనగరపు పరిసరముల ముస్లిమ్ మహిళలకు నున్నది. ఎత్తు 92.2 అడుగులు. దీని ఆంశములు గట్టిపడి. ఇది రాజ్యమేలిప బానిసరాజు(Slave kings) లుగో మొదటివాడగు కుతుబుద్దీను విజయ గాన దీనిని నిర్మింపజేసెనని లోగడతలా పుబహుచూడెను. ఈ యభి

ప్రాయమునె ఐగోపాదేశస్థులు కొందఱామోహించిరట.

ఇటీవలి పురోధన లీతలాపు సరికాదనియు దెల్పుచున్నది. ఇది యాదిని ఇట నిద్రప్రస్థ రాజ్యమేలిప • చౌహాన్ (చతుర్హస్త) పుస్తతి పృథ్వీరాజు యజ్ఞశాల ప్రదేశమనియు, దీనినంటియె నిర్మింపబడియున్న కుతుబ్బుశీదు మహమ్మదీయమత ఆచారము మేరకు పాడుదేవాలయముల పదార్థములచే నిర్మింపబడెననియు బలముగు వాడుక యీప్రాంతమందు వ్యాపించియున్నది.

కార్తీకేయ పరిశీలకుడు రచించిన ఢిల్లీ చరిత్రయందు కుతుబుద్దీన్ భూపతి మొదటియంతయును కట్టించెననియు, తక్కినదానిని సుల్తాన్ షాంషుద్దీన్ అల్తముష్గాను నిర్మింపజేసిననియు అభిప్రాయపడెయున్నది. విజ్ఞానము స్మిత్తు పరిశీలకుడగు ఈ యభిప్రాయమునే ఆమోదించెను. సర్ సన్యూగు అహమద్ పరిశీలకుడు అతయు అల్తముష్ సుల్తానుగానే నిర్మింపజేసెయును రని అభిప్రాయపడెను. ఇది గొందఱు పరిశీలకులు ఇటీవల అమీర్ సేనాని ప్రభువగు కుతుబుద్దీన్ గారిచేర ప్రారంభించి మొదటి అతసు కట్టించిననియు, తరువాతి మూడవతములు ఇందుకలోపముగ సుల్తాన్ షాంషుద్దీన్ అల్తముష్గా రచించి చివ్విట్టించిననియు, తక్కిన నాల్గవతము కడభూమురు ఐదవ అతసురు ఫిరోజు తుగ్లక్ భూపతిగాని కట్టించిననియు, బహుబుడదిరి. ఎవ్వని నిర్మించినను దీనిగొంచిన గొప్ప గొప్ప పరిశీలకులు దీని గట్టి పనివాక్రమ హింసపులగుట హింసాత్మకముల లక్షణములింగ లేకపోలేకని యనుచు ను.

ఇ తదయక పరిశీలనలను డి తేలిప ఫలితముగ నిది బాన్తాది సగరిప్రాంతములనున్న ఉమ్ పుర నివాసముగి కాన్హా కుతుబుద్దీన్ భక్త్యూర్ కాని మహమ్మదుగ గొప్పభక్తుడై పెక్కుగ్రామ శిష్యుల నాత్మగమయజ్ఞనియు, వారియగు ఆళ్లను లగు భక్తి పొడనియు, వారి శిష్యులలో నొక రు సుల్తాన్ షాంషుద్దీన్ అల్తముష్గాను కట్టించి ఆనుహస్థుల చేరంబరగునటుల వేర్పరచెననియు, ఆనుహస్థులపేరే దీనికివాడుకయ్యెననియు నైయున్నది. మరియు నీస్తంభము కుతుబ్బాహి బులాత్ పోలిక నున్నదగురు.

ఒకతరి సుల్తాన్ షాంషుద్దీన్ అల్తముష్గారి పాలనకాలమున మహమ్మదు కుతుబుద్దీన్ భక్తియూర్కాగారికి పేకురీ ఇస్లాం గౌరవ

పదవి నీయ ప్రార్థించిరటగాని స్వార్థత్యాగియగు కుతుబుద్దీన్ మహమ్మద్ డక్కరలేదనుచు గై కొన లేదని పెక్క-గ్రాడును బలమగునమ్మకము కలగు.

కుతుబ్దీనారుపై కుతుబుద్దీననియు, సుల్తాన్ ముయాజ్జీదనియు రెండుపేర్లు గానబడుచున్నవి. వీటిని అల్తముష్ గారే చెక్కించియుండిరనును. ఇవి కుతుబుద్దీను యొక్కయు, ఒకప్పుడు తనకు యజమానుడుగా నున్న వారి పేరె యుండిన సుల్తాన్ ముయాజ్జీద్ గారి యొక్కయు పేర్లని తలంచుచున్నాడు.

Vincent A. Smith C. I. E; M. A. Oxon & Dublin పండితుడు తన Oxford History of India. Page 223 యందు కుతుబ్దీను ఇరువదిఏడు హిందూ దేవళముల సామగ్రితో నిర్మింపబడినట్లుల చెప్పుబడుటా గూర్చి వివరించెను. ఇక్కలమున నిది ఖిల్జీ యందు చూడఁదగిన చిత్రములలో నొకటిగ నున్నది.

కుతుబుద్దీన్ ఐబక్ క్రీ. వె. ౧౨౦౨-౧౨౧౦ యును, ఫిరోజుత్తుగ్ ౧౩౧౦-౧౩౨౮ యును, పరిపాలనకాలములుగాను కుతుబ్దీనారు స్తంభము క్రీ. వె. ౧౨౦౨ మొదలు ౧౩౨౮ వఱకుగాని, ఆచార్యకాలములగుగాని నిర్మింపబడినట్లు తేలు చున్నది.

కుతుబ్ వంశ స్తంభాలు — జొల్లింటి బహుమిని రాజ్యము క్రీ. వె. ౧౨౮౯ లో వైకు చిన్న రాజ్యములుగ చీలుటతో నేర్పడిన రాజ్య ములలో నొకటియగు గోలకొండ రాజ్యము నేలిన ముసల్మాన్ స్తంభాలు. వీరు మొగలాయీశాఖ వారగు ఇప్పటి హైదరాబాదు స్తంభల పూర్వుల కోడి రాజ్యముం గోల్పోయిరి.

కుత్త గోత్తము — హరిత ఉపగణము చూడుడు.

కునింద దేశము — కులింద దేశము చూడుడు.

కుపథ దేశము — భరత దేశమునకు వా.నువ్యవశనూడు కొండదేశములలో నొకటి. హ్యూసత్సాస్త్రిగు దీనిదన్నించి తన దినవర్య యగు కియెపాన్ అని వ్రాసెను. ఇది కబాధ దేశమని కొందఱు పొరబడిరికాని కబాధకానేరను. మత్స్యపురాణము ౧౧౩-గిగి యందు కుపథ దేశ ప్రశంస కలగు.

కుపిత గోత్తము — భరద్వాజ ఉప గణము చూడుడు.

కుప్పందగులబెట్టి వేలాలు ఏరుకు తినేవాడు — అగ్రధర్మోక్తి.

కుప్పింటచెట్టు — లా. Acalypha indica అంగ. Indian Acalypha. సు. పేరు సరియైనది తెలియదుగాని పెక్క-గ్రాడు మూర్ఖొండ చెట్టు పేరగు హరితమాజరియని వాడిరి. దీనికి కుప్పిచ్చెట్టనియు, పుప్పంటిచ్చెట్టనియు వాడవక పేరులు కలవు. అరవమున కుప్పానుణి యనెదగు. దీని యాకు మూర్ఖొండ యాకుం బోలియు పొడవుగను, అంతన్న నెక్కువ మృగు పుగ నుడును.

దీని పేరు కిషాయము, ఆకుల కషాయము విరేచనములు, వనునము గల్గించును గాన, వైద్యులు కొంచపు మోతాదును జాగ్ర తగా వాడెదరు. ఆకులు, సుష్ణము లేక ఉష్ణతో నూరి పైనవేసి కట్టిన గజ్జి, చిడుము, తామర, తీట, పల్లికలు మానునందురు. మరియు తేలు, జెట్టి, పురికొస, కందిరింగలు, తేనెటీగలు కుట్టిన బాధ నిలుచును. మరియు మేహవాతపునొప్పులు నివారణమగును. పురుగులు పట్టిన పుండ్లు మానును. సమూలమార్దము లోనికిచ్చిన ఉబ్బ సము, వగరుపు, క్షయ, క్రిమిరోగము నివారణ.

మగును. మరియు మూలొడ్డచెట్టునకు గల గుణములు గలవని కొందఱు నెదరు.

కుఫివ్రాత — ఇది అరబ్బీదేశపు భాష కుఱ బొడిసది. బహు పురాతనము దగును. మెసపోటేమియాదేశమునందలి కుఫా యను స్థల మీ వ్రాతకు ప్రధానస్థానముగా నుట ప్రేరితి నది. ఖురాను పాతవ్రతులు కొన్ని ఈ కుఫీ వ్రాతలోనున్నవి బయల్పడినవి.

అరబ్బీప్రాదేశములగు నేర్ప వ్రాతవిధానమును, అరబ్బీపశ్చిమదేశములగు మక్ఖేబ్ కర్సివ్ వ్రాతము, ఆదిని నామకయగుచుండ ననియు, మక్ఖేబ్ కర్సివ్ కుఫీయొక్క పరిణామ మనియు దెలియుచున్నది.

కుబేరుడు — యుద్ధులకు ప్రభువు అల కాపురి రాజధాని. ఉత్తరదిశాధిపతి. అపభ్రుడు. అసమానమగు ధనాధినాథుడు. తద్రక్షిత్రివస్తు; తలి ఇలబిల గాన సతినికి విలబించుననియు, బేరు కలగు. భార్య పేరు చిత్ర రేఖాదేవి. కుమారులు సలకూబరుడు, మణిగ్రహుడు.

అష్టదిక్పాలకులలో నొకడు. వాహనము గుఱ్ఱము, ఆయుధము ఖడ్గము. సరవాహనుడు; కుబేరుడు గుహ్యకులకుగూడప్రభువు. మరియు రాజాధిరాజుని పురుషముగలవాడు.

కుబేరుని తద్రక్షిపేరు విశ్రవణుడు గాన కుబేరునకు వెశ్రవణుడనియు వాడుక నామము కలదు.

కుబ్జానది - కర్మదా నదిలో సంగమించు చిన్ననది. దీని ప్రశంస పద్మపురాణము భూమి ఖండము ౬౩ యాకు కలగు.

కుబ్జైఖాన్ — ఈయన చీనాదేశ మేలిన మొదటి మంగోలు చక్రవర్తి. జంఘిన్ ఖానుని మనుమడు. జన్మము ౧౨౧౬ అనియు, రాజ్యమునకు అధిపతి యగుట ౧౨౫౯ అనియు, మృతి ౧౨౯౪ అనియు

చెప్పబడినది. ఇతడు ౧౨౬౦లో చీనా ఉత్తర భాగములను, ౧౨౭౯ చీనా దక్షిణభాగములను స్వాధీనపర్చుకొనిన వాడనియు, ౧౩౨౮ వఱకు రాజ్యమును పాలించిన యూ ఎక్ రాజ వంశము నకు మూలపురుషుడనియు, పీకింగ్ నగరమున్న తొమ్మిదవ ఈయన రాజధాని యుండె ననియు, వౌద్ధమతము తన రాజ్యమున ప్రధాన మతముగ ప్రవర్తించి, వాడతడే నునియు, మార్కోపోలో ఈయన కడనే కొలువొడె ననియు చెప్పబడినది. ఈతడు బహుమై దాడి నెడల యత్నించెనట గాని సాగించిన మున్నగుండె సంగతు.

కుభా నది (కాబూల్ నది)

ఇప్పుటి ఆఫ్ఘునిస్తానిమునగున్నది. హిందూ కుండ పర్వతములగు హెల్మిడు నది జన్మస్థాన ప్రాతముననే జన్మించి రాజధానియగు కాబూల్ న్నట్టిణము గుఱా ప్రవహించును భరతదేశము జొచ్చి అటాన్ పర్వతము కడ సింధునదిలో సంగమించును. దీని పొడవు ౨౭౦ మైళ్లని చెప్పు బడినది. దీని ఇప్పుటి పేరు హట్టిణము నుండి మె గల్గెనో లేక నదినుండియె తక్తీరము సంగున్న పుంకి గల్గెనో తెలియరాకున్నది. (కాబూల్ నదిరము చూడఁడు).

ఇప్పుడు దీనిని కాబూల్ నది అనుచున్నారు.

ఆఫ్ఘునిస్తానిములోని కాబూల్ పర్వతము నుండి ౩౭ మైళ్ల దూరమున కోహి బాబా పర్వత పాదమున సికింద్ సాదు యను పేరుగల జలబుగ్బదమునందు జనించి ఇతర నదుల గల్గుకొని నది కాబూలు (దీనిపేరే వహించిన పురము) గుఱా నడచి భరతదేశమున పాంచాలము జొచ్చి సింధు నదియందు సంగమించును. కుభానది ప్రశంస ఋగ్వేదము ౧౦-౭౫ యాకు కలగు.

కుభానది లోవకు సంక్లిష్టం లేక నిగ్రహం (నవనదుల భూమి) అని యందురు. ఆ

నదలు ౧. సుద్రూద్, ౨. గాడమాక్, 3. కురుసాని, ౪. చిప్రియల్, 5. హిసారక్, ౬. కోట్, ౭. మోముందరా, ౮. కోహ్మటి, ౯. కాబూర్. ఇంకా కడపటిదే ప్రధానము అన్నిటికీ గతి.

కుమారతంత్ర బాలవైద్యము

ఇది లుకారాజ్యమేనని రావణభూషణి రచించెనని యనుచున్నారు. కాననే ఈ వైద్యగ్రంథము రావణకుమారతంత్రమను రూపమును ది. ఆమహా రాజీగ్రంథమును రచించెననియు, తన స్వకుటుంబమందలి బాలబాలికల వైద్యవిధానము వాడుకయుగంబుననియు చాచుకనెలగు. (ఆయుర్వేదవైద్యము చూడుడు, సిద్ధవైద్యము చూడుడు). ఇంకా నాదినా, సునాదా, పూలినా, ముఖమండికా, కిటుపూతనా, శకునికా, శుష్కదేవతీ, అర్యకా, భూసూతకా, నిర్మతాపిలి పిచ్చికా, కామకా, గ్రహబాధల చికిత్సలు వ్రాడెండును, శిశురోగోత్పత్తి కారణములును, స్తన్యపానశిశుస్థలకుం గల్గెడి శ్రద్ధోపలక్షణములును, కొన్ని యకాషధములును, బోషధ ప్రమాణములును, కొన్ని కషాయములు మొదలగు ఉపశాంతులును వివరింపబడియున్నవి.

కుమారధూర్జటి (వేదకటార్యకవి) —

ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులను పరిగణింపబడినవాడు. పాకనాటి నియోగి బ్రాహ్మణుడు. కాలియామాత్య పుత్రుడు. సుప్రసిద్ధుడగు ధూర్జటికవికి పాత్రుడు. ఆపస్తంబసూత్ర భరద్వాజసగోత్రుడు. శ్రీకాశహస్తి కాపురము. కుమారధూర్జటి యను పేరు బిరుదమో లేక చిన్ననాటి మద్దపేరోగాని ప్రసిద్ధికెక్కియున్నది రచించినది కృష్ణరాయవిజయము. దీనిని శ్రీరామాంకితమొనర్చెను. ఆకుపేటి ప్రభుడగు

చినవెకటూర్ది నృపాలుడు ప్రోత్సహించి యీ గ్రంథరచన జేయించెనట.

కుమార రాజ్యము — కైరమాలి చూడుడు.

కుమార వనము — కూర్మాచల (కుమాన్) దేశపర్వములగుండు వనము. దీనిని గూర్చిన ప్రశాసన విక్రమోర్వశీయనాటకము ౪ వ అంకమున కలగు. (కూర్మాచలదేశము చూడుడు).

కుమారశిష్ట గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల గోత్రము (౧౦౨) లలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడుడు). కుమారశిష్టసగోత్రము ఏకాద్దేయ గోత్రము (౨౩). దీనిని కొమరశిష్ట, కొమరశిష్ట, కొమరశేష్ట, కొమరశేష్ట యనియు నెరుగు. సంస్కృతగోత్రము ఉగ్రసేనస, ఉగ్ర సేనగణము, ఆపస్తంబసూత్రము, యజుశ్శాఖ. సమానగోత్రము బౌద్ధసేన, భృగీశుడు దేవత, భౌత్య పూజారు, వృద్ధాచలము తపస్థానము, అపూజనరస్సు తపశము, జపము లక్ష, దీపములు ౧౦, తేత్రస ఖ్య ౧౦, అన్నదానము. గోరింతాకు వర్జనము.

కుమారశస్త్రి — ఆషాఢశుద్ధ షష్ఠి. కుమారన్యాయిపూజ మొనర్తురు. పర్వతిధి. (పాడుగలు, పర్వతిధులు, వ్రతదివములు చూడుడు).

కుమారీనది — బీహారు సబుడివిజయూర్ రాజగిరికి సమీపముగా శుక్తిమతీ పర్వతపక్షిగో జనించునదికి కుమారీనది యని పేరు. దీనినిప్పుడు కహోర్ నది యనుచున్నారు. దీనినిగూర్చిన ప్రశాసన విష్ణుపురాణము ౨-౩ యుగం కలదు. ఇదిజనించు పర్వతమునకు ఋక్షపర్వతమని పేరట. మణియు యమునానదినుండి (ధోల్పూరునకు ౧౨ మైళ్లలో) జనించి సింధునదిలో కలియునదికిని కుమారనది యనియు, యమునాకుమా

యనియు, సుకుమారీనది యనియు పేర్లుకలవు. దీనిగూర్చిన ప్రశంస మత్స్యపురాణము ౧౧౩ యంగు కలగు. ఇప్పటి కన్యాకుమారి అగ్ర పరిసరముల నొక చిన్న మెట్టయు, దానినూడి యుద్భవించి, అటనే ఇప్పటి కన్యాకుమారి దేవ స్థానము కట్టబడి సముద్రముం కేరుకొనుచున్న జలప్రవాహమునకు కుమారీనది యని పేరుపడెననియు, అక్కలమున నాచరిత్రసేసిన పాండ్య భూవీధుల పాలనకుఁబడి యుండెననియు, నాచరిత్రములనే యెక్కి యో రాజ్యపాలనా ప్రధానస్థానముండెననియు, ఇవి యన్నియుంగ భూభాగము సముద్రాక్రాంతమై శిలాతలమున కిన్యాకుమారి దేవస్థానము అగ్రముగ నేర్పడి నిలచెననియు సుప్రసిద్ధ విద్యాధికుండగు నొక పరిశీలకుఁడు నాసియున్నాఁడు. (తమిళసంగములు చూడఁడు).

కుముదగంధ గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడఁడు.

కుముద పర్వతము — రై వతికపర్వతము చూడఁడు.

కు మ ద వ త్ర — వింధ్యపర్వతమున నుత్పత్తియగు ఒకనది.

కుముదాక్షుండు, కుముదుండు - విష్ణుఅనుచరులలో నొకఁడు. మఱియు కుముదుండును నొక వాసరము కలగు. ఇకను ఒకరాక్షసుఁడును కుముదుండును పేరుగలవాఁడు కలఁడు.

కుమ్మర మొల్ల — ఆంధ్రకపులలో మధ్యకపులందు బేర్కొనబడిన ఈమె ఆతుహారి కేసన్న శెట్టి కుమార్తె. ఈమె కులాలవాశజాత యని పరాపరగ వాడుకవల్ల తెలియుచున్నదిగాని నిదర్శనములు లేవుగాన అట్లెచ్చెప్పబడినది. నివాసము నెల్లూరివద్ద పడుగుపాడినియందురు. ఆంధ్ర కావ్యముల రచించిన శ్రీలలో నీమెయే మొద

టిది. తరు వాతనివాస స్థానము నెల్లూరుమండలము లోని గోకవరమని వాడుకకలగు. రచించినది ఆంధ్రరామాయణము. దీనిని మొల్లరామాయణ మని మునుచునా గు.

కుమ్మరి ఆవములో కుండలేగాని బిందెలు దొరకవు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కుమ్మర (కుండల) ఆవములో గచ్చ కాయ దాచినట్లు - (అంగు పేరి) కుండలం బగుల కేముచు భావము). ఆంధ్రలోకోక్తి.

కుమ్మరిక ప్లమంతా ఒక్క దెబ్బకు లో కవ — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కుమ్మరిపురుగు వాటము - (కుమ్మరి పురుగు బురదలోఁజిన్ననుదానికి మున్నుఅంటుగు). ఆంధ్రలోకోక్తి.

కుమ్మరిపీఠిలో కుండల నమ్మ నేగినట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి. దీనినే “Carrying coal to Newcastle” అను నా గ్ని నామితగా భావించఁ దగును.

కురటకుల గోత్రము — అర్వివైశ్యుల ౧౦-౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడఁడు).

కురటకుల గోత్రము ఏకాక్షేను గోత్రము ౪, దీనిని కోరటకులు, గోరింటకులు, కరటకుల యనియు పిలువరు. అట్లొట్టి సాస్కృతగోత్రము- హరివల్క్య, హలవల్క్యసగణము; మతుగర్షి, ఆపస్తంబసూత్రము, యజుశ్శాఖి, ప్రమాణ గ్రాథ మాద్య ప్రవరఖండ. సమాన గోత్రము మతుగ, కుమారేశుండు దేవత, భార్య ధరణీసతి. రత్నాచలము తపస్థానము. ధరణీసరము తటాకము. జపము లక్ష, ద్వీపములు ౫౦. క్షేత్రసంఖ్య ౫౦. గజదానము. గుమ్మడికాయ వర్జనియము.

కురాన్ ఇది మహమ్మదీయ ఇస్లాం మత ప్రధాన మత గ్రంథము. దీనిని భక్తితో

ఖురాన్ షరీఫ్ నియు, అల్క్వితాద్ (The book) అనియు పిలువదు. అరబ్బీ భాషయందు 'కుక్, ఆక్' అను పదములకు చగువవలసిన యని యర్థము. ఇది మహమ్మదు జగ్గురుని జీత కాలమున జెబ్రెల్ పరిముఖముగ నానుహత్మున కిరువది మూడు వత్సరముల కాలమున నుపదేశింపబడుచు వెల్లడింపబడిన దును. మహమ్మదులగు మత ధర్మ రహస్యముల కీచుత పరిభాష యగు హదీత్తులగు గాన అట్టివిగాక కురాన్ కేవలము దేవుని ఉక్తులు, మాటలునని చెప్పబడినది.

ఇట్టి కురానునందు ఇస్లామ్ (శరీయ) మతము ప్రతిపాదింపబడినది. ఇది భక్తి మతము. దీని సిద్ధాంతమున కిమాన్ అని పేరు. మఱియు నీమత విధానము "దీ" నను పరిభాషా పదముచే బరగెడిది. పరమేశ్వరునకు త్రిసహస్ర నామము లున్నను కురానునందు కొంబది మాత్రము తెలుపబడినవి. ఒకనామ మొకను లోకమున కనుగ్రహింపబడనే వేరు. వీటియొ డిల్లా మను నామమతిశయ పవిత్రతలా గల్గినది. మహిమా నివృతము రనుదాన్మాసము ముప్పది దినములు. పగలుపవసించుచు కురాను భాగమును పఠించు కొనునటుల నీమహా గ్రంథము ముప్పది భాగములుగ నొసర్పబడినది. అట్టి భాగమునకు జుజాన్ అనియు, పారా అనియు పరిభాషా నామములు కలవు. ఇంక కురాను ముప్పై స్వతి స్పిద్ధముగనే గంగ అధ్యాయములుగ నున్నది. వాటికి సురాలనియెదరు. అవి తెలుపు సంగతులం బట్టి ప్రతి సురాయును దాని దాని ప్రత్యేక నామ సహితముగ వాడబడుచుండును. సురా తుల్నబీ యాధ్యాయ మనియు, సురాతుల్ఫతహ యని పేరులుంట నిందుకు సాదృశ్యములు. ఇందు మొదటి సురా అను దినపు సూత (సమాజ) స్థాపనలందు పరిపంబడు చుండెడిది.

మహమ్మదు గురుడే తన కప్పు డప్పు దుప దేశింపబడు కురాన్ భాగములను వేర్వేరు తావుల న్నాయించుచునే యుండెనట. తర్వాతి ఖలీఫా అబూబకరు గారు వాటినిన్నిటిని జేప్పించి కూర్చించి యేకగ్రంథముగఁ జేయించెదట. దీని గంఠతః వల్లవేసిన వారిని హఫిజ్ అను బిరుదమున గౌరవించెదరట.

కురాసాం దేశము — ఖురాసాన్ దేశము చూడఁడు

కురింజచెట్టు — *ea. Asclepias vomitoria, Asclepias asthmatica* అనియు. ఆంగ్ల. Vomiting Swallow wort అనియు, సా. మూవని యని కొందఱు నెదరుగాని సరియగు పేరు తెలియరాకున్నది.

దీనివేరు చేరు, వెగటు గల్గియుండు ససియు, శ్రేష్ఠమును వెడలించుననియు, పసివెల్లలకు కఫము తట్టినతరి వమనముచేయుచి కఫము వెడలించ నీకషాయమును తక్కువగును డిలకగు ఇచ్చిన వమనమై కఫము పడిపోవుననియు నందురు.

కురుజాంగలారణ్యము — సనా రణ్యములు చూడఁడు.

కురుజాంగల దేశము — మహా భారతము ఆది ౨౦౧ యాద్యనను, వామనపురాణము ౩౨ అధ్యాయమునను, కురుదేశమతయు కురుజాంగలదేశమేనని చెప్పబడినది. మహాభారతము ఆది ౧౨౨ యందు హస్తినాపురము కురు జాంగలములోనిదే నని చెప్పబడినది. కామ్యక వనము కురుజాంగలములోని దును. ఇప్పటి సర్హిడ్ ప్రాంతదేశమని పోల్చియున్నారు. శౌద్ధ ప్రాబల్యకాలమున దీనికి శౌద్ధులు శ్రీకాంత లేక శ్రీకాంతదేశమని పేరిడిరట. ఇది కురుక్షేత్రదేశములలోనిది. కొంతకాలము విలాసపురము, మఱి కొంతకాలము స్థానేశ్వరమును రాజధానులుగ

నుడినటుల తెలియుచున్నది. రెండవశైలా దిక్కుడను పేరుగల హర్షదేవుడను భూపతి ప్రభుత్వకార్యాలయములను కనూజకు మార్చెనని చెప్పబడినది. (జాగలదేశము చూడుడు).

కురుజిత్తు— మిథిలదేశ భీమిడు. తొడి అంజకుడు.

కురుదేశము — వేదకాలమునంగను, మహాభారత కాలమునంగను, నేడును నీకురు దేశము మహాప్రసిద్ధి నే పొందియున్నది.

ఈ కురుదేశమునే, మనుస్మరు, కాళిదాసునూ గూడ బ్రహ్మవర్తమని వర్ణించిరి.

ఉత్తరమున :—హిమాలయమును,

తూర్పున :—పాంచాల దేశములోని అహిచ్చత్రమును, మానుది కాపిల్యయను భాగములును,

దక్షిణమున :— మత్స్యదేశము; నాడు మరుస్థలమని పిలువబడు రాజపుత్రస్థానపు అడారియును,

పశ్చిమమున :— నేటి “ కాదిహారు, పశ్చిమోత్తర పరగణాలోను, హజాబులోను,” గలిసిన గాంధార దేశమును గలవు. గాంధారదేశమునకుఁ బశ్చిమోత్తర భాగములలో—“ బాహ్లిక మద్ర, కాశ్మీరదేశములును, నైఋతి దిక్కున కేకయ, సింధు సావీర” దేశములును—నేటి “రాజపుత్రస్థాన గుజరాతి” దేశములలో మరుస్థలమను ఎడారియును, ‘ మత్స్య శ్రీగర్త దశార్ణ ’ దేశములును, ‘ శూరసేన, అవంతి, సారాప్త ’ దేశములును, నేటి ‘మాలవా, మధ్యరాప్త’ భాగములలో “నిషధ, హైహయ, విదర్భ, చేది, దక్షిణ కోసల” దేశములును, పాంచాలమునకు దూర్పున ‘గాశీ, కోసల’ దేశములును—‘బేహారు బంగాళా రాప్త’ముల లోనివగు విదేహ, మగధ, అంగ, మగపాండ్రదేశములును—‘అసాం చీనా బర్మా’

భాగములలోనిదగు ప్రాజ్ఞ్యశిష రాజమును కలవు. మరియు, “ఉత్కలాంధ్ర మహారాప్త” దేశములలోనున్న గళింగాధ్ర మణిపురి, కోన్ను మల్ల దేశభాగములును, “ద్రవిడ కన్యాటక, మళయాళ, మహారాప్త” భాగములలో “చోళ, పాండ్య, కేరళ, కొంకిణ, నాన్ది” దేశములును యుదేశకలవు.

భరతిభాషము నేటి ఛత్రాధిపత్యముతో నెవరు పరిపాలింప వలయునని, మహాభారత యుద్ధానంతరముగూడ మూడు కురుక్షేత్ర సంగ్రామములు జరిగివి.

౧. పానిపట్టు. (క్రీ. నె. ౧౧౯౨), ౨. ఢిల్లీ, (౧౫౨౨), ౩. స్థానేశ్వరము, (౧౭౮౧) (థానేశ్వర అని కూడ వాడుచున్నారు).

౧. పానిపట్టుకొద్ద పుణ్యరాజు, మహమ్మదు ఘోరీలకును, ౨ ఢిల్లీమొద్ద బేబరు, ఇబ్రహీం లోడీలకును, ౩. స్థానేశ్వరమునకు మహారాష్ట్రలు ఆహనుది బాహ్లికము జరిగిన ఘోరసంగ్రామములే యిటీవలి ముఖ్యములగు కురుక్షేత్ర యుద్ధములు. మహాభారత యుద్ధమున నాకురుక్షేత్రము కేరు యుద్ధమిదిగిరి దోకాని యుడి యుడి ఒక్కొక్క మారు మహారత్తపాత మొడిగూడిన మహాసంగ్రామములే జరిగివి.

కురుడుస్థానము — అసియాఖండమున హిందూకిక్టర్కి యగున్న చిన్న దేశము. తొల్లింటిపేరు అస్సీరియాదేశము. ఇది ఆస్సీరియా కురు ట్రైగ్రీసు నదికిని నడుమ నుండెనని చెప్పబడినది. ఈశాన్యదిక్కున కొండలును, నైఋతిదిక్కున సనుతలమును కలవు. ట్రైగ్రీసు నదీజలము లవ్వారిగ పొలములకుం బ్రవహించును. ప్రజలు కురుషులగుట కురుషుస్థానమని అస్సీరియా రాజ్య మంతరించినపిదప పేరుకల్గెను. ఇప్పుడొక విధమగు మహమ్మదీయులుగ నున్నారు. తొల్లింటి అస్సీరియారాజ్యముండిననాటి రాజధాని నినివే

పురము పాడై పైగిసు సవీరమునా నున్నది. ముప్పదిమైళ్లు. అపట్టణపు టాంబాస్ కలవు ప్రాసాద భవములు, దేవళములు, పురాతన శాసనములు త్రవ్వ బయలుదేర దీసియున్నారు. అందు Arrow headed letters శాసనములు కలవు. అవి గ్రహింపబడి నినివేచిత్ర బయలుపడుచున్నది.

కురుధాముడు— అత్రసంతతి చంద్ర వంశపు క్షత్రియుడు. తాడ్రి పేరు దిష్టాతనుహ రాజు. కుమారుడు అత్రుడు.

కురునాథ్యగోత్రము — అగ నిష్ఠు గణము చూడుడు.

కురుబజాతివారు — వీరు అడవి జాతులవారిలో గొట్టొను వలగా గామ నొక జాతిగ నున్నవారు. ఆంధ్రదేశమున నువ్వపల్ల ప్రాంతముల గాననగుచున్నారు. విరియగు అత్తి (ప్రత్తి) కురుబ అనియు, ఉన్నికురుబ అని రెండు తెగలుగ నున్నారు. వీరికి జుగములు గురుములు. వీరి వివాహములకు జుగములు చేయితురు. వీరి కుంతైత్తింగూర్చిన గ్రాహములు గానరా కున్నను వీరియొద్దనుసరితముగ వాడుకనాది యున్న కథన బుట్టుచున్నది.

కాపుకులసూరగు మానరెడ్డికిని, భార్యయగు నీలమ్మకును జుగనువేషధారియగు సిశ్యుని వర ప్రసాదమున ఉండాలపద్మన్న యను సుతూడు గల్గెనట. ఈతండాకు కేవలసుతూడని చెప్పు గురు. ఈబాలుని కొక మాటయగు గొట్టెల మంద యొకటి పరమేశ్వరుడు గల్గించెనట. ఈతనికి ఒక కాపుబాలికయు, ఒక రాక్షసునిచే జెరపెట్టబడి తప్పింపబడిన యొక విప్రవనితయు నిర్వరు భార్య లుండిరినియు, కాపుబాలసంతతి వారు అత్తి (ప్రత్తి) కురుబలును, విప్రవనితసంతతి వారు ఉన్ని కురుబలును. ఇట్లగు సంఘముల

మూలపురుషుడు ఉండాల పద్మన్న యనియు చెప్పుదురు. వీరికి నీరప్పదేవర, శాడ యను కుల దేవతలుగలరు. వారలు గొలిచి వివాహము లాచు నీరు తాంబూలము లర్పితురు.

కురువసుడు— అత్రసంతతి, చంద్రవంశ క్షత్రియుడు, యగుసంతతి. తాడ్రి మధువు (రెండవ వాడు).

కురువశువు - అత్రి, చంద్ర, యాదవ క్షత్రియుడు. తాడ్రి దేవక్షేత్రుడు, కుమారుడు అనూరధుడు.

కురువింజిచెట్టు — లా. Chretia buxifolia. దీనిని కురువిందయని కొన్ని తావుల వాడుచున్నారు గాని తొల్లిటి పేరు తెలియరాకున్నది. దీని పేరు తీపి, కారము రుమల గల్గియుండు నందురు.

దీని పేరు మూలికల వలన శరీరమృదుల విషమును హరించునియు, వ్రణములుగాని, సుఖ వ్యాధులుగాని గల్గియుండు శరీర తత్వముగల వానికి బోవికిచ్చిన శరీర తత్వమును మార్చి వానికి పేరు కనూమము గుణముచ్చు ననియు, పూవులు-వాతము, రక్తపైత్యములపై చక్కగ పనిచేయుననియు నందురు.

కురువు (కురుమహారాజు)— అత్రి, చంద్ర పూరుపుసంతతి. తండ్రి సువగుణుడు, తల్లి తపతీ దేవి (సూర్యపుత్రిక), సుతులు ఒకటవ పరీక్షిత్తు, సుధనుస్సు, నిషధుడు, జహ్నువు. ఈతడు కడు ప్రసిద్ధినందిన మహారాజు. ఈతడేలినది శమతపంచక మనంబడు దేశము; ఈతని నుండియె కురుక్షేత్రమను పేరంబరగ సాగెను.

మఱియు దానిని కురుదేశమనియుననుచుండిరి. ఈతని సంతతి క్షత్రియులగు కొరవులకు ఈతని నుండియె పేరు వచ్చెను.

కురు వేరు చెట్టు - లా. Lavendula carnasa సా. శోమజి, శోమద, (ఇవి తెల్లకురు వేరుకు ప్రసిద్ధములు) హ్రీవేరు, హ్రీవలకం (ఇవి నల్లకురు వేరుకు ప్రసిద్ధములు). ఇంకను అంబునామకమ్, కిచామాదము, కుంతల, కుంత-గోశీరమ్, కేశనామకమ్, పింగమ్, బాలకమ్, వరంకేశ్యమ్, వర్హిష్టమ్, వారిదమ్, వారినామకమ్, నాలమ్ అను పేర్లు గూడ కురు వేరుకు సామాన్యముగ వాడియున్నారు.

కురు వేరు చూర్ణము లేక గింజానుము చేరు రుచిగల్గి ఇంచుక చలువనొస, పిర్యపుష్టిచేసి తాపముడచును. కఫదోషము, జ్వరదోషము, తాపజ్వరము, చర్మరోగములు, ప్రైత్యవికారము, ప్రమేహము, భ్రమ, కురదలు, రక్తప్రత్యేకము, రక్తస్రావములనడచుననియు, ఆకు రసము చాతురకలో కురుపును నివారించుననియు చెప్పబడినది. కురు వేరు విసవకల్పము వలనను. దాని కాని సుగంధయుత్తు దీపకరణిని.

కురుక్షేత్ర గోత్రము కురుక్షేత్ర గోత్రము) - భారద్వాజు ఉపనిషత్తు చూడుము.

కురుక్షేత్రము— కురుక్షేత్రము డెబ్బది లేక ఎనుబదిపైళ్ల ఎఱకు వ్యాపించి ప్రదేశము. అంగు స్థానేశ్వరము ప్రధానస్థానము. ఇది శోనీపాట్, పానిపాట్, అమీన్, కన్హాల్ చేయున్న ప్రదేశము. మహాభారతము వనపర్వము ౮౩ అధ్యాయ సరస్వతీనది ఉత్తరపు తుల్లగను, ద్రిషద్వతీనది దక్షిణపు తుల్లగను గల మధ్యప్రదేశమని చెప్పబడినది. కురుపాండవ (మహాభారత) యుద్ధమీ ప్రదేశమంతటను పనునెన్నిది దినములు వఱకు జరిగినది. ద్వైపాయనవ్రాదము స్థానేశ్వరముకడం గలను. వ్యాసస్థలి (ఇప్పటి బస్థలి) స్థానేశ్వరమున నైఋతిదిశగా పనునేడు మైళ్ల

దూరము. ఆభిరుచ్యుడు మరణించిన పద్మ వ్యాహుముతాపు. స్థానేశ్వరమునకు దక్షిణమున వైరుప్రైల్లదూరమున అమీన్ అనుచోటగలను. ఇదిను అదియె అంబునామకమునకు తాపు. స్థానేశ్వరమునకు పశ్చిమముగ నెన్నిదిపైళ్ల దూరమునగల భోక్ అనుచోట తాపు. గూర్జరరాజు వధిరాజుబడినచోట. స్థానేశ్వరమునుండి నైఋతిదిశకు పనురోకిండుమైళ్ల దూరమున నాగు నును పేరొందినచోట. భీష్ముడు భౌతికశరీరము వీడినచోట. స్థానేశ్వరమునకు పశ్చిమమున కొంత దూరమున బౌజ్ఞాబ్దుకు దక్షిణమున అస్తపుర నునొందెనచోట యుద్ధము నిహతులైన సులభిరముల్రాగిచేరి దహనమొందున స్మశానము. దీనిపేరు పద్మపురాణము త్రిష్టి. ఆది. ౧౩ అధ్యాయము గలను. ఇప్పుడు శోనాబ్దు అను బడుమొంది ద్విలేశి శోగప్రస్థము. పానిపాట్ అనుబడుమొంది శోనిగి పానిప్రస్థము. స్థానేశ్వర సుసంకరాబ్ది చక్రతీర్థము శ్రీకృష్ణుడు తాను యుద్ధంగియున ఆయుధము బట్టగని మొదట వాగ్దాసించ్చియు కోపమున భీష్ముని దడుతల చక్రమున దీసివేశాడు. కురుక్షేత్రమునకు స్థానుశ్ఠిమరియునబేరు కలను. స్థానేశ్వర శివలింగమును దవనానము. స్థానేశ్వర గ్రామమున కుత్తిరముగ నరహైలు దూరమున గలను. స్థానేశ్వరసుస్సున స్నానమును, స్థానేశ్వరశివలింగ దర్శనార్చనలును సర్వకాలములంగ జరుగుచుండెడివి. అంగ గ్రహణకాలములందుకువగ చడచెడిని. కురుమహారాజు నున్నిక్రతుహిరుద్భూతని కురుక్షేత్రముని పేరిడినది. ఈకురుక్షేత్రపు పూర్వపు తుల్లలంగూర్చి పురాణములందలి శ్లోకముల నిటవివరింపట సమాజసము.

౧. శ్లో॥ దక్షశేన సరస్వత్యా । ద్రిషద్వత్యుత్తరేవచ । యేవసాతి కురుక్షేత్రే । తేవసాతి త్రివిష్టపే । మహాభారతము-వనపర్వము.

౨ శ్లో॥ దీర్ఘక్షేత్రే కురుక్షేత్రే । దీర్ఘ
సత్తాతయాగతః । నద్వాప్రి విషద్యత్యాః ।
పుణ్యానుశుచినోధనః । వాసుసపురాణము.

3. శ్లో॥ తద్రత్నకాఽ రత్నకయోః యదా
తరా । రామాన్రాదానాంచ భవక్తు కాశ్యచా ।
యోశత్కురుక్షేత్ర సమతపఃగతా । పితామహో
శ్లోతరవేదినిచ్యతే॥ మహాభారతము.

ఇకను ఈకురుక్షేత్రముగూర్చి(స్థాపనోరము
చూడుడు, అభిచుర్యభేదా చూడుడు, పృథు
ధాక చూడుడు).

కురుక్షేత్ర వనములు ఏడు —

౧. కామ్యకవనము, ౨. అశ్వివనము, 3. న్యూన
వనము, ౪. ఫలకీ (అస్థిఖననము) వనము,
5. సూర్యవనము, 6. మధువనము, 7. సీతా
వనము.

కురుక్షేత్ర సమంత పంచకము

(బ్రహ్మ ఉత్తరవేద) — దీనింగూర్చి ఇంటి
జెప్పబడినది. శ్లో॥ తద్రత్నకాఽ రత్నకయో
ర్యదాతరమ్ రామాన్రాదా నాంచ- భవక్తు
కాశ్యచా యోశత్కురుక్షేత్ర- సమతపఃగతా
పితామహస్యోతరవేది- రుచ్యతే॥

కురుపిని ఎందుకు జన్మించిస్తా
వని ననురూపులను వెక్కిరించ
జన్మించిస్తా ననెనట — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కుర్మీ- హోర్ పర్వతము — కుర్మకూట
పాదగిరి చూడుడు.

కుర్మయోశాఖ క్షత్రియులు —

క్షత్రియులు చూడుడు.

కుర్మజాతులు —

కుర్మస్థాన దేశపు
ప్రజలు. ఆర్యనియా, మెసపోటేమియా మధ్య
సీనులు వీరి నివాస భూములు. బెర్బరు శాఖలకుం
జేరినవారట. వీరియందు చాలతెగలు
కలవారు.

కుర్మ లోవ మార్గము — కైబరు
కనుమ చూడుడు.

కులకీ గోత్రము — భరద్వాజ ఉప
గణము చూడుడు.

కులగౌరవముగల ఇంటికొత్తి
యెనను (శేష్ఠమే — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కులపర్వతములు — (సప్తకులపర్వ
తములు). వీటికి సప్తకుల పర్వతములనియు
వాడుక గలను. ఇవి ఏడు సుప్రసిద్ధపర్వతములు.

౧. మంతము — ఇది లోకప్రసిద్ధమైన
పర్వతపర్వతము. భరతదేశమున కుత్తరపు ట్లెల్లననిన
చాలును. కులగిరులలో సగ్రగణ్యము. లోకము
లోనెల్ల నెల్లెచు గౌరవించిర శిఖరము గల్గినది.

౨. నిషధపర్వతము — నిషధదేశము నార్యా
ప్రాంతదేశముగాన నాపర్వతపర్వతమునారాజ్యము
సంఘటించె యుండవలసియుండును. నిషధరాజ్య
మేలిన నలమహారాజు చక్రవర్తిగఁ జెప్పబడిన
వాఁడు. కాన నిషధ గొప్పరాజ్యముగ నొకప్పు
పూడియుండును. ఇప్పుటి హిందూకుష్పర్వతము
అవయోని బోల్చుచుచున్నారు.

3. విధ్యము — ఇవియు సుప్రసిద్ధపర్వతములే.
విధ్య పర్వతపర్వతము నాటికి నేటికొక్క- తరుచునే
యున్నది. వేఱుగ న్రాయనక్కరలేదు.

౪. మాల్యవంత పర్వతము — దీనింగూర్చి సరి
గా తెలియరాకున్నది. శ్రీకృష్ణరాయ సార్వభౌ
ముని రాజధానిగనుండిన ఇప్పటి జీర్ణవిజయనగర
మున నొక మాల్యవంత పర్వతముకలదు. ఇది
చాలచిన్నది. కాన ఇదియాయని సంశయము
వొడమకపోదు. దీనిపై నొకచిన్నశ్రీరామాలయము
కలదు. అది బైరాగుల స్వాధీనమందున్నది. శ్రీరా
ముండిట నొల్లెట్ల సీతావియోగియైవిడసియుండె
నట; నాల్గునెలలుండెనని చెప్పబడినది. దీనికి
స్పటికశైలమనియు, ప్రశ్నవనగిరియనియు నా

మాంతరములని హేమకోశమునకు చెప్పబడినది. కాని భవభూతి ఉత్తరరాను చరిత్ర ప్రథమాశ్రమమున ప్రశ్రవణిని వేటుగను మ్యవతము వేటుగను వివరించుచున్నాడు.

ఇకను పశ్చిమాద్రిముక్క పక్షిణభాగమునకు అనగా కోయంబత్తూరు (పర్వత) భావస్థానము (Gap) మొదలు కన్యాకుమారి అగ్రముదనుకొగల పర్వతపర్వతమును పర్వతమని పేరు. దీనికి, మ్యవతమున కీర్తున సాబాధమును నేమో పరిశీలించు జరుగివలసి ముందు.

గి. సారీమాత్రము - శ్రీమద్రామా నామమున కిష్కింధాకాండమున ఇది పశ్చిమముద్రతీరమని చెప్పబడినది. డాక్టరు సర్ భా డార్కరు పండితుడు పరిశీలించి మిథ్యపర్వత పశ్చిమభాగమున చుట్టూచీ ముఖద్వారమునూడి కాంచీ నయుక్తాగ్ర గుడమువలకు వ్యాపించు పర్వతపర్వతమని వివరించెను. ఇకను ఆరావళి (హిందూ) అనర్వా

ఖి) పర్వతములు, రాజపుత్రస్థానములోని పర్వతములను చేయుచును. నాటి కొకిమిదల పర్వతమని నామక నాచుముడచు.

ఁ. గంధమాధన పర్వతము - టిబెట్ దేశమున కైలాస శిఖరప్రాంత పర్వతము గంధమాధనమని పేరు. ఇది ఘననామ రాజ్యము (హిందూ అరుణోదదేశము) నంటి యున్నది. రామేశ్వరము కడ నున్న గంధమాధనము దీనిముక్తియని చెప్పబడినది.

2. హేమకూటము - ఇది టిబెట్ దేశమునందలి కైలాస శిఖర ప్రాంతమున టిబెట్ దేశమున నీపర్వతపర్వత వ్యాపించిన దంగురు. గంగోత్రి, యమునోత్తరి, అలకానంద జన్మస్థానము దీని యందలివని చెప్పబడినది. హేమకూట పర్వత పర్వత భండారుపుచ్చ మనియు పేరుకలదు. వీనికి నీలకూటముం జేర్చి . అష్టకుల పర్వతములని

కొదలనియున్నాను. నీలకూటములు గూర్చి అభిప్రాయ భేదములు కలవు. కామరూప దేశమున నీలకూటమున్నది. నీలకూటము దక్షిణ దేశమున ఉదాహరించుచు పర్వతము. నీలగిరి శ్రీజగన్నాథముని దేవాలయమున్న చిన్న మెరిక తానె నీల పర్వతము

కులము నెటిగి చుట్టరిక్తము స్థలమునెటిగి నివాసము కుదుర్చు కొనదగును — అధ్యాయోక్తి.

కులాలచక్రన్యాయము — కుమ్మరి చక్రమునై న్నిలిచి పురుగాచక్రముపై చూడినో దానితో గూడ పురుగుచుండును.

కులుతదేశము — కులితదేశమనెడిది.

కులుతభూమి — కులితదేశమనెడిది.

కులా,ష్ట గోత్రము — అష్టగోత్రము గాము చూడెడిది.

కుల్యావణయన న్యాయము — వ్యవసాయమునకు ద్రవ్యము నిట్టికామ అనేక ఇతరవస్తువులు కులయోగియనని భావము.

కుల్లినాన్ వజ్రము — ఇది చాల పెద్ద వజ్రము. 3000 3/4 రతుల బరువు డెనుట. ది. 3. 1000 గి. లో ప్రకృతములు దేశమున గల కనుట. దీనిని పడన ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి గారికి గాన్మనెట్ట వారు దానిని రెండుగ గోలుచి అంగికదానికి అభికామెతురని గుర్తు మచ్చు Star of Africa అనియు, రెండవ దానిని తనకీటమునందే నామకచుణిగ నూడజేసి పేరిడిరట.

కువలయాశ్శమహారాజు — ఈతడు సుధన్వదేశవాసియని గుండుడను రక్కసుని వధించినవాడు. ఈతడు శ్రీరాముని పూర్వ లలో నొకడగు నికూభిస్సపతికి ముత్తాత

యనియఁ జెప్పబడినది. (అంబరీషపురరాజ్యము చూడుడు).

కువలయాశ్వమేడు — ఇత్వాకుసంతతి. సూర్యవంశ క్షత్రీయుడు. తండ్రి బృహదశ్వమేడు. ఇతడు దుందుడిను రాక్షసునిజుపి దుందుమారుడని పేరొడిగవాడు. ముందు గాశ్వని సంతతి యందు వత్సుని సత్తుడొక కువలయాశ్వమేడు కలడు. ఈతని సత్తుడు అలర్కుడు. ఈతడు పాతాళేశ్వరుడు (తాళేశ్వరి యన్న) అను రాక్షసుని చంపివాడు. ఈతనికి బుతుధ్వజుడని నామాతము కలదు. ఈతనికి శత్రుత్వాన్ని కుమారుడు కలెడిని పోరాడి చంపిగానయ్యెడిని. ఈతనికి గాలవర్షి కువలయాశ్వమను గుఱ్ఱము నిచ్చెను. అది సమతలప్రదేశములందును, పర్వతాగ్రములను, నీటిపైను నొకే ధమున సంచరింపగలదుగానె గువలయాశ్వమనిపేరు. దానినెక్కి యెల్లతావులం దిరుగుచు మదాలసయను యప్పురను గాంధర్వ వివాహమయ్యెను.

కుశనాభుడు — అత్రి సంతతి. చంద్రవంశము. తండ్రి కుశీకుడు. సోదరులు కుశాంబుడు, అధూర్తరజుడు, పసుపు, అనువారలు. కుమారుడు గాధిరాజు. మనమడు విశ్వమిత్రమహర్షి.

ఈతని పుత్రులు నూర్వరు. వారిందఱు వాయుశాసమచే కర్జులకాగా వాణిందటిని (చూళియను బుప్పికిని, సోమదయను నప్పురకును పుత్రుడై జనించిన) బ్రహ్మదత్తున కొసంగి పరిణయ మొనర్ప నాతడు తన బొంబు కర్జుత్వముం జూగొట్టి, వాణివలన సంతానముం బడసెను. వారే కన్యాకుబ్జులు. ఆ దేశభాగమునకు గన్యాకుబ్జ దేశమని పేరయ్యెను. గాధిరాజు, విశ్వమిత్ర మహారాజు లేలిన దేశమిదియే. (కన్యాకుబ్జదేశము చూడుడు).

కుతప్రస్తము (నానిప్రస్తము) — సామంత పంచకము చూడుడు.

కుతమిత్ర గోత్రము విష్ణువృద్ధ ఉపగణము చూడుడు.

కుశలహస్తము — హస్తాభి నయము చూడుడు. భరితశాస్త్రము చూడుడు.

కుశస్థలి — అనర్త దేశమున ఇత్వాకు సోదర పుత్రుడగు అనర్తభూషతిచే నిర్మింపబడిన (రాజధాని) అనర్త పురమునకు కుశస్థలి యని పేరు. దాని తామిననె శ్రీకృష్ణుడు పిదప ద్వారకను నిర్మించెను. హరిహరము ౧౦౨ చూడుడు. (అనర్తదేశము చూడుడు). కొందఱు కుశావర్తమనియు ననుచుండిరట.

మఱియు ఉజ్జయినికి గూడ నీపేరు కలదు. (కన్యాకుబ్జపురము, అనర్తదేశము చూడుడు).

కుశాగారపురము, పాటలీపుత్రము — మగధదేశము చూడుడు.

కుశాగ్రుడు — అత్రి, చంద్ర, పూరుపు, కురు, బాహ్మద్రధసంతతి క్షత్రీయుడు, తండ్రి బృహద్రథుడు, సోదరుడు జరాసంధుడు.

కుశాపరము — కుశాభవపురము అయోధ్య రాష్ట్రమున కుంతీనదీతీరము నందిప్పుడు సుల్తానూరను పేరం బరగుచున్నది.

కుశావతి — తొల్లింటి అనర్త. ఇప్పటి గుజరాతులోని ద్వారకపురమునకు గుశావతి యని పేరు. (అనర్తదేశము చూడుడు).

శివపురాణము ౬ పటలము, ౬౦ అధ్యాయమున దీనిప్రశంస కలదు.

కుశావర్తము బాంబై రాజధాని నాశికజిల్లాయందలి త్రియంబకమున నొక పవిత్ర సరస్సునకు గుశావర్తమని పేరు.

మరియు హరిద్వారమునకు గంగాతీరమున పితర్పాసుకపు ఘట్టమునకును గుశావర్తి మందరు. ఇది ఇందూరుసంస్కారమువారిచే నిర్మింపబడినది.

కుశావార్ పురము (దేశము)

రాముని సుతుండగు కుశభూతి కీయంబడి, ఆయనచే నీపురము నిర్మింపబడెనట. ఇట్లే లవభూపాలున కొనఁగెబడిన దేశమున లవపురము (ఇప్పటి లోహవార్) నిర్మింపబడెనట. కుశావార్పురమున ఆదిని హృదయముగల ముగ్ధుల బడెనటగాని, ఇక్కడ ముగ్ధుల కేవలమాత్రముగా నుండుచున్నవి. అన్నియు చెడువే. ఇప్పుడు పంజాబునందలి ఫిరోజ్ పూర్ ప్రాంతము విపాశానదీ తీరము (ఇప్పటి బీయాసునది) మహమ్మదీయాక్రాంతి, మహిళలు గోత్రంతో పరిసరములు నిండియుంటున్నట్టి చుట్టుకొలతలు తెలియరాకున్నవి. హూనత్స్యగు దీనిని దర్శించగాని పై సంగతులు తనయాత్రాచరిత్రమున నాయితేను. (లోహవార్ చూడుడు. లాహూరునగరము పంజాబుదేశము చూడుడు).

కుశి గణము - ఇది విశ్వామిత్ర సం తతియందలి యొక గణము. ఇందు ౭౫ గోత్రములు కలవు.

బోధాయన సూత్రోక్త గోత్రములు (౪౩)-
౧. అనభిన్న, ౨. అనూతకి, ౩. అపఘవ్య, ౪. ఉత్సరి, ౫. ఉద్ధరి, ౬. ఔదరి, ౭. ఔషదహని, ౮. కామంతక, ౯. కాలాయన, ౧౦. కుశిక, ౧౧. కశిక, ౧౨. చింతిత, ౧౩. చిత్రంతవి, ౧౪. చైత్రేయ, ౧౫. జాబాలి, ౧౬. తారకాయని, ౧౭. తాలవత, ౧౮. పర్ణజంఘ, ౧౯. బద్ధకథి, ౨౦. బాధవ్య, ౨౧. భావ్యకి, ౨౨. భోవని, ౨౩. బృహదగ్ని, ౨౪. మయూర, ౨౫. మాణి, ౨౬. మాంతవ, ౨౭. యనుదూత, ౨౮.

యాజ్ఞవల్క్య, ౨౯. రాఘహి, ౩౦. రాలని, ౩౧. లామకాయన, ౩౨. లోకోగార, ౩౩. హిరక్య, ౩౪. హిలకాయన, ౩౫. నితాను, ౩౬. శాకాయన, ౩౭. శాల, ౩౮. శాలక్ష్మాయన, ౩౯. శ్వేత్యంతాయన, ౪౦. శోవల, ౪౧. సాగతీయ, ౪౨. సామశ్య, ౪౩. సౌప్తితి.

అపస్తంభ సూత్రోక్త గోత్రములు (౧౧)-
౧. ఉలూతబభృ, ౨. ఔలోకి, ౩. కావేపామ, ౪. చారకి, ౫. తాత, ౬. దేవరాత, ౭. నును, ౮. వాలఖిల్య, ౯. విశాల, ౧౦. శాల.

హిరణ్యకేళి సూత్రోక్త గోత్రములు (౪)-
౧. ఉభ్యకి, ౨. యజ్ఞవాన్, ౩. శాలావత, ౪. సాంతివ్య.

మాత్య సూత్రోక్త గోత్రములు (౧౪)-
౧. అశ్వకాపన, ౨. ఔలోవ్య, ౩. కాశిసి, ౪. గవల, ౫. పాడిలి, ౬. పార్వి, ౭. ప్రాశ్లోదరి, ౮. పరిశంకు, ౯. వైకృతి, ౧౦. శ్యామాయన, ౧౧. సాశృతి, ౧౨. సాశృత్య, ౧౩. వైంధవానున, ౧౪. తురమ.

ఇతర గోత్రోక్త గోత్రములు (౪)- ౧. అశ్వలాయన, ౨. శోమపేయ, ౩. సౌరధి, ౪. క్షీరి.

ఈ కుశిక గణము నందలి ౭౫ గోత్రములకుం బ్రవర (౧). ప్రవర- విశ్వామిత్ర, దైవరాత, ఔద్ధాక. (త్ర్యాపేయ ప్రవర).

కుశిక గోత్రము— అఘమర్షణగణము చూడుడు.

కుశిక గోత్రము లేక కౌశిక గోత్రము — కుశికగణము చూడుడు.

కుశికుడు — అత్రిసంతతి. చంద్రవంశ క్షత్రియుడు. తండ్రి బలావేస్వుడు. పుత్రులు కుశాంబుడు, కుశనాభుడు, అధూర్తరజుడు, వసువు అనువారలు.

కుశీద గోత్రము

కశిఉపగణము

చూడుడు.

ఁడు — తొండి మైత్రేయుడు.

కుతుఁడు — శ్రీరాముని సుతుఁడు. కుసుఁడు. త్పత్రవృక్షుని రెండవసుతుఁడు కుసుఁడను పేరుగలవాఁడే. త్పత్రవృక్షుని పెద్దకొడుకు సుహృత్తుని రెండవ సుతుఁడును ఈవీశే. యశవశాక్షత్రియుఁడగు విదస్సుని కుమారుఁడివేరింటివాఁడే.

కుశ్వాహా రాజపుత్రులు

పూ

క్షత్రియులు. సూర్యవంశస్థులలో వృగశాఖ వారు. శ్రీరాముని యగ్రసుతుఁడనబడు కుసుని సంతానము వారు. ఉదయపూర్ సుసానాశులగు మరాణా ఆఫ్ మేవాక్ ఈకుశ్వాహా రాజపుత్రక్షత్రియులందఱిగోవృగశాఖ్యులవలెపడుచున్నాఁడు. వీరికిక్షత్రియులందఱులనగాసూర్యవంశక్షత్రియులు వయస్సుబాటింపక వాదనమొప్పు నాచారము కలదు. సుప్రసద్దమగు చిత్తారుముట్టడి, పద్మిని దేవిమృతి మొదలగు కార్యపుచర్య లీసుసానాక్షుని కుటుంబపుచర్యలే.

కుషానువంశస్థులు

కర్ణానుకు

తూర్పుగానున్నవారు కుషానుదేశము. కుషాను నృపతియగు కుజల్కశ్చేరస్ అను వృక్షా మొట్టమొదట స్థమ్మలలో కడపటివాఁడగు సుబర్హస్ అను భూపతినిోడించి ఇప్పటి మాజాబుదేశ భాగములగు క్రిపి అరాటదేశములు భాగముల నేలెనిచెప్పబడినది. క్రీ. శ. ౧౫౯౩ కాశ్మీరదేశ మేలిన కనిష్క్మమహారాజు ఈకుషానుభూపతియే. (శకద్వీపదేశము చూడుడు, క్రిపి లేక అరాట దేశము చూడుడు).

కుష్టురోగము

సమూహరోగము

ముదిరి కుష్టురోగముగా పరిణమించునని పెక్కాఁడు తలంచుచుండిరి గాని, ఇటీవలి పుశీలనల

నుండి కుష్టురోగ కారణమగు సూక్ష్మజీవి (bacillus) యే వేరినియు, ఇది ప్రత్యేకమగు స్వతంత్ర రోగమనియుఁ బయల్పడినది. ఇది అంటువ్యాధి. దీని సూక్ష్మజీవి దళమైన కవచముగల్గి కణిక వలె నుండును. వీటికిఁ గుష్టు సూక్ష్మజీవులు లేక సూక్ష్మజీవులు అనిపేరు. అగ్లమున Leprosy Basillus అనియెదరు.

కుష్టురోగము భరతదేశమున చిరకాలము నుండి కలదు. పురాణములందు శ్రీకృష్ణుని సుతుఁడగు నాబుడచువాఁడు ఘోరపాతక మొనర్చి ఈ వ్యాధికి పాల్పడి సూర్యునిగూర్చి ఎడయాగు శపథమాచరించి నివృత్తిగాంచెనని చెప్పుబడినది.

ఈ మహావ్యాధి ఉష్ణప్రదేశముల కధికముగ వ్యాపించునని అగ్లావై హ్యులనుచున్నారు. మరియు నిరువది సావత్సరముల లోపువయస్సుగల బాలురును, ముప్పుని సావత్సరములగుఁ బైబడినవారును యీవ్యాధికి గురిధముగ పాల్పడిరని చెప్పుచున్నారు. ఎఱ్ఱవారు విటులయు లోహించిన మాహారములు, కిరుచుచుండునారు, అరోగము, సవా మజ్జు, శీతవైద్య జ్వరములచే లోగియు శరీరములు కలనాగును ఈ ఘోర వ్యాధి కతిసుధముగ పోకిరిగోడనే పొప్పుచు గని పుశీలకులనుచున్నారు.

ఇది మానానుగతముగ సాధించు వ్యాధియగునా? కాదా? యను సంగతి నిర్ధారణ చేయు బడలేదని కొందఱు వైద్యులును. ఇది మాత్రపరంపరగుంటు వ్యాధికావేదనియు, రోగిముక్క సంతానమును, జన్మించినపిదప సాధ్యమగుసంత త్వరగ, వేటుపడిచి పరిశుభ్రపఱచుచు (Segregate) పొచిన నాపసిపాప కారోగమాకురింపఁ జాలదని కొందఱును, అనుచున్నారు.

ఆయుర్వేద వైద్యవిధానమున బొల్లిగూడ కుష్టుజాతులలోఁజేర్చి, శ్వేతకుష్టు అని పేరిడియు

న్నారు. తక్కినజాతి కుష్టురోగమును రక్తకుష్టునియ, పెద్దరోగమనియు ననిరి. అంగ్లవైద్యవిధానమున, రక్తకుష్టునే కుష్టురోగముగ నెంచి దాని కాంగ్లమున Leprosy అని పేరువడిరి. ఇయ్యది రెండు ముఖ్యభేదజాతులుగను, ఒకముద్రజాతిగను కలసి మూడుజాతుల రోగముగ అంగ్లవైద్యవిధానమున నేర్పఱచిరి. అందు మొదటిది చర్మగత కుష్టు. ఇది Infectious జాతికిఁ జెందిన యిది వ్యాధి. (అంటువ్యాధులు మాహిండు). దీని పని యంతయు శరీరపు చర్మమునందలి tissues నందే జరగుచుండుట. రెండవది శరీరమునందలి నాడులకంటి వాహిములనానములుగను నుపడి శరీరమున వ్యాపించురోగము. దీని నాంగ్లవైద్యులు, Noninfectious type గాఁ జెప్పియున్నారు. పైరెంటి సరికరిముగ నుత్పన్నమైనవ్యాధి మాహింపజాతిది. దీనిని Mixed type అని వివరించిరి.

రోగము తగిలినదాదిగ- బయల్పడుటకు సమర్థకాల మొగ్గవైద్యవిధానమున Incubation period అనబడును. ఇది మూడు మొదలగు వత్సరములవఱకుని చెప్పుబడినది. రోగము బయల్పడుకనే శరీరమున దచ్చటచ్చట అందు ముఖ్యముగ ముఖమున చెవులమునగుఱుముగ నేర్పడి పల్కికలవలె నుబ్బయైన చులినదిహ్మములుగ రోగపుమచ్చలు పొడచూపి క్రమముగ చర్మము లేగి పూడగుటయు, చర్మగత వ్యాధి యందు సంభవించును. ఇంక నరములనంటిన వ్యాధియందు చర్మము రంగుచెడుటయు, అట్టి తావులందు చైతన్యముతగ్గి మొద్దుబారుటయు లక్షణములు. క్రమముగ శరీరభాగములు గాని కండరములు గాని నాలిపోవుట ప్రారంభమగుచుండును.

కుష్టురోగము అమృతశరీరములందు వ్యాపించుటకైన కారణములు, విధానము, ఇదంతమని స్పష్టముగఁ చెల్లించురాకున్నను, గొప్పమనోలూలలోన ఘనవైద్య గ్రీక్రొదిసంగతులను వివరించియున్నారు. ఈ బేసిలర్ పరిమాణమునగు, రోగరముచుగ, మార్కెయిముగ్గియు ప్రతీకార వ్యయము (reaction) నగు ఉబ్బనపు బాడ్యపు సూక్ష్మజీవి (Tubercle) వలె నుండునని మనసున నించుకొనిమీని, రోగి శరీరమునూడి, వేలు శరీరమున వలె చూచువృద్ధిహాసాటకు కొన్ని యనుకూల పరిస్థితు లనుకముండవలయునని తెల్లచుకొంటుంది. అన్నిటికీమీది నాకి కేంద్రమునూడా వైద్య గావచ్చును, నోకినూడా వైద్య గావచ్చును కురుపులు, గోగుపూర్ణుడు మొదలగు వైద్యగ్రమముగాని మార్గములనూడా వైద్య గావచ్చును. ఒక్కసాగితి నిజమని చెప్పవచ్చును. రోగి శరీర స్వగ్న సాబాధములుండిన వ్యాధియూట కేమభ్యంతరము లుండజాలవు. ఒకటి రెండు సూక్ష్మజీవులు(Bacelli) మాత్రము క్రొత్త శరీరమునందుని, చుభివృద్ధిచాది రోగమునుద్యవింప జేయజాలవనియు, రోగి దేహమునందలి సూక్ష్మజీవులలో ప్రతిసూక్ష్మజీవియు రోగముగ గల్గించు శక్తి చూచు, తగ్గిపోయియుండదనియుఁ బరిశీలనల వలన తేలియేయున్నది. సూక్ష్మజీవులు రోగి కురుపులలోని ద్రవములందుండుగాన పైనివ్రాలిన ఈగలు రోగులంగరచిన నల్లులు రోగ వ్యాప్తికి గారణములు గావచ్చును. మరియు నాహారపదార్థములతో, జీర్ణకోశమునకుఁ జేరి, బలపడినచో రోగముగల్గించి వ్యాపింపజేయవచ్చును. భరత దేశమున దీరోగముటినవారైదలక్షలకు పైగా గలరట.

ఈ రోగ మనివార్యమని (Incurable) తలంపబడుచుండినది. ఇటీవలి పరిశీలనలు, రోగ

ప్రారంభదశయందు కుదర్చి బాగుజేయవలసినది స్పష్టపరిచినది. చికిత్సయందలి ప్రథమకార్యము, రోగములుటకైన మూలకారణములను, ఇతర రోగములను దూరముగఁ దొలగించుటయని చేప్పబడినది. ఇక నాగ్లవైద్యవిధానమున సరియగు చికిత్స Chaulnoor oil అనబడు తైలము స్రవ్యానద్రవ్యముగా నాయత్తపరిచి యశావధములను లోనికి పిచికారి (injection) మూలముననుపైకి లేపవలయును ఇచ్చుచుట మే నని యుండును.

ఇక నిట్టి ఘోరవ్యాధులసాదర్భమున రోగ మును వశమునగుచుకొనుట ముఖ్యముగాని దీనిని మితిమీరినది యుంచుటయు, సాఫ్త్యముగ నిర్మూలించుటయు నత్యవసరములని తెలుపబడు చున్నది. కుదర్చుగల వ్యాధులను వశమున గుంచుకొని వైద్యుడు జనుప్రదముగ చికిత్స సాగించునని ఆగ్లవైద్యవిధానమున దొక ఉక్తి కలదట. బలాత్కారపు పరిస్థితి (Compulsory Segregation) ఇప్పుడు అవసరమని చెప్పనొప్పినను, ప్రారంభదశయందు నిర్వాధి ముగ నీవ్యాధి వ్యాపింప నీలుగలను. ఇకను రోగుల నిరిసంపదలు, బెన్నత్యాధికారములు, వారి నందఱిలో స్వేచ్ఛగ తిరుగనిచ్చుటయు, అనగా జనసమూహములలోనికి వారిని ఆటంక పరుప నీ లియ్యకూడుటయు, రోగవ్యాప్తికిఁ గారణము లగుచుండెడిని. ఇట్టిసాదర్భములగు ప్రజాభిప్రాయమును జాగ్రత్తకై యుద్బోధించి మరల్చుట కర్తవ్యమని ఆగ్లవైద్యులు తెలుపు చున్నారు. (సూక్ష్మజీవులు, అంటువ్యాధులు చూపుడు.)

కుస్థానరాజ్యము — తూర్పు చీనా టర్క్మిస్తానమునది పప్పుడు భోతా ననబడుచున్న రాజ్యము చీనావారు Yu (Jade) tion అను

చున్నారు. దీని నికను కుసాతన్నా 'యనియు నుండు. ' దీనిని ఫాహియాను దర్శించెను. యోత్కాన్ పూర్వపురాజధాని. కోత్తాను నకు పశ్చిమముగా నున్నది. (ప్రాంతదేశము చూపుడు).

కుసుమపూవుచెట్లు వ్యవసాయము — ఏటి జగ్మస్థానము భరతదేశమని కొందఱును, ఆఫ్రికాఖండ మని కొందఱును, ఉభయదేశములు నని కొందఱును అభిప్రాయ భేదముల గల్గియున్నారు. భరతదేశమున చాలా తక్కువగను, ఐహోవా దక్షిణదేశములందు ఒక మోస్తగుగను, చీనాదేశము దక్షిణ అమెరికా దేశములందు విరివిగను నిది పైరుచేయుబడు చున్నది.

ఇందు మూడు రకముల జాతులు గలవు. బొంబైరాజధానియందు ఒకజాతి నూనెకును, వేణీకజాతిరగులకును పైరుచేయుబడుచున్నది. రగులజాతి పూవులు నానిజపూవువర్ణపుటలు పుగ నుడి ఆకులగు ముట్లుండెడివి. బొంబై రాజధానిలోని అహమ్మదునగను, పూనా, సతారా, ధార్వాడ, బెలగా, బీహార్ జిల్లాల యందు 1,000,000 చుక్కరము లేటబనిపట్టా బైరుచేయుచున్నారని తెలియుచున్నది. ఇకను కన్ఘాటక, దక్కన్ భాగమున నీవ్యవసాయము కలను. ఆకులు ముడ్ల గల్గియుండు ఇతరవ్యవ సాయముల పొలముల జుట్టు నీచెట్లను రెండు మూడు వరుసలుగ నాటిని పసువులు మీయ వెఱచెడిని.

కుసుమ లైగునెలలకు బండును. ఆకులు కాడలు పండబారినపైని వేళ్ళతో పెల్లగించి మూడు నాలుగు దినము లెండినపైని గింజల రాలగొట్టుదురు. గింజలందు సాతికవంతు నూనె వచ్చును. అది భోజనోపయోగమైనది. నువ్వుల

నూనెవంటిది. పిండి (పుచ్చు) పశువులకాహారమై యున్నది.

కుసుంబా చెట్టు - లా. Carthamus tinctorius. ఆంగ్ల. Bastard saffron tree. సా. కుసుంభా, గ్రామ్యకుంకుమా, పాతక, వహ్ని శిఖ. కుసుంబాచెట్టు పూవులతో బట్టలకు రంగు (ఛాయ) వైచెదరు. దానికి గుసుంబా రంగుని పేరు. కాననే దీనిని కొన్నితావులందు కుసుమ వృక్షమని వాడుటయు గలదు.

దీని విత్తులనుండి తీసినతైలము పైకి మర్దనా చేసిన మేహవాతనొప్పులు, వాతనొప్పులేగాక పక్షవాతమును నివారణమగును. గుష్టవ్రణములు మానును. విత్తులను నీటితోనూరిన గడ్డలు హరించును. యోడించిన పూవుల మార్గము కామిలగోగము నివారింపును. దీనియాకులు కూర చేయుచురట గాని, అది వేడిచేసి ఆమ్లస్వేదముల నుద్రేకించును.

కుసుంబుడు - అల, అల్ల, అల్ల, అల్ల, కురుసంతతి క్షుత్రియుడు. ఉపరిచరవసువు కుమారుడు, సోదరులు బృహద్రథుడు, మత్స్యకుడు, ప్రత్యగ్గుడు, చేదిషుడు.

కుసుమపురము పాటలీపుత్రము చూడుడు.

కుసుమరోగము - ఇది స్త్రీలకుగల్గి రోగము, (అస్థిగర్భము చూడుడు).

కుసుమాంజనము - ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ఇతడింగాల్చి కొట్టుతరి రాలిన పొడికి కుసుమాంజనమని పేరు.

కుస్తీ (ఆంగ్ల విధానము) - కుస్తీ

భరత దేశమునకుఁ గ్రొత్తవిద్య కాదు. ఈ వ్యాసమున బాహ్యత్యవిధానము వివరింపఁ బడును. కుస్తీకి ఫలితము కుస్తీ పట్టుటకు డీకొనువారియ్యెల్లో నొకరి నొకరు నేర్పు గల్గుటకొని నేర్పున దాటిపోనీక స్వాధీ

నమునం గుంచుకొనుట; అనగా గొంగుములం జేయుట యని భావము. దానికాంగ్లమున Catch as the catch can అని పేరిడి యున్నారు. అట్టి పట్టు సిద్ధించుటకు వలసిన ఇతర పరిస్థితులు బొమ్మయందు జూపబడినవి. కుస్తీ పందెములు పనునారడుగుల చతురపు దళముగు చాపబలుచి జరుపుదురు. గోమరు విధానమున నేలబడుట పట్టువడుట వాటిదేయని చెప్పబడినది.

కుహూక చకితో లోక్తః సత్యేఽపి

అనఁగా కుహూక చకితో - కహూని యంగు (కృత్రిమ) సోదరగల జరుండు (అనగా ఆతురత గల వాండు) సత్యము అయినను అపాచుముగఁ దలచు వాడగును.

కుహూవ గోత్రము - శెండిల గణము చూడుడు.

కుహూదేశము - ఇప్పుడు కాబూల్ (ఆఫ్ఘను స్థానమున) నది యనబడు నదికి శొల్లింట కుహూయనియు, కుభాయనియు బేర్లు. ఆప్రాంత దేశమగు దీనికి కుహూదేశమని పేరు. అచటి ప్రజలకుం గుహూలని పేరుండెను. పురాణకాలము నం దిది యుండెనని లోచెడిని. మత్స్యపురాణము ౧౨౦ అధ్యాయశ్లోకమునను,

౧౧౩ అధ్యాయమునను సింధునది కుహూదేశమున నుండునని చెప్పబడినది.

కుహూదేవి — భర్త ధాత (భృగు మహర్షి పుత్రుడు. తల్లి భాతి). సవతి పేరు యతి. సవతి కుమారుడు మృకంఠి.

కుహూనాది అష్టాంగ యోగములు చూడుడు.

కుళింద (కులుత, కునింద) దేశము— (కులుతభూమి, కుతకుకోలుతదేశము) బృహత్సూ హిత ౧౮ నుగు విసాళ (ఇప్పటి బీరూప్ నది) పై లోపము ఈ కుళిందదేశమని యున్నది. అనగా కాంగ్రాజిల్లాలోని కులూభాగమని అర్థము. కియు గునింద మనియు పిలవబడును. మహా

భారతము సభాపర్వము ౨౩ అధ్యాయమున పై భాగమున గంగాశతధ్వజులు మధ్య భూమి కుళిందదేశమని చెప్పబడినది. ఇందు కులు అనంబడు Himalayan tharai ప్రదేశము కలదు. కుళిందలు హిమాలయ దక్షిణభాగముల నెత్తని పర్వతచరియపర్వతముల నేపాళము దక్షిణ నివసించువారిని Journal of Royal Asiatic Society of Bengal 1908; P.346 యందు కలదు. కొందఱు పరిశోధకులు ఒకప్పుడు గడనాలు సాష్టావభాగము మహారాష్ట్రభాగమింకామడచని తెలుచుచున్నారు. ఇప్పుడు కులు ఉన్న ప్రదేశము కులతహిమయని వాడుక యుండెనని ప్రతీతి కలదు. రాజధాని నగరకోట.

చంద్రానది, భాగానది కలియుతాపున దిగువ 3౨ మైళ్లదూరమున చంద్రభాగ. ఎడమతట్టున మాడమను గ్రామముకడ నొక పర్వతముపై దైత్యునికనాథ దేవస్థానము కలదు. ఇది అవలోకితేవ్వర విగ్రహమని జాగ్రులుచురు. అత్రాపునకు మతకుకోలుకమని పేరనియు, (ఇది కులు శబ్ద సుబాధ మేమో) (జలాధరుపురమునుండి ౧౧౭

మైళ్ల కీదేశము ఈశాన్యదిశగా నుండునని కన్నింగ్హామ్ పండితుడు వ్రాసెను.

కుక్షి మహారాజు— సూర్యవంశ క్షత్రియుడు. తండ్రి ఇక్ష్వాకుమహారాజు. సోదరులు నిమి, దుండుడు, విశాలుడు. కుమారుడు వికుక్షి మహారాజు. రాజధాని అయోధ్య.

కుక్షు గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కుము నది కాబూలు నదియగు సుగమియ (జలాలాబాద్ వద్ద) కునాక్ నదిగను, కుట్టమెనదిగను అనుమానించుచున్నారు. దీని ప్రవేశము ఋగ్వేదమున ౧౦-౭౫ నదీప్రతిమంగు కలదు.

కుప్త పట్టిబడిన ఆంగ్లరూపములు— భరతదేశమున స్వస్థాధారణముగ వాడుక నది యున్న ఆంగ్లపదములలో కుప్త పట్టిబడిన రూపములు గల వాని నట్లే వాడుటయు గలదు. కాన వాటిని దెలియుట సమాజసము.

Abbr. - Abbreviated కుప్త పట్టిబడిన రూపము.

Abp.—Archbishop.

Acr.- Acre ఎకరము.

A.C.Ante Christum or Before Christ క్రీస్తుమునుపు నని యర్థము.

A. D.—Anna Domini or in the year of Our Lord - క్రీస్తునెనుక నని యర్థము.

A. D. C- Aide de Camp- దీని ఎముడి కాపు అనియు వాడుచుచురు. శరీర రక్ష కోన్యోగి యని భావము.

Ad. fin—Ad finem-To the end. కడవఱకు

Ad. lib - Ad libitum. At discretion యుక్తమని తోచినరీతి నని భావము.

Ad. inf.—Ad infinitum కడవఱకు నట్లేనని భావము.

Aet.—Aelatis Aged. వయస్సు మీరినది యనము.

A.F.A.—Associate Faculty of Actuaries.

A. H.—Anno Herira. (హిర్రా) పారిపోయిన సావత్తర మని, మహమ్మద వారు మక్కా నుండి మదీనాకు పలా మసమైన వత్తర మని భావము.

A. I. A-Associate Institute of Actuaries.

A. M- Anno mundi - years of the world. సృష్ట్యాది వత్తరసంఖ్యకు దీనిని వాడుచున్నారు.

A. M- Ante Meridiem - ఆ దినమున మధ్యాహ్నమునకుం బూర్వమని భావము. అనగా రాత్రి పండ్రెండు గంటలకు లోకై రంభముగాన అది మొదలు పగలు 12 గంటలవఱకు ఆంగమాసమున A.M.అనియు, అది మొదలు తిరుగ రాత్రి 12 గంటల వఱకు P. M. అనియు వాడుచున్నారు. (P. M. చూడుడు).

A. M. I. C. E. - Associate Member of Institute of Civil Engineers.

A. M. I. E. E- Associate Member of Institute of Electrical Engineers.

Amen - తథాస్తు- అట్లుగుగాక (దీవర).

Anon- Anonymous- అనామధేయమగు.

Ans- Answer- ప్రత్యుత్తరము.

A. O. D- Ancient Order of Druids.

A. O. F- Ancient Order of Foresters.

App - Appendix- అనుబంధము - తరువాత చేర్పబడినది.

A.R.A-Associate of Royal Academy.

A. R. A. M - Associate of the Royal Academy of Music.

A.R.C.O- Associate of Royal College of Organists.

A. R. I. B. A- Associate of Royal Institute of British Architects.

A. R. S. A- Associate of Royal Scottish Academy.

A. U. C- Auno urbis conditoe- From the foundation of the city of Rome- రోమకపురి ప్రారంభ కాలమునుండి.

Bart or Bt. - Baronet.

B. C. - Before Christ- క్రీస్తు మునుపు (A. D. చూడుడు).

Bot- Botany లేక Botanical.

C. లేక c. - Cent అనియు, Centimes అనియు, Centigrade అనియు (థెర్మోమీటరు) మూడర్థములు.

C - Roman numeral for one hundred.

C. A. - Chartered accountant- శాసన నియంతృత్వైన అకౌంట్లు, గణితశాస్త్ర పండితుడు. శాసన నియమితుడైన లెక్క గాడు.

C. B. - Companion of Bath (order of).

C. E. - Civil Engineer- సివిల్ ఎంజనీయర్

C. I. - Imperial order of the Crown of India.

C. I. E. - Companion of the order of Indian Empire.

C. M. G. - Companion of the order of St. Michael & St. George.

&. - And- మరియు అని యర్థము.

Co. - Company- సంఘమువారని యర్థము.

Con. or Contra.-Contrary యొక్క కుపరూపము-in opposition.

Cr. - Credit జమవ్రాయుటకును, Creditor అప్పనిచ్చినవాడనియు రెండర్థములు.

C. S. - Custos sigitli - Custodian of the Seal.
C. S. I. - Companion of the order of Star of India.
Cycl. - Cyclopaedia- విజ్ఞాన సర్వస్వము.
D. C. L.—Doctor of Civil Laws.
D. D.—Doctor of Divinity (Divinitatis Doctor).
D. G.—Dei gratia- By the grace of God అని యర్థము.
Do.— Ditto- the Same అని యర్థము.
D. Ph.— Doctor of Philosophy.
Dr.—దీనికి డాక్టరు (వైద్యుడు, పండితుడు) అనియు Debtor అప్పుతీసికొనిన వాడనియు సర్థము.
D. Sc - Doctor of Science.
D. V. - Deo Volente - If God willing అని యర్థము.
E. & O. E - Errors and Omissions Excepted.
Ed - Editor, Edition.
E. G - Exempli Gratia- for example.
Encyc - Encyclopaedia.
Esq - Esquire.
Etc. - Etcaetera మొదలగునవి, and so forth.
Fahr- Fahrenheit (Thermometer).
F. D - Fidei defensor - Defender of the Faith.
F. F. - Fellow of the Faculty of Actuaries.
F. G. S - Fellow of the Geological Society.
F. H. S - Fellow of the Historical Society.
F. R. C. O - Fellow of Royal College of Organists.

F. R. S.—Fellow of the Royal Society.
F. S. A - Fellow of the Society of Antiquaries of Arts.
G. C. B - Knight Grand Cross of the Bath.
G. C. M. G. - Knight Grand Cross of St. Michael and St. George.
G. C. V. O. - Knight Grand Cross of the Royal Victorian Order.
Gent- Gentleman.
Geog- Geography.
Geom- Geometry.
G. M. T. - Greenwich mean time.
G. P. O. - General Post Office.
Gr- దీనిని Greek అనియు, Grains అనియు, Gross అనియు మూడర్థములుగ నుపయోగింతురు.
G. R. - Georgius Rex-King George అని యర్థము.
H. M. - His Majesty నునియు, Her Majesty యనియు కూడ వాడుచున్నారు.
H. M. S. - His లేక Her Majesty's service అని యర్థము.
H. R. H. - His Royal Highness.
Ib, Ibid. - Ibidem- In the same place అని యర్థము.
i. e - Id est- that is అని యర్థము.
Incog- Incognito- unknown ప్రచ్ఛిన్నముగ.
Inst. - Instant, present month ఈ నెల.
I. O. U. - I owe you నేను మీకు బాకీ యున్నానని యర్థము.
J. P. - Justice of Peace.
K. B. - Knight of the Bath.
K. C. - King's Counsel.

K. C. B- Knight Commander of the Bath.

K. C. M. G- Knight Commander of St. Michael and St. George.

K. C. S. I- Knight Commander of the Star of India.

K. G- Knight of the Garter.

Kil- Kilometre పరిమాణము.

Kilo- Kilogramme.

K. P- Knight of St. Patric.

Kt. లేక Knt- Knight.

L- Roman numeral 50.

Lat- Latitude లాటిట్యూడ్ భావము గూడ వాడుచున్నారు.

Lb- Pound weight పౌండు (40 తులముల) బరువు.

L. C. J- Lord Chief Justice.

Lib- Leber- a book పుస్తకమని యర్థము.

L. L. D- Doctor of Laws.

Lon- Longitude.

Long- Longitude.

Loq- Loquitor మాట్లాడుచుంటు కర్థము.

Ltd- Limited (limited liability).

M- Roman numeral for 1000.

M. D- Doctor of medicine.

M. E- Mining Engineer.

Mem- Memorandum.

M. Inst. C. E- Member of Institute of Civil Engineers.

M. M. O. - Madame.

Mngr - Monsignor.

M. O. - Money order.

M. P. - Member of Parliament.

M. R. C. S.-Member of Royal College of Surgeons.

M. R. C. V. S. - Member of the Royal College of Veterinary Surgeons.

Mrs. - Mistress.

Ms. లేక Mss. - Manuscript వ్రాతప్రతి పుస్తకము.

Mus. Dr. - Doctor of Music.

Nem. Con - Nemine Contradicente No one Contradicting-ఎవ్వరూ ఎవరూ చెప్పలేని భావము.

Net. - Nett - Netto - Free from all deductions. నికరమని భావము.

No. - Numero. Number. సంఖ్య.

Non. seq - Nonsequitur. It does not follow అని యర్థము.

N. P. - Notary Public.

Ob. - Obiit-died మృతిచెందెననుట కర్థము.

O. B. E. - విరుదము Order of British Empire.

O. H. M. S. - On His Majesty's Service.

O. M. - Order of merit.

O. P. Opposite to Prompt side (stage term)

Oxn - Oxon-అక్సుఫర్డ్ యూనివర్సిటీ సంబంధము.

Oz. - Ounce. ఔన్సు (కొల) పరిమాణము.

P. C- Percent by the hundred. దీనికి % అని గురుతుకూడ కలదు.

P. C- Privy Councillor.

Per. Pro- Per procuration for and on behalf of అని యర్థమగును.

Pinx లేక Pxt- Pinxit. He Painted it అని యర్థము.

Pl- Plural బహువచనమని భావము.

P. M.- Post Meridian. After noon అని యర్థము. (A. M. చూడుడు).

P. M. G- Post Master General.

P. O- పోస్టాఫీసు అనియు, పోస్ట్ ఆర్డరనియు రెండువాడుకలు కలవు. (సామ్యుని భావము).

P. O. O -Post Office Order.

Pop- Population.

P.P- Pages.

P. P. C- Pour Prendre Conge శలవు పుచ్చుకొనుట.

Prof- Professor.

Protem- Protempore, Sub protemporee for the time being తాత్కాలికపు.

Prox- Proximo next, రాగల నెల యని యర్థము.

P. S. Post Scriptum, Post Script.

P. T. O- Please turn over పుట దిప్పి చదువుడని భావము.

Q. E. D- Quod erat demonstrandeem which was to be demonstrated.

Q. E. F- Quod erat, Faciendum which was to be done.

Quant suff- Quantum sufficit, a sufficient quantity కావలసినంత అని యర్థము.

Q. V- Quod Vide which see.

R. A. M- Royal Academy of music.

Rev- Reverend.

Rip- Requiescat in pase, may he rest in peace.

R. S. V. P- Respondez il vous plait Please send answer జవాబునకు నిర్ణీతుని యర్థము.

S. P. Qr లేక S. P. Q. R- Senate and People of Rome అని యర్థము.

Sq- Sqaure చౌకము.

S. S- Steam ship.

Syn- Synonymous.

T. M. O- తెలిగ్రాఫ్ఫియూర్డు.

T. O- Turn over తిరుగవైచి చూడుడు.

Vit- Ultimo కడది.

Ultimo- గతనెల యని యర్థము.

Univ- యూనివర్సిటీ విశ్వవిద్యాలయము.

Vs లేక Versus- ఎదిరి, ఎదుటికొక, నెరి అని యర్థము. రుజీము Roman numeral for five.

V. C- Victoria cross

V. G- Verbi grate- for example అని యర్థము.

Visc- Viscount (వైకౌంటు) అని యర్థము.

Viz- Namely అని యర్థము.

V. R- Victoria Regina.

V. S- Veternary Surgeon.

Wis- Wisconsin.

W. S - Writer of the Segnet.

X. - Roman numeral for 10.

X or Xt - Christ- క్రీస్తు ప్రభువు.

Xmas- Christmas- క్రిష్టమసు పండగ.

Xn- Xtian Christian- క్రైస్తవుడు.

Yds. Yards- గజములు.

Yrs- Years- సంవత్సరములు.

&- And మరియు నని యర్థము.

& etc. - And etcetra and so fourth- అని యర్థము. మొదలగునవియని భావము.

కూచిమంచి జగ్గకవి (తేక జగ్గ రాజు) ఆంధ్రకవులలో నాథునికులముగ పరిగణింపబడినవాఁడు. సుప్రసిద్ధుడగు అభిరవ వాగనుశాసన కవిసార్వభౌమ కూచిమంచి తిమ్మ కవికి సోదరుఁడు. (కూచిమంచి తిమ్మకవి చూడఁడు.)

ఈతఁడు రచించినవి జానకీపరిణయము, రాధా కృష్ణ చరిత్ర, సుభద్రాపరిణయము, చంద్రశేఖ విలాపము, ఇంకొన్ని చాటుప్రబంధములు, శిశు కములు గూడ కలవు. ఈవివరణ్యుఁడు చంద్ర శేఖరవిలాపము రచించి స్త్రీకుటుంబానికి పేరొందిన వాఁడు. ఇటీవలనే ఏ సాంబాధమగు వేయొక్క శతకము బయ్యడినది.

కూచిమంచి తిమ్మకవి ఈయన కవి ఆంధ్రకవులలో నాథునికులముగ పేరొందఁ బడినవాఁడు. కవిసార్వభౌమబిరుదమును, అభిరవ వాగనుశాసనబిరుదమును కలవాఁడు. క్రీ. ప. ౧౬౯౦-౧౭౫౭ అనుక్వకాలము వాఁడు. ఆశ్వలి నియోగిబ్రహ్మణుఁడు, కంఠియ సగోత్రము, తండ్రి పేరు గిరిరాజు, తాత పేరు తిమ్మరాజు. ముత్తాత బయ్యనామాత్యుఁడు, తిమ్మప పేరు తిమ్మరాజు, గోదావరిజిల్లా పితాపురప్రాంతమునందున్న కందరాడ నివాసము. ఈతఁడు కందరాడ కరణమని యనుచున్నారు. శివభక్తుఁడు. దొంగ లూరి లింగనారాధ్యులవారి శిష్యుఁడు. భార్య పేరు బుచ్చమ్మాబ, తల్లిపేరు లచ్చమ్మాబ. సింగన్న, జగ్గరాజు, సూరన్న కన్యకాసోదరులు. జగ్గ రాజు, సింగరాజు, సరసరాజు పితృపురులు, మీమ్మ పాపమ్మగార్లు మేనత్తలు.

ఈయనీయఁ డనేక గ్రంథముల రచించిన వాఁడు. గొప్ప కవి. పితాపురము కుక్కు టేశ్వరస్వామియందు భక్తి గలవాడై చాల

గ్రంథము లాదేవునిపై గృతి సమర్పించి కుక్కు టేశ్వరశతకము జెప్పెను.

ఈ కవి సార్వభౌమని గ్రంథములలో యక్కిణి పరిణయము, రసికజనయనోభిరామము, సారంగధర చరిత్ర, రాజశేఖర విలాపము అను నవి ప్రబంధములు. అచ్చశిష్యుఁడు రామాను ణము, నీలాసుందరీపరిణయము ననునవి అచ్చ శిష్యుఁడు ప్రబంధములు. అక్షణసారస్వగ్రహము అక్షణగ్రంథము, సాగరసాగిమాహాత్మ్యము, సింహాక్షి (సింహాచల) మాహాత్మ్యము, సర్వపుర మాహాత్మ్యము ననుబంధము, క్షేత్రమాహాత్మ్య ములు. అనేకశతకములు దొడకములు రచించిన వాఁడు. చనిపోవుముగా రచించిన కడపటి కావ్యము శివలిలావిలాసము. ఈయనను శతాధిక గ్రంథకర్త యనెదరు.

కూబీజిజ్మ్ (Cubism) — పారిస్లోగ రమున కాపురముగుదిరిన స్పానియూచిత్రకారు డగు పికాసో (Picasso) అను నాయన ఈ సిద్ధాంతమునకు గర్త.

ఒక పదార్థము యొక్క నిజస్థితి దానికి గల సాంబాధములను డిము, అంతయులుగ విచారిం చుటవలసి యియును, దానియొక్క Cubic capacity అనగా ప్రకృతియందు ఆవస్తువు ఆక్రమించుకొనియున్న ప్రదేశముననుసరించి యుం దెలియునునియు, ఆకారము రెండు భేదిగఁదెగినవి కావనియు, బౌహ్యకారము భ్రమాకార మేగాని నిజాకారము కాదనియు సిద్ధాంతము.

కూజితదోషము — జ్యోతిషశాస్త్ర మున ముహూర్తభాగమునందు పరిణయన ముహూ ర్తముగూర్చి చెప్పుబడినదోషములలో నొకటి. లగ్నాది కేంద్రములందు కుజఁడనుండిన కూజితదోష మనియు, నిది వలుపు తల్లికి గీడనియుం జెప్పు బడినది.

కూటకర్పాపణన్యాయము — శృత్యర్థమునకు స్మృత్యర్థము అనుకూలించిన నాయుర్థము అంగీకరింపఁదగినదనియు, అనుకూలించనియర్థము నిరాకరింపఁబడవలెననియు భావము. అనగా నాయుర్థము పాటింపఁబడినది.

కూటపాకము — ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున సన్నిపాత జ్వరమునకుఁ గూటపాక మని పేరు.

కూటపాలకము — ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున పితృజ్వరమునకుఁ గూటపాలక మని పేరు.

కూటికి వేదలైతే కులానికి వేదలా? — ఆధ్రోకోక్తి.

కూడు గుడ్డలు డబ్బు అడగక పోతే అందఱినీ పోషిస్తా నన్నాడట — ఆధ్రోకోక్తి.

కూడుటయే చేత గాకపోయినచో గుణకారము (పారంభించిన లాభ మేమిటి? — ఆధ్రోకోక్తి.

కూత ఆర్భాట మెక్కువకుష్ట లో గింజలు తక్కువ — ఆధ్రోకోక్తి.

కూతురుబుడను — లా. Cryonia scabra. సు. ఏలావాలకన్, ప్రసర. కొండలు లోహిత అనియు వాడియున్నారు. దీనికి నూగు దోసచెట్టనియు, ముసిముసిచెట్టనియు వాడుక నామములు కలవు.

దీని సమూలరసము చలువజేసి విరేచనమేడ లించి ఏర్వపుష్టిగల్గించుననియు, అరుచి, కార్యము, అగ్నిమాంద్యము, క్రిములు, జ్వరములు, పాము విషదోషప్రణములు, ప్రమేహరోగము, వైత్యము, భ్రమ, దాహము, శరద, మూత్రరోగములు (బహుమూత్రముసహా) రక్తవైత్య, రక్తవమన

ములు, శ్లేష్మకాసము, హృద్రోగము, క్షయరోగము, నివారించుననియు, దీనిపచ్చియాకులందు విరేచనమొనర్చు గుణముగలదనియుం జెప్పఁబడినది.

కూత్బర్ (Cuthbert) — ట్యూట్ నిక్కు నామము. ఇది Northumbrian Saint అగు నొకస్వామిపేరు. ఈయన సమాధి Durham నందుగలదు. Well-known splendour అని యర్థము. పురుషనామము. క్రైస్తవ నామములు చూడుము.

కూనను వెంచితే గండ్డె కరవ వచ్చి నట్లు — ఆధ్రోకోక్తి.

కూనూరు — దక్షిణదేశమున ఉదకమండలమునకు ౧౧ మైళ్ళదూరమున కొండపై కొంత దిగువగనున్న సమశీతోష్ణ ప్రదేశము (ఉదకమండలము చూడుము). సముద్రపు నీటిమట్టముపై నారువేల అడుగుల ఎత్తుననున్నది. ఈ ప్రదేశమొదలిశీతోష్ణస్థితిని ఆంగ్లము Mild and Genial అనెదరు. ఉదకమండలమంత సీతలప్రదేశముకాదు. ఏవరో టెంపరేచరు ౬౫. ౧ డిగ్రీలుండును. డెబ్బది డిగ్రీలకన్న నెప్పుడు అధికముగాకను, అగువదియైదు (ఫారిన్హైటు థెర్మోమీటరు) డిగ్రీలకన్న తగ్గకను ఉండునని చెప్పఁబడినది. అక్టోబరు నెలనడుచును, నార్తీస్తుమాసమున వర్షములు ప్రారంభమై రెండుమాసములు వర్షించును. వేడిదేశముల కలవాలుపడిన దేహతత్వములు కలవారి కీతావు చాల అనుకూలమైనది.

కూనూరుకుఁ గతిపయదూరమున వెల్లింగ్ట అనంబడు ప్రదేశము సైన్యములుండు లావు. చెన్నపట్టణపు పటాలములకిది ప్రధానస్థానమై యున్నది. ఆంగ్లప్రదేశము.

కూపభానక న్యాయము— నయ్యు శ్రవ్యచున్నవారు నూతిలో పనిచేయుతరి తమ కాళి కంటుకొనిన బురనను పైకివచ్చి ఆనీటితోనే కడుగు కొందురు.

కూపయంత్రఘటికా న్యాయము— నూతిలోని నీటిని బయటికి రోడుటకు పాత్రలను దండ (లేక పేగు) వలెగట్టి నోడుచూడరు. దానికి కూపయాత్ర ఘటిక అనిపేరు (Water wheel). అందు అడుగుకుండులు నీటినిపుకొను చుండుతరి పైకూడులు ఆనీటి నుండలి నీటిని పైకి వెలుపుచు కాళి లగుచుండును. ఒకేకాలమున ఆపనియు నీపనియు గూడ నడచు చుండును. కష్ట సుఖములు, ఆపద సమదలు, కల్పి లేములు వరుసగ గల్గుచుండు మానవ సామార జీవితము, గూర్చి దెబ్బటచు దీ న్యాయమును పాడు చుందురు.

కూపస్థమండూక న్యాయము — నూతిలోనికప్పుకు నూయే సముద్రమును లోకోక్తి వంటిది. పెద్దకార్యములను నేమోపొలుగని అల్ప జ్ఞుల చుట్టూన స్థితి దెబ్బటచు దీన్యాయమును పాడుదురు.

కూరోత్తివో (క్యూరో సైవో)- Kuro Sivo - జపాన్ దేశస్థులు North Equatorial Current ను, Kuro Sivo అనియెదగు. జపాన్ భాషయందు నల్లని నీరని అర్థము. ఆ ప్రాంతములందు గల Yellow Sea ఉదకములు బురదగలిసి పచ్చగనూడ దాని నుండి వేళ్లుగ నగుపడుచు వేడిగల్గి యూట జపాన్ దేశముల శీతల బాధను కొంతవఱకు తగ్గించి ఉత్తరముగ బర్విడుచు ఉత్తర ధృవముం జేరు తరి తడి తగ్గి యంతరించి పోవును.

(సముద్ర ప్రవాహములు చూడుడు)

కూర్కు దేశము — కొడగు దేశము చూడుడు.

కూర్బుండి తింటూంటే కొండ లైనా ఆగవు-(అనగా పని పాటలు చేచు కూడా పని భావము). ఆంధ్రలోకోక్తి.

కూర్బుండి పరుండవలెను, ముందుకూర్బుని పిదప పరుండవలెను - అనగా తమ పనిచేసికొని ముగించి పరుండ వలెనని ఒక భావము. ప్రక్క పై ముందుగా ప్పులి పరుండ గలుగుకొని మార్చుకుండా ఒకే సారి పరుండ జాలరని వేదాంక భావము. ఆంధ్ర లోకోక్తి.

కూర్తాం - ఇది దక్షిణ దేశమున తిరునెల్వేలి జిల్లానుదలి సమశీతోష్ణప్రదేశము. కొండలనడుచుచూడినచు వదోగాని తఱచుగ వర్షము జల్లులు జల్లులుగ పడజేయుచూట వల్లగనూడు తామ్ర ఆరోగ్య ప్రదేశమని చెప్పబడినది. వేసవికాలమున నిటకు పెక్కు చిడ్రేగి వసించు చూడరు.

ఇట కొండలపైనుండి చిత్రానది జలపాతముగ పడుచుండును. దీనిని సుప్రసిద్ధముగ Kurthalam Falls అని వాడెదరు. ఇట కుర్తాల నాఘుడిను శివలింగము కలగు. పర్వతమునుండి జలపడు చిత్రానది శాఖలు పెక్కులుంట నవి యన్నియు కాల్యలుగ గ్రామ మాత్రుల నక్కడక్కడ కాల్యలుగ ప్రవహించు చూట వింతగ నుండును. కొండపైకెక్కిన నట ధన్వంతరి వనమని చెప్పబడు యొక వనము కలదు. అందు సకల విధములు వృక్షసముదాయమును లెక్కలేని వనోపధులును ఎండకాలమున గూడ పడుచుండు వానజల్లులకు నపరిమితముగ పెరిగి వృద్ధి నంది ఫలించు చుండును. చిత్రానదియు లెక్క

లేని పాయలుగ నీయరణ్యము నందన్నిదిక్కులను ప్రవహించుచు కడకు పర్వతమునుండి జారి జల పాతమై బడినదిగా నొకే జలప్రవాహమై చిత్రా నది యనంబడుచు నేగి తామ్రపర్ణి నడించుచు సంగమించును.

కొండపైనున్న ఈధన్వంతరి వనచుభ్యమున చంపకాదేవి యాలయముకలగు. ఇంకా కోతులే యర్చించుచుండునని ప్రతీతి. ఈయరణ్యము కడను ఒక గొప్ప గుహయును చిత్రానది జన్మస్థాన మున్నది. ఈగుహయందు పై భాగమున యసః, ఖ్యాకములగు తేనెపట్టుండి తేనెచుక్కలు క్రింది కెల్లప్పుడు పడుచు నదీజలములు గలయుచుంట నీజలములు దనేక మహాగుణములు గల్గి యాఠో గ్యస్థితిగ గూర్చునని గొప్ప గొప్ప వైద్యులను చున్నారు. ఈ వనమాతయు ప్రభుత్వమువారి ఘోరెస్టు రిజర్వుగా నున్నది.

కూర్మహస్తము — హస్తాభిషేచనము చూడుడు. భరతశాస్త్రము చూడుడు.

కూర్మద్వాదశి — పుష్యశుద్ధ ద్వాదశి దీని త్రిషక్రమ ద్వాదశి యనియు నుచును. (పాడుగలు చూడుడు). శ్వేచ్ఛ బహుళ ద్వాదశి.

కూర్మపురాణము (కొర్మము) — లింగపురాణము, కూర్మపురాణము లు దిది పగు నాల్గవదిగను, తక్కినవోట్ల పగులేనవదిగను చెప్పబడిన పురాణము. ఇదిరాధీశుడు ఇంద్ర ద్యుమ్నునకు జెప్పినది సర్వవర్ణాశ్రమ ధర్మ శివ మహాత్యములు కలవు. గ్రంథసంఖ్య మత్స్య పురాణమున ౧౮౦౦౦ గను, తక్కిన వాటి యందు ౧౭౦౦౦ గను చెప్పబడినది.

కూర్మాంగ న్యాయము — తాబేలు యొక్క అవయవములు దాని చిప్పయం దిమిడి పోవును. అవసరము లేనితరి కనిపించనే కనిపిం

చవు. అవసరము వచ్చుతరి బయటికివచ్చి కని చేయును. అనగా ఉన్నట్లగుపడును. ఇది యర్థము. లేనివి కల్గుచుంటయు, ఉన్నవి లేకపోవుటయు అసంభవవాదమని భావము. ఇవి వాదమునకై ఉపయోగించెడి న్యాయము. ఇంతయె గాక అవసరమగుసమయమున బయటపెట్టుటకు దాచిన (మరుగుపర్చి యుచిన) వాటిగూర్చి తెలుపుట కీన్యాయము వాడుచురు.

కూర్మాచలదేశము - ఇప్పుడు కుమార్ డివిజను లేక కాలీకుమార్ అనంబడుచున్నది. సాయుక్త రాష్ట్రములలోని ఆంధ్రాకుఁ జేరినది. హినువన్నగముపై నున్న దేశము. దీనికి చంపావతి పురము రాజధానియై యుండెను. అట నొక పర్వతముపై క్రాంతేవ్వర శివలింగము హింగుళా దేవి దేవస్థానమును గలవట. ఒకచిన్న పల్లమున రాజ తాంబేలుకలగు. అది కూర్మాచలతారస్థలమగు నని. దానినుండియె యాచర్విత పుజీకి కూర్మాచలమని పేరయ్యెనట. కూర్మాచలమను మాట నానాటికిఁ గామానయ్యెనట. ఇంకను ఈదేశమున ప్రాముఖ్య మగునది కాలీసింగ గాన కాలీకుమార్ అను పేరు గల్గెనట. బాణాసురుని కుమార్తె చంపావతి, ఇది సింగురాజునాట నామపేరే ఈ తామ్రకుఁగ గల్గెనట. చంపావతి పుణ్యక్షేత్రము. దీనిని దేవతా నివాసభూమి మనెదరు. ఇచట కొంతమూఁగలు లోహావతి రాక్షస నివాస భూమియగును. అట రాక్షసులనాటి శిలా శుర్గమును రాక్షసులచే పూజింపఁ బడుచుండిన భగవతి ఆలయముచు కలవు. అత్తాపునకు తొల్లింట శోణితపురమని పేరట. ఇప్పుడు సూయి అనుచున్నారు. ఈదేశ మొకప్పుడు అరుణోద దేశమునకుం జేరియుండిన దందుగు.

కూర్మాచల దేశముగూర్చిన ప్రశంస స్కాంధపురాణ మహావ్యైర ఖండమున గలదు.

ఈదేశమున త్రిశూలీ పర్వతపు పశ్చిమపు కడను పూర్ణాదేవి (అన్నపూర్ణాదేవి) దేవస్థానము ప్రసిద్ధము. ఇప్పు యాపర్వతమును పూర్ణగిరి యనియు, దేవిని పూర్ణగిరిమాయి యనియు ననుచున్నారు. దూసగిరి పోల్లింటి ద్రోణాచల పర్వతమని పోల్చబడినది. లోక్మానా అరణ్యమును గర్గి అశ్రమ స్థలముగ పోల్చియున్నారు. అటజనించిన గాగన్ నదికి పోల్లింటి గర్గినది యని యాచారు. ఇది ధవళేశ్వరిలో సంగమించు. మతియు నీదేశమున పంచ ప్రయాగాలు గలవు. (పంచ ప్రయాగాలు చూడఁడు). ఉమావతి ముండిన తాపును ఉమా మతము (ఉమోమట్) ను ఈదేశములోనివే. ఈదేశపు బ్రాహ్మణులు జోషీ లనబడుదురు. వీరియందు సెలాఖాలా జోషీ లనియు, జిశహజ్జోషీలనియు రెండుభేదములు కలవు. ఆభేదము త్యక్త కనిష్ఠ శాఖలనియు, గ్రామ నామములే యనియు చెప్పబడినది. ఈదేశ మేలిన రాజులు గూర్చి Journal of Asiatic Society of Bengal 1844; P. 887 నందు చూడవలయును.

కూర్మాసనము (లేక గోముఖా సనము) — యోగశాస్త్రమున చెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి. గుర ద్వారమునకు ఇది దెసల రెండుకాళ్ల మడిచును అదియి పట్టి గురద్వారము మూసి కూర్చుని రెండు పాదాలపై ని రెండు చేతులానుట. దీనియభ్యాసమున ఇంద్రియములు బహిర్గతములు గాక ఇగీరబల మతిశయించి అపానవాయువు క్షీణించునని చెప్పబడినది. దీనికి గోముఖాసన మనియుం బేరుకలదు.

కూలికివచ్చి పాలికి మాట్లాడి నట్లు — (పాలికి = భాగమునకు) ఆంధ్ర లోకోక్తి.

కూష్మాండ నవమి — కాక్తిశుద్ధ నవమి. దీనిని అక్షయనవమియనియు నుచును. (అక్షయనవమి చూడఁడు). కూష్మాండకుండను రక్కసుని విష్ణుదేవుడు ఈ దినమున సంహరించిన చూపవాలుగ విష్ణుదేవు నాధాచి పూజింతురు. ఇంకను కొందఱు గుమ్మడికాయల నీదినమున దానముగొనర్చువారునూ గూడ కలరు. (పండుగలు చూడఁడు).

కూనేగాడిదవచ్చి మేనేగాడిదను (బుద్ధి) చెరిపినదట — (అనగా మస్సుహ వాసముని భావము). ఆంధ్రలోకోక్తి.

క్యూ అ క్ష ర ము న కుం జెందిన క్రైస్తవ పురుష నామములు — Quayle- న్నొపదము.

Quentin, Quentus, Quintin, Quinton- స్కాచిపదములు. ఇదవసాతానమనియర్థము. Quintyre- నవన కల్పితపదము.

క్యూ అ క్ష ర ము న కుం జెందిన క్రైస్తవ స్త్రీల నామములు — Queenie- నవన కల్పితపదము. Quene అను పదముచుండి కల్గిన శబ్దము.

క్యూజెక్కు (Cuseic) డ్యూటీ ఆఫ్ వాటర్స్ చూడఁడు.

క్యూనీఫారము (వ్రాత — ‘క్యూనీ ఫారము’ అనగా లాటిన్ భాషయందు ‘బాణాగ్ర రూపము’ అని యర్థము. ఇది ఆసియాదేశపు పడమటి భాగమునందు, ఆఫ్రికా ఖండము నందును ప్రచారమొది యుండెను. నిలుపుగ, అడ్డుగ, ఏటవాలుగ వ్రాయబడుచు, అనేక పరిమాణములలో నుండెడిది. రానురాను ముటి మిదను, కట్టిమిదను, రాలమిదను, లోహములమిదను గూడఁ జెక్కబడుచుండెడిది. ఈ

గురుతులు పురాతనపు బారశీయములని కొందఱు పరిశోధకు లభిప్రాయపడుచున్నారు. సుప్రసిద్ధుడు 'రాలిన్ సన్' పండితుడు ఇట్టి గురుతులకు పెక్కింటి కర్థములను దెల్పియున్నాడు. క్రీ. పూ. 3000 నాటి నము పరిపూర్ణత నొంది యుండెనని చెప్పుదురు. ఇది 'కెప్రావోషియా' సీమకు వ్యాపించి క్రీ. పూ. 2300 నాడు పాల స్తీనా దేశమున దలసూపి 'తానక్' సీమలగు గూడగన్నట్టిదట. క్రీ.పూ. 1700 మొ 1300 వఱకు భూపతుల రహస్య లేఖల కుపయోగపడుచు బడుచుండెడిదట. క్రీ.పూ. 1000 నాడు ఫార్మియా రాజ్యమున బ్రచారమొనర్చి గన్నట్లు చున్నది. ఇంచుమించి క్రీస్తు పుట్టక ముందు అచ్చటచ్చట నున్నటుల దోచెడిది. అస్సీరియా దేశమున వ్యాపించియున్న యీ గురుతులను బేబిలోనియా దేశీయులు కొంత సరిశోధించి లిఖించిరని చెప్పబడినది. సరిశోధించిన గురుతులు 1000 వరకును గన్నట్లుచున్నవి. పారశీక దేశపు 'క్యూనిఫారము' క్రీ.పూ. 700 మొ 300 వఱకును 30 వఱకు గురుతులును, 8 Ideograms ను ఈభాషను సరిశోధించెనని చెప్పబడినది.

క్యూనిఫారమ్ లిపి (Cuneiform) — దీని నాంగ్ల దేశస్థులు Arrow headed letters అనియెదరు. ఈలిపిలో చెక్కుబడిన శాసనములు పారశీక దేశము, అస్సీరియా, ఆర్మీనియా, మిడియా, బాబిలోనియా, మెసపొటేమియా దేశములగు గాననగుచుంట అప్రాంతభూమిని వాడుకయగు దుండెనని తెలియుచున్నది.

బాణములు బోలియుంట నిపేరందినదట. అరబ్బులు వీటిని మేకులతోఁబోల్చి మిస్కాకీ లిపి యనెదరు. దానింబట్టియే ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వము రచించిన కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు దీనికి గీలలిపి యని పేరిడిరి. బాణాగ్రరూపముననుండు

నీయక్షరములు రెండుబాణములు కలిసినతరిం దప్ప, తక్కిన తరుణముల కుడివైపునకుగాని, క్రిందికిగాని మొనలుదేరియుండును.

బాబిలోని యూలోని సుమెరులు దీనిని తొలుత వాడుచుంట, వారే దీనికి గర్తలని తలంపంబడు చున్నది. (బాబిలోనియా చూడుడు). అది నొకప్పుడిది హీవియోక్లెఫిస్ నుండి జనించి యుండునని కొందఱు తలచుచున్నారు. బాబి లోనియా రాజ్య కాలమున నిది యభివృద్ధినందె ననెదరు. పరిశీలకు లీలిపి క్రీ. ము. 1700-1000 నడుమ కాలమున వాడుకయగుండె ననుచున్నారు. బాబిలోనియనులనుండి అస్సీరి యనులు దీనికొనుట నుండు దీనియందు కొన్ని మార్పులను కల్పించిరిగారు. వారు క్రీ. ము. 1000-500 వఱకు వాడుచుండిరని శాసన ములకుండి తెలిసినది. వానినుండి ఛాలియనులు, పారశీకులు, సుసియనులు దీనికొనుటతో వేర్వేరు మార్పుపాలెనెదట. దీనినుండి పారశీకమునం దొకప్పుడు ఒకయందుండిన ఏదోలిపి పుట్టెనట గాని అది యిప్పుడు వాడుకయందే లేక నశించి నది. ఇప్పుడు పారశీకమునందున్న లిపి దీని సుబాధ మే కాదు.

క్యూనిఫారి లిపి అక్షరాత్మకము. దీనికి గుణితము కూడ కలదని తేలిచది. సుప్రసిద్ధ పరిశీలకుండగదగిన గోడ్విన్స్టక్లరు పండితుడు పాణిన్యాచార్యుడు తన అష్టాధ్యాయముందు యవనలిపి యని వాడిన దీక్యూనిఫారమ్ వ్రాత యని పోల్చియున్నారు.

క్యూబాదేశ ప్రభుత్వము — వెస్టు ఇండిస్ ద్వీపములలో నొకటి. ప్రజాప్రభుత్వము. నలుబదియొక వేల చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యముని యు, ముప్పదియైదులక్షల జనసంఖ్యయునియుం జెప్పబడినది.

క్యాబాదీపము— (Island of Cuba) ఇది పశ్చిమ గోళార్ధమున, పసిఫిక్ మహాసముద్రమునందు వెస్టిండీస్ అనుపేరుగల దీపములాగు పెద్ద అంటిలీదీపములని జెప్పబడు దీపము ములోనొకదీపము. ఇదిచాలపెద్దది. 3౩,౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యముకలది. ఇది అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములవారిది, తొల్లింట స్పానియా వారిదై యుండెను. హావనాపురము ప్రధాన స్థానము, ఇది పెద్దవర్తకస్థలము. ఇంకా పొగాకు చుట్టలు విస్తారము చేయబడుచున్నవి. పొగాకు పంట ఈ దీపమునందధికముగా చేయచేయబడుచున్నది. (వెస్టిండీస్ దీపములు చూడుడు) (పెద్ద అంటిలీ దీపములు చూడుడు).

క్యాలెక్సజాతి దోమ — ఇది అనేక విషములతో పైగోమియా జాతిని పోలియుండును. దీనిగుడ్లు నొకదానితో నొకటికలసి పడవ వంటి ఆకారముకలవై యుండును. గుడ్లు కొంచె మెఱుపుధాతువు కలసిన నలుపురంగువలె యుండును. పురుగులు నీటిచుట్టమునుండి క్రిందికి ప్రవేశించుచు గాలిపీల్చుట కేర్పడిన రంధ్రములద్వారా నీటిపైరుగా గాలినిపీల్చును. (అంటువ్యాధులు చూడుడు. మలేషియా చూడుడు).

క్రూరగ్రహములు — (పాపగ్రహములు) జ్యోతిషశాస్త్రమున రవి, కుజ, రాహు, శని, కేతువులు క్రూరగ్రహములనియు పాపగ్రహములనియు చెప్పబడినవి. ఇవి కానివి శుభగ్రహములు. (శుభగ్రహములు చూడుడు).

కృక్వ గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

కృణి గోత్రము విష్ణువృద్ధ ఉపగణము చూడుడు.

కృతక రత్నములు — రత్నములు భూమి యందు తమంతలా మేలైన సర్వక పరిస్థితులందు

ఉత్పత్తియగునవి (Real gem is made by nature). కృతకరత్నములు మానవులచే నాపదార్థ సమ్మేళనమువలన కల్పింపబడినవి. (Reconstructed gem is made by men with the same material). వీని చూచు రత్నములతో (Artificial or imitation gems generally made of glass) పోల్చి పోరబడరాదు.

కృతకరత్నములను Synthetic stones అని యును. రసాయనశాస్త్రజ్ఞులే రత్నములాది పదార్థములనే రంగులవలబడి సమర్పితము కనుకూలముగా పరిమాణములుగ కల్పిరచితును. ఇదియు అన్ని లక్షణములను, అన్ని పరిశీలనలను, అన్ని పరీక్షలుగలవను ఆరత్నమునే పోలియుండును.

క్ర. ప. ౧౮౦౭ నావత్సరమున కృతకరత్నము (ఒక కెంపు Ruby) తొలుత జేయబడెగాని దానిని సాంస్కృతికగు వ్యయము నిజముగా కెంపు విలువకన్న అనేక రెట్లెక్కు వయగుట నిశ్చయోజనకార్యముగ నెన్నబడియెను. ఈపనుల రత్నములభగ లోక మందలటను పెరుగుటయును, మధ్యకాలమున చేయబడిన పరిశీలనలవలన కృతకరత్నములం జేయవ్యయము కొంతగట్టంగనిపెట్టబడుటయు సాధించి ఇప్పుడు ప్రోత్సహింపబడి చేయబడుచున్నవి. కాని వాట్లను Imitation రత్నములకు శ్రేష్ఠములుగ మాత్రమెన్నుచున్నారు.

కృతకుడు — అత్రి, చంద్ర, యనుసంతతి క్షత్రియుడు, తాడవసుదేవుడు.

కృతకృత్యుడు — తాడీ త్రికకుత్తు, ఇతడు విరక్తుడై చనినవాడని చెప్పబడినది.

కృతద్యుతి — భర్త చిత్రకేతుడు.

కృతప్రవణుడు — (ఋషి) పరశురాముని యనుచరుడు.

కృతభాగగోత్రము జనుదగ్గివత్స ఉపగణము చూడుడు.

కృతమాలానది — దీనినిప్పుడు వైఘయనియు, అరవమున వైఘయనియు సనుచున్నారు. పాశ్చాత్యదేశమున, దక్షిణ మధురాపట్టణముగుండా అంతర్వాహినియై యుండు నది. దీని యుదకములు సముద్రమునకు జీరక దారిలోనికి ప్రవహింపను. మలయపర్వతమున జన్మించును. దీనినిగూర్చిన ప్రశంసలు మార్కండేయ పురాణము ౧౭. వాయుపురాణము ౧-౩ యాగుగాననగుచున్నవి.

కృతవర్త — అత్రి, యగు, సంతతి క్షత్రియుడు, తండ్రి హృదికుడు సోదరుడు, దేవమీషుడు శతధనువు, పితామహుడు భోజుడు. భారతయుద్ధాంతరము అశ్వత్థామ పాండవశిబిరముజొచ్చి ఉపపాండవులకు మొదలుగాగలవారిని సగకి చంపి వేయుటయగు అశ్వత్థామతోగూడ నుడివవాడట. భారతయుద్ధాంతరము యాదవులకు సాత్యకులకును సంభవించిన నిగోధకలహము (Civil War) నాగు మృతుడాయెని తెలియుచున్నది. ఈయన భారతసాగరమున మరణింపక మిగిలినవాడు. (అకూరుడు చూడుడు. హర్షికుడు చూడుడు).

కృతవీర్యుడు — అత్రి, చంద్ర, యగు (తాళజంఘ) హేహయవాళ క్షత్రియుడు, చేది దేశాధినాథుడు, తండ్రి ధనికుడు లేక కాడవ మాహిష్మంతుడు. కుమారుడు కార్తవీర్యార్జునుడు లేక అర్జునుడు.

కృత్తవెహారి గోత్రము — జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుడు.

కృతాగ్ని — చంద్ర యనువాళ క్షత్రియుడు. తండ్రి మహిష్మంతుడు. సోదరుడు కృతవీర్యుడు. పితామహుడు ఉశనస్సు. కృతాగ్ని కార్తవీర్యార్జునుని పినతండ్రి.

కృతాయువు మిథిలభూపతి. తండ్రి అర్జిష్టనేమి.

కృతాశ్వరుడు — మగీచి సూర్యవాళ క్షత్రియుడు. ఇత్వాకు సంతతి. బర్హిశాశ్వని మొదటికుమారుడు. కృతాశ్వని కుమారుని పేరు రౌడవ యననాశ్వరుడు. ఇతనికి కృతాశ్వదనియు రూపాశ్వదనియు బేర్లు వాడబడి యున్నవి. (రూపాశ్వరుడు చూడుడు).

కృతి — ఈ గుగలవారు పెక్కండ్రు కలరు. అందఱు క్షత్రియులే. మిథిలదేశాధీశుడగు బహుళాశ్వని సుతుని పేరు కృతి. యాదవులలో విభువు సుతుని పేరు కృతి కుసుసంతతిలోని ద్వవనుని సుతుని పేరు కృతి. పూరువుసంతతిలోని సన్నతమాతుని కుమారుడు కృతి. ఈతడు హిరణ్యనాభునివలన యోగమార్గ ముపదేశమంది ప్రాగ్దేశమున సానుసాహిత పరిచెనని చెప్పబడినది.

కృతిమంతుడు — పూరువు సంతతి చంద్రవాళ క్షత్రియుడు యమీనరుని పుత్రుడు. ధృతిమంతుడను నామా తరముగలవాడు.

కృతుడు — ఈ పేరుగలవా రిద్వరుకలరు యాదవులందు వసుదేవుని కుమార్తెతో నొకడు (బలరామ శ్రీకృష్ణుల యనుజుడు) కృతిమంతుడను పేరుగలవాడు. మరియు గౌభీరుడనువాని సుతుడను కృతిమంతుడే. ఈతని సంతతివారు ఈతని నుండి బ్రాహ్మణులైరి.

కృతౌజస్సు — యదువాళ క్షత్రియుడు. కృతవీర్యుని కనిష్ఠసోదరుడు.

కృత్రికనక్షత్రము — అకసమున మంగళికత్రి బోలియుండు ఆరునక్షత్రముల సముదాయము. జ్యోతిషశాస్త్రగ్రంథములందు దీనికికృత్రికా, అనలః, జ్వలనః, సావకః, బహుళా, వహ్ని సౌజ్ఞికః, షష్ఠారకః, హుతభక్, అనుమాటలు పర్యాయపదములుగ వాడబడియున్నవి.

అగ్ని అధిదేవతయనియు, రాక్షసగణముకు జందినయధోముఖ నక్షత్రమనియు, పూర్వభావమనియు, మేక, నెమలి, అత్తి చ్ఛ్వా దీనిసాబాధములనియు, కృత్రిక ప్రవేశించిపిదప ముప్పుకగడియలపై త్యాజ్యమును, ఏబడినాల్గు ఘటికిలపై సమృతమునియు, సాధారణస్వభావ నక్షత్రమనియుఁ జెప్పబడినది.

కృత్రిమాకృత్రిమయోఃకృత్రిమే కార్మసంప్రత్యయః ఇత్రిన్యాయము — అకృత్రిమ అర్థమగు వాడుకసూరిగాని నైఋతి కముగగాని ఒప్పించ సాధారణమైన యర్థము. కృత్రిమమన సాగ్రహదాయార్థము (Technical meaning) సాగ్రహదాయార్థములు విద్యా సాగ్రహదాయమనియు, ధర్మసాగ్రహదాయమనియు, శాస్త్రసాగ్రహదాయమనియుఁ ద్రివిధము. ఇగు సాధారణార్థము సాశేషగుగ్రస్తమగుతర సాగ్రహదాయార్థమే చెప్పవలెనని యీ న్యాయముయొక్క భావము.

కృత్వాచింత న్యాయము ముంపు చేసి తర్వాతి దానింగూర్చి యోచించుట యని యర్థము. ముంపు యోచించి పిదప చేయుట బుద్ధి మంతుల లక్షణమైయుండ, యోచించనిది చేసినైచి పిదప యోచించుట బుద్ధిప్రాణుల లక్షణమని చెప్పుట యాదీన్యాయమును వాడుచున్నారు. ఇట్టిదే ముండితరిహోనక్షత్రాన్వేషణ న్యాయము, ష్ఠారము పూర్తియైన పిదప అర్హనక్షత్రమగునాకాదాయని యోచించుకొన్నట్లుని భావము.

కృత్తన గోత్రము. — ఇరుదగి వత్తు ఉపగణము ముడిపెను.

కృత్స్నమర్కుడు — చంద్రవాశము. ఈతనికి గృత్స్నమర్కుడనియుం బేరుకలను. తాత్త్వి సుహోస్రము. కుమారుడు సునకుడు; పితృడు శౌసక్తి.

కృధుడు — యవంక క్షత్రియుడు, పిదప్పని రెండవకుమారుడు.

కృపాచార్యుడు కృపుడు మూడుడు.

కృపి - - సత్యశ్రుతి కుమార్తె, ద్రోణాచార్యుని భార్య, కుమారుడు అర్విష్ఠామ, సోదరుడు కృపాచార్యుడు.

కృపుడు (కృపాచార్యుడు) - తాత్త్వి సత్యశ్రుతి, సోదరి కృపి, (ఈమె ద్రోణాచార్యుని భార్య) మేల్మండ్రు అర్విష్ఠామ.

కృపాచార్యులు కొంతకాలము (ద్రోణాచార్యులకుం బూర్వము) కౌరవులకు అస్త్రవిద్యా గురువుగ నుడిపించాడు. గోతమని వంశస్థుడగుట నీతనికి గోతముఁ డనియు నామా తరముండెనట. ఈతడు ఏకాదశగుద్రాంశజన్మం డని చెప్పబడినది.

కృతుడు — ఒకఋషి - ఈతడు శమీకుని ముడను పరిక్షిత్తునుహారాజు చచ్చినపాము జుట్టిన వాడని (శమీకునిపుత్రుఁ డగు) శృంగికి దెప్పినవాడు. శృంగి పరిక్షిత్తు నెలకోవలలో పాము కఱచి మరణించునట్లు శపించినవాడు.

కృష్ణకవి - అంగధకప్రలాహో నాథునికులందు పరిగణింపబడిన వాడు. శ్రీ వైష్ణవ బ్రాహ్మణుఁ డని తలచుచున్నారు. మైత్రేయస గోత్రుఁడు, తాత్త్విమేన సరసింహాచార్యుఁడు, రచించినది శకుంతలాపరిణయ మను ప్రబాధము.

కృష్ణగిరిపక్షి — నల్లగానుడుటచే నీపర్వతపక్షి కీపేరు గల్గెనని నాయుపురాణము 3౬ యాను కలను.

దీని నిప్పుడు కారకోరమ్ పర్వతపక్షి(Karakorum Mountains)అని వాడుచున్నారు.

కృష్ణగోత్రము — ఉపమన్యగణము చూడుడు.

కృష్ణచంద్రగోత్రము ఆత్రేయ గణము చూడుడు.

కృష్ణజిల్లా — చెన్నపురాజధాని నుండి చేరిన ఆంధ్రదేశములోనిది. ప్రధానస్థానము మచిలీపట్టణము. దీనిని మచిలీబాదరనియు, బాదరనియు అనుచున్నారు. ఇల్లింటి కలకాశీ అద్దపుగుడ్డలకు పేరొందినది. వెరుక నొకప్పుడు రేవుపట్టణమై యుండెను. ఇప్పుడు రేవు మరకేసి పోయినది.

బెజవాడ రైలులే కూడలిస్థానము, వర్తకి సెలము. కృష్ణానది కడ్డముగా నిట నానకట్టు గలను. ఇట ఆంధ్రకళాపర్వతముపై నున్న కనకగుర్గదేవస్థానము సుప్రసిద్ధక్షేత్రము. నూజి వీధు గొప్ప జమీందార్థస్థానము. జగ్గయ్యపేట వర్తకముగల తాపు. వల్లూరు జమీందార్థస్థానము. చల్లపల్లి, ముక్త్యాల జమీందార్థస్థానములు. గుడివాడ వేణుక పట్టణము. (జిల్లాసీమ చూడుడు.)

కృష్ణతామర (మెట్టతామర) — లా. Canna indica. ఆంగ్ల. Cannas లేక, Indian Shot. సాస్కృతపుపేరు శైలియగు గాని సర్వజనా యనిది.

ఇదనేక రకముల గొగులపూవులబూమి భేదములు పెక్కు గలవు. అరటిఆకులబోలిన చిన్న ఆకులతో నూడును. పూవులతోటలాగు అలంకారముగ పెంచుట కలగు. దీనిమంప మిరియాలపొడి జేర్చి నూరి బియ్యపుకడుగుతో కషాయము కాచి పశువులకుం బోసిన, పశువులు విషవృక్షములబాదినదోషము కల్గిన కడుపుబ్బు నిమ్మళించునగును.

కృష్ణదాశకవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. తండ్రి

మొకటదాసు, రచించినది రాధాకృష్ణ బిలాసము. ఇందలికథ గీతగోవిందము (జయదేవకవి) లోనిది.

కృష్ణదాశకవిరాజుగారు - ఈయన చైతన్యచరితామృతమును రచించినవాడు. కట్వా నుండి ర మైశ్ల దూరమున నున్న జహమత్పూరు నివాసి. (కొటకద్వీపము చూడుడు.)

కృష్ణభట్టు (మహానుభావుడు)— ఈమహాత్ముడు మహానుభావుడనికూడ బిలువం బడుచూడువాడుగాన ఈతనిమతమునకు మహానుభావమతమని పేరుగల్గెను. ఈయనకు భేతాళుం డొక మంత్రకిరీట మొసంగిననియు, దాని ధరించిన సాక్షాచ్ఛ్రీకృష్ణునివలె మహాతేజోవాతుడై యెల్లర కగుపడువాడనియు యొకవాడుక గలను. ఇది నిజమైనను యశుతమైనను ఇతడు గొప్ప విద్వాంసుడు, బుద్ధిశాలి కానోపు. శాలినాహన శిశిము ౧౧-౨౫ ప్రాంతములవాడని యాచారు. ఈయన కృష్ణచరితామృతము, లీలామృతము నను మతగ్రంథములను రచించెనట. వీరి మతమునకు పది మతములు కలవనగును. ఈమతములోని సన్యాసులను మహాతులనియు, వారినివాసము లను మతములనియు పాచారు. సాసారులు ఔరము, చుకొనరు. అహింసావ్రతులై యుండును. శ్రీకృష్ణుని దత్తాత్రేయుని అర్చితురు. షణ్ముఖీమద్రాధారులై జపముజేయుకరట.

కృష్ణమిశ్రుడు — ప్రబోధచంద్రోదయనాటకకర్త. (యజ్ఞభుక్తి దేశముచూడుడు).

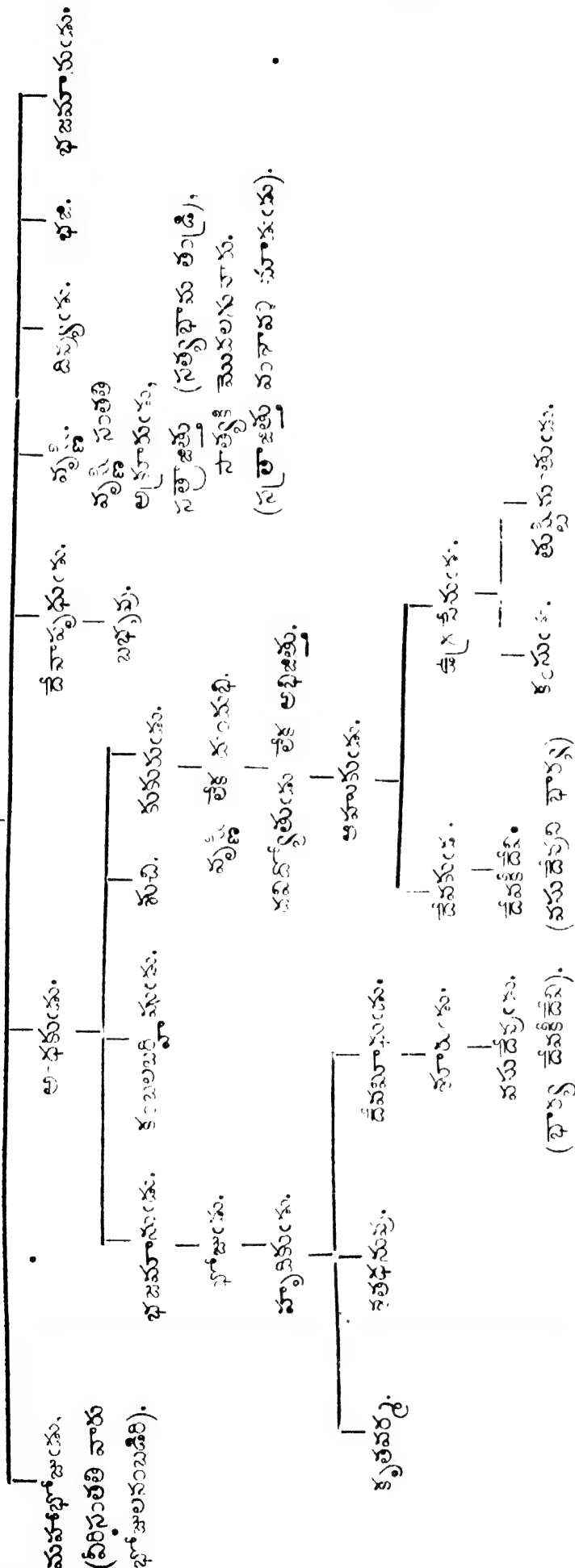
కృష్ణయ్య కవి-ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. ఈకవి గూర్చి సరిగా శైలియరాకున్నది.

బ్రాహ్మణుడు, స్మార్తపుర దని తలంపబడుచున్నాడు. భరద్వాజస గోత్రము, తండ్రిపేరు చంచయ్య, కాపురము నెల్లూరుప్రాంతముల పినా కిసినదీతీరమాదలి కమలాపుర మని చెప్పబడినది. రచించినది పార్వతీపరమేశ్వర పరిణయ మను ప్రబంధము.

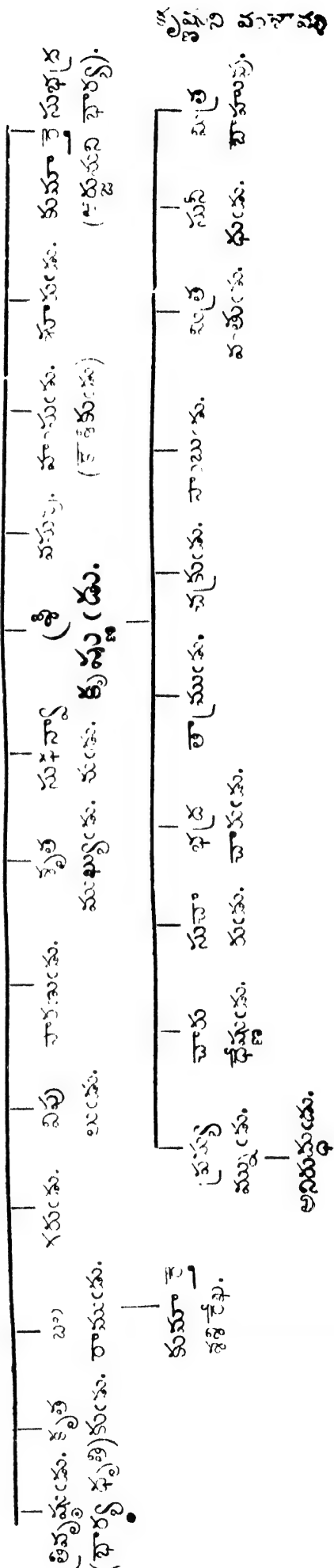
కృష్ణశీర్షక గోత్రము — గవిష్ఠర గణము చూడుడు.

కృష్ణ నిపంశాపతి -వీరిది అస్తిసంతతి, చంద్రవంశము,పురూరచక్రవర్తి,కళుషమహారాజు,యనుమహారాజు,సత్యవ్రతభూపాలుడుసంతతి క్షత్రియులు.

సత్యవ్రత భూపాలుడు (సాత్యతుడు).

833

కృష్ణాంగారక చతుర్దశి — కృష్ణ పక్షమున చతుర్దశిని మంగళవారము సంభవించు నేని దానిని కృష్ణాంగారక చతుర్దశి యనెదరు.

కృష్ణాగరుచెట్టు — లా. Aquilaria aquallocha అంగ్ల. Eagle wood అనియు, Aloe wood tree. ఈ చెట్టు మొక్క సారము గట్టి పడి అగరగును. అగరు సుగంధద్రవ్యము గాన విలువగల్గి యున్నది. అగరు పైలమును అమ్ముడు పోవు సుగంధద్రవ్యమే. అగరును సాస్కృతి మున అగరు, విశ్వరూపకమే, శిర్షమే అని యు నగు. ఇది ఇరుగుడుచేవ చెట్టుజాతిది.

అగరు-కర్ణ రోగములు, క్రిమి, కుష్టురోగము, చెమట, కుంభము (శిరమునగల్గు కుర్వాసన), నేత్రరోగములు, బొట్టి, మేహము, వ్రణములు, వాతము, విషము, శ్లేష్మ రోగము, శోషలు కట్ట నడచునని చెప్పబడినది. ఆరోగ్య మొసగు వాసన గలది.

కృష్ణాగరు సంస్థానము - ఇండియా యాదలి రాజపుటానా ప్రజన్తిలోని ప్రతీహ రక్షిత సంస్థానము తిరువర్తి టిలో నొకటి (రాజ పుటానా ప్రజన్తి చూడుము). కృష్ణాగరుపురము రాజధాని.

కృష్ణాజని గోత్రము — కరాళక గణము చూడుము.

కృష్ణాత్రేయగోత్రము - ఆత్రేయ గణము చూడుము.

కృష్ణాదేవి ద్రావిడదేవి చూడుము.

కృష్ణానది (కృష్ణ వేణీది) — కృష్ణానది పడమటి కనుమలగు (Western Ghats) మహాబలేశ్వర నుచు పురవరిసరములు గుత్తున్న మగును. జ్వలన్తానమున దేవస్వాము శివలింగము కలగు. దేవాలయమున శివలింగము కడనే

జన్మించును. ఇది యాత్రాస్థలము. దీనిం గూర్చిన ప్రశంస రామాయణము కిష్కింధకాండ. ౪ అగ్నిపురాణము ౧౧౮ యందునను కలదు.

ఇందు వేణీనది సంగమమైన కడనుండియు కృష్ణవేణి యను పేరగ బరగుచున్నది. కృష్ణ కర్ణామృతము రచించిన బిల్వమంగళ కవి కృష్ణా నది పడమటి తీరమున నుండినవాడు.

కృష్ణవేణి నదిం గూర్చిన ప్రశంస పద్మ పురాణము స్వర్గఖండము ౩ ఆధ్యాయ. ౨౭ శ్లో॥ కలదు.

కృష్ణావతార హస్తము — హస్తా భిముముచూడుము. భరతశాస్త్రముచూడుము.

కృష్ణా. ప్ల. మి కృష్ణజయంతి)

దీనిని గోకులాష్టమియనియు నాచురు. శ్రావణ బహుళి అష్టమి. స్మార్తపులు త్రికృష్ణాని జన్మ దినముగ నా దేవు బూజింతురు. రామాను జీను త్రినేష్టపులు శ్రావణబహుళి అష్టమి, నవమి, దశమి తిథిలలో నెప్పుడై నను గోహిణీ నక్షత్రము సంభవించిన తేక యుండజూచి.

కృష్ణజయంతి జరిగి పూజింతురు. ఒకవేళ ముట్లు సె భవించనిచో సారమాససింహ (అవణి) మాసమున ఎస్మిది, తొమ్మిది, పది తిథిలలో నెప్పుడై నను రాత్రియగు గోహిణీక్షత్రము సంభవించజూచి త్రికృష్ణజయంతి జరుపుదురు. వానికి గోహిణీక్షత్రము రాత్రియగుట ప్రధానము.

ఇక మాధ్వంగు వైష్ణవులు రాత్రి నియ మములేరు. అష్టమి, గోహిణి కలియుటయే ప్రధానము. స్మార్తపులకు తిథియే చాలును.

ఈ తిథిని (అష్టమి) గోహిణీక్షత్ర మర్ధ రాత్రమునం గంటయు, తులానాథుండగు శుక్రుడు ఉదయించుటయు సంభవించునేని దశ ఫలవ్రత మాచరించు పర్వదినమగును.

కృష్ (క్రియ) - పతాకహస్తముచేత ఎడమ ప్రక్కకు (వంకకు) చేయి చాచిన (సర్పిణి చూడుడు), ఆ చేతిని ఎడమచూచి కుడిపార్శ్వమునకు రానిచ్చుటకు పేరు.

ఇది సంగీతశాస్త్రమున క్రియాప్రాణములోని దేశ్యక్రియ లెన్నిది విధములలో నొకటి. (క్రియా (పాణము చూడుడు).

క్రూప్ (కుప్పు) కర్మాగారము ఆంధ్రదేశమునకుఁగాని, భరతదేశమునకుఁగాని, ఏసంబాధము లేనిదయ్యి నీ కర్మాగారము ఐరోపామహాసాగ్రామమున బ్రిటిషు ఇండియాకును, వైరమున బద్ధకంకణులైన జర్మనులకు కుడిభుజము, పక్కరమై, చేదోడ్ సంగరమునెరుపు సాధనపత్తిగ దనరుటయేగాక పిదపను ప్రపంచమువలీ గొప్ప పరికరములలో పేరందిన నీ కర్మాగారము గూర్చి ఆంధ్రవిజ్ఞానమున వివరించుట సమాజసము కాకనోరు.

క్రూప్ అను పేరుగల జర్మను కుటుంబము ఉక్కు, ఇనుము, తుపాకులు, రైల్వే సామానులు, ఎంజినులు, ఫోటోగ్రాఫు కేమేరాలు, మోటారుమాత్రములు, మొదలగువాటినిర్మాణ కర్మాగార సాధనములుగుపేరొందుచున్నది.

అదిని Friedrich Krupp అనునాయన క్రీ. వె. ౧౮౨౭-౧౮౨౮ కాలమునాటివాడు. ఈతడు జర్మనుదేశమగుదలి Essen పుర వాస్తవ్యుడు. ఆ పుర మదివరకే ఇనుప, ఉక్కు పనులకు తావుగ నుండ నొదొకచో నీ ప్రైవేటిక్కుక్రూపుగారు పనివాఁడుగనుండి ఇనుమునూడి ఉక్కుందీయు విధానములు, ఉక్కు-యొక్క నిజతత్వమును పరిశీలించుచుండువాడు. కొంతకాలమున కాతడు ఉక్కును (Cast steel) తాను చేయుట వృత్తిగ గైకొనదలంచి కొల్చుమానుకొని Friedrich Nicolai అను భాగస్వామి

గూర్చుకొనిప్రత్యేకముగ నాయూరనేవేళొకచో కర్మాగార రహస్యస్థలమున గుప్తముగ ఉక్కుని జేయ నారంభించెగాని అదిలాభము గూర్చి ఆ వ్యవహారము మారివేసియు నా ప్రైవేటిక్కుక్రూపుగారు భార్య పిల్లలుగలసి తామే యా వృత్తి చేయుచు బ్రతుకుచుండిరి. ఇది క్రీ. వె. ౧౮౧౨ వ సంవత్సరము. ఆ మన ౧౮౨౭ లో మరణించ నా మన యూనివర్సిటీలాపనినే సాగించ నాగిరి. రానురాను క్రీ. వె. ౧౮౫౦ నాటికి ఐరోపాకి ము దిగినయులు పొడపూపెను.

సుతునిపేరు Alfred Krupp గాను. ఆ మన నాయు బకపాటి సతీ చేసెనాడెను. చివర కర్మాగారమును ఏర్పడియెను. ఆ మన ౧౮౪౭ జూలై ౧౪ తేదీని మృత్యునంది, ఆ మనకొమ్మగూడు Friedrich Alfre (Krupp గారావృత్తినే యవలంబించి యాకర్మాగారమునే సుదపుడు అభివృద్ధి పరచుచు భవము నిర్వహియు చుండెను. ఈ మన ౧౮౬౩ ౧౮౬౪ ఆదేశపు శాసన నిర్మాణసభయగు Riech Stag యగు సభ్యుడగు నుండెనుట. ఆతఁడు ౧౮౭౨ నవంబరు ౨౨ మృత్యు పొందినాడు. ఈమనకు సుతయు లేరు; Bertha మను పేరుగల కుమార్తె మాత్రముండెను. ఆమె ౧౮౮౩ లో Gustav Von Bohlenund Halbach అను ప్రభుత్వోద్యోగిని పెండ్లియాడెను. నాతఁ డిదివరకు German Diplomatic Service సంస్థ డి దానిని వదలివేసి క్రూప్ అదృష్టనాను మును తొనును భరించి అంతరించుండి Krupp Von Bohlenund Halbach అను పేరం బలుగుల భార్యయ సూత్రోపపద్ధుచుండువాడట. ఈ మన క్రీ. వె. ౧౮౭౦ లో జన్మించెనట.

క్ర. వె. ౧౮౮౭ లో ౧౨౦ మందిపనివాండ్లు మాత్రముండిన కర్మాగార మిప్పుటికి చాల బలపడియెను. టుంక శాల యందు ఉక్కు, రాగి

పాల్లుగూర్చి మొదట చూపిన దీ కర్మాగారమే. జర్మను టంక శాలకు రోలర్సు జేసియిచ్చిన దీ కర్మాగారమే. ఇనుపదారి బాటలకాదేశమున సరకులను, ఇంజనులను ఇచ్చిన దీ కర్మాగారమే. విరోపా మహాసంగ్రామ కాలమున యుద్ధపరికరములు, యుద్ధాయుధములు మొదలగునవిన్ని

టి గొడవ లేకుండ నిచ్చిన దీ కర్మాగారమే. ఒక్క జర్మనీకే గాక విరోపా ఇతర దేశములకు ఆయుధ వితతిజేసి యిచ్చిన దీ కర్మాగారమే. ఇప్పుడు గొప్పగొప్ప ఓడలనుయుద్ధనావలంగూడ గట్టటకు వీలుగ సముద్రతీరమున నొక శాఖాసంస్థను నిర్మించినట్లు.

కె అక్షరమునకుంజెందిన క్రైస్తవ పురుష నామములు - Karl, Karol-ట్యూబోనెక్కు పేరు. (Charles కు ప్రతిరూపము). మనుష్యుడని యర్థము.

Kay-లాటికు నామము, Rejoicing అని యర్థము.

Kean, Keanny- విరిఘనామము. Vast అని యర్థము.

Keith- నవీన స్కాటిషము.

Kenelm- ఆగ్లో సాక్షికు పదము, Protector of his kindred అని యర్థము.

Kenneth- కెల్టిక్కు పదము, స్థానిదేశ ప్రచారమున గలదు. Leader అని యర్థము.

Kester- Christopher చూడుడు.

Kitto- గ్రీక్కు పదము, క్రీస్తును ప్రేమాయ వాడని యర్థము.

Konard- ట్యూబోనెక్కు పదము, Bold speaker అని యర్థము. (Conard చూడుడు).

Kivas- నవీన కల్పిత పదము.

Kormak- కెల్టిక్కు పదము, Son of a chariot warrior అని యర్థము.

Kosmos- గ్రీక్కు పదము, Order అని యర్థము.

Kynaston- నవీన పదము, (ఉచ్చారణ kinn-aston అని).

కె అక్షరమునకుంజెందిన క్రైస్తవ స్త్రీల నామములు — Katherine, Katharine, Katarina, Katrine-గ్రీకు పదములు, పరిశుద్ధతయని యర్థము. దీనినుండి కెల్టిక్కు ముప్పిరపేరులు Kate, Katica, Kati, Katie, Katy, Katra, Katla, Katty, Kitty అనునవి. ఇవి Katherine అకు పదము వాటివియె.

Kathleen- విరిఘపదము, పరిశుద్ధతయని యర్థము. ఇదియును Katherine, Catherine పదములవ టిజె.

Konstantia- లాటిన్ పదము, అచంచలమని యర్థము.

కెంటకీ మహాకందరము (గుహ) (Mammoth cave of Kentucky) — ఈ గొప్పగుహ కెంటకీ సీమయందు అమెరికా

సూక్ష్మ రాష్ట్ర పాలలో నున్నది. గుహామొక్క మధ్యభాగము మాండువాదల అడుగుల వెడలుపును, నూట యిరువదియై దశగుల ఎత్తును గలదిగ నున్నది. ఎత్తగు తాగునీరు రేకుల ఎకరముల వైశాల్యము కలదగును. ప్రధాన కదరమునూడి మార్గములు శాఖలవలె ఇతర గుహలకు జరుగును. మార్గముల మొత్తము ౧౫౦ మైళ్లు పొడవును. ఇది పాతగొల్పు దీప్తములు- ౧౫౦ అడుగుల ఎత్తున నుండినది జలపాతము, నీవిచ్చును Draperies of stalactite చూడఁగలిగివి. అన్నిరంగుల స్పృహ మునుపటి యాగు గాననమొడివి నీరు చేరికొనుచు అనేక సరస్సులుగ నేర్పడు River hall ను, ఒక మార్గముగూడా నడుచుచును. Echo river యొక్క దీర్ఘములగు ప్రత్యేకములు చూడ వింత గొల్పుకలెను. గుహయాగు గుడ్డిపడులు, గుడ్డి చేపలు కలవాదురు.

కెంటెడ్జి (Kentledge) - నాణిజ్య సాబుధ పరిభాషాపదము. ఓడ గుండున రగున్నను లేకున్నను విధిగా నుడితీరవలసిన ఇనుప గుక్కలు మొదలగు బరువు సామానులు.

కెండూలీ (జనుదేసిన జన్మస్థానము) బాగాభారాజ్యమున పీఠభూమి (భీమాభూమి) జిల్లాలో అజరూ నదీతీరము నుండునైత్య మతస్థుల యాత్రాస్థలము. ఇది సుప్రసిద్ధ భక్తి గీతముగు గీతగోవిందమును రచించిన జనుదేవ కవి జన్మస్థానము. ఇతఁడు నైత్య మతస్థుఁడు గొప్పభక్తుఁడు.

కెంపు (Ruby-రత్నము)- ఇదియు నవ రత్నములలో నొకటి. ఇది Corundum (కురు విందము) జాతి Mineral సాబుధము. కొందఱు Beryl సాబుధము కలదనియెదరు. కురు విందమును రసాయన శాస్త్రజ్ఞులు Oxide of

aluminium అనెదరు. కౌపు ఎర్రని రంగు గలది. రంగు దట్టమైయుండిన శ్రేష్ఠము. అన్ని రంగు కౌపులును కొన్నికలవు. Carmine రంగు కౌపులును కలవు. గువ్వపిట్టల రక్తము జూలిన రంగుల కౌపు లధిక మూల్యముల కిచ్చును. (రత్నము, రత్నములు చూడఁడు).

కెజియన్ లేక్ వెరుగు పరిశ్రమ- కెజియన్ (కెమిగు) అనునది పాడిజాతువు లన్నిటి పాలను డియ సెన్ట్రహింపఁబడు పదార్థము. అది పాలనుండి మిఁగిడ నొలగించి తీయిగాను చేయఁబడును. అందు మిఁగిడ తీసి తీయగానిది లెడి పాలే పగు గలుగును. ఆవు పాలలో ౭.౫-౧ మొదలు ౮.౫% పుడుకు నుండును. సోయా ౩.౨% ఊనునని చెప్పవచ్చును. అది పాలలోకలదుగాని. మిఁగిడను తేలియుండును. పాలలో ౪.౫ యుండుటవలన సాధారణముగు గణము లభి ను చుండును. ముఖ్యముగా వట్టి కట్ట పులునే మిఁగిడ సులభముగా పేలుచేయఁ బడుచున్నది. పాలను కాగి బట్టలు వయ్యగాని, మరగించుటవలన గాని Casein సామాన్యముగాను. అది ముఁమి సామ్యానుకూల చేయుటకు తోడు కట్ట పులునే జలవిశ్లేషములైన నొహ ద్రావ కములుగాని (Mineral Acids), జతు ద్రావ కములు (Organic Acids), గట్టి తయారగు చుండును. నోహకొని గడ్డకట్టించుటను నీహకొ గాని నీరుకలిపిన ద్రావకములతోనుగ (Dissolve) నేరను. పెరుగు తయారు చేయుటకు రెండు సాధారణ విధానములు కలవు.

Milk Sugar అందు పాలలోని శర్కర పులియజెట్టుటచే వేటు చేయఁబడి అంగువలన కలిగిన Lactic Acid మొదలుగునవి పెరుగై తోడుకొని గడ్డ కట్టుకట్టు చేయును. సాధార

ణముగా మనము పెట్టు తోడువలసఁగూడ నీఫలితమే లభించు చున్నది. ఇంగ్లీష్ మొదటి పద్ధతివలన పరిశుభ్రమైన Casein లభించును. రెండవదానివలన మామూలు పెరుగే లభించును. దీనిని Paracasein అందును. అందుచే నివి రెండును అవలంబింపఁ దగినవియే. పరిశుభ్రమున పెరుగు Casein లభింపవలసిన పాలు 140°F డిగ్రీల కధికముగా కుండను 68°F డిగ్రీల వేడిమికి తక్కువగాకుండగ కాచవలయును. ఇంతకన్న కధికము వేడిమి యున్నయెడల పాలు తోడుకొనక విరిగిపోవును.

తోడుబెట్టు పాలు ఒక Enamel పాత్రలోఁ బోసి కలియఁబెట్టుచుండు నేర్పాటు చేయవలయును. తోడు వేయుటకుఁ దగిన వేడిమి వచ్చువరకు కాచవలయును. మొదట మార్గ్సేటుయొగనిపించుకాని క్రమక్రమముగా పాలు తోడుకొన నారంభించును. 95°F డిగ్రీల వేడిమిగల పాలను పెరుగుచేయుటకు సరిపో, భాగములకొక భాగము తోడు చాలును. రెండు భాగములు చేర్చిన సాదులో సగము కాలములోనే తోడుకొనును. లేదా ఆకాలములోనే అంతకు రెట్టింపు పాలు తోడుకొనునట్లు చేయుచు.

పాలనుండి వేయి చేయబడిన Casein నకు Curd లేక పెరుగు అని పేరు.

కెథటోమీటరు (Cathetometer) - ఎత్తులలో గల చిన్న చిన్నవగు స్వల్ప భేదములగు బరిశీలించు కొలత పరికరము.

ఇది గుర్చినితో సహా వాడబడఁ దగినది.

కెనాలైజేషన్ పద్ధతి దీని స్పాగ్లమున ఇట్లే వల్కుటకన్న Canalisation of Shallow Rivers అనుట సమాజసము. వర్తకము విస్తారముగ పడువందగిన ప్రదేశముదలి ఒక మెరకనదిలో పడవలు నడవఁజేసఁగి ద్రవ్య

లోతుచేయుట అంత స్థిరముగ నిలువక మేట వేయుచుంటు నిటీవలి Engineering ఈ పద్ధతి నవలంబించినది. నదియందు పడవలు పోతగినంత లోతున నీరు నిలచునటుల మెరకనుండి పల్లముకరగు తావులందు ఒక్కొక్క Weir ను నదికడ్డముగ నిర్మించుచో దాని ప్రక్కగానే ఒక లాకును నిర్మించెదరు. అనఁగా లాకు ఎగువ మెరకనీటిచుండి దిగువ పల్లమునందలి నీటికి పడవ లాదిపుటగాని, పల్లముచుండి మెరక కెక్కి రుచుట కుంఘి పలు కలుగఁజేయును. లాకు ప్రక్క నుంటయె చది కడ్డముగ నిర్మింపబడిన Weir ఇటుల నది విభజింపబడిన అన్ని భాగములందు ఒకే లోతున నీరు నిలచు నట్లు నున్నను. దీనిని నికను 'నీరు' నందలి చిన్నతలుపులలో సరిచేసుకొనుచుండును. ఇంగ్లవలన నాచుకుండు దిగువ నుండి ఎగువకును, ఎగువనుండి దిగువకును సరి కులతో పడవలు ముకరముగ లాకులగుండా దిగుచు, ఎక్కు చు పోవగును. దీనిని కెనాలైజేషన్ అనియెదరు.

ఇటులనే ఇంగ్లాండు దేశపు ఛేమ్సుడియ, ఫ్రాన్సు దేశపు సీనుసెయి కెనాలైజేషను సంస్కారముల నొనరించియె

కె న్న రీ ద్వీ ప ము లు (Canary Islands) — ఇది ఒక ఆఫ్రి పికలో అని చెప్పఁబడినది. అట్లాంటిక్కు-ముహాసముద్రమున ఆఫ్రికా తీరమునుండి అరువదిమైళ్ల దూరమున గలవి. ఈ ద్వీపములందు ప్రధానమైనది Grand Canary ద్వీపము. తక్కినవి Teneriffe ద్వీపము, Fuerte లేక Ferro ద్వీపము, ఇకను కొన్ని చిన్నవి కలవు. ఇవి స్పానియా వారివి. వారు వీటిని పరిపాలనకై యొక పరగణాగా పరిగణించుచున్నారు. వీటి అన్నిటి వైశాల్యము ౨౦౦౦ చతురపుమైళ్లు, జనాభా

౪,౭౩,౪౯౭ అని క్రీ. వె. ౧౯౩౦ సంవత్సరమున లెక్కింపబడినది. నీరదలు స్వానియర్థులెగ వారే. ఈ ద్వీపములంగు Santa Cruz అనుచు ప్రధానపురము. Tenerife ద్వీపమున ఆపేరు గలపురము కలదు. ఇంకను Los Palmas అను పురము వర్తకస్థలము. ఆరోగ్యముకై పెక్కు డ్రీటు కేసుమారులు. ద్వీపములంగు Canary wine చేయుదురు. (ఆఫ్రికాఖండమునకు జరిగిన పంజెండు ద్వీపములు చూడుము).

కెన్యా దేశము — బ్రిటీషుకోలనీగా ఆఫ్రికా దేశమున హొర్నుగా హొదూనునకు సముద్రతీరమున ౭౦౦ కెళి దనుకి వ్యాపించి యున్నదేశము, పర్వతమయము. అంగు కెన్యా శిఖరమునుండి పేరగిన దేశము ౨,౨౪,౦౦౦ చతురపుసుళి ప్రదేశము. అంగినాయికా, నూడా, అద్నీనియా, నోమలీలాండు దీనినూ హద్దుల నున్నవి. కైరోబీపురము ప్రధానస్థానము. మొబాసా, కిల్లిరిపురములు వర్తకముగల కేఫులు. విక్టోరియాసరస్సుతీరమున కింగుము పురము కేఫస్థలము. కాఫీ, ప్రత్తి, రబ్బరు, జొన్నలు, పంటలు. గొట్టెలగు, నిప్పుకోళ్లకు ఫారములు కలవు. జనాభా ౩౦,౭౩,౩౪౩. అంగు ౧౩,౪౦౦. ఐరోపాదేశములు కొందలు భారతీయులు కలరు.

కెప్లరుపండితుని సిద్ధాంతములు
ఆకాశగోళముల గమనవిధానములంగు ఈయన సిద్ధాంతములు కూడును ప్రధానభృగరహస్యము లని ఎస్ట్రోనామి శాస్త్రవేత్త తెలుగునికి కాక. ఈయననియుని సిద్ధాంతములన్నియు ఈయన పరిశీలనలపై నాధారపడుటకుందోడు, ఈయన గురువగు టైకోబ్రాహిపండితుని పరిశీలననాతలపై ముఖ్యముగ నాధారపడియుంట నీసాదర్భమున నీయనపేరుకు ముందాయనపేరును నుడువవలసి

యుండదగినది. (టైకోబ్రాహి పండితుడు చూడుము, కెప్లరు బ్రిలాన్ ఆఫ్ న్యే నెటరీ మోషన్సు చూడుము).

కెప్లరు ధనికుడనకాడు. శరీరపటిమయు అధికముగ కలవాడుకాడు. గొప్పమేధావి. చక్కని భౌమాభాసము గల్గిన తేఖు. ఐరోపాలోహలుగల్గివాడిని నాతయంగు వివరణగల్గిన బుద్ధిశాలి. గణితశాస్త్రవిజ్ఞానకాడు. అతివేగినము గ్రహగమనల శక్తిగల్గినవాడు. ఈయన జన్మము క్రీ. వె. ౧౫౭౧ డిసెంబరు ౨౧ యనియు, మృతి ౧౬౩౦ యనియు చెప్పు లాడినది. హ్యూగోజన్ పుగపు కళాశాలయంగు పట్టపరీక్షయంగు కృత్యము తైసవాడు. కోపర్నికన్ పండితుని సిద్ధాంతము సంగీకరించి భానుభస్మసిద్ధాంతము నిరశించినాడు. (కోపర్నికన్ పండితసిద్ధాంతము చూడుము. భానుభస్మసిద్ధాంతము చూడుము.) ఈతని పేరు టాన్ కెప్లరని కొందఱునెవరు. ఈతడు గ్రామనిర్యాజాలలో కొంతకాలము ఎస్ట్రోనామి శాస్త్రపాఠ్యాయుడగు పనిచేసినవాడని ముగగురు.

టైకోబ్రాహిపండితుడు బ్రాహ్మియూదేశపు రాజధాని నగు ప్రేగునగరమున జ్యోతిషాలయమున పరిశీలనలొర్పుచుడుతరి క్రీ. వె. ౧౫౯౯ లో ఆయనకడ కేగి యాయశిష్యుడాయెననియు, ఆయన క్రీ. వె. ౧౬౦౧ లో మృతి నొనఁపరి ఆయనపరిశీలనకాగితములన్నియు ముఖ్య శిష్యుండగు జాన్ కెప్లరుగారి వశమొనర్చుచు సద్వినియోగ మొనర్చుమని దీవించెననియుఁ జెప్పుబడినది. పిదప కెప్లరుగారే ఆజ్యోషాలయమున ప్రధానవిద్వాసుడాయెననియంగురు.

కెప్లరు పరిశీలకుడు-మానవనేత్రపు నిర్మాణముంగూర్చి, యొకగ్రంథము ప్రాసెసంగరు. సము

ద్రపు సోటుపాటులంగూర్చి మొక గ్రంథము న్రాసె నామరు. ఇంక నెన్నియో గ్రంథము లీయనవి ద్రవ్యహీనుడగుట ముద్రింపబడక యంతరించిన వనుచున్నారు. ఈపరిశీలకుడొనర్చిన ముఖ్య కార్యము ఆకాశగోళములు సూర్యునిజుట్టి తిరుగు తరి నవి చక్రమువలె వృత్తాకార (గుండ్రముగ) గమనమా లేక అండాకార (కోడ్లిగుడ్డువలె ఇంచుక కోలగ) గమనమా యనునది నివారించుటయై యున్నది. ఆదికాలమున గ్రీకు దేశస్థులలో నగ్ర గణ్యుడగు ఆప్టోటల్ పండితుడే పొరబడి ఇవి చక్రగమనమున తిరుగుచున్నవి యభిప్రాయ పడినెను. ఏదోచా దేశమునారందరూ దానినే నమ్మియుండిరి. కెప్లరు పండితుడు తానుపరిశీలన లొనర్చి గుణించి తనగుండగు టైకో బ్రాహి పండితుని కాగితములతో సరిచూచుచు గోళముల గమన మండ రూపముగాని, చక్రరూపముకాదని ముజువుచేసి చూపుచు క్రీ. వె. 1571 వ సంవత్సరములో ఒక గ్రంథమున్రాసి ప్రకటించెను.

కెప్లరు పండితుడు ఖగోళ చలన విధానము మూడుభాగములుగ విభజించెను వాటిని కెప్లరుస్ త్రిలాస్ ఆఫ్ ప్లానిటరీ మోషన్సు అనుచున్నారు. అక్కాలమున కొందఱు అసూయగ్రస్త చిత్తులు వాటిని నిరశించినను రాురాు అవియె సరియైనవిగ తలపబడి వాడుకనయినవి. అందు కడపటి దగు మూడవ లా (మాత్రము) సుబోధకమగు నటుల ఆయాకెలను కెప్లరు పండితుని గుణకమును రిశీలించవలసి యుండెడివి.

భూమి- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; కుజుడు- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; బుధుడు- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; శుక్రుడు- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; గురుడు- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; శని- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; వీటిలో దూరము to the power of three, కాలము to the power of two యను ఒకటయై సరిపోవును.

చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; శుక్రుడు- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; శని- సూర్యునాడి దూరము 0.0000, చుట్టివచ్చు కాలము 0.0000; వీటిలో దూరము to the power of three, కాలము to the power of two యను ఒకటయై సరిపోవును.

కెప్లరుస్ త్రిలాస్ ఆఫ్ ప్లానెటరీ మోషన్సు — (Kepler's three laws of Planetary Motions) వీట్లను, సర్వసాధారణముగ, ఎస్ట్రోనోమీ శాస్త్రమునగునె Kepler's three laws అని వాడుచుచురు. ఈ విధానములు మూడుగలసి Planets సూర్యుని జుట్టి తిరుగుటకు వలయు పద్ధతులను సూచించెడివి.

ఆదికాలపు ఎస్ట్రోనోమీ వేత్తలగు Tycho-Braho పండితులు ప్రతి Planet నూ తిరుగు మార్గము గుండ్రముగా సూర్యునిజుట్టి ఉండుననియు, దాని centre (ధన్యుకేంద్రస్థానము) సూర్యునకుం గడుసటాపముననే ఏదోయొక శాస్త్ర మండలనియు, దిద్దించియుండిరట. దానిని ఖండించి ఈ కెప్లరుపండితుడు తనవిధానము సరియైనదని ముప్పించెను. ఈయన Danish Astronomer అనియు ఈయన Mars గోళ ముగూర్చి De Motibus Stellae Martis అను గ్రంథమును వ్రాచి అందీసంగతి వినుర్పించి వివరించెనియుగా జెప్పబడినది. మరియు సాదే ఈయన పరిశీలనలు టైకోబ్రాహ్మకాల మొనర్చే సరి తోలెను.

1. Every planet moves in an ellipse with the sun in one of the foci.
2. The straight line drawn from the centre of the sun to the centre of the planet (the planet's "Radius Vector")

sweeps out equal areas in equal times.

The squares of the periodic times of the several planets, are proportional to the cubes of their mean distances from the sun.

ఇందు మొదటిది, రెండవది, భూమిగూర్చియు, మూడవది భూమిగూర్చియు తక్కిన Planets గూర్చియు సరిపోవుచున్నవియు జెప్పబడినది.

ఈ కెప్లరు హాడితుడు-వృత్తాకారమార్గముల కీక్రింద వివరింపబడిన విధానము (law) ను వివరించియున్నాడు. ఇదియు Third law for circular orbits అని వాడబడుచున్నది.

3. To compare the Sun's attractions on different Planets assuming that the orbits are circular, and that the squares of the periodic times are proportional to the cubes of the radii.

కెమికల్ ఫారమ్స్ రాకు — (Chemically formed rocks) సముద్రపు నీటి ఉష్ణవర్జితముల దీరాన్ని గానగుచుండును. ఇందు సముద్రలవణము Sulphate of Lime or Gypsum చేయును భాగములని హాజీలగులు తెలుపుచున్నారు. జర్మనీదేశమునని Slassfurt కడ నిట్టి రాళ్లు విస్తారముగ గొప్ప పొలవలలని కలసె. దక్షిణదేశమునని రామేస్విర ద్వీపమున నివి తలుచు గానబడుచున్నవి. అని చిత్ర విచిత్రాకారములంగల్గియుండుట గాననయ్యెడిది.

ఈరాళ్ళయందు ౧. Silica ఖండములు అధికముగా గల్గినవి. ౨. మెత్తని బురద అణువులధికముగా గల్గినవి. 3. Carbon compounds అధికముగా గల్గినవి. ౪. Lime compounds అధికముగా గల్గినవి. ౫. Silica in solid flinty masses విస్తారముగ గల్గినవి యని

యొక వెగలు బాహ్యకారములన్ని విభజింప నలుగల్గియున్నను రసా మనవేత్తల్లివి విభజించిరి.

1. Detritie లేక bult from inorganic rock debris. 2. Organic లేక bult from remains of plants or animals. 3. Chemical లేక Chemically formed rocks. ఇవి సీమస్పర్శములు కావున పడును భాగముల ను చెనునకకాట్టవలె వేర్పరుచి. ఇవి Silica ఖండ్ Impure form అనియు వాని Quartz కొంత స్వచ్ఛత గలదిగ నుండు ననుమొ జెప్పబడినది. ఇవి సీమస్పర్శాని మార్గముగూడా గాన సజియూడి పర్చుచున్నవి.

కెమిస్ట్రీ (Chemistry) — రసామయ శాస్త్రము. శాస్త్రములు సూపించు వైస్యక పదార్థ రసామయ శాస్త్రము. ఇది alchemy లోని భాగముగా నెఱుబడుచున్నది ఏపదార్థమునకు ఏమిటిగా గలసియుండునో వాటిని విమర్శించి వివరము నిధి. దీనిని రసామయ శాస్త్రమని సాధారణముగ నెడర రసామయ (రసనాది) శాస్త్రము సూపించు.

కెమోరిజమ్ (Camorrism) — భయపట్టుట లేక నరహించియు బలాత్కరించియు పరిపాలనము నడుపుటనుగూర్చు కళ. ఇటలీ దేశపు మాటనుండి జనించింది.

కైయిన్ (Cain) — కైస్తవమతము నను, సామాన్యసేను మతమునను చెప్పబడిన ఆదిద పతులగు ఆదియ ఈవులకు శొలీమాలి కుమారుడు. ఈతని తమ్ముడు ఆబెల్ ఇతనిం జరిపి దేశాటన మొనర్చి కడకు రామేస్విరమున నితని బాతి గోగించేసి, తానుజచ్చి ఆ ప్రక్కనే గోగించే నుబడెను. (ఆబెల్ కాబెల్ చూడుడు).

ఆబెల్ కుమారుని పేరు ఎనోచ్. అతని పేరున న ఒక పట్టణము నిర్మించెనట. అదియే మొదటి పట్టణమని చెప్పబడినది. మరియు నాతడును

తన సంతతిలోనివాడేయగు లమేచ్ అనునానిచే ప్రమాదమున బంధబడి మృతిజెందెనని యూద మత గ్రంథమునఁ జెప్పబడినది.

కెయిసన్ ఫౌండేషన్ (Caisson foundation) — పునాది చూడుము.

కె యి సి యమ్ లోహము (Caesium) — ఇది తెల్లగ వెండివలెనుండు నోలోహము. దీని నాస్థిరసాయన వేత్తలు Alkaline metal అనియెదరు. దీని కెయిసర్ సి-బిల్ Cs. అనియు, Atomic weight 132.8 అనియు, Atomic number 55 అనియు, Specific gravity 1.83 అనియు, Melting point సెంటీగ్రేడు థెర్మోమీటరు 28.27 డిగ్రీల మధ్యననియు చెప్పబడినది. క్రీ.వె. ౧౮౬౦ సంవత్సరపు Spectrum analysis నామ కనుగొనబడి "Soft at ordinary temperatures" అనబడుచున్నది. అపురోహముగ దొరకు నోహము. Rubidium తో కలిసి దొరకును.

కెరడాక్ కేరక్టేకస్ — (Caradoc Caractacus) కార్ట్యుక్ నామము. బ్రిటన్లోని కాలమన బ్రిటను నేలిన యొకరాజు కేరనియె దరు. Beloved అని అర్థము. పురుషనామము. (క్రైస్తవ నామములు చూడుము).

కెరవానికా ప్రత్తి వ్యవసాయము — బాగుండి ఫలితము చేసేని ఈజిప్టు ప్రత్తి చాల లాభ కరమునది. ఇంగు రెండు భేదజాతులు కలవు. అందొకజాతి ప్రత్తి పట్టునుబోలియు రెండవజాతి ప్రత్తి ఉన్నిబోలియునుగాట వాటియందు కలు పుడిగియుండి ఎక్కువభర కమ్మనుతోవును. చెట్లు పూడెడకునులు పెరిగి నారింజ చెట్టైత యగును. యకరమునగు ౯౦౦ చెట్లు నాట నగును. ఈ చెట్లు ముప్పదివత్సరములు జీవించి కాచుచుండును.

తొలుత గోతియందు గంపెడు ఆకులు పేడ మొదలగు ఎరువులుపోసి వేటుతావులపోసి యుం డిననారు నతిజాగ్రతగా గోతులలోనాటి, నీరిడుచు చెన్నుతప్ప నధికము వేళ్ళకు తగులకుండు పరి స్థితులలో మొక్కలాబెంచి, ఏటేటపాతకొమ్మలు గ త్తిరించివైచుచు నీ వ్యవసాయము నెరపవల యును. మొక్క స్థిరపడిపిదప శ్రమతగ్గి ఫలితము కల్గుచుండుట మొదలిడును. నాటికి యారునెలల కీచెట్లు నాల్గులడుగులుఎత్తు పెరిగి కాయనారంభిం చును. (ప్రత్తి వ్యవసాయము చూడుము). కెర వానియా ప్రత్తిచెట్టు లేటేట 3౦౦ మొదలు ౫౦౦ వరకు గాదులుగావును. దీని నాటుకోగ ముగరు స్ట్రాసివిల్ బోరరెస్ అనంబడు పురుగుల వ్యాధి పట్టుచుండును. అవి కొమ్మలందు రూత్ర ములాపయించు జెట్టుజుంపెడివి. వాటిని నరికి దూరముగా పార వేయుచు ఉవలయును.

కెరాలీ సంస్థానము — ఇండియా దేశము నుంచి రాజపుటానా విజన్పూర్ని బ్రిటీషు రక్షిత సంస్థానము తిరువనంతిలో నొకటి. (రాజ పుటానా ఏజన్సి చూడుము). కెరాలీపురము రాజధాని.

కెర్గ్యులియన్ ద్వీపము (Kerguelien Island) — ఇది ఓషియాభవప్రదేశము లకుంబడిది అంటార్క్టి టిక్ సాబాధముగు ద్వీప మనియు, ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా నడుమకు తిన్నగా ఓషియామున నుండు ననియుం జెప్పఁ బడినది.

కెల్ట జాతివారు — స్కాట్లాండు దేశపు హైలాండుస్కు యీ జాతివారనియు, ఐరిషు తెగవారు, వ్లెస్టు తెగవారు, బ్రిటను తెగ వారు, కెల్ట జాతివారి తెలియు చున్నది. కొందఱు కోర్నిషు తెగవారు కూడ కెల్టలే నందురు.

కెల్ప్ (Kelp) — స్కాట్లాండు దేశమున సముద్రపు మొక్కలను (Sea weed) గోతులందుకాల్చి పచ్చి Sea weed తో కప్పి వేడి నీలచునటులచేసి కాల్చిన బూడిద గడ్డలు. ఇది సోడా, ఉప్పు, పొటాష్, సాల్ట్, ఐయోడైన్, అద్దములు చేయుట నుగపయోగించును. దీనిని ఫ్రెంచిదేశమున నార్మండిసీను యందునను కూడ చేయుచురట.

(కెడిట్ (లేక ఫరఫ — (వాణిజ్య సంబాధ పరిభాషాపదము). Credit ఫరఫతి యని యర్థము. ఒక చిఠాయందు జనుననాయంబడుటకు Credited అనియు నంగురు. ఆస్తి వలన గల ఫరఫతి యని మొలుగుచుది. ఒక బ్యాంకివారుగాని, ఒక ధనవంతుడు వర్తక సంఘముగాని, ఒక ధనవంతుడగు వర్తకుడు

గాని, తాను ఒక వర్తకున కిలసాము వలన నప్పీయడగువాడని క్రెడిట్ నోట్ (Credit Note) ఇచ్చెదగు, లేక తనుహానితో Credit Letter యిచ్చెదగు.

క్లెమెంట్ (Clement) — లాటిను నామము. రోముదేశమును పర్యవేక్షించు పోపు గురుస్వామిలీనామము కలనాడు. పురుషనామము (క్రైస్తవనామములు చూడుడు).

క్లెయిర్ (Clair) — లాటినునామము. ప్రసిద్ధిగల యని యర్థము. పురుషనామము. (క్రైస్తవనామములు చూడుడు).

క్వైట్ టి జిమ్ (Quietism) క్రైస్తవ మతమునందలి నెరాగ్యమునగు సిద్ధాంతము.

కేండియా ద్వీపము (క్రీటీద్వీపము) — ఏరోపా ఖండమునకుంజెంది టర్కీ దేశముకడ మధ్యధరాసముద్రమున నున్న మొక్కపాటి పెద్ద ద్వీపము. దీని పురాతనపుపేరు క్రీటీద్వీపము. ఆర్కిపెలగో దక్షిణదిశయగుచున్నది. ఘనవంతుల సారవంతమునగు భూమిగల్గిన సౌందర్యవంతమైన ద్వీపము. టర్కీవారికింద నుండినది. ప్రజల తిరుగుబాటు ప్రభుత్వపు చాతుర్యముచేత చిరకాలము దుస్థితియందుండి ఇటీవల ప్రత్యేక స్వపరిపాలన ప్రభుత్వమునందినది. ఉత్తరతీరమున నున్న కేండియాపురము ముఖ్యపట్టణము. దీనికి జెందిన ద్వీపములు సమోత్రాకీ ద్వీపము (తొల్లింటి సమోత్రేషియా ద్వీపము), థాసా

ద్వీపము, ఇబ్రోద్వీపము, లెమ్నా ద్వీపములు ఆర్కిపెలగోలోనివి దీనికిజెంది యున్నవి. (టర్కీదేశము, ఏరోపాఖండము చూడుడు).

కేంద్రములు — జ్యోతిషశాస్త్రము నందు లగ్నస్థానమునుండి నాలుగు, ఏడు, పది, మొదటి లగ్నస్థానమునకు ఈ నాలుగు స్థానములు కేంద్రస్థానములనబడును. ఇందు గ్రహములకు బలమధికమని జ్యోతిషశాస్త్రము నందు చెప్పబడినది.

కేకటుడు — సకటుని కుమారుడు. ఈతనికి దుర్గాభిమాన దేవతల్లు పుట్టిరని చెప్పబడినది.

కేకయదేశము — ఇది విపాళ (బీయాన్ నది) శతధృ (సల్లేజనది) సమల మధ్యప్రదేశముగ పోల్చబడిన దేశము. శ్రీరాముని తండ్రియగు దశరథ మహారాజు భార్యలలో నొకతయగు కేకేయి కేకయరాజు పుత్రికయె. రాజధాని గిరి వ్రజపురము; దానికి కొంతకాలమునకు గిరి జారను నాడికనామము గల్గెను కన్యిన్వామ హడితుడు వ్రాసెను. మఱియు అర్కి యాలాజి కల్ సర్వే కోట్టయ నా ప్కాణా హడితుడును దీనిని వివరించెను. ఇప్పుడ జలూర్పాఠకడ పాచాలము వున్నది. రామానుజము అయోధ్య కాడము ను నుం దీని ప్రశ స కలగు. (కేకయను చూడఁడు.)

కేకయుడు — అప్ర స త్త చంద్రహాశ క్షత్రయుడు. తండ్రి శివశక్తి ఈశ్వరుడి ఈశ్వరేంద్రుడే దేవతగా భజించుచు వని కేరయ్యెను. దానికి గోపరాధ్యక్షము రాజధాని. సోదరులు వృషభాధ్యక్షుడు. సోమ దానము. (కేకయదేశము చూడఁడు.)

కేజూర్ క్షత్రయులు — ప్రహారిజాతి క్షత్రయులు చూడఁడు.

కేరపులేటి గోత్రము — జువ్వెర్న వత్స ఉపజాతి చూడఁడు.

కేటబోలిజం (Katalolism) — కదర్జనులను నిభాచి చొచ్చిబొచ్చి శివరాత్రి వరిణామ సంకములగు కదర్జు నిధానము. దీని మున శేరమందలి నవాణులు అర్చనకు మారుచుచుట ఈధామమని చెప్పబడితి.

కేటరాక్టు (Cataract) — కటిజలములు మెరికినుండి కలమునకు దిగుతాడు.

కేటెకిజమ్ (Catechism) — ప్రశ్నోత్తర ముడమన బాధము కద్దటి.

కేట్టు పా (Cat's-Paw) — ఇంకొకరి వ్యయమున తనకార్యము జరపుకొను గడుసు తాపు ప్రయత్నమున కిది వాడబడుచున్నది. ఒకప్పుడొక కోతి ఎవ్వరు లేకుండుతరి నొక వంటగదిని జొచ్చి అట పొయ్యిపై వేగుచున్న ఒక గిజను అట నిద్రించు చున్న యొక పిల్లి కాల్తో నీవగుకు దీను యతిగాచెనట. తన చేయి కాలగుడ నీవలకీడ్చి తాను దాని దిన దలచుటలు చెప్పబడిన యీ కట్టకన్ కొంత యసదర్భముగఁ గానగొనుచున్నను వ్యయ మన్యులకు దోలుటతో తన కుపయోగించు కొన దలచు నడవలగానూ using Cat's Paw అని ఉక్తిని వాడు చున్నారు.

కేడూసియస్ ధ్వజము (Caduciaus) ఇది తొలి కాలమున గ్రీకులు యుద్ధకాలము లుండు ది ఉపయోగించు వాడుచుండి ధ్వజము. తలపై గోతి గున్న శుభము క్రింద గుండుల ద్వయములై రెండు నాగములు ముగ్ధము డిడి. గ్రీకులు తోడవతరి వాస్తవములగు హచార గుంధ్వజమును కావలయునని చెబుచుని ఎ చుండి మహాతమగు హెర్మిస్ దీనిని ధరించుచు నుండును.

కేడ్మీయన్ విక్టరీ (Cadmean Victory) — ఇది ప్రథమ ప్రాకృత. అనుద్ధ గె నా కిది, కిది వాకిని గూత సమాచార గోప్య స్వభావము, నాటిని నిర్వక మగు జయము జయమునకు తో కెట. నిర్వక జయము కీము కని వాడుచును.

కేయిసర్ (Caesar) — లాటిన్ నామము. ఒక గొప్ప రోమచక్రవర్తి పేరు. Harry అని యర్థము పురుషనామము. ఇది సంస్కృతభాషముందలి కేసరిపదసంబంధపదమని

క్రైతూరధుడు - తల్లి కేశుని భుజం.
పితృమహాలక్ష్మి - తండ్రి సునామి కడిగేయించు.

ఈతని సాతతియూదే భగీరథ మహారాజు జన్మించినవాడు.

కేదారనాథము — సందానాథముచూడుము.

కేదారనాథము — (బదరికాద్వారము) అరుణోద దేశము చూడుము.

కేదారములు — హిమవత్సమున గార్హార్క సాస్థానమునకున్న కేదారనాథ మనా బడు బదరికేదారక్షేత్రమునాటియున్న కేదారిము లలో ముఖ్యములైనవి. ౧. బదరికేదారము లేక మహాకేదారము, దీనినే కేదార్ నాథ (మధ్యమ మహా) మనియెదను. ౨. మధ్యమేశ్వరము (మ దమాహేశ్వరము) ౩. తుంగనాథ కేదారము. ౪. రుద్రనాథకేదారము. ౫. కల్యేశ్వర కేదారము. ఇంకను బృహత్కేదారము శాళ (తల కేదారము) కేదారము బిల్వ కేదారము మొదలగు నవియుగలవు. కేదారక్షేత్రము లిరువదియైదని యునురు గాని అన్నియుగా గానరావు.

కేదారారణ్యము — అరణ్యములు చూడుము.

కేనన్ — గొడి చూడుము.

కేన్సిలింగ్ (వదలుకొనుట లేక రద్దీపాతము కొనుట) Cancellling—(వాణిజ్యసంబంధ పరి భాషాపదము) ఇంగ్లీషికి ఏర్పాటులను మాను కొనుట.

కేపిటల్ జిమ్స్ (Capitalism) — ధనమును అభివృద్ధిపఱచుటకు ఆధనమునే ఉపయోగించి పెంచు విధానము (Economic system). యంత్రశాలలు మొదలగునవి తన ధనముచే నిర్మించి ఇతరుల పని సహాయమున (Labour) వాటిచే పనిచేయించి నడపి ధనము నభివృద్ధిపఱచుట Capitalism కళసంబంధమే యగును.

కేపిటల్ (Capital) — (మూలధనము లేక పెట్టుబడి ధనము). వాణిజ్యసంబంధ పరి భాషాపదము. మూలధనముని యర్థము. పెట్టుబడిసొమ్ము - ఇది ద్వివిధము. Fixed capital అనియు (ఇది భూములగునాట ఇండ్లు కర్మాగారములు (Factories, work shops) ముద్రాక్షరశాలలు మొదలగువాటి నిర్మాణము నకుగాను ఇచ్చినది), Circulating capital అనియు (ఇది వర్తకవ్యాపారమునకు కర్మాగారములు (Work shops) ముద్రాక్షరశాలలు మొదలగువాటిని నడపుచుండుటకుగాను ఇచ్చినది) ఇరు తెఱగాలు. అప్పటిసెకొని ద్రవ్యము (వడ్డీ కాకుండా) Principal ను కూడ Capital అనుటయు గలను. పెట్టుబడి పెట్టుటను Capitalisation అనియెదను.

కేపు అగ్రము — అగ్రము చూడుము.

కేపు కాలనీ — దక్షిణ ఆఫ్రికాయు నున్న కాలనీ టెరిటరీ గుడ్ హోపు అగ్రము నుండి పేరొందినది. బ్రిటిషువారిక్రింద స్వసరి యైన నందిన కాలనీగా నున్నది. ఇంట్రిక హైకమాషురు అధికారిగ నుండును. పార్లమెంటు కలను. అద్దాని సభ్యులు ప్రజలచే నెన్నుకొనబడువారు. ౨,౩౦,౦౦౦ చతురపు నుళ నెలాల్యముగలది. క్రీ. వె. ౧౮౮౩ లో పోర్చుగీసువారు కనుగొనిరి. ౧౮౯౧ లో డచ్చివారి నెటల్మెంటు, ౧౮౦౬ లో బ్రిటిషు వారి వశమైనది.

ధాన్యము, పండ్లు, ద్రాక్షలు పైరగుచున్నవి ఉన్ని గొట్టెలనుదలనుండి లభించును. బాగా రము, రత్నములు గనులందు దొరకుచున్నవి. వ్యవసాయదేశము గాన పెద్ద పట్టణములు లేవు. ఇది బ్రిటిషువారి కాలనీ. కేపుటా ప్రధాన నగరము. టేబిరీ బేపురము, పోర్టు ఎలిజబెత్తు

పురము రేపుస్థలములు. కేప్ టౌన్ సమీపమున గల టేబిల్ మౌంటెన్ శిలానుయమగు పీఠ భూమి వింతగొల్పు వ్యవస్థము. పడమట గ్రీక్వాలాండుసందలి కింగ్స్ పురముకడ రత్నములగనులు కలవు. ఇగు ఆరుభాగములుకలవు. ౧. కాలనీ బ్రోమర్, ౨. పల్మిన్ గ్రీక్వాలాండు, ఇగు వజ్రపుగనులున్నవి. ౩. తూర్పు గ్రీక్వాలాండు, ౪. పొంబాలాండు, ౫. ట్రాన్స్జె, ౬. బేమ యానాలాండు కాలనీ (ది డీణాఫ్రికా మహాదేశము).

కేపు వెర్డ్ డ్విపము — ఆఫ్రికాగ్రాహ మునకు చెందిన పెద్దదేశము డ్విపములు మామందు.

క్రేప్ టెన్సిమాన్సీ (Capnomancy) ధౌమి మోచుకల వ్యయ. పొగమెత్తి సత్తినియములు బట్టి భవిష్యత్తును చెల్లెయ్యునది. (సెఫ్తా శాస్త్రము). పల్మిన్ కాలనీను బయల్పడి అగ్ని కేంద్రముల మధ్యభాగమున కై కేసింపబడి మునుము, దేవతలను మోచుకల కై కేసింపబడు సమభవనిము, ఇటువలె నాగిచేర క్రోమలడి ఆదల, న్యాయములనిము మొదలగు భూము లను గుర్తించునది. దేవతాగూర్వ: శాస్త్రము.

క్రేప్రీతేజకకందరము (Blue Grotto Capri) — ఇటలీ కేపు సేపిన్సెగరమునొక సముద్రమండైపు దృష్టి ప్రసాదమునందలి చిరు మూసద్విపము లగుచున్నది. పడమటగ్రీసివా డ్విపము, ఇప్పి రూడ్విపమును, దివి నాలుగొ క్రేప్ డ్విపమును గాన్పి చెడిరి. క్రేప్ రెండు వ్యవస్థ తములు కలసి టైముక్కుట. మునుము నిది ఐరోపా లోని వైస్యకపు పాతలలో నొకటిగ నెన్ను బడుచున్నది. ఇగు కొండముక్క క్రొదిభాగము సముద్రపుటాల్కిచే తొలుపబడి గుల్లగఁ జేయబడి ఇరుచసలగు మార్గములుగల గుహం బొలి సముద్రపునీటిచే నాక్రమింపబడియున్నది. దీనిని Blue grotto (ఊదా కాంతుల గుహ)

యనుచున్నారు. చిన్ననావలలో నెక్కి లోని కరుగగనే అతము ఊదారంగుల పేడస్సు మహామాయుగుట చుక్కతనునెపించును. గాథ మగు నీనిను పర గుమొము చుంచని ఆకాశపు రంగువలీను వేళ్వేలుతొలుల నును ఊదకములే గాక ఆకాశపు చురువలలు, పడమల మొదలగు సర్వమును ఊదరంగు పేడముగలవిన నే గాన్పి చెడిరి ఈ వత్సలగు నెపిభావవ్యయము గుర్తించుచు చెడిరి. ఇటువలె చురగి మునుమున పొరుగు పూచియుల కలవియుండి క్రొదినికొఱ పొరుగు కిదియదొట్లగుచు మునుము. ఈ రంగులు మెక్కినగానమునపు రంగు భాగము నుండి గల పొరుగు ద్వారముగలప సత్తియొలి ఇట్లగు నెరుచులనుచున్నయు, అపి క్రొదిముడి వైకేవలమును క్రొదిఫలముచు నెది కొ దలచటి శాస్త్ర వైకేవలను న్నాన.

క్రేప్ ఆఫ్ లిబర్టీ (Cap of Liberty) — ధౌమియము మోచాము ౧౭౭౬ క్రీ. వె. విప్లవము విప్లవకారులు నెట్టకొదీలు భూమి ముడి. విప్లవముజయించి ప్రజాప్రభుత్వమేర్పడి నా భుక్తి నెప నెట్టకొదీకాదశమున Cap of liberty అని పేరు మెచ్చు.

క్రేబిలు వార్తలు — వార్తలనుపు తుగ్రాపు తీలను సముద్రము గుండా అడగా నొగుండా నెపి అవ్వగి దమున తొవుగుం బట్టి వాటిపై నెపము తుగ్రాపు వార్తలకు కేలుపు అని పేరు. (తూత్రీనార్త యంత్ర విధానము మామందు.)

క్రేబేజిచెట్టు - ఆంగ్ల. Calbage ఇది శీతల దేశముల ముక్క చెట్టు. శీతల దేశ వాసులగు నాగ్లయులచే భరితభూమికి దేబడి ఇట నాటుకొని స్థిరపడినది. ఈదేశమున చక్కగ పైరగుట ప్రారంభమైనను నేటికిని శీతలము గల

భూములపై చక్కగ వృద్ధియగుచుండును. ఉష్ణ మధికముగనుండు తావులందు శీతకాలమున పైగు చేయబడు చూడెడివి. ఇది ముఖ్యముగ భోజన పదార్థముగ నుపయోగించు చున్నది. ఇది పైరి గుటకు రమారమి మూడు నెలల కాలముపట్టును. దీని విత్తములు పాలాబోలి యుండును. తెల్లని ఆకులు ఒకటి నొకటి చుట్టుకుని ఉండవలెనై భోజనయోగ్యముగ నయ్యెడివి.

కేబేజీ మద్యపానముగఁగి వేడినిహరించును. మెదడులోని వేడిని నివారింపి నిద్ర చెచ్చును. గురుత్వముగ నుండి సమభాతువు గల్గించి దేహ పుష్టి నిచ్చును. బుద్ధిమాంద్యముగఁగించును. ఉడికించి చితుకిని కురుపులు, గడ్డలగుం గట్టి వానిని పక్షపాతి చితుకం జేయును. శీతల శరీర తత్వములు కలవాఁ డెక్కువ మీలు చేయు సంగతు. కేబేజీ కూకు నెయ్యి విడుగుం.

కేయిన్ (Cain) — హిబ్రూనామము, లిస్సప్టి, ఆచాము ఈవుల కొలికాన్పు కుమారుని పేరు. Possession అనిర్థము. పురుష నామము. (కే సప్త నామములు చూడుడు.)

కేరట్ లేక కేరట్టు (Carat) (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము) - వన్నెయని యర్థము. ఇన్నవ వన్నె బాగార మను నపుడు బాగారము నిరువన్గా భాగములు క్షిప్త నది ఎన్ని Carats అనెదకో అన్నివాతులు అసలు బాగార మున్న దనియు, తక్కి నవి కలుపుడు లోహములనియు నెఱుంగునది. ఇట్లు ౨౪ వన్నె బాగారము కలుపుడు లేని అసలు బాగారమని (మేలిమి బా గారము) చుక్కము. ఇంక రత్నములూ దూచట యుండిన్ని కారట్ల శూనికయన కారటు ఒకటికి 3½ Troy Grains (గురిగొజ-చిన్న గులిపెద గింజల) ప్రమాణమని ఎఱుంగునది.

కేరళ (కొంకణము) — సప్త కొంకణములలో నొకటి చూడుడు. కొంకణము చూడుడు.

కేరళ క్షిణ మండలము — ఇది నాటిక కళాసంస్థ. కేరళ దేశమున ఖేరహరు పురము (బ్రిటిషు మలబారు జిల్లా) ప్రక్కంబడి ప్రవహించు భారతప్పురూపదీ తీరమున ౧౭3౦ సంవత్సరమున వల్లత్తూరు నారాయణ మేనన్ కవిభిలకునిచే స్థాపితంబడినది. దీని సోషణకై యా కవిభిలకుడు కొంత ధనము గూర్చెనట. (వల్లత్తూరు నారాయణ మేనన్ మృత్యువశవిమానుడు) ఇది రెండు భవనములుగ నున్నది. ఒక దాని యందు కథాకాళి నాటక ప్రదర్శనముల కొక రంగమును, సర్వసాధారణ నాటక ప్రదర్శనముల కొక రంగమును కలపు. రెండవది అందలిచారి వివాస గృహముగ నున్నది. కళలను నేర్పు పాఠశాల ఆప్రక్క నే నిర్మింపఁ బడుచున్నది. ఈ నాటక ప్రదర్శనములు ఐరోపా, అమెరికా దేశ స్థుల నాకన్నా మను వారి నుత్తమ మగుచున్నవి. ఉత్తమతరము సుభారన్నాబూది ప్రదర్శన కళావిధి లిచికినా గే మగును. మహాకవి యునిదే వసించుచు నేటికిని బధికుండుగ నే యున్నాడు.

కేరళ దేశము (కేరళ పుత్రము, కేతల పుత్రము) — ఇది సప్తకొంకణము లలో నొకటి. (కొంకణదేశము చూడుడు). చంద్రగిరినికి దక్షిణమునగల సముద్రతీర మళ యాళభూమికి కేరళపుత్ర మనియు, కేతలపుత్ర మనియు వాడుకపేరు లున్నవని డా. భండార్కరుపండితుడు తన Early History of Deccan 3-౧౦ యందు దెల్పియున్నాడు. ఆశోకుని గిరినాథ శిలాశాసనమున కేరళచేరనామ ములు గాన్పించుచున్నవి. కొల్లంశకము (సప్తశకమే) క్రీ. మె. ౮౨౪ లో ప్రారంభమైనది.

కేరళపుత్రదేశము

849

కేలిఫోర్నియా మహావృక్షము

రాజధాని అనంతపద్మనాభక్షేత్ర మగు తిరు వనంతశయనము. దీని నిప్పు డాంగ్లమున ట్రివేండ్రమ్ (Trivandrum) అనెదరు. దీని కింకను కనకపురమనియు, ముంక పురమనియు పేరులు కలవు. దీనిప్రశంస పద్మపురాణము ఆది సర్గ 3 యందు కలదు. ఇప్పటి దీని నాన్కూనిమహారాజును దైవమగు అనంతపద్మనాభదాస యను పేరును బిరుదముగ వహించుచున్నారు. ఈక్షేత్రమును చైతన్యనావాయు, నిత్యానందనావాయు దర్శించుటల చైతన్యభాగవతమునకు కలదు. (చేరదేశము చూడఁడు.)

కేరళపుత్రదేశము — కేరళదేశము, చేరదేశము చూడఁడు.

కేరళమహారాజు — అత్రిసంతతి. చంద్రవంశ శ్రుతియుండు. కేరళదేశము నేలిన రాజులలో మొదటి వాడు. కేరళదేశమితని పేరబట్టిగా చున్నది. కేరళవంశమునకు మూలపురుషుండు (కేరళదేశము చూడఁడు.)

కేర్నినోలోజీ (Carcinology) — పాత్ర పీతలు మొదలగు బహుసాద జాతువులగుర్నిన కళ. వాటిభేదలక్షణ గుణముల నోడించుకొన శాస్త్రము.

కేరీ (Carry) — వాణిజ్యసాధారణ పరిభాషాపదము. తీసికొని పోవుటమని యర్థము. రేయిల్వే కంపెనీలు, స్టేషనుకు కిరపనీలు మొదలు Carrying agencies అన్నియు నిట్టివృత్తిము చేయునవియే యగును. విద్యార్థులు స్కూలు తరి నొక పుటకొనముగి తర్వాతిపుట ప్రారంభమున కంకెలందీసికొని పోయి వ్రాయుటకు Carried over అనియు సాగును. (ఇక తర్వాతిపుటపైన యంకెలనువ్రాసి Brought forward అని వ్రాయుచుండురు). తగవు

పరిష్కారమున నెద్దియేని యాటకము గల్గినచో దానిని మఱియొక గోజునకు నిలపియుండుటకు Carrying over అని మెదరు.

కేరేయ గోత్రము — అశ్రి పుత్రికా పుత్రుల గణము చూడఁడు.

కేలండరు (Calendar) — లాటిన్సభాపదమగు కేలాండేరియమ్ అనగా తక్కుపుస్తక ముచూటముగి కల్గింపఁబడును. సావత్తరమదలి నెలలు, నెలలపల్లె పర్వములు, వారములు, దినములు మొదలగునవి వ్రేల్చుచది కేలాండరమౌ బడుచు. ఇట్టివి లోమము కేలాడగు, చీనా కేలాడగు, జామిన్ కేలాడగు, హిందూ కేలాడగు, మహమ్మదీయ కేలాడగు మొదలగు కేలాడరులుకలవు. ఇవియన్నియు మొదలపురి పంచాంగములగు బోలి నవియే.

౧౯౨౦ లో రష్యాదేశము ఒక కేలాడరును ప్రకటింపెను. అందు ఐకాదశము లొకవారము గను, ఆగువారము లొకమాసముగను ౩౬౦ పని గోజులును ఐగు శెల్పురోజులును కలిసి ౩౬౫ దినములుసావత్తరముగను చెప్పఁబడినవి. (ఐరోపా కాలమాసముచు చూడఁడు).

కేలాకిలయవసులు — నీరు వాకాట దేశమేది వాగు. మైసూరురాజ్యము పశ్చిమ సముద్రమును సాగ్యదేశము లొకణ మధియాళభాగములు, రాజ్యస్థాపకులైన మొదటిప్రభువు విద్యావంశి. రాజధాని కిక్కి లానగరము. (వాకాట దేశము చూడఁడు).

కేలిఫోర్నియా మహావృక్షములు (California big trees) అమెరికా సముద్రకరాష్ట్రమునకు ఒకన కాలిఫోర్నియా దేశమునకు Kalaveras సీమయగు అనగా పోక్సు పురమునుండి తూర్పుగొ డెబ్బదియైదు

మైళ్ళ దూరమున కెలవెరాస్ అనంబడు వనము నందు మహావృక్షము లించుమించు నూరుకలవు. ఇవి రాక్షసవృక్షము (Giant trees) అని పే రందియున్నవి. ఇందన్నిటికన్న పెద్దవృక్షమునకు Father of the forest అనిపేరు. ఆచెట్టిప్పుడు పడిపోయియున్నది. దానిపొడవు ౪౩౫ అడుగులు, మ్రూరు చుట్టుకొలత ౧౧౦ అడుగులు, తొక్క ౧౮ అంగుళముల దళసరి.

ఈతోటయందలి కొన్ని పెద్ద వృక్షములకు పేర్లు కలవు. ఎత్తు మాను.

అడుగులు. చుట్టుకొలత

Keystone	౩౨౫	...
Mother of the forest	౩౨౧	౯౦
Hercules	౩౨౦	౯౫
Hermit	౩౧౮	౬౦
Pride of the forest	౨౭౬	౬౦
Three graces	౨౯౬	౯౨
Husband and wife	౨౫౨	౬౦
Burnt tree (పడిపోయి	౩౩౦	౯౭

యున్నది)

ఇంకను Emper state, Old maid, Saiames twin, Mother and sons, Two guardians మొదలగునవి కలవు. అడవి ౩౨౦౦ పొడవు ౭౦౦ వెడలవు కలది.

చుట్టుపట్ల నిట్టిచెట్లు కాకున్నను ఈజాతిచెట్లు కొన్నికలవు. ఇందలి మహావృక్షములు గవ్న మొంటు రిజర్వ్ ఫారెస్టుగ నుండి రక్షింపబడి యున్నవి. ఈజాతి వృక్షములు సముద్రపు నీటి పట్టమపై నాల్గువేల అడుగులకు తక్కువ Altitude ప్రదేశములందు బ్రతుకవని పరిశీలనల వలన తేలుచున్నది. మరియు ఏడువేల అడుగుల ఎత్తునకూడ పెరుగవని తెలియుచున్నది. చెట్లు యొక్క పైబెరడు ఎఱుపు పసుపు కలసిన రంగుగా

నుండెడిని. నూరు లేక డెబ్బదియెదు అడుగులకుం దిగువగ కొమ్మలుండనే యుండవు. లోనికేగు మార్గమున కిరుదెసలనుండు చెట్లకు Sentinels అని పేరిడియున్నారు. వనమునందు Grizzly Giant అను వృక్షము వెయ్యి సావత్సరములు జీవించెనని చెప్పబడినది. Wawona అను చెట్టు వేళ్ల గూడా ఒకటన్నెలు మార్గము నరకి దానిగుండ బాటనవ్వులికి నడపియున్నారు. దాని గూడా బుట్లు పోవుచుండును. ఈమహావృక్ష సముదాయము మాతయు కాలిఫోర్నియా యందు Sirra Nevado slope నందెగాని ఇతర తావుల గానరాకున్నవి.

కే లి ఫ హ రూ న్ (ల ప్లీ డ్

మహావృక్షము మతసంబంధమున ఐదవ కేలిఫు గా బాగ్దాదుపురమున రాజ్యమేలినవాడు. అబ్బిడీ మతపువాడు. క్రీ. వె. ౭౬౩ మార్చి ౨౯ న జన్మించి, ౭౮౬లో రాజ్యమునకువచ్చి, ౮౦౦లో మార్చి నెలయందు మృతినందెను. చాలా సుప్రసిద్ధ పరిపాలన చేసినవాడు. భార్య పేరు జోబడి. అరేబియన్ నైటు కథలగు ఈయన ప్రశంసలు కలవు.

క్రైస్తవినిజం (Calvinism) - ప్రాచీన ప్లాటు క్రైస్తవమతమున నొకయాచార్యుడుగా నొచబడిన జాను కాల్వీన్ (John Calvin) యొక్క మతము. ఈతడు క్రీ. వె. ౧౫౦౯-౧౫౬౪ జీవించినవాడు. మూవప్రవర్తనము నిరాశకరమగు దుర్మార్గమనముకలదియనియు, దేవుడే కొందఱిని రక్షించుట కెన్నుకొను ననియు, తక్కిన ప్రాణులు నశింపవల్సినదే గాన మానవ ప్రయత్నము లెవ్వియు నాతని రక్షణకు నిరర్థకములేననియు నీతని మతము. దీనిని క్రైస్తవమత ధర్మమున Doctrine of Predestination and.

కేలిస్థెనిస్టిక్

851

కేవలకుంభకము

Election అనియెదరు. దీనికి వ్యతిరేకముగ నది ఆర్మీనియన్ సిద్ధాంతము. (చూడుడు)

కేలిస్థెనిస్టిక్ (Calisthenistry) —

శరీరమునందలి కండరములకు, అవయవములకు కసరతు (వ్యాయామము) గల్గించి శరీరముచక్కఁబఱచి పెంచుటనుగూర్చి తెల్పుకథ.

కేలీఫాత్ (ఖలీఫాత్) — దీనికి

కిలాఫత్ అనియు ననుటగలగు. మహమ్మదీయ మతమున మహమ్మదు జగద్గురుని తర్వాతవారిని కలీఫ్ లేక ఖలీఫా యనియెదరు. వీరు మహమ్మదీయ మతాధిపతులు.

మహమ్మద్ యిక్కి బిదప అబూబకరను వారిని వారిశిష్యులు మొదటి కలీఫాగా నెన్నుకొనిరట. వీరు మహమ్మదువారి ప్రయశిష్యులను ప్రయభార్యయగు అయెషాబేగంగారి తండ్రిగారు వారికిబిదప ఓమార్ కాలీఫాయను పిదప ఉత్మాన్కాలీఫాయను ఈపదవి సధిష్ఠించిరి. వీరికిబిదప క్రీ. వె. ౬౩౬లో కొందఱు ఆలీ యనువారి నెన్నుకొనిరట. వారాదిసమునుండి షియాలనంబడిరి. తక్కినవారు సున్నీలనంబడిరి. పిదప బాగ్దాదుపురమునందు కొందఱు కాలీఫాలు పరిపాలనసల్పిరి. క్రీ. వె. ౧౨౫౮ లో మస్లూకులు బాగ్దాదుం బట్లుకొని కేలిఫాత్ పదవిని అటనూడి ఈజిప్టుకు మార్చిరి. క్రీ. వె. ౧౫౧౭ లో టర్కీ ఈజిప్టును జయించుటతో కలీఫాత్ టర్కీపాలై ఇస్థాంబూల్ (లేక కాన్స్టాంటినోపిల్) నందు స్థిరపడి ఉత్మాన్ కలీఫా పదవి సధిష్ఠించెను. క్రీ. వె. ౧౯౨౪ లో టర్కీలోని నేషనల్ ఎసెంబ్లీ అంగోరాయందు కలీఫాతుపదవి నిరాకరించి విసర్జించెను.

కేలోరిమిట్రీ (Calorimetry) — ఒక

పదార్థమును కొంతబరువుగలదానిని వేడివేయు

తరి ఎక్కిన లేక తగ్గిన వేడినికొలుచు పరిజ్ఞాన శాస్త్రము. ఎంతబరువుగల ఏజాని పదార్థమునకు వేడివేయుటకు ఎన్నిడిగ్రీలవేడి ఎక్కించనగునో తెలుపు కథ.

కేవల కాత్యవగణము — దీనిని కాశ్యపగణముని యందును. కాశ్యపగణముచూడుడు.

కేవల కుంభకము — పైసప్తకుంభకముల సభ్యాసము కల్గినపిదప దీని నాచరింప వలెనని చెప్పబడినది. యోగులు ప్రాణాయామము యొక్క ముఖ్యదేశ మీ కేవలకుంభక సిద్ధికొఱకేనని నుడువుచున్నారు. కేవలకుంభకము సిద్ధించేనేని పిదప బ్రాణాయామాభ్యాసముతో పని యుండదగుదు.

ఇగుపూరకముగాని కేచకముగాని ప్రత్యేకముగ నాచరింపసక్యరలేదనియు లోపలివాయువును బైటికి పోనీయక నిరోధించి, ఉన్నదానినున్నట్లు నిలపియుంచుట కేవలకుంభక మనంబడునని చెప్పబడినది. ఇది అనుభవైక వేద్యమేకాని వ్రాయదరముగానిది. (కుంభకము చూడుడు). (అజప చూడుడు).

పూరకమువలన శరీరములోనికి జేరిన వాయువుచే శరీరపు లోపలిభాగమున అన్నితావులను నిరోధింపజేయుట కుంభకముని పైచెప్పుబడినది. ఈకుంభక క్రియకు విష్ణుదేవుఁ డధిపతియనియు, సత్యగుణలక్షణమనియు, ఇదియె యోగసిద్ధికి చిహ్నమనియు, చెప్పబడినది.

నాభియగు నాయువును నిలపి పైకిగాని క్రిందికిగాని వెడలనీక నిరోధించుటవలన, విషము సైతము బాధింపనేరదనియు క్రమతః నీటియగు పద్మాసమును గూర్చుని మునుఁగక యుండనగుననియుఁ జెప్పబడినది. (అష్టాంగయోగములు చూడుడు)

కేళి — తృప్తి వసుదేవుడు. తల్లి భద్రా
దేవి. యశువంశ క్షత్రియుడు. మరియు కేళి

యను దానపుడొకడు దేవసేను నెత్తుకపోవు చుంక ఇంద్రుడు విడిపించెనని చెప్పబడిన ఒక దానపుడు కేశి. ఇంకను నాయురూపధరుడై వచ్చి శ్రీకృష్ణునితో పోరాడి నిహతుడైన ఒక అసురుడు కేశియని పేరుగలవాడే.

కేశిధ్వజుడు— ఇతనికి బుండిక్యుడుని నామాంతరము కలను. నిమిసాతతి, సూర్యవాళి క్షత్రియుడు.

కేశిని — దనుముని పరిచారకలతో నొకతె.

కేశిభ గోత్రము — శిండిలగణము చూపుడు.

కేష్ (రొక్కము, మూల్యము, భవము, డబ్బు, ద్రవ్యము)—(వాణిజ్యసంబంధ పదము). Cash- కూష్టములు, నోట్లు (అన్ని సేను మును Bank of Eng'and Notes నుండి) అని పట్టతులమేకను అర్థమయ్యెడిది. కాని పర్తికి వ్యాపారసందర్భమున హుండ్లు మొదలగు (అవసరమగుచేని తోడినె కనిపనా మార్పిగుల వాల్తము) కేషియా కుంజవలుగుల అర్థమిచ్చి పత్రములు, ఇక్క, భూములు, గోడొక్క మొదలగు విలువలగుడా కనిగగనే పరిగణి కాదు.

కేసరి — బుష్టముకరివృత్తుకరిమ అంజనాక్రిపై వసించు నొక వారము. భౌరి అంజన. కుమారము అంజనేయము. అంజనాక్రిపైజామురాజ్యమునకు పరిగెనగొదియమగు పురమకడ పరిపాగోవరి పరిగరిముల నున్నది. కేసరి ప్రభాసతీర్థముకడ ప్రజలబుధి చుమడిన ఒక కుంజరమును వధించుటకైసి కుంజరసూది నుడనియు, కేసరి (సహము) అనియు బిరుద నామము పొందినది. (అంజనాద్రి చూడుడు).

కేసరివంశ నృపతులు

ఉత్క-ళ

దేశమును క్రీ.వ. ౪౭౩-౧౧౩౨ వలన స్పృశు. చుయూతికేసరి (క్రీ.వ. ౪౭౩-౫౭౩) భువనేశ్వర దేవళము ప్రారంభించినవాడు. తర్వాతివారు పని సాగింప లలితేంద్రకేసరి (౭౭౩-౮౭౩) పాలన మున పని పూర్తియాయెను. రాజ్యపు పేరు కిల్లిగిరాజ్యమని యుపేని కొందఱుచెదను. భువనేశ్వరము రాజధాని. ఉత్క-ళ దేశమును కేసాస్పృశు రాజపురము, కిటకము, భువనేశ్వ రము రాజధానులుగ నుండు సవత్సరములు వలసవారు. స్పృశ కేసరి (క్రీ. వ. ౯౦౧-౯౫౩) పాలనమున కిటకమునకు కట్టబడినది న ము కొనికొది.

కేసరిహిందు వతకము — ఇండియా నామరాజ్యపేన ముద్దనరాకిమ్మనారు క్రీ. వె. ౧౦౦౦ న వత్సరమున పర్వత్యునిడొ బహుమా నుండు. వీని మును బుగూపుని మొదటికొనతి నెడిది ఉప నిరసనను చెప్పుచున్నది.

కేసరియ క్షేత్రము (ఇరాన్ ము) — ఇరాన్ ఇరాన్ మును కేసరి క్షేత్రమును పర్వ తమున కి. ఇరాన్ క్షేత్రమున వామము తిరి మూర్తి పర్వత ప్రవృత్తి కామమును గుచారస్య కేసరి క్షేత్రము. ఆ క్షేత్రమును దునున అనుభవకాక్రమమున కి. కుంజము న్నెంబడెనియు, నిష్కానిగెను. కానిని ఫాహి మాన్ ద్విచేరియు, అక్క యూల్ కిల్ సెన్ వ్వి క్షేత్రము, కి. కుంజము కిలగు. ఇప్పుడా క్షేత్రమునామము రాజాబేన్యా- డియో యుచున్నది. కేసరి సాబాధిమము ౬౭౧గులలేని. సుదిర్భము గానరాను.

కేస్ నీడ్ లేక సాఫ్ నీడ్ (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషా పదము). Case of need- పలుండీలపై నొక్కొకతె "In case of need

apply to" ఒక అసామి పేరు "to take the bill up" అని ఇంజనీరు చేయుదురు. ఇది ఆహుతిసాముకు Security అని యెరుగునది.

(క్రేటర్ (Crater) — అగ్ని పర్వతము నందలి భూమిలోనికి జొచ్చుకుని యుండు రంధ్రము. ఇంగుండియో లోపలియగ్ని కార్యము లగు పొగ, నీరు, ఆవిరి, లావా, సిడర్లు, రాళ్లు మొదలగునవి బయటికివచ్చుచుండును. (Mountains చూడుడు).

(క్రేనియోగ్నోమి (Cranionomy)- వేత్వేలు జాతుల మనుష్యుల యొక్కయు, వేత్వేలు మృగ, పక్షి, కీటకజాతుల యొక్క-పుర్రెలు (Skulls) విధాన లక్షణములంగూర్చిన కళ.

(క్రేన్మర్ (Cranmer) — నవీన కల్పిత నామము, ఇది Canterbury Arch Bishop స్వామి పేరు. పురుష నామము. క్రైస్తవ నామములు చూడుడు.

(క్రేషర్మి గోత్రము — గర్గడపగణము చూడుడు.

క్లేశపంచకము (పంచ క్లేములు) — జాడధర్మమున ౧. కామము, ౨. క్రోధము, 3. అవివేకము, ౪. అహంకారము, ౫. గర్వము క్లేశపంచక మనబడును.

క్లేశలబ్ధమధికాదరదం — కష్టపడి పొందిన దానియందు మిక్కిలి ఆదరము కలిగి యుండును. కష్టార్జిత మగునేని విలువదెలిసి సొంతరిచుట గలదని భావము.

క్వేకరిజమ్ (Quakerism) — జార్జి ఫాక్స్ అనునతడు క్రీ. శ. ౧౬౫౦ లో మత సంబాధమగు సంఘమును స్థాపించెను. ఆసంఘ సభ్యులకు క్వేకరులను పేరుండెడిది. వీరి సిద్ధాంతములు ప్రకృత కాలమున ప్రపంచము నందనేక ప్రాంతముల వ్యాపించెను.

క్వేకరులు (Quakers)- వీరిని Society of friends అనియెదరు. క్రైస్తవ మతసంస్థ. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు, ఇంగ్లాండు, ఐర్లాండు దేశములందు వ్యాపించి యున్నది. క్రీ. వె. పదునేడవ శతాబ్ద మధ్యమున George Fox అనువారి నాయకత్వము క్రింద ప్రారంభమైనది. క్రైస్తవచర్చి సంస్కరణము వీరిముఖ్య దేశముట. సాసైటీ ఆఫ్ ఫ్రెండ్సు (క్రైస్తవ సంఘము చూడుడు).

క్వేక్ (Quack) — వైద్య మెరుంగుమనని క్రియాభ్యాస మొనర్చువాడు. శాస్త్రమెఱుంగని వాడని భావము.

క్వేయింటాల్ Quintal — (నాణిజ్య పరిభాషాపదము). ఇది ఒక తూనికె (బరువు). వేత్వేలు దేశములందు వేత్వేలు విధముల నుండెడివి. ఇంగ్లాండునందు, అమెరికా యునైటెడ్ స్టేట్సునందునను ౧౦౦౦ పౌనుల (Avoirdupois) బరువునకు ఈ పేరు వర్తించును. ఫ్రాన్సుదేశమున ౧౦౦ Kilos (ఇది రమారమిగా రెండువందల ఇరువది పౌనులు సరిగ తూగెడివి) బరువును Quintal అనుచున్నారు. ఇట్లు వేత్వేలు దేశములందు వేత్వేలుగ నుండెడివి.

కైకతరాజ్యము — మగధరాజ్యము చూడుడు.

కైకసి — త్తండి సుమాలి యను రాక్షసుడు. తల్లి కేతుమతి యను గంధర్వస్త్రీ. భర్త విశ్రవసుడు. (అసురులలో కైకసి చూడుడు).

కైకసి గోత్రము — నిధృవగణము చూడుడు.

కైకేయి — కేకయరాజపుత్రీ యనిభావము. సూర్యవాశ క్షత్రియుడగు దశరథ మాహారాజు మూడవభార్య. ఈమె సుతుడు భరతుడు, మఱియు మత్స్యదేశాధీశుడగు విరట్రాజు భార్యకు కైకేయి యని వాడుకపేరు కలదు. ఈమె అసలుపేరు సుధేష్ఠ. ఈమెయే నూర్వుగు కీచకుల సోదరి.

కైజాలి గోత్రము — నిధృవగణము చూడుడు.

కైతవాయనగోత్రము — వాఙ్మయ్య లేక మిత్రయువగణము చూడుడు.

కైదారికన్యాయము — వ్యవసాయపు పొలములకు నీరుపెట్టుకొనువారు ఒకపొలము నిడితర్వాత వేరొకపొలమునకు కాలువయూడి నీరుపెట్టుచు నన్నిపొలములు వరుసగ నొకటి తర్వాత నొకటిగ తమపుకొందురు.

కైనొమెటోగ్రాఫీ (Kinematography) చామాటచిత్రముల (Photo) చాయలను ఒకతెరపైనాని యగుపడుకట్లు చేయుటయు, అవి కదలుచున్నట్లు పటముల పరంపరం ద్రిప్పి నడపుచు జూపుటయు నొనర్చుకళ. దీనిని సాధారణముగ యంత్రసాహాయ్యమున జూపుచుండురు.

కైపమాయనకవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణించబడినవాడు. నెలనాటి

బ్రాహ్మణుడు. తండ్రి పేరుమహాదేవశాస్త్రి, తల్లి పేరు కామాక్షమ్మ. రచించినది ఉపాకల్యాణ మనాబడుప్రబంధము శబ్దాలంకారములం నీకవికి ప్రజ్ఞకలను.

కైముత్తికన్యాయము — కిమ్మత చెప్పేదేని యనియ్యము? పెద్దవాటికి దిక్కులేక పోతే చిన్నవాటికి చెప్పేదేని? యని వాడుతరి సీన్యాయము వర్తించెడిది.

కైరజిగోత్రము — నిధృవ గణము చూడుడు

కైరజిగోత్రము — ఆత్రేయగణము చూడుడు.

కైరదేశము — కైరమాలి చూడుడు.

కైరమాలి దేశము (కైరదేశము, కిష్కిర్ద్యదేశము, కుమార రాజ్యము) — ఈ శబ్దమున మాలియన పర్వత మగ్గముగాన కైర దేశమని యెఱుంగునది. మఱియు “కిష్కిర్ద్య” దేశమనియు బేరుండెనట. కుమార రాజ్యమని పెక్కండు పరిశీలించి యనుచున్నారు. కైమూర్పర్వతసజ్జి యీదేశములోనిదే. “కిమ్మత్త” “కైమూర్” పదములు కైరమాలి పదముతో సూబాధము గలవిగ పరిశోధకులు తలంచుచున్నారు శోణభద్ర, లోన్సు నదుల నడుమ కైమూర్పర్వతము, వింధ్య పర్వతములకుం జెందిన శాఖయై జబ్బల్పూరువద్ద కటాగికడ ప్రారంభమై రీవా సాస్థానము జొచ్చి బీహారములోని మహాబాగు మాడలముగుండా నడచును. మహాభారతము సభాపర్వము 30 అధ్యాయమున కుమారరాజ్యము చేదిదేశముకు సమీపమని చెప్పబడినది.

కైరా — కేతకము చూడుడు.

కైరాత గోత్రము — శండిలగణము చూడుడు.

కైరాతి గోత్రము — బౌతధ్యఉప
గణము చూడుము.

**కైరో(గ్రాఫ్, కైరోలోజీ(Chirology
or Cheirology)** — జర్మనుభాషయందు
Kheir = చేయి (హస్తము), Logos=సంభా
షణ గాన, చేతి సంజ్ఞలచే సంభాషించుటయని
యర్థము. చేతితో సంజ్ఞలు జేయు మూల
మున మనోభావముల తెలిసిగొనుకళ.

కైరో నగరము - ఈజిప్టు దేశపు
రాజధాని. సొల్లిగిరినామము అల్కహిరా.
ఆ పేరు మారి నేటికి కైరోయైతది. భక్తికొలుది
దీనిని ఉముద్నవ్యా (జగన్మాత) యనియు పిలువ
చుచురు. నైలుది కుడివైపున అనగామూర్తు
తీరమున నైలునదికిని, ఇస్మేలియా కాలువకు
నడుమనుండిన పట్టణము. గహు పురాతనదేశ
మగు ఈజిప్టునకు ప్రధాననగరమై వైభవోపేతి
మైనది. ఇగు చూడదగినతొపు లనేకములు
కలవు. స్పినిక్సునగరమునకుఁ గతిపయమాగ
మున్నది. అదియును కుపూ, కాన్స్, యె కారా
అను ఫరోల (భూపాలు) సమాధులుగల పిరా
మిడ్సును తప్పక జూడదగినవి. నగరమున
గోహారు నిర్మితమగు ఎలఁ అలారుమసీదు దీనిని
పెద్దదిగ నిర్మించి అందు యూనివర్సిటీ నిర్మించి
యున్నారు. సల్తాముద్దీను రాజుగఁగ అప్పు
మసీదు ప్రభువుల గోమొగల కట్టడములు మొద
లగునె వనేకములు చూడదగినవి కలవు. ఈజిప్టు
దేశపు పురాతనవస్తువు లుబడెడిన 'మ్యూజి
యం' తప్ప జూడదగినది కలగు.

కైలవర్ధని గోత్రము - జనుదగ్గివత్తు
ఉపగణము చూడుము.

**కైలాకిలులు లేక కీలాకిల వంశ
యవనభూపతులు** — పేరు యవనులనియు,
వాకాటదేశమీస 'వారనియు, ఇది కొంకణ

ఆంధ్రదేశములు కల్పిన భాగమనియు, 'రాజధాని
కిల్కిలా' నగరమనియు, వీరి మూలపురుషుఁడు
వింద్యాశక్తి యనియుఁ జెప్పబడినది. (వాకాట
దేశము చూడుము).

కైలావత్ర దేశము — కారుపథదేశము
చూడుము.

కైలాస శిఖరము - హిమవన్నగముపై

శిఖర దేశమున శివును
భాగమగునున్నది. ఆల్ప్ హి
ముడి ౨౨౦౦ మైళ్ళదూరము

నను, తక్కిలా కోటనుండి
ముప్పదియైదు మైళ్ళదూరము

ననుగల పవిత్ర శిఖరముచూడ కడుగభీరవంతమై
యుండును. పరిసరములన్నియు నున్న ప్రదేశము
లగుట సూర్యరస్మియు, వెన్నెలయు వాటిపై
బడి ప్రతిఫలించుచు నొక మహాశేజస్సువలె నేర్పడి
పున్నమసాటి వెన్నెలకన్న మిన్నయై ఒక్కొక
తా దివ్యశేఖో మయమగుట నామధ్యమున
కైలాసశిఖర దర్శన మచ్చేరువు గొల్పెడిని.

కైలాసపర్వతము జుట్టియుండు పటవాలు
ఎత్తునధికముగ గల్గియుండుటయు, శిఖర హిమమయ
మైయుండుటయు నెక్కుటకు పీలులేరుండును. కాన
యాత్రస్థులు దర్శింపటయు, హక్రము మొదలు
టయు నొచ్చుచురు. పర్వతము చుట్టును కొంత
యెత్తున నొకత్రాటిజుట్టి బిగించిన నేర్పడునరకు
పేక చరదవలె నొక యాసనాలు గాననగు
చుండును. కైలాస శిఖరమున్న పర్వత పాదము
కిది దర్బా అను పేరుగల గ్రామము కలగు. ఇది
టిబెట్టు దేశములోనిదయ్యు భూటానియుల
వశమైయున్నది. ఇట యాత్రస్థులను రక్షించు
సధికా దోషకనుపేరు ఉద్యోగమున నొక
భూటాన్ సామంతరాజు యద్యోగాధికారిగ
వసించుచుండును. కైలాసశిఖర దర్శనమును

గల్గించు తావునకు తొల్లింట దర్శనమున పేరుండి యుండనోపు. ఇప్పుడు దర్శననంబడుచున్నది.

ఈదర్శనక్షేత్ర మొకపాటి కొద్దిపాటి వర్తక స్థలము. ఇటనొక మండి (అగడుల సముదాయము) బజారు కలగు. ఇగు టిబెట్టు, లడక్కు, చీనా, భూటాన్, నేపాలము దేశపువర్తకులు కలరు, అన్ని దేశముల సరకులు దొరకును. ఇటనుండి తీర్థపురి, చక్రతీర్థము, తోలామఠమునను యాత్రాస్థలముల కరగు మార్గములును, పరిక్రమ మొనర్చు బాటలును కలవు. తూలామఠము, బౌద్ధమఠము, చక్రతీర్థము, స్నానతీర్థము ఇటను తీర్థపురి యగును శివలింగములు కలవు. కైలాసమునకు పరిక్రమ మొనర్చుచో దర్శనము నుండి బయలుదేరి తిరుగ దర్శనముకు జేరుటకు ముప్పదిమూడు మైళ్ల దూరమగును. తఱుచుగ యాత్రస్థులు మధ్యాహ్నము దర్శనమునుండి బయలుదేరి నాల్గవదిన ముదయము పదిగంటలకుఁ దిరుగ దర్శనమునకు జేరుచున్నారు.

మొదటి దినమున మధ్యాహ్నము ఎండి మఠ లగనే దర్శనమునుండి బయలుదేరి సాయంకాల మున కైదుమైళ్ల దూరమునగున్న నాదిగుహ కుఁజేరసగును. ఇట్రొవోచనమహాదేవుఁడగు శివలింగము నారాత్రియే యర్పించి పూజితురు. ఈగుహ చీనావారి స్వాధీనమగుచున్నది. గుహ ముఖద్వార మేనుఁగుదంతముతో రచింపబడినది. ఇట రాత్రినిగురించి మరునాడుదయముననే బయలుదేరి మరియైదుమైళ్లదూరమరిగి యట నెత్తగు ప్రదేశమున విడిసి భోజనమొనర్చుకొని మధ్యాహ్నము తిరుగ బయలుదేరి రాత్రికి అటనుండి ఏడుమైళ్లదూరమునందున్న డిడుపుగుహకేగి యట నిద్రింతురు. డిడుపుగుహ (దర్శనమునుండి పదునేడు మైళ్లు) యందు బుద్ధభగవానుని విగ్రములుకలవు. ఈబౌద్ధదేవస్థానముటిబెట్టుదేశస్థుల స్వాధీనమందు

న్నది. అటరాత్రి నిగురించి మూడవనా ముదయముననేబయలుదేరుదురు. దారిఎక్కుకై కష్టతరముగ నూడిగాలిపల్చనగుట ఊపిరిసరిగాయాడమాడును. మాటలు సరిగా వినిపించవు. మూడుమైళ్లు దూరము చడుచువఱకు మధ్యాహ్నమై ధాల్మలయను గుహకుఁజేరసగును. ఇది కైలాసశిఖరము క్రింద నున్నతావు. ఇట చీనా, టిబెట్టు యాత్రస్థులు కాన్పులొసంగి పూజించు పవిత్రస్థలి. బౌద్ధదేవస్థానము గుహదిగుచ్చన నేగొనకుండముకలగు. అద్దానిని వాహులుగుప్తకుండమనెదరు. ఇదిమూడుచే గప్పబడి యుట ఇనుప గజముతో బగులాదీసి హిమపులు తర్పణములును, బౌద్ధులు సమార్పణమును గావించి తిరుగబయలుదేరి ఇక రెండు మైళ్ల దూరమగున్న ఒక ఎత్తగు తావున విడిసి మధ్యాహ్న భోజనము లొనర్చుకుని తిరుగ బయలుదేరి యటకెనుమైళ్ల దూరమునగున్న లాంగ్లాన్ గుహకుఁ జేరుదురు. ఇక్కడికి దర్శనము నుండి ఇరువదిఏడు మైళ్లదూరము.

లాంగ్లాన్ గుహయొ దనేకదేవతా విగ్రములు కలవు. లడకు దేశస్థుల దేవస్థానము. ఇట రాత్రి నిగురించి నాల్గవదిన ముదయముననే బయలుదేరి మూడుమైళ్ళలో సంగ్లాన్ గుహయను (లడకీలది) పిదప సరమైలులో ఒకపాటి వేటొకచిన్నగుహను గడచి పిదప రెండున్నరమైళ్ల దూరమున తిరుగ దర్శనమునకుఁ జేరసగును. ఇటుల పరిక్రమము ముప్పదిమూడు మైళ్ళుడును.

కైలాసశిఖరము దూరమునుండియే చూడనగును. దగ్గరకుఁ బోయినకొలఁది హిమ మేఘువంతమై శిఖరపాదస్థలమునకుఁ బోవువఱకుఁ గానరాకుండును. ఆశిఖరమునకుఁ బోవుమార్గమునఁ గల బౌద్ధా మైదానముయొక్క ఉత్తరభాగమున నత్యున్నతమై శివాలయమువలె కైలాసశిఖరము కాన్పించును. మానససరోవర ప్రాంతములనుండి

శిఖరము మొనటఁగాన్నించినను కైలాస పాద ముననున్న నాల్గు జొద్దమతములలో నొకటియగు దిండిసు మతమునుండి శిఖర సంపూర్ణ దర్శన మగును.

కైవలాయన గోత్రము — గర్గ ఉపగణము చూడఁడు.

కైవాల్య గోత్రము (కైవల్య) గర్గఉపగణము చూడఁడు.

కైతికివత్తి — లక్ష్మణ చూడఁడు.

కైమతి గోత్రము — పరాశరిగణము చూడఁడు.

కైస్తవ అరియన్ మతశాఖ — క్రీస్తుభక్తుల తొడ్డియగు దేవుడు సమాము కాడను సిద్ధాంతము. క్రీ.వె. నాల్గవశతాబ్దమున అల్జుగ్రాడ్రాపురవాసి యగు అగస్ట్ అరు గోధ కుమారుని కొలుత బోధింపబడినది. తనవార కాలములదిగినే తిరుగ తలపెట్టి Unitarianism అనుబడినది.

కైస్తవపింగిలన్ సర్వీస్ (ప్రార్థనలు) - కైస్తవమతమున గోనున్నా భక్తులు దేవాలయములకు వజ్జిక్ మీస దేవాలయ Annancia-tion గణవదిహ్నముగ నుడయకాలములగు సామకాలములగు ఆరుగంటల పేళలగునను, అపరాహ్ణ కాలములుగునను, దిసముసాను మూడే ప్రార్థనలు చేయుటను Angelus Service అనియెదరు.

కైస్తవ నామములు — కైస్తవుల నామములగుట్టి వాటి విధివిధానముల నెఱుంగ పెక్కండ్రకగన్యగోచరముగ నుడుంగన వాని యత్వములును, అర్థములును వివరితుముగాక. ఇవి తొలుదొల్ల హిబ్రూభాషా పదములుగ నారంభమై, పిదప పెక్కు భాషలలోని పదము

లుగలుపుకొనసాగెను. రానురాను కైస్తవ మతము పలుదేశముల వ్యాపించినకొలది ఆయా దేశ పదములలో కొన్ని కైస్తవమత నామ ములుగ సిద్ధమగుచుండెను. ఈ కాలమునంగల కైస్తవమత నామములలో కెల్టిక్కు-పదములు, శాక్జు పదములు, ఆంగ్లోశాక్జు పదములు, ట్యూటోనీక్కు పదములు, గ్రీకుపదములు, లాటి న్పదములును గానవచ్చుచున్నవి. ఇకను మధ్య కాలములగు పదములగు రష్యనుపదములు, పోలీషుపదములు, జర్మనుపదములు, ఇటాలి యుపదములు, ఆంగ్లపదములు, ఫ్రెంచిపదములు స్కాచి, వింగ్, వెలుపదములేగాక అనులన్ పదములును, రెడ్డిగి పదములును, హెబ్రీ నుక్ పదములు, అరబ్బీపదములు, సొస్య ప్రతిపద ములు గానవచ్చుచున్నవి.

ఇకను కొన్ని కొన్ని కల్పితపదములుకలవు. మేక్సి నును మొదలుగు కవుల నాటకములగు వాడబడిన విచిత్రపదములు కొన్ని నాడబడు చున్నవి. మఱి కొన్ని పదముల ఉత్పత్తి అర్థ ములు గానరానివి ప్రచారమునందున్నవి.

ఈ కైస్తవనామ పదముల కర్తముల నాలో చింతముగాక! హిబ్రూపదములు ముఖ్యముగ దైవధర్మ వివరింపు సర్థములగు దెల్పెడివి. ట్యూటోనీక్కు పదములు ప్రభుచిహ్నములగు మహాశాస్త్ర్యనిరసూత్యములగుదెల్పెడివి. కెల్టిక్కు పదములు మానవ ధర్మ లక్షణములగు విశాల హృదయ, ధైర్య, సాహస శౌర్యగుణగణముల వివరించెడివి. లాటిన్పదములు - దైవచిహ్న ములను, జన్మసాఖ్యలను, తీర్థయాత్రావిశేష ములగు దెల్పెడివి. మరియు స్త్రీలపేరులందు స్త్రీ సహజధర్మములగు యోగ్యతావిశేషము లును, సౌందర్యాదులును, శౌర్య, ధైర్య, బలాదులును గృహపరిపాలన లక్షణములును, మాత్రి

కై) సప్తమత పండుగలు

859

కై) సప్తమత పండుగలు

కాది రత్నములపేర్లు, శరీరకాంతులు మొదలగు నవి వివరింపబడెడివి.

ముఖ్యముగ నన్ని పేరులగునను తఱుచు పవి త్రులగు ఋషి, యోగినీ నామములు గలవు. కొందఱు భూపాలుర పేరులును, రాణులపేర్లును గాననయ్యెడివి. కొన్ని పుష్పలపేర్లు సౌందర్య లక్షణములుగను, సింహాదిమృగముల పేర్లుబలనిరూ పణమునను వివరింపబడినవి. ఆచూపేరుల కష్ట ములగు ముద్దపేరులు పెక్కు నామములగుగలవు.

ఇకను నవీనకల్పితాగ్ని, ఫ్రెంచి, జర్మను నామములు కలవు. వాటినిఁగూర్చి యేమియుం దెలియరాదు. మఱికొన్ని నామములు పగంపరగ వాడబడుచున్నను వాటికున్న త్తిగాని, యర్థము గాని తెలియదు. వీటికేహాపము సందేహము అక్షర వర్ణక్రమము (Spelling) కనుముఖ్యము. దాని నిదివరకున్నది యున్నట్లునే వాడబడు చూడదగును.

కైస్తవ మత పర్వదినములు, పండుగలు —

New Year's Day- సంవత్సరాది; మనడిగాది పండుగంబొలిన దినము. ఇది జనవరినెల ఒకటవతేదీని జరపుచున్నారు.

Epiphany- గ్రీకుభాషయందు Epiphaneia అన దర్శనమని యర్థము. యేసుక్రీస్తుప్రభువు పసిబాలుడై యుడుతర మువ్వురు ధీశాలు రాబాలునినర్పించి కాస్కలు సమర్పించిరట. దాని జ్ఞాపకార్థమొదినమును పర్వముగా నెంచి యాచరితురు. ఇది జనవరి ప్రారంభమున ఆరవతేదీ ఆప్రాంతమున నుండెడిది.

Conversion Son of St. Paul - బుధవారము. జనవరినెల ఇరువదియైదవ దినప్రాంతము.

Charles King Martyr Day - సోమవారము. ఇది జనవరినెలకడ నుండును.

Purification of B. V. M. - గురువారము. ఇది ఫిబ్రెవరి ఆదియగు రౌడవతేది ప్రాంతమున నుండును.

Septuagesima Sunday - ఇది ఫిబ్రెవరి పాత్రౌడవ దినప్రాంతము.

Shrove Sunday - దీనిని Quinquagesima Sunday అనియు నాగురు. ఫిబ్రెవరి కడను ఇరువదియారవ దినప్రాంతము.

Ash Wednesday - ప్రభువు ఆదాప్రవక్తతో 'From dust thou art and unto dust thou shalt return' అనియెనట. ఆజ్ఞాపకార్థమొదినము పర్వదినమునడపుచున్నారు. ఇది మార్చినెల ప్రారంభమున తటస్థించుచుండును.

Quadragesima Day - ఇది ఆదివారములందు జరపుచురు. ఈస్టరుపండుగకు నలువదిరోజులు ముందు మార్చినెల మొదటివారమున తటస్థించుచుండును. ఇంకను భక్తులు కొందఱు ఈస్టరుపండుగకు ఏబది దినములు ముందుగా Quinquagesima Sunday పర్వము కూడ నడపుచురు.

All Fool's day - ఇది కేవలము పండుగ. వినోదములదినము. ఏప్రిల్ ప్రారంభమున సంభవించును.

Palm Sunday - ప్రభువైన యేసుక్రీస్తు జహాన లేమునగరము ప్రవేశించునపుడు ఆకుల కొమ్మలూ జేతబూని ఆయనను గౌరవించుచు జనులాయనను వెంబడించిరట. ఆ జ్ఞాపకము నకుంగాను ఈపండుగ జరపుచున్నారు.

Maunday Thursday - ఇది ఏప్రిల్ మధ్యభాగమున సంభవించును.

Good Friday - తొలుత God's Friday

అనియుండియు రానురాను ఇటుల మారెను. ఇది పవిత్రదినము. ఏప్రిల్ నెల మధ్యభాగమున సంభవించుచుండును. శుక్రవారము.

Easter Day - ఒక ప్రభువు యూదుల నందఱిని

వీరదినమున వధింప తన మూర్తి వలన మోస గింపబడి యాజ్ఞ నిచ్చెనట. యూద స్త్రీయైన యాయన రాణి ఆయాజ్ఞను రద్దపఱచెనట. దాని జ్ఞాపకార్థము ఈస్టరురాణి పేర నీ పండుగ జరుపుదురు. ఇది ఏప్రిల్ మాసమున మధ్యభాగమున సంభవించును.

Rogation Sunday — Ascension day

కు ముందుగ వచ్చు ఆదివారము. మేనెల ఇరువది యొకటవ దినప్రాంతమున సంభవించును.

Ascension day - క్రీస్తు ప్రభువు ప్రపంచము

వదలి పెండ్లికమున కరిగిన నాటి యాంబాలుగ నీ దినము మేనెల ఇరువదియైదు ప్రాంతమున జరుపుదురు.

Whit Sunday - ఇది పండుగ. ఆదివారమున

జూన్ మొదటి వారమున నడపెదరు. దీనినికను Pente Cost అనియు నాడును. ఏబదియవ దినమని దీనికర్థముట.

Trinity Sunday - జూన్ నెల ౧౦, ౧౧

తేదీల ప్రాంతమున నాదివారమున నీ పర్వము నాచరింతురు.

Corpus Christi day - ఇది జూన్ మధ్యభా

గమున సంభవించుచుండును.

Mid Summer day - దీనిని St. John the

Baptist day అనియు నందురు. జూన్ మాసపు ఉత్తరపక్షమున సంభవించుచుండును

Translation of St. Martin day - ఇది

జూలై ప్రారంభవారమున మంగళవారము నందు సంభవించును.

Lammas day - యూదుల దేశమున పంటలు

తేలగనే అప్పుడేమార్చిన గోధుమలందంచి, పిండిచేసియు రొట్టెచేసి దేవాలయమున విరచి భుజింతురట. ఇది ఆగష్టు ప్రారంభముననో ఆప్రాంతముననో వచ్చుచుండు నాచారపు పండుగ.

Assumption day - ఇది ఆగష్టు నెలమధ్య మారు వచ్చును.

Nativity of B. V. M. day - ఇది సెప్టెంబరు మొదటివారమున సంభవించును.

Holy Cross day - ఇది సెప్టెంబరు మధ్యభాగమున గురువారమున సంభవించును.

Day of Atonement - అక్టోబరు పదియవ తేదీ ప్రాంతముల మంగళవారమున సంభవించును.

All Saints day - సావత్సరమున ప్రత్యేక దినము తరుకేర్పడని పవిత్రపురుషుల దినము. నవంబరు ప్రారంభమున జరుపుదురు.

All Souls' day - ఇదియు డెకాలముననే ఆ తోడనే జరుపుదురు.

First Sunday in advent - డిశంబరు ప్రారంభమున సంభవించెడు ఆదివారము పవిత్ర దినము.

Christmas day - ఇది డిశంబరు ౨౫ లేక ౨౬ తేదీలు బడుచుండును. క్రీస్తుప్రభువు భూమి యందు జన్మించినదినము. ఇది చాల పవిత్ర దినము.

Holy Innocent's day - డిశంబరు ౨౮ ఆప్రాంతమున సంభవించెడిది.

Childermas day - దీనిని St. Silvester day అనియునందురు. డిశంబరు నెల ౩౬ను సంభవించును.

ఇంకను ఈక్రీడిపండుగుల నాచరించుటయు గలదు.

Boxing' day - బీదలకు ధర్మముచేయు నదివఱకు పెట్టెలంగట్టియుండి వాటి నీదినమున తెచ్చి వచ్చినదానిని బీదలకిడు దినము.

Candlemas - శ్రీ సప్తలు వెలిగించి క్రొవ్వు తులను Mass నకుం గొంపోయెడి దినము.

Ember days - ఆంగ్లో శాకన మూటయగు ఎమైర్ యన వేడి, రొయ్యి యని యగ్గము. ఇది వారము దినములు ఆచరితురట. కొందఱు ఉపవాసములుగరట.

Holy week - క్రీస్తు ప్రభువు శిలువ వేయబడిన వారసుని యర్థము. ఇది పవిత్రదినములు.

Lent - లాటిన్ భాష నుండు Lenten అన Spring కాలమని యగ్గము.

Lady day - క్రీస్తు ప్రభువు జన్మించకముందు మేరీమాతకు దేవదూత (Angel) దర్శన మిచ్చిన దినమునకు జ్ఞాపకదినము. పిదప ప్రభువు జన్మించెట.

Passover day - నాశనకర్త డగు దేవదూత (Destroying Angel) రాగా ఇస్రాయేలీ యులు తనవ్యాగస్తాభములకు రక్తమును పూసికతన వారియిండ్లకు రాక, ఇండ్లపై నుండి ఆనాశనకర్త డేగిపోయి ఆపదగడిచిన యానవాలుగ నీచర్వము నాచరించుచుండురు. ఈదినమున పులియనికొట్టెలను తినెదరట.

ఇవియునుగాక పవిత్రపురుషులగు కొందఱు శ్రీ సవతుశభక్తులగు ఋషిసత్తముల పేర్లం బరగు దినములు కొన్ని గలవు. వాటిని గూడ కొందఱాచరించుచుండుటయు గలదు.

St. Lucian day - ఆదివారము జనవరి 8 ప్రాంతము.

St. Hilary day - ,, 13 ,,
St. Prisca day - ,, 18 ,,
St. Agnes day - ,, 21 ,,
St. Vincent day - ,, 22 ,,

St. Blaise day - ఫిబ్రవరి 3 ప్రాంతము.
St. Agatha day - ,, 1 ,,
St. Mathias day - ,, 24 ,,
St. David day - మార్చి 1 ప్రాంతము.
St. Chad day - ,, 2 ,,
St. Perpetud day - ,, 7 ,,
St. Gregory day - ,, 12 ,,
St. Patrick day - ,, 17 ,,
St. Benedict day - ,, 21 ,,
St. Ambrose day - ఏప్రిల్ 4 తేదీ ప్రాంతము
St. Alphege day - ,, 19 ,,
St. Dominle day - ,, 21 ,,
ఇది Passover }
పామగ సంగ }
మొదటి దినము. }
St. George day - ,, 23 ,,
క్రీస్తుని Low Sun- }
day అనెయ }
నాచరు. }
St. Mark's day - ,, 25 ,,
St. Philip day - { మే నెల 1 ,,
St. James day - {
St. Dunstan day - ,, 19 ,,
St. Boniface day - జూన్ 5 ,,
St. Barnabas day - ,, 11 ,,
St. Alban day - ,, 17 ,,
St. Peter's day - ,, 29 ,,
St. Swithun day - జూలై 15 ,,

సైంట్ స్విథిన్ మహాత్ముడు తన శరీరమును ఆగ్గదేశమున విచ్చెప్పకు కేతీశ్రలునందు పాత వలదని చెప్పి మరణించెట. ఐనను అట పాతుటకు పెద్దలు తీర్మానింప నాదినమున గొప్పగాలి వర్షముకల్గి ఆపాతుట ఆగిపోయెనట. పిదప ముప్పదియొమ్మిది దినముల్లె గాలివాన గలుగుట ఆగిపోవుటసంభవించుమాట, పెద్దలాదరాలోచించి అట్లుజరుపమనిరట. అోడనే వర్షమొగిపోయెనట. పిదప నాచువానీయుని కోర్కెమేరకు దేవాలయము వెలుపల పెరటి స్థలమందు పూడ్చిపెట్టిరట. కాన నాటికి నేటికి St. Swithun day ని

వర్షించిన, తర్వాత 30 దిములు వర్షించుచుండు.

క్రైస్తవ మతము — ఇది తొలుత

St. Margaret day- జూలై 20 సంత

నించును.

యూదుల మతముచుండి బయలుదేరి ఏసుక్రీస్తు

ప్రభునిచే సొస్కరింపబడిన రీతిని వేటుగనై తరు

వాతి వారి అభిప్రాయములకు లోనై చిన్న చిన్న

మాపుల జరియున్న మతము. కష్టములు

అక్కరలేక సౌఖ్యముగనే మతవిధులు నెఱపు

చుండ వీలగుచుండుటయు గొప్ప గొప్ప ప్రభు

త్వములబలము దీనికి గల్గియుండునుపలుదేశము

లందు న్యాపించి యున్నది. ఒక్క టర్కీ

దేశము తప్ప తక్కిన ఐరోపా ఖండమంతయు

ఏదో విధమున క్రైస్తవ మత న్యాపకము గా

చిన ఖండమనియే చెప్పవలసి యున్నది.

క్రైస్తవ మతగ్రంథమున కొంగమున బై బిలు

అని పేరు. అరబ్బీ, పారశీక దేశ భాషలందు

ఇది కొన్ని మతశాఖల వారియందు పాఠనిబాధన

క్రొత్తనిబాధన యను రెండు పుస్తకములుగను

మొర్రొక్ క్రైస్తవులందు మూడు పుస్తకములు

గను, ఇంకొన్ని తెగల క్రైస్తవులందు నాలుగు,

ఐదు పుస్తకములుగను కూడ నున్నది. పాత

నిబాధన లోని సంగతులు క్రైస్తవులు, యూ

దులు, మహమ్మదీయులు కూడ నంగీకరించు

చున్నారు. ఈ మతముల వారలక-దానికి సృష్టి

క్రమము మొదలగునవియు అదికాలములనాగి

హాశ్రమ నిగు చెప్పబడినది.

క్రైస్తవ మత ధర్మమున తొలుత దేవుడు

భూమ్యాకాశములు సృజించె ననియు, భూమి

భూస్యముగా నుండి అగాధ జలములపై చీకటి

క్రమ్మి యుండెననియు, దేవునియాత్మ జలములపై

స్పల్లాడు చూడెననియు వెలుగును దేవుడు కల్గించి

వెల్గును చీకటిని వేటుపరచె ననియు, వెలుగునకు

పగలనియు, చీకటికి రాత్రియనియు దేవుడు పే

రిడె ననియు, అస్తమయము ఉదయము కాగా

మొదటి రోజాయెననియు చెప్పబడినది. ఈ ఉద

యాస్తమయములు దేనికో చెప్పబడ లేదు.

St. Mary Magdalen day ,, 22 ,,

St. James day ,, 25 ,,

St. Anne day ,, 27 ,,

St. Lawrence day ఆగష్టు 10 ,,

St. Bartholomew day ,, 24 ,,

St. Augustine day ,, 28 ,,

St. Giles సెప్టెంబరు 1 ,,

St. Eumerchus day ,, 7 ,,

St. Lambert day ,, 17 ,,

St. Mathew day 21 ,,

St. Cyprian day ,, 26 ,,

St. Michael day దీనిని

Michaelmas day అని

యు పిలువదు.

St. Jerome day 30 ,,

St. Remigius day అక్టోబరు 1 ,,

St. Falth day ,, 6 ,,

St. Denys day ,, 9 ,,

St. Etheldreda day ,, 17 ,,

St. Luke the Evangelist } ,, 18

day. }

St. Crispin day 25 ,,

St. Simon day {

St. Jude day { ,, 28 ,,

St. Leonard day నవంబరు నెల 6 ప్రాంతము.

St. Martin day ,, 11 ,,

St. Britius day ,, 13 ,,

St. Cecilia day ,, 22 ,,

St. Clement day ,, 23 ,,

St. Catherine day ,, 25 ,,

St. Andrew's day ,, 30 ,,

St. Nicholas day ,, 6 ,,

St. Lucy day ,, 13 ,,

St. Thomas day ,, 21 ,,

St. Stephen day ,, 26 ,,

St. John day, this }

is St. John the } ,, 27 ,,

Evangelist. }

ఇట్లే రెండవ దినమున దేవుడు ఆకాశమును, మూడవ దినమున భూమికి భూమియుని పేరడి, సమస్త వృక్ష జాతులను గడ్డిమొక్కలం గల్గించెను. నాల్గవ దినమున ఆకాశమున వెలుగు నీయ నొక పెద్ద జ్యోతిని రాత్రి వీడితియ్యగా ఇచ్చుక వెలుగీయ నొక చిన్న జ్యోతిని కల్గించెను.

క్షత్రములు కల్గించెను. ఐదవ దినమున నీటి యందు జలచర జాతులను, ఆరవ దినమున పశువులను, అడవి జంతువులను, కీటకములను సృష్టించెను. ఏడవ దినమున దేవుని స్వరూపముననే మరుష్యులను సృష్టించి వారిని పృథ్వి సంతానము గని లోకమును ప్రజులచే నింపువని దీనించెను. ఏడవ దినమున దేవుడు పిత్రాదుల గొనియెను. ఇది సృష్టితనంబును ముగిసెను. అనగా వానవారము మొదటి దినము, మిగిలిన వారము రెండవ దినము, బుధవారము మూడవ దినము, గురువారము నాల్గవ దినము, శుక్రవారము ఐదవ దినము, శనివారము ఆరవ దినము, ఆదివారము ఏడవ ప్రభాతదినమునని యెరుగు సది. ఇది సృష్టి విధానము.

సర్వ సాధారణముగ క్రైస్తవ మతమున దేవుడు తొడ్రోగియు, యేగుప్తుకు కుమారుడనియు, పునరుద్ధరించు Holy Ghost అనియు ననెడిరు సమూహము శ్రీతయనని (Trinity) చెప్పుబడినది.

దేవుడు యాదలనుతమున జన్మించుని పేరుండెను. దానినే ఆగ్లోచ్చాగణో జహోవా యనియు, జోవ్ అనియు వాడుట యుగిలగు. దేవుడు పరిశుద్ధుడు. సృష్టికీబూర్వము శబ్దముండెనియు, అందు జహోవా యుండెననియు చెప్పుబడినది. అతడు జగమునకు కర్తగాని, ఆసృష్టి భౌతికసృష్టికాను. జహోవా సృష్టిని తన స్వపదార్థముతో చేసెయ్యుచులేకు

గాన జగత్స్వరూపుడు కాదు. కొందఱు జగద్వాసినున్నారు. కాని ఊర్వలోకమున సత్య లోకము లేక దేవలోకమునగునువాడని చెప్పుబడియున్నది. దేవుడు సీనాయుర్రవతోపరిభాగమున ఇశ్రాయేలీయు లాచరించుటకుగాను మోషే (Moses) ప్రవక్త వాయువునకు పరియాజ్ఞానొసంగెను. అతని Ten Commandments అని పేదగు. అవి,

Duty to God :—

1. Not to worship any other than the one true God.
2. Not to worship images.
3. Not to use God's name lightly.
4. To keep holy the Sabbath day.

Duty to Man :—

5. Honour thy father and thy mother.
6. Thou shalt not kill.
7. Thou shalt not commit adultery.
8. Thou shalt not steal.
9. Thou shalt not bear false witness.
10. Thou shalt not covet.

దీనిని క్రైస్తవులు కూడ జరచించుటలేసి ఈ మతధర్మము లీమిట్ తెలియనగు చున్నవి. సృష్టియందు దేవుడు మరుష్యులను తన ఆకృతిగానే చేసెనని చెప్పుటకు వల్లము దేవుడు సాక్షాత్తుని నిర్గుణబ్రహ్మముకాడని స్పష్టపడుచున్నది. దేవుడు అర్హుడు. మారనికార్యచయిగాని, కాదుకలర్పకాదని పేరుచున్నది.

జహోవాతో నరులకు నాని ధ్యవాసమె ముక్తిగాని విద్యముక్తి లేకుండుటలేని ప్రాణులు పరిమేష్వరి పదార్థము కాదని తెలుచున్నది. దైవారాధనము శిరస్యమును, క్షమనగ్ధిచుటయు ముఖ్యభాగము. ప్రతిమానస్రంధు సాపములుచేసిన వాడే యనియు, అవి క్షమింపబడుటకు ప్రార్థన యనియు చెప్పుబడినది. ఆక్షును యేసుక్రీస్తు ప్రభుని మూలముననే గల్గవలయునని విధికిలము.

వీలననుకూలమున ప్రభువు పాపుల పాపపరిహారమున
ర్పుటకుగాను తాను శిలువవేయబడెనని చెప్పబడినది.

యేసుక్రీస్తుప్రభువు - ఈయనను దేవుని కుమారుడనియు

యూదాదేశమున బెత్తెహమ్ము పురమున జోసేఫు నాయకు మేనీయను నామ ప్రధానము చేయబడెనట. వారిద్వరి కు వివాహముగానిశరీరసంగము

ముకాని జరుగకమున్నే దేవుని హిశుద్ధాత్మ యాను ప్రేమల నామకు గర్భిణి యేసుక్రీస్తు జన్మించెనటగాన క్రీస్తుప్రభువుని మనుష్యకుమారుడనియు ననుటకలగు. ఈయన శీవితకాలమున పరివ్రాతయనను రబ్బీ (బోధకుఁడా) యని పిలుచుచుండుటయుగలగు. ఈయన బోధించిన ధర్మములే క్రైస్తవమత ప్రధానధర్మములుగ నున్నవి.

యేసుప్రభువు చేసినది మతసంస్కారముగాని మతకల్పన కానేరదని క్రైస్తవులనియెదరు. ఆయన ఇతర ప్రవక్తలు బోలినవాఁడు కాఁడనియు దేవుని కుమారుడనియు నుచును. నారికాగాఁజెప్పబడినను దేవునకు భార్య జెప్పబడలేదు. క్రైస్తవులు ద్విజులమని చెప్పుకొనుచున్నారు. అనగా రెండు పుట్టుకలు గలవారిని యర్థము. జన్మతః ఒకపుట్టుకయు, తానుపాపినని యెఱింగి, క్రీస్తుప్రభుని రక్తబలిద్వారాగాని తాను పవిత్రుడను కాఁజాలనని యెఱింగి జ్ఞానస్నానము (Baptism) యనంబడు క్రైస్తవదీక్షనంది పరిశుద్ధుండగుటతో ద్వితీయ జన్మము గల్గుననియు, గానవారు ద్విజులమనియు

ననుచున్నారు. మరియు నంతదనుక జ్ఞానస్నానార్హత యెవ్వరికిం గల్గదందురు.

క్రైస్తవులలో రోమన్కాతలిక్కు తెగవారి యందీ జ్ఞానస్నానదీక్ష చాల ప్రధానమట వారు దీనిని ఎక్కువ విధులతో నడపుదురట. క్రీస్తు ప్రభుని జన్మము శిలువ వేయబడుటయు, దేవుని యందలి భక్తివిధాన మతమునకు వీలుకలుగజేసి గుర్భర రోషములనుండి మనుష్యులను రక్షించి యుద్ధరించుటకు నైయుడ పునర్జన్మము నంగీకరింపని ఈమతమున జాతుజాలమున, గతిగూర్చి ఏమియుఁ జెప్పబడలేదు. కాని యీమతమున పిశాచములు కలవని చెప్పబడినది. సైతాను (evil spirit) క్రీస్తుప్రభుని ఒకప్పుడు వేధించెననియు ఆయన దానికి లొంగక వేదనపాలయ్య ధైర్యముతో నిలచియుండెననియు చెప్పబడినది.

యేసుక్రీస్తుప్రభువే. "God is a spirit and they that worship Him must worship Him in spirit and in truth" అని నుడివి యుండినటులఁ జెప్పబడినది. ఈమతమున సమ్మిక ప్రధానమనియు, సమ్మికద్వారా ముక్తినందనగునని యుచును. Guiding spirit ను Holy Spirit అనెదరు. క్రైస్తవ మతబోధవలన సత్తత్వము పొందుచురని క్రైస్తవబోధకులనెదరు.

క్రీస్తు శకము ఇపుడు సర్వత్రా వాడుక నంది యున్నది. దీని నాంగ్లమున A. D. (Anno Domini) అనియెదరు. "క్రీస్తు ప్రభువు జనించిన" అనగా దేవునిగుడి లోనికి తీసుకువెళ్ళిన కాలమునుండి Calendar ప్రారంభింపబడినదని చెప్పుచున్నారు. వీరి యాత్రాస్థలములు జెరూసలేం నగరము (శిలువ వేయబడినతావు), బెత్తెహమ్ (జన్మస్థానము) జార్దను నదియందలి రేవు (యేసుక్రీస్తు ప్రభువు John the Baptist వలన జ్ఞానస్నానమందిన

పవిత్రప్రదేశము) మొదలగునవికొన్ని కలవు. తక్కినవి Christian Saints యొక్క స్థానములుగ నున్నవి.

అదృష్టవశమున గొప్పరాజ్యము లీమతము నవలంబించి బలాభ్యములై యుడుకతన నీ మత బోధకులు అధికారవంతముగ నటించుచుండుట భరతదేశమున నెల్లరెఱిగినదే. వీరికి స్వాభిమానముమోడు. ఐరోపాదేశస్థులు స్వతంత్రప్రియులు గాన స్వాభిమానము మతధర్మములగు స్వతంత్రహుపమునంది స్వాభిప్రాయ పట్టుదలతో ననేక సాఘములుగఁ జీలి కై)స్తవమతము ఇక్కాలము ౨౭గి వేత్తేలు శాఖా సాఘములుగ నున్నదని వినుము.

ఈ కై)స్తవమత ప్రభేదసాఘములను ఆంగ్లమున Churches అనియెదరు. అందు ముఖ్యములు గ్రీకుచర్చు, రోమన్కాతలిక్చర్చు, ప్రొటెస్టాంటుచర్చు, లూథరన్చర్చు, అమెరికన్బాప్టిస్టుచర్చు, వెస్లియన్చర్చు, మోర్మన్చర్చు, మొరేనియన్చర్చు, వీటిమోనియన్చర్చు, కాతెవిస్టుచర్చు, ప్రిస్బిటేరియన్చర్చు, యూనిటేరియన్చర్చు, లాడన్విష్చర్చు, స్కాట్స్చర్చు, ఇంగ్లీష్ ఎపిస్కోపల్చర్చు, క్వేక్స్ చర్చు, స్వీడన్బర్గ్చర్చు మొదలగునవి కొన్ని కలవు. తక్కినవి స్వల్పసాఖ్యాకులుగల సాఘములుగ నున్నవి. వీటియందు అభిప్రాయభేదములచే గల్గిన కొన్ని భేదములు, విధులు, విధానములు గాన నగుచుండును. వీరికి ప్రార్థనమాదిరములు వేత్తేలుగ గలవు.

కై)స్తవమత శిలువభేదములు -

కై)స్తవమతప్రభువగు యేసుక్రీస్తు ప్రజల పాపములను నివారింపఁ దాను శిలువ వేయబడి న్యుత్తీరినది నంగతి బైబిలు నందువివరింపబడినది. పిదప కై)స్తవ మతమభివృద్ధిజెంది వ్యాపించినకొలది,

వేత్తేలు సాఘములుగ చీలుట సంభవించెను. వారియందు కల్గిన భేదములగు మతాభిప్రాయము లీ చీలికకుఁ గారణమయ్యెను.

అటుల వేత్తేసాఘములు తమతమ ప్రధాన మతదిహ్నులుగ శిలువలందు భేదములు కల్పించి వాడుకొనుచున్నవి. అవి ఇరువది కానంబడు చున్నవి.

౧. గ్రీకుశిలువ, ౨. టాన్ (Tan) శిలువ, ౩. లాటిన్ (Latin) శిలువ, ౪. పాట్రియార్కి శిలువ, ౫. పాపల్ (పోపుగారి) శిలువ, ౬. కెల్టిక్ శిలువ, ౭. ఏడ్రూస్ శిలువ, ౮. బోటోనీ శిలువ, ౯. క్లెచీ (Clechee) శిలువ, ౧౦. క్రాన్ క్రోస్టెట్, ౧౧. ప్లియూరీ శిలువ, ౧౨. ప్లియూరిటీ శిలువ, ౧౩. పోర్బీ శిలువ, ౧౪. మార్టిన్ శిలువ, ౧౫. పేటోనిశీ శిలువ, ౧౬. పోటౌట శిలువ, ౧౭. పోమ్మా శిలువ, ౧౮. రిసెరీల్లీ శిలువ, ౧౯. గ్రీగోరీత్ శిలువ, ౨౦. పట్టి శిలువ.

కై)స్తవమత సప్తగుణములు -

గుణమన దోషముకానిది గుణమని యర్థము ఇవి యోగ్యతలని చెప్పబడినవి.

౧. నమ్మకము, ౨. ఆశ, ౩. వితరణము, ౪. జాగ్రత, ౫. ధర్మకథము (న్యాయము), ౬. మనస్తైర్యము, ౭. మితభోగము. ఇవి సప్తగుణము లని చెప్పబడినది. (కై)స్తవమతసప్తదోషములు చూడుడు.)

కై)స్తవమతసప్తదోషములు -

౧. గర్వము, ౨. కోపము, ౩. అసూయత, ౪. దంభము, ౫. కుక్షింభరత్వము, ౬. అసమాధానము, ౭. సోమరితనముకల్గియుండుట కై)స్తవలకు ఘోరాపరాధము లని చెప్పబడినవి. ఇవి సప్తదోషములట. (కై)స్తవమతసప్తగుణములు చూడుడు.)

క్రైస్తవమతసప్త సత్కార్యములు-

౧. జబ్బుపడినవారి కుశచారము లొనర్చుట,
 ౨. ఆకలిగొనినవారి కాహారమిడుట, ౩. దాహ
 తరులకు దాహపానీయ మిచ్చుట, ౪. వస్త్ర
 మలకు బట్టల నిచ్చుట, ౫. ఇబ్బందులేనివానికి
 వసతు లమర్చుట, ౬. రక్షకులులేనివారి సరము
 చూడట, ౭. మృతులను సమాధిమొదర్చుట.

**క్రైస్తవమున సప్త యోధా భి
 మానులు — Seven champions of
 Christendom.**

౧. ఇగ్నాండు దేశమున St. George.
 ౨. ఫ్రెంచి దేశమున St. Denis.

3. ఇటలీ దేశమున St. Anthony.
 ౪. స్పానియా దేశమున St. James.
 ౫. స్లావాండు దేశమున St. Andrew.
 ౬. ఐర్లాండు దేశమున St. Patrick.
 ౭. వేల్సు దేశమున St. David.

వీరు Patron Saints అని చెప్పబడినది.

క్రైస్టెంట్ (Crescent) — లాటిన్
 నానుము, వృద్ధిహరుచున్నయని యర్థము. పురుష
 నానుము. (క్రైస్తవ నానుములు చూడఁడు).

క్రై మెట్ — శీతోష్ణ, వర్ష వాతావరణ
 పరిస్థితులు చూడఁడు. శీతోష్ణస్థితి చూడఁడు.

కొంకణ దేశము (కొంగను దేశము,
 పశురామ క్షేత్రము) — కొంకణ దేశమునకు
 గొంగను దేశమనియు, పశురామ క్షేత్రమనియు
 పేరుజేరి Journal of Asiatic Society
 of Bengal 1838 P. 187లో నున్నది. పశునటి
 కనునకు ఇచ్చిన సముద్రమునకు (Arabian Sea)
 నమనునందు పీఠివాటి గూఢాగ మని Bombay
 Gazetteer Vol I. Part 2. P 283. యాగు
 కలగు. ఈదేశము గూరతుమిడి గోవావలకు
 పై ఎల్లగును. దక్షిణమున నుత్తర కన్నడదేశము
 వలకు సముద్రతీరము నుంటియె. వ్యాపించిన
 దేశముగ పోల్చియున్నారు. కావ ఉత్తరపు ట్లెల్ల
 గుజరాతుగను, తూర్పు ట్లెల్ల దక్షిణాంధముగను,
 (Deccan), దక్షిణపు ట్లెల్ల ఉత్తర కన్నడ సీమ,
 ఇచ్చినపు ట్లెల్ల అరేబియా సముద్రమును అని
 తేలుచున్నది. ఇది యిటుక పశురామ క్షేత్ర

మును సప్తకొంకణములని చెప్పియున్నారు. అవి
 కేశము, తుంగము, గోరాష్ట్రము, కరహా
 టము, వరాలాటము, ఖజ్జీము, కొంకణమునని.
 అగు కేశమునకు మధ్య దేశము. గోరాష్ట్ర
 మన ఇప్పుటి గోకర్ణ ప్రాంత సీమ. కరహాటము
 కరావపుర ప్రాంతము. వరాలాటము వస్యపుర
 ప్రాంత సీమ. వస్యపురము విస్సటి బేసికా గా
 పోల్చియున్నారు. ఇంక నీవిషయమున సీక్రీది
 సంగతులు గమనింపవలసి యుండును. (సప్త
 కొంకణములు చూడఁడు)

స్కాందపురాణమున సహ్యాద్రి ఖండము ౨-౮
 యాగు కొంత వివరణ కలగు. బొబైరాజధాని
 రత్నగిరిజిల్లా సంగమేష్వర పురమునగల సంగ
 మేష్వర శివలింగము పశురామ ప్రతిష్ఠితముగ
 చెప్పబడినది. ఇది కృష్ణానది యాగు వేణీనది
 సంగమించు తావున నున్నది. అందు చెప్పబడిన

వాలుకేశ్వర శివలింగము బొంబై నగరమును ముంబ్యాద్ లి అనునోట వాలుకేశ్వరమును పేట యును గలను. మఱియు బాణవల్లి యనియాదే చెప్పబడిన సరస్సు ఇప్పుడు వంబల్లియను పేరం బలుగుచు గోవాకు దక్షిణముగా కఠిపయ దూరముననున్నది. పరశురామ ష్టేత్రములోనిదని చెప్పబడిన శూర్పారక ష్టేత్రమును భాండా ర్కరు పండితుడు ఉత్తర కొంకణముగఁ బోల్చి యున్నాడు. (అపరాంత దేశము చూడుడు). కొందఱు దీనికి ఉత్తరమున ఉత్తర నైరుతి ను నదియును, తూర్పున సహ్యాద్రి పర్వతము, దక్షిణమున సుబ్రహ్మణ్య ష్టేత్రము, పశ్చిమమున పశ్చిమ సముద్రమునని చెప్పిరి. నుహభారతము శాంతిపర్వము ౮౯ యును ఈ ష్టేత్రమున చతురాగణ పర్వతమున పరశురామఁడు వసించు వాడని చెప్పబడినది.

ఉత్తర కొంకణమున శ్రీకృష్ణక పురము లేక శైలాహార పురమును పేరుగల పురము చెప్పబడినది. అది ఇప్పుడు తానాపురమని పిలువబడుచున్నది. కొంకణదేశమున కంత కొకప్పుడు అనగంధిపురము రాజధానియై యుండెననియు, దానికిబిడప బేసికపురమును, వేలొకప్పుడు తానాపురమును, మఱియొకప్పుడు రేవావంతి లేక రేవతిష్టేత్రము (ఇప్పటి జాల్ పురము) ను, రాజధానులుగ నుండెనని చెప్పబడినవి. ఒకప్పుడు కిల్గిల నగరము లేక కిల్గిల రాజధానిగ నుండెనట. దీని తావిప్పుడు గానరాకున్నది. పొల్లింట యొకప్పుడు శ్రీశైలము నూడి బాగాభాతము వఱకు వ్యాపించి యుండిన వాకాట దేశమును కైలాశిలయవను లనంబడువారు కొంతకాల మేలిరనియు, నారికి వింధ్యాశక్తి మూలపురుషుడనియు, విష్ణుపురాణ ౮-౨౮ యందు గాననగుచుట, దీనికాసంబంధ మేదియేని గలదాయని

సంశయముతోచెడిది. దీని నింకను బాగుగా పరిశీల్పించ వలసి యున్నది.

కొంకణపురము - అనగంధిపురము, కొంకణదేశము చూడుడు.

కొంకణసప్తకము (సప్తకొంకణములు) పశ్చిమసముద్రతీర మునందలివి:- ౧. కేకళము (మళయాళ దేశ మంతయును), ౨. తులు (తులుంగ లేక, తులువ) దక్షిణకన్నడ మని ఇప్పుడు పిలువబడు దేశప్రాంతము, స్కాంద పురాణసహ్యాద్రిఖండమున దీనికి గళ్యాణ పురముమొదలు చంద్రగిరినదివఱకుం గల పశ్చిమ పర్వతములకును సముద్రమునకు మధ్య గల ప్రదేశ మని చెప్పబడినది. ౩. గోరాష్ట్రము, గోకర్ణ ద్వీపము లేక, ద్వీపకల్పమునువానికి పొల్లి గోరాష్ట్రమని పేరు. ౪. కొంకణదేశము (కొంకణ యందు దేశము), ౫. కర్ణాటకదేశము, (కారాష్ట్ర దేశము) కర్ణాటపురము రాజధానియై యుండెను. స్కాందపురాణసహ్యాద్రిఖండమున కోయినా లేక, కోయన ఉత్తరపుట్లగను, వేద వతి దక్షిణపుట్లగను చెప్పబడినది. ఇప్పటి సతారా (సత్రా) మండలమును, ఆప్రాంత భూములు నై యుండనోవు. ౬. వకాలాట దేశము, లాటదేశము దక్షిణఘూర్జర దేశప్రాంతము, ఖండేశభూమి. ౭. బర్బరదేశము.

కొంకిపిసిని (తీగె) - ఇది కొంకణ తీగ ప్రాకునది. ముండ్లుండును. దీనిని కొంకి చెట్టనియు, కొంకిరిపీతిరి చెట్టనియుగూడ ననెదరు. దీనియాకు రసము కాకజేసి, ఉబ్బు, గుల్మము, పాండురోగము, శ్లేష్మవాతములపై మంచిపని జేయునందురు.

కొంకిపురుగువ్యాధి(Hook worm)- ఇది సూక్ష్మజీవుల (Worms) జాతికిం జెందిన

పురుగులనుండి కల్లు అంటువ్యాధి. దీనిని క్రీ. వె. ౧౭ వ శతాబ్దమున కనిపెట్టిరి. అరంగుళము పొడవు, దారమువంటి శరీరముఁ గల్గి గ్రుడ్లనుండి జనించును. ఈపురుగు ఆహారమునకై ఆకులు, పండ్లు మొదలగువాటిపైఁ జేరుకొని, ఉడకని భోజనపదార్థములతో లోని కేగును. శరీరము వెలుపలనే యిదియొక సువత్సరము జీవించగల దనియు, లోని కేగిఉదరకోశమున (Duodenum) అబ్జడు శరీరభాగమున నివాసము గుదర్చుకుని ఐద, లేక ఆరుసువత్సరములు జీవించుననియుఁ జెప్పబడినది. ఇంకను కొందఱు పరిశీలకులు జోడులేకుండు నడచునప్పుడు అరికాలు దొల్చు కొని లోనికిఁ బోగలవారు. అత్తనినట గరద గల్గు చర్మరోగము కల్గునట. కొందఱు టిక్కును నోటికిని, జీర్ణకోశమునకునుగూడ చేరునన్నారు. ఆరువారములకు దీనిరోగము బయల్పడునట. పండ్లు, కుక్కలు మొదలగు మలభక్షకజాతుల మూలమున నివి వ్యాపించి, అంటురోగ మగునని పోల్చు బడినది. (అంటువ్యాధులు చూడఁడు; సూక్ష్మజాతువులు చూడఁడు).

కొంగమదేశము — కొంకణదేశము చూడఁడు.

కొంగుదేశము—కోయంబత్తూరు సేలా మాడల ప్రాంతదేశమున కొకప్పుడు కొంగుదేశ మని పేరుండెనట. గంగవాళపురాజులచాలనమున ఈకొంగుదేశపు రాజుని స్వతంత్ర్యముల కుపయోగించుకొనువారట. కొంగుశబ్ద మేమో తెలియకున్నది.

కొండకు వెంట్రుకకు ముడి వేసే వాడు — అనగా వస్త్రే (లాభిస్త్రే) కొండయె వచ్చును. పోతే తలవెంట్రుకయె తెగిపోవును.

కొండగోగు చెట్టు — లా. Carle-
ria ciliata, Hibiscus cannabinus.

అనియు, సా. కి.కిరాత, కన్ది కాద్యము, పీతభద్రకా యని కొందఱువాడిరి. దీని కషాయము, వేరు రసము లేక ఆకులరసము శోధనచేయుననియు, కుష్ఠరోగము నివారించి యాపుననియు, రక్త దోషములు, వ్రణములు, వాపులు, శ్లేష్మరోగ ముల నివారించుననియుఁ జెప్పుదురు.

కొండచెముడు చెట్టు — అంగుడు చెట్టు చూడఁడు.

కొండంతమగడుసోతే పిడికెడు బొచ్చినకా ఏడ్చట? — ఆధ్రలోకోక్తి.

కొండంత దూదిం గాల్చటకు కొండంతనిప్పు కావలెనా? — ఆధ్రలోకోక్తి.

కొండ తలక్రింద నుంచుకుని రాళ్లకు వెదకి తాపత్రయపడినట్లు — ఆధ్రలోకో.

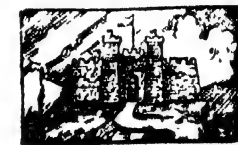
కొండనాల్కకు మందువేస్తే ఉన్న నాల్క ఊడినట్లు — ఆధ్రలోకోక్తి.

కొండంజూచి కుక్కలు మొరిగినట్లు — ఆధ్రలోకోక్తి.

కొండంద్రవ్వివెచి ఎలుకం బట్టు కొన్నట్లు — ఆధ్రలోకోక్తి.

కొండపల్లి దుర్గము — ఆధ్ర దేశ

మున కృష్ణ జిల్లామందు బెజ వాడకు పదిమైళ్ల దూరమున కొండపల్లి గ్రామముకడ కొం

డపైనున్న దుర్గము. క్రీ. వె. ౧౩౩౭ సువత్సర ప్రాంతమున కొండపల్లి రెడ్డియగు అనుభేమా రెడ్డిచే నిర్మింపఁ బడినట్లు చెప్పబడినది. గొల్ల కొండ డను వాడి దుర్గపు తావును రెడ్డిగారికి చూపుటాజేసి వానిపేర కొండపల్లి యని పేరడఁ

బడి నటుల ప్రత్తి కలకు. రెడ్ల ప్రభుత్వారమున నీకుర్గము ఉత్కళ భూపతుల వశమై వారి నుండి క్రీ. వె. ౧౮౭౧ లో గుల్బర్గా ప్రభువగు రెండవ. మహమ్మదుషా వశమై ౧౮౧౮ లో కృష్ణదేవగారు (విజయనగరము) సావ్యభాముని వశమై యాతని వలన ఉత్కళ భూపతుల కీమఁ బడి మధ్య మధ్య కొన్ని మాన్యుల నందియు ౧౮౮౭ సువత్సరమున బొరంగజులు రాజ్యమున కుం జేరెను. పిదప క్రీ. వె. ౧౮౯౬ లో బ్రిటీషువారి హస్తగతమై కొంత సైన్య మట నుంబడి ౧౮౯౯ లో సైన్యాలు తీసివేయఁ బడినవి.

కొండ క్రింద కొండకల్లి గ్రామము కలకు. అందు కొండపల్లి బొమ్మని పేరొందిన బొమ్మలు చేయుదురు.

కొండప్రత్తి వ్యవసాయము— ఇది స్పెర్స ప్రత్తి బోలిన యొక ప్రశస్తతమైన జాతి. భరతదేశమున దనాదిగ ఇంటి పెరస్పి యుచొ కటి రోను చెల్లుగ నాటబడి పెంచబడు చూడి నవి. తెల్లని ప్రత్తి నిచ్చెడివి. పండి (పైడి) ప్రత్తి బోలి యుండుం గాని దాని రంగు డక తెల్లగ నుండునది. భరతదేశపు సుప్రసిద్ధ జాతి. స్పెర్స నూలునకు పనికివచ్చునది. (ప్రత్తి వ్యవ సాయము చూడుడు). ఇంచు మించు ఇరువది వత్సరము లీచెల్లు బ్రతుకుచు కాయుచుండును.

దీని బెంచు విధానము స్పెర్స ప్రత్తి బోలియె యుండును.

కొండమడుగు పురుషోత్తమకవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులగు కవిగణింపబడిన వాఁడు. నియోగిబ్రాహ్మణుడు. భారద్వాజస గోత్రము. తండ్రిపేరు గిరియప్ప. ఈతనికి గయ్య లూరు మొదలగు గ్రామముల భూస్వాస్య ముంకినది. రచించినది సానంద గణేశ్వరము.

కొండలు(మింగేవాని) గోపుర మొక యద్దమా ? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కొండవీటిసీమ — ఆంధ్రదేశమందలి గుంటూరుమండలమున గల కొండవీటి దగ్గము సుప్రసిద్ధము. ఈ ప్రాంత దేశభాగమునకు గొం డవీటిసీమ యనిపేరు. మొరక ప్రదేశమగుట నూ తులు (బావులు) చాల లోతుగనుండి నీటి చేరు కొను త్రాడు చాల పెద్దదిగానుట దేశప్రసిద్ధ ముగాన, ఎక్కువ పొడవుగానున్న భోజిప్రసాద గమునకు 'గొండవీటిసీమచాంతాడు' (చేదత్రాడు) అని సామెతగా పల్కుదురు. లేనిపోని వన్నియు అదేపనిగ వ్రాయఁబడి ప్రాముఖ్యతలేనివ్రాతలకు 'కొండవీటిదండకవిత'యనెదరు. తొల్లి కొండవీటి సీమ యాదో పరిసరములు కొండవీటి దండకవిత యని వ్రాయుచుండిరట. కొండవీటి గొల్లపాటయు నట్టిద. వెట్టిభోరణి సదేపనిగపాడిన పాటకు కొండవీటి గొల్లపాటయని యనుచున్నారు. కొండ వీటిసీమ రెడ్లప్రభుత్వముచే పేరొందినదేశము. (కొండవీడు చూడుడు).

కొండవీటిసీమ చాంతాడు — కొండవీటి సీమ చూడుడు.

కొండవీడు — ఈపేరు వినినంతనే చేద తాడు జ్ఞప్తికివచ్చుటయేగాని, దాని నిజమగు ప్రసిద్ధి మఱుగుపడినది. దాని నిజప్రసిద్ధి కొండవీటి దగ్గమని, హెచ్చరించుచున్నాము. మహాబలాభ్యుదయించిన నీరవ్యతకర్గము, దాని చుట్టునుండిన యగాధమగు కంఠకమును, ఉన్నత ప్రదేశములందు యద్ధసమయానకూలమగునటుల నిర్మింపబడిన బురుజులును, కోటలోనివారు బురుజులపై కెక్కి శత్రుసైన్యములరాకంబ్రతీక్షిం చు కట్టడపుపనులును వీక్షించ, లొల్లింట క్రీ. వె. పహనాలవ శతాబ్దారంభకాలమున ఓరుగల్లు సామ్రాజ్య మస్తమించుటయు, ఆరాజ్యమున

కీ కొండవీటి యుగ సామంత ప్రభువై యుండిన పోలయ వేమారెడ్డి స్వతంత్రుడై తన ప్రభుత్వమును స్థాపించుకొని యీకోట కట్టి యిది తన రాజధానిగా నీ ప్రాంతపు పాకనాటిసీమనంతటిగా బాలించుటయు జ్ఞప్తికివచ్చి రెడ్ల ప్రభుత్వ కాలపు విశేషములు తలంపునకువచ్చును.

ఆయనయు నాయన తరువాతివారును నూరు సంవత్సరములు దీనిని బాలించిరట. క్రీ.వె. ౧౪౫౪ సంవత్సరమున నుత్కళ భూపతియగు కటక పురాధీశ్వరుడు యీకోటాబట్టుకొనెను. అరువది వత్సరముల వఱకు నది ఉత్కలుల వశమై యుండెనట. క్రీ.వె. ౧౫౧౫ ప్రాంతముల శీకృష్ణరాయ సార్వభౌముని వశమాయెనట. అత్తరి సంభవించిన సంగరమున ఉత్కళప్రభువును దుర్గాధిపతిగ వీరభద్ర గజపతి చరిత్రమున పేర్కొనబడినవాడు. ఆతడు రెండునెలల వఱకు దుర్గమును స్వాధీనముకానివ్వక నిలపినవాడని చెప్పబడినది.

పిదప కొంతకాలమునకు విజయనగర సామ్రాజ్యముక్రింద సామంతులుగనున్న రెడ్ల క్రింది కీ కోటచేరెనట. కాని విజయనగరసామ్రాజ్యము స్తమించుటతో కొండవీటిరెడ్ల వైకుంఠా గుర్గమును భగ్గువఱచిపాడుచేసిరట. దీనిపాడిప్పుడు గుంటూరుమండలమున కొండలమమమగు మెరకప్రదేశమైయున్నది.

ఇంక తుప్పుచొంకలు బలసి, వొరసశక్యమై యున్నను అనేకులుపోయి చూచుచుండరట. కొండవీటిదుర్గమును చూడనేగుతరి తొలుత ఉత్తరదక్షిణములకు వ్యాపించియున్న షర్వత శిఖరముల నడుమ శిథిలములైన కోటగోడ లగుపడును. మెట్లనెక్కుచు కోటవైపుజన నొకవిశాల సమతలప్రదేశము నంగు వెక్కు కాలినడక బాటలు గన్పట్టును. మెట్లకిరుదెసలందు నడవి

వలె చెట్లు బలిసియుండును. కొంతవడికి దుర్గ సింహద్వారముకడకు చేరగలుగును. ఇది రాతిపై చేయబడిన మంచిచిత్రములుగలది. ఇటున పైని వివరించిన మైదానముకలగు. అందు రాకొమరు లాటలాడువారని ప్రతీతికలదు అటనుండిక్రిందికిశాన్యదిశగా నీక్కించిన నాకల్లపు ప్రదేశమున నొక మట్టికోటయుండిన యానవాళ్ళు గన్పట్టెడిని. అట పుట్టకోటయను పట్టణముండెడిదని చెప్పుదురు. ఈ ప్రాంతములందుగల సమప్రదేశములు కొన్ని గలవన్నియుగలసి కొండవీడు పురముండెనట. ఇంక చక్కని బాటలును నీధికొక దేవాలయమును ఉండెడివట. ఇంకఁగొంచము దూరమేగిన తోడనే వేఱొక సింహద్వారము కొంత దూరమున గాన్పించును. అది చాలా ఎత్తగు లావున నూట ఆకాశమునందున్నట్లు తోచెడిని. ఆ ప్రాంతముననే రహదారి బంగళాకలదట శొల్లి గృహ రాజు మేడయనంబడిన సూదరభవంముండెడిదట.

ఇచటకి సమీపముననే దుర్గాధీశుని కొల్వ కూటపు పాడుగన్పట్టును. ఇందుక దూరమున నేతికొట్టును, ధాన్యపుకొట్టు, ధనాగారములు ఉండిన యానవాళ్ళు కన్పించును. నేతికొట్టుకడ జలనిలయము కలగు. మరియు నీ ప్రాంతములు నూతులు, చెరువులునుకలవు. ఇవి శొల్లింటి కాలమువారికి దా హిందకముల నిచ్చు జల నిలయములట. ఇప్పుడు వెగురు చొంకలు బలసిన యొక పెద్దపల్లమును శొల్లింటి పెద్దచెరువని చూపుదురు. దానియందకము లగడ్డను నిపు చుండెడివట.

క్రిందికోటయందొక దేవాలయము చూడతగినది. చక్కని పనితనముగల చిత్రము లిత్తడి రేకుపైఁదాపి అపరంజిపూత పూయుచుండిరటగాని, అపరంజిపూతపోయి యిత్తడి రేకులు నిలచి యున్నవి. ఇచటి ధ్వజస్తంభ మేకశిలానిర్మితము.

దేవాలయద్వారమున నొక సీసపద్యము చెక్కబడి అరిగిపోయి స్పష్టముగ గానరాకున్నది. అది అచ్యుతదేవరాయల కాలమున వారిక్రింద సానుంతపాలకుడుగనో ప్రభువుగనో యీశ్వరార్థి పతిగనూడిన రామయూమాత్యభాస్కరుని గూర్చి చెప్పబడిన పద్యమని యచటివారనెదరు. ఇక నట నాల్గు శిలా శాసనములు కలవని స్పష్టముగాకున్నను రెడ్డిప్రభుత్వమున నీదేవాలయము నిర్మింపబడినటుల తెలిసెడివి.

కొచ్చిన్నీనా దేశము (స్వదేశ సూక్ష్మము) — అనాము చూడఁడు.

కొచ్చి(నాజ్యము) — ఇది తొల్లిటి మళయాళ దేశమని భాగము. బ్రిటీషు మలబారునకు, తిరువాయ్కూరు రాజ్యమునకు నడుమనున్నది, రాజధాని ఎర్నాకుల నున్నది. ఇది కొచ్చిప్పరమునకు సమీపమున నున్నది. ఉత్తరమున ట్రిపుర వేటోరిపురము వర్తక స్థానము. కొచ్చిపురాజ్యపు ప్రజలుకు మళియాళీలేగాక యూరపులు (ఇహోయతసులు) సియియన్ క్రీష్టి గునులు వి శేషముగాగలరు. వీరు చిర కాలము నూడి వసించుచున్నారు; వర్తకులు.

కొటికా (తాళి) క్షత్రియులు — ఇశోదియా క్షత్రియులు చూడఁడు.

కొటికెలపూడి పేంకటకృష్ణకవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాఁడు. వెంకటాద్రి గ్రాహ్యుఁడు. ఆపస్తంబ సూత్రము. హాతసంగ్రహము. తండ్రి పేంకట రామయ్య. తాత శివరామయ్య. బొబ్బిలేస-స్థానమున రామడప్ప రంగారావు స్థాపాలుని యాస్థానకవి. రచించినది శ్వేతాచల మాహాత్మ్యమును కూర్మమాహాత్మ్యము. వీని తన ప్రభులకుం గృతియిచ్చెను. మఱియు నీతఁడు మేఘ

సందేశమును పద్యకావ్యముగ రచించెననియు, దీర్ఘచరిత్రనును ప్రబంధమురచించి శ్రీరాముల కుంగృతి సమర్పించెననియు, నీపేంకటకృష్ణకవి గొప్ప జ్యోతిషవేత్త యనియుం గూడ తెలియుచున్నది.

కొటే ప న్నార్కులు (Quotation marks) — ఇది యాంగ్లభాషా సాంగత్యముగ ఆంధ్రభాషలోనికి తెచ్చుకొనిన గుఱుతు. దీని నాంగ్లమున నికను Inverted commas అనియు పిలువకలదు. పోలి కను చెప్పిన మాటలను తాను ప్రాయుతరి దానికి ప్రారంభమున “ అను గుఱుతును, కదను ” అను గుఱుతును ఇమిడును. ఇకవలన నీగుఱుతులు నమను ప్రాయబడినమాటలన్యుల ఉక్తిమని స్పష్టపడును.

కొట్టకుండా ఏడుస్తున్నా వేమి పిల్లవాడా అంటే అందుకొరకేనన్నాడట ఆస్థానోకోక్తి.

కొడగు దేశము (Coorg) **కోడ దేశము** — పశ్చిమసముద్రతీరమున మళయాళ ప్రాంతముననున్న చిన్న దేశము. ఈ హ్వతములను కోరగిరి, కోలగిరి యను పేరులును, ఈదేశమునకు “కోడ దేశము” అను పేరును వాడక చుండుండినవట. విష్ణుపురాణము 92 అధ్యాయమునను ప్రశంసకలదు. స్థానికపురాణకావేరి మాహాత్మ్యమున ౧౧ అధ్యాయము దీనికి గోడ దేశమనియున్నది. బహుశః కోడ, కొడలగ మారియుండునని తోచెడిది.

కొడిశచెట్టు — కొడిశచెట్టు కొడిశచెట్టునియు, కొడిశపాల చెట్టునియు రెండు భేదములుగ నుండును. కొడిశపాల చెట్టును, పాలకొడిశ చెట్టునుటయుం గలరు. మరియు గొందఱు పెద్ద అంకురు చెట్టుని వాడుదురు. కొడిశచెట్టు వాసములుగ చెక్కి యిద్దల కప్పులకు నై చెదరు.

కొడిశచెట్టు - లా. Holarrhena, anti-dysenterica అనియు, Chites antidysenterica. ఆంగ్ల. Kurchi Conessi అనియు Tellicherry bark tree అనియు నందురు. సం. పాండురగ్రుముః, శక్రవృక్షమను పేరు కొడిశకు, పాలకొడిశకుఁ గూడ సాముదాయకముగ వర్తించును. కొడిశకణ్ణి వాసములు చాల బలముగ నుండు కలప. దీని పుష్పలంఘ త్రిదోషములు హరించు గుణము కలదనియు, ఆకులందు వాతమునుహరించును, కాకజేసియు, విరేచనము గల్గించు గుణము గలదనియు, కాయయాగు అగ్నిదీప్తి నిచ్చును, ఇందుక మలబద్ధముగల్గియు, గ్రహణి, గుల్మము, క్రిమి, మూలవ్యాధి, వాతములు, శూలలు, శ్లేష్మముల నడచుననియుఁ జెప్పబడినది.

కొడిశపాల చెట్టు - దీనిని పాలకొడిశ చెట్టు అనియు నందురు. లా. Nerium Antidysentricum. సం. ఇంద్రవృక్షః, కుటజః. పోలింగః అని పేర్లు. కొడిశపాలు కాయములను మాన్పును, కొడిశపిత్తులు చేను, వగరు గల్గి యుండును. వీటియందు చెక్క కషాయమునందు గల గుణములే గలవు. మఱియు నీ పాలకొడిశ గింజలను వెచ్చజేసి గూడజేసి కషాయము గాచి కలరా జాడ్యమునందుగ్గుల కడుపు నొప్పుల కీర్తుకు. చెక్కకషాయము త్రిదోషహరమై అగ్నిదీప్తినిచ్చి బలముం గల్గించెడిది. మఱియు అతిసారము, రక్తాతిసారము, ఆమశూల, గ్రహణి, పురాణ రక్తగ్రహణి, కఫము, జ్వరము, వాతనొప్పులు, మేహవాతనొప్పులు, శూలలు, రక్తముపడు మూలవ్యాధులను చక్కగ పనిచేసి నివారించును. ఈకషాయము చెక్కకషాయము కన్న పట్ట (Bark) కషాయము బలముగ పనిచేయును. అందు పచ్చి పట్ట ఇంకను బల

మైనది. ఆకునందు దంతముల పూడ్లు, నొప్పులు నివారించు గుణము కలదని చెప్పబడినది.

కొడుకు బాగుండవలెను, కోడలు ముండ మొయ్యవలెను - ఆంధ్రలోకోక్తి.

కొత్త అమావాస్య - ఘట్టాణ బహుళ అమావాస్య కీపేరు కలదు. బాహ్యస్వత్వమాన సంవత్సరమున పౌర్ణమిలో సంవత్సరాంతమగుగాన నీయమావాస్య నూతనసంవత్సరమున గల్లు మొదటిదగు కొత్తఅమావాస్యయే యగును.

కొత్తలంక వృత్త్యంజయ కవి -

ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాఁడు. ఆదిశైవులకుబడు. (శివార్చక లేక, శివల) బ్రాహ్మణుఁడు. నివాసస్థలము గోదావరి జిల్లాలోని కొమరగిరి, బోధాయన సూత్రము, భరద్వాజసగోత్రము, తాడ్రిపేరు విశ్వనాథము, పదొమ్మిదవ శతాబ్దాంతకాలమున నుండినవాఁడు. రచించినవి- ౧. బృహన్నారదీయ పురాణము, ౨. ధర్మాత్మజాపరిణయ బను ద్వ్యర్థికావ్యము, ౩. నిరోష్ఠ్యనలచరిత్ర మనంబడు చిత్ర కావ్యము.

ఇందు ధర్మాత్మజా పరిణయమునకు గర్భిత్యము అల్లారి అప్పలరాజుగారికిని, నలచరిత్రము నకు గర్భిత్యము ధనంజయగోత్ర దుద్రరాజు తిరుమలరాజుగారికిని, ద్రవ్యార్థియై ఆరోపించె నని తలాపబడుచున్నది.

కొత్త వింత, పాత రోధ ఆంధ్రలోకోక్తి.

కొత్తిమిరి (ధనియపు) చెట్టు

లా. Coriandrum Sativum అనియు, ఆంగ్ల. Coriander tree అనియు, సం. కుస్తుంబరీ, ధన్యా, ధన్యాక. కుస్తుంబరి యనుమాట కొత్తిమిరిగా మారెను. కొత్తిమిరి యని వాడు

మునురు. ఇది ధనియాలచెట్టు సువాసనకై భోజన పదార్థములగు చేర్చును. త్రిదోషహరమైనది. ఆకలిని వృద్ధిచేసి, మలమూత్రనిరోధము సడలించును. నిద్ర దెచ్చును. వాతదోషమును శిరమున కెక్కనియ్యను. నొప్పులుబడుచున్నస్త్రీలకు వాసనచూపించుచున్న త్వరలో ప్రసవముగున్నట్లు చేయును. (ప్రసవమునకు పిదప దీనినటనుండునీరు రాదు.) శైత్యశరీరతత్వము గలవారికి పరాకుగల్గించును. జీర్ణము జేయును. మేహశాంతి పైత్య శాంతి గల్గించును. నోటిపూతను నివారించును.

కొత్తిమీరిచెట్టుఆకులు వెచ్చజేసి నేత్రములపై గట్టిన నేత్రోగములు నివారించుననియు, కడుపు లోనిమంట, గడ్డలు, జ్వరములు, భ్రమ (ఉన్మాదము), వ్రణములు, వాతములు, విదాహము, విషదోషము, రక్తపైత్యము, శ్రమ, బలహీనము, శ్లేష్మము నివారించుననియు ఆరోగ్యకరమనియు జెప్పబడినది.

కొన్నవాడు తిన్నవాడు

ఆంధ్రలోకోక్తి.

కొనేదివంకాయ కొసరేదిగుమ్మడి
కాయ — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కొబ్బరిచెట్టు — *Coconut palm or tree*. అంగ్ల *Cocoanut palm or tree* సం. నారికేరహా, నారికేల, నారికే, నీలతరు, విశ్వామిత్ర కలామూ, విశ్వామిత్ర ప్రియ. ఆంధ్ర దేశమునందీచెట్టు నెఱుగని వారుండరు. ఇందు ఇంచుక భేదముగల్గిన జాతులనేకములు కలవు. కాని

అన్నియు సమానములే. ఉష్ణదేశములగు చక్కగ పెరిగి కాచును. దీని ఉపయోగములకు మేరయేలేదు. భోజన పదార్థము. అరవమున తెంగాయి (దక్షిణ [దేశపు] కాయ) యని పేరు. కొబ్బరి

చెట్టుమొక్క ఉపయోగాతిశయమునూడి ఉష్ణదేశములగు పలుచోట్ల విరివిగ నీచెట్టుపెంపబడుచున్నది. ముఖ్యముగ నిసుకభూములందీ విస్తారముగ పెరిగి ఫలించెడిది. సముద్రతీరపు టిసుక భూము లీచెట్టునకు శ్రేష్ఠములు. ఐతను ఒక్కసంగతి ఈచెట్టునకు ముఖ్యముగ నెఱుగునది. ఈచెట్టు పేరునకు భూమియందలి నీటిచెమ్మ తగులునంతటి మెరకగ నీరూఢు తావులాదీచెట్టు పెరిగి ఫలించుగాని, వేళ్లకు నీటిచెమ్మ నుదని నిరకప్రదేశములగు దీవుక్షము పెరిగి ఫలించును. అయితే నీచెట్టుచాతిన తావున ఆరు లేక ఏడు అడుగుల లోతున నీరు పడునట్లుచూచి కొబ్బరి తోటల నాటవలసి యుండును. లేకున్న నీతోట నిష్ఫలప్రదమయ్యెడిది. ఇట్టిపరిస్థితులగు కొబ్బరి చెట్ల సముద్రతీరముననే గాక బహుదూరముగ నుండు దేశములసహా నీరు మెరకగ లభించు ప్రదేశములగుసహా అనుకూలమయ్యెడిది. కొబ్బరి చెట్లవేళ్లకుండగులునిరు తీమనినిరే కావలయునను నియమములేదు. కాకలుగనూడు నీరై నను, కడకు కొంచెము ఉప్పుగనుండు నీరై నను అననుకూలముగాదు. కొబ్బరితోటకుం దఱుచు నీరు పారించుచుండినను ఉపయోగించు గాని సాము పెట్టుబడి ఎక్కువయితే నట్టిపద్ధతి నిరరకమయ్యెడిది.

కొబ్బరిచెట్టుమొక్క మునురు పండునుండి మొక్కమొలచును. అందు వయస్సుమీరిన చెట్ల పండ్లు శ్రేష్ఠమందురు. మణియు నట్టిమునురు చెట్టుమొక్క పండ్లు బాగుగపండి తమంతట తామే నేలబడినవి మొక్కలుచేసిన చక్కగ మొలచి పెరిగెడివి. పదిరోజులు పండును నీట నానవై చి తడియారమండ నేలంబాతిన రెండు నెలలకు మొలకఁద్రోసి ఆరునెలలకు మొక్క చక్కగ మారాకువై చి కాన్పించును. కొబ్బరి

చెట్టు పరిసరవత్సరముల వయస్సునందు గాచెడిని. ఇందు చెన్నంగి కొబ్బరి, గంగాబాళము మొదలగు కొన్నిజాతుల కొబ్బరులు కొంత ముందుగా గాచుంగాని, పెద్దకొబ్బరిచెట్టు బ్రతికినంత కాలము బ్రతుకవు. కావున స్వంతముగ నె మానివేయును. గంగాబాళము (గంగాఫలము) కాయమును నీరెక్కువయూడి మిగుల రుచికరమై యుండును. చెన్నంగి కాయమును ఎక్కువ విలువగల పదార్థములుండును గాన కాయలెక్కువ ధరగల్గి యుండును. కాయలోని కొబ్బరి ఎక్కువ దశస్థాని నుండి ఎక్కువ నూనెగల్గియుండు పెద్దకాయలకు మాచిధర వచ్చుచుగాన, అట్టిజాతికొబ్బరి చెట్లు శ్రేష్ఠముగ నెంచబడుచుండును. మూడు సంవత్సరముల ప్రాయముననే కాయలాగాచు చిన్నజాతి కొబ్బరి యెరికికలగు. అది అలంకార మాత్రముగాని వర్తకోపయోగ మెంతమాత్రమును కాదు. మఱియు పొడువను కాయలకుపయోగించు చిన్నజాతి కాయల కొబ్బరి యెరికి టియుగలగు. అదియు నట్టిదేను. ఇంకను పనునారు లేక పనునెన్నిది అంగుళములపొడవును మఱియు సంత చుట్టకొలతగల్గు పెద్దకాయల జాతి కొబ్బరి సింగిపూర్, మలాకా, పినాంగ్ ప్రాంతదేశములందు కలదు.

సింహళదేశమున ఆగ్నేయదిశి యావలి సముద్ర ప్రాంత దేశములయు నొకకొబ్బరి తోటగ గాఢుచెడిని. ఆదేశముల కొబ్బరిచెట్లు మొకరలు గల్గియుండుననియు, మఱియును మనుష్యుల కంతస్థిని వికలబడిని (అనగా వికలబడుచుండుని) తావులందు కొబ్బరిచెట్టు అభివృద్ధిపొంది ఫలించదనియు సాచురు. ఇందుల నిజమెంతయో మేమెఱుంగజాలము గాని కొద్దిగనో గొప్పగనో వాకరులులేక తిన్నగ పెరిగియుండు కొబ్బరిచెట్లు గానరావు. మఱియును గ్రామముల సమీపము

ననే గాని నిర్మాచ్య ప్రదేశములగు అరణ్యములు, ఇసుకబయళ్లు, ఎడారులు మొదలగుచోట్ల నీటివసతు లెంతగగల్గియున్నను కొబ్బరిచెట్లు గానరాకున్నవి. కొబ్బరిచెట్టుతయు నారమము మగు శరీరముగలది. ఇవి భూమినుండి జలముంబీల్చి నీనిచుట్టలకు, కాయలకు నాదించుచుండును. కొబ్బరిచెట్టు స వత్సరమునకు పండ్లెండు వఱకు గెలులనువైచి కాయు. గెలకు ఏబది కాయల వఱకు చుది పండ్లునులగు నిలచును. కొబ్బరి కాయలోని కొబ్బరి భోజన పదార్థముగను, మఱియు భోజన పదార్థములకు రుచిగల్గించు నదిగను వాడుకరు. కొబ్బరినూనె అనేక కార్యముల కుపయోగించు గాన విలువగల్గి యుండును.

కొబ్బరిపీచు తాల్లు పరుపులు మొదలగువాట్ల కుపయోగించును. ఆకుల ఈనెలును, ఆకులను చాచులు మొదలగునవిగ జేయుచును. వాట్లను వాడుచెరకుగ నుపయోగింతురు. కొబ్బరికాయ లోనికొబ్బరి ఎండుకొబ్బరికన్న పచ్చికొబ్బరి శ్రేష్ఠ ముగగు. వాతవోషముగు హరించి, వీర్యవృద్ధిని కేసి, శోషము ఎండవెల్బవలకు గల్గిశ్రమను నివార్చించి శరీరముగు బల మొసూగి శరీరమున కవశ్యముగు నైస్థికపు వేషినిగల్గించుచు ద్వంద్వోగముల నివార్చించును. నగములకు బల మొసూగి, మలమూత్రముల వెడలించి మూలవ్యాధిని శమింపజేయును. పసపుసుడతో నుడికించి కట్టిన ఒరి బీజపుకొప్పి మాపును. అధికముగఁ దినిన మూత్రమున సుద్దగల్గించును. దగ్గు, పైత్యము, శ్లేష్మముల నుద్రేకించును. దీనికి విరుగుడు బియ్యము, బియ్యపుకడుగు, నిమ్మకాయ, కప్పుజాపాడునీరు, పంచదారయునని చెప్పబడినవి. కొబ్బరి కాల్చి చేసిననుసి అజీర్తిని నివార్చించునందురు. ఇవి యన్నియుఁ జక్కగముదిరిన పచ్చికొబ్బరిగుణములు.

ఇంక లేతకొబ్బరికాయలోని నీళ్ళు విరేచనములు గావించును. లేతకొబ్బరి వాతపైత్యము నడచి, మేహశాంతి గల్గించి వీర్యపుష్టిజేయును. ఇంచుక పైత్యప్రకోపము గల్గించును. మొత్తమున కొబ్బరికాయనీళ్ళు ఆరోగ్యమున నున్నవారికి చాల ననుకూలముగ నుండును. ఉపవాసమున్నవారికి, ప్రసాగమొనర్చువారికి ఎండవడ తగిలినవారికి, దేహమాసము నాదించవారికి, అలసినవారికి, క్షయరోగులకు అనుకూలమైయుండును. లేతకాయ నీరు వాతపైత్యమునడచి హాతిని గట్టుచనియు, క్రిమిలకడచి వెడలించుచనియు కొంచెము మురిగినకాయలోని నీరు క్రిములకడచి బలమొసాగి, వీర్యవృద్ధిగల్గించి ఇంచుక కిఫము నుద్రేకించుచనియు, మిక్కిలి మురిగిన ఎండుకాయలోని నీరు చలవయేగాక జుబుబుజేసి, స్లేష్మము నుద్రేకించి దగ్గుతెచ్చుచనియు, చెప్పుబడినది. ఇంకను కొబ్బరికాయలోని నీరు గాలిబట్టకుండ ద్రావవలెననియు, గాలిబట్టిన దుదిచెడుటయేగాక దుర్గంధముల గల్గించుచి చుగుననియు చెప్పుబడినది. బెల్లము, పిప్పళ్ళిమూలముల తేనెగల్పిలోనికిచ్చిన కొబ్బరికాయ నీళ్ళవలనగల్గెడి పుర్గుణము లడంగెడివి. మరియు అగ్నిమాద్యము, అతిసారము, అతీర్తి, ఉబ్బు, కడుపుబ్బు, గ్రహణి, జ్వరము, పాంశురోగము, వాతకోషము, శ్వాసకాస రోగములు కలవారు కొబ్బరినీళ్ళు ద్రావరాను. వారిరోగ మతిశయించును. భృంశిశ్శి నెవ్వరు నెట్టితరుణమునను అధికమగుసల్లు త్రావరాను. మితముగ నె ఊడవలయును.

కొబ్బరికుగిడి లేక ఎండుకొబ్బరి మలమును వెడలించి పొత్తికడుపును శుభ్రపఱచును. థాతుపుష్టి నుద్రేకించును. శరీరప్రకృతియగు మార్పు గల్గించును. పైత్యముజేయును. మరియు మొలకయెత్తిన కొబ్బరికాయలో నేర్పడు మొగ్గ రుచిక

నుండి చలవజేసి రక్తపైత్యము మేహములనడచి ఇంచుక స్లేష్మమును ఇంచుకపైత్యమును ఉద్రేకించును. దీనికి తేనెయు శర్కరయు విరుగుడులని చెప్పుబడినది. పచ్చిలేతకొబ్బరి డొక్కరసము లోనికిచ్చిన అతీర్తి వికారములనడచును. కొబ్బరిచిప్పలనుండి తీసిన తైలము, పూసితామర, తీట, పల్లికలు, దద్రు, గజ్జి, చికుము, దాతరోగములు నివారణచుగుననియు, పేలు, ఈశుమంద్రు నివారించుననియు చెప్పుబడినది.

కొబ్బరికాయ జతుకదాచి పిండి తీసినపాలు వీర్యపుష్టినిచ్చి, చలవజేసి బలమొసాగి, బడలికనడలించి, ఎక్కిళ్ళు, కఫశూలలు, కాస, శ్వాసరోగము, దాతరోగముల నడచి ఇంచుక పైత్యము, వేడి, విదాహముల గల్గించును. మరియు పైత్యజ్వరమునాదలి వాతలనేగాక, కలరాజాడ్యమునాదలి వాతలనుగూడ నివారించును. తలమెట్రుకలను కుక్కచురుగు గట్టిపరచి, మెట్రుకలను బలముగల్గించి పెరుగజేయును. కొబ్బరినూనె పలువిధములగు ఉపయోగములగు గల్గినది. కొబ్బరికాయచురుగు మురిగితరి గల్గియుండిన గుణములన్నిటిని గల్గియుండును. చర్మరోగముల నాపును. తలమెట్రుకలను బలపర్చును. పుండ్లను మత్తవర్చి మూపును. కొబ్బరిచెట్టునుండి కొన్ని దేశములగు కల్లువీయుగరు.

కొయిలీసిరియా - ఆసియాఖండమున సిరియాదేశములోని సారవంతమైన ప్రదేశము. లెబనాన్స్పర్వతపర్జులు రెండువరుసలుగ దీని జూట్టి ఉత్తరదక్షిణములకు వ్యాపించియున్నవి. (సిరియాదేశము చూడుము.)

కొయిలషన్ ప్రభుత్వము - అనేక రాజకీయకక్షలనుండి నాయకులను రావించి, ప్రభుత్వమునడపుట కేకమనస్కులం జేసి నడపుట కివేరు కలదు. క్రీ. వె. ౧౯౧౫ లో ఐరోపా

మహాస్రాగ్రామ కాలమున నింగ్లాండునం దిట్టి ప్రభుత్వ మేర్పడవలసివచ్చెను. ౧౯౧౬-౧౯౨౨ ల నడుమ నిట్టిప్రభుత్వమే. లాయ్డ్జార్జిగారి ప్రధాన మంత్రిత్వమునగు సాగెను.

కొరవజాతి - వేణుచక్రవర్తి కుడికాలు నుండి విరూపిగ సృష్టిపూబడిని నియోగనకు (వికృతాకారునకు) జన్మించిన సంతతివారిగు కొర వలు, చెంచువారు, యానాకులు, బోయలు అని వీరియొక్క వాడుకగలగు. ఇగునకు గ్రామవిద ర్శ్యములు గానరాకున్నను, అడవిజాతులవారిగు పేరియందీ బలమగు వాడుకగలగు.

వేణుచక్రవర్తి యాంధ్రుడనియు, ఈయనకు సంతానము గల్గిన యీయనమృతానికి విదప సప్తగ్రహములు ఈయనకుడికాలునుండి నిషామ నుద్భవింపజేసిరినియు నీరనెదరు.

కొరవితో కొప్పు (గోకికొని నట్లు - ఆంధ్రలోకోకి.

కొరవిదయ్యము(Will o' the wisp) కొరవిదయ్యములు అనాదిగ ఎలదేశములవా రెరిగినవే. వేట్వేలుకాలములొక పీటని వేట్వేలు విధములగు దలంచుచుండిరి.

చనిపోయినపిదప క భేదములు భూమియొక్క మొకగ పాతబడనేని భూమియొక్క దాకభేదము కొంతకాలమునకు భూమియందలి చెమ్మసహాయ మున కుళ్ల న-రంభించును. పైనుండు భూమి పొరగుండా గుర్వాసలు పైకిరాజాలకుండినను, కుళ్లునుండి పర్పడిన గాలులు భూమిగుండా క్రమ ముగా పైకి తప్పకొని రాగల్గెడిని. కుళ్లునుండి జనించి, ఆకుళ్లు ముక్కుతరి బయలు వెడలినగాలి భాస్వరముతో మిళితమైన (Charged by Phosphorus) హైడ్రోజన్ అని చెప్పబడును. (Phosphorated Hydrogen). ఈ గాలి భూమిగుండా నడచి పైకిగనిపోవుచుండును.

భూమిందాటి బయటపడగానే మహావాయు మండలితో సాబాధము కలుగును. తోడనే అం దున్న ప్రాణవాయువు(Oxygen)తోకూడికలుగు కతన మండ నారంభించును. మండ నారంభించు వలకు భూమినుండి రమారమి రెండడుగులు పైకి లేవగల్గియుండును. ఈమంట లభిసూక్ష్మము లగుట పగలు కనిపించజాలవు. రాత్రులందు ఊదారిండు గల్గి దీపములవలె అతిసన్నగ నుండి గన్పించును. ముఖ్యము గాలికి గొట్టుకొనిపోవును. అట్లయ్య కొంతసేపు నిలచి కాలగల్గును. ఇవి బొటనమీసమున గల్గుతరి నడచువారినడక గాలికి పైతము మూసకుం ప్రోయబడుచు జరును. లేకున్న వెనుకం దేలుచు పనకనామరీతిని నడ చును. ఒకవేళ పిటిగుండా సీగాలి పైకిదేలుచో చిన్నచిన్న బుడగలవలె పైకితేలి పిదప గాలిసం బాధము గల్గి మండ నారంభించును. దానిని కొరవిదయ్య మునగు.

కొరియాదేశము - ఆసియాఖండమున చీనాభూమి-కొరియా మొక ద్వీపకల్పము. ఇప్పుడు జపానువారికి జెందియున్నది. ౪౨,౦౦౦ చతు రపుష్పల్ల నైశాల్యముని అంచనావేయబడిన దేశము. ౧౩౦ లక్షల జనులుగలరని తలఁపఁ బడుచున్నది. చక్కని వ్యవసాయదేశము. గోధు ములు, వాఘావ్యము, బొగ్గే ధాన్యము, బటానీలు, పొగాకు విస్తారము పైగుచేయబడుచున్నవి. చీనా దేశమున మతుపదారముగ వాడంబడుచున్న జిన్నెగను పేరుగల చెట్లవేళ్లు నిమిత్తము జిన్నిగు చెట్లు పెంచబడుచున్నవి. బంగారము, రాగి గను లందు త్రవ్వి ఎత్తంబడుచున్నవి. జపాన్దేశముతో వర్తకము కలగు.

కొరియాదేశపుప్రజలు చీనాజాతులవారనియు, వారిభాషయు చీనాభాషసంబంధమే ననియు చెప్పబడినది. వారు బౌద్ధమతస్థులు.

క్రీ. వె. గోర వలకు ప్రభువుచి త్రవృత్తిమేరకు పరిపాలననడచుచుండెను. అ త్తదేశముచీనారాజ్యమునకు లోబడియుండినది. జపానువాక్కికుప్పరి పాలన నంగీకరింపరైరి. చీనాజపానుయుద్ధమున కిదియొక కారణముగ నుండెను. క్రీ. వె. గోరలో జరిగిన షిమోనో సీకిసాధి చీనాప్రభుత్వపు టధికారము దొలగించి లిమిటెడ్కోనార్కి నుదయింపజేసెను. గోరలో భూకలికిచక్రవర్తియని బిరుదమును దేశపాలనమును కాన్స్టిట్యూషను విధానప్రణాళికయు చేసికొనెను. శాసననిర్మాణమును ప్రజాప్రతినిధులు వశమొచ్చిరి. ఇప్పుడు జపానువారి రక్షణనూ గుర్తుది. సియోల్పురము రాజధాని. ఇంక రెండులక్షల జనులు కలరు. బెనువోపురము (హామ్మిదీతీరము), పూజానపురము, యాఎన్నానపురము విదేశవర్తకమునకును గొప్ప కేంద్రపట్టణములు. చిన్న స్థిమదులు హాన్సుదియంగు పోగలవు. మున రెయిల్వే వేయబడి అన్నిపట్టణముల గల్గుచున్నది.

కొరుర (యధరంగము) -- ఇత్తాపున ఉజ్జయినిపురాధి నాధుడగు విక్రమాదిత్యుడు శకద్వీపరపతి నోడించెననియు, ఆజయమున పెక్కుదేశభాగముల జరులకు సుచిరక్షణము కల్పెగాన వారు రాజధానితో విక్రమార్క శక మారంభించిరనియు చెప్పబడినది.

కొర్నాల్ (Corona of the sun)

ఇది ఒకవిధముగు శరివేషము. సూర్యునకు మాత్రమే సూర్యగ్రహణ కాలములదొక్కొక తరీగల్గుచుండెడిది. తిరుగుదలలో భూమికి చుట్టూడు సమీపముననుండి సూర్యునకు దూరముగనుండి అత్తరి Conjunction సంభవించినేని దూరముగనున్న సూర్యబింబము, సమీపమున నున్న చంద్రబింబముకన్న దశాంశ తగ్గియుండు

నని లెక్కింపబడినది. అట్టితరీగల్గిన సూర్య గ్రహణము సూర్యుల మగునేని, సూర్యగ్రహణ మగుటతో సూర్యునికి ఒకపరివేషము ఏర్పడి కాన్పించును. దీనికి ఎస్ట్రోనామి శాస్త్రమున Corona యని పేరు. సూర్యగ్రహణకాలము ఏడునిట్లకన్న వధికమూడవ గా కొర్నాల్ యను అంశకాలమగుపించెడిది. (గ్రహణములు చూడఁగా, కొజ క్షును చూడఁజూ, ఎస్ట్రోనామి చూడఁడు). గీనిది ఎస్ట్రోనామి శాస్త్రనిఘంటు "A narrow belt of bright crimson with prominences raising from the sun and the most beautiful halo of pale light which is sun's Corona" అని వివరించుచున్నారు. ఇది సూర్యునిఁ బగుచ్చలు (Sun spots) తో సమాధము కలది యని చెప్పంబడినది. (సూర్యకోశము, సూర్యరస్మి చూడఁడు)

కొర్నాల్ చీరెలు

దక్షిణ దేశము నుండి ఆంధ్రదేశమునకు అనుక్రమమునకు వచ్చు మున్న చీరెలలో నొక తెగ చీరెలు. అరవ స్త్రీల యుంచెక్కువగా వాడుటగల్గియున్నది. ఆంధ్ర దేశపు స్త్రీలును వీటిని కొంతవఱకు వాడుచున్నారు. ఇవి ఇంచుక దిగిసోగనుండి ఎక్కువగా ముత్తుటకు పేరందినవి. అనుగనము తడిపు చున్నచు చెడవు. ఇంక అరువదివఱకు భేదములు కలవారు. రంగులు భేదములచే లెక్కింపజాలని విధములుగ్లనైనవి. తంజావూరుజల్లా మాయ వరము పట్టణమునకు రైలుప్రేషనునుండి పోవుతరి మార్గమునందున్న కొర్నాడనబడిన గ్రామము నుండి పేరందినవి. దక్షిణదేశపు ఇతరపట్టణములం దీచీరెలు నేయబడుచున్నది ఈపేరె ప్రసిద్ధియైనది.

కొర్నాల్ పంజాబు క్షేత్రము

ఇది పంజాబుదేశమున రావల్పిండిజల్లా గుజార్హన్

తహశీలుగాని గుజార్థాను పురమునుండి ఆరు మైళ్ల దూరముననున్న కొర్నాలీ గ్రామమున నొకప్పుడు బాబా మోహనదాసను సీక్కు-మతభక్తుడు వసించినతావు. అట నాయనపేరిట నొక దేవస్థానమేర్పడి సిక్కుమత గ్రంథముగు “గ్రంథసాహేబు” నంగూచి సుకీర్తన మొనర్చుచున్నారు. ఇక్కలమున సిక్కుమతస్థుల యాత్రాస్థలమై యున్నది.

కొట్ట (గింజల) చెట్టు — లా. *Setaria italica* అనియు, *Panicum italicum*. ఆంగ్ల. Italian millet. స. పీత తండుల; కొండలు కంగుధాన్య యనిరి. కొట్టలు ఎట్లకొట్ట, శెల్లకొట్ట యని ద్వివిధము. వీటిని కొన్నితావులగు జడకొట్ట యనియు, బొచ్చు కొట్ట యనియు గూడ నుండును. ఇందెట్లకొట్ట శ్రేష్ఠముగను. ఇకను గంటికొట్ట యను వేరొక భేదము కూడ కలదగును. కొట్టలను (గింజలను) వైపొట్టుతీసి బియ్యముగ జేసి అన్నముగను, క్షీరాన్నముగను, జావగను చేయుదురు. దేహమునకు నైస్సర్గికపుకాకను బలపఱచియు, విరిగిన అవయవములను అతుకుకొన జేసియు, నడుమునకు బలమొసగియు, ఇంచుక పైత్యమునుగాని, వాతమునుగాని ఉద్దేశించును. గురుత్వముగ నుండు గాన కొంచెముగ తినుచూడవలయును. కాని ఇది యాకలినుద్రేకించి, ర కవృద్ధిజేసి, కఫరోగమును, జ్వరమును నివారించును. వాతశరీరులకు వాతకొప్పులు కలవారికి అనర్హమైనది. నెయ్యి, పంచదార, మజ్జిగ వీనికి విరుగుడులని చెప్పబడినది.

కొలంబస్ (Columbus) — క్రిస్టఫర్ కొలంబసు అనునాతడు నావికుడు. వెస్టుఇండిసు ద్వీపములు మొదలగునవి స్పానియాదేశపుభూపతి పేర కనిపెట్టి వశపఱచినవాడు. సుప్రసిద్ధుడు.

బ్రిటీషువారి చరిత్రగ్రంథములందు ఈతఁ డిటలీ దేశస్థుడనియు, జనోవానుడు క్రీ. వె. ౧౪౯౧ జన్మించినవాడనియుఁజెప్పబడినది. కాని ఇటీవల కోర్సికా ద్వీపమునందలి కాల్యెపట్టణమున నొక పాడుయింటి గుమ్మమునఁ గల శిలాఫలకమున “Here was born in 1441, Christopher Columbus immortalized by his discovery of the New World at a time when Calvi was under the domination of the Genoese. He died on 20 May 1550.”

వ్రాయబడియుంట బయల్పడినది. నూకియు నాతనిసంతతివారమని చెప్పుకొనువా రాకాళి పురమున గలరని తెలియుచున్నది.

కొలంబసును గూర్చి చరిత్రవలన ౧౪౯౨ ఆగస్టు 3 తేదీని పాలోస్ రేవునుండి బయలుదేరి కెనరీస్ దీవులకుఁజేరి, సెప్టెంబరు ఆరవ తేదీని అటనుండి తిరుగ బయలుదేరి యైగు వారము లలో బహుమన ద్వీపములొట్టుకుని అట కొంత సైన్యము నుంచి తిరుగ స్పెయినుకుఁ జేరెను. పిదప నాటికి షామింగో యని పేరొడబడెనట.

ఆసూయతర సె తిరుగ స్పెయినునుండి చాల నావల సైన్యముగాని బయలుదేరెనట. ఆయన వెస్టుఇండిసు ద్వీపముల గనుగొనెనట గాని, తిరుగ స్పెయినుకు మరలెనట. తిరుగ ౧౫౦౨ లో బయలుదేరి సెంట్రల్ అమెరికా గనుగొని తిరుగ మరలెను. వెల్గానోలిడ్ పురమున మృతినొందెనట.

కొలంబియాదేశపు ప్రభుత్వము— దక్షిణఅమెరికా ఖండమునందలి ప్రజాప్రభుత్వ దేశము. నాల్గులక్షల ఎనుబదిరెండువేల చతురపు మైళ్లు వైశాల్యమనియు, ఎనుబదిలక్షలు జన సంఖ్య యనియు జెప్పబడినది.

కొలంబియా (ప్రజా ప్రభుత్వ రాష్ట్రము) — ఇది దక్షిణ అమెరికాయందు వాయవ్యదిశగా నున్నది. దీని తొల్లింటివేరు న్యూ గ్రనడా యనియుండెను. పిదప క్రిష్టఫర్ కొలంబసుగారిపేర కొలంబియా యని పేరిడబడి వాడుకయందొన్నది. దీనికి వాయవ్యదిశగానున్న పనామా భూసరిహద్దు యొక భాగమును ఈ దేశమునందు చేరియున్నది. ఇందు 9,000,000 చతురపుష్పాల్ల వైశాల్యము కలదు. దీనిని యునైటెడ్ స్టేట్సు ఆఫ్ కొలంబియా యని నామచున్నారు. దీనిగుండ మూడువరుసల ఆడీస్ పర్వతశ్రేణులు నడవదు. ఇది పశ్చిమభాగము తూర్పుభాగమున Clanos కలవు. చికోనా తోటలు విస్తారముగ గలవు. తోటల పనులు చేయబడుచున్నవి. పొగాకు, ప్రత్తి పైరుచేయబడుచున్నవి. బోగోటా పట్టణము ప్రధాన ప్రభుత్వస్థానము. 1,000 అడుగుల ఎత్తుపదేశమున గలదు. పసిఫిక్ నుహాసముద్రతీరమున పనామా పట్టణము, కరెబియా సముద్రతీరమునగల ఎస్సిన్వోలే పురము రేవుస్థలములు. ఇరుపంటలు కలవు. (పనామాకెనాల్ చూడుడు, దక్షిణ అమెరికా చూడుడు).

కొలంబియా పరిమాణము (ప్రమాణములు) — ఏవైనా నక్షత్రమును పొడవు, వెడలుపు, దశసరి (లేక మందము) నని మూడు కొలతల పరిమాణములు చెప్పబడి యున్నవి. ఇందు ఒక్కొక్కటి పొడవు లేక వెడలుపు ఏదో ఒకటి ఎత్తు అనబడును. ఇట్టి కొలత పరిమాణములు గల వస్తువు లేక పదార్థమును ఆంగ్లము Article of the Material world అని.

గణిత శాస్త్రజ్ఞులు గీతకు పొడవేగాని వెడలుపు లేదని. దశసరి అసలే లేదని భావము. ఇంక చుక్క (Point) కు పొడవు, వెడలుపు,

దశసరి కూడ లేక ఉనికిమాత్రము (గురుత్వ) కలదని నిర్ణయించి యన్నారు.

Einstein (ఎన్స్టైన్) అను పండితుడును Minkowski (మింకోవ్స్కీ) యను పండితుడును కాల గమనము గూడ పె పరిమాణమునకు జేర్చి కాలమునకు పరిమాణము గలదని సిద్ధాంతపఱచి యన్నారు.

కొలంబియా రాష్ట్రము — ఇది ఆంధ్ర భూమి నుండు తొల్లింటి కాకితీయ రాజ్యము లోనిది. ఇప్పుడు నిజాము రాజ్యమున నైజాం రెయిల్వే ఆలేరు స్టేషను నుండి నాల్గు మైళ్ల దూరమున గల రాష్ట్రము. ఇటుం గల కొలంబియా రాష్ట్రమున జుట్టి మొగ్గల కోసుల దూరము వలకు శివలింగములు గానంబడు చుట నిది యాదిని గొప్ప శివరాష్ట్రము యుండవోవు. కాని యప్పుటి పేరెన్యూయో యాధులు మరచి పోయి యుండవలెను. అచటి వారిది సుప్రసిద్ధ శివభక్తుడగు కేశవరాధ్యుల జన్మస్థలమని మాత్రము నుడుపు చున్నారు. కొలంబియా నామము నవీనమై జైను దేవస్థాన సంబంధము గల్గి యుండునని తోచెడిది. జైనుల మతాధికార కాలమున నిది సంభవించి యుండునని తోచెడిది. పూర్వపు సోమనాథుని (శివలింగము) శివదేవస్థాన మిప్పుటికి గలను గాని భవవంత మైనది కాదు. ఈ రాష్ట్రమున నూట ఎన్నికి వైవభేద మతముల వారికి మతము లుండ నుండును. అవి యన్నియు నిపుడు నామమాత్రా వశిష్టములై యుంటయె గాక శివరాష్ట్రము జైను రాష్ట్రపు నీడయై దున్నట్లున్నది. అచటి వారు పశ్చిమ చాళుక్యులలోని యొక శాఖవారికి గొంత కాలము రాజధానియై యుండిన తరి శివ దేవస్థానమును, గ్రామమును ఉచ్చదేశమున భవించె

నంనరు గాని యానవాల్లు సరిగా దొరకుట లేక.

ఈప్రాంతమున ఆంధ్రజైనులు కలరు. ఋషభనాథ తీర్థకరుల జైనదేవాలయ మిక్కలమున నిట సుస్రసిద్ధమై, ధనవంతమై యున్నది. ఇది శ్రీ. వె. రెండవ శతాబ్ద కాలమునకు ముందే యిట ప్రతిష్ఠింపబడినదని జైనులందొక వాడుక గలదు. జై దేవస్థానము కొలిపాక ఊరి బయట నున్నది.

జనప్రభాసూరి యను జైనుపండితుడు రచించిన తీర్థకల్ప మును గ్రంథమున దీక్షేత్రమును గూర్చి యిటుల చెప్పబడినది. ఈయన విక్రమ శకము ౧౪ శతాబ్దమునాటి వాడట. శ్వేతాంబర జై నాచార్యుడట.

ఆదిని భరతుఁడయోధ్యయంగు ఋషభనాథ తీర్థకరుని అర్థపద్మాసంస్థమగు మరకత విగ్రహమును ప్రతిష్ఠించి పూజించుచుండిరట. దాని నటనుండి విద్యాధరులు గొల్పోయి తను లోకమునం బ్రతిష్ఠించి పూజించుచుండిరట. ఆ విద్యాధరుల నుండి దేవేంద్రుడు జై కొని తన పురి యందు ప్రతిష్ఠించి పూజాప సాగెనట. అట నుండి లంకారాజ్యాధిపతి యగు రావణ భూపతి లాగికొని తన లంకలో ప్రతిష్ఠించి తన రాణి యగు మండ్తోదరితో సహా నా ఋషభ తీర్థకరు లు బూజించు చుండెనట. కాని రావణ మరణానంతరము మండ్తోదరి యావిగ్రహము బీకి చి సముద్రమునం బడవేయించెనట.

పై కథనము యొక్క నిజానిజము లెట్లున్నను ఏనువారలకు వింత గొల్పకపోదు. జనప్రభా సూరి నుడివినటులఁ దర్వాతి చరిత్రమును యోచితము గాక. విక్రమ శకము ౬౪౦ ప్రాంతముల కల్యాణ నగరమున రాజ్యమేలుచుండిన కాలచూర్యుల (కలామూరి) తెగకుం జెం

దిన వాడగు శంకరవర్మ మహీపాలుని పాలన కాలమున నాతని రాజ్యమున మహామారి (వ్యాధి) పొడసూప నాయన ఖర్చుండై యుండు తరి (ఈయన బుద్ధరాజు కుమారుడట) పద్మావతీదేవి యను జైన దేవత కలలో నగుపడి ఋషభనాథ తీర్థకరుని మరకత విగ్రహమొకటి సింహళ లంకాపుర ప్రాంత సముద్రము నందున్న దనియు దానిదీయించి నీరాజ్యమునం బ్రతిష్ఠించి పూజించిన నీవ్యాధి వదలుననియుఁ జెప్పినట. ఆభూపతియు తగు ప్రయత్నమున నావిగ్రహము దెప్పించి తాను దంరాజ్యము కడదనుక నెనుగేగి తిరిగి వచ్చుచో వెనుకకుం జూడనను నియమమున నేతెంచు చుడ నీకొలనుపాక కడ నాతని దేమరి యేలనో వెనుకకుం జూడ నావిగ్రహ మట నేలకాని బిగుసుకపోయి కడలదయ్యెనట.

అట శంకరవర్మ దేవాలయము నిర్మించెనట. అది చిరకాలమునకు శిథిలమై పాడుపడి యుండెనట. విగ్రహము ఇక్కలమున మరక తత్వముగ గోల్పోయి మైలత్తుత్తము బోలిన నీలివర్ణపు పొమ్మై మంచి పనితనము గల్గి యున్నది. జన ప్రభాసూరి రచిత తీర్థకల్పము వ్రాతప్రతి పూనా గ్రంథనిలయముననున్నదితస్థితియందున్నదగుదు.

ఈయన వ్రాత నింకను జరిగినటుల చెప్పబడిన కథనమును ఇక్కలమున కొలనుపాక వాస్తవ్యులగు ఆంధ్ర జైనులందఱు వాడుకగ నున్న సంగతుల నిట వివరించుట సమాజసము. జైనమత గ్రంథములలోను ఇతర పత్రములలోను కొట్టుపాక, కుల్పాక, కొలిపాక యను పేరులతో ప్రశాసలుట ఉత్తర హిందూస్థానపు జైనులు పరిశీలించి వెదకి యాంధ్ర దేశము నందున్న కొలనుపాకగ పోల్చి, యిచట మరకత విగ్రహ రూపమున నున్న యా ఋషభనాథ తీర్థకరుల పాడుదేవాలయపు తావున నిటీవల నొక గొప్ప

దేవస్థానమును నిర్మించిరి. చుట్టును గొప్పప్రాకారము, ముఖద్వారమున రెండు ఋతుశాలా బోలు కట్టడములు, నడుమ బ్రాహ్మద్వారము, దానిపై నొక మేడ, లోనను బైటను యాత్రస్థుల విడదికి వసతి గృహములు, వెనుపల కొకపూర్వోట్ట రెండు దిగుడు గార్లు నిర్మించి యున్నారు. లోన నొక పూర్వోట్ట యును కొన్ని (కొరకిన) శిలాశాసనములు శిథిల జైచ విగ్రహములు స్థాపితపాబడినవి గాని, మువిపదికి పాబడి ఏదనిత్రమున నితడనుక సరిగ జేయవలెను బడలేదు. ఇకను విక్రమశకము పుననాలవ శతాబ్దకాలపు గ్రంథకర్త యగు నేమదాద్ర మహాకవి (ఈతడు సంస్కృత మాగధ భాషాకవియట) కొలనుపాక వృషభ తీర్థకముల గూర్చి వాసి యున్నాడని యచటి బైదు లరుచున్నారు.

కొలనుపాక జైనుదేవస్థానముపైనున్న శ్వేతాంబర జైను క్షేత్రమని శాసనముల నుండి తెలుచున్నది. విగ్రహములును సిగబరములుకావు. దీనిని గూర్చి వాసివానిను శ్వేతాంబర జైనులే.

జనప్రభాసూరయే "సముద్రమున జరకాల ముండుట, మరకతకలము కలుతుత్తము బోలిన రాయిగ మారు దని వ్రాసెను. విగ్రహము ఆరడుగుల ఎత్తుకలది, చుట్టునల్లనల్లది, పనితూ మాదమైనది, నాగాజ్జనకొండ, అమరావతి, రామ రెడ్డిపల్లి, బౌద్ధ శిల్పములను దీసివోదని యచటి వార నెదరు."

ఒక శిలాశాసనమున "ప్రలంబకీకర ముద్రా మరకత మాణిక్యనిర్మితా వృషభమూర్తిః పూడ రీకగణధర ప్రత్తిష్ఠితా మహిమధానూ భూత్." అని యున్న సంగతిని వివరించుచు ముగింతుము గాక. మఱియు దీని యాది నానుచు బింబావతీ పురమని యుండెనని ఒక వాడుక గలదు. కొలనుపాక వీరనారాయణ ముకుంద యను

మకుటముతో నొక శతకము గాన వచ్చుచున్నది. ఒకప్పుడు కళ్యాణపుర చాళుక్యులక్రింద నిది గొయిక ప్రధాన కార్యాస్థానమై యుండినటుల నిచ్చటి వీరనారాయణ దేవాలయమునా నొక శాసనము కలదట. ఈక్షేత్రమున చాళుక్యుల మొక్కయుఁ గాకతీయుల మొక్కయు శాసనములు పెక్కులు కలవు గాని సరిగా స్పష్టపడవున్నవి. అగు చాళుక్య శర్మములు, బిరుదములు చిత్రవిచారి యుండుటఁ గాననగు చుండును. ఇదట దేవాలయములను మరములని వాడుచున్నారు. అవి శైవులగు ప్రతి తెగ వారి కొక్కటి గలదగును. (రేణుకాచార్యుడు చూడుడు.)

కొలాబాజిల్లా — ఆలీబాగుపురము ప్రధానస్థానము (గొబైరాజధాని చూడుడు).

కొలాల్పరము — కొలాల్పరమను నది కన్నడభాషాపదము. దాని దిద్దితీర్చి కోలా హరి పురముగ నొకప్పుడు సవరించెదట గాని వాడుకయగు కోలాదు మైదులగుచునట. మైసూరు రాజ్యమున ఒక జిల్లాపురము.

కొలియసులు (కోలియను నృపతులు) - కపిలవస్తు నగరముకడనున్న కోలిపురము రాజధానిగ నాప్రాతరీనునేలిన నృపతులు, సుప్రబుద్ధుడను నామాతరముగల అజనరాజు కోలియనుడే. కోలియనురాజ్యము కపిలవస్తురాజ్యముండిన కాలముననే యుండినట్లు తెలుచున్నది.

కొల్హాక్ ప్రదేశము (Coal Sack) - ఇది ఎస్ట్రోనామి శాస్త్రమున Milky Way యగుగల నెల్లిప్రదేశము, వెనుగుమధ్య నల్లగ నగుపడుట నీపేరిహరించెది. ఇంకను ఈకొల్హాక్ యందే Cygnus అనబడు కాన్వనలేషను కడనున్న పగులు (Opening) వలె నున్న వేటొక నల్లని నిర్లక్ష్య ప్రదేశమును, ఆశాస్త్ర

గ్రంథములందు కొందఱు Northern Coal Sack అని వాడియున్నారు.

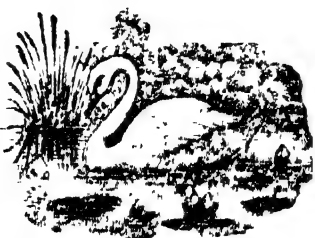
కొల్లాగపురము (విశాలీ పురము లోనిది) — ఇది విశాలీపుర పరిసరము. తిరుహూడ్ డివిజనులోని ముఖాఫర్సుగు మాడలమున నున్నది. తొల్లింట నీయూర నాయ లేక నటకుల క్షత్రియులు వసించువారట శైవ తీర్థకరులలో ౨౮ వ తీర్థకరుడగు మహావీరస్వామి యచటి నాయకుల క్షత్రియ కులమున నె జన్మించినవాడట.

కొల్లా పురము — దీనికి రుద్రగను యనియుంటేని పద్మపురాణము ఉత్తఖండము ౬౨ ఆధ్యాయమున కలను.

కొల్లాపూర్ స్థిట్టు బొంబే రాజధాని ప్రభుత్వపు ఓధికారులకు లోబడిన స్వదేశ స్థానము. మహారాష్ట్ర దేశములోనిది. ప్రభుత్వనకు చక్రపతి యనియు, మహారాజనియు బిరుదములు కలవు. ఈయన శివాజీ చక్రవర్తి సంతతివాడగును. రాజధాని కొల్హాపూర్; ఇది తొల్లిటి కరవీర పురము. ఇట సుప్రసిద్ధమగు మహాలక్ష్మీ దేవస్థానము, శక్తిశీతము కలను.

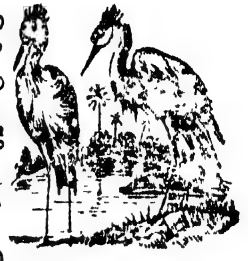
— ల్లేటరల్ సెక్యూరిటీ Collateral Security-(వాణిజ్యసంబంధ ఆర్థికపాపము). **Security (హామీ)** కి దోడు ఇంకకొంతవేటు **Security** ఈయబడెనేని, అది.

కొల్లేరు సరస్సు — ఇది గోదావరి, కృష్ణా మధ్య ప్రదేశ భూమియగు సముద్ర తీరమునకు గతిపయ దూరమున గల కల్లపు ప్రదేశము. వర్ష కాలమున నూరుచతురపు

మైళ్లు నీరునిలచి యుండియు వేసవీయందు కడుంగడు తగ్గిపోయియుండి దోమల కునికిపట్టుగ నుండును. ఆప్రాంతములందు కొల్లేటి దోమలనిన వాడుకపదమే.

అదిని ఈ నూరుమైళ్లు చతురముగల ప్రదేశముతయు గ్రామముల మధ్యమై యుండె నియు, ప్రజలు ధనవంతులుగ నుండి గొప్పగొప్ప దుర్మార్గముల నొనర్చువారనియు, దైవవంచనగ నీసీమ క్రిందికి గ్రుంకుట కొల్లేరాయె ననియు, అచటి వారనెదరు. ఇంక కొందఱు అచటిగ్రామములలో ఒకటి కొల్లేరరు పేరుగలది యుండెనంగురు. ఇదిప్పుడు నీటికొల్లు వనిమచూడ క్రమ క్రమముగ వ్యవసాయములచే నాక్రమింపబడు చున్నది. వేసవియగు నీరెండిపోవ వెనుక గ్రామములుండిన యానవాళ్లు గుపమ చూడును.

కొళంబు చెట్టు — ఆంగ్ల Calumba (root) tree. దీని గూచ్చి దక్షిణదేశము వానికి తప్ప మరకతగా నెలియను. చేరుచి గలది. దీనివేరు చూర్ణముచేసియు, కషాయము గాచియు వాడుచురట. లోనికిచ్చిన జీర్ణశక్తి నభివృద్ధిపఱచి నరముల వికృతి నీగనను, నీళ్ల విరేచ నములు, కలరా పరేచనములు నివారించి యూపి కుళ్లుచూడు పదార్థములను కుళ్ల కూడ నాపుశక్తి దీనికి గలదగును.

కొత్తగా అప్పుకుప్రయత్నంచేస్తే ప్రాతఅప్పు బయటపడ్డట్టు — ఆంధ్ర లోకోక్తి.

(కొత్తనీటికి చేస లేదురెక్కినట్లు ఆంధ్రలోకోక్తి.

కో-ఆపరేషన్ (Co-operation) —

(వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపథము). ఈవ్యాపార సంబంధమును కో-ఆపరేటివ్ మువ్ మెంటు (Co-operative movement) అనుచున్నారు. అన్యోన్య సహాయముని యర్థము. దీనింగూర్చి శాసనముకలదు. ప్రభుత్వోద్యోగులు కలరు. ప్రభుత్వము కొంత సహాయము మొనరించును.

కోకర్ పండితుడు — “According to Cocker”. Cocker పండితుడు. అంకగణితము (Arithmetic) రచించిన మొదటివాడు గాన లెక్కతప్పనిదియనిభావము. Arithmetically correct అనునట్లు సిసలగు మాటయనియు తా జెప్పినది నిశ్చయమనియు అర్థమిచ్చు ఉక్తి.

కోక క్షేత్రము — బంగాళములోని పూర్ణియా మండలములోని పశ్చిమభాగముగ ల్పుకొనిన కొశికి లేక కుశిచికి పశ్చిమభాగ ప్రదేశమునకు కోకక్షేత్రమనిపేరు. ఇందు తొలబ్ర (తంబూర్), అరుణ, శునకాశిక (సూర్యకాశిక) నదులుకలసిన త్రివేణియు, దానికి క్రిందగచున్న నాత్పూర్ అనుగ్రామముకడ వరాహక్షేత్రమును చేరియుండును. ఈ వరాహక్షేత్రమునకు కోక ముఖమనియుం బేరుకలదు. నీటి ప్రశాసలు వరాహపురాణము ౧౪౦ అధ్యాయ. ౭౨-౭౩ యందునను నృసింహపురాణము ౬౭౫ యందు నను కలవు.

కోకిల గోత్రము — శండిల గణము చూడుడు.

కోకిల (పియము — తాళములు చూడుడు.

కోకిలానది — దీనిని కోయిల్ అని యుచున్నారు. ఫోటా నాగపూరునకు జనించి

బీహారములోని షహాబాద్ మండలములో ప్రవహించును.

కోకిలాసనము — యోగ శాస్త్రమునఁ జెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి. పద్మాసనమున మఠమువైచుకొని కూర్చుని, (పద్మాసనము చూడుడు) మోచేతుల నేలనానించి బొటన వ్రేళ్ళు బట్టుకుని యుండుట కోకిలాసనము. కడుపుపలచనై జఠరాగ్ని బలపడునని చెప్పబడినది.

కోకో (Cocoa) — ఈసుప్రసిద్ధ పానీయ పదార్థము కాయలలోని గింజల మార్గమై యున్నది. కాయయందైదేసి అరలుండి అరయుచు పుండ్రెండు గింజలుండెడివి. నీనిమార్గమే కోకో. శరీరమునకు త్రాణాగల్గించునని చెప్పబడినది.

కోకో చెట్టు (Cocoa) — ఇక్కాలమున కోకో పానీయముగానున్నదని యెల్లరెఱిగినదే. ఇది “Warm wet” భూములందు చక్కగ పెరిగి కాచు చెట్లజాతి. గోట్టుకోస్తు దేశమునగు ప్రపంచమునందంతటను కావలసిన కోకో లో సగముకన్న నెక్కువఫలించుచున్నది. తొలుత కోకో కాయలు పండబారినపిదప రాల గొట్టి గింజలందీసి గుండచేసి డబ్బాలలో నెగుమతి చేయుదురు. కోకో కాయలను Pods అని యెదరు. త్రినిడాద్పురము కోకో వ్యాపారమునకు బేరందినది. వెనరుబుట్టలందీగింజల నొక్కొక్కటిగ నాటి నీరుపోయుచు మొలపించి కొంచెమెదిగిన పిదప నేలనాటి తోటలంబెంచుదురు. గింజల నొడించి మార్గముజేయుతరి నవితడుపరాదట.

కోకో లజ్జి (Cocology), కోకో గ్రాఫీ (Caocography) — Wrong use of words or Bad choice of words or bad Pronunciation, or all is called

Cocology. అపశబ్దప్రయోగములు, అర్థము అస్పష్టముగా నగు శబ్దముల ప్రయోగములు, ఉచ్చారణదోషములు (ఇవి అన్నియుం గాని, కొన్నియుం గాని) కోకోలోజీ యనంబడెడివి.

కోక్ (Coke) — రాక్షసబొగ్గు కాలగా మిగలునది. వంటచేయకుకాల్చుగా బొగ్గు యెట్లు విగలునో రాక్షసబొగ్గుకు కోకు అట్టిది. దీనితో సున్నపుబట్టలు కాల్చుట మొదలగు కొన్నిపనుల కుపయోగించును. దీనిని గాల్పిత పొగ అతగా రావ.

కోఖాస్కన్నాత్తు — మధ్యతుమ్మ స్థానము చూడఁడు.

కోచిహస్తి గొత్తము — జనుదగ్గి వత్సఉపగణము చూడఁడు.

కోచ్ బండి — గజ్జపుబాడికి కోచ్ అనెదగు. తొలుత ఐరోపాలోని హార్టీదేశమున Cotze అను పురమున జేయఁబడి, కోట్జీ అను బడచు రానురాను మార్పుగలిగి కోచియై నిలచి యున్నది.

కోజాగర్ పార్లమి ఆర్వీః శుద్ధ పార్లమెంటు. (జూజాలపార్లమి చూడఁడు.)

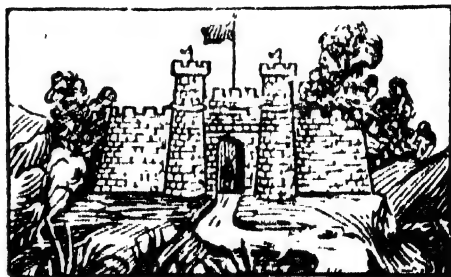
కోజికి లేక కోజికినిహొంగి — జపాన్ దేశమునందలి హిటోమోగ్రాఫము. కోజికి యనిన పురాతనసామ్రాజ్యగ్రామమి యర్థముట. జపాన్ దేశభాషాగ్రామము. దీనిని నికాజో (చక్రివర్తి) గెషియోక్రభుడు క్రీ. వె. ౭౧౨ లో చేర్చించి కూర్చించి గ్రామముగ వ్రాయించె ననియు, క్రీ. వె. ౧౩౨౩ లో ప్రథమముద్రాపఁబడినదనియు చెప్పబడినది. జపాన్ దేశమున నీమతము బౌద్ధమతానుసారిణియై పురించియున్నది. వీరిదేవస్థానములను కలవు.

కోజికి మహాగ్రంథమునకు అనుబంధగ్రంథ

మగు నిహొంగి యను పేరుగల గ్రాథమొకటి కలను. దీనిని Chronicles of Nihon అని ప్రాత్యాశ్చు లనియెదరు. దీనికర్త నిహొంగో మహాత్ముఁ డనియెదరు. రెండురు కలసి కోజికి నిహొంగి యను బరగుదు మిహొంగో తసిద్ధాంతములును, మతచరిత్రను వివరించుచున్నవి. నిహొంగి క్రీ. వె. ౭౨౨ నాటిదని క్రైస్తవులనుచున్నారు.

కోటగిరి దక్షిణదేశమునామ ఉదక నూడలము కూనూరులనువలె నాపళనికొండల వె ననే ఉదకమండలమును డింగి పుల్లమూరము నను, కూనూరునూడి ౧౩ పుల్లమూరమునను ఉన్న సమశీతోష్ణప్రదేశము. సముద్రపునీటి నుట్టముపై ౨,౫౦౦ అడుగుల ఎత్తుగ నుండుటం జేసి ఉదకమండలమునకున్న తక్కువ చలిగా నుండియు, కూనూరుకప్పు నిమగ్నాధికము చల్లగా నుండు ప్రదేశము. ఏవ రేణుతెంప రేనరు(ఫాస్ఫేటు థెర్మోమీటరు) ౨౦ డిగ్రీలునూడి కూనూరు బోలెన వర్షపునాస్తిని గల్గియుండుతావు. ఉదక నూడలము కూనూరులబోలి గడివికలసాదము లా గల్గియుండుక విశ్రాంతికరముగ నుండు ప్రదేశము

కోట, దుర్గము—కోటలు, దుర్గములు, భద్రదర్శబడిం స్థానములు. ఇవి పరగాలనూడి భద్రపడి రికిఁ గుర్గముముకాలు దుర్గము లనంబడెను. ఇవి చూడు తెలిగలుగు నుండును. శ్రభువులు సురక్షితముగ నివసించుటకై న నివాసభవ

నములు గలవి దుర్గము లనంబడును. కాపుదలకైననైస్యములుండు

టకు నిర్మింపఁబడినవి కోటలనంబడును. శ్రభువు.

నివసించు భవనములును, సైన్యములు కావలికై యూడు సైన్యస్థానమును అనగా రెంటి గల్గి యుండు కోటలు కొన్ని గలవు. పురముం జుట్టి రక్షణకై సైన్యస్థానములుగఁ గూడ నుండుకోట లును గలవు. అన్నిటికి బురుజులును, యద్ధ మొనర్ప ఫిరంగులూ నెమర్పబడి యుండినంతలు గల్గియుండఁట్లు నిర్మించి, బలమగు ద్వారముల నెత్తి, కోటఁజుట్టి లోతైనకందకములూ ద్రవ్వీ నీరు నింపుదురు. కోటగోడలపై గూడ ఫిరంగులు తుపాకులతో యద్ధమొనర్ప కఠినిండును. రాణిలోగాని, ఇల్లాలిలోగాని కోటలు గట్టుదురు. కొన్నితావులందు వట్టికోటలుం గలవు.

కోటమరాజు నాగయ్యకవి — ఆంధ్ర కథలో నాథునికులకు పరిగణించబడినవాడు.

శ్వేల నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, కాశ్యపస గోత్రుఁడు, తండ్రిపేరు భాస్కరమూర్తి, తల్లి పేరు శాయమ్మ, కృష్ణానగరము మండలప్రాంతము నివాసము.

ఈతఁడధ్యాత్మరామాయణమును పద్యకావ్య ముగ రచించెను. ఈసంగీతమున కాణాది పెద్దల సోమనాథమండ దీనినే రచించెనని మునునం దుండుకొనివలయుండదు.

కోటరాయ రఘునాథ తొండె మాన్ భూపాలుఁడు — దక్షిణదేశ మన పురుక్కోట సాస్థానమును క్రీ. వె. ౧౭౨౦ సావత్సరప్రాంతమున పాలించిన మహీతిగొండ మాన్ చక్రవర్తివంశజుఁడు. ఈవిద్యాచక్రవర్తి ఈ కవిసార్వభౌముని యాస్థానమున ఆంధ్రభాషా ర్జవ మను నిఘంటువును రచించి పేర్వీడస నును పాటి పేంకనకివి విద్యా సుంద్రయండువాఁడు.

రాయరఘునాథ తొండెమాన్ రాజ విరచిత ప్రబంధములు రెండు గానంబడుచున్నవి. అవి పార్వతీపరిణయము, కవిజనసంజీవనమునను పద్య

కావ్యములు, మహాకవుల కావ్యరణములు వీని యందు గన్పట్టెడివి. అశ్భుతములగు సూతర భావనాకల్పనలు పురుక్కోట సాస్థానాధిపతిని తంజావూరు, మధుర రాజపులకే చెల్లించి ప్రతీతి బలమగునది వ్యాపించియున్నది. ఈతని పార్వతీపరిణయమున కొన్ని వ్యాసరణగోషము లున్నను, భావములు సీనుమా నైభవమున దాగుట సీకవిసార్వభౌమానకు సుప్రసిద్ధము. కాశ్యపసచాతుర్య విానునకునికి స్వయామా న్యమైయుండును. వ్యాసార్జును గీరికవిత్వమున స్వతంత్రుగా వెలసయున్నట్లుండును.

కోట, పర్లాట, కాకతి, పరిచ్ఛేద, క్షత్రియసంజ్ఞలు — ఆంధ్రక్షత్రియులలో వన్య, ధనంజయ, కాశ్యప, కాశ్యప యను నాలుగు గోత్రములు కలవు. ధనంజయగోత్రజులు కోట యను సాజ్ఞను, కాశ్యప గోత్రజులు పర్లాట సాజ్ఞను, కాశ్యప గోత్రజులు కాకతి సాజ్ఞను, వన్యగోత్రజులు పరిచ్ఛేద సాజ్ఞను కలిగియున్నారు. ప్రసిద్ధులగు పురుషులు ప్రాజ్యా భీనులు కాతీయులు. రహితాపురము (ఇప్పటి రఘుదేవపురము), కోరుకొండ జయించారులైన ముగపాటివారును, తెంకివెల్ల గోపాలపురము జయించారులగు ఉప్పలపాటివారును వాంసూతతి వారే. పెద్దాపురం, విజయనగరం సంస్థానాధీశులైన వాసివాయి, పూసపాటి కుటుంబములవారు పరిచ్ఛేదులు. మొగలైతుర్తి సాసానాధిపతులగు కలిదిండివారు పర్లాటులు. తొయ్యేరు ఎట్టేలు దారులగు నల్లపరాజువారు కోటపరిచ్ఛేదులు.

కోట శివరామయ్య కవి — ఆంధ్ర కవులలో మధ్యకవులగు పరిగణించబడినవాఁడు. శూద్రకులజుఁడు. కాశికసగోత్రుఁడు. తండ్రిపేరు బాపయ్య. నివాసము శ్రీకాళహస్తీశ్రము. శ్రీకాళహస్తీశ్వర మాహాత్మ్యము రచించిన

భూర్జటికవి శిష్యుడు. క్రీ. వె. ౧౫౨౫-౧౫౫౦ మధ్యకాలముగాఁ దోచెడిది. రచించినదిసానందో పాఖ్యానము.

కోటా సంస్థానము — ఇండియాదేశ మందలి రాజపుటానా ఏజన్సీలోని బ్రిటీషురక్షిత సంస్థానము లిరువదింటిలో నొక రాజపుత్ర సంస్థానము. (రాజపుటానావజన్మి చూడుము). కోటా పురము రాజధాని

కోటి కాన్యఁడు — క్షత్రియుడు. పాండవులు వనవాస మొనర్చుతరి నాశ్రమమున నొంటరిగనుండ శ్రావణదేవిని సైంధవుఁడు వలచి ఆమె యెవ్వఁలో కనుగొనిరమ్మని పుంపగా వచ్చి వాఁడు.

కోటికిం బడగనెత్తుట — అదికా లమునుండియు నొకనికడ కోటి టంకములు (ఇప్పటి రూపాయలు) చేరగనే ఆ ధనమునకు రక్షణగల్గి ఐశ్వర్యము నిలచియుండుటకుగాను ఒక నాగాభరణయ క్తశివలింగమును నిలపి పూజి చుచుంట యాచార మైయున్నది. అటుల నెన్ని కోట్ల సంపన్నులన్ని నాగాభరణయ క్త శివలింగ ముల నర్పించుచున్నారు. ఇట పడగయనిన నాగాభరణమని యర్థము. కోటి రూప్యముల గడిచుట కీ యుక్తిని వాడుచున్నారు.

కోటికోదృశ్య మానోపబంహణ న్నాయము — కనుపడకున్న వస్తువు నెంత పెద్దయని చెప్పినను చెప్పనగుంగాని కన్పించిన పిదప దానిపరిమితి దర్శనమని భావము.

కోటితీర్థములు — గోకర్ణక్షేత్రమున ప్రసిద్ధమైన కోటితీర్థమును సరస్సుకలను. కురు క్షేత్రముననొకకోటితీర్థముకలను. అదివామనపురా ణము ౩౬ యందు ప్రశంసింపబడినది. వ్రజ మాడలముండలి మధురయ్యదొక కోటితీర్థము

కలను. ఉజ్జయినియందు మహాకాళీ, దేవస్థానా వరణముననే ఒకకోటితీర్థముకలను. అదిస్కాంద పురాణము అవంతిఖండము ౨౨ యందు వివరింప బడినది. ఇంకను పద్మపురాణము అది సర్గ ౬ యందునగూడ ప్రశంసింపబడినది. రామేశ్వరమున దేవాలయముననే ఒక కోటితీర్థపు బావికలను. ఇంకను ధనుష్కోటితీర్థము సేతుపుకడనున్నది. వీటిప్రశంస స్కాందపురాణము బ్రహ్మఖండము సేతుమాహాత్యము ౨౭ నందుఁ గాననగును. మత్స్యపురాణమున ౧౯౦ యందు నర్మదానది యాదొక కోటితీర్థము చెప్పబడినది. కాలాంజర మున కోటలో నొక రోదతీర్థమును కోటితీర్థము కలను.

కోటిఫలీ క్షేత్రము — ఆంధ్రదేశ మున గోదావరీమండలమున రామచంద్రపురము తహశీలునకుం జెందిన గ్రామము. ఇట గోదావరీ నదీస్నానము, కోటిరెట్ల ప్రదమని చెప్పబడుట నీ పేరందినది. కోటిపల్లి యల్లియని సర్వసాధారణ ముగ వాడుకనందియున్నది. దీనికి నెమరుగ గోదా వు కవ్వలితీరమున క్షణము క్షీశ్వరమను గ్రామ మును ఇట్టిదేకలను.

కోటివిద్యలూ కూటికొరకే — ద్రవ్యార్జనమునకేయని భావము.

కోటి వెంకనార్యుఁడు (లేక వెంకటకవి) ఆంధ్రకవులలో నాధునికుఁడుగ పరిగణింపబడిన వాఁడు. రచించినది “ఆంధ్రభాషాన్యవ” మను పేరుగల అచ్చ తెనుఁగు నిఘంటు పద్యములుగా రచించెను. ఇది విజయరఘునాధుని పుత్రుఁడగు రఘునాధున కంకితమొనర్చెను. ఈకృతిపతి రామ నాథ సేతుపతిసృపులకు సమీపజ్ఞుఁడై యట.

కోటిశ్వర కవి — ఆంధ్రకవులలో నాధు నికులఁడు పరిగణింపబడిన వాఁడు నియోగి

బ్రాహ్మణుడు. తండ్రిపేరు చక్రరాజు. ఇల్లిపేరు మంగమాంబ. రచించినది భోజకన్యాపరిణయ మను ప్రబంధము.

కోటిశ్వరదేశము — కచ్చదేశము చూడుడు.

కోటుగుండిలు (Buttons of coats) - కోటులు భృతభూమి కాగ్లదే శాచారముగ నేతొచినవి. మగవారి కోటలకు గుడినైపును. ఆడువారి కోటలకడను నైపును గుడిలతకబడి తక్కినవైపుల వాటిదూర్పు కన్నములుగ్గి యుండును. కొంతకాల మాదియగు కోటుల కసలే గుండిలులేక వాడుచుడిరట. పనిచేయు వాటముగల కుడిచేతిని వదలి ఏవాటములేని ఎడమచేతితో ఎడమపై కోటునుంచును కుడినైపు అంచుపైకి కొంచెమెక్కించి అవసరముగు తరళరీరమున కదిలు హట్టుచుడిరట. పిదప గుండిలు ఏర్పాటు కుదిరినపిదప నాయలవాటు మేరకే ఎడమపైపు రగ్ధములును, కుడిపైపు గుడిలను కుట్టి యాటవేయుటయుగల్గెనట. నేటికిని అట్లే యున్నది. ఇది పురుషుల కోటులసూచి.

ఇక స్త్రీలకు ఎడమచేత పిల్లనెత్తుకొనుట యలవాటుగాన కుడిచేత నీకోటులనుంచుట బట్టట జరుగుచుండెడిదట. అట్లే వారికి నీగుడిలఏర్పాటు కల్గెను. వీలగునంత వఱకు పురుషుల పద్ధతుల నుండి తమపద్ధతులను వేరుగ గొలుపుదురు స్వతంత్రాభిలాషా ప్రపూర్ణులగు ఆగ్ల వనితల కీకుడి ఎడమ భేదము లనుకూలించెను. నేటికి ననేక మార్పులు కోటుల యాచారములగు గల్గినను గుండిలనుంచ విధానము మారక నిలచి యున్నది.

కోటులకు చేతుల కడను గుండిలుండుట — ఇంగ్లాండు దేశమున తొల్లింట నొకప్పుడు కోటులకు గుండిలనుంచ ప్రారంభమైన దినములలో ముంగువైపునకేగాక, వెనుకను చేతులకును గూడ గుండిల గుట్టి కన్నములం దూర్చి బిగించుటయు నొక యాదముగను, బహ్యురముగను తలంచెడి వారట. అనేక మార్పులు కోటులగుజరగి, పెక్కురూపములు ఏర్పాటైనను చరిత్రదేశమునగు కోడ గ ద గి న పొడవుతోడను, కూర్పుడినతో వెనుకభాగమున చీలి ఇప్పుడి నీచుని రీతిని వెనుక నడుము నకు నిగునభాగమున చీలిక గల్గిన మోస్తరు కోటులకు నేటికిని వెనుకను, చేతుల కడను గూడ నిర్భక్తముగ నైనను గుండిల నుటగుట్టు చున్నారు. ఇప్పు డీగుండిలు కేవల లాంఛన మాత్రమేగాని కన్నమున దూర్చి బిగించుటలేదు.

కోటోపాక్షి (అగ్నిపర్వత శిఖరము) — ఇది ప్రపంచమున వెక్కువ భయాంకిర ప్రమాద కరమునగు నగ్నిశిఖరము. దక్షిణ అమెరికా ఈక్వెడోర్ రాష్ట్రమున ఏండిస్ పర్వత పశ్చిమలో శూర్పు పర్వత పక్షి ము నున్నది. మంట్రొకప్పుడు ఆరమైలు దూరము ఎత్తు పైకి లేచును.

కోతము కుష్టు రోగములలో నొక భేదము. ఇది తామర పల్లి కలవలె లేచునది.

కోడలు కుమారుణ్ణి కనెదనంటే వలదనే అత్తగారుండదు — ఆంధ్ర లోకోక్తి.

కోడలు గృహప్రవేశము అత్త గంగాప్రవేశము — ఆంధ్రలోకోక్తి.

కోడి(కొడి) కొడియనిన ఆముదపువీపమున వెల్లువైతిమొక్క. కాలిగోయినభాగము. ఇంకను ఆధ్రులలో శ్రీవైష్ణవులనాబడు. తెగవారిలో నుండు అంతశ్శాఖా భేదములకుఁ గొడి (బహు వచనము కొడులు) యనిపేరు. (శ్రీవైష్ణవులు చూపఁడు). ఇచట కొడియనిన శాఖాభేదము లలో నొక భేదశాఖయని యర్థమగును.

కోడి గుడ్డు పగులగొట్టుటకు గుండ్రాయికావలెనా? - ఆధ్రులోకోకి.

కోడిచెర్ల శ్రీనివాసకవి — ఆధ్రు కవులలో నాధునికునిగ పరిగణింపఁబడినవాఁడు. కాపుము రాజును హోద్రవరము. ఆత్రేయస గోత్రుఁడు. కొడు సుధచాని పుత్రుఁడు. కాలము సరిగా తెలియదు. రచించినది శేషభర్మరత్నా కరమును పద్యకావ్యము. దీనిని శేషభర్మనుని సర్వసాధారణముగ నాడుచున్నారు.

కోడియిత్తు చెట్టు — ఇదియు తోట కూరజాతిలోనిదే కాని భోజనోపయోగముకాని కఠిన పేటజాతిగ నెంచబడుచున్నది. దీనికొన్ని మున Turk's cap అనియు, కొన్ని దేశభాష ముల దీనిని చించలమనియు నాడుచున్నారు. ఇది ఎఱ్ఱతోటకూర స్తంభముబోలియుండి కోడి తలపై నుండు నెఱ్ఱనివానిబోలే. వెచ్చువేయుట జేసి యీ పేరు గల్గియున్నది దీని సలకార ముగ పూవోటలందు నాటుకరు. పేటలు మొలచి చచ్చు చెట్టుయియున్నది. గింజులును తోటకూర విత్తనములు బోలియేయుండును.

దీని విత్తులు లేక పేరు లేక సమూలము చూర్ణముగను, కషాయముగను జేసి వైద్యు లుపయోగింతురు. లోనికిచ్చిన జఠరాగ్నిని, వీర్యమును ఉద్రేకించుననియు, ఉబ్బురోగము, గ్రాధివాతము, టగ్గు నివారించుననియు, దీని ఆకు

నూరి వెద్దజేసి కట్టిన శోధించి శుభ్రతచి వ్రణ ములను మాన్పుననియు, దీనిని లోనికిం దినన గ్రహణిం బుట్టించి క్రిమిదోషములం గల్గించు ననియు, గాన తిండిగినది కాదనియు, అట్టి దోషమునకు విరుగుడు చంద్రచెక్క చూర్ణము, విరిగిచెక్క చూర్ణము, పులుసు అనియుఁ జెప్పుఁ బడినది.

కోడిసిల్లమీద మీద పందిసిల్ల బలాదూర్ — ఆధ్రులోకోకి.

కోడూరు వేంకటాచల కవి — ఆధ్రు కవులలో నాధునికునిగ పరిగణింపఁ బడిన వాఁడు. నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, ఆపస్తంబ సుత్ర కాన్యపస గోత్రుఁడు, తాడి పేరు శాకరమ్య, తాత పేరు ఎల్లారాజు.

స్కాంద పురాణములోని శివరహస్యఖాండమును పద్యకావ్యముగ పురాణశైలిని రచించి ముసురు, ముసువాగభుప్రభుల కంకితములరచెను. మైసూరు రాజ్యము నందలి కోలారు పాఠమున నీ ముసువాగభు (ములనాగుళము) నేలిన ప్రభు డాధ్రుఁడు, కర్ణాటకులలో సాబాధములు చేసిన వాఁడు.

కోతికి అద్దముజూపినట్లు ఆధ్రు లోకోకి.

కోతికి కొబ్బరికాయ ఇస్తే ఏమి చేయగలదు? — ఆధ్రులోకోకి.

కోతికిజల్తారు కుళాయి — ఆధ్రు లోకోకి.

కోతిచేతికి పాము దొరకినట్లు — ఆధ్రులోకోకి.

కోతిపుండు బ్రహ్మరాక్షసి — అదని యుదాక కోతికి పుండగుతరి ప్రతికోతియు

దానింబఠామర్చించు నుద్యమమున నొక్కొకసారి గోకి ఏదోతకుందెచ్చి దాని పైకి నిడుచుచును. ఈగోకడముల నుండి చిన్నకురుపై నను పెద్ద బావియై మానుట దుస్తరముగ బరిణమించును. అజ్ఞానులు ఆపేక్షతో చేసినపనులు బాధగా పరిణమించినతరి దానిందెలుపుట కీయక్తి వాడుచుండును.

కోడండములు — కార్కుకములు చూపుడు.

కోనసీమ — గోదావరి యనంబడు శాత మిసది ధవళేశ్వరమువద్ద నాలుగుపాయలుగ నె సముద్రమునాకేరెడిని. ఆన్యాపాయలకును సము ద్రముదనుక ద్వీపములవలె నేర్పడిన ప్రదేశము లకు సర్వసాధారణముగఁ గోనసీమయనెదగు. కోనయనిన నిట తోటలనియ్యము. ఆగ్రదేశము నందలి కోనసీమ గోదావరినుండలముగోని ఎక్కు వభాగమును నగరము తాయాకాయ తయుఁగల్గి కోనసీమ యనబడుచున్నది.

ఈ ప్రదేశము గోదావరి తెచ్చిన మొడుచు ట్టియ, ఇసుకయుగఱిసిన గరపమట్టియగుకతఁ వరి వ్యవసాయమునకు బనికిరాక తోటలు పెరుగు టకు చాల శ్రేష్ఠమైనదిగా నెన్నఁబడినది. కొబ్బరి, పోక, అనఱి, పనస, నిమ్మ, దాడిమ, వెలగ, మామిడిచెట్లు ఈసీమయందు చక్కగ పెరుగును. కోనసీమవాసులు, మాడువేసవిని గొడుగక్కరలేక నెండవేళ నెంతదూరమైనను నడచిపోవునంతటి నీడ తమదేశపు తోటలవల్ల గల్గునని గర్వముగననెదరు. అనగా తోటలంత విస్తారముగ గలవనిభావము. కొబ్బరిచెట్టు గెల యందు రెండువందలవఱకు కాయలుగాచునంతటి శ్రేష్ఠమగుభూమియట గలను. జనవరినెలయందు పనసపండ్లును ఆశ్వయుజమాసమున మామిడి

కాయలును తమ సీమయందు దొరకునని యచ్చటి వారనెదరు. పనసలిట గొప్పబాతులు కలవట.

కోనాదిత్య క్షేత్రము — (కోనార్క సూర్యక్షేత్రము చూపుడు). ఇది ఇప్పుడు పాడు పడి, సూర్యస్మగ్రహము జగన్నాథములో దేవాల యావరణమున నొకతావున నుంచబడియున్నది. కోనార్కమును పద్మా లేక పద్మినీ క్షేత్ర మనియు ననుచుండిరి.

కోనార్కము — ఉత్కల దేశమున జగన్నాథమునూడి వాయవ్యదిశగా నిగువనినాల్గు మైళ్ళ దూరమున నొకప్పుడు సూర్యక్షేత్రమై యుండినతావు. దేవాలయపుపాడును అగ్గులు Black Pagoda అనెదరు. (కోన - కడనున్న, అర్క - సూర్యక్షేత్రము). ఇట చాల గొప్ప దేవళము పాడుగుట యశ్శతముగ దోచెడిని. తొల్లి యిట చంద్రభాగ యను నది యుండినదని చెప్పుదురు. శ్రీకృష్ణుని సుతుడగు సాంబునకు శాపమువలన కుష్ఠరోగముగల్గ నట సూర్య ప్రతిష్ఠామొక్క తపఃబ్రాహ్మి విసుద్ధిఁగల్గించుకొనె నని కల్పించిరి. ఆతావు పంజాబునందలి మల్తారు కడనూడ నిచటికి సిద్ధపఱచిరి. దేవాలయము చక్కని పనితనముకలది. సూర్యస్మగ్రహమిప్పుడు జగన్నాథమున దేవాలయావరణమున నుంచబడి యున్నది. గాతీధ్వజస్తూభము దేవాలయమున కెగుట గాననగును. దీనిని ఈయత్కలదేశ మేలిన గంగవంశపురాణులలో నేడవ నరపాలుండగు లాంగులీయ నరసింహస్వపతి కట్టించెననియు, ఆతనిమూర్తి శివై సాంత్వోనిర్మాణమును పరిశీలించు చుండెననియు నిదర్శనములు గాననయ్యెడిని. దేవాలయపుపని క్రీ. వె. ౧౨౭౭ సంవత్సరమున పూర్తియాయెనట. లాంగులీయ నరసింహుఁడు క్రీ. వె. ౧౨౩౭ సంవత్సరమున సింహాసనమునకు వచ్చి ౧౨౮౨ వఱకు బాలికిచినవాఁడు. దీనికి

వద్దక్షేత్రమని పేరుండెనట. ఏపురాణమునను గానరాన. ఐనను ఉత్కలులు శ్లో॥ వర్షాణాం భారతక్షేత్రో । దేశానామత్యలశృతాః । యస్తా దాస్తేసదాస్సంతి । కృష్ణార్కపార్వతీహరాః॥ అని గర్వముగ శ్లోకముంజనువునరు. ఇందు కృష్ణ త్షేత్రము జగన్నాథమనియు, అర్కక్షేత్రము కోనార్కమనియు, పార్వతీక్షేత్రము వైతఁణి నదీ తీరమందలి జాజపురముగోని విరజాశక్తిపీఠ మనియు, హరిక్షేత్రము భువనేశ్వరమనియు వారి భావము. ఇందలి సూర్యవిగ్రహము నిప్పుడు జగన్నాథములోని జగన్నాథాలయంగణమున నొకచో నుంచెయున్నారు. కోనార్కమునందలి యొక శిలాస్తంభము జగన్నాథాలయ ముఖ ద్వారమున కెగుట నిలపెయున్నారు.

కోని స్కోప్ (Koniscope) —

అకాశము, వాయువు మొదలగువాని యొక్క శీతోష్ణములను వాయువునందలి అణువుల సముదాయములను తెలుపునట్టిది.

కోనీ ద్వీపము (Coney Island) —

అమెరికా స.యక్త రాష్ట్రముల లోని న్యూ యార్కు నగరమునకుంజొనిన విశ్రాంతి నివాసము.

కోపయజ్ఞ గోత్రము — జనుదగ్గి

వత్స సగణము చూపెను.

కోపర్నికన్ పండిత సిద్ధాంతము

ఈ వహానియుని పేరు ఎస్ట్రోనోమి శాస్త్ర వికలయగునను, కాన్ స్టెలెషను గ్రంథము లొకనను సుప్రసిద్ధము. క్రీ. వె. ౧౪౭౩-౧౪౭౪ కాలము నాటివాఁడు. పోలాండుదేశస్థుఁడు. విస్సు లానడీతీరమున ధార్మపురముజన్మస్థలము. త్రాడి కనికుండగు వర్తకుండని చెప్పుబడినది. ౧౪౭౩ ఫిబ్రవరి ౧౯ జన్మశ్రేణిగా చెప్పుబడినది. క్రాకో నగరమున సర్వకళాశాలయందు, పట్టపరీక్షయం

దునను, ఇటలీదేశమునందలి రోనుకపురి బోలోనా పురములందు అత్యుత్తమ పరీక్షలందునను కృతార్థుడైనవాఁడు. ఈయన చదివిన కళలలోనెల్ల ఎస్ట్రోనోమికళయు, గణితశాస్త్రమును ముఖ్యములు. బోలోనాకళాశాలయందు గణితశాస్త్రమును, క్రాకోకళాశాలయందు ఎస్ట్రోనోమికళయు చదివెనందు. అచట నీయనకు నేర్పినది జియో సెంట్రిక్కు. (భూమధ్యసిద్ధాంత) విధానమే మైయుండెను. (భూమధ్యసిద్ధాంతము చూపెను.)

గొప్ప విద్వాంసుడగుటయు, క్రైస్తవ మతాభిమానియగు భక్తుడగుటయు, నటయుపాధ్యాయుడనియగు కొందెముకాల ముండెగాని దానిని వదిలి బ్రాస్టిక్కు సముద్ర తీరమునకు ప్రాచుర్యపురపు కేతీక్షయనందు కెఫె యుద్యోగిగ ప్రవేశించెను.

డెన్మార్కుభూభాగికి కోపర్నికస్పూడితుని గణిత శాస్త్ర నిపుణతయందు, బ్యోటిష (నక్షత్ర) కళా ప్రవీణతయందు బహుసమ్మతిముడి ఈయనను గౌరవింపదునుచుండెను. ఒకతరి నాణెములు ముద్రింపట కిగణిసరితో యోదించి ఈయన యభిప్రాయమునైకొనియెనట. ఈయన పేరు ప్రఖ్యాతి పెక్కుగొప్ప శిష్యుల సేవనికడ కాకర్నిగను చుండెనట. క్రీ. వె. ౧౫౪౨ ప్రాంతముల నై రోపాదేశముల కేలొండను సవరింపబడుటయందీయన యభిప్రాయమును గైకొనబడినది

ఈ విద్వాంసుని జ్యోతిర్విజ్ఞానము బరిశీలించి గుడిచి మొచ్చినది. టోలమిపూడితుని భూమధ్య సిద్ధాంతము సరిగాదని లోకమునకు వెల్లడించి అంతకుపూర్వపు వారగు అరిస్టోటల్ మొదలగు పండితవ్యుల సిద్ధాంతమును హెలియో (సూర్య) సెంట్రిక్కు సిస్టమ్ను స్థిరపర్చి యొక గొప్ప జ్యోతిష్గ్రంథమును రచించుటయై యున్నది.

దానికి ప్రతిస్పర్థులు పెక్కుమంది నాలువత్తురములవలన కచ్చపడలేదు. ఎట్టకేలకు ముద్రితమైన వచ్చవలకీతడు పక్షవాతతోగల మంచముపై నూడి దానిగాంచి యానందించి ప్రాణములు విడచెనట. లోకమునందీతని సిద్ధాంతమును వ్యాపింపజేసినవాడు, జాన్ కెప్లరు' హాడితుడు. (కెప్లరుపండితసిద్ధాంతము, ఎస్ట్రోనామికా, కాస్ట్రలేషను, భూమధ్యసిద్ధాంతము చూడుడు.)

కోపులు (Copts) — క్రైస్తవులును మహమ్మదీయులునుగ నున్నారు. ఈజిప్టుదేశపు ఆదినునివాసులు. ఫెల్లాహి (సేద్యవృత్తిగల వారు) అనబడుచున్నారు. వీరిలో క్రైస్తవుల మతాధిపతి అలెక్షాండ్రీయామగనాడు.

కోబాల్టు (Cobalt) — ఇది ఒక లోహము. దీనికి Symbol Co. యనియు, Atomic weight 58.94 అనియు, Atomic number 27 అనియు, Specific gravity 8.50 అనియు, Melting point సెంటిగ్రేడు థెర్మోమీటరు 1500 డిగ్రీల వేడికనియు చెప్పబడినది. ఎట్టిని ఊదాధాతువుగా గట్టియూడు లోహము. గట్టిలోహము; విరికింజెడదు.

ఉత్తర బంటారియో దేశమున కోబాల్టు మండలముననిది దొరకుచుంటు నీవేరు వాడుక యయ్యెను. ఇది నికెల్తోకలసి దొరకుననియు, వెండిగనులంగు దొరకుననియుం చెలియుచున్నది.

కోబ్లెరీ (Cobblery) — మరమ్మత్తు చేయు (Mend) కళ. కాలిజోళ్ళను మరమ్మత్తు చేయు గొడారిపని వానిని Cobbler అని యును.

కోబ్డెనిజమ్ (Cobdenism) — Richard Cobden అను నాతడు ఇంగ్లాండు నందు క్రీ. వె. ౧౮౦౮ సం॥ జన్మించిన ఘనుడు. ఈతడు Free Trade అనగా విదేశములనుండిదిగు

మతి చేయబడు వస్తువులపై పన్నులు విధింపబడరాదను సిద్ధాంతమును నన్ని బోధించుచుండు నాడు. ఈతని మతమునకు Cobdenism అనియెదరు. ఈరాజకీయ మతావలంబకులు కలదుగాని లేకపోలేదు.

కోమటులు ఆరణ్య వె స్వయం చూడుడు.

కోమతాయన గోత్రము — సాహుల గణము చూడుడు.

కోమోరుద్వీపములు — ఆఫ్రికా ఖండమునకుఁ జొరిన పండ్రెండు ద్వీపములు చూడుడు.

కోయజాతివారు — ఇది అడవిజాతు లలో నొకజాతి. పొడవ ద్వితీయూడగు భీమ సేనుని సంతతి వారనుని వార నెదరు. వీరిగుఱ్ఱిన గ్రంథములు గానరాకున్నను, వారి పూర్వచరిత్ర వారియూదిటుల వాడుక నందియున్నది. వీరియందు ప్రభువులకు టొరలనిపేరు. ఇది భారతము పదమునుండి కల్గెనట. వీరికి పెద్దపులుల కథి నాధుడగు కొర్రరాజు, బలులవలన సాతుష్టి జెంది పంటలా బండుకట్లనుగ్రహించు మాయిలప్పు యను దేవతయు, భూదేవమ్మయను దేవతయు కులదేవతలుగ జెప్పుదురు. ఆదిని వేణు చక్రవర్తి కుమారుడగు నిషాదుని సంతతివారు అరణ్యముల వసించుచుండ వారియందొక టొర (అధినాథున) కు ఆవనదేవతా వరప్రసాదముగ నొకసుందరాంగి యగు పుత్రిక కల్గెననియు, అక్కలమున పొడవులు తల్లియగు గొంతియాలమ్మ (కుంతీదేవి) తో అరణ్యమున నివసించుచు అచటి యడవిజాతుల వారికేయాపదలు రాకుండ రక్షించుచుండిరట. నిషాదసంతతి క్షత్రియులగు ప్రజలను రక్షకుండగు భీమటొర (భీమసేనుడు) యందు గౌరవాభిమానములతో ప్రవర్తించుచుండిరట.

ఇట్లుండినతరి నధిపతియగు టారకుమార్తెచే భూదేవమ్మ మేకబలి నర్పించు నదనున నామె వీరనాట్య మొనర్చుచుండ భీమటార గొంచు చుండెనట. నెమలిపించము, గారకొమ్మలు, పళ్ళిక కుళ్ళాయి ధరించి, నారచీరి, బిగియగట్టి గండ్ర గొడ్డలింజేబూని, వీరనాట్యమాడు యావనదేవతా ప్రసాద జన్మరాలగు యశావంతిగొంచి భీమ టారమోహించ, నామెయు నాతనిసూపలావల్య బలముల కచ్చెడవాడి యచురాగివతి యయ్యెనట. కులమునా రీబంధుత్వమున కందఱు క్షత్రియులె గార యుగీరించి వారలకు బలియమొనర్పి రు. కులాచారము మేరకు ఆమెగూర్పుడ నిశుమించి భీమటారకు వెరుక వంగొను నట్లొ నర్పి కులాంగన లావకాను తుబలతో యువ కము లాతనిశిరముపై వాప నవి యాబామేని పైబడ వివాహము పూర్తియైనట. వారి సంతతివారె కోమహావీరని చెప్పబడినది.

కోయంబత్తూరు జిల్లా - దక్షిణ దేశ మునొంది. చెన్నరాజధాని కర యున్నది. కోయంబత్తూరు ప్రధానస్థానము. ఇటు వ్యవ సాయక కళాశాల కలగు. ఈరోడ్డు పట్టణము యిరువదారి కూడలిస్థానము. భవానివది కానే రిగో సంగమించు తావున భవానీడల్ అను పట్టణమును, అచటగల అమృతలింగ క్షేత్రమును సుప్రసిద్ధములు. కరూరు పట్టణము ఒకప్పు డీసంత దేశమునకు రాజధానిగ నుండిన తావు.

కోయిలదేశము కోయిలుండను రాక్ష సుని దేశము. వీనికి కోలుండనియు బేరుండె నట. ఈరక్కసుండు బలరామునిచే నిహతుడైన వాడు. రాజధాని కోయిలపురము. ఇప్పటి సాయక్త రాష్ట్రములొని కోయిల పురము తొల్లింటి కోయిల పురముగ పోల్చబడినది.

కోయిల్లది - కోకిలా నది చూడుడు. **కోరమ్ (Quorum)** - రాజకీయ సంబంధమునగాని, పరిపాలన సంబంధమున గాని, వర్తకసంబంధమునగాని, ఇతర ఏవ్యాపార సంబంధమునగాని, తమ అభిప్రాయము నిచ్చు సభలను అధనుము ఇతరుని చేయు డనిచో వారి అభిప్రాయ మితర సభ్యులను లేక భాగస్థులను నిర్బంధించి బాదింప నేరముడ నొక నియమము ఆదినాసంఘపు తేర్పాటు కాలమున నిబంధన పత్రమున నేర్పాటుచేసకొని ప్రసాదించి యుండుట పద్ధతినై యున్నది. ఆయనపు సంఖ్య సభ్యులు కూడనిది అభిప్రాయము చెల్లదు. ఆ అధనుపు సంఖ్యకే కోరమ్ అని వ్యవహార నామము.

కోరింత్ కెనాల్ (Corinth Canal) - గ్రీకుదేశపు తీరమున అథెన్సు గల్పు (Gulf of Athens) నుండి గల్పాఫ్ కోరింత్ (పురము) దుక ప్రవహించిన సముద్రపు బోడున నడువ దగిన కాలువ.

నాల్గుమైళ్ళ పొడవు, డెబ్బది రెండుగుల వెడలుపు, ఇరువది మూరపగుల బోతు గలది.

కోరింత చెట్టు (కోక) - సు ఆధారీ, కొండలు ఆధారీ కా నునియును, ఖిరవల్లీయు, దాక్వీ నునియు గూడ వాడిరి. దీనిని కంచె లను (ముల్లూసానా) ఉపయోగింతురు. దీని చేరు, ఆకు, రససూపమునను, కషాయసూపము నను వైద్య యుపయోగింతురు. విష దోషము లను శయింపజేసి, కఫరోషము, క్రిమిరోగము, కుష్టురోగము, పాంశురోగము, వైర్యము, శ్వేత కుష్టు (బొల్లి) లపై చక్కగ పని చేయునని చెప్పబడినది. మఱియు దీని కాడల రసము (లేక సార) పిల్లల కోరింత దగ్గును కుమార్తె సంకురు.

కోరింత దగ్గు (Hooping Cough)-

ఇది అంటువ్యాధి. ఇను సంవత్సరముల లోపు పిల్లలకు మాత్రమే సంభవించునట్లు. ప్రాణాపాయకరముగు వ్యాధి. దీనిని గర్భిణుల సూక్ష్మజీవి కణికవలె నుండును. రోగి తో సమీపమునందుండుటయు, రోగి గుడ్డలు, దాహపాత్రలు, ఆట వస్తువులు సందర్శము గల్గిన నితరుల బాలురూ దీయంటువ్యాధి వ్యాపించును. నీటిమూలమునను, ఆహార పదార్థముల మూలమునను ఈ వ్యాధి వ్యాపించునది కాదని కర్గోహ బడినది. ఒకసారి యీ వ్యాధి తగిలి కుదిరిన రోగి నీ వ్యాధి అంటును.

కుక్కలు, పిల్లలు మొదలగు పెంపుడు జాతువుల కీ సూక్ష్మజీవి లూరిగము వ్యాపింపజేయునని కర్గోహ బడినది. (అంటువ్యాధులు చూడుడు). దీనికి టీకాలు వేయు యత్నములు జరిగెనుగాని ఏమి తక్రయోజనము గలుగలేదు.

కోరింతు పురము - గ్రీసుదేశము లోని పట్టణము (గ్రీసుదేశము చూడుడు)

కోరియో(గ్రాఫి) (Choreography)-

జాగృతములు, తాదానాదములు మొదలగు వీధి గానములు (Ballad) మొదలగు వానిని రచించు కళ. నాట్యము చేయుచు పాడుటకు వీలగు పాటలు రచించుచును గూర్చినది. ఇది రిష్యాచంద్రుని భరత ద్వితీయమున హిందీయమున విశిష్టమనది. దక్షిణాహిమాద్ధానమున ఆధారమున సుప్రసిద్ధము. ఇంకిను గ్రాసిగుతులమూలమున పాశ్చాత్యనాట్యకళ (Dance) వివరించు విద్య, లేక కళావిభానము.

కోరిలేషన్ (Corelation)- ఇది డైరెక్టు కోరిలేషన్ అనియు, ఇవర్సుకోరిలేషన్ అనియు ద్వివిధము (చూడుడు) (స్టాటిస్టిక్సు చూడుడు).

కోరుంఘోలపురము - ఏకశిలానగరము (తెలింగానాదేశము చూడుడు).

కోరో(గ్రాఫి) (Choragraphy) - వివిధ ప్రదేశములు వివరించు పటములు (Maps) గల వ్రాయు కళ.

కోర్కెలేని వెట్టు తాడులేనికట్టు - అంద్రలోకోక్తి.

కోర్త్స్ (Courtice) - సవీన కల్పిత నామము. ఇందు Cranmer అను పేరు Canterbury Arch Bishop న్వాసింపేను. పురుష నామము. (కోసవ నామములు చూడుడు).

కోర్టు మార్షల్ (Court Martial) - పటాలములగు తత్సాబాధనేరము లొనర్చిన సైనికులను విచారించి శిక్షించు సైనిక న్యాయస్థానము.

కోర్మోజెనీ (Cormogeny) - జర్మను పదజ్యము. వేర్వేరుజాతులప్రజలు, జాతీయతలు, వీటి ఉత్పత్తి ఏర్పాట్లు విచుష్పించి తెలుపు చారి త్రాశ్మిక పరిశీలన కళ.

కోర్సికా ద్వీపము - ఐరోపాఖండము సముద్రానికి ప్రాచీనదేశపు ప్రభుత్వము వారిదైన యొకద్వీపము. మధ్యధరాసముద్రమున స్థానిక యీ ద్వీపమున కుత్తరముననున్నది. (ఫ్రాన్సు దేశము, ఐరోపాఖండము చూడుడు).

ఇది చాలచిన్న ద్వీపము. ఎట్టకాణాపురాల్ల కొండలను ముడ్రెడి. ఎత్తైన శిఖరమున కెక్కి పముచ్చుచుండు సముద్రము చూడనగునందు. ఇందు కలపనిచ్చు గొప్పవిడవులుకలవు. కొండల నడువలు ప్రత్యేక ప్రపంచములవలె నుండును. వ్యవసాయము చాలతక్కువ. వాదలు వేల కొలదిచిన్న చిన్న కొండ సెలయేరులుకలవు. సముద్ర

తీరములు చాలపల్లపు ప్రదేశములు, చాలానా రోగ్యవంతములు, జ్వరములకు పుట్టినిల్లనిపించును. వేసవికాలమున నందలిప్రజలు ముఖ్యముగతూర్పు తీరమునకు వసించువారు జూలై ఆగష్టు నెలలు తమనివాసగృహములకు తాళములువైచి మధ్య భాగమున 3000 అడుగుల ఎత్తు ప్రదేశముల కేగి వసించుచుండురు. ఆవేసవియందు నటనిద్రించుట యన మృతికి తలుపు తెరచుటయెనందురు.

కాని ఆప్రదేశములు చూడ సౌందర్యవంతములు. అచ్చటచ్చటనున్న కొద్దిపాటి పొలములు, ద్రాక్షతోటలు, చెట్లుచేమలు, తాపరలు రమ్యముగ నుండును. ఇటీవల ఫ్రెంచిప్రభుత్వమువారు అనారోగ్యమును జ్వరములను నిరోధించుటకు యాకల్టిప్లుసుతోటలను విరివిగనాటించి పెంచుచున్నారు.

తూర్పుతీరమున తాపరలు మొరకసరస్సులు ఉప్పునీటివి విస్తారముకలవు. అందు ముఖ్యమగునది దియానా సరస్సు చాలాపెద్దది. సముద్రమతట్టు చిన్నమార్గముకలదు. దానియందు రౌండ్ గజముల చుట్టుకొలతగల చిన్నదీప్వమును అందు చెట్లుతుప్పలచుగల్గి Oyster shells తో కల్పింపబడిన భూమికలది. దీప్వ మధ్యమునందుగల కొండలగుండా తూర్పునకు పడమరకు సముద్రతీరములకుజేర్చు సన్నపు లోవలుకలవు. అట నిరుదెసల గల కొండలు మూడు లేక నాలుగు వేల అడుగుల ఎత్తుగనుండును.

దీప్వమున- ఫ్రాన్సు వైపునుండివచ్చు Mistral ప్రచండశీతవాయువును, ఆఫ్రికాలోని షహరా ఎడారినుండి వీచు Sirocco ప్రచండ ఉష్ణ వాయువును అప్పుడప్పుడు వీచుచు చాల నశాఖ్యము గల్గించుచుండును.

ఈదీప్వపు పూర్వచరిత్ర కనికరము గల్గించుదిగాని శ్రావ్యమగునదికాదు. ప్రజలు మహా

వీరులు. తమస్వేచ్ఛకై ప్రాణములనైన విడువ సంసిద్ధులై యుండినవారు. అట్టివారు పడిన కడ గండ్లు తెలుపు చరిత్ర రుచికరముగానుండవలె. వీరెవరిని బాధించిగాని అన్యుల ఆస్తులకాసించి గాని ఎరుగరు. అట్టివారు కార్తేజి, గ్రీసు, రోము, పైసా, జినోవా వారల దండయాత్ర ముట్టడి పరిపాలన బాధలకు లోనైరి. తొలుత క్రీ. పూ. రెండుమూడు వందల సంవత్సరములకుం బూర్వమే కొంతకాలము కార్తేజినియునుల క్రింద నుండి అప్పుడు రోమునులక్రిందికి వచ్చెను. రోమునులనాటి వారిప్రధాన నెటల్మెంటు దయానా సరస్సుకడనున్న అవేరియాపురము. నూరు సంవత్సరముల కష్టములు ఉభయులకు కొంతవిజయ సఖ్యమలవడఁజేసెను. ఒకరోమును సేనాని బట్టుకుని నిర్భాదించి బలాత్కరించి యొకసంధిపత్రమున కొడూబాతి స్వదేశమునకనిపిరి. అనేకసార్లు తిరగబడిరి. సముద్రతీరములందు మాత్రమే రోమునులు తమయధికారము నిలుకొనగల్గిరి.

రోమునుల యధికారము బడ్రోచిన Goths, Vandals అనువారు తమనాత నీ దీప్వముపై దండయాత్రసల్పిరి పిదప మూఱులు (మహమ్మదీయులు) క్రీ. వె. 210 లో దాడి వెడలిరి. క్రీ. వె. 1000 లో కొండలు గరోపా సామంతప్రభువులు (Lords) కూడి నడుమకొక గిరిపై దుర్గము నిర్మించి యది రాజధానిగఁ జేసిరి. ఆతావునకు దానినుండియే కోర్ట్ (Corte) అని పేరు కల్గెను. వారిపరిపాలన క్రూరమై యొత్తిడి గలదిగా నుండినందున తిరుగబాటు లభికమై వారి బలము సన్నగిలిపోయెను.

మూఱులనుండి పైబాదేశస్థులు లాగుకొనిరని నిదర్శనములుకలవు. పదునొకొండవ శతాబ్దంతమునది జరిగియుండనోపు. క్రీ. వె. పదునాల్గవ శతాబ్ద మధ్యకాలమున నీదీప్వము Genoese

హస్తగతమాయెను. వారు క్రీ. వె. ౧౭౭౮లో ఫ్రెంచివారికి దీనిని విక్రయించి మూల్యము గొనిరి. కాని వేణుకారణముల ౧౭౯౩ మొదలు ౧౭౯౬ వఱకు మూడేడ్లు బ్రిటిష్ వారిహస్తగతమై వారినుండి తిరుగ ఫ్రెంచివారికి చేరిపోయి నేటికి నట్లేయున్నది. చరిత్రయంతయు తిరుగు బాటొనర్చిన వారినాయకులకడలతో నిండియు డుట గాననగును.

అజాక్వియోపురము పశ్చిమతీరమున ప్రధానకార్యస్థానములన్నతావు. ఇదటనుండినట్లు చెప్పబడిన దర్శనస్వరూప గానరాదు. ఇప్పటి అజాక్వియోపురము క్రీ. వె. ౧౫౮ వ శతాబ్దమున జనోయిన్ వాణిజ్యము నిర్మించబడినది. బహుశః పూర్వపు అజాక్వియోయండిన తావున కిది దక్షిణముగా వైలుదూరమునను కట్టబడినట్లు తెలుపబడుచున్నది. ఇట్లు చాల పొడవైనది. కిధిబాటల తిరుదెసలను నారొజుచెల్లు, నిమ్మ చెట్లు, తోటచెట్లు నాటబడినవి కలవు. ఇట్లన్నియు రంగులపూయబడి కెరటములులేని సముద్రపునీట నుదయకాలమున నద్దముసంపదల ప్రతి బింబించుచుండును. ఇవివోవానల్లకల్లలముందేసి విడచిన నెలలెరిగ న్ బోన పార్థమిక్కన్వస్థలము, జన్మస్థానము. ఈపురిమాన నాయన పేరొబరగు వీధులు, దెవాలయములు, మ్యూజియములు, నీధులందాయన విగ్రహములు మొదలగునవి కలవు. వారినివాసభవనము వేటొకతోటయందలివిశ్రాంతిగృహము చూడఁదగినవి. మాడ-తస్తుల భవనము. ఈయింట ఆయన క్రీ. వె. ౧౭౭౯ ఆగష్టు ౧౫ న జన్మించెను. ఈగృహమన్న పురభాగమునకు Letitia అనియెడగు. ఇందలి La-Maison Napoleon అనుచున్నారు. తల్లిగారిపేరు Madame Letitia. వీరతోటయందలి విశ్రాంత

తిగృహమునకు Villa Milelli అనిపేరు. ఇందు వేసవియొ దాకుటయబము నివసించుచుండెడిదట.

బొనిఫేషియో, కాల్యో, సాన్ స్టోరెటో, బస్టియా, అజాక్వియో యనంబులు నైనుకొలనీలును జనోయినులు నాణివనిచెప్పబడినవి. కాల్యోపురమున క్రైస్తవరోలంబగునానిగుంజుబొనిగృహముకల దనిమాడఁదగినది. తియోబోకో ఫురియో, అవేరియా, పియానా, యనంబులునవి ఇతరపురములు కోర్కాసాగ్గినియాల సహము జలసాధిః బొనిఫేషియో జలసాధియని పేరు

కోర్స్ ఆఫ్ ఎక్స్ ఛేంజి - (వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము). Course of Exchange - ఒకదేశమునకు నాడుకయొక్క నాణెములయొ దింత సొమ్ము వేటొకదేశపు నాణెములయొది త యగునని (Equivalent money) చెప్పింతక్క.

కోర్టేనే (Courtenay) — సవీరకల్పిత నామము. ఇందు Cranmer అను పేరు Canterbury Arch Bishop స్వయం పేరు. పురుష నామము. (క్రైస్తవ నామములు చూడఁడు).

కోలగిరి—కోడగు (Coorg) నకు కోలగిరి యనునది యొగ్గిరిపేరు. మాహాభారతము సభా పర్వము ౩౦ యాకు ప్రశంసింపబడినది. ఇది కోల్వగిరి యని అగ్నిపురాణము ౧౦౯ యాకు చెప్పబడినది.

కోలన్ (Colon) — ఇది యాంగ్లభాషా సాంగత్యమునుండి యాధ్రభాషలోనికి తెచ్చు కొనిన యొక గురుతు. ఇది ఫుల్టానపువాటిదే. వేట్యోలు ఊహలను వివరించు రెండు ప్రత్యేక ప్రత్యేకవాక్యములకేదేని సాబంధించుక గలదేని వాటిరెంటికి నడుమ నీకోలన్ ఇమడును.

కోహినూర్ వజ్రము— ఇది గోదావరి నదియందు దొరకించినట్లు నమ్మారు. మఱికొందఱిదియొత్తొకప్పుడు భ్రమింపఁజేసిన శమంతకమణి యనియుఁగూడ గోదావరి నదీతీరవాసు లనుట యుం గలను. కాని దీని పూర్వచరిత్రం గూర్చిన నిదర్శనము లేనియుం గానరావు. ఎట్లైనను కొన్నివేల సంవత్సరములకు ముందు గానోపు. ఎట్లాట్లో మాళవదేశముకుఁ జేరి ఆచుధిపతియొడి క్రీ. వె. ౧౩౦౪ లో మొగల్ సామ్రాజ్యాధిపతుల వశమయ్యెను. ౧౭౩౯ లో పారశీకుఁ డాను, షరాక్రమవంతుఁడు నగు నాదర్వా హస్త గతమై ఆతఁచే కోహినూరని నామముం బడసె నట. కోహినూరనిన తేజోమయ శర్వతముని అఘ్ననభాష యందర్థము. (కోహి=శర్వతము, నూర్=వెలుతురు).

నిదర్శనములు లేకున్నను ఈరత్నము నాదర్వా హస్తగతమగుట కొకగాథ కన్ఱాకన్ఱికగా దేము సొగు న్యాపించినది కలను. అద్దానిట వివరించుట సమంజసము. కోహినూరు వజ్రము సామహమ్మద్ వశమ నం దుండెడిదట. ఆయనదీనిని వీడక తన తలపాగాయొ దెప్పుచుచుకొను చుడువాడట. వీరియభయంల కొకరిని నొకగొప్ప వీరుఁ జరుగు చుండ నామహమ్మద సమయమున శవరత్న ప్రియమై గొప్ప మా కికమణి విరాజితమైన నాదర్వా మహమ్మదీయ మతాచారమున మేరకు నాదర్వా తండ్రిమ్మొస పైఁపై బ్రకటింప నిడునభయం తనకిరీటమును సామహమ్మదు శిరమునందిడి యాయన పాగాను తనతలపె నుంచుకొనెట. సామహమ్మదు తేసియో తెలియకయో చేయునదిలేక యూరకుండ నయ్యెట.

ఇంకఁ గొంతకాలమునకు కోహినూరురత్నము రంజితునిగు (సిక్కుల చక్రవర్తి) హస్తగతమై

ఆయన తరువాతి ప్రభువునకుం జేరి క్రీ. వె. ౧౮౫౦ లో సిక్కు సామ్రాజ్య పతనమునో ఈస్టిండియా కంపెనీవారి నైనికులగుండా కంపెనీ వారి వశమయ్యెను. కంపెనీవారి యుగోగ్వి యగు డల్హౌసీ ప్రభువు విక్టోరియా మహారాజ్ఞి గారికి సమర్పించెను. అప్పటికేమిది సానంబట్టం బడియెము? ౧౮౬౨ రతుల తూనికంగ్గియుండ నదిచుధిపమగు బగువుగ నుటయు ఎక్కువ నేర్పరులగు అంగ్లపనిచూడచే సానంబట్టబడక యుండుటయు దలచిగాబోలు నద్దానిని విక్టోరియా మహారాజ్ఞి ౧౮౬౨ రతులకుఁ దగ్గి యుండునట్లు తిరిగి సానంబట్టించి తమసామ్రాజ్యపుఁ గిరీటమున మకుట స్థానమున విగ్రహించి శాధకమయ్యెను. నేటికిని బ్రిటీషు సామ్రాజ్యపు కిరీటమునందె యుడియున్నది. దీనిచరిత్రము నితవనుకఁ గోహినూరెవ్వరి చేతను అమ్మబడలేదు; కొనఁ బడలేదు.

కోహినూరు శాఖ క్షత్రియులు — స్రమాం శాఖ క్షత్రియులు చూడుడు.

కోక్ష గోత్రము — ఉపచున్యగణము చూడుడు.

కో, ఆటియా హంగేరీదేశము చూడుడు.

కోక్రెట్ ఆట (Croquet)— ఈయాట నొక గడ్డిపైదానముపై ముప్పదియైదు గజముల పొడవును, ఇరువదియైదవ గజముల వెడల్పును గల రంగప్రదేశమున ఆడుదురు. ఈ రంగప్రదేశ శిముగకు మూలలుగఁజెండాలువై చెదరు. ఎఱుపు, నలుపు, ఊదారంగు, పసుపుపచ్చ నాల్గురంగుల నాల్గు బాతులను పొడుగాటి చేతికట్టలు బోలిన యాటపరికరములతో నాడుదురు. ఈ యాట కట్టలకు Mallet అనియెదరు. బాతుల అడ్డు కొంత నిశ్చి అంగుళములుగ జెప్పబడినది. ఒక కొన నుండి రెండవకొనకును, అటనుండి రెండు మొదటి

కొనకును. బాతులంగొట్టుచు నడపు మార్గముల కిరుదెసలను భూమిపై పుండ్రుండగుళముల పొడవుగ దిగగొట్టు కొయ్యలకు Hoops అనియు, కడలంగు గురుతులుగ దిగగొట్టు కొయ్యలకు Pegs అనియు గురుతులు. పెన్న భూమిపై అడుగున్నర యూసునటుల దిగగొట్టబడిన కొయ్యలు. ఇందు నిరుక్షణుగ ఆటకాండ్రు ఆడుచును. ఎఱుపు, పసుపురంగుల బాతుల నొకకక్షనాచును, ఊవా నలుపురంగుల నొక కక్షచూచును గైకొని యాడుచును. ఈ మాటకు నిబంధనలు, విధులు విస్తారముగగలవు. వాటిని జక్కగ గమనించవలసి యుండును.

క్రోడ దేశము

క్రోడగు దేశము

చూడుము.

క్రోధన (క్రోధి) గోత్రము —

ఉపనుయోగము చూడుము.

క్రోధము — (Indignation)

ఒకప్పుడు మరుగుపడి మూడియు భరింపరాని దయ్యేనేని ఒకప్పుడు మునుపును కలవరపడచును. శరీరమునకొక విధముగా ప్రవహించుచున్న రక్త మతాత్మకానాగి ఎక్కువయైనిని అతివ్యతితముగ మేలబర్చిక నారాభీచును. అట్టితరి నాడియు త్వరితగతిన గొట్టుకొనసాగును. రక్తమును ఎక్కువవేడికలదగును. శరీరమున సాచుర్జము కొంత ప్రకౌహించుటకేసి శరీరమును కొంత వేడియెక్కును. ఇట్టితరిని వర్ణించిబెప్పుచో “My blood boils” అనరు. కాని రక్తము నిజముగా Boiling point వేడికిరానేరదు.

క్రోధవశ—దక్షప్రజాపతి కుమార్తెలలో నొక తె. కన్యపునిభార్య.

క్రోనోగ్రాఫీ (Chronography) —

కాలమును అప్పటికి జరిగిన సంగతులను న్రాయుట

బొల్లింటినా రెటిగినపనియె. దానిని History అనుటయుంగలదు. అట్లు న్రాయు నాతని చరిత్రమాడని (Chronographer) అనియెను న్రాయుగలుగు నేర్పుచు లేక న్రాయు విద్యకు Chronography అనిపేరు. న్రాయబడిన చరిత్ర గ్రంథమును Chronograph అని పిలువరు.

క్రోనోఫర్ (Chronopher) — కాలమును నిష్కర్షగ కొలుచు పరికరము. ఇది Electricity బలమువలన Time signals ను త్రవ్వెడిపరికరము. (Chronometer చూడుము).

క్రోనోమీటర్ (Chronometer) — కాలమును నిష్కర్షగ కొలచుపరికరము. ఇది గుఱ్ఱపునుదెములు, మోటారుపాదెములు, నాడి కొట్టుకొనుట మొదలగు పనులను దౌత స్వల్ప కాలపరిమితివైనను స్పష్టముగా దెలుపును.

క్రోనోలాజీ (Chronology) — ఆచూకాలములగు జరిగిన సంగతులను కాలములగు నుచ్చకళ. కాలములబట్టి వరుసగా జరిగిన సంగతులను గుర్తింపి వివరించునెప్పు. కాలము (సంవత్సర, కెల, శేరి, గంటలు మొ) క్రమముగ వరుసగా చూడుముల జరిగిన పనులను వరుసగా చూపుకళ. ఇట్లుచుర్చబడిన వరుసను Chronological order అనియెను. ఈ విద్యకు Chronology అనిపేరు.

క్రోస్నాట్ కెనాల్ (Kronstadt Canal) — రష్యాదేశములోని ఓడలు నడచుటకు ద్రవ్యబడిన ఓడలకాలువ. పగునారు మెట్లి పొడవు. నూటయేబది అడుగుల వెడలుపు. ఇరువది అడుగులలోతు గలది. ఇది లినిన్గ్రేడు పురమునకు నోడలు పోవునటుల ద్రవ్యబడినది. మును మొదటిపది పుట్లనివానదిద్రవ్య లోతుగ జేసి ఇందు కల్పియున్నారు. తక్కిన భాగము ద్రవ్యబడినది.

(క్రోనోస్కోపు (Chronoscope) — కాలమును నిష్కర్షక కొలుచు పరికరము. ఇది ఎంత స్వల్పాతిస్వల్పకాలభాగమునైనను నిష్కర్షక దెల్పెడిపరికరము. (Chronometer చూడుము).

(క్రోమియమ్ లోహపు పూత పరిశ్రమ (Chromium) — విద్యుచ్ఛక్తి సహాయమున జేయబడు మరియే యితర లోహపు బూతయను, క్రోమియం పూతచుండు ప్రతీతిని గాంచి యుండలేను. కొన్ని సంవత్సరములకుఁ బూర్వము ఈ Chromium లోహమునకు వర్తక ప్రామాఖ్యతయే లేదు. అమెరికా ఖండము నందలి Sargeant అను నొక మహానుభావుడు ఈలోహపు టుపయోగమును చూపించి Electro-plating చేయువారి కన్ను విప్పెను. అతి స్వల్పకాలములో నిపుడు దాని గిరాకీ యపరిమితమైపోయినది. ప్రతి వర్కుహాపు (కర్మాగారము) లోను నిపుడు Chromium Solution ఉపయోగించఁ బడుచున్నది. దీని సహాయమున Electro-plating లో క్రొత్తక్రొత్త పద్ధతులు కనిపెట్టబడు చున్నవి.

Chromium లోహము నుపయోగించు వివిధ కీతులు ఈలోహమున కింత ప్రామాఖ్యత గలుగుటకు ప్రకృతి సిద్ధములైన దీనిమూడుగులములు కారణములు.

1. ఒక్క Hydrochloric Acid వలనగాని, మరి యెట్టి పరిస్థితుల యందును ఈలోహము త్రున్నట్టగు.
2. అలాగే ఇరవయ్య మెరుగు పెట్టుటకు అందలి యన్నితీ నునుగు తేటు.
3. ఇదివలకు కనిపెట్టబడిన లోహములలో దేని కిని లే కట్టిదనము.

ఇండ్లమును స్పృహరణముగా నలాకరించుటకు వాడక చేయబడు పద్ధతు చక్రములు

మొదలగు ప్రతి వస్తువుయును ఈలోహములో Chromium Plating చేయబడు చున్నది.

స్వయంచలనముగల ప్రతి యాత్రముయొక్క భాగములును, ఉపభాగములును తప్పనిసరిగా క్రోమియం పూత పూయబడుచున్నవి. ఇందు వలన నరుగుదలచూట యటుండఁగా గీటు మాయుటయైనను కలుగఁబోదు. అనఁగా మెరుగైతమాత్రము సోదర్శమాట.

ఈ లోహములో కేవలము మెరుగు మాత్రమేగాక మన్నికయుఁగూడగలదు. స్వయంచలన యాత్రములయందలి Bumper భాగులకును, Radiator లకును, Lamp లకును ఈ కారణము చేతనే తఱచుగా Chromium పూత పూయబడుచుండును. ఇంజనీరురింగు నకు సాబాధించిన సున్నితములైన యాత్రముల భాగములగు Ganges మొదలగు వానికి ఏమాత్రమును నరుగుదల లేకుండ కాపాడుటకై క్రోమియంపూత పూయబడును. అందువలన వాని నిర్దిష్ట నిమాణములయందు నూలివానియైనను అరుగుదల కలుగ నేరదు.

రబ్బరు తయారుచేయు పరికరములకు Chromium పూతపూసివయెడల Vulcanization విధానమునగు ప్రయోగింపబడు రసాయనికవస్తువుల సాయోగమువలన నెంత మాత్రము ప్రమాదము గలుగదు. చిన్నచిన్న సీసాలకు అసంఖ్యాకములుగా తయారుచేయు ఉక్కు అచ్చునిమ్మలకు Chromium పూత పూసివయెడల వానికి మరి చలనముండదు. Chromium పూత వెడిపూతవలెగాక భవముగా నుడిపోవును.

క్రోమియంపూతకు ద్రావకముచేయువిధము - Chromium Plating Solutions తయారు చేయుటకు పలువిధములగు మార్గములు గలవు.

గాని సాక్షాత్తుగాని స్వంతయోగ మ్మాక్రింద వదిరింపబడినది:-

Chromic Acid 40 oz 250 grms
Sulphuric Acid 0.4 oz 2.5 grms
Distilled water 1 gallon 1 litre

ఇందులో Chromic acid నకును Sulphuric acid నకును గల పాళ్ళు ముఖ్యముగా గమనింపబడినవి. పాళ్ళు భేదించినయెడల ద్రావకము బలహీనమయిపోయి ఫలితము తృప్తికరముగా నుండదు. దీనికి కారణము నిరూపింపజాలముగాని అనుభవమువలన నెఱవేరిన రహస్యమిది. Solution ను అప్పుడప్పుడు Test చేసిచూడగా Sulphuric acid అధికముగా నుండినట్లు కనుగొనబడుచున్నది. అప్పుడు Lead Chromate వేసి కలియబెట్టినయెడల Lead Chromate + Sulphuric acid = Lead Sulphate + Chromic acid అగును. Lead sulphate ద్రావకములో కరుగుకూడని క్రిందికి దిగిపోవును. ఏవస్తువు నెంతమట్టున కుపయోగింపవలెనో తెలిసిన రసాయనిక శాస్త్రజ్ఞులము కలవానిచేతనే యీపని చేయింపవలయును.

సర్వసాధారణముగా పై Solution నే ప్రస్తుత ముపయోగింపబడుచున్నను కొంతమంది పరిశ్రామికులు గాలను 1 కి 50 మె|| 60 అవుచ్చుల క్రోమిక్ అసిడ్ గల ద్రావకము నుపయోగించుటయే యుత్తమని చెప్పుచున్నారు. ఇందువలన మరికొంత వ్యయములేర్పి మరియేమియు ప్రయోజనము లేదని మరికొంతాభిప్రాయపడుచున్నారు.

అందుచే Plating చేయువారు తమ యనుకూల ప్రతి కూలములను కొంచెము కొంచెము రెండు రకముల Solution తోడను, Experiment చేసి చూచుకొన వలసినదేగాని, ఉపదేశముల వలన లాభం లేదు.

Solution మెంటయిన చేయు మార్గము. Solution పరిశుభ్రమైన ద్రావక స్థితి (Liquid state) లో నుండునట్లు ప్రయత్నములు చూచుచుండవలయును. ఎవరైనగా ద్రావకములో గరగని వస్తువు లాదులో జేర్చబడు చున్నవి. అంతే గాక Chromic acid న్ను, Sulphuric acid న్ను కలుపు పాళ్ళలో కొంచె మెక్కు తగ్గులు కూడ నంగీకరింపబడు చున్నవి.

తక్కిన వస్తువు లన్నిటికన్న Chromic acid ఇందు ప్రధానమయినది. దీని ధర్మమును బట్టియే Solution పని చేయుచున్నది.

ఈక్రింద వివరింపబడిన పట్టినిబట్టి యేపనికి నేననుయము నగు ఎంత Chromic acid ఉపయోగింపబడవలెనో వ్యక్తమగును.

Beaume	Sp. G.	Grs. per litre	Oz. per Imp. Gal
10	1.07	100	16
11	1.08	114	18.2
14	1.10	143	22.9
16	1.12	171	27.4
18	1.14	200	32
20	1.16	229	36.6
21	1.17	243	38.9
22	1.18	257	41.1
23	1.19	272	43.4
24	1.20	288	46.1
25	1.21	301	48
26	1.22	316	50.6
27	1.23	330	52.8
28	1.24	345	55.2
29	1.25	360	57.9

ద్రావకము Chromium deposition కొల కుపయోగింపబడు నెడల Temperature లో గొంత యావిరియై పోక తప్పదు.

ఈనష్టము భర్తీ చేయుట కడప కడప కొంచెము కొంచెము జలము చేర్చు చూడ వచ్చును.

కావలసిన తొట్టెలరకములు - స్వల్పద్రావకముతో జేయు పరిశోధనవిధానములకు గాజు తొట్టెలుగాని, తాతితొట్టెలుగాని చాలును. వ్యాపారార్థమై బారీగా తయారుచేయవలసివచ్చినపుడు లోహనిర్మితమయిన పెద్దబాణలి కావలసియుండును. మృదువయిన యిరుపబాణలి మేలు. మృదువైన యిరుపరేకులను కాచి గెట్టి (Weld) చేసి యీ బాణలి తయారుచేయవలెగాని రివెల్ చేయుటగాని, ప్లాట్ చేయుటగాని పనికిరాదు. పెనముగోనికి వేడిపెట్టినగాని, ఆవిరినిగాని పూపుటకు అతుకబడు పైపులు మొదలగునవి కూడ కాచి సాగగొట్టి యతుకవలసిందేగాని రివెల్ చేయరాదు. పెనముగో పోసినవెరుకనే ద్రావకముడికింపవలసివచ్చుచుగాన ఉక్కుచట్రముమీదగాని, ఇటుకల పొయ్యిమీదగాని పెనమర్పించడియుండవలయును. ట్రాఫిక్ చేవర్ నిలుచుచట్లు చేయుటకు సరియైన మూతకూడ చూడవలయును.

ట్రాఫిక్ చేవర్ - Solution యొక్క Temperature చూచుకొనుట కూడ చాల ప్రధానమయినది. Solution చల్లారిపోయిన యెడల అడుగున ముద్దగట్టకొని పోవును. తరువాత దానిని సరియైన స్థితిగోనికి తెచ్చుటకు చాల వ్యయ ప్రయాసములు కావలసియుండును ఇది కేవలము Electro-plating నకు మాత్రమే గాక కార్యాచరములకు కూడ కావలసివచ్చును. ఉష్ణద్రావకమున పలుచనయినట్టియు, గున్నితమైనట్టియు పూతపట్టును.

Deposit అనగా అడుగునకు దిగు వస్తువులలో మూడురకములుగలవు. ఇవి పరిస్థితులనుసరించి మారుచుండును. ప్రవహింపబోయిన సాంద్రత కలిగిన ద్రావకమువలన తెల్లని తేలుగల పూత

(Deposit) కలుగును. ఈపూత మిక్కిలి పలుచగా నుండును. దీనికి వర్తకప్రాముఖ్యతలేకు. ద్రావకమునందలి సాంద్రత యధికముచేసినయెడల పూత కాంతివంతముగను, గట్టిగను, జగ జగలాడుచును మెఱుంగుబెట్టవలసిన తరవాతి లేకుండ సిద్ధమైయుండును. ఇంతకు సాంద్రతచురికొంచెము అధికముచేసినయెడల, అనగా ద్రావకము మఱింత చిక్కగా తయారుచేయబడినయెడల మోటయిన పూతయగును. తరువాత దానిని మెఱుంగుబెట్టి తేలు తెచ్చుకొనవలయును.

చాకచక్యము - Plating పని ప్రత్యేకమయినవిధానములుకలిగి ముద్రను త్రతతో నాచరింపబడ వలసినదని యిదివఱకే చెప్పి యుంటిమి. అది మనము పయోగించు ౧. కరెంటు Density బట్టియు, ౨. Throwing power ను బట్టియు, ౩. అడుగువలన వచ్చు Gas యొక్క పరిమాణమును బట్టియు నుండును.

క్రోమియమ్ లోహముపై ఇతర లోహముల పూత సాధారణముగా పట్టదు. అల్యూమినియమ్ లోహమునకున్న కారణమే దీనికిని గలదు.

క్రోమోగ్రాఫీ (Chromography) నకల్లు చేయుటకు ఒకయంత్రము కలదు దానిచే భూపటములు, రేఖలు మొదలగు చిత్రములు అదే కొలతలకుగాని, ఎక్కువ కొలతలకుగాని, తగ్గించిగాని నకల్లు గీయవచ్చును. దానికి Chromography instrument అని పేరు. దాని పనిచేయునేర్పు లేక విద్యకు (కళకు) Chromography అని పేరు.

క్రోమో లిథో గ్రాఫీ (Chromolithography) — పలుచని రాతి పలకలపై చిత్రంపబడిన వాటి మూలమున గాని, అల్యూమినియమ్ రేకులపై చిత్రంపబడిన వాటి మూలమున గాని భూపటములు

(Maps) రంగుల బొమ్మలు, . రంగుల చిత్రములను ముద్రింతురు. అట్లు ముద్రింపబడిన దానికి Chromolithograph అని యెడరు. ఆవిద్య (కళ) కు Chromolithography అని పేరు.

క్రోమ్ టానింగ్ (Chrome Tanning)— తోలు పరిశ్రమ చూడుడు.

క్రోవ్వొత్తి (Candle) కాలుట - క్రొవ్వొత్తులు, పేరాఫిన్ లేక స్టీయరైను అను పదార్థముల (Paraffin or Stearine) తో క్రొవ్వొత్తి గలిపి చేయుదురు. దీనిని మెసపు వతులనియు నందురు.

క్రోవ్వొత్తి యందు నడుచు గుండా నుడు వత్తినిముట్టితుమేరి గాలినుండి కొంచెము ఆక్సిజెనును లాగుకొని వెలిగి కొంచెము వేడిగల్గించును. ఆవేడికి గ్రిందనుండి పేరాఫిన్ కొంచెము కరగి చిన్న నీటిచెలనువలె నేర్పడి ఆకరిగిన ద్రావకమునే ఒత్తిదావా పైకి పీల్చుకొను నట్లు నప్పురు. ఆపైకి పీల్చబడిన స్టీయరైను ద్రావకము వేడివలనదగముగ నగుచు నావిరిగచు గాస్ (Gas) గను మారి కాలి ఆక్సిజెనును లాగి కొనుచు దీపముగ వెలుగు చూపును. దీనిని క్రొవ్వొత్తి వెలుగు చున్నదని తాగుతుము. పైనున్న కే కాలుచున్న కొలదియు అమగునకు దిగుచున్న కొలదియు వత్తికాని పైనుండి రొయ్యి (Ashes) గ నగుచు దీపము క్రిందికి దిగుచు యును. ఇట్లు క్రొవ్వొత్తి యంతయుం గాలి పోవును.

క్రోవ్వొత్తి గోత్రము — గగ్గ ఉప గణము చూడుడు.

క్రోవ్వొత్తి గోత్రము — నిధివగణము చూడుడు.

క్రోవ్వొత్తి — చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడు. తిండి యనుమహారాజు. సోదరులు సహస్రజిత్తు, నలుఁడు, నిపుఁడు. పుత్రుఁడు, వృజనివంతుఁడు.

క్లోరిక్ ఆసిడ్ (Chloric acid) — HClO_2 గురుతుగ ఆగ్గరసాయన వేత్తలు దీనిని Oxy-acid of Chlorine అనియెడరు. క్రీ. వె. ౧౮౨౩ లో Mr. Berthellet అను నాయుచే కనిపెట్టబడినది. ఇది Powerful oxidising agent అని చెప్పబడినది.

క్లోరిన్ వాయువు — హైడ్రోక్లోరిక్ ఆసిడ్ (Hydro-Chloric acid) ను విశ్లశ్చకించేత, భేదిచుటాడేసి బయల్పడిన ఒక వాయువు. పరిశీలముఁడు, సక్ హాస్రీ దేవిపాడితుఁడు. (హాస్రీ దేవిపరిశీలకుఁడు చూడుఁడు) దీనిని సోడియము ధాతువుతో సమ్మేళనమొనర్చి లవణము (ఉప్పు) ఏర్పడును. (సోడియము చూడుఁడు.)

క్లోరిమీటర్ (Clorimeter) — రంగు మొక్క దట్టముయెల్లు పరికరము.

క్లోరెన్ (Chlorine) - గాలిమాపమున నుడు Element పదార్థము. క్రీ. వె. ౧౮౨౪ సగ్గ కనిపెట్టబడినది. Symbol is Cl. అనియు atomic weight 35.౪౬ అనియు atomic number ౧౭ అనియు చెప్పబడినది. ఇది Sodium, Potassium, Manganese లతో కలసి దొరకును. Sodium chloride అనంబ యునది దేశవాళి ఉప్పు (సమద్రలవణము). పొటాషియం క్లోరైడ్ ఉప్పుగనులలో సైంధవలవణముతో కలసి దొరకును.

క్లోరోఫారమ్ (Chloroform) — దీనిని Trichloromethane అనియు నందురు. దీనికి CHCl_3 గురుతుగ. చెప్పబడినది. క్రీ. వె. ౧౮౩౧లో Mr. Liebig అను వాచే

రముగ దెల్పు శాస్త్రము. ఇదియంతయు రాజ్య పరిపాలనతో సంబంధములం దెల్పుచుండునది. ప్రజానుకూలత, ప్రజాభివృద్ధి లేని పరిపాలనము నడచుచుండినను సర్వకమేని నమ్మినకాటియ్యము అట్లు కాకుండుట కర్హమార్గముల నీగ్రంథమున పెను.

ఈ మహాగ్రంథముగూర్చి హేమచంద్రుడును, కామండకుడును ప్రశంసించియున్నారు. కామండకుడు తన నీతిసారమును గ్రంథము నీ కాటియ్యని అర్థశాస్త్రము ననుసరించియే వ్రాసెనని ప్రతీతి కలదు. చాణక్యనాద్రగుప్తుల సంబంధ కథనమే మద్రారాక్షస మనుబడు నాటకము.

కొండలు విమర్శకు లీగ్రంథ మొక్క కాటియ్యనిచే వ్రాయబడుట యసంభవమేమోననియు శరశరగ కొండలు పండితులు కొంతకాలము ముకు వ్రాయుచునేయుండుట సాధించియుండ నోపుననియు తలంచినగాని నిజమగు పరిశీలనలు చేసినవారు ఆ మహాగ్రంథమందలి భాషాశైలి మొదలగువాటికి బరిశీలించి యొక్క నిచే వ్రాయబడిన గ్రంథముగ నభిప్రాయపడుచున్నారు.

ఇంక నిందు వివరింపబడిన సంగతుల నీ గ్రంథమున వివరించుట మాకు పనిగాను; అటుల వివరించుటకును వలనుపడరాదని గ్రంథ విస్తరము కలదు. కాని యిది రాజ్యసంగాధపై ప్రభుత్వమును, ప్రజలును గూడ నెఱిగియుండిన నా పరిపాలకు అసంగ ప్రభుత్వమునకు, ప్రజలకు-గూడ సమస్త శ్రేయస్సులకు మూలమగునని దెల్పుచు విరివొత్తుముగాక! ఇక్కలమున కిరువది నాలుగు శతాబ్దములకు పూర్వకాలమున నీ ట్రియద్గ్రంథము రచించిన సామర్థ్యము ఇతరదేశస్థులకుండుట యెంతయు స్పృహీయము. ఇతరదేశములకన్న ముచ్చుగ నింత రాజ్యపరిపాలన విజ్ఞానమెఱిగిన దేశముయొక్క ప్రస్తుత స్థితిచింతించిన విచారము కల్గకపోదు.

కౌతవ గోత్రము - హరిత ఉపగణము చూడుడు.

కౌతలకపురము — కుంతలక పురమున కీపేరుండెను. దీని ప్రశంస జైమినిభారతము ౧౩ యాశ్వామనున గలదు. దీనినిప్పుడు కుబ్జూరను చున్నారు. మైసూరురాజ్యముచున్నది (చంద్రహాసుని రాజధాని) దీని ప్రశంస జైమిని భారతము ౧౩ యందు కలదు. (కుంతలపురము కుబ్జూరు చూడుడు).

కౌత్త గోత్రము — హరిత ఉపగణము చూడుడు.

కౌనాభి గోత్రము — లాగాక్షిగణము చూడుడు.

కౌపిశాయన గోత్రము — వాద్రస్య లేక మిత్రయువగణము చూడుడు.

కౌభేయ గోత్రము — అత్రిపుత్రికా పుత్రుల గణముచూడుడు.

కౌభోజి గోత్రము — వసిష్ఠగణము చూడుడు.

కౌముండ ఉపగణము — ఇది అంగీరస సంతతి మందలి శాతమగణములోని యొక ఉపగణము. ఇందు ఎన్నిదిగోత్రములు కలవు. ౧. కష్టరేభి, ౨. కౌముడ, ౩. మామందరేషణ, ౪. మాసురాక్ష, ౫. మాసురేషి, ౬. రాజాయన, ౭. వాయన, ౮. వాసిరి.

ఈ (కౌముండ ఉపగణ) గోత్రములకుఁబ్రవర రూపములు- ౧. అంగీరస, ఔతధ్య, కాక్షీవత, శాతమ, కౌముండ. ౨. అంగీరస, ఔసిజ, కాక్షీవత. ౩. అంగీరస, ఆయాస్య, అసిజ, శాతమ, కాక్షీవత. ౪. అంగీరస, ఔతధ్య, శాతమ, ఔసిజ, కాక్షీవత.

కౌముండ గోత్రము — ఔతన్య ఉపగణము చూడుడు, కౌముండ ఉపగణము చూడుడు.

కౌమార గోత్రము — ఉపమన్యు గణముచూడుడు, హరిత ఉపగణముచూడుడు.

కౌమారవత్స గోత్రము — ఔతన్య ఉపగణము చూడుడు. ఆయాస్య ఉపగణము చూడుడు

కౌముది గోత్రము — పరాశర గణము చూడుడు.

కౌముదీ పౌరమి — ఆశ్వజ సుదృ పౌర్ణమి కౌముదీ జాగరవ్రతనినము. దీని నికను ఆగ్రాయణ (జూదముల) పౌర్ణమియనియు నందురు (ఆగ్రాయణపౌర్ణమి చూడుడు. జూదముల పౌర్ణమిచూడుడు). అనతిక్రాంతమగునేని దాన ఫలవ్రత మొనర్తురు (పండుగులుచూడుడు).

కౌరకృత్ గోత్రము — ఉపమన్యు గణము చూడుడు.

కౌరజాయన గోత్రము. పరాశర గణము చూడుడు.

కౌరవులు — వీరు నూర్గురని మహా భారతమునగు చెప్పబడినది. ఎక్కువ వంశీలన లపై వీరినేర్లు బయల్పడినవి. వీరి తల్లిపేరు ధృతరాష్ట్ర మహారాజు. తల్లిపేరు గాంధారిదేవి. వీరుదరు భారతమధ్యమున నుడిసినవారే.

కౌరవుల నామములు - ౧. కుర్యోధనుడు (కుర్యోధనునకు సుయోధనుడనియు బేరు కలదు), ౨. యుయత్సపుడు, ౩. వశ్యాసనుడు, ౪. దుస్సహుడు, ౫. మశ్యీలుడు, ౬. జలసాధుడు, ౭. సముడు, ౮. వింగుడు, ౯. అనువింగుడు, ౧౦. దుర్ధునుడు, ౧౧. సుబాహుడు, ౧౨. కుష్మధర్షుడు, ౧౩. దుర్మర్షుడు,

౧౪. దుర్ముఖుడు, ౧౫. దుష్కన్ధుడు, ౧౬. కన్ధుడు, ౧౭. వికన్ధుడు (వివిశతి), ౧౮. శలుడు, ౧౯. సత్పుడు, ౨౦. సుశోచనుడు, ౨౧. చిత్రుడు, ౨౨. ఉపచిత్రుడు, ౨౩. చిత్రాక్షుడు, ౨౪. చారుచిత్రుడు, ౨౫. శరాసనుడు, ౨౬. దుర్మనుడు (లేక కుర్మన్దుడు), ౨౭. దుర్విగాహుడు, ౨౮. విచిత్రుడు, ౨౯. వికటాననుడు, ౩౦. ఉష్ణనాభుడు, ౩౧. సునాభుడు, ౩౨. సానుడు, ౩౩ ఉపసాదనుడు, ౩౪. చిత్రబాణుడు, ౩౫. చిత్రవర్మ (లేక చిత్రసేనుడు), ౩౬. సువర్మ, ౩౭. కుర్విమోచనుడు, ౩౮. అయో (వా) బాహుడు, ౩౯. మహాబాహుడు, ౪౦. చిత్రాంగుడు (లేక చిత్రాంగ గుడు), ౪౧. చిత్రసూడుడు, ౪౨. భీమవేగుడు, ౪౩. భీమబలుడు, ౪౪. బలాకి, ౪౫. బలవర్ధనుడు, ౪౬. ఉగ్రానుధుడు, ౪౭. భీమకర్మ, ౪౮. కపకాయుడు, ౪౯. దృఢాయుధుడు, ౫౦. దృఢవర్మ (శృతవర్మ), ౫౧. దృఢక్షత్రుడు, ౫౨. సోమకీర్తి, ౫౩. అమాదనుడు, ౫౪. దృఢసాధుడు, ౫౫. జరాసాధుడు, ౫౬. సత్యసాధుడు, ౫౭. సనస్సు, ౫౮. సువాక్కు, ౫౯. ఉగ్రశ్రేపుడు, ౬౦. ఉగ్రసేనుడు, ౬౧. సేనాని, ౬౨. మృరాజయుడు, ౬౩. అశరాజతుడు, ౬౪. కుండశాయి, ౬౫. విశాలాక్షుడు, ౬౬. దురాధనుడు, ౬౭. దృఢహస్తుడు, ౬౮. సుహస్తుడు, ౬౯. వాతవేగుడు, ౭౦. సువర్చస్సు, ౭౧. ఆదిత్యుడు, ౭౨. కేతుబాహుడు, ౭౩. నగదత్తుడు, ౭౪. అగ్రయాయి, ౭౫. కవచుడు, ౭౬. నిమగుడు, ౭౭. కుండుడు, ౭౮. కుండధారుడు, ౭౯. ధనుర్ధరుడు, ౮౦. ఉగ్రుడు, ౮౧. భీమసాధుడు, ౮౨. వీరబాహుడు, ౮౩. అలోలుపుడు, ౮౪. ఉభయుడు, ౮౫. రౌద్రకర్ముడు, ౮౬.

దృఢరథుడు, ౮౭. అనాధుష్యుడు, ౮౮. కుండ
భేది, ౮౯. విరావి, ౯౦. దీర్ఘబాహుడు, ౯౧.
ప్రమథుడు, ౯౨. ప్రమాధి ౯౩. దీర్ఘ
రోముడు, ౯౪. దీర్ఘబాహుడు, ౯౫. మహా
బాహుడు, ౯౬. యూధోరువు, ౯౭. కనక
ధ్వజుడు, ౯౮. కుందాసి, ౯౯. విరజుడు,
౧౦౦. దుశ్శిలుడు.

కారపులు (అత్రి, చంద్ర, పూరువు) కురు
మాత్ర క్షత్రియులు. మద్రదేశాధీశుడగు శిల్పుడు
మేఘమాను.

కౌరవ్య గోత్రము - ఉపమర్య గణము
చూడుడు.

కౌరిహ్య గోత్రము - నిభవ గణము
చూడుడు.

కౌర్ణమణి గోత్రము - రాక్షాసున
ఉపగణము చూడుడు.

కౌలకి గోత్రము - ఉపమర్య గణము
చూడుడు.

కౌలాక్షి గోత్రము - గర్గఉపగణము
చూడుడు.

కౌలాంత్రయ గోత్రము - గర్గ
ఉప గణము చూడుడు.

కౌల్ గోత్రము వశిష్ట గణము
చూడుడు.

కౌవలి గోత్రము - శండిలగణము
చూడుడు.

కౌ వెల్ సిద్ధాంతము (Cowell
Theory) - ఇది ఎస్ట్రోనోమీ శాస్త్ర సాబాధ
మున కాలముగ గూర్చిన సిద్ధాంతము. దీనిని
కొలెత Cowell Nevill, Fatheringham
అను కేర్లు గల ఎస్ట్రోనోమీ శాస్త్రవిగాలు బేబి
లోనియస్ రికార్డులను, అస్పీరియస్ రికార్డులను,

చీనాదేశపు రికార్డులను, గ్రీకురికార్డులను, ఈజిప్టు
దేశపు రికార్డులను పరిశీలించుచు గుడించుచుండిరి.
కాని భేదములుండు నట్లగుపడి చిక్కులు
సంభవించి నిశ్చితాభిప్రాయములు గలుగ వీలు
కాలేవని చెప్పబడినది.

పిదప కౌ వెల్ పండితుడు ఈ సిద్ధాంతముం
గడర్చి బయలుదేర దీసెననియు నూరు సంవత్స
రములలో సెకెండు కాలమునందలి రెండువందల
వ భాగము దినమునం దభివృద్ధి నందు చున్న
దనియు, ఇటుల ఇచ్చూరు సంవత్సరములు కొక
సెకెండు కాలమును, ఒక కోటి డెబ్బది రెండు
లక్షల ఎరుబది వేల సంవత్సరములు గడచు వఱ
కొక దిన మధిక మగుచుండు ననియు, తెల్పును.
ఈలెక్క అన్ని రికార్డులకును క్రొత్త విధానపు
సిద్ధాంతములకుం గూడ సరిపోవునని సిద్ధాంత
పఱచెను. (ఎస్ట్రోనోమీ కాలము చూడుడు).

కౌశాంబి నగరము - పురూరవ
సంతతి యునుండు పదిమవ నృపాలుడగు
కుశాంబ మహారాజుచే నామన పేరున నిర్మింపఁ
బడి, పాండవ మధ్యయుండగు అభిమర్యుని సంతతి
యొ దెప్పిదవ వాడగు చక్రవర్తి పాలనమున
అదివఱకుండిన రాజధాని హస్తినాపురము
గంగానది వెల్లువచే నాశనము చేయబడుట, తన
రాజధాని నిచటికి మార్పబడి యభివృద్ధి నందిన
పురము. శ్రీమద్రామాయణమునం దీతావు
ప్రశంస గాన్నిచ్చెడిది. ఉదయవత్సరభూపతి నాడి
పురి గొప్ప వైభవ ముభవింపచే యుండును.
క్రీ. వె. అయిదు వందల సంవత్సరములకుం బిదప
నుండిన కాళిదాసు కవిచే మేఘ సందేశమునను
రత్నావళి నాటకమునను, సోమదేవునిబృహత్కథ
యందుననుడిదయనుండు ప్రశంసింపబడినవాడు.
వత్సరాజు పాలనము నుండి దీనికి వత్స పట్టణ
మనియుం బేరు కల్గినదట.

సత్సరాజు బుద్ధభగవానుని శిష్యుడై ఆయన జీవితకాలముననే రక్తచందనపుకట్టితో చేయించి తన ప్రాసాదమున నుంచుకొనెననకురు. అదియె ప్రపంచమున బుద్ధభగవానుని మొదటి విగ్రహమనకురు. హ్యూయ్ త్సాంగు చాని దర్శించెను. ఇప్పుడది కౌశాం అని పిలుచుదుచు సాయుక్త రాష్ట్రముల లోని అలహాబాదు కొట నుండి ముప్పది యొక్క మైళ్ల దూరమునందున్న గ్రామముగ నున్నది.

కౌశాంబేయ గోత్రము—వీరహవ్య

లేక యాస్కగణము చూడఁడు

కౌతికర్షిగోత్రము—(శిష్టకరణములు చూడుడు). వీరికిఁ బ్రధానర్షి అంగిరస. ప్రవర రూపము. వైశ్వమిత్ర, దైవరాత, బౌద్ధమిత్రయా ర్హేమప్రవర చెప్పఁబడినది. మరియు, చిత్ర, గాలవ, కాల, బవ, మను, త తు, కుశికీ, గోత్రములవారి కీప్రవరయె జెప్పఁబడినది. శిష్టకరణములలో ౧. ఎల్లునుహంతివారు, ౨. కాసినుహంతివారు, 3. కొల్లావారు, ౪. తోణాగివారు, ౫. నర్గ మహంతివారు, ౬. బలరామ మహంతివారు, ౭. రాజనుహంతివారు, ౮. సాలహుండావారు, అను నింటిపేర్ల వా ర్గోత్రజాత్రయిన్నారు.

కౌతిక గోత్రము — అశ్విరస్యగణము చూడుడు. ఇంద్రకౌశిక గణముచూడుడు.

కౌశికీ అరుణానదుల సంగమము — దీనిప్రశాసన వద్దపురాణము పగ్గ ౧౮ యందు కలదు.

కౌశికీ కచ్చదేశము — ఇప్పుటి బాగా శముగోని పూర్ణియెమాడలము. ఆప్రాంతముల కొకప్పుడి పేరు గల్గియుండెను.

కౌశికీదేవి - శారీదేవియొక్క కాయకోశము నుండి జనించినది. ఈశక్తి శుభనిశుభు

లను, భూమియు ముందుడు అను రాక్షసులను పరిమార్చెననియు జెప్పఁబడినది. మరియు నీశక్తిని చాముండి యనియునాచురు. మరియు గాధిరాజు కుమార్తె కౌశికీ, భర్త రుచికుండు, కుమారుడు జనుదగ్గి, విశ్వమిత్రుని సహోదరి. ఈమెకు సత్యవతియని నామాంతరము కలదు.

కౌశికీ నది — దీనిసప్తదు కుశీయనామ న్నారు. దీనిప్రశాసన రామాయణము ఆదికాండ 3౪ యాసనను, వరాహపురాణము ౧౪౧ యు దునను కలదు. తొల్లిటి పూర్వకాలములందు ఈనది ఆగ్నేయదిక్కునకుఁ బ్రవహించుచు నిప్పుడు తేడపూరను పుంముండిన తాపుప్రక్కగఁడచి తూర్పునకు మరలి నగుచు బ్రహ్మపుత్రానది యందు సంగమించెడిని. అక్కలమున గంగానది తో కౌశికీనది కేసంబంధము లేకుండెను.

తర్వాత కాలానుగతముగ తనగతిని మార్పు కొని కౌశికీనదీ ప్రవాహము గంగానదియందు చేనాయెను. అట్లచేసిన కౌశికీగంగానదుల జలప్రవాహము పద్మాదిగాఁ దనరుచున్నది. కౌశికీనది నదిని మరలి వదలివేసిన తొల్లిటి ప్రదేశము అనగా సొగ్గి (సుతి) మొదలు నవద్వీపము (నద్యా) దనుక రాను రాను మెరకియై భూమిం గలసి పోయెను. ఇటుల నే Martin's Eastern India III P.15 యందునను వివరింపబడియున్నది. మరియు నందీ మార్పు క్రీ. వె. మూడువేష శత బృకాలములందు క్రిమక్రిమముగ రానురాను జరిగియుండునని అభిప్రాయపడియున్నారు. ఇప్పుడా సంగమములు స్నానార్థములై యున్నవి.

కౌశికీ గంగానదుల సంగమము భాగల్పూరు మాండలమున పాతర్ఖట్ట కుత్తరమున కహల్లగాన్ కెనరుగ నవ్వలి తీరమునందున్నది.

ఇకను కురుక్షేత్రమున వేటొక కౌశికీనది కానవచ్చుచున్నది. దీని ప్రశంస వాచునపురాణము 38 యంకుకలకు. ఈకురుక్షేత్ర కౌశికీ ద్రిషద్వతీనదియగు స్థానేశ్వరమునకుదక్షిణముగా పగునేడుమైశ్య దూరమున రక్షియనంబడు ఇదిపై నున్న బాలు అచుపేరుగల గ్రామము కడ సంగమించుచున్నది. ఈ సంగమముగూర్చిన ప్రశంస పద్మపురాణము స్వర్గఖండము ౧౨ యంకు గాననగుచున్నది.

మహాకౌశికీ సప్త కౌశికలుకలిసినదిగచున్నది. ఇవి ౧. దీనిని మిలామ్చా యనుచున్నారు. దీని అసలుపేరు తెలియదు. ౨. సూర్యకౌశికీ (దీనిని శోణకౌశికీయనుచున్నారు) మఱికొందఱుభోటియా కోశీయనియు నాచును. 3. తామ్రకోశికీ-దీని అసలుపేరు తెలియదు. ౪. లిఖుకోశికీ-దీని అసలుపేరు తెలియదు. 5. కుగ్ధకోశికీ-దీనిని కుఢ్ధోశికీ యని యాచును. ౬. అరుణకోశికీ. ౭. తామ్రకోశికీ-దీనిని తామోక అనుచున్నారు. ఈ ఏడు చురులుకు కౌశికలే. అరుణకౌశికీగూర్చిన ప్రశంస పద్మపురాణము స్వర్గ ౧౯ యంకునను తామ్ర కౌశికీగూర్చిన ప్రశంస మహాభారత వనపర్వము ౮౪ యంకుననుగలకు. ఈనగు లొకకళింగోనొకటి కలియుచు అన్నియుగా గలిసి నీ మనకతన మహాకౌశికీ యనంబడును. అందు బాగాళిములోని పూర్ణమా మండలమున వరాహక్షేత్రము (కోక ముఖమున) కెగువ కలియుతామ్రకౌశిక, అరుణకౌశిక, సూర్యకౌశిక సంగమము త్రివేణి యనంబడుచున్నది.

కౌశికీనది జన్మస్థానము

కురుక్షేత్రము చూడుడు.

కౌశికీ సంగమములు — భాగ

ల్పగు మండలమున పాతర్లు కుత్తరముగా కహల్లా పురమున కెగురుగ నవ్వలితీరమున

కౌశికీనది (మ?) గంగానదిలో సంగమించుతావు కలకు (అంగదేశము చూడుడు).

కురుక్షేత్ర స్థానేశ్వరమునుండి దక్షిణముగా ౧౭ మైళ్ల దూరమున రక్షినిదిపై నున్న బాలు గ్రామమునదిని ద్రిషద్వతీనది కౌశికీలో సంగమించుతావు కలకు. దీని ప్రశంస పద్మపురాణము స్వర్గ. అధ్యాయ ౧౨ యంకు కలకు. ఇవి ఆర్మీ-యాలోజికల్ సర్వేరిపోర్టు ౧౪ సపుటము ౮౮ పుటయంకు చర్చింపబడి వివరింపబడినవి.

కౌశికుడు — ఈ పేరు కలవారు

పక్కాకలరు. విశ్వామిత్రుఁడు కౌశికుఁడను నామాతరము కలకు. యనుసంతతియగు వసుదేవుని పుత్రుఁడో వత్సబాలకుఁడు లేక వత్సవాతుఁడనువాఁడు దశతతీకొనిన కుమారుని పేరు కౌశికుఁడు. ఈ బాలుఁడు శొల్లింట్ల వసుదేవుని సుతుఁడనియు, హనుడచుపేరుగల వాఁడనియు దెలిసెడిది. మిథిలాపురవాసినుగు ధర్మచ్యాధునివలన సకల ధర్మము నెఱిగిన మొదటిపుత్రుడు కౌశికుఁడనిపేరు.

కౌశికుఁడగు నొక ముని యోగాభ్యాసమున శరీరము విడచియుండ నా శరీరము క్షీణించి అస్త్రము నిలచియుండ దానిపై చిత్రరథుఁడగు గంధర్వుఁడు తన విమానమున నేగుచు అస్త్రల సలుమునకు పైగా నేగుతరి నేలఁగొలెననియు, అచట ఋషుల సలహామేర కతఁడా మస్తుల గొని సకన్వతీనదియగు నిక్షేపణమొనర్చి స్నాతుడై తిరుగ యూర్ధ్వగమించుడై యేగెననియు జెప్పఁబడినది.

మరియు ప్రతిష్ఠానపురవాసినిగుగు నొక మహాపతివ్రతగూర్చి వివరించుచు నామ భర్త పేరు కౌశికుఁడని చెప్పబడినది.

ఇంకిను జరాసంధుని (మగధదేశాధీశుఁడు) మిత్రుఁడగు కౌశికుఁడొకఁడు గాననగుచున్నాఁడు. ఈతనికి హనుడనియుం బేరుకలదు.

క్రాశికేయ గోత్రము—నిధృవగణము చూడుడు.

క్రాశిగోత్రము — శాండిల గణము చూడుడు.

క్రాశీదక లేక కాశీదకగోత్రము—నిధృవగణము చూడుడు.

క్రాసల్య గోత్రము — అగ సి ఉపగణము చూడుడు.

క్రాసల్య (క సల్యదేవి) — ఈపేరు గల వారు ముగ్గురు గలరు.

దశరథ మహారాజు జ్యేష్ఠ పత్ని క సల్య. ఈమె సుతుడు శ్రీరాముడు. శ్రీకృష్ణుని తృడియగు వసుదేవుని భార్యయొకరై క సల్య. ఈమెకు భద్ర యనియు వాసుక పేరు కలరు. మఱియు యయాతి పుత్రుడగు పూరుని భార్య పేరు క సల్య.

క్రాసల్యాయన గోత్రము— బౌతధ్య ఉపగణము చూడుడు.

క్రాష్టివ గోత్రము — బౌతధ్య ఉప గణము చూడుడు.

క్రాంచగోత్రము — జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుడు.

(క్రాంచపర్వతము)— మానస సరోవ మున్న నైపున గల నైలాస పర్వత భాగము. నకు క్రాంచ పర్వతమని పేరు. ఇందే క్రాంచ రంధ్రముండునని చెప్పబడినది.

క్రాంచ రంధ్రమును నీటికనుచు మార్గముని (Nite pass) కొండ అరుచున్నారు. వేలు గుహమార్గము కాదని కొండలను చున్నారు. దీని ప్రశాస రామాయణము కష్కింధా కాండము ౪౪ యంగు కలగు.

నిలిమార్గము భరిత దేశమనూడి టిబెట్టున కేగు మార్గమని యెఱుంగి వలయును. ఇది రంధ్రము కాదు. కొండ మడతలగుడా నడచుదారి యని యెఱుంగ వలయును.

(క్రాంచపురము (వనవానపురము))— నై జయంతిదేశము, నై జయంతిపురముచూడుడు.

క్రాంచ రంధ్రము — దీనికి మాన ద్వారమని పేరుకలదని మహాకవి కాళిదాసు మేఘసందేశము ౧-గీతయంగు చెప్పియున్నాడు.

క్రాంచాక్షిగోత్రము — జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుడు.

క్రాంచుడు — తృడి మైనాకుడు. పితామహుడు హిమవతుడు. క్రాంచపర్వ మును భేదించినకతన కుమారస్వామికి క్రాంచ దారణుడు అని పేరుకలిగెను.

క్రాంతక్రాశికానది— దీనిని పయోశ్వినీ యనియు, పూణానది యనియు వాడుచున్నారు. బీరామలోని నెయిక నది. క్రాంతానదియు, క శి కానదియు కలిసి క్రాంత కశికగా నైన నది పేరొకటి కలగు. విదర్భదేశ స్పృహతి పుత్రులగు వారు క్రాతుడు, క శికుడు ఇర్వురి పేడబడిన నకులు కలిసి క్రాంతకశికయయ్యెను. దీని ప్రశాస మహాభారతము సభాపర్వము ౧౩ యంగు కలగు.

క్రాంకాయనగోత్రము— జమదగ్ని బీభా ఉపగణము చూడుడు.

క్రాంకాయనగోత్రము — జమదగ్ని బీభా ఉపగణము చూడుడు.

క్రా ర్యము — క్షుమలేని తావులగు వ్యాపించును. క్రూరశ్వమునగు దళిమానముండగు. క్రూరత్వము దర్ల క్షణములలో నొకటి. క్రా ర్య మొకతావున నిల్వైయె అపకారమొర్పుటకర్త వగు యదనునకై వేచియుండుతని నది క్రోధమనబడును. దాని బయట పడినీరుక లో దాచి నెఱపు ప్రవర్తనకు గుటిలత యనియు కృపణవృత్తియనియు, కుచోద్యమనియు బేరులు కలవు. అనూయతాసహిత క్రా ర్య మిర్వయనబడుచున్నదిగాని యది సోగాదు. ఒకప్పుడు తన కొనర్చిన యపకృత్యై పగమనసునందిమకొని వేచియుండుట కీర్వయమట సమంజసము.

నుండెనట. అశ్వాసూధుడై భార్యను వెనుక నిడుకొని కుక్కయొకటి తోడరా నీమహనీయుని విగ్రహము చిత్రపటమున చిత్రించియున్నారు. దేశద్రిమ్మరివలె యీమహాత్ముడప్పుడప్పు డచ్చటచ్చట వారు తెల్పుచుండుట కలదు.

ఖగద గోత్రము — నిభవ గణము చూడుడు.

ఖగముఖుడు — ఈతడు సహస్ర పాదుల సహధ్యాయుడనియు, అతనిని డుండు భనుగ సగుమని శపించిన వాడనియు జెప్పబడినది.

ఖగేవస గోత్రము — అగస్త్య ఉప గణము చూడుడు.

ఖగోళగ్రహ గమనస్థల విభాగము — ఆకాశమున గ్రహగోళములు తిరుగు మార్గప్రదేశమునాతను విరోపా శాస్త్రజ్ఞులు హుడ్రాడుగ విభజించియున్నారు. భరత దేశపు సిద్ధాంతాల ద్వారాశరాశి విధానమున కిది సరిపోవుచున్నది.

౧. Aquarius- దీనికి నీళ్లు మోయువాడుచిహ్నము గురు (జనవరి మాసము) Winter seasonలోనిది.

కుంభరాశికి పోలికగలది.

౨. Pisces- దీనికి చేతులు చిహ్నము. గురు Winter season లోనిది. వివాహ రాశికి పోలిక గల్గినది. (ఫిబ్రవరి మాసము).

3. Aries-దీనికి మేక పోతు చిహ్నము. గురు Spring season లోనిది. మేష రాశికి పోలిక గల్గినది. (మార్చి మాసము)

౪. Taurus- దీనికి ఎద్దు చిహ్నము. గురు. Spring season లోనిది. వృషభ రాశికి పోలిక గల్గినది. (ఏప్రిల్ మాసము)

౫. Gemini- దీనికి కవల పిల్లలు (Twins) చిహ్నము. గురు. Spring season లోనిది. మిథునరాశితో పోలికగల్గినది. (మే నెల).

౬. Cancer- దీనికి ఎండ్రపీత (Crab) చిహ్నము. గురు. Summer season (జూన్) లోనిది. కర్కాటక రాశికి పోలిక గల్గినది. (జూలై నెల).

౭. Leo- దీనికి సింహము చిహ్నము. గురు. Summer season (జూలై) లోనిది. సింహరాశితో పోలిక గల్గినది (జూన్ నెల).

౮. Virgo- దీనికి పడుచు (కన్య) చిహ్నము. గురు. Summer season (జూలై) లోనిది. కన్యా రాశితో పోలికగల్గినది.

౯. Libra- దీనికి తక్కిన లేక త్రాసు చిహ్నము. గురు. Autumn season లోనిది. తులారాశితో పోలికగల్గినది.

౧౦. Scorpion- దీనికి తేలు చిహ్నము. గురు. Autumn season లోనిది. వృశ్చికరాశికి పోలికగల్గినది. (అక్టోబరు నెల).

౧౦. Sagittarius- దీనికి

ధనుర్విద్యాభ్యాస చిహ్నము. Autumn season

లోనిది. ధనస్సు రాశికి
పోలికగల్గినది. (నవంబరు
నెల).

I

గురు

(Jupiter). బృహస్పతి

♃

శనిగ్రహము. (Saturn).

♄

Uranus.

♅

౧౧. Capricornus- దీనికి

మొసలి చిహ్నము. Winter season

లోనిది. మకరరాశికి పోలిక
గల్గినది. (డిసెంబరు నెల).

♆

గురు

Neptune.

♆

గ్రహము.

(Planet)

♁

ఖగోళగ్రహ చిహ్నములు

(నిష్ప్రసవీశాస్త్రమునందలివి) —

సూర్యగ్రహము (Sun).

☉

ధూమకేతువు. (అశోకమర్క) లేక,
(Comet) —☄
☄
☄పౌర్ణమినాటి చంద్రగ్రహము.
(Full Moon).

☾

ఉల్కలు- (Asteroids) ఇవి
అవి కనిపెట్టబడిన వరుస క్రమ
మున 1, 2, 3, 4, మొదలైనవి
చూచువలెను.* 1
* 2
* 3
* 4.అమావాస్యనాటి చంద్రగ్రహము.
(New Moon).

☾

శుక్లపక్ష ప్రథమభాగపు చంద్రగ్రహము.
(First quarter of the Moon).

☾

నిరసత్వత్రము.
(Fixed Star).

*

కృష్ణపక్ష తీర్థాచంద్రగ్రహము.

☾

Conjunction.

(Last quarter of the Moon).

Opposition.

☾

(Mercury) బుధగ్రహము.

☿

Ascending Node.

☾

(Venus). శుక్రకుడు

♀

Descending Node.

☾

భూమి. లేక Earth.

⊕

♂

Degree డిగ్రీ గ్రేడ్
(degree of arc)

Q.

(Mars) అంగారకుడు

♂

Minute (S)

Seconds (S)

ఖగోళ శాస్త్రము (విజ్ఞానము)
(Astronomy) — ఖగోళ శాస్త్రము. శాస్త్రములు చూడుడు.

ఖటంగ ప్రపాతము (జలపాతము) — సరస్వతీ నదీతీర వాసులు దక్షిణ దేశమునకు కొంతతెంచి పశ్చిమ సముద్రతీరమున కొంకణ దేశమున నివాసము లేర్పాటుచేసి కొనిరి. వారు సరస్వతులనం బడుచురు. ఇకను కొంకణ దేశ వాసులగుట కొంకణులనియుపిలువబడుచున్నారు. కొత్తదేశమున సరస్వతీ నది యని యొక చిన్న నదికి చేరిడిరి. అది పడమటి కనుమలగు జరించి పశ్చిమ సముద్రమున సంగమించును. మధ్యదూరమున ఇప్పటి మంగళూరు పురపరిసరముల నొక జలపాతమై యాది సముద్రమున కేరెడిని. ఆజలపాతమునకు ఖటంగ జలపాతమనిపేరు. అకరిమితుగు ధ్వనినొనర్చుచు జలధారలు పడుచుండును.

ఖట్వాండూ (ఖిస్తమండవపురము) — ఖిస్తమండవపురము చూడుడు.

ఖట్వాంగుడు — ఇక్ష్వాకుసామ్రాజ్యసూర్యవంశ క్షత్రియుడు. విష్వసముని కుమారుడు. కుమారునిపేరు క్షిప్రబాహువు. దే సురయుద్ధమున దేవతావత్సావలంబియై సహాయ మొనర్చినవాడని చెప్పబడినది.

ఖట్వా హస్తము హస్తాభిరయము చూడుడు; భరతశాస్త్రము చూడుడు.

ఖడ్గ (కత్తి) రేఖ — పురుష సాముద్రకము చూడుడు; స్త్రీ సాముద్రకము చూడుడు.

ఖడ్గవంశ స్వసతులు — బాగాళము లోని కొన్ని ప్రాంతములకు తొల్లింటి సమతల దేశమును విరొకప్పుడు పాలించిరిని చెప్పబడినది.

ఖనాత్తు — ఒక ఖాను పరిపాలించు దేశము.

ఖత్తు — అక్షరము వైఖరికి ఖత్తు అని పేరు. ఇది మహారాష్ట్ర భాషాపదము. ఆధ్రమ లోనికొగూడ నితరభాషలలో వలెనే తేబడి వాడుకనగుచుది. విడివిడిగ వాయు నక్షరము లకు విడిఖత్తులు, కల్పి పరిగెత్తునట్లు వ్రాయు నక్షరములకు గొలుసుఖత్తునియు వేర్వేలు విధమున ఖత్తులుండెడివి. ఇటీవలగాక వేర్వేలు సీనులగు వేర్వేలు విధముల ఖత్తులుంటుం గలను. వైఖానురాజ్యమునందలి కొన్ని సీను లందలి ఆధాక్షరముల వ్రాతను, ఆధ్రదేశము నందలి వికాఖసర్పణము, గోదావరి, కృష్ణానుడ లముల ఆధాక్షరముల వ్రాతను గలభేద మిఖత్తేనని యెలుగవలయును. గుండ్రవిడి ఖత్తువ్రాత చువన సౌఖ్యమనిపించును. ఒడ్దిఖత్తు కొంత కష్టమనిపించును. అచ్చలు ప్రబలుటతో నిఖత్తుప్రతి స కొంత తగ్గినది. (దాక్షిణాత్య లిపులు చూడు.)

ఖనిజములు (పదార్థములు) — ఖనిజములు భూమి నూడి త్రవ్వెల్లె బడినవి. ఖనిజము లగు Animal matter గాని Vegetable matter గాని ఉడ వని చెప్పు బడినది. వజ్రములు, పచ్చలు, కౌస్తుభ మొనగు రత్నములు ఖనిజ ముల లోనివే. లోహములు ఖనిజముల లోనివే. భూమియగు ఖనిజములు వేయి వజ్రరూపని శాస్త్రజ్ఞులనెదరు. పరిశీలకులు నూరు జాతు లకు వేర్పెట్టి యున్నారు. మణియు నిందా ఏబది నిజమున నపురూపములే. అందునను పదప ఏబదియగు ముప్పది లభించిన లభించుచుండును గాని తక్కిన ఇరువది సాధవిచుట అరుదగునె యున్నది. ఖనిజములలో పెక్కులు ఎన్నిది. పదార్థముల కూటమి యనియు, కొన్నిటి యందు

కొన్ని తక్కువగ నుండుననియు, కొన్నిటియందు ఎన్నిదికిం దక్కువ కూడ నుండుననియు, కొన్ని ఒకే పదార్థముగ కలవనియు తేలుచున్నవి. ఖనిజముల రంగులు వాటియందలి పదార్థముల చూడి కలుగుని చెప్పబడినది.

Actinolite — ఇది Asbestos జాతులలో నొకటి.

Agate — A banded form of Chalcedony.

Alum - దీనిని Kalinite of alum అనియు నున్నారు. పటిక.

Amazon Stone— Microcline జాతి అను పచ్చగొను రాలు.

Amber—

Amethyst—

Analcite—A silicate of Aluminium and Sodium.

Antimony -

Apatite — దీనిని Phosphate of lime అని యున్నారు.

Apphyllite - A silicate of Aluminium.

Argonite - Carbonate of Calcium.

Arsenic -

Atacamite- Chloride of copper.

Azurite- (Chessylite అనియు నున్నారు). ఇది Carbonate of copper.

Beryl-

Bismuth-

Black lead- దీనిని Graphite అనియు నున్నారు.

Blue asbestos- దీనిని Crocidolite అనియు నున్నారు.

Barytes- a sulphate of barium.

Cairngorm- ఇది పసుపుపచ్చ రంగుగల Quartz జాతి శిల.

Calcite- దీనిని Rock milk అనియునున్నారు. (రాతిపాలు).

Carbuncle- a form of garnet.

Cat's eye- Chrysoberyl అనియునున్నారు. (మరకతము).

Chalcanthite- a sulphate of copper (మైలతుత్తు రికమ లో నొకటి).

Chalcedoney ఇది Quartz రాతి జాతు లలో నొకటి.

Chalybite - ఇది Carbonate of iron.

Chessylite - దీనిని Azurite అనియు నున్నారు. ఇది Carbonate of Copper.

Chondrodite - ఇది New Jerbey ore అని వాడుక నామము దిసది

Chrysoberyl - దీనిని Cat's eye అనెదరు. (మరకతము).

Chrysocolla - ఇది Silicate of Copper రకములలో నొకటి.

Chrysoprase - దీనిని Pale apple green Chalcedony అని యున్నారు.

Cinnabar- ఇది Sulphide of mercury (ఇగిలీకము).

Copper pyrites- దీనిలో శ్రవ్వబడు నాథా రశపు రాశి ఛట్టు (ore).

Crocidolite — దీనిని blue asbislos అని యున్నారు.

Crystal Quartz.

Cuprite- ఇది Oxide of Copper.

Cuprouranite-

Curussite - ఇది White lead ore

Diamond - (వజ్రము, రత్నము.

Emerald - (పచ్చ) రత్నము.

Epidote-ఇది A silicate of Aluminium, Iron, and Calcium అని పోల్చబడినది.

Epsomite - ఇది Epsom salts అనబడు చున్నది.

Erythete-

Fluorite- దీని Fluorspar అనియుచుండు.

ఇది Fluoride of Calcium అని పోల్చబడినది.

Fluorspar-

Gacinch- దీని Hyacinth అనియుచుండు.

ఇది Zircon యొక్క ఎఱ్ఱజాతి రూపమని చెప్పబడినది.

Galena- దీని Sulphide of lead అనియుచుండు.

Garnet-

Graphite- దీని Black lead అనియుచుండు.

Greenockite - దీని Sulphide of Cadmium అనెదగు.

Gypsum-

Hacmatite- ఇది Iron ore (ఇరుపరాళ్లలో నొకజాతి).

Hornstone - Hornstone Quartz జాతి రాళ్లలో నొకటి.

Hyacinth దీని Jocinch అనియుచుండు.

Zircon యొక్క ఎఱ్ఱరంగులరూపాంతరము.

Idocrase - దీని Vesuvianite అనియు

అను

Iron Pyrite-

Jade-

Jasper- ఇది Quartz జాతిరాయి. దీనిరంగు

ఇరున్న Iron-oxide వలన గల్గినదని చెప్పబడినది.

Kalinite- దీని Alum అనెదగు. (పటికలలో నొక తెగ పటిక).

Kyanite- ఇది Silicate of aluminium అని పోల్చబడినది.

Labradorite- దీని felspar అని చుండు.

Lapislazule-

Lemonite- దీని Brown రంగు ఇరుపరాయి అని పోల్చియున్నారు.

Linarite- ఇది Sulphate of lead and copper అనబడును.

Malachite- దీని Copper carbonate యొక్క ఒక రూపమనెదగు.

Meerschaut- నీటినురగ అని యర్థము.

నీటియందు తేలును. Seafroth అని యర్థము.

Metalic Copper- ఇది రాగిననులగు రాగి ore లో కలసి దొరకెడిది, రాగిజాతి.

Metalic Gold- ఇది బంగారు గనులగు దాని లో కలసి దొరకెడిది, బంగారుజాతి.

Metalic Platinum - ప్లాటినమ్ గనులగు దానిలో కలసి దొరకెడిది. అదేజాతిది.

Metalic Silver- ఇది వెండిగనులగు దాని లో కలసి దొరకెడిది. అదేజాతి.

Mica అభ్రకపు రేకు. (అభ్రకము చూడుము) కాకిబంగరమనియు పిలుచుదు.

Microcline- ఇది potash felspar అని పోల్చబడినది.

Mispickel- దీని Arsenical iron pyrites అని పోల్చియున్నారు.

Moonstone- (చంద్రకాంతమణి) ఇది orthoclase జాతి సాబాధపు మణి.

Muscovite దీని Potassium Mica అనియు పిలుచుదు.

Native copper- దీని Metalic copper అనియు పిలుచుదు (చూడుము).

Native Gold- దీని Metalic Gold అనియు పిలుచుదు (చూడుము).

Native platinum- దీని Metalic platinum అనియు పిలుచుదు (చూడుము).

Native silver- దీనిని **Metalic silver** అనియు సంగను (చూడఁడు).

Natrolite- దీనిని **Needle stone** అనియు సంగను.

Needle stone- దీనిని **Natrolite** అనియు సంగను.

Oligoclase- దీనిని **Sun stone** అనియు సంగను. (సూర్యకాంత మణి)

Olivine- ఇది సానాట్టికొండప **Peridot** అను పేరందుకొని.

Onyx- ఇది **Chalcedony** సూపములలో నొకటి యగును.

Opal- ఇది స్వచ్ఛతలేనిది **Silica** యొక్క పరిణామము. ఇందు నీరు (Water) కలదు.

Orpiment- ఇది **Sulphide of arsenic** అని చెప్పబడినది.

Orthoclase- దీనిని **Potash felspar** అని పోల్చియున్నారు.

Piradot- దీనిని సానాట్టికొండప **Olivine** stone అనియును.

Prehnite- ఇది silicate of aluminium and calcium.

Pyromorphite- Lead ore.

Quartz- ఇది శాశాపురాయి, ఇ దనేక రకములు గలవు.

Rodochrosite- ఇది Carbonate of manganese అనియును.

Rose Quartz- ఇది **Quartz** రతి జాతులలో నుండిజాతిరాయి.

Ruby. (కొఱు) నవరత్నములలో నొకరత్నము.

Sapphire- (నీలము) రతి ములలో నొకటి.

Serpentine- (నాగమణి) నదియు సంగను).

Sodalite-

Spinel- దీనిని double oxide of aluminium and magnesium అంగను.

Stannite- ఇది Tin pyrites.

Stibnite- ఇది sulphide of antimony అని పోల్చిరి.

Stilbite- ఇది silicate of aluminium and sodium అని పోల్చిరి.

Strontianite- Chief ingredient in red fire అని చెప్పబడినది.

Sulphide of Mercury - దీనిని **Cinnabar** అని యంగను.

Sulphur - గొధకము.

Sun stone - దీనిని **Oligoclase** అనియు సంగను. సూర్యకాంత మణి.

Talc -

Tin pyrite -

Topaz - (పుష్ప కామ).

Tourmaline -

Turquoise -

Vesuvianite - దీనిని **Idocrase** అనియు సంగను.

Wavellite - ఇది Phosphate of aluminium అని చెప్పబడినది.

Wulifenite - దీనిని Molybdate of lead అని యంగను.

Zircon - A crystal found in granite గ్రానైటు రతి ముగనాని, రాల్ఫోగనాని దొరుకునది. స్వచ్ఛమైనరాయి.

Zink - Blende.

Zincite - దీనిని **Zinc ore** అని కొందఱును, **Zinc** జాతులలో నొక జాతి **Zinc** అని కొందఱును అభిప్రాయభేదిముగల్గియున్నారు.

ఇటుల నీ ఖనిజములు నూరు మాత్రము పేరు లిడబడినవి.

ఖనిత్రుడు — తాడి ప్రాంతం, కుమా
రుడు తువుడు, పాత్రుడు విహితుడు.

ఖనిత్రుని నాశనమునకై అతని సోదరుడు,
ఖనిత్రుని వైధనాభి వృద్ధుల కోర్వలేక మారణ
హోమాదులు చేసెను. అందు కృత్తిరును
నొక శక్తి జనించెననియు, అది సకల గుణ గణ
సహితుడై అగణ్య పూజ్యచాత్రుడును, ధర్మని
తుడునగు ఖనిత్రుని డాచుకొల్లక తన్ను పంపిన
ఖనిత్రుని సోదరుని బామార్చె ననియు బెప్పు
బడినది.

ఇకను ఖనిత్రుని సంతతి మందే వివింశతము
వాని గుమారునకును, ఖనిత్రుడని పేరు. ఈతడు
పుత్రార్థమై గోమతీ నదీతీరమున ఇంద్రుని గూర్చి
తప మొనర్చి బలాశ్వుడు లేక కరుణముడగు
సుతుని బడసెను

ఖరాయము అష్ట ధాతుములు
చూడుడు.

ఖరింక గోత్రము — బౌద్ధులు
గణము చూడుడు.

ఖరుండ గోత్రము — కణ్వశిష్యులగు
చూడుడు.

ఖహూరపు చెట్టు లా. Phoenix
dactylifera. ఆంగ్ల. Date tree సా.

ఖహూరమ్, ఖజ్జ, కుచ్చుభవ్వా, కొం
దలు నిశ్చేణీ మని కూడ నాహి
ఈత చెట్లను బోలియుండు వృక్షము.
ఖహూరపుపాడు, ఖహూరపుకాయలు
దేశప్రసిద్ధములు. ఇవి ఇసుక ఎడారులలో నచ్చ
టచ్చట నిరుగల తాల్మలంబునవి. ఆఫ్ఘని
స్థానము, అరేబియా, మొరాకో, పాలస్తీనాదేశ
ములందునను, ఇస్రాయిలును గలను పిస్తారము
కలవు. ఈనడుమ హైదరాబాదు రాజ్యమున

నచ్చటచ్చట పైరుచేయబడుచున్నది. నాటిన
యారు సంవత్సరములకుం గాచును. ఎండకు
ఇసుకను లక్ష్యముచేయని యీ వృక్షమునకు
పారుదలనీరు గల్గిన చక్కగ ఫలించును. ఆంధ్ర
దేశమున నచ్చటచ్చట పైరుగునది. ఖహూరపు
పూవురసము లోనికిచ్చిన ఋతురక్తసావము,
నీళ్లవిరేచనములు, మేహపైత్యము, రక్తపైత్యము,
రక్తవిరేచనములు, రక్తాతిసారము నివారణ
మగును. పుక్కిలించిపట్టిన నోటిపూత, నోటి
లోనిపూడ్లు మాచును. మేహశాంతి, చలవ జేసి,
వచనములు, పైత్యవికారము, పైత్యజ్వరము,
నివారించును. ఖహూరపుచెట్టునుండి కల్లు గీయు
దారు. అది వాతము, గురుత్వము జేయునగును.

ఖహూరపుకాయలు- పండకమునుపు చక్కగ
ముదిరినకాయల నొండబెట్టి నిల్వయుంచుకొనిన
నవి పండుకకాయల పథ్యమగునవి. వేడి, మేహ
శాంతి, బలము, ధాతుపుష్టియుం గల్గించును.
సక్షవాతపు బాధలం దగ్గించును. గుండెలకు
బలముజేయును. పూసత్వము నుద్రేకించును.
కాయముకొప్పి, కీళ్ల నొప్పుల నివారించును.
ఉబ్బసము, అశిశూనము, జ్వరము,
తాపము, దాహము, పొడుగురోగము, మూత్ర
ఘాతము, మూలవ్యాధి, రక్తపైత్యము, వాత
రోషములపై చక్కగ పనిజేసియడచును.

ఖహూరపు పండునకును పైగుణములై ఇందు
మించు గల్గియుండుగాని, కాయలకన్న నపథ్య
మని చెప్పబడినది. మొత్తమున ఖహూరము
ఎక్కువగా తినుచుండిన వాతతత్వము గలవారికి
మేలును, ఉష్ణతత్వము గలవారికి కీడునుచేయును.
లోన కంతులుగల్గించును. రక్తమునార్చి, శిశ్నము
అరుచిగల్గించి, శ్లేష్మము నుద్రేకించి ఏకారము
గల్గించును. దంతములకు, నేత్రములకు బలహీ
నత నష్టముంగల్గించును. ఖహూరమునకు బాదం

పప్పు, గింజనాల చమురు, దానిమ్మకాయలతోని గింజలనీరు, తేనె, సికింజీను విడుగుడులని చెప్పబడినది. ఇంకను కొండలు అనుభవవేత్తలు నువ్వులనూనె, నెయ్యి, వేపవీళ్లు, ఎడుమిరప కాయలు, ఉష్ణోదకము గూడ విరుగుడులే యందురు. ఖర్జూరపుచ్చెట్టు నీడనుండిన త్రిదోష హరమని చెప్పబడినది. పచ్చిఖర్జూరపుకాయలు గురుత్వముగ నుడుటదక్క దోషముచేయవని యుండును.

ఖర్జూరపురము — ఇది బుండలు ఖండమునందు ఛండేలు రాజవంశస్థులగు ప్రభువులకు రాజధానియై యుండెను.

ఖరోష్ఠీలిపి — ఇది భరతదేశపు లిపులలో నొకటి. (లిపులు, భరతదేశపులిపులు, దేవనాగరిలిపి చూడుడు). అశోక చక్రవర్తి తన భర్మశాసనములను భరతదేశపు వాయవ్యదిశను (పశ్చిమోత్తరమున) ఖరోష్ఠీలిపితోనున్న తక్కిన తావులగు బ్రాహ్మిలిపితోనున్న వేయించి యుండెను. (ఇరాన్పాఠీలిపి చూడుడు).

ఇప్పటి ఆంధ్రనుస్థానము, తుగుష్కస్థానప్రాంతముల నీ ఖరోష్ఠీలిపియిగు శాసనములుంట నీ ప్రదేశములు దక్కాలమున భారతీయరాజ్యము యుండినట్లు స్ఫురింపకపోదు. ఈ లిపి బ్రాహ్మిలిపివలె ఎక్కువ వ్యాప్తిచెందినది కాదు.

ఖరోష్ఠీలిపియగు ఆరు అచ్చులు ముప్పది యారు హల్లులు కలవనియు, ఇప్పటి పశ్చిమోత్తర సరిహద్దుపరగణానీమలగు, తత్ప్రాంతనీమలగునను గాననకు అశోకశాసనములగునను, యవన, శక, కుశ, వాశిష్ఠుల శాసనములగునను ఈ లిపికి ముప్పదిహొమ్మిది వర్ణము యుండినట్లు లను, మరియు నీ ఖరోష్ఠీ ద్వివిధ లిపులందు హల్లులతో అచ్చులగుగూర్చి వ్రాయు విధాన

ములు కలవనియు, కాని యవి రొట్టియగు వేత్తోలుగ నున్నవనియు దెలియుచున్నది.

లలితవిస్తరమును గ్రంథమున బుద్ధభగవానుడెఱిగినట్లు చెప్పుబడిన గాంధారలిపి ఖరోష్ఠీలిపియొక్క విభేదమేమని సుప్రసిద్ధ పరిశీలకులగు శ్రీలక్ష్మణరావుగారు అభిప్రాయపడియున్నారు. విశ్వకోశ నిఘంటు కారకుడు ఈ ఖరోష్ఠీలిపి నుండియే అపసవ్యలిపులన్నియు (కుడివైపు నుండి ఎడమవైపుచకు వ్రాయు ఉరుగు మొదలగు భాషలాబోలింబి) జనించినవని వ్రాసెంగాని దీనిగూర్చి కొండలభిప్రాయ భేదములగుగల్గి యున్నారు.

ఖరోష్ఠీలిపియగు కాశ్మీరాది దేశభూముల నేలిన హుమ్మ, కనిమ్మ, జమ్మగులగు మహారాజులు తమ శాసనములను హిమాలయప్రాంతముల నచ్చటచ్చట వేయించిరి.

ఖల్విటకః — దగ్గురోగమునకు ఆయుగ్వేద వైద్యశాస్త్రమున పేరు.

ఖల్వాయన లేక ఖల్వాయన గోత్రము — పరాశరగణము చూడుడు.

ఖల్వాటబిల్వీయ న్యాయము — పట్టబుర్ర (బట్టల) పై బిల్వఫలము పడినట్లని యర్థము. అనగా తలవెట్టుకలు లేకుండుట వలన మారేడుపండు తలపై బడుట మరీబాధ కరమని భావము. ఒకలోపము గల్గియున్న వారికి ఆలోపముండిన తావుననే ఘాత సూభవిచుట కీన్వాయము వర్తింతును. కాని యా ఘాత తనకు తానే సూభవిచుట ముఖ్యము.

ఖల్వాయని గోత్రము — పరాశరగణము చూడుడు.

ఖలాయని గోత్రము — అగస్త్య ఉపగణము చూడుడు.

ఖలి గోత్రము వీరహవ్య లేక
యాస్క-గణము చూడుడు.

ఖలీఫాత్ — కలీఫాత్ చూడుడు.

ఖల్లీ — హస్తపాదావమర్దన రోగము.

ఖలే కపోత న్యాయము. పాపుర
ములు కల్లములో వాలుటయనియర్థము. అలం
కార శాస్త్రమున నీ న్యాయము అనేక కారణ
ముల కార్యమేకకాలమున జనుగుటం గూర్చి
వాడబడినది.

ఖిత్తమండప పురము (ఖిట్టాడు) —
ఇది నేపాళ దేశపు రాజధానిపురము. తొల్లింటి

పేరు రాను రాను మారి ఇప్పుడు ఖిట్టాడూ
యని పిలువం బడుచున్నది. (నేపాళదేశము
చూడుడు. హిమాలయ పర్వత మార్గములు
చూడుడు). ఇది మహారాజ నివాసము. ఇట
తులజాభవానీ దేవస్థానమును, మచ్చీంద్రనాథ
యోగి దేవస్థానమును సుప్రసిద్ధములు. మచ్చీంద్ర
నాథయోగి జౌధుడు, నేపాళమున వర్షములు లేక
తొనుములు కలుగ ప్రార్థితుడై వర్షములు గురి
యజేసి తొనుముగ బాపిన వాడని చెప్పుచురు
దేశరక్షకుడుగ జెప్పుబడు చున్నవాడు. తులజా
భవాని ప్రభు కుటుంబ రక్షకురాలైన దేవి.
ఈసమీపముననే దేశప్రసిద్ధమగు పశుపతినాథ
క్షేత్రము కలదు.

ఖొజ్కాయన గోత్రము — హరిత
ఉపగణము చూడుడు.

ఖాజ్ఖలాయన గోత్రము — భర
ద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

ఖాండవ ప్రస్తము (ఇంద్రప్రస్తము) —
సామంత పంచము చూడుడు.

ఖాండవ వనము — మిరతు నగరము
నకు సమీపము నున్న ముజఫర్ నగర్ ఉం
డిన తావున ఖాండవ వనము చున్నాడు. ఖా
ండవవనము తొల్లింటికురుక్షేత్రము లోనిదని చెప్పు
బడినది. బులాండ్ షహారు మొదలు షహరా
న్నాగు వరకు ఖాండవ వనము వ్యాపించి యుం
డెడి తావుగా పోల్చి యున్నారు. అశ్వరథ
నదిపై నుండినటుల మహాభారతము వనపర్వము
౧౬౦ యాదవ గాన నయ్యెడిది. పద్మపురా

ణము ఉత్తర ౬౪ యాదు ఖాండవ వనము
యమునాతీర సునియు, ఇంద్రప్రస్తము దానిలోని
దనియు, ఖాండవ ప్రస్తమని గూడ పేరుండె
ననియు తెలియు చున్నది.

ఖాండవ వనమున అగ్నియెంక్క ఆకలి యర్జు
నుడు తీర్ప దహింప నిచ్చెనట. ఖాండవ
వనము వనాశధులకు పేరుదిన వనమని మహా
భారతము ఆది. ౨౨గి కలదు. ఇంద్రప్రస్తము
ధిల్లీలోని ఇంద్రపాటర్ అనా బరగుచున్న తావు.
శ్వేతకియొనర్చిన మహాక్రతువున ప్రండెండు వల్సె
రము లొకేధారగ యాజ్ఞాహుతుల వలన
ననారోగ్యము కలుట, వనాశధులొగల్గిన నీఖా
ండవ ప్రస్తము పైబడ నగ్నికనుచుతి నిచ్చినట.

ఖాండిక్కుడు — నిమిసంతతి క్షత్రియుడు.
కొంతకాలము విధి భూపతిగ నుడిన వాడు.
తొడి మితధ్వజుడు. పితామహుడు ధర్మభక్తి

జాడు, పినతండ్రి కృతధ్వజాడు, పినతండ్రి కుమారుడు కేశిధ్వజాడు, ఖండిక్య జనకుడు, కేశిధ్వజునితో నైరమున తన రాజ్యాధిపత్యమును గోల్పోయెననియు, అటవియందు వసించుచు తపంబొనరించు చుండువాడనియు చెప్పబడినది.

ఒకతరి కేశిధ్వజాడొక యాగమొనర్ప యాగ పశువు పులిచే చంపబడెనట. దానికి ఖమ్మపై యడవింబట్టి తపం బొనరించుచున్న ఖండిక్యుని కడకేగి దీనత మన్ననవేడి తన యాగపరిసమాప్తి విధాన మెఱింగింపవలయునని ప్రార్థింప నాతడు నివ్వి దానికిం బనులు బ్రహ్మజ్ఞాన ముపదేశించి ఐహిక కాంక్షల వీడి బ్రతుకుమని యాపెనట.

భూత (తాన్త్రము) గణితము

భూతమనిన త్రవ్వబడినదని యర్థము. చెరువులు మొదలగువాటిం ద్రవ్వుటకై న లెక్క-విధానమని భావము. ఈ విధానము లీలావతి గణితమను గ్రంథమున చక్క-గ వివరింపబడినది. ఇది భరత దేశమున నాదికాలమునగు వాడుకయగుండిన లెక్క-విధానము. ఈ శాస్త్రము త్రవ్వడపు కూలుల లెక్కించుటకు, క్షేత్రఫలజ్ఞానమునకు ఉపయోగించునని చెప్పబడినది.

ఇది విషనుఖాతమనియు, మధ్యోన్నతవిషను ఖాతమనియు, సనుఖాతమనియు, సమమితిఖాతమనియు, వృత్తఖాతమనియు నై ఈ భాగములుగ నై గు శ్లేషగులై యున్నది.

౧. విషనుఖాతము - శ్లో॥ భాతైఽధతిగ్మకిరతుల్యచతుర్భుజేచ క్రిస్యాత్ఫలం సవసుతః కిలయత్ర వేధః । వృత్తేతధై వదతివిశ్చలిపంచవేధే । సూచీఫలంవదతయోశ్చపుధకృపృథజ్జ్॥

౨. మధ్యోన్నత విషనుఖాతము - శ్లో॥ భుజవక్రతమూదైర్ఘ్యం । దశేశార్కకరైర్మితమ్ - త్రిమస్థానేషు మట్టుచ సప్తహస్తాచవిస్త

శ్లో॥ యస్యభాతస్యవేధోపి । ద్వివతుస్త్రీకరస్సఖే । తత్రభాతేకియతః । స్వర్ఘ్యవహస్తాః ప్రవక్షమే॥

3. సనుఖాతము - భూతాయథోక్తకరణేన - భాతఫలం ఘనహస్తాః॥

౪. సమమితిఖాతము - శ్లో॥ భూతాంతరేకరణసూత్రం సాధవృత్తం । ముఖజతలజ - తన్మృతిజక్షేత్రఫలైక్యహృతంషడ్భిః॥ శ్లో॥ క్షేత్రఫలం సమమేతద్వేధగుణం । ఘనఫలం స్పష్టం సనుఖాతఫలత్ర్యాశః - సూచీభాతేఫలభవతి॥ ఉదాహరణమ్ - శ్లో॥ ముఖేదశి చ్చాదశహస్తతుల్యమ్ । విస్తారదైర్ఘ్యం తతేతవర్ణమ్ యశ్చాస్సభేనప్తకరశ్చవేధః । కాభాతసంఖ్యావదతత్రనాప్యా॥

౫. వృత్తఖాతము - (సూతులంద్రప్రవృత్తకర్త) -

భ్యాతి — దక్షప్రజాహు కుమార్తెలతో నొకరిత. భుక్తుమొక్క భార్య. కుమార్తె భాత, విధాత యనువారలు. లక్ష్మీదేవి ఈ కుమార్తె. మఱియు ఉల్బుకుని కుమారునిచేసె భ్యాతి యనియు గలగు. ఈతని నోదరుడగుండు.

భ్యాతివాదములు — వాదమట్టుము చూడుడు.

బ్రాదంతీముఖ గోత్రము - శాండిల గణము చూడుడు.

భాదర్పాయన గోత్రము — శౌనక లేక గ్రత్సనుదగణము చూడుడు.

భారమాయనగోత్రము — శాండిల గణము చూడుడు.

భారీ — న్యాద్రోణములు ఎత్తు ప్రమాణము. ద్రోణమున ౨౪ తులముల శేరు మూనికతో 3౨ శేర్లని ఎఱుగుచుది.

భారోష్ట్ర దేశము. (కాష్ఠాల్) తురుష్కస్థాన దేశమున చిన్న భోభేడియా యనం

బడుచున్న దేశమున కాదిని ఈపేరు వాడుకయందుండెననియు, పూర్వపు అక్షరలిపి యగు ఖార్ఝి. ఈదేశమునుండియే భరతదేశమునకు వ్యాపించెననియు, Dr. Stein పాడితుడు తన Sand-buried Ruins అను గ్రంథమున ౪౦౪ పుటయందు తెల్పియున్నాడు.

ఖార్ఝి దేశమును జంగిస్ఖానుడు జయించెననియు, ఆతనిసత్తు లాతనిరాజ్యమును పంచుకొనుటయందు ఇది జగతై యను సుతుని వాటాకు వచ్చెననియు, ఆతనినుండి తైమూరు లేక తామర్లన్ జయించి యాక్రమించెననియు, క్రీ. వె. ౧౭౦౦ లో వీనావారి హస్తగతమయ్యెననియు, Wright's Marco Polo అను గ్రంథమున వివరింపబడినది. ఖార్ఝి,

లిపి సుప్రసిద్ధము గాన వేఱుగ వివరింపబడలేదు.

ఖాలిథం - ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున కపాలరోగమునకుఁ బేరు.

ఖాస దేశము (ఖాసుల దేశము)-కాశ్మీర దేశముకు దక్షిణమునను, ఆగ్నేయమునను వ్యాపించి ఖస్తవాడు మొదలు పశ్చిమముగా వితస్థానదివరకు గల దేశము. ఇంకు రాజపురిలో హరస్థానములు చేరియుండును. ఇప్పుడు ఖాఖా లనంబడువార లీఖాసదేశపు ఆదినివాసులనియు, వారికిఁ దొల్లింటిపేరు ఖాసులనియు Dr. Stein's రాజతరంగిణి Vol. II యందుఁ జెప్పబడినది. మార్కండేయపురాణము ౧౭ యందు దీని ప్రశంసగలదు.

భీవా ఖనాత్తు

మధ్యతురుష్క-స్థానము చూడుడు.

ఖుజ్జ - ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున వాతరక్తరోగమునకుఁబేరు.

ఖురాసాన దేశము - శ్లో॥ హిండు పీఠం సమారభ్య । మక్కేశాంతం మహేశ్వరి । ఖురాసానాభిధోదేశో । మేచ్ఛమాగ్ధరాయణ । అని చెప్పబడియుంట హిండుళాదేవి పీఠము మొదలు (బాలోక్ష దేశముచూడుడు) అరేబియా దేశముదనుకఁ దొల్లియొకప్పుడు ఖురాసాన్ దేశమైయుండనోపు. ఇట హిండుళాదేవి యన సంయుక్త రాష్ట్రములకుం జెందిన కుమాన్

(కూర్మాచల) డివిషనులోని హిండుళా దేవస్థానముకాదని ఎఱుగునది. (సులైమాన్ పర్వతపు హిండుళాదేవి యని భావము). దీనినిప్పుడు Central Asia లోని భాగమని పోల్చుచున్నారు. వామపువంటకు, గుట్టములకుం బేరందినది. పారశీక దేశమునకు లోబడిన దేశమని తేలుచున్నది. ఖురాసానమన డెక్కల ప్రదేశమని యర్థము. బహుశః గుట్టపుడెక్కలు గానోపు. తరువాత స్థానము అనుపదము వారి దేశభాషలో సాన్ అని మాఱియుండును.

విగ్రాల్క్షణ — ప్రధానస్థానము భూల్క్షణపురము. (బాగాళాదేశము చూడుడు).

భేరీచరనాథ మఠము — హిమన్నగముపై టిబెట్టుదేశపు హద్దున కర్ణాఠీ నదీ తీరమునందు తకలాకోటకు ఆగ్నేయ దిశగా పది మైళ్ళ దూరము నందున్న గొప్ప మఠము. తొల్లింట హిందూ మతస్థులదిగా నుండి, పిదప బౌద్ధుల నాడు బౌద్ధాక్రాంతమై నెలకొని అట్లే యున్నది. ఇట గ్రామములేకు. మఠమును, అందలివాగును గ్రామము వలెనే యుండెడివి. గొప్ప దేవాలయమున భేరీశ్వర శివలింగమును, భేరీదేవియు విశిష్టమై యుండి బౌద్ధులచే పూజింపబడు చుండురు. రాగి, ఇత్తడి, గచ్చునున్ను, కూడ విగ్రహములు బుద్ధభగవానునివియు, శ్రీరామ, సీతలక్కణ భరత శత్రుఘ్నులవియు, రావణాది అసురలవియు విగ్రహము లింకకలవు. వీరందఱు బౌద్ధులైరినియు, బుద్ధుని శిష్యులనియు నచటి వారుచురు. ఈమఠమున హిందువులు, బౌద్ధులు కూడ పూజించు చుండురు.

మార్గము తకలా కోటనుండి కర్ణాఠీ నదీ తీరముననే గోలాఘాట్, జూడీకోట్ గ్రామముల గుండా నడచును. భేరీచరనాథము ౨౨ర భువనములలో నొకటిగఁ జెప్పబడినది. ఇటనుండి చంద్రనాథము, ముక్తినాథము, దామోదర కుండము నను క్షేత్రములు దర్శింప నగును.

భేరీముద్ర — యోగాభ్యాస విధానమున చెప్పబడిన వింశతిముద్రలలో నొకటి.

నాల్కక్రింది పలుచనిపొరను నేర్పరియైన గురుని సాహాయ్యమున వారమునకొకసారి తలవెండ్రుకంత కత్తితోఁచేదించి, తిరిగి కలియకుండ సైధవ అవణము నటరాచుచు, నాల్కకిరుచెనలా వెన్నరాసి సాగదీయుచు మూడుసంవత్సరముల వరకు శ్రమచేసి ప్రయత్నించిన, నాల్క పొడవుగసాగి ఆయత్తమగుసనియు, అప్పుడానాల్కను కొండ నాల్కవద్ద జిహ్వారాధములోఁజొన్ని లోని కెక్కించి భూమధ్యమగు దృష్టినిల్పియుంచుట భేరీముద్ర యనబడును.

ఈయభ్యాసమువలన క్షుత్పిపాసలు నశించుననియు, శరీరబలము స్థిరపడుననియు, మాంద్యము దూరమై దవతాశరీరతుల్యమై సమాధి అవస్థ సిద్ధించుచు అమృతపాన అవస్థగల్గుననియు చెప్పబడినది.

భేరీతకము — ఇప్పుడు కెయిరా యనుచున్నారు. గుజరాతునందలి అహమ్మదాబాదు పురముకు దక్షిణముగా ౨౦ మైళ్ళ దూరమున వేత్రవటీ నదీతీరమునగల జైసమ్కేత్రము. వేత్రవటీ నదిని ఇప్పుడు వట్లాక్ అనెదను. పద్మపురాణము ఉత్తర, గిరి యామన ప్రశంసించబడినది. దశకుమారచరిత్ర, ౩౦ అధ్యాయ దీనివివరణముకలను.

భేరీమవతీ నగరము — క్షేమవతీ నగరము చూడుడు.

భేరీజిల్లా — భేరీనగరము ప్రధానస్థానము. (అయోధ్య ప్రోవిన్సుచూడుడు).

భైరవ పేస్—కనుమమార్గము. భరత

దేశపు వాయవ్యదిశను (పశ్చిమోత్తరము) భరత దేశమునుండి ఆఫ్ఘను (అఫగ) దేశములోని కేగు మూడు కొండమార్గములలో ముఖ్యమగు మార్గము. తక్కిన రెండుమార్గములలో కొకటి కుర్రం నది లోవగుండా ఆఫ్ఘనుస్థానములోని కరగెడిని. రెండవది డెరాఇస్కానీఖారు పురముచుండి పశ్చిమముగా గోమాల్వేసుగుండా గజనీపురమునకుం గి యటనుండి కాబూల్నగరము కరుగు వెలు బాటగుండా రాజధానికి చేరుకొనును.

నాన్సవెస్టు ప్రోవిన్సున, ప్రధానపురమగు, పెషావరు (హొల్లిటి పురుషపురము లేక పుష్కలవతి) నుండి కైబరు కనుమమార్గముగుండా ఆఫ్ఘనుస్థానములోని కేగునగును. పెషావరుపురము గొప్ప సైన్యస్థానముగనున్నది. ఇటనుండి భైరవ రస్తాగుండా నరగిన, భైరవమార్గము తిగులును. ఈరస్తా పనుకొకండుమైళ్ళ పొడవు.

ఈరస్తాకొనను కైబరుమార్గము ప్రారంభమగును. పెషావరుచుండి కైబరుమార్గముగుండా ఇరుపబాట వేయబడినది. కైబరుమార్గపు ప్రారంభమున జమూదనుగుర్గమును, ఒకపాటి గ్రామముచుకలగు. ఆగుర్గమున ప్రతీఘ సైన్యము లుండు బడినవి. జమూరు గుర్గముకడ నొకరైల్వేస్టేషను కలను. కైబరుమార్గము ప్రవేశించినపిదప నేఁ మెళ్ళలో దొగి యుచుండు కుగ్రామము కలను. అట నొక రైల్వేస్టేషనును, పిడపనాల్లుమైళ్ళలో షహాద్దుచుండు కుగ్రామముకడ వేఱొకరైల్వేస్టేషనును కలవు. ఇట కతిసమీపముననే, ఆలీ మసీదు చోటయు అందొక కుగ్రామమును, ఒక నుహమ్మదీయ భక్తునిగోరియును కలవు. రైల్లుగాని మోటారుగాని వేని హొలింటికాలమునగ దీయాలీనుసీగు గుర్గము ఈమార్గమున నడచు

పాంథులకు మకాము స్థలముగ ఒకతాత్రి రక్షణ స్థలముగా నుండును. ఇట్టితావున నొకమహాత్ముని గోరీ యుండుట సమంజసమనితలంచి యాయూర నుండిన, యొక ముసలిభక్తు బరిమాల్చి, పాతి గోరీ కట్టినది, యాప్రాంతముల నొక కింవదంతి వ్యాపించియున్నది. ఇందు నిజమున్నను లేకున్నను ఆలీనుసీగునందలిగోరీనుహమ్మదీయయాత్రాస్థానముగనై నది.

అటనుండి యెరుమెళ్ళలో జింతారాయను రైలుస్టేషనును ఇంక నైగుమెళ్ళలో లాండికోట లనుస్టేషనును కలగు. అదిభరతదేశపు ప్రతీఘ సైన్యస్థానముగనున్నది. అటనుండి కతిపయదూరమున అనగా (ఐదుస్వరమైళ్ళుండును) లాండికా నా యనంబడు సైన్యస్థానము దనుక నినుపబాట కలగు. లాండి కోటాలు, లాండికానా సైన్యస్థానముల దరినుండియే నడుచు హద్దుగు డురాగులైనుకలగు. (షరాఫులైనుమాడుడు). అవ్వల ఆఫ్ఘనుస్థానమువారి సైన్యస్థానమున్నది. దాని నుండి రాజధాని నగు కాబూల్నగరమునకు హాచిబాటయు మోటారు సర్వీసు సమపాదుమును వర్పియున్నది. ఇటుల కైబరుమార్గమున తయు, షరాఫులైను దనుక భరతదేశమునకు జొదియున్నదని ఎఱుగుచుది. ఈప్రదేశమంతయు కొడులనుచును.

కైబరు మార్గమున కరుదెసలను ఎక్కుటకు శత్రుముగాని వాటములతో పర్వతములును, వాటిప్రక్కల దపరిమితముగ చిన్న పెద్ద గుఱురాళ్ళును పరిమితికి మీరియున్నవి. వాటి నెవ్వరేని పైనుండి క్రొదికి దొరలించిన దొరలుచు సపాదుకరములై కైబరుమార్గమున నరగువారిని జతుక జేసి బరిమార్చెడిని. ఇంక నిపరిసర దేశములోని సీమలను ప్రైబల్క్లంట్రి యనియెదరు. ఆసీమలందు వసించెడిప్రజ లాఫ్రికీలనునామముచే

బరగువారైనను వేళ్ళోటు భేదములగు తెగల వారై, ఒక్కవారి నామకునకుం దక్క వేతొక పాలన సంగీకరింప నిష్టములేనివారు. సదా ఆయుధధారులు. వారి ఇండ్లముం దెక్కువ యా యుధము లవసరముల కుపయోగింప నిల్వ యుంచుకొను శూరులు. తిండికి లేకున్నను లాతి లేదుగాని పౌరుషమునను, శూరత్వమునను వెనుకబడదుగాన కై బరుమార్గమన మపాయకర మని పేరుకల్గుట యబ్బురము కాదు.

ఈపర్వతసీమలు దిండుక ఫలవంతమగు ప్రదేశము కలదని దారి గాదు పల్లెటూరికాపువద్ద సైతము తుపాకీ సిద్ధముగానుండు సర్వసాధారణమే. దురంతములున్నూ, సర్వసాధారణమే. ఇట్టి తావులందు రక్షణ నెలకొల్పుట యన సుకరము గాదు. అధికారబలము చాలదు. సైన్యబలమే యుండివలయును. కావుననే లర్హ

సానములసైన్యములనుంచి లాడికొంటామునుండి ఆలీమశీదువఱకును, జమ్మూనుగర్గమునుండి ఆలీ మశీదుదనుకను సైనికులపెట్రోలులు తిరుగుచునే యుండును. ఆలీమశీదు ఇప్పుడు బొట్వాస్తూగ నున్నది. ఈబాట యంతయు మోటార్లుగోవును. మోటారులలో ప్రయాణము కనువిసోదకరమై యుండును.

ఘైరా జిల్లా — బొంబై రాజధాని చూడుడు. నడియామపురము ప్రధానస్థానము.

ఘైరాలు తాఫ్తి క్షత్రియులు — ప్రమాం శాఖ క్షత్రియులు చూడుడు.

ఘైర్పూరు స్టేటు — బొంబాయి రాజధాని ప్రభుత్వమునకు లోబడిన స్వదేశ స్థానము. సింధుదేశమున ఈశాస్య దిశగానున్నది. ఘైర్పూరు రాజధాని. ప్రభువు ప్రజలు మహమ్మదీయులు.

భోయా.

కోవా శరీరము చూడుడు.

గంగకవి

లింగకవి, గంగకవి

చూడుడు.

గంగరావిచెట్టు — లా. Morus indica అభయ, Hibiscus populneus. సా. పూషక, బ్రహ్మోష్ఠ, బ్రహ్మణః. ఇది కొంత రావియూకువలె కొనలంగల్గిన యాకులం

గల్గియుండు నీవేరందెగాని రావితో సాబాధము కలదిగాదు. దీని శరీరమంతయు గుంపులుబారి యున్నట్లున్నను దీనికలప పేకుకలపవలె చెక్కడపు పనులకు బనికవచ్చుచుండును. ఉప్పుచవిటి నేలలం దనుకూలముగ పెరిగి వృద్ధిచుండును.

దీని చెక్కరసము లేక కషాయము వేడిచేసి మేహములు, వ్రణములు, విషదోషముల

నివారించుననియు, దీనికాయ పాలమును కపాల
మాదలు, తామర, తీట, దగ్రు మొదలగుచర్మ
రోగముల నివారించు శక్తిగలదనియు, చెక్క
కషాయముతో వ్రణములగుడిగిన నవి శుభ్రమై
మాన్వత్తుననియు, తేలిక కషాయము లోనికిచ్చిన
శరీరద్రవ్యము మార్పుజేసినదియు జెప్ప
బడినది.

గంగలు — గంగలు ౧ (అష్ట గంగలు)

౧. గంగానది, ౨. యమునానది, ౩. కృష్ణా లేక
కృష్ణవేణీనది, ౪. గోదావరీనది, ౫. సరస్వతీనది,
౬. నర్మదా (రేవానది), ౭. సింధునది,
౮. కావేరీనది.

మతాంతరమున అష్టగంగలు- ౧. భాగీరథీ,
౨. అలకానద, ౩. మందాకినీగంగ, ౪. ధవళీ
గంగ, ౫. కాశీగంగ, ౬. నందాకినీగంగ,
౭. పిండారీగంగ, ౮. జహ్నువీగంగ. మరికొం
దలు కాశీగంగకుబహుళ శౌనకగంగయనియు,
పిండారీగంగకు బహుళ సరస్వతీనది యనియు
జూడెను.

సప్త గంగలు- గంగా, యమున, కావేరీ, తామ్ర
హ, సింధు, సరయు, నర్మద. ఇంకను సఖినీ,
క్షోదినీ, పావనియను ప్రవాహములు తూర్పున
కును; శీతా, చక్షూ, సింధుప్ర ప్రవాహములు
పశ్చిమమునకును; భాగీరథీయసంబంధశాఖ దక్షి
ణమునకును ఒకేగంగా జలసమూహమునూడి
ప్రవహించెననియు, ఇవి సప్తగంగలనియు కొంద
రనెదరు.

పంచగంగలు- కావేరీ, తుంగభద్రా, కృష్ణ
వేణీ, శతపూ, భాగీరథీనదులకు పంచగంగలని
పేరు.

**గంగలో మున్ని తే కాకి హంస
యగునా?** — ఆధ్రోకోక్తి.

గంగవంశ నృపతులు — వీరు కళింగ
గోత్రశములు కలిసిని కళింగదేశమేలిరి. వీరు

పెక్కండ్రుగలరు. అందు కళింగరాజ్యమేలిన
వారు గాంగేయుడను వానిని మూలపురుషునిగ
గల్గియుంట నీ పేరొదిరి. ఇంక ౧ వ కౌమా
ర్యపుడు బాలాదిత్యుడను భూపతిని జయించి
కళింగరాజ్య మాక్రమించెను. పిదప నీ గంగ
వంశ నృపతులు పందొమ్మిదుగురు కళింగరాజ్య
మేలిరి. చోడగంగదేవుడనంబడు అనంతవర్మ
శాసనములు సుప్రసిద్ధములు. మొత్తమున గంగ
వంశపురాజులు కళింగమును ౩౮౦ సంవత్సరముల
కాలము పాలించినట్లు లోచెడిని. (కళింగ, గంగ
వంశపురాజులు చూడుడు; కళింగదేశము
చూడుడు).

గంగవంశనృపతులు కొంగుదేశమును, చేర
దేశమును క్రీ. వె. మూడవ శతాబ్దము మొదలు
తొమ్మిదవశతాబ్దమువఱకు పాలించిరట. (చేర
దేశము, కొంగుదేశము చూడుడు).

గంగవంశపు కళింగ భూపతులు—

౧. మొదటి కామార్జునుడు బాలాదిత్యుని
జయించి కళింగరాజైనవాడు, పాలన సం॥ ౩౬,
౨. దానార్జునుడు పాలన సం॥ ౪౦, ౩. రౌడవ
కామార్జునుడు ఇతడు నగరము రాజధానిగ
గిరి స రాజ్యమేలెను. ౪. గుణార్జునుడు
పాలన సం॥ ౫, ౫. రౌడవ వజ్రహస్తుడు
పాలన సం॥ ౧౫, ౬. మూడవ కామార్జునుడు
పాలన సం॥ ౧౯, ౭. రౌడవ గుణార్జునుడు
పాలన సం॥ ౨౭, ౮. జితాంబుశుడు పాలన
సం॥ ౧౫, ౯. కళింగాంబుశుడు పాలన సం॥ ౧౨,
౧౦. మొదటి గూడమరాజు పాలన సం॥ ౩,
౧౧. నాల్గవ కామార్జునుడు పాలన సం॥ ౩౫,
౧౨. విషయాదిత్యుడు పాలన సం॥
౧౩. వజ్రహస్త అణియాంబుబీజుడు పాలన
సం॥ ౩౫, ౧౪. ఐదవ కామార్జునుడు పాలన
ఆరునెలలు. ౧౫. రౌడవ గూడమరాజు పాలన
సం॥ ౩, ౧౬. మధుకామార్జునుడు పాలన
సం॥ ౧౯, ౧౭. మూడవ వజ్రహస్తుడు పాలన
సం॥ ౩౩, ౧౮. రాజరాజు (రాజకళింగ గంగ
దేవు) పాలన సం॥ ౪, ౧౯. అనంతవర్మ (చోడ
గంగదేవు). ఇతని శాసనములు పెక్కులుగలవు.

గంగవంశపు కళింగభూపతుల వంశవృక్షము — చంద్రుడు వాశము.

గాంగేయుడు మూలపురుషుడు.

కోలాహలుడు గంగవాడితో కోలాహలపురము రాజధానిగ రాజ్యమేలినవాడు.

విరోచనుడు.

ఎరుబదియొక్క భూపతులు వాశ సారపర్యముగావని.

వీరసింహుడు.

౧ వ కామార్జునుడు మొదటిభూపతి.

ఇతడు బాలాదిత్యుని జయించి

కళింగరాజై ౩౩ ఏండ్లు

రాజ్యమేలినవాడు.

దానార్జునుడు

రెండవభూపతి.

౪౦ సం॥ పరిపాలించినవాడు.

గుణార్జు

నుడు.

మూర

సింహుడు.

వజ్ర

హస్తుడు.

౨ వ కామార్జునుడు

మూడవభూపతి

ఇతడు సగరము రాజధానిగ ఏబది

సంవత్సరములు రాజ్యమేలినవాడు

రిణార్జునుడు నాల్గవభూపతి ౫ సం॥ పాలన.

రెండవ వజ్రహస్తుడు ౧౫ సం॥

పరిపాలించినవాడు ఐదవభూపతి.

మూడవ కామార్జునుడు ౧౯ సం॥ పరిపాలిం

చినవాడు; ఆరవప్రభువు.

రెండవ గుణార్జునుడు ౨౭ సం॥ పరిపాలించినవాడు ఏడవప్రభువు.

మొదటి గుండనురాజు

పేరు

జితాంజ్ఞుశుడు

నాల్గవ కామార్జునుడు

ఏడవభూపతి

౩ సం॥ పరిపాలించిన

తెలిచును.

౧౫ సం॥ పరిపా

౩౫ సం॥ పరిపాలించిన

నృపాలుడు

వాడు ౧౦వ ప్రభువు.

లిచినవాడు ౪ వ

వాడు ౧౧వ

౩ సం॥ పరిపాలించిన

కళింగాంజ్ఞు శత్రుపతి

ప్రభువు.

ప్రభువు.

వాడు ౧౨వ ప్రభువు

౧౨ సం॥ లు పరిపాలించినవాడు

వ ప్రభువు.

వజ్రహస్తు అణియాంజ్ఞుబీజుడు ౩౫ సం॥

పరిపాలించినవాడు; ౧౩ వ ప్రభువు.

శ్రేష్ఠభార్యవలన

కనిష్ఠభార్యవలన

౫వ కామార్జునుడు ఆరునెలలు

౨వ గుండనురాజు ౩ సం॥

మధుకామార్జునుడు

పరిపాలించినవాడు ౧౪వ ప్రభువు.

పాలించినవాడు; ౧౪వ ప్రభువు.

౧౯ సం॥ పరిపాలించిన

౧౨ వ ప్రభువు.

౩ వ వజ్రహస్తుడు ౩౩ సం॥ పరిపాలించినవాడు; ౧౫వ ప్రభువు.

రాజరాజు ౮ సం॥ పరిపాలించిన ప్రభువు; ౧౬వ ప్రభువు.

అనంతవర్మ లేక చోడగంగదేవుడు ఇతని శాసనములనేకములు కలవు. ఇతడు ౧౯ వ ప్రభువు.

గంగా గండకీనదుల సంగమము— (శోన్పూర్) బీహారుదేశములోని శరన్ మండలమున శోన్పూరును పట్టణముకడ నున్నది. (ఈస్టండియన్ రెయిల్వేస్టేషను) ఇట కార్తిక పౌర్ణమికి గొప్ప స్నానయాత్రయు, సంతయు జరుగును. శోన్పూరుసంత గుట్టములబేరమునకు పేర్వడసినది. గజేంద్రమోక్ష స్థలమిప్రాంతముననే కొంతదూరమున గలదు.

గంగాద్వారము (హరిద్వారము) (గంగానదిచూడుడు). హరిద్వారమునకు కొల్లింటి పేరు. ఇటనుండు దేవీక్షేత్రమునకు మాయాక్షేత్రమని పేరుండెను. (హరిద్వారము, కొంకణిము చూడుడు).

గంగానది (భాగీరథీగంగ)— ఋగ్వేదము ౧౧-౭౫ యుగమున, పితరేను బ్రాహ్మణము ౮-౧౨-౨ యుగమున గంగానది ప్రశంసలు కలవు. బృహద్దర్మపురాణము మధ్య ౨౨ గంగానది గమనము కొంత వివరించబడినది. అరుణోదదేశము (ఇప్పటి గడవాల్మీకానామము) లోని గంగోత్తరియనుబడు తావున గంగాభాగీరథీదేవస్థానము కలదు. ఇటనుండి ఎగువకు కతివరుచూరమున పటంగిరి యనుబడు తావున పాండవనివాసక్షేత్రముగలదు. ఇది పాండవుల కడపలోనివాసముగఁ జెప్పబడినది. ఇట భీష్మాష్టానకులసహదేవులును, ద్రాపదియు ముగగు భౌతికశక్తిరములను వీడి యుద్ధిగుండును స్వర్గారోహణమును పేరుగల పర్వతశిఖరమున కెక్కి చిరిగి నాలేదని చెప్పబడినది.

ఇట పర్వతపక్షికి రుద్రహిమాలముమనిపేరు. అందైన శిఖరములు కలవు. శూర్పుశిఖరమునకు రుద్రహిమాలము శిఖరమనిపేరు. తరువాతది బ్రహ్మశిఖరము, పిదప విష్ణుపురిశిఖరము, పిదప ఉద్ధృతికాంతశిఖరము, పిదప స్వర్గారోహణశిఖర

మును కలవు. ఈ యైదు శిఖరములంగల్గి రుద్రహిమాలయ పర్వతపక్షి ధనురాకారముగ మగినడుమ పల్లమేర్పడియుంట నది మంచుచే నింపఁబడి గ్లేసియరుగ (Glacier) నై మెల్లగ కరఁగుచు నీరగుచు జారి ఇవతలవైపున హద్దగ గట్టువలె నేర్పడి నిలచి, గోవు ఆకారముననున్న గోముఖ పర్వతముయొక్క ముఖమువలెనున్న తావున గోవు ముఖమునందలి నోటియందలి రంధ్రాకార మార్గముగుండా జారి ఇవ్వలకు జలపాతరూపమునఁబడి చిన్న ప్రవాహమై నడచును. ఇదియే భాగీరథీగంగయొక్క ప్రారంభస్థితి. ఈ హిమనిలము (Glacier) నకు బింహరూప సరస్సు అనిపేరు. ఇందే బాగాడు, పసుపుపచ్చనిరంగు ఊదారంగు పూవులుండెడివి. వీటిని తామరజాతి నీళియంగు నొకజాతి పూవులని పోల్చిరి. మరియు నినటి రుద్రహిమాలయ పర్వతశాఖగ నేర్పడి ముచ్చ వేళొక చిన్న పర్వతమునకుఁ జూచి పర్వతమని పేరు. దానికడనే గంగోత్రి దేవస్థానము.

పాండవదముగ కొంతదూరకుచుట్టినడచి చువ్వలి కేసిగనే కేదాగి యనుబడు వెలు జలప్రవాహము భాగీరథిని స్పృశి చివట్లు కడు సమీపమున కేఱెంచి తాకుచున్నట్లు నడచును. అనడుచునే భగీరథమహారాజు (భగీరథమహర్షి) గంగకై తడవకొనబ్బిన యాశ్రమపుతావున జూపునరు. అందు భగీరుడనుచు ఒకచిన్న పవిత్ర సరస్సు కలదు. అద్దాని నా మహారాజు తనకుఁ గంగానది ప్రసాదింపఁబడకపూర్వము తనయాశ్రమమున తన స్నానపానాదులకు నిర్మింపఁజేసెనట. ఆ మహారి యొక గండశిలపైఁ గూర్చుని తపమాచరించువాడనియు, అందుగల గంగాదేవి దేవాలయమును, తా ప్రతిష్ఠించి యట తపంబొసర్చుచుండెననియు నచటివారు చూపుచుఁ దెల్పుచున్నారు.

ఈ ప్రాంతముల నీ నదికి భాగీరథియనియే పేరు వాడుచున్నారు. ఇటనుండి చిన్నచిన్న మంచుకరగిన ప్రవాహములు ఇగురు చేరుచునే యుండుటయు ప్రవాహము బలపడుచు పాయలుగ చీలుచు తిరుగ గలియుచుండుటయు నీ పర్వత ప్రదేశగమనము పొడవునను జరుగుచునే యుండెడివి. భాగీరథాశ్రమము గడచిన కొంతదూరము ప్రవహించి కొంత బలపడగనే యమునోత్తర నుండి యమునానది యటకేతెంచి రెండుచుక్కల పోవుటలు ప్రక్కప్రక్కలు జేరుకొనుచు తిరుగ దూర మగుచు నడచుచు తుదకు విడిచి పోయి దూరమగును.

అనేక పాయలగుచు తిరుగ గలియుచు పల్లె లించుట కపరిమితమైన చిక్కుగా నుండు నీ భాగీరథి నదికి వ్యాప్తాటరు పేరుగల పల్లెటి వ్యాపాశ్రమపు పవిత్ర షేత్రము ననుక నాపేరుగాడి అట నుండి గంగానది యుపరిగు చుండును. కొంత దూరము భాగీరథిగ గనుచి వాడుచుండును. కాని రాను రాను గంగానది యను పేరే వాడుచుండు విషయము చుండును. ఇది ఇట్లుండ పర్వత సీమలుచే నుండాకినినది బడలి కేదా షేత్రము ప్రక్కంబడి రుద్రప్రయాగ కడ నలకా నుండానది జేరుకొని సంగమించును. పిదప గంగ కర్ణ ప్రయాగ కడ నలకానది జేరుకొని సంగమించును. పాదప్రయాగ కడ నుండాకిని గంగ యలకానది యందే సంగమించును. . ధవళీ గంగ విష్ణుప్రయాగ కడ నలకానదిలో సంగమించును. ఆయలకానది నది దేవప్రయాగవద్ద భాగీరథి గంగలో సంగమించెడిది. ఇటుల సధికమై బలపడిన గంగానది అనేక పాయలుగ చీలుచు తిరుగ సన్నియుం గలిసి కొనుచు నెట్టకేలకు హరిద్వారము కడకుం జేరి నడచును. హరిద్వారము కడ విష్ణు పాదము

ప్రక్కంబడి ముంగురు జనుతరి హిమవత్పర్వత సీమలనేగాక కడపటివగు మైనాక (ఇప్పటి శివాలిక్) పర్వత సీమల గూడ వదలి సమతల ప్రదేశములం జేరికొని నెమ్మదిగ నడచు శీతల నాహినియై ఇరుదెసలనుండు భూములను ఫలవంతములుగ నొసర్చుచు, ముంగురు సదుపనాసంభించును. ఇటనుండి గంగానది ప్రవాహపు గమనిక చాల హితముగ నుండును. హరిద్వారము కడ గంగానది తీరమునకుఁ దొల్లింట గంగా ద్వార పానియు, అటనుండు పురమునకు నూయాపుర మనియు, దీని రెండువనే కంకాళమనియు పేరులు వాడుకలు చుండునవి. కంకాళమను పేరట్లు యున్నది. ఇందే తొల్లింట దక్ష ప్రజాపతి యాశ్రమపు నాపుగలకు. అందు దక్ష యజ్ఞగుండమును, అటనాయుని ప్రతిష్ఠించిన గజేశ్వర శివలింగమను, కతిపయ చూడమున నొక తావున వీరభద్రస్వామి శ్రీతూలమును చూపుచున్నారు. కాని నూయాపురము విడచివే ముంబడి విష్ణుపాదమునగాడి కంకాళము వలకు హరిద్వారమును చేరుకొన్నత్రగ పట్టణము నిర్మింప బడినది.

హరిద్వారము గడచి ముంగురునడచు గంగానది బిజనాక్, బూదాన్పురముల నంటి నడచుచు ముంగురునాజని ఫరూకాబాగ పురము ప్రక్కంబడి బ్రహ్మవర్తిము (ఇప్పటి బితురు) కడకుం జేరి, వాక్మికాశ్రమము ప్రక్కంబడి ముంగురు జరును. పిదప కాన్పూరు పట్టణమునంటి నడచి అలహాబాద్ తొల్లింటి ప్రయాగ కడకుం జేరుకొను సరికి పశ్చిమ దిశనుండి యమునానదియు, అంతర్వాహినియై సరస్వతీనది శాఖయు అట కేతెంచ వాటిం గల్పుకొనును. ఇట నీ సంగమమునకుఁ ద్రివేణి యని పేరు. మఱియు నిది మాధవ ప్రయాగ యనియుం జెప్పబడినది.

ఇటనుండి ముందునకుం జనుచు భాగీరథీగంగ విధ్యవాసినీ దేవస్థానమున గిరి ప్రక్కంబడి నడచి మిర్జాపూరు పట్టణము, చునారు దుర్గముల నంటి జని రామనగరము బనారసునగరముల మధ్యం జేరుచో అశీఃడిం గలుపుకొని బ్రహ్మనా శమునం బ్రవేశించి కాశీపట్టణపు సుప్రసిద్ధ స్నాన ఘట్టముల నంటి యుత్తర వాహినియై వారణాశీ ష్మేత్రపు ఉత్తరపు కడను వరణానదిని తనయందు జేర్చుకొని ముందునకుం జనును. పిదప కొంచెము దూరముననే కర్మనాశ నదియు నిండు జేరుకొనను. పిమ్మట బక్కారు పురము (తొల్లింటి వాక్సాపురము) న కనటి దూరము నుండి నడచుచు తొల్లింటి వామనావతార స్థల మగు సిద్ధాశ్రమము, విశ్వమిత్రాశ్రమముల ప్రక్కంబడి జనుచు కొంతదూరమేగి ఆరాపట్టణ సమీప ప్రదేశమున గోగ్రానదిం దనయందు కల్పు కొనను. ఈగోగ్రానది యదివివరకే కౌద్రి యాలానదియు, రత్ననదియుం గలసియెయుంవి. ఈసంగమము దరినెయున్న చప్రాపట్టణము నంటి నడచుచు అంతి దూరముననే ఆరా పట్టణము సమీపించునంత, గిండికీనది, యశోణభద్రయు నటకేతెంచం దనయందు జేర్చుకొని ముందునకుం జనుచు పాట్నానగరము (తొల్లింటి పాటలీ పుత్రము) దరి జేరును.

పాట్నా గడచిన పిదప కొంత దవ్వేగి భాగల్పూరు పురము, మాఘీరు (తొల్లింటి మోదగిరి) ల ప్రక్కంబడి చని కోశీఃడిం గలుపుకొని పూర్వ వాహినిగ కొంత దవ్వేగి, పిదప దక్షిణ వాహినియై క్రిష్ణగర్, కలకితాల ప్రక్కంబడి ఏగి సముద్రగమి యగు హూగ్లీ శాఖాఃడిని వీడి ముందు కుం జనుచు సచిర కాలముననే ఉత్తరమున శిక్కింనుండివచ్చు మహానదిం గలుపుకొని ఆగ్నేయ దిగ్వాహినియై రాంపూరు, బోలీయా పట్టణము

ప్రక్కంబడి యవ్వలికేగి వేటాక శాఖానదిని దక్షిణ దిశకేగ వదలి, తూర్పునకుం జనుచు ఉత్తరమునుండి వచ్చు బ్రహ్మపుత్రానదిని తన యందు కల్పుకొని ఆగ్నేయ దిగ్వాహినియై పద్మా నది (ఇప్పటి పుడ్డా) యనం బరగుచు నేగి సముద్రమున సంగమించును.

ఈ గంగానది సముద్రగమి యగుట నేడు పాయలుగ జీలును. మధ్యచూర్గమున త్రిబేని, (త్రివేణి) యను గ్రామముకలదు. ఇది బంగాళము లోని బుశబాటిపుర సమీపమున నున్నది. ఇట గంగ పెక్కు పాచులుగ జీలుచు పలు ద్వీపము లు జుట్టి నడచును. అందు త్రిబేని గ్రామము కడనే మూడు పాచులుగ జీలుచువ్వాటిని గంగా, యమునా, సరస్వతులు మూడు చీలిపోవుట యందురు. అలహాబాదుకడ కలయుటను యుక్త వేణి యనియు, ఇటఁ ద్రివేని గ్రామము కడ ముక్తవేణి యనియు ననుచున్నారు. సముద్ర గామి యగుటకుం బూర్వము ద్వీపములు నేర్పడిన బురద చురణ్య ప్రదేశమునకు సుందర వన మని పేరు.

సముద్రమునం గలియు తావున గల సగర ద్వీపము లేక సాగరద్వీపమునకుం కపిలాశ్రమ ముడిన తావుం జూపు చున్నారు. ఇది గొప్ప స్నాన తీర్థము యున్నది.

గంగాయనగోత్రము - శౌనక లేక, గ్రత్నుమదగణము చూడఁడు.

గంగాసింధూరము (చంద్రము) - ఆంగ్ల. Vermillion అనియు, Red oxide of lead. సు. నాగరక్త, నాగరేణు, నాగసంభవం, నాగసింధూరం, రక్తవాలుకం.

ఇది ఇంగ్లీషీక మూర్ఖ సుబాధము. Cinnabar. ఇకను పాదరసగంధకములకు Chemical treatment కల్పించుటవలన నిది యగును. ఇది

రంగులందు. చేరునది. లక్క జేయుటయందు అచ్చు సిరాలందు చేరునది. గంగసింధూరము వేడిచేసి విషదోషము, దుష్ప్రవణములు, కుష్టు రోగము, సర్పి, ఉబ్బుజాడ్యములు, దుర్మోసము పెరిగిన కురుపులు, వ్రణములు నివారించు నని చెప్పబడినది.

గంగసింధూరమును నూనెతో విఘ్నేశ్వర, ఆంజనేయదేవస్థానములందు దేవవిగ్రహముల శరీర మంతయుం బూయుచున్నారు. కొన్ని శక్తివిగ్రహములకుం గూడ గంగసింధూరము రంగు నె చెదరు.

గంగారిదేశకాళింగము కళింగ దేశము చూడుడు.

గంగాసాగర సంగమస్థలము
ఇది బంగాళాదేశపు సూదరవనమున నున్నది. తొల్లింటి కపిలముని యాశ్రమస్థానము. ఒకపాటి కాలువం బోలిన నదీశాఖపై కపిలముని దేవ స్థానము కలదట. అటకుం గలిపయదూరమున ఆనదీశాఖ సముద్రమున గలియి తావున స్నానము లాచరించెదరు. తరువాతికాలమున కలుమాప్పు లం జెందినను ఆదిని గంగానది ఇటనే సాగర సంగమమందుట నిది షష్టాంశాంతిగా నెన్నబడు చున్నది. గంగాసాగర మేలా మకరస్రంకాంతి పాడుగలలో జరగును. పెక్కింద్రు బంగాళీ దేశస్థు లరుదెంచును.

గంగోత్పత్తి సప్తమి పైత్రసుద్ధ సప్తమి గంగోత్పత్తియందును, గంగానదీతీర్థాంతములను గంగోత్పత్తియత్సవములా జరిపి, గంగా పూజ లొనర్తురు. (పండుగలు చూడుడు.)

గంజాముజిల్లా — ఆంధ్రదేశములో నిది; చెన్నపురిరాజధానియం దున్నది. ఇందు కొంతభాగ ముత్తలరాజ్యమునకు ఇటీవలనే

కలుపబడినది. బరౌపురము పెద్ద పట్టణము; జిల్లాన్యాయస్థానముగా తావు. ఛత్ర పురము జిల్లాకలక్టరు, పోలీసుసిబ్బంది యుగాడు తావు. శ్రీకాకుళము (తొల్లింటి గుల్లనాబాదు) శిక్కాఖోల్నే కాజాగా శిక్కాఖోలు అనంబడి కడకు కాకుళమై అంగమున చికాకోలుగ నున్నది; ఖీణించుచున్నది. సర్సన్నపేట, తెక్కలి, సోంపేట, రసూల్పూర్, ఆస్కా, గోపాలపురం, కళింగపట్నము ఇతరపట్టణములు. పర్లాకిమిడి పెద్ద జమీందారీస్థలము. పట్టణము, కళింగపట్టణము, గోపాలపురమురేవులు. జిల్లాయందు ౧౮ జమీందారీలు సుప్రసిద్ధములు. పశ్చిమభాగము మన్యప్రదేశము, ఉద్దాన మనంబడు సముద్రతీరభాగమున కొబ్బరితోటలు, అరటి తోటలు, కూరగాయలపంట లధికము. ఇవి ఉద్యాన మని తొల్లింటి పేరు. ముఖలింగ షేత్ర మీజిల్లాలోనిది.

గంజాయి చెట్టు — లా. Cannabis sativa. అంగ్ల. Ganja. సం. దిశయా. దీని ఆకు, గింజాయి, వెన్ను కలసినవానిని గంజాయి యనుచున్నారు. దీనిని కుండగొట్టములలోవేసి కాల్చి పొగఁ బీల్చుటయు, భంగు చేసి త్రాగుటయు, మత్తుగల్గించి శరీరమును బుద్ధిని పాడు చేయుగాన దీని నిరోధమనంగుంచుటకు ప్రభుత్వములు పూని, మితముగమాత్ర మమ్మించుచు వ్యాపిగాకుండ జేయుచున్నారు.

గంజాయియందు ఏ త్రు, ఉత్సాహము, మనోవికాసము, వాచాలత్యము, నిర్వృప్తి, కామవికారిములం గల్గించుశక్తి గలదనియు, అధికమైన పైత్యోదేకము, మత్తిభవ, అతిఆకలి, గుండెలు శరీరము ఎడిపోవుట, ఏపనియుం జేయ నసమర్థత యుం గల్గించి, నిరర్థకునిగ నొనర్చుననియుం జెప్పబడును. ఇది యభ్యాసమగువానికి నల్లమందు,

కాఫీ, చుట్టలవలెనే మానలేని నిర్బాధము గల్గించును. ఆకలిని లేకుండజేయును.

ఇటులయ్య గంజాయియందు కొన్ని సుగుణములు గూడ కలవు. ఆరికలవలెనే గంజాయివిత్తులను కోడిపెట్ట (ఆడుది) బాతులకు మితముగ పెట్టుచుండిన నెక్కువ గ్రుడ్లనీని, సంతతి నతి శీఘ్రముగ నభివృద్ధి నందించుకొనజేయవచ్చును. అటులనే కొన్ని పక్షులకు దినిపించుచుండిన వాటిరంగు మారును. గంజాయి పచ్చిఆకు చితుకగొట్టి వెచ్చజేసి కండ్లకు వేసి కట్టిన Photophobea (కండ్లయెదుట బొమ్మలు, చక్రములు, లతలు సూపములు ఊరకనే కన్పించుచుండు నేత్రరోగము) నివారణ మగుననియు, మూలస్థానమున గట్టిన మూలశంకబాధ తగ్గుననియు, ఆకురసము చెవిలోపోసిన చెవిలోగోటు, చెవిలో కురుపులు, వాపులు నివృత్తిచుననియు, లోనికి మితముగనిచ్చిన నీళ్ళవిరేచనములు కట్టిననియు, తలకుపూసిన చుండ్రుపోయి పేలు, ఈళ్ళు, పుగుగులు చచ్చుననియు, ఆకుల చూర్ణము గాయము సంభవించినతోడనే పైచి జల్లి కట్టిన నవి మాన్పుటననియు జెప్పబడినది.

గంజాయిగల్గించు దోషములకు విరుగుడు- అప్పుడుకాచిన ఆప్రనెయ్యియు, పచ్చిజామియాకుల రసమునని చెప్పబడినది. గంజాయిచురిగిన శుష్కవేదాంతులగు మహాత్ములు గంజాయిని జ్ఞానవస్తువనియు, జ్ఞానసదార్థమనియు పేరిడియున్నారు.

గం — దశావతారి చూడుడు.

గం టు బా రంగి చెట్టు —
 ణ. Clerodendron Serratum. సు. బ్రాహ్మణమష్టి, బ్రాహ్మణీ, బ్రాహ్మిణి, భార్గవాగ్రణీ, భార్గి.

దీనిని బారంగియనియు వాడుదురు. సర్వాంగ తిక్తమైనది. ఇది పంచత్రిక్తములలో నొకటి. దీని సమూలకషాయము కాకజేసి, చెమటబట్టించి జ్వరములపై చక్కగఁ బనిజేయును. త్రిదోష హరమైనది. దుష్ప్రద్రవములు కూడిన దానిని భేదించి వెడలించును. కాస, పీనస, యోని దోషము, శుక్లదోషము, క్షయల నడంచును. జ్వరములను హరించును.

దీని వేరుగంధము, లేక వేరురసము, లేక వేరుకషాయము దగ్గు, కఫముల ఉద్రేకముల నడచి జ్వరము నివారించును. ఆకులను వెన్నలో గాని, నూనెలోగాని కాచిన తైలము తలనొప్పి, నేత్రరోగములు శమించునగుదు. గంటుబారంగి పత్తులు చల్లలో నుడికించి లోనికిచ్చిన విరేచనము చేసి ఉబ్బుజాడ్యము నివారించునగుదు.

గండకీ గంగానదుల సంగమము

గంగాగండకీ నదుల సంగమముచూడుడు.

గండకీనది — హిమవత్సగమున మధ్య టిబెట్టునకు ఎల్లగ నేపాళదేశపునదివాహన ధవళగిరియను ఖిరముగలదు. శిఖరమునకుం దిగువ భాగమున, కొండమడతలలో నొకపాటి పెద్దదియగు జలనిలయము (గ్లేసియర్) ఏర్పడియున్నది. దానికి దామోదరకుండనుని పేరు. దానితీరము ననే, దామోదర నారాయణస్వామి దేవస్థానమున్నది. ఇటనుండియే గండకీనది (దామోదరకుండమునందు) జనించును. ఈక్షేత్రమున కింకను సాలగ్రామ క్షేత్రమనియుం బేరుకల్గును. నదికిని సాలగ్రామియనియు, భక్తితో ననుచుండురు.

ఆది నిట భరతుని (జడభరతుని) ఆశ్రమమును పులహాశ్రమమును ఉండెనని యాతావులం జూపుచున్నారు. సాలగ్రామినదికి శ్వేతగండకీయనిపేరు. ఈదామోదర కుండమునందే అటనట కలిపయదూరములందు ౧. బారిగాడ్ (దీని

సంస్కృత నామము తెలియకున్నది). ౨. నారాయణీనది, 3. మర్ఘియాంగదీనది, ౪. దరంధీ (దీని సంస్కృతనామము తెలియదు), ౫. గండ నారాయణి (తపమొనర్చు నారాయణవిష్ణుదేవుని గండస్థలములనుండి జారిన చమటనుండి ఏర్పడిన దట) నది, ఇంకను దీనింగొండలుగూడీనదియనియు వాడియున్నారు; ౬. త్రిశూలీనది యనంబడు ప్రవాహము లొకటొకటితో కలసిపోవుచు, అన్నియుం గలసిన ప్రవాహము గండకీనది యనంబరగెడిది. అందు సాలగ్రామినది దక్షిణతీరమున దామోదర దేవస్థానమునుండి మూడు మళములలో ముక్తినాథమనంబడు షేత్రము, అందు ముక్తినాథ నారాయణవిష్ణు దేవస్థానమును సుప్రసిద్ధములు. ఇటకు సమీపముననే టిబెట్టు నేపాలరాజ్యముల సరిహద్దుకలదు. (ముక్తినాథ షేత్రము చూడుడు). నది కొంత ఇంకను గడచి రిడి యనంబడు గ్రామముకడనున్న హృషీకేశ నారాయణషేత్రము (ఇప్పటి రిఫ్రేష్యర్) గుండా నడచి యవ్వలకు దిగును. ఈహృషీకేశమునుండియే శయనైకాదశి, ఉద్ధానైకాదశి, చాతుర్మాస్యలు నేర్పడియెనట. (రిఫ్రేష్యరము చూడుడు).

పీడప త్రిశూలీగండకీ నారాయణ (దీనిని రప్తీయనియు నందురు) సంగమముననున్న నారాయణషేత్రమునందాటి, కొంతనడచి, పర్వత సీమలంగడచి, త్రివేణి కడనుండి భరతదేశపు సమతల ప్రదేశములం బ్రవహించుచు, శోన్పూరు ప్రాంతముల గంగానదియందు సంగమించెడిది. ఈప్రాంతములందే గజేంద్రమోక్షణ స్థలము గలదు. వరాహపురాణము ౧౪౪ గండకీప్రశంస కలదు. (౧. సాలగ్రామషేత్రము, ౨. సాలగ్రామములు, 3. సప్తగండకీనదలు, ౪. ముక్తినాథ షేత్రము, ౫. రిఫ్రేష్యరము, ౬. నారాయణ షేత్రము, చూడుడు).

గండఫెరోజా — లా. Galbanum అంగ. Ganda Biroza. హిందీ బిరీజా, ఫారశీ బీజద్. ఇది బిరిజాచెట్ల జిగురనియు, ఆకుపచ్చ, పసుపుపచ్చరంగుల మిశ్రమధాతువుగల్గి యుండు ననియు తెలిసెడిది. కొబ్బరినూనె గ్లిసరైనులతో కల్పిపైసపట్టించిన, కంతులు, గడ్డలు, అడ్డగర్రలు, ప్రాతదెబ్బ నొప్పులు, కస్తూరుదెబ్బలు, వాపులు, అడగుట, మెత్తబడుట, పగులుట, సంభవించు ననియు, లోనికిచ్చిన స్త్రీల ఋతురక్తమును వెడలించుట, సుఖప్రసవము గావించుట, శ్లేష్మమును వెడలించుట, శరీరమునూడి మలమూత్రములను వెడలించుట, సెగజాడ్యభాధల నివారించుటలు గల్గించుననియు చెప్పుదురు.

గండమాల— అంగ. Serofula. పెడతల వరముల తావులను, మెడకొంకులను, మెడ యాగు గుడస్థానమునను గ్రంధులుగను కురుపులుగను బయలుదేరి కక్వమై చీము రసికారుపుండ్ల లేక పుండ్లు వృత్తములు (Circles) వరుసలు (Lines) ఇవి వ్రణములనిపించుకొనియెడివి. గుడస్థానమున వేసెడి గండమాల కాసగండమాల యనియు నాచురు.

గండి — (Canon or canyan of a river) నది మొక పర్వతమధ్యమునూడి ఇరు ప్రక్కలు చాల ఎత్తుగ నుండునటుల మార్గము జేసికొని ఇవ్వలనూడి యవ్వలకరిగినతరిని లేక నడుచు నొకమార్గము ఏర్పడునటుల లోవయూడి ప్రక్కలు చాల ఎత్తుగనుండినతరిని దానిని కేన్ లేక కేన్య అనెదరు. దీనికి భరతదేశమున నాంధ్రులు గండి యనెదరు.

ప్రపంచమున సెట్టికేననులలో గొప్పవి కొల రేప్తో నదికి దాని యుపనదులకుం గలవు. అందు పెద్దదియగు గ్రాండుకేనన్ నాల్గవేలు మొదలు ఏడువేల వరకు అడుగుల ఎత్తుగల ప్రక్కలం గల్గి

యున్నది. దీనిపొడవు రెండువందలమైళ్ళనియు ఒక్కొక్కతావున అడుగునచీకటులంగ్రమ్మియుండు నంతటి లోతుండుననియు దానిగుండా పడవలలో నేగుతరి ఒక్కొక్కతావున చీకటిగనుండు పగలే సక్షత్రము లగుపడుచుండుననియు నుచురు.

గండిషు గోత్రము — నిభృవ గణము చూడుడు.

గంధోనేటు — ఆఫ్రికా ఖండమునందలి సాడాన్ లేక స్వీగ్రీటియా (స్వీగ్రోలాండు, స్వీగ్రో జాతులదేశము) లోని ఒకస్టేటు. (ఆఫ్రికాఖండము సాడాన్ లేక స్వీగ్రీటియా దేశము చూడుడు).

గండగొడ్డళ్లు (Battle axes) — (ట్రాగీలు) ఇవి పురాతనాయుధములని వేటుగ జెప్పనక్కరలేదు. భరతదేశమునందే గాక ఐరోపాదేశము లందును నివి వాడుక యుగముడే నని తెలియుచున్నది. లండనునగరపు టవరునం నుంపబడుట ఆంగ్లదేశముగూడ వీటింధరించెనని తెలిసది. ఇతవరకు నిరువదియారు ముఖ్యాకార భేదములను లెక్కించియున్నారు. భరతదేశమున మన్యప్రాంతముల నివి విరివిగ గలవు.

గంతకు(దగిన బొంత — (ఇది అర్థము కుదరని సామెత. ఒకరికొకరు తగినవారే యని భావము. కాని గంత అనినను బొంత అనినను ఒకటియే అర్థము). ఆధ్రోకోక్తి.

గంధం అమావాస్య - దీనికి సరియగు పేరు గంధముకొలిచి తీసివేయు తృతీయకు ముంగుగవచ్చు పౌర్ణమియని యుండుట సమంజ సము. ఆధ్రదేశమందలి ప్రాగ్భాగమున సింహా చలక్షేత్రముగలదు. అదియొకపాటి కొండపై నున్న నృసింహస్వామి దేవళము. విశాఖపట్టణము నుండి పది మైళ్ళదూరమనం దున్నది. ఇది తొల్లి శివ స్థలమనియు, శ్రీమద్రామానుజదేశికులనాఁ డిది

విష్ణుస్థలముగ మార్పబడినదనియు నొకవాడుక కలదు గాని, శాసనములు మొదలగు నిదర్శ నములు గానవచ్చుటలేదు. వైష్ణవు లీసింహాగిరిపై నున్న దేవస్థానమాదినుండియు విష్ణుస్థలమేననియు, ఉగ్రశాంతి కనుదినము చందనానులేపన మీ దేవతా విగ్రహమున కనుదినమును జరుగుచుండు ననియు ననుచున్నారు. కాని ఇది శ్రీచందనము కాదనియు నొకప్రతీతికూడ కలదు. ఈపూత లనుదినము దళసరియగుచుంట్ల, ఏటేట వైశాఖ శుద్ధ తృతీయ దినమున నొలిచివేసి తీసివేసివేయు చుండురు. అత్తరి గొప్పయాత్రజరిగి బహుజను లేతెంచుచుండురు. ఆప్రాంత సీమలవారికిట నధిక భక్తి సహజముగాన తరచుగ రెండుదినములకు ముంగుగ సమావాస్య ప్రాంతముల బండ్లపై బయలుదేరి ఈయాత్రసల్పుచురు. కాన అటుల నీయమావాస్యకు గంధం అమావాస్య అని వాడుక. సింహాచల ష్టేత్ర ప్రాంత సీమలందు వ్యాపించియున్నది. ఇక్కలమున ధనవంతమగు దేవస్థానముగ నున్నది. (పాడుగలు, పర్వతాధిపులు, వ్రతదినములు చూడుడు).

గంధమాదన పర్వతము — గంగోత్తరి వర్షచున్న రుద్రహిమాలయ శాఖ యందొక శాఖ. కాళికాపురాణము ౮౨ యందు కైలాసశిఖరమునకు దక్షిణమున నున్నదనియును, వరాహ పురాణము ౪౮ యాదనను, మహా భారత వనపర్వము ౧౪౫-౧౫౭, శాంతిపర్వ ౩౩౫ యాదనను బదరికాశ్రమము, కదళీవనము ఇందు కలదనియును, మార్కండేయ పురాణ మున ౫౭ యందు అరుణోదదేశము (గడ్వాల సంస్థానము) న సీపర్వతముపై అలకానంద ప్రవ హించు తావనియును, దానిపేరు గంధమాదన మనియును, మఱియు నిది మందాకినీ తీరముగ విక్రమోయ నాటకమునను చెప్పబడినది.

అంజనేయుడు దీనిశిఖర మొకటి రామేశ్వరముకు దెచ్చెననియు, అదియట గంధమాధనమను వేరంబరగుచున్నదనియు దెలిసెడిని. (కులపర్వతములు చూడుడు. అరుణోదదేశము చూడుడు). గంధమాదనపర్వతము హిమవత్పర్వత ముదలి గుడ్ర హిమాలయమందలి మొక శాఖ. మఱియు సుగ్రీవుని సేనయందొక వానరుడు గంధమాదన నామము గలనాడే. ఈతడు కుబేరాశ సుజాతుడట. ఇంకను యమవంశ క్షత్రియులలో శ్వఫల్కుని సుతులలో నొకడు గంధమాదనుడు. ఈతని సోదగు లక్రూనుడు, క్షత్రోపేక్షుడు అనువారలు.

గంధమాంసి చెట్టు — ఇది జటామాంసి జాతిలోనిది. సు. భూతకేశీ, పిశాచికా, చిన్నిజటామాంసి యనియు కొన్ని తావుల వాడెదరు.

దీనివేరును గంధమాంసిమని వాడుచున్నారు. దీని చూర్ణము లేక కషాయము చర్మరోగములు, ప్రమేహము, వాతరోషము, విషవేగములపై చక్కగ పనిచేసి వేడిచేయునని చెప్పబడింది.

గంధములు ౮— (అష్ట గంధములు) సుగంధద్రవ్యములు-౧. కర్పూరము, ౨ కస్తూరి, 3. పురుగు, ౪. జవాపి, 5. అగరు, ౬. పన్నీరు, ౭. అత్తరు, ౮. శ్రీగంధము.

శివగంధములు ౮.-౧. చందనము, ౨. అగరు, 3. కర్పూరము, ౪. తమాల, 5. దళ, ౬. కుంకుమపువ్వు, ౭. ఉశీరము, ౮. కోష్ఠము.

ఈ ఎన్నిదినికి శివగంధములని పేరు.

గంధర్వు కుమారుడు-ఆంధ్ర భాషా సాంప్రదాయార్థపదము—తండ్రియగు హేళనాస్పదమగు గుణముండియు, కుమారుని యాడు కూడ నదేరకపు హేళనాస్పద లక్షణములు సూచించునేని ఆతండ్రిసోల్కియని హేళన చేయు అకుగాను గంధర్వు కుమారుడని యనెదరు.

గంధర్వ నగర న్యాయము—ఆకసమున మేఘము లొకప్పుడు చిత్ర విచిత్ర రూపములుగను, చెట్లుగను, మేడలుగను, గోపురములుగను గన్పట్టెను. దానిని గంధర్వ నగర ముగారు. అంగు నిజమేదియు లేకున్నను ఆవేరంబరగు చుడుచు.

గంధర్వులు — వీరును దేవతలొనొక తెగవారు. గానవిద్య యందువీరు ప్రసిద్ధులు. వేదము బ్రాహ్మణులకు విధానుక మైనటుల గానవిద్య వీరికి విధింపబడినదట. గంధర్వులు కశ్యపునకు ప్రాధమ్య భార్యయగు కల్పిన సంతానము.

అగారపర్ణుడు- చిత్రరథుడు చూడుడు. ఇందీవరాక్షుడు- నలనాథుడను గంధర్వ భూపతి పుత్రుడు. వహుధినికి సోదరుడు. ఈతడు కిపటోపాయమున నొక ఋషి మొదల ఆయుర్విద్య నేర్చి వివర నాతని బరిహసించుట చేసి యసురుడగుట శపింప బడెననియు, ఆ శాపము వహుధిని సుతూడగు స్వరోచివలన తీరెననియు చెప్పబడింది.

కేతుమతి- గంధము తీ సుమాలి యను రాక్షసుని భార్య.

గ్రామణి- ఈతని కుమారె దేవవతి లేక దేవమణి. సుకేశుడను రాక్షసుని భార్య.

ఘంటాకర్ణుడు- ఇతడు కుబేర కింకరుడు. ఈతడు విగాచనామకుడనియు, యక్షుడనియు వేరొకచో చెప్పబడింది. ఔషష్టు షాకతరి బదరికాశ్రమములగు యోగసమాధియందు నప్పు డీతడు డామనకడ నుపదేశమిచ్చి నియత్నించి మెలగి తపశిశాచత్వమునుండి విముక్తి నందెనని చెప్పబడింది. ఇంకను వేరొక ఘంటాకర్ణుడు శివిభక్తుడు, వేరొక, ఘంటాకర్ణుడు విష్ణుభక్తుడును గలరు.

చిత్రరథుడు శోలుత సంగారహనుడను నామమున మెలంగుచు సోమశ్రవ తీర్థమున లర్జునునితోగలహించి యాతనివలన యాగ్నేయాస్త్రమునకుం గుఱియై దగ్ధురీరుడై తీరుగ చిత్రరథుడను గంధర్వుడైనవాడు. ఈతని యుపదేశమున పాండవులు ధౌమ్యుని పుగోహితునిగా నెన్నుకొనిరని చెప్పబడినది. భార్య పేరు కుంభీనస.

మోయొక చిత్రరథుడను గంధర్వుడు తన విమానమున అంతరాళగమన మొనర్చుచు యోగాభ్యాసియై తన సవీరమును వీడిన మొక ముని పవిత్రాస్తులను వాలఖ్యల సలహామేరకు గొంపోయి సరస్వతీనదీజలముల నిక్షేపణ మొనర్చి స్నాతుడై ఊర్ధ్వగమనము గల్గినవాడుగ చెప్పబడినది. ఆ మునిపేరు కౌశికూడట. (కౌశికుడు చూడుడు).

చిత్రసేనుడు- ఈతఁ డద్భుతమునకు స్నేహితుడగు గంధర్వుడు. పాండవులు ద్వైతవనమున సద్యస్కంధమును క్రితువు నొనర్చుచుండ కౌరవులు ఘోషయాత్రవెడలి ఆపవారితోఁ గూడ పట్టుబడిన దీగంధర్వునిచేతనే.

చిత్రాంగకుడు

చిత్రాయధుడు-

జీమూతవాహనుడు ఈతఁడు భీమరుడని యుగూడ చెప్పబడినది. ఈతఁడు తన దేహమునొక గరుత్మాతున కాహారముగ నొసఁగి మొక నాగకుమారుని బ్రహ్మించి విడచినవాడని చెప్పబడినది.

దేవమతి లేక దేవమణి- గంధర్వస్త్రీ. గ్రామణి యను గంధర్వుని కుమార్తె. సుకేశుడను రాక్షసుని భార్య.

చర్మద- గంధర్వస్త్రీ. కుమార్తె పేరు సు దరి. అల్లుడు మాల్యవంతుడు.

సలనాభుడు-ఇతఁడు గంధర్వప్రభువు. కుమారుడు ఇందీవరాక్షుడు, కుమార్తె వరూధిని.

సలకూబరుడు- ఈతఁడు యక్షుడు. తండ్రి పేరు కుబేరుడు. సోదరుడు మణిగ్రీవుడు. ఈతనికిని, రంభయను యస్సరకు సన్యోన్యాను రాగము కలదని చెప్పబడినది.

ప్రమద్వర- గంధర్వస్త్రీ. తండ్రి విశ్వావసు డను గంధర్వప్రభువు. తల్లి మేసక. ఈమెను పెంచినవాడు స్థూలకేశుడను ఋషిసత్తముడు. భర్త దురుడు.

పుష్పదంతుడు- మహాశివభక్తుడగు గంధర్వుడు. ఈతఁడు మహమ్మస్తోత్రమును రచించెను. ఇంకను విష్ణుభక్తుడో లేక విష్ణుపరిచరుడో మొక పుష్పదంతుడున్నట్లు తెలిసెడిని. ఈతఁడును గంధర్వుడే.

మణిగ్రీవుడు ఈతఁడు యక్షుడు. కుబేరుని రౌడవ కుమారుడు. సోదరుడు సలకూబరుడు.

మణిమ - కుబేరుని అనుచరుడగు భీమరుడు. పార్శ్వసేనుడను మునియొక్క ఆశ్రమమున పాడివ్రులునుతరి భీమసేనునితోసోది యాతనిచే మడిసినవాడు.

మందపాలుడు- ఈతఁడొక ఋషియనియు, విద్యాధరుడనియు చెప్పబడినది ముందారుడు. విద్యాధరుడు.

మనోరమ- గంధర్వస్త్రీ. ఇందీవరాక్షుడను గంధర్వరాజపుత్రిక. తల్లి మరదశ్వపుత్రికయని చెప్పబడినది. ఈ మనోరమ వరూధినిసుతుడగు స్వరోచికి అస్త్రవిద్య నుపదేశించి యాతని (మేసత్త కుమారుని) పరిణయమయ్యెను. ఇంకను మేరువు కుమార్తెపేరు మనోరమ. ఈమెకు మేసకయనియు నామాంతరము. హిమవంతుని భార్య.

మాణిధరుడు - ఈతని యక్షుడనియుగూడ చెప్పబడినది. లోహిత్యచీతీర దేవారణ్యమున గుహ్యకపరివేష్టితుడై మాణిధరుడుండవాడని చెప్పబడినది.

మాణిధరుడు ఈతడు యక్షుడనియు చెప్పబడినది. కుబేరుని సైన్యాధిపతి. కుబేరునికిని, రావణునకును యుద్ధముజరుగుతరి రావణ గదాహతుడై మెడవంకరయై పార్శ్వమాలియని వాడుకనాదినట్లు చెప్పబడినది.

మాతలి - దేవేంద్రుని సారథి.

రేవంతుడు - ఈతనిని గుహ్యకుడనియు నందురు.

వరాహకర్ణుడు - ఈతడు యక్షుడనియు చెప్పబడును.

వహుధిని-గంధర్వస్త్రీ. నలనాభునికుమార్తె. సోదరు డిందీవరాక్షుడు. కుమారుడుస్వరోచి.

వసుధ - గంధర్వస్త్రీ. మాలియను రాక్షసుని భార్య.

విభావసి - ఈమె నూదారుడరు విద్యాధరుని కుమార్తె. స్వరోచిభార్య. ఈమె మృగపక్ష జాతుల భాష నెఱుగు విద్యను స్వరోచికుసుదేశించి యాతని బరిణ మునునదని చెప్పబడినది.

విశ్వావసుడు - ఈతడొక గంధర్వరాజు. ఈతని కుమార్తె ప్రమద్వరయనియు, తల్లి మేఘకయనియు, ప్రమద్వరను స్థూలకేసుడను ఋషి సత్తముడు పెంచెననియు, భర్త రురుడనియు చెప్పబడినది.

శంఖచూడుడు - ఈతడొక గుహ్యకుడనియు, కుబేరభటుడనియు, బృందావమునందు గోపికలనొకతని నుత్తరముగాగొంపోయి శ్రీ కృష్ణునిచే నిహతుడైనవాడనియు చెప్పబడినది.

శైలుాఘుడు - గంధర్వప్రభువు. ఈతని కుమార్తె లాకారాజ్యమేలిన విభీషణుని భార్యయగు సరమాదేవి.

స్వరోచి - తల్లి వహుధిని. మాతామహుడు నలనాభుడు. మేమాను ఇందీవరాక్షుడు. భార్య మనోరను, విభావసి.

సుకేతరుడు - ఈతడు యక్షుడు. కుమార్తె తాటక. (సురుడును యక్షుపత్ని).

సుదర్శరుడు - ఈతడు విద్యాధరుడని చెప్పబడినది. ఈతడొంగిరసు బరిహసించి శిపిపబడి సర్పమైన వాడు. మరియు శ్రీకృష్ణుని పాదతాడనమున నా శాపవిముక్తికల్గెనని చెప్పబడినది.

సురుడు - ఈతడొక యక్షుడు. భార్య తాటక.

స్థూలకర్ణుడు - ఈతడొక యక్షుడనియు, వీనివలన శిఖాడి పురుషశాపము నందుటయు, శిఖాడి జీవితకాలమున నీతడు స్త్రీమైయుండు నట్లుల కుబేరశాపము కల్గెననియు చెప్పబడినది.

హహ - ఒక గంధర్వప్రభువు.

హూహూ - ఒక గంధర్వుడు. దేవలక్ష్మి శాపమున చుక్కెము పుట్టి అగస్త్యశాపవశమున గజశాపమున జెరియుండియున్న శిద్రుగ్యుడు డను గంధర్వుని పట్టుకొనెను. ఆ గజముచీత మొలిచి విష్ణుదేవుడు చక్రమున నీమొసలిని జూపి గజమును రక్షించెను. (గజేంద్రమోక్షము చూడఁడు). అది చూడటి శాపవిముక్తిగారణ మాయెను.

గంధవతి — దాశరాజు సుతయు, పరాశరునివలన వ్యాసు గనిన తల్లియు నగు సత్యవతికి గంధవతి యనియు, మత్స్యగంధి యనియు, యోజనగంధి యనియు నాడుక నాచుములు

కలవు. ఇంకను వాయువు (దిక్పాలురలో నొకడు) యొక్క రాజధానిపురము పేరు గంధవతి.

గంధసీలకుల గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల (౧౦౨) గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడుడు)

గ్రంధిసీలగోత్రము ఏకాక్షరము (౧) గోత్రము. తొల్లింటి సంస్కృతగోత్రము తమస, ఆయాస్య గణము, ఆపస్తంబ సూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథములు ధర్మసిద్ధు, నిర్ణయసిద్ధు, ఆశ్వలామసూత్రము, విజయేశ్వరుడు దేవత, భార్య విజయాంబ, తపస్సాము సహ్యాద్రి శృంగము, తటాకము విజయాభోధి, జపసంఖ్య కోటి, దీపములు ౬౦, తేత్రసంఖ్య ౫౦, ఘృతము దానము, దేవకాంచనము వజ్రనీయము. (గ్రంధ సీల చూడుడు.)

గంధాష్టకములు — సర్వసాధారణముగ గంధాష్టక మన- ౧. చందనము. ౨. అగరు, ౩. కర్పూరము, ౪. కుంకుమపుష్ప, ౫. గోరోజనము, ౬. జటామాంస, ౭. శిలారసము, ౮. అనుములు అని చెప్పబడినవి. మానాకుల సుగంధముచేయు గంధాష్టకము- ౧. జాపత్రి, ౨. లవంగములు, ౩. దాల్చిని చెక్క, ౪. వీలకులు, ౫. నాగ కేసరాలు, ౬. మిరియాలు, ౭. కస్తూరి, ౮. ఆకుపత్రి యని చెప్పబడినది. దేవతాప్రీత్యష్ట గంధములు - ౧. చందనము, ౨. కర్పూరము, ౩. నాగ కేసరాలు, ౪. కురువేరు, ౫. తుంగుంపలు, ౬. దేవదారు, ౭. గోరోజనం, ౮. కుంకుమపూవనియు చెప్పబడినది. గణపతిప్రీత్యష్ట గంధములు- ౧. చందనము, ౨. అగరు, ౩. కర్పూరము, ౪. ఆకుపత్రి, ౫. కురువేరు, ౬. రక్త చందనము, ౭. చంగల్వకోస్తు, ౮. కుంకుమ పూవు అని చెప్పబడినది.

గంభీరానది — మాళవ దేశమున శిప్రా (అవంతి) నది యందు సంగమించు వేణోక నది.

గ గ న రో మం థ న్నాయము - గాలిని (నమలి) నెమరునకు తెచ్చుకొనుట. నెమరు చకుఁ దెచ్చుకొనుట యన దొలుత తిన్న దానిని తిరిగి నోటిలోనికి దెచ్చుకొని నమలుట యని యర్థము. నిరర్థక కార్యమని భావము. నిష్ఫలితముగా కార్యమును చేయుట గూర్చి యీ న్యాయమును వాడుదురు.

గగనారవిందము - ఆకాశపు తామర పువ్వుని యర్థము. నిజముగా నుండునది కాదని భావము.

గజకచ్చన కలహము (పోరు) — సుప్రతీకుడు, విభావసుడు చూడుడు.

గజకర్షుడు — ఈతఁడొక యత్నుడు.

గజ జంబె తాళము — తాళములు చూడుడు.

గజలాళము — దీనిని గజలీల యనియు పిలువరు. (తాళములు చూడుడు.)

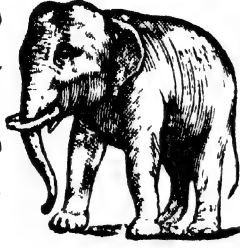
గజపతి వంశ నృపతులు — వీరు కిటకము చౌడుఆర్ రాజధానులుగ ఉత్కళ రాజ్యము, కళింగరాజ్యము మొదలగునవి ఏలిన వారు. వీరు ముగ్ధురనియు, అందు కపితేశ్వర గజపతి మొదటి వాడనియు, ప్రతాపరుద్ర గజపతి మూడవ వాడనియు, ప్రతాపరుద్ర దేవుని కుమార్తెను శ్రీకృష్ణదేవరాయ సార్వభౌముడు పరిణయ మాయెననియుం జెప్పబడినది.

గజపతులు (బిరుదము) — షాయ పతులు చూడుడు.

గజభుక్త కపిత్థ న్యాయము — ఏనుఁగు మ్రింగిన వెలగపండు లోని గుఱ్ఱ మాయ.

మైపోవును. కాయ పైకి కాయ వలెనే యుండుం గాని ఏమియుం దెలియదు. లోని గుంజ మాత్రము హరించి పోవును.

గజలక్షణము— దీని గూర్చి మృగ చర్యయమను గజలక్షణములను వివరించు గ్రంథ మొకటియు, పాలకావ్య ముని రచించిన హస్త్యా యు శ్వేద మను ఏనుగులలోగనిదానము వైద్యవిధానము గల గ్రంథ మొకటియు మాత్రము గాననగుచున్నవి. అశ్వ లక్షణ ధర్మము లేనుగులకు వర్తించునని కొందఱు అనెదరు. నొబత్తు వాయిద్యము వ్రాయుట బడు చుండు తావుల లేనుగులకు సుడి సుద్దములం జూడ సక్కరలేదనియు చెప్పబడినది.

ఏనుగులు- ౧. భద్రము, ౨. మృద్రజాతి, ౩. మృగజాతి యని మూడుజాతులుగ నుండును. మఱియు భద్రజాతి ఉత్తమమనియు, అందు గభీర వేది లక్షణములం గల్గియుండిన ఉత్తమోత్తమ మనియుం జెప్పబడినది. గభీర వేదికి గంభీర వేది యనియు ననుట కలదు.

గ జాం గ ము లు— అంగములు చూడుడు.

గ జా య ము— అష్ట విధానములు చూడుడు.

గజినీ వంశము— క్ర. వె. పదియవ శతాబ్ద కాలమున సింధునదికి పశ్చిమముగానున్న పాంచాల దేశ భాగములం దధికారము చేసిన ముసల్మాన్ రాజవంశము. గజినీ ఆఫఘన్ సానము లోనిది. సబక్తజిన్ దండయాత్ర సుప్రసిద్ధము. ఇతని కుమారుడు మహమ్మద్ పను నేడు పర్యాయములు భరతదేశమున వేత్త్యేలు భాగముల దండయాత్ర సల్పి కొల్లలం గొనిన వాడు.

గజేంద్రమోక్ష స్థలము - ఇప్పటి శోన్పూరుకడ గంగానది యందు గండకీనదియు (దేవికానది) సరయునది కలియు తావున త్రివేణి యనియు నందురు. ఇది గజేంద్రమోక్ష స్థల మని చెప్పబడినది. హరిహరనాథ క్షేత్రము. (దేవా లేక దేవికా నది చూడుడు).

గట్టపరచా (Guttapercha) — ఇది రబ్బరుం బోలిన కృతక పదార్థము. మలయ ములాదలి ఖోపేరుగల ఒకజాతి చెట్ల రస మును వాడి చేయుదురు. ఈజాతిచెట్లు జానా ద్వీపమునందుకూడ పెంచబడు చున్నవి. రబ్బరు చెట్లనుండి పాలు దీయవలె లొక్కనుండి దీని రసము తీయుదురు. ఇది రబ్బరువలె సాగునది కాదు. రబ్బరువలె దీనిని వల్కునైజ చేయ వీలు పడదు. ఎలక్ట్రిక్ తీగెలను ఇన్స్యులేట్ చేయ దీని నుపయోగింతురు. గాఫ్ ఆట బాతులకు, కప్పు వేయుదురు. ఇంక రబ్బరువలెనే పలు కార్యముల నుపయోగించు పదార్థము.

గడ్డము గల తాబేళ్లు— చీనా దేశమున హాకాంగు పురమునగున్న ఒకపవిత్ర సరోవరమునగు కలపు. అది చీనా వారికి పవిత్రజలనిలయమనియు, అందలి తాబేళ్లు చీనా వారిచే గౌరవింపబడుచు, ఆహారము లీయ బడుచు జీవించునవిగఁ జెప్పబడినవి.

లోకి గడ్డమాలు, వెంట్రుకలు గలవట అవి సముద్రపునీటి రంగున నొకలడుగు మొదలు మూడవగుల పొడవుదనుకఁ బెరిగి యుండునట. ఎక్కువ పొడవైన గడ్డపు వెంట్రుకలం గల కూర్మములు అధిక గౌరవమునకుం బాత్రములట. ముసలవి మైనకొలఁది యవియు నెరసెడివి.

గడియారము (Clock) — తొలుత సూర్యగడియారములు (Sun dials), పిదప

ఇసుకగడి చూరములు, తర్వాత నీటిగడిచూరములు ఉడినవి. తరువాత బరువులు, చక్రములు, కొంతకాలము గడిచూరములై యుండెను. క్రీ. వె. ౧౧వ శతాబ్దమున Mr. Buckman అనువారు యుగత్రపు గడిచూరమును నిరర్థకముగా నిర్మించినట్లు కనిపెట్టిరి. కాని శాస్త్రజ్ఞులవలె శతాబ్దముననే వెరోనా కాపురమునకు Arch Deacon గా నుండిన Pacificus అనునామము కనిపెట్టిరి. చెనని కొందఱు వ్రాసియున్నారు. మొదటి గడిచూరము అను పాదవాతావున నిర్మించబడినదట. తర్వాత Grand father clock చేయబడెనట. ఇప్పుడు పలువిధముల గడిచూరములు కలవు. మొట్టమొదటగ కనిపెట్టబడిన గడిచూరము క్రీ. పూ. ౧౪౦౦ సుమారునందునని యుగాదు.

గణ కూటము (గణపౌతము) — జ్యోతిషశాస్త్రమున వధూవరుల ఎన్నికలగుఱ్ఱి వివరింపబడిన ద్వాదశకూటములలో నొకటి. వధూవరుల శత్రుత్వములయొక్క దేవ, రాక్షస, మానవగణముల నెఱిగి (ఆయా శత్రుత్వములందే వాటిగణము చూడఁడు). వధూవరుల గణములు అనుకూలమో, అననుకూలమో యెఱుఁగుటకు గణకూటము, లేక గణపౌతన ముచెందును. (ద్వాదశకూటములు చూడఁడు).

గణగారి గోత్రము — హిత ఉపగణము చూడఁడు.

గణపతి గోత్రము ఆత్రేయ గణము చూడఁడు.

గణపతినవరాత్రములు — భాద్రపద శుద్ధ చతుర్థి మొదలు శ్రావణ దినములకీపేరు వాడుకయగున్నది. వీటియందు మహాగణాధిపతి యగు విఘ్నేశ్వరుని పూజించుచున్నారు.

గణపతిన్యాయము — గణపతిని శైవ, వైష్ణవ, శాక్తేయ, గాణాపత్యాది వైదికమతస్థులందఱు పూజింతురు. మఱియు నాయామతస్థులు గణపతిని తమతమ మతములకు జేరిన వానిగానే చెప్పుదురు.

గణపతులు (అష్టగణపతులు) — ౧. లక్ష్మీగణపతి, ౨. చిక్షేప్రగణపతి, ౩. సిద్ధిగణపతి, ౪. చింతామణీగణపతి, ౫. శక్తిగణపతి, ౬. ఉచ్చిష్టగణపతి, ౭. ఏకాక్షరగణపతి, ౮. కుమారగణపతి.

గణపవరపు వేంకటకవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాఁడు. సాదవర్తిక నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు, ఆశ్వలాయన సూత్రము, వసష్టసగోత్రము, తాండీపేరు అప్పయ్య. గుంటూరుమండలములోని కామేపల్లి సీమలోని గణపవరము కాపురమని తెలియుచున్నది. ఇది పలనాటిసీమలోని భాగము. రచించింది ప్రబంధ రాజవేంకటేశ్వరవిలాసము. ఇది ఏకాశ్వాసమైనను విదాశ్వాసములాతయున్నది.

గణముఖకుల గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల (౧౦౨) గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడఁడు). గణముఖకులగోత్రము - (గణముఖకుల లేక గణముఖకులు) ఏకాక్షర గోత్రము (౩౦), సాస్మాతగోత్రము కాస్యపన, కస్యపగణము, ఆపస్తంబసూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథమాశ్వలాయనసూత్రము, నిర్ణయ సింధు; ధనేశుఁడు దేవత, ధర్మాబు భార్య, బ్రహ్మిది తపస్థానము, ధర్మాబి తాకము, జపము దశలక్ష, దీపములు ౧౬, క్షేత్రసాఖ్యకిర, స్వర్ణ దానము, వాడగన్నేరు వర్జనీయము.

గణాచారము — ఇది శైవాగమము లాగు చెప్పబడిన పంచాచారములలో నొకటి.

ఇది ౬౮ విధములగు శైవమతశీలములు (వ్రతములు లేక దీక్షలు).

గణితము — ఔషధ్య ఉపగణము చూడుడు, శరద్వంత ఉపగణము చూడుడు.

గణితము — నాల్గవిధములు (అంకలను గణితశాస్త్రమునందు) ౧. సొకలితము- అంకెలను కలుపుట, కూడుట, గుణకము. ౨. ఉత్కలితము- అంకెలను ఒకదానినుండి చేతొకదానిని తీసివేయుట ఒకదానినుండి వేతొకదానిని తగ్గించుట. ౩. గుణకహారము- ఒకదానిని వేతొకసంఖ్యచే గుణియించుట లేక హెచ్చువేయుట. ౪. భాగహారము- ఒకదానిని వేతొకసంఖ్యచే భాగించుట (విభాగించుట) లేక హరించుట, హరణము.

గతిలేనిఅమ్మకు గంజేపానకము— ఆంధ్రలోకోక్తి.

గదబజాతి నిరిగిగూర్చి చెబుచు గ్రంథములు లేవు. వీరు అడవిజాతివారలలో నొకరు. వారి కులకథనము వారియొక్క జ్ఞాపక పరంపరచే సోపానబడుచు నిల్చున్నది. ఒకనాడొక వనదేవత వీరి గూడమునకువచ్చి తానారాధింపండుటకొకమామెను (మంచము) ఇచ్చుని యెల్లరొబ్రాధించెనట. వారు దాక్షిణ్యముమాలి యుండజేకగ్రీవముగ బిచ్చగాండ్రకు మానమొయతగదని నిరాకరించి నేలబండుమనిరట. ఆవనదేవత యరిగి మీకులమువారిక మంచెలపై బడరాదని శపించి వెడలిపోయెనట గాన వీరు నేలనే బండి నిమరించుట పద్ధతియొనడి. వీరు యొకను నారచీరలను మాత్రమే ధరితురు. అదియు నిట్లే వనవాసమునకరుగుచో వల్కలధారిణియగు సీతాదేవిని బహసిించి శపింపబడిరని జెప్పుకొందురు. వారు పట్టవస్త్రములను ముట్టనైనముట్టరు.

గదలము — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున సర్పవిషమునకు గదలమని పేరు.

గదాగ్రణి — క్షుమరోగమునకుఁ గదాగ్రణి యని పేరు. ఇచట గదశబ్దమునకు రోగమర్థము.

గదారేఖ — పురుష సాముద్రికము చూడుడు; స్త్రీ సాముద్రికము చూడుడు.

గదుగలగంధము — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున గూనిరోగమునకుఁ బేరు.

గదుడు — అత్రిచగ్రద యాదవక్షత్రియుడు, తగ్గి వసుదేవుడు, తల్లి లోహిణి, సోదరులు శ్రీకృష్ణబలరామాదులు. (వసుదేవుడు చూడుడు)

గనుపు (Knot in wood) — కట్టిదూలములగు జెక్కునపుడుకాని. కోయునపుడు గాని అంగు గనుపు లగుపడుచుండుట నెల్లరెఱిగినదే. ఇవి కొమ్మలుగాడు తావులకడ చెల్లు అధిక బరువునుమోయవలసియుండునగాన నట నెక్కువ బలముగలదిగ నుండుట కిట్లు గుంపు లేర్పడును. గనుపులు చాల గట్టివిగ నుండి ఏర్పడిన వృత్తాకారముల సముదాయములు.

ఒక్కొకతని చెట్టునందు కొమ్మ అంగురించిన తావులందు వేలుకారణములచే నాకొమ్మ యటం బెరుగక యుండున ప నాఏర్పడిన వృత్తాకారసముదాయము బలపడక, ఆకారముమాత్రము గలదిగ నిలచియుండును. దీనిని కట్టియాదని నుడిచునెదరు. కనుపులనియు పండురు.

గబిధుమతీ (కుదార్కోట) పురము — ఇటావాపురమున కీశాస్యదిశగా ౨౪ మైళ్ళ దూరమున నున్న తావు. ఫహాకాబాగు జిల్లాలోని సన్నిహితపురమునుండి ౩౬ మైళ్ళ దూరము. రెండవశిలాదిత్యుడను

శ్రీహర్షుని పాలనకాలమున హరిదత్తుఁ డనువాఁ డిట పాలకుఁడుగ నుండెనని (కనూజరాజ్యము) ఎప్రిగ్రాఫికా ఇండికా ౧ వ సంపుటము ౧౮౦ నుండి తేలుచున్నది.

గభీరవేది (భద్రజాత్ర) గజము —
గజలక్షణము చూడుడు.

గయ — బీహార (తొల్లింటి విహార) దేశమున గయమండలమున ప్రధాననగరిము. గయాక్షేత్రముచు గయాశీర్ష మని యుండును. ఉత్కల దేశమున వైతణి తీరమున గల జాబిపూర్ (తొల్లింటి యజ్ఞపురము) నాభిగమ యనియు, ఇంక వేణాకచోట పాదగయ కలదనియు చెప్పబడినది. ఇవిగాక నర్మవానపీఠమున జబ్బియ్యగు మండలమున బేడాఘాటసంబడు తామ్ర మార్పె ల్రాక్సుకడ ఇంద్రగయ యని మొకటి కలను.

గయాక్షేత్రము ఘ్నణీతీరము. ఇది పితృప్రీతియగు పవిత్రక్షేత్రము. ఇట ధర్మపుష్టమనఁబడు పవిత్రశిలాతలమును, అక్షయవటాబుచు నుట్టి చెట్టును, అటనే కతిపమదూరమున గల విష్ణుపాదములకుఁ దేవాలయమును కలవు. మరియు గయయందు మంగళగిరి శివాలయములు, శక్తిపీఠములలో నొకటి. గయఘట్టగ్రామముల ప్రేతపర్వత మనియు, రామశిల లేక, రణశిల యనియు, ఇంక నిట్టివే సప్తపవిత్రస్థానములు కలవు. అవి సప్తగయని మార్కండేయపురాణమున చెప్పబడినవి.

శ్లో॥ గయాయా ధర్మపుష్టే చ సదసబ్రహ్మణ
స్పతే । గయాశీర్షే వప్తేచైవ పితౄణాం దత్త
మక్షయమ్ ॥ అని చెప్పబడియుట నీగయాక్షేత్రమున పితృర్చనయు, పిండప్రదానమును హిందూపులకుచాలమాఖ్యముగ నొనఁబడుచున్నవి. ఈ యర్చనలకుఁ గయావజ్జిత మని వాడుక నామము. గయాక్షేత్రమునకు పితృర్చనలుసలుప

నేలేట రెండులక్షలవఱకు యాత్రస్థు లేతెంతురట. అమావాస్యదినములు పితృర్చనకు చాల ప్రీతికరమగు దినములు. ముఖ్యముగ పితృపక్ష మనంబడు భాద్రపద బహుళపక్షమున యాత్రస్థు లధికసంఖ్యాకులుగ గయ కేగుచున్నారు. పిండములవేయుచుండు విష్ణుపాదదేవస్థానమున పగలంతయు తిలలు, దర్భలు, పిండములతో నిండి యుండుచు, రాత్రులందు కడిగి శుభ్రపఱచి శుభదర్శనమునకు వదలుచున్నారు.

గయయందు గల పండాలుకు గయానగ్ అని పేరు. వీరు గంగాపుత్రుల తెగవారు అందఱిచే గయావళి లనంబడుచున్నారు. వీరందఱు ద్వైత సిద్ధాంతమును మతముగాఁగల వైష్ణవులు. మఘ్నగురువునకు శిష్యులు. చాల ధనవంతులని పేరు దినవారు.

గయయందు వేద్యేక్షుజాతుల శిలలతో చేయబడిన ప్రశస్తమగు కల్పములు చేయుదురు. ఇది భారతదేశమంతటను ప్రశస్తములుగ పేరందినవి. ఇంకను చలికాలమున కిప్పుకొను కంబళము (రగ్గు) లు నేయబడుచున్నవి. (గయాక్షేత్రము చూడుడు.)

గయమహారాజు --- షోడశమహారాజులలో నొకఁడు. (మహారాజులు చూడుడు.)

గయాక్షేత్రము — దీనిని శీర్షగయ యనెదరు. దీనింగూర్చిన వివరములు వాయుపురాణము ౨ ౧౦ గి యందుఁ బేర్కొనబడినవి.

గయాక్షేత్రము ఘ్నణీతీరముననే, ఉత్తరమున రామశిలపర్వతము మొదలు దక్షిణమున బ్రహ్మమోనిపర్వతముదనుక వ్యాపించియున్నది. గయాఘట్టణము నవీనభాగ ముత్తరమున సాహెబ్ గంజియను పేరు బరఁగును. ఇందు విశాలమగు బాటలు మొదలగునవి సౌఖ్యనివాస మిచ్చెడివి. దక్షిణభాగ మంతయు యాత్రాస్థుల

ములతోను, గయావలీల గృహములు, యాత్ర స్థుల బసలచే దనరుచుండును. ఇదే విష్ణుపాద దేవాలయము కలగు. దీనిని ఇందూరుసాస్థానాధిపతి మల్లారిరావు హోల్కారు కోడలగు అహల్యాబాయి తొల్లింటి దేవాలయపుతావున క్రీ. వె. ౧౭౬౬-౧౭౯౫ తిరుగ పెద్దదిగ గట్టించెను.

ఏబదిరెండు పీఠములలో నొక్కటియగు ముగళగారి దేవస్థానము బ్రహ్మయోనిపర్వతచరియపై భాసనాధమరు పేరుగలతావున గలగు. దీని ప్రశంస దేగిభాగవతము ౭-౩౦; ౩౮ యందు కలదు.

విష్ణుపాదమునుండి ఆగుమైశ్వమూరముననున్న ధర్మారణ్యమును, మతల్లవాపియు, నైఋతిదిశగా నొక మైలుదూరమునగల బ్రహ్మసారమును, దక్షిణముగ నొకమైలు దూరమున (మారస్పూర్ వద్ద) నున్న గొడాలోల మనంబడు తావును, ఉత్తరముగ నొకమైలుదూరము నున్న ఉత్తర మాసననునంబడు సరస్సును, దేవఘాట్ వద్దనున్న దక్షిణమాసమును, ఈక్షేత్రమున యాత్రస్థులకు ప్రధానములని చెప్పబడినవి. వీటిప్రశంస అగ్నిపురాణము ౧౧౫ యందునను, మహాభారతము వనపర్వము ౮౭ యందునను గలగు.

బ్రహ్మయోనిపర్వతచరియను గయాశీర్ష ముండురు. ఇదియె తొల్లింటికాలమున గయపట్టణ ముండిన తావని కొండ అనెదరు. ఇదియైన మైలు విశాలముకల తావు. ఇచట బుద్ధభిక్షానుడు ఆదిత్యపర్యానుసూత్రమును బోధించెనట. (గయ చూడుడు.)

విష్ణుపాదదేవాలయముకడ సూర్యకుండము కలగు. అక్షయవటముకడనున్న ఒక శిలా శాసనము క్రీ.వె. ౧౦ వ శతాబ్దముది. దీనిని బ్రహ్మ గయ యందురు. కోల్హాపూర్ సాస్థానపు కొల్హాపూరుకడ రుద్రగయయును, బీరారు పరగణా

లోని లీనాక్ అను తావున విష్ణుగయయు, జబ్బుల్పూరుకడ నర్మదానదిపై ఇంద్రగయయు, ఉక్మల దేశమున కటకజిల్లాలోని జాజిపూర్ (వైతరణీ నదీతీరమున) నందు నాభిగయయును కలవు.

గయండు - లోకప్రసిద్ధండు గయా సురుని గూర్చి యాదంతెరిగినదే. ఈతనిశిరస్సు గల తావు గయపట్టణము. ఫల్గుణీనదీతీరము. ఇట బ్రహ్మయోని పర్వతము, వటావృక్షము, ధర్మి పృష్ఠము, విష్ణుపాదము మొదలగు పితృర్చన స్థలములు కలవు. (గయ చూడుడు). మఱియు గయాసురునినాభి ఉక్మలదేశమున కటకముజిల్లా లోని వైతరణీ నదీతీరమున జాజిపూరుమున విరజాక్షేత్రమున గలగు. దీనిని నాభిగయ యనెదరు. ఇటగదాధర విష్ణుదేవుండు గలఁడు.

ఇంకను ఆఘాతరంజని కుమారుండుగయండునేక యజ్ఞములొనర్చి రాజుని యనిపిచుకొనినవాఁడు. ఈతని యజ్ఞ వాటమె గయాక్షేత్రము. మఱియు ప్రియవ్రతుని హాశస్తుండుగ నర్తుని కుమారుండు గయసుహారాజు. ఈతండు చక్రవర్తియనియు, పోషశుహారాజులలోని వాడనియు చెప్పబడినది. ఈతండే నూనెశ్వమేధ యాగము లొనర్చినవాఁడట. అసంఖ్యాక గోదానములొనర్చెనట. ఇంకను ఉల్బుగుని సుతుడొక గయండుకలఁడు. ఈతని సోదరుఁ డంగుండు.

గరళము — పాముమొక్క విషమును గరళమందురు. అగ్గమున Snake poison అనియు, సంస్కృతమున గరలా, సర్పవిషం అనియుంటేరులు. విషముగల పాములలో త్రాచు పాము లేక నాగుపాము అనాబడునది గాఢ విషముం గల్గియుండుటకు ప్రసిద్ధమైనది. ఇంకను కల్లపాములు, పొడపాములు మొదలగు పెక్కు జాతుల పాములున్నను వాటివిషము అంతగాఢమైనదికాదు. విషసర్పములందు గోనాగమనంబడు

జాతి అన్నిటికన్నను మహా ఘోరమైన విషముగ
గలదిగ చెప్పబడినను, ఇక్కాలమున నాజాతి
చాలభాగము నశించిపోయి అరుగుగ
నెచ్చటనోగాని కాగవచ్చుటలేదు. గోనాగము
యొక్క విషపువేడికి అదినడచిన మార్గమున
పచ్చగడ్డికూడ మాడిపోవునని చెప్పబడినది. ఇవి
ఎక్కువ ఉష్ణముగల నీమలగు మహారణ్యముల
నెచ్చటనో యుండును.

త్రాచుపాము నోటను దవడలకడ దంతము
లుండుతావున నిటునటు రెండుతిత్తులందు ఈ
విషముండును. పామునకు మూడు రెండుకోర
లుండి అవిపె నుండి క్రొదికివచ్చి వెనుకవైపు
ఇంచుకవంగి సూడులై యుండును. పాముగరచుట
యన తొలుత నీసూడుల గ్రుచ్చియూగాయములకు
తననోటనుండు విషపుతిత్తుల నదిమి కొంచెము
విషమునాక్రొత్తగాయముల కందించును. రక్తము
తగిలినతోడనే దానివెంట లోనికతివేగముగ
బిగ్గిడి వ్యాపించుశక్తి సర్పవిషము సాదెక్కువగ
కలగుగాన విషము లోనికేగును. అది ప్రాణము
బోగొట్టును. పామునోట విషముండు తిత్తులను
మాంసశరీరమందలి Saliva glands తో
పోల్చి వాటిని Poison glands అనెదరు.

విషములేని పాములు కొండచిలువ (Boa)
Anaconda (ఇది అమెరికా దేశమునంగు Boa
జాతికింజెందిన నీటిపాము). Python (ఇది యొక
పెద్దదగు పాము) మొదలగు కొన్ని జాతుల
పాములున్నను వాటికి విషములేక అవిపీల్చివేసి
కాని, మ్రింగివేసికాని ప్రాణుల బాధించెడివి.

పామువిషము మిక్కిలి కాకఁజేయును. శరీర
మందన్ని యవయవములకు నతివేడి గల్గించును.
మృత్యుముగ నేత్రములకు వేడిగల్గించి ఎఱ్ఱబడ
జేయును. ఆయ ద్వేద వైక్యలు వాతము ముంచి
ఇక రోగిజీవించుట దుర్లభమని తోచిన యదనున

నీగరళము లోనికీత్తురు. కాని యితర కాలములందు
ప్రత్యేకముగ లోనికీయురు. ఇదికడసారి ప్రయో
గముగ నెంతురు. గరళము ఇతరబౌషధములందు
చిన్నపాలు చేర్పబడి మిక్కిలి వేడిగల్గించును.

గ్రహణి, కడుపులో పుండ్లు లేక గాయము,
రక్తగ్రహణి గలవానికి గరళసంబంధమే తగుల
రాదనియు, గరళవిశ్రమమగు బౌషధములంగూడ
నీయరాదనియు, ఇచ్చినప్రాణహాని గల్గించుననియు
జెప్పబడినది. మఱియును గాయములకు,
పుండ్లకు, రక్తముచిమ్ము ఏపాటి చిన్నదెబ్బలు,
సరకులకై నను గరళముయొక్క స్పర్శయైనను
తగదు. తగిలినతోడనే సర్పదృష్టమువలె పనింజేసి
చంపునని చెప్పబడినది

గరిక (గడ్డి) చెట్టు లా.

Cynodon dactylon, Panicum dacty-
lon, Agrostis linearis; అంగ్ల Huriallee
grass, Couch grass, Creeping panic
grass; సా. మర్వా, భార్గవీ(నల్లగరిక), కొండఱు
హ్యోకయని గుఱియి. గరిక తెల్లగరికయనియు,
నల్లగరికయనియు రెండుభేదములు కలదు. అందు
తెల్లది శ్రేష్ఠమందురు. గరికగడ్డి జాతులలో నొక
జాతి గడ్డిచెట్టు.

గరికరసము లేక కషాయము చలవజేసి
కఫము, క్రిమిరోగము, గంధకదోషము, తాపము,
పైత్యము, రక్తదోషము, విచాహము, విసర్పి
వీటికడంచుఁనియు, గరికవేళ్ళ రసము పుస్త్యపు
శక్తి నడంచి నపుంసకత్వము గల్గించుగాన లోని
కీమరాదనియుం జెప్పబడినది. తెల్లగరికనూరి
నలుగిడిన పిల్లలశరీరము తెల్లబడి ఛాయగల్గు
నందురు.

గరిక పశువుల కాహారము. దీనికణుపులు
భూమికి మోసినతావున వేళ్లుతన్ని పెరుగు మొండి
జాతి. ఇది ఎండిపోయి చచ్చినట్లుగుపడినను లోన

నక్కడనో ఒక్కతాపున పచ్చియుండిన నటవేళ్లు
తన్ని పెరిగి వృద్ధిపొందెడిని. గరికిచిగుళ్లు
(దూర్వములు) గణనాధునకు పూజితురు.

గరిభూసిద్ధి — సిద్ధిసిద్ధులు చూడుడు.

గరుడ తాళము తాళములు

చూడుడు.

గరుడ పురాణము — (గారుడము)
లింగ, కూర్మపురాణములందు దేవీభాగవతము
నను పరువారవదిగను, తక్కినవాటియగు పరు
నేడవదిగను చెప్పబడినపురాణము. గరుడోద్భవ
బ్రహ్మాండ విషయములు, చాపుకుంబిదప ప్రాణి
స్థితి మొదలగు విషయములందెల్లు పురాణము.
మత్స్యపురాణమున పరునెన్నిదివేలుగను, తక్కిన
పురాణములందు ౧౯,౦౦౦ గను గ్రంథ సౌఖ్య
వివరింపబడినది.

గరుడవర్ధనపు చెట్టు వర్ధివర్ధనపు
చెట్టు చూడుడు.

గరుడాసనము — యోగశాస్త్రమునఁ
జెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి. ఇది రెండువిధ
ములుకుడికాలిమీదనానిలువబడి, ఎడమకాలిని
కుడికాలి వెనుకనుండి కొంచముత్రిప్పి ఎడమ
కాలివేళ్ళను, కుడిపాదముపై నానించి, రెండు
చేతులను మెలికవైచిత్రిప్పి, అరచేతులు జోడి
చియు, ఆవ్రేళ్ళతో ముక్కుమూసుకొని నిలువం
బడుట గరుడాసన మనంబును. ఇది సవ్యమార్గ
ము. ఇంక నెడమకాలునాని నిలువబడి కుడి
కాలింద్రిప్పి వ్రేళ్ళను ఎడమపాదముపై నానించి
చేతులను వైవలెనే యుంచుట అపసవ్యమార్గము.

ఇంకను ప్రకారాంతరమున రెండుకాళ్ళవ్రేళ్ళు
మోకాళ్ళు నేలనానించి రెండుచుడిమిలపైని పిరు
డులనానించి కూర్చుని అరచేతులు వెల్లకిలనూడు
రీతిని మోచేతులను మోకాళ్ళపై నానించి చేతు

లుసాచి కూర్చుండుటయు జెప్పబడినది. దీని
యభ్యాసమున చిత్రైకాగ్రత గల్గుటయు ప్రాణ
వాయువు సుషుమ్నగతమగుటయు జెప్పబడినది.

గరుడ హస్తము — హస్తాభినయము
చూడుడు. భరతశాస్త్రము చూడుడు.

గరుడుడు — ఈతనికి గరుత్మాతుడు

తార్వ్యుడు మొదలగునాను
ములు పెక్కుగలవు. తాగి
కస్యప్రజాపతి. తల్లినికత.
సోదరుడు అనూరుడు.

గరుత్మాతుడు విష్ణుభక్తుడు. విష్ణుదేవుని గూర్చి
గొప్పతపంబొచరించి ప్రస్థితవడసినవాడు. విష్ణు
దేవుని వాహనము. నాగకులమువారు వైరి.

గలాగలి గోత్రము — సంకృతి
ఉపగణము చూడుడు.

గవర కులమువారలు — వీరరా
ధ్రులు. విశాఖపట్టణ మండలపు అనకాపల్లి పుర
సీను, మూలస్థానముగ నాదిని కాపురము కుదిరి
ఆదేశ పరిచరములకేరక బర్మా దేశమునకు
గూడ కొంతలోగియున్నవారలు. వీరెచ్చట
నున్నను అనకాపల్లి సీమయే వీరిప్రధానస్థానము.
ముఖ్యవృత్తి సేవ్యముగా నవలంబించువారు. వీరి
యందు ధనికులెక్కువమంది కలరని బలమగు
ప్రతీతికలను. మితవ్యచునునకు బేరందినవారు.
పలురకముల సేద్యముల నొసర్ప నేర్పకులని
పేరందిరి.

పల్లపు భూములను మరక చేయుటకుఁగాని
మెరకభూములను పల్లపుపాలములుగ మార్పు
టకుఁగాని వీరుసమర్థులని గర్వముగఁ జెప్పుకొం
దురు. వీరియందైకమత్యము, స్వకులాభిమానము
బలమైనది. ఆగ్రధదేశపు కులములలో సేద్యము
సందగ్రస్థానమందినవారనిన సలిశయొక్తి కానే

రదు. వీరి స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యమధికము. వారు వర్తకపుపనులు, శాముపండించిన పంటదనుసుల నమ్మట మొదలగుకార్యములందు నిపుణులు. వీరియందు మారుమనుములు కలవు. అన్యులు వీరి స్త్రీలను శారవముగ సంబోధించుటయగు అమృత్యు యనుట యాచారముగ గలదు.

వీరందఱు శాక్తేయ మతస్థులు. వీరిలో కొందఱు అన్యులవలె తిరుమణి శ్రీచూర్ణములం ధరించుచు న్నను వీరు శారీశక్తి నారాధించు సాఘముగాన గారీలని పేరాదిరి. ఆశబ్దమే వీరి కులనామముగ మారి గవరలని ఏర్పడియున్నదనోపు.

గవరకోమటులు ఆర్య వైశ్యులు చూడుడు.

గవల గోత్రము — కుశికగణము చూడుడు.

గవాక్షుడు — సుగ్రీవుని సేనయందలి యొకవానరుడు. ఈతని కేరంబరగు ఒకతీర్థము ఈతఁ డొనర్చినదని రామేశ్వరమున నొక చిన్న బావి జూపుదురు.

గవిష్ఠిర గణము— ఇది అత్రీ సంతతి యందలి యొక గణము. ఇందు ఇరువది యారు గోత్రములు కలవు.

కాత్యాయన సూత్రోక్త గోత్రములు (౧౦)-
౧. అవరోధకృత్, ౨. ఔర్ణనాభి, ౩. గవిష్ఠిర, ౪. నాలందన, ౫. బైజవాపన, ౬. మాంజకాశి, ౭. లాక్షి, ౮. వ్యాణి, ౯. వైలేయ, ౧౦. సృపి.

మాతస్య సూత్రోక్త గోత్రములు (౧౬)-
౧. కిటకి, ౨. కృష్ణశీర్షక, ౩. కాకశీర్షి, ౪. కాలాశి, ౫. ప్లక్షి, ౬. పార్శ్వి, ౭. పూర్వాతిథి, ౮. బరధృతి, ౯. బ్రహ్మపుష్పి, ౧౦. మైత్రేణ్య, ౧౧. లలందలి, ౧౨. వ్యాఘ్రపుష్పి, ౧౩. శ్యామ పుష్ప, ౧౪. శిశిష్క, ౧౫. సౌపుష్పి, ౧౬. హరణ్య.

ఈగవిష్ఠిర గణమందలి గోత్రములు ౨౬ కి ప్రవర రూపములు (౨)-౧. ఆత్రేయ, అర్చనా నస, గావిష్ఠర, ౨. ఆత్రేయ, గావిష్ఠర, పౌర్వా తిథి.

గవిష్ఠిర గోత్రము—గవిష్ఠిర గణము చూడుడు. ముద్గల గణముచూడుడు.

గవేరణి గోత్రము — జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుడు, హరిత ఉపగణము చూడుడు.

గసగసాల చెట్టు (నల్లమందుచెట్టు)
లా. Papaver somniferum. ఆంగ్ల. Poppy tree. సం. ఖస్క-సవృక్ష; సుబీజా; సూక్ష్మబీజ వృక్ష. నల్లమందునకు సంస్కృతమున అఫేనమ్ అనరు. నల్లమందీచెట్టునుండి చేయు విషపదార్థము (నల్లమందు చూడుడు). ఈచెట్టుకాయల లోని గింజలకు గసగసాలానరు. కాకలనడంచి గ్రహణినాపి ఇంచుక మత్తుగల్గించి వీర్యప్రకోప మునోసి ముచ్చటగుగల్గించుననియు, బోదకాలు రోగమును శాంతిపఁజేయుననియు, పాషిదగ్గు, క్షయరోగముల నివారించుననియు, మెదడుకు, మలముండు తిత్తులు, మూత్రముండు తిత్తులకు బలముగల్గించుననియు, కొంచెము వేయించి తినిన ధాతుపుష్టిగల్గించుననియు, అట్లే వాసన చూచుచుండిన నిద్రగల్గించుననియు, అధిక మైసచో నించుక కడుపుంబిగియజేసి వాతముం బ్రకోపింపఁజేసి, ఇంద్రియనష్టము గల్గించుననియు, మలబద్ధము గల్గించుననియు, దీనికి విరుగుడులు లేనె, పంచదార, రూమిసుస్తకీ యనియుఁ జెప్పఁ బడినది. నల్లమందుచెట్టుకాయల పెచ్చులకు పోస్తకాయలని పేరు. ఇందు కొంచెము మత్తు గల్గించుగుణము కలదనియు, దీనికషాయము లోని కిచ్చిన విరేచనములంగట్టుననియు, నిద్రగల్గించు

ననియు, వేడికషాయములో గుడ్డముంచి పెన కాచిన కవుకుదెబ్బలు, గాయములు మాన్పట్టు ననియుం జెప్పుదురు. నల్లమందు పొగాకుతోఁగాని తమలపాకులతోఁ గాని సిద్ధపఱచి కాల్పుటకు (మద్దత్త) తయారుచేయుదురు. ఇది కాల్చి పొగ పీల్చిన మత్తుగల్గించును. ఇది పరభ్యాసముగ దలంపఁబడుచున్నది.

గహూర్ (శాఖ) క్షత్రియులు —
శిశోదియా (శాఖ) క్షత్రియులు చూడుడు

గళగళి హము — దీనికి గళరోగ మనియు నందురు. కంఠవ్రణమని కొందఱు వాడుదురట. శ్లేష్మ సుబాధ రోగమని తలంపఁబడుచున్నది. ఆహారములను లోనికిఁ జననీయకుండు నటుల గళమున నగు విషపుజాతి వ్రణము. స్వరమును నీరసింపఁజేయునది. అపాచుకరమగు జబ్బు.

గళ్య స్థ పాదుకా న్యాయము—
గళముపై కాలిజోడని యర్థము. శిశ్రువు ఇరుకు నంబడితఱి కొన్నివిధుల (వరతులను) విధించి యవితప్పినచో దుస్సాధ్యములగు కఠినదృఢతులను విధించి బలాత్కరించు స్థితియందు ఈన్యాయము వర్తించును.

గచ్చ (పొద) చెట్టు — లా. Caesalpinia bonduie అనియు, Guilandina donducella. ఆంగ్ల. Molucca Bean లేక Nut tree. సం. కుబేరాక్షీ. గచ్చచెట్టు మూడ్ర పొద గాన తోటలయొక్క సరిహద్దుకలచెలమారు వేయుదురు. గచ్చచెట్టు కాయలు పైనికూడముడ్లుగ దును. లోనిపిక్కలనే గచ్చకాయలని తఱుచు వాడుచుదురు. గచ్చపిక్కలు గచ్చచెట్టుకాయల లోని గింజలుగనున్నవి. అవి ఆడపిల్లలు ఆటలు దుపయోగింతురు. గచ్చాకు ముదిరినదానికన్న తేలిక శ్రేష్ఠమని చెప్పఁబడినది. ఏని కషాయము

లేక రసము వేడిచేసి ఋతుర కమును చక్క గ వెడలించును. శరీరములోల మలములను వెడలించును. అముదముననించుక వెచ్చజేసిపైనికట్టిఁ బడిబీజపుబాధ (అండవాతము) నిమ్మలించును. కషాయము లేక రసమునగు అండవాతము, ఋతుదోషము, క్రిమి, జ్వరదోషము, వాతములు, శూలలు, శ్లేష్మరోగము నివారణమగునని చెప్పఁబడినది.

గచ్చవేరురసము అగ్నిమాంద్యము, కుష్టు రోగము, వాతశూలలు నివారించి దేహమునగు నిల్వయగు కుష్టజలముల వెడలించి దేహమును గట్టిపరచునని చెప్పఁబడినది. గచ్చకాయలలోని పిక్కల జిహ్వకగొట్టి లోనిపలుకులు చేరుగనుండి అన్ని భేదియందలి విషదోషము, పాపాణదోషము, ఇత్తడి, రాగి మొదలగు లోహముల విషదోషము, కడుపులోనిబల్లలు, క్రిమిరోగము, ఈడుపుదగ్గు, ఉబ్బసపుదగ్గు, గూడలలోనినొప్పి, శూలనొప్పి, మశ్యపుజ్వరము, వరుసజ్వరము, చలిజ్వరము, నీరసము నివారించునని చెప్పఁబడినది. కాని పలు కులము వమనముచేయు గుణము బలముగ గలను గాన, వైశ్యులతిజాగ్రతగా నుపయోగింతురు. గచ్చపప్పుమార్గము నీట నరుగఁదీసి (యాగధపుముద్దను) తేలుకుట్టినచోట వేసి కాచిన బాధతగ్గును. పెనరాసికాచిన గవద బిల్లలు, అడ్డగర్రలవ్యాధి, బిబీజము (లేక అండ వాతపుబాధ) నివారించును. గచ్చపప్పు నూనె యందు షక్షవాతము, ఈడుపుదగ్గుల గూడ నివారించుశక్తి (పైకిమర్దనా) గలదందురు. పప్పు కాల్చినమసి దంతరోగముల నివారించును.

గజ్జి, దానిపురుగు — ఇది సూక్ష్మ జీవుల (Worms) నుండి సంభవించు అంటు రోగము. తఱుచుగ బాల్యమునందు యశావస్థప్రాచు ర్భావమునను సంపర్క దోషమునుండి అపరి

శుభ్రతగలవారికి గల్గుచుండు కురుపులవ్యాధి. గ్రుడ్లచూడి జనించు జాతిపురుగు లీకురుపులకుం గారణము. వీటియందు స్త్రీపురుషభేదముకలదు. ముందు నాలుగు, వెనుక నాలుగు ముడ్లగుత్తుల వలె కాళ్లుండునుదురు. (అంటు వ్యాధులు చూడుడు, సూక్ష్మజీవులు చూడుడు).

గద్దరికాప్రవాహ న్యాయము — మేకలమంద ఒక మేక ముందునడచిన అన్ని మేక లును వెంటాడించుచు వెంటాడించుచు భావము. అర్థములేక ఒకనిని తాననుసరించుట కీన్యాయము నాడుదురు.

గద్దాలరాజ్యము అరుణోదదేశము చూడుడు.

గద్యము లేక వచనకావ్యము

గద్యకావ్యములు సాధారణముగ ద్వివిధముగ నుండును. ౧. గద్య- ఇది నాల్గుభేదములు కలది. ౧. సాధారణగద్యము, ౨. విన్నపహాసగద్యము, 3. చూర్ణికాగద్యము, ౪. చిరుహాసగద్యము అని.

ఇంక వచనకావ్యము లేడు తెలుగులు- ౧. సంభాషము (ఉత్తరప్రత్యుత్తరరూపము), ౨. ఉక్తులు (ఒకరు చెప్పినదానిని తాజెప్పుట), 3. వ్యాసములు, ౪. చరిత్రలు, ౫. ఆఖ్యాము కలు, ౬. కథలు, ౭. నవలలు (Novels). ఇటుల వచనకావ్యభేదములు పనునొకడుగ నున్నవి.

గద్దాలసోమభూపతి — ఈతాడు క్రీ. వె. ౧౭౦౦ సంవత్సరప్రాంతమున ఇప్పటి నైజామురాజ్యములోని గద్దాల సాస్థానమును పాలించిన ప్రభువు. భద్రావణిణమును రచించి పేరందిన కాణాదము పెదనసోమయాజి యీతని యాస్థానకవి యని తెలిసెడిది. ఈ సోమభూపతి రచించినది రతిశాస్త్రము మూడాశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇది హరిహరప్రణీత సంస్కృత

గ్రంథముచు తెలుగున అనువదించినట్లగపడు చున్నది. ఈసోమభూపతి యాస్థానకవియగు కాణాదము పెదనసోమయాజి పురసాస్థానాధి పతియగు పామర్యపాలునకుమత్యపురాణమును, శేషశైలేశ్వరీలయు గృతనిచ్చినవాడు.

గన్నేరు చెట్టు — మనదేశము నందిది సర్వసాధారణమైన వృక్షమే. పూదోటలందెల్లడల గాననగుచుండును. ఇది తెలుపు, ఎరుపు, పసుపురంగుల పూవులంబూచు మూడుప్రధాన జాతులుగ నెంచనగును. అందు తెలుపుజాతియు, ఎరుపు జాతియు ఒంటిరెక్క పూవులం బూచు నదియు, ముద్దపూవులం (అనేకవసుసలు) బూచునదిగను, మఱి రెండు భేదములుగ నుండును. ఒంటిరెక్కజాతి పూవుయొక్క కాడ గొట్టములో నొకసన్నని స్త్రాభమును దానికడ నొక శివలింగాకారముగను గాననగును. ఈఒంటి రెక్క ముద్దపూవుజాతులలో ఎరుపు, తెలుపు రంగులొక తీరున నుండక పెక్కుమాత్రల భేదముల పరిమితిగల రంగులతో గాననగు చుండును. కాని యారుగుల తారతమ్యము గన్నేరునందలి జాతిభేదము గానేరదు. అది భూ సార, జలసమృద్ధుల పైనను, వేసిన ఎరువు సత్తులపైనను వృద్ధిజేసిన పనిగను నిస్సార మొచ్చి క్షీణించిన పనిగను ఇటీవల స్పష్ట మైనది. ఇంకమిగిలిన పసుపు పచ్చరంగు పూవులం బూచుజాతియు దింతదనుక నాలుగు ముఖ్యము లగు జాతిభేదములు గాననగుచున్నవి. అవి అడవి జాతి చెట్టువలెదోచు పచ్చగన్నేరుచు, స్వర్ణ నామముతోడను వేణుకజాతి పచ్చపూవుల జాతియు, బాగారుగంట యనంబడు ఎక్కువ దళ సరి మంచి బాగారుబోలిన వన్నెయు పూవు గొట్టమునందలి కాడపై శివలింగాకారముండు టయుంగలజాతి యొకటియునై యున్నవి. ఇవి

మాత్రము స్పష్టమగు భేదముగలవని చెప్పక తప్పనివి. ఇందు అడవిజాతివలె గాననగు పచ్చ గన్నేరు నందు పచ్చపూవుపై నొకపాటి ఎఱ్ఱ మచ్చ లచ్చటచ్చటఁ గాననగు పూవులంబూచు వేటొక అంతర్భేదజాతియు నట్టిరూపముననే తెల్లపూవులంబూచు వేటొక అంతర్భేదజాతి యొకటియు రెండుభేదములు కలవు. ఇంక నొకటి రెండడుగుల ఎత్తులోపుననే చిన్నదొంకవలె పెరిగి సదా యెఱ్ఱనిరంగు పైకిని తెల్లనిరంగు అడుగునకుఁ బూవులంబూచు బిళ్ల గన్నేరనంబడు వేటొక ప్రత్యేకజాతి గన్నేరునామమునం దనరెడిని. ఈబిళ్ల గన్నేరు పూవునంపు సహ్యముగు పరిమళ మిసుమంతయుం గానరాకున్నను ఐదేసి రెక్కలంగల్గిన పూవుల నీకాలము విరివిగ బూచుంగాన పూదోటలందు మార్గమున కిరు ప్రక్కలవేసి నాటుచుండును. దీనివిత్తనములందు పైత్యముంగల్గిండు గుణముకలను. తీపిరుచిగల్గి యుంట చీమలు వీటిని గొంపోయి విస్తారముగ జేర్చుకొనుచుండును.

తెల్ల, ఎఱ్ఱ రంగు పూవులఁబూచు గన్నేరు జాతి- లా. *Nerium odorum*. ఆంగ్ల. Sweet scented oleander. సా. కరవీర; కరవీరక; అశ్వఘ్న; హయఘ్న; చండాత; అనియు, చండాలు; అను పదము ఎఱ్ఱగన్నేరునకును సంస్కృతపదములు. దీనివేరునంపు విషముకలను. పూవులందునను బలహీనమగు విషము కలను. గాన లోనికియ్యరాదు. ఇచ్చిన నరముల బలహీ నతయు, గుండెకొట్టుకొనుటను నిలిపివేయుటయు, నాడి కనపడకుండుటయు ప్రారంభమగును. దీనికి విరుగుడు కరక్కాయల రసము లేక కషాయము, కుంకుడుకాయల పులుసు నని చెప్పబడినది. గన్నేరువేరు, గన్నేరుచెక్క, గన్నేరులకులరసము పైనివ్రాయుటవలన కంతులు, గడ్డలు, రామర,

తీట నివారణమగుననియు, వాపులుతగ్గుననియు, వేరురసము కండ్లలోవేయుటవలన కండ్లనీరు కారుట నివారణమగుననియు, మఱియుఁ గఠిన మగు కుష్టు, గజ్జి, చిమము, చీరవేరు, చర్మరోగ ములు, జంతువిషదోషములు, దడ్రు, దుర దలు, పురుగులు, పొక్కులు, పూడ్లు నివారణ మగుననియుఁ జెప్పబడినది. గన్నేరుపూవులు నూరి తలకుంబట్టించిన తలదురద, చుంఘ, వెంట్రు కల బలహీనత, పేలు నివారణమగునందురు. గన్నేరుపాలు లోనికిచ్చిన గాఢవిరేచనములు గావించి అపాయమొనర్చును. దీనికి విరుగుడులు కలకండచూర్ణము కల్పిన పెరుగు, జిల్లేడువేరు పైపొట్టుకల్పిన గేదెపాలు, కరక్కాయరసము లేక కషాయము నని చెప్పబడినది.

పచ్చగన్నేరు- లా. *Thevatia neifolia*. ఆంగ్ల. The exile అనియు, Yellow oleander అనియు నందురు. ఇది అడవిచెట్టువలె గాన నగుచుండునది. ఇందు పసుపుపచ్చని పూవులు, తెల్లపూవులు, పచ్చరంగుపూవులపై నెఱ్ఱమచ్చలు గల పూవులు బూచు మూడుభేదములుండును. పాలు విస్తారముకారును. కాయలుపెద్దవి. కాయల లోని పిక్కలు పెద్దవిగను గట్టివిగనుండును. లోని పల్కులు ప్రాణఘాతమొనర్పగల విషతుల్య ములు. అవి లోనికిడినరాదు. దీనికి విరుగుడు ఆవ్రపేడరసము నీటంగల్పి వడకట్టి లోనికిచ్చుట యని చెప్పబడినది. చెక్కయందు గొప్ప విరేచ నములొనర్చు గుణముకలను. అపాయకరమైనది.

గన్నెటల్ (లోహము) Gun metal. రాగి తొంబదిపాళ్లును, తగరము పదిపాళ్లును, కొంచెముగా నితరభాగములును కలిపిచేసిన లోహము. తుపాకుల భాగములను వీటితో చేయబడుచుంటచే నీవేరయ్యెను. ఇనుము, ఉక్కు ఉపయోగింప వీలుకానిభాగములు వీటితో

చేయుచున్నారు. దీనిని పురాతనపు బ్రాంజు లోహముకుం సరిపోవుటజేసి శాస్త్రవేత్తలు బ్రాంజుఎగ్లొయి అనెదరు.

గమ్మారేస్ (కిరణములు) — ఆర్టిఫిషియల్ రేడియమ్ చూడుడు.

గర్గ ఉపగణము (ఆగీరస, భరద్వాజ, గర్గ) — ఇది ఆగీరససంతతి. భరద్వాజ గణ మందలి గర్గఉపగణము (౯౦ గోత్రములు).

బోధాయనసూత్రోక్త గోత్రములు (౨౪) -
౧. కారికాత్రి, ౨. కైవల్య, ౩. కైవల్య,
౪. క్రోష్టిక, ౫. గర్గ, ౬. గాంధారాయణ,
౭. తుల్య, ౮. దాయావత, ౯. పాలి,
౧౦. బాహులకీ, ౧౧. భ్రష్టక, ౧౨. భౌజి
తాక్షి, ౧౩. భ్రష్టవిను, ౧౪. రాజి, ౧౫. వాట,
౧౬. వైలహాని, ౧౭. శాఖాయని, ౧౮. సఖీన,
౧౯. సాంగ్రహవాణ, ౨౦. సాత్యాయని,
౨౧. సాంభరాయణ, ౨౨. ప్రాహత,
౨౩. సాయాముని, ౨౪. ప్రోత్రాయని.

కాత్యాయనసూత్రోక్త గోత్రములు (౧౮) -
౧. విద్రాలి, ౨. బౌపమర్కటి, ౩. కాలకృత్,
౪. కాలాయన, క్రిమూశ్వ, ౫. క్రీవ, ౬. క్రేష్మ,
౭. కౌలాశ్రుయ, ౮. గార్గ్య, ౧౦. ప్రేష్మంగ,
౧౧. పైగలాయన, ౧౨. పైంగలాయన,
౧౩. భల్లవి, ౧౪. మాతులేయ, ౧౫. యావక్కి,
౧౬. శ్యామాయన, ౧౭. శాలంజ్కాయన,
౧౮. సాపరివార.

మాత్యసూత్రోక్త గోత్రములు (౪౨) -
౧. అస్మి, ౨. ఆస్మి, ౩. కాన్వామన, ౪. కారి,
౫. కాలవిత్, ౬. కైవలాయన, ౭. కౌజలి,
౮. కండామన, ౯. కాలాక్షి, ౧౦. గాధి,
౧౧. ధిరాయన, ౧౨. దామి, ౧౩. వైద్రాక్షి,
౧౪. వైశ్వన్న, ౧౫. పైశ్వికాయన, ౧౬. బలాకి,
౧౭. భారమత, ౧౮. భల్లకృత్, ౧౯. భంగి,

౨౦. భాష్టకృత్, ౨౧. మధుకావహ, ౨౨. మా
ధుర, ౨౩. మాగ్కటి, ౨౪. రాత, ౨౫. లావద్య,
౨౬. లోవకృత్, ౨౭. వటు, ౨౮. వాతృత
రాయణ, ౨౯. వాసాయన, ౩౦. విను,
౩౧. విశ్వికాయన, ౩౨. శక్తి, ౩౩. శాకలాయని,
౩౪. శారాయణ, ౩౫. శ్యామ, ౩౬. శ్యామా
యణ, ౩౭. స్కంద, ౩౮. స్వశ్వ, ౩౯. సాక్ష్య
యన, ౪౦. సాభార, ౪౧. సాహరి, ౪౨. కానా
యన.

ఇతర గ్రంథోక్త గోత్రములు (౬) - ౧. కపి,
౨. ఖడిగ, ౩. గర్గ ౪. తిత్తిరి, ౫. భూమి,
౬. స్పాదితి.

ఈ (గర్గ ఉపగణ) గోత్రములకు బ్రవర
హుపములు. ౧. ఆగీరస, బార్హస్పత్య, భర
ద్వాజ. ౨. ఆగీరస, బార్హస్పత్య, భరద్వాజ,
పైన్య, గర్గ (లేక గార్గ్య). ౩. ఆగీరస, పైన్య,
గర్గ (లేక గార్గ్య). ౪. ఆగీరస, గర్గ (లేక
గార్గ్య), పైన్య. ౫. భరద్వాజ, గర్గ (లేక గార్గ్య),
పైన్య. ౬. ఆగీరస, తైత్తిరి, కాఫిభవ.

గర్గర్షి ఆత్రమములు — సంయుక్త
రాష్ట్రములలోని రాయబరేలిజిల్లాలోని అన్ని
అనుపురమున కెవరుగగంగకవ్యవర్తరమునగలకు.
దాని నిష్పాదు గాగాసో అనుచున్నారు. ఇంకను
కుమాన్ (కూర్మాచల) దేశపు టడవులలో
లోద్మానా (లోధివనము) యనంబడు తావున
వేదాక గర్గాశ్రమముకలకు. ఈపర్వత అరణ్యము
లందే గర్గాసది (ఇప్పటిపేరు గూగాస్) జనించి
ప్రవహించుచు కడకు ధవళీసదిలో సంగమించును.

గర్గ గోత్రము — గర్గ ఉపగణము
చూడుడు.

గర్గతత దండన న్యాయము —
గర్గు లందఱికి సాముదాయకమున నూరు (రూప్య

ములు) దండన (జరిమానా లేక అపరాధము) విధిపబడినదని యర్థము. ఇది ఒక్కనికిగాను. సాముదాయకముగా అందఱికి విధిపబడిన యపరాధము. ఒకగర్భము కాదు అనేకమంది గర్భములు. దండన గర్భలందఱు కలిసి నూరుచెల్లింపవలెనని భావము.

గర్భము — అత్రి, చంద, పూరువుసంతతి త్రియును, బ్రాహ్మణుడైనవాడు. ఇతని సంతతి వారు బ్రాహ్మణులు, తాడ్రి భునున్యపు లేక హుతమన్యము, సోదరులు మహావిన్యము, నమడు, బృహత్తత్రుడు, కుమారుడు గార్ద్యుడు, ఋషి. మరియు, యానవుల పురోహితుడొకడు గర్భము కలడు. ఈతడు వసుదేవునిపంపుర బలరామకృష్ణుల జాతకర్మనామకరణములు సంగని యింటి కేగి నెరపించినవాడు.

గర్భపురము (ఘాజీపూర్) — ఈపుర మేలిన భూపతికి యోధపతి, విగ్రహపతి, యుద్ధనాథుడు రణస్వామి అను బిరుదములుండెంట. గంగానదీతీరము, బనారసునుండి ఏబది మైళ్ళు దూరము. హూయనతస్యోగుదీసిని గర్భపురమని వాసెను.

గర్జిత లక్షణపరీక్ష కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రమున వివరింపబడిన ఘర్షణలలో నొకటి. (కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము చూడుము). అనగా ఉలుముల పరీక్ష. ౧. ఫెళఫెళమని రాల్లవారలి పైబడునట్లు గొప్పధ్వనియొనర్చుచు భూమిమదకునటుల ఉరిమిన వర్షముగురియుననియు, ౨. వర్షారంభమునగల్గిన గర్జితము వర్షముగల్గించి, వర్షాంతమునగల్గిన గర్జితము వర్షము నాపివేయుటకు గుఱుతులనియు, ౩. కందినములేని ఎడ్లబండి నడచుతరి సరచు ధ్వనివలెను, గాడిద ఓడ్రపెట్టుతరి గల్లు ధ్వనివలెను, మాటమూడుతరి గల్లుధ్వనివలెను, పాత్రలు దోముతరి గల్లు ధ్వనివలెను,

శబ్దముతో నుతిమిన ననావృప్తియనియు, రెట్లము వచ్చించియున్నాడు.

గర్డర్లు — పీనిసర్వసాధారణముగ ఇరుముతో చేయునరు (రీస్ఫోర్సుడుకాంక్రీటుచూడుడు). ఇరుపదాలములు రోడ్డుగర్డర్సు అనియు, ప్లేటు గర్డర్సు అనియు, ట్రస్డ్ (Trussed) గర్డర్సు అనియు న్నామిధములు. కాల్చి సాగించిన ఏకాండ్డిమాలములకు రోడ్డుగర్డర్సు అనియు, దళసరి ఇరుపరేకు బద్దలతో చేయబడువానికి ప్లేటు గర్డర్సు అనియు, N మొదలగు ననేక ఆకారములుగ దళసరి యిరుపరేకు బద్దలతో నిర్మింపబడిన దూలములకు ట్రస్టు గర్డర్లు అనియు త్రివిధముగఁ జేయబడును. ట్రస్టు గర్డర్లలో వారకే గర్డర్లు లేకీను అనబడు ననేకవిధములగు దూలములును గలవు.

గర్భవర్తి గోధామాంస విభజన న్యాయము — దాని కన్నములోనే కెన్న ఉడుము మాంసము పంచుకొనుట కాలోచనయని యర్థము. తనకు లభింపకుండనే దానిని గూర్చి పంచుకొనుట అసాధ్యము. యోచించుట నిర్భక్తమని భావము.

గర్భస్థమృతసర్ప న్యాయము గోతిలో చచ్చియున్న పానుని యర్థము. దూరముచూడి చూచుటకు భయకర్షణయున్నను మృతసర్పమేనని భావము.

గర్భభ గోత్రము — కణ్వశిష్యగణము చూడుము.

గర్భభీముఖగోత్రము శాడింగ గణము చూడుము.

గర్భర్తు లక్షణపరీక్ష — కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రమునఁ జెప్పబడిన ఘర్షణలలో నొకటి. (కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము చూడుము). గర్భపు

వనగా మూలానక్షత్రము మొదలు వృశ్చిక
పర్యంతము. అనగా ౧. మూల, ౨. పూర్వా
షాఢ, ౩. ఉత్తరాషాఢ, ౪. శ్రవణము, ౫. ధనిష్ఠ,
౬. శతభిషము, ౭. పూర్వాభాద్ర, ౮. ఉత్తరా
భాద్ర, ౯. రేవతి, ౧౦. అశ్విని, ౧౧. భరణి,
౧౨. కృత్తిక, ౧౩. రోహిణి, ౧౪. వృశ్చిక
అను పనునాల్గునక్షత్రములు గర్భర్తునక్షత్రములు.
వీటిలో ప్రతి గర్భర్తువు యొక్క- లగ్నమగు
గ్రహము (రవికుజశని) లున్నను, వీక్షింపు
చున్నను, ఉదయమగుచున్నను, అగు ముఖ్య
ముగ కుజులనున్నను, ఆ గ్రహములు చంద్రుని
గూడియున్నను, ఆ (లగ్న) దినమునగుత్పత
మనిపేరు. మొదటి గర్భర్తునందలి రెండవభాగ
మున నా గ్రహము లగ్నముండినను లేక
మూడవభాగమందల్లయుండినను లేక మూడు
భాగములందు గూడ నల్లయుండినను నాగర్భము
చెడిపోయినదని చెప్పబడును. ఈ పద్ధతి యన్ని
గర్భర్తు నక్షత్రములకు నిటులనే వర్తించెడిది.

౨వీ ధనస్సునంగ నను మకరమందునను సంచ
రించుతే- మబ్బలు, మెఱపులు, ఉటుములు,
ఇంద్రధనస్సు గల్గిన నాగర్భర్తువు చెడలేనిదిహ్న
ముగ నెఱుంగదగినది. మరియు నటులనే కూఢ
రాశి, మీనరాశి వీటియందు శని సంచరించుతే
ఉత్తరదిశను గాలి, మబ్బలు, మెఱపులు గల్గు
టయు గర్భర్తువు చెడలేదని యెఱుఁగునది.

మేషము, వృషభము వీటియందు సూర్యు
డుండినతే- మబ్బలు, మెఱపులు, ఉటుములు,
పరివేషము, ఇంద్రధనస్సు, వర్షముగల్గుట గర్భ
ర్తువుయొక్క పనులనియు, విధునము, కర్కట
కము వీటియందు రవియునుతే వర్షించుటయు.
పునర్వసు నక్షత్రమున వర్షముగల్గుటయు గర్భర్తు
కార్యములై సస్యసమృద్ధికరము లని చెప్పబ
డినది.

౩వీ మూలా నక్షత్రమున ప్రవేశించినది
మొదలు ౭-౯౭ దినములందు సూర్యపరిధికల్గు
టయు, ౧౩-౧౩౭ దినములందు ద్విద్రధనస్సు
కల్గుటయు, ౧౮-౧౦౮ దినముల మెఱపులు
గల్గుటయు, ౪౭ దినమున వర్షము, ౧౪౭ దిన
మున మేఘాదాబరము గల్గుటయు, గర్భర్తు
చిన్నములు.

కాలవిజ్ఞాన మనంబును రెట్టమత శాస్త్ర ధర్మ
మున కొందఱి మతమున- ౧. తీక్షణుగు ఎండలు,
౨. భూమి పగులుట, ౩. సూర్యునిచుట్టు పరి
వేషముగల్గుట, ౪. ఉటుము, ౫. మెఱపులు,
౬. మంచు, ౭. గాలిపీచుట, ౮. గుమాయిపు,
(ఉమ్మగిలుట), ౯. తుంపరగా చినుకులురాలుట,
౧౦. చలిగానుండుట యనునవి దశ వర్ష ధాతు
వులని చెప్పబడినవి. మఱి కొందఱి మతమున-
౧. తీక్షణుగు ఎండలు, ౨. గాలిపీచుట, ౩. సూ
ర్యునిజుట్టి పరివేషము గల్గుట, ౪. మబ్బులోని
యుటుములు, ౫. మబ్బులోని మెఱపులు అను
నీయైదే వర్ష ధాతువులని చెప్పబడినవి. గొప్ప
వర్షముగురియుట కారుధాతువులును, సామాన్య
వర్షమునకు నాల్గు ధాతువులును, స్వల్ప వర్షము
నకు మూడుధాతువులును ప్రకోపించ వలయునని
చెప్పబడినది. వర్షములు గురియుటకు గ్రహ
బాహుమూలత ముఖ్యమనియు, అదిలేకుండిన దశ
ధాతువు లేకీధవించి ప్రకోపించినను పూర్ణ ఫల
ముండననియు చెప్పబడినది.

౧. సింహము, కన్య ఈరాసుల చంద్రుడుండుతేరి
వర్ష యోగమనియు, సస్యములు చక్కగఁ
బాడుననియు,

౨. తుల, వృశ్చిక రాసులందు రవియుండు తేరి
స్వల్పవర్ష మనియు, పంటలు తక్కువయనియు.
మిట్టపొలము లెడిపోవు ననియు,

3. పుష్పకము, ధనస్సు ఈరాసులగు రవి యుండుతరి దశ ధాతువులు ప్రకోపించి తీర్చిన కర్ణాటక దేశమున వర్ష, సస్య సమృద్ధి గల్గు నియు, పది ధాతువులు గల్గి గర్భముననిన మూలానక్షత్ర ప్రవేశము మొదలు ౧౮౮ వ దినమునకుగాని వర్షించదనియు చెప్పబడినది.
౪. మార్గశీర్ష మాసమున వర్షించుటయు, పుష్య మాసమున గాలి, యెడయుం గల్గిన ముంగు సవత్సరమున మంచి వాసలు కురియుననియు,
౫. మార్గశీర్ష శుద్ధ పాడ్యమిని చంద్రరేఖ యాక సమున గాననై నను, మార్గశీర్ష శుద్ధ పౌర్ణమి యందు మబ్బులు, ఉజుములు, మెఱపులు గల్గుటయు, మఱియు నాదినమున సూర్యుడు చంద్రుడు గూడ ప్రకాశమాసముగ గాన నగుటయు, ముందు సవత్సరమున సమృద్ధిగ వర్షములు గురియుననియు,
౬. మార్గశీర్ష బహుళ పాడ్యమి నాడు మింటు దెల్లని రేఖలు దీర్చి గాన నగుట, బహుళః పంచమి లోపునను, తప్పిన యమావాస్య యుద్దైనను వర్షించుననియు,
౭. స్వాతి ముగుచంద్రుడున్నచో ముంగురాగల యాశ్రేష కార్తికుండు చక్కగ వర్షించు ననియు,
౮. పుష్య శుద్ధ సప్తమినాడు మేఘాహరము, ఉజుములు, మంచు, గాలి ఇవి వ్యాపించిన ముంగున కధికముగ వర్షములు గల్గుట చిహ్నముగ నెఱుంగవలయుననియు,
౯. పుష్య మాసమున, రోహిణి నక్షత్రముగు పరివేషము చంద్రునకుగల్గి మంచు పడినచో ముంగు రాగల యాషాఢమున మిక్కిలిగ వర్షించుననియు,
౧౦. పుష్య శుద్ధ పౌర్ణమి మొద లేకు రోజులు దశ ధాతువులు చక్కగ నొప్పియున్నచో

రాగలసంవత్సరమున వర్ష సమృద్ధిగల్గి చక్కగ పంటలు పండుననియు చెప్పబడినది.

౧౧. పుష్య శుద్ధ పౌర్ణమి నాటి సాయం కాలు మునగాని, అర్ధరాత్రమునగాని అధికముగ మంచు పడినచో కర్ణాటక దేశమున సస్య సమృద్ధి గల్గుటకు సూచన యనియు వుండును.

గర్భప్రావము — అగు Abortion, Miscarriage అనియు వుండును. దీనికి గర్భ విచ్ఛిత్తి యనియు, కడుపు పోవుట యనియు వుండును. స్త్రీయ గర్భిణులయియుండ కొన్ని కారణముల వలన నతాత్మగా గర్భము చెడిపోవుట.

గర్భాయనగోత్రము - శౌచక లేక క్రత్నముదగణము చూడుడు.

గర్భాతయము స్త్రీల పిండకోశము నకు గర్భాశయమని పేరు.

గర్భాసనము (లేక ఉత్థానకూర్మాసనము) యోగశాస్త్రమున జెప్పబడిన యాసనములలో నొకటి. పద్మాసనమున మతమువైచిత్యములైన హస్తాని చేతులను మతములోనికి క్రొదికిమాట్టి ఆచేతులను పైకెత్తి మెడమీద లాకెవేసి పటుకొని యుండుట గర్భాసనమునబడును. దీనిని ఉత్థాన కూర్మాసనమనియు నంగురు. దీనియభ్యాసము వలన నిద్రాలస్యములు క్షీణించుటయే గాక ఇంద్రియశాంతి గల్గును చెప్పబడినది.

గల్లలత్తుక— లత్తుకమని చూడుడు.

గల్ఫ్ (Gulf)— సాయుక్తాగ్ర గుడము (సముద్రభాగము) Sea Portions చూడుడు. Gulf stream వేడినీళ్ళసముద్రజలప్రవాహము. దీనిగూర్చి సముద్ర (జల) ప్రవాహములు చూడుడు. Gulf stream జలములు వేడిగను తేలికగను ఉండును.

గల్ఫ్ స్ట్రీమ్ (Gulf Stream) - గల్ఫ్ స్ట్రీమున భూమిపై నదులు క్రవహించునట్లు

సముద్రమున ఉదకముల మధ్యనుండి అతిత్వరితముగ ప్రవహించుచుండు జలప్రవాహము. నీటిమధ్యనుండి నీటిప్రవాహమన నాశ్చర్యముం గొల్పుం గాని సముద్రమున నడచు పొగయోడలీ ప్రదేశముల నెంతజాగ్రతగొని యేగుచున్నను ప్రవాహవేగమున కీడ్వబడి దూరముగ గొంపోబడి పిదపకష్టముగ నొకదరికి (ఆసముద్రప్రవాహము లేని తావు) జేరి ఆలస్యముగ తమతమ గమనస్థానములకడ కేగుటను ప్రసిద్ధమే. నావికులీ సముద్రనదీజలములు వెచ్చగనుండునందు. ఇట్టి ప్రవాహములు (Gulf streams) ప్రపంచమునందలి మహాసముద్రములందు పెక్కులు గలవట.

ఎఱిగియున్న వాటియందు ప్రధానమగు ప్రవాహమును సౌత్ ఈక్వటోరియల్ కరెంటు (South Equatorial Current) అని చెప్పుదురు. దీనినుండి పెక్కు శాఖలు బయలువెడలునట. అందొకటి మెక్సికో సంయుక్తాసాగరము (Gulf of Mexico) లోనికి అటస్థభించుచో భూభాగమునకు గుడ్డుకొనుచు వేడియెక్కువగుట, మరియు నావేడినీటి ప్రవాహము ఫ్లోరిడా జలసంధి (Straits Florida) మార్గమున నడచి ఉత్తరమునకు దిగి న్యూఫౌండ్లాండు కడకుంజేరడినట. ఈ ప్రవాహము 3000 మైళ్ళ వెడలుపును 3000 అడుగుల లోతును గలదందురు. అటసమీపించుకతన మెరికయగుచు వడితగ్గుచు తక్కిన జలములు గలసిపోవునట. అదిగొకను వేడిగనుండు జలములు పలుదిక్కులకు చిన్న సన్నని ప్రవాహములుగ బర్విడునట. వీటికి స్ట్రీమ్ డ్రిఫ్టు (Stream drifts) అని పేరు. ఇదొకటి ఇంగ్లాండు తీరములం గూడ జట్టునడచుచు (గల్పుచూడుడు).

గల్లేరు చెట్టు — లా. *Triana thyma monogynia*, *Boerhavia cleffuse*. అంగ్ల.

Spreading Hog weed, సం. కత్తిల్ల, పునర్నవ, పునర్నా, గల్లేరు సామాన్యమునకును కత్తిల్లకా, పునర్నవ, ఎర్రగల్లేరునకును పేర్లు. కొందఱు విషాదియని యనియు ననిరి. గల్లేరు నందు ఆకుల రూప భేదములచేతను, పూవుల రంగుభేదముచేతను పెక్కుజాతులేర్పడి యున్నవి. గాని అన్నియు ఒకేజాతి. కొన్ని దేశములందు దీని యాకుల నుడికించి భోజన పదార్థముగ వాడువరని తెలిసెడిని. వైద్యగుణముం గలదు. వైద్యులు తెల్లరంగు పూవులంబూచు తెల్లగల్లేరు శ్రేష్ఠముదురు. ఇందు కోలటి ఆకులు గల జాతిలో పసుపుపచ్చ పూవులుం బూచు జాతి యొకటి కలదు. దీని జాతులకు గంగపాయిల, సన్నపాయిల, అబటిమాచు మొదలగు కొన్ని పేర్లు వాడుచున్నారుగాని అవి ఇందువ్రాయుటకు సర్వత్రా ఒక పద్ధతిమేరకు లేకుండును వ్రాయు నలవి గాకున్నవి.

గల్లేరు పేర్లు, ఆకలరసము, సమూల కషాయము లోగిల్చిన వేడిచేసి విషమును హరించి. విరేచనముజేసి విషదోషము వెడలించును. మూత్ర వ్యాధి ఉదరరోగములు, కార్జములో పుండగు రోగము, కాస, గుల్మము, తెల్లదబ్బు (Lungs) లో పుండగు రోగము, పాండువు, మూలవ్యాధి, ఆకలిమందగించుట, వాతదోషము, శ్వాస, క్షయ రోగముల నివారించును.

గల్లేరు పేరు ముదిరినది పాలతో నుడికించి ఎండించి మూర్ణముజేసిన మూర్ణము-ఉదర రోగములు, ఉబ్బసము, అరుచిదోషము, అప్యశూలము, ఉబ్బు, ఋతురక్తనిరోధము, కఫదోషము, పాండురోగము, మూలవ్యాధి, శ్వాసల నివారించుటయేగాక కుష్టురోగము గూడ తగ్గిపోవుననియు, ఆవునేతితో దీని ముదురు పేరును కలికము దీసికండ్లకిడినకంటిలోని పువ్వులును, తేనెతో

కలికముదీసి కండ్లకిడిన దురదలును నివారణ మేగునని చెప్పబడినది. మరియు గలిజేరు నధికముగదినిన గొంతునొప్పి గల్గించుననియు దానికి గాచు (కవిరె) విరుగుడనియుం జెప్పబడినది.

గవ్యపంచకము (లేక పంచగవ్యములు) ౧. గోమూత్రము, ౨. గోమయము. ౩. గోక్షీరములు (ఆవుపాలు), ౪. గోఘృతము (ఆవునెయ్యి) ౫. గోదధి (ఆవుపెరుగు).

వీటి సర్వభాగములుగ (క్షీరములు, పాలలో సగమునెయ్యి, నేతిలో సగము పెరుగు, పెరుగులో నారవ భాగము గోమూత్రము, అంజనాల్గవ భాగము గోమయము) కల్పినదానిని పంచ గవ్య మందురు. దీనిని ప్రాయశ్చిత్తాదులందు ఉపయోగింతురు.

గవ్యాయన గోత్రము - నిధృవ గణము చూడుడు.

గ్రంథరచన, ముద్రణము, ప్రకటనము, పుస్తకవిక్రయము — గ్రంథమును రచించుటయే గ్రంథరచన. దానికి ప్రకటనముతో సేసంబంధమును లేదు.

ఒకలేఖ వ్రాసి పంపుటయందు గ్రంథరచనకలదు. అదియెవ్వరికి నిర్దేశింపబడినదో వారికే ఆ

లేఖ బహిరంగపట్టుబడినది కాని అన్యలకుండాగాన, ప్రకటనక్రిందికిగాదు. వార్తాపత్రికలందు ప్రకటింపబడిన బహిరంగలేఖలు, ఎడ్వర్టైజు మెంట్లు వీరువారనిగాక ఎల్లరకు నిర్దేశింపబడినవిగాన ప్రకటనక్రిందికి వచ్చెడివి. పుస్తకవిక్రయము వ్యాపారమేగాని ప్రకటన ఉద్దేశింపబడినదికాదు. ముద్రణము వ్యాపారము మాత్రమే యగును.

గ్రంథాక్షరలిపి— ఇది దాక్షిణాత్యక్షర లిపులలోనొకటి. (వీటివంశవృక్షము చూడుడు).

ఇది అటవలిపిలో అక్షరములు తక్కువ గాన, సంస్కృతపదములు వ్రాయవలసివచ్చినతరి దీనిని వాడుచుండురు. ఇప్పటి గ్రంథాక్షరి మధ్యకాలపు గ్రంథాక్షరినుండియు, అది పురాతన గ్రంథాక్షరి నుండియు, అది చేరలిపినుండియు కల్గినమార్పులు. గ్రంథాక్షరములు త్రివిధము. పురాతన లిపి క్రీ. వె. ౧౦౦౦ సంవత్సరములనాటిదనియు, మధ్యకాలపులిపి క్రీ. వె. ౧౩౦౦ వత్సరములనాటిదనియు నాధునికలిపిఇక్ష్కాలపుదనియుం జెప్పబడినది. కడపటిదియగు నాధునికము బద్ధఖత్తయియు, గుండుఖత్తయియు ద్వివిధముగ నున్నది. బద్ధఖత్తు లేపి హిందవులు తమగ్రంథములందుపయోగించునది (సంస్కృతపదము లరవలిపియందు వ్రాయుటకైది). గుండుఖత్తు జైనులు తమ మతగ్రంథములను వ్రాయుగ్రంథాక్షరి.

గ్రంథితగరపు చెట్టు — లా. Valerina Wallichii. ఆంగ్ల. Indian Valerian. సం. కాలశౌర్య; శితపుష్ప; అని కొందఱునెదరు. తెల్లని పూవులగుబూచుననియు, దీనివేరునకు గ్రంథితగరమని పేరనియుం జెప్పబడినది. దీని చూర్ణకషాయములు కఫవాతముల నివారించి, మూత్రమును చక్కగ వెడలజేసి, ఉన్మాదము, అతిసారము, జ్వరములు, తాపము, రక్తపైత్తముల నివారించుననియు, దీనియాకుం జితుకగొట్టి యాముదమునవెచ్చజేసి పైనవేసికట్టిన పిల్లలకు దంతములు వచ్చుతరి శరీరమున లేచెడి పొక్కులు మానుననియుం జెప్పబడినది.

గ్రంథితగరము — తగరము చూడుడు. **గ్రంథిభేద వాసనము** — యోగ శాస్త్రమున జెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి. మఠమువైచుకుని పద్మాసనమున కూర్చుండి (పద్మాసనము చూడుడు) రెండుమోకాళ్లను వీలగుంత దగ్గరకుంజేర్చి చేతులులాకెనైచి కుడి

ఆరచేతితో నడచుమోచేతిని, ఎడచుఆరచేతితో కుడిమోచేతిని పట్టుకుని కూర్చుండుట గ్రంథి భేదాసనము.

గ్రంథులు— అంగ్ల. Wens. ఈశబ్దము నుండియే తెనుగులోనికి కంతి యను శబ్దము కల్గెను. గడ్డలు, కురుపుల ప్రారంభావస్థ ఇది అయ్యున్నదార్థము. మఱియు యోగశాస్త్రమున ౧. బ్రహ్మగ్రంథి- ఇది లింగస్థానము, అగ్నిమండలము, సృష్ట్యవంత యనియు, ౨. విష్ణుగ్రంథి ఇది హృదయస్థానము, సూర్యమండలము స్థితి యవస్థయనియు, ౩. రుద్రగ్రంథి- ఇది భూమధ్యస్థానము, చంద్రమండలము, లమావస్థ యనియుం జెప్పబడినది.

గిత్యమదగణము — దీనిని శౌనక గణ మని వాడియున్నారు. ఇదిభృగుసూత్రంలోని యొక గణము. (శౌనకగణము చూడుము.)

గ్రహకూట లక్షణ పరీక్ష— కాల విజ్ఞాన శాస్త్ర పరీక్షలలో నొకటి (చూడుము).

కంగానది మొదలు హిమత్పూర్వతము వఱకు బుగ డ్డేత్రమనియు, వివిధ పర్వతము మొదలు గోదావరీ నది వఱకు శుక్ర డ్డేత్రమనియు, గోదావరి మొదలు దక్షిణభూమి కంగారక డ్డేత్రమనియు రెట్టచుతమున పరిభాష వాడియున్నారు.

ఒకే రాశియగు శని కుజులు కలసి యుండిన యామము కలహము గల్గుననియు, ఒకే రాశియగు మూడు గ్రహములుండిన సరపాలురకు, నాల్గు గ్రహములుండిన విప్రులకు, ఐదు గ్రహములుండిన దేశమందలి ప్రజలకు ముప్పు వాటిల్లుననియు చెప్పబడినది.

ఒక రాశియగు దైవ గ్రహములు కూడి అదొక గ్రహము రాహువగు నేని ప్రజానాశము గల్గునని చెప్పబడినది.

ఒక రాశియగు బుధుడు, బృహస్పతి కూడి యుండిన వర్ష యోగ మనియు, శని, బృహస్పతి యొకరాశియందు గూడిన జలనిలయములకు గీడు కలుగనియు, గురు, శుక్ర, చంద్రు లొక రాశియందు కూడిన సంపూర్ణ వృష్టి కలుగనియు, కుజ, శని లొక రాశియగుండగ చంద్రుడందు చేరినను లేక కుజుడు వక్రించినను లేక వీరివెరుక రాశియగు శుక్రుడుండినను వర్ష యోగము కలుగనియు, శుక్రుడుదయించిన ఏడురోజులలో వర్షించిన మీఁద చక్కని వర్షములు కురియుననియుం జెప్పబడినది.

అమావాస్య నాడు శుక్రుడుదయించిన పంటలు చక్కగ బాడి సుభిక్షము వ్యాపించి యుండుననియుం జెప్పబడినది.

శ్రావణ, కార్తీక, మాగ్గశీర్ష మాసములగు శుక్రుడు తూర్పువపువధ రాశియగుదయించిన అనావృష్టికర మనియు చెప్పబడినది.

ఒకరాశియగు కుజుడు, శని, వక్రగతియగు గూడిన యుద్ధము, పశునాశము ఫలితములని చెప్పబడినవి, మఱియు కుజ, రవి, శని, రాహువు లొక రాశియగు కూడి యుండిన ప్రజలగు సంచలనము, కలహములు గల్గునని చెప్పబడినది. నిధుల రాశియగు గురు, శుక్రులు కూడినను కలహములే ఫలితమని చెప్పబడినది.

గ్రహణములవలన సూచింపబడు భూకంపములు (Earthquakes denoted by Eclipses) గ్రహణములననేమియో గ్రహణము లేయే కారణముల వలన ఘటిల్లు చున్నవో పాశ్చాత్యులు విశదీకరించి యున్నారు. కాని గ్రహణములకును భూకంపములకును గల సంబంధము గాని, భూకంపము కొన్ని కొన్ని గ్రహణముల వలన సూచింపబడు చున్నవని గాని

పాశ్చాత్యులలో తచ్చాస్త్ర పండితులు వివరించి యుండలేదు.

సూర్య, చంద్ర గ్రహణములతో భూలోకమున కెంతో సంబంధము కలదు. కొన్ని కొన్ని నక్షత్రములయందు వచ్చు గ్రహణముల వలన భూకంపములువచ్చునని మన వారీవరకే గ్రహించి యుడిరచుట కీక్రిది పద్దెమ్మక్కటి చాలునని తలంతుము,

గీ॥ “చైత్రమున జ్యేష్ఠ ఫాల్గుణ శ్రావణముల ।

నర్కసోమోప రా గంబులైన రుజలు ।

భూభ్రమణ మచ్ఛతం బులు బుట్టు ॥”

అని గ్రహణ లక్షణమున అచ్యులరాజు, అయ్యలకవి, భాస్కర కవులు చెప్పియున్నారు.

(గ్రహకూట లక్షణ పరీక్ష చూడుడు. గ్రహణములు చూడుడు. అచ్యులరాజు, అయ్యల భాస్కర కవులు చూడుడు).

గ్రహణములు (Eclipses) --- ఇది

ఎస్ట్రోనోమికాశాస్త్రసంబంధమున తెలియఁదగిన విజ్ఞానము. ఛాల్డియనులు ఆదికాలమున ఎస్ట్రోనోమికా శాస్త్రమును ఎక్కువగా పరిశీలించిన వారు. వారు గ్రహణములంగూర్చిన పథకములు కుమర్చుకొనియుండిరి. వాటికి Chaldian Saros అనిపేరు. (చూడుడు).

తొలుత ఎస్ట్రోనోమికాశాస్త్రవిదులు (ఎస్ట్రోనోమికా చూడుడు) క్రీ. వె. ౧౩ వ శతాబ్దమునాటికి భూమి నడుమగ నుండు ననియు దానింజుట్టి ఆకాశగోళము లన్నియు దిరుగుచుండుననియు తలంచుచుండిరి. అట్లే యగునేని ఆ విధానమునకు Geo centric system అని పేరుండవలసియుండెడిది.

పిదప నది సరికాదనియు, సూర్యునింజుట్టి భూమి తిరుగుచున్నదనియు, చంద్రుడు భూమికి ఉపగోళమనియు Copernicus పండితుడు

ఋజువుపర్చుటంచేసి నాఁడాదిగ నీ క్రొత్తవిధాన మాయనచేగనే కోపర్నికస్ సిస్టముని వాడుక నందెను. కాని యాయన యా విధానమునకు Helio centric system అని రిడి యుడెను. నేటికిని హీలియో సిస్ట్రీక్సు సిస్టమే గారవింపబడుచు ఈ శాస్త్రమున వాడు బడుచు సుప్రసిద్ధమై యున్నది.

ఈ మహానీయుడు పోపు పదవి సందిన వాడని కొన్నితావులగు కలగు. ఈయన Polish German ఎస్ట్రోనోమర్ అనియు, పోలాండుదేశములోని Thorn అనంబు గ్రామమున క్రీ. వె. ౧౪౭౩ ఫిబ్రవరి ౧౯ తేదీని జనించి, ౧౫౪౩ మే ౨౪ తేదీని మృతినొందిన వాడనియు దెలియుచున్నది. ఈ మహానీయుని పూర్తిమగునామము Nicolaus Copernicus అనియు, 'Father of Modern Astronomy' అను బిరుదమొందినవాడనియు, ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము చాల సంవత్సరములకు విదప ౧౫౪౩ లో నాయన మృతినందనున్న మదనున ముద్రితమై ప్రకటింపబడెననియు జెప్పబడినది.

ఈయన విధానము మేరకు ఎస్ట్రోనోమికాశాస్త్రమున సూర్యునింజుట్టి ఇతరగోళములు తిరుగుచుండుమార్గములకు Orbits అనిపేరు. ఇంక భూమి సూర్యునింజుట్టి తిరుగుచుండు మార్గమునకు ప్రత్యేకముగ Ecliptic అని ఎస్ట్రోనోమికా శాస్త్రవిదులు పేరిడియున్నారు.

చంద్రుడు భూమింజుట్టి తిరుగు ఆకాశ మార్గము ఎక్కి ప్రికోవ్వుటిదికాక గిడ్డీగ్రేల్ మినిట్ల కోణము గల్గించునది (Angle) గ నుండుట దీనిగుండా భూమింజుట్టి వచ్చుటకు కొంచెము తక్కువగా ఒక నెల పట్టును. భూమి మార్గ మగు Ecliptic ను చంద్రుడు భూమింజుట్టి తిరుగు మార్గమును కలియునట్టి తావులకు

Nodes అనిపేరు. ఇవి భరతదేశపు జ్యోతిషము నందలి రాహుకేతు స్థానములుగ పోల్పొదగి నవిగ నున్నవి.

ఇంక నొక్క సంగతి ఈ సందర్భమున వివరింపబడెదగినది కలదు. భూమిచుండి యగు షడు రీతిని సూర్యుని Diameter 31' (మినిట్లు) 32" (సెకెండ్లు) కును, 32'-36" కును నడుచు నడుచు నుంటయు, చంద్రుని Diameter 28'-48" కును, 33'-32" కును నడుచుచుంటు నా వీటి దామాషాల (Mean values) యుద్దేశ్య భేదముడగు. చంద్రుడు సూర్యునికన్న చాల తక్కువ శరీరముగల్గియుండియు భూమికి సమీపముననుట భూమిపై నారలకు సూర్యుని కన్న పెద్దకోణము (Large Angle) ప్రదర్శించు చుండును.

గ్రహణములు - ఎస్ట్రోనామిక శాస్త్రమున చంద్రగ్రహణములను Deprivations అనె దను. అనగా సూర్యచంద్రులను సమచూర భూమి అడ్డమువచ్చి సూర్యుని వెలుతురును చంద్రునిపై బడసేయక తప్పించిరి అని ఆ పేరు గల్గెను. గ్రహణములు సూర్యచంద్రుల కేమని యెఱుగుననీ. పక్షగ్రహణములు నీ ఎస్ట్రో నామిక శాస్త్రమున గ్రహణములుగ పాటింపఁ బడక Occultations అని పేరీహరింపిరి. (గుప్తగ్రహణములు చూడుడు). సూర్యగ్రహ ణములు సూర్యగ్రహణములనియు, పక్షగ్రహ ణములనియు, కక్షగ్రహణములనియు ద్రివి ధములుగను, చంద్రగ్రహణములు సూర్యగ్ర హణములనియు, పక్షగ్రహణము లనియు ద్వివిధములుగను చెప్పుబడినవి.

నోడ్యునంబడు తావులు ఒకేనోట నెప్పుడు సాధించుమాట (క్షిణ చంద్రముల) సాధి స్థానములు కావు. భూచంద్రపథము లిటు

నటు మారుచుండునవికాన నవి సుధించు తావు లును మార్పు చందుచుండెడిని. నవి దినము నాకు 3' పై చిలుకుగ వెరుకకు చడచుచు సూర్య గమనమున కెదురుగఁ జరుచు పడునెన్నిది వత్తు రములపైని పది లేక పరునొకండు దినములకు పూర్వపుస్థానమునకుం జేరుకొనుచుండును. ఈ మధ్యకాలమునందు సాధించిన సూర్యచంద్ర గ్రహణములవరుసయే పిదప తిరుగ ప్రారంభమై తిరుగఁదిరుగ సాధించుచుండెడిని. (ఫ్యామిల్ సారోస్ చూడుడు).

ఒక నెలయందొక గ్రహణము సాధించు నా నెలయందు తిరుగ నాగ్రహణము సాధించు వీలేయుండదని వేఱుగ వ్రాయవచ్చుర లేదు. ఒక సావత్సరమున నైదుసూర్యగ్రహణములు, రెండు చంద్రగ్రహణములుగాగాని, నాలుగు సూర్యగ్రహ ణములు, మూడు చంద్రగ్రహణములుగాగాని మొత్త మేషుగ్రహణములుకన్న నధికముగ గలుగ జాలవని ఎస్ట్రోనామిక శాస్త్రవేత్తలుగ గణింపు లెక్కించియున్నారు. గ్రహణముల ఆద్యతే దములచుండి భూమిపై Longitude రేఖ లాబంధిల్లించుచుండును.

గ్రహణములు Nodes కడనే సాధించుచు. అనగా సూర్యుడమావాస్య Conjunction యగునను, చంద్రుడు పౌర్ణమి Opposition యగునను కేవలముగనో, స్వల్పభేదముననో ఎక్కిట్టిక్కు మార్గమును సాధించితరినే గ్రహణ ములు సాధించుచు. లేకున్న గలుగ నేరవు.

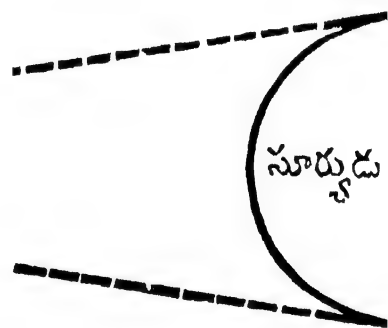
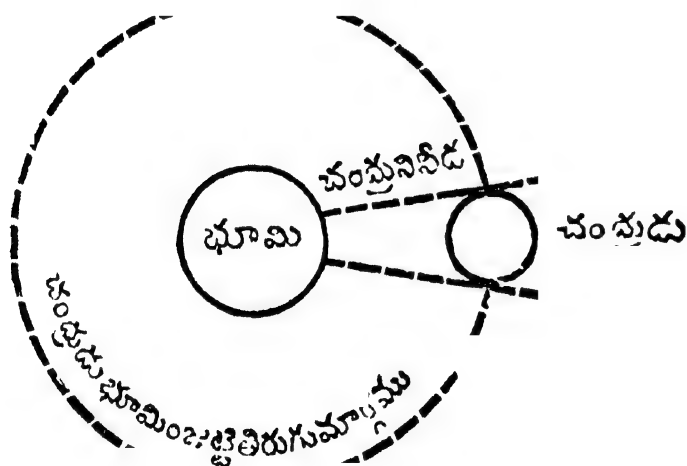
సూర్యచంద్రగ్రహణములందలి ముఖ్య భేద ములు - సూర్యగ్రహణమున సూర్యబింబము స్వప్రకాశము గలదిగాన, దానిప్రకాశము భూమి పై వారల కగపడకుండునటుల మరుగుపర్చబడు టయు, చంద్రగ్రహణమున చంద్రబింబము సూర్యునుండి వెలుతురునందుచు, భూమిపై ప్రతి

ఫలించుచు వెన్నెలను రాత్రులందు కాయనది కాన సూర్యుం డవ్వలుడుటంకేసి భూమివలన గల్గిన యవ్వలినీడ చంద్రునిపై బడ నాతాపున సూర్యుని వెలుతురుం గోగోపుటయు నై యుండెడిని. కాననే సూర్యగ్రహణము ఎరుగుగ నుండిన భూగోళార్ధభాగమునందు వేత్వేషుతాపుల వేత్వేషుగ గన్పట్టుచు, కొన్నితాపుల లేకపోవుటయు సాధించుచుండును. చంద్రగ్రహణమునం దట్లుకాక ఎరుగుగనుండిన భూగోళార్ధభాగమునం దంతట నొకేరీతి నగుపడుచుండును.

సూర్యగ్రహణము సూర్యుండుండిన తాపు, అడ్డుముగవచ్చిన చంద్రుండుండిన తాపు, పరిమితులు చూడబడుతాపులకుం గల వ్యస్థితులు వీటినుండి సంపూర్ణగ్రహణముగ గాని, భాగగ్రహణముగ గాని, కంకణగ్రహణముగ గాని,

గ్రహణమే లేకపోవుటగాని అగుపడుచుండెడిని. ఈభేదదృశ్యములు గుడించుట మూలమున నెఱుంగుచున్నారు.

సూర్యగ్రహణములు- అమావాస్యలం దొక కడచు సూర్యునిబమును, పిదప చంద్రునిబమును, పిదప భూమియు నొకేవరుసరు (నోడ్సుకడ) సాధించుటచే కలుగుచు చెప్పుబడినది. దానినే ఎస్ట్రోనామికాశాస్త్రమున Conjunction అని యెనరు. ఇత్తె సూర్యురశ్మి భూమిపై బడకుండ చంద్రుండుండముండును. అట్లుగ్రహణముగల్గి పూర్తిగ చీకటియైయుండెడి కాల మేమగునట్లు కన్న సాధికముగ నుండజాల దని తెల్కించి యున్నారు. నోడ్సులందు సంధించుతరి సమావాస్య Conjunctions లందే కల్గిగాని, లేకున్న కలుగనే కలుగవు.

చంద్రునినీడ యొన భూగోళార్ధప్రదేశము నగుమాత్రమే సూర్యగ్రహణ మగుపడుచుగాని ఆభూగోళార్ధమున తక్కిన ప్రదేశములందు పడకు.

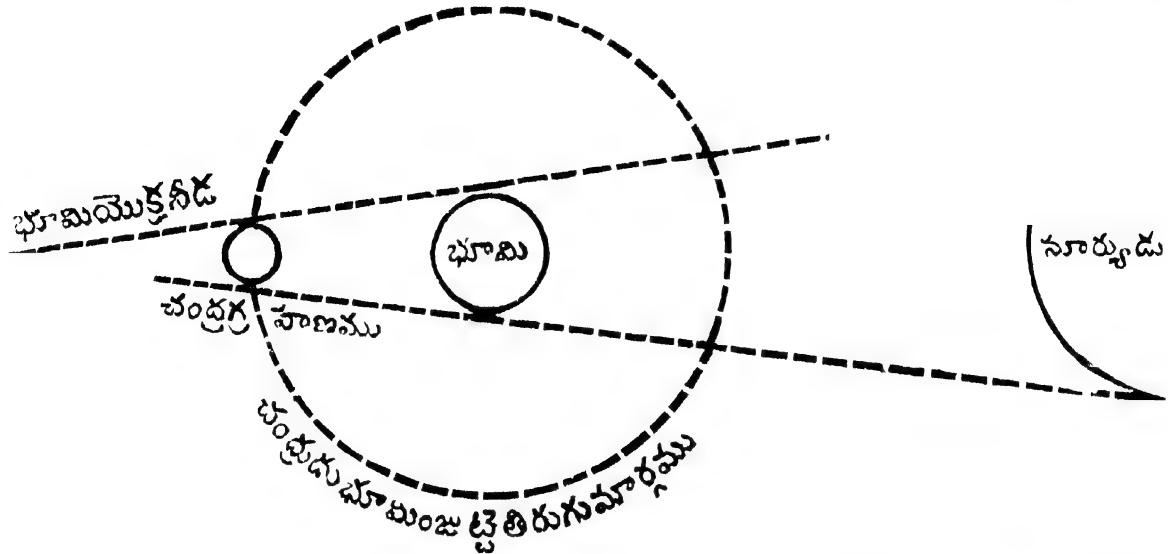
చంద్రగ్రహణము- సూర్యుండు భూమి పిదప జంద్రుండుగ నొకేవరుసరు (In a line) పోవుచు లును నోడ్సుకడ సంధించుతరి చంద్రగ్రహణము కల్గెడిని. ముఖము నొకటికి Opposition అని ఎస్ట్రోనామికాశాస్త్రమున పేరిడియున్నారు.

అట్టికలిచి చంద్రుండు ఎరుగుగ నుండుటయు, ఎరుగుగ నడచుచుండుటయు నాపేరిడి యున్నారు.

సూర్యచంద్రుల నడుమ నడ్డగుగా నున్న భూమియొక్క నీడ పోవుచునాటి రాత్రియొక్క చంద్రునిదెసకు వ్యాపించియుండునుగాన, ఆనీడ కివ్వొవ్వొగా చంద్రునిచూగ మూడుతరి గ్రహణమే గలుగక తప్పిపోవుటయు, దానిం దగుల తరి పక్షగ్రహణము సంభవించుటయు, దాని గుండా దూరి నడచుతరి సంపూర్ణగ్రహణము

సంభవించుటయు గలుగును. ఈనీడ కోణాకారమున (Conical shape) నుండును. దీని పొడవు భూమినుండి చంద్రానికి కడకుండు దూరమునకు మూడురెట్లధిక ముండుననియు, చంద్రుడు

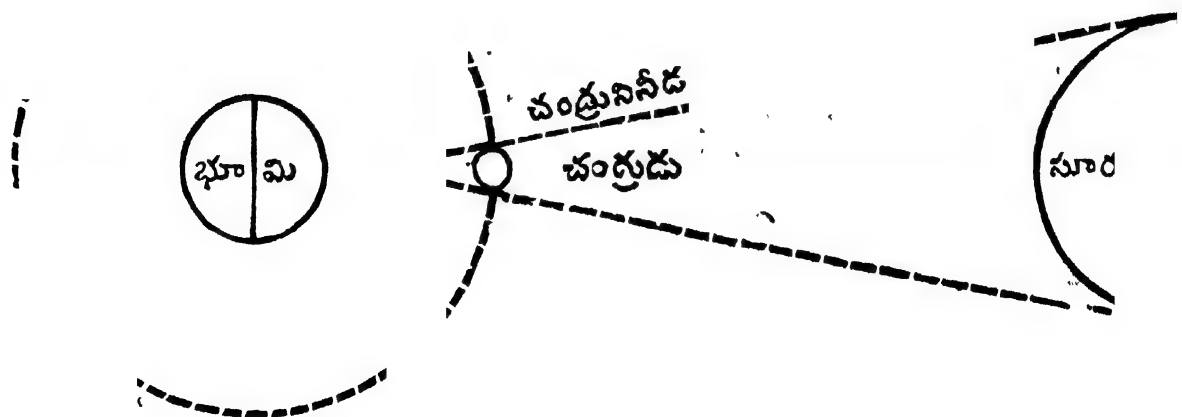
దానిగుండా దాటు తావున వెడలుపు, చంద్రుని వ్యాసమునకు మూడు రెట్లుండుననియు తెల్పించియున్నారు. కాననే చంద్రునకు కంకణ గ్రహణములు కలుగనేరవనియు జెప్పుబడినది.

గ్రహణసదర్శమున పూర్ణచంద్రుని శరీరమును పండ్రెండు భాగములుగ విభజింపబడినటుల భావించి, వాటికి Digits అని ఎత్త్రొకొమి శాస్త్రమున పేరిడియున్నారు. ఈ శాస్త్రవేత్తలు అట్టి భాగము లెన్ని గ్రహణమునట్టి మరుగు పడునో అన్ని Digits గ్రహణమని వాడుచున్నారు.

కంకణగ్రహణము (Annular eclipse)— ఒక్కొక్కతరి సూర్యగ్రహణము నుట్టచుండును. అసలు సూర్యునింబమునకును, భూమికిని మధ్య చంద్రునింబ మధ్యముగ వచ్చియు, సూర్యుని కా తిని కొ తవలకు పుడమి పుంబడికు డే నష్టమయ్యు, చంద్రునినీడ భూమికిని కలుగక నీడకొన

భూమికిని గొంతెత్తిన ముగియును. దీనిని కంకణ గ్రహణమనియు ననుట కలగు. ఏలనా సూర్యునింబమున కిట్లుపడిన చంద్రునింబము సూర్యుని మధ్యగ నుండుతరి నడుమ పల్లని మధ్యగను, మిట్టను వెలుగుకుక కణము బాలిన Ring ను ఆత్మింప నట్ల భూభాగముపై గన్పట్టునుగాన, భూతదేశపు జ్యోతిషవేత్త లాపేరిడిరి. ఎస్త్రోనోమి శాస్త్రమునది Annular eclipse అని నొందిరు. ఇది చాల అరుదుగ గల్గుచుండును. క్రీ. వె. ౧౨౩౭ లో స్కాట్లాండుదేశపు ఎడింబరో నగరమునా కి తీర్చిది యగుపడి ఐగుప్తు నలువనిఎన్నిది నెక్కడదా ముందెను.

కంకణగ్రహణదృశ్యము Annular eclipse. (సూర్యుడు మధ్యమున చంద్రునింబము.)

(గ్రహణి— ఆంగ్ల. Dysentery. (అతి సారరోగము చూడుడు. అమాతిసారము చూడుడు.)

(గ్రహబలలక్షణ సరీక్ష — (కాల విజ్ఞానశాస్త్రపరీక్షలలో నొకటి.) గ్రహబలములు బట్టి దేశములకు ఫలములు గల్గుటయందు ముఖ్యముగ పరిశీలన నందదగిన గ్రహములు గురుశనులనియు, తక్కిన గ్రహములవలన గల్గు ఫలములు స్వల్పములుగాన నంతగా పాటింప నక్కరలేదనియు, రెట్టదేవజ్ఞుడని నిర్ణయించును. (కాలవిజ్ఞానశాస్త్రము చూడుడు.)

గురుడు- ౧. మేషరాశియగుచు ఎలమున సమవృష్టి, సుభిక్షము, ధనధాన్యములు, పాడి పంటలు కల్గియుండును. ౨. వృషభరాశి- మర్రి ట్టుము, పైరులకు నష్టము, శిశువులకు గీడు, దేశమున వ్యాధులు కల్గియుండును. ౩. మిథు నమున- గురుడుగూడ యుద్ధము. ౪. కర్కాటక రాశియగుడు- స్వల్పవృష్టియు, శిశుపీడనము గల్గియు, చెరకు పరిపాటులు బాగుండును. ౫. సింహరాశియగుచుతరి- కలహములు, ప్రజా పీడ, స్వల్పవృష్టి, ౬. కన్యారాశియగుచుతరి- సమస్తధాన్యసమృద్ధి, పాడిసమృద్ధి, ౭. తులారాశియగుడు- తొలివాండులు, చక్కని పంటలు, ధాన్యసమృద్ధి, సంతోషసుఖనీవసము దేశమున గల్గియుండును. ౮. వృశ్చికరాశియగుచుతరి- అతివృష్టియుండి పంటలు తక్కువయగును. ౯. ధనస్సునగుడిన, వరిపైరు లధికమగును. ప్రతి పెసరపంటలు సమముగను, నుష్ప్వలపంట అల్పముగ నుండును. వెనుకటివర్షములు గురియును. ౧౦. మకరరాశియందుండిన- సమవృష్టి, పంటల సమత్వము గల్గియుండు. ౧౧. కుంభరాశియందుండిన- వర్షాధిక్యత, జలసమృద్ధి, పంటల వృద్ధి

గలిగియుండును. ౧౨. మీనరాశియందు గురుతరి- వరిపంట బాగుండుట, అల్పవృష్టి గల్గును.

గురుదయము, ద్వంద్వశివధ వత్సరములు, వాటి ఫలపరీక్ష- ౧. గురుడు చిత్ర లేక, స్వాతి నక్షత్రములు మదయించిన నద్దానినిచైత్రాబ్దమని ఈశాస్త్రమున వాడుదురు. ఇందు అల్పవృష్టి, అల్పసస్యములు, దుర్లక్షణములు గల్గియుండును. ౨. వైశాఖాబ్దము గురుడు విశాఖ, అనూరాధ నక్షత్రములు మదయించిన నద్దానిని వైశాఖాబ్ద మని యుండురు. ఇది సుభిక్షకాలము. ౩. జ్యేష్ఠాబ్దము- జ్యేష్ఠములనక్షత్రములందు గురుదయ మైన దానికి జ్యేష్ఠాబ్దమని పేరు. దీనియందు పెరులు పొలుగు నష్టము గల్గిండును. ౪. ఆషాఢాబ్దము- పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ నక్షత్రములు గురుదయము సంభవించినది ఆషాఢాబ్దము. ఇందు ప్రజాపీడ, అనావృష్టి, పంట పోషముగల్గి యుండును. ౫. శ్రావణాబ్దము- శ్రేణి ౨, ధనిష్ఠ, శతభిష నక్షత్రములు గురుదయము గలుగ నది శ్రావణాబ్ద మనబడును. ఇది సస్యసమృద్ధి గల్గియు ప్రజాపీడ గల్గియుండును. ౬. భాద్రపదాబ్దము- పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతులప గురుదయ మయ్యె నేని యది భాద్రపదాబ్ద మనబడును. ఇందు అన్నియు సమృద్ధముగ గల్గిన సుభిక్షసంవత్సరము. ౭. ఆశ్వినాబ్దము- గురుడు అశ్వినీ భరణీ నక్షత్రములు మదయించుట సంభవించ నద్దాని నాశ్వినాబ్దమని యుండురు. ఇందు వర్షసమృద్ధి, సస్యసమృద్ధి, సుభిక్షము గల్గియుండియు, ప్రజాపీడ గల్గియుండును. ౮. కార్తీకాబ్దము- కృత్తిక రోహిణులందు గురుదయము గల్గిన నద్దానిని కార్తీకాబ్ద మని యుండురు. ఇది అస్త్రభీతి, ఈలిశాధులు, కీడు, అల్పవృష్టి, అంతః కలహములు గల్గియుండును. ౯. మార్గశిరాబ్దము- మృగ

శిర, ఆరుద్రనక్షత్రముల గురూదయము గల్గినది. ఇందు సమవృష్టి, చక్కనిపంటలు, ఊనుము గల్గియుండును. ౧౦. పౌషాబ్దము- పునర్వసు, పుష్యమి, ఆశ్లేషలుగు గురూదయము కల్గిన గురు సమకాలముగ నడచును; సుఖముగ నుండును. ౧౧. మాఘాబ్దము మఖ, పుబ్బలుగు గురూదయమైన మాఘాబ్ద మనబడును. ఇది సమకాలము; సుభిక్షికాలము. ౧౨. ఫాల్గుణాబ్దము- ఇది ప్రజలకు ఒత్తడి, ఆపదలుగల్గిన కష్ట కాలము.

ఇంకను బృహస్పతి ఒకనక్షత్రమున సువత్సరముండిన మధ్యమమనియు, రోహిణినక్షత్రమున సువత్సరముండిన మేలనియు, మూలనక్షత్రముల దొక సువత్సరముండిన నది అధమకాలమనియు, అగు ప్రథమనక్షత్రమున పాపగ్రహ సంయుతుడైన అగ్నిభయము, రోడవనక్షత్రమునైన ప్రచండవాయుభయము, మూలనక్షత్రమున పాపగ్రహము గూడియుండిన ఊనుపీడాభయమును, వరుసగమూలనక్షత్రములగు పాపగ్రహముక్తుడై యయ్యెనేని అనేక విఘ్నములకును దేశప్రజలు పాల్పడుకరని చెప్పబడినది.

మరియు గురుడు ఒక రాశియందు పడినెలలుండుట సంభవించిన నది విద్యవత్సరమనబడును. అగు వర్షము, పంట తగుమాత్రముగ నుండునని చెప్పబడినది. పశునొకడు నెలలుండుటసంభవించిన నది గురువత్సర మనబడును. అందు సుభిక్షముగను, సంతోషముగను ప్రజలు చునుకొని చెప్పబడినది. పూర్ణిమా నెల లోకరాశియందుండుట సంభవించిన నది యగ్నివత్సరమనబడును. అగు మధ్యమఫలము గల్గును. అల్లె గురుడు పడమూడు నెల లోకరాశియందుండుట సంభవించునేని దానిని దైవవత్సరమనియు, బలివత్సరమనియు నున్నారు. అది సుభిక్ష

కాలమని చెప్పబడినది. పశునాల్గుమాసము లోకరాశియందుండుట సంభవించిన నది ప్రాజాపత్య వత్సరమనబడును. అందు ప్రజలు సుభిక్షమున సుఖాతురని చెప్పబడినది.

శనిగ్రహముయొక్క స్థితి- ౧. మేషరాశియందు శనియుండుతరి సుభిక్షము, ఊనుము, సౌజన్యత గల్గియుండును. ౨. వృషభరాశియందు జొన్నలపంట తక్కువ పండును. చోరాగ్ని బాధలు వెలనాటిసీనుయందు గల్గియుండును. కష్టదినములు. ౩. మిథునరాశియందు శనియుండ- దార్భిక్షము, కష్టదినములు. ౪. కర్కాటకమున శనియుండ- ధాన్యము చక్కగ ఫలించుటయు, ఒత్తిడియు, కష్టములు గల్గియుండును. ౫. సింహరాశియందుండ- దేశమున సర్వత్రా నష్టము, కష్టముగ నుండును. ౬. కన్యారాశియందుండ- అల్పవృష్టి, స్వల్పముగ పండుట, పశునాశనము గల్గియుండును. ౭. తులారాశియందుండ- సువృష్టి, సుభిక్షము, యుద్ధములు గల్గును. ౮. కృత్తికరాశియందు శనియుండ- సమవృష్టి, ఉపద్రవము గల్గును. ౯. ధనస్సునందుండతరి. ఊనుడాంబరము, యుద్ధము, జనపశు సస్యనాశనము గల్గుచుండును. ౧౦. మకరమునందు శనియుండ- సస్యసమృద్ధి, హీనపాలన కల్గును. ౧౧. కూభమున శనియుండ- అతివృష్టి, అల్పసస్యములుగల్గియుండును. ౧౨. మీనరాశియందు శనియుండ- అనావృష్టి, పంట నష్టము, కలహములు గల్గియుండును.

౧. అశ్వినీనక్షత్రమున శనియుండుతరి- వర్షములు బాగుగ కురిసి సన్నధాన్యములుఫలించును. ౨. భరణియందుండుతరి- రవికుజులు శనికి సప్తమమందుండిరేని స్వల్పవృష్టి, స్వల్పసస్యము గల్గియుండును. ౩. కృత్తికయందుండుతరి- ఊనుభయము, సన్యాసుకూలవర్షములు కల్గును. రోగ

పీడ వ్యాపించును. ౪. రోహిణియందు శని యుండుతరి- ఖండవృష్టి, అచ్చటచ్చట సస్యములు బాగుండుట, అచ్చటచ్చట పంటనష్టము, రోగపీడ గల్గును. ౫. మృగశిరయందుండుతరి- కలహప్రదముగ నుండును. ౬. ఆర్ద్రాయందుండుతరి- కాలము ద్వంద్వముగ గడచును. ౭. పునర్వసునందుండుతరి- సస్యములు, వృష్టి బాగుండును. ౮. పుష్యమియందుండుతరి- స్వల్ప వృష్టియు, స్వల్పసస్యము, కీటి కల్గియుండును. ౯. ఆశ్లేషయందు శనియుండుతరి- సస్యానుకూల వర్షములు, సస్యసమృద్ధి, సుభిక్షము, సౌఖ్యములు గల్గియుండును. ౧౦. మఖానక్షత్రమున శనియుండుతరి స్వల్పవృష్టి స్వల్ప సస్యఫలము, వ్యాధులు వృక్షనాశము గల్గియుండును. ౧౧. పుబ్బయందుండుతరి అల్పవృష్టి, పాడిపంటలు బాగుండుట, దధిక్షము కల్గును. ౧౨. ఉత్తరయందుండ- సస్యానుకూలవృష్టి, సస్యసమృద్ధి, ధరల ఎచ్చ కల్గియుండును. ౧౩. హస్తయందు వర్షసమృద్ధి, సస్యానుకూలత, సుభిక్షము గల్గియుండును. ౧౪. చిత్రా నక్షత్రమునందు అధికవృష్టి, చక్కని పంటలు, సుభిక్షము. ౧౫. స్వాతియందు మితవృష్టి, పుష్కలసస్యము, సుభిక్షము. ౧౬. విశాఖయందు- కడపటి వాసలు, మితసస్యము గల్గును. ౧౭. అనురాధయందు మితవర్షము, సస్యానుకూలము, సుభిక్షము. ౧౮. జ్యేష్ఠయందు శనియుండ అల్పవృష్టి, మితమగు పంట, రోగములు. ౧౯. మూలా నక్షత్రమున శనియుండ- వర్షసమృద్ధి, సస్యానుకూలత, రోగములు, అపరధాన్యముల పంట నష్టముగల్గును. ౨౦. పూర్వాషాఢ యందు అతివృష్టి, అధికసస్యము, అచ్చటచ్చట రోగపీడ, కలహములు గల్గియుండును. ౨౧. ఉత్తరాషాఢ

యందుండ సస్యలోకము, అస్యసస్య నాశము, జలసమృద్ధి. ౨౨. శ్రవణనక్షత్రము నందుండ ఖండవృష్టి, ఖండసస్య సమృద్ధి, తిరగబాటుబాధ. కొన్నిచోట్ల అధికసస్యము గల్గియుండును. ౨౩. ధనిష్ఠ నక్షత్రమున శనియుండుతరి అధికమగుపంట, ధాన్యసమృద్ధి, మార్గమున పీడ గల్గియుండును. ౨౪. శతభిషమున శనియుండ కడపటివాలు, అచ్చటచ్చట పంటలసమృద్ధి, అచ్చటచ్చట అల్పసస్యము కల్గియుండును. ౨౫. పూర్వాభాద్ర యందు పాడిపంట లభివృద్ధి గాదును, సుభిక్షము గల్గియుండును. ౨౬. ఉత్తరాభాద్ర- వర్షము, సస్యము బాగుండును. ౨౭. రేవతీనక్షత్రమున శనియుండుతరి స్వల్ప సస్యము, క్షామము గల్గియుండుననియు చెప్పబడినది.

(గ్రహములు — సప్తగ్రహములు చూడుడు.

(గ్రహము లాండు (Graham's Land)- ఇది దక్షిణార్ధవ ప్రదేశములలో గల అంటార్క్టి టికా సంబంధముగ ద్వీపముల గుంపుగ పోల్చుబడిన భూప్రదేశము. (అంటార్క్టి టికా చూడుడు).

గ్రహ లయ — సంగీతశాస్త్రమున దశ ప్రాణములలో నొకటి. లయ లేక తాళమునగు గ్రహముంగూర్చి సంగీతదశప్రాణములందు వివరింపబడినది. (చూడుడు). అగు గ్రహము లయ నాల్గు భేదములు. ౧. అతీతము- గీతము నడచిన పిదప తాళమానడచుట. ౨. అనాగతము- తాళమునడచిన పిదప గీతమునడచుట. ౩. సమము- తాళము, గీతము సమముగనే నడచుట. ౪. విషమము- పైమూడు విధములును గూడ గాకుండ నడచుట.

గ్రహలక్షణ పరీక్ష కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రమున జెప్పబడిన పరీక్షలలో నొకటి. (కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము చూడుడు).

ఒక్కనెలలో రెండు గ్రహణములు (అనగా సౌర్యము చంద్రగ్రహణమును, అమావాస్య సూర్య గ్రహణమును) గల్గిన కలహములు గల్గుననియు, చైత్రము, శ్రేష్ఠము, శ్రావణము, ఫాల్గుణము నీనాల్గు మాసములందు గ్రహణములు గల్గిన భూకంపము, వ్యాధులు, పీఠలు కలుగుననియు రెట్టమతము. అశ్వినీ, పుష్యము, హస్త, చిత్త, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తర, ఉత్తరాభాద్ర లను నేడు సక్షత్రములందు నాచువ్య శిశువుండి గ్రహణము కలుగు పెద్దలకు, పన్నెలకుగూడ కోగ్రహణమనియు, దాహిక్షము, కలహము, అల్పవృష్టి మూడుపక్షములలో కలుగుననియు, ఆర్ద్ర, ఆశ్లేష, పుబ్బ, స్వాతి, పూర్వాషాఢ, కేతభిష, రేవతి యను నేడుపక్షముల యందు వైరుతిదినముగి గ్రహణము కల్గిన శిశువులకుఁ గడు, ఎడతో కుండిన చినుకులు, కలహములు, పైనుతొడల కలుగుననియు, శోహణి, మృగశిర, అనూరాధ మూల, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, అభిజిత్తు అను నేడు సక్షత్రములందు ఈశాస్యదినముగి గ్రహణము గల్గినచో సుభిక్షము, సౌఖ్యము కలుగుననియు, భరణి, కృత్తిక, పుష్యము, మఖ, విశాఖ, శ్రేష్ఠ,

పూర్వాషాఢ అను నీయేడు సక్షత్రముల యందు ఆగ్నేయ దిశనుండి గ్రహణముగల్గిన శిశుపీడము, దాహిక్షము, శిలావర్షము, ఎండలు, ప్రభుత్వపు లో తిడి, అతివృష్టి దోషము, ఒకప్పుడనావృష్టి యుండు గల్గును. మూడు పక్షములలో నీఫలము గల్గుననియు రెట్టవిజ్ఞాని దెల్పి యున్నాడు.

గ్రహరాట్ క్షత్రియవంశము — శిశోదియా క్షత్రియులు చూడుడు.

గ్వటెమాలా దేశపు ప్రభుత్వము (Guatemala) — మధ్యఅమెరికా ఖండమున కుం జెందిన ప్రజాప్రభుత్వ దేశము. నలుబదిఎన్నిది వేల రెండువందల శొంబది చతురపు మైళ్ల వైశాల్య మనియు, ఇరువదియైదులక్షల జనసంఖ్య యనియు చెప్పబడినది.

గ్వటెమాలా దేశము (Guatemala Republic)-ఇది మధ్యఅమెరికాయందున్న ప్రజాస్వపరిపాలనదేశము. ౪౮,౨౦౦ చతురపు మైళ్ల వైశాల్యముగలది. ఇంచుమించు ౧౨,౦౦,౦౦౦ ప్రజలకు నివాసము. న్యూగువాటెమాలాపురము (౨౨,౦౦౦) ప్రధానపురము, ఓల్డుగువాటెమాలా పురము భూకంపముచేపాడై తిరుగ కట్టబడి తిరుగ భూకంపముచే పాడుచేయబడి వదిలివేయబడినది. (మధ్యఅమెరికా చూడుడు).

గాంధీదేశము — రాధాదేశము
చూడుడు.

గాంగాయన గోత్రము శాండిల
గణము చూడుడు.

గాంగిపురరాజ్యము — రాధాదేశము
చూడుడు.

గాంగిలోగాక్షి గోత్రము — సాక్ష్యశ్రీ
ఉపగణము చూడుడు.

గాంగేయ గోత్రము — జమదగ్ని
వత్స ఉపగణము చూడుడు.

గాంగోదకి గోత్రము — భరద్వాజ
ఉపగణము చూడుడు.

గాండీవము — పాండవమధ్యమునకు
నర్జునుని ధనుస్సునకు పేరు. (అర్జునుని సహస్రు,
ధనుర్విద్య చూడుడు).

గాంధారదేశము ఆఫ్ఘను స్థాన
మనకిప్పుడు చెందియున్న కాండాహార్ ప్రాంతము
గాంధార పురాతన యుండి యుండుననియు, దాని
నుండి గాంధార దేశమనియో లేక గాంధార
దేశమునుండి దానికి గాంధార పురామనియో
పేరు గల్గి యుండునని యాదలు తెలుచు
చున్నారు గాని నిదర్శనములు గాన రాకున్నవి.
సింధునది మొదలు కునార (హొల్లింగ్ కుభానది
లేక ఇక్కడలపు కాబూలునది) వరకు వడి తీర
ముల గాంధార దేశమునందని పోల్చుచున్నది;
అనగా పాంచాలోత్ర భాగమున ఇప్పటి రావ
ల్పిండి, పెషావరు జిల్లాలని అందలు తెలుచు
చున్నారు.

“Memorandum of Ancient Monu-
ments of Eusofzai” అను దాని యందు
పెషావరు రావల్పిండి మండలములు మాత్రము
గాక స్వాకో సంగసారాజ్యము, హోతీమర్దన్

అనంబడు యూసుఫ్ జాయిలోవ దేశము సూర
గాంధారములోనివేని చెప్పబడినది. యూసుఫ్
జాయి దేశమున సింధు, పాంచగోగా
నడుమభూమి యీలోవ గురాణీఫూట్, సి
ఫూరో, నత్తు, పొద్ధమతపు ఆంవాల్లి చొరికిన
ప్రదేశమని ఎఱుంగునది. (ఈ ఆంవాల్లి పొద్ధ
పట్టణములు క్రీ. వె. ౧ వ శతాబ్దమున కాశ్మీర
మేలిన కనిమ్మ మహారాజు కాలపు పనులుగా
పోల్చబడినవి). మరియు సి యూసుఫ్ జాయి
లోవ దేశమునకు సింధునది, సింధునదియు, దక్షిణ
మున కుభా (ఇప్పటి కాబూలు) నదియు, పశ్చి
మమున బెజవారును, సుభవస్త (ఇప్పటి స్వాకో
నది), ఉత్తరమున చిత్రాల్, యాసిన్ సాఫావ
ములును ఎల్లమున నొలుగ వలయును.

గామాహారుమున నిది గాంధర్వ దేశమని
పేర్ని యిచ్చునట్లు చెప్పబడినది. మహాభార
తమున గాంధర్వముగా చెప్పబడినది. ఇది గా
ధారమేనని పెక్కు ప్రయశ్చిప్తాయము. గా
ధారము చంద్రగింపు ఆశోకులు పలక రాజ్య
మునకు జొరిదియుండెను. అదివఱకు రాజ్యమేలు
యండిన మహాన్యులను “అగాథోక్తీసు” అను
పైనికుడుత రిమివై చెనట. ఆశోక చక్రవర్తి క్రీ.పూ.
౨౭౫ నుండి మర్ఖూతికుని గాంధారమునకు
పొద్ధమత వ్యాప్తికి బాపనని మహావంశ మను
పొద్ధగ్ర సమయ గలగు.

ఇది అదిని రాజధానిగనుడు గాంధారపు
మునకు విదప చెప్పదగిన పట్టణము, సగర
హామము. ఇదియు కొంతకాలము గాంధార
దేశమునకు రాజధానియై యుండినదే. ప్రస్తు
తము జలాలాబాద్ అనంబడు ఆఫ్ఘను స్థాన
ముననున్న పట్టణముకు పశ్చిమమున రెండుమైళ్లు
దూరమున నున్న నగర్ అను, పల్లెగ్రామమును
ఆపరిసరములనున్న యానవాల్లను హొల్లింగ్ నగర

హరపురముని పోల్చిరి. ఫాహియాన్ (క్రీ. వె. 3౯౯-౪౦3) దీని దర్శించి తన యాత్రా చరిత్రలో “నాకీ” యని వ్రాసెను. బేబరు చక్రవర్తి తన అనుదిన చరిత్రయందు సంగెన్హార్ అని నగరహారమునకు పేడి యున్నాడు. అచటి కొండలోవను సంగెన్హార్ అనుచు పేటికిని వాడుక గలను. బేబరు ఆలోచన ౧. సరఖూద్, ౨. గండమాల్, 3. కుర్నుస్రా, ౪. భిషియాన్, 5. హిసారుక్, 6. కోటి, ౭. మోమూగురా, ౮. కోహ్కోటి, ౯. కాబూర్ అను అొన్నిది నదులు ప్రవహించు చుండు లోవ యని వ్రాసి కొనెను. కుభానదియందు తక్కిన నదులు చేరు చున్నవి. కుభానదికి దక్షిణ తీరమునందుండిన ఈ నగరహరపురికి అొల్లింట యొకప్పుడు ఉదయన పురముని పేరుండెనట. సుర్హార్ లేక సుర్భూద్ నది కుభానదియందు సంగమముగు తావున గలదని చెప్పబడినది.

నగరహర హరిసరముల కుభానది కుత్తరముగ మేకోస్ హ్వతముగలను. అద్దాని నిక్కాలమున మార్కోహో యనుచున్నాడు. దాని సత్యజ్ఞానము చక్రవర్తి యొక్క చక్రత్రకారులు మేకోస్ అని వ్రాసిరి. ఇది యొకప్పుడు మేరుత్వము వహించి యుండెనా యని సంగతుము గల్గెడిని. ఈహరిసరములనే కుభానది దక్షిణతీరమున క్రీ. వె. 200 సావత్సరముల తర్వాత హనులుగఁ బోల్చి బడిన నలువది వౌద్ధసూతములు కలవు. బీహారు దేశపురముగు బీహారుట్టణమున కాగ్నము దిగగా పది మైళ్ల దూరమున గుర్రా అంబుడు గ్రామము బైట బైలుబడిన యొక శిలా శాసనమున నగర హరపుర ముత్తర పథముని చెప్పబడినది.

శ్రీరాముడు గాంధార దేశమును తన సోదరుండిగు భరతునిపుత్రుడగు పుష్కలుని కొసంగి నలుల శ్రీమద్రామాయణము ఉత్తర ౧౦౧-

౧౧౪ యందు కలను. భరతుడే ఉత్పలావతి యను పురమును నిర్మింపజేసె ననియు, దానిని పుష్కలుడు తనవేదిట పుష్కలావతి యని పిలచుచు, తన రాజధానిగజేసి యేలెననియు చెప్పబడినది. ఇప్పుడు కేలీ యని పిలువబడుచున్న తావును, అొల్లింటి పుష్కరావతి లేక పుష్కలావతి యుండిన తావుగ పోల్చియున్నారు.

కొంత కాలము పురుష పురమును మఱి యొకప్పుడు తక్షశిలానగరములేక తక్షకశిలానగరమును రాజధానులుగనుండెనట. పురుషపురమును ఇప్పటి పెషావర్ అని పెక్కాడు పరిశీలకులనుచున్నాడు. తక్షశిలా నగరమును మహా అలెగ్జాండరు చక్రత్రకారులు తాక్సిలాయనివ్రాసిరి. అత్రావు దిబ్బల ముమై యూడ ఇటీవల ద్రవ్యబడుచు పురము బదులుదేర దీనుబడుచు నున్నది. దానిని Taxila అను చున్నారు. అక్కరు చక్రవర్తి చక్రత్రకారులువ్రాసిన “ఎయినీ అక్బరీ” అను గ్రంథమున కాశ్మీరము, అటాకుల మధ్య గల పురుకిలై జిల్లా గాంధారము లోని నొక వ్రాసుబడి యున్నది.

ఒకప్పుడు ఉదఖండపురము గాంధారపు రాజధాని యని తెలియుచున్నది. షా లేక షాహియ సృపతులు దీనిని రాజధానిగ నీరాజ్య మేలిరని డా. స్ట్రెయిను పండితుడు తన రాజతరాగిణి II 332 లో నుడివియున్నాడు. ఉదఖండ పుర మిప్పుడు ఛిడ్ అని కొందఱును, ఉంపని కొందఱిచేతను పిలువబడుచు సింధునది దక్షిణతీరము పెషావరు డినిషరు నందొక గ్రామము యున్నది.

బుద్ధధగవానుడు అొల్లింటి జ్ఞమున తన శరీరమును ఆకలిగొని తన పిల్లలనే తినవేయుచుండిన ఒక యాదుపులి కాహారముగ నొసంగెననియు, అప్పటి యాతని పేరు బ్రహ్మప్రభర్షి యనియు, అత్రావు పుష్కలావతీపుర పరిసరారణ్య

ప్రదేశమనియు దివ్యావధానమాల యసంబంధ మత గ్రంథమున చెప్పబడినది.

గాంధారాయణ గోత్రము —

అగస్తీ ఉపగణము చూడుడు. గర్గ ఉపగణము చూడుడు.

గాంధారీ (దేవి) —

గాంధార దేశరాజ పుత్రిక యనిభావము. తండ్రి గాంధార దేశాధీశుడగు సుబలుడు. భర్త ధృతరాష్ట్రుడు. సంతతి గుర్యోధనాదులు నూర్గురు. కౌరవులకీమె తల్లి. మహాపత్నివ్రతమని పేరొందినది. భర్త అంధుడగుకాన, తానును ఎల్లరింజూషనొల్లక నేత్రము మూసివెయుచిన సాధ్వీ. ఈమె మతీయను దేవతానాశ సంభూతురాలని చెప్పబడినది.

గాంధారీనాడి—

అష్టాంగయోగములు చూడుడు.

గాంధారుడు మహారాజు

అత్రీ సంతతి చంద్రవంశ క్షత్రియుడు. ఈతనిచుండియే గాంధార దేశమునకు పేరుకలిగెను. ఈతని సంతతి వారికి తుంగారోహణ నిష్క్రమలని ప్రతీతి కలదు. కుమారుడు ఘర్మ్యుడు.

గాంభోజి (పచ్చజిగురు) —

అనియు, Stalagmitis Gambogioides అనియు, Garcinia Pictoria. అంగ్ల. Gamboge. అతవమున మక్కియగుదురు. ఇది పసుపు పచ్చరంగుగనుడు జిగురు. కాంబోడియాసీమరు ఆఫ్రాతసిమలను ఉండు ఒకదినసుచెట్ల బంక. ఈచెట్టు Garcinia అనియు, అవి Guttiferae తెగయనియు అంగ్ల శాస్త్రవేత్తలగుదురు. కాంబోడియానుండి దీనినానుముత్పన్నమైనటుల గోమచున్నను, ఈచెట్టు ఇప్పుడు సయాం, కొచ్చిన్, చైనా, సింహళము, మళయాళము దేశములందు కూడ విరివిగ గాననగుచున్నవి. దీనికొమ్మలకు

గంట్లుండి అందునుండి కారునట్టి పసుపుపచ్చరంగు పాలంబోలిన ద్రవమును వెనుగుబొంగుల పాత్ర లంకుపట్టి ఎండితురు. ఇది రంగులగు కలుపుకు రట్ట. ఆయుర్వేదవైశ్యులు లోనికిచ్చిన గాశ విరేచనములొజ్జేసి, ఉదరరోగము నివారిచి, క్రిమినివెడల్పిచి నాచాపామురు వెడలజేయునని చెప్పుదురు.

గాజరగడ్డి —

ముల్లంగి చూడుడు.

గాజులబలిజకులము —

వీరు ఆ ధ్రులలో నొక జాతివారుగ నున్నారు. వీరిజాతి యుత్పత్తి గూర్చి గ్రంథపరికరములు లభింప కున్నవి.

వీరియగు వాడుకనంది అనుశ్రుతముగ చెప్పు కొనబడుచున్న కథన మిట్లున్నది. ఆదిని పరమేశ్వరుని వినోదార్థము ఆవిశక్తిచే పార్థితుడై గాజులుచు, పసుపుచు, పరమేశ్వరుడు కల్పించి, శక్తియగు పార్వతికొసంగెననియు, యామ నాటింధరాప నాగుడు కాండకరమయ్యెననియు, అతని గాజులబలిజలమూలపురుషుని సృష్టించి, వీరిని లోకమున వ్యాపింపజేయ నియమించెననియు, నాతని సంతతివారు గాజులబలిజ లనియు చెప్పుదురు.

గాజుల బేరము భోజనమునకు —

ఆధ్రలోకీ.

గాడిదగడప చెట్టు —

అ. Aristolochia bracteata. స. బస్తూత్రి అనియు, కొండలు త్రివృత్తత్రాయనియు, విషగంధికాయనియు గూడ వాడియున్నారు. గాడిదగడపాకు నూరి లోనికిచ్చిన సర్పచిషము హరించుచు గాని ఎక్కువగాకుండు జాగ్రతగ నీయవలయును. ఆకును ఆముదములో వేయించి నారింజ కామంత ముద్ద లోనికిచ్చిన గుట్టలులు, పసుపుల

వాతములు, కడుపునొప్పి నివారణమై విరేచనము జేసి సౌఖ్య మిచ్చును. ఇది చూలుతోనున్న అడవశువులకు, అడగజ్జములకు గర్భస్రావము గల్గించుగాన నీయరాదు. ఎడిన గాడిదగడపాకు తేలికకషాయము లోని కీచ్చిన క్రిమివ్యాధులు, ఐర్మవ్యాధులు నివారణమగును.

పచ్చిఆకు రసము పురుగులుకట్టిన గాయములలో నిలిపిన శుభ్రపడి మాన్పుటను. ఆకుపసగులో మాల్యంగిణివీతులు, సముద్రపాలవీతులు కల్పినూరి ఒంటికి పూసినను, వెన్నుకు పట్టుపేసినను పురాణ ధ్వజములు, ఆహిక జ్వరములు, వెన్నుకుకట్టిన ఊష్ణములు నివారణ మగును. నొప్పులుపడుచున్న స్త్రీలకు ఆకులరసము తొందరబడి చుక్కలుగాని, గాడిదగడపనేరు చూర్ణము తొందరబడి గోధుమగింజల ఎత్తుగాని, పూపులు కాంచులతోనున్న సమూలవృక్షకషాయము ఎరుతులముల ఎత్తుగాని లోనికిచ్చిన త్వరితముగ సుఖప్రసవ మగునరని చెప్పబడినది.

గాడిదగడప ఆకు పచ్చిది ఆముదమున వెచ్చజేసి పుసిపిల్లలకొద్దపై కట్టిన విరేచనమై క్రిములు పడిపోవుననియు, శామర తీట మొదలగు చర్మవ్యాధులు మానుననియు, గాడిదగడప చెట్టు మొక్క గుణములు. చేరు వెగటుగ నుండి కాకిజేసి విరేచనము గల్గించి, వాతముల నడచి సర్వవిషరోషములను హరిహరించి, చర్మరోగముల మాన్పి, కడుపునొప్పులు స్త్రీల గాటునొప్పు (ముట్టులోగల్గు నొప్పి) నివారించుననియుం జెప్పబడినది.

గాడిదకు గంధపువాసన ఎట్లు తెలియుట? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గాడిదపుండుకు బూడిదేమందు— ఆంధ్రలోకోక్తి.

గాదర్బి గోత్రము — అర్బి)పేణ.

గణము చూడుడు.

గాదిక్రిందియెలుక గాదిక్రిందనే.
(బతుకుతుంది — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గాధి గోత్రము — కపిడపగణము చూడుడు, గర్గడపగణము చూడుడు.

గాధిన గోత్రము — కాద్ధకగణము చూడుడు.

గాధివతి గోత్రము — అత్రేయ గణము చూడుడు.

గాధిపురము తొలింటి కన్యాకుబ్జ పురుషున (ఇప్పటి కనూజపురము) కీ పేరుండెను. గాధిమహారాజు విశ్వామిత్రునితండ్రి. ఈపురమున కికను మహోదయ మనియు, కన్యాకుబ్జ మనియు గూడ పేర్లుండెను.

గాధిమహారాజు (గాధిరాజు) — అత్రి సంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుడు. కుమారుడు విశ్వామిత్రుడుహర్షి. భార్యపేరు మేనకాదేవియట. జమదగ్నిమహర్షి యీమనబావమరిది (పరశురాముని తండ్రి). గాధిరాజు కన్యాకుబ్జదేశమేలిన ప్రభువు. నాల్గికిరామాయణమున గాధిరాజు కుశనాభుని కుమారుడుగ జెప్పబడియున్నది.

గా నా భి న య నృత్య (నాట్య) క
ళాంగములు — అంగములు చూడుడు.

గాయత్రీముద్రలు — వీటిని చతుర్వింశతిముద్ర లనియునందురు. ఇవి ఇరువదిన్నాలు. గాయత్రీదేవి వీటియగు సుప్రతిష్ఠితమని చెప్పబడినది. ౧. సుగుళముద్ర, ౨. సాపుటముద్ర, ౩. వితతముద్ర, ౪. విస్మృతముద్ర, ౫. ద్విముఖముద్ర, ౬. త్రిముఖముద్ర, ౭. చతుర్ముఖముద్ర, ౮. పంచముఖ ముద్ర, ౯. అధోముఖమగు

షణ్ముఖముద్ర, ౧౦. వ్యాపికాముద్ర, ౧౧. అంజలీ
ముద్ర, ౧౨. శకటముద్ర, ౧౩. యమపాశ
ముద్ర, ౧౪. గ్రధితముద్ర, ౧౫. షణ్ముఖముద్ర,
౧౬. ఉన్ముఖముద్ర, ౧౭. ప్రలాబముష్టికముద్ర,
౧౮. మత్స్య ముద్ర, ౧౯. కూర్మముద్ర,
౨౦. వరాహముద్ర, ౨౧. సింహక్రాంతముద్ర,
౨౨. మహాక్రాంతముద్ర, ౨౩. ముద్గరముద్ర,
౨౪. పల్లవముద్ర. ఇవి చతుర్వింశతి గాయత్రీ
ముద్రలు. గాయత్రీజపమునకు పూర్వమునగు,
పరమునందు కూడ నడపుదురు.

గాయని గోత్రము — వశిష్టగణము
చూడుడు.

గాయపు (ఆకు) చెట్టు (బీజపత్రపు
చెట్టు) — లా. *Kalanchoe laciniata*,
Cotyledon laciniata. సా. పత్రబీజప
ఉరుకుభాషయగు జక్కేహయూత. దీని యాకు
నందే బీజములుంట, అటనే మొక్కలేర్పడుట,
పత్రజీవిచెట్టనియు ననుటకలగు. ఆకుల రసము
చలవజేసి త్రిదోషముల హరించుననియు, దేహా
పుష్టి నిచ్చుననియు, గాయములను మృచ్ఛి
జేయుననియు, తేలుపిషమును హరించుననియు,
వాపులు తీయుననియు, ఇరుకు (ఇలుకు) నొప్పలు
శిమింపజేయుననియు చెప్పబడినది. మణియు
మూలవ్యాధి నడంచునందురు.

గాయపు సంధి — అంగ్ల. Tetanus.
కాలియందుగాని, చేతియందుగాని, బొటనవ్రేలు
లేక బొటనవ్రేలు సాధియగు గాయము తగిలిన
తరి వచ్చెడి సంధిజబ్బు.

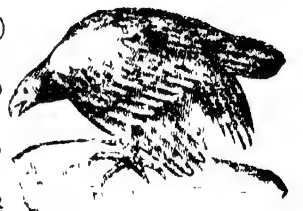
గారకి గోత్రము — ముద్గల గణము
చూడుడు.

గార చెట్టు — లా. *Balanites*
Aegyptiaca. సా. హింగుపత్రి, తాపస

తరు, తాపసస్రము, తాపసప్రిము, ఇంగుదః.
(గారకాయ లేకపండు. ఇంగుదీ) దీని వేరుమొక్క
గాని, చెక్క-మొక్కగాని రసములేక కషాయము
వాతజ్వరముల నివారించుననియు, పాడు వేడిచేసి
కఫవాతమును, క్రిమిదోగమును నివారించుననియు,
గారవిత్తు మూర్ణము బలమును, వీర్యపుష్టి
నొసగుననియు, గారవిత్తుల నూనె సమధాతున
గల్గించి దేహమును శీఘ్రముగ వ్యాపించి పైత్య
శాంతి, దేహపుష్టి నొసగి, ఇంచుక శ్లేష్మ
ప్రదోషము గల్గించుననియు, విరేచనము గావించు
ననియు జెప్పబడినది.

గారడివిద్య --- భరతదేశపు గారడివిద్య
ఒకత త్రమునాహు చెప్పబడినది. అది ఇంద్ర
జాలము, మహేంద్రజాలము, టక్కు, టమారు,
గజకర్ణవిద్య, గోకర్ణవిద్య, కనుకట్టు యను
భేదములు కలదిగ జెప్పబడినది. అంగ్లమున
గారడివిద్యకు Magic అనియెదరు. పాశ్చాత్య
గారడియగు Magic విద్య ౧. White or
Beneficent magic అనియు, ౨. Black
or Baleful magic అనియు, ద్వివిధముగ
జెప్పబడినది.

గారుడ (నక్షి) శాస్త్రము — గరు
త్కృతృడు (గరుడపక్షి) ప్రయాణకాలమున
ఎడమనైపునూడి కుడినైపు
నకుగా బోయిన ప్రయాణ
మున కష్టములు గల్గు
ననియు, కుడినైపు నుండి
ఎడమనైపునకుబోయిన ధనలాభముగల్గుననియు,
ప్రదక్షిణముగా చుట్టివచ్చిన శుభప్రదమనియు
చెప్పబడినది. కాని మతాంతరాభిప్రాయములు
కొందఱకి రెండును శుభప్రదములగుననియు
కొందఱకి గరుడపక్షి కన్నించుటయే శుభప్రద
మనియుగూడ గాననగుచున్నవి. పెక్కండ్రనుభ

వజ్రలు గరుత్మాతుడు ఎదురుగ నేగుటయు గుడి నుండి యెడమవైపున కరుగుటయుంగూడ సకల శ్రేయోదాయకమని చెప్పచున్నారు.

గరుత్మాతుడు తన యాహారమును నోటా గణచుకొని కృష్ణాయని పైకి విసలుచునట్లుటచుచు గన్పించుట సకల శ్రేయోదాయకమనియు, ఏ దిక్కున తనకుం గన్పించునో ఆ దిశయగులాభ ప్రాప్తియనియు, నెల్ల పాలు (గుమ్మి) పిట్టయు, శునకము, నక్క ఇవి తనకిరుపార్శ్వముల నేతెంచుట కార్యసిద్ధియనియు, ఉదయమున నిందర మేల్కొనితన గరుడహస్తీయే ప్రణమమున గానబడుట జయప్రదమనియు చెప్పబడినది. జలనిలయములచొగట గారుడశకునము శుభప్రద మైనను ఒక్కొక్కతరి జలాభావమగుటయుంగూడ గలనని అనుభవవేత్తలు నుడివియున్నారు.

గాలవర్షి ఆశ్రమము — చిత్రకూట పర్వతముపై గాలవాశ్రమముకలగు. పురాణాద్భుత పురాణము ౧-౮౩ నాన దీనింగూర్చిన ప్రశంస కలగు.

మరియు రాజపుత్రస్థానములోని జయపూర్వ నకు మూడుమైళ్ళ దూరమున నొక గాలి ఆశ్రమ ముండినతోట జూపుచున్నారు

గాలవ గోత్రము జనువగ్నివత్స ఉపగణము చూడుడు.

గాలవుడు — ఋషి. కువలయాశ్విన దశదిశగమన శక్తిగల ఆశ్వమును (కువలయాశ్వ మును) ఇచ్చిన ఋషి. (కువలయాశ్వడు చూడుడు.)

ఇంకను శుక్ల యజుర్వేదాధ్యాపకుం డగు కువలయాశ్వ డను ఋషి. యొకడు కలడు. ఈతడు విశ్వామిత్రశిష్యుడట. ఈతడు అయోధ్యాధినాథుడగు ఇత్యాకుమహారాజుకడ రెండు వందలును, భోజపురాధినాథుడగు శిబియ్యుడ

రెండువందలును, కాశీభూపతియగు దివోదాసు కడ రెండువందలును మొత్తము ఆఱువందల గుఱ్ఱములును సొపాదించి గరుకట్న మర్పించె నని చెప్పబడినది.

గాలికిపుట్టి ధూళికి వెరిగినట్లు — ఆధర్వణ్య

గాలిజల్లుట — వేపపువ్వు అనంబడు చర్మరోగమునకు గాలిజల్లినదని యామరు. ఇది పెక్కడను ఏదో దేవతవలనకల్గిన రోగమని తలా తురు. అగ్లవై ప్యులాగురోగమామరు; గాలిలో నెగురగల పురుగులవలన గల్గునుమరు. ఇది మూడు, ఐగు, లేక ఏడుదినములవఱ కుండు రోగము; చిన్ని పొక్కులుగ శరీరమంతయు వ్యాపించునది.

గాలిచెక్క — ఫిరంగిచెక్క చూడుడు.

గాలితీగ — దీనిని గాలిమొక్కలనుట యుం గలగు. పశుపుష్పచ్చగనుండు నొకవిధమగు తీగ. దీనికి నాగుండుపు. దానికి నేలకు సొబం ధమే లేకు. ఇది నాధారణముగ మాయుడి చెట్లు మొదలగు పెద్ద ఫలవృక్షములపై నుండి పువ్వున్నమై చెట్లరిసముగ బీల్చినై మచు, చెట్లను నీగసింపజేసి పాడుచేయును.

ఇది యాసనక పొలములోని కొక్కొక్కతరి నవతరిమను. అతితరి నాగడిగూడ నట్లే పాడు చేయును. గాన నీగాలితీగల నెటగన్ననట శ్రౌతిపి పారనై మచునారు. ఈతీగలగు పచ్చియారక మున్ను తీరిగి, ఏపాటిమొక్క బుగిలినను గాలి కెగిరియో, చెట్లచే నాకర్షింపబడియో, తిరుగ చెట్లయగు నాటుకొనియో, వ్యాపించ నారం భించును. ఇది చెట్ల కవాయకరహిణుల తీగ.

గాలితుపాకి (Air gun) — దీనిని క్రీ. వె. ౧౮౯౧ వ సంవత్సరమున మారిన్.

అనునాయన (పరాసుదేశస్థుడు) దీనిని మొదట వాడె ననియు, కనిపెట్టె ననియు తెలియు చున్నది.

గాలి పరుపులు (Air beds) —

దూది పరుపులు మనమెఱుగుదము. గాలి పరుపులు మఱియొక తరగతివి. దూదిచే నింపబడి కుట్టబడిన పరుపులు దూదిపరుపులు; గాలిచే నింపబడి ఆగాలి పైకిపోకుండు నేర్పున నేర్పఱచిన పరుపులు గాలిపరుపులు. ఇట్టిపరుపులు వాడుకలో నుంచినవారు పాశ్చాత్యులేయనియు, మన వారీ గాలిపరుపు లెఱుంగరనియు పెక్కండ్రయభిప్రాయమై యున్నది. కాని పింగళి సూరనామాత్యుడు రచించిన కళాపూర్ణోదయమున ద్వితీయాశ్వాసమున

నీ నునుగాడ్చు దూదినించిన యట్టి పల్లని
పానుపుపై లీలం బవ్వళించి,

అని రచించెను. దీనిని బట్టి చూచిన నాఁకికే గాలిపరుపులు మన దేశమున నెంతో వాడుకలోనికి వచ్చియుండె ననక వీలులేదు.

ఇంతలో నీగాలి పరుపు లొగలేదు. “నునుగాడ్చుదొడి పానుపున బాడెడుమేటి, బమ్మదేవుని తండ్రి తమ్మిక్కణ్ణి” అని పైడిపాటి లక్ష్మణకవి తన ఆంధ్రనామ సంగ్రహమున వ్రాసియుండెను.

“విష్ణుమూర్తికి శేషుడు పాన్పు” అనగా గాలిమేపరియగు శేషుని పాన్పునబన్నుండువాడు విష్ణుమూర్తియని యర్థము తెలు చున్నది. నవనాగరికు లిప్పుడు విష్ణుమూర్తి పరుండు పరుపు గాలిపరుపేగాని శేషుడు (పాము) కాదనియు,

“నునుగాడ్చు దొడిపానుపు”, “నునుగాడ్చు దూది నించినయేట్టి చల్లని పాన్పు” అని యనుట లెల్ల ఆలంకారికములేకాని యింకేమియు కాజాల వలయు నభిప్రాయము పొందియ న్నారు.

ఎవరెట్లభిప్రాయము పొందియున్నను, గాలి పరుపులు కలవనియు, అవి భరతదేశమున గాలి నుండియు, వాడుకలో నుండెననియు నను సంగతులు మాత్ర మసంగతములు కావు.

గాలి బిళ్లలు — ఆంగ్లము Mumps.

చెవులకు మొడకు సాధులగు చొకలగు గజ్జలగు మొదలగుతావుల సాధులందగు లేదు బిళ్ళలు లేక గడ్డలు. ఇవి వాపు పోటు ఒకప్పుడు జ్వరములనుగూడా గల్గియుండునవి.

గాలిలో దీపంబెట్టి దేవుడా నీ మాహాత్మ్యంచూపుమన్నట్లు — ఆంగ్లలోకోకి.

గాలి యొక్క ఒత్తిడి — ఎంత ప్రెషర్ చూడడు.

గాలివీచు ఏర్పాటులు

మున గాలివీచు ఏర్పాటులు చూడడు.

గాలి హోమరు — గాలి విసరుతరి హోమరుమను ధ్వనికొ గాఢము. గాలి విసరుట యన బర్వికుటయని భావము. అట్టితరి నే శబ్దము నిజముగ దానిగమనమువలన గలుగ నేరదు. కాని దానికాఠిణ్యములవలన భ్రమింపై నుపరిభ్రమింపనే గాలి పర్వికుతరి గాలియలలు అడ్డములుగానున్న గండశిలలకు పర్వతములకు వృక్షములకు, పెద్దపెద్ద భవనములకుదాకి తిరుగబడియు నెబ్బతో ప్రక్క కుమరలియు కొట్టుకొనుతర నలలరాపిడులు (Vibrations) సభ వింప హోమరుధ్వని గలుగును. అడ్డములవలన గాలియలలకు గల్గురాపిడి ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క ధ్వని గల్గించును. గాలి ఎడతెగక ఒకేరీతిని కొంత సేపు పరుగిడునదిగాన నాటకములకడ నలలకు గల్గుచుండు ధ్వనుల పరంపరలన్నియు కలసి వేత్తోలుగ వినుపింపవు. అన్నిధ్వనులు కలసి

ఒకే హోరుమనిష్యనిగా మనకుండెలియును. గాలి హోరుమన విసమమన్నదని కొందఱుకొందురు. ఇకను. మరికొందఱు గాలివలన కదపబడిన చెట్ల యాకులు కదలిక యీధ్వనిని గల్గించుచున్నదని తలఱుతురు. చెట్లయాకుల కదలికవలనగల్గు గలగల మను చప్పుడైనను, గాలియొక్క రాపిడుల వలన (Vibrations) అలలుచేయు ధ్వనుల పరం పరయెగాని వేరుగాదు. జరుగుపని ఇదియె.

గాలీవానావస్తే కథయే మానె నన్నట్లు — ఆధ్రలోకోక్తి.

గాళుపులు — గాఢులుమామమ.

గాట్ల అమావాస్య — జ్యేష్ఠబహుళ అమావాస్యకీపేరు వాడుచున్నారు. దీనిని ద్వివిధ ములుగఁజెప్పుచున్నారు. జ్యేష్ఠబహుళ అమావాస్య ప్రాంతముల విశూచిజాడ్యము లచ్చటచ్చటగల్గి యుండును. విశూచిరోగమునకు గాట్లనివాడుచుంటు యుగలను గాన దానిచూడి యీపేరు గల్గెనని కొందర నెదరు. ఇకఁగొందఱు అత్తరుణమున ఎఱుగధికముగనుండి గాఢులు (వేడిగాలులు) వీచుగాన గాఢుశబ్దమునకు మారె గాఢుగఁజెప్పు సొగసు.

గాడ్పులు — (గాళుపులు) వడి. వేడి గాలి కీపేరులుగలవు కొంతమారమున గాలి వేడెక్కి అల్లెనీచుచు ప్రజలకు వడదాకఁజేసిన వేడిగాళుపులగును. వీనికి వేజ్వ్యోదేశములు వేజ్వ్యోలు నామములు కలవు. ఆఫ్రికాయందలి షహరా ఎడారియగు వేడియైనగాలి వీచుచున్న తరి దానిని ఇటలీదేశమున సిరోకో (Sirocco) యనుచున్నారు. స్విజ్ల్యాండు దేశమున వీచుతరి దానిని ఫోహాన్ (Fohan) అనియెదరు. స్పాని యాదేశమున వీచుతరి సోలేన్ (Solane) అని యెదరు. ఈజిప్టు దేశమున నీవేడిగాలితోసహా ఇసుకయు కొంచెము రాలుచుండును. దీనిని

ఈజిప్టుదేశస్థులు ఖామ్మిన్ అనియెదరు. అనగా ఏబదిమనియర్థము. ఇది ఏబదిదిశములు వీచునట. సీరియాదేశము అరబ్బీదేశములందు వీచెడి ఇట్టి గాలికి సైమూన్ అనిపేరు. ఇటులనే శీతవాయు వులును కొన్నిచోట్ల వీచును. ఫ్రాన్సుదేశపు దక్షిణభాగమున ఆల్పు పర్వతపు శీతగాలికి మిస్ట్రాల్ (Mistral) అనియెదరు.

గాత్రము (గాత్రపుపాట) - గాత్రమనిన కౌతధ్వనిమని యెఱుఁగునది. ఇది సంగీత సందర్భ మున జాత్రగాత్రములని నాడెదరు. జాత్రమనిన తీగలసంగీతము; వీణ, ఫిడేలు మొదలగునవి. గాత్రమనిన గళముతోఁ బాడు గానమనిభావము. సంగీతము పాడుటకు గాత్రము సరియగు ధ్వనిని బల్కు నటుల నుచు కళయని భావము. ఇది సంగీతములోని భాగము కాదు. సంగీతమునకు మాయ ధ్వనులను చక్కగవల్కునీతిని శరీరమును శరీరభాగములను అచుప్పుకొను విధానముం చెల్పు విద్యగా నెఱుఁగునది.

గానమున కనుకఁగొనిచు గాత్రస్వరముండుట మానవ కౌతధర్మమునకు స్వభావమేయైనను కొన్ని ఇతర యాటంకములుకారణములుగ ననను కాలములకు గాత్రస్వరూపము లేర్పడును. గాత్రము సరిగా ఒదగకుండిన నచటి పరికరములు సరిగా పనిచేయుచు డలేదని యెఱుఁగునది.

శరీరమునాదలి సనుభారస్థితి దీనికి ముఖ్యమని చెప్పఁబడినది. బద్ధకముగను సోమరితనముగను శరీరస్థితి యుండుపుడు గాత్రము సరిగా ఒదగి పలుకదని ఎఱుఁగునది. ఎంత ఒరుగుట కలవాటు పడిన గాత్రమైనను మెడను ముందునకు వంచి గడ్డము గుండెలకుఁ దగులునటుల నుంచినస్థితి యంగు గాత్రము ఒదిగి పలుకకుండును.

భుజములను చక్కగ విప్పి వెనుకకు విరచి యుంచుట గాత్రము ఒరుగుట కత్యవసరము.

గళమును చక్కగ నిలువబడజేయునటుల గడ్డమును పై కెత్తుటయు ఒడుగుటకు సాధనములే. పండ్లను బిగించి పట్టుటయు, నోరు కేవలము మూసియుంచుటవలెనే నిరోధములని అనుభవజ్ఞులు తెల్పుచున్నారు.

శ్రీఘ్నకొనుటయు, శిరఃకంఠముమొదలగునవి వర్జించుట శ్రేయము. గానవిద్యాప్రదర్శనమున ఉపన్యాసమునందవలెనే అభినయాదులు ఏలగునంతవఱకు వర్జించుచుండుటయే సమాజసమని ఎఱుంగునది. (ఉపన్యాసముఁ జూడుడు). పాశ్చాత్యగానవిశారదులు గాత్రమును ఒదిగించుటయందు అచ్చునుండిగాని వ్రాతనుండిగాని చక్కగ లగ్నిన ప్రత్యేకము ఉండుననియు, లేకుండిన ఉండునట్లభ్యాసమొనర్చుట శ్రేయమనియు, ప్రత్యేకము తగ్గుటయన ఒదిగించుటయందు తనస్వాతంత్ర్యము తగ్గుటగా నెఱుంగవలయుననియు నంగురూకాని పాశ్చాత్యగాయకులందు గాత్రము నొదిగించి పాడుచుండుతరి వ్రాతను చనువలేని బలహీనత పెక్కుండ్రకు గలదని తెలియుచున్నది. అచ్చు అక్షరములనుమాత్రమే చక్కవగల్గుదురట. గాత్రము ఒడుగుటంగూర్చి Mr. Watson Lyle పండితుడు "Singing made Easy" అనుగ్రంథమును వ్రాసియున్నాడు. (సంగీతము చూడుడు).

గార్గాయని గోత్రము — పరాశరి గణము చూడుడు.

గార్గ్య గోత్రము — గర్గఉపగణము చూడుడు.

గార్గ్యాయణ గోత్రము— అగస్త్య ఉపగణము చూడుడు.

గార్గ్యుడు — అత్రి, చంద్ర, పూరుష సంతతి. తండ్రి గర్గుడు, బ్రాహ్మణుడు. ఈతడు

భాష్కరుని శిష్యుడు, ఋగ్వేదాధ్యాపకుడు, శనిపుత్రుడనియు తెల్పుబడియున్నది.

గార్థభాయణ గోత్రము— తాగ్మి గణము చూడుడు.

గార్థాయన గోత్రము — జనుదగ్ని వత్సఉపగణము చూడుడు.

గార్హ స్ప త్యా గ్ని — అగ్నిత్రయము చూడుడు. ఇది తృడివలన గల్గిన యగ్ని.

గార్హస్థాశ్రమము — ఆశ్రమచతుష్టయము చూడుడు.

గార్హమద గోత్రము— వేదేక లేక గ్రత్నుమదగణము చూడుడు.

గార్హివ్వెంటు (Garnishment)
(వాణిజ్యసాబుధ పరిభాషాపదము). ఒకనికి అప్పుకెక్కువయై అతని సరకులను లేక ఆస్తులను ఋణములుతీర్చికి ఎగవేయ తలంచుచున్నట్లు న్యాయస్థానమువారికి తోచుతరి నాయాస్తుల నతని స్వాధీనమునుండి తప్పించు వశపర్చుకొన (జప్తు చేస) వాటిని ఋణముతీర్చుటకై వినియోగింప నుత్తరువిచ్చుకూ అట్టిపనికి Garnishment అనిపేరు. అట్టి ఉత్తరువునకు Garnished Order అనియెదరు. ఎవరిపై నట్టి యుత్తర విచ్చెదరో అతనిని Garnishee అనియెదరు.

గాల్వనైజెడ్ ఐరన్ (Galvanized Iron) — ఇది సర్వసాధారణముగ నీటిగొట్టములకు వాడబడుచున్నమాట. నిజమున గాల్వనె (Electricity) పనుల కనుకూల్చిపడబడజేయబడినవి కావు. ఇనుపగొట్టములకు తుత్తి నాగము (Zinc) పూతపూయబడినవి. పేగు వాడుక యగుట పొరపాటు, మరూహ్యము.

గాల్వనోగ్రాఫీ (Galvanography)
ముద్రించుటకు (అచ్చు కొట్టుట) కేకుల్

గాల్వనోమీటర్

976

గ్రాండ్ ఫాదర్ క్లాక్కులు

Galvanic Electricity మూలమున రచించు చిత్రములకు గాల్వనోగ్రాఫు అనిపేరు. ఆ కళకు Galvanography అనిపేరు.

బడుచున్నవట. కొన్ని Gas engines అయిన వేల గుట్టముల బలము (Horse power) కలవి కలవని విందుము.

గాల్వనోమీటర్ (Galvanometer)
ఎలక్ట్రిక్కు కర్రెంటు చిన్న చిన్న వాటిగొలుచు పరీక్షరము.

గాల్వనోప్లాస్టీ (Galvanoplasty) - Galvanic Electricity ని చిన్న చిన్న వస్తువులపై నితరలోహపు పూతలబూచు నుపయోగించుకు Galvanize అనెదరు. ఆవిద్య పేరే కళ.

గాల్వేనిజమ్ (Galvanism) — Electricity produced by chemical action. ఇదియు Electricity ను మౌలిక భాగము లోహములను విద్యుచ్ఛక్తి మూలముగ కొన్ని వస్తువులపై మలాహా చేయుటకు Galvanizing అనియెదరు అట్టివిద్యుచ్ఛక్తిని Galvanic Electricity అనియెదరు.

గాస్ ఎంజిన్ (Gas Engine) — ఇది ఇంజిన్ కంబస్టన్ ఎంజిన్. ఇందు Gas fuel గా వాడబడుచుండును. పోలుత Coal gas fuel గా వాడు చుటకు Power engine ను Etienne Lenoir అను మహాసియుడు క్రీ. వ. ౧౮౫౨ లో కనిపెట్టెనట. తర్వాత దానిని Nicholas A. Otto అను నాయకుడు, Eugon Langen అనునాయకుల సయ్య పెక్కు యభివృద్ధులు గల్గించిరి. ౧౮౭౪ లో Otto అను నాయకు Compression పద్ధతినీకూడ చేర్చి మొదటి ఎంజినును జను ప్రదముగ పనిచేయించెను. తర్వాత ౧౮౮౩ లో క్లార్కును పేరుగల యాత్రవినుడు Low cycle engine కనిపెట్టెను. ఇక్కలమున పెద్దపెద్ద Gas engines యందు దానిపద్ధతులే వాడబ

గ్యారంటీఫండు (Guarantee Fund)
(వాణిజ్యసంబాధ పరిభాషాపదము) — సప్తములు గల్గుతరి వాటిచుండి సంస్థకు రక్షించుటకు నిల్వ యుంచిన మూలధనము (Reserve). ఇందువలన Guarantee యన హామీ యని యర్థము కాగలదు. ఇట్టివే Guarantee భీమా లును కలవు. ఇట్లు హామీగల వాగులకు Guaranteed-stock అనియెదరు.

గ్రాండ్ ఫాదర్ క్లాక్కులు (Grand-father Clocks) — పను నేడవ శతాబ్దాంత కాలమున హాలాండు దేశముచుండి గడియార యాత్రములుగొని ఇంగ్లాండునకుం దెచ్చుకొని వాట్లకు పలువిధ ముల కేసులం (Case) జేసి యాదమర్చి గడియారములుగ విక్రయించు వారట. ఆ కాలమున చేయబడిన పలు శతాబ్దముల గడియారములలో పొడవుగ క్రింద ప్రేలాండు పెండ్యులమ్ (Pendulum) బిళ్లలు గల గడియారములు కొన్ని యుండినవట. వాటికి గ్రాండ్ ఫాదర్ క్లాక్కు అని పేరయ్యెనట. దీనిని గూర్చి యొక ముచ్చట కలదు.

ఒకయూర నొక వృద్ధుడగు కట్ట పనివాని కొక మనుమడు చూడెనట, నాతనికిదే వృత్తి నుట. ఒకనాండా బాలుండు పొడవుగ నొక విశేషా కారముగ గడియారపు డొమ్మం జేసి, అది నొక గడియార యాత్రము నమర్చిబిగించి యీ గడియారము తనతాత (Grand father) సులువుగ జూడగల్గుటకు వీలుగల పొడవు గలదిగాన గ్రాండ్ ఫాదర్ క్లాక్కు (తాతగడియారము) అని దానిపై పేరుజెల్పెనట. గడియారము గొనవచ్చినవానిదృష్టిపడి యాకర్షించివంతగదోప దాని

కాపేరిడకారణమడిగిరట. ఊహాసోహ లెక్కువగ గల్గిన యాబాలుడు “అయ్యా! అందలి యంత్రము చాలగట్టిది. పై కేసును అందుకు తగురీతిని గట్టి పనితనముగ రచింపఁబడినది. ఈ గడియారము తరతరములుగ నుండి పనిచేయునదిగాన తాతలనాటి గడియారమయ్యు మనుమల కాలమునఁ గూడ పనిజేయుగాన గ్రాండ్ ఫండ్ క్లాక్కు” (తాతలనాటి గడియార) మని పేరందినది” యనెనట. నానాటికాగడియారములు నుంచి వ్యాపకముగాంచి నేటికి నాపేరం బరగుచున్నవట.

(గ్రాంథికభాష — ఆంధ్రదేశపు భాష యగు నాంధ్రభాషాగ్రంథములలో వాడఁబడిన భాషయని యర్థము. అనఁగా పురాణములు, ప్రబంధములు మొదలగు పద్యకావ్యములందు వాడఁబడిన భాషయని భావము. ఇది సాహిత్య పరమై, సమాసయుతమై, వ్యాకరణయుక్తమై, అలంకారలక్షణవిరాజితమై, గద్య పద్యాత్మకములుగను, శ్లోకాదివచనరూపములుగను, నాటకాదులుగను యున్నది. ఇటీవల కొందఱు ఆంగ్ల విద్యాధికులుగు పరిశీలకులు మాన్చి ప్రస్తుతము దేశమున ప్రచారమందుండు రీతిని వ్యావహారిక భాషను అందరికి తెలిసి స్వేచ్ఛగ వాడుకొన గల్గునటుల నూర్చవలయునని ఒక యుద్యమమును బయలుదేరదీసిరిగాని పరిశుద్ధతం జెరిపి, భాషను పలచబడున ట్లొనర్పరాదని హాడితు లెదిర్చిరి. (గ్రామ్యభాష చూడుడు.)

(గ్రాఫ్ (Graph) — Gelatine లో నేదేని నకలుతీయు నొకసాధనము. ఈవిధాన విద్యకు గ్రాఫ్ అని పేరు.

(గ్రాఫైటు లోహము — గ్రాఫైట్ విద్యకు చూడుడు.

(గ్రాఫోమీటర్ (Graphometer) —

మూలలు కొలచుటకై న పరికరము. దీనిని Survey చేయువారు వాడుచును.

(గ్రాఫో లొ జీ (Graphology) —

స్రొసినమాటలఘోషి. వ్రాత, కళ. ఒకని దస్తూరీ చూచి అతని చిత్తవృత్తులం గనిపెట్టుట. కళ.

(గ్రామ్యభాష — ఆంధ్రదేశపు భాష

యగు ఆంధ్రము, వ్యాకరణాదినియమములకు లోనైయుండక వాడఁబడినరీతిని గల్గినభాష. “అనియమాన్ గ్రామ్యంహి” అను వ్యాకరణ సూత్రముపలన నియమములేకుండుటవలన గ్రామ్య మగునని భావము. ఈభాష దేశమున సర్వ సాధారణజరుల వాడుకయగు ప్రచారమిది యున్నదనియు, దీనిని గ్రాంథికభాషకు మారుగ వాడవలయుననెడి యుద్యమములు, కొందఱాంగ్లవిద్యావిశారదు లగు పరిశీలకులు బయలు దీసిరిగాని, హాడితులెదుర్కొని అడ్డుదగులు చిన్నారు (గ్రాంథికభాష చూడుడు).

గ్రామ్యాయణగోత్రము — భృగు

సంతతి. (ఆగ్రీ షేణగణము చూడుడు.)

(గ్రావిటేషనల్ ఎస్ట్రోనామి

ఎస్ట్రోనామి చూడుడు.

(గ్రావిమీటర్ (Gravimeter) —

ద్రవపదార్థముల యొక్క Specific gravity కనుగొను పరికరము.

(గ్రాన్లిరేఖేవ ఇన్రిన్యాయము —

గ్రాన్లియన శిల లేక, రాము కర్థము. అందు రేఖ యన శిలాక్షరమని భావము. శాశ్వతమని చెడని దని తెలుపుట కన్యాయము వాడు చుండును.

గ్వాలియరు చింతచెట్టు ఆకు —

గ్వాలియరు సంస్థాన నగర మగు గ్వాలియరు

(లక్కరు) నగరము సంగీతమునకు పేరందినదని సంగీతవిద్వాంసులెల్ల రెతంగినదే. అందున మహా సంగీతకళానిధి యని పేరందియుండిన తాన్నేను సింగు లేక, తాన్నిగను సంగీతవిద్వాదేశికుని సమాధి సుప్రసిద్ధయాత్రాస్థలముగ గానవిద్వా విశారదులు దర్శించి పోవుచున్నారు. దాని ప్రక్కనే ఒక చింతచెట్టు సుప్రసిద్ధము. దాని యాకులగ దినిన గానమునకు గాత్రము చక్కగ నొదిగి, సుఖకరమగు పాట యలవడునని ఆదేశ మున బలమగు వాడుక గలగుగాన దాని దిను చున్నారు.

గ్వాలియరు సంస్థానరాజ్యము —

సెంట్రలిండియా ఏజన్సీసంస్థానములలో బ్రిటీషు రక్షితసంస్థానము. దీనిని సింధియాన్ హొమినియస్సు నియు ననుచున్నారు. ఇది పెద్ద రాజ్యము. ఘోర్ఖోరి మాళవదేశభాగము కడు ఫలవంతమై

నది. గ్వాలియరుపురము రాజధాని. ఇట హిందూస్తానీదేశపు సంగీతకళాభవనము సుప్రసిద్ధము. గ్వాలియరుదుర్గము కడు బలమైనదని పేరందినది. ప్రభువు మహారాష్ట్రుడు. గ్వాలియరుపురమును లక్క రనియు నందురు. తొల్లింట నిట బ్రిటీషు పై న్యము యుపబడుట నీపేరు గల్గెనట. మొరారను పేరుగల ఆనాటి పై న్యస్థాన మిటీవల బ్రిటీషుప్రభుత్వమువారు గ్వాలియరు సింధియా మహారాజునకిచ్చివైచిరి. సుప్రసిద్ధమగు ఉజ్జయిని పురము, బీల్వాజ్ఞాదవిహారములు ఈరాజ్యము లోనివి. (సెంట్రలిండియా ఏజన్సీ సంస్థానములు, సాంచిస్థాపము, మాళవ దేశముచూడుడు).

గ్లాడియాటోరిజమ్ (Gladiatorism) — స్వబలప్రయోగమున నందఱి రంజింప గల మను సమ్మకము లేక, లోకమును మెప్పించుగోర్కె.

గిన్నీ — గిన్నీ అనఁబడగడు అరటులలోనొక జాతి. (అనఁటి చూడుడు.)

గోల్డెనుగిన్నీ అను నొకజాతి ద్రాక్షపండ్లు కలవు. ఇవి ఫ్రెంచిదేశమున పెరుగునవి. సుప్రసిద్ధములు.

గిన్నీ నాణెము — (The Gunca Coin) ఇది ఆంగ్లసీమయందు ఎలిజబెత్ రాజ్య ప్రభుత్వ కాలమున క్రీ. వె. ౧౬౬౨ సంవత్సరమున Mill & Screw పద్ధతిని టంకశాలయందు చేసినట. కాని మఱికొన్ని వత్సరములలో మాను కొనిరట. అది మొదలు సుత్తులతోబాది చేసిన నాణెములు అంతరించినవి. పిదప మఱికొంత కాలమునకు తిరిగి ముద్రణపుపద్ధతిని ఫ్రెంచివాడగు బ్లాండు పరిశీలనక్రింద నుండెను. ఈ నాణెములు ఆఫ్రికాలోని గినియాదేశపు గనుల నుండి తేబడినబంగారముతో చేయబడుట గిన్నీ

అని పేరిడబడి, అయిదు గిన్నీలు, రెండు గిన్నీలు, ఒకగిన్నీ, అరగిన్నీ నాణెములుగ ముద్రింపబడినవి. ఆబంగారము వెచ్చెడి వర్తకసంఘమునకు “Company of Royal Adventurers of England Trading into Africa” అని పేరుండెను.

ఈసందర్భమున నాటంగశాలయం దొకవిందు జరగినదనియు, నాణెములప్రదర్శనము జరుపబడినదనియు, అందు జర్మనీ మొదలగు కొన్ని దేశముల నాణెములుకూడ ప్రదర్శింపబడెననియు, మరియు నీశ్రేణియంద్యోగిచే నాంగ్ల భూపతిజై చేయబడిన బంగారు, వెండినాణెములు మెప్పువడసెననియు చెప్పబడినది. అది మార్చి ౯ యని వ్రాయబడినది.

గిన్నీగడ్డి వ్యవసాయము — ఇది విలువగల మేతలలో నొకటిగో చెప్పబడినది. బాగుగ పైరుచేసి జాగ్రతగకాపాడిన చాల సంవత్సరములు జీవించును. చక్కగ పైరుగు గడ్డి

జాతి. తొల్లుత గినియాదేశమునుండి వచ్చినవగుట నీవేరందినది. భరతదేశ పరిస్థితులకు యల వాటుబడి యనుకూలించుచున్నది. జొన్న, సబ్బ, మొదలగు జాతులుకంటె వేరు భూమిలోనికి లోతుగ నాటుకొను జాతి గాన భూమిమెత్తగా దున్నవలసియుండును. మరియు నిది యప్పుకునేలల లో భాగాపెరిగి వర్ధిల్లునదిగాన నీరు యధికముగా కావలసియుండును. ఈ గిన్నీగడ్డికి వేళ్ళలోనిగు నిలచిన కుళ్ళిపోవునను భయములేదు. లూసర్క్ గడ్డికి బనికివచ్చు భూములేగాక ఇతరభూములు గూడ దీనికి బనికివచ్చును. కేవలము ఇసుక మాత్రముఁ బనికిరాదు. భరతదేశమునమే జూన్ నెలలయందు దీనిని పైరుచేయుచున్నారు. విత్తులు తొట్లలో నాగుబోసి ఆరంగుళము తెదిగిన పిన్నుట పొలములకునిరుగట్టి యూడ్చెదరు. ముందె రువువేసి పిదపనున్ని నీరుగట్టిగాని వాన పడుచుండు సమయమునగాని రొండేసియడుగుల దూరమున నాటుదురు. అతిత్వరగ పెరిగి కుబ్బుగట్టి గడ్డి బలి యును. భూమికారంగుళములు వదలి గడ్డికోయు చుండవచ్చును. మొక్కలు ఎండజూపెప్పుడెల్ల నీరుగట్టుచుండవలయుం గాని రొండవసంవత్సరము నుండి అవసరమునెబడిని నీరుగట్టవచ్చుగాని తఱచుగా గట్టనక్కరలేదు. అప్పుడప్పుడు భూమి యెండి గట్టిబారిపోకుండ గొప్పత్రవ్వగాని మధ్య మధ్య దున్నిగాని భూమిని గట్లగాచేయుచు డుట యవసరము. వేళ్లు పగునెనిమిది యంగుళ ములకంటె నెక్కువగి వ్యాపించి గడ్డికుబ్బు యెక్కువ బలిసినయెడల వాట్లనువిడదీసి చిన్న చిన్న దుబ్బులను వేటుగనాటియు పెంచవచ్చును. చేను బలహీనముగాకుండ గత్తమునై చుచు గొప్పత్రవ్వచుటయు నీరుగట్టుచుంటయు గమ నించుచుండవలయును. నిరధికమయిన గడ్డిపెరగ దని (యధికముగనని) యెఱుంగునది. ఎకరమందు

నూట నొక్కొక్కకోతకు నూటఎనిమిది ము ఎగుల పచ్చిగడ్డికోయవచ్చును. పశువులకు నిది చాల గుచ్చియైన యాహారము. భరతదేశమున కనుసూ లించుపంట.

గిప్సీ జాతి వారు (Gypsies) —

వీరిప్పుడైరోపా దేశముల గానబడుచున్నారు. తొల్లింట ఆశియా ఖండమువారని ఒకప్రతీతి కలదు. వీరు గొంగలని అడవాడుక కలరు. వీరిలోకొందఱు సంగీతము పాడువారు, నృత్య మొనర్చువారుగ నున్నారు. కొందఱు ఇనుప పని చేయుదురు. కొందఱు గుట్టముల వ్యాపార మొనర్తురు. ఇంకను అనేకవృత్తులు కలపు తఱుమగ వీరు ప్రతేక తావులందు వసించుచున్నారు. (హానేస్ దేశము చూడుడు).

గిబ్బన్సు (Gibbons) — ఫీజెస్ ఆఫ్ ది

మూన్ చూడుడు.

గిరికరిక — గుజరాతులోని సబర్మతీనది

చూడుడు. దీనినిగొచ్చిన ప్రహసన పద్మపురాణము ఉత్తర. ౫౨ యాంకె గలరు.

గిరినగరము — ఇప్పుటి జూనిగడ్

సంస్థాన పురిమగు జూనిగడ్ నుండి కతిపయ దూరముగల తొల్లింటి నైవతపర్వత మిప్పుడు గిరినాక్ (గిరినగరము) అనుపేర బరగుచున్నది. ఇది జైనుల యాత్రాస్థలము. నేమినాథ్, పరసు నాథ్ అను తీర్థకరుల దేవస్థానములు గిరిపై నున్నవి. నేమినాథ్ స్వామి శ్రీకృష్ణనిజాతి. ఉగ్రసేనుని కుమార్తెయగు రాజమతీదేవి సుతుడు. ఆయన జైనస్వామియై, తీర్థకరుడై దత్తాత్రేయుండనుపుపునకుదేశికుడై యాయనకు జైనదీక్షనిచ్చి యిటనే వృద్ధుడై నిర్వాణపథ మందెను. ఈదేవస్థానములు దిగంబర జైనులవి.

గిరినగర పర్వతమునంటియ్యె ఫలాశినీయనంబడు చున్న స్వర్ణ రేఖానది ప్రవహించుచుండును.

తొల్లింట జూనగర్బరమునకే గిరినగరమని పేరు. పిదప పేరుమార్పబడి ఇప్పుడీ పర్వతమునకే వర్తించుచున్నది.

ఈరైవతక పర్వతముపై గురుదత్త పాదమని యొక పాదముయొక్క ఆనవాలు చెక్కబడి యుండుట గాననగును. అది శ్రీకృష్ణుని పాద మూనిన తావని యనెదరు.

తొల్లింటి కాలమున నిట దత్తాత్రేయ ఆశ్రమ ముండిన దందురు. బృహత్సూహిత ౧౪-౧౧ యందు గిరినగరము గూర్చిన ప్రశంస కలదు. గిరినాథ్ రుద్ర దమనుని శిలా శాసనము లందు ఆయన పూర్వుల పేర్లు మొదలగునవి పెక్కులు గలవు. అందైదుగురు యోస (యవస) స్థుల తులపేర్లు గాననయ్యెడివి. సందర్భము మాత్రము జెలియకున్నది. అవి ౧. అతియోగో లేక అతియోచన్, తియోస్ ఆఫ్ సిరియా, ౨. తుర మాయా లేక టోలమి, ఫిలడల్ఫస్ ఆఫ్ ఈజిప్టు, 3. అంటికినీ లేక అంటిగోనస్, గోనాటస్ ఆఫ్ మేసిడన్, ౪. మక లేక మగస్ ఆఫ్ సైరిని, 5. అలికసుందర లేక అలెగ్జాండర్ (రెండవవాడని భావము) ఆఫ్ ఎజిప్ట్ అనునవి.

గిరినగరమునకు వస్త్రాపాద క్షేత్రమని పేరు కలదు. స్కాంద పురాణ ప్రభాసఖండ వస్త్రాపాత మాహాత్యము ౧-౧౧ యందు ప్రశంస కలదు.

గిరి నది హిమాలయ పర్వతపర్వత లోని చూక్ అను పేరుగల పర్వతమునకున్న మైరాజగాట్ అనబడు తావున యమునానదియగు సంగమించునది. పురాణప్రసిద్ధమైనది. కాళిదాసు తన విక్రమోర్వశీయమను నాటకమున దీనిగూర్చి నడివియున్నాడు. ఇంకను పుష్కలాతీ పట్టణము ప్రక్కనుండి ప్రవహించుచు ఇప్పుడు లంకైయను వాడుకనామము బడసి

యున్న నదికిని తొల్లింటిపేరు గిరియనియే నని జెలియుచున్నది.

గిరినాథపర్వతము — గిరిపంచకము చూడుడు.

గిరిపంచకము — జైనయాత్రాస్థానములు. ౧. శత్రుంజయశిఖరము. పాలిటానా స్థానములోనిది. కథ్యవాక్ సూరత్ కు నాయ వ్యదిశగా ౭౦ మైళ్లు. భావనగర్ నుండి 3౪ మైళ్లు. ఆదినాథతీర్థకరక్షేత్రము.

౨. సుమేరుశిఖరము. సమేర్ శిఖర మని జైనులు వాడెదరు. ఇరువదిమూడవ తీర్థకరుడగు పరేశనాథక్షేత్రము (పరేశనాథభక్తులు శ్వేతాంబరజైనులు; ౨౪ వ తీర్థకరుడగు మహావీరనాథ తీర్థకరుని భక్తులు దిగంబరులు). సుమేరు శిఖరమున నిగువదిస్థురిలో పుడొమ్మొడుగురు తీర్థకరులు నిర్వాణమొదిరి. బీహారు రాజ్యము లోని హజారిబాగ్ జిల్లా E. 1 R. ఇస్మీ ట్టేషను సమీపము.

3. అర్చున్ శిఖరము. ఆరుశిఖరము, ఆరావళి, తొల్లింటి ఆదర్శావళి పర్వతపర్వత. ఇది నేమినాథ పరశునాథకరుల క్షేత్రము. మరియు నిచట వశిష్టాశ్రమము తొల్లింటి నుండిన తావనియు జెప్పి అబాభవాని దేవాలయము జూపుదు. రాజపుత్రస్థానములోని తరోహి స్థానములోనిది.

౪. గిరినాథ పర్వతము లేక తొల్లింటిగిరినగర శిఖరము. నేమినాథ పరశునాథక్షేత్రములు కలవు. తొల్లింటి నది దత్తాత్రేయశ్రమము. దీనిని వస్త్రాపాదక్షేత్రమందురు. ఫలాసిని లేక స్వర్ణ రేఖానదీతీరము. నేమినాథతీర్థకరుడు అరిష్ట నేమియని పేరుగలవాడు. ఉగ్రసేనుని కుమార్తె యగు రాజమతీదేవి పుత్రుడు. శ్రీకృష్ణుని జ్ఞాతి. ఇచట నిర్వాణమందెను. ఈ గిరికి రైవతక పర్వతమనియుం బేరుండెనట. ఇచట కృష్ణుని

పాదమానవాలు కలదా. దానిని జైనులు గురుదత్తపాదమనియెదరు. ఇదిజూనగడ్ సొస్థానము లోనిది.

గి. చంద్రగిరి శిఖరమని కొండఱును, అప్ప పాదశిఖరమని కొండఱును చెప్పుచున్నారు. చంద్రగిరిశిఖరము మైసూరు రాజ్యములోని హాసకజల్లాయందు శ్రావణబెలగొలము అసంబడు తావు. ఇదిగోతమేశ్వరక్షేత్రము. మయూరచంద్రగుప్తుని నిర్మాణస్థలము. ఇంక అప్పపాద శిఖరము హిమవన్నగముపైనున్న టిబెట్టు సరిహద్దున కైలాసశిఖరప్రాంతము.

గిరిమాలపంచకము — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున రేల, గ్రంథిపత్ర, తుంగముస్తలు, చేవపొట్ల, కిరక్కాయలకు గిరిమాల పంచకమని పేరు.

గిరిముత్తాట్యమూషికోధృతా — ఇది సంస్కృతభాషయందలి లోకోక్తి. కొండద్రవ్వితే ఎలుక బయలుదేరినదని యర్థము.

గిరియేల్ — మగధరాజ్యము చూడుడు; కె కుతదేశము చూడుడు.

గిరివజ్రపురము (రాజగిరి) బహుశ్చ మగధరాజ్యముకు రాజధాని. (మగధ రాజ్యము చూడుడు).

గిర్నొప్ప జలపాతము — మైసూరు రాజ్యమునందు శివమొగ్గజల్లా శివమొగ్గనూడి గిర్నొప్పగ్రామము ఏబదిమైళ్ళుదూరు. మంచి బాట కలదా. మోటారు బస్సులు తిరుగుచుండును. శివమొగ్గ మైసూరు రైలువేస్ సంఠియే యున్నది. ఇది శరావతీ నదియొక్క జలపాతము. మైసూరు రాజ్యమునకును, బొంబై రాజధానికిని సరిహద్దుగ నున్నది. మార్గము మైసూరరణ్యములగుండా నడచుటవలెగొల్పెడిని.

పిదప శరావతినదిదాటు రేవుగలగు. పిదప నింక రెండుమైళ్ల అరణ్యపుబాటం గడచిన జలపాతమున కెదుట నేర్పడియున్న ఉన్నతస్థలముల నుండి గాంధనయ్యెడిని.

జలపాతము భూమిదాకు తావున లోతై గుండమేర్పడి యున్నది. అంగనుండి జలములు పైకెగురుట, చిన్నచిన్న నీటిధారలు, ఆవిరి పైకెగురు దృశ్యము లచ్చెరువు గొల్పెడిని. ఈ శరావతీనది యెగువనుజలపాతముదనుక నతిత్వరిత గిరి దొరలుచు పేరు సార్థకముగావించుకొనుచుండును. గోతీయంగు అట్ల తొండవమాడి యల్లకిల్లోలమొనర్చి దానినుండి తిరుగ నదీ ప్రవాహమూషమున బయలుదేరిన తిరినుండియు సతి సాధువై శాంతిముగ నడచి తన ఉభయవిధ గమనపాడిత్యముం బ్రదర్శించును. జలపాతము ఎన్నిగినదల అడుగులనియు, ధ్వని చుట్టు కొన్ని మైళ్లదూరమువఱకు వినిపించుచుండు సనియుం దెలియుచున్నది.

ఈ జలపాతము నాలుగుగ పడుచుండును. వాటికి రాజాయనియు, రోగనియు, గోకెట్టనియు, రాణియనియు పేర్లడియున్నారు. రాజా ౨౩౦ అడుగుల ఎత్తు. జలస్థంభమో యనునట్లొకేధారిగ పడు పెద్ద జలపాతము. రోగజలపాతము ఎత్తు కొంతతక్కువై యుండి దీనిపతనము క్రిందిజల్లమున మధ్యమునకిను ధ్వనిలో మూడు పాల్లిదియే గల్గించుచున్నదనిపించును. రాకెట్టు జలపాతము నడుమ నడుమ రాళ్లకు దాకుచు నెగురుచు పూలగుత్తులవలె భ్రమించుచు బాణ సుచా కాల్పుచున్నట్లుండును. రాణిజలపాతము సన్నమై విన్నాణములతో దిగునట్లు అందముల రాసియై కన్పట్టును.

వేసవియగ దీజలపాతము నీరడుగంటి నీరసస్థితి నుట చూడదగియుండదు. వ్న కాలమున

నీ తావున గొప్ప మంచు దట్టమైయుంట నసలు చూడ వీలేయుండను. కాన జనవరి ఫిబ్రవరి మాసములే అర్హకాలము. ఇందలి ఇంద్రధనస్సుల రంగు లతి రమ్యములు.

గిలిగిచ్చచెట్టు — లా. *Crotolaria Verrucosa*, *Crotolaria sericea*. సంస్కృతపు పేరు తెలియదు. కొందఱు ఘంటారవః; బృహత్పీఠ; శణపుష్పిక యనెదరు గాని యివి పెద్ద జనుమా పేరులయియున్నవి. దీనిగొందఱు గిలిగితచెట్టని యనుచున్నారు. దీనికాయలు పండియెండినవిగుల్లగనుండియు, లోనిగింజలు (కాయగదికి) నిలగిల ధ్వనిజేయుంగాన నీపేరు గల్గియుండవోవు. పూవులు తెల్లగను, ఎఱ్ఱగను, పచ్చగను చిక్కుడుపూవులవలె పుష్పించు మూడుభేదములు గల్గియున్నవి. దీనిపేరు, ఆకురసము, లేక కషాయము లోనికిచ్చిన స్థిహము వాపు (Enlargement of spleen) తగ్గుననియు, గుల్మము (కడుపువోనిబల్ల) తగ్గుననియు, జ్వరవేగన తగ్గుననియు, ఆకునుగాని సమూలముగ గాని నూరి పైనిపట్టువేయటవలన సమస్త చర్మరోగములేగాక కుష్టువ్యాధియు శమించుననియు నొకరు.

గిలి గోత్రము — భారద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

గివ్ ఆన్ (Give on) — (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). కాంటాంగో (Contango) ను చెల్లించుటకు గివ్ ఆన్ అనియెదరు. (కాంటాంగో చూడుడు).

గిల్బర్టు ద్వీపములు — పసిఫిక్కు-మహాసముద్రమునందలి ద్వీపములు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోనివి. వీటియందు పనునెచ్చిది జననివాసములు, కొబ్బరిచెట్లు చక్కగా నిటఁబెరుగుచున్నవి. మొత్తము ౧౩౩ చతురపుమైళ్లు.

గిల్డ్ సోషలిజమ్ (Guild Socialism) - ఒక్కొక్క చేతిపనివాండ్రందఱు ఒక్కొక్క వోట కూడి సంఘీభవించి కలసిపనిచేయుచు వీడకుండుట.

గ్రిగోరియన్ కాలమానము కేలండరు — ఐరోపా కాలమానము చూడుడు. కాలవిభజనము చూడుడు.

గ్రిథకూట పర్వతము — మగధదేశమున గిరివ్రజపుర ప్రాంతముల ఇంద్రగుహయున్న పర్వతమున కీపేరుండెనని కన్నంట్టామ్ పరిశీలకుఁ డభిప్రాయపడి యున్నాడు.

గ్లిఫోగ్రాఫీ (Glyphography) — ఒక రాగి గోకుపై Engrane చేయబడినదానికి Graphite పులిపి. రాగిపూత Electropte చేసి దానితో ముద్రించు కళ. ఇది క్రీ. వె. ౧౮౪౪ వ సంవత్సరమున కనిపెట్టబడినది.

(గ్రీకు దేశమునందలి అతీనియములు)

ములు — గ్రీకుదేశమునకు ప్రధానదేవతయగు అతీనాదేవి విద్యలకుఁ గళలకు అధినాథురాలని తలంపబడుచుండి ఆమె దేవాలయములకాదిని అతీనియమ్ అని పేరు వాడుకగానుండెను. రానురాను విద్యల దేవాలయములకుఁ గూడ నామెనట పూజించుటఁజేసి పాఠశాలలకుఁగూడ అతీనియములని నాడుక లేర్పడియెను. ప్రధాన నగరమగు అథెన్సుపురమునకుఁ గూడ నాపేరుగట్టి కిడియే కారణము. అథెన్సునిర్మాత Theseus గారు. ఈనగరము Attica మైదానమునందున్నది. (అట్టికా మైదానము, గ్రీకుదేశము చూడుడు).

గ్రీకు నృపతులు - డెరయస్ హిస్టాస్ పాంచాలదేశ భాగమును జయించిన పిదప ౧. మేనండేరు (మిథినుడు). ౨. అప్పొలోడో డీస్, 3. జోయిలస్, ౪. డియోసిపియస్, 5. స్ట్రేటర్, ౬. హిపోస్ట్రేటర్, ౭. డియోమి డీస్, ౮. సినియస్, ౯. తెలిపోస్, ౧౦. హెర్క్యులెస్ అను పదిమంది, వేత్త్యైలుభాగములు, కొందఱొకకాలమును, కొందఱు వేత్త్యైలు కాలములను పాలించిరి. వీరికాలము క్రీ. ము. రెండవ శతాబ్దమాదిగ క్రీ. మె. డెబ్బదిఎన్నిది సావత్సరములదనుక ౨౮౮ సావత్సరములకాలము పాలించిరి. వీరిని శకనృపతులు (ఇండోసిగ్యును నరపతులు ఓడించి రాజ్యమ్రాక్రమించిరి).

గ్రీకుభాష అక్షరములు —

1. Alpha, 2. Beta, 3. Gamma, 4. Delta, 5. Epsilon, 6. Jeta, 7. Eta, 8. Theta, 9. Iota, 10. Kappa, 11. Lambada, 12. Mu, 12. Nu, 14. Xi, 15. Omicron, 16. Pi. 17. Rho, 18. Sigma, 19. Tau, 20. Upsilon, 21. Phi, 22. Chi, 23. Psi,

24. Omega. ఇవి అక్షరములకు ఆంగ్లోచ్చారణలు.

గ్రీనిచ్ నక్షత్రశాల — గ్రీనిచ్ పురము లండనునగరపు బరోగా భేమునది దక్షిణము వైపున నున్నది. ఇటాగల నక్షత్రశాల లోకమున దలి గొప్ప నక్షత్రశాలగా నొకటి. **లండన్** నిటీ నూడి ఆరుమైళ్ల దూరము.

గ్రీనిచ్ మీన్ టైము — మధ్యాహ్నము పూర్ణాడు గంటలు మొదలు తిరుగ మరునాటి మధ్యాహ్నము పూర్ణాడు గంటల కొక రోజుననియు, నిది శాస్త్రతః (భేదములులేక) పాటింపదగిన వైస్వర్గ మగు దినమనియు నెల్లెరకుం దోపక పోదు. కాని భూమి సూర్యుజాట్టివచ్చు కాలములు దించుక భేదము కలదని కనిపెట్టుబడినది. ఉత్తరాయణపు చలి యందు భూమి సూర్యునికొంచుక సమీపముగ నుండుతరి దినమునందెక్కువకాలమును ఉత్తరాయణపు వేసవియందు భూమి సూర్యునుండి ఇంచుక దూరమగుతరి దినపరిమాణమొంచుక తగ్గియును ఉండునని కనిపెట్టుబడినది. దీని ఏవరోజుకాలము గ్రీనిచ్ మీన్ (Greenich mean time) గా నిర్ణయింపబడినది. అది సున్న మొదలు పనునారు మినిట్ల వరకుండెడిని. ఇది యంతప్రాముఖ్యమని దోపకుండనను Nautical Observations నందు మాఖ్యముగాన, Almanacs నందు వివరింపబడుచుంటు గాన నగును.

గ్రీన్లాండు ద్వీపము — ఇది ఉత్తర అమెరికా ఖండమునకు ఈశాన్య దిశగా ఎరుట నున్న యొక పెద్ద ద్వీపము. దీనిని డేనిష్ అమెరికా యనియు కొందఱు అనెదరు. సముద్రపు నాచు, పాకుడు ద్వీపము చుట్టు తీరము లందు పుట్టి యల్లుకొని స్త్రీమరులనుండి చూచువారల కాకుపచ్చగ గన్నించుచుంట నీపేరెవ్వరో యిది

యుండురని తలాపబడు చున్నది. ఇది చాల పెద్ద ద్వీపముని పెక్కండ్రు తలంచు చుండును. కాని కాలభేదమును పాటింపని మారు ఘనీభవించి యనేక చిన్న చిన్న ద్వీపసమూహములు బాధించి ఒకే ద్వీపమువలె నిల్లున్నదని కొందఱు పరిశీలకు లనుచున్నారు. శిలామయ ప్రదేశము. మంచుమయము. స్వల్పముగాతొల్లిటి డెన్మార్క్ దేశ వాస్తులై యుండిన వారిగు కాపురము కుదిరి అచ్చటచ్చట వసించు చుట గాననగును.

ఆస్ట్రేలియా తరువాత ప్రపంచమునఁ జెప్పదగిన పెద్ద ద్వీపమిదియే. క్రీస్తు నెనుక పదియవ శతాబ్దమున ఐస్లాండు ద్వీపవాసులు ఇటకుఁ గాపుర మేతెంచి అభివృద్ధి నొందుచు మూడు వందల సావత్సరములు మనిరట గాని క్రీ. వె. ౧౪౦౦ సావత్సరమున నందఱు నాశన మైరట. వారి నివాస గృహములు పాఠై యచ్చటచ్చట యాస వాల్లు కలవు. ఆదిమ నివాసులు ఎస్కిమో (Esquimaux) జాతివాగు చేపలను ఇతర జలచరములను వేటాడుచు జీవించువారు కొందఱు కలరు.

నార్వే దేశస్థుడగు Dr. Nansen గారు క్రీ. వె. ౧౮౮౩ లో దీని దిగి పరిశీలించిరి. ద్వీపముయొక్క పశ్చిమతీరమున Uppernavik అను నెఱిశ్మోలు ప్రపంచమున ఉత్తర దిశయందున్న యొక్క వజసనివాస స్థానమని చెప్పుబడినది.

ఉత్తర అమెరికాకుఁ జొర చాల భాగము ఉత్తర ధృవ (Arctic) భాగమునందుఁ అట్లాంటిక్కు మహాసముద్ర మందున్న పెద్ద ద్వీపము. ౮,౨౩,౦౦౦ చతురపు మైళ్ల వైశాల్యముకలది. ఇందు ఎస్కిమో జాతి ప్రజలకు నివాసముగ నున్నది. డెన్మార్క్ దేశము క్రింద కొంతగను నార్వే దేశము క్రింద కొంతగను ఉన్నది.

గ్రీనుదేశము (గ్రీకుల దేశము) —

ఐరోపాఖండము నందున్న ఒకచిన్నదేశము. దీని కుత్తరమున టర్కీ- (తురుష్క) దేశము, తూర్పున ఈగియస్సి (ఆర్కిపిలెగో సముద్రము), తక్కిన వైపుల మధ్యధరా సముద్రమును ఎల్లలు. గ్రీక్కులనిన భరతదేశమునకుం గ్రొత్తకాను. సుప్రసిద్ధుడగు అలెగ్జాండరు ది గ్రేటు గ్రీనుదేశస్థుడే. మేసిడోనియాను చెప్పబడిన దీదేశమే. ఇది పూర్వాన్నత్యము గోల్ఫోయి ఇప్పుడొక చిన్న దేశమై యున్నది. ఇప్పుడు మూడుభాగములుగ నున్నది. ౧. హెల్లాస్ దీనిని Continental Greece, ౨. మోరియా దీనిని Peninsular Greece అనెదరు, ౩. ద్వీపములు ఇవి గ్రీను పరిపాలనకు నైక్యమై యున్నవే. అందులోనివే యైయున్నవి.

తొల్లింటి గ్రీనుయొక్క దక్షిణభాగ విప్పుడు గ్రీసనంబడుచున్నది. తక్కినవన్నియు బాల్కను ప్లేట్సు. టర్కీ మొదలగునవన్నియు వేతైపోయినవి. ఇది ఇటీవల కొంతకాలము టర్కీ-క్రిందనుండి విపరీత స్వతంత్ర దేశమైనది. నాటే, ఎపిరసులోని భాగమును క్రీ. వె. ౧౮౮౧ లో టర్కీ-నుండి దీనికింగలసినవి.

ద్వీపకల్పముగు మోరియా ద్రాక్షతీగతకు అని యర్థము. దానికాకారముగనుట నాపేరుగలెనట. దాని కదివరకు పెలోపోనిసస్సుని పేరుండెనట. అనిగా పెలోపు ద్వీపకల్పముని గ్రీకుభాషార్థము. గ్రీకుదేశమునకుఁ జొరిన ముఖ్యములగు ద్వీపములు- ౧. నెగ్రోపోంటు ద్వీపము- దీనికి దొల్లింట ఇయూబోయియా యని పేరుండెను. ౨. సైప్రస్ ద్వీపము- ఇది యూగియస్సుము ద్రమునందున్నది. ౩. ఇయోనియో ద్వీపములు ఇవి యన్నియుంగలసి ఐలండుగ్రీస్ అనంబడు చున్నవి.

ఇందు డిలోసుద్వీపము, ఆండ్రోసుద్వీపము, నాకోసుద్వీపమును పెద్దద్వీపములు. తక్కినవి చిన్నవియై వీటింజుట్టియుంట చే Cyclades అని పేరయ్యెనట. గ్రీసు, నానావిధములుగనున్న పర్వత మయదేశము. మధ్యనున్న లోవలు చాల సుందర వంతములు. సముద్రతీరములు ఓడలు రాదగిన లోతుగలవి. తీరమున సమీపమునుండియు చిన్న ద్వీపములుకలవి. సముద్రములందు స్పూజి విశేష ముగగలవు. దేశ నైశాల్యము ౨౫,౦౦౦ చతురపు మైళ్లుండునని అంచనా వేయబడినది.

ఉత్తరపునైపు సరిహద్దుల నెన్నిదివేల అడుగుల ఎత్తుగల్గిన పర్వతపక్షికలను. అది ఒక్కలోవ గుండాతప్ప దాటిరానక్యముకాదు. ఆలోవకు Pass of Thermopylae అనిపేరు. అది ఏబదియడుగుల వెడలుపుకలది. మరియు నుత్తిర దిశయందే పర్వాసంపూర్వతములు, హెలికాన్ పర్వతములు తొల్లింటికాలపు గ్రీకుల ప్రవముల నివాసములుగ నెంచబడుచుండినవి. వహ్నాకాలము నందుదప్పుడ దక్కినకాలములందు ఆకాశము స్వచ్ఛమై యుండుటయు, సమశీతలమై ఆరోగ్య వంతముగ నుండుటయు, గ్రీకు పేరందించదేశము. గోధుమలు, ధాన్యములు, ద్రాక్షలు, ఓలివ్ తోటలు, కర్రెంట్లు (గిజలేని చిన్నస్లద్రాక్ష) విస్తారము సేద్యమగుచున్నది. తేనె విస్తారము దొరకుచున్నది. గోగ్రాసప్రదేశము లధికముగా గలవు. పట్టనేతపని కొంతవఱకుంగలదు. అట్టి కాలోని హెముటస్సుపర్వతమున, తేనెపట్టు విస్తారము లభించుచున్నవి. మైనమును అధికముగనే లభించెడిని. అరణ్యములును విస్తారముగనే కలవు. గ్రీకులు వాణిజ్యమందు, ఓడలుసడపుటమందు చాల నిపుణతగలవారు. ఎక్కువమంది విద్యాధికులు, గ్రీకుచర్చి క్రైస్తవమతస్థులు, క్రీ. ము. ౭౦౦ సంవత్సరముల నాటినుండి గ్రీకులువిగ్రహ

చిత్రమునను, గృహనిర్మాణ విద్యయునునను కడుగడు నిపుణులని వారినాటిపనులనుండి మన మెఱుఁగుచున్నాము. ఆకాలముననే నాగరికతం గల్గిన విద్యావృత్తులైయుండిరి. బలాశ్వులైయుండిన పాశీకుల నెదిర్చి తమ స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యములకై పోరాడినవారులు. క్రీ. ము. ౧౪౩ లో గ్రీసుదేశము రోమనులచే నాక్రమింపబడియెను. క్రీ. వె. ౧౫౦౦ ప్రాంతమున టర్క్ వారిచే నాక్రమింపబడియెను. ౧౮౨౧ లో తిరుగబడి ౧౮౨౯ వఱకు కలహాలములలో నుండిరి. అప్పుడు టర్క్ గ్రీసును వదలివేయవలసివచ్చెను. ౧౮౩౨ బవేరియా రాకొమరుండగు ఓతోయనువాని రాజుగ నెన్నుకొని భూపతిజేసికొనిరి కాని ౧౮౬౨లో ఆతనిని వెడలఁపినైదిరి. ౧౮౬౩ లో జేనిషు రాకొమరుండగు ౧ వ జార్జిని భూపతిజేసికొనిరి. విదప నాయుసతోడిని కుదుక వెడలఁజేసి ప్రజా ప్రభుత్వమును ఏర్పఱుచుకొనియున్నాడు. దేశమున గ్రీకులేగాక ఆల్బేనియనులు, రోమను సంతతి వారుగూడగలరు. ఆల్బేనియనులు పైనికులుగ నున్నారు. కర్రెంట్లు ఇందుమించు ప్రహారము సందన్ని దేశములవారును కొనుచుండు అపురూపపు జాతిపిల్ల ఇచట ఆలిపునూనెయు సుప్రసిద్ధ పదార్థమే.

ఆతెన్నుపట్టణము- దేశమున ముఖ్యపట్టణము. ఇది ఈగినాసంయుక్తాగ్రగుహతీరము. విరిపూర్వల దేవతయగు అతీనాదేవి పేరిడబడినపురము. ఈ దేవతనే రోమనులు మినర్వాదేవియని పూజించుచుండువారు. ఆతెన్నుపురముపాడై పూర్వపు పట్టణమును అభివృద్ధిలక్షణములతో నిర్మింపి పట్టణమును గాననగుచున్నవి. పురాతననగరమున గొప్పభవనములు పాడైనవి కాననయ్యెడివి. అక్కాలమున నందు పోక్రటీసు, ప్లాటో, ఆరిస్టోటిల్ మొదలగు తత్వవేత్తలు

పక్కం క్షీసగరముననే యుండినవారు. డెమస్త్రీసు మొదలగు మహావక్త లిట నుండినవారు. ఓషియాన్ మొదలగు సుప్రసిద్ధవిగ్రహచిత్రకారు లిట నుండినవారు. పై రెయస్సురము ఆతెన్ను యొక్క రేవుపట్టణము. ఇది ఏడుమైళ్ళ దూరము. ఇప్పు డినుపబాట కలదు. లగిస్యాపురము థెస్సలేయందు ప్రధానపురము. కోరింతుపురము చాల గొప్పదశ సనుభవించినపురముగాని ఇప్పుడు తగ్గియున్నది. కోరింతుసంయుక్తాగ్రగుడతీరమున నున్న పెట్రాస్పట్టణము క్రైస్తవులవర్తకము ఎగుమతి విస్తారముగాగల రేవు. నొప్పియాపట్టణ మొకప్పుడు గ్రీసుకు రాజధానిగనుండిన పురము. ఆగ్లోస్సురము గ్రీసుదేశమున కడు పురాతన పట్టణము. స్ట్రాటాపురము పొల్లింట సుప్రసిద్ధ పురమై యుండెడిది. దానికి లెసిలోమానను

వాడకపేరుండెను. ఆకాలపు ఆదిన్యపతులలో లైకర్గస్ అను భూపతి సుప్రసిద్ధుండనియు, ధర్మ శాస్త్రము నొసంగినవాడనియు, జెప్పబడినది. నెవానినోపురము మధ్యధరాసముద్రతీరపు రేవు పట్టణము. ఇటనే ఆంగ్ల పరాసు రష్యను సంయుక్తనావికాదళము టర్కీనావికాసైన్యముల నాశనమొనర్చి క్రీ. వె. ౧౮౨౭ లో గ్రీసుదేశమునకు పునఃస్వాతంత్ర్య మిప్పించినవని చెప్పబడినది. సైరాపట్టణము కొంత వర్తకముగల రేవుపట్టణము.

ఇయోనియన్ ద్వీపములు గ్రీసుదేశమునకుం జరిగినవి. (చూడుడు.) సెలోనికాసంయుక్తాగ్ర గుడమునకు పశ్చిమముగానున్న ఆలింఫసు పర్వతములు తొల్లింటి గ్రీకుల దేవనివాసస్థానముగా తలంపబడినవి. (ఆలింఫసుపర్వతము చూడుడు; పార్తినాదేవళము చూడుడు.)

గుంటకలగర చెట్టు - లా. Eclipta prostrata, Eclipta erecta, Verbesina calendulacea. సా. భృంగః, భృంగరజః, భృంగరా, భృంగరాజః, కేశరంగః, కేశరాజనః, కేశరాజః, కుంతలవర్ధనః అని పేర్లుకలవు. ఇది నూనెయందు మరిగించి చేసినతైలము; సమస్త శిరస్సునందలి దోషములనడంచి తలనొప్పి నివారించి, శిరస్సునకుఁ జలవజేసి, తలవెంట్రుకలం జెంచి, కుదుళ్ళను గట్టిపరచును. పసరు చెవిలోని కుదుపుల మానకయును. ఆకునందు రక్తము శుద్ధి జేయు గుణమును, నొప్పిమాన్ని నీరును పీల్చు గుణమును, డీని సమూల వృక్షమును నూరి నూనెంగల్పి పై కీవాాయుచుండిన బోదకాలు గోగము నివృత్తియగుననియు చెప్పబడినది.

గుంటకలగర సమూలకషాయము వేడిచేసి శరీరములోని మలమును వెడలించుననియు, ఉన్నాదము, పాండురోగము, దగ్గు, దగ్గుజ్వరము, ఉబ్బుల నివారించుననియు, కండ్లకు చలవజేసి, తలవెంట్రుకలను కుదుళ్ళయందు గట్టిపఱచి నలుపెక్కించుననియు చెప్పబడినది. వేరును ఉప్పుతోనూరి లోనికిచ్చిన మూత్రపు మంట తగ్గును. సమూలకషముతీసి కాళ్లు, చేతులు దాని యందొకగంట కాలము (రెండున్నర ఘడియలు) యుంచిన శరీరమందలి పాదరస దోషము నివృత్తియగునని చెప్పబడినది. గుంటకలగర చిగుళ్లు, మిరియములు అనుదినము ఉదయమున లోని కిచ్చుటవలన అస్తిగత జ్వరములు మొదలగు సమస్త జ్వరములు నివృత్తియగుననియు, ఆకు

రసము నోటిరసపుపట్టు నివారించుననియు, గుంట కలగరవేయ విరోచనము, వమనము గల్గించుగాన జాగ్రతగ వాడవలయుననియు చెప్పబడినది.

గుంటూరుజిల్లా — ఆంధ్రదేశము లోనిది. చెన్నపురిరాజధానికి జేరియున్నది. గుంటూరు ప్రధానస్థానము, గొప్ప వర్తకస్థలము. వినుకొండ, నర్సారావుపేట, తెనాలి వర్తక స్థానములు. మాచర్ల పురాతనదేవాలయములుగల తావు. అమరావతి లోల్లింట నీప్రాంతదేశము నకు రాజధాని. మంగళగిరి సుప్రసిద్ధక్షేత్రము. వడ్లపూడి నారాజతోటలకు పేరందినది. చీరాల, వేటపాలెము వర్తక స్థానములు. బొప్పల్లి, మగవోలు యితరపట్టణములు. మగవోలు పశువులకు సుప్రసిద్ధము. కరవధిగ్రామము పెద్దపశువులకు పేరందినది. కోటప్పకొండ శివక్షేత్రము. మొకటగిరి పెద్ద జమీందారీస్థానము. పలనాటి సీమ ఈజిల్లాలోనిది. (పలనాటిసీమ చూడుడు.)

గుండగకుల గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల (౧౦౨) గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు).

గుండగకులగోత్రము - (గుండకుల లేక, గుండకకుల గోత్రము). తొల్లింటి సంస్కృతగోత్రము శార్దూవస, శార్దూవగణము, ఆపస్తంబసూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథమాద్యప్రవరఖండ, కుబ్జేశుడు దేవత, కుముదాంబ భార్య, ఋష్యమూకము తపస్థానము, కూష్మాండసరస్సు తాళకము, జపము లక్ష, దీపములు ౨౦, క్షేత్ర సంఖ్య ౨౦, గుమ్మడికాయ దానము, గురుగు కూర, నిమ్మపండ్లు వర్జనీయము. (ఏకాక్షరేయ ౭౪ గోత్రమిది).

గుండ్లు, తేలి బెండ్లు మునిగి నట్లు చెప్పేవాడు — (అస్థితవాది లేక

మాయకబుద్ధు చెప్పి వాదించేవానిగూర్చి చెప్పే సామెత) ఆంధ్రలో శక్తి.

గుంభీభా — దశావతారీ చూడుడు.

గుగ్గిలము — గుగ్గిలము, గుగ్గిలపు చెట్టుయొక్క జిగురు. ఇవి అడవిచెట్టులు. గొప్ప మ్రానులగును. దూలములకు, వాసములకు గుగ్గిలముకట్టి చాల గట్టిగ నుండును. గుగ్గిలపు కట్టి బల్లలు, పెట్టెలు, భోషాణములు, బెంచీలు మొదలగు పనుల కుపయోగించును. ఇది చాల పొడవు, వలముగ పెరిగెడి చెట్టుగాన గుగ్గిలపు కలపకు మంచి విలువకలదు. గుగ్గిలపుచెట్టు బంకకు గుగ్గిలమని పేరు.

బైబిలునందు Book of Genesis లో గుగ్గిలపుకట్టాగూర్చి ప్రశంస కలదు. భరతదేశమున గుగ్గిలమునకు దేవధూప, గుగ్గిల అని పేర్లు సంస్కృతమున నుండబట్టి ఇది ఎంతసనాతన కాలముల నెఱుగబడినదో తెలియగలదు. ఈ చెట్టు మనదేశమున నడవులందు గాననగును. ఆ కౌఖండపు అడవులందుకూడ కలవని తెలియ గలదు.

గుగ్గిలమున కాగ్గిమున Bdelium అని నుండును. కాల్పిన ఒకవిధమగు పరిమళముగల్గి ఇందుక పైత్యము నుద్రేకించునది. శివాచారులు శివాలునేయు దాసురాష్ట్ర గుగ్గిలపుపొగ వేసి కొని పైత్యోద్రేకము గల్గించుకొందు. గ్రామ దేవతలకు గుగ్గిలపుధూపము (పొగ) చాల ప్రీతిగ నెంచుదురు. మశూచకము వేపపువ్వు మొదలగు గోగములు సంభవించినతరి దానివ్యాధకము నాపుటకు గుగ్గిలపుపొగను గోగికి వైచెదరు. ఇందువలన నంటుగోగములు వ్యాపింపకుండ నిరోధించి యాపు శక్తి గుగ్గిలమునందు కలదని యెఱుగుచుది.

గుగ్గిలమునందు ఎఱ్ఱజాతి, తెల్లజాతి పచ్చ జాతి మూడుభేదములు కలవుగాని అన్నిటిగుణ లక్షణము లొకటియేయైయుంట పాటింపబడు టయే లేదు. గుగ్గిలమును లోనికిచ్చిన మల మూత్రముల వెడలించుచు చెడురక్తమును శుభ్ర పఱచుననియు, దీనిపొగ పీల్చిన మూలవ్యాధి నయమగుననియు, తేలుకుట్టినచోట దీని సరగ దీసి పట్టించిన బాధ నివారణమగుననియు, దెబ్బ తగిలినచోట పట్టువెచిన వాపులు హరించు ననియు, అచటి దుష్టరక్తమును బాగుచేయు ననియు, స్త్రీలకు ఋతురక్తదోషము వాపి చక్కగ వెడలఁజేయు ననియు, నొప్పులు బహు చుండుతరి శీఘ్రప్రసవము గావించుననియు, ముఖ్యముగ స్త్రీపురుషుల కీళ్ళనొప్పులపై పట్టు వైచిన వాటిబాధ నిర్మూలించుననియు జెప్పఁ బడినది. గుగ్గిలమునకు జాపలీ విరుగుడు.

గుగ్గులిగోత్రము — కుండిన గణము చూడుడు.

గుజరాతు జిల్లా — గజరాత్పురము ప్రధాన స్థానము. (పూజాబుదేశము చూడుడు).

గుజరాతు నేట్టు (సంస్థానములు) — ఇవి బరోడా యామన్న బ్రిటీషు ఇండియా పొలి టికల్ ఏజంటుగారి పరిశీలనయందున్నవి. ఇందు రాజపిప్పల, కాంబే, ధరమ్పూరు సంస్థానములు ముఖ్యములు. తక్కినవి చిన్నవి. కొన్ని పరిపాల నాధికారములలోకొన్నిటిని మాత్రమే గల్గియున్న విగ నున్నవి.

గుజరాతు పట్టణము — ఇది నైకి స్ఫురించునటుల గూర్జరదేశసంబంధపురముకాదు పాంచాల దేశములోనిది. లాహోరు నగరము నకు ఉత్తరమున దెబ్బదియొక మైళ్లదూరమునను వజీరాబాదు నుండియొమ్మిది మైళ్ల దూరమునను చీనాబు నది పశ్చిమ తీరమున నున్న పట్టణము.

ఇందు ఏబది రెండు హిందూ దేవాలయములు, ౬౯ మసీదులు, ౧౦ శిక్కు ధర్మ శాలలు కల పట్టణము. జిల్లాయందు ప్రధానస్థలము, వర్తక స్థలము. కాశ్మీరమునుండి పండ్లవ రక మీ పట్టణముగుండా నడచును. బట్టల వర్తకమధికము. పుష్పినా యనబడు నూలుబట్టయు, ఇత్తడి సామానులు, కత్తులు, గుడ్డుపు జీనులు మొద లగునవి ఇట చేయఁబడు చుండును. కుండలు, కట్టసామానులు కొంతవఱకిట పేరుగాంచినవి.

ఇచట చూడదగిన వింత షాచాలా యనా బడిన మహమ్మదీయ మహత్ముని గోరీ. ఈయన ఔరంగజేబు పరిపాలనయందిచటికిఁ జేరినివాసము కుదిరెనట. సంతానార్థులగు స్త్రీలూ మహత్ముని దర్శించి సంతానము బడయుచుండిరట. నేటికి నాయన గోరీ నల్ల దర్శించు చున్నారు. మ్రొక్కుకున్న రీతిని మ్రొక్కు చెల్లింపని వార లకు తర్వాత గల్గెడి సంతానము మెడపొడుగు, చిన్నబుట్టి, పెద్దచెవులు, చుంచుపోల్కి స్ఫురించు ముఖలక్షణములగు గల్గి పిచ్చివారుగ జన్మింతురట.

ఆశ్చర్యకరముగ నట్టివారనేకులు నా తావున గాననగుదురు. వీరి పోషణకై పట్టణవాసులు భయభక్తులతో చందాలనొసంగి ధర్మమొనర్తురు. లేకున్న తమకును అట్టి సంతానము గల్గునని నెఱపుఁజెందెదరు. వారిని 'షాచాలాకాచుహా' అని పిలచెదరు. అచటి మసీదు షాచాలా మహత్ముడె కట్టించెనట. దానశీలుడట. అడవి మృగము లామహత్మునికి స్వాధీనమై చనువున నాయనకడ మలంగెడివట.

అచటనే ఆయన సంతతి వారగు వీరు వసించు నివాసము కలదు. ఆయన కడ దీని సంబంధ మగు కొన్ని కాగితములు, బొమ్మలు కలవు.

షాచాలాకాచుహా లకు లోకజ్ఞానము, జాగ్ర తవ్యక్తి, బుద్ధికుశలత చాల తక్కువగా నుండును.

ఇది పంజాబు నందంతటను ప్రసిద్ధిగ పేరందిన దేవస్థానము.

గుజరాల్వాలా జిల్లా — గుజరాల్వాలాపురము ప్రధానస్థానము. (పంజాబుదేశము చూడుడు).

గుడజిహ్వికాన్యామము — నాల్కపై బెల్లము వ్రాసికొనుటమూలమున అరుచి పదార్థము మ్రింగగల్గుటయని భావము.

గుడశ్లేష్టన్యామము — బెల్లము కఫమును వృద్ధిపఱచును. కఫరోగికి బెల్లమిచ్చి వృద్ధియొనకతన వెడలజేయుదురని చెప్పబడినది. కాని ఇది ఎంతనిజమో లేక దీనికి పేరుపయోగము కలదో తెలియదు. ఈ న్యామము వాడుకయందు తఱచు గానంబడదు.

గుడారు వెంకటదాసుకవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. బలిజకులస్థుడు. పైడిపాలగోత్రము. తొండ్రీ పేరు గురవేద్రుడు. తల్లి రంగమాంబ. రచించినది “ప్రబంధరాజశిరోభూషణ ప్రకృష్టబలరామ చరిత్ర” యను ప్రబంధము. దీనిని సాధారణముగ బలరామచరిత్ర యనుచున్నారు. చాల ప్రౌఢ కావ్యము.

గుడిపాటి కోదండవతికవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. నందవరీక నియోగిశాస్త్రాణుడని చెప్పబడినది. (నందవరీక శాస్త్రాణులు చూడుడు). ఆశ్వలా యనసూత్రము, భారద్వాజసగోత్రము. తొండ్రీ పేరు రంగయ్య. తల్లిపేరు వీరమాంబ. తాత పేరు వేంకటమంత్రి. రచించినది శృంగార రస మంజరి యను పేరున రసమంజరిని మూడు గుచ్ఛము లుగ పద్యకావ్య మొనర్చెను. ఈ రసమంజరి భానుమిశ్ర విరచితమని యెఱుంగునది.

గుడ్ బై (Good bye) — “శలవు” గైకొనుచు వెడలిపోవుతరి సమానులనుకొను డిక్తి. God be with you అను మాటలసంక్షిప్తరూపము. Good old times- ఆంధ్రమున “గతకాలము మేలు వచ్చుకాలముకంటె” అను నుక్తికి సమానోక్తి ప్రశాంతములగు నైకమత్యపు దినములని భావము. (Golden age చూడుడు).

గుణకారము — గుణించుట లేక సౌచ్చించుట. చతుర్విధ గణితములలో నొకటి. (గణితములు చూడుడు).

గుణదోష న్యామము — గుణము దోషము, ఒకేప్పుడుక గలవి. అన్యోన్యవైరము లక్షణముగాగల్గి ఒకటితోనొకటి యెప్పుడు కలియఁదగినవిగాక వేరైయుండునవి. ఎప్పుటికిని కలియనివని భావము.

గుణమతీ (విహారము) — బీహార దేశమున గయజిల్లా జహానాబాద్ జివిషనులో దర్వాత్ అను తావునగల కున్వాకొండపై నున్నది. ఇటగల భైరవవిగ్రహము పండ్రెండు చేతులు గలదానిని శాద్ధల అవలోకితేశ్వర విగ్రహముగ బోల్పెదను. దీనిని హ్యూలెస్సగు దర్శించెనట.

గుణములు — గుణములు (త్రిగుణములు) 3 :- ౧. స్వగుణము- ఉత్తమము, మాయా సంబంధము, దైవసంబంధము, పరమేశ్వర సంబంధముగల చిత్తవృత్తిచే ప్రశాంతము గల్గుట. ౨. రజగుణము- మధ్యమము, అవిద్యా సంబంధము, మానవసంబంధము, విహికవశ్వర్య ఆధిక్యత అధికారములచే రాజసము (రాయసము) గల్గియుండుట. 3. తామసగుణము- లేక తమో గుణము (చీకటియందుండు గుణమని యర్థము). అధమము, ఆవరణశక్తిసంబంధము, అసురలక్షణ మన చెప్పబడినది. దురహంభావము, ముక్తోపము,

ఈర్ష్య, మూర్ఖత మున్నగు వాటి ప్రేరేపణ నుండి మనస్సు తప్పించుకొనలేక పరవశమగుట; వికారము జేరిన యవస్థ.

చతుర్విశతి గుణములు- ౧. రూపము, ౨. రసము, ౩. గంధము, ౪. స్పర్శము, ౫. సౌఖ్య, ౬. పరిమాణము, ౭. పృథక్త్వము (వేరుగా నుండుట), ౮. సాయోగము, ౯. విభాగము, ౧౦. పరత్వము, ౧౧. అపరత్వము, ౧౨. గురుత్వము (బరువుగా నుండుట), ౧౩. క్రవత్వము, ౧౪. స్నేహము (కలియగలియుండుట), ౧౫. శబ్దము ౧౬. బుద్ధి, ౧౭. సుఖము, ౧౮. దుఃఖము, ౧౯. ఇచ్ఛ, ౨౦. ద్వేషము (విరోధము కలియక నుండుట), ౨౧. ప్రయత్నము, ౨౨. ధర్మము, ౨౩. అధర్మము, ౨౪. సంస్కారము-వీటికి చతుర్విశతి గుణములని పేరు.

గుణశైవము — ఇది చతుర్దశ శైవ భేద మతములలో నొకటిగా జెప్పబడినది. (చూడుడు). ఈ మతమున త్రిపదార్థములు, మలత్రయము శివసమవాది శైవముసంఘవలనే యుండును. ఈమతమున పతియగు శివుని అష్ట మంగళగుణములను పశువు తన అష్టగుణముల చేత సలవడ జేసికొనవలయుననియు, దానివలన ముక్తిగల్గుననియు, ఇదియే మోక్షమార్గమనియు

గుడ్డు అండు ఛాటిల్లు — (వాణిజ్య సాబాధ పరిభాషాపదము). Goods and Chattels- చరాస్త్రులు, డిక్రీలు, అప్పలిచ్చిన పత్రములు, బాంకినోట్లు, గవర్నమెంటు నోట్లు, పత్రములు, డిక్రీలు మొదలగు చరరూపకములగు విలువఆస్తుల కీపేరు వాడెదరు.

గుణాన్తర్వత్తపూజ్యస్తే — ఇది సంస్కృతభాషాపదాదని లోకోక్తి. ఎట్టివానియూ

దైనను గుణములుండుకతన పూజ్యుడగునని భావము.

గుణపూడి జంగాలు, తణుకు దాసరులు — ఇది యొక సామెతగా పరిణమించినది. అధికాలోచనలను నెరపుడు క్రియాచరణమునకు నిలువజాలనివారింగూర్చి హేళనగ “గుణపూడి జంగాలు, తణుకుదాసరు” నని యనుచుండురు. గుణపూడి కృష్ణామండలమున గుడివాడనుండియు, పశ్చిమగోదావరీమండలమున నిడదవోలునుండి ఇనుపబాట సంబాధముంగల్గి భీమవర మనంబడుచున్న తాలూకా గ్రామముకడ నున్న గ్రామము. ఇట జంగముకుటుంబములు కొన్నిగలవు. సోమసుందర శివలింగ మిటకలకు. వీరనుదినము గంటలు జేతాబూని గ్రామములకరగుచు బిచ్చముగైకొను వృత్తిగలవారు. సాయాకాల మందరు గుణపూడికి జేరుకొని వారికి దోచిన సర్వవిషయములగూర్చి గొప్పగొప్ప యోచనలా జేయుచును రేగాని క్రియాచరణ మొచుకొనయైనను లేనివారుగ నుండిరట. ఇంక తణుకు, నిడదవోలు ఇనుపబాటల సాధినుండియే యేగడగినది. తాలూకాగ్రామము. ఇటగొందఱు దాసరికులజుట్టివారేయుండిరట. కాన సీసామెత కిటుల నుత్పత్తిగలిగి వ్యాపించెనందురు.

గుడ్విల్ (Good will) - వాణిజ్యసంబాధ పరిభాషాపదము. అదివలకే పేరుప్రతిష్ఠలను, పరపతిని సాపాదించిన ఒక సంస్థయొక్క స్వకీయ (Real) ము, లోకీయము (Inherent) నగు విలువ. (ధనసంబాధముగాక, 'వ్యాపారనమ్మక' మని యర్థము.)

గుడ్డిఎద్దు జొన్నచేలోపడినట్లు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుడ్డికన్న కంటె మెల్ల కన్న మేలు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుడ్డికన్ను తెరచినా మూసినా ఒకటే — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుడ్డిగుడ్డానికి పండ్లు తోమి నట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుడ్డివానికి కుందనపు చాయ ఏమి తెలుసును ? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుదకీలః (లేక) గుదాంకురః — ఈరెండుపేర్లు ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున మూలశంఖ రోగమునకు బేగులు.

గుదకుందః — కేవలము పసిబాలురకు ముడ్డిక్రిదను చుట్టుపట్లను ఎఱ్ఱగబరిసెడి బరువున కాయుర్వేదవైద్యశాస్త్రమున గుదకుందమనిపేరు.

గుప్తగ్రహణములు — అక్కటేమను చూడుడు, గ్రహణములు చూడుడు.

గుప్తవంశనృపతులు — వీరు పాలించినది ముఖ్యముగ మగధదేశము. వీరియందు సముద్రగుప్తు మహారాజు చక్రవర్తియై అనేక రాజ్యముల నేలినవాడు. ఈతడు రాజధానిని పాటలీపుత్రమునుండి అయోధ్యకు మార్చెను. సముద్రగుప్తునకు దత్తాదేవి యను పేరుగల భార్యవలన రెండవచంద్రగుప్తుడుకన్యెను. ఈతడు విక్రమాదిత్యుడని పేరిడికొనియెను (అది క్రీ.పె. 32గి). అనూపదేశ (చేదిదేశ) మంతకో కొంతకో గాని దాహలదేశమని పేరుండెనట. అద్దానిని కాటాంజరపురము రాజధానిగ గుప్తు లేలిరట. క్రివి లేక అరాటదేశమును (పాంచాల భాగములను) క్రీ. పె. 32౬ లో కుషాను రాజులంజయించి రాజ్యమీక్రమించిరట. చంద్ర గుప్తుని తండ్రి సముద్రగుప్తునిపాలన క్రీ. పె. 3౨౬-32గి అనితేలుచున్నది. వీరు పెక్కండ్లు గలరు. కడపటి గుప్తవంశపు ప్రభువు కుమార గుప్తుడనియు, క్రీ. పె. ౪3౦ మొదలు ౪౫౦

వరకు పాలించి శత్రుప్రత్యుక్తి న పోరి, యోడి రాజ్యముప్పగించి తాను తక్కినకాలమును బౌద్ధ భిక్షకుడుగ శ్రవస్తియందు గడపెనని చెప్పబడినది. (క్రివి లేక అరాటదేశము, మగధదేశము, మహారాష్ట్రదేశము, కుంతలదేశము చూడుడు).

గుప్తాసనము — యోగశాస్త్రమున చెప్పబడిన యాసనములలో నొకటి. ఇది సిద్ధాసనమునకు సుబాధించిన అవాంతనభేదాసనము. ఎడమకాలిమడమ లింగస్థానముపైనుంచి దాని పైని కుడికాఁచి మడమనుంచి తక్కి నవన్నియు సిద్ధాసనమువలెనే. (సిద్ధాసనము చూడుడు).

గుమ్మడిచెట్టు — లా. Gmelina arborea, Gmelina parviflora. సు. కాస్మీరీ; కాశ్మీరీ; స్వితోభద్రా; స్వితోభద్రికా. కొందఱు గంధార్వ యనియువాడిరి. దీనియాకులం జీతుకగొట్టి నీటనెచిన నవి గట్టిపడునందురు. అవి నిక్కాకలను, సెగరోగమును, దారుణ మేహమును నివారించునందురు. గుమ్మడికట్టి చెక్కడపుపని కుపయోగించు కలపగ వాడబడుచున్నది. గుమ్మడివేగు, ఆకులసము చూర్ణము కషాయము నందు చలవజేసి నిస్సోషములనడచి గాయములను మాన్పుగుణము కలదనియు, మూత్రనిరోధము నడల్పుననియు, జ్వరతాపము, రక్తవైత్యము, క్షయరోగములపై చక్కగ పనిచేయుననియు జెప్పబడినది.

గుమ్మడి పాదు — గుమ్మడిపాదు కాచెడి కాయలు గుమ్మడికాయలు భోజన పదార్థము. ఇందు ప్రధాన భేదములు తీయగుమ్మడియు బూడిద గుమ్మడియునై యున్నవి. బూడిద గుమ్మడికాయను పుల్లగుమ్మడి కాయయని కొన్ని తావులందు వాడుచున్నారు గాని, అందు పులుపు గాని, పాదునందు పుల్లలు విరుగుటగాని గాన రాదు. రెండును భోజన పదార్థములుగ వాడు

చూచును. కాని బూడిదగుమ్మడి పాదుపెట్టి మొలపించరాదని యొకప్రవాదము గలదు. కాన దానిగింజల నొకపెటపైఁ బొరవైచి వాటాతనవి మొలచినపై నామొక్కలం దెచ్చి పాచునగు పాతుచూచును. మఱియు బూడిద గుమ్మడికాయ లధికముగఁ గాచినచో నాకుటుబమునకుఁ గీడు వాట్లొననియు, తీయగుమ్మడి అధికముగగాచిన తరి మేలుకలుననియు నొక సమ్మకము వ్యాపించి యున్నది బూడిదగుమ్మడి కాయలు నుదిరిన కొలఁది దాని యాకుపచ్చశక్తిగముపై జెల్లని బూడిదవాటి రజమాటి అభివృద్ధి నుచుగాన దాని కేవల గల్గెను.

ఇంక తీయగుమ్మడి యందనేక భేదములు గాననయ్యెడివి. అందు కొట్టగుమ్మడి, సూర్య గుమ్మడి, కోలగుమ్మడి (కాయ కోలగనుండును), అక్షయపాత్ర గుమ్మడి (కాయ చాతాద ఖైవై ప్లవుల [సాతానుల] రాగి యక్షయపాత్రం బొలి యుండు కాయ), మచ్చల గుమ్మడికాయ మొన లగునవియై యున్నవి. ఇందు సూర్యగుమ్మడి కాయ యక్షయపాత్రం బొలి చిన్నదిగ నుండి గుచి మిక్కుటముగ గలది. గింజలుచుచిన్నవిగ నే యుండును. కొట్టగుమ్మడి కాయయు చిన్నదియై గుమ్మడికాయజాతి యంతయు ఒకేజాతియని ఏర్పడెడిని. గుమ్మడికాయలు భూసారము, కాల మానస్థితి, వర్షములుపై నాధారపడి పెద్దకాయ లనో, చిన్నకాయలనో గాచును. వీనిని పై కెగ బ్రాకనిచ్చిన చక్కగ పెరిగికాచును.

గుమ్మడిజాతి కాయలు ముదరకమునుపు విష తుల్యమగు అపథ్యకారకము, పండితరి దోష రహితముగను చెప్పబడినవి. వైద్యులు తీయ గుమ్మడిపండును లేహ్యమొనర్తురు. తీయగుమ్మడి పండ్లయందెట్లని రంగుగలదానిని శ్రేష్ఠముగ నెఱుఁగును. మఱియు సూర్యగుమ్మడి కాయల నెట్టి

గుమ్మడికాయలని వాడుటయుం గలదు. మచ్యము లందు గుమ్మడి కాయలను ఉడికించి యాహారముగ నుపయోగింతురు. గుమ్మడి కాయలలోని గింజలలోని పలుకులు దుచికరములు గాన పలు కార్యముల కుపయోగించు చుండును.

తీయగుమ్మడి కాయ- లా. Cucurbita pepo maxima, Benincasa cerifera అంగ్ల. Pumpkin, Squash Gourd. సం. కూష్మాండమ్, కూష్మాండమ్. అఱవమునకల్యూణ పూసిని.

గుమ్మడిపండు దుచికరమగు శాకమై దేహ పుష్టి, బలము, మేహశాంతి గల్గించి ధాతుప్రసక్తి బలమొసంగి మలమూత్రముల నెడలించును. కడుపుబ్బరము, తాపము, దాహము, వైత్యోద్రేకము, మూలశంకల నడచి వాతమునురేపి, యధికమగుతరి గుష్టరక్తముం గల్గించుననియు, లేతకాయ వాతప్రకోపము గల్గించి, అగ్నిమాంద్యమును రక్తపైత్యములను బుట్టించుననియు, మిగుల యపథ్యమై కుర్బల దేహులకు, గోగులకు తిసరాదనియుఁ జెప్పబడినది. దీనికి శోంఠి, కానుగ వేరు లేక కానుగవిత్తుల రసములను పొంగించి చేసిన కషాయము విరుగుడులని చెప్పుదురు. గుమ్మడి పువ్వులను కొండలు భోజనపదార్థముగ నుపయోగింతుననియు, లేతయాకులు, కాడలం గూడ నల్లె యుపయోగింతురనియు దెలిసెడిని. ఇవికొంత పథ్యముగదు

బూడిద (పుల్ల) గుమ్మడికాయ- లా. Beninkasa cerifera, అంగ్ల. Ash coloured melon gourd. సం. కూష్మాండః, కూష్మాండకః, కూష్మాండీ, కర్పూరుః, కర్పూటికా, పుష్పఫలః, పుష్పఫలీ.

దీని కాయరసము (నీరు) తలకు రాసిన శిరస్సు నందలి వేడి, వేసవిగాఢపుల వడబాధయు

నివారించును. పట్టుబట్టల నిందున్నానించిన దాని మరకలు, మాల్సన్యమును వదలించి శుభ్రపర్చును. ముదురు కాయలోని గుంజు చలువజేసి మంచి రక్తమును శరీరమున గల్గించును. మేహకారకము నడంచును. పొత్తికడుపును శుభ్రపఱచును. మూత్రకోశము నందలి జబ్బుల నివారించి మూత్రము వెడలించును. క్రిమి, ప్రమేహము, తుయలనడంచి శరీరమున జీర్ణించిన (పాద) రస దోషము హరించును. ఇంచుక అగ్నిమాద్యము గల్గించును. లేతకాయ వాతప్రకోపము గల్గించును. అపస్యమై యుండును. దీనికి విరుగుడులు పుదీనా, జీలకర్ర, లవంగాలు అని చెప్పబడినవి. గింజలు అజీర్ణింపగల్గించును. బూడిద గుమ్మడి కాయతో చేసిన వడియములు వేడి, పైత్యము శేయను. దీనికి విరుగుడు ఉప్పుగల్పిన తన వాణి నీళ్లు.

గుమ్మడి రేగు చెట్టు (కట్టలవృక్షము)
కాయఫలచెక్కచెట్టు — సం. కట్టలమ్, భద్రా, సోమవల్కలమ్, సోమవల్కలమ్, సోమ వృక్షః. దీని చెక్కను కాయఫలచెక్కయనియు గూడ వాడుచున్నారు. చెక్క చూర్ణము లేక రసము లేకఁ గషాయము ఆమశూల, ఉబ్బు రోగము, కఫవాతము, గ్రహణి, గుల్మోగము, పాండువు, మేహము, విషమజ్వరములు ఈరోగములపైఁ జక్కగ పనిజేసి నివారించునని చెప్పబడినది.

గుయానా దేశము (Guiana) —
ఇది దక్షిణ అమెరికా యందున్న దేశము. ఉత్తరమున అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రము, దక్షిణమున బ్రెజిల్ దేశము, వాయవ్యదిశను వెనిజులా దేశమును పొల్లు. ఇది ౧,౫౦,౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము గలది. దక్షిణ అమెరికాయందు ఐరోపా ప్రభుత్వములకు

జేందిన దేశమిదియొకటియె. ఇది మూడుభాగములుగనై యొకభాగము బ్రిటీషువారికిని, ఒకభాగము ఫ్రెంచివారికిని, ఒకభాగము డచ్చివారి (హాలాండు) కిని చెందియున్నవి. బ్రిటీషువారి సీమ గుయానా దేశమంతటిలో సగమునని చెప్పబడినది.

సముద్రతీరములు పల్లముగను, వేడిగను ఉండును. వర్షములు చాలనధికము. చెరకు, కాశుధాన్యములు, విరియములు అధికముగ పైరు చేయబడుచున్నవి. సముద్రతీరముల పల్లములందు ఐరోపాదేశముల సంతతివారును, స్క్రీజాతులును, లోసకొండల, అడవుల ప్రదేశములందు ఇండియన్ జాతులును, నివసించు ప్రజలు గనున్నారు. కారీబులను ఇండియన్ జాతి ప్రజలు చాల క్రూరులని పేర్వడిసిరట. వారు వసించుదేశ తీరసముద్రమునకు కరీబుయన్ సముద్రమని పేరయ్యెను.

జార్జి టౌన్ బ్రిటీషు గుయానాకు ప్రభుత్వస్థానము. ఇది డెమరారానదీ ముఖద్వారము కడ నున్నదేవు. బ్రిటీషుగుయానా యందు ఎస్సెక్యుక్టివ్ యనియు, డెమరారాయనియు, బర్మీన్ అనియు మూడు మండలములున్నవి. కెయన్నీపురము ప్రాచీనుగానాకు ప్రధాన స్థానము. ఇదియొక ద్వీపముననున్న దేవుపట్టణము. ఇటనుండి మిరప కాయలు విస్తారమగుచుతి చేయబడుచున్నవి. వీటిని Cayenne pepper అనుచుండు. చాలతడిగనుండు ప్రదేశము. ఇప్పుడు వారి Penal settlement కూడ నై యున్నది.

పారామర్ ఇబోపట్టణము డచ్చివారి గుయానాకు ప్రభుత్వస్థానము. ఇది సురినామ్ నదీతీరము. ఈదేశమునకు సురినామ్ దేశమనియు వాడుక పేరుకలదు.

గురజకాయ చెట్టు — దీనికాయ పచ్చిది. జతాదీ ప్రినిచ్చి అరుచిదోషము నివారించి స్త్రీల గంటునొప్పిని (ఋతువునందుగల్గు గంటునొప్పి) నివారించుననియు, ఉబ్బు, కఫవాతము, గ్రహణి, పాడుగోగము, మేహగోగములపై చక్కగ పనిచేసి యాపుననియు, ఇంచుక విరేచన బద్ధము గల్గించి వాతవైత్యము గల్గించుననియు జెప్పబడినది. గురజకాయ వేడిచేసి యగ్నిదీప్తినిచ్చి ప్రేగుణములనే గల్గియుండెడిది.

గురుక్కల్ — ఆది శవ మతిము చూడుడు.

గురుగుకాయ చెట్టు — దీనికాయ అగ్నిమాద్యము నివారించి అరుచిదోషము నివారించి, విక్కాక మలమూత నిరోధము, శూలము, వివారించి, ఇంచుక శ్లేష్మమును, వాత వైత్యమును ప్రకోపింపజేయుననియు, దీనినిగూర్చి ఆతా (తెలియను. మను బాలుచూడుడు).

గురుగుచెట్టు భూరుండి చెట్టు (తేలుమణి చెట్టు)- లా. Heliotropium indicum, ఆంగ్ల. Heliotrope, సం. భూరుండి, భూరుహ, హస్తీశుండి, జవేచ్చయా, నాగద తి, నాగశుండి, శుండి, భూసరపత్రికా.

హస్తీశుండి యనియు, భూరుండి యనియు, తేలుమణి చెట్టనియు వాడుకలు గలవు. వాగ చెట్టు ఆకులుబోలి యాకులును, ఏనుగు తుడము బోలి యిండుక వ కరంగలిన కాయలును (రిమారమి జ నెహత పోషపు), కాయ కొసను పువ్వును గల్గి అడుగున్నర పోషపుగ చెట్టు పెరుగునని, పనునుగల స్థలములలో వృద్ధి నందుననియు తెలిసెడిది.

ఆకు ఆముదమున నెచ్చజేసి పైన కట్టినను దీని యాకు రసము లేక కషాయము విడిపోయిన

గాయములను సైతము మాన్పుననియు, ముఖము వైబుట్టెడు బొటిమల నడంచుననియు, కనుతేప్పల పుండ్లను మాన్పుననియు, తేలు విషము, పిచ్చి కుక్క- కాటు విషము, కాటు గాయములను హరించి మాన్పుననియు, ఉబ్బు, దగ్గు, ఇగుళ్ళ నొప్పి, మధు మేహము, వాతము, విదాహ దోషము, శీతజ్వరములపై కషాయము చక్కగ పని యొనర్చుననియు జెప్పబడినది.

గురుడు— బృహస్పతి దేవతాచార్యుండుగుట గురుడును నాచుము సుప్రసిద్ధులయ్యెను. మణియు పూరు వాశమున సాకృతి కుమారుడుగు రుచిరధనుకు గురువని వాడుకపేరు గలను. శివ కుమారుడగు కుమారస్వామికి గురుస్వామి యని పేరు కలదు. ఈయన ప్రణవమున కర్థము విహించుటజేసి యట్టిపేరు వాడుక యయ్యెనట అనివదేశమున ప్రచారము నొగున్న పేరు.

గురుదత్త పాదము గిరి సగరము చూడుడు. శ్రీకృష్ణనిపాదము ఆనవాలు.

గురుదాస్సూరు జిల్లా—గురుదాస్సునిము ప్రధానస్థానము. (హజారుదేశము చూడుడు).

గురుపాదగిరి—బీహారుములోని గయా మండలమున గయనుండి కొంతదూరమున గురు పాదగిరియను బౌద్ధక్షేత్రముకలదు. ఇట శాక్య సింహునికన్న ముంగుగనేగిన కాశ్యపబుద్ధుడు నిర్వాణపథమందెను.

ఈతావున మైత్రేయూ డను రాగలబుద్ధుడు బౌద్ధమత దివ్యబోధ సల్పునని దివ్యావధాన మాల యను బౌద్ధగ్రంథమున జెప్పబడినది.

గురురాజకవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. ఈయన రచించినది శేషధర్మమును నాంధ్రపద్యకావ్యము. దీనిని

బళ్ళారిమండలమునందలి జోహరాపురాధీశుడగు సంజీవిరెడ్డిగారికిం గృతియిచ్చెను. ఇంకను చిత్ర శ్లేషకావ్యముగు పద్మావతీ పరిణయ నాటకము, రుక్మిణీపరిణయమును ప్రబంధము, అలంకారగుణి మాలిక, రాఘవేంద్రాష్టకము, చాటుధారాసహస్రము, అనిరుద్ధ చరిత్రమును ఆంధ్రనాటకము, భర్తృహరి శతకత్రయము రచించెనని చెప్పబడినది.

గురువారము (Thursday) — దీనిని లక్ష్మీవారమనియు, బేస్తవారమనియు గూడ సంఘము వారమునందైదవదిసము. కొందఱు బృహస్పతివారమనియు సంఘము. మార్గశిరమాసమున గురువారములాదీ మహాలక్ష్మీ పూజ లొనర్తురు. హిందువు లీదిశములగు వెలగ పండ్లను తినుదు.

యూరోపుదేశములవారు గురువారమును Day of strength and power అనియెనరు. కారాని కష్టకార్యము లేదినమున ప్రాభుత్వము సిద్ధించునని ప్రతీతి కలదు. స్కాండినేవియా నారి దేవతలలో బలాస్వయండు, జనుకీలు డును అగు Thor పేరొబుగ నాము. ఆయన కాయుధము సుత్తి. అది మనుష్యుడై త్రొవలని బరువుకలది. ఆయనకు Iron gloves కలవు. ఈయన కొకపటకా కలగు. అది నలుమునకుం బిగించుకొనినతని నీయన శక్తిబల మనుచు డించునని చెప్పుబడినది.

ఇట్టి ఓడెన్ దేవుని యాయుధము సుత్తి నొకతరి Thrym అను రాక్షసుడపహరించి దాచివైచెనట. దానిని Freya యను దేవతా వనిత తన్ను వరించినంగాని యాయ ననెనట. తోడనే Thor ఆమె వేషమున నారాక్షసుని కడకేగి యా సుత్తి దెచ్చుకొనెను. దానితోనే వాని జతుకగొట్టి పులోకంబున కనిపెనట.

ప్రజలు కృతజ్ఞులై నాల్గవవారమును బుధవారము నకు Thor పేరున Thor's day యనిపేరడ నది కాలవశమున మార్పుజెంది Thursday యని వాడుబడుచున్నదని చెప్పబడినది. బైబిలు నందు సిగువామున సూర్యచక్రమును సక్షత్రములను సృజించి త్రములను స్థాపించెనని చెప్పబడినది.

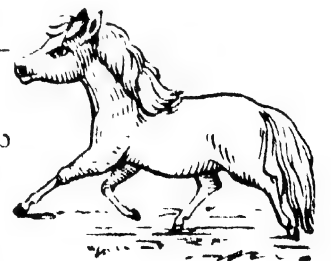
గురువును మించిన తిష్యుడు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గురుస్వామి (కుమారస్వామి) — గురుడు చూడుడు; ఓకారము చూడుడు.

గురూదయాబ్దములు — ఇవి జ్యోతిష శాస్త్రసూత్రములు. పంచాంగము లందు గురుగ్రహము ఉదయించు సమయమున వివరపాఠమును వ్రాసెను. ఇవి ౧. వైశాఖము, ౨. చైత్రము, ౩. కేయిత్తము, ౪. ఆషాఢము, ౫. శ్రావణము, ౬. భాద్రపదము, ౭. ఆశ్వినము, ౮. కార్తీకము, ౯. మార్గశిరము, ౧౦. పుష్యము, ౧౧. మాఘము, ౧౨. ఫల్గుణము నని మాసనామములుగల గురుదయాబ్దములు.

గుర్గాంజిల్లా గుర్గాంగుము ప్రధానస్థానము. (హుజురదేవులు చూడుడు).

గుర్రపుసుడులు — అ శ్వ శాస్త్రము చూడుడు.

గుర్రపుపిల్లకు గుగ్గళ్లు తినడము నేర్పవలెనా? — (గుగ్గళ్లు ఉడికించిన ఉలవలు). ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుర్రమంత కుక్కను వెంచి రెడ్డి తానే మొరిగినట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గుర్రము గుడ్డిదైనా దానాకు తక్కువయుండదు — అసగా గుడ్డి గుడ్డిమైన దానాతినుటయగు తక్కువది కాదని భావము. ఆధ్రోకోక్తి.

గుర్రము తోకవుంటే తానేనిసరు కుంటుందికాని ఇతరుల కుపయోగ మేమి? — ఆధ్రోకోక్తి.

గులాబీచెట్లు జాతులు - ప్రత్యాన్ని వృక్షజాత్రులు గులాబీ చెట్లను అపే పూచు పూవుల రంగుల నుడియు పూవుల వాసనల నుడియు పకునాల్గు భేదజాతులుగ విభజించి యున్నారు. ఇవి కొక్క భేదజాతి కనేక అంత భేదములు చెప్పబడినవి. ఇవి కడుస్వల్ప భేదములుగ, స్వల్ప చరములుగను, ప్రాశస్త్యము గ్రహ్యములుగను ఉన్నవి.

౧. Hybrid Tea Roses - పూవులు

ది మికి తేలిక వాసన గలవి. ఇవి నూట ఇరువది భేదజాతులుగ లెక్కించి యున్నారు.

౨. Single Roses - వీటికి పరిష్కరింపు అనియు, బేరుకలదు. నిజమున నివి కర్లాడు దేశపు జాతులు గావు. ఇవియు Hybrid Tea Roses జాతివే ననియు, Single Flowers కలవనియు పరిశీలనలనుండి తేలుచున్నది. పూవులు సూదరముగ నుడును, విస్తారము పూచు గాని త్వోతముగ రెక్కలు రాలిపోవును. ఇదేడు భేదజాతులులెక్కింప బడినవి. (ఇవి బంటరెక్క గులాబీజాతి).

3. బోర్బోన్ గులాబీ జాతి - చీనాదేశపు గులాబీలకు వీటికి భేదమేమియు గానరాదు. రెండి యును ఈజాతిలో కొన్నిసదా పూచుచుండు

నవియు, కొన్ని ఏటేట నొకసారి మాత్రము పూచునవియు కలవు. తుప్పలుగనగు జాతియు, ఊకవలె తీగప్రాకుజాతియు, చిన్న చెట్లుగనుండి పూచుజాతియు నైదు అంతర్భేద జాతులుగ నున్నవి.

౪. Hybrid Perpetual Roses —

ఇవి చాల గట్టికర్త్రగల్గి బలముగనుండుజాతి. దీనిని దేశవాళీగులాబీయని యనెదరు. పరిశీతులు బాగుండిన పరిచుడుగులవలకుం బెరుగును. ఒక్కొక్కతొ పూచుచుండును. పూచితరి గుఱుగుఱువులుగ చాల పూవులు పూచును. చిగురుకినిపించుట పూచుటకు యదనుగ నెఱుంగ దగినది. పూవులు పెద్దవిగను అత్తగుచేయుట కనుకూలమగు పరిచుభముగలవిగను ఉండును. వీటిని బోర్బోన్ చెట్లతోకల్పి పాతిన బాగుగ పెరిగవని కనిపెట్టబడినది. ఇంక ముప్పది జాతులు అంతర్భేదములు గలవని లెక్కించి యున్నారు.

౫. Tea scented Roses— ఇవి కేవలము తేమూగువాసన గల్గియుండు గులాబీ జాతులు. రంగులుగ చాల తేలికయైన భేదము లుగ నుండునవి. వీటికి ఎరువులబలము, భూమి బలము ఎక్కువకావలసియుండును. ఇంక ఇరు వదియొక్క భేదజాతులను లెక్కించి యున్నారు.

౬. బాగాజాతి గులాబీలు - ఇవి చీనాజాతు లను బోర్బోన్ జాతులబోలినవియె. పూవులు చిన్నవికాని ఇంచుమించు సదాపూయుచుండునవి. పెనియగు ముండధికముగాన చల్లనిప్రదేశము లందు కంచెలందు నాటుచుండును.

౭. డమాస్కు గులాబీ - దీనిని ఫ్రెంచిరోజుని యెదరు. డమాస్కునుజాతి.

౮. Moss Roses - వీటిని కొందఱు కేబేజి రోజెస్ అనుచున్నారు. మళ్ళిలోపెరుగు గట్టిజాతి.

పూవులు ఘనోహరములుగ నుండును. ఇంక తెలుపునందు రెండుజాతులు; తెలుపు ముద్దజాతి ఒకటియు గులాబీరంగు రెండుజాతులును మొత్త మైదుజాతులు లెక్కించి యున్నారు.

౯. ఆస్ట్రియా జాతి గులాబీ- దీనిని Brier Rose and Hybrid Rose అనియెదరు. పాశ్చాత్యవృక్షశాస్త్రవేత్తలు Rosa Factida అని పేరిడిరి. ముఖ్యముగ పసుపుపచ్చరంగుజాతు లిందుకలవు. ఫ్రెంచిదేశములు వీటిని మూడు వాదల సంవత్సరములుగ నెఱిగి పోషించుచు అంట్లుగట్టుచు మార్పులగల్గించి Pernetianas గులాబీజాతిగా చేసిరి. Rosa Factida జాతి యందు ఆరు అంతర్భేదజాతులను లెక్కించి యున్నారు.

౧౦. Pernetianas Rose దీనినిగూర్చి ఏమియుండెలియరు.

౧౧. Climbing Roses- ఇవి ప్రాకునట్టి గులాబీజాతి. వీటిని Rambling Roses అనియు నందురు. ఇవి తొల్లింట జపాన్ దేశపు అడవి గులాబీజాతిగనుండి ప్రాత్యాస్థులచే మార్పు గల్గింపఁ బడినదామరు. అడవి గులాబీగానుండుతన Rosa Wichuraiana అని పేరింగనొనదని చెప్పబడినది. ఇవి ప్రాత్యాస్థులకి పేరు. జపాను దేశములందు తొంకలయందే కనఁబెలుచును గాన నగుచుండును. పూతయు భాగుగ నె పూయుచుండును. ఇందు 1. Hardy Climbing Rose అనియు, 2. Climbing Hybrid Tea Rose అనియు ద్వివిధములుగనున్నది. మొదటిజాతి యందు తొమ్మిది అంతర్భేదజాతులును, రెండవ దానియందు పది అంతర్భేదజాతులును కలవు. ఇంకను ఎన్నిది ఇట్టి అంతర్భేద జాతులును కలవట.

౧౨. Polyantha Rose - నిజముగ నిది సదాపూచుచుండు జాతియని చెప్పబడినది. తమ మగ పొట్టిపొదలవలె నుండును. పగునెన్నిదాగు శములకన్న పెరుగవు. గుత్తులుగ పూచును. ఇంక ఇరువదిరెండు జాతులను లెక్కించి యున్నారు.

౧౩. Cabbage Rose. దీనిని Proven- ce Rose అనియు పిలువరు. దీని నాడినూడియు నెరుంగునట. గట్టికాయు పరిమళముగల పూవులగులజాతి. వీటిని నొకసాఫీపూచును. ఇంక రెండు అంతర్భేదజాతులు గలవు.

౧౪. Noisette Roses - ఇవి చిన్న పూవులు. సుందరముగిలుచును. ఇంక ముఖ్య భేదజాతులు- ౧. ప్రాకి పైకెగబాకు జాతులును, ౨. కిస్తూజి హనుమముగల పూవుల జాతులును, ౩. జేనూకు పరిమళముగల పూవులగుచు జాతులును మైయున్నవి. కొరకు వృక్షశాస్త్ర వేత్తలు, పైకెగబాకు జాతులు చీనాదేశపు జాతులని యనుచున్నారు. చాల నాజూకైన జాతి.

ఇది వీటియగుల అంతర్భేదజాతుల నాను ములు అనేకులనేకవిధములుగ తమయిచ్చవచ్చి నట్లు నుడివియున్నారు. కాని నాటిని వివరించుట గుస్తరిము. ఇటీవల వృక్షశాస్త్రజ్ఞులు మొత్తము గులాబీ జాతుల అంతర్భేదములు ౧౨౦౦ కలవను చున్నారు.

గులివింద(గురిగింజ) చెట్టు పాదు
గులివింద గింజలలో ముఖ్యమగుజాతి భేదములు రెండుకలవు. చెట్టునూడికాచు గులివిందయు, తీగె నుండికాచు గులివిందయునై యున్నవి. చెట్టు నూడికాచు గులివిందను బాడిగులివింద యనియు, పెద్దగులివింద యనియు నందురు. ఇంక ఎఱ్ఱని రంగు, తెల్లనిరంగు, నల్లనిరంగు గింజలాగాచు

మూడు భేదముల జాతులు కలవారుగాని, ఒక్క ఎఱుపు తప్ప తక్కినవి గానవచ్చుటలేకు. ఇంక తీగెగులివిద అడవులందు ఇతరవృక్షముల పై కెక్కి ప్రాకి కాచులతలు. ఇందు ఎరుపు, తేలుపు, నలుపురంగుల గింజలగాచ మూడు భేదములజాతులు గాననగుచున్నవి. ఇందు తెల్ల జాతి శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది. దీనిని చిన్నగులి విద గింజలనియు, గురిగింజలనియు గూడ వాడుదురు. ఈచిన్న గురిగింజలనే బుగారపు పని చేయు దుకాణములందు తూనికల ప్రమాణము గను, నీటనరగదీసి దీనిగంధపు బుకచే బుగారు రేకుల నుండి టుంకిముచే నతికించ గాల్పుట కును ఉపయోగించుచున్నారు. ఈపనుల కెల్ల జాతిగింజలనే వాడుదురు. తీగెగులివిద ఆకుసము తేనెయుగల్గి పై నపూసిన వాపులు తగ్గును. తీగెగురిగింజల గంధము పైనిపట్టువేసిన కృష్ణ నొప్పులు మానునాచురు. మఱియుఁ జిన్నగులి విద గింజలలోన విషపదార్థము కలదు. దానికి విరుగుడు ఆవుపాలు, తేనె, చిత్రికూర రసమునని చెప్పబడినది. తెల్లజాతితీగె గులివిదనేకు, ఆకుల రసము కాకపోసి కిడి, ప్రమేహము, పైత్యము, మేహము, రక్తవాతము, విషదోషముల నడచు నని చెప్పబడినది.

తీగెగులివెదకు లాటిన్ భాషయందు Abrus precatorius అనియు, ఆంగ్లమున Jequirity Indian Liquorice అనియు, సంస్కృతమున చూడామణి అని గులివెదకును, చూడా అనిన తెల్లగులివెదకును, గుంజా, గుంజాకినీ, గుంజాకా, చూడాలమ్, శిఖాడికా, శిఖండినీ, శిఖండి అను పేరులు అన్ని గులివెదజాతుల కును వర్తించు సంస్కృతపునామములై నున్నవి.

ఇంక బండిగులివెద పెద్దప్రమానగును. ఇందు నకు సామాన్యమున లాటిన్బాషా పదము

Adenanthera pavonia అనియును. దీని చెక్క కషాయము బిగదీసి బలముగల్గించుననియు నీళ్లవిరేచనములు రక్తగ్రహణి కట్టుననియు, దీని విత్తుల గంధము పైనిరాసిన వేసవిలో శరీరమున వేలడపు పొక్కులడగిపోవుననియు, అండములపై రాసిన వాటివాపుకొప్పి తీయుననియు, గింజల చూర్ణము లోనికిచ్చిన వమనము గల్గించుననియు చెప్పబడినది. దీనిపూవులందు మన్మథోద్రేకముఁ గల్గించుగుణము గలదందురు.

గులేబకావలీస్థలము — ఉపప్లవ్య దేశము చూడు.

గుల్మ — వాతశీత శేష్ములు చెడుట వలన లేక మష్టితింజెడుటవలన లోజనించెడి ద్రవకూటమి, మష్ణదార్థకూటమి, కడుపులోని బల్లలు ఈ సుబాధములే. గుల్మోదరరోగము, జ్వోదరరోగములు ఈ సుబాధములే.

గుల్లబుచెట్టు (వేరుసంవెంగ) — ఇది తురుష్క సీమలనుండి మహమ్మదీయ భూపతుల కాలమున భగతదేశమునకు రప్పింపఁ బడినదిగి తెలియుచున్నది. ఉల్లిపాయవలెనుండు ముంపునుండి పైకి దెంగల్ప మొక్కవలె లేచి నన్నపు పొడుగాటి ఆకులనడుమగి నొక స్తూభ ముబోలి కాడకొన నిరుడియున్న పూవులంగల్గి తెల్లని వాకరదిరిగిన పూవుల నలుదెసలకుం బూచుచు పరిమళము వెదజల్లి మనోహరముగ గల్గించు చిన్న పూలచెట్టు. పూదోటలందు పెంచుదురు. ఒటిరెక్క పూవులును ముద్ద పూవులం బూచు రెండు భేదములుగలది. ఈ పూవులనుండి తీసిన అత్తరు లేక గుల్లబుతైలము పైకి మర్దనచేయుటవలన అన్ని నొప్పులు మానుననియు, ఏ అవయవమునకు మర్దనచేయు దురో ఆయవయవము బలపడుననియు, శరీరపు

బలమును ఉత్సాహమును అధికమగునట్లునర్పు శక్తి ఈపూవులందు కలదనియు తెలియుచున్నది.

గువ్వలచెన్నడు — సుప్రసిద్ధుడగు పంచమకులజుడు మహాదాతయని పేరందినవాడు. తొలుత కట్టెలమోపు లమ్ముకొనుచు జీవించు చుండెనట. రామరాజభూషణుడను సుప్రసిద్ధ కవినాటివాడని చెప్పబడుటయు, ఆ రామరాజ భూషణుడు శ్రీకృష్ణరాయ సార్వభౌముని యాస్థానవిద్వాంసుడగుటయు నెఱింగిన గువ్వల చెన్నడును శ్రీకృష్ణరాయ సార్వభౌముని కాలమువాడని తెలుచున్నది.

గువ్వలచెన్నడు కట్టెలమోపులను విజయ నగరము వీధులందమ్ముకొనుచు జీవించుచుండ వాడట. రామరాజభూషణుని (భట్టమూర్తి లేక శారదామూర్తి) యింట కట్టెలమోపులు ఆయన యింట లేనితరి నైచుచుండ నాయన యేతెంచి “నీకేమికావలయు? నిచ్చెదన” నెనట. చెన్నడు “దేవరా! నాకు గవిత్యమిప్పింపు” డనియెనట. రామరాజచ్చెరువది మెచ్చిగువ్వ చెన్నా! యను మకుటముతో కొన్ని పద్యముల రచించి వానికిచ్చెనట. అవి నూరు పద్యములు కలవదురు.

వాటి నెవ్వరేని జదివిన నాగువ్వలచెన్నడుప్పించు గుచు తనకడునున్న డబ్బులు వారికింబంచియిచ్చు చుండువాడని ప్రతీతి కలదు. ఆంధ్రవాఙ్మయ మున గువ్వలచెన్నుని పద్యములు అందరెఱిగినవే. మచ్చునకు రెండు పద్యములే క్రింద వివరింతుము గాక!

కం॥ సారాసారము లెఱుంగని

బేరజముకు బుద్ధిసెప్ప ♦ పెద్దలవశమా?

నీరెంత పోసి పెంచిన

గూరొనా నేలవేము ♦ గువ్వలచెన్నా

కం॥ పలుమాటలేల మాకలు

తులతూగునె తననువృత్తి ♦ దొరగిభువిలో
కలిమి తన కెంతగల్గిన

కులవృత్తికి సాటిగావు ♦ గువ్వలచెన్నా ॥

గుహమాత — గుగానది కీపేరు కలదు.

గుహలేత్ క్షత్రియులు - శిశోదియా క్షత్రియులు చూడుడు.

గుహుడు — శృంగి బేరపురమున అధి నాధుడగు నొక కిరాతనరి పాలుడు. ఈతడు శ్రీరామ భక్తుడట. కుమారస్వామికిని గుహుడని పేరుకలగు. మరియు గంగకు గుహమాత యని పేరు కలగు. ఈగుహు డొకడు గాననగు చున్నాడు.

గుహ్యకులు — కుబేరుని సవనిధులను కావలిగాచు రక్షకులు గుహ్యకులని చెప్పబడి నది. (లోకవాడుకయందు కుచ్చితుని గుహ్యక నిబ్బముచే హేళనగా పల్కుట వాడుకయందు గలదు). మణిభద్రుడు గుహ్యకుడట. వీరు హిమాలయముపై “ఉండేనే లేక హుండేనే” దేశమున దొల్లింటి నివాసులగు ఘూర్కాలను వీరి సంతతివారుగ పోల్చియున్నారు.

గుళ్లో దేవునకు నెవేద్యము లేక పోయినా పూజారికి పులిహొర తప్పనట్లు — (ఇది విష్ణాలయములగుర్చిన సామెతగా తోచెడిది. శ్రీవైష్ణవులందు పులి హొర ఎక్కువగా వాడుచుండురు.)

గుండ్రజమ్ (Grundyism) - లోకులు ఎట్లుతలంతురో అను వెఱపు విశేషమైపనికి సాహసములేకుండు పిరికితనము.

(గ్రుడ్డివాండ్ల ఆంగ్లాక్షరములు
(Blind Alphabet) — ఈ అక్షరములు పైకి
ఉబ్బెత్తు (Embossed) ముద్రింపబడి యుం
డును. వాటిని చదువుకొనుచు గ్రుడ్డివాండ్ల పోల్చి

చదువుదురట. దీనికి Braille సిస్టం అనియుఁ
బేరు కలదు. వీరికి National Institute
ఒకటి కలదని తెలిసెడిది.

B.

C.

G

H

M

N.

Q

R

T.

U

V

W

గ్రుడ్డు (అండము) పిల్లను వెక్కి
రించినట్లు — ఆ డ్రాఫ్ట్ కోర్కి.

(గ్రుడ్డు లేక, అండము (Egg) —

పిట్టలు గ్రుడ్డుపెట్టి పొదిగి పిల్లలని జేయుట ఎల్ల
రెడదనినదియే. గ్రుడ్డును ఆండ్లపరిశీలకులగు శరీర

శాస్త్రవేత్తలు Reproductive cell formed
in the body of female animal అను
చున్నారు. మరియు When fertilised by
union with the spermatozoon of the
male produces a new individual అని
వ్రాసిరి.

ఈ “పొదిగుట” పని తక్కిన స్త్రీశరీరము
లాగు కడుపులోనే జరగి ప్రసవమగుటతో
పిల్లయే పుట్టుచుండును.

గృత్నమదుడు — కృత్నమనుడు
చూడుడు.

గృప్తిక్షీరము — ఆయుర్వేదవైద్య
శాస్త్రమున అప్పుడే ప్రసవించిన స్త్రీయొక్క
చనుపాలకు గృప్తిక్షీరమని పేరు.

గృహలగోత్రము - శండిలగణము
చూడుడు.

గృహస్తు: స్త్రీయముద్వహేత్ —

ఇది సంస్కృతభాషయందలి లోకోక్తి. ఇది సంబంధములేని మాట. స్త్రీపరిణయమైనవాడే గృహస్తునిపించుకొనును. అట్టి గృహస్తు స్త్రీని ఉద్వహము (పెండ్లి) యాడుట అనవసరము.

వెట్టి కుదిరినంగాని పెండ్లికాదు, పెండ్లియాడి నంగాని వెట్టి కుదరదనునట్లున్నది

గూర్ఖలు —

వీరి తొల్లిటి పేరు ఘూరకులనియు, ఆదిని ఆంధ్రదేశస్థులుగ నుండి మిథిలదేశమునకేగి యట్లనుండి హిమవన్నగపర్వతం గొన్నిటి దాటి నేపాళదేశమున కాపురము లేర్పఱచుకొనినవా రనియుం చెలియుచున్నది. ఇప్పటి నేపాళదేశపు పరిపాలకులు గూర్ఖతెగ వారే. మహాశూరులనియు, యుద్ధనైపుణ్యమున తెల్విజేటలు గలవారనియు పేరొందినవారు. వీరి ప్రధానావయవముకు కుక్రీయని పేరు. బ్రిటీషు సైన్యమున గూర్ఖాపటాలములు కొన్ని కలవు. మనదేశమున ఇనుపదారులపై కావలివాండ్రుగ

గజెట్ (Gazette) — (వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము). వార్తలు వెలుపు పత్రము.

తెలుపవలసినవాట్లను బహిరంగపర్చి తెలుపు పత్రమని యర్థము. ఇక్కాలమున నిది ప్రభుత్వాధికారప్రకటితమై యుండుటను స్ఫురించెడిది.

తొల్లింటికాలమున క్రీ. వె. ౧౫౩౬ సంవత్సరమున ఇటలీదేశమునందు వెనిస్ నగరమున మొదటివార్తాపత్రిక ఒకకాగితముగ ప్రకటింపఁబడసాగెను. దానిని వీధులందు అప్పటి ఆదేశపు

గృహిత్వార్థం గతాశ్చీరాః కస్తా

నాచ్యేత్త మర్హ తీర్తిన్యాయము

దీనావస్థయగు నసహాయస్థితిని ఎకసక్కియము లాడు న్యాయము.

దొంగలు దోచుకొని పారిపోయిరి. వారి బట్టి ఆస్తి దిరుగ తెచ్చుట కవ్వరుకర్తలు? ఎవ్వరు లేరని భావము.

కొందఱు గొన్నిచుచున్నారు. కాని నివాసము నేపాళదేశమే. (గుహ్యకులు చూడుడు.)

గూళికంటి వేంకటరమణ కవి —

ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడిన వాడు, నియోగి బ్రాహ్మణుడు, తండ్రిపేరు వేంకటాచార్యుడు, తల్లిపేరు రంగమాంబ.

ఈతడు కనకరాజతశిఖామణిపరిణయ మను ప్రబంధము రచించి శ్రీనాథ టేన్వరస్వామికి గృతి సమర్పించెను. ఇంకను హరిమంజుము గూడ రచించినట్లు తెలిసెడిది.

చిన్ననాడెచుగు గెజెట్ (Gazette) కమ్మబడు చూడెనట. దానిం దీసి ఆ నాణెముపేరే పత్రికకు గూడ వాడవొడంగిరట.

గెనుసుగడ్డ తీగ — కంచినూలము తీగ చూడుడు.

గెయిమా వనితలు — వీరు జపాన్ దేశపు స్త్రీలు. చమత్కారముగ మాటలాడుట, సంగీతము పాడుట, నాట్య మొనర్చుట వృత్తిగా గలవారు. ఈవిద్యల నాబాల్యతః నేర్చి యారి

తేరి యుండువారుగాన, వింగులు, బహుకార సభలు, శుభకార్యముల సభలు, రిసెప్షనులు వీటియంగు అతిథుల కామోదకరముగ కాలముం గడుప వీరిని కుదర్చి నీయమితురు. ఈయాచారము జపానుదేశమున సర్వత్రాకలగు.

గెయిసర్సు (Geysers) — వీటిన్నాగ్నమున Burns అనియు నంగురు. అగ్నిపర్వతముల సంబంధ కార్యముగ వేడినీళ్ళు భూమిపైకి

ఎగురుట లేక చిమ్ముటలను Geysers అనిపేరు (Mountains చూడుడు). ఇవి సాధారణముగ అగ్నిపర్వత సంబంధముననే యుండును. లేకున్న ఒక్కొక్కప్పుడు భూమియందు లోతునగల్గి యుండిన వేడివలన గల్గుచుండునవి గను ఊడెడివి.

గెలిషియా — ఆఫ్రికాయా దేశము చూడుడు.

గదంగి (పూవుల) చెట్టు — లా. Pandanus odoratissimus. దీని పూవులు పరిమళము గలవిగాన పూదోటలంగు నాటి పెంచుగురు. దీనిగూర్చి ధాతువృద్ధి కరముగ జెప్పబడినది.

గేరురాళ్లు — కైరికవ్యయము చూడుడు.

గేలాక్సీ (Galaxy or Milky-way) — ఇది చిన్నచిన్న నక్షత్రములగుంపు లేక సముదాయము. నక్షత్రములు కన్పించనంతటి చిన్నవి చేరియుండుగాన వాటివల్ల గల్గినవెల్లు ప్రతిఫలించుచు తెల్లనిమార్గముగ రాత్రులందు చీకటిలో నాకసమునం గన్పించుటంజేసి దీనికి ఈపేరేగాని Milky-way యని అంగమున వాడుటకలగు.

ఇదియు Constellation లలో చేరినదేనని ఎస్ట్రోనోమి శాస్త్రమున చెప్పబడినది. (ఎస్ట్రోనోమి చూడుడు). మఱియుఁ దీనిని ఫిక్స్డ్ స్టార్సు సముదాయములలో నొకటిగ పోల్చి యున్నారు. (ఫిక్స్డ్ స్టార్సు చూడుడు). కడు చిన్ననక్షత్రములగుట దుర్బిణిగూడా చూడవలసి

యుండును. సుప్రసిద్ధుఁడును 300 నక్షత్రములం గనిపెట్టిన పరిశీలకుండగు Dr. Herschel పండితుఁడు దీనియొక్క ఒక భాగమున 2,50,000 నక్షత్రములుండునని పోల్చియున్నాడు. మఱియు దీనిని Via Lactia అనియు నాచురు.

గేలికేనిజమ్ (Gallicanism) — Pope మొక్క పాలిటికల్ Power తగ్గించివేసి Bishops అధికారమును బలపర్చవలయుననియు అదిక్షేమకరమనియు నమ్ముట.

గేస్ (Gas) — దీనిని రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు ఆక్సిజన్, హైడ్రోజన్, నైట్రోజన్ మొదలగు Gases లను వాయువునండి వేరుగఁజెప్పి యున్నారు. కొన్ని ఘనపదార్థములు కొన్ని ద్రవపదార్థములు వేడితో సాంగత్యము కల్గుక తన Gases గా పరిణమించుటయు, Gases నకు శీతల సాంగత్యమువలన ఘనపదార్థములుగను ద్రవపదార్థములుగ పరిణమించుటయు గూడ కలగు. Gases నకు Electrical discharge తో గాని roys తో గాని సాంగత్యము సంభవించినప్పుడు అనగా Radio-active Sub-

stances. ே సబాధము కల్గితన దానికి Ionised స్థితికల్గి Conductor అగును. Gases యొక్క లక్షణస్థితులిట్టివి.

Gases ను గూర్చి Sir J. J. Thomson మొదలగు శాస్త్రజ్ఞులు గొప్పగొప్ప పరిశీలనల నొనర్చినారు. Coal gas అంగ్ల సీమలగు అనేక పనుల కుపయోగింపబడుచున్నది. ఒక సుప్రసిద్ధ పరిశీలకుడు "Gas is an elastic fluid which gives light and heat but may become a deadly enemy" అని నుడిచి యున్నాడు. గాలిబోలియుండు పదార్థము.

ఈసందర్భమున Solid, Liquid, Gas లు గూర్చి Sir Oliver Lodge పరిశీలకుడు వచించిన యొక మహావాక్యమునీట వివరించుట సమంజసము. "A solid has Volume and shape A Liquid has Volume but no shape; a gas has neither Volume nor shape"

Gases Natural gas అనియు Artificial gas అనియు గూడ గలవు. మొదటివి భూమి నుండి పుట్టును. భూమి నుండి ఇట్లుత్పన్నమైన Gas ఒకప్పుడు మాడుచు ఎల్లప్పుడుగలయుం గలను. Artificial gas యంత్రముల సహాయమువలన చేయబడుచుంది. నీటియావిరిని Gas అని తలంపరాదు. నిజమున Gas కంటికి గుపడునదికాదు. ఆవిరియగు తెల్లగ నగుపడునదంతయు అబ్రహ్మములగు స్థితి తుచుకలు.

గేసోమీటర్ (Gasometer) — Gas నిల్వజేయు నొక పరికరము.

గేల్వానోలొజీ (Galvanology) — Chemicals వలన కల్గించబడిన Electricity లేక Galvanic Electricity ని గూర్చిన కళ.

గేష్టాయన గోత్రము ద్రవ్యస్య లేక మిత్రయువగణము చూడుడు.

గేస్ట్రోనోమి (Gastronomy) వంటలు గూర్చిన శాస్త్రము, పాకశాస్త్రము. దీనిని భోజన కళ యనియు నంగురు. భుజించుటం గూర్చి నెల్లునది.

గేస్ట్రోలొజీ (Gastrology) — పొత్తి కడుపు (Stomach) దానికి శరీరమందలి ఇతర భాగములతోఁ గల సబాధములు, అది చేయు పనులు, అవటి రోగములు మొదలగునవి చెల్లు కళ.

గేహ్లా గోత్రము — జమదగ్నివత్స ఉప గణము చూడుడు.

గ్లేసియర్సు (Glaciers) — పోలార్ రీజియన్సు అసాబడు ధృవప్రదేశములందును, ఎత్తైన పర్వతోపరిభాగములందును, విస్తారముగ మంచుపొరలు కొంత నిలువగల ప్రదేశమునందడి నిలువయుండుటచేత పైపొరల భాగ మడుగు పొరల కొత్తిడిగల్గిన కొంత పల్లముగానుండిన మ్యామున నారంభించి అతిమాలస్యముగా (కనిపెట్టుటకు వీలుగానాత ఆలస్యముగా) పల్లము నకు ముచ్చటవాహము దిగజారుచుండును. దీనికి Glacier అనియు, Glacier river అనియుబేరు. ఇది సంచారముల కాలముగ నెమ్మదిగదిగి Snow line చేరువకుం గరుంగ నారంభించి ఒక సెలయేగును. దీనితోఁ గూడ నిది గొనివచ్చు రాళ్లు మొదలగునవి మ్యాగమున నిలచి స్థిరమైన Moraines అనిపించుకొనును. Polar regions నందు గొప్ప గ్లేసియర్సు నుండి విరిగి తేలుచు గొప్పగొప్ప మంచుముక్కలు (పర్వతములవల) ఓడలం జితుకగొట్టగల్గునవి వచ్చును. వాటకు Icebergs అనిపేరు.

గ్లేషియోలాజీ (Glaciology) —
Glaciers, Icebergs వీటింగూర్చిన కళ.

గ్రేట్ ప్లేగాఫ్ లండన్ — ఇది లండనునగరమున క్రీ. వె. ౧౬౬౫ లో బ్యూ బోనిక్ ప్లేగువ్యాధి సూభించి గొప్ప జననాశన మొనర్చుటయైయున్నది.

గ్రేట్ పవర్స్ (Great Powers) — ప్రపంచమొదలి దేశములలో బలవత్తరమగు దేశములని యర్థము. క్రీ. వె. ౧౮౧౫ సంవత్సరమునకు గ్రేటుబ్రిటను, రష్యా, ఫ్రాన్సుదేశము, ఆస్ట్రియా దేశమును ఐరోపాయందు గ్రేటు పవర్సుగా చెప్పబడినవి. జర్మనుదేశము, ఇటలీ దేశము కలసి తర్వాత చేర్చబడి ఆరు గ్రేటు పవరులని చెప్పబడినవి. ఇటులనే బెర్లిను కాంగ్రెసుసభయందు అంగీకరింపబడినది. పిదప నాశితాబ్దాంతమున అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములును, జపాన్ రాజ్యమును కూడ చేరి ఎన్నిది గ్రేటుపవర్సుగా సంగీకరింపబడెను. ఐరోపా మహాసాగ్రామమున కొన్ని దేశములు బలహీనమై ౧౯౧౯ షీస్ కాన్ఫరెన్సునందు బ్రిటన్, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, ఫ్రాన్సుదేశము, ఇటలీ దేశము నాలుగు నిలచినటుల చెప్పబడినవి. తరువాత జరిగిన World Conference నందు జపాన్ కూడ లెక్కింపబడి పిదప జర్మనుదేశము, సోవియట్ రష్యాదేశము కూడ చేర్చబడి ఇప్పటికి ఏడు గ్రేటుపవర్సుగా చెప్పబడుచున్నవి.

గ్రేట్నాగ్రీన్ (Gretna Green) — ఇంగ్లాండు, స్కాట్లాండుదేశముల నడుమ హద్దుగ

బ్రవహించు నదియగు సార్కు నదీతీరమున నున్న గ్రామము. పెద్దవారికిందెలియకుండు పారిపోయి వచ్చిన దొంగదంపతులకు పరిణయస్థలముగ తొల్లింటపేరంది నేటికి సామెతగనైయున్నది. ఇది క్రీ. వె. ౧౭౭౦ మొదలు ౧౮౫౬ వఱకు ఇట్టి వివాహము లెన్నియో నడచెనట.

గ్రేటు బారియర్స్ — ప్రపంచమున గొప్ప పగడపుచట్టు చూడుడు.

గ్రేమేర్ — Grey mare will prove the better horse - గొప్పవారికన్న సర్వసాధారణుల వలననే ఎక్కువ యుపయోగము గల్గునని తోచినయడల దానిదెలుపుట కీ యుక్తి వాడబడుచుండును. స్లాండర్సులో సర్వ సామాన్యములుగఁ దలంపబడు Grey mares (గుట్టములు) తరిబియ్యతునది ఇంగ్లాండుదేశపు సుకుమారపుబాడి గుట్టములకన్న నెక్కువగా శ్రమకోర్చి పనిచేయును. కాన నీయుక్తి వాడుక నందెను.

గ్రేవింగు — వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. ఓడయొక్క అడుగుతట్టన బాగుచేయుట కీపేగు నాడుచున్నారు.

గ్రేసియా సామంత ప్రభువులు - ప్రమారశాఖ క్షత్రియులు చూడుడు.

గ్రేన్ డేస్ — (గడువు కాలము) వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. సార్వసాధారణముగ మూడుదినములు గ్రేన్ డేస్ అని చెప్పబడినను, వేత్యేయివిధులకు గ్రేన్ డేస్ వేత్యేయివిధములుగ నుండెడిని.

గైరిక ద్వయము — (ఎరుపు, పనుపు

రెండురంగులవి). లా. Bole Armenic సం. గవేధుక. వీనికిగీరురాళ్ళని వాడుకనామముకలదు. ఇవి ఎరుపు, పనుపు రెండురంగుల రాళ్ళనియు, ఆవుపాలతో లోనికిచ్చిన కండ్లకుఁ జలవచేయుననియు, విషమజ్వరములు, పామువిషము, శ్వాస

కాసల నివారించుననియుఁ జెప్పబడినది. ఇవి మన్నుగ కొందఱెంచుచున్నారు. వీట్లకు విరుగుడు గాడిద లద్దె రసమనిచెప్పుదురు.

గైరిక్షీత గోత్రము — వీతహవ్య లేక యాస్కగణము చూడుడు.

గైక్వార్సు దోమినియన్ను— బిగోడా సంస్థానరాజ్యము చూడుడు.

గొంగమదేశము— కొంకణదేశము చూడుడు.

గొండా — పతాజలి జన్మస్థానము. (గొనార్ద చూడుడు).

గొండా జిల్లా గొండా నగరము ప్రధాన స్థానము. (అయోధ్య ప్రోవిన్సు చూడుడు).

గొండాల్స్టేటు— బొంబైరాజధాని ప్రభుత్వపు టథికారిమునకులోబడిన చిన్న స్వదేశసంస్థానము. కచ్చి ద్వీపకల్పమునందున్నది. గొండాల్పురము రాజధాని.

గొండోలా నావ — ఇవి చిన్న పడవలు. ఇటలీ దేశమునందలి వెనిస్ నగరమున, జలమార్గములగు వీధులందు తిరుగుచుండును.

గొంతెమగోరుతీగ - లా. Prederia oeftida. సం. చారుపత్రికా, ప్రసారిశీ, సుప్రసారా. దీని సమూలరసము లేక కషాయము ఉబ్బు, కాస, జ్వరము, విషదోషము, విసర్పి, శ్వాసల నడంచి పుంస్తవ్యమునుజేపి వీర్యవృద్ధిగల్గించునని చెప్పబడినది.

గొంతెమ్మ కోరికలు — మాయజూదమునందు దాయాదులగు ధానిరాష్ట్రులకు లోబడి పొందఁగల రణ్యానాసమునకుఁ బోయినపుడు వారి జన్మస్థితియగు కుంతీదేవి తన పుత్రుల భావిభాగ్యమును గూర్చి యనేకములగు మనోరథములనుకోరుచు మనస్సులోనే సమాధానమును, సంతృప్తిఁ జెందుచుండెను. ఆ కోరికలలో కొన్ని నెరవేరునట్టివి, కొన్ని యెన్నటికిని నెరవేరనట్టివి. అప్పుటినుండియు ననేకములగు అందరాని కోర్కెలు కోరుచు డాదము సొదే ఆనందించు మందభాగ్యుల వాంఛితములకు గొంతెమ్మకోర్కెలను పేరుకలిగెను.

గొంతేటి సూరన్నకవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాఁడు. నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. భారద్వాజసగోత్రము. తండ్రి కాశిరాజు. తాతపేరు కామరాజు. రచించినది కృష్ణాభ్యుదయమును ప్రబాధము. దీనిని బొల్లాప్రగడ కామమంత్రికిం గృతియిచ్చెను.

గొడగలవాండ్రు — వీరు ఆదిని మేదరకులమువారు. ఆదిని పరమేశ్వరారాధనకు వలయు పరికరములగు చాటలకు మెలసోకి

యపవిత్రతగల్గించిన దోషమునకు వీరు మేదరి కులమునుండి తగ్గిపోయిరని చెప్పుకొనుచుండట వీరికథనముగ నున్నది. అది వీరియందనుశృతముగ జ్ఞాపకపరంపరచే పోషింపబడుచున్న కథనము.

గొడుగు— భరతదేశమున ఛత్ర మనాది పరిచితమే. భరతఖండమంతయు నేలిన భరత మహారాజు మొదలగు చక్రవర్తులను ఏకచ్ఛత్రాధి పత్యముగ భరతఖండమంతయునేలిన భూపతులుగ నేటికిని ప్రశంసించుచునే యుగము. ఛత్రము ప్రభుత్వచిహ్నముగ నాదికనిములు చొప్పినది. మహారాష్ట్రసామ్రాజ్యమేలిన శివాజీమహారాజు నకుఁ ఛత్రపతియని బిరుదుముండెను. నేటికిని ఆ బిరుదము స్థలై వారి సంతతివారగు కొల్లాపుర సానానాధీశులు వాడుకొనుచునే యున్నారు.

గొడుగులు సర్వసాధారణముగ బీదలు తాటి యాకులతో చేసి వాడుదురు. ఇవి వర్షాకాల మున నుపయోగించెదరు. మన్యపు ప్రాంత వాసులు అడ్డాకులు, మోదుగాకులు మొదలగు వాట్లతో చేసిన ఛత్రముల నుపయోగించుదురు. వాట్లకుంగడుగులనిపేరు. పాశ్చాత్యవిధానమున రచింపబడిన గుడ్డగొడుగు లిక్కాలమున నెక్కువ ప్రచారమందియున్నవి. బర్మాదేశ మున యాదికాలపు చిత్రినే వెదురుకట్టల గొడుగుల నేటికిని చేసి వాడుచునేయున్నారు. జపానుదేశమునందునను పూర్వవిధానపు ఛత్ర ములే వాడబడుచున్నవి.

ఆంగ్లసీమయగు శొల్లింట గొడుగులు స్త్రీలే వాడుచుండటయు పురుషులు వాడకుండుటయు యాచారమై యుండెనట. పాశ్చాత్యదేశము, రష్యాదేశము మొదలగు దేశములందు వాణిజ్య మొనర్చుచు సంచార మొనర్చియుండిన Jonas Hanway మహాసియుఁడు క్రీ. వె. ౧౭౧౦ సంవత్సరమున తానును బుడను నగరమున

గొడుగు నుపయోగించ మొదలిడెనట. అయ్యది దురాచారమని కొందఱును, దైవమున కపరాధ మని కొందఱును, ఇది వాడిన వర్షములుకురవక నిలచిపోవునని కొందఱును తలంచి యాతని నిరసిచి యాతని వంచించిరట. పిదప రానురాను ఆబాధ వడలి పరిపాటయ్యెను.

గొడౌన్ Godown (గొదాము) - వాణిజ్యసంబాధ పరిభాషాపదము. దీనిని Storage warehouse అనియెదరు. సరకులను నిల్వయుంచుకొను గృహము.

గొట్టిగడ్డ చెట్టు - సమృద్ధిగా చూడుడు.

గొడ్డుగోత(బడితే తలో బెడ్డు వేస్తారు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గొడ్డువాడు గొడ్డు కేడ్చి తే గొడారి తోలుకేడ్చినాడట — ఆంధ్ర లోకోక్తి.

గొడ్డాలికేమి తెలుసునరా బిడ్డ ముద్దు అనినట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

గొనార్థ — అయోధ్యరాష్ట్రములోని ఇప్పుడు గొండ్ల యనంబడుచున్నతావు తొల్లింటి గొనార్థపురమే. ఇది వ్యాకరణ మహాభాష్య కర్తయగు పతంజలి జన్మస్థానము. పతంజలికి గోనార్థియుండనియు బేర్బుండెను. ఆ మహా సియుఁడు క్రీ. ము. ౨౦౦వత్సరమున నుండిన వాడనియు, మగధరాజ్య మేలిన పుష్పమిత్ర మహీపాలునకు సమకాలికుఁడనియు, క్రీ. ము. ౧౮౦-౧౨౦ సంవత్సరముల మధ్యకాలమున నీ వ్యాకరణభాష్యము రచించియుండుననియు లెక్కించియున్నారు.

మరియు ఉజ్జయిని, విదిశా . (ఇప్పటి భీల్పూర్). పురములమధ్య నొక గోనార్థమనుపురముండెను. దీనింగూర్చి వత్తుగాతమను నామాంతరముగల

సుత్తనిపాతమున ప్రశంసింపబడినది. ఇంకను కాశ్మీరభూపతి గోనార్థుడను పేరుగలవాడు పాంచాలమును జయించి యేలుటంజేసి పాంచాలమునకు గోనార్థదేశమనియు నొకప్పుడు వాడక యయ్యెను. గోనార్థముగూర్చిన ప్రశస్తి మత్స్యపురాణము ౧౧౩ అధ్యాయమున గలదు.

గొప్పభవనములు, అందుకూర్చుం

డుటకు తావు— ప్రపంచమందలి ఈ క్రింద వివరింపబడిన గొప్ప భవనములందు ఎవరైన జనులుకూర్చుడుటకు తావుగలదోదానివివరము.

St. Peter's Chathedral, Rome, Italy.	58,000
Colisium, Rome, Italy	87,000
Cathedral, Milan, Italy	40,000
Theatre of Pompey, Rome, Italy.	40,000
Theatre of Marcellno, France	20,000
St. Paul's Cathedral, Rome, Italy.	38,000
St. Paul's Cathedral, London, England.	31,000
St. Petronia Cathedral, Bologna	26,000
Antwerp Cathedral, Holland	25,000
Florence Cathedral, Italy	23,500
St. John's Lateran, Rome, Italy.	23,000
St. Sophia Mosque, Constanti- nople.	23,000
Notre Dame, Paris, France	21,500
Plasa Cathedral, Italy	13,000
St. Stephen's Cathedral, Vienna.	12,400
St. Dominic's Cathedral, Bologna.	12,000
St. Peter's Cathedral, Bologna	11,400
Vienna Cathedral, Austria	11,000
Morman Temple, Salt Lake City, U. S. A.	8,000

St. Mark's Cathedral, Venice, Italy.	7,500
Madison Square Gardens Hall New York, U. S. A.	8,443
Spurgeons Tabernacle, London	6,000
Bolshi Theatre, St. Petersburg	5,000
University Hall, Ann, Arber	3,500
Music Hall, Cineinnuti	4,824
Alexander Cathedral, St. Petersburg	2,332
San Carios, Naples, Italy	3,600
Music Hall, Boston, England	2,585
Academy of Music Hall, Paris France.	2,002
Imperial St. Petersburg, Russia.	2,100
La Scala, Milan	4,000
Covent Garden, London	2,684
Ambigue, Comique, Paris	1,900
Opera House, Berlin	1,636
Porte St. Martin, Paris	1,800
Theatre Lyrique, Paris	1,700
Odeon, Paris	1,650
Academy of Music, New York, U. S. A.	2,433
Academy of Music, Philadel- phia, U. S. A.	2,805
Cairo Felce, Genoa, Swit- zerland	2,500
Opera House, Munich, Bavaria	2,307
Tremynt Temple, Boston, U. S. A.	1,942
Beethoven Hall, Boston	1,500
Museum, Boston	1,275
Cooper Union Hall, New York, U. S. A.	2,500
Exeter Hall, London	3,500
Metropolitan Opera House, New York	3,500
Plymouth Church, Brook- lyn, U. S. A.	3,000
St. James Method Church, Montreal, Canada	3,000

గొబ్బిచెట్టు (నీరుగొబ్బి చెట్టు - లా. *Asteracantha longifolia*. సం. ఇక్షుగంధా, ఇక్షుగంధికా, కోకిలాక్షుః, కోకిలాక్షకః, కోకిలాక్ష. గొబ్బి యనియు, నీరుగొబ్బి యనియు ఈచెట్టు ద్వివిధము. ములుగోరింత లేక మునిగోరింతను గొబ్బిజాతిలోనిదేనని కొందఱు పొరపాటుగ దలచుచున్నారు గాని అది సరికాదు. కొన్ని సామాన్య మాత్ర సామ్యములున్నను గుణ భేదమెక్కువగ గలను. గొబ్బిచెట్టు గిజలు నీట నానించి వడియగట్టిన జిగురు గుట్టగాని, పంచదార పానకమున గొబ్బిగిజలు చూర్ణముగా గల్పిగాని లోనికిచ్చిన త్వరలో మేహశాతి బలముగల్గించి ఇంద్రియమును గట్టిపడజేసి పుంస్త్రవమును చేసి రక్తములోని వర్ణణముల నడచి మూత్రము గూడా వీర్యముపడు (Spermmatoria) రోగము నివారించునని చెప్పబడినది.

ఇక నీరుగొబ్బి వేరు కషాయమునగు మూత్ర రోగముల నివారించు శక్తియు, మేహము, ఉబ్బు, ఉదరరోగముల నడచు శక్తియు గలదని చెప్పబడినది. దీనివేరు కషాయమునగు మూత్రము నెడలించి, ఉబ్బురోగము హరించుటయును, సమూలకషాయము నగు ఉబ్బురోగము నడచుటయును చెప్పబడినది. ఈచెట్టు సమూలము జిగురుగొట్టి ఆముదమున నెచ్చుచేసి పై నికట్టిన సమస్త కీళ్ళు రొప్పులు నివారించును. దీనియాకు కూరగివూడుకొని కొందఱు తినుచునని తెలిసెడిది. పాండు తుయరోగుల కది యనుకూలమట.

గొర్రెపడ్చునని తోడేలుకు కనికరమా?—ఆంధ్రలోకోక్తి.

గొర్రెకొన్నిసదంతాగొల్లవానికేలాభము—ఆంధ్రలోకోక్తి.

గొట్టెలు — గొట్టెలు మనదేశము సాదా ర్హిగినవియె. అది సాధువైన జంతువు. కట్టె

చేతలేనివానిని గొట్టెకరచునని సామెతగ దెల్పుదురు. అసగా సాధువైన జంతువునహితము నిరాయుధులను బాధించునని యతిశయోక్తిగ దెల్పుట. ఒక్కజాతి గొట్టెకు తప్ప తక్కిన గొట్టెలకు తోకయూడదు. మగగొట్టెలు, స్త్రోతాహ పరచిన పోట్లాడుకొనును. ఇతరుల మాటలను విని యకారణముగ గలహమునకు దిగినవారిని “గొట్టెస్తోతువలె పోట్లాటకు దిగె” నని పరిహసింతురు. గొట్టెల పోట్లాటయు దొకప్పుడొక గొట్టె తనవె గిమిదికి నాలుగడుగుల ఎత్తున కెగిరెనని చెప్పబడినది. గొట్టెలయందొకగుణము కలదు. ఒక గొట్టెలమాద నడచుతరి అందొక గొట్టె ఏకారణముననో యొకవైపునకు దిరిగిన తక్కిన గొట్టెలన్నియు కారణమరయకనే దానిం దప్పుక వెంబడించును. ఈ యొకమత్యము గొట్టెలందసమానమగు విధిగ దనకెడివి.

పాశ్చాత్యులు గొట్టెలను నాల్గు తెగలుగ విభజించి, ఏబదిగొండు భేదజాతులుగవలెక్కించి యున్నారు. ఈతెక్క తెలిసికొంతవరకని ఎరుగునని. గొట్టెలజాతు లొకను ఇతరదేశములందు కలవనియు భేదజాతుల పరిశీలన ఇంకను జరగవలయుననియు తెలుపబడుచున్నది. ఇంతవరకు పాశ్చాత్యులు విభజన మేరకు గొట్టెలు ౧. అడవిజాతి లేక కొండజాతి గొట్టెలు. ౨. పొడవు గొచ్చుగల జాతి గొట్టెలు (Long wools) 3. పొట్టిగొచ్చుగల జాతి గొట్టెలు (Short wools) ౪. ఇతరజాతుల విదేశపు గొట్టెలు (Foreign Sheep) అని నాల్గు తెగలుగ విభజింపబడినవి.

౧. అడవిజాతి లేక కొండజాతి గొట్టెలు— (Mountain Breed Sheep). 1. Black faced Mountain Sheep or Heath Sheep. 2. Scotch black face. 3. Lonk Sheep. 4. Rough Fell Sheep. 5. Swale

dale Sheep. 6. Derbyshire Sheep. 7. Cheviot Welsh Mountain Sheep. 8. Dartmoor Sheep. 9. Exmoor Horned or Porlock Sheep. 10. Gritstone Sheep. 11. Herdwick Sheep. 12. Limestone Sheep. 13. Old Norfolk Horned Sheep. 14. Radnor Sheep. 15. Penistone Sheep. 16. Big horns.

ఇను Big horns అను జాతి గొట్టను ఉత్తర అమెరికాలో Rocky Mountain Sheep అనెదరు. ఇది చాల పెద్దజాతిగొట్ట. చురుకైనజాతి. మగజాతులు గుండెలుకడ నలువది యంగుళములుండును. కొమ్ములును నలువది యంగుళముల పొడవునకు పెరుగును. చొచ్చు అధికము. చొచ్చు అడుగున వేళాక ముత్తిని బొచ్చుండును. ఈజాతి గొట్టలెలాగు పెల్లెరంగు కలవి Kamchatka దేశమునను, పెల్లెరంగువి Cassia దేశమునను, పసుపురంగుగలవి Alaska దేశమునను, Brownish grey రంగు గలవి Siberia దేశమునను గానగుచున్నవి. ఇవియన్నియు కొండ గాని లేక అడవి జాతి గొట్టలని చెప్పబడినవి.

౨. పొడుగుబొచ్చుగల జాతి గొట్టలు (Long wools) ౧౦ జాతులు. 1. Leicester గొట్టలు, 2. Border Leicester జాతి గొట్టలు, Lincon గొట్టలు, 4. Kent or Romney Marsh sheep, 5. Cots woold sheep, 6. Wensleydale sheep, 7. South Devon sheep, 8. Devon long wool sheep, 9. Roscommon sheep, 10. Half breed Border Leicester cheviot type sheep, 11. Long and heavy tailed sheep తోకగల జాతి గొట్ట. దీని తోకయే చాలపొనుల భరువుండెడివి.

3. పొట్టిబొచ్చుగల జాతి గొట్టలు (Short wools) ౧౧ జాతులు. 1. South down

sheep, 2. Shropshire sheep, 3. Saffolk sheep, 4. Hampshire down sheep, 5. Oxford down sheep, 6. Dorset down sheep 7. Dorset horned sheep, 8. Ryeland sheep, 9. Kerry hill sheep, 10. Clumforest sheep, 11. Western or Wiltshire horned sheep.

ఇను పొడుగుబొచ్చు, పొట్టిబొచ్చు దేశలా గలి ఇరువదిరెండు జాతులను అంగ దేశమువారు వృద్ధిపఱచి తామే ఈ పేరులిడిరనియు ఇవి తమ దేశమునగలవి ప్రత్యేకజాతుల గొట్టలనియు చెప్పెదరు.

౪. ఇతర జాతుల విదేశపుగొట్టలు (Foreign breed sheep) ౧౪ జాతులు.

౧. Hairy long legged- ఇది సినియా దేశపు గొట్ట. ఎత్తైన కాళ్ళుగలది.

౨. Hausa sheep- వాకిరలు తిరిగిన కొమ్ములుగల జాతి.

3. Zulu sheep- తెలుపు నలుపు చచ్చులు గల బొచ్చునగును గలది.

౪. భరతదేశపు గొట్ట - మను దేశమున నాథానజాతి.

౫. నేపాలదేశపు గొట్ట- దీని కొమ్ములు రెండును కిలసి పుట్టిననుచుకొని గొట్టు ఒకే కొమ్మువలె నుని వెనుకకు విరియుచుజాతి.

౬. Wallachian Sheep- ఇది అన్నిదేశ మునగల జాతి. దీనికొమ్ములు పెనుచుకుని చుట్టు కొని నూలిమేకువలె నుండెడివి.

౭. Abyssinian Sheep- గుల్ఫుచునకువలె మెడపై జాలు వెండ్రుకలుగలజాతి గొట్టలు.

౮. Bharal Sheep- టిబెట్ దేశమున గల జాతి. మేకలసోల్కిగ నుండును.

౯. Udad Sheep- దీనిని farbary Sheep అనియు ననుటకలదు. ఇది తొల్లి అఫ్రికా ఖండపు అడవిజాతిసంతతి గొట్ట.

౧౦. Argil Sheep- ఇది ఆసియాఖండపు మధ్యభాగపు సీమలాదులను, ఈశాన్యదిశ సీమలందును గానగుచున్నజాతి. పెద్దగాడిదలా తేసి యుండెడిది. క్రీ. వె. ౧౨౭౩ నుండి ఐరోపా దేశములు దీనిని మార్కో-పోలో గొల్తె యని పిలుతుంటు.

౧౧. Asiatic Urgil Sheep- దీని Shapo జాతియనియు పనుటకలగు. చాల పిఱికికాతిగొల్తె. భయపడుచు పును.

౧౨. Old Red Sheep- దీని Gmelin Sheep అని కూడ పనుచున్నారు.

౧౩. Moufion- ఇది కోర్సికా, సార్డినియా ద్వీపములందు గల గొల్తెజాతి. కొమ్ములు ముప్పదియెనిమిదిగుళిముని పొడవున నుండును. ఇది గొల్తెజాతి అడవిజాతిగొల్తెల సంతతి.

౧౪. Asiatic Big-horned Sheep- ఇది అమెరికాలో గలజాతికి పూర్వపుజాతి. దీని నుండియే అమెరికాజాతి పుట్టినది. కొమ్ములు పెద్దవి. గొల్తె అమెరికాజాతివలె వృక్షమున పెద్దకీరముకాలేదు.

గొలకొర (గడ్డ) చెట్టు — దీని గూర్చి చూతగాదెయ్యదు. గొలకొర గడ్డ (దూక) నుచిగానుడువనియు, పైత్యశాంతి గల్గించు లు ముచ్చి, రక్తశక్తినికేసి స్మృతిగల్గించు పదియనియు ఇందుక కిఫవాతము, క్రిమిరోగము, మూత్ర

బద్ధము గల్గించుననియు ప్రసిద్ధవైద్యులు నుడువు చున్నారు.

గొలిమిడి (ఇక్షుగంధచెట్టు) —

లాటిన్భాషయందుగొలిమిడిచెట్టునకు Adenema Hyssopefolia అనియు, ఇక్షుగంధమునకు hygrophilia spinosa యనియు భేదనామ ముల నాగ్గపండితు లాకోపించిననురెండు చెట్టు లొక్కటియేనని తలపఱచినది. దీనికి సుస్కృతమునగుల పేర్లేవియుం గానరాకున్నవి. కొందఱు గొల్చిచెట్టుపేర్లగు ఇక్షుగంధా, కోకిలాక్షు, వజ్ర కంటికి అని చెప్పవచ్చును.

దీని సమూలం సముగాని సమూలకిషాయము గాని అతిమూల్రోగము, కఫరోగము, ప్లిహ, రాగ్లుపడు మూత్ర రోగము, వాతముల నివారించు సంగును. దీనికూరయు భోజనపదార్థముగ నుపయోగించుట కలదనియు దానికి నివే గుణము లనియు పంగును.

గొలుగుచెట్టు — (వరగోకు లేక వరగోగు)

లా. Salvadora persica. సు. కరభ వల్లభి, గుడఫల. దీనిఅకుంసము లేక కషాయము కఫ, గుల్మ, మూలశంక, వాతాదిరోగములపై చక్కగఁ బనిచేయునని చెప్పబడినది. దీని పస నును చిన్నపిల్లలకు ప్బుదురు. దీనిని వరగోకు, వరగోకి, వరగోగు చెట్టని వాడుకనామములు కలవు.

గోకర్ణ సృపాలుఁడు

ఈతఁడు

క్రి. వె. ౧౩౩౦ సంవత్సరముల కాలమునాటి వాఁడు. సూర్యవంశపుక్షత్రియుఁడు. చోళవంశీయుఁడు. ఇప్పటి నైజామురాజ్యమున వనపర్తికిం (సంస్థానపురాజధాని) గతిపయదూరమున పాడైయున్న వర్ధమానపురము రాజధానిగా నాప్రాంతదేశమేలినవాఁడట. తండ్రి భీమరాజు. మనుమనిపేరు ఉదయాదిత్యభూపతి. ఆతనిపుత్రిక పద్మావతీదేవి. ఈమెను యుద్ధమొసర్చి రుద్రదేవుఁడు గైకొనెనని చెప్పబడినది. ఉదయాదిత్యుఁడు కన్ఱాటకభాష నొక యలంకారగ్రంథము రచించెననుట. శాసనములు చదువరాదిత్యుని జ్యోత్సోదయుడని యనిరని శాసనములు. భీమరాజుదమగు కవిజనాస్రయము రచించినది గోకర్ణ సృపాలుఁడననియు; భీమకవి సృసింహపురాణము రచించెననియు పరిశీలకులనుచున్నారు. గోకర్ణుని గురువు వాగ్విద్రమాజ్ఞానుని యనుబడు నై సమత సమగ్రానామ్యుడట. ఆతని కోర్కె మేరకు కవి జనాస్రయమును రచించి పైనుడుగు శేషభూపతి యను నైశ్యునికింకెనుచ్చెడట. శేషభూపతి జగదేశమల్లుని పైన్యాధిపతి యని పేరును, ౧. గోకర్ణునకు న్రావకాభరణాఘ్రి యని పేరునను గల్గెనట. గోకర్ణుఁ డనేకాగ్రహారములనిచ్చి శాసనములు వేయించిన మహాసయుఁడు.

గోకర్ణ క్షేత్రము

— గోవురాజధాని కార్యోత్తర (ఉత్తరకొంకణము) జిల్లాలోని కనుక సుప్రసిద్ధ శివక్షేత్రము. M. & S.M. Railway పైనున్న హుద్లీసగిరమునుండి మంచిబాటపై మోటారుస్వేచ్ఛ కలదు. అంకోలాపర్వతమున కవ్వల వెల్లిరకఁ ఘాటు పర్వతపర్వతముల మధ్య సముద్రతీరముననున్న క్షేత్రము. ఇచటి మహాదేవ శివలింగము విఘ్నేశ్వరప్రతిష్ఠితమనియు, సింహళ ద్వీపప్రభువగు రావణభూపతిచే కైలాసాచలము నుండి తీసికొనిరాబడినదియు చెప్పబడినది. ఇట గల శతశృంగి పర్వతముపై ఋష్యాశ్రమములు

కొన్ని చూపుదురు. తామ్రగౌరి యనుబడు చిన్న కొండజక్కెర ఎండిపోయియున్నది. సకలవైభవోపేతమగుక్షేత్రము. (గోరాష్ట్ర దేశముచూడు). ఇంకను గంగను తెచ్చుటకు భగీరథుఁడు గోకర్ణమున తపస్సుసర్వేసని రామాయణ బాలకాండ ౪౨ యంగు చెప్పబడుటచే హినువన్నగమున గంగోత్తరికవ్వలి భగీరథుని తపస్థలమున కేవలం డెనో లేక భగీరథుఁడు ఇప్పటి గోకర్ణమున తపస్సుసర్వేసో యని సాశయము కల్గెడిది. మఱియు పరాహుపురాణము ౧౭౦ యంగు సరస్వతీ నదీ సంగమమున గోకర్ణము చెప్పబడుటచే నది గోకర్ణ తీరమే యుండనోపునని తోకెడిది.

గోగు (గోంగూర) చెట్టు

— ౧. Cannabis sativa. స. పిలువకము, పొదము శ్వేతసహస్రాశీ యనిరి. మరికొందఱు గోగుచెట్టును విశేషవర్ణవృక్ష మనిరి. ఇది ప్రసిద్ధ భూమిపదార్థము. ఆంధ్రదేశమందలి కృష్ణాగుండునగుమండలములగు గోగుర పచ్చడి (గోగు ఆకుల పచ్చడి) ముఖ్యమే. గోగుచెట్టు ఎఱుపు, తెలుపు గలల కాడలధేదముచే ద్వివిధము. ఇంకను పొదగు (ఎత్తుగ) పెరుగుబాటియు, పొట్టిబాటియు పొదగు కలదు. ఇంక పొదగుబాటికి జువహగ చట్టుని పేరు. ఇది నారకై మోచబడుచుండును. ఎల్లభాతగోగునగు పుల్లగోగునా అనుటయు గలదు. దీనియగు గుణముల మధికమని తెలుపఁబడుచున్నది. గుర్గుణములై నను అధికమే. (జనప గోగుచెట్టు చూడు.)

కాన్తిమునగు నుము, గల్గించుటయు, శరీరమున నిత్తిమును సుభ్రుపఱచుటయు, శేషిణికి (రాత్రులగు కన్నకునిపించని నేత్రనోగము) నడచుటయు, ఇంచుకీ పైత్యముగాని, మూబద్ధముగాని, విరేచనముగాని ఆయాశరీరతత్వప్రకృతుల మేరకుగల్గించుటయు, జ్వరవోషమును రేపుటయు గోగునా సామన్యగుణములు. నిల్వయుండిన పాతది నిమిషమై యుండును. (కొండగోగు చూడు.)

గోగు నార వ్యవసాయము —

ఇచట గోగు అనిన ఆంధ్రదేశమున భోజనపదార్థముగ వాడబడుచున్న గోగునార (గోంగూర) చెట్లను నివియు నొక్కటియే యని పొరపడరాదు. ఇది కేవలము నారక పెంచబడు పైరుగ యున్నది. ఇంకను దీనివలెనే నారక పెంచబడు జనపచెట్ల కేవలము మౌళికజాతివయి యున్నవి.

నారకు పనికివచ్చు గోగులందు రెండు భేదజాతులు గలవు. రెండును ఏటా విత్తవలసి నవియే. గుండ్రని కాయలుగల జాతి— ఈచెట్లు ఐదు మొదలు, పదియడుగుల ఎత్తువఱకు పెరుగును. దీనిని నీటిగోగు యనియు ననెదరు. మూడడుగులనీరు నిలచినను యీచెట్లు చెడవు. దీని నారకు ధర అధికమయి యుండును. ఇది దొంగను ఆకుపచ్చరంగుగల మొక్కలు, యెఱ్ఱని రంగుగలమొక్క లని రెండువిధము లుండును. అందు ఆకుపచ్చగ నున్న గోగునారకు ధర యధికముగ యుండును. ఈనీటిగోగు శ్రేష్ఠమైన జాతియని జెప్పబడుచున్నది. రెండవదియగు కోలకాయలుగల గోగు మెట్టగోగు అనబడును. ఇది నీరునిలవని భూములయందు చక్కగ పైరగును. గోగులన్నియు ప్రతిరకము నేలలోను పెరుగును. నీటిగోగు జమ్మమొలచు నేలలో లాభకరమై యుండును. సున్నపునేలలు, కంకర నేలలు గోగుజాతికి పనికిరావు. ఉప్పు అధికముగ నుండు నేలలందుసహితము గోగులు పైరు చేయనగునని కనిపెట్టబడినది. వి తనములుచల్లు కాలమున భూమియందుంచిక చెమ్మయు, అంతకు పూర్వము భూమిని మెత్తగ దున్నుటకు వీలిచ్చుటయు గల్గినంజాలును. మెరకభూములలో కంది, సెనగ మొదలగునవి పండించినపిదప మెట్టగోగు చక్కగ పైరగుచున్నది. కలుపుచచ్చుటకు నడుమ నడుమ కొంత విరామముతో పొలముండున్నట్ల శ్రేయమని కనిపెట్టబడినది. ఒండ్రునిలచు పల్లపు

తావుల కెరువక్కర లేదనియుండును. యకరము నకు ఆముదాలసిండి ఆరుమణుగులు, ఎముకలపొడి మూడు మణుగులు, సూరేకారము ముప్పది శేరులు పశువులపెంటతో, గలిపి యెరువు వేయ వలయునని చెప్పబడ్డదిగాని, బరడాప్రవ్యవసాయ పరీక్షలలో యితర ఎరువులకన్న ఎకరమునకు నూటయేబది మణుగులపేడ ఎరువువేయుటయే శ్రేయమని కనిపెట్టబడినది.

గోగువిత్తనములు ఎకరమునకు మూడు మొదలు నాలుగున్నరశేర్లు వఱకు వేయవలసి యుండును. ఈ జల్లుట సమముగ నుండుటకు తూర్పునుంచి పడమటకు సగమువిత్తనములును, ఉత్తమునుంచి దక్షిణమునకు సగమును జల్లుచున్నారు. బంగాళాదేశమున నీటిగోగునారకొరకు యధికముగ వ్యవసాయముచేయుట ప్రారంభమైన దాదిగ గోగునారజాతియందు బర్మాజాతి, అమూనియాజాతి, బొంబై జాతి, కాక్యాజాతి, దేశవాళీజాతి బొరాహట్ జాతి యను వేత్యేలు జాతులను విడదీసియున్నారు. ఈజాతులు పల్లపుప్రదేశములకు, మెరకప్రదేశములకుగూడ బనికివచ్చునట. కేవలము మెట్టవిత్తనములందు తరషయని, పాట్నల్లాయనియు, పాబిలాజీయనియు, ఏనో వేత్యేలుజాతుల నేరి పేరిడియున్నారు.

భూములయొక్కస్థితినిబట్టి మారినను, మూడు సార్లు కలుపుతీసిన చాలునని తెలిసెడిది. గోగు నార నాలుగు నెలలపంట. తీయుట యాలస్యమైన నార బిరుసెక్కి ధర తగ్గిపోవును. లేతపరువున లొందరపడి పెరికివైచిన నారయందు బలముండును. ఆచెట్లను వారముదినములు వడలనిచ్చి నీటియందు నానవేయుదురు. నీరు అదివరకే చెడి పోయిన మురికిగుంటగా నున్నచో నార నల్లబడి నిగనిగఁ గోల్పోయి మంచిధర రాకుండును. ప్రవాహపుజలముల నార నానవేయరాదు. తగిన పదును వచ్చినంతనే పుల్లలం దీసివైచి నారం జక్కగ యతికి గడగి దాచుకొందురు. యకరము నకు ముప్పది మొదలు ముప్పదియైదువఱకువ్యయ మగునని అంచనా వేయబడినది.

గోగ్రా (ఘర్జరా) నది—ఘర్జరానది చూడుడు. దీనినే సరస్వతీనది యందురు.

గోచారము—నవగ్రహములు ద్వాదశశస్థానములయందునున్న శిష్యుడి గోచార ఫలములను తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు. ౧. ౨. ౩. ౪. ౫. ౬. ౭. ౮. ౯. ౧౦. ౧౧. ౧౨.

రవి: స్థానచలనం భయం సంపత్త్య మానభంగం భయం శత్రుత్వయం దేహక్షిణ రోగం భయం లాభం ఆరోగ్యం వ్యయం

చంద్ర: స్థానచలనం వ్యయం లాభ: రోగం కార్యనాశనం భయం లాభం వ్యయమ్ వ్యాకులం లాభం సుఖం దుఃఖం

కుజ: భేదం వ్యయం లాభం శత్రుపీడ నిపుభయం భనలాభం కలహం భయం వ్యయం చలనం లాభం రోగం

బుధ: బుధం లాభం వ్యయం శత్రుభయం దర్శనం భూషణ వ్యసనం సుతోషం దుఃఖం శుభం సుఖం వ్యయం 1013

గురు: గమనం భనలాభ: ఆపత్త్య నాశనం సంపత్త్య క్షేపం ఆరోగ్యం హని ధనాగమనం హని సంతోషం వీడా

శుక్ర: ఆరోగ్యం భాగ్యం స్థానం పుత్రలాభం మానహని క్షేపం భయం భనలాభం హని సాఖ్యం లాభం

శని: అభయం హని సంపత్త్య కుక్షిరోగం బుధుక్ష లక్ష్మి రాజదండం దుఃఖం రోగం జాడ్యం లాభం క్షేపం

రాహు: భయం కలహం స్థానం మానహని భనవ్యయం సుఖం భయం మృత్యువు సంతాపం కలహం లాభం హని

కేతు: భయం విరోధం సుఖం మానహని భనక్షయం సుఖం భీతి హని కలహం విరోధం ధనాగమ: హని

గోచికి వెద్దా కొల్లాయిగుడ్డుకు చిన్నా -- (కొల్లాయి=అంగవస్త్రము) ఆంధ్రలోకోక్తి.

గోట మీటి తేపోయేదానికి గొడ్డలివల? -- ఆంధ్రలోకోక్తి.

గోడ బాగుంటే చిత్తురువులెన్ని యెనా ఎక్కింపనగును - ఆంధ్రలోకోక్తి.

గోడలకు గొడ చెవులుంటవి అనగా రహస్యముపట్ల జాగ్రత్తయని అనలించుట భావము. ఆంధ్రలోకోక్తి.

గోడలు (Walls) - సాంస్కృతికపు కుడ్య శబ్దమునూడి కల్గిన గోడయనుపద మీ గోడలగుర్చి భరతదేశమున ననాదిగనే అష్టా విజ్ఞానముండినదని తేలుచున్నది. కోటగోడలు, వేత్తీలుమదముల ఇంటిగోడలు, ప్రహరీగోడలు, మొదలగు వివిధములగు గోడలు పొట్టిటి కాలముననే నిర్మింపబడినవి.

గోడలకాంగ్ల భాషయందు Walls అనిపేరు. ఇవి రాతి సున్నములతోగాని, ఇటుక సున్నములతోగాని, రెయిప్టాన్సు కాక్రేటుతోగాని నిర్మించెదరు. ఇవి తిన్నని నిలువు గోడలుగాని (Straight walls) ఒక ప్రక్క తిన్నగనిలదియుండి రెండవవైపు ఇంచుక ఏటవాలు ఆకృతిగలవిగాని (Battered walls), కూడ నుండెడివి. ఇట్టివి తఱచుగ కోటగోడలగునను, మురికిచుట్టి బారి పడిపోకుండ రక్షణగ నిర్మింపబడు తావు లందునను గాననగుచుండును.

ఒక్కొక్కతరి గోడలకుదన్నుగ వెలుపలి భాగమున దిమ్మలగట్టి భద్రతం గుదర్చుటయు గలను. ఆనకట్టలకు మారుగ చిన్నచిన్న నదులందు జలప్రవాహమున కడ్డముగ రాతి సున్నములతో బలముగ, సధికముగ నెత్తులేని గోడలగట్టి నీటి

మట్టమునందెత్తు గల్గించి మరల్చి కాల్యలగుండా పొలముల కంపుటయు గలను. హార్బరులందు (Harbour) Dock walls లేక Quay walls మొదలగు Retaining walls వేత్తీలు పనులాజేచు తగినదిగ నుడవలసి యుండును. ఏలనన ఈగోడ లొకవైపున స్తీమరుల బరువునుమోయు నీటిని, రెండవవైపున సరకును, మనుష్యులను, క్రేస్సు మొదలగు బరువులను మోయు Platform నకును మాధ్యస్తత వహించి నిలువవలసి యుండెడివి.

నీటినిగాని, మట్టిబరువులనుగాని పడిపోనీయక నిలపుటకై నిర్మింపబడిన గోడలకు Retaining walls అనియెరు. (హార్బరు ఇంజనీరింగు చూడుము).

గోధా (శాఖ) క్షత్రియులు -- శిశోదియా (శాఖ) క్షత్రియులు చూడుము.

గోతమేశ్వర (జైన) విగ్రహము -- శ్రావణ బెళగోళము చూడుము.

ఇది మైసూరు రాజ్యమున మైసూరురెయిల్వే పైని ప్రాచిరామ్మ అనంబడు స్టేషనునుండి ఐదు మైళ్ళదూరమున శ్రావణబెళ గోళముకడ కొండల మధ్యనున్నది. గొప్పవిగ్రహము.

గోతిక్ ఆర్కిటెక్చర్ (Gothic architecture) -- ఈగృహనిర్మాణ విధానము నిజమున Goths అనంబడు ప్రజల సంబంధముకలది కాదు. పాతకాలమునాండే ప్రాచీన, ఇంగ్లాండుదేశములందు దేవాలయములకు వాడిరి. కాని అజ్ఞులు దానికిగోతులపేరిడిరేమో. నేటికి నాపేరుననే దనరుచున్నది

గోదాయని గోత్రము - కథ లేక కథ్యగణము చూడుము.

గోదాయన గోత్రము - .వీతహవ్య
లేక యాస్కగణము చూడుడు. హరిత ఉప
గణము చూడుడు.

గోదావరీనది (గౌతమీనది) —

దీనికై తపంబానర్చి పరమేశ్వ రానుగ్రహంబు
బడసి గంగంగొని, నదిగ భూమియందు తన
త్రీయంబకాశ్రమము మండి - బంగాళాఖాతము
వరకు గోదావరినదిం ప్రవహింపంజేసిన గౌతమ
మహర్షి పేర నీనది గౌతమి యనంబడుచున్నది.
దక్షిణాదికియూ యందిది పెద్దనది. పొడవు
తొమ్మిదివందల మైళ్ళుండునందురు. మనుష్యుల
కుపయోగించుచు పొలములం దడపుటయూదిది
గంగానదిం బోలియుండును.

బొంబై నగరముకు ఈశాన్యదిశగ డెబ్బదిమైళ్ళ
దూరమున పడమటి కనుమలందు త్రీయంబక
క్షేత్రమున (తొల్లింట గౌతమాశ్రమము) నొక
రాతియందు మూడుధారలుగ జనించుట త్రోబక
మని పేరింది గౌతమీనది యాయెను. ఇట
గౌతమప్రతిష్ఠిత శివలింగముంజూపుదురు. ఇచటికి
లకేబియన్ సీ ఏబదిమైళ్ళ తిన్ననిదారిని యుండిన
నుండునట. కొండదిగినై ఋతిదిశగ ప్రవహించుచు
తోడనె వేణోక ప్రవాహముం గల్పుకొని
ఇంచుక పెద్దదిగనై నాశికపట్టణము గుండా పంచ
వటి ప్రక్కగ నడచి కుడి ఎడమల లెక్కలేని
ప్రవాహములం గల్పుకొనుచు బలపడి ఫైర్ర
పట్టణముదనుక సరిహద్దుగ నుండి నిజామురాష్ట్ర
మునంజొచ్చి సరస్వతీక్షేత్రముగు వాసరీ ప్రక్కం
బడి వరద, మంజీర, పైంగంగ మొదలగు
ప్రవాహముల నన్నిటితో గల్పుకొని బలపడి ఒక
మైలుమొదలు వేట్వేలు తావులందు రెండున్నర
మైళ్ళవఱకు వెడల్పుకలదియై భద్రాచలము
ప్రక్కంబడి నడచి తూర్పుకనుమల దరిజేరి పాపి
కొండలనంబడిన కనుమలనడుమ వెడలుపుతగ్గి

ఎక్కువ లోతుగలదియై ఎక్కువ వడితో ప్రవ
హించును. ఇచట పర్వత వైభాగములు రెండు
వందల గజములు దూరముండునటుల మూసిన
తావులు గలవు. వాటిక్రింద కొండవలె
నున్న పర్వతమునుండి ఏడుమైళ్ళు గోరిజగుండా
నడచును. ఆగోరిజకు రాజ
మహేంద్రవరము నలువది
మైళ్ళ దూరముండెడిది.

పిదప గోదావరి లంకల
జుట్టికొని పెక్కు సాయలై
తిరుగ కలసికొని పోలవరము ప్రక్కగను వీరభద్ర
స్వామి దేవళముగల పట్టణము ద్వీపముంజుట్టి
నడచి రాజమహేంద్రవరము ప్రక్కంబడి ధవళే
శ్వరము, విష్ణేశ్వరము (తొల్లింటి విజయేశ్వరము)
ల నడుమనుండి పెక్కుసాయలుగజేరి నడుమ
కోనసీమం బోలిన ద్వీపములు గడచి సముద్ర
ముం జేరును.

గోదావరీ (గౌతమీ) నది వైస

తేయశాఖ — ఇది గోదావరీనది ధవళేశ్వరపు
ఆనకట్టకడ నైసశాఖలలో వశిష్టశాఖనూడి చీలి
వేలుగ సముద్రగామి యగు శాఖానది. దీని
ప్రశంస బ్రహ్మపురాణము ౧౦౦ అధ్యాయమున
గలదు. ఈవైస తేయశాఖకు సువర్ణయనియుం
బేరుకలదు.

గోది హోల్ హాగ్ (Go the

whole hog)— “కడవరకు నట్లేపనిచేసి పూర్తి
యొనర్పుము” అనుట కియ్యక్తిని వాడుచున్నారు.

తొల్లింటి ఆంగ్లసీమలందు పందిమాంసము
విక్రయించుటకు పందిని భాగములుగ కోయుచు
కొనవచ్చినవారి కొకరికొక భాగము చొప్పున
విక్రయించుచుండిరట. దానింబట్టి ఈయక్తికి
ఏర్పాటుగలెనట. ‘గం’ కిబహువతనరూపముగంఠ
త్రాగుబోతులు మొదలగు అవినీతిపరుల కీకేరున

గోదోహనన్యాయము

1016

గోధుమ వ్యవసాయము

వాడుచున్నారు. ఒకప్పుడిర్వురు సుప్రసిద్ధ మద్య పానాగ్రేహరులు ఒక సారాయ దుకాణమునకేగి ఇర్వురుకలసి త్రావి అందొకడు “Now we'll go ” అనరెడవవాడు “we will have another and then go” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి నారించెనట. అట్లే ఇర్వురు త్రాగుచు ఒకడు పోదుమనుటయు రెండవవాడు మరిమారు ద్రావి పోవుదమనుచు పుటలతో దుకాణము నుమాయ బడువలయుఁజరపి దుకాణము మూసినపిదప వెళలి పోయినట. దానినుండి యిట్టి నాగకీపేరు వాడుక యయ్యెను.

గోదోహనన్యాయము క్రతువు నాచరించువారు కొన్నిక్రతువులందు పాలతొట్టి తోజలములగా గొనితేవలసియుండును. అన్నిక్రతువులందట్టి విధియుండగు. వీదైన నరుకుగ తేయఁబడి అది విధియైయుండినకతన నట్టిదానిని వివరించుటయు దీన్యాయము వాడుకగు.

గోధనగిరి — గోధ పువ్వుతమున కీపేరుండెను. దీనిప్రశంస బాణభట్టుని హ్నుచరిత్ర ౬ యంగ కలదు.

గోధుమలు చెట్టు — లా. Triticum sativum, Triticum vulgare. అగ్గ. Wheat plant. సా. గోధూమః ఇవియు వరివలెనే భోజన ప్రధాన పదార్థమగుట, దాని బోలి పొలములగు పండు గడ్డిజాతియోనిది. ఇగు నను తెల్లగోధుమ, ఎఱ్ఱగోధుమ, తోకగోధుమ, అడవిగోధుమ మొదలగు జాతులును, పెద్ద గోధుమ గింజలా బాడుజాతియు చిన్నగింజలా బాడుజాతియుఁగూడ గలవుగాని దీనిపంటయగు గోధుమలన్నియు సమానముగనే చూడఁబడుచున్నవి. మరియు ధాన్యమునకువలెనే గోధుమ గడ్డియు పశువులకాహారముగ నిడఁబడుచుండును. గోధుమలు వరివియ్యముకంటె ఎక్కువ బలకర

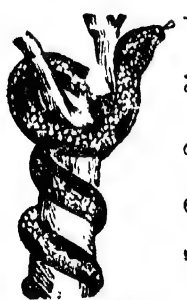
ములు. విరేచనమును వెడలించు గుణము వీటి యందు కలదు. ఉత్తరదేశములదిది ముఖ్యభోజన పదార్థమగుట దీనినందతెఱిగియె యున్నారు.

గోధుమవ్యవసాయము — గోధుమలు భరతదేశమందధిక భాగమున ముఖ్య హార పదార్థముగ గనబడుచున్నది. పదును తన యందు నిలుపుకొనగల బలహీనములుగాని సర్వ భూములు దీనికనుకూలములు. మందమశా కత్తులు చేసిన మధ్యరేకపు బలహీనపు భూములు సహితము ఉదక స్వాస్థ్యముగల్గిన గోధుమపంట కనుకూలించును. బగోడా సుస్థానమునగు, బొంబాయి రాజధానియగు ఉదక స్వాస్థ్యముతో గిరపభూములూ దీనిపంట పండింపఁబడుచున్నది. గోధుమలతో నితరపంటవేయు పద్ధతి కలదుగాని, అదియంత లాభకారికాదని తేలుచున్నది. ఇది పరిసితబలమనుసరించియు, కాలము ననుసరించియు, మూడున్నర లేక నాలుగున్నర నెలలతో పండుపంటగ యున్నది. తెబ్బది పౌనుల విత్తులు ఎకరమునకు వుట్టును. భూముల ననుసరించి పదిహేనుదినముల కొకతడిగాని వారము దినములకొక తడిగాని నీరిడుచుండును. పరిశీలన వలన నొకటిన్నర పౌనులు సూరేకారపు పొడి నొకటిన్నర పౌనుల ఎముకలపొడిగాని లేక ఐదుమణుగుల ఆముదపుపుచ్చు, గోధుమ పొలముల కవసరమనియు, యీమూటిలో భూమి కేది యవసరమో యెఱిగి వేయవలయుననియు, బలమైనయొడుభూములుకు యెరుపువేయనక్కర లేదనియు, చెప్పఁబడినది. పల్లపు పంటకు ఎకరమునకు రెండువేల పౌనుల గోధుమలను ఒకటన్న గడ్డియు పండుననియు పల్లపు వ్యవసాయమునకు వేయి పౌనుల గోధుమలు ఫలించు ననియు పరిశీలనల నుండి తేలుచున్నది. గోధుమలందనేక రకములు

గలవు. అందు ఢిల్లీ ప్రాంతముల పైరుచేయబడు గుండన్నఫేద్ గోధూమలును, అయోధ్య ప్రాంత సీమల డాడి గోధూమలను, డెరాయిస్మోలీఖా ప్రాంతముల నున్న సఫేదు గోధూమలును మధ్యరాష్ట్రములలోని తెల్లగోధూమలును చాల శ్రేష్ఠములని చెప్పబడుచున్నవి. ఇంకను మంచి రకములు పెక్కుగలవు. గోధూమపంటకు రస్టు అనుపేరుగల వ్యాధి గొప్పసప్తముం గల్గించును. చేను పంటకువచ్చు సదనున ఎండలులేక మబ్బులు గా నుంటయు, అకాలపు వర్షములు పడుటయు నీవ్యాధికి కారణములని తెలంపబడుచున్నవి. కాని ఈవ్యాధి కాష్ఠీయనుజాతి గోధూమలకు తాక దని చెప్పవచ్చు. వేలకొకవ్యాధి స్మల్త్ యనునది గూడ గలదనియు, విత్తులు పొలములో జల్లుటకు ముందు నూరుతులముల నీళ్ళలో ఆరతులము మెలుతు తము కరగించి అందులో విత్తులనుదడిపి ఎండించి నాటిన నీకోగము పట్టదనియు హాళీలకు లనుచున్నాడు.

గోధూళికాలము — సాయాకాలమున పశువులు మేతనుండి ఇండ్లకినుచెందుచుండు కాలము. (అభిజిత్తు చూడుడు).

గోనాగ సర్పములు — ఈ మహా

నాగమును ఉత్తరహిందూస్థానమున హనుద్ర్యక్ అనియు, ఆంగ్లభాష యందు Naia Bungarus అనియు పేరులు కలవు. వామకనా లేకున్నను ఈజాతి పాములకు నాగ రాజమనియు, మహానాగములనియు పలుతావు లుడునుడివియున్నారు. ప్రహరముదలి విషసర్ప ములలో నగ్రగణ్యమనియు, కఱచి విషముబ్ర మోగించునేని పది లేక పదునేను నిమిషములలో మృతికలుగుననియుం జెప్పబడినది. దీనిపొడవు పదియడుగులనుండి పదునేనడుగుల ఆరంగుళముల

దనుక నుండునందురు. అధికబలము, శరీర త్రాణ, బలవత్తరమగు విషముంగలది. బొంబై నగరపు నేచురల్ హిస్టరీ సొసైటీవారి ప్రదర్శనమున నీ జాతి పాము చర్మమొకటి పనునేనడుగుల విదంగుళములది కలను.

గోనాగము కాటునుండి త్రాచుబాముకఱచిన విషముకన్న పదిరెట్లు అధికబలముగల విషమును కాటునకు జేర్చునని పరిశీలకులు కనిపెట్టిరి. ఇట్టి ఘోరవిషమును పరిహరింపగల శక్తి బర్మాదేశపు టవస్థలలో నుండు నొక వృక్షముయొక్క బెరడునాగుకలదని తెలిసెడిని. డాక్టరు నికోల్సను బర్మాదేశపు హ మ ద్ర్యక్ (గోనాగ) సర్పమొక పాములబట్టువానిని గఱచెననియు, అయ్యది పదియడుగుల పొడవుగల బలమైన గోనాగమనియు, ఆ పాములవాడ కాటుకు సాకుగొనెనట్లే ఏదో చెట్టుపై బెరుచు నోట వెచుకొని నచటి మ్రొగుచు దాని నాకాటు తావున రక్తి తోడనే తన ప్రయత్నమును వీడక నా పాముబట్టు ప్రయత్నము సాగించుచుండె ననియు వ్రాసియున్నాడు. గోనాగస్పృశు కాటు నుండి క్లుమృతిని ఒక గొప్ప వైద్యపుంగ వుండు పరిశీలించి ఇట్లు తెల్పెను.

“There is first a feeling of intoxication; then a creeping paralysis sets in commencing at the legs, mounts to the body, finally to the head. Breathing becomes increasingly difficult and finally impossible. A convulsion usually heralds the cessation of respiration, but the heart may on beating for a minute or two longer”.

ఈ గోనాగసర్పవిషముంగూర్చి పరిశీలనలొనర్చిన వేలకొక్కయొగ్గలవైద్యశాస్త్రవేత్తభరతదేశపు సాధారణపు తాచుపాముల, Venom నుండి జేసిన Anti-serum తో ఇంజక్షను ఇచ్చినచో

తాచుసాముల విషదోషమును హరింపజేసి జీవింపగల్గనగుగాని గోనాగ దష్టమునందు కొంత కాలము ఇచ్చుక జీవనమును పొడిగించుచుగాని చావు తప్పదని వాసియున్నాడు. గోనాగవిషములకు ఏజీసీరిమ్ ట్రీటుమోటు వీలుకాదట.

ఈ మహానాగములు హిమాలయ పర్వతారణ్యములందు, అస్సాముదేశమునందు, దక్షిణ ఇండియా దేశమున కొలదిగను, చీనాదేశపు దక్షిణభాగములందు, బర్మాదేశము వేత్త్యు సీమలందు, ఆరణ్యములందు, మలయా, ఫిలిప్పైను ద్వీపములందు కాననగుచుండును. దీనికి గోప మధికము. సాహసమెక్కువ. అకాంక్షముగ బాధించునది. పాము నాలుగడుగుల ఎత్తునకు గూడ పడగ నెత్తగల బలముగలది. చెట్ల నెక్కగలది. నీటుంబడి ఈదగలది. ఇతరజాతి పాముల గూడ తినివేయును.

జంవరి ఫిబ్రవరి నెలలలో భోజనార్హమైయు, మే, జూన్ మాసముల దాడునాగము లేని గ్రహణార్హమైయు పక్షిలకు లనుచున్నాడు. (గోనాగక్షేత్రము చూడుడు).

గోనాగ క్షేత్రము — పుజాబు దేశమున లూడియానా మండలమున లూడియానా నుండి ౧౭ మైళ్ల దూరమున చప్పా అను గ్రామమునందు గల సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రము. నాగునెస్ట్ర్ రెయిల్వే యందు చప్పార్ స్టేషను కలదు.

ఇట దేవాలయములొందుండి చల్లని గాలి వచ్చుచుండును. అద్దానిని గోనాగముయొక్క ఊపిరిగాలి యనెదరు. ఇట నొక గొప్ప యాత్ర జరుగును. లక్షమందిజను లేచెత్తురట. (గోనాగ సర్పము చూడుడు).

గోనియోమేటర్ (Goniometer) — మూలంను(Angles) కొలచుటకై పరికరము.

గోపక పురము (గోవా) — గోపకవన రాష్ట్రము చూడుడు.

గోపకవనము — పశ్చిమ సముద్ర తీరమున గల పోర్చుగీసు గోవాపరిసరారణ్యము నకు పేరు. గోవా అను పేరు లేక గావో అను పేరు దీనినుండియే కల్గెనని తలంపబడుచున్నది.

గోపకవనరాష్ట్రము లేక గోపవన రాష్ట్రము — ఇదియు పరశురామక్షేత్ర మనుంబడిన స ప్కొంకణముల హద్దులలో నొకప్పు డిహేరాబరగిన రాజ్యము. దక్షిణకొంకణమున ఇప్పటి పోర్చుగీసు గోవా పరిసర దేశముగ పోల్చుచున్నారు. గోవాపురమును గోపకపురము లేక గోపకవనపురము నని వాడుచుండిరట. అది మా నానాటికి గోవా లేక గావో యైనదట. ఇక్ష్వాకులమున గొప్ప కేంద్రపట్టణముగ నున్నది. దీనిదొలి రాదాబచ్చపతులు పాలించిరి. గోవా పట్టణమునకెగురుగ సముద్రమునొక ద్వీపము కలదు. దానికికొల్లొంగిపేరు దీపవతి యనియో లేక ద్వీపవతి యనియో నుండెనట. ఇప్పుడు సివాల్ అని వాడుటకలదు. పోర్చుగీసుభాషను పమునకు నార్వేమ్ అనియు, అందున్న పట్టణముకు పాజమ్ అనియు పేరులుకలవు. అందుపోర్చుగీసు ప్రభుత్వకార్యాలయములున్నవి. మఱియు నాద్వీపముయొక్క ఉత్తరపుకొనను సప్తమహర్షి ప్రతిష్ఠితమని చెప్పబడుచున్న సప్త కోటీశ్వరమహాదేవ దేవస్థానము కలదు.

గోపన గోత్రము కుండినగణము చూడుడు.

గోపరాష్ట్రము లేక గోపరాష్ట్ర దేశము — బొంబైరాజధాని నాశికజిల్లా యందు ఇగాత్పరి పట్టణప్రాంతదేశమని పోల్చు

చున్నారు. మహాభారతము భీష్మపర్వము ౯౦ అధ్యాయమున దీనిప్రశంస కలదు.

గోపవన గోత్రము — ఆత్రేయగణము చూడుడు.

గోపవన్య గోత్రము — ఆత్రేయ గణము చూడుడు.

గోపాచలము (గోపాద్రి) — రోహితాస్ పర్వతమునకు గ్వాలియరు కోటయున్న కొండకు కాశ్మీరములోని త్రిసగరముకడనున్న తత్తి సులేమాన్ కొండకు నిషధ భూమి (నార్వాత్ సెంట్రలిండియా) లోని గోశ్వంగ పర్వతమునకు ఈపేరు వచ్చిచెడిది. గోశ్వంగ పర్వతప్రశంస మహాభారతము సభాపర్వము ౩౦ యాకు కలదు. రోహితాస్ పర్వతమునకు గోపాద్రి యని పేరు. కాశ్మీరములోని త్రిసగర పరిసరములనున్న తత్తి సులేమాన్ పర్వతమునకు గోపాద్రి యనిపేరు. శాకరాచార్య పర్వతము చూడుడు. గ్వాలియర్ కోటయున్న పర్వతము నకు గోపాద్రియనిపేరు. ఇప్పుడు తత్తి సులేమా ననబడుచున్నది. (సూదిమానపర్వతము చూడుడు). దీనిప్రశంస దేవీపురాణము ౭౫ యాకు కలదు.

గోపాయన గోత్రము — వశిష్టగణము చూడుడు.

గోపాయన గోత్రము — వాద్ర్యస్వ లేక మిత్ర యువగణము చూడుడు.

గోపాల కుండము (గోల్కొండ) - తొల్లింటి కాలకుండపురము చూడుడు.

ఇది విద్యారణ్య స్వామి (మాధవాచార్య) జన్మస్థానము. ఒకప్పుడు నైజాం రాజ్యపు రాజధానియై యుండెను. ఇట నొక వజ్రముల గని యుండె నందురు. హైదరాబాదున కారు మైళ్ల దూరము.

గోపాలకృష్ణ గోకలే — దేశ సే

పరాయణుడగు నీమహానీయుడు క్రీ.వె. ౧౮౭౬ సంవత్సరమున బొంబై రాజధానిరత్నగిరి మండల మున చిప్లను తాలూకాకు జేరిన యొక చిన్న పల్లెగ్రామమున బీదలగు మహారాష్ట్ర కుటుంబమున జన్మించెను.

ఈయన తండ్రి ఈయన పుండ్రుడవ యేటనే మరణింప, జ్యేష్ఠ సోదరుండగు గోవిందరా వీతనిని పెంచి విద్య గరపెను. గోకలేగారు క్రీ.వె. ౧౮౮౪ లో పట్టపక్షిలో గృతార్థులైరి. అష్టాదశముననే ఆకాలపు పూనాలోని పెద్దలచే స్థాపితమైన దక్కన్విద్యాసాఘమున యావజ్జీవ సభ్యుడై దాని కనుబాదముగ స్థాపితమైన పూనాఫెర్లసన్ సర్వకళాశాలయనకు సాధ్యాయ పదవిబహసి తన యభిమాన విద్యలగు అర్థ శాస్త్రము, చరిత్రలు బోధించుచు పనునెన్నిది సావత్సరములు గడపెను. దాని పద్ధతులు మేరకు నెలకు డెబ్బదియైదు రూప్యముల సొబ నిముడై కొనుచు నిరువది సావత్సరములు ఆ యుగోగ్యము సాగుచి నెలకు ముప్పది రూప్య ములు ఉపకార వేతనము గైకొనియెను. ఈ మహానీయుడు శిలపులక్రింద కాలము వ్యర్థము చేయనాచున పనునెన్నిది సావత్సరముల నాటికి అనగా ౧౯౦౨ నాటికి నెండు సావత్సరములు శిలపు తీసికొన సావకాశమున్న కాలము కలసి వచ్చుటచే నిరువది వత్సరము లై నట్లు భావింపబడి ఉపకార వేతన మొసంగిరి. నాఁడొకర దేవసేవా పరాయణుడాయెను.

కాలేజి యాచున్న కాలముననే ౧౮౮౭ సం వత్సరము నుండి పూనా సర్వజనసభా కార్య దర్శియై వారి త్రిమాస పత్రికకు సాపాదకుడై నడపు చుండెను. 'సుధాకర' యను పత్రికను

నడపుచు నాల్గు సువత్సరములు సంపాదకుండై యుండెను.

పిదప బొబ్బిలై రాజధాని సంఘమునకు కార్య దర్శియై నాల్గు సువత్సరములు సేవ యొనర్చెను.

౧౮౯౭ సువత్సరమున వెల్బేకమిషన్ ఎగుట

క్షయిమియ నిగ్గాండున కేగి గావించిన ప్రభావ ధము దేశమంతయువ్యాపించి ప్రఖ్యాతి నిచ్చెను.

జూలై ౧౯౦౦ నాటికి మూడులముల ప్రతినిధిగా బొబ్బిలై శాసన నిర్మాణ సభకు ౧౯౦౨ సువత్సరమున సభ్యుడాయెను. పిదప ౧౯౦౨ సువత్సరమున వైస్రాయిగారి పట్టనిర్మాణ సభా సభ్యుడై ౧౨ సువత్సరములు మహోపకార కార్యము లొనర్చెను.

ఈయనకు క్రీ. వె. ౧౯౦౪ సువత్సరమున సి. ఐ. ఇ. బీరుద మీయబడినది. ౧౯౦౫ సువత్సరమున సర్వోత్తమసింహియాలో సైటినిస్థాపించి తానొక ప్రథమ సభ్యుడై యావరణ సేవ యొనర్చెను. ఈమహామహర్షి సభరత దేశానిరణమున కిగ్గాండున కేగి మున్నోపర్యాయములుచేసిన సేవవలనగల్గిన మహోపకారములు, అసాఖ్యాకములు. ఈమహాత్ముడెప్పుడును తన బోధల వలన దేశమును కడగొడ్డ పాట్లీసిన దేశోద్ధారకుడు గాఁడు, ప్రజా నాయకుడనని తానెప్పు డనుకొనలేడు.

౧౯౦౩ సువత్సరమున కాశీలో జరిగిన దేశీయ మహాజనసభ క్రాసనాధిపతి యాయెను రాయల్కమిషన్ సభ్యుడాయెను. నిరతము దేశ సేవయందే గడపి దేశ సేవాసంఘ కార్యాలయమున క్రీ. వె. ౧౯౦౮ ఫిబ్రవరి ౧౯ తేదీని పగలు పదిగంటలకు ప్రాణములు విడచెను. ఈయన కిరువరు కుమార్తెలుండిరి. కుమార్తెలేరు. భార్యకొంతకాలము క్రిందటనేగతించియుండెను. సర్వోత్తమసింహియా సాసైటి చూడుడు).

గోపాలస్థపతి — మగధదేశమేలిన పాలవంశ స్థపతి. (మగధరాజ్యము చూడుడు.) ఈతనిసుతుడు ధర్మపాలస్థపతి.

గోపాలి గోత్రము. పరాశరగణము చూడుడు.

గోపాలుని సింగయకవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు, మాధ్వల్యసగోత్రము, కన్నులు ప్రాంతనివాసి యని తోచెడిని. తృణి పేరు వీరరాజు, తాతపేరు భాస్కరుడు.

భావికృతమగు కిరాతాష్టనీయమును పద్య కావ్యముగ రచించి, అహలబలస్థసింహస్వామి కి గృహీతమర్పించెను.

గోపి గోత్రము పరాశరగణము చూడుడు.

గోపీనాథము వేంకటకవి ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాడు. వెలనాటి బ్రాహ్మణుడు, కావళిపురముకడనున్న లక్ష్మీపుర గ్రామము నివాసము, వెంకటగిరి సంన్యాసమున నాస్థానికవిగానుండినవాడు, పెక్కు గ్రంథముల రచించినవాడు, భాస్కరరామాయణములను మూలముసారముగను, వాల్మీకి రామాయణ మంతయు పద్యములుగ రచించినవాడు, బ్రహ్మకై వర్తపురాణములోని శ్రీకృష్ణ జన్మఖండమును, శిశుపాలవధ, భగవద్గీతాశాస్త్రము మొదలగు పద్యకావ్యము లన్నిటిలో రచించినవాడు, ఈయనకు వెంకటగిరి వారగ్రహరి మిచ్చిరట.

గోపీచందనము - సుద్దమట్టి చూడుడు.

గోపుచ్చయతి — ఇది సుగీతశాస్త్రపు యతిగాని కవిత్వసంబంధముకాదు. (యతిప్రాణము చూడుడు).

గోపుచ్చాగ్రము — బాణాగ్రములు చూడుడు.

గోపోదంతి గోత్రము — మన్యగణము చూడుడు.

గోబలీవర్ధన్యాయము — ఆంబోతు న్యాయము.

గోబాలమఖా లీపుత్తస్వామి — జౌద్ధభీక్షువు. అంబల త్రికావన (ఇప్పుటి ఖాస్మిత్ గ్రామ) నివాసి. ఇది నాలాద విశ్వవిద్యాలయ ముండినతొపు. ఈయనయే అతీవక జౌద్ధమత శాఖానిర్మాత. (మగధదేశము చూడుడు).

గోబీఎడారి చినారాజ్యములోని మంచూరియా దేశమునకున్న గొప్పఎడారి. దీనిని హామోఎడారి యనియు నందురు. ఎడారియందు హాన్టాల అనబడు పెద్దదియగు పల్లపు ప్రదేశము కలదు. అద్దానియందొకప్పుడు నీరుండి ఎండి పోయెనట. హాన్టాలనిన ఎండిపోయిన సముద్రమని యర్థము. (మగోలియా దేశము చూడుడు). సముద్రపు నీటిమట్టముపై ౪,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తుప్రదేశమునందున్న ఎడారి. ౩,౦౦,౦౦౦ చతురపున్నెళ్ల వైశాల్యముగలదందురు. ఇంక కప్పుబడిపోయిన పట్టణముల ఆనవాళ్లులు నిది యొకప్పుడు జననివాసభూమిగా నుండనోపునని అనుమానించుచున్నారు. దీనిసంగతి సరిగ్గా తెలియరాదు.

గోభానుడు — అత్రి సంతతి, చంద్ర వంశపు క్షత్రియుడు, తాడ్రి పేరు వహ్ని, కుమారుడు కరంధముడు.

గోభిల గోత్రము — శాండిల గణము చూడుడు.

గోమంతగిరి—పడమటి కనుమ (Western Ghats) లేక సహ్యాద్రి యందొక శిఖర

మునకు గోమంతగిరి యని పేరు. ఇట శ్రీకృష్ణ బలరాములు జరాసంధు జూని రని హరివంశము ౪౨ యంగు చెప్పుబడినది. ఇట గోరక్ష తీర్థముకలదు. అది గోమాత పవిత్రములోనిది. ఇది గోమాత దేశములోని దని (గోవా దేశము లేక కొంకణదేశము) పద్మపురాణము ఆది ౬ యంగు చెప్పుబడినది. మౌర్యరాజధాని ఉత్తర కన్నడ లోనిది.

ఇంకను గుజరాతులోని రైవతక పర్వతమున కును గోమాతమని పేరు కలదని మ్లుహభారతము సభాష్వాము ౧౪ అధ్యాయము చెప్పుబడినది.

గోమతి—అ యోధ్య రాష్ట్రములోని లోన్న నగరము ప్రక్క గ ప్రవహించు గోమతీ (ఇప్పుటి పేరు గుహా) నదిగూర్చి రామా యాణ అయోధ్య కాండము ౪౪ అధ్యాయమున ప్రశంస కలదు.

మాల్య గోదావర (గోతమి) నది జన్మించు తావున నదికి గోమతీ నది యనిపేరు. శివ పురాణము ౧-౫౪ యంగు చెప్పుబడినది. గుజరాతునకు ద్వారక పట్టణము కడి ప్రవహించు నది కీపేరు కలదని స్కాందపురాణ అవతీ ఖాండమున ౬౦ యంగు కలదు. మార్వాదేశమున చంబల్ నదియొక్క ఒక శాఖానదీపేరు కల దని మేఘసాదేశము ౧-౪౭ యంగుకలదు. ఇంకను ఆఫ్ఘను స్థానమున గోమాల్ నదికిని, పంజాబు నందలి కాంగ్రా జిల్లాలోని ఒక నదికిని తొల్లిటి పేరులని తెలియుచున్నది.

గోమతీ ద్వారక—ద్వారకలు చూడుడు.

గోమయపాయస న్యాయము —

ఆవుపేడయు, ఆవుపాలును ఆవునుండియె వచ్చుం గాన రెండును సమమేనని వాదించు అసందర్భపు వాదనంబోలిన వాదన కీన్యాయము వర్తించెడిది.

గోమాయన గోత్రము — నిధవ
గణము చూడండి.

గోమాల్యాన్ మార్గము కెబరు
పేన్ చూడండి.

గోమహిషీ న్యాయము — ఆవునకు,
గేదకు స్నేహపు కలయిక యుండదు. అట్లని
విరోధభావమును ఉండదు.

గోముఖి పర్వతము — గుడ్ర
హిమాలయమునకు జేరి గంగోత్రికడ నున్న
పర్వతభాగము. (గంగానది చూడండి).

గోముఖి వ్యాఘ్రము — తన
క్షేమముగోరేడి మిత్రునివలెనే పరిగించు కుటి
లాగోచనల వలన ఘాతనొందజూచు దృష్టుని
కీపేరుసాచితగావాడుచూచును. గోవుముఖముతో
నున్న పులియని యృగము.

గోముఖుడు — శాకియ్యని శిష్యుడు.

గోమూత్రగోత్రము — శాండి
గణము చూడండి.

గోమేధికము — గోమేధికము ను
రత్నములలో నొకటి. ఆంగ్ల. Agate అనిపేరు.

. గోమేధి, గోమేధిని అని పేరులు. గోమేధి
కమునందు జాతిభేదములు పెక్కులు కలుపు. కాని
వాటికి బేరులేవు. ఇది వజ్రమంత స్వచ్ఛముగ
లేకున్నను కొంతవఱకు స్వచ్ఛత గల్గియుండునది.
ఆంగ్ల విద్వాంసులు గోమేధికమును Quartz
జాతికి జేర్చిరి. ఈమణి ఆభరణములందు బిగించు
దురు. ఇకను గొప్పవారి ఇంట్లయందు. గోమేధి
కముతో చేయబడిన కల్పములు, చిన్నగిన్నెలు;
చిన్నపాత్రలు మొదలగునవి చేయించి వాడు
చురు. బాగారమును తీగలుగ సాగదీయు నొక
పనిముట్టునందు సుధ్యభాగపు ప్రధానావయవ
గ సీగోమేధిక రత్నముచుర్పబడి యుంట

నాపనిముట్టునకే అగేట్ అని పేర య్యెను. అగే
టనునదము ఆంగ్లభాషకు అమెరికాదేశపు పదమై
చేరినదిగ జెప్పబడినది. ప్రాశాస్త్రులకు జాన్
మాసపు జన్మకాలమణిగను, ఆరోగ్యమును,
దీర్ఘాయువును సూచించు రత్నముగను గోమేధి
కము దనరారుచున్నది. లాటిన్ భాష యందు
గోమేధికమునకు Achates అనిపేరు. సిసిలీ ద్వీప
మున నీపేరుగల నదియొద్ద నీరత్నము లొలుత
వానికి గనబడినకతమున ప్రాశాస్త్రులీ నామమిడి
రిట. అనాదిసిద్ధమైన గోమేధికనామము దాని
స్వచ్ఛతనుండి గల్గియున్నది.

గోమేధికము Chalcedony అనియు దీని
యందు అనేక రకముల Silicas కలవనియు
ఆంగ్లపండితుల నెదరు. ఆయుర్వేద వైద్యులు.
గోమేధికమును శాస్త్రయుక్తముగ భస్మముజేసి
ఉపయోగింతురు. లోనికిచ్చిన కామలరోగము,
జ్వరములు, దిగులు, పాడురోగము, పైత్యము,
బగరుపు, ఊయరోగము, వాతరోగములు
నివారణమగునని చెప్పబడినది.

గోయ ల్పాల్ క్షత్రియులు —
చోళువారు చూడండి.

గోరంటచెట్టు (గోరింత; గోరింట) — లా.
Lawsonia alba. ఆంగ్ల. Henna plant.

గోరింత ఆకు నూరి ఆడపిల్లలు అల్లతడించు,
ఉండ్రాల్లతడించుల పూర్వదిసముల సాయుకాలము
చేతి, కాలివ్రేళ్లయందు పెట్టుకొందురు. పూదోట
లందు బాటల ప్రక్కను కంచెలుగ వేయుదురు.
ఈజిప్టు దేశమున గోరింతలందు శ్రేష్ఠమైన జాతి
యొకటికలదు. అద్దాని పూవులు మిగుల సువాసన
గలవి. వాటి నాదేశమున నమ్మువారు సగ్గీయ
పరిమళమని యరచుచు నమ్మెవరు. దీని చెక్క
కషాయము పైనరాసిన కాలిన పుండ్లు, నోటి
పుండ్లు, చిడుము, గజ్జి మొదలగు చర్మరోగములు

మానును. ఆకునూరి పైనవేసికట్టిన పైపుండ్లు మానును, తలనొప్పి నిమ్మళించును, పుప్పిగోళ్లు మానును, గోళ్లు బలముగ పెరుగును, తల వెండ్రుకలు దృఢపడును, గ్రంధులు, గాయములు మాన్పుట్టును, వాపులు తీయును.

ములుగోరింతచెట్లు దీని పేరున బరగుచున్నను దీని జాతివి కావు. వాటి ప్రత్యేక స్థానము లగును వాటి నెఱుంగ వలయును.

గోరంటకులగోత్రము కురటకుల చూడుడు.

గోరంతవుంటే కొండంతచేసినట్లు ఆంధ్రలోకోకి.

గోరక్కారుజిలా — గోరక్షకపుర మందు గోరక్కారునగరము ప్రధానస్థానము. (ఆగ్రా ప్రోవిన్సు చూడుడు).

గోరథ గోత్రము — ఉపమన్య గణము చూడుడు.

గోరక్షాసనము — యోగశాస్త్రమున జెప్పబడిన ఆసనములలో నొకటి. తొల్లి గోరక్ష నాథయోగి యభ్యసించి యోగసిద్ధిబడసినకతన నా మహానీయునిపేరం బరగనాయెను. గోర క్షాధుడను పేరంబరగుచు నా మహాయోగి ఉత్తరహిందూస్థానమున నేటికిని పూజింపబడు చుండుట గాననయ్యెడిది.

గుడస్థానమునకు పై భాగమును, అండము లకు గ్రిందిభాగమును సీవనిస్థానమందురు. ఆసీవని స్థానమున కిరుదెసల రెండుకాళ్లమడిమి లుంచి మడిమలు ముందునకు, వ్రేళ్లు వెనకకుండునటుల పాదములం దిరుగ్గవైచి, పాదములం జోడించి రెండు చేతులను వెనుకవైపున ద్రిప్పి జాలంధర బంధమును ముక్కుకొనచూపులను నిలపియుండు తుకు గోరక్షాసనమనిపేరు. దీని యభ్యాసమున

సకలరోగనాశనమై స్వప్నములు నిలచియు ఆరోగ్యము స్థిరపడునని చెప్పబడినది.

గోరాత్రి త్రయోదశి — భాద్రపద శుద్ధ త్రయోదశి. ఘూర్జరదేశమున గోరాత్రివ్రత మొనర్చు వ్రతదినము. (పండుగలు చూడుడు).

గోరాష్ట్ర కొంకణము స ప కొంకణములలో నొకటి; చూడుడు. (కొంకణ దేశము చూడుడు).

గోరాష్ట్ర దేశము — తొల్లి గోక్షణ మొక ద్వీపమై యుండెననియు, అది గోరాష్ట్ర దేశమనియు నచటివారి నెదరు. స్నాన సుకల్ప మున అట్లే చెప్పుచున్నాడు. ఇది సప్తకొంకణము లలో నొకటి. పరశురామక్షేత్రము గోక్షణము ప్రధానస్థానమైయుండెను. ఇది ప్రసిద్ధ శివ క్షేత్రము. సింహాద్వీపమేలిన రావణభూపతి తైలాసమును విడిచెచ్చిన శివలింగమిటు ప్రతిష్ఠింపబడినదని స్థాపురాణమున జెప్పబడినది. బొంబై రాజధాని కిర్వాస్ (ఉత్తర కన్నడ) జిల్లా కుంతా తాలూకాలోనున్నది.

ఈపురముగుండా తామ్రగోరియను పేరుగల చిన్ననది ప్రవహించుచు నిట పశ్చిమసముద్రముం జేరుంగాని, ఇక్కడమున సిరిరికట్టబడి పొలము లకుం గొంపోబడుట నదియందు సముద్రపునీరు కొంతకలుగుగాని, నదిగాలేదు. ఇటుగల శతశ్రృంగి హ్వితముపై పెక్కు ఋష్యాశ్రమపు తావులు, గుహలు కలవు. పాదమున త్రిరాముడు తొల్లింట వసించిన గుహయు, రామతీర్థమను జల ధారయు గలవు. ఇచట మహాబలేశ్వర శివ లింగము సుప్రసిద్ధము. దీని ప్రశంసలు మహా భారతము అది ౨౧౭ యందునను, శివపురాణము 3-౧గి యందునను కలవు.

గోరీ వంశము — మహమ్మదు గజనికింబిదప క్రీ. వె. ౧౧౭గి మొదలు ౧౨౦౬

గుట్టయందొక గుహలో వసించుచు యోగసాధన
క్రిమలు నెరపుకొనుచుంట నాగుట్టకు (కొండకు)
గోపాలుని కొండయని వాడుకకల్గెను. అది
రానురాను గోపాలకొండగ వాడుకయందే క్లుప్త
రూపమునూని మనకొంతకాలమున కింకను “పా”
యక్షరము కూడ లోపింప వాడుకయగును
గోలకొండయాయెని అచ్చట నొక పత్తితిలను.

దీనికి, దాదాగ్రామమున నాకొండయందేగల
మొదటి గుహను అంగువసించు కొందఱు హిందు
వులజూపుదు నాఁగినుండి నేటికిని ఆ గుహ
హిందువులు వశమందే యున్నదనియెదగు. ఆ
తావుమొక్క ప్రాముఖ్యత గుర్తించి మొ
దటి గుహ పట్టణమున రాజ్యమేలుచుండిన
యప్పుడు శ్రీ ౧ భూపతి తన సైన్యము నొకటి
యిట్లుచు చ నొక ముగ్ధికోటగా గట్టెననియు, నది
రాజకీయ కారణములచేతకు నిల్చి హిమవీ
రులైన మహావర్మహమారు క్రీ. ప. ౧౩౨౪ లో
వశపన్నబడెననియు చెప్పబడితి.

గోరుచుట్టువై రోకటిపోటు
అంత్రోకోకో
గోరోచనము
Biliary calculus of Cow or Ox
అనెదరు. గోరోచనము వ్యాధికిముందు పిష్టిక
ప్రళేకి కైస్త్రపుచ్చునట్లు పగులు ము
నుగు పైత్తపుకేటేయ
పొన్నతపు పేగులు అపకవ గోపేచ
బోనుళీ, గోచుళీ, శతఖిలా, శిశి, ప్రహుళి, శ
గోలోచనా. పైత్తము, శిశి, విషకోషము
నాగించుకాయ, పిల్లిపొట్ట, గుండము,
అంత్రము, కాశము, మిదము, పిల్లు
లు లలు. జ్వరములు, కష్టము మాచుకాయ,
నీళ్లచరగిరీసి పైపూసి, వాము, శేను విషము,
పిరుమచియు, వ్యాధిగోచాది పైచుర్చుచేసెన
పిల్లితొన్న కేళ్ళుకొన్నలవంగి తొగ బులు మొసంగు
పరుముగా వ్యాధిబడినది.

అక్క-లముస గోల్కొండయగును రాజప్రతి
నిధిగ నుడిన క్వాలికుత్తుబాహి ౧౫౧౨ లో
స్వతంత్రతగా తానే గోల్కొండసుల్తాన్ (సవాబు)

నని ప్రకటించుకొనెను. తోడనే తన రాజధానిగ గోల్కొండ మట్టికోటను రాతితోకట్టి బలపఱచెను. ఆతఁడు ముప్పది సంవత్సరములు (౧౬౪౩ సెప్టెంబరు దనుక) అజేయుఁడై రాజకముగ రాజ్యమేలుచు నాదినమున మరీచునగు పార్థింపుచుండుతరి నాతని జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు జెంపెడూలీ కుతుబ్షాహి తన సేవకుండగు మీర్జాహమ్మద్ మేదాని యనువానిచే (అంబరి సంవత్సరముల వృద్ధుండగు) తండ్రిజూపించి మరీచునుండియే గోల్కొండ కనిపెను.

పిదప జెంపెడూలీ ప్రభువయ్యెగాని (రాజవ సుతుండగు) ఈతని తమ్ముఁ డిబ్రాహీమ్ గొప్ప విరోధిగ నుండెను. క్రీ. వె. ౧౬౬౦ లో నీతని యకస్మాత్పుత్రికివిదప నెలలబాలుండగు నీతని సుతుని సింహాసనముపై నుంచిరి. అతని పేరు సుబాన్సాహి కుతుబ్షాహి. ఇబ్రహీమ్ కోటంజూరిబడి యాక్రమించి తాను సింహాసన మెక్కెను. (ఇది ౧౬౬౦). ఈ ఇబ్రాహీము కూలి కుతుబ్షాహి ముప్పది వత్సరములు రాజ్యమేలి ౧౬౮౦ లో మృతినొందెను. ఈతని శాసన మొకటి గోల్కొండ చరిత్ర ముక్తిదర్వాజాపై చున్నది.

ఈతనికివిదప నీతని మూడవ కుమారుఁడు మహమ్మద్కూలీ కుతుబ్షాహి రాజ్యమునకు వచ్చి గోల్కొండ కైగుమ్మలదూనిమున మురీనదీతీరమందున్న భాగ్యనగరమున నొకచుర్గుముగట్టి కొన్నిభవనములను నిర్మించి తన రాజధానిగ జేసికొనెగాని గోల్కొండను వదలక నటంగూడ వసించుచునేయుండెను. గోల్కొండ జనబాహుళ్యమున నిరుక్తై అనారోగ్యవంత మగుట దానికొరకైన చింతపలసివచ్చెనని చెప్పుబడినది. ఈతఁడే (హైదరాబాదునందలి)

చార్మినాక్ కట్టించెను. జామామసీదును ఈతఁడే కట్టించెనని శాసనమున్నది.

ఈతని కోర్కెమేరకతని యనంతరము మేనల్లుడగుసుల్తాన్మహమ్మదు రాజ్యమునకువచ్చెను. అతనికివిదప నాతని సుతు డబ్బుల్లాకూలీ కుతుబ్షాహి సింహాసన మెక్కెను. ఇది ధీలీయందు మొగలాయి చక్రవర్తి యూరంగజేబు పరిపాలన కాలము.

ఈయబ్దుల్లాకడ ప్రధానమూత్రిగ నుండిన మీర్జాహ్మ తన సుతుని కొక రాజ్యముం గూర్చు నుద్దేశముతో బేరంగజేబు చక్రవర్తికి లోనై యాయనకడనుండి యొకలేఖం గొనివచ్చి యబ్దుల్లాసనామున కందిచ్చెను. దానిం గాంచి యిది కుట్రగా నెఱిగిన యబ్దుల్లా మీర్జాహ్మను జైలు నందు నిర్బంధించెను. ఆవార్త యూరంగజేబున కెఱుకయై గొప్ప సైన్యముతో తన సుతుండగు మహమ్మదుమజీమ్ (రాకొమగుని) సైన్యాధిపతిగ నొప్పించి యబ్దుల్లాపైకి పంపెను. అప్పటికి అబ్దుల్లా సనాము గోల్కొండచరిత్రమునందు డ మొగలై సైన్యములు భాగ్యనగరము (పిమ్మట హైదరాబాదు) నాక్రమించుకొనియెను. తోడనే చక్రవర్తి యగు బేరంగజేబునకు యబ్దుల్లా తనకుమారె వచ్చి పరిణామమొనర్ప రాజీయయ్యెను. భాగ్యనగరమున చక్రవర్తియొక్కప్రతినిధి యుండుట కుసీకరిపుతో తిరిగి అబ్దుల్లావశ మొనర్పం గనియెను. మరియు నాతఁడు ౧౬౭౨ లో మృతినొంద నాతనిమేనల్లు డగు అబ్దుల్లాసన్ గోల్కొండ నవాబయెను. అక్కాలముననే భాగ్యనగరమును హైదరాబాదు నామధారిగ మార్పించెను.

ఈ అబ్దుల్లాస్సేనుసనామునకే తాన్వా యని వాడుకనామ ముండెను. తాన్వా యనిన కులాసా పురుషుడని యర్థమట. పిదప నీపేరే ఆంధ్రు

లంకు తానీషాగా మారిపోయెను. గోవన్న రామదాసుగారు భద్రదాచలం దేవస్థానపు కట్టడములను సర్కారు బొక్కసమునుండి కట్టించిన కథకాలపునవా బీతానీషాయే. సర్వదా బమార్యాయమ్ కవివరుని కవిత్వముతోను, కంచెసీల టుమ్రీపాటలతోనుమత్తుడైనిమగించి, కాలము గడపుచుండిన భూహరి. మొగలై చక్రవర్తి ప్రధానసేనానియగు ఖానిజాన్ నితనిని బట్టి చెబునుంచి, రాజ్యము మొగలాయిరాజ్యమునకు గల్పించెను.

బేరంగ కేసునకు నిద్ర మొగలై సామ్రాజ్యమును ఆ సమీచనయ్యెను. అకాలమున హెదరాబాదు (భాగ్యనగరము) నును మొగలై రాజప్రతినిధిగానుండిన అసల్మ హెదరాబాదు మొగలై నిజాముల్ముల్క్ ౧౬౦౭ నును ప్రకటించి కొని స్వతంత్రుడాయెను. సుల్తాన్ ఇప్పటి నిజాములు.

గోల్కొండకర్ణ మిక్కలమున పాడుపడుచున్నను దానిని వివరించి ముగియుము గాక. దర్గము నిర్మించబడిన కొండ భూమినుండి పగువదల ఆడుగుల ఎత్తుకలది. పెక్కుతావులగు కొండపాదమున గూడ కోటగోడలు కలవు. కొండ నెత్తిపై నను, కోటబయలుపై ని భూభాగము యధికాలమునుదండిన ఫిరింగు లట్లే యున్నవి. కోటయందు ఎనుబదియేడు బురుజులును, ఎన్నిది ద్వారములును నిర్మింపబడినవి. అందు నాల్గు ద్వారము లిప్పుడు కప్పి వేయబడి తక్కిన మెక్కా, జమాల్, బ్రజ్, ఫతే దర్వాజాలుమాత్రము వాడంబడుచున్నవి. లోనికరుగగనే సనామహల్ (తోమ్మిది ప్రాసాదము) లను కట్టడముకల దది పాడుపడుచున్నది. లోన నికను జామామశీదు, శిలాఖానా(Armoury), అంబార్ఖానా(Store house of Valuables) మొదలగు భవనము

లున్నవి. అందు కడపటిది అబ్దుల్లాకుతాబ్బాహి నవాబు ౧౬౨౨ లో నిర్మించెనని శాసనము కలదు.

రాజభవనము (నివాసభవనము) న్యాయ సభామందిరము పాడుపడు చున్నవి కాంచనగును.

గోలకొండ వేరులు

నె జాము

రాజ్యమునకు కొల్లింటి రాజధానిపురము. ఇచట వజ్రపుగనులు చెవిని ప్రతీతి కలదు.

అట్లు అబద్ధములాడుచుండిన, గోలకొండ పెచ్చీలు కొట్టుచున్నాడగురు. గోలకొండ చిక్కుడుకాయలను పేరుగల ఒకదినుసుశాకము కలదు. రామానుజుడు వైష్ణవబ్రాహ్మణశాఖలలో నొకతెగనానిని (బ్రహ్మపురవైష్ణవునియు) గోల్కొండనాథులనియెదరు. ఆదిని వీరాదేశపు ఎత్తకులు గానోపు.

గోలాగోకర్ణ నాథము

— ఇది

గొప్పకవత్తేత్రము. అయోధ్యరాష్ట్రమున గొహిల్ గురు కుమారముల్వేపై నున్న పురాతన స్థలము. ఒకసకనుబట్టిన గొప్పదేవళమున నాల్గు ముగ్గుల తోతుగల గుండలములోగల గోకర్ణనాథ శివలింగము రావణ ప్రత్యేతమని చెప్పబడినది. చెఱువుచుట్టు దేవాలయములు, మఠములు, సత్రములు కలవు. ఇట నివసించునా రందఱు గోసాయిలే.

ఫాల్గుణమా దొకటి, చైత్రమునం దొకటియు గొప్ప ఉత్సవములు జరగును. ఒక్కొకటి పదునేను దినములు జరగును. ఈపవిత్రస్థలి పదునెన్నిది మైళ్లు చతురపుప్రదేశమట. తూర్పున పదునెన్నిది మైళ్లదూరముననున్న దియోకాల్ గ్రామమును, దక్షిణమున అంతేదూరమునగల బాల్మియార్ బార్ఖార్ గ్రామమును, పశ్చిమమున నదేదూర

మందున్న మత్రిగ్రామమును, ఉత్తరమున దుతే దూరమున షహపూర్ గ్రామమును ఈపవిత్రస్థలికి ద్వారములని చెప్పబడినది.

గోలేయ గోత్రము — ఆత్రేయ గణము చూడుడు.

గోర్జి (Gorge of a river) నది మెత్తని ప్రదేశముల బ్రవహించుతూ చాల లోతునకుంగోసివేసిన గుడి. దీని కమరకాదేము నను Canon (కేవన్) అనియెదరు. (కాన్ యాడుడు). ఇది ఇక్కడే పుట్టెను. గోర్జి అనునది పల్లెలలో వాడుకొనుచుండు కృతకబిరుదు.

గోర్జియన్ నాట్ (Gordian Knot) — దుస్సాధ్యమగునది లేక గొప్పవిక్రమము భావము. Phrygia నరహతి యగు Gordius అనునాతడొక యావనాజాతియగు నొక గొప్ప ముడివైచి యగు కొండులు రెండును బయటికిగు పడకుండునట్లునున్న దానిని తమ జాతిదైవముకిడ నుంచెను. అయితే నెప్పడైన పిదపయునో ఆతనికి జయమును, అసియాదేశమును పొందు నని యాదైవము చెల్లిపెనుట. దానికి అత్యాచారము దానిని తన ఖడ్గముతోగోసి ఛేదించి పడవీసెను.

గోల్కొండ భట్టర్లు గోల్కొండ వ్యాపారుల చూడుడు.

గోల్కొండ వ్యాపారులు — ఆ ప్రదేశపు బ్రాహ్మణశాఖలలో నొకటిగ నున్నది. వీరొదలు ధామానుజీయనైష్ఠవచుత్తులు. వీరిని తెలగాణ్యపు నియోగులనియు, బ్రహ్మపు (ఉత్కలదేశమునందున్న బరగుము) నైష్ఠవు లనియుకూడ ననుట కలగు. వీరొద ఊకపేరం బరగుచు నొకేతి నగుపడుచున్నను వీరియం దైక మత్య మధికముగఁ గన్పట్టుచున్నను వీరియందు భేదములు లేకపోలేదు.

వీరియందు గాదివారిలోనొక శాఖయు, కాభూరి వారు, కొండుపర్తివారు, గుండాలవారు, గుండు మళ్ళవారిలో నొక శాఖయు, న్యాయపతివారు, పరాశుశంకారు, బచ్చవారు, ముగువారిలో నొక శాఖయు రాగోనివారు పూర్వనైష్ఠవులనం బడుదురు. వీరు శ్రీనేక శిశాఫ్ శాధిభట్టరు వారి సూత్రానియను, తిరుచులని నాసులగు నైష్ఠవ సామ్రదాయస్థులనియు చెప్పుచున్నారు. (నేక శిశాఫ్ శాధిభట్టరు చూడుడు.) వీరికి భట్టరు అని వాసుక యుడెనుగు.

భట్టరుల కొందఱు గోల్కొండనీను కరగి యట నివాసులుగ గురుకుతన గోల్కొండ భట్టరులను జిరట. తక్కిన వారిని దిగుచుభట్టరు లని వాడుదురట. ఆదిగుచుభట్టరులే దక్షిణ దోపునీనుల కరగి ఇప్పుడు వ్రావిడవైష్ఠవులను బొగువారి పూర్వముగ నుడిరనియు, గోల్కొండ భట్టరు నానాటిక వ్యాపారవృత్తి వైకొనుట గోల్కొండవ్యాపారులగురగి క్రినుముగ నుత్తర సర్కారులకును, కల్లూరినీనుకు వేరినియు, మియుబొప్పుపు నీనుయగు వీరధికసాఖ్యకు లుగ నుట పీఠీవల బ్రహ్మపునైష్ఠవులను నానుముగైకొనిరనియు వారు.

ఈపూర్వనైష్ఠవ గోల్కొండవ్యాపారులందు కొండీయ, భరద్వాజ, భాగవ, శ్రీవత్స, వారిత, ఆత్రేయ యచుడు నాలుగోత్రములు గాన వచ్చుచున్నవి. వీరు చుతకర్మలగు తమపేరున కుండుప నాచార్యశబ్దము విధిగా వాడుచున్నారు.

పిమ్మట కొన్ని తెలగాణ్యపు కుటుంబములు నైష్ఠవచుత్వీకరణ మొచ్చి సామ్రాజముల నంది వీరియగు చేరి గోల్కొండవ్యాపారులగు బరగుచున్నారనియు, వారు గాదివారి నుడి గుండుమళ్ళవారిచుండియు, ముగువారిచుండియు,

పశ్చాతాపమును, ఇంకను తమవారల జీవనముల వారు, గంధంరాజువారు, దాశిరాజువారు, మరు శేటివారు, శంభరాజువారు, దేవరాజువారు, ద్రోణరాజువారు మొదలగు కొన్ని నియోగి కుటుంబములను, నైష్ఠవమతస్వీకరణ మొనర్చి వీరియందు చేరినట్లు. (తెలంగాణముల చరిత్రము).

గోల్డ్ బాండ్స్ — ఆముఖమున, పై బీజియా, ముచూరియాల నడుమగానడచి ఎల్లయగుచు ఒకాంబు సముద్రమున సుగమించుట కుత్సానాహినిగి తిరిగి నిరీతియేప్పియను పురముకిడ సుగమించును. ఈప్రాంత సీమలూ పైనువేల వింతప్రజలు గోల్డ్ బాండ్స్ వారు కలగు. ఈప్రాంతములు చీనావాక్రొడ క్రీ. వె. ౧౮౭౧ వల కుండెను. అప్పటి యుద్ధమున రష్యావారికి వశమాయెను. చీనావానినిరిని యూపీటట్నీ (చేపలదర్మపుజా) యని వాడుచుండిరి. చేపలదర్మములు దీసి పొందుచు వస్త్రములుగ భరించుచు కాలిజాని, మేజీస్సు, సంచులు, పెట్టెలు మొదలగువిధముచేసకొనుట నాపేరుకూ గొల్పడినట్లు. ఆకారమున ముచూరియా ప్రజలవలె నుండును. గొప్ప పేరుకొన్న ఆప్రాంతముల ఫర్ ముగములు ముఖ. వాయుజ్ఞును ముచూరియాదేశపు గోల్డ్ బాండ్స్.

దేశ మతిశీతలప్రదేశముగనుట పేరు కష్టమైనది. పేసవియోగు చేపలంబట్టి తీసివేయును. ఫర్ జుతువుల వేటాడుగను. శీతకాలము దీర్ఘమైనది. నీరు ఘనీభవించియుండ పాడుచేపనే పోకాహు మగును. వీరికుక్కలే పేరి నైజ్జిగొడ్లను ఈడ్చు కొని మంచుపై బిర్చిడును.

గ్రామమునం దొక మతాధికారియగు గురువుండును. ఆయనకు పామానని యందురు. ఆయన వైద్యుడు, మంత్రవేత్త, విశాచహర్త, దయ్యములం బట్టి తెప్పించి, శిక్షించియు పార

ద్రోలియు రోగుల కారోగ్య మిప్పించువాడు. వీరియందు 'పునర్జన్మములు కలవు. ప్రాణులకు నివాసభూమియగు బూనీయను లోకము కలదు. దానిగూర్చి పామానుగారికి చక్కని జ్ఞానము కలగుగాన నాయన జ్ఞాని యనబడును. అందొక పవిత్రవృక్షము చాల పెద్దది యుండును. దాని కొమ్మలలో శరీరముబాసిన ప్రాణులు పక్షుల యాకారమున విసిరుచుండుడిని. కానకాంతరములచే ప్రాణులకు పునఃపున్జన్మములు కల్గుచుండును. ప్రాణి జన్మించినపిదప నొకవత్సర కాలము పరిశుభ్రావస్థయందు నుండును. పిల్లపుట్టిన తోడనే ప్రాణి పక్షిమూషమును వీడి జన్మస్థానమునకు (బూనీయను) నేరూచి, పిల్లశరీరమునకు ప్రవేశించునట్లు. బూనీయే వీరి స్వర్గానుభవ స్థలము.

గోల్డ్ డెలివరీ - వాణిజ్య సాబుధమున గురువ స్త్రీగణ హాభాసానందును. సెక్యూరిటీ అర్బ విధానముననే అర్బమును స్థితియందు ఉండుటగావెల్పుటనే సెక్యూరిటీ వాడుచున్నారు.

గోల్డ్ బాండ్స్ (Gold bonds) — బాండ్స్ నాణెములలో వడ్డీచ్చించుట, ఋణము తీర్చుట మొదలగు విధులుగల పత్రముల కీపేరు వరించును. అట్టి ఋణపత్రములు గోల్డ్ బాండ్స్ అనబడును. ముఖ్యము బాండ్స్ నాణెములకు గోల్డ్ బాండ్స్ వాడుచున్నారు.

గోల్డెన్ గేటు (Golden gate) — పసిఫిక్కు మహాసముద్రము నుండి 'సాన్ ఫ్రాన్సిస్కో' బే గోలికింగల్పు కాలువ. ఐదుమైళ్ళపొడవు. చక్కని ప్రదేశమగుకతన నీపేరిడియున్నారు.

గోల్డెన్ హోర్న్ (Golden Horn) — టర్కీదేశముకడ నైరోపాయందు బోస్ఫరస్ జలసాధి విజృంభించినతావు. ఇస్తాబూల్ (పెనకటి

కాన్ స్టాటిస్టోఫిల్) నగరము. పేరా, గలాటాల సంఠియున్న సముద్రపుకాలువ. సౌందర్య విశేషమున నిట్టి పేరందినదట.

గోల్డెన్ ఏజి (Golden Age) — Bright epoch అనియు, Good old days అనియు సర్థము. తొల్లింటి ధర్మకాలమనిభావము. దానికిందిదప Silver age అనియు, దానికిందిదప Brass age అనియు, దానికిందిదప (ఇప్పుటి) కాలమునకు Iron age అనియు నాలుగు భాగములుగ నీనిబల్కు మున్నారు.

గోల్ఫ్ ఆట (Golf) — గోల్ఫ్ ఆట ప్రధానముగ నొకటియేయైనను దీని ద్వివిధములుగ నాడుచున్నారు. తెలియుచున్నది. ఇది యొక పెద్దమైదానపు ప్రదేశమున నాడుబడును. సర్వసాధారణముగ గోల్ఫ్ ఆటబడు ఆట కుపయోగింపబడు ప్రదేశము సమతలమై యుండవలయును. ఒక్కొక్కరి చొప్పుగడ్డిపట్టి దాని బాగుగ నుంటు తీరిచియుండును. గడ్డి ఎత్తుగ పెరుగునేని బాతులు దొరలుగా కాటాకిముగ నుండును. ఆట బయలుపొందర్హముగ ప్రదేశమున లేక ప్రదేశములందు నాల్గిండులముల చుట్టకొలత గల గూటలు చేయబడియుండును. ఈగూటలు స్థలవిశాలముగ బట్టియుండును. ఐతను సర్వసాధారణముగ పనునెన్నిదిగూటలుండుట యాచారమై యున్నది. ఒకప్పుడెక్కువ గూడ నుండుటకలగు. ప్రతిగూటకడను యానవాలుగ నొక చిన్న ఎత్తు జండాగుర్తు డెల్పుచుండును. ఈ యాటముగ దుపయోగింపబడు చిన్న యాటబాతుల నా గోతులం బడద్రోయుటయే ఆటవిధానము. ఇక్కొకొకటి వీలగునన్ని తక్కువత్రోపులతో నాబాతిగ చొరలజేయుచు గంటంబడద్రోయుటయే జయము.

బాతింద్రోయుటతో నాటనారంభించుతావున 'టీ' గుర్తువేయబడును. మఱియు నత్రావునకును

'టీ' యని'వాడుచున్నారు. అట్టి 'టీ' ప్రదేశము నుండి గూట ఇంతదూరమున నుండవలయునను నియతలేకు. ఎంతదూరముననైన నుండవచ్చును. వేత్యేలు గూటలు వేత్యేలు దూరతలముల నిర్మింపబడి యుండునని యెఱుఁగునది.

ఆటబాతులను టీ ప్రదేశమునుండి గూటల కిదిక్కు ద్రోసికొనిపోవుటకు చేతకట్టుబాటిన వేత్యేలు ఆడుపిడులగల్గిన కట్టులుపయోగింపబడును. వీట్లకు Clubs అని గుఱుతులగు. వీట్లయందు Driver Club అనియు, Niblick Club అనియు, Mastic Club అనియు, Cleek Club అనియు, Putter Club అనియు పెక్కురకముల వేర్వేర్ల Club కట్టులుపయోగింపబడిడిని. బాతులు రబ్బరు ఊడలపై Caoutchouc cover వేసి డెల్లరంగు వేయుచును. ఒక్కొక్కరికొకటి కొకబాతి యుండును. లేక ఇద్దరు కలిసిగాని ఒక్కొకబాతి నాడుట యుండులగు. ఒక్కొక్కరికొకటి వొప్పిన నాడెడి గూటకు సింగిల్స్ (Singles) అనియు, ఇద్దరు కొకబాతి నాడు గూటకు ఫోరు సమ్మ (Four Somes) అనియు నుండును. దీనినికను Guar-tette అనియు ననుటయుండును. ఇది సర్వ సాధారణముగ బహిరింగిపుటాట.

గోల్ఫ్ ఆట గొంతెనులభవర్చి స్వంతఆట ప్రదేశములందు (Lawn) ఆడుకొనుఆటకు Clock Golf అనిపేరు. ఇందు Putter అనంబడు కట్టులతో నెదత్రొనను నాడుచుండును. ఒకగూటకు గొంతదూరమున తలపై బాతులను వహించు సఖ్యాగుర్తులను నేలగుచ్చి దానిపై నొక్కొక గూటకాడును తనబాతినిపెంచు వీలగునన్ని తక్కువత్రోపుచెబ్బలతో ఆబాతిం గూటా జేర్చ ప్రయత్నించెడిని. ఇంకను ఒక్కొక్కరి ఈ గూటనుండి వేత్యేలుదూరముల నీగుర్తులనిడి

యాడుచుండును. ఒక మైదానమున నొకతావున నొకగుంటాజేసి దానికి వేళ్వేలు దూరముల వేళ్వేలు సంఖ్యాస్థానములను ఆట ప్రారంభించు తావులుగనిల్పి, ఆ కూతాపులనూడి చూటనాడుటకు మొదలిడి Putter కట్టితో బాల్నిక్రోయుచు గమ్యస్థానమును గుంటాజేర్చు చూటకు పుట్టిగు గోల్పు (Putting Golf) అని యనుటయు గలదు. కాని ఈషష్ఠ్యదముతో ఇది Clock Golf అయియెనుగూడ నేలగు విహారమును వలె వేయుట సమాజసము.

గోవత్సద్వాదశి — బహుళ ద్వాదశి (పూర్ణిమ మూడు).

గోవర్ధన మఠము — శుద్ధాష్టమి మఠము.

గోవర్ధనపురము — రాజధాని నాళికనూడలమును నాళిక పట్టణమునకు సమీపగ్రామము. దీనిని వెనుక మార్కాడేను పురాణము 712 యంగు కలగు.

గోవ రాష్ట్రము — గోవ ప్రము చూడుము.

గోవింద ద్వాదశి — ఘృణా శుక్ల ద్వాదశి. ఆదివారము పుష్యమా నక్షత్రము, శోభననానుయోగము సాభవిచి అస్తా కూభ రాశియగు నవి, ధనుస్సునకు గురుడు, మకుర రాశియగు శనియు నుడిగతో నాళిక యీపేర బరగడిని.

గోవింద భగవత్పాదాచార్యుడు వీరు జీవచక్రికై చిరాయువుగల్గు సాధనముగ పాదసమదలి గోపములను శుద్ధిజేసి క్రమముగ లోనికిపాడుచూటవలన సిగ్గులై చిరజీవులగు మార్గములను గొప్ప పరిశీలన లొనర్చిన వారు. ఈయన రసాగ్లవనును గ్రంథమును

రచించెట. ఇందు రసయోగస్థి వివరింపబడినది. భౌతికశరీరము షష్టాశికమని ఇందు చెప్పబడినది. దృష్టిచేతను, స్పర్శముచేతను, సేవనముచేతను రసయోగియై సిద్ధుడై జీవచక్రుడగునని యిందు గలదు. ఈపరిశీలనలందీతని ప్రధానశిష్యుడగు రసేశ్వరయోగి ఈయనకు సహాయపడుచూడెనని యంగు. (రసేష్వరుడు మామడు). ఈతడు శివరాచార్యుని గురుడనియు (సుకుని శిష్యుడగు) గౌడపాదాచార్య యతికి శిష్యుడనియు తెలియుచున్నది. గౌడపాదయతి సుభగోదయ మను ముత్రశాస్త్రగ్రంథము రచించినవాడు.

గోవిందవ్యూహము రామాను

జీనువైష్ణవ శాస్త్రవైష్ణవ మతిఫర్మము లగు తదేశాత్మహాస మహావిష్ణువు. అర్చన వివేచన చతుర్హస్త హామలతో నాక్షరి మనియు, సాక్షిగా వ్యూహము వైదిక లింగోగ్రాహక ఉపయోగ హామలయు. కభవ విలాసమూర్తయనియు, వరుణ చక్ర గు.

పద్మ, కింఖియు లాయుధములనియు చెప్పబడినది. (విష్ణుదేవాలయములవలె) విగ్రహములు చూడుము).

గోవిశాన దేశము — రాజధాని విరాట లేక వైరాట పట్టణమనియు (బైరాట్) ఇది సాయుక్తరాష్ట్రములలోని కుమాన్ డివిజనులో నున్నదనియు కొందఱుచుచున్నారు. ఇప్పటి ధీకూలిగ్రామముగ బోల్చుచున్నారట. పడమటి రోహిల్లాడమునగు బిగ్నోరు సమీపమున

ముండ్కోరనుతావును గోవిశాసపురమని పోల్చి యున్నారు. ఇప్పటి కాశీపూర్ ఈదేశములోనిదే. మహాభారతము భీష్మపర్వము ౧౭ సంధు దీని ప్రశంస కలదు.

గోవుతోక పట్టుకుపోనా — ఒక దీనుండగు అంధుని ద్రోహమొనర్చి ఒక గోవుతోక నొకదృష్టుడు అంధునిచేటికిచ్చి అదివనలక నడచిపోవే ఊలోనికి పోగలవని దారిచెప్పెను. నాడాదిగ దృష్టులుచెప్పు మాయసలహాలను గోవుతోక పట్టుకుపోవుట యని వాడుచుండును.

గోవులు లేని ఊరిలో గొడ్డు గేదె శ్రమహాలక్ష్మి యగును —

గోవ్యాధి గోత్రము — అగ్ర స్త్రీ ఉపగణము చూడుడు.

గోవృషిగిలి గోత్రము భరిద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

గోవృషి గోత్రము — భరిద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

గోష్ఠాయన గోత్రము — నిశ్శవ గణము చూడుడు.

గోస్థలమతము — హినువస్థలముపై టిబెట్టుదేశమున మాససరోవర గఖస్థల్ (రాక్షస తలము లేక రావణప్రాదమ) సరస్థులనడుమగ నున్న శౌధమతము. ఇది కైలాసగిరి చూత్రస్థలకు మకాము స్థలము. మతమే గ్రామమువలె నున్నది. అందు బజారు అంగడులు కలవు. శౌధ భిక్షువులు (లామా) అంగడులయందు కూర్చుని క్రయవిక్రయము లొనర్చుచుండును. శారీ ఉదయారు గుహనుండి ౯ మైళ్లును, తకలాకోట నుండి ౨౩ మైళ్లును దూరముండును. (శారీ ఉదయార్ గుహ చూడుడు, కైలాసభిరము చూడుడు).

గోశ్లవెనపడు తెల్లనిమచ్చలు -

ఇవి వ్రేలిగోళ్ళపైసప్పుడప్పు డగుపడు చిన్నచుక్కలు. వీట్లను బాలుగు ఆకాశమున నెగురుచుండు కొంగలకుం జూచిన గల్గెడివనెదరు. వీటి నదృష్టలాభ సూచకమని తాతరు.

మన వ్య శరీరమంతయు చిన్న చిన్న గూడులు, అందు రుధిములు లేక గూటలమయమై యున్నది. గోళ్ళక్రిందనూ అట్టిగూళ్ళుకలవు. వీటినిండా రక్తముండుటాడని గోళ్ళనిండా ఎత్తుని రంగుపడుచుండును. ఏకాగణమువలననై నను గోరుపై లోతుకు నాటగలిగిన ఒకపాటిదెబ్బ తగితేనేని, దానివలన గోరుక్రిందనుండు గూట్లు ఒకటి రెండు మూడు చీకి పడి గోవును. అందు రక్తముండనేరదు గాని అవి శ్లోబ్ధి రక్త ప్రావము కి అంబునీ మొద్దుబారియుండియు గోరునిండా ఒక శ్లోగాగిన్నట్లును. దానిని తెలమచ్చ (మిక్కి) యనుకొనుదు.

రానురాను కొంతకాలముకు అపగనుండి క్రొత్తగూళ్ళు పుట్టి పడిపోయిచూటి నాక్రమించి కలిపిపోయెను. తీసుగ నెట్లరక్తమాక్రమించుకొని తెల్లమచ్చ కనుపడక మాసిపోయి అంతయు నెరుపుగిని గొన్నించుటతో నా తెల్ల మచ్చలు పోయినవనుకొనుదు.

గోస్థి సిజమ్ (Gnosticism) — జ్యోతికాలమున అనగా క్రీ. వె. ఒకటి మొదలు ఆరవశతాబ్దమువఱకు పాశ్చాత్య సీమలందు ఒకతెగ మనుష్యులకు ఏవోకొన్ని దివ్యదృష్టి దివ్యజ్ఞానశక్తులు మనోసామర్థ్యములు కల్గియుండుననియు తదితరులకు అట్టిశక్తులుండవనియు ఒక వాడుక సమ్మతిములు ఉండెడివి. ఇప్పుడట్టివి కానరావు.

గోశీలకుల గోత్రము పునగ శీల చూడుడు.

గోహిల్ శాఖ క్షత్రియులు —

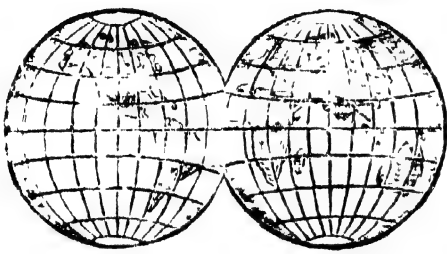
క్షత్రియకులము చూడఁడు.

గోళార్థము భూగోళార్థము —

Hemisphere గోళార్థము భూమి గోళముగా బంధించిన నూరియొకటి అయినచో నొక గోళార్థము పైకొక అర్ధగోళము ఉన్నది.

భూమిను గూర్చి అనియు, ఐరోపా, ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా ఖండములు

యొక సగముగోళమునకు పూర్వగోళార్థమునియు (Eastern Hemisphere), అయినాకాఖండములయొకటి అవ్వలేదనియునకు పశ్చిమగోళార్థమునియు (Western Hemisphere) వాడెడి గలదు.

గోక్రీడన ప్రతిపత్తు

శుద్ధ పాద్యము. ఈయముగోల్పులు అతని చిము మేషియు, ఊరిబయటకు గొంగులు వాడెడి నాడుకొనును. ఇది పొడవిగలదు. (పొడవును, పర్వతీధము, ప్రతాపములు చూడఁడు).

గోత్రములు —

ఆర్యులకుఁ గలగోత్రములు ప్రధానములు. పేర్లను విస్తరింపఁగలమున మతధర్మములు గోల్పోవుట మగును. అందు గోత్రములు సప్తమహర్షుల సబంధము. భృగు, ఆగీరస, కశ్యప, అశ్రీ, వసిష్ఠ, అగస్త్య, వశిష్ఠ మిత్రులు సప్తమహర్షులసంబంధము. వీరి సంతతి వారగు ఋషులు గణధ్వనియు, ఉపగణధ్వనియు, గోత్రధ్వనియు, పేరులంబరగుచున్నారు. ఇందు భృగు ఆగీరసులకు గోత్రములధికముగ గలవు. ఈరెండసంతతులకు వేత్త్యేతుగణముల వారన్యోన్యము వివాహసంబంధములు చేసుకొన

వచ్చుననియు, తక్కిన ఋషుల సంతతులందు ఒకేముని సంతతిగోత్రములవారన్యోన్యము వివాహము లొనర్చుకొనరాదనియుఁ జెప్పబడినది. అటులనే భృగు, ఆగీరస మహర్షుల సంతతులందు ఒకముని సంతతిగోత్రముల వారన్యోన్యము వివాహసంబంధములు చేసుకొనరాదని నిషేధింపబడినది. కాన వివాహసంబంధములు వీరివీరినను జాగ్రత్తగ జేయవలసి యుండును.

గోత్రములకు కొన్ని బోధామయ సూత్రోక్తములుగను, కొన్ని కాశ్యామయ సూత్రోక్తములుగను, కొన్ని మాత్ర్య సూత్రోక్తములుగను, ఇంకొకొక్క గోత్రము లితరగ్రాహములు నుడియు, లభించెడివి. కొన్ని విరివిగను కొన్ని స్వస్థసంఖ్యాకములుగను లభించెడివి. మరియు భౌతికము భౌతికములకు కొన్నిగోత్రములు నామయెడివి. గోత్రజాలగోత్రకృత ప్రాముఖ్యతలను మొదటి మువ్వురు పురుషులు సర్వ సాధారణముగ ప్రవర్తించుచును. ప్రవర్తించుల తొలుతగొలుతులైన యాష్టమములుగ నేర్పడియెఁ గలదు. కాచురారు ద్వాయుప్యాయమాంధర్మములుగలది ఎన్నవ ఋషుల బంధువుల ప్రవర్తన పంచాస్తమములు మొదలు దశాస్తమములుగ గూడ నయ్యెను. మరియు కొన్నిగోత్రములకాష్టమప్రవర్తన గల్గియుండుచును గలదు. ప్రాచీనహస్తా సంతతి యందు, గణధ్వని సంతతి యందు కేవల గోత్రములు కలవు. కేవల గోత్రము, ఆ ఋషిసంతముని స్వంత సంతతి చుట. ఆగోత్ర మాసంతతి ఇతరగోత్రముల దగ్రత వహించునని చెప్పబడినది. ఇకను కొందఱు ధర్మశాస్త్రకర్తలు కేవల గోత్రముల వారికి గన్యలనీయనగుంగాని వారికన్యల నన్య గోత్రజాలు (ఆఋషి సంతతిలోనివారలు) పరిణయ

మగుట శ్రేయముగాదని సూచించియున్నారు. ఇంక దొరకిన గోత్రములసంఖ్య ౨,౧౮౯.

గోదేషి గోత్రము — భరద్వాజ ఉప గణము చూడుడు.

గోప్రజార్చన పరీక్ష - కాల విజ్ఞాన శాస్త్రమునందు వివరింపబడిన పరీక్షలలో నొకటి (కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము చూడుడు)

తన పశువులభవృద్ధినిగూడ తనకు పాడి పంటలు సమృద్ధిగనుగడి సుఖక్షముగ కాలము గడంపగా గోరు సేద్యవృత్తిపనుడు స్రవీసంవత్సరము ఆపేళి బహుళ నవమిని ప్రసన్న యామమున గోవులను (పశువులను) పూజించి వలయును. ముఖము నుడివి యున్నారు.

౧. గోపూజా దినమున - పూజా కాలమున (ద్వితీయయామము) న పాలిచ్చుచున్న గోవులను పెద్ద మూపురముగల యెద్దెనను ముసినూకి వెడలినచో నా సుంపత్సరము చక్క గి పుట్టింది సమృద్ధిగపడి భగ లనుకూలించి భవవ త్సరము ననియు,

౨. గోపూజా దినమున - పూజా సంతరము, నలుపు. ఎరుపు కల్గిన పాలీనునిది, లేక గోడ్డాపు మందనుడి బయలు వెడలినచో స్వల్ప వృష్టి కునియు, పాడి తగ్గుచియు, కలహములు గల్గు ననియు

౩. గోపూజా దినమున - పూజా కాలమున పుట్టినది, కుడిది లేక స్రుడ్డిది, బక్క-చిక్కినది, చక్క కా త్వరితముగ పడువలేనిది, కాలీపుచు చుడుచుచు ముగి పుట్టినది, ఆవుగాని మందనుగి ఈవలకు పుట్టినచో నా సుంపత్సరము ఎర్ల లోప మగును, పశువులకును, మరుభ్యులకును పీడా కలగును, ప్రభుత్వ సేవణమునకు లోపమనియు చెప్పబడినది. కాలవి జ్ఞానమున సూచించెను.

గోబ్లన్ - వాశ్వాత్సదేవులవారియగు శాస్త్రజ్ఞులగు ముఖ్య గోష్ఠిలో ఆయి జాతివి కలవని ప్రతీతి ముగియించుటబడినది. కాని ఇటు సద్బుధులగును.

గోడదేశము - మగ దేశముచూడుడు.

గోడపాదపర్వతము — రుద్ర హిమాలయశాఖ. (గంగానది చూడుడు).

గోడపాదాచార్యులు - తాత్త్వి విష్ణుదేవుడు, తల్లి గుణవతి. బ్రాహ్మణుడు. సుఖ దేవర్షి యాశ్రమసమీపమున, భూపాలగ్రామము జన్మస్థలము. తల్లి దండ్రులిడినపేరు, సుఖదత్తుడు. ఈబాలు డైదువత్సరములనుండి సకలశాస్త్ర

ముఖ్య బరవి, గోడ దేశమునకిదిగి, జిష్ణుదేవుడను తపస్వి గుహముఖమున తపాగూనర్చి ఆమునిస తమునిచే మంత్రోపదేశ ముగదెను. ఆమంత్రమును తపస్విగర్భింబ గోడపాదుడని పేరు ప్రసిద్ధమయ్యెను. ఈయన శ్రీ చక్రమున పరదేవతారాధన మొనర్చుచుండువాడు. (శ్రీ చక్రముచూడుడు). సుభగోదయమను శాక్తేయ గ్రంథరచయిత, మాండుకోయపనిషత్తునకు కారి కలను రచించినవాడు. శంకరభగవత్పాదుల దేశి

కుండగు గోవిందభగవత్పదాలకు గురువు. గంగోత్తరానికి పశ్చిమదిశగానున్న పర్వతముపై తపమాచరించుచు సిద్ధిజెందినకత నానికి గొడపాదపర్వతమను పేరు వాడబడుచున్నది.

గొడపురము (ఇప్పోరొక్) — ఇట్టి పేరు వంగదేశపు రాజధాని. ఇప్పుడు పరచుబడుచున్నది. (వంగదేశము చూడఁడు).

గొడ (బ్రాహ్మణులు — పంచగొడ శాఖలలో నొక శాఖవారు (బ్రాహ్మణులు చూడఁడు). వీరు ఇప్పుడు బుగాళమున బడు దేశములోనుండి గొడదేశమున నివసించువారు నుండి ఈపేరొందిరి. (గొడదేశము, బుగాళదేశము చూడఁడు). వేత్తెలు కాలములను వీరి వేత్తెన గొడబ్రాహ్మణులలోని ఆ తత్త్వాఖిలలో ముఖ్యమగునని ఈ కాలమున వారు గెప్పుకొడిసి. వీరు మత్స్యభుక్కులు.

౧. అగ్రదాసీశాఖ - ఈ యితి వీరికి దాము (ప్రతిమతః) చేయవల్లులుగానె ఇది బిసదనామముగ గెల్గిడిని చెప్పవచ్చు. వీరు అపహ్నిలందఱను ప్రేతకార్యము లుగనను నామము బట్టట యాచారముగ నేటికిం గలను.

౨. ఆచార్యబ్రాహ్మణులు (లేక ఆచార్య). వీరు అడరకర్మలంగభోక్తిలుగనగుట యాచార్యమైయున్నది. ఇట్టిదిశాధి మహారాజస్తమించిన తరి పుత్రుండగు భరితభూపాలుని చేతఁబొందినకు ఆచార్యబ్రాహ్మణ సాఘ మొక శేఖరముగని పెట్టుకునియుండి కాచుచుండినట్లు. దానికి గృతజ్ఞుడై భరతుని దామహారాజ వస్తుచయము తయు ఏకాదశాహుబుస వారికొసంగ పోలుతగై కొన సంశయించియు, పశిష్టప్రేతితులై పరగ్రహించిరిట. పిదప గొంతకాలమునకు శ్రీరాముండగుదెంచి యాసమాచారమంతయుని ప్రసీదించె యంతటినుండి అడరకర్మలం దేకాదశాహ

మున ఆచార్యబ్రాహ్మణులు పూజనీయులనియు ఒక్కనినైనను పూజింపకుండ కర్మసిద్ధిగలుగనేరదనియు విధించెనట. నేటికిని యాయాచారము కోసలదేశమందు విధిగా పాటింపబడుచున్నది.

అత్తరి ఆచార్యబ్రాహ్మణు డొకఁడు కుశలాగోమూత్రమునందడిపి పుశ్యాహవచ నోదకముల ముగించు నిల్లతయు త్రిరామనామ పఠనమున జల్లుదు అశౌచముగాపి శుభ స్వీకరణమొనరించెను.

౩. ఆదిగొడశాఖ - శుక్లయజుర్వేదులు. వీరియంగు స్కార్త అద్వైతము, స్కార్తశాక్తేయమునను గొనుతములు వ్యాపించియున్నవి.

౪. కీర్తిస్య గొడశాఖ - యజుర్వేదులు. వీరిగూర్చి ఇతకన్న తెలియరాకున్నది.

౫. శ్రీగొడ శాఖ - సానువేదులు. భారద్వాజ సంతతి వారిచుని చెప్పుకొనుచున్నారు. మాళవదేశము, కాశీప్రాంత దేశములందు గానగుచున్నారు.

౬. శుక్ల వాలగొడశాఖ - శుక్లయజుర్వేదులు. వీరు వామేలనియు, ఒర్పులనియు ఇరు తెగలుగ నున్నారు.

ఇట బోషిశాఖ గూర్చి ఇంచుక న్రాయముచ్చటయగును. ఢిల్లీయందు రాజ్య మొనరించిన రాజవంశమొదలి నొక బాలుండేలకో యాపదల నొది తననొదరికడ అలహాబాదు ప్రాంతమునం గల కుమకి చిన్న సాస్థానమున వసించ నయ్యెనట. అట నాతనికి సరిపడక గుంది బదరీనారాయణ మునకేగ సమకట్టి నిశ్చయపడెనట. మార్గమున చంపావతీ పురప్రాంతమున నొక చెట్టుక్రిందబొడి నిద్రించుకతన నాతని మేనిపై గల కొన్ని రాజచిహ్నముల నొకచోట బ్రాహ్మణుండగు జ్యోతిష సాముద్రక శాస్త్రపండితుఁడు కనిపెట్టి యాతని కడ గాచుకొనియుండి నిద్రలేచిన తరిని 'మహా

ప్రభూ! నీకు రాజయోగము కలుగనున్నదని దెల్పెనట. నాబాలుం 'డటులగల్గిన నీకుమంత్రిత్వ మొసంగువాడ' ననియెనట. మఱియు నాబ్రాహ్మణుం డాక్షత్రియబాలుని తనగృహముకుం గొంగోయి సోపించుచుండ నాదేశి మేలుకనూర్చి భూపాలుం డాబాలుంజూచి మాపమున కచ్చేరు వంది పేలుచుకొనిపోయి తన కోటయందుండి యాదరించుచు యాతని గుణ గణముల కాపాద మొంగుచుండ యానాజనుత యు సబాలుని వలచె నట. రాజును వల్లెముని పరిణయమొనర్చి నానక చాపావతీ పరిగణా సరిణ మొసంగెనట. ఆక్షత్రి యుండు భూపాలుండై చౌబేబ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణుని రావించి యాదరించి ప్రధానత్వ మిచ్చెనట.

ఆశ్చర్యమిచ్చుచున్నపుడు పుత్రులుండిరి. పెద్దవాడొ చాపావతీ పర్యతమున కొంత నైపుణ్యముగైచుకొని రను గ్రామమునను, రెండవవాడొకడు రాజవ నైపుణ్య సేలాగోలా (చల్లని మనియనము) యను గ్రామమునను కాపురములు కుదిరిరి. ఇతనిని గుర్తుహారన శ్యామ్మ (సంతోషి) యని ముగిమట. వీరుచు ప్రసిద్ధిగాంచి తమతండ్రివలెనే ప్రోక్షిలము బడిరి. పిదప వీరిసంతతి వారందఱు ప్రోక్షిలము పేరక బరిగి నెరెట. పెగసంతతినాగు నేటికిని గుర్తుహారు బోషిలనియు, చిన్నసంతతివారు సెలాగోలా గోషిలనియు నేటికిని పెగల యున్నారు. వీరు చౌబేబ్రాహ్మణ భాష లోనివారు.

గౌడలి గోత్రము — ఎడమ గణము చూపుడు.

గౌడి (గీతి) — లక్షణ చూపుడు.

గౌణ చాంద్రమాన మాసము — మాసములు చూపుడు.

గౌణముఖ్య యోర్పుఖ్యే కార్క సంప్రత్యయః ఇతిన్యాయము — ముఖ్య

భూమి శబ్దములకు గల ప్రధానార్థము, గౌణార్థ మున ముఖ్యార్థ సాబాధమగు విశేషార్థము. ఇగు ముఖ్యార్థ మే కార్య సాప్రత్యయమునగు వర్తించునది.

ఎప్పువలె నని చేయునను తది, ఎప్పు శబ్దపు ముఖ్యార్థమే కార్య సాప్రత్యయము. కాని ఎప్పువలె నాడరు తది తెలివిజేయులేక గట్టిచి పనిచేయునని చూగని దప్పుడు గౌణార్థమున నెఱుంగునది.

గౌణపథగోత్రము — ఆశ్రేయ గణము చూపుడు.

గౌతమ గణము — ఇది ఆంగీస సం తతిగోవిందుకగణము. ఇగుఆయాస్య, శిరధ్వత, తిమిరాడ, దీప్తితనుస, బౌశిసస, కా రేణపాలి, రాహుగణ, గోమరాజక, వామదేవ, బృహద్రా, బౌతధ్య, బౌసిడ, కాక్షీవత, రాఘవ యని పగు నాలుగు ఉపగణములు దెప్పుబడినవి.

గౌతమ గోత్రము — బౌతధ్య ఉప గణము చూపుడు.

గౌతమ మహర్షి — గౌతము లనేయు కలుగు. అగు ఆహల్య భర్తయు, శతానిగు యు తండ్రియు, కృపాచార్యుని పితామహుండు నగు తమిరుండు మహర్షిలుగు మరగణింపబడిన వాండు. పేర్కొన గౌతమునకు సత్తుపాద గౌతముం డని పేరు. ఈతండు నైయామిక శాస్త్ర (తర్కము) సూత్రకర్త.

మహర్షి గౌతముండు దేవేంద్రుని, ఆహల్యను శిషిచిన వాండు. మహాత్మాను కాలమున సత్ర యాగ మొనర్చి అన్నమిడి పెక్కండ్రను బ్రతికి చినవాడు. తమిగొనర్చి శివ జటాజూటము నున్న గంగను భూమిగతంజేసి గౌతమీ (గోదా వరి) నదిదెచ్చిన వాండు. గొప్ప తపస్సూడ

న్నడు. నివాసాశ్రమ స్థలము బొంబై రాజధాని నాశిక కడ నున్న త్రియంబక తేత్రము. ఇట నీతఁడు ప్రతిష్ఠించిన శివలింగము కలదు. ఇంకను నీతఁడు ప్రతిష్ఠించిన శివలింగము లితర తావులం గూడఁ గలవని తెలియు చున్నది. కుమారుఁడు శతానందఁడు. శతముఁడు, శతానందఁడు, జనక మహారాజు గురువులు (పురోహితులు). ఇంకను కణకంబకును బుద్ధిధగవానునకును గూడ శతమ నామము గలది.

శాతమర్షి గోత్రము— (శిష్టాకరణములు చూడుము). ఈగోత్రము వాకిలి బ్రాహ్మణులు ఆంగీరసుఁడు, శతముఁడు అనియు, ప్రవర, ఆగీరస, ఆయాస్య, శాతమ, త్రియాష్టయ మనియు శిష్టబడినది. ౧. కిరకవల్లసవారు, ౨. పాత్రుని మహాలీనారు, ౩. మూడిడిల్లివారు, ౪. గొల్లవలసవారు, ౫. వృద్ధికోలువారు అను ఇంకొప్పేల గల శిష్టాకరణము లీ గోత్రమువలె యున్నారు.

శాతమాశ్రమములు—౧. అహల్యా సానము - బీహారములోని శిశునగూఢాశ్రమము. ఇది క్షూరునకు నైఋతి దిక్కు నుండు మైల దూరమున (జరైల్వరగఱాలోని) అహల్యా యనంబడు గ్రామముకిడ నున్న శాతమాశ్రమము. యణమున వివరింపఁబడిన తాపిదిను.

౨. శాతమాశ్రమము - సాయుక్తిరాష్ట్రము లలోని చప్రాపురము పశ్చిమముగా నాడుమ్మి దూరమున రేవెల్లంజికి సమీపమున గోద్దా (గోదాన) యనంబడు తావుకడనున్నది. తొల్లింట గంగానది గోద్దా గ్రామము ప్రక్కనుండియే ప్రవహించు చుండెనట గాని ఇప్పుడు దూరమైనది. ఇది న్యాయదర్శనమును గ్రంథము రచించిన శాతమర్షి ఆశ్రమ మని పరిశోధనల వలన పోల్చబడినది.

3. వాక్సార (బక్సార్) సమీపమున అహిరోలి యనంబడు తావున గల శాతమాశ్రమము. దీనిం గూర్చిన ప్రశంస బృహన్నారదీయ పురాణము ౧౦వ అధ్యాయమున గలదు.

౪. బొంబై రాజధానిలోని నాశిక మండలమున త్రియంబక మసంగుడు తావున శాతమాశ్రమమున్నది. ఇట శాతమేశ్వర శివలింగముకలదు. శాతమీ (గోదావరి) నది ఇందే జనించు చున్న తావు. దీనిం గూర్చిన ప్రశంసలు శివపురాణము ౧-౫వ యామనను, స్కాందపురాణ శాతమీ లేకి గోదావరి ఖండము యామనను గలవు.

ఇంకను హరిద్వారమునకడ నొక శాతమాశ్రమము కలదని తెలియుచున్నది.

శాతమీ నది — గోదావరినది కీపేరు కలదు. శతమనువాద నుండి ఈపేరు కల్గినది.

శాతముఁడు — ఋగ్వేదములో పెక్కు సూక్తిములను, సామవేదములో గొన్ని సామములను సేతనినై యున్నవి. శాతమకులజులగు “నోథా” మొదలగువారు కూడ ఋగ్వేదములో పెక్కు సూక్తిములకుఁ గర్తలై యున్నారు. సూక్త మొపకిమగు ధర్మసూత్రములకును, శ్లోకసూపక మగు ధర్మశాస్త్రమునకును న్యాయధర్మమునకును ఈతఁడే కర్తయై యున్నాఁడు.

శాధవి గోత్రము వశిష్టగణము చూడుము.

శారగి గోత్రము — ఆత్రేయగణము చూడుము.

శారన మంత్రికవి— ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులందు పేర్కొనంబడిన వాఁడు. శైవుఁడగు నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. శాతమస గోత్రుఁడు. తాడిపేరు అయ్యలరాజు అనంబడిన ఎల్లయ్య. తల్లి పోచమ్మ. పెద్దతండ్రి పోతరాజు. మాధవభూపాలుని మంత్రీయని చెప్పబడినది.

రచించినవి అచ్చతెనుగు హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, ద్విపద సవనాథ చరిత్రమను ద్విపద కావ్యము

శారంగీశీ గోతము -- అత్రేయగణము చూడుడు.

శారవ్య గోతము వశిష్ఠగణము చూడుడు.

శారముఖుడు -- ఋషి. సమీక్షి శిష్యుడు.

శారవీత గోతము ముద్గల గణము చూడుడు.

శారాంగుడు -- చైతన్యచార్మ్యుడు లేక, చైతన్య వహాద్రుడు. ఈమహాత్ముడు

శర్య మితకర్త, గొప్ప విష్ణుభక్తుడు. ఈయనలోభ చైతన్యవిధానవిష్ణుభక్తిగాన ఈమహానీయుని ఎలఱు చైతన్యవహాద్రుడని యనుచుండిరి. మఱా చార్మ్యుడు గాన చైతన్యచార్మ్యుడనియు వాడుచుండిరి.

తగ్గడిపేరు జగన్నాథమిశ్రుడు, తల్లిపేరు శచీదేవి, జ్యేష్ఠసోదరుడు విశ్వరూపుడు, ఆయనకు విశ్వంభరుడనియు బేరు కలదు. ఎనమాడుగురు తోబుట్టువు లుండిరటగాని వారెవ్వఱు జీవించి కొంతకాల ముండినవారుకారట. శారాంగుడు బాల్యమున నల్లరిచేయుచుండు బాలుడని ప్రతీతి కలను. విశ్వరూపుండును గొప్ప విద్వాంసుడై విరాగియై సన్యాసము స్వీక

రించెను. శారాంగుడు క్రీ. శ. ౧౪౮౬ లో జన్మించినట్లు చెప్పుచున్నారు.

సవద్యోపమున గంగాతీరమునందు తప మాచరించుచుండిన జగన్నాథమిశ్రునకు ఆఘపిల్లల మృత్యును, నిశ్వరూపునివిరాగము, సన్యాస స్వీకరణమును, గొప్ప మహోపేషను గల్గించెనట.

షడ్వర్ణసములు చదివిన నాసుదేవసార్వభౌముడను గొప్ప విద్వాంసుడు షోడశకర్మల మున సవద్యోపమునందు సుప్రసిద్ధ చతుష్పది (అనగా శాస్త్రపాఠశాల) ని నడపుచుండువాడట. శారాంగుడు షోడశకర్మలయందు శోధి విద్వాభ్యాస మొనర్చునకొలది అల్లరిమాని శాంతస్వభావము కలవాడై విద్వాంసుడు గుండుండినతరి జగన్నాథమిశ్రుండు మృత్యునొందెను. మృత్యుతరుణుడనీదేవీయు శారాంగుడను విరాగియును నేమోయని వెలుగొందు పుత్రుని నివాహమాడు మని బోధించుచుండెట. ఆతఁడును వల్లభాచార్య పుత్రునియు లక్ష్మీదేవి బలిణుడై విద్వాభ్యాసము ముగించి శాబాసుకుడు బాగముల కప్పచు న్యాయశాస్త్రమున గిట్టగియై గొప్ప గొప్ప పండితుల కడయుండై యుండెనని చెప్పుచుండిరి. అక్కలమున శ్రీవాసుడును భక్తుడు శారాంగునితో క్రీకృష్ణునిపై భక్తిలేనిపాడిత్యము సమర్థియు నిరరకము లనియెనట. దానికి శారాంగదేవుడు పరిమేశ్వరుడు నాకు భక్తి నొసంగనిదని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనట. మరియొకతని వేటొకపాడితుడొక న్యాయశాస్త్రజ్ఞుని న్నాసి శారాంగపండితునికింజూపెనట. అదివఱకేతానును రచించిన శారాంగస్వామి 'నే నొకటివ్రాసితి, ననిన నాపండితుడు ఖిన్నుడై 'మీగ్రంథముగాడ నాగ్రంథముం జూచువారెవ్వఱును'రన నామహాత్ముడు దయార్ద్రహృదయుడై తనగ్రంథముం జింపి పారవైచి 'ఇక మీగ్రంథము ఆదరణ

నొంగున నెనెట. ఆపాడితుడ వచ్చెరువది వందన మొనర్చి 'గౌరాగదేవా! ఇంతస్వార్థత్యాగి వగు నీవు దేశికుడవై యుడదగిన వాడ' వని నుతించెట.

పిమ్మట గౌరాగొండకు గ్రామమున తేనితన యామున యనుగుహల్నియగు లక్ష్మీదేవి మృత్యు నూద, తిరుగ పిష్టుప్రియమునుకన్యక బరణయాదై కాలముల బుచ్చుచుండిట. ఆమహానీయుడు గయయగు వసుచుచ్చు ఈశ్వరపుత్ర యను యోగికి శిష్యుడై యోగాభ్యాస మొనర్చి విరాగము కలుగు చారంభి చెట. పిదప నిత్యా సంగులను భక్తాగ్రసరుల మునకుల గుహ్యుడై వైష్ణవమతధర్మమును, విష్ణుభక్తి బోధించెట. తోడనే విష్ణుభక్తియు వృద్ధిపొందునెనెను. పేకప్పడప్పడు భక్తిచే మునురచియుండుటయు, అట్టితరి విష్ణుదేవుడు పాకిడనేయుట నాకొ దోచుచుండుట వీని జనులు ప్రతిస్వదేవుడని యనుచుండిట. పేకకి శిష్యు లసాఖ్యకు లుగ నేర్పడి విష్ణుభక్తికి ప్రతిస్వదేవుల మేర్పడియెట. ప్రత్యక్షమునను పేకమువనినాగవ చువత్సరమున నేత్రజగన్నాథము బోధించినయు, పిదప నుత్కల పేనులగు బోధించి రినయు, ముప్పదిమవయేట నీలాంబరక్షేత్రమున యుండి బోధించుచుండిరినయు, వీని కొంతకొంతకాలము శాంతీపూర్, బనాన్, వ్రజచుండలము, గామ శ్వేతిము వలగు గల చక్షుణసీమలు దగ్గరచి విష్ణుభక్తి బోధించినయు చెప్పెనరు. (ప్రత్యక్ష మతము చూడుడు.)

గౌరాత్రేయ గోత్రము ఆత్రేయ

గణము చూడుడు.

గౌరాంభి గోత్రము — భృగుసంతతి.

ఆప్రి పేణగణము చూడుడు.

గౌరి గోత్రము — జనుదగ్గివత్తు ఉపగణము చూడుడు.

గౌరిత్రయ గోత్రము — వశిష్ఠ గణము చూడుడు.

గౌరిపురము — వంగదేశపు రాజధానిగ నుండెను. (వంగదేశము చూడుడు).

గౌరివాయనగోత్రము — నిధువ గణము చూడుడు.

గౌరి ఉదయార్ గుహ — హిమవత్తుగ నీనులగు ఉదయార్నిన గుహ కర్ణము. టిబెట్టు దేశమున భృతిదేశమునూడి తకలాకోటమీనుగ మాన సోపామున కిరుగుమ్మమున తకలా కోటనూడి ౧౭ మైళ్లదూరమునను, ఆల్మో నూడి ౨౦౦ మైళ్లదూరమునను కల గుహ. ఇది గౌరదేవి జన్మమాండల, విష్ణుశిష్యునిశేయుట మొదలగు కథలకు గంగసలము. గుహయగు వేడివిల్లజలధార కలగు. అది గౌరదేవి పొట్టిట జలకమాడిన జలనిలయ సుబాధ మగురు. న్నాచును సౌఖ్యముగ నుండెడిరి. ఇట బసలకు మూడు గుహలు వేరుగ కలవు.

గౌరి కళ్యాణము పాడుట — ఇది ముగిళ్ల పాడుటవంటి చుక్క మేగల ఆధ్రభాషా సాక్షిప్తదామార్త వదము. ఒకపనిని పాడుచేసె నని పొట్టుట కయుక్తిని హేళనగా వాడుచుగరు.

గౌరి తపోవ్రతము — మార్గశిర బహుళి అమావాస్య. వ్రతదినము.

గౌరి నది — దీనిని దొల్లగిరి గ్రీకులు గౌరయోన్ అనివ్రాసిరి. ఇప్పటిపేరు పాంజ్లోరా. ఇది పంచగౌరీయని యుండిన పేరుమొక్క వికార రూపము. ఈ నదిపై పంచగౌడమనుపుర మును కలను. ఈనది శుభవస్తు (స్వాత్) నదితో కలసి లూడోయియనుపేరున నడచుచు కుభా

(కాబూల్) నదియందు చేరుకొనును. మహా భారతము సభాపర్వము 3-2 యందు పంచ కార్యతము పంచగౌరీనదీతీర దేశమనియు, పంచ

వల్లీస్వాత్యత్వగమేవమండలమిదగౌరీలతాలింగమ్॥ వింశపదీకృతే క్షేత్రే యనిన ఇరువది గతులు పొడవును, ఇరువదిగతులు వెడలుపును గల్గిన

చూడుడు). గౌరీనదులు ఇప్పుటికాగ్నేయరాజ్యము లోని గిల్గిట్ కడ జనించి భొనార్ స్వాతీ ల నడుమగ ప్రవహించ మొదలైనను. (పంచగౌరీ దేశము చూడుడు).

గౌరీ లేక గౌరీదేవి — స్వాతీదేవికి గౌరీదేవియని నామాంతరము. తెల్లనిదియని భావము. పెంపుడుతొడిగి మహాతుడు. భర్త పరమేశ్వరుడగు శివుడు. వరుణుని భార్యయై జే గౌరీదేవి కలగు.

గౌరీపార్వతి — ఆర్వజశుద్ధ స్థాని యగు శేద్యమొనర్చువారు తమ పొలములందలి సస్యముల రక్షణకుఁ గౌరీదేవిగలను పూజింతురు. వెన్నతోనున్న పరివర్జును గౌరీదేవి గను, సందివాహనానూథునిగ శంకరస్మగ్రహ మును ఊరేగించి పూజించుట ఆర్ధదేశపు రైతులందాచారమైయున్నది. తమచుగ నీదేవత లకు గౌరమ్మ యనియు, పార్వతియనియు వాడుటయుం గలదు.

గౌరీలతాలింగమండలము— ఇది ఆగమోక్తమగు రంగవల్లి (ముగ్గు లేక పట్టు). చిన్నయదీక్షాదులందు దీనినిచూచుదురు. వీరా గమమునందు చెప్పబడినది. దీనిగూర్చి ఇటులఁ జెప్పబడినది. శ్లో॥ క్షేత్రేవింశపదీకృతే నృప వరై రంభోరుహంమధ్యమే । కుర్యాద్దిక్షుతు వార్ధిసాగరపడైః పట్టంచకంజంగళమ్ । కంజం పట్టికమేవలింగమధత త్కోశేషభూభుత్పడైః ।

సాగరపడైః యనిన చతుస్సముద్రార్థములచేత) మధ్యనున్న ఎన్నిగనులచే న్నాల్గుదెసలను నాల్గు అధఃపట్టికలు లిఖించవలయును. (లింగము చూడుడు). తగువాత నాగుగనులచే (మధ్య గనులనియె భావము) నాల్గు అధఃకంజములును, తగువాత మధ్యగనుల నాల్గును, వాటితరువాత పడమరను నాల్గుగనులగల్పి ఎన్నిదేసిగనులచే న్నాల్గుదెసలను నాల్గుకంజములును రచించవలెను. ఇది అధఃకంజమగుగనులును, కంజమెన్నిది గనులును కలసి పగునాల్గు గనులగును. వార్ధి సాగరపట్టికలు రెండును సముద్రార్ధపదములే గాని, సత్తసముద్రములుగ సర్థము చెప్పి ఏడు పడమర కలసి పగునాల్గుగని ఇచటిమభిప్రాయము. పిదప వార్ధిపదమునకు సాగరపదమునకు రెండికి గూడ నొక్కొకదానికి నాల్గు ఏడు సాఖ్యలు అరములుకలవని వైనిచెప్పబడియున్నది. ఆరెండి గల్పి పగునొకిండర్థముచెప్పి రెండుపదకొండు ఇరువదిరెండు గతులలో నాల్గులింగములగు ఊర్ధ్వకంజము లారుగతులతోడను, ఊర్ధ్వపట్టిక లన్నిదేసి గనులచేతను, ఆద్యప్రదారికలు రెండు వరుసలుగ ఎన్నిదేసిగనులచేతను (మొత్తమునువది రెండు గతులు) రచించిన నాల్గు దెసలనుండి నాల్గు లింగములు (అష్ట దళ పద్మమున్న పగునారుగవలక్రియగ) ఏర్పడును. ఇంక రంగ వల్లియొక్క నాల్గుమూలలను, (ఆరేసి గతుల పొడవు, ఆరేసిగతుల వెడలుపుగల్గిన) ముప్పది

శ్లోకములును వివరించుటకన్న ఒకపటమున వివరించుట సమంజసము. ఇంతయెగాక గౌరీతాలిగ మండలమునకు దూర్పున స్వస్తికశంఖములును ఆగ్నేయదిశయ-దప్తదళ పద్మమును, నక్షీణదిశయకు అజ్ఞ-శిఖత్రములును, వైఘ్నేశిఖయకు పంచకోణమును, పశ్చిమదిశయకు నాగబాధము, పద్మత్రయము (మూడు అష్టదళపద్మములు) ను, పశ్చిమదిశయకు వజ్రకోణమును, మక్షీమునకు వేణుకో యష్టదళపద్మము, ఉత్తరదిశయకు చౌకపునుండల ప్రదేశమును, ఉత్తరదిశయకు చామరశూలములును, ఈశాన్యదిశయకు అష్టకోణమును ఉపశివలయునని చెప్పబడియున్నది. ఈసంబంధమును హోమగుడిమియు మేలుతావున వివరింపబడినది.

గౌరీశంకర శిఖరము (ఎవరెస్టు శిఖరము)-హిమవద్దగిమిల నేత్రైవశిఖరము. ఇది ప్రహరమునదిన్ని శిఖరములకన్న ఎక్కువఎత్తుగల్గియుండు ప్రధమశిఖరమున నెన్నబడినదనియు. అట్లుగా దీనిని ఎవరెస్టు అనుచున్నారు. దీని ఎత్తు సముద్రపు మట్టముపై 29,000 అడుగులని లెక్కించబడినది. దీనికి గౌరీశిఖరమనియు బేరు కలదు. ఎరాహపురాణము 20గీ స 34 ప్రకారమింపబడినది.

గౌళి (బల్లి) శాస్త్రము ఇది శివశ్రోతముని చెప్పబడినది. ఇది గౌళి పతనమునియు (బల్లిపాటు), గౌళి వాక్యము (బల్లి పలుకు) రెండు భాగములు కలది.

౧. గౌళి పతనము (బల్లిపాటు) పుగుషులకు-
౧. తలయగు బల్లిపడిన, కొంచెము కలహము గల్గి కార్యజయము కల్గును, ౨. జట్టు-కొంచెము కలహముగల్గి కార్యజయము కల్గును, ౩. కుడి చెంప-మిత్రులను గారించుట, ౪. ఎడమచెంప-చింతిత కార్యసిద్ధి, ౫. జట్టుముడి-వ్యాధి, ౬. నడి

నెత్తి- మరణతుల్యమగు ఆపద, ౭. ముఖము ప్రయత్నమూలకమగు ధనలాభము, ౮. కనులు-ధనవ్యయము, ౯. భ్రూమధ్యము-ధనలాభము, ౧౦. కుడికన్ను కష్టములు, ౧౧. ఎడమ కన్ను సుఖము, ౧౨. లలాటము-బంధుసన్ధానము, ౧౩. నాసికము (ముగ్గు)- సౌఖ్యము, ౧౪. నాశికాగ్రము-కష్టములు, ౧౫. కుడిచేతి- గుణము, ౧౬. ఎడమచేతి-లాభము, ౧౭. నడి మచేప మృష్టిస్థ గోజనము, ౧౮. అభరోష్టము-ధనలాభము, ౧౯. ఉత్తి గోష్టము- కలహము, ౨౦. రెండుపెదవులు మృత్యువు, ౨౧. గడ్డము-బలవంతులతో సైనిము, ౨౨. కంఠము-స్నేహ ద్వేషము, ౨౩. కువచము భాగము-శత్రుధయము, ౨౪. ఎడమ కుంభము-జయము, ౨౫. కుడికుంభము-నాదాధయము, ౨౬. హస్తము-ప్రవ్యకష్టము, ౨౭. చేతి మణికట్టు-భూషణలాభము, ౨౮. మూలము-ధనహాని, ౨౯. వ్రేల్లి-స్నేహ ద్వేషము, ౩౦. గోల్లి ధన వ్యయము, ౩౧. గోల్లికొనలు, ౩౨. అరచేయి-సౌఖ్యము, ౩౩. గిడికిలి-బంధము, ౩౪. పిగురు-వాస్తవ్రణము, ౩౫. ప్రక్క బంధువ్యయము, ౩౬. కడుపు-ధనలాభము, ౩౭. నొప్పు-సౌఖ్యము, ౩౮. నాభి-స్త్రీ సుఖము, ౩౯. కుడి భుజము-సంకటము, ౪౦. ఎడమభుజము-శరవము, ౪౧. ముజ్జీము-భార్యతో కలహము, ౪౨. మొల-వస్త్రలాభము, ౪౩. మోచేయి సుఖ గుణ మిత్రుల ఫలము, ౪౪. గుహ్యము- మరణము, ౪౫. కొడలు-వస్త్రాభరణ సప్తము, ౪౬. నోరు గోగము, ౪౭. మిగాళ్లు- బంధనము, ౪౮. కాలిపిక్కలు-ప్రమాణము, ౪౯. పాదములు- కష్టములు, ౫౦. పాదముల నెరుకభాగము- సుఖము, ౫౧. కాలివ్రేళ్లు- పుత్రపీడనము, ౫౨. కాలి గోళ్లు- పశుహాని, ధనహాని, ౫౩. అరికాలు

యందు బల్లిపడిన- శత్రునాశనము ఫలముగ జెప్పబడినది.

శాఖిపతనఫలములు స్త్రీలకు- ౧. శిశుస్స- సంగడ, ౨. నడినెత్తి- మరణతుల్యముగా నాపడ, ౩. కొప్పు- వ్యాధి, ౪. కొననొత్తుకలు- మాన హాని, ౫. గొంతుక- కలహము, ౬. నొంతు- ధననాశము, ౭. ఎడమచేప- భర్తకుగ్రహము, ౮. కుడిచేప బాధుదర్శనము, ౯. ఎడమచేప- ఆయువు, ౧౦. కుడిచేప ధనలాభము, ౧౧. కొమ్మ- భర్తప్రియము, ౧౨. ముక్కు- రోగము, ౧౩. ఉత్తర్రోష్టము కలహము, ౧౪. అధరోష్టము- ధనము, ౧౫. రెండుచేదీపులు కలసి- కష్టము, ౧౬. గడ్డిము-కలహము, ౧౭. మొగిము- మృత్యుస్సంభోజము, ౧౮. కంఠము- ఆధిగణములు, ౧౯. బ్రహ్మములములు- సౌఖ్యము, ౨౦. ముడ ననుకెట్టు - బాధుదర్శనము, ౨౧. భుజములు శుభ సౌఖ్యములు, ౨౨. పిపు- మృతవార్తాశ్రవణము, ౨౩. కుడి హస్తములు- ద్రవ్యలాభము, ౨౪. ఎడమహస్తము- మస్తాపము, ౨౫. ఆరచేయి- సుఖము, ౨౬. మూ జేయి- లాభము, ౨౭. మీడయి చితి, ౨౮. ప్రేళ్ళ భూషణప్రాప్తి, ౨౯. హృదయము - గోళము, ౩౦. కిపపు పుత్రీపుత్ర వివాహ కార్యములు, ౩౧. నాభి కీర్తి, ౩౨. గుహ్యము - కష్టము, ౩౩. నడుము-వస్త్రలాభము, ౩౪. ముఖము- వ్యాధి, ౩౫. పిక్కలు- బాధుదర్శనము లేక ప్రయాణము, ౩౬. మోకాళ్లు- నిర్బంధము, ౩౭. చీలమండ- కష్టము, ౩౮. ఎడమకాలు- ప్రయాణము, ౩౯. కుడికాలు-శత్రునాశనము, ౪౦. కాలిప్రేళ్ళ- సంతానలాభము, ౪౧. కాలి గోళ్ళ-ధనలాభము, ధాన్యలాభము (బల్లిపడిన) అని చెప్పబడినది.

శాఖిపతన దిక్కుల ఫలము (స్త్రీపురుషు లిద్వరకు)- ౧. తూర్పు- చింతితకార్యజయము ఆలస్యము, ౨. ఆగ్నేయదిక్కు- అగ్నిభయము, ౩. దక్షిణము- మృత్యుసంకటము, ౪. నైఋతి దిక్కు- కలహము, ౫. పశ్చిమమున-ధనలాభము, ౬. వాయువ్యదిశ- వ్యాధి, ౭. ఉత్తరము- శార వస్తుప్రాప్తి, ౮. ఈశాన్యము- కార్యసిద్ధి (చింతి తము).

పైను డి బల్లి పాన్పుపైబడిన శోలుత లాభ మును, పిడిప కష్టమును గల్గుననియు, తా గూర్పు డు అననమునబడిన శుభ, ఆశుభ మిశ్ర ఫలమును, త్రోవనేగుతుని చెట్టుపైనుండి బల్లి పడుట జూచిన యెడల శత్రువులకు జయమనియు చెప్పబడినది. అన్నము తినుచుండగా విస్తరి యందు బల్లిపడిన బాధుమిత్రసన్యాసుని గలుగు ననియు (ఆవిస్తరిని తోవనే వదలివేయవలయున నియు), పొటచేయునిప్పున బల్లిపడుటచూచిన కళిత్రోష్టము కల్గుననియు, దేవాలయములోని కేగుమాడుతో పట్ట బల్లిపడిన ఒక సభాధ్యక్షుని పగులెత్తెడి పరిచి యబ్బుననియు, తా నెక్కు శిశువు మును తొణూచుచుండగ బల్లిపడిన ప్రయాణ మును, కార్యజయమును గల్గుననియు చెప్పబడినది.

బల్లిపడి దీప మారిపోయెనేని ఆయిల్లు పాడు పడుననియు, దీపమున బల్లి పడి మరణించిన త్వరలో నాయుండినుండి పీనుగవెడలుననియు, తన శిశుముపైగాక తాకట్టుకొని లేక కన్నకొనియుండు బట్ట కడును బల్లి పడునేని మానహాని కల్గుననియు తాబట్టిన యాయుధముపై బల్లి పడుట కలహము గల్గుననియు, బల్లిపాటు ఫలములు చెప్పబడినవి.

బల్లిపాటు దోషపరిహారమున సచేలస్నానము. దీపారాధనము చేసి దానిం దర్శించుటయుం జెప్పబడినవి.

బల్లి పట్టుకు ఫలము-దినమునందు .సూర్యోదయాదిగ పగలు నాల్గును, రాత్రి నాల్గును ఎన్నిది జాములు కలవు. అందొక్క జామున ఎన్నిది దిక్కులందు బల్కిన బల్లి పల్కులకు ఫలములు వివరింపబడినవి. ఒక్కొక్క జామునకు గడియలు ఏడున్నర యనియు, గంటలు మూడనియు, ఎఱుగవలయును.

౧. తూర్పు-౧వ జాము భయము, ౨వ జాము చింత, ౩. హాని, ౪. క్షయము, ౫. లాభము, ౬. ధనము, ౭. సొపద, ౮. శుభము. ఈఫలములు ఎన్నిది జాములకుఁ గ్రమముగాఁ గల్గునని ఎఱుగునది.

౨. ఆగ్నేయము-౧. రోషము, ౨. విణము, ౩. భుక్తి, ౪. జూడము, ౫. వస్త్రము, ౬. ధనము, ౭. శుభము, ౮. జయము.

౩. దక్షిణదిక్కు-౧. బాధు దర్శనము, ౨. లాభము, ౩. క్రోధము, ౪. కష్టము, ౫. మరణము, ౬. చింత, ౭. మృష్టాన్న భోజనము, ౮. శుభము.

౪. నైఋతిదిశ-౧. మరణము, ౨. సంతోషము, ౩. శుభము, ౪. శత్రుభయము, ౫. అశుభము, ౬. హాని, ౭. ధనము, ౮. సొపద.

౫. పశ్చిమదిశయాగు-౧. ధనము, ౨. మట్టములు, ౩. లాభము, ౪. మరణము, ౫. శుభము ౬. కీడు, ౭. ధనము, ౮. సొపద.

౬. వాయువ్యదిశ-౧. మేలు, ౨. లాభము, ౩. ధనము, ౪. సొపద, ౫. వాహనము, ౬. శుభము, ౭. సిరము, ౮. జయము.

౭. ఉత్తరదిశ-౧. మరణము, ౨. లాభము, ౩. శుభము, ౪. భక్తి, ౫. సంతోష వార్తాశ్రవణము, ౬. సుఖము, ౭. భయము, ౮. జయము.

౮. ఈశాన్యదిశ-౧. గండము, ౨. అగ్నిభయము, ౩. సుఖము, ౪. జయము, ౫. వివా

హము, ౬. లాభము, ౭. స్త్రీలకు కీడు, ౮. నిష్ఫలము.

ఇటుల నీ అగువదినాల్గు ఫలములు బల్లి ఏ దిక్కు బల్కునో ఎఱిగి అప్పు డెన్నవ జామో తెక్కించుకొని దాని ఫలము నెఱుగునది.

ఇంకను ప్రయాణ కాలమున బల్లి ఎడమ వైపున బల్కిన సొపద, జయము ననియు ప్రయాణ ప్రవేశ కాలమున బల్లి దక్షిణముగ బల్కిన కార్యసిద్ధి యనియు, శుభకార్యములగు దక్షిణముగ బల్కిన శ్రేయస్కరమనియు, కుడి వైపునుండి బల్కిన ఆలస్య మనియు, ఎరురుగ బల్కుట కార్యనాశ కరమనియు, నెనుకను బల్కిన శుభమనియుఁ జెప్పబడినది. మరియు ప్రయాణములగు గాక తక్కిన కాలమున బల్లి ఎడమవైపున బల్కుట శ్రేయముకాదని కొందఱు అనిరి.

బల్లులు రెండు మూడు కలిసి పల్కిన పల్కులకు శోరణగౌళి వాక్య నియెదరు. దీనికి ఫలము, స్నేహితులు, బాధులను, ప్రియరాష్ట్ర విచ్చుటయు, చింతిత కార్యసిద్ధియు, సంతోషము నని చెప్పబడినది.

గౌష్ఠాయన గోత్రము — జనుదగ్గి వత్స ఉపగణము చూడుము.

గౌర్వాయన గోత్రము — భరద్వాజ ఉపగణము చూడుము.

గౌర్వన్య గోత్రము — ఆశ్రేయగణము చూడుము.

గౌల్సు (Gauls) జాతి ^{జొల్లింట} గోమనుల ప్రాబల్య కాలమున ప్రాన్సుదేశమునకు Gallia అని పేరుండెనట. గోమనుప్రభుత్వము వారు ప్రజలను గౌల్సులని వాడుచుండిరట.

గౌరీగ గోత్రము — వీతహవ్య లేక యాస్క-గణము చూడుడు.

గ్రౌండు రెంటు (Ground rent) — ణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. ఒకరికి హక్కు గల బాగాయగు ఇండ్లు మొదలగునవి నిర్మించి వానికి పేటలుగాని, నెల నెలకుగాని చెల్లించుచుండు

కట్టుబడి మూల్యము. అట్టిబాగాను Lease hold land అనియెదరు.

(గ్రౌండ్‌జి (Groundage) — వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషా పదము. ఓడ రేవున నిలుచు తరి అది ఆక్రమించియుండు బాగాకగు సొమ్ము (Charge). ఇట్లే వాణ్ణేజి మొదలగు ఛార్జీలు వసూలు చేయుటయుగలగు.

ఘజనీ (హిందూ గాంధారదేశపు గజనీ పురము) — ఇప్పుడు ఆఫ్ఘానిస్తాన్‌లోని పురముగనున్నది. కాబూల్ నగరమునకు నైఋత్య దిశగా ఎన్నిగి మైళ్ళదూరము. పదివేలమంది జనము వసించుచున్నారని అంచనా వేయబడినది. గజనీ మహమ్మదు పీఠము యాఘజనీపుర వాసియె.

ఇప్పుటి ఘజనీ పట్టణము నెవ్వమైనది. ఆంధ్ర కాలపు ఘజనీపురపునామ ఇప్పుటి పట్టణమున కీశాస్య ఇదిగి మూడు మైళ్ళ దూరమున గాననగు చుండును.

ఘటకర్పరూడు (కాత్యాయనము) — ఉజ్జయిని నగరము చూడుడు.

ఘటప్రదీప న్యాయము — కుండలలో పెట్టిన దీపమని యదము. ఆనెలుతుగు కుండలో నేకాని పైకివ్యాపించదని భావము.

నిర్బంధముకులోనై బయటబడని మహత్తు గూర్చి యాన్యాయము వర్తించును.

ఘట్టప్రభువు కవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడిన వాడు యాజ్ఞవల్క్య శ్రావ్యుడు (ప్రథమ శాఖ). తండ్రినేరు ఎల్లామాత్యుడు.

వివిధవిధ యాజ్ఞవల్క్య చరిత్రము, కుచేలో పాఖ్యానము, సురాభాండశాస్త్రము. నెల్లూరు మండల వాసి మని చెప్పబడినది. విత్వమునగున బోధోన్ములు న్యాయములు గూర్చుటయందు నిపుడు .

ఘంటకుల గోత్రము — ఘంటా నూలకుల మూలము.

ఘంటలు (Bells) — భరిత దేశమునకు గంటలుబోత పోయివిధాన మనాదిగ పేలిసిన విషయం కాని క్రొత్తది కాదు.

ప్రతిహిందూ దేవాలయమునను నాదమునకై ఘంటలు ప్రేలాడదీయబడి యుండును. క్రైస్తవ దేవస్థానములందు సహా నిఘంటానాదము సుప్రసిద్ధమే. ఘంటలొకర నాదము చక్కగ వల్లు నటుల తగుపాళ్ళతో లోహముల గరగించి పోత పోయెను. ఇందు ప్రధానభాగము కంచ లోహము. దీనినాంగ్లమున బెల్లెటర్ అనియెదగు ఇది అగ్గనాదముల వల్లునటుల. పాళ్ళంగల్పి కంచు గరగించుట, పోతపోయట, పిదప నాదము కనువగురీతిని దానినరగదీసి నాదము

గువర్చుట మొదలగు పనులన్నియు నొకకళగ నేర్పడియున్నది.

భరతదేశమునకు ప్రక్కనేయున్న బర్మాదేశస్థు లీకళను చక్కగ గ్రహించి గొప్పగొప్ప ఘంటలను పోతలతోని తమదేశమున దేవాలయాదులందు ప్రతిష్ఠించి యున్నారు. బోహోపాఖాడమున రష్యాదేశమందలి నుజీనీనోవగరాడ్ నీమ ఘంటలనుచేయ పేరొందినది. సుప్రసిద్ధమగు నుజీనీనోవగరాడ్ సంతయగు దీఘంటల ప్రదర్శనము, బేరము సుప్రసిద్ధములు. వీనాదేశమును ఈవిద్య యందాఁజేసెట్లు అనాదిగనే జేరొందినది. జపాన్ దేశమునగ నీకళయగు దాఁజేసినారు కానఁగలచునే యున్నారు. ఇంకఁగాన్ని యితరదేశములందు దీవిద్య నొకరిగిని వారున్నన, పెద్దపెద్ద పరిమాణముల ఘంటలు పోతలతోయఁబడినవి సుప్రసిద్ధములు కాకున్నవి. వందలమంది పెద్దపెద్ద పరిమాణములు గల్గిన ఘంటలుగూర్చి ఇలనిమిది వివరించుట సమంజసము.

౧. మింగూన్ ఘంట- బర్మాదేశమున మాండలే నగరమున కెగువను పోక్కునైల్లీ దూరమున నై రావతీనదీ పశ్చిమ తీరమున మింగూన్పురము నందలి బుద్ధదేవాలయము నందున్నది. దీనిఎత్తు ౩౧ అడుగులు, అడ్డుకొలత ౧౮ అడుగులు. ఘంటబరువు ౮౦ టన్నులు. దీని బగువగు కట్టలతో మోడుచు మ్రోగితును. కర్జన్ ప్రభువు రాజప్రతినిధిగ నుండిన కాలమునగ దీఘంట భూమియగును పడియుండ నెత్తించి ఇట ప్రేలాడదీయం జేసెను.

౨. టార్ బెల్ - ఇదిరష్యాదేశపు మాస్కో నగరమున క్రిష్టి దేవాలయావరణమున, ఇవాన్విల్కిటవరు అనంబడు తావుననున్నది. ఘంట యెత్తు ౧౬ అడుగులు, చుట్టుకొలత మొదటను ౧౮ అడుగులు, ఘంట బరువు ౨౦౦ టన్నులు.

ఇది పగిలిపోయినది. ఆపగిలిపోయినముక్క యె పది టన్నులు బరువుకలది. ఇది ఎప్పుడును మ్రోగి యుండలేదు.

క్రీ. వె. ౧౮౩౧ లో ఉత్తరువు లొసంగబడి పోతపోయిబడినది. క్రీ. వె. ౧౮౩౭ లో దీనిని బోయ్ కిర్కగారిముసాదిగ్గి ప్రమాదముకల్గి ఘంట అడుగు భాగమున పగిలి పడిటన్నుల బరువుగలముక్కి ఊడిపోవ నాఘంట నటనేవదల నై దిరి. పిడిప నూరు సువత్సరములనాడు తీసి ఇప్పుడన్నతావున రాతిగోడపట్టి దానిపై బోయినభాగము నానించి నిలపి పోయిన భాగముదే ద్వారముగనుదల్చి, తలపై బలిని కెలువకు నిలపి లోన నొక దేవాలయముగ నుపయోగించుచు జిది.

ఘంట వెలుపలిభాగమున జారు ఇవాంద్ర భుని మొక్కి య, వారిధర్మపత్ని విగ్రహములు, వీనా ఇవానాగా విగ్రహము, క్రీస్తుప్రభువు, సెంటుకీరియ, సెంటుపాల్, సెంటుజాన్, ఋషుల విగ్రహములు Bas Relief పనితనమున చిత్రీ పఁబడియున్నవి గాననగుచుండును. ఈ జారు ఇవాంద్రభునియాళ్ల మేలుకే చేయబడిన, ఇంతే పోమితిగల పోకోకగంటయుగూడ కలదురు. అది ఇంతకిన్న చాలాచిన్నదియై ౧౨౮ టన్నుల బరువు కలదియని చెప్పబడినది.

తరువాత జెప్పదగినది వీనాదేశపు పీక్కి నగరమున కుత్తరముగా రెండుమైళ్ళదూరమున నొక దేవాలయమున కట్టదూలమునకు ప్రేలాడ దీయఁబడియున్న ఘంట. ఇది ప్రేలాడదీయంబడి మ్రోగుచున్న పెద్దదియని చెప్పిగాని, దీనికన్న పెద్దదియగు మింగూన్ ఘంట, ఎత్తిపఁబడిన పిడిప నదియే నాగారవమునకు పాత్రమాయెను. ఇది ౧౮౦౬ లో పోతపోయిబడినది. ఎత్తు ౧౪ అడుగులు, చుట్టుకొలత ౩౪ అడుగులు, బరువు

గి. ౨ టన్నులు, మాదము (దళసరి) తొమ్మిదగుళములు.

చీనాదేశమేలిన ప్రభువులలో చీనాజాతి (అసగా మగచూజాతికాదు) ప్రభుడుగుయూగ్లో అనుపేరుగల చక్రవర్తి పాలనమున ఆయన ఆజ్ఞమేరకు ఆయనపరిశీలనక్రిందనే ఐదు ఘంటలు పోతబోయబడినవట. ఈ భూపతి ౧౮౦౩ లో సింహాసనమధిష్ఠించినవాడు. గొప్ప పరిపాలకుడని పేరొందినవాడు. న్యాయశాస్త్రమును శాసనమొసర్చినవాడు.

ఈ యొక్క ఘంటలలో వేలొకఘంట పీకింగ్ సగరము జట్టియున్న కోటగోడల వెలుపట అడ్డముగాపడి, సగము భూముయగు పూడియున్నది. దీనిబయట ఏబదిటన్నుల కధికముగాను సని అంచనావేయబడినది. రెంటిహాపము లొకటిగ నేయున్నవి. కొలతయను సరిగ్గాయెడివి. తక్కిన మూడుగంటలగుఱ్ఱి తెలియరాకున్నది.

పిదప జెప్పదగినది, జపాన్ దేశమున కోయోగో పురమున, చైబుట్సా అనగాను దేవతమున ప్రేలాడదీయబడి పనిచేయుచున్న ఘంట. ఇది ౧౮౧౫ లో పోతబోయబడినది. పగునాలుగు గుల ఎత్తుకలది. అడ్డుకొలత తొమ్మిదడుగులు, దీనిబయట ౮౩ టన్నులు.

పిదప జెప్పదగినది, ఆ కోయోగో పురమందే చియోనిన్ అనబడుచురమున ప్రేలాడదీయబడిన ఘంట. ఈచురము జోహోశాఖ జపాన్ జాగ్ధులది. ఒకమాటపమున ప్రేలాడదీయబడినది. ఎత్తు ౧౧ అడుగులు, అడ్డుకొలత ౯ అడుగులు. ఇది ౯౪ టన్నుల బరువుకలది. కట్టలతో మోది మ్రోగించుచున్నారు. వేలొక గొప్ప ఘంట జపానుదేశమందలి నారా పట్టణమున గలదగుదురు. కాని దానిగుఱ్ఱి సరిగా తెలియరాకున్నది.

ఘంట సింగయ్యకవి - నందిమల్లయ్యకవి చూడుడు.

ఘంటాకర్ణ శివలింగము - వాలుకా చూడుడు.

ఘంటాకర్ణ నకు అష్టాక్షరీ మంత్రోపదేశము - ఘంటాకర్ణ మహాదేవుడు గొప్పశివభక్తుడు. ఈతని వైష్ణవమూత్రముపదేశించుట వైజ్ఞితనమని భావము.

ఘంటా వేదిక - శిల్పశాస్త్రమున దేవాలయశిల్పమనబడు విమాననిర్మాణమునగుచెప్పబడిన సప్తవేదికలలో నొకటి. (విమానలక్షణము చూడుడు). ఈవేదికయందు మహానాళికలు, త్సుద్రనాళికలు, కోతలు, సింహములు, గోపభేదిగాఢానిపత్తులు, ఘంటాకారముగల ఇత్రాదిని పది ఘంట వేదిక యనబడుననియు, పురుషవిమానములగు దీవేదికకు అగ్ని హోత్రుడును, స్త్రీవిమానములగు ఇంద్రుడును, మిశ్రవిమానములగు దీర్ఘ్యుడును, సుకరవిమానముగు జలమును అధిదేవతలనియు, అన్ని విమానములయందు ఘంటా వేదికయగు జమదగ్నియును యనియు జెప్పబడినది.

ఘంటాశుల గోత్రము - ఘంటాస్థాలకుల చూడుడు.

ఘంటాస్థాలకుల గోత్రము - ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు). 'ఘంటాస్థాలకుల గోత్రము- దావ్యర్షేయ (౭) గోత్రము, తొల్లిటి సుస్కృతగోత్రము పల్లవస, పల్లవగణము, ఆపస్తంబసూత్రము, యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథము ఆర్యప్రవరఖండ, గణేశుడు దేవత, పల్లవాంబ భార్య, కృష్ణాతీరము తపస్థానము, పుష్టిసరస్సు తటాకము, జపము కోటి,

దీపములు ౨౦, క్షేత్రసంఖ్య ౭౦, స్వర్ణ దానము, అరటిపండ్లు వర్జనీయము.

ఘట్టము — హిందూస్థానీ భాషయందు ఘాట్ అనెదరు. జలములందు స్నానమాడ తీరమునుండి నీటిలోనికి గట్టబడిన మెటవరుస (రేవున) కు ఘట్టమనిపేరు. ఇకను వ్యాసుండు భారతము రచించుతరి అచ్చటచ్చట శ్లోకము లందు కథాసందర్భార్థము చిత్రమైన కావ్యముగా గల్గి అన్యార్థము స్ఫురించుచుండునట్లు బిక్కోక శ్లోకమును రచించుచు నడవెనట. అట్టిగడ్డశ్లోకము లను న్యాసఘట్టములనుచున్నారు.

ఘటారోహణ న్యాయము — కుండపై నెక్కిన అది చిటికిపోవును. కాని యభ్యాసము వలన కుండపై అటొనున్నితముగా స్పృశ్యమొందు రును కలరు. చాలానేర్పరి యని భావము.

ఘటికాసిద్ధి — అంజనాద్యప్రసిద్ధులు చూడుడు.

ఘటీయంత్రన్యాయము — కూప యంత్రఘటికాన్యాయము చూడుడు.

ఘటోత్కచుడు — పాండవ ద్వితీ యుండగు భీమసేనునకు హిడింబాసునిని చెలియ లగు హిడింబయందు గల్గిన సుతుడు. భారత యుద్ధమున నొకరాత్రి ఒక అక్షౌహిణిదిండును వధించి అగ్జనునిపై కర్ణుండు వదలినరీతిచే (అస్త్ర మున)నిహతుడాయెను. కుమారుడొజనపర్వతం ఈతనిశిరమును శ్రీకృష్ణుని యాజ్ఞమేర కిటకుం దెచ్చి ఘటోత్కచుని స్వస్థానమగు నీయాశ్రమ స్థానమున సమాధియొనర్చినట్లు చెప్పబడినది. అందుపై నొక దేవస్థానము నిర్మింపబడి అం దాతనియాకారముంజ్జితించి యొక శివలింగమును ప్రతిష్ఠించిరందురు. అగ్రా, అయోధ్య, సంయుక్త రాష్ట్రములలోని ఆలోడా (కాళీకుమాస్థిమ) లోని చంపావతీపట్టణ పరిసరముల నున్నది.

ఘడవాలు జిల్లా — ఘడవాలు నగరము ప్రధానస్థానము. (అగ్రా ప్రోవిన్సు చూడుడు).

ఘడవాల్యం స్థానము (Gharwal State) — ఇది రక్షితసంస్థానము. తొల్లింటి పేరు అగుణోదదేశము లేక చతుర్శతీలింగదేశము. ఇప్పుడు రాజధాని శాహరీపురము. (అరుణోద దేశము, అగ్రాప్రోవిన్సు చూడుడు).

ఘనలోల గోత్రము — ఘనశ్రీల కులగోత్రము చూడుడు.

ఘనశీల గోత్రము — ఘనశ్రీలకుల గోత్రము చూడుడు.

ఘనశ్రీలకుల గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడుడు). ఘనశ్రీలకులగోత్రము ఏకాక్షయ (౩౧) గోత్రము. తొల్లింటి సంస్కృత గోత్రము కౌండిన్య, కుండినగణము, ఆపస్తంబ సూత్రము, చూజశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రాసమాద్య ప్రవరఖాండ, గోతమేశుండు దేవత, కలశాంబ భార్య, వైలాసాద్రి తపస్థానము, కనులజలధి తిలూకిము, జపము లక్ష, దీపములు ౬౦, క్షేత్ర సంఖ్య ౪౦, తులాభారము దానము, గురుగు కాయలు వర్జనీయము.

ఘనీభవించిన (మంచు) జలపాతము, లేక హిమపాతము — ప్రపంచమునందు చూడదగిన గొప్పవంతలలో నొకటి. ఇది నై సర్గికదృశ్యము. చలికాలమునందుపై తము మంచురూపమున జారి పడుచుండుగాని ఘనీభ వించినదని నిలచియుండదు. టిబెట్టుదేశమునందలి చుంబిలోవలో నున్నది. ఛారీనుండి పదిమైళ్ళ దూరము. ఏటేట అక్టోబరునెలకడదినములందు బిగుసుకొనిపోయి వేసవివఱ కట్లే యుండును.

తక్కి సకాలమున (నీటి) జలపాతమై పడుచుండును. ఇది తొంటిదియగుట ఎత్తుచుండి పడు జలపాతము. క్రీ. వె. ౧౯౦౮ లో జల మధికమై ముప్పది యడుగుల వెడల్పున పడుచుండె నని యందురు.

సముద్రపునీటినుట్టముపై పగునాల్గువేల అడుగుల ఎత్తునచుట ప్రాతముల చెట్టుచేనులు లేవు. వేసవియందు చిన్న మొక్కలు కొన్ని పుట్టి పూవులు బూచెడివి

ఘర్గరానది — దీని నిప్పుడు ఘాగ్రా యనియు, గోగ్రా యనియు ననుచున్నారు. కుమాప్రవృత్తములందు జనించి సరయూనది యందు సంగమించునది. దీనిప్రశాస పద్మపురాణము భూమిఖండము ౨౮ యాకు కలకు. కురుక్షేత్రము చున్నది. గోగ్రానది గంగానదియందు చలప్రాప్త్యున సంగమించునది యొకటి కలకు.

ఘర్క్కుడు — అత్రిసంతతి చంద్రవంశ క్షత్రియుడు, గాంధారస్థపతి, తాడి గాంధారుడు, కుమారునిపేరు భృతుడు.

ఘాగ్రా (ఘర్గరా) నది ఘర్గరానది చూడుడు.

ఘాజీపూర్జిల్లా — ఘాజీపూరునగరము ప్రధానస్థానము. (ఆగ్రా గోవిందు చూడుడు.)

ఘాటామేశ్వరక్షేత్రము — ఆగ్రా అయోధ్యసాయ క్షాత్రములలోని ఆగ్నేయా (లేక, కాశీకుమా) డివిజనులో చున్నది ఆగ్నేయానుండి బెబ్బడిరావుపైర్చి దూరము. ఇట సరయూనదియందు రామగంగానదియు, ఇందుక ఎగువను సుర్గాయోరా యను నదియును సంగమించెడివి. సంగమముదరినే శ్రీరామప్రతిష్ఠితమగు రామనాథశివలింగము కలదాదురు. దీనినే ఘాట్ రామేశ్వర మని వాడుచుదురు. బాతాగ్రామము ఇటకు సమీపము.

ఘానిక గోత్రము — భరద్వాజుజీవ గణము చూడుడు.

ఘారానది — పాచాలదేశమున సింధు నదియందు కలియు విపాశ (బీయాస్) శతభృ (సెట్లె) నదిలసంయు క్తప్రవాహమునకు జేరును. ఇది సింధునదియగు కలియును.

శతభృ విపాశనదులు కలసి సాయుక్తనదీ ప్రవాహప్రాంత సీమకును ఈపేరు వాడుచున్నారు. (ఘారాయని)

ఘారాపురి — ఎలిఫెంటా ద్వీపమున బొంబై నుండి ఆరు మైళ్లదూరమున నున్నది. దీనికి పూరియనియు బేరుండెనట. క్రీ. వె. మూడు మొదలు పది శతాబ్దముల మధ్యకాలమున యాత్రాస్థలముగ నుండెను.

ఘనాక్షర న్యాయము. — కట్ట

కొరుకుచు చిన్న గాడివలె వేట్వోయి ఆకారములుగ దానిని దిని, కానిచోరాలున్నట్టిపులుగునకు ఘనముని పేరు. అట్టిపని మొనెప్పడు అక్షర

మామముగ నగును.

ఎవ్వరో ఏనోపనిచేసిన అది మొనెప్పడు ఘన గీతికి. బరిణమునుతో దానింగూర్చి నాడెడి న్యాయము.

ఘూర్జరదేశము — ఘూర్జర

దేశమును, గుజరాతుదేశమును ఒకటియని పోలి బడరాదు. ఇది వేట్వోయదేశములని తోచెడిది.

ఘూర్జర దేశమునకు క్రీ. ప. ఆరు మొగలు శాసనములను పాఠ్యకాలమునకు నెఱుఁపరము రాజధానిగ నుండెడియు, పిమ్మిఘరము అర్చ్యు శిఖరమునకు (Mount Abu) పట్టణముగా ఏబదిమైళ్ళు దూరమున నుండినదియు తెలియుచున్నది. దీనిపేరును స్కాంధపురాణ ప్రమాణా మాహాత్యమున గానగుచున్నది. ఇదిను గూర్చి గెజర్ట్ గవ వాల్యుము, గవ భాగము, P. 461 యందు ఘూర్జరదేశము, గూర్చి వివరణము కలదు. ఘూర్జరదేశముగూడ సర్వసత్వ వృత్తికి లోక, వేత్రవతీనదులు ప్రవహించునని చెప్పబడినది. వృత్తికి సర్వసత్వమును సంగమించును. దీని నిప్పుడు వేట్రాకునది యనుచున్నారు. ఖిదేశము తొల్లి మొకప్పుడు మాళవలోనిదై యుండినది; ఘూర్జరమున చేరిపోయియున్నది. క్రీ. ప. ఏడవశతాబ్దకాలమున హ్యూస్ త్యాంగు ఈదేశముందర్శించుతరి (బొంబై రాష్ట్రములోనిప్పుడున్న) ద్వీపకల్పమునకు సారాష్ట్రమని పేరుపాడుకయందుండెగాని ఘూర్జరమును పేరు వ్యాపించియుండ నట్లు ఆయన వ్రాతనుండి తెలియుచున్నది.

ఇప్పుడు మాన్వార్త్ అట్లా ప్రాంతమునకు మోతము ఘూర్జరమును పేరు పడినది తర్వాత పోలవల వేయిదేన్నది. ఎల్లభిరగరము (పట్టణము) ఎల్లభిరగరము) ఈదేశమునకు రాజధానియై యుండెను. దానిని వాణిరాని అను నామా పోయి గల బాణరాని కలహమున

పిమ్మిఘరము, పిమ్మిఘర జలప్రళయము క్రీ. ప. ౧౦౦౦ ప్రాంతమున పూర్తిగా నాశనమైపోయియు, పిమ్మి నామ సంగమమున అన హిల్లాపురము స్థాపించి రాజధానిగ నేను బదించియు నెప్పుడొచ్చి. అనహిల్లాపురము క్రీ. ప. ౧౦౦౦ వ శతాబ్దకాలమునకు రాజధానిగ నుండెను. ఇట హిపాలిగిని కుమారపాలుడను సృష్టి ననుతమును స్వీకరించెను. ఈతని యాస్థానమునే హేమచంద్రుడు విద్యాంసుడై యుండెను. ఈతడెదు ప్రనుండే. హేమచంద్రుని కాలము క్రీ. ప. ౧౦౦౨-౧౦౧౨ అని కొందఱు లెక్కించుచున్నారు. అనహిల్లా ప్రస్తుతము బరోడా రాజ్యమున పటాన్ సబుడివిషను నందలి పటాన్ కడ నని పోల్చబడినది. ఇచట నూటఎన్నిది జై నదేవస్థానములు కలవు. ఎక్కువ మంది జై నులుకలరు. మరియు నిచట జై నగ్రంథ పుస్తకభాండారములు కొన్ని గలవు. అందు

తెలియూను పుస్తకములు, ప్రాగ్రంథములు, అమూల్యములగునవి కలవనియు ప్రతీతి కలదు. అనఘోరప్రక్క గల ప్రవహించునదికి సుస్వతియని పేరుపడుట. కాని ఇది సో సుస్వతియో తెలియరాకున్నది.

అనర్ధపురము పేరికికొన్నింటి రాజధాని మని చెప్పబడినది. బహుశః ఆప్రాంతభూముల గ్రహుకర్షణ ద్వారా దేశముని పేరుగా బరిగెనుట. అంతః ఘూర్జరదేశస్థులగులు అనర్ధపురములో, సోరాష్ట్రయని పేరుగా బరిగెనది అనర్ధపురము రాజధానియై యుండుచోపు. ఇది కుశస్థలియైన బరిగెను ద్వారక గనో లేక, అవధిసరములయందు పుముగనో నుండియుండును. క్రీ. పే. 1000 - 1050 నాటి త్పరములనాటి రాగి శిల్పకళాసములయందు అనర్ధపురమని పేర్కొనబడినది. కొన్ని చారిత్రకాన్వయముగ దర్శించినటులు ప్రాచీనకొనియున్నాడు.

అనర్ధపురమును పాసములుగు ఘూర్జర శాఖలలోని ఒక శాఖవారిగు సగర్వబాహ్మణులకు మూలస్థానముగనుట కనికరము సగరమున వాడుక పేరు కలదు. కుమారచాలభూమి అనర్ధపురమును జట్టి కొట్గట్టెనని శాసనము లగుట గలదు. కాని యానందపురమను నామాంతరము గల ఈస్థలికి ద్వారక లేక, కుశస్థలిగూర్చునాత సంగతులు లేకము తెలియరాకున్నవి. అస్థలికి ద్వారక సముద్రాంతమునా పోవ ఆప్రాంతమున నిప్పుకద్వారక విస్తారమునదిని ప్రతీతి బలముగ గలదు. ఇప్పుటి ద్వారక సమీపస్థిత మగుట నిస్సంశయాశము.

అనర్ధపురమును రాజధానిగ రెండవద్భవ పేనుడను రాజు ఘూర్జరమును పాలెననియు, ఆయన యాస్థానపండితుడు భద్రబాహుస్వామి కల్పసూత్రముల రచించెననియు, అది క్రీ. పే. 3000 సంవత్సరప్రాంతమనియు, డాక్టరు స్టేవెన్సన్

పండితుడు, కల్పసూత్ర పీఠికయందు 'ప్రాసి యున్నాడు.

బాద్మగర్ శిలాశాసనములగు ఘూర్జర మేలిప స్థలములు మూలరాజు మొదలు కుమార పాలునివఱకు కొంత వివరణము కలదని తెలియుచున్నది.

సగరరాజీదేవ మేలిప స్థలములలో పేర్కొనబడిన వారు క్రీ. పే. 1000 వ సంవత్సరమునాటి ఒక శాసనము కొంత బరిగెనది. అందు గోవింద భూపతియు (సోరాష్ట్రుల, కానినిగుడిముగలవాడు) ఆయన సుతుడు అశ్వేష్టభూపతియు, ఆతని సుతుడు (కిశోర) ఖగ్గస్థలపతియు పేర్కొనబడిరి. మఱొన్ని చరిత్రములు ఖగ్గభూపతి గోవిందని మొదలవఱకును వాడుని చెప్పచున్నవి. ఈతడు క్రీ. పే. 1000 వ సంవత్సరమునాటివాడు. పిదప నాహుపతి స్థలము అధిపతియై గ.

ఘూర్జర దేశమునందలి పంచ

పురాతన శివలింగములు - ఇవి ఘూర్జర దేశమున సుజరాతీలచే పంచ శివదేవస్థానములుగ నాడుబడించుచున్నవి. ఈయెరిగిని ఒకయాత్రగ సచటినా రాచగించెదరు. యాత్ర నూను మెల్లిగు సగుగు. ప్రహుచప్రదక్షిణ మొనర్చిన ఫలము గల్గి చంద్రలోకనివాస సౌఖ్యపదవి కన్విత గల్గుననియు దీని ఫలము చెప్పబడినదట.

1. కుశ్వేష్ట (మహాదేవ) శివలింగము - వ్యారాతాగూకాలో నున్నది.

2. కేదారేశ్వర శివలింగము - బార్దోలీ తాగూకాలో నున్నది.

3. కపిలేశ్వర శివలింగము - నవాసారీజిల్లాలో నున్నది.

4. కనకేశ్వర శివలింగము - పాల్పనా తాగూకాలో నున్నది.

గి. కాంతారేష్వర శివలింగము - చోర్యాశి
తాలూకాలో నున్నది.

కొండలు భిన్నము పడచుచును, కొండలు
పర్వతమును పోలి దర్శింతుగట. వాయునిరువది
గంటలలో యాత్రసంపుటాదు. గలనట.

ఘోరబ్రాహ్మణులు - మహా
ద్రావిడశాఖలలో నొక శాఖ. (బ్రాహ్మణులు
చూడుడు). ఘోరబ్రాహ్మణుల పేరించిన రాజ్య
మునకు ఘోరబ్రాహ్మణుల పేరియ్యెడియు, ఆదేశపు
విప్రులు ఘోరబ్రాహ్మణుల పేరియ్యెడియు. పర్వతము
నది. (ఘోరబ్రాహ్మణుల చూడుడు). ఘోరబ్రాహ్మణుల
రాజ్య బ్రాహ్మణులము వాని నామము గలనట
గాని, గుజరాతనిపేరుగల పురములో నుండు ఘోర
మాత్రము కాదు. ఘోరబ్రాహ్మణులము
లగునది. యువశాఖలు ఇరువది ఘోర
గాననయ్యెడివి.

౧. అగస్తవాల్ శాఖ - అగస్త్యమహర్షి
సంబంధుల పేరించిన శాఖ, ఘోరబ్రాహ్మణులు.
వీరు కలసి మనాక్షి. అహమ్మదాబాద్ ప్రాంత
ముల గాననయ్యెడివి.

౨. అనావల్ శాఖ - వీరికి భుజేశ్వరాబ్రాహ్మణుల
నియు, మహాస్తానాభ బ్రాహ్మణులనియు వాడుక
నామములు కలవు. సూరతు పురమునుండి
నలుబదిమైళ్ళ దూరమునంగల అనావల్ పుర
ప్రాంతవాసులగుట ఈ పేరొందినది. పెక్కుప్ర
సేద్యవృత్తిగలవారు.

౩. అక్షయమంగళశాఖ - మార్వాడీదేశము
నను, పాలనూరు ప్రాంతములను గాననగు
చున్నారు.

౪. కపిలబ్రాహ్మణశాఖ - సామవేగులు. కపిల
సంతతి గోత్రములవారు. స్త్రీవిద్యోపాసకులు.
శాక్తీయమతము ప్రధానమతము. సూరతు,
బరోడా ప్రాంతముల గాననయ్యెడివారు.

గి. భిదాయతు బ్రాహ్మణశాఖ - ఋగ్వేదులు
కొండలును, యజుర్వేదులు కొండలును గలను.
ఘోరబ్రాహ్మణులను భిదాయతులముగోని భిదా
యతుపు ప్రాంతవాసులగుట సీపేరొందినది
నెప్పుడును.

౬. భీషావల్ బ్రాహ్మణశాఖ - యజుర్వే
దులు. ఘోరబ్రాహ్మణులను భిదాయతు ప్రాం
తవాసులగుట సీపేరొందినది.

౭. గి. మానసము - ఋగ్వేదులు. కాశీలోని
గి. మానసమును, ప్రమాణగోని ప్రాంతము
లును, వీరును కలసి ఒకే శాఖవారినియు,
విరకాముక్తి మతనే వేరై పూర్వసంబంధములు
పాటించిన నునాననియు వాడుకకలదు. గయ
లోని గయవారియు ద్వైతమతము నవలంబించి
యున్నారు. వీరు చాల భిన్నముని ప్రతీతికలదు.
భిదాయతులముగో కొండలు ద్వైతమతములు
గను కొండలు న్నామ్మలగును కాననయ్యెడివి.

౮. గుగల్ బ్రాహ్మణశాఖ. కృష్ణవిగ్రహ
ముల స్థాపించు పూజారులగుచున్నారు. వీరిలో
కొండలు వల్లభోచార్య మాత్రదాయము సాచ
కులవారు. ఘోరబ్రాహ్మణులము గాననగు
చున్నారు.

౯. గోమతీవాల్ శాఖ - గోతమర్షి వలన
పేరొందినవారిట. యజుర్వేదులు.

౧౦. చోవిష - బ్రాహ్మణశాఖ. ఋగ్వేదులు
కొండలును, కృష్ణాబ్రాహ్మణులు కొండలును,
సామవేగులు కొండలును, యెయున్నారు.
బరోడా రాజ్యమున ముఖ్యముగను, నర్మదానదీ
తీరములంగునను గాననయ్యెడివి.

౧౧. ఝాలోరాశాఖ బ్రాహ్మణులు - యజు
ర్వేదులు, ఉదయపూర్ రాజ్యమునందలి ఝా
లోర్పుర ప్రాంతనివాసులై యీపేరొందినవారిట.

౧౨. తపోభక్తశాఖ - తపోభక్తీర ప్రాంతము లందు సూరత్పురి ప్రాంతములగు గానపగుడు న్నారు. శివార్చకులుగను, సేద్యవృత్తిగలవారు గను పెక్కి గ్రామ గానపగుడువారు.

౧౩. తలూశీయశాఖ - శుక్తియజుర్వేదము, మాధ్యమిని శాఖవారు.

౧౪. దక్షిణము - దక్షిణిమహ్మ సంతతివారు. పీఠలో పెక్కి గ్రామ గురువులుగను, కొందఱు భిక్షువులుగను, కొందఱు వ్యవసాయ వృత్తిగలవారుగను ఉన్నారు.

౧౫. కర్ణాటక బ్రాహ్మణులు - ఋగ్వేదము, శుక్తియజుర్వేదములైన యున్నారు. వల్లభాచార్య సాంప్రదాయ మతిముగలవారు శ్రీకృష్ణాలయ ములగు దర్శకులుగ తరుచుగ గానపగుడువారు.

౧౬. నాగదోద్రాశాఖ - ఋగ్వేదముకొందఱు యజుర్వేదము కొందఱు, సామవేదము కొందఱుగ నున్నారు. రాజసిప్పల సంస్థానరాజ్యము, ధరంపూర్ సంస్థానరాజ్యములను, ఆప్రాంతము లందును గానపగుడువారు. ఆసంస్థానాధిపతులు వీరశాఖకుఁజెందిన వానిశిష్యులని యున్నారు.

౧౭. పారాశర్యులు - పరాశరశిష్య సంతతి వారై పేరందిరట. కత్తియవాడు ప్రాంతము, జోడూరు ప్రాంతములగు గానపయ్యెదరు.

౧౮. ప్రేతవాల్ శాఖ - యజుర్వేదము, కత్తియవాడు ప్రాంతమున అరుదుగ గానపడుచున్నారు.

౧౯. భార్గవ బ్రాహ్మణులు - శుక్తియజుర్వేదము, మాధ్యమినిశాఖ. భృగుమహర్షి శిష్య సంతతివారై యీపేరందిరట.

౨౦. మొతాలబ్రాహ్మణులు ఋగ్వేదము, యజుర్వేదములుగను ఉన్నారు. సూరత్ నగరము నుండి ౧౮ మైళ్ళి 'దూరమునందున్న మొతాల్పుర ప్రాంతవాసులై ఈ పేరందిరట.

౨౧. యాజ్ఞకవాల్ - బ్రాహ్మణులు, సూరత్ ప్రాంతమున గానపడుచున్నారు. కొందఱు ఋగ్వేదములుగను, కొందఱు యజుర్వేదములుగను నున్నారు.

౨౨. రజవాల్ శాఖ - యజుర్వేదము, బొంబాయి రాజధాని ఫేడాపురి ప్రాంతమున గానపడి యెదరు.

౨౩. వాల్మీకి బ్రాహ్మణులు - కత్తియవాడు ప్రాంతముల గానపడియెదరు.

౨౪. విశాంబ్ర బ్రాహ్మణులు - యజుర్వేదము స్వాంతశాఖ, శ్రీ విద్యాసానకులై శాక్తియు లుగ నున్నారు. బొంబాయిరాజధానిలోని అహమ్మదాబాదు ఫేడాపురముల ప్రాంతముల గాన పడుచున్నారు.

౨౫. వాల్మీకి బ్రాహ్మణులు - కత్తియల నియు, వేదవిద్యానిధునియు పేరుగాంచినవారు. వాల్మీకి మహర్షి సంతతివామని చెప్పుదురు.

౨౬. శ్రీమంతు-పీఠి పూర్వవైష్ణవమతము. మామిడి ఈ శాఖకుఁ జెందినవాడగుదురు. పీఠలో ఇదిగను చాలతెగలు కలవగుదు (వీరు రామానుజులు శ్రీవైష్ణవులుకారు).

౨౭. బేదీచ్యబ్రాహ్మణులు - వేదవిద్యా నిపుణులని పేరందినవారు. వీరి యందు యజుర్వేదాధ్యయనము, సామవేదాధ్యయనము ప్రధానములు. వీరియందు ౧. సిద్ధపురి జేదీచ్యులనియు, ౨. సిహారజేదీచ్యులనియు, ౩. చొల్లియ జేదీచ్యులనియు మూడు అంత శాఖలు కలవు. వారు పక్షిభోజనము లొనర్తురు గాని సంబంధబాంధవ్యముల నూనుకొనిరని తెలిసెడిది.

౨౮. జంబూబ్రాహ్మణులు - కణ్వశాఖ, కౌతుమశాఖ, పిప్పలశాఖ, ఆశ్వలాయన శాఖలను

నాల్గు శాఖల్లో నొకదానికి బెందియున్నారు.
2. రోచి ప్రాంతమునంగల జుబూసారీ అనబడు
పురప్రాంతవాసులై యుంట నీశాఖవారి కీపేరు
గల్గెనట.

2. సజోద్రాబ్రాహ్మణశాఖ- వీరు సాను
వేగులు, వ్యవసాయము వీరిప్రధానవృత్తియట.
వీరింగూర్చి ఇంక నేమియు తెలియరాకున్నది. వీరు
చాల తక్కువమందియే యున్నారుని తెలిసెడిది.

ఘెట్టో (Ghetto) — యూదులు

నివాసమునకు ప్రత్యేకింపబడిన పట్టణభాగమున
కీ పేరు వర్తిచెడిది. వెనుక (మధ్య కాలము
లందు) ఐరోపా దేశములవారు యూదులను అం
దజివలెనే క్రైస్తవులతోపాటు నివసనకు నీయకు
వారిని కర్షకులబడిన ప్రత్యేక స్థానము (ఘెట్టో)
లొ జట్టు గొడలగొట్టి రాత్రులందునను, పుడగ

పర్వములందును, ఆదివారములందును పైకి
రానీయకు నిర్బంధము విధించి ఘెట్టోల ద్వార
ములకు దాఖిములు దగుల్పుచుండిరి. ఇది
రోమను పదము గాన ఇటలీయం దీనిర్బంధము
సార భ్రష్టై యుండునని పెక్కి ప్రజలు తలంచుచు
గారు. ఘెట్టో నిర్బంధము క్రీ. వె. ౧౫ శతాబ్ద
మధ్య కాలముతో నంత మయ్యెను. ఇప్పటికిని
ఘెట్టోలు వాడగ బడుచున్నవి.

ఘోరాంటకకులగోత్రము —

ఇంచుపకుల చూడుడు.

ఘోటక (బహుచర్య) వ్రతము—

అనగా కలసిరానంత కాలము నియమమును,
కలసివచ్చిన పిదప వ్రతభంగమునకు సిద్ధమును
దెల్పు సామెత (త్రికరణశుద్ధి చూడుడు).

ఘోటముఖ గోత్రము — అశ్మరధ్య

గణము చూడుడు.

ఘోర అంగిరస్సు

అంగిరస్సు

చూడుడు.

ఘోషమణి —

నకులుని శింఖము.
ధనుర్విర్య చూడుడు. నకులుడు చూడుడు.

ఘోస్టిసిజమ్ (Ghsticism) —

Simon magho అను నాతడు ఈభిప్రాయ
మతమునకు గర్త. తనమతమునందే నిజమున్న
దనియు తక్కినవన్నియు నిరసించ బడవలసినవే
యని పంతము.

చంచలి (కూర) చెట్టు—*Mar-silea quadrifolia* (తీయచంచలి), *Oxalis corniculata* (పుల్లచంచలి), ఆంగ్ల. Indian sorrel, సా. త్సుద్రామా (పుల్లచంచలి). కొదలు ఆకులోని శాస్త్రజ్ఞుల యని తీయచంచలిని వాడిరికాని వైఖుటికిము కాగినది. చంచలి తీయచంచలి యనియు, పుల్లచంచలి యనియు ద్వవిధము. ఇదిను కుచచంచలి యని పోతక అభిమతమును ముగిసి పోయి. అందుకు ముఖ్య చంచలి బలముగల్గి చి అగుచి గోషము నడచును. మూలవ్యాధి, కీడికీడి (గ్యాస్ట్రైటిస్) అనునవి వైత్రోగము, గుల్మము (పుల్లచంచలి) వీటిని గల్గించు అవస్థలందు ముఖ్యము. ఆకులను పోటు విషమును హరించును.

దీనికి విరుగుడు చంద్రచైతన్య మూలము ఈ కిషాయము అని చెప్పవలెను.

పుల్లచంచలి ఈ చంద్రచైతన్యముగలది యున్న మజాతిగ నెంచబడుచున్నది. ఇది భోజన విచిత్రముగా వాడబడుచున్నది. దీనిని పుల్లచంచలి యని కొన్ని నీమలముల వాడబడుచున్నది. ఇది సమూలరస కషాయములుగాని, మూర్జముగాని వాడబడునది.

వాతము నడచి జఠరాగ్ని ప్రేరేపించి అగ్ని నూద్య రోగమును (Dyspepsia) ను నిర్మూలించగల శక్తి దీనికిం గలదనియు, మూత్రమును వెడలించి వీర్యవృద్ధి గల్గించి శరీరముదలి వైస్థి కపు వేడిని స్థిరపర్చుననియు, గ్రహణి, సంగ్రహణి రోగములను నిర్మూలించు శక్తి దీనికిం గలదనియు, గర్భరోగములపై నక్కడ పనింజేయుననియు, ఎఱ్ఱనిపూడ్లపై దీని యాకు నూరి కట్టిన మంట, పోటు అడగి మాన్వట్టుననియు, తలకు పూసిన పైత్యపు తలనొప్పి మానుననియు, పులి

పిడికాయలు హరించుననియు, కండ్లపై గట్టిన కండ్ల ఎరువులు; పోటు మొదలగు నేత్ర రోగములు హరించుననియు, కండ్ల పొరలు, కుర్మాసము గూడ నివారణమగుననియు చెప్పబడినది.

ఇది కుచచంచలి నూర్చి చూతగా తెలియదు. (కుచచంచలి చూడుము).

చంచుజాతి వారు — కొరవజాతి చూడుము.

చంద్రచెట్టు— చంద్రచెట్టు చైతన్యచంద్ర, ఎఱ్ఱ చంద్రచెట్టు అనియు పిలువబడుచున్నది. వీరియొకని చంద్రచెట్టు అనియు పిలువబడుచున్నది. బలమును, వీర్యవృద్ధియు, మూల పరిచ్ఛేదమును, అల్పవృక్షముల గూడ మును వెళ్ళుచుండి వీర్యరసము వీర్యరోషములను హరించి క్రోధ, అర్థి, కిషపు లోభ, అర్థి, నోటిపూస, కిషము, ఎల్లప్పుడూ పులు ముదలగు పలు గుల్మాల నివారించునని చెప్పబడినది. దీనిపుల్లలతో గ తిథావన మొచ్చుచుండిన సుఖోగములు మాని, పుల్లగట్టినవశేయును. ఇది చంద్రచంద్రావ్య గూడుము.

చంద్రచంద్రచెట్టు—*Mimosa Catechu*, *Accacia catechu*. సా. శ్వేత, ఖదిర (నామ్యాముగి ఖదిరయనిన చంద్ర). దీని చెక్క రసము లేక కషాయము చేసగలనుండి నోటిపెంట రక్తము పడుట, గర్భప్రావము, వ్రణములను నివారిచి, జ్వరము, దగ్గు, కఫము, వాతములపై చికి-ని పని చేయునందును.

తక్కిన ఎఱ్ఱజాతి చంద్రకు ప్రత్యేకనామము లేదు. సంఖదిర యని వాడుచురు. దీనిచెక్క రసము లేక కషాయము లేక చూర్ణము ఆకలిం గల్గించి ఆసువాతము, ఆసువికారముల నడచి, అత్తిర్తినివారిచి, ఉబ్బురోగము, జలోదరము మొదలగు ఉదరరోగములు, జ్వరములు, దంత రోగములు, పాండువు, పైత్యరోగము, మేహము,

వాపులు, విస్పృ, గొల్లి (శ్వేతకుష్టు) వివారిము నని యును.

చందకకుల గోత్రము - ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు.)

చందకకుల గోత్రము - వీక్షాగ్రము (౧౬) గోత్రము - సుస్కృత గోత్రము చూసూన, ముంజు గణము, సమ్యక్, ఆశస్త్రము సూత్రము, యాశ్వాశి, ప్రమాణాగ్ర, మాన్యప్రదానము, సమానగోత్రములు జంభనూదనం, కేవలన, చిత్రేశుడు దేవత, చిత్రా - భార్య, చానునా తీరము తిహపానము, చిత్రా తిహము, జును నదిలక్షలు, దీపములు ౨౦, శ్వేత్రసంఖ్య ౨౦, నువ్వులు, క్షిప్రాక్షము దానము, తల్లి చిరు వజ్రనియము.

చందన వృక్షము

చందనము

ప్రసిద్ధి సుగంధ ద్రవ్యము. మనదేశమునకు చందనము నెలూగిని నాడుదురు. ఇహ పొంపు, పసుపు, ఎరుపు రంగుల గంధములనిచ్చు చెక్కలు గలచెట్లగు త్రిపిఠమై యుండును ఇహ పొంపు, పసుపు రంగులొందుకీ భేదము మాత్రము గల్గి యుంట వాటిని బాటికంప బసదనియు, ఒకేజాతిని నెన్నదగిన దనియు పెక్కింపు వాదించుచున్నారు. ఇది ఇల్లుండ ఇందధమపు జాతిదగు కుచందనముని యొకజాతి కలగు. అది సులభముగ నడవలగు పెరుగును. అసలు చందనమువలె అంటున పెరిగ వలసిన యావశ్యకత లేకు.

మంచిగంధము లేక శ్రీచందనము - ఇది సువాసనకై గంధముతీసియు, దీని బల్లల పపు రూపముగ పెట్టెలను, దువ్వెనలు మొదలగునవి జేయుదురు. ఈచెట్టు పెంపకముచాల కష్టసాధ్యము. ఒకసంవత్సరము వయస్సునకుఁ బెంపబడిన నక్కిరి మొక్కలను గోత్రముల కెత్తుకొని సిద్ధ

పన్నుకొని మంచిగంధపు విత్తులను మిరిగి గోత్రము లుండు విత్తి మొలకలగుద్రోసి నాటింతురు. ఇది చిత్రచెట్టు, అది పశ్చిమాసియాదేశమునాడి వెలు వును. ఇహ పశ్చిమాసియాలోని యూహోమువలన పోలవలదుచు క్రిందకు వేళ్ళిత్తుక మొలక మువలె కొంచము పెరుగును. ఇతలో నా నక్కిరి మొక్కలు ముప్పిగు చిన్న గోలువలె గొప్పము పొడిచి అది నీచుచిగంధపు మొక్క మొలకలతో మట్టు పుంజు నుంచి కట్టుకట్టి భిక్షిచ్చి నామము మాన్పుదురు. ఆగండుచు నునిపోవు చుననున నక్కిరి మొక్క తలనచికిరి నో గొరుము హాస జేతురు. ఇహ నక్కిరి మొలకలపై మంచిగంధపు పై భాగమును చెట్టుగ నేర్పెను. చానిన పోలికలయగునని నెంచి కొంత ముక్కల భాగయగు నాటి తోలి పేయుదు. మంచిగంధపు మొక్కకు వేళ్ళిచ్చి అది ఇహ పో (మిఖ్యముగ నక్కిరి) చెట్టు వేళ్ళతో పొంజుకొను నసమాహితముగ నొకొ నుమ పెరుగు వృక్షము. మంచిగంధపు ప్రూచు స్పీముల కాత్రుచుము. కాన నీచెట్లల తొపున పాములు మెండుగనుండును. వాటిబట్టి చాపుచూడవలయును. మంచిగంధపు కట్టుకు పొంప యెక్కువ గలచుగాన చెట్టు రమా గుమి పదిహేనువందల రూప్యములవరకు అమ్ముడులేవును. ఈ వనములు మైసూరు రాజ్యము విస్తారముగ బెంచబడుచున్నవి. అచట మంచిగంధముకలతో చేయబడిన కుక్కలు మొదలగునవి కూడ గాననయ్యెడివి.

లా. Santalam alba. ఆంగ్ల. Sandalwood tree. సం. చందనం, భోగీవల్లభా, శ్రీ గంధం, శ్వేతచందనమ్, శ్రీచందనం. మంచి గంధపుచెక్క - రస కషాయము చూర్ణము లేక మంచిగంధపు నూనెలంకు చలవ జేసి కండ్లకు

చందనము గల్గించుగుణమును, చర్మవ్యాధుల నివారించు గుణమును, రక్తమును శుభ్రపర్చు గుణమును కలవని చెప్పబడినది. మరియును క్రిమి, కుష్టువు, గంధర్వరోగము, చర్మవ్యాధులు, తాపము, తాపజ్వరము, పాచురోగము, మేహము, ప్రమేహము, రక్తపైత్యము, పిండభి (నాభివ్రణము), శిగరోగము, స్త్రీల కుసుమ రోగము నివారించుగుణములదని చెప్పబడినది.

రక్తచందనము వృక్షకాశి. దీనితో పోలిన కొను భావములు, భిక్షుల మొరలను చీ చేయుచును. దీనితో పోలితనములనుండి మొక్కల మొలచి పుడును గాని అది మనము పోయి లేదు. దీనిని బాహ్యనామము Pterocarpus santalinus. ఇంట్లో Red sandalwood, సంస్కృతమున చందనము, తెలుగువారికి తామ్రసారి, తామ్రాభి, లోహతి, లోహతి చందనం, లోహతి, హాచందనం. చందనము కష్టమైనది మైదానమునకు ఇటుకు, బెరుగు నోప్పల నివాసమును. కాష్ఠి, చేత్రులు, కష్టములను నివారించును. చందనమును శుభ్రపరుచును. కాశీపుష్పము, సుమేధ మొదలగు చర్మవ్యాధులదంచును. గుండె నొప్పి నివారించును.

రక్తచందనపు చెక్క రస కిమాయ మూర్జములు లోనికిచ్చిన అనుకూలమైన చలనమును. కాలినమంటలు, అతిసారము, కుష్టు, ఉన్నాదము, నుదము, దానాము, పైత్యము, రక్తపైత్యము, సర్పి, రక్తోద్రేకము, శ్వేతకుష్టు, విషవనిజ్వరము, శ్లేష్మదోషము, అతిసారము, మూత్రకృచ్ఛము, మలమూత్ర నిరోధముల నివారించునని చెప్పబడినది.

ఇంక మిగిలిన యధమపుజాతి కుచందన వృక్షము లడవిజాతివి. ఇవియు రక్తచందనము

వలెనే విత్తులేనాటిన మొక్కలగుగాని అంటు గట్టవనరముండదు. ఇది ఒకమోస్తరు మంచి గంధముంబోలిన పరిమళము గల్గియుండుగాని గంధపుగుణములూ బూరిగ గల్గియుండదు. మంచిగంధము గల్గించు దోషములకు తేనె, హరికణ్ణి దాగ విరుగుపలని చెప్పబడినది.

చందనగిరి (మలయగిరి). మళయాళమునై పుగల మలయగిరిని ఈపేరున త్రికాండ శైవముచుండి వాడియున్నాడు. దక్షిణదిశనుండి వచ్చు నల్లనిగాలి నీదేశమున మలయమాగుత గాను.

చందనన్యాయము — శ్రీమదాచము నీయమునకు భాగమున అలగినను అతడూ అలగింట్ల పరిణామమున భివము. సుగంధ ద్రవ్య మొకటి ఎక్కువైనను అంతగా రాసిపట్లు పడవలదును. ఇట్టి సూదర్శములూ దేవుతరి నీ న్యాయము చెబుచుండును.

చందనానది సూర్యరదేశమున సబ గ్గిండు కేపేను కలదుగారు. (పద్మపురాణము మూలము. బాగాన దేశపు సంతాల్పురాణాలలో దీనికి చందనానది కలదు. ఇది గంగానదిలో చేరును. దీని ప్రవాహం రామానుజము కిష్కింధ కాండము ౧౧-౨౦ ముగియకలదు. (అంగదేశము మూలము.)

చందనావతిదేశము — ఇది ఇప్పటి బుగ్గోడా సుప్తానప్రాంతసీమగ తలంపబడుచున్న రాజ్యము.

చందకుల గోత్రము— చంద్రమణిష్ఠ చూడుడు.

చందూ శాఖ క్షత్రియులు చౌహనులు చూడుడు.

చంద్రకళలు — కళలు చూడు.

చంద్రకళాహస్తము - హస్తాభినయము చూడు, భరితశాస్త్రము చూడు.

చంద్రకాంతచెట్టు — లా. Mirabilis Jalappa. ఆంగ్ల. Four O'clock flower tree. సా. చంద్రకాంతపువ్వుత్తా; సాధ్వారా వృక్షం అని కొందఱు వాడిరి. అనురాగము సాయాత్రము పుష్పించుచుండును. పూవుచుండి మొలచును. మూడుసార్లు మొలచుచు మూడు బ్రతుకు చల్లు. పూవోకలూదోగి పుష్పించుచు కూడ పెంచును. దీనియందు పూవులూ పూవులూగాదు జాతులూ కలవు. దీని యీకుల నాముదమురాస వెచ్చించి నువ్వుని, దీనిగాఢాదితుక్ గొట్టి అముదమున వెచ్చించి నువ్వుని గుని పులు, వాపులు, శిశుగడ్డలు మొదలగువాటిపై వేసికట్టిచ యపియడంగి లపు నియు, లేక త్వరితాచితుకుచునియు, కరకు పూవులూగాదు చంద్రకాంతకాండమందలగు శిశుగడ్డము నివలయు శిక్కి (కోనికెచ్చి) కలవనియు చెప్పెడివరి.

చంద్రకాంతమణి (Moonstone) —

శైలరంగునకు తెగును గుగులులేని స్వచ్ఛతా గొంతవలకు (అర్ధస్వచ్ఛత) గల్గి యుండు మణి. పిహళదీప్తము మొదలగు తాపల గనులగు దొరకెడివి. ఎడకు జూసిప మైపోక్కి వలచిన ముజాబోలి ధాతువు గల్గియుండును. ఇతి ఫాల్సాప్స్ భాతికింజెడిచది.

చంద్రకుల గోత్రము — చంద్రకుల

చూడు, చంద్రమశ్యమ చూడు.

చంద్రకేతుడు (చంద్రవక్త్రుడు) —

సూర్యవశక్షత్రియుడు. త్రిరాముని తమ్ముడగు లక్ష్మణుని రెండవ కుమారుడు. ఈతనికి చంద్రవక్త్రుడనియు బేరుకలను

చంద్రగిరి దుర్గము

తాత్పర్యము

యధమునకు నిదన విజయగుని రాజ్యము

మండిత భూపతులకు చంద్రగిరి

నివాసముయ్యెను. శత్రువులకు

నివాసమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

ఇది చంద్రగిరి దుర్గమునకు గుర్తు. కొంతవైచున్న

సమీపమున గాచే యిది. క్రింద చంద్రగిరి

నివాసము, గాచను దుర్గము, రాజుని నివాసము

చంద్రగిరి దుర్గము ఇది మొదలు కలవు. ఇది

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

చంద్రగిరి దుర్గమునకు చంద్రగిరి దుర్గము

ఒకటి లేనిదీ కావచ్చును. ఏటిని వేలు
హస్తము గుప్తము (వీలుకాని పని).

అనార్య సంగతి పద్మాముని గూర్చి ఈ
నామము వచ్చుచును.

మరియు దీని దీపికా (కావ్య) నామమును
ఇట్టిదియె.

చంద్ర తీర్థము - దీనిని దేశమున
కావేనది జన్మస్థానము. కూర్మ పురాణము
అది దీని యాన దీని ప్రతిమ కలదు.

చంద్ర నాగోరుపురము - దీనిని
పేరు పొందెను. ప్రాచీనము. (అనార్య
దేశము చూడఁడు).

చంద్రపరిక్రమము (Lunar Cycle) -
దీనిని Metonic Cycle అని యనుటయు
గలదు. ఇది పూర్వము సామంతమున పరిపూర్ణ
కాలముగలదిగా చెప్పబడినది. ఇది 12.35
పౌర్ణమాసులపని అశ్వయు (గ్రహదేశము) పుర
వాసియగు మీటన్ పండితుని కన్పించెను. ఇది
క్రీస్తుమునుపు విదవ శతాబ్దమునానని చెప్ప
బడినది. జూలియన్ కేలాడును మిగిలిన పరిశ్రమ
వత్సరములలో ఒకటిన్నరగంట శేషా కన్పించ
చున్నది.

చంద్రపరివేషము (Halo) - దీనిని
శ్లోచ చంద్రుని ముట్టుకొని చిత్తుకొని, పెద్ద
గనో వల దూకారముగ ఒక గుంపరిణము
గుండ్రముగా సున్నవలె గానినాచును. దీనిని
చంద్రుని గుడిగట్టెనను. ఇది చిత్తుకొని
(చంద్రుని దగ్గరగా) నూడిన వర్షములు సమీ
పించుచున్నవనియును, పెద్దకొని (చంద్రుని దగ్గరగా)
చూరముగా) నూడిన వర్షములు గొంత విలాబ
ముగా (అలస్యముగా) గురియుననియు తెలుతురు.
అకాశమునందలి పరిస్థితులవలన నీటియావిరి

కొంచెముదట్టమై ఒక్కొక్కప్పుడు భూమినుండి
దూరముగ వైని యాకాశమున గాలియందేర్పడి
యును. దట్టమైన ఆవిరికణములు, జలబిందు
పుగగాని, మంచుముక్కగాని అగుసంతబలము
చాచకయు, నీటియావిరికణములకన్న బలపడియు
నుండును. నీటిగుండా చగుపడుచున్నప్పుడు ఒక
పుడుచుండి ప్రతాప అర్ధపుకణిక (మూడు
పాములది) గుండా చగుపడు చున్నప్పుడువలెనే
యగుట వలెయు, అప్పుడప్పుడు కొన్నివిశేషము
లగు సగులుగలియుగోచరు. మట్టునువారియె
యుట వలనాకారము (Circle) X గన్పిం
చును. దీనిని కన్పించుటకు, కన్పించక
జ్ఞానము గన్పించుటకును, దూరము, గాలి,
వలెదాను చుట మొదలుగునవి కారణములు.
అకాశమునలి పరిస్థితులు గాలివలన మాణిక్య
నీలముకారమును అర్పియ్యవచ్చును. దీనికివైగా
బడినది కలుగజేయుచున్న కల్పనను దానికి
క్రీస్తుమునున్న పరిస్థితి మారుదనుక నివలయునున్న
యగుట చూచు.

చంద్రపురము (న గువాట్) - దీని
నిర్మాణ ఫిరోజ్ ఖాన్ అనుచున్నారు. కనూజ
భూపాలునిగు జయచంద్రుడు క్రీ. వె. 1003
సంవత్సరమున మహమదీన్ గజ్ నీగ సంగరమున
మహిమతావు. దీని తొల్లింటిపేరు జయచంద్ర
పురముగా ఫిరోజ్ ఖాన్ గా మార్పబడినది.
మరియు మధ్యరాష్ట్రములలోని చందాపురము
నకుం దొల్లింటిపేరు చంద్రపురమని యుండెను.

చంద్రప్రభునాథుడు - జైనతీర్థ
కరులలో నొకఁడు; (తీర్థకరులు చూడఁడు).
చంద్రప్రభునాథుడు - వీరిచిహ్నము చంద్రుడు.
ఇక్ష్వాకువంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి మహాసేన
రాజు. తల్లిపేరు లక్ష్మణాదేవి. జన్మస్థానము.

చందపురి. పొడవు ౧౫౦ ధనస్సులు. (ధనస్సు మూడున్నరచూర). శ్వేతవర్ణము. ఆయువు ౪౦ లక్షలు. గణధర్మ సూక్ష్మ ౯౩. నిర్వాణస్థానము సుమేరుశిఖరము (శిఖరీజీ లేక అర్కుర శిఖరము). తొంబదికోట్ల సాగర్.

చంద్రబింబములు — భూమిపై గన్పించునది ఒకే చంద్రబింబము. వ్యాపిర్ణి అనంబడు గోళముపైకి నాలుగుచంద్రబింబములును, శాటర్న్ అనంబడు గోళముపైకి ఎనిమిది చంద్రబింబములును, మిట్ట చంద్రబింబములును

ఉత్తరేషముగ గన్పించునవియు, యూరేషియన్ గోళముపైకి గన్పించునవియు చంద్రబింబములును, పశ్చిమ గోళముపైకి గన్పించునది ఒక చంద్రబింబమును ఉత్తరము వలన తేలుచున్నది. చంద్రబింబములను ఆయా గోళములకు (భూమికి చంద్రబింబవలన) సమీపముగ దానిజుట్టి కిరుగుచు సూర్యకాంతిని వాగైకొని వెన్నెలగా రాత్రియందు గోళముపై ప్రసరింపజేయు ఉపగోళములని ఎఱుంగువచ్చును.

చంద్రభాగానది జీలమ్, వీనాగ నదుల సాముదాయిక ప్రవాహమునకు చంద్రభాగ యనిపేరు. కాని యిక్కాలమున సర్వ సాధారణముగ జీలమునదితో కలియకపూర్వము గూడ యానదిని వీనాగ అనుచున్నారు.

చంద్రమతిష్ఠ గోత్రము ఆర్యవైశ్యులు ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యుల గోత్రములు చూడుడు). చంద్రమతిష్ఠ గోత్రము-త్ర్యాష్టేయగోత్రము (3). దీని (చంద్రకళ) సంస్కృతగోత్రము జాతుకర్ణ్యస, జతుకర్ణ్యగణము, ఆపస్తంబయజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రాహనూద్యప్రవరఖండ, క్షీరేశుండు దేవత, పొన్నమాంబ భార్య, తోతాద్రిశృంగము తపస్థానము,

పున్నాగసూక్తు తటాకము, జమము కోటి, దీపములు 3౯, తేత్రములు ౪౭, అగ్వేదాశము, శంకుపూసము, అత్తుగ, నాచనము వర్జనీయములు.

చంద్రము — గణాసింహారము చూడుడు.

చంద్రవక్త్రుడు — చంద్ర కేతుడు చూడుడు.

చంద్రశర్మ - శాస్త్ర విష్ణుశర్మ. ఈతనికి త్రాహణ, క్షుత్తిగు, వైశ్య, తూద్ర, అత్తు, చంద్ర నామము భౌతికకలనియు, త్రాహ్మ, వరచునియును, తేత్ర, పిత్రమారిత్వమును, వైశ్య, భట్టియును, తూద్ర, భర్తృహనియు సుతముగ బహువిధములు.

అగు వాడుచి గొప్పవిద్వాంసుడు. వాణిని సూత్ర (వ్యాకరణాస్త్రము) ములవృత్తి వ్రాసిన వాడు. పిత్రమారిత్వము మాంస (అవతి) దేశాధిపతిగా గొప్పముహూర్త, విద్వాంసుడు (అవతిమాండు) పిత్రమారిత్వము చూడుడు. భట్టి ఆయాస్థానపు ప్రధానముగ్రామియైయున్నాడు. భర్తృహని, కొంతకాలము పిత్రమారిత్వమునకు వదిలి రాజ్యమేలాగాని యోగయైన వాడు. భర్తృహని సుభాషిత మీతనిని చను.

చంద్ర శేఖర పురము—(చిట్టగాంగు) ఇది కొంతకాలముకు మాం చటలాయనియు పిదప చిట్టగాంగుగను మారెనట. ఆసాంగోనిది. ఇది తేత్రము. ఇటుగల శీతకుండము కడ చంద్ర శేఖర పుస్తమునందు శివలింగమును, భవాని దేవస్థానమును ౫౨ శక్తిపీఠములలో నొకటిగ వారాహితంత్రము 3౧ యగు వివరింపబడినది. యాత్రాస్థలము. దీనిని కొందఱు చటపురమనుచున్నారు. (చూడుడు).

చంద్రాతిథి గోత్రము — ఆత్రేయ గణము చూడుడు.

చంద్రాద్య పురము — యగు (యాదవ) వంశస్థులకు త్రిధా ప్రభుత్వమును స్పృహకి రాజధానియై యుండినట్లు చెల్లియుచున్నది. ఇట్లుగా గాననాథుల రాష్ట్రములోని నాగినిజులలోని చాళుక్యరాజులు చేరినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రావతీనది — ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రావతీ పురము — చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

Central India లోని చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రాత్మడు (లేక దండాత్మడు లేక భృథాత్మడు) — ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రాత్మడు (లేక దండాత్మడు లేక భృథాత్మడు) — ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రాత్మడు భూమిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

ఆ చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఇది చంద్రావతి నదిని పంపిణీ చేసినట్లు చెప్పబడినది.

యందెడిసి. పౌర్ణమియందల్లగాక పగలు పశ్చిమ
గోళార్ధసంచారియై రాత్రియ తయి మనగోళార్ధ
మున సంచరించుగాక మనకు వెన్నెల గాచ
నగును. ఆమావాస్యదినమున పగలు భూమికిని
సూర్యునకును నడుమగ చుక్కువేగుటసాధి
వించునేని, అత్త సూర్యకిరణములు భూమిపైఁ
ననిగా పడితి అతయో కొతయో అట్టియును;
దానిని సూర్యగ్రహణము నుంచి. పౌర్ణమి
రాత్రి సూర్యునకును చుక్కువేగుట సాధి
యగ నడిచుట సాధియే చునేని అత్త సూర్యకి
రణములు చుక్కునీడై సరిగా పడుట అతయో
కొతయో అట్టియును; దానిని సూర్యగ్రహణము
మంగరు.

ఆమావాస్యకు ఆమావాస్యకు ము
 ౨౦.౨౧ నోజులు కాలముగాదు. ౨౦.౨౨
 సూర్యుడూ కొంచెముమూడుకు చనియుండు
 నీకాలాధిక్యత గల్గెడిది. కాని తిరుగుచు నేగుటకు
 వలయు కాలమా ౨౧.౨౨ నోజులని మూడవ పెట్టె
 బడినది. దాని నల్లక్రమములుకు చొప్పునకు
 ౨మూడుకు రెండవది నమలు కావలసియుండును.

చంద్రగుణియును బయళ్ళుగాక పరివ్రతములు
విస్తారముగ నే కలవని కనిపెట్టబడినది. దూర
దర్శని యగ్రతపరికరమూలమున చక్క గను
జూగ్రతగను పరిశీలించిన నొకయగ్ని పరివ్రతశిఖరము
ముప్పదోవేలయడుగుల ఎత్తు కలదనియు, అగ్ని
పరివ్రతమయొక్క ఒకముఖరంధ్రము అరువది
మొదలు ఎనుబదివలకు మైత్ర అష్టకొలత గలది
కలదనియు గాననయ్యెడిది.

• చంద్రుని తీరుగుట లెక్క (Cycle) పందొ
• మ్మిది సంవత్సరములని తేలినది. క్రొత్త Cycle
ప్రారంభమున ఒకే నెలయందు ఆమావాస్యయు
పౌర్ణమియు ఒకేవారమున కల్గును.

గొప్పగొడు భూమిని పట్టి తీసుకున్నాడు.
ఎల్లప్పుడు ఒక్కే పైపును భూమిని కెరచుకుంటున్నాడు.
తీసుకుచున్నాడు.

చంపకచతుర్థతి మనవ నెతునక
కేవలం గొలుసు. ఈ గొలుసు సె పురిగి పూరిత
కేవలం గొలుసు మునుపటి పురిగి పూరిత.

చంపక దేవము (చంపారణి) - ఇట్లును
 ౨ పాదములు అనువేర నుండిను మధ్యరాష్ట్రమున
 లోని రాజవంశపునుండి కుత్సరాజు చేతులకు
 దూరమున నున్నది అని చెప్పిరి. ఇది బా
 లకు. క్షులకు మౌఖ్యములును యున్నది. పద్మ
 పురాణము లో చెప్పినదిగా దీనివలెన కలదు.
 ౩ పాదములు హరిశ్చంద్రుని రాజధానిగా వైకుంఠ
 ధారణము లోని ధాన్యమును చప్పుచున్నది.

ఇంతకు పూర్వము నామములో చుట్టూ అంత
మహిమ కలిగియున్నది గాన గాన అది గీతికి సమర్థులు
లేరు. ఇట్లు గానమునకు గ్రంథమున విడువ
య్యద్యోగమునకు ప్రతి సమర్థులును.

చంపనత్త పురము — డిక్టేటర్‌కోసల
మూర్ఖులకోసం.

చంపమహారాజు — చంద్రమౌళ క్షత్రి
యైనా. పృథ్విరాజునైనా చంపమహారాజు (అంగ దేశా
నకు చెందిన) కుమారుడను. (అంగ దేశము చూడుము).

చంపయవన దేశము— (చంపాదేశము
మాషంపా). హ్యూసెన్సోగ్గిగు సయూదేశపాంతి
నుని వాసియున్నాడు.

చంపా దేశము — ఇప్పుడు భగవదేశపు
 పశ్చిమోత్తర దిశను ఇప్పుటి చంపా (చూబా)
 సాధన రాజ్యమని పిలుచున్నారు. కాంగరా,
 త్రింగర, కాష్ఠవాత దేశముల నడుమగ నుండునని
 తలంపబడుచున్న దేశము. కొందఱు చంపాదేశము
 సయాం దేశ ప్రాంతమని 'తలంచిరిగాని

హ్యూకెన్స్యోగు చురుచువన దేశముని న్రాసి యుట అది సరికాదని తేలుచున్నది.

చంపానది — ఇది అంగ, మగధదేశముల నడిమి సరిహద్దుగా నుండెనని కేంద్రబిజ్జి ఎడిషన్ జాతకములగు, చాపేను జాతకములు (ర సూపుటము ౨౦౦ పుట) చెప్పుబడినది. ౧౦౦ పుటయగుచోకూడ కలగు. దీనిప్రతిని పశ్చిమపురాణ శ్రీష్టి ౧౦ యగు కలగు.

చంపా పురము (చంపారణ్యము) అంగ దేశపురాజధాని. చంపారణ్యము నుండెను. (అంగ దేశము చూడఁడు).

చంపారణ్యము (చంపారణ్యము) — బెంగాల్ నాగపూర్ జిల్లాలోని కలకత్తా నగరమునకు ౧౨౦ మైళ్ళ దూరమున ఉన్నది. ఇది అబహుళపూర్వ చరిత్రలను పేర్కొనెడి అబహుళనూర్ను నుండి గాఢము అను ప్రదేశమునకు పోవుచును. రాజున నుండి ఉత్తరమునకు పోవు మైళ్ళదూరమును చంపారణ్యము కలగు. దీని విస్తీర్ణము చంపారణ్య అని పేరును పొందును. చంపారణ్యము బౌద్ధమతానికి సుప్రసిద్ధమగు పవిత్రతారణ్యము. ఇది తపస్సులనుచేయుచుండినది.

చంపారణ్యమును పుస్తకములు, వాగ్దానములు కూడ గలవినుచున్నారు. ఇగుస యిములకిది యాత్రాస్థలమై యున్నది. (చంపకదేశము చూడఁడు, అరణ్యములు చూడఁడు).

చంపారంజిల్లా — చంపారణ్యపురము (చంపారణ్యము) ప్రధానస్థానము. (బీహార్ దేశము చూడఁడు).

చంపావతి కూర్మాచల దేశమునకు ప్రధాననగరమై యుండెను. ఇది గొప్పక్షేత్రము. క్రొత్తేశ్వర శివలింగము, హిమగుళాదేవి మొదలగు

పెక్కు-క్షేత్రములు కలవు. మహాభారత వనపర్వమునందు దీనిప్రశంస కలగు.

చంపావతీదేవి (సిద్ధురాలు) — ఈ మహాత్మురాలు సుప్రసిద్ధ శివభక్తుడగు బాణాసురుని కుమార్తె. అనిరుద్ధుని భార్యయగు ఉషాదేవికి అక్క. ఈమె యోగినియై గొప్ప తపస్సు సిద్ధురాలయ్యెను. ఈమె యాశ్రమము వేరొకిని ఈమెపేరనే బరగు చంపావతీ పురమున గొల్వేర్చి దేవాలయావగణమున గలగు. ఇది ఈమెసమాధి పరిసరమున యుండనోపు. (నాగ నాథయోగి చూడఁడు).

అంగ, అయోధ్య, సాయంక్ రాష్ట్రముల మహామహర్షి (తీర్థ కార్తీకురూప్ సీను) పునఃపాపానికి అస్సెయుగోని చంపావతీ పురము ఈమహాత్మురాలి పేరనే బరగుచున్నది.

చంపాపష్టి — భౌద్ధపద సుధిషష్టి. అది చంగము విశాఖా నక్షత్రము వై ధృతి నామ యోగము కూడిన నాదిసమును చంపాపష్టియనెదగు.

చంపుడు — ఈపేరుగలవానియ్యరు గలరు. మానినది కుమారుడొక చంపుడు, ఈతని సుతునిపేరు సుదేవుడు. అంగదేశాధీశుడగు పృథులాశనుని కుమారుడు చంపుడు. ఈతడు నిర్మించిన పురము చంపా నగరము.

చంబ (తీగ లేక పాచు) — సం. ఖడ్గశింబ, సూలశింబ. కాయలకూర వేడిచేసి ధాతువృద్ధి నిచ్చును. అపధ్యసద్ధారము. నాతము, పైత్యము, క్షేష్మము, మూలవ్యాధి, వికారము, జ్వరమాంద్యము, మలబద్ధము, దృష్టి బలము తగ్గుట మొదలగు దుర్గుణములు జేయును.

ఇందు అడవిచమ్మ యని ఒక తీగ కలదు. ఆకు రసము కర్ణ రోగముల శాంతిపర జేయును.

కాయ షైత్యాధిక్య మొందును. రెండవ రమారమి ఒకేజాతిగదోచెడిది. చమ్మచిక్కుడు జాతిలోనిదని తలంపబడుచున్నది.

చంబానేట్టు (సంస్కృత రాజ్యదేశము) — పంజాబులోని బ్రిటీష్ రక్షిత సంస్థానములు 3వ లో నొకటి. కాశ్మీరము జమ్ముకూ దూర్పున నున్నది. చంబాపురము రాజధాని. కొండలు రాజ్యము. దీని తొల్లింటి పేరు చంపాదేశము నురు. కొండలు చంపాదేశము సముద్రస్థాయిని వాడము సాగిందికాని హిమాలయమున అది చంపాయవదేశమని ప్రాచీనుల నీరాధారముని వేలినది. (కొంగరా, త్రిగై, కాష్మి వాడ రాజ్యముల ప్రాంత దేశము).

చక్కగర్ — పశ్చిమపురము చూడుము.

చక్కిలాల తింటావా చద్ది తింటావా అంటే, రెండూ తింటాను తరువాత భోంచేస్తానన్నదట — (అనగా తిండిపోతని భావము).

చక్రతీర్థము — ఇది పలుచోట పెరులుగాన నమ్యేడిని. అగు ముఖ్యములు

౧. కురుక్షేత్రమున రామప్రాదము లేక ద్వైపాయన ప్రాదమున నొక చక్రతీర్థము. (దీని గూర్చిన ప్రశంస భారతమునగలను).

౨. గుజరాతునగు ప్రభాసతీర్థమునడ గోమహి నదియగు. దీని గూర్చి ద్వారకా మహాత్మ్యమున ప్రశంస కలను.

౩. గోదావరీ నది జన్మించు త్ర్యంబక క్షేత్రమునుండి ఆరుమైళ్ల దూరమున నొకటి కలను.

౪. కాశీయందు మణికర్ణికా కుండమునకు చక్రతీర్థమని చెప్పబడినది.

౫. రామేశ్వరమున దేవాలయమున రెండవ ప్రాకారమున నొక చక్రతీర్థము కలను.

౬. ఆంధ్ర దేశమున సర్పాపురము కడ నొక గోమాయ నముద్రము నొకటి కలను.

౭. ట్రిజగన్నాథమున (ఉత్క ధిదేశము) గొక చక్రతీర్థము కలను.

చక్రధర్మ గోత్రము — నిఖిల గణము చూడుము.

చక్రభ్రమణ న్యాయము — ఇది కుర్చువాని చక్రమున కర్థము అని పిలువబడుచును తాత్పర్యము.

జీవన్ముక్తులు సైతము పూర్వకర్మ పూర్తయిననుభవమున వారు కీర్తిచి యుడవలెగాని ముక్తికూడదని యాన్యాయము వాడెదను.

చక్రమూలకుల గోత్రము — ఆర్యవైశ్యులందు గోత్రములలో నొకటి (వైశ్య గోత్రములు చూడుము).

చక్రాస్త్రము (౧౦) గోత్రము. సంస్కృత గోత్రము పరిపాణిని, పరిపాణిగణము, అపస్త్రాబస్త్రాత్రము, యజుర్భాగ, ప్రమాణగ్రంథ మాధ్యమవర్ణాద, క్రకేసుడు దేవత, రామాబ భార్య, బ్రహ్మపత్రిము తపస్థానము, రామసంస్కృతాశ్రమము, జమము కోటి, దీపములు ౭౦, క్షేత్ర సాఖ్య ౭౦, ఛత్రదానము, చక్రవర్తి కూరి వర్ణనయము.

చక్రరేఖ పురుష సాము

చక్రము చూడుము; స్త్రీ సాముది

కము చూడుము.

చక్రవర్తి (కూర) చెట్టు లా.

Chenopodium album. సా. వాస్తుకీ. ఇది తెల్లచక్రవర్తి కూరకు జ్వరఘ్నీ, వాస్తుకీ యను పేర్లు కలవు. ఇది తెలుపు, ఎలుపు, నలుపు చూడుభేదముల జాతులు గలదిగాని అన్నియు

సమానగుణములు గలవియే. దీని యాకు (కూర) త్రిదోషహరమై మూలవ్యాధినడచి, విషదోషమును, నులిపురుగులను నివారించి, జ్వరపుష్టి, బలము గల్గించుననియు, వేడిచేసి అగ్నిమాంద్యము, ఆచువికారము, అరుదోషముల నడగించియు, సంగ్రహణికోగము నిర్మూలించుననియుగ జెప్పబడినది. మరియు నిది కొన్ని తత్వములగు ఎక్కువ వేడిచేసి విశేషబద్ధము గల్గించును. దీనికి విరుగుడు పుండ్రచక్కచూర్ణము, రసము లేక కషాయము నని చెప్పబడినది.

చక్రవర్తులు లేక మహారాజులు -

షట్చక్రవర్తులు - భరితభాసు చేసిన ప్రసిద్ధివాక్రమా ట్టుము. ౧. హరిస్సంద్రచక్రవర్తి, ౨. చక్రవర్తి, ౩. పురుకుత్తచక్రవర్తి, ౪. పురూరవచక్రవర్తి, ౫. సగరచక్రవర్తి, ౬. కార్తవీర్యార్జునచక్రవర్తి. వీరిని మహారాజులనియు ననుట గలదు.

షోడశమహారాజులు- ౧. చురుత్తు, ౨. సుహాత్రుడు, ౩. శిబి, ౪. శ్రీరాముడు, ౫. దిలీపుడు, ౬. మాధాత, ౭. యయాతి, ౮. అంబరీషుడు, ౯. గయుడు, ౧౦. రంతిదేవుడు, ౧౧. భరతుడు, ౧౨. పరశురాముడు, ౧౩. శశిబిందుడు, ౧౪. పృథువు, ౧౫. అనంగుడు, ౧౬. భగీరథుడు. వీరిలను చక్రవర్తులనియు గూడ నందురు.

చక్రవాకీ చక్రవాకన్యాయము -

చక్రవాకపక్షుల దంపతులు పగ లొకచోటనే కలసియుండి రాత్రి వేతై విడిపోయి మేతకూజని విరహవేదన నొందుచు ఉదయమున తిరిగి కలుసుకొనుచుండును. ఇట్టి నిత్యవియోగ నిత్య సంయోగములకీన్యాయము వాడుచుండురు.

చక్రహస్తము - హస్తాభినయము చూడుడు; భరతశాస్త్రము చూడుడు.

చక్రాసనము (లేకవర్తులాసనము) - యోగశాస్త్రమున జెప్పబడిన యాసనములలో నొకటి. నిఱచూడి రెండుచేతులతోను రెండు పాదాంగుష్ఠములను పట్టుకొని ముందుకువంగి యుండుట. ఈ యభ్యాసమువలన కుండలిని ప్రబోధము సిద్ధించునని చెప్పబడినది.

చక్రుడు - అత్రి చంద్ర యదవవంశ క్షత్రియుడు, తాడీ శ్రీకృష్ణుడు, తల్లి సత్య భాను, సోదరులు ప్రవృష్ణులు. (శ్రీకృష్ణుడు చూడుడు).

చటకస్య మాంసంభాగతత్వం -

ఇది సాస్కృతభాషచూడలి లోకోక్తి. పిచిక మాంసము నూరు భాగములనుటయందు స్వల్పాతిస్వల్పమనియు, నిరుపయోగమనియు భావము.

చటలా (చిట్ట గాంగు) పురము -

చంద్ర శేఖరపురము చూడుడు. దీని తొల్లింటి పేరు చంద్ర శేఖరపురమని కొందఱనుచున్నారు. (చూడుడు).

చటాయన గోత్రము - శౌడిలగణము చూడుడు.

చటాయని గోత్రము - ఆస్త్రి షేణ గణము చూడుడు.

చచ్చత్పట తాళము - తాళములు చూడుడు.

చచ్చినంత కలగంటే వెండ్రాళే మేల్కోమ్మన్నట్లు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

చచ్చినపాప (వనిబిడ్డ) కండ్లు చేరదేని అన్నట్లు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

చచ్చేవానికి నముద్రము మోకాలి లోతే — (అనగా వెకింపుతో నిర్భయముతో యుడునని భావము) అంద్రలోకోక్తి.

చతురంగుడు - అంగదేశాధీశుడగు రోమపాద మహారాజపుత్రుడు. (అతిరథుల చూడుడు).

చతురశీతిలింగదేశము - అరుణాద దేశము చూడుడు. ఇప్పటి గడవాల సరిసానము.

చతురహస్తము — హస్తాభినయము చూడుడు. భరత శాస్త్రము చూడుడు.

చతురాష్టములు — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ఆష్టవేతనము, వృక్షాష్టము, నిమ్మ, గజనిమ్మలకు చతురాష్టములని పేరు.

చతుర గోత్రము — కణ్వ ఉపగణము చూడుడు.

చతు రూషణములు—త్రుక్తిటక్తిములు అనగా శాంతి, విష్ణులి, మిరియములు, విష్ణులి మూలము (గుబ్బు) వీటి కాయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున చతురూషణము లనిపేరు.

చతురోపాయములు - ఉపాయములు చూడుడు.

చతు ర్జాతకములు— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ఆకుపత్రిక, యాలకులు, దాల్చిన చెక్క, నాగకేసరాలకు చతుర్జాతకము లనిపేరు.

చతుర్దశ చాటువులు — చాటువులు చూడుడు.

చతుర్దశ భువనములు — భువనములు చూడుడు.

చతుర్దశ భువనలోకములు — ఉద్ధవలోకములు ఏడు-౧. భూలోకము, ౨. భువ

లోకము, ౩. సువర్ణలోకము, ౪. మహాలోకము, ౫. జనలోకము, ౬. తపోలోకము, ౭. సత్యలోకము.

అగ్గోలోకములు ఏడు-౧. అతలము, ౨. విశలము, ౩. సుతలము, ౪. రసాతలము, ౫. మహాతలము, ౬. తలాతలము, ౭. పాతాళము. దేవదాసి పరువాల్లు లోకములు.

చతుర్దశ మనువులు — మనువులు చూడుడు.

చతుర్దశ మహారత్నములు-ఇవి చక్రవర్తి కుండలము, మహాశైవ్య బలములు. అత్ర సంతతిలోని చంద్రవంశమున, యాదవసంఖ్యలో క్రోష్టు సంతతిలోని చిత్రవంశపుత్రులగు శశినిధి మహారాజు కుండలని చెప్పుబడినది. అవి సనీవ రత్నములనియు, నిర్జీవ రత్నములనియు పేరు పొందినవి. (రత్నము నిట బాటి కేష్ట సజ్జయిని ఎఱుగునది).

ఉద్ధవ భార్యపుత్రోహితశైవం | సేనాధిపకృచ్చి
యో | పత్యశ్వకలభా శ్చృతిస్సాణివస్సప్తకీర్తనాః |
క్లౌః చక్రంరథోమణిఃఖడ్గమ్ | చర్మరత్నంపరవ
మం | కేతుర్నిధిశ్చసప్తైవప్రాణహీనానికైశే |

పతియుంట ౧. భార్య, ౨. పుత్రులు, ౩. హితులు, ౪. సైన్యాధిపతులు.

చతురశ విద్యలు విద్యలు చూడుడు.

చతుర్దశ శైవభేదమతములు-ఇవి శైవ మతభేదములుగ చెప్పుకొనుచున్నను ఆగాధ్యుల మతముతో గాని, వీరశైవుల మనుకొను లింగాయతులు జంగముల మతముగాని, ఏసాబుధము గలవిగా గణపడుటలేదు. ఈమతముల వారొక్క విభూతి, దుద్రాక్షధారణిది బాహ్య లక్షణములను మాత్రము గలిగి యున్నారు.

వీరి సిద్ధాంతమేమో తెలియరాక. వీరి గ్రంథములు ఆగమములని చెప్పబడేగాని అవి బయల్పడటయను లేక. వీరియంగవిద్వాంసులు లేనిచే వీరి మతశ్రద్ధలు వీరాచరించుట వలననే గాక అన్యతా తెలియగలుగును.

౧. సమ్మితశైవము, ౨. మహావ్రతశైవము, ౩. శివసమవాది శైవము, ౪. ఐక్యవాది శైవము, ౫. సక్రాంతివాది శైవము, ౬. ప్రవాహేశ్వరివాది శైవము, ౭. అవికారివాది శైవము (దీనిని కపాలి మత మునకు), ౮. ఉద్ధృష్టశైవము, ౯. అనాది శైవము, ౧౦. మహాశైవము, ౧౧. గుణశైవము, ౧౨. క్రియాశైవము, ౧౩. చతుష్పాద శైవము, ౧౪. శుద్ధశైవము అనునవి.

చతుర్థ శాస్త్రములు- ౧. వైష్ణవ శాస్త్రము, ౨. బద్ధశాస్త్రము, ౩. దేశికాశాస్త్రము, ౪. శివశాస్త్రము, ౫. కామికాశాస్త్రము, ౬. బృందావనము, ౭. కిదళికావనము, ౮. గుహాశాస్త్రము, ౯. దేవతాశాస్త్రము, ౧౦. కేదారాశాస్త్రము, ౧౧. దాగుకావనము, ౧౨. వేతూరశాస్త్రము, ౧౩. మహా (వన) శాస్త్రము.

చతుర్విధా — నాలుగుముల పరిమాణమునకు ఫలకమాణమనియు, చతుర్విధా పరిమాణమనియు పేరు. ఇదిను కొందఱు ఎన్నిదితులముల ప్రమాణమనియున్నారు.

చతుర్విజములు — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున మొంతులు, అణ్యలు, వామము, నల్లజీలకర్రలకు చతుర్విజముల నురు.

చతుర్ముఖము — తాళములు చూడుడు.

చతుర్విధ జన్మములు — ౧. అండజములు- గ్రుడ్డునుండి పుట్టు వాములు మొదలగు వాటి జన్మములు. ౨. క్షేదజజన్మ- చెమట

నుండి పుట్టు నాములు, పేలు మొదలగువాటి జన్మములు. ౩. జరాయుజములు- సంచలమున ఉన్నందు మనుష్యులు, వస్తువులు మొదలగువాటి జన్మములు. ౪. ఉచ్ఛిజ్యములు- భూమినివెకిలిచుకొని పుట్టు మొక్కలు, వైరులు మొదలగునవి.

చతుర్విధ పురుషార్థములు

పురుషార్థములు చూడుడు.

చతుర్విధ ప్రమాణములు (కొలత, సూచకాలు)

ప్రమాణచతుష్టయము చూడుడు.

చతుర్విధ బౌద్ధమతపక్షములు

౧. సత్తు లేక సత్పక్షము, ౨. అసత్తు లేక అసత్పక్షము, ౩. సదసత్తు లేక సదసత్పక్షము, ౪. సదసద్విలక్షణపక్షము.

చతుర్విధ బౌద్ధములు

౧. యోగాచారిము-గురుడొ చెప్పటఁ యోగము, శిష్యుడొ బోధపర్చుకొనుట-ఆచారము. అర్థములు చెప్పిన క్షణనే బోధపర్చుకొనువారు యోగాచారులు. ౨. సాత్రాంతికబౌద్ధము- సూత్రములందు గల నిమిర్థమును పాటించుట ప్రధానముగాగ్లి గురుబోధనైనను అతిక్రిమించుటకు వెనుచువారు సాత్రాంతికబౌద్ధులు. ౩. మాధ్యమికబౌద్ధము- యోగాచారిములందు కొంతసమ్మేళనము చాలకుండియు, సాత్రాంతికార్థములకొఱకు యోగాచారములందు దిరస్కరించ దైర్యము జాలకుండియు మధ్యస్థితియగుచువారు మాధ్యమిక బౌద్ధులు. ౪. వైభాషిక బౌద్ధము- యోగాచారమును బహిరంగముగ దిరస్కరించియెగాక విభాషలాడి తిరుగబడినవారు వైభాషికబౌద్ధులు.

చతుర్విధ వాద్యములు

వాద్యములు చూడుడు.

చతుర్విధ శాంతములు — సాధన
చతుష్టయము చూడుడు.

చతుర్విధ సంగీతములు — వాద
ములు చూడుడు.

చతుర్విధ క్షీరములు — ౧. ఆవు
పాలు- ఇవి గుమ్మపాలు (పిరికినవేడి నురుగు
చల్లారకుండ నుండుతరి) అమృతతుల్యమై
యుండును. పిదప కాచినవి శ్రేష్ఠము. ఇవి
వృద్ధులశరీరముల కనుకూలమని చెప్పబడినది.
౨. కేదేపాలు- ఇవి గుమ్మపాలు దోషము. గుమ్మ
చల్లారినతోడనే అమృతతుల్యమై యుండుననియు,
పిదప కాచినవి శ్రేష్ఠమనియు, ఇవి గానుములు
తగిలియున్న రోగుల కనుకూలమనియు చెప్పబడినది.
౩. మేకపాలు ఇవి కాగి వేడిగా
నున్నప్పుడు అమృతతుల్యమై యుండుననియు,
అంతకుపూర్వముగాని పిదపగాని యోగ్యములు
కావనియు, ఇవి పిల్లలకు అనుకూలమనియు
చెప్పబడినది. ౪. గొడ్డెపాలు ఇవి కాచి
చల్లార్చినపిదప అమృతతుల్యముగ నుండుననియు,
మరియు శ్వాసరోగము గలవానికి గొడ్డెపా
లనుకూలమై యుండుననియు చెప్పబడినది.

ఈసాదర్భమున మొగశిశువు తల్లికడ నును
బాలు మొగశిశువున కనుకూలించుననియు, అవి
లఘువుగా పథ్యమైయుండుననియు, ఆడశిశువు
తల్లికడ చనుబాలు ఆడశిశువుల కనుకూలించు
ననియు, అవి గురుత్వమై అపథ్యమై (అన్యలగు
మొగశిశువులకని భావము) యుండుననియు
జెప్పబడినది.

చతుర్వింశతి గాయత్రీముద్రలు -
గాయత్రీముద్రలు చూడుడు.

చతుర్వింశతి గుణములు — గుణ
ములు చూడుడు.

చతుర్వింశద్యవతారములు —

౧. యజ్ఞవరాహ, ౨. సుమజ్ఞ, ౩. కపిల,
౪. దత్తాత్రేయ, ౫. కుమార, ౬. సరనానా
యణ, ౭. ధృవ, ౮. పృథుచక్రవర్తి, ౯. ఋషభ,
౧౦. హనుగ్రీవ, ౧౧. మత్స్య, ౧౨. కూర్మ,
౧౩. సృసాహ, ౧౪. హా, ౧౫. నామన,
౧౬. హాస, ౧౭. మన్వీతర, ౧౮. ధన్వీతరి,
౧౯. పరశురామ, ౨౦. త్రిరామ, ౨౧. శ్రీ
కృష్ణ, ౨౨. వ్యోమ, ౨౩. జాధ, ౨౪. కలికి
అవతారములు విష్ణుదేవుని చతుర్వింశద్యవతార
ములని చెప్పబడినవి.

చతుర్వింశతి తత్త్వములు - యోగ

శాస్త్రసంబంధమున నిగువదినాల్గు తత్త్వములు
చెప్పబడినవి. ౧. పృథ్వీతత్త్వము, ౨. జలతత్త్వము,
౩. అగ్నితత్త్వము, ౪. వాయుతత్త్వము, ౫. ఆకాశ
తత్త్వము, ౬. గాఢతత్త్వము, ౭. రసతత్త్వము,
౮. సూక్ష్మతత్త్వము, ౯. స్పర్శతత్త్వము, ౧౦. శబ్ద
తత్త్వము, ౧౧. ప్రాణతత్త్వము, ౧౨. మనో
తత్త్వము, ౧౩. బుద్ధి తత్త్వము, ౧౪. తత్త్వతత్త్వము,
౧౫. శ్రోత్ర తత్త్వము, ౧౬. వాయుతత్త్వము,
౧౭. ఉపతత్త్వము, ౧౮. వాతతత్త్వము, ౧౯. పాణి
తత్త్వము, ౨౦. వాక్తత్త్వము, ౨౧. ముక్తతత్త్వము,
౨౨. ప్రకృతి తత్త్వము, ౨౩. మహాతత్త్వము,
౨౪. అహికారతత్త్వము. అసంగా పంచభూత
తత్త్వములు, పంచతన్మాత్ర తత్త్వములు, పంచ
జ్ఞానేంద్రియ తత్త్వములు, పంచ కర్మేంద్రియ
తత్త్వములు, మనస్తత్త్వము, ప్రకృతి తత్త్వము,
మహా తత్త్వము, అహికారి తత్త్వమును. ఈ
ఇరువదినాల్గు తత్త్వములు మాత్రము యోగ
శాస్త్రమున సంగీకరింపబడినవి.

చతుర్వ్యూహస్యాయము — చతు
ర్వ్యూహము లనేక తాపలయందు వేడ్చేటగు

చెప్పబడినది. వైష్ణవ సిద్ధాంతమున వాసుదేవ పూజ్యహము, సంకర్షణపూజ్యహము, ప్రమ్యుష్ణ పూజ్యహము, అనిరుద్ధపూజ్యహము చతుర్మూర్తహములని చెప్పబడినది. సాఖ్య పాతంజలదర్శనములొకటి హేమము, హాసము, హేమ హేతువు, హనోపాయము చతుర్మూర్తహములని చెప్పబడినది. వైశ్యశాస్త్రమున రోగము, ఆరోగ్యము, నిదానము, భైషజ్యము అనునవి చతుర్మూర్తహములు.

చతుర్వేదవిత్ న్యాయము - నాల్గు వేదవిత్ అను నాల్గువేదముల నెఱిగినవాడని యర్థము. ఇట్లనుటయొక్క నాల్గు వేదములు చెడివి ఎఱిగినవాడని యర్థముకాని, వేదములు నాలుగున్నవనుటమాత్ర మెఱిగినవాడనుకాడని భావము.

చతుర్లస్తకాఖి క్షత్రియులు - క్షత్రియకులము. చౌహాను క్షత్రియులు చూడుడు.

చతురశ్రజాతి తాళములు - సంగీతశాస్త్రమున సప్తతాళములొకటిగా గల ఐదు జాతులలో నొకటి. జాతి (లయ) ప్రాణము చూడుడు.

చతురత వర్ణము - తాళములు చూడుడు.

చతుష్పాద శైవము - ఇది చతుర్థ శైవ భేదములలో నొకటి. (చూడుడు). ఈ మతమున త్రిపదార్థములు మలత్రయము శివసమవాది శైవమునందువలెనే యుండును. చెర్యా పాదము, క్రియాపాదము, యోగ పాదము, జ్ఞానపాదము ననుబడు (అగ మోక్షి) నాల్గుపాదములచే నీ మతమునకు చతుష్పాద శైవముని పేరయ్యెనట. గురునివలన

దీక్షచూచి పై నాల్గుపాదములందు చెప్పబడిన దానిని సాధించి నిష్కలవాడై పశువు పతియై తై క్యమగుటయే ముక్తియని చెప్పబడినది.

చతుష్పత్తి పర్వతము - దీనినాంగులు అస్సియాశ్రేణి అనెదరు. ఉత్కలదేశమున కటకంజిల్లాలో జాజిపుర ప్రాంతమునుండి భువనేశ్వరమువరకు వ్యాపించియున్నది. (ఉత్కల దేశము చూడుడు. ఖండగిరి గుహలుచూడుడు).

చతుష్పత్తి కళలు - విద్యలు చూడుడు.

చతుష్పట్టుపచారములు - ఉపచారములు చూడుడు.

చతుష్పత్తి తంత్ర గ్రంథములు - ఈ తంత్రములు శివప్రోక్తములు. ఇవి అరువది నాలుగు. ఇందు పదునెన్నిది ప్రధానములనియు తక్కినవి యుపవిద్యలనియుకొందఱు చెప్పుదురు. ఇవి వేదములకుముందే యుండినవని చెప్పబడినది.

౧. మహామాయా శిబరము, ౨. యోగినీ జాల శిబరము, ౩. తత్వశంఖర తంత్రము, ౪. సిద్ధిభైరవతంత్రము, ౫. కంకాళభైరవము, ౬. కాలాగ్నిభైరవము, ౭. అగ్నిభైరవతంత్రము, ౮. శక్తిభైరవతంత్రము, ౯. యోగినీభైరవము, ౧౦. మహాభైరవతంత్రము, ౧౧. ప్రధానభైరవము, ౧౨. బ్రహ్మతంత్రము, ౧౩. మహాశివరీతంత్రము, ౧౪. కౌమారీతంత్రము, ౧౫. వైష్ణవీతంత్రము, ౧౬. వారాహీతంత్రము, ౧౭. ఇంద్రాణీతంత్రము, ౧౮. చాముండ తంత్రము, ౧౯. శివదూతీతంత్రము, ౨౦. యమశాస్త్రము, ౨౧. చంద్రజ్ఞానతంత్రము, ౨౨. మాలినీవిద్య, ౨౩. సమ్మోహనము, ౨౪. మహాసమ్మోహనము, ౨౫. వామాజుష్టతంత్రము, ౨౬. వాతూలము, ౨౭. వాతూలోత్రము, ౨౮. కాముక

తంత్రము, ౨౯. హృద్భేదము, 3౦. తంత్రభేదము, 3౧. గుహ్యతంత్రము, 3౨. కలావాదతంత్రము, 33. వాత్సానునాదికము, 3౪. కలాసారము, 35. కుడికామతము, 3౬. మతోత్తరతంత్రము, 37. వీణాతంత్రము, 3౮. త్రోతలతంత్రము, 3౯. త్రోతలోత్తరము, ౪౦. పంచామృతము, ౪౧. రూపభేదము, ౪౨. భూతోద్ధామరము, ౪3. కులసారము, ౪౪. కులోద్దేశము, ౪5. కుల చూడమణి, ౪౬. స్వజ్ఞానోత్తమము, ౪7. మహా కాళీమతము, ౪౮. అగుణేశతంత్రము, ౪౯. మీలి నేశతంత్రము, 5౦. వికూటశర్వ తంత్రము, 5౧. పూర్వతంత్రము, 5౨. పశ్చిమతంత్రము, 53. దక్షిణతంత్రము, 5౪. ఉత్తరతంత్రము, 55. నిరుత్తరతంత్రము, 5౬. విమలతంత్రము, 57. విమలోదతంత్రము, 5౮. దేవీమతతంత్రము, 5౯. సుభాగమహాచక్రము, ౬౦. వశిష్టసాహిత, ౬౧. సనకసాహిత, ౬౨. శుకసాహిత, ౬3. సనా దసాహిత, ౬౪. సనత్కుమారసాహిత.

చతుష్టయ తంత్రములు, ౬౪ —

౧. అవ్యాజపాలినీ తంత్రము, ౨. రాజ్యలక్ష్మీ ప్రసాదక తంత్రము, 3. సర్వసామ్రాజ్యతంత్రము, ౪. అంగారగమనతంత్రము, 5. రాజ్యోపాగ తంత్రము, ౬. స్త్రీబాలరాజతంత్రము, 7. చామ రద్వంద్య తంత్రము, ౮. ప్రహర్షరాజతంత్రము, ౯. ధీరతంత్రము, ౧౦. గ్రామపాలనతంత్రము, ౧౧. మిత్రలక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౧౨. గుర్గి పాలన తంత్రము, ౧3. ప్రాణలక్ష్మీప్రయోగ తంత్రము, ౧౪. శ్రావణలక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౧5. తోయలక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౧౬. గంధ లక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౧7. పుష్పలక్ష్మీప్రయోగ తంత్రము, ౧౮. కామరూపతంత్రము, ౧౯. కలా జీవనికాతంత్రము, ౨౦. కుంజకంబల తంత్రము, ౨౧. కనకప్రయోగతంత్రము, ౨౨. బోధినీతంత్రము,

౨3. సత్యలక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౨౪. పాపకా తంత్రము, ౨5. ప్రజ్ఞాలక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౨౬. ఫేటకతంత్రము (థాలు), ౨7. చాప తంత్రము, ౨౮. లేపతంత్రము, ౨౯. శిల్య తంత్రము, 3౦. భీమలక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, 3౧. మణిస్థానప్రయోగతంత్రము, 3౨. చాతాళ గమన తంత్రము, 33. మర్రినీ తంత్రము, 3౪. స్ఫులింగలక్ష్మీతంత్రము, 35. శంఖచుర్దండ తంత్రము, 3౬. చక్రాయుధ ప్రయోగతంత్రము, 37. భైరవాదిప్రయోగతంత్రము, 3౮. సూర తంత్రము, 3౯. లేఖతంత్రము, ౪౦. పృథ్వీతంత్రము, ౪౧. అశ్వీ తంత్రము, ౪౨. గజ తంత్రము, ౪౩. గోరక్షకతంత్రము, ౪౪. విశ్వేంద్రలక్ష్మీ తంత్రము, ౪5. సుల్క తంత్రము, ౪౬. మిత్ర లక్ష్మీప్రయోగతంత్రము, ౪7. జీవనీతంత్రము, ౪౮. గిరితంత్రము, ౪౯. వనతంత్రము, 5౦. సానాపత్య ప్రయోగతంత్రము, 5౧. శ్రీపర్వచండినీతంత్రము, 5౨. విఘ్నవిచ్ఛేదతంత్రము, 53. భరితతంత్రము, 5౪. శ్రృంగవాద్యప్రయోగతంత్రము, 55. సర వాహన తంత్రము, 5౬. స్థాభినీ తంత్రము, 57. దాహినీతంత్రము, 5౮. మారిణీతంత్రము, 5౯. ద్వేషిణీతంత్రము, ౬౦. ఆకర్షణతంత్రము, ౬౧. ఉచ్ఛాటనతంత్రము, ౬౨. తోషిణీతంత్రము, ౬3. స్మృతసూరవనీతంత్రము, ౬౪. హంమేఖలికా తంత్రము.

చతుష్టయ విద్యలు — విద్యలు చూడుడు.

చతుస్తాళము — తాళములు చూడుడు.

చతుస్సమములు — చందనము, అగరు, కస్తూరి, కుంకుమ పూవులకు నతుస్సమ ములని పేరు. ఇంకను కొందఱు జాజికాయ, లవంగాలు, జీలకఱ్ఱ, వెలిగారములకు నతుస్సమ ములనియున్నారు.

గలుగును. గుట్టముదాటుతరి ఆగుగది కాళీగా నుండవలయునేగాని దాని యివతలి (మధ్య) గది కాళీగా నుండనక్కరలేదు. గుట్టముతో రాజు నెవర్పుతరి వేసిరాజనియు, షహ్ మనియు నుడుపుచున్నారు.

శకటు- ఒకఎత్తు (Move) పుగు ఐముల గడలలో నెంతదూరమైనను పోగలదు. అట్లుగా అన్నిదిక్కులకు ఐములగా పోవగలదు. తానెగు ర్కొనిన జుతువు జుపగలదు. ఇది రాజునెగు ర్కొనినతరి షహ్ మనియు, వేసిరాజనియు పను చున్నారు.

మొత్తి- ఏనుగువలెను, శిశువలెను, ఎత్తు లులో (Move) నడవగలదు. ఇది పుర్రాజు నెగుర్కొనుతరి పెర్రాజనియు, షహ్ మనియు నుడుపుచున్నారు.

రాజు- తిన్నగా ముగువెళ్లలకును ఐముల గడలకును ఒకేగది నడచుచు అనగా ఒకఎత్తున ఎన్నిదిదిశలలో నేరిశక్తైనను ఒకేగదికి జనుచు. ప్రతిఆటయగు పగవారు రాజు అనగపూర్వము ఒకపర్యాయము గుట్టమువలె ఒకేదాటు దాటు గలను. కాని, పగవారెగుర్కొని “రాజు” అను టతో నీగుట్టపుదాటుశక్తి యస్తయించి గోవును. పగవారిపక్షమువారెవ్వరైనను రాజు నెగుర్పు చుగారు. పలసన రాజు పడిపోయిన నాటయె కట్టిపోవును. కాన తనబలము రాజును భద్ర ముగ నుండునట్లు చూచుకొనుచుండవలెను. రాజుపగవారి జుపగలగుగాని, గోవుట ఎగు ర్కొనుట శ్రేయముగాదనియు, రాజుపై రాజెన్ను డెగుర్కొన నపాయమనియు చెప్పుదురు.

ఇతరశత్రు జంతుబాధలు కేవలము దరినిలేకుం డినతరినే రాజు చంపంగల్గి యుండుంగాని కానిచో చంపవీలులేదని భావము.

పిదప వివరింపదగినది బాటులున్నాయై యున్నది. దీనికిఁకల పద్ధతులు కలవు. చదరంగపు ఆటయగు ఇతరులకన్న బాటులున్నాయై ఎక్కువగా నెఱుంగవలసినది కలవు.

బాటు ఒకఎత్తు (Move) పుగు ఎగుటనున్న ఒకేగది కీను. ఇది వెరుకకు పాలేగు. శత్రుని ఎగుగునుపైతరి నడలేదు గాని ఎగుట ఐములనాటపు గది ముగించ జూపి అటకేగి నిలచును. అట్లుగా తనగదికి దగిలియున్న ఎగుటి మూలగదియని భావము. ఇది రాజునెగుర్కొను టకు శ్రోసి రాజనియు, షహ్ మనియు పుచ్చు చున్నారు. ఇది ప్రతిఫిములుగ నెగుర్కొనవల యును.

1. సాదాశ్రోసి రాజు ఒ బాటుతో రాజునెగుర్కొని శ్రోసిరాజు అని ఆట కట్టుట.

2. రాజుపు (దబుల్) శ్రోసి రాజు- రెండు బాటుల వగుగా ప్రక్క ప్రక్క గదులలో నూడి (అట్లుగా నొకటివెళ్ళ నొకటిగ కాదని భావము) ఒకబాటుతో “శ్రోసిరాజు” అని గాఢప్రక్క గదిలోనికి దప్పకొనినతరి ప్రక్కనున్న రెండవ బాటుతో తిరిగి శ్రోసి రాజుఅని ఆటగట్టునట్లు చేయుట.

3. ఉయ్యలశ్రోసి రాజు రెండుబాటుల ప్రక్క గా ప్రక్క ప్రక్క గదులలో నడుచుకొక గది కాళీయుండుచుట నుంచి ఒకబాటుతో వగుసగా రెండుసార్లు “శ్రోసిరాజు” అనినపిదప రెండవ బాటుతో తిరిగి శ్రోసిరాజుఅని ఎతునడపి ఆట కట్టుట.

ఇకనీబాటు ఏనుగుకు ముగుగ నుండునది (ఏనుగులేకుండినతరి) ముందునకు తిన్నగ పడచి ఎకటికడ గదికిజేరునేని అంతటితో దానిశరము మారి ఏనుగుగనై ఆఎకటికడ గదియందు నిలచును. ఆటయందలి స్వపక్షమున రెండేనుగు

లలో ఏయేనుగు లేకపోయిన ఇట్లు మారగలగు. రోడేనుగులునిలచి యుడివలె ఇట్లు జరుగ నేరగు.

బాటు గుట్టమున కేగురుగ నుడువది (గుట్టము లేకుండినచో) ముగిసకు తిన్నగ నడచి ఎగుటి కడగదికి జేరునేని అంతటితో దాని శరీరము మారి ఏనుగుగనై ఆ ఎగుటి కడ గదియందు నిలచును. ఆటయందలి పద్ధతుమున రోడు గుట్టములలో ఏగుట్టము లేకపోయిన నిట్లు మార గలగు. అట్లుల గుట్టముగ మారినతోడనే ఆకడ గదియందు నిలువక ఒక ఎత్తున గుట్టపుదాని ఎత్తైనను నిలగు పోటికి దాటిపోవలసి యు చును.

బాటు- శిశిలును కేగురుగ నుడువది. ఇట్లు వైపు శిశిలు (అనుగా లానే శిశిలును ముగిసకు నుండినదియో ఆశిశిలు లేకుండినచో) ముగిసకు తిన్నగనడచి ఎగుటి కడగదికి జేరునేని అంతటితో దాని శరీరము మారి శిశిలుగనై ఆ ఎగుటి కడగది యందు నిలచెడిని. ఇట్లని రోడు శిశిలులును ఒకే పక్షమున నుండియు, ఒకటిగ గానేరవనియు, ఇరువైపున శిశిలులు వేర్వేరుగా నెన్నోబలవలసి యుండుననియు నెఱుంగువది. ఏనుగులు, గుట్ట ములు అట్లుగాక రెండిలో నేది లేకపోయినను గాని ఎగుటి బాటు (ఎగుటి కడగది కరుచో) ఆజంతువుగ మారుగ గాని శిశిలు సందర్భమున శిశిలు ఎగుటిబాటు ఆశిశిలుగనే మారునని మనసుబాగుచుకొన వలయును. ఇది రెండవ శిశిలు ఉన్నను లేకున్నను దానిలో నేనా విధము కలదిగ నుండనేరదు. ఈసందర్భముగట్టి ఏకము మూడది బాటు ఆశిశిలుగనే మారునని చెప్పుచుంటిమి.

బాటు- రాజునకుగాని, ముత్రికిగాని ఎగురుగ నుడువది ఆపక్షపు ముత్రి లేకుండినచో ముగిసకు తిన్నగ నడచి ఎగుటి కడగదికి జేరునేని అంతటితో దాని శరీరము మారి ముత్రిగనై ఆ ఎగుటి కడగదియందు నిలచును. ముత్రి లేకుండిన తరినే ఇట్లు జరుగునని ఎఱుగునది.

ఏనుగుగాని, గుట్టముగాని, శిశిలుగాని, ముత్రిగాని జీవించి యుడువది వాటి ఎగుట నుండిన బాటు ఎగుటినైపు కడగదికి జేరవలసివచ్చుచో (ఆబాటు దేనికి ఎగుట నుడువదియో ఆజంతువు గాని, ముత్రిగాని జీవించి యుండనేని) అంత టిలో (నాగదికి జేరుటతో) ఆబాటు చచ్చి నదిగా లెక్కింపఁగి తీసి వేయఁబడ వలెను. నుటియు ఆయెరుటి గదికి ఒక దానిం జంపనేగు టయు జెల్లదు. అచట చచ్చుటకే యేగవలెను. ఏమితర కార్యముట జరుగదని భావము.

ఇట్టి పద్ధతులమేరకు నడచు చదరంగముఆట ఎత్తులగు ఇరుకక్షులవారును ప్రథమమున మూడు ఎత్తులు వేయవగును. ఇట్లు వేయుటయందు వారి యిష్టమువచ్చినవానికి గదిపి మూడెత్తులు వేయ వచ్చును. ఈచదరంగముఆట మస్తుఆట యనియు, నిర్మస్తుఆటయనియు ద్వివిధము.

మస్తుఆట యన రాజునకు సహాయముగ (దూరముగనైనను సరే) ఒక జంతువుగాని, ముత్రిగాని, బాటుగాని సహాయముగ నుండు వానిల మిగిల్చి పిదప రాజునెక్కువని ఆటగట్టి వేయవలసియుండును. అది బంట యగుచో చదరంగపు పద్ధతులమేరకు ఆబాటు జంతువుగ మారువరకు ఎత్తులునడపుచు జంతువుగ మారిన పిదప రాజునెక్కువవలయును. అట్టితరి మొక్కొక సమయమున తట్టుతో (కదలలేని నిర్బాధమున) బెట్టి బాటు కదలకతీరని విధిని నిర్బాధించి కదలునట్లుచేసి దానిని జంతువుగ మార్చుచుండురు.

నిర్మస్తు ఆటయందు రాజున కిసహాయముండు నట్లు చేయునియమములేరు. ప్రత్యక్షముగ రాజు నెక్కువని ఆటకట్టనగును. కొన్నిసీమలందు మస్తుఆటయు, మరికొన్ని సీమలందు నిర్మస్తు ఆటయు ప్రచారమునందియుంట గాననగుచున్నది.

**చదివినవానికన్న చాకలియె నెర
వన్నట్లు** — ఆధ్రలోకోక్తి.

**చదువవేస్తే ఉన్నమతీ పోయిన
దట** — ఆధ్రలోకోక్తి.

చదువుల సోమలింగయ్య కవి —
ఆధ్రకవులలో నాథునికుంటాకు పరిగణింపబడిన
వాడు. నియోగి శైవుడు. గారుత్మత్యుని
గోత్రుడు, తండ్రిపేరు వేంకటచలనుమ్య, ఆగా
ధ్యులు. తల్లి అన్నపూర్ణమ్మ. గొప్పకవి.
రసవంతమైన నిర్మలమును కవిత జెప్పగలవాడు.

రచించినది మదననాయక నివాసమునెడి
ప్రబంధము. ఇది చాలరసవంతముగ నున్నది.
దీనిని శ్రీశైల మల్లికార్జున స్వామికి గొప్ప
సమర్పించెను.

**చద్దికూడుతినినభార్య మగనికలి
నెలుగదన్నట్లు** — ఆధ్రలోకోక్తి.

చనశిష్ట గోత్రము — చిన్న
గం-౨ గోత్రములలో నొకటి. (చైతన్య
గోత్రములు చూడుడు).

చనశిష్ట గోత్రము, పక్షాక్షియ (౨౮)
గోత్రము, దీనిని చనశిష్ట యనియు, చనశిష్ట
యనియు గూడ నున్నారు. సప్తమత గోత్రము
జాభిన, జాభిగణము, శాశిల్వి, ఆనంద్రబ
యజశ్యాఖ, ప్రమాణగంధ మాద్యప్రవర్ణాడ,
సమానగోత్రములు, జాభేయస, శాశిల్వస,
దుర్గేశుడు దేవత, ధర్మాబ భార్య, కుతాద్రి
తపస్థానము, ధర్మాబుధి తటాకము (ధర్మ
సరస్సు), జపములకు, దీపములు ౭౯, క్షేత్ర
సంఖ్య ౧౦, ఏనుగు దానము, చేమలు వర్జ
నీయము.

చనిపోవుట — జనన మరణములు
చూడుడు.

చనుబాల చెట్టు — లా. Cassia
absus దీనిగుట్టి యేరులు తెలియరాకు.
దీనివిత్తులు లోనికిచ్చిన విరేచకము జేయుననియు,
నిశ్చోమాది పైచెట్టువేసిన తామర మొక్కలగు
చర్మవ్యాధులు నివారణనుగుచున్నది నున్నారు.

చన్నచర్ల (గడ్డ) చెట్టు — దీనిని
నాకెరుగి, నా నీటిగడ్డ, కనిగడ్డగడ్డ యని
నూడ నాడుదురు. సాస్కృతపు పేరు కనికాశి,
హవిని, రంగపుష్పా యని కొందఱును చున్నారు.
ఇది శీఘ్రముగ క్షరమున వ్యాపించి వేడిచేసి
మలిపురుగుల జాపుననియు, స్త్రీలకు గర్భిణీ,
వము గర్భిణీయనియు, వైత్యముజేసి, కుష్టు,
మూలవ్యాధి, వ్రణములు, నూలలు, నివాగిదు
ననియు నున్నారు.

చన్నికుల గోత్రము — చిన్నకుల
చూడుడు.

చన్నికుల గోత్రము (చిన్నికుల
గోత్రము) — చిన్నకుల చూడుడు.

చపలభస్మము — ఇది చిముక గాఢ
భస్మము. శాస్త్రోక్తిముగఁ జూడవలెను. ఈ
భస్మము లోనికిచ్చిన వాత, వైత్య, మేహసంబంధ
రోగముల నవారిచి అగ్నిదీప్తిగల్గించి ముక్కిలి
విద్యవృద్ధి జేయునని చెప్పుబడినది.

చప్పి - చప్పిడి — విసర్జి చూడుడు.

చమత్కార పురము — దీనికి ఆనంద
పురమనియు, భారాగల అయిదు శేర్లు కలవు.
గుజరాతు దేశములోనిది. ఇందు అనంతేశ్వర
శివలింగము కలదు.

ఇది నాగర బ్రాహ్మణుల నివాసము యుండి
యొకప్పుడు నాగరమనియును, నాగరపుర మని
యుం బేరుపడెనట.

చమత్కారపురము శ్రీశైల యొకప్పుడనగర
దేశపు ప్రధాన నగరమై యుండెనట. ఇది

హాటకమను పేరిట గల చరిత్ర శ్లేత్రము. సద్ధ పూర్వ నూడి ఆశ్చర్యముగా దెప్పబడినట్లు దూరము. క్రీస్తు గూర్పున ప్రశంస స్కాదపురాణము నాగరి ఖండమున గలను.

చమసోద్యేదము (తీర్థము). నీగోద్యేదము చూడుము.

చమూ — చమూ యన సాస్కృత పదమునకు సేన యని అర్థము. అది ౧౨౯ వనుగులు, ౧౨౯ రథములు, ౨౦౦ ౧ అశ్వదళము, ౨౦౦ ౧ అశ్వదళమునని నిర్వచింపబడినది. (అక్షోహిణి చూడుము). చమూపతియని నిట్టి సైన్యదళమున కధికారియని భావము.

చమ్మ (కాయ) తీగ — ఈ పాత్ర కాయలను చమ్మకాదులగును. ఇది విక్రమ చాళిలోనిదని తోచెడిది. కొందఱు దీనికి సాస్కృత తపుపేరు చాపయో, శిఖయో యనియు, దాని వికారరూపమే చమ్మయోననియు నున్నదిగాని సరిగా తెలియరాకున్నది. కానులు లేతని నుండుతఱి భోజనపదార్థముగి వాడుదురు. వేడియు, పైత్యము కలుగును. త్రిదోషములు, మూలశంఖివ్యాధి, దృష్టిమాద్యము, ఆకిలి మందగించుట, మలబద్ధములంగల్గించు యపధ్య కరమైనది. దీనికి విరుగుడు చంద్రచక్ర చూర్ణము, నువ్వులచెట్టు కాల్చిన తొరము కని చెప్పుదురు.

చరకుల గోత్రము — శిమచకుల చూడుము.

చరసంచకము — చరించునవి. భీచకులు = పక్షులు, భూచరులు = మనుష్యు, పశు, వనచరులు = మృగాదులు, జలచరులు = మత్స్య, తిమింగలాదులు, భీచరులు = దేవతలు.

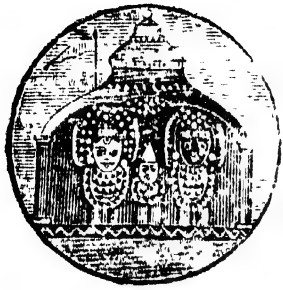
చరణాద్రి — సంయుక్తరాష్ట్రములలోని ఇప్పటి చునార్ అనబడుపురముకడనున్న

పర్వతము. దీనిపై నొక కోట కట్టబడినది. దానిని తొల్లింట కాలమున పాలవంశపురాజులు కట్టిరట. వారు బాగాళ, బీహారముల క్రీ. వె. ౧ వ శతాబ్ద మధ్యకాలమునుండి పండ్రెండవ శతాబ్దము వఱకు బాలించిరట. అగు కొంత కాలము భర్తృహృ యోగియై వసించినతొపురాజుగారు. అతడు క్రీ. వె. ౧౨౧౦-౧౨౧౨ సామ్రాజ్యములలో మరణించెనానను. కొంతకాలమునకు ఇప్పటి బుద్ధలూడనంబడు మహాలాబా నుండి వశించిన ఛండేవ్వంశపు క్షత్రియులొక ముని పలిరట. పిదప మహమ్మదీయులకును, తర్వాత స్వామ్యయులకును వశమాయెనట.

చరికొండ ధర్మనకవి — ఆశ్రయకవి. మధ్యకవులగు పరిగణింపబడినవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. అష్టస్తంబ సూత్రము, కొండి వ్యసనోత్తము. త్రాడిపేరు తిమ్మరాజు, తల్లిపేరు మాదమ్మ. ఇతనికి శతలేఖనసుత్రాణుడని పిలువఁబడును. తిమ్మరాజువధాన మొనర్చిన వాడు. విష్ణుభక్తుడు. పించినది చిత్రభాగ తము. దీనిని నిమ్మలపల్లి పెద్దనామాత్యునకు గృహినిచ్చినవాడు. కృతిపతి కాశ్యపనగోత్రుడు; త్రాడిపేరు మాదన. అతడు మాధుభూనాథు నకు ముత్రిగ నుండెను.

చరిత్ర (History) — సాధారణముగ చరిత్రనున దేశములయొక్క రాజకీయ సంబంధ మగునట్టియు దానితో సంబంధించి మత, సాంఘిక, ఆర్థిక పరివర్తనములు, యుద్ధములు, దండయాత్రలు, జయాపజయములు, రాజకీయమునందలి మార్పులు మొదలగువాటిచరిత్రలను History లని వాడెదరు. History యనిన నన్నిటిం దెల్పు చరిత్రయని యర్థము.

చరిత్ర (లేక చారిత్రక పురము) జగన్నాథము పూరి — ఉత్కళదేశము

లోని శ్రీ జగన్నాథము లేక ఇప్పుడాంగ్లాలచే పూరియనబడుచున్న పట్టణము. ఇది దీనికి జొర్లింటిపేర నియు, క్రిష్టిష్టనిర్యాణ

నంతరము జగన్నాథుని దేవాలయము నిర్మింపబడి ప్రసిద్ధికి వచ్చినపిదప జగన్నాథుని పేరు వాడుకలోనికి వచ్చెననియు, ఇది పురుషోత్తమ తేత్రమగుట ఆంగ్ల ప్రారంభ కాలమున పూరియని పేరుకలెననియు కన్నింగ్హామ్ పాడితుడొ వ్రాసెను. దీనికి పుటికి చారిత్రక పురమనియో, చరిత్రపురమనియో పేరుండెను. (జగన్నాథము దేవస్థానము చూడుడు).

చర్మరి తాళము

తాళములు

చూడుడు.

చర్మి — వసుములు గల్గెను పినిచ పదార్థములు లోప నిమురకి నూడురొగిముచకు చర్మియని పేరు. ఇది అక్షర్తిసంబాధము నిమిత్త గల్గియుండునని తెలుపబడుచున్నది. తినుటకు వాఁఫ మోడుగ నుండెడిది.

చర్మములు పదును చేయుట (Tanning) — తోళ్లు లేక పశువుల చర్మములను పగునుచేయుటకు జొర్లింట భరతదేశమున వస, హసపు, నూనె మొదలగునవి వాడుచుండిరి. వీటితో పగునుచేసిన చర్మములు చిర కాలము నిలచునవికాని, వెంట్రుక బూడిపోవుచుట లోపముగా నుండెను. ఇటీవల ఆంగ్లవిధానము భరతదేశమున వాడుకలోనికిరా, చర్మములు చిర కాలము నిలువకున్నను రోమములగాడక నీలచియుంటయు, చర్మములకు చక్కనివన్నెయు రంగులు విచిత్రాకార విశేషమునుగల్గుచుండును.

ఇది కొక్క- విశేష మగు గనునిపడుగిరికి కలకు. పచ్చిచర్మము గ్రుడ్లువశకు రాకపూర్వమే పగునుచేయు పనులపాడిననే రోమములునిలచుట గల్గుచుండును. తేకున్న చర్మముచుదలి స్వాత్రు కలు నిలువక రానిపోవుట సాధవింతురు. వగిరు, ఘాటు గల కొన్ని చెట్ల పట్టు చెక్క కషాచుములు, కరక్కా ములు పగునుచేయుట ముగింపయోగించుచుండెడివారట. ఇప్పుడాంగ విధానమున Tannic acid నుపయోగించు మిన్నగుగావుననే తోళ్లు పగునుచేయుట కొద్దమున Tanning అనెదరు. ఇది పిదప కచ్చులతో పెట్టి గొక్కి. పిచిత్రహపముల వాటిపై గన్నించుములు జేయుచురు. వీటికి ముత్ర ములు కలవు. చర్మములను Skins అనియు వాటికి పగునిడినపిదప Leather అనియు ఆంగ్ల నామములు.

చర్మపు ముడతలు (Wrinkles) —

మన శరీర చర్మములకు నాగునట్టి గుణము గలదు. ఈ నాగునట్టిగుణము అవసరమునెబడి ముడుచుకొనుటకన్న నెక్కువమని కనిపెట్టబడి నది. ఇతడు మనము బాల్యమున ఎగుగుతది నీ నాగునట్టి గుణమేగాక చర్మము నెగుగునని (Grow) కనిపెట్టబడినది.

నిడు జవ్వనమున చర్మము చక్కగ సాగి యుండును. ముక్కు క్షేత్ర మధికమైనను లేక వార్ధక్యపు నిరసము తెలచుకొనును మన శరీరము లోపలిభాగము Tissues వృధామగుచు ఎక్కువ కలిసి నిలువజాలక క్షీణించి తగ్గిపో నారంభించును. దానితో పై చర్మము (Skin) చేయునదిలేక పిలగు తావులందెల్ల వ్రేలాడుచు ముడతలు (Wrinkles) పడును.

ఇకను వేడినీళ్లయందు మనచేయుని ముంచి వేడిగల్గించితిమిని గూర్చు సాగి (Expand)

లోని రక్తము నాటికొనికి జీరుకతన కొంత లాభముగను. పె చర్మమును తగురీతిని సాగును. పెగుతులు ల్లని రక్తము లోనికి తిగుగబోవుటయు, గూళ్లు తిరిగి ముడుచుకొనుటయుఁ గల్గిన తరి నాగిన చర్మమున సన్నని ముడతలు గాన గును. కాని యపి త్వరితముగనే స్వస్థకొని అదృశ్యమగును.

చర్మవ్యతి (రామేశ్వరి సంగమము) — చర్మవ్యతి పర్వశివదిలో సంగమమునకు రామేశ్వరి సంగమమని పేరు.

చర్మ రోగములు — ఆంగ్ల: Skin disease. గిట్టి, చిడుము, పొక్కులు, సర్పి, తామగి, తీలు, మొలగిట్టి, ప్లగిలు, ద్రుగి, గురగలు, కుష్టు, సవాలు మొదలగు వ్యాధులు మొదలగున వన్నియు చర్మసంబంధ రోగములనెఱబడును. చిట్టపిర్రగియు చర్మ రోగమే.

చర్మితచర్మణన్యాయము — చేసింపనిచేసిరిగి చేయుట కీన్యాయము వాడుచున్నారు.

చలన — (అనురుట లేక అదగు పాటు శాస్త్రము). అదగుటవలన గలుగు ఫలములు గొప్ప అనుభవము వలన గల్గినవిగఁ జెప్పఁజూపి. ఇది వేత్తేఅవయవము అదగుటబట్టి యుండును.

౧. కుడిపార్శ్వము శాంతి, ౨. ఎడమకణత-మృష్ణాన్నభోజనము, ౩. కుడినెత్తి-మృష్ణాన్నభోజనము, ౪. కుడిచేప చేటు, ౫. ఎడమచేప-వ్యవహారికము తట్టించును, ౬. నొసలు-వ్యవహారికము కల్గి సఖ్యతయగును, ౭. కుడిచేవి-ఆధరణప్రాప్తి, ౮. ఎడమచేవి - కార్యజయము, ౯. కుడికంటికొన క్రిందిభాగము-మేలు, ౧౦. కుడి కంటికొన పైభాగమున-కీడు, ౧౧. ముక్కు-రక్తముం గండ్లజూచు చికాకు, ౧౨. రెండుకండ్లు-మంచిది, ౧౩. పైపెదవి-కలహము, ౧౪. క్రిందిపెదవి-భోజనసౌఖ్యము, ౧౫. గడ్డము-లాభ

ప్రాప్తి, ౧౬. కుడిచెక్కిలి-ధనలాభము, ౧౭. ఎడమచెక్కిలి-చోరభయము, ౧౮. కుడిభుజము-(స్త్రీలకు) శుభము, ౧౯. ఎడమభుజము-(స్త్రీలకు) పుత్రులకుచేటు ౨౦. కుడిప్రక్క, ఎడమప్రక్క-(స్త్రీలకు) అగ్నిభయము, ౨౧. అరచేపుత్రలాభము, ౨౨. ఉదరము, చేతులు, మీఁజేయు, అరచేయు యదరిన-వాహనప్రాప్తి, ధనప్రాప్తి, ౨౩. కుడినోడ-సంపద, ౨౪. ఎడమనోడ-రాజభంగము, ౨౫. మోకాళ్లు అదరిన-రోగభయము, ౨౬. కాళ్లు అదరిన ఆధరణప్రాప్తి, ౨౭. పైకాళ్లు లేక మీఁగాళ్లు (పాదముల పైభాగము) అదరిన-ధాన్యలాభము, ౨౮. అరికాళ్లు అదరిన మెడల శుభము లింట్ల సాధించును.

చలిమిడి చెట్టు - దీని గూర్చి యంతగా తెలియరాదు.

దీనివేరు ఆకురసము చలవ చేసి రక్తముపడఁగఁ గూలజెంక రోగమును అడఁచి కాననునివారిచి, లోని విషమును, విషదోషములను హరించును.

చలియందు ఊపిరి బయటకు విడచుతరి నీటియావిరి గాననగుట-నునము లోనికి బీల్చు గాలి చల్లగా నుండును. అది లోనికిగి మన శరీరమందలి వేడితో సంబంధమువలన తానును వేడెక్కును. ఊపిరి బయటకు వదలునపుడు వేడిగాలియె వచ్చుచు బయటపడి మహావాయు మండలిలో జీరుకొనును.

మనశరీరము సాగునను, చలికాలమున బయటి మహావాయు మండలి యందునను, నీటి కణములుండును. అవి మన లోని వేడికిని, బయటకు వచ్చు మన ఊపిరి వేడికిని ఆవిరియై అవియె మన నోటినుండి వచ్చుతరిని మన నోటికడ గాననగుచుండును. కాని నిజమగు మన యూపిరి నాయువే గాన గానరాదు. మనకు గనపడునది నీటియావిరియె.

చలుభి గోత్రము — శండ్ల గణము చూడుడు.

చలువపందిరిలోని కుండలకు కన్నములు పొడిచేవాడు — (చలువ పందిరి = దాహములిచ్చు పాక) అనగా ధర్మ కార్యములకు హనిచేయునాడని భావము. ఆంధ్రలోకోక్తి.

చలువ (తోక) మిరియములతీగె లేక చెట్టు — దీని పూర్వోత్తరములు సరిగా తెలియవు. కాని ఇవి అన్నిచోట్ల దొరికెడివి. లా. *Cubeba officinalis*. శిశిరమునకు ముఖ్యముగ నరములకు బలమిచ్చి అగ్నిమాద్య రోగము నడగని, గ్రహణి, శైగర్రోగము, చంద్ర రోగధము, సీరుచురుకు, మేహముల నడచునని చెప్పబడినది. దీనిని దాబూలముతో నమలుటయు గలగు.

చల్ల కువచ్చి ముంత దాచనేల (అనగా మజ్జిగ అడుగుకొనుటకువచ్చి గొంపోవుటకు తెచ్చిన పాత్రను దాచుకొని చూపకుండ నట్లు). ఆంధ్రలోకోక్తి.

చల్ల గడ్డలు లేక నఫేదు మిశ్రీ లా. *Asparagus larentosus*. హిందీ. నఫేకుషీరీ. ఇవి గుంపలు. వీనిచూర్ణము మేహ శాంతిజేసి దేహపుష్టి, బలము, వీర్యపుష్టిగల్గించు నందురు. కొన్ని దేశములలో బాగాభాదంపలవలె ఆహార పదార్థముగ నుపయోగితురని తెలియుచున్నది.

చళ్ల పిళ్ల నరనకవి — ఆంధ్రకవులలో నాథునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. వెలనాటి బ్రాహ్మణుడు. ఆపస్తంబసూత్రము. భారద్వాజస గోత్రము. తండ్రిపేరు కామయ్య. పీఠాపురపు ప్రభువగు రావునీలాద్రి నృపుని యాస్థానకవిగ నున్నవాడు.

రచించినది యామినీపూర్ణ తిలకా విలాసమును ప్రౌఢ ప్రబంధము. ఇంక శబ్దాలంకారములు అధికము. నసమాతము.

చస్తున్నతరి సంధ్యమంత్రము — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చక్షు నది — దీనికి బస్సు అని నామక గలగు. ఆంగ్లులు ఆక్సిజన్ అని మొదలు. నక్షు నదిగూర్చిన ప్రశంస మత్స్యపురాణము ౧౦౧ అధ్యాయమునను, బ్రహ్మపురాణము ౧౧ వ అధ్యాయమునను కలగు. ఇది శౌకద్వీపము గుండా ప్రవహించు నదిగా చెప్పబడినది.

చక్షుర్దీపనాయము — దీపము నేత్రములునూడ యుడినగాని రాత్రులగు వెలుతురుడియు ప్రయోజనము లేకు. చీనీటియు దీపములేకుండిన వెలుతులే యుండకు. ఉండినను నేత్రద్విష్ట లేకున్న ప్రయోజనముండదు. కాని దేశింగిల్లియూపట ముఖ్యమని భావము.

చక్షువు — తండ్రి అనువ. పిత మనబడు యచూతి మహాగాల్.

చక్షుష్టతీనది — ఇశ్వరమతీ నది కీపేరుడెను. దీనిప్రశంస వరాహపురాణము ౮౧ యామనను, మత్స్యపురాణము ౧౧౩ యంగు నను కలగు.

చ్యవనప్రాతము ఇది యొక దివోషధము. అశ్వినీదేవతలు చ్యవనమహాముని వార్ధక్యముపోయి చూవనము సిద్ధించుటకై కల్పించిన సిద్ధాషధ యోగము. శిర్యాశిపుత్రిక యగు సుకన్య యను సాధ్వీ భర్తయగు చ్యవనునితో నాశ్రమములోనుండగా నొకనాడశ్వినీదేవతలు సుకన్య యొంటరిగా నుండుటజూచి యామె సతీత్వమును శోధింపసాగిరి. ఈసంగతి సుకన్య తనభర్తతోచెప్పెను. సుకన్య లేన భర్తతోగలసి యశ్వినీకుమారులయొద్దకుపోగా వారొక నదిలో

స్నానముచేయుచుండిరి. చ్యవమహా గూఢ వచ్చి ఆనదిలోనే స్నానముచేయుటకైదిగెను. స్నానము చేసి భేదిపమోటనే మువ్వగురు సమానహాసము లతోనుండిరి. ఆమువ్వరితో తనభర్తయెవరో సుకన్యను తెల్పుచునది. సుకన్య యిది సాత్వివ్రత్య మహిమచే నిబభర్తను గుర్తుపడెనట. అశ్వినీ కుమారు బాదాపతుని పురుగ్రహించి చ్యవమని వార్ధక్యముగోము తిరుముగా నుమావసము నిల్చుటయీ చ్యవనప్రాశమును సుమధము రచించియుచ్చిరి. కానని ముగించుచు చ్యవ ప్రాశ మని పేరువచ్చెను.

చ్యవనమహాముని — ఈతని పేరు ఋషి. భార్యపేరు సుకన్య. ఆనదిలో స్నానముచేసి చెప్పబడినది. కుంభాబిషము ప్రసాదము. (చ్యవనప్రాశము చూడుము, ముకెస్వరమా వడుము). చ్యవనమహర్షి గోవు తెప్పవసునియు, యాగి మొసర్చిననాడనియు, సోమపానమున గర్భించి దీతరడే యనియు జెప్పబడినది.

చ్యవనర్షి ఆశ్రమములు ౧. వీహా రిములోని వహాగాద్ మండలమున చౌనా యను

తాత్రున నొకటి. దీనిగూర్చి స్కాందపురాణ అవతీఖాండ ౧౭ అధ్యాయమున ప్రశంసింపబడినది. ౨. సాత్పురకొండలపై కున్న యరణ్యమున పూర్ణావతీతరమున నొక యాశ్రమముండ నట. దీని గూర్చిన ప్రశంస పద్మపురాణము సాతాఖిఖాండము ౮ అధ్యాయమున గలదు. 3. జమపూర్ రాజ్యమున రాజపుత్రస్థానము నోర్పురమునకుఁ దక్షిణముగా నాగుమెల్ల దూరమున భోగి యుచుబడుచోట నొక యాశ్రమముండెను. ఇటు నొక మహాపదేశ రాజపుత్రునివలన యుపనేత్రములు పొడిచివేయఁబడెననియు, పిదప నాతఁడొక బౌద్ధి మాణిసనియు జెప్పబడినది. ౪. గంగావతీతరమున రామబెగ్గి జిల్లానూదలి చిల్లనా మరు తాత్రుకడ నొక యాశ్రమము డెనియు. అటు నిర్వికల్పినిదేవతా కుమారులు (కివలసోదనులు) వలన నీయుపి తీరిగి నూనవవాతునిగ నొకర్పబడెననియు జెప్పబడినది.

చాందా పురము — చాంద్రపురము చూడుము.

చాందేరి (చాందావతిపురము) — అనూప దేశము చూడుము.

చాంద్రమానము — చంద్రామణభూమిం జూటితిగుగుచూడుటబట్టికాలమును లెక్కించుటను చాంద్రమానమనెదరు. ఇదివిధ్యపర్వతమునకు దక్షిణమునను, ఉత్కలదేశమునకుపశ్చిమమునను గల దేశములుగు వాడుక యునున్నది. ఆంధ్ర

దేశ మిమానమునే లెక్కించుచున్నది. అరవదేశ మునకొక (సూర్య) మానమును, ఉత్తరహిందూ స్థానమున బార్హస్పత్య (బృహస్పతి) మానమును పరిగణింపబడుచున్నది (చూడుము).

సంధ్యావాదనానల సంకల్పములుగు “అస్మిన్వర్తమాన వ్యవహారిక చాంద్రమానేన...సంవత్సరే...అయనే...ఋతే...మాసీ...పక్షీ...తిథౌ మొనవి యాంధ్రదేశమున వచింపబడుచు డెడివి. ఇట్లే అన్యదేశములవారును తమతమ దేశోచిత మానములను వచించి, సంవత్సరములను

నుడుపుచూపుడు. చాంద్రమానసంవత్సరమునందలి సంవత్సరములు ప్రభవనాది వృద్ధిసంవత్సరములై యున్నవి. వీటియందుగల పంచదాశమాసములు చైత్రాది ద్వాదశమాసములే. చంద్రుడు పోడశ కలాప్రపూర్ణుడై సంపూర్ణ తేజబునుబరిగి దిన మగు పౌర్ణమినాటి నక్షత్రనామ మానెల కిడి యున్నాడు (మాసములుచూడుడు). మాసమున తొలుత శుక్లపక్షమును, శివపక్ష గృష్ణపక్షమును నడిచి చంద్రకళలు లేకమును కాన్పింపని అమావాస్యను నెలనుగను కడిచినముగ బొగగించెనను.

చాంద్రమానమాసము — చంద్రుని గమనమును గట్టి లెక్కించుకొనునది చాంద్ర మాసము. చాంద్రమాన మాసములు రెండు విధములుగ పరిగణింపబడుచున్నవి (మాసములు చూడుడు). ౧. ముఖ్య లేక అమాంతపరిగణనము, ౨. సాధా లేక పౌర్ణవ్యంతపరిగణనము.

ఆర్యభట్ట సిద్ధాంతము మేరకు చాంద్రమాన సంవత్సరపుపరిమితి ౩౬౫ దినముల ౮ గంటల ౪ నిమిషముల (Minutes) ౩౪ సెకన్లొద్దని చెప్పుబడినది. ఈసంఖ్యలు భరతదేశపు ఘటికావిభుటికల ను అంగ్లవిధానపు గంటలు, మినిట్లు, సెకన్లొద్దగ మార్పబడిన లెక్కగ నెఱుంగవలయును. సంవత్సరమునకుపంచదాశ మాసములని యెల్లదు తలచు చుండుడు. కాని యిది సమమాససంవత్సరమనియు అధికమాస సంవత్సరమనియు నష్ట లేక యుప్త మాసమనియు త్రివిధములు.

సమమాసవత్సరమున పంచదాశ పౌర్ణములు పంచదాశమావాస్యలును, అధికమాసవత్సరమున పదమూడు పౌర్ణములు పదమూడుమావాస్యలును యుప్తమాస వత్సరమున పదునొకండు పౌర్ణములు పదునొకండుమావాస్యలును కల్గు చుండెడిని.

ఇట్టి చాంద్రమానవత్సరమందలి మాసములన్నియు నొకేపక్షమాణముగలవిగానుండవు. చంద్ర సూర్యులగమన వేగమందున్న త్రివిధములుగ నుండెడివి, ఎక్కు వగమనము దిన ౨౪ గంటల ౧౨ మిని ౩౦ లును, మధ్యరికముగనుండుత దిన ౨౪ గ౧౨ మిని ౪౫ గను నిక్కువగనుండుత దిన ౨౪ గ౧౨ మిని ౨౨ గను ఉండును. (సౌరమాసమా సముచూడుడు, అధికమాసముచూడుడు, యుప్త మాసముచూడుడు).

చాంద్రాయణ గోత్రము — సాక్షాత్త ఉపగణము చూడుడు.

చాంద్రాయణ వ్రతము — ఇది చాంద్రుని వృద్ధిక్షయముల ననుసరించి జూను శీను నాహారము హేచ్చించుకొనుటగాని, తగ్గి చుకొను టగాని చేయునట్టి వ్రతము. పూర్ణిమ నాడు పూర్తిగా భుజించి కృష్ణప్రసాదతిథి మొదలు ౧౫ దినము నొక్కొక్క కిబిలము వాతున భోజనము తగ్గించుదు తుదకు అమావాస్య నాడు శుభోపవాసము చేయు వ్రతవిధాన మొకటి. రెండవ విధమగు చాంద్రాయణ వ్రతము కృష్ణ పక్షములో నుచువసించుటయు, శుక్ల పక్షములో భుజించుటయు నాచారముగాగలది యని చెప్పబడినది.

చాంద్రాయణ గోత్రము — నిధిప గణము చూడుడు.

చాగ(చెట్టు) తీగ— లా. Sansevieria zeylanica, సం. దహనీ, నుధుశ్రేణీ, మూర్వా. దీని ముప రసము వేడిచేసి, కఫవాతము, కుష్టు, దగ్గు, దద్రు, వ్రణములు, హృద్రోగము, క్షయలను నివారించు ననియు, దీని లేతయాకుల రసము పసిబాలుర కిచ్చిన లోని శ్లేష్మము పడి నోవుననియు చెప్పబడినది. చాగ ముగ పల తైలము పైకి రాసిన వ్రణములు మౌనవుట్టు నందురు.

చాదరాసికూర - లా. Pharnaceum mollugo. సం. నిర్ఘరా యని కొందఱనెదరు. వేడిచేసి మూత్రకృచ్ఛము, మూలవ్యాధి, శ్లేష్మ పైత్యము నడంచి నిద్రపట్టిమీను. ప్రసవస్త్రీల మేలరక్తము వెడలించును. నులిపురుగులం జూపును. శ్లేతదృష్టిం దగ్గించి మందగించును.

దీనికివిరుగుడు వెలగచెక్క, విరిగిచెక్క నని యందురు.

చాదరాసిజాతికిం జెందిన వెట్టిచాదరాసి కూడ గలదు. దీనియాకురసము విరేచనము జేయును. స్త్రీల ఋతురక్తమును వెడలించును. దీనియాకునూరి పై నివేసికట్టిన పుండ్లకుల్లు నివారణమై మాన్పట్టును.

చానల్ ద్వీపములు — బ్రిటను దేశమునకును, ఫ్రాన్సు దేశమునకును నడుమ నుండు ఇంగ్లీషుచానల్ నందున్న ద్వీపముల సమూహము. ఇందు జర్సెగు, ఎర్నెస్, ఎల్లర్నె, సార్కనంబడు నాల్గును ముఖ్యమైనవి. తక్కినవి చిన్నవి పెక్కులుకలవు. ఇందుకొన్ని బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకును, తక్కినవి కొన్ని ఫ్రెంచి ప్రభుత్వమునకును చెందియున్నవి.

చాంగరీ గోత్రము — నిధృవగణము చూడుడు.

చాపములు - కార్ముకములు చూడుడు.

చాప ఖి పురుష సాముద్రికము చూడుడు. స్త్రీసాముద్రికము చూడుడు.

చాపచిరిగితే చదరంత — ఆంధ్ర లోకోక్తి.

చామ (దుంపల) చెట్టు — లా. Colocasia antiquorum. ఆంగ్ల. Cocos సం. వింతుండా (శాకః). చామదుంపలు, ఆకులు, కాడలు భోజ్య పదార్థము. చామ నలుపు, తెలుపురంగుల భేదముచే ద్వీవిధము. ఇకను అడవిచామయని పేరుగల అధమపుజాతి ఇందొకటి కల దది దురదృగ్గల్గి యుండునది. కాన దానిని తలచువాడరు.

దుంపలయను ఇంచుక వేడిజేసి వీర్యముకు బలమొసంగి రక్తవృద్ధి గల్గించును. విరేచన

బద్ధము, శ్రేష్ఠప్రకోపము గల్గించును. అధికముగ బుచ్చుకొనిన వాతప్రకోపము, అజీర్తి గల్గించి వాతమును రేపును.

ఆకులు, కాడలు - మూలవ్యాధి, అగ్నిమాం ద్యము, మూత్రకృచ్ఛము, మూత్ర ముబద్ధముల నడచి విరేచనము గల్గించును. కాడలనూరి కట్టిన గాయములు మానును. పుండ్లు, గడ్డలు, చెవిలోపుండ్లు కాడలరసముచే నివారించనగును. చామగల్గించు దోషములికు పులుసు, చంద్ర తక్కి - చూర్ణము విరుగుమలని చెప్పబడినది. చారకందయని వేతాన దుగపజాతియు దీనిబోలి యుండుంగాని అది వేరుజాతి.

చామర ద్వయము — పురుష సాముద్రికము చూడుడు. స్త్రీసాముద్రికము చూడుడు.

చామర రేఖ — పురుషసాముద్రికము చూడుడు; స్త్రీసాముద్రికము చూడుడు.

చామలచెట్టు — చామల గడ్డి పగుల యనబడును. ఇది నల్లని చామలు, పిల్లని చామలు అని రెండుభేదములుగలది. ప్రాతమాది చామలు ఇందు శ్రేష్ఠమంగదు. అన్నిటికి గూడ మొక్కటియే. Millet Panicum అనియు, ఆంగ్ల. Millit అనియు నుండు.

దీనిని వియ్యముచేసి అన్నమువండియు, కొట్టె జేసియు వాడుటకలగ. అన్న మించుక గురు త్వముగ నుండి బలముగల్గించి శ్లేష్మము, రక్త పైత్యము, సంగ్రహణి, అజీర్తి, మలబద్ధముల నడచి కడుపులో నొప్పి, మూత్రములో సుద్ద యుం గల్గించును. దీనికివిరుగుడు పాలు, నెయ్యి, వేలపిండి, దానిమ్మపండ్ల రసము, బెల్లము, పంచదార యని చెప్పబడినది.

చామోయిన్ చర్మము - చామోయిన్ మృగము ఐరోపా దక్షిణాసిమలను అందు

మఖ్యమగ స్విజర్లాండు అప్పుడర్వతప్రదేశము నను, ఆశియాఖండపు పశ్చిమసీమలగునను వసించు మృగము. అది మూచును లక్ష్యము జేయక పర్వతచరియయగు రెండడుగుల ఎత్తు వలకు నెగిరి దాటుచు పరుగిడుచుగాడు మృగము. దీనిని వేటాడి చర్మమును పగులుచేసి నది మెత్తని పట్టువలె గును. అద్దములు మొదలగునవి తుడుచుటకు పనికివచ్చును. దీనిగుడియారము లకు దీనితో సంచులు కేయుచును. పిలువగ నమ్మడుగోవు దర్మము.

చామోరు పురము — చామోరు పురము చూడుడు.

చారకి గోత్రము — కుశికి గణము చూడుడు.

చారణులు - దేవతులలో నొకవైన వారు.

చారపప్పు చెట్టు (మొరొచ్చెట్టు) — చారపప్పు ప్రసిద్ధి ఫలహార పదార్థము. పొడుచు. మొరలి పొడనియెడగు. ఇది అడవులగు దొండు చెట్టు. పండు మిక్కిలి వేడిచేసి నాతము నడచును. లా. Celtis orientalis. సా. ఖరస్కండివృక్షః, పాపసేష్ఠః, ప్రియాంబుః, ప్రియాలకః

చారపప్పు వీర్యవృద్ధినిచ్చి పైత్యము చేయు నని చెప్పబడినది. దీనికి కరకపిండెల రసము లేక గమాయము, లేక కరక్కాయల బెరడు, మన్వల నూనెయు దీనికి విరుగుడని కొందఱు తలచు చున్నారు.

చారిత్రకులు లేక కథకులు —

౧. నందికేశ్వరుడు - పరశివ తత్వమును, శివ మును కృతయుగమున లోకమునకు పల్ల డించెను.

౨. సనకుఁడు - బ్రహ్మ లోకమునందు పర బ్రహ్మ శక్తియును దెల్పిన వాడు.

3. వేదవ్యాస మహర్షి - ద్యావ సమస్త పురాణ గాథలు రచించిన వాడు. మఱియు వేదములను విభజించి వెల్లడించెను.

౪. సూతుడు - వ్యాసశిష్యుడు. శౌన కాది మహర్షి బృందమునకు సమస్త పురాణ గాథల దెల్పుచు ప్రసంగించు చుండిన వాడు.

చారువు లేక చారుపదుడు

పూగుసంతతి క్షత్రియుడు. మనస్సుని సుతుడు.

చారుధేష్ఠుడు — అత్రి, చంద్ర, యాదవ క్షత్రియుడు. తాడి శ్రీకృష్ణుడు. తల్లి రుక్మిణీ దేవి. సోదరులు ప్రహ్లాదాదులు (శ్రీకృష్ణుని పూజుడు).

చారుపదుడు — చారువు చూడుడు.

చార్లెమాన్ చక్రవర్తి - (Charlemagne) — ఈపదమునకు Charles the Great అని యర్థము. క్రైస్తవులకు ఈయన చాల హితకరుడు గాన వారితని నతికౌరవ ప్రకృతితో గౌరవించుచున్నారు. కాన నీ మహాదయుని చరిత్ర చరిత్రాత్మకముగ వివ రింపబడుట సమంజసము. ఫ్రాంకులనంబడు జాతివారి గూర్చి ఐరోపాచరిత్రల నెఱిగిన వాఁడొకరియెయ్యును. వారు లోలుత జర్మనీ, ఫ్రాన్సు దేశభాగములగును, ఆఫ్రాతసీమలగు వసించుచుండిరి. Pepin అను పేరుగల నాయ కునిక్రింద వారు ఐకమత్యముగల్గి క్రీ. వె. ఏడవ శతాబ్దాంతకాలమున నొక రాజ్యముగ నేర్పడి యుండిరి. ఆ మునకుంబిదప నాయనసుతుడగు Charles Martel వారి ప్రభువయ్యెను.

మూరులు ఐరోపాదేశము నాక్రమింప బయలుదేరిన యుద్ధులము నెనుక్కొనినది చార్లెస్ మార్టెల్ భూపతియె. ఇటలీ వారికి పరా భవము ప్రారంభమయ్యెను. ఫ్రాంకులు మూరుల నోడించి యరికట్టిరి. క్రైస్తవులు దేవునిసమ్మెట.

యని చార్లెస్సార్లైలు ప్రభునకు బిరుదుమధ్విచిరి. ఆయన యవసానమున తనరాజ్యమును తన సుతు లిర్వురకు బంచిమొసంగెగాని, పెద్దకుమారుడు తపస్వియై రాజ్యభాగమును తమ్మునకు వదలి వేసెను. కాన రెండవసుతుడుగు పెసిన్ రాజ్య మంతకును ప్రభువయ్యెను. ఇది క్రీ. వె. 250, ఈతని రాజధాని Soissons అనియు, ఈతని పట్టాభిషేకము శాక్రి మూరులంజమునచేసి పదప మదొమ్మిదవ సావత్తరమున ననియుఁ జెప్పఁ బడినది.

ఈ పెప్పిన్సూపతికిఁ బదప సుతని సుతుడుగు నీ వ్యాసనామకుడు ఛార్లెస్ రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈతనికి ఛార్లెమాన్ చక్రవర్తియని పేరు. రోమన్ దేశపు పోపు దేశకుడుతనికిఁ గిరీట మిడి, ఈతని రక్షణకు లోబడియెను. పట్టాభిషేకము క్రీ. వె. 500 సవంబగు 28 శేరి క్రిష్టనుసహజగనాడని చెప్పబడినది. రోమను చక్రవర్తులకు, సామ్రాజ్యమునకు నితఁడే మూల పురుషుఁడును ప్రాధము నని చెప్పబడినది. ఈతని రాజధానిపురము Aix-la-Chapelle అని తెలియుచున్నది.

ఛార్లెమాన్ చక్రవర్తి వ్రాయ చేతగాని వాడని యొక ప్రతీతికలగు. ఈయన విద్యాభివృద్ధికి, కళలకు చాలఁ బ్రయత్నించి తన ప్రజల సభివృద్ధికిఁ బిచ్చినవాఁడు. జన్మతఃప్రాంకనియు, రోమన్ చక్రవర్తియనియు వాడుకకలగు ప్రాంకులను, శాక్సనులను, లోంగబార్డులను వశపఱచుకొనెనట. మాగ్యారులు, సరాసినులు ఈయనకు లోబడిరట. తన వయస్సు అర్హతకు మించిన దూరదృష్టితో పాలించిన రాజకీయ చతురతం గల్గినవాఁడు.

చార్వాకమతము (లోకాయితమతము).
చారు అనిన మనోహర మనియు, వాక్ అనిన

మాట మనియు నర్థము. ఈమతము లోకాయిత మతముతోడను, దేహాత్మవాదినమతము, ఇంద్రియాత్మవాదినమతముతోను సాబుధము కలది. దీని కీపేరును చార్వాకసూత్రములు రచించిన బృహస్పతి యుసాగెనని వాడుక గలగు. ఇది నిరీశ్వరమతము; వేదబాహ్య (లేక అనైదిక) మతము లలో నిదియొకటి. అనైదికమతములగు వేదమును (ఋగ్వేదసామావర్వణాత్మకమగు వేదము) ప్రమాణముగాఁ గైకొనక, వేదమతముల లక్షణభర్మములచుమాత్రము గైకొనుచు వాడుచుండు. దీనిని నాస్తికమతములలో నొకటిగా జెప్పియున్నారు. చార్వాకుఁడు లేక, లోకాయితుఁడు బృహస్పతి శిష్యుడని కొందఱు పరిశీలకు లనుచున్నారు.

లోకాయితమతమునకుఁ గర్త బృహస్పతి యని వాడుకగలగు. ఈబృహస్పతి దేవగురు ఁడు బృహస్పతియేనా యని శకపాద మిడిని. ఈమతము బృహస్పతియొక్క విశాభిప్రాయ మనియు, చార్వాకుగఁగను నొకఁఁడు దీని నుద్ధరించి వ్యాఖ్యించినవనియు, మాధనాచార్యుని సర్వవర్మసంగ్రహముచుండు గాకున్న బృహస్పతి నేమని యనువారమే. కాని ఈ చార్వాకమతమును పురాతనమతమేనని తోచెడివి. కొన్ని మతములను విమర్శించియు నిరసించియు, సాన్స్కరికహాపమున రచించినమతమై యుండనోపు. ఈమతమునకు ముఖ్యవిరోధి చుష్టాతమతము కాకున్న నర్హతమతమున ర్వాకసిద్ధాంతముపైఁ బ్రబలనై రభావముండి యుండవలయును. శ్రీమద్రామాయణమున పరిణానాన మొనర్చు శ్రీరామునకుఁ జార్వాకుఁడు తనసిద్ధాంతము జదివి వినిపించునటుల గ్రికి వ్రాసియుంట చార్వాకుఁడు శ్రీరాముని సఖుకాలికుఁడేమోనని సంశయము కలుగఁగలదు.

ఈమతము నంగీకర్షించు యంగీకరింపబడలేదు; జగత్తు సృష్టికరింపబడను లేదు. జగత్తును దాని విధానమును నై సర్గికములని చెప్పబడినవి. ఒక్క ప్రత్యక్షప్రమాణము తప్ప నితర ప్రమాణముల నీ మతము యొప్పుకొందుగాన. దృశ్యములును పృథివి, జలము, అగ్ని, వాయువు నను నాన్ని భూతములే యంగీకరింపబడినవి. ఇవి సత్యము లనియు, సత్యమునని గావనియు చెప్పబడినవి. ఆత్మమునును సదియు వేషముగాను ని యంగీకరింపబడలేదు. చతుర్భుజము లచే శరీరే-⁴త్రములును కల్పింపబడినవియు, నానినాడినవి ఆత్మ వేష. ప్రాణ మని యితరమతముల దేనిననుచునా లో యుదియగుచునియు, శరీరే-⁴త్ర చనానవిశ్లేషములే వృత్తియగుబడవనియు, కాన శరీరము ప్రాణ మసంబడునది వేషుగా నొకటి యుండునియు గావ్యకమతసిద్ధాంతము.

ఇంగువలననే "నేను" అను అహ భావము శరీరమునకే య్వాయుమను గాని, వేషగా దానికి గాదు. ఆత్మజ్ఞానమని యితరమతములను జ్ఞానము దేహే-⁴త్ర చనానవిశ్లేషము. జ్ఞానము శరీరము వృత్తియగునాలో వృత్తియగును. క్షేణియి ముడిను. వృత్తికి నిది ప్రాణియైనాగుగాన, పునర్జన్మమును సది యుమతమున తలంపబడలేదు. ప్రాణియగుచు దప్పు స్వర్గనాశములగు బడనవియు సంగీకరింపబడలేదు. తాననుభవించిన సుఖసోమములే స్వర్గానుభవమువంటివి. కిష్టములు, హిక్షములు, వేదము సరి కానుభవము వంటివి. ఈమతమునకు యునువేదములలో అర్థము, కామముమాత్ర మంగీకరింపబడినవి గాని, ధర్మము, మోక్షము నను రెండును అంగీకరింపబడలేదు. జీవించియుండునా కే పురుషశబ్దము వ రించును.

ఈచార్యాక్య మతమున దృష్టమనునది మొకటి యుండునని అంగీకరింపబడలేదు. ఈ

సిద్ధాంతము మేరకు స్త్రీజాతి, పురుషజాతి యని రెండుజాతులే యంగీకరింపబడుట, బ్రాహ్మణ క్షత్రియాది వర్ణములు పాటింపబడలేదు. మృతికిని బిదహ జనగంగలదేదియు తలంపబడలేదు.

అగ్నియూ గుప్తమును, ఉడకమునగున శీతల మగు ఎటవూగి నై సర్గికలక్షణములలో అటువంటి నై సర్గికలక్షణ విధానమే జగద్విధానము గాన అంతకు సుఖసౌఖ్యము లనుభవించుటకై ప్రతుష్ఠించుటనక్క నేనాధ్యతలు లేవు. ఆత్మ యుండునదే లేకుగాన బాధమోక్షములు తలంపబడనేలేదు. విశిష్టర మతముగాన దర్ప నానికి విధానము భిత్తి. దేవతాములు, దేశి కత్వము చుంవి తలంపబడనేలేదు. ఇంక సృష్టి కర్తలేని కారణమున సృష్టిగూర్చి తలంపబడ లేదు. ఏదార్థమొక్క నై సర్గికమగు జగత్తుకన్న గొలుగాదురాదు. ఈమతమునకు చార్యాక మతములును శిబిరస్వామి వ్రాసిన భాష్యమును కలవు. విధి నిపేధములచేని మతమునగున మత ప్రాధిమ్యముగడుచు నిష్ప్రయోజనమే.

చాలనీ న్యాయము—జల్లించు నప్పుడు గట్టికొజులు క్రొదిపడి పొల్లు పైకి తేలును.

అన్ని పరిత్యయగు బయలు బడుట భావము.

చాలుక్య క్షత్రియులు — అర్బుద పద్వితముపై యుండుచే నొనర్పబడిన తపో మోక్షామానులమగు బ్రహ్మశిష్యుని జనించి కటులం చెప్పబడినవారు. వీరికి చలుక చాఖ వారనియు, సోలాకి శాఖ వారనియు గూడ నాడుక నానుములు కలవు. ఆది కాల మున యుండుచే వీరికి అన్నిలాపుర రాజ్య మొసంగిరి కిది.

అన్నిలా పురమున చిరకాలము పాలించి వీరి సంతతి వారు వాలాపీ పురము (ఇప్పటి బాదా మీ) పురమునకు వీరి రాజదానిని మార్చు కొని రని తలంపబడు చున్నది.

వీరిలోని అతశ్శాఖల గూర్చి లింగగా తెలియరాకున్నది. బౌద్ధాలుశాఖ చాలుక్యరాజులు ఇప్పుడు బౌద్ధుడనగుచు చున్న రాజ్యమున స్థిరపడిరి. వారి పాలనముగిరిన అదేశమున కాపేరు గల్గెను. సిద్ధిరాజు యను పేరు గల ప్రభుని తండ్రి నాడట స్థిరపడినది చెప్పబడినది. గుజరాతీ దేశమున బగెలారాని ఎరిశ్తులు పెక్కుద్రు చిన్న చిన్న సంస్థానాధిపతులై ప్రభువులుగ నున్నారు.

వీరికి మూలపురుషుడగు జయసింగిని అనున ప్రతీతి కలదు. అనేక పాటలందును గిరి ఉత్తర హిందూ దేశమున గాన్పించు చుండెడిది.

మేవారికి దీనికి ప్రభువు సిద్ధిరాజుని తిలి వాడని కలదు. ఆయనకిడ మూలపురుషుడగు జయసింగుని యద్భుతశాఖము కలదని చూపుచున్నారు. ఇది రూపుగిరునగు చూడగలను. సిద్ధిరాజయసింగి శాలోవాహన ౧౦౧౦ ౧౨౦౦ పాలించినట్లు శాసనములనుండి స్థిరపడియున్నది. ఈయన పాలనకాలమున El. Ebrisi అను పేరు గల న్యూబియన్ జగ్రఫిక్ వీరి యాస్తావమును దర్శించి సత్కరింపబడెనని చెప్పబడినది. సిద్ధిరాజయసింగి మూలపురుషుడగు జయసింగ మహారాజునకు తరువాత వడివ భూపతియని లెక్కింపబడినవాడని; సుప్రసిద్ధుడు. ఈయనకు లోబడిన సామంతప్రభు లిరువదియైదగుడిరిట.

జయసింహమహారాజు భోజరాజు కుమారుడని బరిణయమైననాడనియు, ఆయన పేత్రుడు ఒకటవ పులికేళి అశ్వమేధయాగ మొనర్చిన వాడనియు, ఆయన పేత్రుడని రెండవ పులికేళి యనియు, రెండవపులికేళి కన్తివసోదరుడని కుబ్జ విష్ణువర్ధనుడు 'వేగిదేశాధిపతి యాయెననియు, చరిత్రలు తెల్పుచున్నవి. (వేగిదేశము చూడుడు). అన్నిలాపురమున ప్రభువై యుండిన మూలరాజు

యనుభూపతిని పదమృతునిజేసి జయసింగుడు రాజ్యమాక్రమించినట్లు పాటలు కలవు. అని నిజమగుచో క్రీ. నె. గి. సావత్తరిమగునని కొందఱు తలచుచున్నారు. జయసింగునకు జయసింగుపోరాడినది పేరు పాటలగు వాడిని బడినది. వీరి వంశము పరిపాలనయగు గుమార పాలనను భూభూతి విడవడినవలగునని పలు స్వము గోల్పోయి తిరువతి ప్రభువగు బ్లూ మూలదేవనికొలగను (క్రీ. నె. ౧౨౨౦) అని మియ్యది చెప్పబడినది.

అల్వణపురము రాజ్యమేలిన విజ్జలదేవు బౌద్ధాలా మునిషుడనియు సిద్ధిరాజు ఎరిశ్తు పాలనయు వాడని కలదు. ఈయనకిడనే బస వ్యవహారము గూర్చి నుండినవాడు. వీరిది బల్లికి వసుమతియు గూడ చెప్పబడినది. బౌద్ధాలా మునిగా మార్గనో పే ఇగు నిజమనియో పాటల జరిగెవలయును. విజ్జలుడని జైతన మునినని. (కుంతలదేవు మూడుడు).

వీరిలోని మద్యునిశాఖ చిత్తూరు రాజులు భౌగోళికశాస్త్రజ్ఞునియు, సామంతులనియు, గోల్ల కలిసియునియు, సరస్వతీనదీనీ వాసు లనియు, కియోజదేవ్ నైపాల్ (బహుశః నరహి పాల) పుత్రునియు ఆదేశమునకు "తీత్తుర్వాక జెనారిని (Zone of three threads) పేరుడనియు పాటలగు కలగు. మరియు నా సాదర్ప ముననే విశిష్టరదేవయనియు, నిర్లమాన్రీ కిష్వ రనియుగూడ పేర్లు కలవు.

కిలనల్ తేమ్మ టాక్ అను చరిత్రకారుడు హాశీ లను యొనర్చి ఏరాదిని లాహోరు ప్రాంతవాసులై యుండినియు, లాగుహన్, తోగ్రాన్ అను మహమ్మదీయులు వీరివారేననియు, విష్ణుటను మహమ్మదీయులై యుగరనియు భిప్రాచుకిప

యున్నాడు. పిరిస్టోన్ ముల్తాన్ ప్రాంత నివాసులై యున్నారు.

రహాతోడు శాఖ వాటికి రాష్ట్రకూటులనియు పేరుకలదు. వీరు కనూజు రాష్ట్రమును స్వాధీనముచేసి కొంతకాల మేలినారు. అంతకు పూర్వము రాష్ట్రకూటులు గంగానదీ తీరమున నున్న రాష్ట్రమును పాలించుచుండినారని తెలియుచున్నది. కనూజరహాతోడులు (రాష్ట్రకూటులు) పురిహర్, గాజులకు, గొంతకాలుము సామంతులుగ నుండినారు. చెప్పబడినది.

చాళిక్కి-గ్రాఫీ (Chalcography) - రాగిమొదలగు లోహపు కేకులపై (చిత్రితములైనవి) యంత్రమునబడి ముద్రించుటకుగాను (పిరిస్టోన్ రూపమునను, అక్షరములను ద్వితీయకవి. ఇది Engraving art అనియును. ఈవిద్య ఇటలీ దేశములోని Florence నగరమున క్రీ. వె. ఐదవ శతాబ్దమున వారి బాగానుకనినానిచే ప్రారంభింపబడినది. పిదప ఉక్కు కేకులు చాలకాలము మునుట కనిపెట్టబడినవిగాని, వెన్నెల కష్టతరముగాన రాగి కేకులపై ముద్రించి ఉక్కు పూతపూసి యుపయోగించుచున్నారు.

చావు రెండుసార్లు రాదు అర్థ లోకో కి.

చాషగోత్రము - - హిమోదకశిపి గణము చూడుము.

చాసరాయణి గోత్రము - - సుకృతి ఉపగణము చూడుము.

చానైరాక్షత్రీయులు - - సోహాయులు చూడుము.

చాహూమా రెనాఖిక్షత్రీయులు - - క్షత్రీయకులము చూడుము.

చాళుక్యభీమవరము - - తొల్లి యొకప్పుడు పశ్చిమచాళుక్యులు వేగిదేశమును వేర

నాంధ్రదేశభాగ మేలుకాలమున చళుక్యభీమ స్థపతి తనరాజధానిని ఈపురమున నేర్పఱచుటకు దీనికి చళుక్యభీమవరముని పేరు ప్రసిద్ధి బయ్యెను. ఇది మాతనికిని కుమారభీమస్థపతికి రాజధానిపురములై యుండెనట. ఇది యిప్పుటి చాన్సుకోట కెగుటనున్న భీమవరము చిన్న గ్రామము. ఆదిగ (కాల్వ వెంబడినే రాజమహేంద్ర వరమువైపున) నుసేనిపురమువఱకు వ్యాపించి యుండెనట. అటనేగల యొక ప్రాచీనదేవళ మానాటిదే యుండును.

వేములవాడ భీమకవిని నిరాచరణ జేసినకతన నాపురము నేలా గలియునని నాతఁడు శపించె ననియు, ఇది పాడగుమాడ ప్రజలు యిప్పుటి భీమ వరము కుచు మట్టప్రక్క లకు బెనగిరియొరనియు చెబుటవారు తెల్పుదురు. తొల్లిటి శ్యామలకోట క్క మాపట్టణము వెలుపల నుండెడిది. రాను రాను కోటలోని గ్రామమేర్పడి, శ్యామలకోట మా చాన్సుకోట యాయెనట. ఈసంగతు లాగ్రామములు చుట్టుచుండును. శ్రీనాథమహా కవి తెలుగుద్రవ్యములకు చళుక్యభీమవరముని వ్రాసిన గీర్వాసుని గూర్చియునట.

చాళుక్యులు - - ఒకప్పుడు మహారాష్ట్ర నుండిన కుంతలదేశ మేలిరి. వీరికాలమున రాజ్యము విస్తరించెను. వీరియొక్క ఒకటవ పులికేశినునునుడు రెండవపులికేశి బలాస్థుండని చెప్పబడినవాడు. కనూజభూపతియగు రెండవ శిలానిత్యుండనబడిన హ్లావర్ధను నోడించినవాడనియు చెప్పబడినది. వీరు ఏడవశతాబ్దమున తూర్పుచాళుక్యులనియు, పశ్చిమ చాళుక్యులనియు యిరుదెగలుగనైరి. తూర్పువా రప్పు టనే రాజ్య మేలుచూడిరి. పశ్చిమచాళుక్యులు అనగా రెండవపులికేశి సోదరుడు (మొదటి పులికేశి మనుమలలో రెండవవాడు) విష్ణువర్ధ

నుడు వేంగిపురము, రాజమహేంద్రవరము రాజధానులుగ ఆంధ్రదేశభాగమగు కృష్ణాగోదావరీ సదల మధ్యపుష్కలపుభూముల నాక్రమించి నేలిన వాడు. ఈతని సుతుడు రాజరాజు నరేంద్రుడు. వీరు పల్లవులని జయించి రాజ్య మాక్రమించి రనియు, వీరు చోళులచేనోడి రాజ్యముగోల్పోయి రనియు జెప్పబడినది. వీరు పశ్చిమచాళుక్యులు.

తూర్పుచాళుక్యులలో కడపటివారి డగు 9 వర్మ నోడించి క్రీ. వె. 280 రాష్ట్ర కూటస్థపతి యగు దంతివర్గస్థపాలుడు మహారాష్ట్ర సహా సన మెక్కెను. క్రీ. వె. ౯౭౩ లో తిరుగ చాళుక్యులు పాలనకు వచ్చిరి. ఇతనికి మాన్యభేటము రాజధాని.

క్రీ. వె. ౧౦౪౦-౧౦౬౯ రాజ్య మేలిన అహవమల్లుడను ఒకటవసామేర్వేరస్థపతి రాజధానిని మాన్యభేటము నుండి కల్యాణమునకు మార్చెను. ఇది కుంతలములోనిదిగానె చెప్పటికి కుంతలము ఇంద్రుల చేరయుండెనని తేలుచున్నది. అతని సుతుడు త్రిభువనమల్లుడు అనబడిన రెండవవిక్రమాదిత్యుడు; క్రీ. వె. ౧౧౭౬-౧౧౯౬ రాజ్యమేలినవాడు. పిరిప రెండవ

వైలపుని పాలనము ౧౧౬౨ వఱకు నడచెను. అతనిమంత్రి బిజ్జలుడు రాజ్య మాక్రమించి రాజై క్రీ. వె. ౧౧౯౨ వఱకు నేలిన వై నుడు. ఈతనికిడనే సుప్రసిద్ధుడగు బసవేశ్వరుడు మూర్తిగ నుండెను.

చాక్షుస మనువు — తాగ్రి విశ్వవిద్య యని భాగవతమునగలగు. తాగ్రి విభూజయుడని తల్లి బృహతీదేవియనియు, బ్రహ్మశిష్యుని డనియు మరకొన్ని తావులని జెప్పబడినది. మార్కండేయ పురాణమున తాగ్రి మిత్రు డనియు, తల్లి గిరిభద్రయనియు, భార్య సద్యలా దేవియనియు, కథాతంత్రమునకిచ్చాక్షుసుండను నామమిడననియు, కుమాల్లి శతనృష్ణు, ఊరు, పూరు, తపస్వి, శుచి, అగ్నిప్రోమ, అతిరాత్రి, ప్రవృష్ణు, స్వచ్ఛపి, సత్యవాక్కులను పదిమంది యనియు, విష్ణుభక్తునియు చెప్పబడినది. ఈతనికాలమున మనోజుప్రద నాడు, ఇంద్రుడు, సుమేధు, విగ్రహ, హవిష్మత, ఉన్నత, మధు, సహిష్ణు, విమలులను ఋషులు మహర్షిత్వము వహించిరి. ఆపాఢశుద్ధ దశమి చాక్షుస మనవ్విగి.

చింతకులగోత్రము— ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు.

చింతకులగోత్రము (చింత్యము), త్ర్యామేయ గోత్రము, సంస్కృత గోత్రము, సాత్యన లేక సాత్యవతస, సత్యగణము, ఆపస్తంబ యజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథ మాద్య ప్రవరఖండ, ప్రణవే

సుండుదేవత, చింతామణి భార్య, సహాచలము తపసాహము, చిన్నామణి సరస్సు తపాకము జపము కోటి, దీపములు 3౯, తేత్రసంఖ్య ౨౯, చిత్రవస్త్రదానము, చింత, అల్లము, నల్లజీడి వజ్ర నీయములు.

చింతకుంట కోదండరామ కవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులగు పురిగణింపబడిన

ఈతఁడు రామనిభాస్కరుని తన మఱికునిగఁ
జెప్పికొనియెను. శ్రీ. వె. ౧౭౯౦ ప్రాతమున
నీకవి నినిచియుండిన వాఁడు. గచించినది
సుసందా పరిణయము, ప్రదీప వరిశ్రము.

చింతచెట్టు — య. Tamarindus
Indica అంగ. Tamarind tree, స. అల్లు
వృక్ష, అమ్మికా, తిరిగిజ తొట్టె, తొట్టిడుగు.
తిరిగిడిక్క, తొట్టిడుకా, తొట్టిడి, తొట్టిలికా. చింత
చెట్టు అంధ్రభూమిమూడు సందరెఱిగిన చెట్టు.
చింతపూడును భోజనపదార్థముగ సావత్తరము
పాడునను నిల్వయూచి విక్రయితుడు. చింత
పండువలననే ఈచెట్టునకు ప్రసిద్ధిగల్గెను.

చిత్రశైలిపుస్తకమును, రక్తాతిసార
దోషమును అడచును. చింతితులను లేతపరు
వునగోసి భోజనపదార్థముగ వాడుదురు. ఇది
మేహశాంతిజ్ఞేక కడుపును శుద్ధపఱచును.

చితకాయలు రక్తమును విరచు ననియు
సామరు. చితకాయలు ఉష్ణము, పైత్యము జేసి
గఘము, క్రిమి, గ్రహణి, రక్తగ్రహణి, వీర్యచప్త
ముల నహరించి బలముగల్గించును. చితకాయలు
రసము కామిలకోగమును శమింపజేయుననియు,
చేగుబాదు, నువ్వులునూనె, పసుపు దీనికి విరుగు
ములని చెప్పబడినది.

చింత్రలవల్లి వీరరాఘవ కవి—

ఆంధ్ర కవులలో నాథునికులందు పరిగణింపఁ
బడినవాడు, నియోగి బ్రాహ్మణుడు, ఆత్మలా
యన సూత్రము, తాడ్రిపేరు వేంకటరాజు, తాత
పేరు పీఠరాఘవమ్యు.

పీఠరాఘవకవి పెక్కు స్థానముల గొప్ప
మర్యాదల నందిన వాఁడు. ఆశు కవిత్వమును,
శతకములు చెప్పటయు, అవధానము లొనర్చు
టయు సీతనికి జెలగాటల మాటివి.

రచించినది మధురవాణివిలాసమును గ్రంథము. దీనిని శ్రీవేంకటేశ్వర స్వామికి గృతి సమర్పించెను. ఇంకను చంద్రాగదోపాఖ్యానమును ప్రబంధమును రచించెను. ఈతఁడు తుంగభద్రా నదీ తీర ప్రదేశముల నెక్కడనో కాపుర ముండెననురు.

చింతలపూడి యెల్లనార్య కవి
రాధామాధవ కవి చూడుడు.

చింతకుల గోత్రము — చితకుల
చూడుడు.

చింతాపూర్ణి క్షేత్రము — ముజాబు
దేశములోని జలాధర్ ప్రాంతములగు హోషి
యాబూర్ మండలమున చింతాపూర్ణిగిరిప
నున్న యిట భిన్నగు స్తకాదేవి దేవస్థానము కలదు.
ఇది దేశప్రసిద్ధమగు క్షేత్రము. ఇట దేవాల
యమున పిండారూప్తి విగ్రహమునకు వెనుకగా
నున్నది.

ఈతావు సముద్రపు మట్టముపై గాఢ
అడుగుల యెత్తు.

చింతామణిం పరీత్యజ్య కాచమణి
(గహణ న్యాయము) — ఉన్నత పదవిని
వదలి అధమసిత్తి కైకొనుట యని భావము.

చింతాలకులగోత్రము — అందేరకుల
చూడుడు.

చింతిత గోత్రము — గుళికి గిరిము
చూడుడు.

చికిత్సాంగములు — అదిగములు
చూడుడు.

చికిర్ష గోత్రము — ధరద్వార
ఉపగణము చూడుడు.

చికెన్బాక్కు వ్యాధి — ఆటలమ్మ వ్యాధి
చూడుడు.

చిక్కుడు (పాగున్న) తీవచెట్టు —
చిక్కుడుకాయలు కూర గోజు పదార్థము గాను
పేరందినది. మాఘ మాసమున ఆదివారము
లాదనను, రథసప్తమి దినమునను స్త్రీలు
సూర్యుని చిక్కుడు పూవులం బూజింతురు.
చిక్కుడునం దనేక రకములు కలవు. అందు

వెన్నెల చిక్కుడు, బియ్యపు చిక్కుడు, ఎత్తి
చిక్కుడు, తెల్ల చిక్కుడు, నల్ల చిక్కుడు, పెగు
చిక్కుడు గాజులచిక్కుడు ననునవి ముఖ్యములు.

ఇకను శీగయై ప్రాకక చిన్న తుప్పవలె బ్రాకి
బ్రాసికాదునుట్టజాతి చిక్కుడు రకములు పెక్కు.
గిల్లు పోక కాగ్లమున Beans అనియెదరు.
ఇవిగాని ప్రత్యేకజాతులగు కందిచిక్కుడు, ఆనప
చిక్కుడు, గోక్కొలప చిక్కుడు నను విస్తార
భేదముగల ప్రత్యేక జాతి చిక్కుడులు కలవు.
ఇకను చచ్చుకాయల పాగులును ఈచిక్కుడు
జాతికి శోభవియె. మణియు కొంగళి చిక్కు
దని పేరుగల పాగున నూగుతోనుండు కాయలు
గాచెడివి. ఇవి అడవి జాతిని నెది గోజున
పదార్థముగ వాడక విస్తృతము. గోరుచిక్కుడు
ప్రత్యేక జాతిగాని ఈచిక్కుడుతో నేసబాధము
లేదు.

ఇన్నివిధములుగ దెచ్చుచున్నను చిక్కుడు
కాయలు లోని కజలాగుల గుణమొక్కటియే
వచ్చును. ఇవి గాజుల చిక్కుడు ఉత్తమ
జాతిమనియు, పెగు చిక్కుడు అధమపు జాతి
గను ఎడవదెడివి. శీగర పాగుపాగు జాతుల
చిక్కుడు ముదేరమున వ్వికాలము నెఱువి
నోల్లు మాసములు గడచినవెనుక పూచి వేసవి
కాలము న్యాయము వఱకు కాచు చుండెడివి.
కాని తుప్పవలె బ్రాకి పొట్టిగ నై కాచు బీరున
చిక్కుడు చల్లని కన్నెత్తులనునె ఎల్లప్పుడును
కాచుచుండు.

చిక్కుడు కాయలగు మూత్రము వెడలిండు
టయు, మూత్రమున సుద్ధ బుట్టించుటయు, పురు
షులగు వీర్యవృద్ధియు, పిల్లతల్లులగు క్షీర
వృద్ధియు గల్గించుటయు, గురుత్వముగ నుండి
ఇంచుక అజీర్తియు, విరేచన బద్ధమును గల్గించు
టయు, కడుపులో వాతము, విదాహము ల్గు

చుటయు గుణములని చెప్పబడినవి. చిక్క-డు గింజల వై పొట్టంగు గర్భమున వాయువుంజేర్చి కడపుబ్బరము గల్గించు గుణమును, లోని పప్పు బద్దలంగు వైత్యోద్రేకము, తీర్థవృద్ధి, బలము గల్గించు గుణమును గలదగుదురు.

ఆధికిమాగ బుచ్చుకొనిన నేత్రములకు దృష్టికి జబ్బు గల్గించుచు దృష్టి బలముం దిగ్గించుని చెప్పబడినది. చిక్క-డు గల్గించు దోషములకు విరుగుడు వామము, శోంఠి, కరక్కాయపిండెల చూర్ణము, లవంగములు, పుడీనా, శ్లేఘ్యుత్త రేణిచెట్టు సములముకాల్చిను బూడిదె, చిక్క-డును లేతకాయలప్పుడు ఉడికించి వార్చుట యను, మదిరు కాయలప్పుడు గింజల వైపొరగా దీసివైచి ఉడికించి వార్చుటయు దోషహరిహరము లగుదురు.

చిజ్జు శ తిమ్మభూపాలుడు—ఈతడు క్రీ. పే. ౧౮౦౦ ప్రాంతమున కృష్ణానదీ తీరమున ప్రాకుటూర్ పురము నేలినవాడట. వేమారెడ్డి మంజుడట.

రచించినది అస్థ్యై రాఘవమును చంపూ కావ్యము. ఇది మురారి ప్రణీతమగు అస్థ్యై రాఘవమును మాతృకిగా వైకొని రచించె నుండును. ఏదియైనను తిమ్మభూపాలుని చంపూ కావ్యము మిక్కిలి ప్రౌఢమై నేటికినీ నిగుపమాన గౌరవము నంది యున్నది.

చిట్టగాంగు పురము—చంద్రశేఖర పురము చూడుడు.

చిట్టి అంకుడు చెట్టు—అంకుడుచెట్టు చూడుడు.

చిత్తము శివునివెనిభక్తి చెప్పుల వెని—

చిత్త విభ్రమ సన్నిపాతము—సన్నిపాత దోషము చూడుడు.

చితాభూమి(చిద్భూమి)—దీనిని వైశ్య నాథ ఊత్రమామరు. ఆదేశస్థులు దియోఘర్ (దేవగృహము) అనుచున్నారు. వంగదేశము లోని సంతాల్పరగణా లోనిది. ఇది ద్వైదశ మహా లింగములలో నొకటి యని శివపురాణము ౧-౩౮-౫౫ వివరింపఁ బడినది. ఇచటి పార్వతీ దేవి దేవస్థానము ౫౨ శక్తి పీఠములలో నొకటి. హృదయ పీఠము, శివపురాణమున దీనిని పంపా పురము లేక పార్వతీ పురమనియు పేరిడఁ బడినది. పార్వతీపురము నానాటికి, పార్లీ పురమనియు, పార్లీగ్రామమనియు, ప్యాగాల్ అనియు మాన్యులా జెందెనట. ఇది రావణ భూపతి ప్రతిష్ఠించిన శివలింగము. ఇది లొల్లిగట హాతకీ వంశ మను పేరుగల భూమి.

ఇచటి తూర్పుదెసగా నారుమైళ్ల దూరమున త్రికూట పర్వతము కలదు. ఇచట నొక నీటి యూట స్నాన తీర్థముగ నున్నది. మఱియు నిచటి కాగుమైళ్ల దూరముననే రావణుడు తపా గొనన్చిన తపోవనమును, అదొక పర్వతమున తపస్వి వసించిన నైస్థిక కందరముచు (Natural cave) గలవు. కేతకీ వనము చూడుడు.

చిత్తా నక్షత్రము—ఇదిముత్యమువలె కాంతిగల్గిన ఏకనక్షత్రము. దీనికిరకు ఇంద్ర మనియు, త్వష్టదైవత్య మనియు, తావష్ట్ర మనియు, సురవర్ధక మనియు పర్యాయ నామ ములు చెప్పబడినవి.

త్వష్ట్రుడధి దేవత, రాక్షస గణ నక్షత్రము, తిర్యజ్ముఖము, స్త్రీ స్వభావము, వ్యాఘ్రము, ఆడకొంగ, బిల్వవృక్షము ఈనక్షత్ర సాబంధము లనియు ప్రవేశించిన ఇరువది ఘడియల వైత్యా

జ్యము (విషఘటికల) నియు, సలువధిన్నాఁగు ఘడియలపై యన్యుత ఘటికలనియు, మృదు స్వభావ నక్షత్ర మనియుఁ జెప్పబడినది.

చిత్తూరు జిల్లా — ఆంధ్ర దేశము లోనిది. చెన్నపురి రాజధానికిఁ జేరియున్నది. చిత్తూరు ముఖ్య పట్టణము. తిరుపతి పెద్దపట్టణము. ఈప్రాంతమున కొండపై గల తిరుమల దేవస్థానము సుప్రసిద్ధము. తిరుపతి నాగజ పండ్లకు పేరొందినది. కాళహస్తి గొప్ప తేల్రము పట్టణము యై యున్నది. (శ్రీ) కాళహస్తి చూపఁడు). ఈప్రాంతము అంటుమాదిడి పండ్లకు పేరొందినది. ఇది సువర్ణముఖిని జన్మ స్థానము కలగు. పాకల వేణుక పట్టణము.

చిత్రకవి అనంతకవి — ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులగు వేర్కొనబడినవాఁడు. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. భరద్వాజ సగోత్రుఁడు. కాత్యాయనసూత్రము, తాడ్రిపేరు చిత్రకవి. పెద్దనకవి కుచుగారుఁడు రమణకవి. సాబు విలాసమురు ప్రబాధము రచించినవాఁడు.

అనంతకవి రచించినవి-ఇందుమతీపరిణయమును ప్రబాధము రచించెను. మణియు గామరాజభూషణుఁడు రచించిన హరిశ్చంద్రసగోపాఖ్యానమునకు న్యాఖ్య వ్రాసెను. గండికోటగుర్జనునాదభ్యక్షుఁడుగ నూడిన పెమ్మసాని చింతమ్మ రాజున కాస్థానకవి. క్రీ. పే. ౧౮౧౪ ప్రాంతము వాఁడు.

చిత్రకవి పెద్దనకవి — ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులగు. పరిగణింపబడినవాఁడు. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. భరద్వాజ సగోత్రుఁడు. కాత్యాయనసూత్రము. కుమారుఁడు అనంతకవి ఇందుమతీపరిణయమును, మనుమఁడు రమణకవి సాబువిలాసమును రచించిరి.

పెద్దనకవి రచించినది సర్వలక్షణసారసాగ్రహమును లక్షణగ్రాహము. క్రీ. పే. పదునారవ శతాబ్దాంతముననుడిన కవియని తేలుచున్నది.

చిత్రకవి రమణకవి — ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులగు పరిగణింపబడినవాఁడు. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. భరద్వాజ సగోత్రుఁడు. కాత్యాయన సూత్రము. తాడ్రిపేరు అనంతకవి. తాత పెద్దనకవి. తల్లిపేరు ఓబళాబ. రచించినది సాబువిలాసము. ఇది కుమారభన సుత కుసులక్షణము శ్రీకృష్ణసుతుడైన సాబుని కిచ్చి చేసినపరిణయదగిత్రము. ఇంక రామాయణ మొకటి విద్యత్కవి కర్ణిరసాయన సకల వర్ణనా పూర్ణ రామాయణ మును పేర రచించెను. మణియు అభిమత్యవిలాసము, కుమారగురువిలాసము నను ప్రబాధములును రచించెను. గొప్ప విద్యత్కవి.

చిత్రకవి సింగరార్యకవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాఁడు. ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. కుమారుఁడు నాగసింహర్యకవి. రచించినది పండిచ్చి కృష్ణ స్వామి రచించియు చెప్పబడిన బిల్లణీమరుదులు, సింగరార్యుని యనంతరము నాగసింహర్యుఁడు తలఁపమాల్చి కృష్ణస్వామిరచించియు దిద్దెననియు ఒకప్రతీతికలగు. అది రామబహదూర్ కందుకూరి విరేశలింగు పాతులుగారును అంగీకరించి యున్నారు.

చిత్రకుండు — ఆంధ్ర చాంద్ర మాదవ క్షత్రీయుఁడు. తాడ్రి వృష్టి లేక, పుష్కరిసోదరుఁడు శిష్యుఁడు.

చిత్త (కార్తి) చిత్తగింది, స్వాతి (కార్తి) చల్ల జేసి, (చల్లనగల్గునట్లు వర్షించి) విశాఖ (కార్తి) విశిరికొడితే

(పెద్దవాన కురిస్తే) చేను కంకిలో
కావలతినన్ని ధాన్యము పండుతానన్న
దట — ఆంధ్రహాకోక్తి.

చిత్రకూట (వర్షత) ము (రామగిర్యా శ్రమము) — పయ్యాశ్వినీచీతరము. దీనినిపండు పండునీ యనుచున్నారు. మతీయు ముదాకిని యనియు గూడ వాడుకయుండెను. శ్రీరామ, సీతామహాదేవు లిట కొంతకాలము వసించిని రామాయణ అయోధ్యాకాండ గిగి వ ఆధ్యా యమున చెప్పబడినది. కాననే దీనికి రామ గిర్యాశ్రమ మని మహాకవి కావితాను తన మేఘ సందేశపు ప్రథమశ్లోకమున వ్రాసియున్నాడు. G. I. P. Railway చిత్రకూట్ స్టేషనుకు నాల్గుమైళ్ళదూరమున బూదేల (బుడ్డెల్లాడ్) ఖంబమున దున్నది.

ఇది యాత్రాస్థలము. పర్వతపరిక్రమమ్మాము. క్రీ. వె. ౧౭౫౬-౫౭ సంవత్సరముల రామ చంద్రకున్వాసనను పేరుగల పన్నామహారాజు నిర్మింపజేసెను. అందు పెక్కు దేవస్థానములు, స పత్తీర్థములు కలవు. అవి కళింగీర్థము, కవిజ గంగ, హనుమద్ధార, పాటకశైలతీర్థము, అను సూయాతీర్థము, గుప్తగోదావరీర్థము, భగవత్ కుండము అనునవి ౩౩ దేవస్థానములు వేట్వీలు గుట్టలపై పర్వతమూజుట్టి యున్నవి. అందు ప్రధానదేవస్థానము చరణపానుక యనబడు తావున శ్రీరామ సీతలక్ష్మణుల పాదముల గురుతులు. (అనూపదేశము చూడుడు.)

చిత్ర కే తు డు — యాదవసంతతి క్షత్రియుడు. తాడి దేవభాగుడు. పెద్దతాడి వసుదేవుడు. (ఈతడు కృష్ణపుత్రుడట.)

వేటొక చిత్ర కేతుడు సారశేనదేశపు సరపా లుడు గలడు. ఈతడు నారదాగిరసుల నుండి జ్ఞానోపదేశమునంది జ్ఞానియై, దేవత్వముది విద్యా

ధరాధిపతియై యుండెననియు, అత్తరి, కారణం తరబద్ధుడై శివాపరాధ మొనర్చి శపింపబడి రాక్షసత్వము వహించి వృత్రాసురుడై జన్మించె ననియు చెప్పబడినది. వృత్రాసురు నిగ్రాడు చాపుటతో నాశాప విముక్తి యయ్యెనని చెప్పబడినది.

చిత్రగుప్తుడు — యమునికడనుండు యద్యోగి, మనుజుల పాపపుణ్యములను యమున కెఱిగించుచుండువాడని చెప్పబడినది.

చిత్రంతని గోత్రము — కుశికిణిము చూడుడు.

చిత్రమూలపు చెట్టు లా. Plumbago Zeylanicum - Plumbago rosea Capensis - ఆంగ్ల. Ceylon Lad- wart - పం. అగ్ని, అగ్నికః, అగ్నిముఖ, చిత్రకః చిత్రపాతి, చిత్రభానుః, చిత్రాంగః (ఎఱ్ఱచిత్ర మూలము), దహనః, చిత్రమూలము, ఎఱ్ఱపూ వుల, బూచుజాతి, తెల్లపూవుల బూచుజాతి, నీలిపూవుల బూచుజాతి, యని మూడుభేదములు కలది. ఇంద్రేణ్డ్రపూవులంబూ చూచి శ్రేష్ఠమనియు బలముగల బనిజేయుననియు చెప్పబడినది.

చిత్రమూలపువేరు, రసముగాని, కషాయము గాని, ఎడించిచేసిన మూర్ఛముగాని వెక్కులుప యోగింతురు. ఇది తగిలినచోట పుడుచేయు గుణముగలది. కాన దీనిని ప్రత్యేకముగ లోని కీచుక ఇతరదోషధములతోకల్పి వాడుచున్నారు. వేరుపైచెక్క, బియ్యపుగంజితోనూరి పైన పట్టు వేసిన అడ్డగరలు, బిళ్ళలు (సుఖవ్యాధులు) పై పట్టువేసిన నివారించుననియు, తీరని వాతపునొ ప్పలుగల తావులగునను, పక్షవాత దోషమున పడిపోయిన అవయవపు కీళ్ళయందునను, కురు రక మొడిగనగుచుండు రక్తవిరేచనము లగు చూడుతరి నాభిచుట్టునను పట్టువేసిన పుడుచేసి

బాధనివర్తించుననియు, వేరుచెక్క నీటితోముద్దగ నూరి, నూనెయగువేసి కాచి పైకిమర్దనాచేసిన పక్షవాతము ధనుర్వాతము మొదలగు వాత నొప్పులు శమించుననియు, చిత్రమూలపు ఆకు నూరి వేసినను పంటినొప్పి, అడ్డగర్రలు, నిశ్చలు నివారణమగుననియుఁ జెప్పబడినది. మఱియు చిత్రమూలపు వేరునగు విషమజ్వరము, అజీర్ణ జ్వరము, పురాణజ్వరములను లోంగదీయుశక్తి కలదనియు, వాతములు, ద్వంద్వరోగములు, కడుపులోనిబల్లలు, అగ్నిమాంద్యము, మొదలగు ఉదరరోగములను, సమస్తవాతములు, గ్రహములు, కఫదోషములు, మూలన్యాయములు ఉబ్బు రోగము, దగ్రు, వ్రణములు, శ్వాసలు, సూలలు నివారించుననియుఁ జెప్పబడినది. ఆకు మిక్కిలి (లోనికిచ్చిన) క్రిమివాతముల వేడిచేసహజించెడివి.

చిత్రరథుడు — పాండవసంతతి క్షత్రియుడు. తాడి ఉక్తుఁడు, పితామహుడు నిమి లేక నేమిచక్రుడు. కుమారుడు శుచిరథుడు. యగు సంతతియందు భేరుశాకుని కుమారుడు (శశిబిగువుతాడి). అణు సంతతియగు దివీరథుని కుమారుడు చిత్రరథుడు, కౌరవులలో నొక చిత్రరథుడుకలడు. అంగారహస్తుడు చూడుడు.

చిత్రరథానది — ఇదియొక చిన్ననది. ఉత్తరపినాకినియగు సంగమించును. మహాభారతము భీష్మపర్వము ౯ అధ్యాయము దీనిప్రశంసకలగు. ఉత్తరపినాకినీనది నెల్లూరుకడ పెన్నయనబడుచు ఆనకట్టగల్గియున్నది.

చిత్రరేఖ — భాణాసురుని కుమార్తెయగు ఉషయొక్క చెలికత్తె. తాడి కబంధుడు (భాణాసురునికిడ మంత్రి). ఈమె చిత్రరువులు వ్రాయుటయగు నేర్పరియనియు అనిరుద్ధుని నూపచిత్రమీమెయే లిఖించెననియుఁ జెప్పబడినది.

చిత్రరోగము ఇది కుష్ఠరోగ భేదము లలో నొకటి.

చిత్రలుఘు — సగీతశాస్త్రమున జాతి (లయ) ప్రాణమున చెప్పబడిన దశలఘువులలో నొకటి. మిక్కిలదక్షిణములకాల్గును. జాతి (లయ) ప్రాణము చూడుడు.

చిత్రవాహ సుడు — (మలద్వజమహారాజు) ఈతనికి మలయద్వజాననియుఁ బేరుకలగు. నిత్యేణ పాండ్యదేశాధీశుడు. కుమార్తె చిత్రరంగద (అర్జునునిభార్య). ఈ మకుమారుడు బ్రహ్మవాహనుడు. మలయద్వజుడు చూడుడు.

చిత్రవిగ్రహములు (ప్రతిమలు) - ఇవి దేవాలయములపై నలంకారమున చిత్రీకరింపబడు ప్రతిమలు (శిల్పశాస్త్రము చూడుడు).

విగ్రహములు - వీట్లకు శిల్పశాస్త్రమున ప్రతిమలనిపేరు. ఇవి దేవతా విగ్రహములనియు, రాజవిగ్రహములనియు, జాతుచిత్రములనియు, చిత్రములనియు, నాల్గు తెరుగులు. దేవతావిగ్రహములు, దేవాలయములగు ప్రత్యేకపాబడి పూజింపబడునవి. రాజవిగ్రహములు కరపాలుర మొక్కయు, ఋష్యావలమొక్కయు, దేవతల మొక్కయు విగ్రహములు. ఇవి అలంకారమునకై దేవాలయములగు పైభాగములను, మంటపము లగునను, గోపురములపైను చిత్రీకరింపబడునవి. జాతుచిత్రములు అలంకారార్థము చిత్రీకరింపబడు పశుపక్షిమృగాది జాతువుల చిత్రములు, ఇవి చిత్రములన పుష్ప, ఫల, లతా వృక్షాదుల నూపములలాకార్థము చిత్రీకరింపబడునవి.

మనుష్యాకారవిగ్రహ - అవయవ పరిమాణములు. కుడిచేతి మధ్యనువ్రేలిగోరు ఎత్తపూడ వలయునో తొలుదొలుత నిర్ణయించుకుని దానికి రెట్టివ్రేలికలపుగను, వ్రేలికలపును మూడింటిచే

గుణించగా వచ్చినది మధ్య ప్రేలియొక్క ప్రమాణమని యెఱుఁగుచది. విగ్రహములు విగ్రహోపమప్రమాణములు - లెఖ ఇట్లే.

విగ్రహములు అవయవములగుండు లెక్కయందు ఒక అంగుళము గోచరు, అంగుళము ప్రేలికడ కలుపుచు, నాల్గంగుళములు కుశిచేతి మధ్యప్రేలును రదిదియున్నాను. ఇట్లగుతరి హస్తము యందువదినాలుగుగుళములుండెడివి. పురుష (మరుష్య) ప్రమాణము పెద్దగుండె గుళములును, స్త్రీవిగ్రహముయొక్క ప్రమాణము యేబదియారంగుళములును యుండెడి లోకప్రసిద్ధము.

పురుషులకు శిరస్థప్రమాణము ౮ ములు. ఇందు శిరస్సు మొదలు నాభివఱకు ఊర్ధ్వకాయమునొకబడునది. ౨౨ అంగుళములు యుండెడివి. నాభిమొదలు పాదములవఱకు అర్ధకాయమునొకబడును. దానిప్రమాణము యేబదియారంగుళములుండెడివి. హృదయము మొదలు మొలవఱకు పంచారంగుళములుండెడివి. అట్లు నూడి అర్ధకాయమునొకయు లెక్కించెడి. పాదము సర్వసాధారణముగ నెన్నియంగుళములును, ముక్కు రెండంగుళములును, చెవులు నూడంగుళములును, కంఠము నాల్గంగుళములును నాటి వెడలుపులు అంగుళముగను యుండెడివి.

స్త్రీలకు - స్త్రీవిగ్రహములకు (మరుష్య శరీర) ప్రమాణము శిరస్సు మొదలు పాదములదనుకీ యేబదియారంగుళములుండెడివి. అంగుళము శిరస్సు మొదలు నాభిదనుకీ ౨౨ అంగుళములును, నాభినుండి క్రిందికి పాదములదనుకీ ౩౨ అంగుళములును మిట యాచారమై యున్నది. మణియు పురుషావయవములకన్న చేతులు, పాదములు, పిక్కలు మొదలగు స్త్రీఅవయవములు తక్కువగ నూడవలయును. ఆయాఅవయవముల

పాడపునగు సగము వెడలుపని యెఱుఁగునది. పరిమాణములయందలి దోషకోపములు వికృతకారిత జేయును.

అంశజములు (పక్షులు) ప్రమాణములు - వేట్రోలుచాతుల పక్షులప్రమాణములు అరు భూతబుద్ధివలన నెంచుకొనవలయును. ఒక్కొక్కప్పుడు పెద్దవిగ గాని, చిన్నవిగ గాని చిత్రింప దలచుతరి నీక్రిందివిధుల బాటింపవలయును.

ముక్తుప్రమాణముకు రెండురెల్లు శిరస్సును, శిరస్సునకు రెండురెల్లు మెడయు, మెడకు రెండురెల్లు ఉదరము, మెడ మోతయునునో అంత కొడలును, శిరస్సెంతయునునో అంత పిక్కలు, ముక్కు ఎంతయునునో అంత గోరు, ఉదర మోతయునునో అంత అక్క యును చని యెఱుఁగుచది.

జాతువులు, వృగములు, పశువులు - వీట్ల నూపపరిమాణములను బుద్ధిచే నూహించుకొనవలయును. వీటి అవయవప్రమాణములు - డెక్కలు కొడును కలసయై కొలతకు సరిగా పిక్కయును. పిక్కయొక్క నాలుగురెల్లు జుఘములు, అండుకు నల్గురెల్లు ఉదరము, ముఖము నూరెండు, పిక్కలపై నూడి చేతులు ముఖముతో సమము. తోక వెరుకటికాళ్ల మోకాళ్ల వఱకు నూడి ఆకాళ్ల డెక్కలవఱకు నుండెడివి. కొమ్ములు రెండుడెక్కలంత ప్రమాణము, కొమ్ము లెంతయో యునునో చెప్పులు అంతలే యుండెడివి.

సర్పములు వీటి నూపపరిమాణములు - శిరమునకు రెట్టిపు మెడయును, దానికి నాలుగురెల్లు కడుపుపాడపును, దానికి సమముగ తోకయు, పాములచిత్రముల మండవలయును. కడుపుయొక్క ముట్టుకొలత మోతయునునో విప్పిన పడగ అంతకు మించి యుండరాదు. తగ్గియె యుండవలయును. కడుపుకొననుండి తోకకడకు

క్రమక్రమముగ సన్నగిలుచు సోవలయును. పరిమాణములలోపము దోషము, వీక్ష్ణాకాగ రూపము గల్గించెడిది.

చిత్రసేనగోత్రము — నీతహవ్య లేక, యాస్కాగణము చూడుడు.

చిత్రసేనుడు — వైవస్వతమనువు పుత్రులలో నొకడుగు నక్షత్రమని కుమారుడు. (వైవస్వతమనువు చూడుడు.)

కన్దునికుమారుడు (అంగరాజు) చిత్రసేనుడు భారతయుద్ధమున నకులునిచే నిహతుడైనవాడు. మగధభూపతి యగు జరాసంధుని మ్మితుడు డిచికుడని వానిపేరు చిత్రసేనుడు. కుర్యోధ నుని తమ్ములలో నొకడు చిత్రసేనుడు కలడు. పాండవమధ్యమగు డగు నర్జునునకు స్నేహితుడగు చిత్రసేనుడను వేరుగల గంధర్వుడు కలడు. పాండవులు వైవ్రతవసమున నుండుతరి యొక సరోవరతీరమున సద్యస్కందమను క్రతువు ధర్మరాజునర్చుచుండ కుర్యోధనాకలు తమ యైశ్వర్యప్రదర్శన మొనర్చి, ఘోషమూత్ర స్త్రీలతోసహా వెడలి, ఆసరోవరతీరమున నేగింధ ర్వునిచే స్త్రీలతోసహా కట్టబడి నిర్బంధింపబడిన కతన ధర్మరాజు విడిపించెనని, భారతయుద్ధమున చెప్పబడిన ఆగంధర్వునిపేరు చిత్రసేనుడు.

చిత్రాంగదుడు — అత్రి చంద్ర పూరువు, కురుసంతతి క్షత్రియుడు, తాడ్రి శాతన మహారాజు, తల్లి దాశరాజు, పెంపుమకూతురు సత్యవతి, సోదరులు భీష్ముడు, విచిత్రవీరుడు. ఈతడు ధృతరాష్ట్రుని పెదతండ్రి. బాల్యమునందే చిత్రాంగదుడను గంధర్వునిచే నిహతుడైన వాడు. మరియు కుర్యోధనుని తమ్ములలో నొకనికిని, చిత్రాంగదునిచంపిన గంధర్వునకును చిత్రాంగదనామములే.

ఇకను పాండ్యభూపాలుని కుమార్తెయు, అర్జునుని భార్యయు నగు వనితపేరు చిత్రాంగద. ఈమె కుమారుడు బ్రథు హనుడు, తండ్రి చిత్రచాహనుడు లేక, మలయధ్వజమహారాజు.

చిత్రాంగనా న్యాయము — పటము నంగు చిత్రాంగబడిన స్త్రీవిగ్రహము నవ్వెంత మనోహరమై కన్పించుచున్నను, అంగు నిజ మేమియు లేదని భావము. మనోహరమగు వట్టి భ్రమగుండు యీన్యాయము చూచుడు.

చిత్రాంగి — రాజరాజు గ్రేగ్రుని రెండవ భార్య. క్రూరురాలు సారంగధనుని కాలు చేతులు సరికించినది చెప్పబడినది. ఈ కథ కల్పితమనియు, నిజముకాదనియు పోశీలకులను చున్నారు.

చిత్రోత్పలానది — దీనికి చిత్రోపల యనియుగ బేరుకలగు. ఉత్కల (ఓడ్ర) దేశము నుండి కటకమును పట్టణపరిసరమున ప్రవహించును. మహానదియొక్క ఒక శాఖానది. దీనిగుర్చిన ప్రశంసలు మహాభారత భిష్మ పర్వ అధ్యాయమునను, మార్కండేయపురాణము ౫౭ అధ్యాయమునను గలవు.

చిదంబరము — ఇది పుణ్యక్షేత్రము. దక్షిణ దేశమునంగు కలగు. ఇట శివలింగమగు సత్యేశ్వరస్వామి ఆకాశలింగ మని చెప్పబడుచున్నది. నిజముగా నిట లింగము లేకు. ఒక పీఠముపై వేయబడిన తెఱకు వెరుక గోడకు దాపబడియున్న శిలాఫలకమునగ గల రాతి తఱుకులె లింగాకారముగ మోలయు చూడును. వేలొక సంపుటమున నొక లింగము కలగు. అది వజ్రలింగమందురు. దీనికి అన్నపుమెతుకులు పూజించి అభిషేకానుల నొనర్తురు. ముఠికొన్ని బంగారు విగ్రహములు కలవు. విష్ణు దేవాల

నుము, శివదేవాలయము నిగుగు పొగుగు గగ
నొకే యావరణమున నుండుట, ఇట వితగొల్పె
డిని. కనకసభయంగు నాట్యములు గంగ యు
ద్రదర్శిపంబడి చిత్రపఠింపి.

దేవాల యావరణము ముప్పుని పొప్పుని
యెక్కముల పరిమితకలది. అనేక మూలములు,
సహస్ర స్తంభ మూలము మొదలు పెక్కు
కట్టడములు కలవు. వీటిని తిరుప్పణివారు (నాటి
కోటిచ్చెట్ల) తిక్కాదానమొచ్చి బలముగ నిర్మించి
యున్నారు. దేవస్థానపు పీఠాపై బూరగు
పెండు నేరుబడినదని జూపుచును. ఇంగు శివ
లింగము లేకున్నను శివభావము విధానము
మగు తల్లికుంబులకే చిద్రూప సహస్ర
మంగురు.

చిద్రూప పరిసరముల కొక అరవ విశ్వవిద్యా
లయము నిశీవల గానా సక అన్నామలెచ్చెట్ల
గారు ధనమిచ్చి నెలకొల్పి యున్నారు. ఆ
తావునకు అన్నామలే సగరిచునిపేరు. తొల్లింగు
అప్పదీక్షితుడను మహాశివభక్తుడగు విద్యత్స వి
చిద్రూపమున నే వసించుచు నిటక మృత్యునడచు.

చిరువెళ్ల గోత్రము — చిద్రూప
కులగోత్రము చూడుడు.

చిద్రూపకులగోత్రము — ఆర్య
వైశ్యుల గంగ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య
గోత్రములు చూడుడు). చిద్రూపకులగోత్రము-
నికాశము (రంగ) గోత్రము. దీనిని చిరువెళ్ల
అనియు నంగరు. సామ్యైతగోత్రము ప్రత్యేకమున
శిక్షిణిణము, పవిత్రపాణియునీ, ఆపస్తంబ
యజుర్వేదము, ప్రమాణాగ్రంథమాద్యప్రవరణండు.
సమానగోత్రములు మతంగన, పవిత్రపాణి,
చిత్రేశుడు దేవత, చింతామణి భార్య, ప్రయాగ
తపస్థానము, చింతామణిసరస్సు పటాకము,
జపము అర్చనములు, దీపములు గిం, శ్రేష్ఠ

సఖ్య గర్భ, ఛత్ర వానము, చేమంతిచిరికూర
వజ్రనీయములు.

చిద్రూపి — చిత్రభూమి చూడుడు.
చిన్న ఆంటిల్లీ ద్వీపములు (Lessor
Antilles) — ఇవి పశ్చిమగోళార్ధమున పసి
ఫిక్కు మహాసముద్రమునగు వెస్టిండీసు దీవుల
కుంబెడిన మూడు ద్వీపసమూహములలో నొక
ద్వీపసమూహము (వెస్టిండీసుదీవులు చూడుడు).
ఇగు విర్జిన్ ద్వీపము లుత్తరమునను, మధ్యను
లీవర్డ ద్వీపము, దక్షిణమున విడువర్డ ద్వీపము
లును కలవు. శాటివాటింగూర్చ వేత్తేలు తావు
లును గనబడును.

చిన్న ఆసియా దేశము సమస్త
లేక ఆసియా మనకు చూడుడు.

చిన్న గండకీనది - అజితవతి చూడుడు.
చిన్న టిబెట్టు దేశము — బాల్టిక్
సాగము చూడుడు.

**చిన్న పామునెనను వెద్ద కట్టతో
గొట్టవలయును** -- ఆంగ్లలోకో కి.

చిన్న పుస్తకము (World's Sma-
llest Book) ఇంగ్లాండు దేశమునందలి
ఆక్స్ ఫర్డ్ లోని Bodleian లైబ్రరీలో నున్నది.
దానిని Mr. Henry, H. Chamberlain అను
వాంగ్మోగియుండిరి. ఆయన అమెరికాదేశపు కవి
పుంగవుడు. అందలికథ Rubaiyat of Omar
Khayyam 46 Quatrains ఆంగ్ల భాషలోని
కనువడింపబడిన గ్రంథము. అమెరికా సంయుక్త
రాష్ట్రములలోని Worcester Massachu-
sets నంగు ముద్రింపబడినది. పుస్తకమున 3౪
ఇండియన్ పేపరు పుటలు కలవు. తోలుతోబైండు
(అట్ట) చేయబడినది. ఐనను దీనితూ నెక ఒకటి
న్నర గ్రెయినులు మాత్రము కలదట. ఒక

పోస్ట్ జెస్టాపునగు సగము పరిమాణమున ననియు, సరియగుకొలత Six-Six-Tenths of an inch by Three-Sixteenths of an inch అని చెప్పబడినది. పుటలగు ముద్రింప బడిన ప్రదేశము, ప్రతిపుట నుండు One Sixty eight of a square inch అనియు, ఏడు సావత్తరముల కాలమున ముద్రింపబడినదియు, అముద్రణము గాగి కేకులపై Photo engraving నుండి చిత్రించి ముద్రించినదియు చెల్లిసెడిది.

చిన్ని చెట్టు—*లా. Acalypha betulina* దీనినిగూర్చి యంతగా చెలియరాదు. కాని ఇది పాలచెట్టువంటి గెంకు జుతీ చెట్టనియు, ఆకులు కోలగనుండి ఇంచుక సువాసన గల్గి యుండు ననియు, దీని పూవులలోని మకరందమును తేనె టీగలు గొప్పోయి ఈచెట్టు లేక పారచెట్టు తొర్రలగు తేర్చి నిల్వయుంచ నది విడిసి ఎండి చిన్నిపూదేనె యని (Crystal honey) పదార్థము అగుననియు, అది పలుకులవలె గట్టిగను, అతిమధురముగను ఉండుననియు కొందఱు నెడిరి.

ఆకుల కనూయము నరీరి తత్వమును బాగు పఱచి అగ్నిమాద్యము నడచి గర్భియగుచు గుల్మము (బల్లం) గరగించు గుణముగలదనిరి. చిన్నిపూదేనెకు మధురైర్కర యనిపేరు. ఇది ఉన్మాదము, గ్రహణి, జ్వరము, మేహము, రక్తపైత్యము, వాతరోషమునడచి బలమిచ్చు నని చెప్పబడినది. చాల విలువగలది.

చిన్నిపూదేనె (Christal honey)— బొర్రలు, తొర్రలు విడిచిన పాలచెట్లతోట పరి స్థరముల విస్తారము పూవులుగల తోటలుండునేని అనగా తేనె లభించు పూవులుగల చెట్లుండునేని తేనెటీగ లాపాలచెట్ల బొర్రలందు కూడ బెట్టె డిని. అవి అచట వెంటనే ఆరిపోయి తళ తళ

లాడు పలుకులుగా నొడిపోయి యుండును. వాటిబట్టి తెచ్చుకొనురు. దానికి చిన్నిపూదేనె యని పేరు. ఇది చాల అపురూపపు వస్తువు. విస్తారము దొరకనే దొరకదు.

చిప్ప గడ్డి—ఇది గడ్డిజాతులలో నొకటి. తేలికగ నుండును. కారము, చేగు నుమలు గల్గి యుండుననియు, క్రిమిరోగము, జుతు వాతము మొదలగు వాతరోషములు, శ్లేష్మము, హృద్రోగముల శిథిలపడేయు శక్తి దీని కహయ మునకుం గలదనియు నుగరు.

చిమ్మపూడి అమరేశ్వర కవి— ఆంధ్ర కవులగు పూర్వకవులలో పేర్కొనబడిన వాఁడు. ఈతనిని సుప్రసిద్ధకవిగా అనఁ తామాత్యకవి, ప్రాసకవిమల్లన మొదలగు వారు తమగ్రంథములగు ఆదిని నుతించి పేర్కొని యున్నారు.

ఈతఁడు కవిచిహ్న విక్రమసేన మను శుద్య కావ్యము. రా. బ. కంగులారి సేనసాహిత్య పరిశ్రమగా కవియను రేఖ్యుని పు న్నావ భాగంధ కావ్యమున నుగా ఎత్తాప్రగడ కావ్యము ననో, కొందఱును తరువాతనో యుండిన వానినిగ తలచిరి. ఈగ్రంథమును సరిగా దొరకుట తేగు.

చిరకారి—ఋషి. మేధావిధి కుమారుఁడు. తొందరపడక చూచుకొని మొరయ్య వాడని చెప్పబడినది.

చిరగడము దుంప చెట్టు— ఇది బాగాళా దుంపల బోలి యుండునని దుంపపై చిన్న చిన్న నారినోచలవంటి పీతలుండును. భోజన పదార్థము.

ఇది గురుత్వముగ నుండి ఇంచుక చలవజేసి శ్లేష్మమును ప్రకోపించును. ఇది కూదమూలము దుంపలంత అపఖ్యకారి కాదందురు.

చిరంజీవులు ౧ అశ్వత్థామ, ౨. బీచక్రవర్తి, ౩. అజనేయుడు, ౪. విభీషణుడు. ౫. కృపాచార్యుడు, ౬. వ్యాసముని, ౭. భగవానుడు. పదిని సత్తుచిరంజీవులని యును.

చిరంతలచెట్టు — ఇది తెల్లచింతల, పల్లచింతల, పల్లచింతల యని మూడు భేదములు కలవు. అన్నియు చక్కెరగూఢముని తెలియుచున్నది. చెక్క చూర్ణముగను, రసముదీసియు, కవులము ప్లయము వాడుదురు. వేడిచేయును. వాతమును శూన్యమును హరించును.

చిరాయువు లేక శతాయువు — అశ్రితశి. చంద్రవంశక్షత్రియుడు. పురాణ చక్రవర్తి కుమారుడు. సోదరులు ఆయువు, కిమోతుడు, ఆవవసుడు, శ్వేతాయువు అనువారు.

చిర్రావు పల్లూగు నుండి ముప్పదిమూడు మైళ్లు దూరము నుండినదిగాను ఇది Wettest place in Asia అని పేరుగా తావు. పల్లూగు నది అగ్రముల వర్షము కురియుచుండతావు. కాని నదుదిక్కు చిర్రావునకు వర్షము వర్షించుచుండనియే చెప్పవలయును. క్రీ. నె. ౧౮౬౧ లో ౨౦౫ అంగుళముల వర్షము కురిసినది తెల్పబడినది. తొల్లియొకప్పుడతావు ఖాసి జయశి పర్యవేషిలకు ప్రధానస్థానమైయుండెను. వర్షాధిక్యముచే భూత్వోద్యోగము కిచేయ పల్లూగునకు మార్పిడియెను. చిర్రావున కొండలతాత్పర్యము కిచేచి వర్షపుగాలుల పుట్టుచుండెను. ఈతావుచట్టు చల్లని ప్రదేశములగు కొండలవల కలవు. పట్టముగ పెరిగిన అరణ్యసీమలను మైగాన్నించెడిది. ఎత్తగు తావులనుండి చూచిన సింహు సమతల మగువడియెడిది. చిర్రావుని వర్షాధిక్యతకు ప్రేరణిచ్చి.

చిరింజి (పప్పు) చెట్టు — వేడి చేయును. దేహపుష్టి, వీర్యపుష్టిజేసి మేహశాంతి కల్గించును. దీనికి కరక్కాయ పిండెలు విరుగుడు.

చిరివేరు చెట్టు — ౧. Olden Landia umbellata. అంగ్ల. Chayroot plant; Indian madder. దీనిని సిరివేరు అనుటయు గలదు. దీనివేరునగు గాఢమగు రంగుకలగు కాని బట్టలకు రంగువేయుదురు. ఈ చెట్టు ఆకులు కోలుగనుడి నేలప్రాకునట్లుండునని చెప్పబడినది. దీని సమూలరసము లేక కషాయము లేక చూర్ణము క్లేష్మమును నెడలించి ఉబ్బసపుదగ్గి, కాస, శ్వాస, క్షయరోగముల శాంతిపఱచును. జలుబు, పువస్త విషములు, సమస్త చర్మరోగములు నివారించును. ఉబ్బస మునకు దీనిఆకుల నెడలించినచూర్ణము గోధుమ పిండియగు చేప్పి చెట్టలు గాల్చిపెట్టుదురు. చిరివేరు రంగుబట్టు హేమంత శశిరముతువు లగు అనుకూలముగ నుడువనియు, క్లేష్మమును, వాతమును అడంపకనియు చెప్పబడినది.

చిరికూరచెట్టు ౧. Amaranthus campeotria. సా. గ్రంధిల; తండులు. దీనిచూకుకూర వేడిచేసి త్రిదోషముల నడచి వేలికను అగ్నిదీప్తి కల్గించును. దీనిరసము లేక సమూలకషాయము, అంగు ముఖ్యముగ వేరు రసము విషక్తమును శుభ్రపఱచి రక్తపైత్యమును, వాతమును హరించును. తత్వమును మాంస మూత్రబద్ధము, రసదోషమును, వసనాభి విషమును హరించి ఆకలిని హెచ్చించి నేత్రములకు బలమొసగునని చెప్పబడినది. చంద్ర చెక్క చూర్ణము, పెరుగు దీనికి విరుగుడులు.

చిరోగ్రాఫీ (Chirography) — వివిధములగు దస్తావేజుల మామూలువిధానమున

వ్రాయునేర్పు (కళ) అనగా దస్తావేజులను వ్రాయువిధానముల నన్నింటిని ఎఱిగియుండుకళ.

చిరోపోడి (Chiropody) — కొన్ని శరీరవ్యాధులం గుఱర్పులకు చేతులకు, కాళ్లకు ఔషధములనంటించి కుఱర్పు వైద్యవిధాన కళ.

చిరోమేన్సీ (Chiromancy) లేక **(Palmistry)** — హస్తసాముద్రము. దీనిని Palmistry అనియు పిలువదు. హస్తముపైదలి రేఖలుబట్టి ఫలములను, గుణగోషముల నెఱుంగఁ జేయు కళ.

చిలకతల్లి (బాగానుతల్లి) — ఈరెండు భేదములు బుద్ధిచూతురాలగు ఆకెల్లను పోల్చు రిండుటకు ముద్దు మురి పములతో చూడవచ్చును.

చిల్లన్తం(డెడ్డు చీపు కనివ్వేబిల్ పదవి—బ్రహ్మేము పార్లమెంటు సభ్యులు పదవి. రాజీనామా సాధ్యమైనప్పుడు చూడవచ్చు.

చిలుక (కూర) చెట్టు -ea. Hingtsha repens. ఆంగ్ల. Olus plant. సా. హిల మోచిక యని కొందఱునెదరు. అగునేని ఇది గ్రహ్మణ భేదము గావలయును లేక జలప్రస్థి యను పేరు గావలయును. ఇది సాగా చెట్టుయ రాకున్నది.

దీని సమూల రసముగాని, కషాయముగాని, సర్వగోషముల హరించుననియు, ఆకలి, బుద్ధి బలపడుననియు, కడుపులోని బిల్లులు, జ్వరములు, నివారణమొశరీరతాణ బలపడుననియు సుమరు. చిలుకకూర చెట్టు తెల్లనిది, ఎర్రనిది, నల్లనిది యని త్రివిధ భేదములు. అన్నిటికీ గుణమొక్కటియే. కొండలు దీనిని కూరగ వండి తినెదరని తెలిసెడిది.

చిలుక పలుకులు — చిలుకలు

పలుకుట మఱతోసంభాషించుట యని కొందఱు తెలచి భ్రమపడుచుండును. పక్షిలిచ్చిని నిది భ్రమయెగాని నిజముకానేరదు. చిలుకలు ఒక ధ్వనివారి ధ్వనిని తాళులను పలుక నేర్చుకొన గలవు. ఈశ కి దానికి నను ష్యులగునొక నా లు క ప్తావ్యక్తియ ముడుటవలన గొప్పని గాని లవల దానికి మేధావ మవములేదు. కొన దానిచూడంగ గాని కి

యరముకాకుండా ఇతరులవలెనే పుక్కు Imitation పుక్కులుగాని సాభిప్రాయాన్నియుచుండు కల మాటలుకానేరవు. కాని చిలుకలు చాల ముదిరిన పేని తాగు మాంసాడినతో తిను మొది యాహారపదార్థముల నిడుగునయు, ఇతరులు తిని మాటలకు విరోధపునగుచు, కొంతవరకు గ్రహింపగలుగును. అంతటి తన కిలవడిన మాటలనన్నిటినిగాని అర్థమునకు వచ్చిన గొన్నిటిగాని వచ్చుచును. అందుచూట తోనకు ప్రమాదవశమున కాక తాళి న్నాయముగ నున్నంతములు సదర్భాచునొక పచ్చములగునేని చిలుక మాటల కిట్టియు క్తమని తెలచిచోడు శుభము.

చిల్లికుండలో నీళ్లు నింపడము యిల్లంతాకారడానికిగాని కుండ నిండ డమునకు గాదు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చిల్లిగవ్వను వెతకబోయిన తరి చింతామణీజీవరత్నముదొరకినట్లు - ఆంధ్రలోకోక్తి.

చిలుక ద్వాదశి - కాశీకి సుద్ధ ద్వాదశి క్షీరాబ్ధి ద్వాదశి చూడుడు. పంచమగలు చూడుడు. యోగిశ్వర ద్వాదశి చూడుడు.

చీకటికొన్నాళ్లు వెన్నెలకొన్నాళ్లు -
ఆంధ్ర లోకోక్తి.

చీకటి (మాను) — తిమాలవృక్షము చూడడు.

చీకటిలో జీవరత్నపరీక్ష — ఆంధ్ర లోకోక్తి.

చీట్ల వేక ఆట (Playing Cards) —
ఆంధ్రదేశమున చీట్లవేకఆట నెలుగులనివారు చాలా ఆడుదురు. వేకనష్టాదుగురు గిరి ముక్తి లుండుదురు. ఇది నాలుగు తెగలుగా తెగలు పదమూడు వేకలు గల్గి యుండును. ఇస్పేడు (Spade), క్లబు (Club) గుర్తు రెండుతెగలును, స్టెరుగిని గుర్తులు గల్గియు, డైమాండు (Diamond) ఆకీను (Heart) రెండుతెగలు, ఎర్రరంగు గుర్తులు గల్గియు నాలుగు తెగలుగా నుండును. తెగలుగానుండు పదమూడుముక్కలలో రాజు (King), రాణి (Queen), జాకీ (Jack or knave) అనునవి వేకలును, పది, చొచ్చుది, ఎన్నిది, పది, ఆరు, ఐదు, నాలుగు, మూడు, రెండు, ఒకటి గుర్తులుగల వేకలుగలసి పద మూడు వేకలుగలను. అందు ఒక గురుతుగల వేకను ఆసు (Ace) అనియు పిలువదు. ఇది అన్నిటికన్నను హెచ్చు. అదిగా రాజకన్నను ఎక్కు వ విలువగలది.

కల్యాణ శాఖలతో ఆసయాభిషమునందే ప్రారంభిస్తూ క్రీ. వె. పనునాల్గవ శతాబ్ద మధ్య కాలమున ఐరోపాదేశములలోనికిగూడ చేర్చబడినదని వాడుకగలదు. వేకలను అనేక వేల లతో సనేకవిధములుగ నాడుదురు. బ్రిడ్జి ఆట యనియు, వేలా మున్నూట నాల్గు ఆటయనియు (Auction Bridge) సోకరుఆటయనియు, విష్టు (Whist) ఆట యనియు. మినాపు

(రన్నారు) ఆటయనియు, ఎత్తుళ్లు, అడ్డాట, ఐదు సూడు రెండుపట్లాట, లండన్ ఆసు, లిటరేచరు, తనులపాకు ఆట, క్లియరెక్సు ఆట, నోట్రంపు ఆట, కోరిన పట్ల ఆట (దీనినే రహితాస్ ఆట) మొదలగు విధానములు ఆటలెన్నియోకలవు.

చీనా తురుష్కస్థానము (Eastern Turkistan) ఇది టిబెట్టుదేశమునకు వాయువ్య పార్శ్వముననున్న తురుష్క స్థానభాగము తీయనుమా నుగు దక్షిణమున నున్నది. ఇదియొక గొప్ప పీఠ భూమి. సూర్యుడైపు తప్పు తక్కిన దిశలందు ఎత్తులు పర్వతములచే అడ్డుబడినది. ఈదేశపు పర్వతములయు కారవానాపై నడచుచుండును. దేశమున యార్కండుపురము కాగ్గార్పురము పర్వతస్థానములు.

చీనప్రభు యాహుప్పేగను మహమ్మదీయుడు కొంతమంది గడేకానుజులగు సూర్యుకొని హాహత్తుగా చీనాయుక్యోగులపై బడి మడియించి తాను ప్రభువునని కొంతకాలము దీనినేని తాను స్వాధీనునని ప్రకటించుకొను యదమన చంపి నేయబడియెను. దేశము నుండి చీనావారి రాజ్యముననే చేరి వారచే పరిపాలింపబడు నున్నది. (తురుష్క స్థానము చూడుడు.)

చీనాదేశపు గొప్ప గోడ —
(Great wall of China) ఇది మధ్యకాలము లుగ ప్రపంచమందలి గొప్ప వింతలలో నొకటిగ నెన్నబడినది. పొడవు ౧౫౦౦ మైళ్లనియు, దీనిమందలి Loops మతిమొక వేయిమైళ్లుండు ననియు, ఇరువదియైదు వేల కావలిగోపురము లుండెననియు చెప్పబడినది. క్రీ. ము. మూడవ శతాబ్దాంతకాలమున, ట్సిన్ భూపతియగు యిన్ చెంగు చక్రవర్తి దీని నిర్మింపజేసెనట. ఆయనకు భీష్మాంగటీ యని వాడుకపేరుండెనట. ఉత్తరదిశనూడి వచ్చు దోపిడిగాండ్రగు తారా

చులనుండి . తనదేశమును రక్షించుటకు దీనిని గట్టిచేయుట. ఇప్పుడు పాదగమనమును ఎక్కువ భాగము బలవత్తరమై నిలచియున్నది.

చీనాదేశపు ప్రభుత్వము ఆసియాఖండములోని ప్రజాప్రభుత్వదేశము. నలుబది రెండులక్షల జెబ్బదివేలవేల చతుఃపుష్పములైశాల్యమనియు, నలుబదియేకకోటి నలుబదిలక్షల పదకొకవేల అగువందల జనసంఖ్యయనియుం జెప్పబడినది.

చీనాదేశపు సామెతలు - అప్పుడు ముస్సులో నుంచుకొని ఆవస్తువును బేరమాపవలెను. ఆపదలగాధములు న తోషము నాలుమెరిక. ఆలస్యంగాచేసేదే అన్నియునవి. ఇరుగు పొరుగులూ జూచుకొని ఇటోకో కాపుగము చేర్చువలెను. ఎలుగుబంటిపల్లగానున్నదని కాకి వెక్కిరించినదట. సూదికీ రెండుమొలలుండవు. ఒక కుక్క దేనినోచూచి యూస్తే తక్కినకుక్కలు దాన్నిచూచి అలావడం ఆరాభిస్తవి. కిడివేళ్ళయినా భూమిలో పుగిలితే గుడిక దిగిచ్చి మానకు. కిడిమీ ముచ్చిడైతే కాల్పుకు వెరుస్తుదా? కట్టుగుట కంగున మ్రోగెడి కాగు. కిట్టపడి సంపాదిస్తూంటే కిడుపునిండా తిరిగి ఘనంగా బ్రతకవచ్చుచు. కాగితము, కలము, సిరా కూడ ఖడ్గమువంటి ఆయుధములే నని నమ్ము. గొప్పమాటలు గోడలు దాటుగాని, చెడ్డ వార్తలు జగమలా ప్రాకుతవి. చుర్రునికి గుండ్రదనము, జలదము (మేఘము) లకు స్థిర నివాసము ఎంతకాలముండునవి? చమురులేని దీపములోనివత్తి చరచర కాలిపోతుంది. చవకగా దొరికేవి మంచివవుతాయా? మంచివి చవకగా దొరుకుతాయా? దారులెక్కిగినవాడు దూరం తిరగడు. నవ్వుముఖాలేనివాడు అంగడికిల్లుడు కాడు. నావలందేల్చేదీసేరే ముచ్చేది నీరే. నోరు

తెరివడంకంటే చుప్పలు పొవడం తేలికగా నెఱుంగు. పటాలములగుండుట పగి నాగి గుడ్డ కప్పు తెప్పలుటకే. పుట్టనివాడు చచ్చిన వాడు పుణ్యపుగిటు లెన్నడు. వెద్దకెరుమలు వెక్క చిన్న కెరుమలు వలె వెద్దవానివలె. ప్తవాగు ముందుకువచ్చు ముగరు. వెద్దచెట్లకు సుడిగాలి ననుభూతమే. మనతప్పు లితిరులవలెను మన మోహిగుట సుకిము. ముసిలితనమువలెకు చగువుకుండునా ముగినదనలేము. మూడు అంగులలో బేరమాపి భరికనుక్కు గట మూడునా మోసపోడు. మేఘములు చానకలోనునా వర్షపునీరు నిలచియేయుండును. సేవకు లి-టిలో లావై తే చేసేపనులు డిపోవుట తప్పవదే.

చీనాదేశము (China Proper)

ఆసియాఖండమున చీనానుహారాజ్యములోని మొదటి దేశము. బహుశః ఇండియాదేశముగతి ప్రాశాల్య ముండుననియు, అంతకన్న జనాభా మెక్కువ యుండుననియు తెలుపబడుచున్నది. దేశముననక్కలలో మలుకొండలమయ్య, ఎక్కువ భాగము వ్యవసాయముక్రింది నున్న దేశము. దేశము పశ్చిమమునకు ఏటవాలుగ నుండును. పర్వతశిఖరము లెప్పుడు ముందులో గప్పబడి యుండునవి. ఉత్తరమున పెల్లిగుపర్వతములు, నాన్సి గుపర్వతములు దక్షిణమునను గల ముఖ్యమగు పర్వతపర్జులు. చీనాదేశమున వెద్దచదియగు ముంగ్గీ లేక, ముంగ్గీకీయగునది పూర్వ నాహినియై మెల్లోనముద్రమున సాగిపొందును. హోయాంవ్లోనది అనేకనాలులు తనప్రవాహమును మార్చుచు, తనవడిమొపులచే దేశమునకు గొప్పనవ్వుములు గల్గించుచున్నది. ఇప్పుడు పేభిల్ సయ్యక్త్రగుడమున సంగమించుచున్నది. దీనిని చీనావారు చీనావారి దుఃఖ ప్రవాహ మనియెదరు.

హిమాలయ (Himalayas) ఉత్తరమునకు జని అదియు పిభిరీ సముద్రాగ్రమునకును తీసి కొనుచున్నది. దక్షిణమున కేటన్నది కలకు. పీకిచ్చుది మొదలు చూగ్గిచివలకు ఒక పెద్ద కాలువ త్రవ్వబడినది కలకు. అది ౨౦౦ మైళ్ళ పొడవు గలది. ఇది ప్రపంచమున నెక్కువ పొడవైన కాల్వయినదను. చీనాద్రుజులు విస్తారము నుండి పడవలయందుదేసగులపైఠాని, కాలువలగుగాని, సమద్రమునగాని నీలిమిడుడునాని సామెతగా నున్నట్లు సుప్రసిద్ధము.

ఉత్తరసీమలగు హిమ మధ్యము పరిణా భాగములు వేడిగానుండును. ఎట్లప్పుడు హిమోష్ణములు గలదును అధికముగానే యుండును. దేశము North Temperate zone కలదు. ఈశోష్ణనీతులు స్పష్టముగానే తెలియును. ఎట్లనను దక్షిణమున ఉష్ణాధిక్యము, అప్పుడు పుష్కల గిట్టుదుడు సుఖిగాలి, తుపానులును, దేశమున ముఖ్యముగా పెప్పుడిగిడివి. ఉత్తరమున కీలంధిక్యముచే హిమాలయ పర్వత మూలంబు నెలలు మాచుగా బిగియుండును.

చీనాదేశమున రాక్షసబొమ్మగనులు విశేషముకలవు. ఒక్కతొప్పున రాక్షసబొమ్మప్రదేశ మొకటి ౨౦,౦౦౦ చతురపుష్పాభిది కలదని చెప్పబడినది. ఇది ప్రపంచమున పెద్దరాక్షస బొమ్మ ప్రదేశము. కాగోలిన్ అను పేరుగల చీనా మచ్చ (China clay) చీనా నామాను చేరు నుపయోగించును. చాల విలువగల గనులు కలవు. రాగిగనులును, జింకు (తుత్తనాగము) గనులు, పాదరసము గనులు పశ్చిమపు కొండలగు సమృద్ధిగ లభింపుచున్నవి. ఇనుపగనులు దేశమున విస్తారముగ నిదివరకేకలవు. ధాన్యము, తేయాకు దేశమున ముఖ్యమైన పంటలు, పత్తి, చెఱుకు, నీలిమంగు, దక్షిణమునను; గోధుమలు,

శాల్మి ధాన్యము, జొన్నలు, ఉత్తరమునను కొంతవఱకు పైరుచేయుబడుచున్నవి. భూమి సారవంతమై జలముగల్గియుంట, పంటలు జనబాహుళ్యమునకు సమృద్ధియనిపించుగాని లోపముండదు. నెరుకు దేశమాతలకు సమృద్ధిగల్గి మిగుల నుపయోగించుచున్నది. చీనాదేశపు కాగితములు వెనుకులోనే చేయబడుచుండునవి. క్రొవ్వొత్తులకు క్రొవ్వను, కప్పురిపు చెట్లనుండి కప్పురిమును విస్తారముగ దేశమున చేయబడుచున్నవి. చీనాదేశము ఎక్కువ వ్యవసాయదేశమట. అడవి మృగములు నశించిపోయినవి. పాగులు, చేపలు అపారములు విసారము పెంచబడుచున్నవి. గుట్టములు చాలతక్కువ. పశువులును సమృద్ధిగలేవు. బాగారుచేపలు, నెడిచేపలు, (Gold fish, Silver fish) ఈదేశము మాత్రమే సావముగగలవియె. చీనానాడు మాగోలియా నెగివాను, మామాదియా తెగవాను నైయున్నారు. గిట్టినారు, బుద్ధిసూక్ష్మత, పని పాటులందు చీవిక శ్రద్ధకలిగి నిష్కలవారు. పొగుపు, మితవ్యయములగల్గి, తృప్తితో చులుగువారు. పూర్వాచారపరులు.

చీనాభాష Monosyllabic భాషగ జెప్పబడినది. అనగా ఒక ఉత్తమదాకతటి నుచ్చరించదగిన మాటలగల్గినది. కాని ఉచ్చారణలు, షుశ్రీను ఉచ్చారణల మయమైయుండును. ఇతర భాషలందువలె వీరిభాషయందు పెద్దమాటలు స్వతంత్రముగ నర్థమిచ్చునవి యుండక మాటల సంపుటల వాక్యములుగనుండును. మఱియు నీ భాష నిలుపునా పట్టులనువ్రాయుదురు. చీనావారాధికాలముననే విస్తారము నాగరికులైరి. అచ్చయంత్రములు, కాగితములు 'ఐరోపాదేశముల' కెఱుకబడనికాలముననే వాడుచుండిరి. మేరినర్సు కంపను (దిక్కులంజాపుయంత్రము) ను కనిపెట్టి

చేసినది చీనావారే. విద్యాధికులు వీరియందు కలరు. ఐనను పనిపాటులందీయుటకు ఇతరజాతులవలె లబ్ధపడి తమగౌరవమునకు తక్కువయని తలంపరు. ప్రభుత్వ మిటీవల రిపబ్లికుగా నేయాబడినది. వెనుకటి ప్రభుకుటుంబము ముచూ జాతివారుగ నుండిరి. వెనుక Great Wall of China ఈదేశముననే నిర్మింపబడినది (చూడుడు).

క్రీ. వె. ౧౮౯౫ లో చీనా జపానులకు కలహములుకల్గి ఫార్మోజా ద్వీపమును, పెస్కా-కోర్సు దీవులును, జపానువారిచేతబడెను. వివిధ మరి కొన్నిదీవులు, భూములు, ఇండ్లాడు, జర్మనీ, ఫ్రాన్సుల పాలయ్యెను. రష్యాఈదేశముపై నున్నవైచి యుండినట్లుండెను. క్రీ. వె. ౧౮౪౨ లో వర్తకపురేవులందఱికి సదుపాయములు చేయెను. చీనావారు బొద్దిమత్తులు, కంగుట్లా మతమీదేశమున జనించినది. (కంగుట్లా మతము చూడుడు). పట్టునేతపని పోర్చిగయినా నూనులు చేతపని, లక్ష్మినిగు పూతపని (Lucquered ware work) వీరిదేయని చెప్పవచ్చును. ప్రపంచమున ఆపనులనేర్పనగు వీరిని మించినవారు లేరంగరు. చీనాదేశము పరిపాలనకు పకునెన్నిది ప్రోవిన్సులుగా చేయబడినది.

పీకిన్ నగరము దేశమున ముఖ్యపట్టణము. పీకిన్నని ఉత్తరపు రాజస్థానమని యర్థము పీహెయో నదీతీరమున ఐదులక్షలు జనాభాయనెదరు. ఇది తారారు నగరము, చీనానగరమునను రెండు పురములుగ నున్నది. తారారు నగరముననే తొల్లింట రాజనివాస భవనములు, ఉద్యానవనములు ఉండెను. తొల్లింట నిది చీనా రాజ్యమున కతకు రాజధానిగ నుండిన నగరము. వర్తకస్థలము. దీనికి పియియోనదీతీరమున నేయున్న టీన్నిస్పరిము రేవు స్థానము. ఇందు

లక్షజనులు కలరు. టీన్నిటను కాగ్నెయమున కడనేయున్న చిపూపురము వర్తకస్థానము.

హాకోంగరము ఇది యాంగ్లీసాదిపై నున్న రేవుపట్టణము. గొప్ప వర్తకస్థలము. సముద్రమున నడచు నీడు ఇన్పుటికి నడియగురాగి. లోతున్నది గాన నిచటకు వచ్చును. ఇన్పుటికి సముద్రమేడవందల మైళ్ళుగనును. హానునది యాంగ్లీసాదిలో నీ పురమునడిచిన సంగమియను. హానునదికిని, యాంగ్లీసాదికిని నడుమ సంగమము కడ హి హెయోస్యోగుపురము కలను. అదియు వర్తకస్థానము. హాన్యోగనిన సంగమమనియర్థము. హాకోంగరము కెనురుగనే యాంగ్లీసాది కవ్వలి తీరమున పూచాగిసంగమ పెద్ద పట్టణముకలను. అదియు వర్తకమునడచు తావుగనే యున్నది. యాంగ్లీసాదియగు ముఖద్వారమునుండి వెయ్యి మైళ్ళవిగు నీడు నడచును. అట ఇథుని పురము న్నుది.

షాంగ్ హె నగరము- విదేశవర్తకస్థానము. ఐరోపా వర్తకు లిట విశేషముగ గలరు. నాల్గు లక్షల జనులుగల వర్తకస్థానము.

నాన్కింగుపురము- ఇది తొల్లిటి చీనా సుహారాజ్యపు రాజధానిగ నుండినది. నాన్కింగునిన దిక్షిణరాజస్థానమని యర్థము. పట్టణేత అధికమై పేరొదియున్నది.

రెంటు పురము- దిక్షిణముగా నున్నది. వర్తకస్థలము. విదేశవర్తకులు సధికము. అగ్ల వర్తకులున్నతావు. ఇది కేంబునునదీ ముఖద్వారమున నున్న పురము. వేయాకు వర్తక మిట యధికము.

ఇంకను అమోయిపురము, పూచౌపురము (ఇది ఫార్మోజాద్వీపమున కెనురుగ నున్నది), నింగ్వాపురము (ఇది చూసాన్ ద్వీపమున కెనురుగ నున్నది, ఇట పట్టవర్తక మధికము),

అప్పుడా ముక్కు ఎల్ల చుగా గలది. పలుబడియై గు
లక్షల వత్తు పుచ్చుకై వైశాల్యమని చెప్పబడినది.
కొంగరి లక్షల జనాభా అందనానేమిబడినది.

అందుచే నా ప్రాజెక్టు ముగిసి ఇటీవల రిటైర్మెంట్
గా చేరుకునినది. ఇంకా వీనాదేశము, ముచూ
రము, ముగోళియా, బొబ్బిల్ల, తూర్పు టర్కి-
యా ములును చేయవలసివున్నవి (ముహమ్మదాబాద్ ముహమ్మదు).

చీపురుపుల్లల (దుబ్బ) చెట్టు
ఆంగ్ల. Broom Grass దీనిపుల్లలు
గిరికిగ నుండి కడచు కుచె, గల్గి
యూడునాచ కిల్లులుగిరికి కసపు, తుక్కు,
చీపురుకు ఇడ్ల మునుపయోగి తును. దానికి
పురుగుట్ట నుని చాడుగును. సుస్కృతమున
సమ్మార్జిని యనిపేను. దీనివేగు (గంము) నును
పిషముల నిచాచు గుండుకులగు. చీపురు
పుల్లలుగిరి పిల్లలు కుట్టగును. చీపురుజాతి
నును గొడచీపురు అని పేగులు బలనుకు
పుల్లలుజాతి కిలగు. దానిపుల్లలు ఎక్కువవియుగ
యూడు కడచు కుచె కొంత మృదుత్వముగ
హయములు దేశవాళి చీపురుకడచుగిరి
మునుపెపు. దీనిని కిట్టులుగిరికి ఇడ్లూపుకొన
నునుదొగి తును. దీనివేళ్ల గంము లేక కషా
యము అడ్డకొగ్గగు, కాన, మేహనాతము,
పిష్టాబికోగము, నూరి, హృద్రోగము దీనికి
నెదిరించి నివారించుచున్నారు.

చీమగంగాయాత్ర - చా" ఆవిస్య
మని తెల్పుచుకు నాడునా మిత్ర.

చీమలు — చీమలు సర్వసాధారణముగ
సాదరణముగ నున్నవి. వీటియందు ౨,౦౦౦
జాతులు కలవని చెప్పబడినది. రెక్కలు గల
చీమలు వీటికి అధిపతులు. రెక్కలుగల చీమలు
యూదేశముమేరకు తక్కినవి పనిచేయుచుండును.
పరిశీలనలు వలన చీమలందు బానిసత్వపు

ద్రీనా మహారాజ్యము - ఆసియా.
 ఖిరామునాహిన్న గోష్ఠరాజ్యము. ఉత్తరమున
 నైజాముదేశము, తూర్పున పసిఫిక్కు మహా
 సముద్రము కొరియాదేశము. దక్షిణమున ఇండో
 చైనాస్థానములూ ఇండియాదేశము. పశ్చిమమున

చీమలు కూడ కలవని తెలియుచున్నది. చీమ
లందు పట్టుదలయు, శ్రద్ధ, బాధ్యత మెందు.
తెల్లజాతి చీమలను చెదయంగారు. ఎఱ్ఱజాతికి
పుల్లెలందురు. నల్లచీమలు పెద్దవి. చలిచీమలను
వేతొకజాతి పిరికిజాతి చీమలగు చచ్చివవాటి

మాసముందినివేయు ఆచారముకలదని గోల్పో
బడినది.

చీలకుల గోత్రము —

చూడుడు.

చుంబనములు — కామశాస్త్రము

చూడుడు.

చుక్కీనది — ఘృతూద్రీనది చూడుడు.

చుట్టములకు దూరము, నీటికి

చేరువ చాలా శ్రేయస్కరము —

ఆంధ్రలోకోక్తి.

చునార్ (దుర్గము) పురము —

శొల్లిగట్టి చరణాద్రి పర్వతముకడ నున్న
చునార్ పురము.

చూటియానాగపూర్ — ఝార

ఖండదేశము చూడుడు, ఛోటానాగపూర్
చూడుడు.

చూడచుట్టము (మొక్కదెవము

లేనట్లు — (దీనావస్థయనిభావము). ఆంధ్ర
లోకోక్తి.

చూడచుంచు, చేనేనిసందికొక్కు

చేష్టలు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చూడగా చూడగా గుట్టెం

గాడిదగా మారినదట - ఆంధ్రలోకోక్తి.

చూళి - ఋషి. బ్రహ్మదత్తుని తాత. (కన్యా
కుబ్జము చూడుడు).

చూళిక భాష — పై శాచికభాషలోని
భేదము. అష్టభాషలలో నొకటి. (భాష ఎన్నిది
విధములు చూడుడు).

చూళికాపైశాచి భాష — పట్నా
కృతభాషలలో నొకటి. (క్రొత్త భేదములు
చూడుడు).

చెంగల్పట్టు జిల్లా — ఆంధ్ర దేశము లోను, అరవదేశములోనున్న జిల్లా. కాంచీ పురము పెద్ద పట్టణము, గొప్ప శీత్రమున యున్నది. చెంగల్పట్టు న్యాయస్థానములున్న తాళు. (పైదాపేట చెన్నపట్టణమున కే యున్నది). కిలక్టరున్న తాళు. తిరుక పర్వతము (పక్షి తీరము) సుప్రసిద్ధ శీత్రము. పల్లవరము, సెంటు తామస్కోటు చెన్నపురముక్క సైన్య స్థానములు. పులికిట్ట సరస్సు తీరముగల పులి కిట్టాన నగర గిరి పర్వతము (పూర్వము ఉచ్చి వాళు), పొన్నేరు (మహావతి పురము) యితర పట్టణములు. దీనిని సెవెన్ హిల్స్ అనుచున్నారు.

చెంగలికోష్ఠు చెట్టు (చెంగల్వకోష్ఠి) ల. *Aplotaxis auriculata* అనియు *Sausseerea lippa*. అంగ్ల. *Costus*. సు. కువ్వు; పాకిజ; పాకలూ; హాళిద్రవకి; హాళి భవ్యకి. దీనికి చెంగలికోష్ఠాయు, చెంగల్వ కోష్ఠనియు, కోష్ఠనియు కూడ వాడుక పేర్లు కలవు. దీనివేరును చెంగల్వకోష్ఠని యును. మూలము లేక కషాయము ఇంచుక సుగంధమాతో నుండి నడిచేసి త్రిదోషములను హరించును. గూఢ పుష్టి, వాతముకేసి, దోషజ్వరము (Typhus fever) పై చక్కని పనిచేయును. చూడయు, గుష్టు, జ్వరములు, దగ్గు (గూదలు), మూల వ్యాధి, విషదోషము, విసర్పి వీటి సహాయము.

చెకుముకితాయి — దీని నిరుపచిత్తతో కొట్టిన నిప్పురవ్వలుకల్గి ఎగురును. చెకుముకి తాయి చాల గట్టితాయి గాన నిరుముతో సా ఘట్టనమున రాతిదెబ్బమొక్క వడి ఇనుమునా దగ్గి గామారి యట్లు వెడలుచుండునని కనిపెట్టఁ బడినది. కాలినదారముల గుంపుచు నీనికడకుఁ బోయి అదాయగ్ని పడుకొని దానిని చుట్ట

కాల్చుట మొదలుగాగల పనులకు ఆదికాలము నుండియు నుపయోగించుచున్నారు. అగ్నిపుల్లలు లేనికాలమున దీని వాడుక యధికముగ నుండెను.

చెక్కు (Cheque) — పద్ధతులమేరకు చెక్కు- అనగా Bill of exchange అని భావము. తనిఖీచేయబడిన చెక్కుయని యర్థము బాకి లేక ప్రజ్వలించువాడ సొమ్ము ఒకరినుండి ఇంకొకరి వశమగును.

చెక్ లేక చెక్కు - Cheque (వాణిజ్య సుబాధమ భావించదము) Cheque-లో వివరింప బడిన సొమ్మును వివరింపబడిన ఆసామికి గాని ఆశనిఆరకు పొందినానికిగాని యిచ్చుని ఒక Banker ఒక వ్రాసిన ఒక Order పత్రము. ఇట్లు చెక్కు పై సమూలవాటమున ' & Co.' అని వ్రాసినవానిని Crossed Cheque అనియె నును. ఇది చెక్కుపద్ధతిములు. డి.కే. & Co. అని వ్రాసినవానిని General Crossed Cheque అనియు, ఫూనాబాకి అని వివరించి & Co. వ్రాసిన Special Crossed Cheque అనియు నుండును. Crossed Cheque ఒక బాకివారిద్వారా వసూలు కాబడవలయుంగాని అన్యత్రా పేలునది. వివరింపబడిన సొమ్మును యిది చెచ్చువానికి Bearer యిచ్చుని వ్రాసిన చెక్కులకు Cheque to bearer అని పేరు.

చెట్టు ఎక్కించి నిచ్చిన తీసివేస్తే మహాత్ముడు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెట్టు చెడేకాలమునకు కుక్క మూతిసిందెలు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెట్టు నరికి వెనవేసుకొన్నట్లు — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెట్టు నాటి న వాడు నీరు పోయడా ? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెట్టుముందా విత్తుముందా? —

(లోకమునకు గల్గించి అని భావము.) ఇది తేలుని మొడివాదమని భావము.

చెట్లెక్కు చేపలు — సాహితీదీపపు

సూర్యుతీరమున, ఒకతొడురమునల దీప్తిమునకు నున్న బట్టిక్కోలోవాపురి హాసనసీమలనుండి ఈజాతిచేపలు కలవనియు, అది ప్రాచుకొనుచు నీటినుండి వెలివిచ్చి పరిసరములనున్న రాళ్ళపైకి చెట్లపైకి నెగబ్రాకుననియు, చప్పుబడినది. ఆధ్రమున చేపలు చెట్లెక్కి నవను ఉక్తిని నాపి మారును.

చెట్లెవంగనిది (మానెవంగునా? — ఆధ్రలోకోక్తి.

చెట్లకొమ్మలు — చెట్లు తమ మూలము

గుండా సూర్యకన్తి సహకమమున Carbon Dioxide అంటును నాముపురు పీల్చుకొని వలసియుండును. కాని ఆర్యోగ్యకరమగు వృక్షము తనకు హానికరమైన కార్బన్ డైఆక్సైడ్ ను కొనుగోతు తనబామునకు పీల్చుకొని మూలమున గల్గించు నుమారును. ఈమూల లన్నియు కొమ్మలయందు పంపింపగాన నాకొమ్మలను పీల్చుకొని ఎక్కువయెడల మరల పంపింపలేదు వ్యాపారమునకు వలయుతోపులు గల్గించుకొనునని తేలునున్నది ఇది నై సర్గికముగ గల్గియుండవలసిస్థితి.

ఇంక గాలిపాటులు, రోగములు, ఆటాకిములు మొదలగువాటికి లోబడియే ఈవృక్షములు చ్చెట్టులకుం గల్గుచూడునని తలపవలయును. వేత్యేలు జాతుల చెట్లకు వేత్యేలు విధానముల కొమ్మలుంటగాని, కొమ్మలేలేకుంటగాని స్వతస్సిద్ధస్వభావమై యుండును. ఏది ఎల్లున్నను ఆకులు ఎడ పీల్చుకొనతపూర్తిగ సనుభవింపఁ గలగునట్లుండుట దీని ప్రధానధర్మముగ తలపవలసియుండును.

ఇంక గాలిపాటులు, రోగములు, ఆటాకిములు మొదలగువాటికి లోబడియే ఈవృక్షములు చ్చెట్టులకుం గల్గుచూడునని తలపవలయును. వేత్యేలు జాతుల చెట్లకు వేత్యేలు విధానముల కొమ్మలుంటగాని, కొమ్మలేలేకుంటగాని స్వతస్సిద్ధస్వభావమై యుండును. ఏది ఎల్లున్నను ఆకులు ఎడ పీల్చుకొనతపూర్తిగ సనుభవింపఁ గలగునట్లుండుట దీని ప్రధానధర్మముగ తలపవలసియుండును.

చెడిపోయినవానికి చచ్చినగోవును దాసమిచ్చినట్లు — ఆధ్రలోకోక్తి.

చెడి స్నేహితునింటికి జేరవచ్చుంగాని చెల్లెలింటికి చేరరాదన్నట్లు — ఆధ్రలోకోక్తి.

చెడుబాద్యీవము లోవరు బరాదేశము చూపెడు.

చెన్నమరాజు చెన్నమరాజు కవి — ఆధ్రకవిలలో మధ్యకవిలగు పరిగణింపబడిన చెన్నమరాజు నియోగి బ్రాహ్మణుడు, ఆత్రేయసగోత్రము, రాజు శేష సూర్యుడు. కవి ఎన్నునాని శిష్యురాలు కాత్రేయ. తిమ్మనా ఆర్యోగ్యకరమై రాయులకడను, పదిప పాటలపాఠిరాయులకడ ముత్రిగ ముడిపాడు. కవి కుక్క ముత్రిగ లక్ష్మీపతి. శ్రీనాథమహాకవి శిష్యుడని చెప్పుకొనెను.

చెన్నమరాజు నామమూర్తిగను మును ప్రముఖము. ఈతని కాలముక్రీ. ప. ౧౫౭౪-౧౬౧౪ మధ్యనని తిలకించుచున్నది.

చెన్నరాజధాని రాజ్యము — కవిని పురుగిరాజధానిమనియు, అట్టి భాష మంగు రాజ్యమునెసి డెన్నిమనియు, ప్రభుత్వోక్త్యగులు ప్రెసిడెన్సీ ఆఫ్ బెంగాల్ నుండి బాల్లిమరుయు నాపచున్నాడు. ఇది మాదేశమునకు దక్షిణపు కడచున్న దేశము. ఇంక ఆధ్రదేశము, అనవదేశము, కన్నడదేశము, మరల మాదేశములు భాగములుగ కల్పబడినవి. వేశాల్యము ౧౪౦,౦౦౦ అని చెప్పబడినది. సముద్రతీరపు పొడవు ౧,౪౦౦ మైళ్లుండుననుచున్నారు. ఇంక కొంతభాగము దక్కస్థిరభూమియగుగాడ కలసి యున్నది. పూర్వుకనుమలు పడమటకనుమలు (పూర్వాచల, సహ్యాచలములు), ముఖ్యపర్వతములు. ఇవి దక్షిణమున పశ్చిమకొండలయంగు

కలియును. అందుచే ఉదకమండలమును సుప్రసద్ధ సమశీతోష్ణప్రదేశము కలగు. ఆవృత్తమునకు నీలగిరియని ప్రత్యేకినామము కలగు. ఇట్లే వీటి వేత్వేణుశాఖలకు వేత్వేణు నామములు కలుపు. గంజామండలములోని మహేంద్రగిరి విశాఖ పట్టణముకడనున్న సింహాద్రి (సింహచలపర్వతము), కృష్ణామండలములోని శోభనాచలము, బెజవాడకడనున్న ఇంద్రకీలాద్రి, నెల్లూరుమండలములోని యాదగిరి, చిత్తూరుమండలములోని శేషాద్రి, కర్నూలుమండలములోని శ్రీశైలము (పర్వతము), పోర్చుగసుండలములోని అశుశాచలము, చెంగల్పట్నంట్లలోని వేదిగిరి, పోర్చుగసుమానుమకొండ, పొలముజిల్లాలోని శివరాము కొండలు, తూజాపూరుజిల్లాలోని తిరుమలై, తిరువాన్తూరురాజ్యములోని పూలమలై, మధురకడనున్న యానమలై మొదలగు ప్రత్యేక ప్రత్యేక నామములు తెక్కకు మహిమిం దేవుని కలుపు. వీటియందలి శిఖరములకును ఇట్టివేర్లు కలుపుగాని అంతగా చెప్పదగిన పేర్లుగల శిఖరములు దేశమున లేవు.

మహేంద్రతనయానది, వాళిధారానది, నాగావళి (నొల్లిగిరి లాంగుల్యనది) శారదానది, వరాహానది, గోదావరీనది, కృష్ణవేణీనది, ఉత్తర సర్కారులచే ప్రవహించు సస్యానుకూల పరిస్థితులు గల్గించుచున్నవి. ఉత్తరసింహాద్రి (చెన్న), చాలేరు, దక్షిణసింహాద్రి, కావేరీనది, తామ్రపర్ణి, తుంగభద్రా నదులు రాజ్యమున ముఖ్యములగు నదులు.

మహేంద్రగిరియొక్క తీర్థస్థమైన కతక, మహేంద్రతనయానది పేరందినది. మాళారణ్య సంచారయగుట వాళిధార పేరందినది. లాంగలి (నాగలి) నుండి లాంగుల్యయు, తల్లినినీటగల్గి చాలేరును, కవేరుండను ఋష్యాశ్రమ సంచార

యగుట కావేరియును, ఎట్టభూములగుండా నడచుచు తామ్రపర్ణియు, తూగానది భద్రానదులు కలిసిన సాయుక్తప్రవాహయగుట తుంగభద్రయు పేరిదియున్నవి. భవాని, అమరావతీనదులు కావేరియొక్క సంగమిండు ఉపనదులు. కృష్ణా వేణీనదులు కలిసి కృష్ణవేణియైపడి. (ఇడియా దేశము చూడఁడు). పశ్చిమసముద్రతీరములందు గిరి అగుభములును, శూర్పు సముద్రతీరము లందు గిరి అగుభములవరకును, సీతభూమి యగు, కడప, కర్నూలు, బల్లారి మండలము లందు గిరి అగుభములును ఏటేట వర్షించును.

ఉనికి స్వాస్థ్యముగల తావులగు వరిపంట సమృద్ధిగలదు. చెరకును పైరుచేయుటకు మునును. లేనితావుల నొన్నలు, రాగులు, మిరప కాములు మొదలగు చుట్టపంటలు పైరగును. చెట్లవేళ్ళకు జాగులు చెమ్మతగులు తావులగు కొబ్బరితోటలును, లేని తావుల నంటుమామిడి తోటలును పెంచబడుచున్నవి. గోదావరీ ప్రాంతముల బత్తాయి నాగింజలు, క్రిష్ణాప్రాంతముల దేనెనాళి నాగింజలు, జలసమృద్ధిగల తావులగు చిమ్మలు, అనలులు పెంచబడుచున్నవి. తూజాపూరు తిరుచనావల్లి మండలముల అనలులు కొబ్బరితోట లధికముగా గలవు.

సగటున తూజాపూరు మండలము, గోదావరి జిల్లా పల్లపుప్రదేశము, క్రిష్ణా పల్లపుప్రదేశము పెద్ద వరిపొలములుగను, తిరునెల్వేలి, కర్నూలు, క్రిష్ణాజిల్లా మెరకలు ప్రత్తిపొలములుగను, దక్షిణ ఆర్కాడు నెల్లూరులు నీలిమందు చేలు గను గోదావరిలాకలు భవానిలాకలు మధుర భూములు సోగాకు గుడ్డలుగనూ చెప్పబడినవి. పశ్చిమసముద్రతీరము కొబ్బరితోటలుగ చెప్పబడినది.

ఆంధ్రదేశమున ఆంధ్రమును, అరవదేశమున అరవమును, మళయాళ దేశమున మళయాళమును, కన్నడదేశమున కన్నడము, తులు, కొంకణభాషలును వాడుకయగుచున్నవి. మైలు చౌకమున ౨౭౦ మంది వసించుచున్నారని లెక్కింపబడినది. ప్రజలగు పనానారవమాతు మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు ఇతరతావులగు వలెనే కలరు.

ఈరాజధానియగు డివిషనులెన్ను. దేశము లియు జిల్లలుగ విభజింపబడి యున్నది.

చెన్నుపట్టణ మొకప్రత్యేకజిల్లాగా చేయబడినది. ౧. గంజాముజిల్లా, ౨. విశాఖపట్టణము జిల్లా, ౩. పూర్వగోదావరిజిల్లా, ౪. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా, ౫. కృష్ణాజిల్లా, ౬. గుంటూరు జిల్లా, ౭. నెల్లూరుజిల్లా, ౮. చెంగల్పూరుజిల్లా, ౯. చిత్తూరుజిల్లా, ౧౦. పోర్టుజిల్లా, ౧౧. కడపజిల్లా, ౧౨. కర్నూలుజిల్లా, ౧౩. బళ్లారిజిల్లా, ౧౪. అనంతపురంజిల్లా, ౧౫. డిక్షిణగార్హజిల్లా, ౧౬. తంజావూరుజిల్లా, ౧౭. తిరుచినాపల్లి జిల్లా, ౧౮. సేలంజిల్లా, ౧౯. కోయంబూరు, జిల్లా, ౨౦. మధురైజిల్లా, ౨౧. తిరునెల్వేలిజిల్లా, ౨౨. నీలగిరిజిల్లా, ౨౩. మలబారుజిల్లా, ౨౪. దక్షిణకన్నడముజిల్లా, ౨౫. రామనాథ జిల్లా.

చెన్నుకుల గోత్రము — చెన్నుకుల చూడుడు.

చెన్నూరి తోభనాద్రికవి — ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులగు పరిగణింపబడినవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రిపేరు రామ చంద్రుడు. రచించినది శృంగారసుధాసముద్ర పూర్ణచంద్రోదయము. ఇందలి కథ బిల్వణీ యములోనిది. చాల ప్రాధికావ్యము.

చెప్పినబుద్ధి కట్టినచడ్డి ఎంతకాలము నిలచెడిని? — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెప్పు తట్టు (ఆకు) చెట్టు (చెప్పు తట్టుకుచ్చెను) దీనిని ఆంగ్లమున Asarabacca Plant అనెదరు. దీనిపేరునగు ఉష్ణముగల్గించి వాతము, సన్నివాతము, వాతజ్వరములను శమింపజేయు శక్తిగలదనియు, వేళ్ళిక్కు నిషము వారిచుబ కిరి మంచిమందినియు బెప్పుటజ్ఞునిది.

చెప్పులు (కాలిజోళ్లు) కిర్సు — కాలి చెప్పుల అట్లు ఈ కవికొనిన రాసికొనుట ఎలనక్కఱికి ధ్వనికీ కిర్సు అని పేరు. ఈకిర్సు చేతితో గుట్టబడిన పాదరక్షలగు నవచతురి పాదముల పై తీడివలస కలుగుచుండు సర్వ సాధారణమే.

యాత్రము చేకుట్టబడిన బోమల అడుగుయట్లు పొరుకు పొరుకు మధ్యను ఫ్రెంచిచాక్ (French Chalk) గాని, బ్లాకు లెడ్ (Black lead)గాని పులియ చుక్కని నెలిసింపగని యమకం గుదర్చి కుట్టదగుగాన నిజోమలు కిర్సుపెట్టి ధ్వనిచేయును.

చెప్పులజుట్టెనను పాతగిరినకొలది చర్మము (Leather) పాదలి పడిమ బెడియు, ప్రమాద వశమున నిటం పడియు, మరికిపట్టియు, రాపిడి ఎలనగ్గు ధ్వనిం చేయుజాలకుండెడిని.

చెప్పులు తొడుగుకొనిన వానికి భూమియంతా తోలుతో కప్పబడి నదిగానే యుండును — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెప్పేవానికి సిగ్గు లేకపోతే వినే వానికికెనా విసుగుండవలసివచ్చును — ఆంధ్రలోకోక్తి.

చెంబేలీ (చమేలీ) చెట్టు — ఇది పూవులబూచు చెట్టు. బహుశః తుగుష్కుల ప్రభుత్వ కాలమునాఁకు పెప్పింపబడినదిగాఁ దోచెడిని.

వాతము, వాతపులు నివారణమగుననియు, మరియు నిగు ఆవరోషము, ఉదరరోగములకు, గుల్మము, కఫదరము, కడపుష్పరము, శూలము, ప్రహేళము, స్త్రీహ, కఫరోషము, పాచురోగము, జ్వరములు మాత్రమేగాక కుష్ఠరోగమునైన గూడ మంచి ఫలితమునని చెప్పబడినది. కాడలన చెమట పాల గుణములు గూడ, శరీరమునకు పంపినవి.

తిరుగుడిచెమట - ఇది ఆకునకు కాకగను చురుగు చుట్టి. లా. Euphorbia tortilis. అంగ్ల. Twisted Spurge. ఇది కత్తిమీస వంటి చుట్టికె గట్టియు, త్రాచివలె చుట్టుకొని వెరుగును. కాని తీగజులికాదు. దీనిపాలు చురుగు పొక్కు గుణము కలదు. తిరుగుడి చెమట పాలు వెనబూసిన కుష్ఠరోగపుమచ్చలు, కుషపులు మానుననియు, కేనుకపాయము శూలకొటముల నడంపననియు, కాడలన నూరి యామధను వెనకట్టువేసిన తొమర, గజ్జ, చిడుము, పల్లికిలు మొదలగు సమస్త చర్మవ్యాధులు నివారణమగుననియు, పాలు ఆమాదమతోకట్టి ముక్కుచేసి చక్షవాతపు నొప్పులు, పురాణ వాతనొప్పులు నివారణమగుననియు, పాలనెండబెట్టి చూడ్లము చేసి తాటిబెల్లమతోకట్టి నోనికిచ్చిన చక్షు అపాయకిరముగాదనియు, మొత్తమున నివ్యాధి గాఢవిరోచనకారి యనియు చెప్పబడినది.

బ్రహ్మచెమట - ఇది మట్టలుగ పెరిగి మూడ్ల గల్గియుండుగాన తోటలకుంచెల కుసయోగించు చుండదు. దీనియగు చెమట సామాన్యగణములే యుండును. దీనిమట్టల మూడ్లు దీప్తివైచి మట్టలనించుకొని ఆపుల కాహారముగా నిడివ విస్తారము పాలిచ్చును. అనఁటితోటలు పెరువుగ చెట్లనాటి గోతులందిడివ అనఁటి గొంగుగపెరిగి పెద్దకాయలగుచును. ఈజాతిచెమటకు సున్నపు

ఘంటా నానెకిరము. దీనిని లాటిన్యాదు : నగు Cactus indicus అనియు, Opuntia delleni అనియు పిలువెను. అంగ్లము Prickly pear. హిందూస్తాన్ దేశభాషలగు చుట్టలే గాక అన్నిభాషలకును. దీనికి చుట్ట తొక్క ఆకులు కలుగునట్లు. మట్టలకడన పూలులుబూచి కాచెడివి. దీనిని చెప్పచెమటయు, నాగి చెమటనియు కొన్ని దేశములగున వాడుక గలది. సుస్థిమిపుకేరు సుగా తెలియకాదు. నాగి చుట్టి యగు కొడలు వాడియున్నాడు. దీనిమట్టల సమకాని. పెరుగెమగాని ధీలు, రక ప్రహేళము, వాతగుల్మల నివారణము, మట్టలు గుల్మగాని పూలకేసులు చుట్ట కట్టెను. గుల్మలు గూడ వెతుకుననియు ప్రాణములు మోలనననియు, చుట్టలు చుట్టలు అడవి కనియు, ముసలగుల గూడ దీనిము నివారించి మేవాశాశి చుట్ట నున్నననియు అందురు.

నాగి చెమట - ఇది చుట్ట చెట్టు. నాడుగుగా పొలులు పెను. వాటిపై పామమొలలు వన్నెలుండ గాన కేరు గల్గెను. దీనివేగు లేక మట్టలరెండు ముదిక్కిలి వేడిచేసి విరోచనముల గల్గించును. దీనిని పూదోకులగు పాలు కారముగా నాడుచుండదు.

ఆకుచెమట - లా. Euphorba nerii-folia సం. సుగిరోచన, స్వాసజప్వా, దళిస్తుహి. ఆకురెండుము చేర, వెగటుల గల్గి దుక్కిలి వేడి చేయును. మలమూత్రములు వెడలించును. పురాణ జ్వరములు, ఆహార జ్వరములు పీడివలన గల్గిన ఉబ్బు ఉదరము మొదలగు తొప్పలజేరు కొని వెడలని పష్ట ద్రవములను, పష్ట కువార్థములను, కర్మలములను వెడలించును. కఫ వాతము, స్త్రీహము, రక్తవాతము, మూలశింఖ వ్యాధి, పిల్లలకు గల్గెడి బాలపాపచిహ్న గోగము

కొట్టెను నేలను పోయెను. కాళ్ల చేతులు సముద్రమున
నిగదీసికొనిపోవు వాతములు (వేదమునెఱో
గల్గి పై నిమగ్న చేసిన పనులు) జేయును. అధిక
ముగ జోనికి పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి కాక,
పైత్యము నుద్రేకించి ప్రేగులకు కేవలగల్గించును.
దానినిముగ విశేషములు జేయును. వికారము
గల్గించును.

చెఱకుతీసి అని వేళ్లు సహా నమలి
(మింగుదురా ?) (అత్యంత యని భావము).
ఆ ధ్రోణోక్తి.

చెఱకు

చెఱకు మింగుదురా అని

గమలుగ పెరిగి పుష్కము.

ఇది సాదాచెఱకు లేక చెల్లె

చెఱకు అనియు, ఎల్లరు గల

చెఱకు అనియు, అడవిచెఱకు

అనియు, నామాల చెఱకు అనియు నాల్గవేఱు
గులు. లా. Saccharum officinarum.

ఆంగ్ల. Sugarcane. స. ఇకల, మధుత్పా
యనిపేర్లు. చెఱకునూడి పొవదాగ, చెల్లెము

చేయునుగాన. ఎక్కువ పొలుపొల పొలుగా
తెలుపబడుచుండును. ఇది సమాగమ ఉష్ణదేశము
లందుత్రోవ పొగును. చెఱకు గూపులు

లేక కణుపులనుండియే విత్తము చెఱకుగడ
బద్ధవిల్లును. చెఱకుగల భూమియూ దిక్కు ప
సత్తువయు, విస్తారము నీరును ఉండవలయును.

చెఱకు కి గూపులు నీనుటకు గుచిగానుండవు

నీటియూదలి ససమునకు విదాహము గల్గించు
టయు, గురుత్వముగ నూడి విశేషబద్ధము.

గల్గించుము, వాతపైత్య శ్లేష్మముల సభివృద్ధి
జేయుటయు గుణములు. చెఱకునకు నెన్ను వేయు

సంతతిహాకు ముదరసెయను. నెన్నువై చిన

చెఱకునకుని ససమునకు గుచి చెడును. ముదిరి

నెన్ను వేసిన చెఱకును విత్తనముగ జేయుదురు.

శ్లేష్మచెఱకు రసము వేడిచేసి చలవచేయును.
గక్తపరిశుద్ధత గల్గించును. మలమూత్రముల
జక్తగ నెవలించి పొట్టకు శుభ్రపఱచి జీహ్వ
గోచమునుసహజ్విధాతుపుష్టియు వాతశ్లేష్మముల
సభివృద్ధిపఱచును. చెఱకురసము నిల్వయుడిన
యవశ్యకానియగును. చెఱకురసము కాచినది
గురుత్వముగ నుండి పైత్యవాతమునుహరించును.
మూబద్ధము, శ్లేష్మమును పోచును. ఎఱ్ఱచెఱకు
సాగు వాతముచేయుగుణము కలదు. తక్కిన
లక్షణము లన్నిరకముల చెఱకులకు సమానమే.

కుష్మంధము, ప్రమేహము, అగ్నిమా
ద్యము, జలోదరము, పీఠస, కఫము, నవడతీపు,
గుల్మము, ద్వీరము, ఉబ్బు, భగంధరము ఈ
కోగములుగలవాడు చెఱకు తిగరాదని చెప్పబడి
నది. అడవిచెఱకు ఎగునకు పనికిరానిది.
కినిక దెయ్యపుచెఱకునియు బోరుకలదు. (అరవ
మున పేయిక్కరంబు). ఇది నీటివారలందు
పెరుగును. చెఱకుగడలవలెనేయుండి నిరుప
యోగినియైనది.

అడవి చెఱకునకు వేణునిస్వస యనియు, వన
గుల్మయనియు బోరుకలవు. దీని రసము
కొంచెము తీపిగనుండి ధాతువృద్ధి, బలము, ఆమ
వృద్ధి జేయును. మేహ, శ్లేష్మ, క్షయలను
వృద్ధిచందించెడిది.

చెఱకురసమునకు అల్లము, సోపు విరుగుడు
లాగును. ఆయుర్వేద శాస్త్రవేత్తలు చెఱకును
1. ఇకలపు, 2. కాంతారము, 3. కాకము
(కాకిచెఱకు), 4. నేపాళము (ఎఱ్ఱచెఱకు),
5. పొండకము (నామాల చెఱకు), 6. శిత
పర్వము, 7. ఆరణ్యకము (అడవి చెఱకు లేక
దెయ్యపుచెఱకు అరవమున పేయిక్కరంబు) అని
సప్తవిధములుగ విభజించిరి.

చెరుకువండినతావునకు చీమలు
అవేచేరుకుంటవి -- ఆధ్రోకోకోక్తి.

చెరువు నిండితే కప్పలకు కరువా?
(లేక కప్పలు తామే చేరుకుంటవి) ఆధ్రోకోకోక్తి.

విటివానికడ శంఖము పూరించినట్లు (ప్రయోజనములేని పనిచేయుభావము) ఆధ్రోకోకోక్తి.

చెవ్వాకు ఆదింబమును దక్షిణ దేశమున స్త్రీలు చెవుల తమ్ముల గొర్రెములను దిడికొనుచుండిన గంగువేసు తాళి చూచుచున్నప్పుడు.

చికోణిద చెట్టు -- దివిగూచు యంతగా వెలియరాదు. దీని పేరు, ఆకులదనము జ్వరములను, వాతకోగములను, నిరసని యుపయోగము.

చే గోళ్ళ గోతము శ్రీమహామయ కుల చూడుము.

చేటా శాసనము చేతను లేక చేతయి గిరిని చేటాయని వాడి. (చేతయిగిరి చూడుము. చేతయినగిరియు చూడుము).

చేతికరలు -- భరతిభూమియందు తొల్లిగిరి కాలమున ఇప్పుడు చేతికరలు నాడు బహుస్థాయి విల్లు, అంబులు ధరింపఁబడుచున్నవి. పిదప స్వపాలురు అధికారి సూచకముగ రాజదండమును, భటులు ఈశులును, పిదప దండము (గూణాకర) లను ధరించుచుండెడివారు. ఉద్యోగులు ధరించుట లేకు. సామాతులు ఖడ్గములను ధరించువారు.

ప్రస్తుతదేశమున తొల్లిగిరి కాలమున రాజపరిపాలనముండుతరి రాజసన్మానముగల యధికారులు చేతికరలను ధరించియుండువారు. ఇవి

చాలా ఆశ్చర్యనిచ్చు సాధికార చిహ్నముగ పరిగణింపఁబడుచుండునవి. శివప సేవేతికరలు గొప్పవారి ఔన్నత్యసూచకముగా వాడఁబడినవి.

పగు నేడవ తత్వాద్వారా కాలమున చేతికరలను బూచుట ప్రతీక్షి దీప్తిములగా ప్రారంభమై అశిష్టతముగ వ్యాపకముగా నుంచెను. అచట చేతికర సాహస్యతను సూచించు చూపునది. రాసురాసు బ్రతిష్ఠ సీమలను సర్వసమాన భావము ప్రబలివకొలది ఎల్లరు చేతికరలతో, గోడుగులన చేతిబట్ట పగుల పాపాటయ్యెను. అదియే భరితదేశమునను ప్రారంభమయ్యెను. కొన్నివిధముల బలముగ చేతికర సాహసమున సహకారగఱాక నున్నది. పటాలము సాగును, పాతక పైనికులు (Police) ను సన్నపు పేపర్ బత్తములను చేత బూనెను.

చేతియద్దకము (Block printing by hand) - కలకాణి పరిశ్రమ చూడుము.

చేతివేళ్ల నీడలు -- చేతివేళ్లను వివిధాకారములు మనిచిపట్టి వాటి దీపపు నీడనొక తెల్లగట్ట తెర పైబడునట్లు దీపము మన్ని తెరకవ్వలనుండి చూచువారలకు వివిధాకార

చేతీయ నగరము (వైశ్యాసే) —
 తొమ్మిది వజ్రాన్ని దేవు ముఖ్యపూజము.
 (చూడఁడు). ఇప్పుడు పోవాలని స్థానము నాడు
 మన నాడు సూర్యమునకు భీష్మమునకు మునుపై
 మూరమున నున్నది. పేరవతీ (చేప) నది.
 విశాలీ (నీళ్లు) నదిలో సుగంధద్రవ్యమును
 బిన్న పామునకు గ్రహించును.

చేపలదృష్టి మోక్షనీటి మంగుడుచేపలను
 తీసివేయుచును మరుష్యులు చూడగలరు గాని.
 అవి చూడజాలవని చేలబట్టునారు చిరకాలము
 నుండి తొలునునుడిసి. ఇటీవలి పరిశీలనలవలన
 ఈ నాకాడినియు పల్లపునీటిమంగుడు చేపలు
 సైతము వృత్తాకారమున నీటియగు గన్నట్లు
 వెలుగుగూడా అవి లోని ఇతరజాతువులనే గాక
 తీసివేసినదివానిని నీడ ప్రతిఫలించుటనుండి
 ఆకాశమున నెగుగు పక్షులగూడ చూడగల్గునని
 పేలుచున్నది. చేపల నేతములు అన్నిటిని గూడ

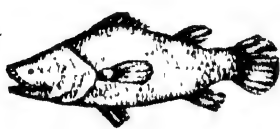
[illegible]

చేపలు నీటియందు మున్న చున్నందులకు న్నానభలమా? -- ౧౧౫ పాదములు.

[illegible]

చేమంతి (పువ్వుల) చెట్టు—ఆంగ్ల.
 Chamomile plant. ఫ్రె. Christamus
 flower plant. ఈ పేరు నెలనూ, ఆకురసనూ,
 కషాయనూ సమధామ్యులగు షిశ్మవ్యాధిసహోగము,
 ఉబ్బుకాపుము, కిఫర్గము, క్రిమిరోగము,
 నుల్మము, జ్వరములు, పైత్యరోమము, ముల

చేయలు నల్లని పట్టు
గలపే. ఎరుగిలు తెలుపే.

అతడు చచ్చి చూచిన చాలా తక్కువ. రములు
తక్కువగా నూడుట కంటే తక్కువ. స్వహాయ
చాలా తక్కువ, నుని తేలుచున్నది. బాధా చుభ
విచుటలో శరీర పీడకన్న మనస్సు మెక్కి పడవ
ఎక్కువ కారణమని స్పష్టపడిన యాకాలమున
చేపలు అల్పచైతన్య వాతములు (Less sensi-
tive) గాన బాధలన తా సమర్థునిచనినని
స్ఫురించుచున్నను బాధ, ప్రేమ, కఃఖములు
కేవలము చేపలకూడవని చెప్పనీలులేను.

మూత్రగర్భము, మూలవ్యాధిగోచరము, కడివి
గజములకు బలమును గల స్త్రీల ఋతువునును
నివారించును. పూర్ణాంశము, పూర్ణ
చూర్ణములను, పూర్ణాంశములను పోగు
జేసియు నివారించును. చేరు తిప్రపూర్ణాంశము, కేర
పూర్ణము, బూచును, చిన్నపూర్ణము, బూచును,
వివిధవర్ణములపూర్ణము, బూచును పెక్కు పక్షము
గలదు. మరియును పసుపున పృథువును, శల్ల
కుంకు, ఎరుపురంగు ఇవలసియు మోతవర్ణముల
గుండులు గలవి, చేరు తిప్రపూర్ణాంశము, పసుపు
పొలుబాత్తులును, పసుపును కలిపి కలిపియును
యని వైశ్యులనెదరు. మొత్తము చేరు తి
ప్రపూర్ణాంశము సమశోష్ణము, గట్టిది
కండ్లకు చలువయు నివారించును,
పేత్యము, తలత్రాకు, చివరమునయు, పేత
రసము తక్కువయు, పేతము నావలన
పనియు పుంజును.

చేవ్యము — ఇది పసుపు చేరు

వాడకిలగు. సస్యప్రతిమను కోలా, పుష్క,
వవికా యనియు వాడకియగు.
చేవ్యము, శేవ్యము పసుపు చేరు కలదు.
ఆంగము Pepper chaba అనియు పుంజు.
కషాయములగు వానియగు.

చేవ్యవానిగు అగ్నిదీప్తి, పథకపాచి సర్వ
జ్వరములనుజయించి వాతపైత్యములను శిథిలము
జేసి బలము, దీర్ఘవృద్ధి, గల్గించును. నివారించును,
వనియు, అతిశయము అగ్నిమాద్యము, ఉబ్బు,
కఫము, క్రిమిగోమము, పాచుగోమము, మూల
వ్యాధి, వాతము, తొలు, హృద్రోగములపై
చక్క నివని ముపెట్టుననియు చెప్పబడినది.

చేరదేశము — ఇప్పుటి మైసూరురాజ్య

మొదలి భాగమును కోయూరస్తారు, సేలము,
దక్షిణోత్తరముల యాభిసములను పొరువానూగు.

కొచ్చిరాజ్యములు కలసి చొచ్చిటి యాదికాల
మున చేరదేశము చేరు బరగెనని తలపడుదు
మున్నది. క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దము మొదలు
వరకు శతాబ్దము అతమునకు కొంత
దేశము తీసికొనియో, అభివృద్ధిచూచియో చేర
దేశమని పేరుకొనియు పలియుచున్నది. మరియు
చాళుక్యు డీకాలనుధ్యకాలముననే కక్షిణకొంక
నివారించునాడ చేరదేశము ముయాళి, పన్నడ (శిరువా
ము, పునహ) మును కేరమనియు, ఉత్తరమున
గోవా, దక్షిణమున న్యాయమారుగ్రాము ఎల్ల
లనియు పుంజు. దీనినే వేళోకకాలమున చేర
దేశమని పేరయ్యెను పుంజు.

అహోబిల తానములను సప్తాంతదేశము
వరకు చేరగుత్రానియు, స్కందపురము ప్రధాన
పరిమియు పుంజు. క్రీ. శ. ౧౬వ శతాబ్దము
వాడగు అహోబిలాచలత్రకాసుడు “కరోత్రా”
ప్రధానపరిమిని వాసియున్నాడు. ఇందువలన
అహోబిలములలోని కిరూగు రాజధానియని
పేరుచున్నది. ఇది కావేరిలో కలియు చిన్ననది
యగు అమరావతిపై నుండు పట్టణము. దీనికి
పాచిపురమనియు పేరుండెను. ఇప్పుడు కరూ
రను పేరు బరిగించున్నది. పుంజు తలక్కాడు
రాజధానియయ్యెను. ఇది క్రీ. శ. మూడు
మొదలు అహ్మదాబాద్ శతాబ్దమువరకు గంగ
పాచిపురాజు చేరదేశము నెలిక. తలక్కా డిప్పుడు
పాచిపడి దళివాంపురమను పేరు బరగించు
మైసూరురాజ్యమొదలి శ్రీరంగపట్టణమునకు
తూర్పుగా ముప్పది మైళ్ళ దూరమున నున్నది.
ఈవాళ్ళు బాగుగ గలరు.

క్రీ. శ. పంచవ శతాబ్దమునండి చోళులు
తీక, హొయలబళ్ళారాజులు రాజధానిని తల
క్కాడనుండి ద్వారావతికి మార్చిరి. పిదప
ద్వారావతి ద్వారాసముద్రముగ మారి దోర

అ. వే. క. పేరు గదామర్లు కృష్ణామ్మ శిశువమ్మ
 బి. బి. చెన్నకవి

చేసికొనిన వారికి చేసికొన్నంత

చేస్తూనే ఉన్నాము. ఆ విధమున

చైతన్య గోత్రము నవంబరు ౧౯౫౫
మామిడి.

చైతన్య చరితామృతము

చైతన్యదేవుని తలవెంట్రుకలు

చైతన్యమతనివేధములు — పిమ్మ
 దమ్మపాతములు మునుపటి ముగ్ధులవలెను నమ్మకము
 నుండి నుండి మునుపట్టుకము. భిక్షుని పోలమును
 పిమ్మ దేవుని మునుపట్టుకమును ముగ్ధులము
 పోయినము, పోయినమును మునుపట్టుకమును
 పోయినమును మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును
 మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును
 మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును
 మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును మునుపట్టుకమును

చైతన్యము (Sensation) - చైతన్యము నొకసుప్రసిద్ధ అర్థమైయున్నది "Feeling or mental state resulting from the action of external stimulation due

to some bodily organ connected by nerve fibres with the brain" అని విశ్వవిద్యయున్నాడు. దీనిని విభజించి మూడు మనుష్యులు. ఇది Quality, Intensity, Duration లు కలిపినవి. మూడు విధములు, మూడు ఆశ్చర్య, భయాత్మకములు అని కొవిశ్లేషించి, మిగిలినవి, మిగిలినవి, మిగిలినవి ఇవి అని విశ్వవిద్యయున్నాడు.

[illegible]

చైతన్య మతము - ఇది ప్రస్తుత
 చురుకులులో గాదు. కర్తవ్యమే ప్రస్తుత
 మతాచార్యుడు. ఈ మతము తల్లివచ్చింది
 తల్లిగారి పేరు విశ్వభరణి. ఈ మతము
 సారానుభవముగా నేరకలగు. శ్రాద్ధి పేరు
 జగన్నాథమిశ్రుడు. తల్లిపేరు శబ్దదేవి. సోద
 రుడు విశ్వరావుడు. ఈతడు సన్యాసియై

